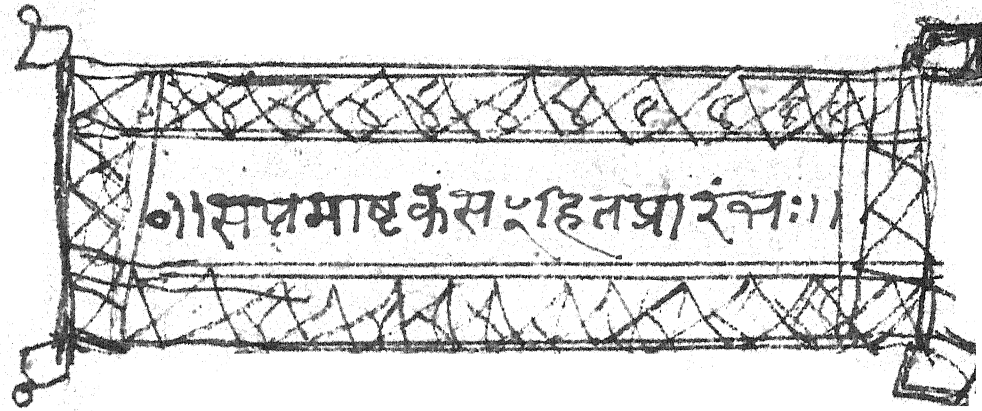

॥सप्तभाष्कें सऽहितप्रारंभः॥

स॰सं॰

॥२॥ ०॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रीगुरुर्जयति॥हरिः॥ॐ॥ ॥प्रजननंज्योतिरग्निर्देव
तानांज्योतिर्विराट्छंदसांज्योतिर्विराड्वाचोग्नौसंतिष्ठतेविराजमभिसंपद्यतेत
स्मात्तज्ज्योतिरुच्यतेद्वौस्तोमौप्रातःसवनंवहतोयथाप्राणश्चापानश्चद्वौमाध्यं
दिनꣳसवनंयथाचक्षुश्चश्रोत्रंचद्वौतृतीयसवनंयथावाक्चप्रतिष्ठाचपुरुषसं
मितोवाएषयज्ञोऽस्थूरिः॥ ॥१॥ ॥यंकामंकामयतेतमेतेनाभ्यश्नुतेसर्वꣳह्यस्थू
रिणाभ्यश्नुतेऽग्निष्टोमेनवैप्रजापतिःप्रजाऽअसृजतताअग्निष्टोमेनैवपर्यगृ
ह्णात्तासांपरिगृहीतानामश्वतरोत्यप्रवततस्यानुहायरेतआदत्तनद्गर्दभेन्य
माड्र्स्माद्गर्दभोद्विरेताअथोआहुर्वडबायान्यमार्डितितस्माद्वडबाद्विरेताअ श्री१
थोआहुरोषधीषु॥ ॥२॥ ॥न्यमार्डितितस्मादोषधयोनभ्यक्तारेभंत्य ॥१॥

यो आहुः प्रजासु न्यमा ईति तस्माद्यमौ जायेते तस्मादश्वतरो न प्रजायत आत्मरे
ताहि तस्माद् हिं घ्य न वक्लृप्तः सर्वे वेद्सेवा सह स्रेवावक्ल्प्तो निहय भवतय एवं वि
द्वान ग्निष्टोमेन यजते प्राजाताः प्रजा जनयति परि प्रजाता गृह्णाति तस्मादा
हुर्ज्येष्ठयज्ञ इति ॥३॥ प्रजापति र्वाव ज्येष्ठः स ह्येतेनाग्रे यजत प्रजापतिरका
मयत प्रजायेयेति स मुखतः त्रिवृतं निरमिमीत तमग्निर्देवता न्वसृ
ज्यत गायत्री छंदो रथंतरं साम ब्राह्मणो मनुष्याणामजः पशूनां
तस्मात्ते मुख्या मुखतो ह्यसृज्यंतोरसो बाहुभ्यां पंचदशं निरमिमी
त तमिंद्रो देवतान्वसृज्यत त्रिष्टुप्छंदो बृहत् ॥१॥ साम राजन्यो
मनुष्याणामविः पशूनां तस्मात्ते वीर्यावंतो वीर्याध्यसृज्यंत मध्य

॥२॥ तः सप्तदशं निरमिमीत तं विश्वेदेवा देवता अन्वसृज्यंत जगतीछं
दो वैरूपं साम वैश्यो मनुष्याणां गावः पशूनां तस्मात्त आद्या अ
न्नधाना ध्यसृज्यंत तस्माद्भूयांसो न्येभ्यो भूयिष्ठा हि देवता अन्वसृ
ज्यंत पत्त एकविंशं निरमिमीत
।सोमशूद्रो मनुष्याणामश्वः पशूनां तस्मात्तौ भूतसं
क्रामिणावश्वश्च शूद्रश्च तस्माच्छूद्रो यज्ञे नवकॢप्तो न हि देवता अन्वसृ
ज्यत तस्मात्पादावुपजीवतः पत्तो ह्यसृज्येतां प्राणा वै त्रिवृदर्धमा
साः पंचदशः प्रजापतिः सप्तदशस्त्रय इमे लोका असावादि श्री२
त्य एकविंश एतस्मिन्वा एते श्रिता एतस्मिन्प्रतिष्ठिता य एवं वे ॥२॥
तमनुष्टुप्छंदो ... अन्वसृज्यत वैराजं ... पू

दैतस्मिन्नेवैतदायतनएतस्मिन्प्रतितिष्ठति ॥ ५ ॥ अस्थ्नूरुरोषधी
षु ज्येष्ठय ज्ञाइति बृहदनुष्टुप्छंदः प्रतिष्ठिता नव च ॥ ॥ २ ॥ ५ ॥ ॥
प्रातःसवने वै गायत्रेण छंदसा त्रिवृते स्तोमाय ज्योतिर्दधदेति त्रिवृ
ता ब्रह्मवर्चसेन पंचदशाय ज्योतिर्दधदेति पंचदशेनौजसा वीर्ये
ण सप्तदशाय ज्योतिर्दधदेति सप्तदशेन प्राजापत्येन प्रजननेनै
कविंशाय ज्योतिर्दधदेति स्तोम एवैतत्स्तोमाय ज्योतिर्दधदेत्य
थो स्तोम एव स्तोममभिप्रणयति यावंतो वै स्तोमास्तावंतः
कामाः स्तावंतो लोकास्तावंति ज्योतींष्येतावत एव स्तोमानेतावतः
कामानेतावतो लोकानेतावंति ज्योतींष्यवरुंधे ॥ १ ॥ तावं

तोल्लोकाः स्वर्योदराव ॥२॥ ६ ॥ब्रह्मवादिनो वदंति स त्वै यजेत योग्नि
॥३॥ ष्टोमेन यजमानोथ सर्वस्तोमेन यजेतेति यस्य त्रिवृतमंतर्यंति प्राणा
ऽस्तस्यांतर्यंति प्राणेषु मेप्यसदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यज
ते यस्य पंचदशमंतर्यंति वीर्यं तस्यांतर्यंति वीर्ये मेप्यसदिति
खलु वै यज्ञेन यजमानो यजते यस्य सप्तदशमंतर्यंति ॥१॥
प्रजां तस्यांतर्यंति प्रजायां मेप्यसदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो
यजते यस्यैकविंशमंतर्यंति प्रतिष्ठां तस्यांतर्यंति प्रतिष्ठा
यां मेप्यसदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यजते यस्य त्रिणव ॥३॥
मंतर्यंत्यृतूंश्च तस्य नक्षत्रियां च विराजमंतर्यंत्यृतुषु मेप्यसंन

सत्रियायांच विराजीति ॥ २ ॥ खलु वै यज्ञेन यजमानो यजते यस्य त्र
यस्त्रिऽरात्रमंतर्यंति देवतास्तस्यांतर्यंति देतौ वे सुमेप्य सादितिरखलु
वै यज्ञेन यजमानो यजते यो वै स्तोमानामवमं परमतां गच्छंतं वेद
परमतामेव गच्छति त्रिवृद्वै स्तोमानामवमस्त्रिवृत्परमो य एवं वेद
परमतामेव गच्छति ॥ ३ ॥ समृद्रात्रमंतर्यंति विराजीति चतुश्च
त्वारिऽरात्र्य ॥ ॥ ३ ॥ १० ॥ अंगिरसो वै सत्रमासत ते सु
वर्गं लोकमायं तेषाꣳ हविꣳष्मन्निष्कृच्चाहीयेतां तावकाम
येताꣳ सुवर्गं लोकमियावेति तावेतं द्विरात्रमपश्यतां तमाहरतां ते
नायजेतां ततो वै तौ सुवर्गं लोकमैतां य एवं विद्वान्द्विरात्रेण य

श्री जेतसुवर्गमेवलोकमेत्तितावेतांपूर्वेणाह्ना गच्छत्यमुत्तरेण ॥१॥
अग्निष्टोमःपूर्वमहर्भवतिगायत्रेतेनज्योतिष्टोमोऽग्निःष्टोमःपूर्व
॥४॥ महर्भवतितेजःस्तेनावरुंधेसर्वस्तोमोतिरात्रउत्तरंसर्वैः
स्याप्त्यैसर्वस्यावरुध्यैगायत्रंपूर्वेऽहंत्सामभवतितेजोवैगा
यत्रीगायत्रीब्रह्मवर्चसंतेजएवब्रह्मवर्चसमात्मंधत्तेत्रैष्टु
भमुत्तरेऽहन्ओजोवैवीर्यंत्रिष्टुगोजएववीर्यमात्मंधत्तेरथंत
रंपूर्वे ॥२॥ अहंत्सामभवतीयंवैरथंतरमस्यामेवप्रतितिष्ठति
बृहदुत्तरेऽसौवैबृहदमुष्यामेवप्रतितिष्ठतितदाहुःक्वजगतीचानुष्टुप्चेतिवैखा ॥४॥
नसंपूर्वेऽहंत्सामभवतितेनजगत्यैनैतिषोडश्युत्तरेतेनानुष्टुभोऽथाहुर्यत्समा
नेर्धमासेस्यातामन्यतरस्याह्नोवीर्यमनुपद्येतेत्यमावास्यायांपूर्वमह शि

तान्यनूचीनाहमर्य्यवाछिन्नानिदधाति ॥४॥ एषांलोकानामनुसंतत्यैदश
तंनाविछिंद्याद्विराजंनेद्[illegible]न्नदानीसथयासहस्रतंम्यासीत्तस्यामिं
द्रश्च विष्णुश्च व्यायछेतां स इंद्रोमन्यताथा वाइदंविष्णुःसहस्रंवक्ष्यत इति
तस्यामकल्पेतांद्विभागइंद्रस्तृतीयंविष्णुस्तद्वाएषाभ्यनूच्यत उभाजिग्य
थुरितितांवाएतामच्छावाकः ॥५॥ एवंराःस सथयासहस्रतमीसाहो
त्रेदेयेतिहोतारं वा अभ्यतिरिच्यतेयदातिरिच्यतेहोतानाधस्यापति
तांथाकुरुचैत्रेदेयेस्यातिरिक्तावाएषासहस्रस्यातिरिक्तउन्नेतानि
ग्रामण्यांकुः सर्वेभ्यासदस्येभ्योदेयेसथाकुरुदाक स्यासावसंवरे
दिस्यथाकुर्वब्रह्मणोग्नीधेचदेयेति ॥६॥ द्विभागंब्रह्मणेतृतीयम

मम्नीपरेंद्रो वै ब्रह्मा वैरूपवाग्नी यथेव तावकल्पेतामिस्यथा हयोकल्या
॥६॥ णीबहुरूपासादियेस था ह्यर्याद्धिरूबोभयतस्त्वी सादियेति सहस्र
स्यपरिगृहीत्यै तद्वा एतत्सहस्रस्यायन ऽसहस्र ऽस्तो । त्रीयाः सहस्रंदा
क्षिणाः सहस्रसंमितः सुवर्गो लोकः स्वर्गस्य लोकस्याभिजित्यै ॥७॥
॥२०॥ अब्रवीन्द्र दंतरिक्षं ददास्यच्छावाकश्च देयेति सपर्वंतानि ऽस
त्र ॥५॥१२०॥ सोमा वै सहस्रमविंदत्तमिंद्रोन्वविंदत्तौ यमोन्यागच्छ
ताव ब्रवीदस्तु मे त्रापीत्यसत्र हीइइ पक्षब्रूता ऽसयम एकस्यां वीर्यंप
र्यपश्यप्रियं वा अस्य सा हस्रस्य वीर्यं बिभर्तीति ताव ब्रवीदियं म ॥८॥
मा स्त्वेतद्धु वयोरिति ताव ब्रूता ऽस वै वा एतदेतस्यां वीर्यं ॥१॥ परि

वृत्कन्नरस्मिन्नुत्तरंनानैवार्धमासयोर्भवतोनानावीर्येभवतोहविष्मंनिधनंपूर्वम
हर्भवतिहविष्कृन्निधनमुत्तरंप्रतिष्ठित्यै॥ ॥२॥उत्तरेणरथंतरंपूर्वेणैकविंशति
ष्ठे॥ ॥४॥१३॥आपोवाइदमग्रेसलिलमासीत्तस्मिन्प्रजापतिर्वायुर्भूत्वाचरत्स
इमामपश्यत्तांवराहोभूत्वाहरत्तांविश्वकर्माभूत्वाव्यमार्ट्साप्रथतसापृथिव्यभ
वत्तत्पृथिव्यैपृथिवित्वंतस्यामश्राम्यत्प्रजापतिःसदेवानसृजतवसून्रुद्रानादित्यां
स्तेदेवाःप्रजापतिमब्रुवन्प्रजायामहाइतिसोब्रवीत्॥१॥ ॥यथाहंयुष्मांस्तपसा
सृक्षेवंतपसिप्रजननमिछध्वमितितेभ्योग्निमायतनंप्रायछदेतेनायतनेनश्राम्य
तेतितेग्निनायतनेनाश्राम्यंतेसंवत्सरएकांगामसृजंततांवसुभ्योरुद्रेभ्यआदित्ये
भ्यःप्रायछंन्नेतांरक्षध्वमितितांवसवोरुद्राआदित्याअरक्षंतसावसुभ्योरुद्रेभ्य

श्री

॥५॥ आदित्येभ्यः प्राजायत त्रीणि वा ॥ २ ॥ ३ ॥ तानि त्रयस्त्रिंऽशतानि वाथ सैव सह
स तस्य भव ते देवाः प्रजाप तिमब्रुवंस्सहस्रेण नो याजयेति सोग्निष्टोमेन
वसून् याजयत इमं लोकमजयंत त्वाददुः स उक्थेन रुद्रान् याजयत् अंतरिक्ष
मजयंत त्वाददुः सोतिरात्रेणादित्यान् याजयत् अमुं लोकमजयंत त्वाददुः
सदंतरिक्षं ॥ ४ ॥ व्यवैर्यत तस्मादु द्वापातु काजनायत नाहितस्मो
दाक्षः शिथिलं वै मध्यममहः त्रिरात्रस्य विहितं देवैर्यूतिं त्रैष्टुभं मध्य
मस्याह्न आऽयं भवति संयानानि सद्ध्राको निशाऽसति षोडशिनं शंऽ शि
सत्यहोध्वयाः अशिथिलं भावायत स्मौ त्रिरात्रस्याग्निष्टोम एव प्रथ ॥५॥
ममहस्याद्यो क्थ्याथातिरात्र एषां लोकानां विधृत्यै त्रीणि त्रीणि शत

पथ्या ।सो २ स्रा माहस्रा म ह्वाइतिन स्याम २ स्रा महरं नतामप्स्वाविशत्सो
माया देहीति सा रोहिणी पिंगलैकहायनी रूपं कृत्वा त्रयः स्त्रिं२ शता च
त्रिभिश्च शतैः सहोदयीत् तस्माद्रोहिंण्या पिंगलयैकहायंन्या सोमं क्रीणीयाद्य
एवं विद्वान्रोहिंण्या पिंगलयैकहायन्या सोमं क्रीणाति त्रयस्त्रिं२शता
चैवास्य त्रिभिश्च ।। २ ।।शतैः सोमः क्रीतो भवति सुक्रीतेन यजते ला
मप्सु प्राविशत्यं मित्रा यो देहीति सा रोहिणी लक्ष्मणा पष्ठौही वार्त्रघ्नी रू
पं कृत्वा त्रयस्त्रिं२शता च त्रिभिश्च शतैः सहोदैत् तस्माद्रोहिणीं ल
क्ष्मणां पष्ठौहीं वार्त्रघ्नीं दद्याद्य एवं विद्वान्रोहिणीं लक्ष्मणां पष्ठौहीं वार्त्र
घ्नीं ददाति त्रयस्त्रिं२शा चैवास्य त्रीणि च शतानि सादनानि ।। ३ ।।

श्री भवति तामप्सु प्रावेशयन् या माया यो दृहीति सा जरती मूर्खोत जघन्यां स
॥ ७ ॥ पंक्त्वा त्रयस्त्रिं२शता च त्रिभिश्च शतैः सहोदैयात्तस्माज्जरतीमूर्खोत
जघन्यामनुस्तरणीं कुर्वन्त्येवं विद्वांजरतीमूर्खोतजघन्यामनु
स्तरणीं कुरुते त्रयस्त्रिं२शद्वैवास्य त्रीणि च शतानि सामुष्मिंल्लोके
भवन्ति वा तैर्वसहस्रतमी तस्मात् ॥ ४ ॥ वरो देयः सा हि वरः सहस्रमस्य
सा दत्ता भवति तस्माद्दूरो न प्रतिगृह्यः सा हि वरः सहस्रमस्य प्रति
गृहीतं भवतीयं वर इति ब्रूयादथान्यां ब्रूयादियं ममेति तथास्य त
सहस्रमप्रतिगृहीतं भवत्युभयत एनी स्यात्तद्रोहुरन्यत एनी स्या ॥ ६
सहस्रं परस्तादेतमिति ये वरः ॥ ५ ॥ कल्याणी रूपसमर्द्ध्यासा

स्यासाहिवरः समंध्येनामुत्तरेणाग्नीध्रंपर्यणीयाहवनीयस्यांतेद्रोण
कलशमवघ्रापयेदाजिघ्रकलशंमह्युरुधारापयस्वत्यापात्वाविशंत्वि
द्वसमुद्रमिवसिंधवसामासहस्रआभजप्रजयापशुभिःसहपुन
र्माविशताद्रयिरितिप्रजयैवैनंपशुभीरय्यासं॥ ८ ॥अर्धयति
प्रजावान्पशुमान्रयिमान्भवतियएवंवेदतयासहाग्नीध्रंपुरेत्य
पुरस्तात्प्रतीच्यांतिष्ठंत्यांजुहुयादुभाजिग्यथुर्नपराजयेथेनप
राजिग्येकतरश्चनेनोः॥इंद्रश्चविष्णोयदपस्पृधेथांत्रेधासह
स्रंवितदैरयेथामितित्रेधाविभक्तंवैत्रिरात्रेसहस्रंसाहस्रीमे
वैनांकरोतिसहस्रस्यैवैनांमात्रां॥ ७ ॥करोतिरूपाणिजुहोति

नूपैरेवैनाः समर्धयति तस्मादुपोत्थाय कर्णमाजपेदिडे रन्ते हव्ये सरस्व
॥५०॥ ति प्रिये प्रेयसि महि विश्रुत्येतानि ते अघ्निये नामानि सुकृतं मा देवेषु ब्रूता अर
दिति देवेभ्य एवैनं समावेदयत्यन्वेनं देवा बुध्यन्ते ॥ ८ ॥ एतद्वै तस्यां वीर्य
मस्या त्रिभिश्चेद्दत्ता सहस्रतमी तस्माद्देववरः संमा ग्रामे का नव त्वारि
रश्च ॥ ६ ॥ २८ ॥ सहस्रतम्या वै यजमानः सुवर्गं लोकमेति सैनं
स्ववर्गं लोकं गमयति सा मा सुवर्गं लोकं गमयेत्याह स्ववर्गमेवैनं लोकं ग
मयति सा मा ज्योतिष्मन्तं लोकं गमयेत्याह ज्योतिष्मन्तमेवैनं लोकं गमयति
सा मा सर्वान्पुण्यांल्लोका न्गमयेत्याह सर्वानेवैनं पुण्यांल्लोकान्ग ॥८॥
मयति सा ॥ १ ॥ प्राप्रविष्टां गमयत प्रजत्यापश्रुतिः सह पुनर्माविरातादु

पिशतिप्रजयैवैनंपशुभिरस्यांप्रतिष्ठापयतिपुत्रवान्पशुमान्रयिमान्भव
तियएवंवेदतामग्नीध्रेवाब्रह्मणेवाहोत्रेवोद्गात्रेवाध्वर्यवेवादद्यात्सहस्रम
स्यसादत्ताभवतिसहस्रमस्यप्रतिगृहीतंभवतियस्तामविद्वान्॥२॥ ॥३०॥
प्रतिगृह्णातितांप्रतिगृह्णीयादेकासिनसहस्रमेकांत्वाभूतांप्रतिगृह्णामिनस
हस्रमेकामाभूताविशमासहस्रमित्येकामेवैनांभूतांप्रतिगृह्णातिनहंस
स्रंयएवंवेदस्योनासिसुषदासुशेवास्योनामाविशसुषदामाविशसुशे
वामाविश॥३॥इत्याहस्योनैवैनंसुषदासुशेवाभूताविशतिनैनंऽ
हिनस्तिब्रह्मवादिनोवदन्तिसहस्रंऽसहस्रतम्यन्वेतीसहस्रतमीऽसहस्रा३
मितियत्प्राचीमुत्सृजेत्सहस्रंऽसहस्रतम्यन्वियात्तत्सहस्रमप्रज्ञात्रंऽ

स्कवर्गं लोकं न प्रजानीयाद्धताचीमु सृजति ताः सहस्रमनुपर्यावर्तते साप्र
॥१२॥ जानती स्कवर्गं लोकमेति यजमानमभ्युत्सृजति क्षिप्रे सहस्रं प्रजायत उत्तमा
नीयते प्रथमा देवानृगच्छति ॥ ७ ॥ लोकानुगमयति सा विद्वांस्कन्दरामा
विरायजमानं द्वादशाव ॥ ८ ॥ ३२ ॥ अत्रिरददादौर्वाय प्रजाकामाय पुत्रका
मायस रिरिचानो मन्यत निर्वीर्य शिथिलो यातयामा स एतं चतूरात्रमपश्य
त माहरत्तेनायजत ततो वै तस्य चत्वारो वीरा आजायन्त स्कहोता सूद्गाता स्व
ध्वर्युः सुसभेयो य एवं विद्वांश्चतूरात्रेण यजते आस्य चत्वारो वीरा जायन्ते
स्कहोता सूद्गाता स्वध्वर्युः सुसभेयो ये चतुर्विंशाः पवमाना ब्रह्मवर्च ॥ १ ॥
संतत ॥ २ ॥ य उ एवं तः स्तोमास्त्रीसाविंश्चत्वादेवं यजमानं चत्वारि वीर्या

त्तिनोपानमेतेद्वं इंद्रियं ब्रह्मवर्चसमंनाद्यं ऽ स एतांऽश्चतुरश्चतुष्टोमां सोमा
नपश्यत्तानाहरत्तैरयजत तैरेव प्रथमेनाग्नेः रूपं इंद्रियं द्वितीयेन ब्रह्मवर्चसं तृ
तीयेनान्नाद्यं चतुर्थेन य एवं विद्वांऽश्चतुरश्चतुष्टोमां सोमानाहरति तैर्यजते
तैरेव प्रथमेनाग्नेः रूपं इंद्रियं द्वितीयेन ब्रह्मवर्चसं तृतीयेनान्नाद्यं चतुर्थे
नयामेवाग्नि ऋद्धिमार्ध्नोत्तामेव यजमान ऋध्नोति ॥ २ ॥ तेजेडश्वाष्टा
दशाव ॥ ८ ॥ ३ ॥ जमदग्निः पुष्टिकामः चतूरात्रेणायजत स एतान्पोषां
ऽ अपुष्यत्तस्मात्पलितौ जामदग्नियौ न संजानाते एतानेव पोषान्पुष्यति
य एवं विद्वांऽश्चतूरात्रेणायजते पुरोडाशिन्य उपसदो भवंति पशवो वै पुरो
डाशाः पशूनेवावरुंधेन्नं वै पुरोडाशोन्नमेवावरुंधेन्नादः पशुमान् भवति

श्री य एवं विद्वान्ऽश्वत्रात्रेणयजते ॥१॥ जमदग्निरष्टावत्वाप्रिऽस्रात् ॥१॥ ३५॥
॥१०॥ संवत्सरो वाइदमेक आसीत्सो कामयत ऋतून्सृजेयेति स एतं पंचरात्रमपश्यत्तमा
हरत्तेनायजत ततो वै स ऋतूनसृजत य एवं विद्वान् पंचरात्रेणयजते प्रैव जा
यते तन्ऋतवः स्रष्टा न व्यावर्तन्त त एतं पंचरात्रमपश्यंतमाहरंस्तेनायजंत
ततो वैते व्यावर्तंत ॥२॥ य एवं विद्वान्पंचरात्रेण यजते वि पाप्मना भ्रातृ
व्येणावर्तते सार्वसेनिः शौचेयो कामयत पशुमान्स्यामिति स एतं पंचरात्र
माहरत्तेनायजत ततो वै स सहस्रं पशून्प्राप्नोत् य एवं विद्वान्पंचरात्रेणय
जते प्र सहस्रं पशूनाप्नोति बबरः प्रावाहणिरकामयत वाचः प्रवदिता
स्यामिति स एतं पंचरात्रमा ॥ २ ॥ अहरत्तेनायजत ततो वै स वाचः ॥१०॥

ता प्रवदिंभ्यएवंविद्वान्पंचरात्रेणयजतेप्रवदितैववाचोभिवयसयोएनंवाचः
५ स्पतिरित्याहुर्नामिःश्व लूरात्रोरिक्तःषड्रात्रोथवाएषसंप्रतिष्ठोयत्संवरात्रो
यएवंविद्वान्पंचरात्रेणयजतेसंप्रसेनयज्ञेनयजतेपंचरात्रोभवतिपंचवाऋ
तवःसंवत्सरः॥ ३ ॥ऋतुष्वेवसंवत्सरेप्रतितिष्ठत्ययोपंचवासरापङ्क्तिःपाङ्क्तोयज्ञो
यज्ञमेवावरुंधेत्रिवृदग्निष्टोमोभवतितेजएवावरुंधेपंचदशोभवती
इंद्रियमेवावरुंधेसप्तदशोभवत्यन्नाद्यस्यावरुध्याअथोप्रैवतेन
जायतेपंचविंशोग्निष्टोमोभवतिप्रजापतेराप्त्यैमहाव्रतवानन्ना
द्यस्यावरुध्यैविश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रोभवतिसर्वस्याभिजित्यै॥
॥ ४ ॥ तेव्यावर्ततप्रवादतास्यामितिसएतंपंचरात्रमासंवत्सरे

सिञ्चिसे ॥१०॥ ३२ ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ता
॥११॥ भ्यामाददइमामगृभ्णान्नृरशनामृतस्य पूर्व आयुषि विदथेषु कव्या ॥
तयादेवाः सुतमाबभूवु ऋतस्य सामंत्सरमारपंती ॥ अभिधा असि
भुवनमसि यंतासि धर्तासि सोग्निं वैश्वानरं सप्रथसं गच्छ स्वाहा
कृतः पृथिव्यां यंतासि यमनो धर्तासि धरुणः कृष्यै त्वा क्षेमा
य त्वा रय्यै त्वा पोषाय त्वा पृथिव्यै त्वांतरिक्षाय त्वा दिवे त्वा सते त्वा सते त्वा
[illegible]ऽद्भ्यस्त्वौषधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यः ॥१२॥ धरु[illegible]ः पर्वे
विदूरोतिष्व ॥११॥ ४० ॥ विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राश्वोसि हयोस्य
त्योसि नरोस्यर्वासि सप्तिरसि वाज्यसि वृषासि नृमणा आसिय ॥१३॥

युर्नो मास्यादिष्टानां पत्नान्विष्यग्नये स्वाहा स्वाहेंद्राग्निभ्यां स्वाहा प्रजापतये
स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्य स्वाहा सर्वाभ्यो देवताभ्य इह धृति स्वा इह विधृति
स्वाहेह रंतिः स्वाहेह रमतिः स्वाहा भूरसि भुवत्वा भव्याय त्वा भविष्यते
त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यो देवा आशापालाः एतं देवेभ्योश्वं मेधाय प्रोक्षितं
गोपायत ॥ १ ॥ रंतिस्वाहा द्वादश रातिश्च ॥ १२ ॥ ४१ ॥ ॥ आयना
य स्वाहा प्रायणाय स्वाहोद्द्रावाय स्वाहोद्द्रुताय स्वाहा शूकाराय स्वाहा शूकृ
ताय स्वाहा पलायिताय स्वाहा पलायिताय स्वाहा वल्गते स्वाहा परावल्ग
ते स्वाहा यते स्वाहा प्रयते स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ १ ॥ आयनाय नरमा
पलायिताय षड्विंशतिः ॥ १३ ॥ ४२ ॥ अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा

॥१२॥ वायवे स्वाहा पांमोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहेंद्राय स्वाहा बृहस्पत
ये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ अग्नये वायवे पां
मोदायेंद्राय त्रयोविंशतिः ॥१४॥४३॥ पृथिव्यै स्वाहांतरिक्षाय स्वाहा
दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा चंद्रमसे स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहा प्राच्यै दिशे स्वाहा
दक्षिणायै दिशे स्वाहा प्रतीच्यै दिशे स्वाहोदीच्यै दिशे स्वाहोर्ध्वायै दिशे स्वा
हा दिग्भ्यः स्वाहावांतरदिशाभ्यः स्वाहा समाभ्यः स्वाहा शरद्भ्यः स्वाहा
होरात्रेभ्यः स्वाहार्धमासेभ्यः स्वाहा मासेभ्यः स्वाहर्तुभ्यः स्वाहा संवत्सरा ॥१२
य स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥२॥ पृथिव्यै सूर्याय नक्षत्रेभ्यः प्राच्यै सप्तवला
रिंशातिः ॥२५॥६॥ अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा स

रक्षस्येस्वाहापूस्णेस्वाहाबृहस्पतयेस्वाहापांमोदायस्वाहावायवेस्वाहामि
त्रायस्वाहावरुणायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥२॥अग्नयेसवित्रेपूष्णेपांमो
दायवायवेत्रयोविंशतिः॥१९॥४॥पृथिव्यैस्वाहांतरिक्षायस्वाहा
दिवेस्वाहाग्नयेस्वाहासोमायस्वाहासूर्यायस्वाहाचंद्रमसेस्वाहाह्नेस्वाहा
रात्रियैस्वाहाऋजवेस्वाहासाधवेस्वाहासुक्षित्यैस्वाहाक्षुधेस्वाहाशि
तिम्नेस्वाहारोगायस्वाहाहिमायस्वाहाशीतायस्वाहातपायस्वाहारं
ण्यायस्वाहासुवर्गायस्वाहालोकायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥२॥पृथिव्या
अग्नयेह्नेरात्रियैवलुश्च्वारिंशत्॥१०॥५॥ध्रुवोदेवानांकर्म
खिव भापसर्तस्यपथ्यौसुक्षितिदैवेक्षितिदैवतयागायत्रेणछंदसायजनक्षि

वसंतेनत्वर्तुनाहविषादीक्षयामिरुद्रेभ्योदेवेभ्योदेवतयात्रैष्टुभेनत्वाछंदसा
।।१३।।यजमानंग्रीष्मेणत्वर्तुनाहविषादीक्षया।मयादित्येभ्योदेवेभ्योदेवतयाजागते
नत्वाछंदसायजमानंवर्षाभिस्त्वर्तुनाहविषादीक्षयामिविश्वेभ्योदेवेभ्योदे
वतयानुष्टुभेनत्वाछंदसायजमानं।।२।।शरदात्वर्तुनाहविषादीक्षया
मिअंगिरोभ्योदेवेभ्योदेवतयापांक्तेनत्वाछंदसायजमानंहेमंतशिशिराभ्यां
त्वर्तुनाहविषादीक्षयाम्याहंदीक्षामहेमृतस्यपत्नीगायत्रेणछंदसाब्रह्म
णावर्ते२सस्वेधा२सदममलेधां।।महीमूषुसुत्रामाणमिहधृतिस्वाहे ।।१३
हविर्धातिस्वाहेहरंतिस्वाहेहरमतिःस्वाहा।।२।।आनुष्टुभेनत्वाछं
दसायजमानंसप्तकांनपंचाशत्।। ।।१८।। ४८ ।।ईकारायस्वाहेत्के

ताय स्वाहा क्रंदते स्वाहा वक्रंदते स्वाहा प्रोथते स्वाहा प्रप्रोथते स्वाहा गंधा
य स्वाहा घ्राताय स्वाहा प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा पानाय स्वाहा
संदीयमानाय स्वाहा संदिताय स्वाहा विचृत्यमानाय स्वाहा विचृत्ताय स्वा
हा प. लायिष्यमाणाय स्वाहा पलायिताय स्वाहा परर्ंस्यते स्वाहा
परताय स्वाहा निवेक्ष्यते स्वाहा निविशमानाय स्वाहा निविष्टाय
स्वाहा निषत्स्यते स्वाहा निषीदते स्वाहा निषंणाय स्वाहा ॥१॥ आ
सिष्यते स्वाहा सीनाय स्वाहा सिताय स्वाहा निपत्स्यते स्वाहा निपद्य
मानाय स्वाहा निपंनाय स्वाहा शेष्यते स्वाहा शयानाय स्वाहा शे ता शयि
य स्वाहा संमीलिष्यते स्वाहा संमीलते स्वाहा संमीलिताय स्वाहा स्व

ष्यते स्वाहा स्वपते स्वाहा सुप्ताय स्वाहा प्रभोत्स्यते स्वाहा प्रबुध्यमानाय स्वा
हा प्रबुद्धाय स्वाहा जागरिष्यते स्वाहा जाग्रते स्वाहा जागरिताय स्वाहा
शुश्रूषमाणाय स्वाहा शृण्वते स्वाहा श्रुताय स्वाहा वीक्षिष्यते स्वाहा
॥१७॥ ॥२॥ ॥५०॥ वीक्षमाणाय स्वाहा वीक्षिताय स्वाहा संहास्यते स्वाहा
संजिहानाय स्वाहोज्जिहानाय स्वाहा विवर्त्स्यते स्वाहा विवर्तमानाय स्वा
हा विवृत्ताय स्वाहोत्थास्यते स्वाहोत्तिष्ठते स्वाहोत्थिताय स्वाहा विध
विष्यते स्वाहा विधून्वानाय स्वाहा विधूताय स्वाहोत्क्रंस्यते स्वाहो
त्क्रामते स्वाहोत्क्रांताय स्वाहा चंक्रमिष्यते स्वाहा चंक्रम्यमाणाय स्वा ॥१७॥
हा चंक्रमिताय स्वाहा कंडूयिष्यते स्वाहा कंडूयमानाय स्वाहा कं

डूयितास्वाहानिकषिष्यतेस्वाहानिकषमाणायस्वाहानिकषितायस्वा
हायदत्तितस्मैस्वाहायत्पिबतितस्मैस्वाहायन्मेहतितस्मैस्वाहायच्छकृ
त्करोतितस्मैस्वाहारेतसेस्वाहाप्रजाभ्यःस्वाहाप्रजननायस्वाहास
र्वस्मैस्वाहा॥ ३ ॥निषण्णायस्वाहाविन्दिष्यतेस्वाहानिकषमाणायस्वाहा
सप्तविंशतिश्च॥ ॥२९॥५१॥अग्नयेस्वाहावायवेस्वाहासूर्यायस्वाहा ऋतमि
स्यृतस्यर्तमसिसत्यमसिसत्यस्यसत्यमस्यृतस्यपंथाअसिदेवानांछाया
मृतस्यनामतत्सत्यंयत्वंप्रजापतिरस्यधियदस्मिन्वाजिनीवशुभस्पर्धं
दिवंसूर्येणविशोपोवृणानःपवतेकाव्यंपशुंनगोपाइर्यःपरिज्मा ।
॥१॥ अग्नयेष्टाचत्वारिंशत्॥ ॥२०॥५२॥ ॥प्रजननंप्रा

तः सवने वै ब्रह्मवादिनः सत्वा अंगिरस आपो नै सोमो वै सह सतंम्या
॥१५॥ त्रिर्तमदग्निः सव सरो देवस्य विभूः ऽऽ यनाया ग्नये ए थिव्या अ
ग्नये ए थिव्ये भु वर्ई का रा या ग्न ये वायवे सूर्याय विः शांतिः।
॥ २० ॥ प्रजनमेनं जिरसः सोमो वे पति गृह्णाति विभूर्वीक्षमाणा
यहूर्पेचाराल॥ ॥५२॥ ॥५॥ ॥हरिः ॐम्॥ ६॥
॥हरिः ॐम ॥साध्या वै देवाः सुवर्गकामाए तं ऽ षड्रात्रमपस्यंतमाहरं
तेनायजंत ततो वै ते सुवर्गं लोकमायन्य एवं विद्वांऽसः षड्रात्रमासते स्वर्गं
मेव लोकं यंति देवसत्रं वै षड्रात्रः प्रत्यक्ष ऽ ह्येता नि ए ष्ठानि य एवं विद्वाः ॥१५॥
सः षड्रात्रमासते साक्षादेव देवता अभ्यारोहंति षड्रात्रो भवति षड्वा

श्री हविर्धाने वा

ऋतवः षण्पृष्ठानि ॥ ॥१॥ एष्वेवैनं नवारोहंत्यनुभिः संवत्सरं
ते संवत्सर एव प्रतितिष्ठंति बृहद्रथंतराभ्यां यंतीयं वाव रथंतरमसौ बृह
दाभ्यामेव यंत्यथो अनयोरेव प्रतितिष्ठंत्येते वै यज्ञस्यांजसायनी स्रुती
ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यंति त्रिवृदग्निष्टोमो भवति तेज एवावरुंधते पं
चदशो भवतीन्द्रियमेवावरुंधते सप्तदशः ॥२॥ भवत्यन्नाद्यस्यावरु
ध्या अथो प्रैव तेन जायंत एकविंशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रैवते
न आयतन एकविंशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मं दधते त्रिण
वो भवति विजित्यै त्रयस्त्रिंशो भवति प्रतिष्ठित्यै स दैर्घहविर्धानिन
एतेन षडहेन त्रिणव यजेरन्नाध्वं गौर्नवनवलाः सत्रियमुवर्ग्ये च कोवितीभवलाः स

वर्गस्य लोकस्य समष्टपाऊल्लृ खलु बुध्यायूपो भवति जातानु येषां वीर्याणि
॥१८॥ प्राङ्‌ बृहस्पतिर्गः ॥३॥ लोकः स्वरस्य स्यायां स्वेषवै देवयानः प
था स्तमेवान्वो रोहं स्याक्रोशं तोषां स्ववर्तिमेवान्यस्मिन् प्रतिपद्य
प्रतिष्ठां गच्छंति प्रदादशरातं कुर्वस्यथैकमुथ्थानः शतायुः पुरुषः श
तेंद्रियश्च आयुष्येवांद्रिये प्रतितिष्ठंति यदा शलः सहस्रं कुर्वस्यथै
कमुथ्थानं सहस्रसंमितो वा असौ लोको मुमेवल्लोकमभिजयं ॥१९॥
तियद्वैषां प्रमीयेत यदा वा जीर्येरन्नथैकमुथ्थानं तत्सिवीर्थं ।
॥७॥ एष्ठानि सप्तदशः स्वर्गो जयंतियद्वै कादशावा ॥१॥७॥

कुसुरुबिंदऔद्दालकिरकामयत पशुमांस्यामिति स एतं सप्त[illegible]रात्र

म्याः [illegible] माहरत्तेनायजत तेन वै स यावंतो ग्रा पशवस्तानवारुंधयएवंविद्वान्सप्तरा

त्रेणयजते यावंत एव ग्राम्याः पशवस्तानेवावरुंधे सप्तरात्रो भवति सप्त ग्रा

म्याः पशवः सप्तारण्याः सप्तच्छंदांस्युभयस्यावरुध्यै त्रिवृदग्निष्टोमो भव

ति तेजः ॥२॥ एवावरुंधे पंचदशो भवती द्रियमेवावरुंधे सप्तदशो भवत्य

न्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैव जायते एकविंशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो

[illegible] त्रिणवो भवति विजित्यै [illegible] स्त्रिंशो भवत्या

रूपमेवावरुंधत्तु एवंविज्ज्योतिष्टोमो भवति प्रजापते राप्त्यै महाव्रतवानन्ना

द्यस्यावरुध्यै विश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै यत्सप्तसक्षं

पूर्वेष्वस्सु हि पृष्ठान्युपेयुः प्रत्यक्षं ॥२॥ विश्वजितियथादुग्धामुपसीदत्येवमु
॥१०॥ त्तममहस्यान्नैकरात्रश्चनस्याद्द्रहद्युथंतरेपूर्वेष्वहस्सुपर्यंतीयंवा
वरथंतरस्मात्सोऽबृहद्राभ्यामेवनयंत्यथोऽज्ञतयोरेवप्रातस्तिष्ठंतियत्प्रत्यक्षंवि
श्वजितिपृष्ठान्युपयंतियथाप्रत्तांदुहेतादृगेवतत् ॥३॥ तेजउपेयुः प्रत्यक्षं
द्विचत्वारिंशद्वा ॥२॥१०॥ बृहस्पतिरकामयतब्रह्मवर्चसीस्यामितिसए
तमष्टरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजततत्तोवैसब्रह्मवर्चस्यभवद्यएवंविद्वान
ष्टरात्रेणयजतेब्रह्मवर्चस्येवभवत्यष्टरात्रोभवत्यष्टाक्षरागायत्रीगायत्रीब्र
ह्मवर्चसंगायत्रियैवब्रह्मवर्चसमवरुंधेऽष्टरात्रोभवतिचतस्रोवैदिशःश्च ॥ १०॥
तस्रोवांतर दिशादिग्भ्यएवब्रह्मवर्चसमवरुंधे ॥१॥ त्रिवृदग्निष्टो

भी

स्तोमो भवति तेज एवावरुंधे पंचदशो भवतीद्रियमेवावरुंधे ~~[illegible] भवतींद्रि~~
~~[illegible]~~ सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैवतेन जायत एकविं
शो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मं धत्ते त्रिणवो भवति विजित्यै त्रयस्त्रिं
शो भवति प्रतिष्ठित्यै पंचविंशो ग्निष्टोमो भवति प्रजापतेराप्त्यै महाव्रत
वानन्नाद्यस्यावरुध्यै विश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै
॥२॥ द्विविद्य एव ब्रह्मवर्चसमवरुंधेभिजित्यै ॥३॥१॥ प्रजापतिः प्रजा
असृजत ता असृष्टाः ॥ क्षुधं न्यायं स एतं नवरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो
वै प्रजाभ्योकल्पत यर्हि प्रजाः क्षुधं निगच्छेयुः स हि नवरात्रेण यजेत ते मे हि
वा एतासां लोकानां कॢप्ता अथैताः ॥ क्षुधं निगच्छंतीमानेवाभ्यो लोकान्क

मयतिलानुकल्पमानानप्रजास्यानुकल्पतेकप्तुंते॥१॥१०॥असमाइमे
॥१८॥ ल्लोकाऊर्ध्वप्रजास्कंदधातित्रिरात्रेणैवेमंल्लोकंकल्पयतित्रिरात्रेणांतरिक्षंत्रि
रात्रेणामुंल्लोकंयथागुणेगुणमन्वस्यत्येवमेवतल्लोकेलोकमन्वस्यतिधृत्या
अशिथिलंभावायज्योतिर्गौरायुरितिज्ञातास्तोमाभवंतीयंवावज्योतिरंत
रिक्षंगौरसावायुरेष्वेवल्लोकेषुप्रतितिष्ठंतिज्ञात्रंप्रजानां॥२॥गच्छतिनवरा
त्रोभवत्यभिपूर्वमेवास्मितेजोदधातियोज्योगामयावीस्यात्सनवरा
त्रेणायजेतप्राणाहिवाएतस्यापक्रांताअथैतस्यज्योगामयतिप्राणानेवा
स्मिंदाधारोतयदितासुर्भवतिजीवत्येव॥३॥कल्पंतेप्रजानांयंत्रक्षिप्र॥१८॥
ऽराश्च॥४॥१२॥प्रजापतिरकामयतप्रजायेयेतिसएतंदशहोता

रमपश्यत्तमकुहोत्तेनदशरात्रमस्यजततेनदशरात्रेणाज्ञायतदशरात्रायदी
क्षिप्यमाणोदशहोतारंकुर्यादशहोत्रैवदशरात्रःसजतेतेनदशरात्रेणप्रजा
पतवैराज्ञोवाएषयज्ञोयदशरात्रोयएवंविद्वांदशरात्रेणयजतेविराज
मेवगच्छतिप्राजापत्योवाएषयज्ञोयदशरात्रः॥१॥यएवंविद्वांदशरात्रे
णयजतेप्रैवजायतइंद्रोवैसदेवताभिरासीत्सनव्यावृतमगच्छत्सप्रजाप
तिमुपाधावत्तस्मा एतंदशरात्रंप्रायच्छत्तमाहरत्तेनायजततत्तोवैसोन्याभिर्दे
वताभिर्व्यावृतमगच्छद्यएवंविद्वांदशरात्रेणयजतेव्यावृतमेवपाप्मनाभ्रा
तृव्येणगच्छतित्रिककुद्वा॥२॥एषयज्ञोयद्दशरात्रःककुत्वंवदशाःककुद्देक
विंशःककुत्रयस्त्रिंशोयएवंविद्वांदशरात्रेणयजतेत्रिककुदेवसमानानां

भवतियजमानःपंचदशोयजमानएकविंशोयजमानस्त्रयस्त्रिंशाःपुरस्तादभि
॥१९॥ वर्धमानोदशरात्रेणयजेतदेवपुरएवपर्यूहतेतस्यनकुतश्चनोपाव्याधोभवति
नैनमभिचरंस्तृणुतेदेवासुरासंयत्ताआसंस्तेदेवाएताः॥२॥ देवपुराअपश्य
न्दशरात्रःस्ताःपर्यूहंततेषांनकुतश्चनोपाव्याधोभवत्ततोदेवाअभवन्परासु
रायोभ्रातृव्यवांस्यात्सदशरात्रेणयजेतदेवपुराएवपर्यूहतेतस्यनकुतश्चनो
पाव्याधोभवतिभवत्यात्मनापरास्यभ्रातृव्योभवतिस्तोमस्तोमस्योप..स्ति
र्भवतिभ्रातृव्यमेवोपस्तिंकुरुतेजामिवै॥४॥ एतत्कुर्वंतियज्यायाऽसऽस्तो
ममुपेत्यकनीयांऽसमुपयंतियदग्निष्टोमसामान्यवस्ताच्चपरस्ताच्चभवंत्य ॥१९॥
जामित्वायत्रिवृदग्निष्टोमोऽग्निष्टुदाग्नेयीषुभवन्तितेजएवावरुंधेपंच

दशाउक्थ्यऐंद्रीष्विंद्रियमेवावरुंधेत्रिवृदग्निष्टोमोवैश्वदेवीषुपुष्टिमेवावरुं
धेसप्तदशोग्निष्टोमःप्राजापत्यासुतीव्रसोमोन्नाद्यस्यावरुध्या अथोप्रैवते
नजायते॥५॥एकविंशाउक्थ्यःसौरीषुप्रतिष्ठित्या अथोरुचमेवात्मंध
त्तेसप्तदशोग्निष्टोमःप्राजापत्यासूपहव्यउपहवमेवगच्छतित्रिणवावग्नि
ष्टोमावभितऐंद्रीषुविजित्यैत्रयस्त्रिंशाउक्थ्योवैश्वदेवीषुप्रतिष्ठित्यैविश्व
जित्सर्वपृष्ठोतिरात्रोभवतिसर्वस्याभिजित्यै॥६॥प्राजापत्योवाएष
यज्ञोयद्दशरात्रस्तु ककुद्वाएतावैजायतएकत्रिंशाच॥५॥१८॥
ऋतवोवैप्रजाकामाःप्रजांनाविंदंततेकामयंतप्रजाꣳसृजेमहिप्रजामवरुं

घीमहिप्रजांविंदेमहिप्रजावंतस्यामेतितएतमेकादशरात्रमपश्यंतमाहरंतेना
यजंततततोवैतेप्रजामसृजंतप्रजामवाहूंधंतप्रजामविंदंतप्रजावंतोभवंतेऋत
॥२०॥ वोभवंतदर्तवाजामाते ःवत्समत्तूनांवाएतेपुत्रास्तस्मात्॥ १ ॥आर्तवाऊच्यं
तेयएवंविद्वांसएकादशरात्रमासतेप्रजामेवसृजंतेप्रजामवरुंधतेप्रजांवि
दंतेप्रजावंतोभवंतिज्योतिरतिरात्रोभवतिज्योतिरेवपुरस्ताद्दधतेसुवर्ग
स्यलोकस्यानुख्यात्यैपृष्ठ्यःषडहोभवतिषड्वाऋतवःषडपृष्ठानिपृष्ठैरेवर्तून
न्वारोहंत्यृतुभिःसंवत्सरंतेसंवत्सरएवप्रतितिष्ठंतिचतुर्विंशोभवतिचतु
र्विंशत्यक्षरागायत्री॥ ॥२॥ २०॥गायत्रंब्रह्मवर्चसंगायत्रियामेवब्रह्म ॥२०॥
वर्चसेप्रतितिष्ठंतिचतुश्चत्वारिंशोभवतिचतुश्चत्वारिंशदक्षरात्रिष्टु

गिंद्वितीयंत्रिष्टुप्त्रिष्टुभ्येवेंद्वितीयेप्रतितिष्ठंत्यष्टाचत्वारिंशोऽभवत्यष्टाचत्वारिंश
दक्षराजगतीजागताःपशवोजगत्यामेवपशुषुप्रतितिष्ठंत्येकादशरात्रोभव
तिपंचवाऋतवआर्तवाःपंचर्तुष्वेवार्तवेषुसंवत्सरेप्रतिष्ठायप्रजामवरुं
धतेतिरात्रावभितोभवतःप्रजायैपरिगृहीत्यै॥३॥लक्ष्म्याद्य
तिथ्येकोनपंचाशच्च॥५॥२१॥ऐंद्रवायवाग्रान्गृह्णीयाद्यःकामयेत
यथापूर्वंप्रजाःकल्पेरन्नितियज्ञस्यवैक्लृप्तिमनुप्रजाःकल्पंतेयज्ञस्याक्लृ
प्तिमनुनकल्पंतेयथापूर्वमेवप्रजाःकल्पयतिनज्यायांसंकनीयानतिक्रामत्यैं
द्रवायवाग्रान्गृह्णीयादामयाविनःप्राणेनवाएषव्यृध्यतेयस्यामयतिप्राणऐं
द्रवायवःप्राणेनैवैनंसमर्धयतिमैत्रावरुणाग्रान्गृह्णीरन्येषांदीक्षितानां

प्रमीयेत ॥१॥ प्राणापानाभ्यां वा एते व्युध्यंते ये बांदीक्षितानां प्रमीयंते प्राणापानौ
॥२१॥ मित्रावरुणौ प्राणापानावेवमुखतः परिहरंत आश्विनाग्रान् गृह्णीतानुजावरो
श्विनौ वै देवानामानुजावरौ पश्चेवाग्रं पर्यैतामश्विनावेतस्य देवताय आनुजावरः
स्तावेवैनमग्रं परिणयतः शुक्राग्रान् गृह्णीत गतश्रीः प्रतिष्ठाकामो सौ वा
दि[illegible] स्यः शुक्र एषोतोंतमनुष्यः ॥२॥ श्रियै गत्वा निवर्तते तां देवांतुमारभते न त
तः पापीयान् भवति संथ्यग्रान् गृह्णीताभिचरं नार्तपात्रं वा एतद्यन्मंथिपात्रंमृ
त्यनेवैनं ग्राहयति तां गार्तिमार्च्छ्यानग्रयणाग्रान् गृह्णीत यस्य पितापि
तामह पुण्यस्यादथ तं न प्राप्नुयाद्वा वा एषद्रियेण व्युध्यंते यस्य पिता पिता ॥२१॥
महः पुण्यः ॥३॥ भवत्यथ तन्न प्राप्नोस्फु र इ वैतद्यज्ञस्य वागिव यदाग्रयणो

क्ष्य

वाग्वैवैनमिंद्रियेणसमर्धयतिनत्रः पापीयान्भवस्यक्ष ग्यानुगृहीतास्मि
वर्धमाणः सर्वेषांवा एतत्पात्राणामिंद्रियंयदुक्थ्यपात्रं सर्वेणैवैनमिंद्रि
येणातिप्रयुंक्ते सरस्वत्याभिनोनेषिवस्य इतिपुरोरुचंकुर्याद्वाग्वै ।। ४ ।। सरस्व
तीवाग्वैवैनमतिप्रयुंक्ते मात्वक्षेत्राण्यरणानिगन्मेत्याहमस्योवैक्षेत्राण्यर
णानिते वैवमस्योः सेत्राणिनगच्छतिपूर्णान्महान्गृहीयादामयावि
नः प्राणान्वाएतस्यशुगृच्छतियस्यामयतिप्राणाग्रहाः प्राणानेवास्यशुचोमुं
चत्युतयदीतासुर्भवतिजीवत्येवपूर्णान्महान्गृह्णीयाद्यर्हिपर्जन्योन
वर्षेत्प्राणान्वाएत र्हिपर्जन्यस्यशुगृच्छति ...यर्हिपर्जन्योनवर्षतिप्रा.
श

णाग्रहः प्राणानेव प्रजानां स्तुयो मुंचति ताज वर्षति ॥ ५ ॥ प्रमीयेत म
॥२२॥ नुष्य ऋध्यते यस्य पितापितामहः पुण्यो वाग्वा एव पूर्णान् ग्रहान् पंचविंश
तिश्च ॥ ७ ॥ २ ॥ गायत्रो वा ऐंद्रवायवो गायत्रं प्रायणीयमहः तस्मात्प्राय
णीयेहं नैंद्रवायवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति त्रैष्टुभो वै शुक्रः त्रैष्टुभं द्वितीय
महस्तस्माद्वितीयेहं छुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति जागतो वा आग्रयणो
जागतं तृतीयमहस्तस्मात् तृतीयेहन्नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृ
ह्णात्येतद्वै ॥ ९ ॥ यज्ञमापद्यछंदांस्याप्नोति यदाग्रयणः श्वो गृह्यते यत्रै ॥२२॥
व यज्ञमदृशं तत एवैनं पुनः प्रयुंक्ते जगन्मुखो वै द्वितीयः त्रिरात्रो जागतो
ग्रयणो यच्चतुर्थेहन्नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णात्यथो स्वमे

वच्छं दोनुपर्यो वर्तैलेराथं तदोमाएं द्वायवोराथं लरं पंचममहस्लस्मात्तंयमेहंन्॥ २॥
एं द्वायवोगह्यलेस्वएवेनमायतनेगह्णानिबाहिं तो वेश्नुक्रो बाहिं तनृव ष्ठमहः
स्लस्मा ष्ठ हं च्छुक्रोमह्य तेस्वएवेनमायतनेगह्णा स्पेतद्वे द्वितीयं यज्ञमापद्यच्छं
स्पाम्नो लियत्रैवयज्ञमदंशं ततन्वै नैपुनः प्र युङ्क्ते त्रिष्टुङ्मुखो वै द्वितीयस्त्रि
रा स्त्रे ष्टुभः॥ ३॥ श्नुक्रोयस्तस्मेहंच्छुक्रोमह्यतेस्वएवेनमायतनेगह्णा
स्पथो स्वसेवच्छंदोनुपर्यो वर्तैलेवाग्वाआग्रयणो वाग्रष्टमेमहस्लस्माद्ष्टमेहं
नाग्रयणोगह्य ले स्वएवेनमायतनेगह्णालिप्राणो वएं द्वायवः प्राणोनवम
महस्लस्मान्नवमेहं नैं द्वायवोगह्य तेस्वएवेनमायतनेगह्णास्पेततन्॥ ४॥
॥ ३० ॥ वैततीयं यज्ञमापद्यच्छं दा स्पाम्नोलियदैं द्वायवश्चोगह्यलेयत्रै

व यज्ञमदृशं ततएवैनं पुनः प्रयुङ्क्ते यो स्वमेवछंदोनुपर्यावर्तं तेपृथो वा एते ध्याप
२२ थेन यंति ये न्येनैंद्रवायवो ग्रहाति पद्यंते ततः खलु वा एष यज्ञस्य यद् द्वितीम मह
र्द्वितीमेहन्नैंद्रवायवो गृह्यते यज्ञस्य॥ ५॥ एवं तं गत्वा पथा संथामपि यंत्स
यो पथा वहीय सा प्रतिसारं वहंति तादृगेन तच्छंदाः स्पन्यो न्यस्य लोक
मभ्यध्यायं तान्येतेनैन देवा प्रवाहयंनैंद्रवायवस्य वा एतदायतनं यच्चतुर्थम
हः स्तास्मिन्नाग्रयणो गृह्यते तस्मादाग्रयणस्यायतने नवमेहन्नैं द्रवा
यवो गृह्यते शुक्रस्य वा एतदायतनं यत्पंचमं॥ ६॥ अहस्तास्मिन्नैंद्रवायु
वो गृह्यते तस्मादैंद्रवायवस्यायतने सप्तमेहं शुक्रो गृह्येत आग्रयणस्य वा ए
तदायतनं यत्षष्ठमहस्तास्मिंछुक्रो गृह्यते तस्माच्छुक्रस्यायतने ष्टमेहन्नाग्रय

ष्णोगृह्यते छंदांस्येव तद्विवाहयति प्रवस्यसो विवाहमानोति य एवं वेद

थो देवताभ्य एव यज्ञे संविदं दधाति तस्मादिदमन्योन्यस्मै ददाति ॥ ७ ॥

एतद्वै पंचममहस्त्रैष्टुभ एतद्धृयते यज्ञस्य पंचममन्यस्मा एकं च ॥ ८ ॥ २३ ॥

गायत्रस्त्रैष्टुभो जागतो नगन्मु स्वोधो राथंतरो बार्हत एते द्वे द्विती पंक्ति

ष्टुब्भमुखो थो वाकृप्पाछारत दथौ पृथब्द्व तुर्थन वमे पंचम ऽसप्तमे षष्ठम य

ष्टमे हं छंदां ऽसि ॥ ८ ॥ प्रजापतिरकामयत प्रजायेयेति स एतं द्वादशाहम

पश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै स प्राजायत यः कामयेत प्रजायेयेति स द्वा

छा दशाहेन यजेत प्रैव जायते ब्रह्मवादिनो वदंति स्मि छोमप्रायणाय ज्ञाथ्यक अ

स्मादतिरात्रः पूर्वः प्रयुज्यत इति चक्षुषी वा एते यज्ञस्य यदतिरात्रौ कनीनिके अ

॥२४॥ ष्टोमौयत्॥१॥ अग्निष्टोमंपूर्वंप्रयुंजीरंन्नहिर्वा कनीनिकेदध्युस्तस्मादति
रात्रःपूर्वःप्रयुज्यतेवसूषीएवयज्ञेधितामध्यतःकनीनिकेप्रतिधातियोवैगा २
मौ षा यत्रीज्यो ति:पक्षौवेदज्योतिभासासुवर्गंलोमेतिपावमिष्टौतौपक्षौयेंतरेष्वावु क
वध्यासआत्मैषावैगायत्रीज्योति:पक्षौयएवंवेदज्योतिषाभासासुवर्गंलोकं॥२॥
ति एतिप्रजापर्वाएषद्वादशधाविहितोयद्वादशरात्रोयावतिरात्रौतौपक्षौयेंतरेष्वाडक्ष्याः
ति तिअस्माप्रजाःपर्वावैषसंसप्यकैसत्रेणास्पृणोतिप्राणावैसंप्राणानेवःस्पृणोर्हा
तिसर्वासांवाएतेप्रजानांप्राणैरासतेयेसत्रमासतेतस्मात्पृछंतिकिमेतेसत्रि
णाइतिप्रियःप्रजानामुत्थितोभवतियएवंवेद ॥३॥ अग्निष्टोमौयत्सुवर्गंलो
कंप्रियःप्रजानांपंचव॥ ॥९॥३६॥ नवाएवौन्यतोवैश्वानरःसुवर्गायलो॥२४॥

कायप्राभ वदू ध्यौ हवाए ष आ तत आ सीत्तेदे वाए तंवैश्वा नरं पर्य हंस्तु वर्गे स्यन्लो कस्य

प मूसाऋत वो वाए तेन प्रजा ति मया जयंते षा ध्यौ दाधि तदू ध्यौ तिह वाऋ त्विश्चुयए प

वं विद्वां द्वादशाहे नय जते तेस्मिन्ने . घंत सर स भा इव सं ता यु प्रायं घ त्र ॥ २ ॥

यवं ग्री ष्माया पौ ष धीर्वे वौ न्यों श्री ही घ रदे मा षा ति ल्यो हे मं त शि शि राभ्यां ते नेंद्र प्रजापति

रया जय त्तवा इंद्र इंद्रो भवत्तस्मादा हुरानु जा वस्य प्र जइ ति स हो ते ना ग्रेय न तै ष

प ह वै कु णो भ त्ति पः सत्रे प्रतिग्र ह्णा ति पुरु षकु ण पम कु णपं गौ वो अन्नं ये न पात्रे णा

बिभ्र ति प त्तं न नि र्णे नि जाति ततो धि ॥ २ ॥ मलं जाय त एक एव यज ते को हि

प्रजा पति रा ध्यौ द्वाद रा त्री दी क्षित स्या द्वाशमा सा: संवत्सरः संव सरे प्रजापति ना

पति वै ष ए ष हस्तै जाय ते यत्त पसो धि जाय ते व तु र्धो वाए ताः स्ति स्त्रः स्ति

या १॥

॥२५॥ स्तोमा त्रयोदशोपसदो याः प्रथमा यज्ञं ताभिः संभरति या द्वितीया यज्ञं ताभि
रारभते ॥३॥ यास्तृतीयाः पात्राणि ताभिर्निर्णेनिक्ते याश्चतुर्थीरपि ताभिरात्मा
नमंतरतः शुंधते यो वा अस्य पशुमति भारं स पुरोति [illegible]
स यः परिवापं पुरीषं स [illegible]
शीर्षण्यापाभिष्पद्य प्रतितिष्ठति ते स्वामेव द्वादशाहेनैव यात्मनो यो [illegible] ॥
॥४॥ अथ षड्धा धिरभते द्वादशाहेन चत्वारि च ॥१०॥ एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहा चतुर्भ्यः स्वाहा पं
चभ्यः स्वाहा षड्भ्यः स्वाहा सप्तभ्यः स्वाहाष्टाभ्यः स्वाहा नवभ्यः स्वाहा दशभ्यः स्वाहैकाद
शभ्यः स्वाहा द्वादशभ्यः स्वा त्रयोदशभ्यः स्वाहा चतुर्दशभ्यः स्वाहा पंचदशभ्यः स्वाहा षो
डशभ्यः स्वाहा सप्तदशभ्यः स्वाहाष्टादशभ्यः स्वाहैकान्नविंशत्यै स्वाहा नवविंशत्यै
स्वाहैकान्नचत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते स्वाहैकान्नषष्ट्यै स्वाहा नवषष्ट्यै स्वा ॥२५॥

यो द्वादशाहे प्रतितिष्ठति

४८ द्वादशाभ्यस्वाहा चतुर्दशाभ्यस्वाहा षोडशाभ्यःहा स्वोष्टादशाभ्यस्वाहा ४८

हैकान्नाशीत्यै स्वाहा नवाशीत्यै स्वा० हैकान्नशताय स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्याꣳ श
ꣳतताभ्यां स्वा सर्वस्मै स्वाहा ॥ २ ॥ भ्या॥ नवचत्वारिꣳशते स्वा हैकान्नैकविꣳशतिश्च ॥ ११ ॥
॥ एकस्मै स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहा पंचभ्यः स्वाहा सप्तभ्य स्वाहा नवभ्यः स्वा हैकादभ्यः स्वाहा त्रयो
दशभ्यः स्वाहा पंचदशभ्यः स्वाहा सप्तदभ्यः स्वा हैकान्नविꣳशत्यै स्वाहा नवविꣳशत्यै स्वा
हैकान्नचत्वारिꣳशते स्वाहा नवचत्वारिꣳशते स्वा हैकान्नषष्ठ्यै स्वाहा नवषष्ठ्यै स्वा हैकान्ना
शीत्यै स्वाहा नवाशीत्यै स्वा हैकान्नशताय स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ १ ॥ एकः
स्मै पंचाशत् ॥ १२ ॥ द्वाभ्याꣳ स्वाहा चतुर्भ्यः स्वाहा षड्भ्यः स्वाहाष्टाभ्यः स्वाहा दशभ्यः
स्वाहा विꣳशत्यै स्वाहाष्टानवत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ १ ॥ द्वाभ्यामष्टानवत्यै ष स्मै
हा द्विꣳशतिः ॥ १३ ॥ त्रिभ्यः स्वा पंचभ्यः स्वाहा सप्तभ्यः स्वाहा नवभ्यः स्वा हैकादशभ्यः

॥२६॥ स्वाहा त्रयोदशभ्यः स्वाहा पंचदशभ्यः स्वाहा सप्तदशभ्यः स्वाहैकान्नविंशत्यै स्वाहा नववि
ंशत्यै स्वाहैकान्नचत्वारिंशते स्वाहा नवचत्वारिंशते स्वाहैकान्नषष्ट्यै स्वाहा नवष
ष्ट्यै स्वाहैकान्नाशीत्यै स्वाहा नवाशीत्यै स्वाहैकान्नशताय स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै
स्वाहा ॥ १ ॥ त्रिभ्योष्टाचत्वारिंशत् ॥ १४ ॥ चतुर्भ्यः स्वाहाष्टाभ्यः स्वाहा द्वादशभ्यः स्वाहा
षोडशभ्यः स्वाहा विंशत्यै स्वाहा षण्ण... त्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ १ ॥
चतुर्भ्यः षण्णवत्यै षोडश ॥ १५ ॥ पंचभ्यः स्वाहा दशभ्यः स्वाहा पंचदशभ्यः
स्वाहा विंशत्यै स्वाहा पंचनवत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ १ ॥ पंचभ्यः पंच
नवत्यै चतुर्दश ॥ १६ ॥ १ दशभ्यः स्वाहा विंशत्यै स्वाहा त्रिंशते स्वाहा चत्वारिंशते ॥२६॥
स्वाहा पंचाशते स्वाहा षष्ट्यै स्वाहा शीत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ १ ॥ ॥
सप्तत्यै स्वाहा नवत्यै स्वाहा

॥ नवभ्यः शतेभ्यः स्वाहा

दशाभ्योद्वाविंशतिः॥१७॥ विंशत्यै स्वाहा चत्वारिंशते स्वाहा षष्ट्यै स्वाहा शीत्यै स्वाहा शताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ विंशत्यै द्वादश ॥१८॥ पंचाशते स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्यां शताभ्यां स्वाहा त्रिभ्यः शतेभ्यः स्वाहा चतुर्भ्यः शतेभ्यः स्वाहा पंचभ्यः शतेभ्यः स्वाहा षड्भ्यः शतेभ्यः स्वाहा सप्तभ्यः शतेभ्यः स्वाहाष्टाभ्यः शतेभ्यः स्वाहा सहस्राय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा पंचाशते द्वात्रिंशत्॥१९॥ शताय स्वाहा सहस्राय स्वाहा युताय स्वाहा नियुताय स्वा प्रयुताय स्वाहार्बुदाय स्वाहा न्यर्बुदाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा मध्याय स्वाहा न्ताय स्वाहा परार्धाय स्वाहोषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहोदेष्य

द्य. ते स्वाहोदिष्यते [illegible] स्वाहोदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ शताय षट्त्रिंशत्॥ ॥२०॥५१॥

साध्याः षड्रात्रं कुसरुबिंदः सप्तरात्रं बृहस्पतिरष्टरात्रं प्रजापतिस्ताः ऋधं
नवरात्रं प्रजापतिरकामयत दशाहोतारमृतवऐंद्रवायवाग्रान्गायत्रीवेत्प्र
२८ जापतिः स्सद्वादशरात्रं नवा एकस्मा एकस्मै द्वाभ्यां त्रिभ्यः श्चतुर्भ्यः पंच
भ्योदशभ्यो विंऽशत्यै पंचाशते शताय विंऽशतिः॥ २०॥५१॥ ॥
साध्या अस्मादिमे लोका गायत्रं ब्रह्मवर्चसं वै तत्तीयमेकस्मै पंचाशत्॥
॥५१॥ हरिः ॐम्॥ ॥ ७२ ॥हरिः ॐम्॥ ॥प्रजवं वा एतेन यंति यद्दश
ममहः पाप्मावहीयं वा एतेन भवंति यद्दशममहर्यो वै प्रजवं यतामपथेन प्रति
पद्यते य स्थाणुऽहंति यो भ्रेषन्नेति स हीयते स यो वै दशमेहन्नविवाक्य उ २०
पहन्यते स हीयते तस्मै य उपहताय व्याह तमेवानारभ्य समश्नुतेथ यो

याहसः ॥१॥ हयेतेतस्माद्दशमेहन्नविवाक्यमुपहतायनव्युच्यमथो खल्वा
हुर्यज्ञस्यैवैसमृध्यैनदेवाःस्वर्गंलोकमायन्यज्ञस्य [illegible] र्गंलोक
[illegible] व्युर्धेनासुरान्पराभावयंनितियज्ञःखलुवैयज्ञस्यसमृद्धंतद्यज्ञमा
नस्ययद्व्युर्धंतत्स्त्रातृव्यस्यसयोवैदशमेहन्नविवाक्यउपहंन्यतेसएवातिरेच
यतितेयैबाह्याद्दृशीकुर्वः ॥२॥ स्युस्तेबिब्रूयुर्यदितत्रनविंदेयुरंततःसदस्याद्व्यु
यंयदितत्रनाविंदेयुर्गृहपतिनाव्युच्यंतद्व्युच्येमेवाथवाएतत्सर्पराज्ञीयाभिः क्र
स्तुवंतीयंवैसर्पतोराज्ञीयद्वाअस्यांकिंचावदंतिपर्नत्वःस्तेनेयस्पसर्पराज्ञीतेयदे
६ वाकिंचवाचानृचुर्यैतोध्याविंतारः ॥३॥ तदुभयमाप्तावरुध्योतिष्ठामेतितमाभि
र्मनसास्तुवतेनवाइमामश्वरथोनाश्वतरीरथःसद्यःपर्यासुमर्हतिमनोवा

इमा पशुँ सद्यर्यस्युमर्हैतिमनः परिभवितुमब्रह्म वदंति परिमितावान्त्वऋग्परि
मितानि सामानि परिमितानि यजूंष्यथैतस्यैवांतोनास्तियद्ब्रह्मतत्प्रतिगृणतआ
चक्षीत सप्रतिगरः ॥ ॥४॥ ॥ व्याहृसद्दृशीकवोर्विताःसएकंव ॥ १ ॥ ॥
ब्रह्मवादिनो वदंति किं द्वादशाहस्य प्रथमेनाहर्विंदांयजमानोवृङ्क्त इतितेज
इंद्रियमिति किं द्वितीयेनेति प्राणानन्नाद्यमिति किं तृतीयेनेति त्रीनिमांल्लोकानिति
किं चतुर्थेनेतियतुष्पदःपशूनिति किं पंचमेनेति पंचाक्षरांपङ्क्तिमिति किंषष्ठे
षष्ठेनेति षदृतूनिति किं सप्तमेनेति सप्तपदांशक्वरीमिति ॥ २ ॥ ॥ कि
मष्टमेनेत्यष्टाक्षरां गायत्रीमिति किं नवमेनेति त्रिवृतंस्तोममिति किं दशमेने
तिदशाक्षरां विराजमिति किमेकादशेनेत्येकादशाक्षरां त्रिष्टुभमिति किं द्वा

दक्षोनेति द्वादशाक्षरां जगतीभिय्ये तावद्वा अस्ति यावदे तद्यावदे वास्ति स देषं वृङ्क्ते ॥
॥२॥ शक्करीभिय्येकचत्वारिंशच्च ॥२॥६॥ एष वा आप्तोद्वा दशाहो यत्र्ययोद
शरात्रः समानंह्येतदहर्यत्प्रायणीयश्चोदयनीयश्च त्रियतिरात्रो भवति त्रय
इमेल्लोका एषांल्लोकानामाप्त्यै प्राणो वै प्रथमोतिरात्रो व्यानो द्वितीयोपानःस्तृती
यः प्राणापानोदानेष्वेवान्नाद्य प्रातितिष्ठंति सर्वमायुर्यंति य एवंद्वाऽंसः स्त्रयोदश
मासं तेतदाहुर्वाग्वा एषा वितता ॥१॥ यद्द्वादशाहस्तां विच्छिंद्युर्यन्मध्येतिरा
त्रं कुर्युरुपदासुका गृहपतेर्वाक्स्यादुपरिष्टाच्छंदोमं महाव्रतं कुर्वंति संततामेव वाचम
वरुंधते नुपदासुका गृहपतेर्वाग्भवति पशवो वै छंदोमा अन्नं महाव्रतं य

योर्ध्रुवंसस्मिंश्चामुष्मिं ४
दुपरिष्टाच्छंदोमानांमहा तंकुर्वंतिपशुष्वेवान्नाद्येचप्रतितिष्ठंति ॥ २ ॥ वितेतात्रि
वलारिंशच्च ॥ ३ ॥ ॥ ८ ॥ आदित्याअकामयंतोभयोर्लोकयोर्ध्रुयामेतएतंयतु
र्दशरात्रमपश्यंतमाहरंतेनायजंततोवैतुभयोर्लोकयोराध्रुवंनास्मिंश्चामुष्मिं
ंश्च दुर्दशरात्रोभवतिसप्तग्राम्याओषधयःसप्तारण्याउभयीषामवरुध्यैयपरावीना
निपृष्ठानि ॥ १ ॥ भवंत्यमुमेवतेलोकमभिजयंतियत्परावीनानिपृष्ठाभवंत्यमुमे नी
वतैलोकमभिजयंतित्रयस्त्रिंशौमध्यतःस्तोमौभवतःसाम्राज्यमेवगच्छंति
त्याधिराजौभवतोधिराज्यएवसमानानांभवंत्यतिरात्रावभितोभवतःप
रिगृहीत्यै ॥ पृष्ठानिचतुःस्त्रिंशच्च ॥ ४ ॥ १० ॥ प्रजापतिःसुवर्गंलोकमैत्तंदेवाअ २८
न्वायंतानादित्याश्चपशवश्चान्वायंतेदेवाअब्रुवन्यान्पशूनुपाजीवि

लोकेपशूस्त्रसौहन्पृष्ठैरादित्याअमुष्मिंलोकआर्ध्नुं यह्वाभ्यामस्मिन् २

स्तइमेन्वा गंनितिलेभ्यएतंचतुर्दशरात्रंप्रयौहंतआदित्याः पृष्ठैः स्वर्गंलोकमारो
हंत्रियह्वाभ्यामस्मिंन् ॥ ॥१॥ लोकेपशवो यएवंविद्वांऽस चतुर्दशरात्रमासतउभयो
रेवलोकयोर्ऋध्नुवंत्यस्मिंश्चामुष्मिंश्च पृष्ठैरेवामुष्मिंलोकऋध्नुवंतित्रि
यह्वाभ्यामस्मिंल्लोकेज्योतिर्गौरायुरितित्रियहोभवतीयंवा वज्योतिर्गौरायुरितिव
~~यहोभवतीयंवावज्योति~~रंतरिक्षंगौरसावायुरिमानेवलोकानभ्यारोहंतियद्व
दंन्यतःपृष्ठानिस्युर्विविवधएंस्यान्मध्येपृष्ठानिभवंतिसविवधत्वाय ॥२॥
ॐ जोवैवीर्यंपृष्ठान्योजएववीर्यंमध्यतोदधते बृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावार
थंतरम सौबृहद्वाभ्यामेवयंत्यथोअनयोरेवप्रतिष्ठंयेतेवैयस्याजसायनी तिर

५ याःश्वतस्र श्वतस्रोदि० शोदि द्वेवप्रातितिष्ठंयुप्रति ४ क
ति स्रुतीताभ्यामेवस्रुवर्गोलोकंयंपरावोनाएतेसु ग्वर्गेल्लोमध्यारोहंतियेपशवीना
॥३०॥ निपृष्ठन्युपयंतिप्रत्यं इत्र्यहोभवतिप्रत्यरूद्या अथोप्रतिष्ठिसाऽभयोर्लोक
योर्ऋध्नोत्तिष्ठंतिचतुर्दशैतास्तासांया दर्दशाक्षरा विराडन्नंविराड्विराजैवा
न्नाद्यमवरूंधतेंतिरीत्राबभितोभवतःपरिगृहीत्यै ॥ ३ ॥ आश्चुर्वंत्रिक यहाभ्या
मस्मिंस्सावेवधेलायप्रातिष्ठियाएकत्रिंशशब्रा ॥ ५ ॥ इंद्रो वैसदृङ्देवताभि
रासीत्सनव्यावृतमगच्छत्सप्रजापतिमुपाधावत्तस्मारतंपंचदशरात्रंप्रायच्छतमाहरत्ते ३० ॥
वै नायजततताऽसोन्यात्सिर्देवताभिव्यावृतमगच्छद्यएवंविद्वांसःपंचदशोमासतेव्यावृत
मेवपाप्मनाभ्रातृव्येणागच्छंतिज्योतिर्गौरायुरितित्रियहोभवतीयंवावज्योतिरंतरि
क्षं ॥ १ ॥ गौरसावायुरेष्वेवलोकेषुप्रातितिष्ठंतस्सत्रंवाएषदघंदोमंयघंदोमाभवंति

तेनसत्रंदेवताएवपृष्टैरवरुंधतेपश्रून्छंदोभैरोजोवैवीर्यंपृष्ठानिपशवःछंदोमा
ऊर्जःस्येववीर्यैपशुषुप्रतितिष्ठंतिपंचदशरात्रोभवतिपंचदशो वज्रोव
तृ ज्रमेवभ्रातृव्येभ्यःप्रहरंत्यतिरात्रावभितोभवतः परिगृहीत्यै ॥२॥ अंतरिक्षमिं इंद्रिय
द्रियस्यैकंच ॥६॥१५॥ इंद्रोवैशिथिलइवाप्रतिष्ठितआसीत्सोसुरेभ्योबिभेत्स सु
सप्रजापतिमुपाधावत्तस्माएतंपंचदशरात्रंवज्रंप्रायच्छत्तेनासुरान्पराभाव्यविजि
त्यश्रियमगच्छदग्निष्टुतापाप्मानंनिरदहतपंचदशरात्रेणौजोबलमिंद्रियंवीर्यमात्मन्न
दा धत्तयएवंविद्वांसःपंचदशरात्रमासतेभ्रातृव्यानेवपराभाव्यविजित्यश्रियंगच्छंत्यग्निष्टुतापाप्मा सा
नन्निः॥ ॥१॥ दहंतेपंचदशरात्रेणौजोबलमिंद्रियंवीर्यमात्मंदधततएतावपशव्याःपंच
दशवाअर्धमासःस्यरात्रयोर्धमासशःसंवत्सरआप्यतेसंवत्सरंपशवोनुप्रजायंतेतस्मात्सवा

व्याप्ता वै सुवर्ग्याः पंचदश वा अर्धमासस्य रात्रयो र्धमासशः संवत्सर आप्यते संवत्सरः
॥३१॥ सुवर्गो लोकः स्तस्मात्सुवर्ग्या ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहो भवतीयं वाव ज्योतिरंतरिक्षं॥ ॥२॥॥
गौरसौ वायुरिमानेव लोकानभ्यारोहंति यदन्यतः पृष्ठानि स्युर्विविवधः स्यान्मध्ये पृष्ठानि भ प्र
वंति सविवधत्वायौजो वै वीर्यं पृष्ठान्योज एव वीर्यं मध्यतो दधते बृहद्रथंतराभ्यां यंतीयं वाव
रथंतरमसौ बृहदाभ्यामेव यंत्यथो अनयोरेव प्रतितिष्ठंत्येते वै यज्ञस्यांजसायनी स्रुती ताभ्यामेव
सुवर्गंल्लोकं॥ ३ ॥ यंति परांचो वा एते सुवर्गंल्लोकमभ्यारोहंति ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयं
ति प्रत्यङ्त्र्यहो भवति प्रत्यवरूढ्या अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठंति पंच ॥३१॥
दशैतास्तासां या दश दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधते याः पंच पंच दिशो
दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठंत्यतिरात्रावभितो भवत इंद्रियस्य वीर्यस्य प्रजायै पशूनां परिगृहीत्यै॥ ४ ॥

गच्छंसुभिनिष्टा पाप्मानंनिरं तरिक्षंल्लोकंप्रजायेद्वेव ॥ ७ ॥ प्रजापतिरकामयता
न्नादस्यामितिसएतꣳसप्तदशरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततोवैसोन्नादोभव
द्य एवंविद्वाꣳसः सप्तदशरात्रम [illegible] तेंन्नादाएवभवंतिपं
चाहोभवतिपंचवाऋतवः संवत्सरऋतुष्वेवसंवत्सरेप्रतितिष्ठंत्यथोपंचाक्षरापंक्तिः पां
क्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधतेसत्रंवाएतत् ॥ १ ॥ यदछंदोमंयछंदोमाभवंतितेनसत्रंदेवता
एवपृष्ठैरवरुंधतेपशूछंदोमैरोजोवैवीर्यंपृष्ठानिपशवश्छंदोमाओजस्येववीर्येप
शुषुप्रतितिष्ठंतिसप्तदशरात्रोभवतिसप्तदशःप्रजापतिःप्रजापतेराप्त्याअतिरात्रावं
भितोभवतोन्नाद्यस्यपरिगृहीत्यै ॥ २ ॥ एतत्सप्तत्रिꣳशच्च ॥ ॥ ८ ॥ ॥ सावित्रा
ड्रिꣳम्यातिष्ठद्ब्रह्मणादेवेषुंनेनासुरेषुतेदेवाअकामयंतोभयꣳसंवृंजीमहिब्रह्म

वानूंबेतितएताविष्णुरातष्णुराजीरपश्यंततोवैतउभयएवसमवं जलतब्रह्मवान्न
३२ यब्रह्मवर्चसिनौन्नाद्मभवंन्यएवंविद्वांष्णसएताभ्यांसतउभयमेवसंवृजतेब्रह्मवान्न
च॥ ॥१॥ ब्रह्मवर्चसिनौन्नादाभवंतिद्वेवाएतेविराजौतयोरेवनानाप्रतितिष्ठ
तिविष्णुशोवैपुरुषोदशहस्त्याअंगुल्यौदशपद्याधावानेवपुरुषःस्तमाप्नोतिष्ठंति
ज्योतिगौरायुरितित्र्यहाभवंतीयंवावज्योतिगौरायुरि...मानेवल्लोकानभ्यारो
हसभिपूर्वात्र्यहाभवंत्यसिपूर्वमेवसुवर्गं॥२॥ लोकमभ्यारोहंतियदंन्यतःपृष्ठानि
स्युर्विविवधंस्यान्मध्येपृष्ठानिभवंतिसविवधत्वायोजोवैवीर्यं पृष्ठा न्योज
एववीर्यंमध्यतोदधतेबृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौबृहदाभ्यामे
वयंत्ययोअनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येते वैयज्ञस्यांजसायनीस्रुतीताभ्यामेवसुवर्गं ३२॥

ल्लोकंयंति परांचो वा एते सुव र्गंल्लोकमभ्यारोहंति ये पराचीनानि पृष्ठान्युपयंति नयङ्
प्रत्यवरूढ्या अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्ल्लोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठंत्य तिरात्राव भितो भवतो ग्येहे
ब्रह्मवर्चसस्यान्नाद्यपरिगृहीत्यै ॥ ६ ॥ वृंजते ब्रह्मनवान्नं वसु वर्गमे ते सुवर्गं भवि
त्रयोविंशतिः च ॥ ६ ॥ २ ॥ असावादित्यो स्मिंल्लोक आसीत्तं देवाः पृष्ठैः परिगृह्य सु क
र वर्गंल्लोकमगमयन्परैरवस्तात्पर्यगृह्णन्दिवाकीर्त्येन सुवर्गेल्लोके प्रत्यस्थापयन्प
रैः परस्तात्पर्यगृह्णन्पृष्ठै रुपावारोहं स वा असावादित्यो मुष्मिंल्लोके परैरुभयतः परि
गृहीतो यत्पृष्ठानि भवंति सुवर्गमेव तैर्ल्लोकं यजमाना यंति परैरवस्तात्परिगृह्णं
तिदिवाकीर्त्येन ॥ १ ॥ सुवर्गेल्लोके प्रतितिष्ठंति परैः परस्तात्परिगृह्णंति पृष्ठैरु
पावरोहंति यत्परे परस्तान्न स्युः परांचः सुवर्गाल्लोकान्निष्पद्येरन्यदवस्ता

न स्युः प्रजा निर्दहेयुरभितो दिवाकीर्त्यं परःसामानो भवंति सुवर्गाद्वै नांल्लोका

द्भयतः परिगृह्णंति यजमाना वै दिवाकीर्त्यं ॥ संवत्सरः परःसामानो ऽभितो दिवाकी सा

३२ र्त्यं परःसामानो भवंति संवत्सर एवो भयतः ॥ २ ॥ प्रतितिष्ठंति पृष्ठं वै दिवाकी

र्त्यं पार्श्वे परःसामानो ऽभितो दिवाकीर्त्यं परःसामानो भवंति तस्मादभितः पृष्ठं पा

र्श्वे भूयिष्ठा महाग्रहं गृह्णंते भूयिष्ठं शस्यते यज्ञः स्यैव तन्मध्यतो ग्रथिं ग्रथ्नंत्यवि

स्रंसाय सप्त गृह्णंते सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः प्राणानेव यजमानेषु दधाति

यत्सरावीनानि पृष्ठानि भवंत्यमुमेव तैर्लोकमभ्यारोहंति यदिमल्लोकं ॥ ३ ॥॥

प्रत्यवरोहेयुरुद्वामाद्येयुर्यजमानाः प्रवासी प्ये रं न्यत्सरावीनानि पृष्ठा

नि भवंतीममेव तैर्लोकं प्र[illegible] वरोहंत्यथो अस्मिंल्लोके प्रतितिष्ठं ३३ ॥

ल न्नेव

द्दोवाप्र

॰ सनुन्मादाय [stain] तिष्ठितआसीत्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतमेकविंशतिरा
त्रं प्रायच्छत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै स प्रत्यतिष्ठद्ये बहुयाजिनो प्रतिष्ठिताः॥
॥४॥ स्युस्त एकविंशतिरात्रमासीरं द्वादश मासाः पंच र्तवस्त्रय इमे लोका असावा
दित्य एकविंश एतावंतो वै देवलोकाः स्तेष्वेव यथापूर्वं प्रतितिष्ठंत्य [stain] सा
वादित्योन व्यरोचत स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतमेकविंशतिरात्रं प्राय
विष च्छत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै सो रोचत य एवं विद्वांसे एकौ सते रोचंत एवै
कविंशरात्रो भवति रुग्वा एकविंशो रुचमेव गच्छं सथो प्रतिष्ठमेव प्रतिष्ठाहे
शोति कविंशो तिरात्रावभितो भवतो ब्रह्मवर्चसस्य परिगृहीत्यै ॥५॥ गर्हंति
सेत्र मा दिवाकीर्त्यं नैवोभयतो नाप्रतिष्ठितआत एकविंशतिः ध्या ॥ १० ॥ ध ॥

ति

प्रवो देव्यज्ञः संक्रामन्नमुष्मादधिमामभि ॥ ऋषीणां यः पुरोहितः ॥ निर्देवं निर्वी
३४ रं कृत्वा विष्कंधं तस्मिन्नहीयतां यो स्मान्द्वेष्टि ॥ शरीरं यज्ञशमलं कुसीदं तस्मिं
सीदतु यो स्मान्द्वेष्टि ॥ यज्ञ यज्ञस्य यत्तेजः स्तेन संक्राममामभि ॥ ब्राह्मणानृत्वि पा
जो देवान्यज्ञस्य तपसा ते सवाहमाहुवे ॥ इष्टेन पक्वमुप ॥ १ ॥ तेहुवे सवाहं ॥
संते वृंजे सुकृतं संप्रजां पशून् ॥ प्रैषां सामिधेनीराघारावाज्यभागावाश्रुतं
प्रत्याश्रुतमाशृणामि ते ॥ प्रयाजानूयाजां स्विष्टकृतमिडामाशिषः आवृंजे
सुवः ॥ अग्निनेंद्रेण सोमेन सरस्वत्या विष्णुना देवताभिः ॥ याज्यानुवा
क्याभ्यामुपते हुवे सवाहं यज्ञमाददे ते वषट्कृतं स्तुतं शस्त्रं प्रतिगरं ग्रह ३४
मिडामाशिषः ॥ २ ॥ आवृंजे सु बः ॥ पत्नीसंयाजानुप ते हुवे सवाहं समि

यजुरादद्दे तव॥ प्रभुसुतं पुरोरडाशांसवेनान्योत यज्ञं॥ देवांसेंद्रानुपतेहुवे
५ सवाहमग्निमुखांसोमंती ये वा विश्वे॥२॥ उपयामगृहमिडामाशिषोद्वात्रिंशच्च॥
॥ ११॥ ॥भूतं भव्यं भविष्यद्वषडत्स्वाहा नमऋक्साम यजुर्वषट्स्वाहा नमो गा
यत्री त्रिष्टुब्जगती वषडत्स्वाहा नमः पृथिव्यंतरिक्षं द्यौर्वषडत्स्वाहा नमोऽग्नि
र्वायुः सूर्यो वषडत्स्वाहा नमः प्राणो व्यानोपानो वषडत्स्वाहा नमोन्नं कृषिर्वृष्टि
र्वषडत्स्वाहा नमः पिता पुत्रः पौत्रो वषडत्स्वाहा नमो भूर्भुवः स्वर्वषडत्स्वाहा नमः॥
॥१॥ भुवः श्च वारिव॥१२॥ आमेगन्महाभवं वा प्रजामआमायज्ञो विशतु वीर्यवा
न्॥ आपोदेवीर्यज्ञिया मा विशंतु सहस्रस्य मा भूमा मा प्रहासीत्॥ आमेगन्महो भव
वा पुरोरुक्तु तशस्त्रेमा विशतां समीची॥ आदित्यारुद्रावसवो मे सदस्यसह

मा स्वस्य मा भूमा प्रहासीत् ॥ आ मा ग्निष्टोमो विशतूक्थ्यश्चातिरात्रो मा विशत्वापिश
३५ र्वरः ॥ तिरो अह्न्या मा सुहुता आविशंतु सह स्वस्य मा भूमा मा प्रहासीत् ॥ १ ॥ ॥
॥ अग्निष्टोमो विश्वष्टद्भव ॥ १३ ॥ अग्निना तपो न्वभवद्वाग्ब्राह्मणि
रूपाणींद्रो देवान्वातेन प्राणांसूर्यो द्यांचंद्रमसा नक्षत्राणि यमेन पितॄन्राज्ञा
मनुष्यान्फलेनादेयानजगरैः सर्पान्व्याघ्रेणारण्यान्श्येनेन पतत्रिणो वृष्णा श्वे
श्वान्वृषभेण गा बस्तेनाजा वृष्णिनावीर्व्रीहिणान्नानि यवेनौषधीर्न्यग्रोधेन वनः
स्पतीनुदुंबरेणोर्जं गायत्र्या छंदांसि त्रिवृता स्तोमान्ब्राह्मणेन वाचं ॥ १ ॥
प्राणेनैकं च ॥ ॥ १४ ॥ ६ ॥ स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा स्वाहाधीतं मन ३५ ॥
से स्वाहा स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहा

दित्यैस्वाहा दित्यैमह्यैस्वाहा दित्यैसुमृडीकायैस्वाहा सरस्वत्यैस्वाहा सरस्वत्यैबृ
हत्यैस्वाहा सरःस्वत्यैपावकायैस्वाहा पूष्णेस्वाहा पूष्णेप्रपथ्यायःस्वाहा पूष्णेन
रंधिषायःस्वाहा त्वष्ट्रेस्वाहा त्वतुरिपायःस्वाहा त्वष्ट्रेपुरुरूपायःस्वाहा विष्णवे
स्वाहा विष्णवेनिखुर्यपायःस्वाहा विष्णवेनिभूयपायःस्वाहा सर्वःस्मैस्वाहा ॥१॥
पुनुरूपायःस्वाहा दशव ॥१५॥ दद्भ्यःस्वाहा हनूभ्याꣳस्वाहा ष्ठाभ्याꣳस्वाहा मु
खायःस्वाहा नासिकाभ्याꣳस्वाहा क्षीभ्याꣳस्वाहा कर्णाभ्याꣳस्वाहा पारइक्षवोवार्ये
भ्यःपक्ष्मभ्यःस्वाहा शीर्ष्णेस्वाहा भ्रूभ्याꣳस्वाहा ललाटायःस्वाहा मूर्ध्नेस्वाहा मस्तिष्का
यःस्वाहा केशेभ्यःस्वाहा यःस्वाहा ग्रीवाभ्यःस्वा स्कंधेभ्यःस्वाहा कीकसाभ्यःस्वाहा पृष्टी
भ्यःस्वाहा पाजस्यायःस्वाहा पार्श्वाभ्याꣳस्वाहा ॥१॥ अꣳसाभ्याꣳस्वाहा दोषभ्या
वारइक्षवःपार्येभ्यःपक्ष्मभ्यःस्वाहा २

३९ ꣳ स्वाहा बाहुभ्याꣳ स्वाहा जंघाभ्याꣳ स्वाश्रोणीभ्याꣳ स्वाहोरुभ्याꣳ स्वाहाष्ठीमव
द्भ्याꣳ स्वाहा जंघाभ्याꣳ स्वाभसदे स्वाहा शिखंडेभ्यः स्वाहा वालधानाय स्वाहां
डाभ्याꣳ स्वाहा शेपायः स्वाहा रेतसे स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहा प्रजननायः स्वाहा पद्भ्यः
स्वाहा शफेभ्यः स्वाहा लोमभ्य स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहितायः स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा मांसेभ्यो।
यः स्वाहा केशेभ्यः स्वाहा व॥ माꣳसायः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहा मजभ्यः स्वा
हांगेभ्यः स्वाहात्मने स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ २॥ पर्वोभ्याꣳ स्वाम ज्जभ्यः स्वाहा ष
ड्ड ॥ १६॥ अश्वेतायः स्वाकृष्णायः स्वाहा शितिपदे स्वाहा शितिककुदे स्वाहा शि
तिरंध्रायः स्वाहा शितिपृष्ठायः स्वाहा शित्यꣳसायः स्वाहा पुष्पकर्णायः स्वाहा शि ३६॥
त्योष्ठायः स्वाहा शितिभ्रवे स्वा स्वाहा शितिभसदे स्वाहा श्वेतानूकाशायः स्वाहांज

ये स्वाहा ललामाय स्वाहा सितज्ञवे स्वाहा कल्माषाय स्वाहा रोहितैताय स्वाहा रूपौ
ताय स्वाहेदृशाय स्वाहा कीदृशाय स्वाहा तादृशाय स्वाहा सदृशाय स्वाहा
विसदृशाय स्वाहा सुसदृशाय स्वाहा रूपाय स्वाहा सर्वैः स्मै स्वाहा ॥१॥ रूपा
य स्वाहाद्वे व ॥१७॥ कृष्णाय स्वाहा श्वेताय स्वाहा पिशंगाय स्वाहा सारंगाय
स्वाहा रूपाय स्वाहा गौराय स्वाहा बभ्रवे स्वाहा नकुलाय स्वाहा रोहिताय स्वाहा शो
णाय स्वाहा श्यावाय स्वाहा श्यामाय स्वाहा पाकलाय स्वाहा सुरूपाय स्वाहानुरूपा
य स्वाहा विरूपाय स्वाहा सरूपाय स्वाहा प्रतिरूपाय स्वाहा शबलाय स्वाहा कम
लाय स्वाहा [illegible] पृश्नये स्वाहा पृश्निसक्थाय स्वाहा सर्वैः स्मै स्वाहा ॥१॥
कृष्णाय षड्विंशतिः ॥१८॥ ॐ ओषधीभ्यः स्वाहा मूलेभ्यः स्वाहा तूलेभ्यः स्वा
हा काण्डेभ्यः स्वाहा वल्शेभ्यः स्वाहा पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वा

हागृहीतेभ्यः स्वाहावपन्नेभ्यः स्वाहा शयानेभ्यः स्वाहा सर्वैः स्मै स्वाहा ॥ १ ॥ ॥
३७ ॥ ॐ षधीभ्यश्चतुर्विंशतिः ॥ १९ ॥ वनस्पतिभ्यः स्वाहा मूलेभ्यः स्वाहा तूलेभ्यः
स्वाहा स्कंधोभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा पर्णेभ्यः स्वाहा पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वा
हागृहीतेभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वाहा वपन्नेभ्यः स्वाहा शयानेभ्यः स्वा शिष्टायः
स्वाहा तिशिष्टाय स्वाहा परिशिष्टायः स्वाहा संशिष्टायः स्वाहोच्छिष्टायः स्वाहारि
क्तायः स्वाहा रिक्तायः स्वाहा प्ररिक्तायः स्वाहा संरिक्तायः स्वाहोद्रिक्तायः स्वाहा स
र्वैः स्मै स्वाहा ॥ १ ॥ वनस्पतिभ्यः षड्वारिंशत् ॥ २० ॥ ध ॥ प्रजवंब्र
नवादिनः किमेषवाआसआदियाऽभयोः प्रजापतिरन्वायेमिंद्रो वै सदिं इयं द्रो वे शि ३७ ।
थिलः प्रजापतिरकामयतान्नादः स्याविराडसावादिसो र्वोङ्महलमामे नास्वाहा

धिंद ह्योंऽभ्रेतायदाष्टृणायौषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो विश्वराति:॥ ५४२॥ प्रजवैप्र
जापतिर्यदछंदोमं तेहु वे सवाहमोषधीभ्यो दिववारिंऽरात॥।॥ ४२॥ ५॥ ६॥
॥ ५॥ हरिः ॐ नमः ५॥ श्रीगुरुर्जयति॥ ५॥ ५॥ बृहस्पतिरकामयत: श्रीन्मेदे
वादधीरन्गछेयंपुरोधामितिसएतंयदुर्विंशतिरात्रमपश्यत्तं
माहरत्तेनायजततोवैतस्मैश्रद्देवाअदधतागछत्पुरोधां यएवंविदान्सा:
म्बदं रात्रमास्तेतस्मैदेवामनुष्यादधतेगछतिपुरोधांज्योतिर्गौरायुरितित्रियहाभ
वंतीयंवावज्योतिरंतरिक्षंगौरसावायुः॥ १॥ इमानेवलोकानभ्यारोहंस्त्रिपू
७५ वैभिर्हाभवंत्यभिपूर्वमेवसुवर्गंलोकमभ्यारोहंत्यसत्रंवाएतद्यदछंदोमंयछंदोमा
भवंतितेनसत्रंदेवताएवपृष्ठैरवरुंधतेपशूञ्छंदोमैरोजोवैवीर्यंपृष्ठा

निपशवःश्वंदोमाऊर्जस्येववीर्येपशुषुप्रतितिष्ठंतिबृहद्रथंतराभ्यांयतीयं
॥३८॥ वावरथंतरमसौबृहदाभ्याव ॥२॥ यं [illegible] यो रे व श्रांति [illegible] ने वै [illegible] स्यौ ३
मु सायंती स्तुतीं ना भ्यामेव सुवर्गं लो कं यंति [illegible] वैविंशातिरात्रो मु३
भवतिचतुर्विंशातिरर्धमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःसुवर्गोलोकःसंवत्सरएवसुवर्गे सु४
ति लोकेप्रतिष्ठंतिचतुर्विंशाक्षरागायत्रीगायत्रीब्रह्मवर्चसंगायात्रियैव
ब्रह्मवर्चसमवरुंधतेसिरात्रावभितोभवतोब्रह्मवर्चसस्यपरिगृहीत्यै ॥ २ ॥
अंतरिक्षंगौरसावायुराभ्यामेवपंचचत्वारिंशाच्च ॥ १ ॥ यथावैमनु
ष्याएवंदेवाअग्रआसंतेकामयंतावर्तिपाप्मानंमृत्युमपहसदैवीःसंसदं ॥३८॥

गह्णेमेतितएतंचतुर्विꣳशतिरात्रमपश्यंतमाहरंतेनायजंततोवैतेवर्तिं

पाप्मानंस्तृमपहत्यदैवीꣳसꣳसदमगछन्यएवंविद्वाꣳसःश्चतुर्विꣳशैरात्र ति

सं मातेवर्तिमेवपाप्मानमपहत्यश्रियंगछंतिश्रीर्हिमनुष्यस्य ॥ १ ॥

ति दैवीꣳसꣳसज्योतिरैरात्रोभवतिसुवर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैपृष्ठ्यःषडहो

भवतिषड्वाऋतवःसंवत्सरस्तंमासाअर्धमासाऋतवःप्रविश्यदैवीꣳसꣳ त

स दमगछंन्यएवंविद्वाꣳसःश्चतुर्विꣳशतिरात्रमासतेसंवत्सरमेवप्राविश्य

वस्यसीꣳसꣳसदंगछंतित्रयःस्त्रयस्त्रिꣳशाअवस्ताद्भवंतित्रयःस्त्रयस्त्रि

ꣳशाःपरस्तात्त्रयःस्त्रिꣳशैरेवोभयतोवर्तिंपाप्मानमपहत्यदैवीꣳसꣳ

सदम्मध्यतः॥ ॥२॥ ॥ गछंति पृष्ठानि हि देवी संसक्का भिवाएतलकु
३९ ॥ र्वंति यत्रयःस्त्रयःस्त्रिंशास्तन्वंयोमध्ये निरुक्तोभवतितेनाङ्गान्यृ
र्चानिपृष्ठानिभवंतयद्योःश्वंदोमउभाभ्यां रूपाभ्यां सुवर्गंलोकंयंसस
ते त्रंवाएतद्यदछंदोमंयछंदोमाभवंतिनसत्रंदेवताएवपृष्ठैरवरुंधतेपृश्चूं
छंदोमैराज्ञोवै वीर्यंपृष्ठानिपशवः॥ ३ ॥ छंदोमाऊर्जस्येववीर्येपशु
वं षुप्रतितिष्ठंतित्रयःस्त्रयःस्त्रिंशाग्रवस्तादन्नंतित्रयःस्त्रयःस्त्रिंशाःपरस्ता
न्मध्येपृष्ठान्युरोवैत्रयःस्त्रिंशाआत्मापृष्ठान्यात्मनएवतद्वलमानाःसर्वेन
यंतेनासैबृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौबृहद्दाभ्यामेवयंसयो ३९ ॥

अनयोरेवप्रतितिष्ठंत्ये तेवैयज्ञस्यांजसायनी स्रुती ताभ्यामेव ॥ ४ ॥ ॥
॥सुवर्गंलोकंयंतिपरांचोवाएतेसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतियेपराचीनानिपृष्ठा
न्युपयंतिप्रत्यंङ्षडहोभवतिप्रत्यवरुह्याअथाप्रतिष्ठियाउभयोर्लोकयोर्‌ऋ
ध्वोत्तिष्ठंति त्रिवृतोधित्रिवृतमुपयंतिस्तोमानांसं त्यैपंच वायज्योतिर पै
ष्टोमोभवत्यर्यंवावस्सक्षयोस्मादेवतेन क्षयान्नयंतिचतुर्विंशौरात्रोभवति ति
चतुर्विंशातिरर्धमासाः सर्वेःसंवत्सरःसुवर्गोलोकःसंवत्सरएवसुवर्गेलो
केप्रतितिष्ठंत्यथोचतु विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्रीब्रह्मवर्चसंगायत्रियैव
यैब्रह्मवर्चसमवरुंधतेतिरात्रावाभितोभतोब्रह्मवर्चसस्य परिग्रहीये ॥ ५ ॥

व ति

४० ॥ मनुष्यस्य मध्यतः पशवः स्ताभ्यामेव संवत्सरः श्चतुर्विंशतिः स्व ॥ २ ॥ ५ ॥
ऋक्षा वा इयमलोमकासीत्साकामयतौषधीभिर्वनस्पतिभिः प्रजा
येयेति सैता स्त्रिंशतं रात्रीरपश्यत्ततो वा इयमोषधीभिर्वनस्पतिभिः प्रा श्विः
जायत ये प्रजाकामाः पशुकामाः स्युस्त एता आसीरन्प्रैव जायंते प्रजया पशु
भिरियं वा अक्षुध्यत्सैतां विराजमपश्यत्तामात्मन्धित्वान्नाद्यमवारुन्धौषधी ॥ ७ ॥
१ ॥ वनस्पतीन्प्रजां पशून्तेनावर्धत सा जेमानं महिमानमगच्छद्य एवं विद्वांस एता आ
सते विराजमेवात्मन्धित्वान्नाद्यमवरुन्धे वर्धते प्रजया पशुभिर्जेमानं महि
मानं गच्छति ज्योतिरतिरात्रो भवति सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै पृष्ठ्यः षड ४० ॥
हो भवति षड्वा ऋतवः षट्पृष्ठानि पृष्ठैरेवर्तूनन्वारोहंत्यृतुभिः सं

सरैत संवत्सर एव ॥२॥
प्रतितिष्ठति त्रयस्त्रिंशात्त्रयः स्त्रिंशमुपयंति यज्ञस्य संतत्या अ
थो प्रजापतिर्वै त्रयः स्त्रिंशः प्रजापतिमेवारभंते प्रतिष्ठित्यै त्रिणावो भवति
विजित्या एकविंशतिः प्रतिष्ठा अथो रूचमेवात्मंदधते त्रिवृदग्निष्टुद्भवति पाप्मा
नमेव तेन निर्दहंते अथो तेजो वै त्रिवृत्तेज एवात्मंदधते पंचदश इंद्रः स्तोमो भवतींद्रि
यमेवाव ॥३॥ रूंधते सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैव तेन जायंत एकविं
शो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रूचमेवात्मंदधते चतुर्विंशो भवति चतुर्विंशतिः
रर्द्धमासाः संवत्सरः संवत्सरः सुवर्गो लोकः संवत्सर एव सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठंत्यथो
एष वै विषुवान्विषुवंतो भवंति य एवं विद्वांसः एतामासते वैविंशमुष्ठान्युपयंति
संवत्सर एव प्रतिष्ठाय ॥४॥५॥ देवता अग्न्योरोहंति त्रयः स्त्रिंशात्त्रयः स्त्रिंश

॥४०१॥ शमुपयंति त्रयः त्रिꣳशद्वै देवता देवतास्वेव प्रतितिष्ठंति त्रिरात्रो भवंतीमे वै
त्रि लोकास्त्रिवृदवरेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठंति द्वावेकविꣳशौ भवतः प्रतिष्ठित्या अथो
रूपमेवात्मंदधते बह्वः षोडशिनो भवंति
तस्माद्बहवः प्रजासु वृषाणो यदेते स्तोमा व्यतिषक्ता भवंति तस्मादियमोषधीभि ष
र्वनस्पतिभिर्व्यतिषक्ता ॥ ५ ॥ व्यतिषज्यंते प्रजया पशुभिर्य एवं विद्वाꣳसः सत्रमा
आसते क्लृप्ता वा एते सुवर्गं लोकं यंत्युद्भावत्या नवाहिः स्तोमानुपयंति यदेतदुद्धा क्लृ
प्ता स्तोमा भवंति क्लृप्ता एव सुवर्गं लोकं यंत्युभयोरेभ्यो लोकयोः कल्पते त्रि
ꣳशदेताः त्रिꣳशदक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधते त्रिरात्रा
वभितो वा अन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै ॥ ६ ॥ ॐ षष्टीसंवत्सर एवावप्रतिष्ठा ॥ १ ॥
भ ... तो

यद्व्यतिषक्तैकान्नपंचाशश्च ॥ ३ ॥ ४ ॥ प्रजापतिः सुवर्गं लोकमैत्तं देवा येन

येन छंदसानुप्रयुंजत तेनानाप्नुवंत एतां द्वात्रिंशतं रात्रीरपश्यं द्वा

+ष्टु+ त्रिंशदक्षरानुं गानुष्टुभः प्रजापतिः स्वेनैव छंदसा प्रजापतिमाप्त्वा [illegible] ति

क भ्यारुह्य स्वर्गं लोकमायन्य एवं विद्वांसः एतामासते द्वात्रिंशदेता द्वात्रि स

ंशदक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः स्वेनैव छंदसा प्रजापतिमाप्त्वा श्रियं मा

गच्छति ॥ ॥ १ ॥ श्रीर्हि मनुष्यस्य सुवर्गो लोको द्वात्रिंशदेता द्वात्रिंशदा को

दक्षरानुष्टु[illegible] वागनुष्टुप् सर्वामेव वाचमाप्नुवंति सर्वे वाचो वं

वदितारो भवंति सर्वे हि श्रियं गच्छंति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा भ

॥४२॥ वंतीयंवावज्योतिरंतरिक्षंगौरसावायुरिमानेवल्लोकानभ्यारोहंत्याभिप्ल
व वे॰ त्र्यहानेवंसाभिप्लवेनैंसुवर्गंल्लोकमभ्यारोहंतिबृहद्रथंतराभ्यांयंति ॥२॥
इयंवावरथंतरमसौबृहदाभ्यामेवयंत्ययोअनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येतेवैयज्ञ
स्यांजसायनीःसृतीताभ्यामेवसुवर्गंलोकंयंतिपरांचोवाएतेसुवर्गंलो
कमभ्यारोहंतियेपरांचःत्र्यहानुपयंतिप्रत्यङ्त्र्यहोभवतिप्रत्यव
रूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयोर्लोकयोरृध्वोत्तिष्ठंतिद्वात्रिंशदेताःस्तासां
रा याःत्रिंशत्त्रिंशदक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधतेयद्व्यअ
होरात्रेएवतेउभाभ्यांरूपाभ्यांसुवर्गंलोकंयंत्यतिरात्रावभितोभ २२

वतःपरिगृहीस्यै॥ ३ ॥ गच्छंतियंतित्रिꣳशदस्यरात्राविꣳशतिः॥ ४ ॥
द्वेवावदेवसत्रेद्वादशाहश्चैव . त्रयःस्त्रिꣳशात्मध्यय एवंविद्वाꣳसःस्त्रयःस्त्रि
वै ꣳशद हमासतेसाक्षादेवदेवताअभ्यारोहंतियथाखलुश्रेयानभ्यारूढः का
मयतेतथाकरोतियद्यवविध्यतिपापीयन्भवतियदिनावविध्यतिसदृङ्ङिय
ह एवंविद्वाꣳसःस्त्रयःस्त्रिꣳशदोमासतेविपाप्मनात्मन्त्येणावर्तेतेहभोज्यो
अ वास्तादेवागच्छहरंन्॥ १ ॥ अहरेको भवेदँसाहरेकःस्तामिवैतेप्रबाह
गाभ्नुवंन्त्यएवंविद्वाꣳसःस्त्रयस्त्रिꣳशदहमासतेसर्वएवप्रबाहुक्भुवंतिस वै
प्यामणीयंप्राप्नुवंतिपंचाहभवतिपंचवा तवःसंवत्सरस्तुष्टेवसंवत्सरे
प्रतितिष्ठंत्यथोपंचाक्षरापङ्क्तिःपाङ्क्तोयज्ञोयज्ञमेमवास[illegible]वरुंध

तेत्री एयाभ्वितनानिभवंतित्रयइमे लोकाएषु ॥ २ ॥ एवल्लोकेषु प्रतितिति
॥ ५६ ॥ ष्टंसथो त्रीणिवैयज्ञस्येंद्रियाणितन्यवा नेरुंधते विश्वजिज्ञवयन्ना च
स्यावरुध्यैव सप्टष्ठोभवति सर्वःस्याभिजित्यैवा गेद्वादशाहोयपरस्त्ता
८ द्वादशाहमुपेयुरनासांवाचमुपेयुरुपदासुर्द्वैषांवागादुपरिष्टाद्वादशाह कस्याध
८ मुपयंसासेववाचमुपयंतितस्मादुपरिष्टाद्वानेयोबमोवांतरं ॥ ३ ॥ ॥ १
वैदेशरात्रेणप्रजापतिःप्रजाअसृजतयद्दशरात्रोभवतिप्रजाएवतद्यजमानाःसृजंतएतांहं
वाउदंकशौल्बायनःसत्रस्यार्धिमुवाचयद्दशरात्रोयदशरात्रोभसत्रस्यध्या अथोयद्देवंदेति
पूर्वेषुहःसुविलोमक्रियतेतस्यैवैषाशांतिर्यनीकानाएतारात्रयोयजमानाविश्वलिसहातिरा
त्रेणपूर्वोःषोडशसहातिरात्रेणोत्तरएषोडत्रायएवंविद्वांसःसत्रमासतेऐषांद्य
नीकाप्रजाजायतेतिरात्राबभितोभवतःपरिगृहीत्यै ॥ ४ ॥ अहरंनेषवांतरं षडशा ॥ ५६ ॥
द्वे

सहस्रसंवत्सराय ॥ ५ ॥ आदित्या अकामयंत सुवर्गं लोकमियामेति ते सुवर्गं लोकं न प्राजा
नन्सुवर्गं लोकमायंत ष्षड्विंशति रात्रमपश्यंतमाहरंस्तेनायजंत ततो वै ते सुवर्गं लोकं
द्वी प्राजानंत्सुवर्गं लोकमायन्य एवं विद्वांसः षड्विंशद्रात्रमासते सुवर्गमेव लोकं प्रजानंति सु
वर्गं लोकं यंति ज्योतिरतिरात्रः ॥ १ ॥ भवंति ज्योतिरेव पुरस्ताद्दधते सुवर्गस्य लोक
स्यानुख्यात्यै षडहा भवंति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठंति स्वरसामानो भवंति स्वतः स्वो दिशो
दिश्येव प्रतितिष्ठंत्यसत्रं वा एतद्यदछंदोमं यच्छंदोमा भवंति तेन सत्रं देवता एव पृष्ठै रवरुंधते ति
पशूंछंदोमैरोजो वै वीर्यं पृष्ठानि पशवश्छंदोमा ओजस्येवा ॥ २ ॥ वीर्ये पशुषु प्रतितिष्ठंति षड्वि
ंशद्रात्रो भवति षड्विंशदक्षरा बृहती बार्हताः पशवो बृहत्यैव पशूनवरुंधते बृहती छंदसां
स्वाराज्यमाश्नुताश्नुवते स्वाराज्यं य एवं विद्वांसः षड्विंशद्रात्रमासते सुवर्गमेव लोकं यं
त्यतिरात्रावभितो भवतः सुवर्गस्य लोकस्य परिगृहीत्यै ॥ ३ ॥ अतिरात्र ४ ५ ज स्यैव षड्वि
ंशरात्रः ॥ ६ ॥ वसिष्ठो हतपुत्रोऽकामयत विंदेय प्रजामभि सौदासान्भवेयमिति स
ऽ स एतमेकस्मान्नपंचाशमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै सो विंदत प्रजामभि सौदासानभव

॥४४॥ द्य एवं विद्वाँ॑ सएकः स्मान्न पंचाशमासंते विदंते प्रजामभिप्रात्र्व्यान्भवंति त्रयः स्त्रिवृ
तो ग्निष्टोमा भवंति वज्रस्यैव तत्खाँ॑ सश्यंति दशा पंचदशा भवंति पंचदशो वज्रः ॥१॥
वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरंति षोडशिमद्दशमं महा भवति वज्र एव नीयेद र्धद्वादशास्सप्तदशा
भवंत्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैव तैर्जायंते पृष्ठ्यः षडहो भवति षड्वा ऋतवः षट्पृष्ठानि भ
पृष्ठैरेवर्तूनन्वारोहंत्यृतुभिः संवत्सरं ते संवत्सर एव प्रतितिष्ठंति द्वादशैकविंशा भ
य वंति प्रतिष्ठित्या अथो रुममेवाभ्यं ॥२॥ दघंते बाहवः षोडशिनो भवंति विजिये षडाग्नि
नानि भवंति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठंत्यूनाभतिरिक्ता वा एता रात्रयः ऊनाः स्तद्य
देकस्यैन पंचाशदतिरिक्ता [illegible] स्तद्यज्ञूपसीरष्टायत्ता रि
ँ॑ शतमूना अ खलु वद्यर्तिक्ता स्व प्रजापतिः प्रजापतये प्रजाकामाः पशुकामाः
स्युस्त एता आसीरन्प्रैव जायंते प्रजया पशुभिर्वैराजो वा एष यज्ञो यदेकः स्मान्न
पंचाशो य एवं विद्वाँ॑ स एकः स्मान्न पंचाशमासंते विराजमेव गच्छंत्यन्नादाभवंत्य ॥४४॥

घ १

लिराचाव भि॰तो भवतोन्नास्यपरिग्रहीयै ॥ ६ ॥ वक्त्र्यासन्नजया द्वाविंशतिः

श्च ॥ ७ ॥ संवत्सराय दीक्षिष्यमाणा एकाष्टकायां दीक्षेरन्नेषा वै संवत्सरस्य पत्नी यदेका

ष्टका तस्यां वा एतां रात्रिं वसति साक्षादेव संवत्सरमारभ्य दीक्षन्ते आर्तं वा एते संवत्सरस्या

भिदीक्षन्ते य एकाष्टकायां दीक्षन्ते अन्तनामं वृतू भवतो व्यस्तं वा एते संवत्सरस्याभिदीक्षन्ते य

एकाष्टकायां दीक्षन्ते अन्तनामानावृतू भवतः फल्गुनीपूर्णमासे दीक्षेरन् मुखं वा एत

त् ॥ ८ ॥ संवत्सरस्य यत्फल्गुनीपूर्णमासो मुखत एव संवत्सरमारभ्य दीक्षन्ते तस्यैकै

व निर्या यत्साम्मेघ्ये विषूवान् संपद्यते चित्रापौर्णमासे दीक्षेरन् मुखं वा एतत्संवत्स

रस्य यच्चित्रापूर्णमासो मुखत एव संवत्सरमारभ्य दीक्षन्ते तस्य न काचन निर्या भवति चतु

रहे पुरस्तात्पौर्णमास्यै दीक्षेरन् तेषामेकाष्टकायां क्रयः संपद्यते तेनैकाष्ट

कां न छम्बट्कुर्वन्ति तेषां ॥ २ ॥ पूर्वपक्षे सुत्या संपद्यते पूर्वपक्षं मासा

४५॥अभिसंपद्यंते ते पूर्वपक्ष उत्तिष्ठंति नानूत्तिष्ठंत ओषधयो वनस्पतयो
ऽनूत्तिष्ठंति तान्कल्याणी कीर्तिरनूत्तिष्ठत्यरात्सुरिमे यजमाना इति तदनु सर्वे राध्नुवंति ॥ ३
एतछंबद्धवीतितेषांचतुःस्त्रिंशच्च ॥ २ ॥ ५ ॥ सुवर्गं वा एते लोकं यंति ये सत्र
मुपयंत्यभीं धत एव दीक्षाभिरात्मानं श्रपयंत उपसद्भिर्द्वाभ्यां लोमावद्यंति द्वाभ्यां त्वचं
द्वाभ्यामसृग्द्वाभ्यां मांसं द्वाभ्यामस्थि द्वाभ्यां मज्जानमात्मदक्षिणं वै सत्रमात्मानमे
व दक्षिणां नीत्वा सुवर्गं लोकं यंति शिखामनु प्रवपंते ऋध्या अथो रघीयांसः सुवर्गं
लोकमयामेति ॥ २ ॥ सुवर्गं पंचाशत ॥ ६ ॥ ब्रह्मवादिनो वदंति यत्त्रिरात्रः परमो
यज्ञक्रतूनां कस्मात्तं प्रथममुपयंतीत्येतद्वा अग्निष्टोमं प्रथममुपयंत्यथोक्थ्यमथ
षोडशिनमथातिरात्रमनुपूर्वमेवैतद्यज्ञक्रतूनुपेत्य तानालभ्य परिगृह्य सोम
मेवैतासि तआसते ज्योतिष्टोमं प्रथममुपयंति ज्योतिष्टोमो वै स्तोमानां मुखं मु

खतएवःस्तोमान्प्रयुंजनेते ॥ १ ॥ सउँस्तुता विराजमग्निसंपद्यंते द्वेचर्खोवलिरि
च्येतेएकयागोरतिरिक्तएकयायुरूनःसुवर्गोवैलोकोज्योतिरूग्विराट्सुव
र्गमेवतेनलोकंयंतिरथंतरंदिवाभवतिरथंतरंनक्तमियाह्यब्रह्मवादिनः
केनतदजामीतिसोभरंतृतीयसवनेब्रह्मसामंब्रूहत्तन्मध्यतोदधातिविधृ
त्यैतेनाजामि ॥ २ ॥ तएकान्नपंचाशच्च ॥ १ ॥ ६ ॥ ज्योतिःष्टोमंप्रथममुप म
यंत्यस्मिन्नेवतेनलोकेप्रतितिष्ठंतिगोष्टोमंद्वितीयमुपयंत्यंतरिक्षएवतेनप्रति
तिष्ठंत्यायुःष्टोमंतृतीयमुपयंत्यमुष्मिन्नेवतेनलोकेप्रतितिष्ठंतीयंवावज्योतिरं
तरिक्षंगौरसौवायुर्यदेतांस्तोमानुपयंत्येष्वेवलोकेषुसत्रिणःप्रतितिष्ठंतितेसत्रोयं
सु ॐ ताविराजं ॥ ॥ १ ॥ अग्निसंपद्यंतेद्वेचर्खोवलिरिच्येतेएकयागोरतिरिक्तएक ते
व एकयायुरूनःसुवर्गोवैलोकोज्योतिरूग्विराड्ढेमेवावरुंधतेतेनक्षुधात्रिमा

ते

१८६॥ घ्नं यज्ञो घुकामवंति क्रतुं तं वा यद्वाङ्विहिंसात्रिणो ग्निष्टो मावभितः प्रधीता कुक्ष्याम मध्या
नभ्यं तत्तदेतत्सं बद्धं वक्रं यदेनं २॥२॥ षडहेन यंतिदेववक्रं मवसमारोहं यरि
ष्यैतेस्वस्तिसमश्नुवते षडहेन यंति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठंत्युभयतो ज्यो
तिषा यंत्युभयत एव स्वर्गे लोके प्रतितिष्ठंति द्वौ षडहौ भवतः स्तानि द्वादशाहानि संपद्यं
ते द्वादशो वै पुरुषो द्वे सक्थ्यौ द्वौ बाहू आत्मा च शिरः श्चयवा ये गानिः स्तनौ द्वादशो ॥३॥
तत्पुरुषमनुपर्यावर्तं त्रयः षडहो भवंति तान्यष्टादशाहानि संपद्यंते नव वा अन्यानि न
व वै पुरुषे प्राणाः स्तत्प्राणाननुपर्यावर्तं चत्वारः षडहा भवंति तानि चतुर्विंशतिर
हानि संपद्यंते चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरः स्तत्संवत्सरमनुपर्यावर्तं तेप्रतिष्ठि
तः संवत्सर इति खलु वा आहुर्वर्षीयान्प्रतिष्ठाया इत्येतावद्वै संवत्सरस्य ब्राह्म
णं यावन्मासो मासि मास्येव प्रतितिष्ठंतो यंति ॥४॥ विराजमेतेन द्वादश ॥१८६

वेतावद्वा अष्टौव ॥११॥ ८२॥ ॥मेषः स्वापवनैरवतुल्लोहितग्रीवः छागैः शल्मलि
र्वृध्यापर्णो ब्रह्मणा पलक्षो मेधे न्यग्रोधः चमसैरुदुंबर उर्जा गायत्री छंदोभिः
स्त्रिवृत्स्तोमैरवंतीस्थावंतीस्थावंतु ॥ प्रियं त्वा प्रियाणां वर्षिष्ठमाप्यानां निधीनां त्वा नि
धिपतिं हवामहे वसो मम ॥१॥ मेषः षड्विंशतिः ॥१२॥ ५॥ कूप्याभ्यः
स्वाहा कूल्याभ्यः स्वाहा विकर्याभ्यः स्वाहा वाव्याभ्यः स्वाहा खन्याभ्यः स्वाहा हृद्याभ्यः स्वा
हा सूद्याभ्यः स्वाहा सरस्याभ्यः स्वाहा वैशंतीभ्यः स्वाहा पल्वल्याभ्यः स्वाहा वर्ष्याभ्यः स्वाहा
वर्ष्याभ्यः स्वाहा ह्रादुनीभ्यः स्वाहा पृष्वाभ्यः स्वाहा स्यंदमानाभ्यः स्वाहा स्थावराभ्यः स्वाहा
नादेयीभ्यः स्वाहा सैंधवीभ्यः स्वाहा समुद्रियाभ्यः स्वाहा सर्वाभ्यः स्वाहा ॥२॥ कूप्याभ्यः या
श्चत्वारिंशत ॥ १३॥ अद्भ्यः स्वाहा वहंतीभ्यः स्वाहा परिवहंतीभ्यः स्वाहा समं
तं वहंतीभ्यः स्वाहा शीघ्रं वहंतीभ्यः स्वाहा शीभं वहंतीभ्यः स्वाहा उग्रं वहंतीभ्यः स्वाहा भी

४७ ॥ संवर्हतीभ्यः स्वाहा ॥ भौभ्यः स्वाहा नभोभ्यः स्वाहा महोभ्यः स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ ध्व
अस्य एकान्नत्रिंशत् ॥१४॥ यो अर्वंतं जिघांसति तमभ्यमीति वरुणः ॥ परोम
र्तः परः श्वा ॥ अहं च त्वं च वृत्रहन्त्सं बभूव सनिभ्य आ ॥ अरातीवा चिदद्रिवोऽनु नौ शूर मंस
तै भद्रा इंद्रस्य रातयः ॥ अभि क्रत्वेंद्र भूरध ज्मन ते विव्यङ् महिमानं रजांसि ॥ स्वेना
हि वृत्रं शवसा जघंथ न शत्रुरंतं विविदद्युधा ते ॥७॥ विवितद्देव ॥१५॥ नमो राज्ञे
नमो वरुणाय नमोऽश्वाय नमः प्रजापतये नमो ऽधिपतये ऽधिपतिरस्म्यधिपतिं मा कुर्वधिपतिरहं प्र
जानां भूयासं मां धेहि मयि धेहि उपाकृताय स्वाहालब्धाय स्वाहा हुताय स्वाहा ॥१॥
नमएकान्नत्रिंशत् ॥१६॥ मयोभूर्वातो अभि वातूस्रा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशंताम् ॥
पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबंत्ववसाय पद्वते रुद्र मृड ॥ याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासा
मग्निरिष्ट्या नामानि वेद ॥ या अंगिरसस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ॥ या ४७

धिपतिर् ५

४ सूर्य एकाकी चरति ॥१॥ चंद्रमा जायते पुनः ॥ अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत् ॥ ४
१ देवेषु तन्तुमैरयंत यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ॥ ता अस्मभ्यं पयसा पिन्वमानाः प्र
जावतीरिंद्र ॥१॥ गोष्ठे रिरीहि ॥ प्रजापतिर्मह्यमेता रराणो विश्वैर्देवैः पितृभिः संवि
दानः ॥ शिवाः सतीरुप नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सं सदेम ॥ इह धृतिः स्वाहे
ह विधृतिः स्वाहेह रंतिः स्वाहेह रमतिः स्वाहा ॥ मही मू षु सुत्रामाणं ॥ २ ॥ इंद्राग्नी त्रिं
शच्च ॥१७॥ किं स्विदासीत् पूर्वचित्तिः किं स्विदासीद् बृहद्वयः ॥ किं स्विदासीत् पिशं
गिला किं स्विदासीत् पिलिप्पिला ॥ द्यौरासीत् पूर्वचित्तिरश्व आसीद् बृहद्वयः ॥ रात्रि
रासीत् पिशंगिलाविरासीत् पिलिप्पिला ॥ कः स्विदेकाकी चरति क उ स्विज्जायते पुनः ॥ १८
किं स्विद्धिमस्य भेषजं   आवपनं महत् ॥ पृच्छामि त्वा परमंतं पृथिव्याः पृच्छामि त्वा
भुवनस्य नाभिं ॥ पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥ वेदिमाहुः प
रमंतं पृथिव्या यज्ञमाहुर्भुवनस्य नाभिं ॥ सोममाहुर्वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मैव वाचः

परमंव्योमन् ॥२॥ सूर्य एकाकी चरति षा द्वादश ॥१८॥८२॥ अंबे अंबाल्यंबि
केनमानयति कश्चन। ससस्त्यश्वकः ॥ सुभगे कांपीलवासिनि सुवर्गे लोके सम्प्रोर्णा थां ॥
॥४८॥ अहमजानि गर्भधमा त्वम जासि गर्भधं ॥ तौ सह चतुरः पदः संप्रसारयावहै ॥
वृषा वाजी रेतोधा रेतो दधातु समन्यो गृदं धेह्यंजिमुदंजिमन्वजा ॥ यस्त्रीणां जीवभो
जनो य आसां ॥१॥ बिल्व धायनः ॥ प्रियः स्त्रीणामपीच्यः ॥ य आसां कृष्णे लक्ष्मणि
दिंसादिरतिपरावधीत् ॥ अंबे अंबाल्यंबिके नमायमति कश्चन। ससस्त्यश्वकः ॥ ऊर्ध्वामे
नामुच्छ्रयतां द्विरुणु भारं गिरा विव ॥ अथा स्याम ध्यमे घताङ्शीतेव्वाते पुनन्निव ॥ अंबे
अंबाल्यंबिकिके नमायमति कश्चन। ससस्त्यश्वकः ॥ यद्धरिणीयवमत्ति ॥२॥ ॥
पुष्टं पशुमन्यते ॥ शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायति ॥ अंबे अंबाल्यंबिके नमाय
मति कश्चन। ससस्त्यश्वकः ॥ इयं यका शकुंतिका हलमिति सर्पति ॥ आहतं गभे पसो नि

जन्गुलीतिधा जिका ॥ अंबेअंबाल्यंबिकेनमायभतिकश्चन ।ससः सप्रश्वकः ॥ माला
नतेपितावते गंवृक्षस्यरोहतः ॥ ६ ॥ मसुलामीतितेपिलागभेमुष्टिमलकुसयत् ॥
रि दधिक्रावुणो अकार्षं जिष्णोरश्वस्यवा जिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयूंषिता
रिषत् ॥ आपोहिष्ठामयोभुवः स्तानऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसेयोवः शिवत
मूरसः स्तस्यभाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्मा अरंगमामवो यस्य क्षयायजि
न्वथा । आपो जनयथा चनः ॥ ७४ ॥ आसामतिनरोहितो जिंन्वेथूवबार्हिवा ॥ १० ॥
भुवःसुवर्बेसवः स्वांजंतु गायत्रेणछंदसारुद्रास्त्वां जंतुत्रैष्टुभेनछंदसा दियास्त्वांजंतु
जागतेनछंदसायद्वातोअपोअगमदिंद्रस्यतनुवंप्रियां ॥ एतऽस्तोतरेतेनपथा
पुनरश्वमावर्तयासिनः ॥ लाजीञ्छाचीन्यशो ममां ॥ पद्यायैगव्यायाइत
द्वेवाअंनमत्तेतदंनमधिप्रजापते ॥ युंजंतिब्रघ्नमरुषं चरंतंपरितस्थुषः ॥

॥४७॥ रोवंतेरोवनादिवि॥ पुंजंस्यकाम्या हरीविपक्षसारथे॥ शोणाधृष्णून्नवाहसा॥ कतुं
कृण्वन्नकेतवे पेशोमर्या अपेशसे॥ समुषद्भिराजायथाः॥ अभ्यंपंचनिंशतिः ख्वा ॥
॥२०॥ प्राणायस्वाहाव्यानायस्वाहासंपानायःस्वाहास्नावभ्यःस्वाहासंतानेभ्यःस्वाहा
परिसंतानेभ्यःस्वाहापर्वभ्यःस्वाहासंधानेभ्यःस्वाहाशरीरेभ्यःस्वाहायज्ञायस्वाहाद
क्षिणाभ्यःस्वाहासुवर्गायस्वाहाल्लोकायःस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥ प्राणायाष्टाविं
शतिः॥ ॥२१॥ सितायःस्वाहा।सितायःस्वाहाभिहितायःस्वाहानभिहितायःस्वाहायु
क्तायस्वाहायुक्तायःस्वाहासुयुक्तायःस्वाहाद्युक्तायःस्वाहाविमुक्तायःस्वाहाप्रमुक्ता
यःस्वाहावंचतेस्वाहापरिवंचतेस्वाहासंवंचते स्वाहानुवंचतेस्वाहाद्वंचतेस्वाहा ४७
यतेस्वाहाधावतेस्वाहातिष्ठतेस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥ सितायाष्टात्रिंशत्॥
२॥२२॥

॥२२॥ बृहस्पतिरग्रधया वा त्रस्या वै प्रजापतिर्येनयेनद्देवावादित्यावसिष्ठः संवत्सराय
सुवर्गे ब्रह्मवादिनो ज्योतिष्टोमं मेषः कृप्याभ्योद्यायो नमो नयो ह्रः किंस्विदं वे भूत्प्रा
णायुर्सिताय द्वाविंशतिः ॥ ८ ॥ ५३ ॥ बृहस्पतिः प्रनितिष्ठमंति वैदशरात्रेण सुवर्गंयो
अर्वेतं सः स्त्रिपंचाशत् ॥ ५२ ॥ ह्रीं श्रीं ॐ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीशीतारामार्प
णमस्तु ॥ श्रीगुरुर्जयति ॥ हरिः ॥ ॐ म् ॥ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ५३ ॥ ॥
॥ गवो वा एतत्सत्रमासताशृंगाः सतीः शृंगाणि नो जायंतेति ता ईकामेन तासां दशमासा निष
ण्णा आसन्नथ शृंगाण्यजायंत ता उदतिष्ठन्नराल्स्मेत्यथ यासां नाजायंत ताः संवत्सरमा
प्त्वोदतिष्ठन्नराल्स्मेति यासां चाजायंत यासां च न ता उभयीरुदतिष्ठन्नराल्स्मेति गोस
त्रं वै ॥ १ ॥ संवत्सरो य एवं विद्वांस्सः संवत्सरमुपयंत्सृध्नुवंस्येव तस्मात्तूपरा वार्षिकौ
मासौ पर्त्वा चरति सत्रभिज्जितं ह्यस्यै स्रोतेस्त्संवत्सरसदो यत्किंच गृहे क्रियते तद।

५० स्वमवरुंधत्ताभिषितंक्रियतेसमुद्रंवाएतेप्रस्नंतियेसंवत्सरमुपयंतियोवैसमुद्रस्यपा
नपश्यतिनवैसततउदेतिसंवत्सरः॥ २ ॥ वैसमुद्रस्तस्यैतत्पारंयदतिरात्रौ यएवंवि
द्वांसःसंवत्सरमुपयंत्यनार्तास्तउदृचंगच्छंतीयंवैपूर्वोतिरात्रोसावुत्तरोमनःपूर्वोवागु
त्तरःप्राणःपूर्वो [illegible] पानउत्तरःप्ररोधनंपूर्वउदयनमुत्तरोज्योतिष्टो
मोवैश्वानरोतिरात्रोभवतिज्योतिरेवपुरस्ताद्दधतेस्वर्गस्यलोकस्यानु
ख्यात्यैचतुर्विंशःप्रायणीयोभवतिचतुर्विंशत्यक्षरेतिर्धंतस्मा॥ ३ ॥ संवत्स
रःप्रयंतएवसंवत्सरेप्रतितिष्ठंतितस्यत्रीणिचशतानिषष्टिश्चस्तोत्रियास्ताव
तीःसंवत्सरस्यरात्रयःउभेएवसंवत्सरस्यरूपेआप्नुवंतितस्यपंचस्विषमाअरिष्याठ
तेरहोभिःश्चरंतिषडहाभवंतिषड्वाऋतवऋतुष्वेवप्रतितिष्ठंतिगोआयुषीभव
तःस्तोमौभवतःसंवत्सरस्यैवतन्मिथुनंमध्यतः॥ ॥ ४ ॥ ॥ ५०

दधतिप्रजननाय ज्योतिः रश्मिलो भवतिविमोचनमेवतद्धं५ स्यैवतद्विमोकं यंस्य
थोऽभयतो ज्योतिषो [illegible] व षड्हेन स्वर्गंलोकं यंति अंह्नवादिनो
वदंत्या सलोकेन यंतीति देवयानेनपथेतिब्रूयाच्छंदा५ सिवै देवयानःपंथा ग
पर्वी त्रिष्टुब्जगतीती ज्योतिर्वै गायत्री गो स्त्रिष्टुगायुर्जगतीयदेते स्तोमा भव
तिदेवयानेनैव ॥ ५ ॥ सप्तधा यंति समान५ सो भवति देवलोको वैसामदे
वलोकादेवनयंत्यन्या अन्या ऋत्यो भवंति मनुष्यलोको वा ऋत्यो मनुष्यलो
कादेवा [illegible] अंत्यसामं भवति स्वर्गस्य
लोकस्यानि [illegible] भिजिद्भवति स्वर्गस्य लोकस्याभिजित्यै विश्वजिद्भवति वि
श्वस्याजित्यै मासिमासि पृष्ठान्युपयंति मासि मासि वै संवत्सरस्य पृष्ठानि [illegible] यंते मासि मासि स्ये
ववीर्यं दधति मासां प्रतिष्ठित्या ऽपरिष्टान्मासां पृष्ठान्युपयंति तस्मादुपरि

५१ ष्टादोषधयःफलंगृह्णंति ॥ ६ ॥ गोसत्रंवाएतत्संवत्सरोर्धमासामिथुनंम
ध्यतोदेवयानेनैववीर्य्येत्रयोदशाया ॥ १ ॥ ५ ॥ ॥ गावोवाएतत्सत्रमासताशृंगाः
सतीःशृंगाणिसिषासंतीःतासांदशमासानिषण्णाआसंनथशृंगाण्यजायंतता
अब्रुवन्नरास्मोत्तिष्ठामावतंकाममरुत्स्मयेनकामेनन्यदामेतितासामुत्वाअब्रुवंन व
र्धोवायावतीर्वासामहाएवैमोद्वादशौमासौसंवत्सरंसंपाद्योत्तिष्ठामेतितासां ॥
॥ १ ॥ द्वादशेमासिशृंगाणिप्रावर्तंतश्रद्धयाचाश्रद्धयाचाताइमायाःस्तूपराउभय्यो
वावतआर्ध्नुवन्याश्चशृंगाण्यसंन्वन्याश्चोर्जंमवारुंधतर्ध्नोतिदशसुमासूत्तिष्ठं
न्नुध्नोतिद्वादशसुयएवंवेदपदेनखलुवाएतेयंतिविंदतिखलुवैपदेनयंतद्वाएतदृ
ध्नमयनंतस्मादेतद्गोसनि ॥ २ ॥ ॥ तिष्ठामेतितासांतस्मादेव ॥ २ ॥ ५१

॥ प्रथमेमासिपृष्ठान्युपयंतिमध्यतउपयंत्युत्तमउपयंतितदाहुर्योवैत्रिरेकस्यान्हउपसी
दंतिदहरंवैसापराभ्यांदोहाभ्यांदुहेथकुतःसाधोक्ष्यतेयांद्वादशकृत्वउपसीदंतीतिसं
वत्सरंसंपाद्योत्तमेमासिसकृत्पृष्ठान्युपेयुस्तद्यजमानायक्षं पशून्नवरुंधतेसमु
द्रंवै ॥१॥ एतेनवारमपारंप्लवंतेयेसंवत्सरमुपयंतियद्बृहद्रथंतरेअन्वर्जेयु
र्यथामध्येसमुद्रस्यप्लवमन्वर्जेयुस्तादृक्तदनुसर्गंबृहद्रथंतराभ्यामित्वाप्रतिष्ठां
गच्छंतिसर्वेभ्योवैकामेभ्यःसंधिर्दुहेतद्यजमानाःसर्वान्कामानवरुंधते ॥ ॥२॥ ॥
समुद्रंवैस्वतुःस्त्रिंशा ॥ ३ ॥ समान्यत्रस्तोमाभवंतिमनुष्यलोकोवैकोपाश्रयोमनु
ष्यलोकादेवनयंत्यन्यदन्यत्सामभवतिदेवलोकोवैसामदेवलोकादेवान्यमन्यंम
नुष्यलोकंप्रत्यवरोहंतोयंतिजगतीमगतउपयंतिजगतीवैछंदांसिप्रत्यवरो
हंत्याग्रेसाध्याहावाहपृष्ठानित्रयस्त्रिंशांस्तोमाःस्तस्माज्यायांसंकनीयान्प्र

॥५२॥ सवरोहतिवैश्वकर्मणोगृह्यतेविश्वान्येवतेनकर्माणियजमानाअवरुंधतआदि
त्यः॥१॥ गृह्यतइयंवाअदितिरस्यामेवप्रतिष्ठंत्यन्योन्योगृह्यतेमिथुनत्वायप्रजात्या
अथवाएतंवैदशरात्रेणप्रजापतिःप्रजाअसृजत [illegible] यद्दशरात्रोभवतिप्रजात्यैव
यजमानाःसृजंतेतस्माद्वाउदंकःशौल्बायनःसत्रस्यर्द्धिमुवाचयद्दशरात्रोयद्दशरात्रो
भवतिसत्रस्यर्द्धोऽथोयदेवपूर्वेष्वहःसुविलोमंक्रियतेतस्यैवैषाशांतिः॥२॥
आदित्यस्तस्यैवद्वयाः॥६॥ यदिसोमौसंसुतौस्यातांमहतिरात्रियैप्रातरनुवा
कमुपाकुर्यात्पूर्वोवाचंपूर्वोदेवताःपूर्वश्छंदांसिवृङ्क्तेवृषण्वतीप्रतिप
दंकुर्यात्प्रातःसवनादेवैषामिंद्रंवृङ्क्तेअथोखल्वाहुःसवनमुखेसवनमुखेकार्ये
तिसवनमुखात्सवनमुखादेवैषामिंद्रंवृङ्क्तेसंवेशायोपवेशायगायत्रियाःत्रि
ष्टुभोजगत्याअनुष्टुभःपंक्त्याअभिभूत्यैस्वाहाछंदांसिवैसंवेशउपवेशःछंदो॥५२॥

मिरे वैषां ॥ १ ॥ छंदो दाः मिवडते सज्जनीयः शस्यं विहव्यः शस्यम गस्त्यस्य क

याशुभीयः शस्यमेतावद्वा अस्ति यावदेत धाव देवास्तितदेषां वृडव्ये

पढ़िप्रातः सवने कलशोदीर्येत वैष्ठावीषु शिपिविष्टवतीषु स्तुवीरन्यद्वे यज्ञ

स्यातिरिच्यते विष्णुं तच्छिपिविष्टमभ्यतिरिच्यते तद्विष्णुः शिपिविष्टा रिक्तम् वाति

रिक्तं दधाय यथो अतिरिक्ते नैवातिरिक्तमाप्तावरुंधते यदि मध्यंदिने दीर्येत वषट्का

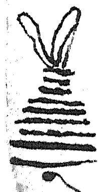
रनिधनं सामकुर्युर्वषट्कारो वै यज्ञस्य प्रतिष्ठा प्रतिष्ठामेवैनद्गमयंति यदि

तृतीयसवनस्तदेव ॥ २ ॥ छंदोभिरु वैषामवैकाग्नि विंशतिः ॥ ५ ॥ ॥

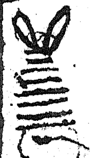
षडहैर्मासांसंपाद्याहरुत्सृजंति षडहैर्हि मासान्संपश्यंत्यर्धमासैर्मासान्संपाद्या

हरुत्सृजंत्यर्धमासैर्हि मा सैर्हि मासान्संपश्यंत्यमावास्यया मासान्संपाद्या

॥५३॥ हरुत्सृजं यमावास्यया ह्लिमासांत्संपश्यंतिपौर्णमास्यामासांत्संपाद्याहरुत्सृजंति
पौर्णमास्या मासांत्संपश्यंतियोवैपूर्व्यासिं वलिपरामासिं वतियपूर्णादुदवीति
॥१॥ यायामस्मिंत्सदधातियपौर्णमास्यामासांत्संपाद्याहरुत्सृजंति संवत्सराये
वतत्प्राणंदधति तदनुसत्रिणःप्राणंतियदहर्नोत्सृजेयुर्यथादृतिरुपनद्धोवि
पतत्येवंसंवत्सरोविपतेदार्तिमार्छेयुर्यत्पौर्णमास्यामासांत्संपाद्याहरुत्सृजंतिसंवत्स
रायेवतदुदानंदधतितदनुसत्रिणऽउत् ॥ २ ॥ अनंतिन्यार्तिमार्छंतिपूर्णमासंवैदे
वानांसुतायत्पौर्णमास्यामासांत्संपाद्याहरुत्सृजंतिदेवानामेवतद्यज्ञेनयज्ञंप्रत्यवरोहंति
विवाएतद्यज्ञंछिंदंतियत्षडहसंततंसंतमथाहरुत्सृजंतिप्राजापत्यंपशुमालभंते
प्रजापतिःसर्वादेवतादेवताभिरेवयज्ञंसंतन्वंतियंतिवाएतेसवनाद्येहहः॥ ३ ॥
५३

त्रस्तृजंतिलुरीयंस्वलुवाएतत्सवनंयत्सान्नाय्यंयत्सान्नाय्यंभवतितेनैवसवनन्नैनीयं
तिसमुपहूयभक्षयंस्येतत्सोमपीथाद्वैतर्हियथायतनंवाएतेषांसवनभाजोगच्छं
तियहन्स्तेजंसनुसवनंपुरोडाशान्निर्वपतियथायतनादेवसवनभाजोदेवताअव
रुंधतेष्टाकपालानुप्रातःसवनएकादशकपालान्माध्यंदिनेसवनेद्वादशकपालां
स्तृतीयसवनेछंदांस्येवास्मावरुंधतेवैश्वदेवंचरुंतृतीयसवनेनिर्वपतिवैश्वदे
वंवैतृतीयसवनंतेनैवतृतीयसवनान्नयंति॥ ८ ॥ ३८ व्रुधेहराखापंचदशाव॥
॥५॥५॥ ३ स ज्यान्नोत्सृज्यामितिमीमांसंतेब्रह्मवादिनःतद्वाहुरुत्सृज्यमं
वेसमावास्यायांवपौर्णमास्यांवोत्सृज्यमित्याहुर्नोहिंयज्ञंवहलइतितेवावनोत्सं
स्पैइत्याहुर्यज्ञंवातारयज्ञमेजतेइति [illegible]

५४॥ [illegible] याग्रंथमाव्येष्टकातस्यामुत्सृज्यमियाहुरेष वैमासो विश्वरइतिना
दिष्टं॥ ॥१॥ ॥ इत्तुयुर्वृदादिघ्नस्तुजेयुर्यो दृशो पुनः पर्याप्तावेमध्येष
डहस्यसंपद्येतषडर्मासासंपाद्ययत्तसमह स्तस्मिन्नुत्सृजेयुः स्तदग्नयेवसुम
तेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेयुरैंद्रं दध्नींद्रायमरुत्वतेपुरोडाशमेकादश
मेकादककपालंनिर्वपंतिदेवतामेवतामेंद्राग्निनींकुर्वंति ॥२॥ सवनमेवाभि स्या५
रूपयंतियदैंद्रंदधिभवतींद्रमेवतद्भागधेयानभावयंतींद्रस्यवैमरुत्वतोमाध्यंदिन
ँ सवनंयदिंद्रायमरुत्वतेपुरोडाशमेकादशकपालंनिर्वपंतिदेवतामेवतद्भागि
ति २ नींकुर्वंतिसवनमेकादशभिरूपयंविश्वेषांवैदेवानामनुमतां तृतीयसवनंयद्वै
श्वदेवंद्वादशकपालंनिर्वपंतिदेवताएवतद्भागिनींकुर्वंतिसवनंद्वादशभिः॥३॥ ५४॥
वैश्वदेवं द्वादशकपालमग्नयेचैवसुमनः प्रातः सवने पदग्नयेवसुमतेपुरोडाशमष्टाकपालं ५

॥ ३२ ॥ उपयंति प्राजापत्यं पशुमालभंते प्र[illegible] जापतिर्वै [illegible] प्रजापतिर्यज्ञस्यानुसर्गीय
भिवर्तं वत्सः षंतोमा स्तो ब्रह्मसामं वैश्वसृयं यवैलो को ज्योतिः प्रजा ज्योतिरिममेव तल्लो
कं पश्यंतो भिवदंत आयंति ॥ ४ ॥ ब्रह्मसामं भवति ब्रह्म वा अभिवर्तो ब्रह्मणैव
४ वत्सुवर्गं लोकमभिवर्तयंतो यंति प्रतिकूलमिव हीतः सुवर्गो लोक इंद्र क्रतुं न
आभर पिता पुत्रेभ्यो यथा ॥ शिक्षा णो अस्मिन्पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीम
हीयमुत आता षंतोमा ४ ॥ नादिष्टं कुर्वंति द्वादश भिरिति विभ्रशामि रतिविभ्रशातिः
विप्लस्रा ॥ ७ ॥ ॥ देवानां वा अंतं जग्मुषामिंद्रियं वीर्यमपाक्रामत्तत्क्रोशेनावारुंधत तत्क्रो
शस्य क्रोशत्वं यत्क्रोशेन चात्वालस्यांते स्तुवंति यज्ञस्यैवांतं गत्वेंद्रियं वीर्यमवरुंधते सत्रस्य
र्ध्याहवनीयस्यांते स्तुवंति सद्मिमेवोपद्रष्टारं कृत्वर्धिमुपयं[illegible] ति प्रजापतेर्हृदयेन हवि

५५ धूनितस्तुवंतिप्रेमाणमेवास्यगछंतिश्लोकेनपुरस्तात्सदसः॥ ॥ १ ॥ ॥ स्तुवीयनु
श्लोकेनपश्चाद्घ्नस्यैवांतगताश्लोकमाभजंतिनवभिरभ्युक्तंगायति नववैपुरु
षेप्राणाःप्राणानेवयजमानेदधातिसर्वाइंद्रियोभवंतिप्राणेष्वेवेंद्रियंदधत्यप्रति
हृताभिरुद्गायतितस्मात्पुरुषःसर्वाण्यन्यानिशीर्ष्णोंगानिप्रसमितिशिरएवनपंचदश
ं रथंतरंभवतींद्रियमेवावरुंधतेसप्तदशं॥ २ ॥ बृहदन्नाद्यस्यावरुध्याअथो
वैवैतेनजायंतएकविंशंभवद्द्विपदासुप्रतितिष्ठत्यैसैपत्नयउपगायंतिमिथुनत्वायप्रजा
येप्रजापतिःप्रजाअसृजतताःसोकामयतासामहंराज्यंपरीयामितितासांराज
नेनैवराज्यंपर्यैत्तद्राजनस्यराजनत्वंयद्राजनंभवतिप्रजानामेवतद्राजन्यमाना
राज्यंपर्यंतिपंचविंशंभवतिप्रजापतेः॥ ॥ ३ ॥ ॥ आप्यैषप्राभिःस्ति
ष्ठंतस्तुवंतिदेवलोकमेवाभिजयंतिपंचभिरासीनामनुष्यलोकमेवाभिजयंति ५५
यं

पदर्थ्येभवतिप्रजास्वेवतद्यजमानाः सूद्वंतद्वन्नादं भवतिप्रजाभ्याएवतद्दधसांतो नामवरुते ऽन्न

दशसंपद्यंतेदशा क्षराविराट्‌न्नंविरा ड्विरा जेवान्नाद्यमवरूधतेपंचधाविनिषं

धन्तुवंतिपंनादिशो दिक्ष्वेवप्रतितिष्ठंसकेकया स्तुतयासमायंतिदिग्भ्यएवान्नाद्यं

संभरंतिताभिरुद्गायतिदिग्भ्यएवान्नाद्यं ॥ ॥ ८ ५ ॥ संभ्र्यतेस आमंदध

तेतस्मादेकः प्राणाः सर्वागान्यवयधो यथालपूर्णेऽसतिषंधिरर ५ नमंकुरुतए व

मेवतद्यजमानाः प्रजानाम्‌नमानवंसासंदीमुद्गालारोहस्तैफ्ले स्वर्गहोतानाकस्यैवए

ष्ठंरोहतिकूर्चावध्वर्यु र्ब्रह्मसएववि ष्टपंगच्छंये तावत्तोवैदेवल्लोकाः स्तेष्वेवयथापू

कु वैप्रतितिष्ठंस यो आक्रमणमेवतत्तेतुयजमानाः वर्तेसवर्गस्यल्लोकस्यसमष्टो ॥ ॥

॥ ५ ॥ सदस्राः सदशंप्रजापतेर्गायतिदिग्भ्यएवान्नाद्यंप्रत्येकदशव ॥ ८ ५ ॥ ॥

अ क्यैतावैवैसहस्रुशः प्रजापतिः प्रजाप्रजनततो ध्द्वलांदेरान्तु नामवकंधंततस्माद्या

ऽ समाधसश्रधस मधंक्षोधुकाः स्ताऽ समाप्रजाइऽ ध्या सासूर्जमोददतेया ऽ समा ध्र्वं

ऽ सोम्न्नायमवगान्ति ८

५९ मन्द्रो धुक्ताःस्ताऽसमांप्रजाः॥ ॥ १ ॥ ॥ नद्यासाभिषमूर्जमादत्तऽक्रोदंकुर्वतेयु
थाबंधान्मनुमुयाऽक्रोदंकुतऽवमेवतघऊमानादेवबंधान्मुमुयानोऽक्रोदंकुर्वे
तद्वषमूर्जमासंदधानोवाप्राःशततंतुर्भवतिशतायुःपुरुषःशतेंद्रियआयुष्येवेंद्रि
येप्रतितिष्ठंसाखिंधावंसनाभिविलस्याभिजिसेदुंदुभीसमाघ्नंतिपरमावाएषावाग्यादुंदुभौ
परमामेव ॥ ॥ २ ॥ ॥ वानमवरुंधतेभूमिदुंदुभिमाघ्नंतियैवेमांवाक्प्रविष्टाता
मेवावरुंधतेथोइमामेवजयंतिसर्वावाचोवदंतिसर्वासांवाचामवरुध्याआर्द्रेचर्म
३ न्व्यायच्छेतोंद्रियस्यावरुध्याआन्यःक्रोशतिप्रान्यःशंसतियआक्रोशतिपुनात्येवैना
न्यःप्रशंसतिपूतेष्वेवान्नाद्यंदधात्यृषिकृतंच ॥ ॥ ३ ॥ ॥ वाएतेदेवकृ
तंचस्वैर्मासैस्स्वरुंतेयद्भूतेच्छदांसामानिभवंत्युभयस्यावरुध्यैयंतिवाएतेमिथु ५९
नाद्येसंवत्सरमुपयंतंतर्वेदिमिथुनौसंभवतस्तेनैवमिथुनान्नयंति ॥ ४ ॥

मूर्धमस्तोकुका ःसा८ समांप्र आः परमामेवनत्रिंशाव ॥ ९ ॥ ॥ वर्मोवभिंदंतिपाप्मा
नमेवैषामवभिंदंतिमापरात्सीमांतिव्याक्षीरितिसाहस्रप्रसेवैषांपाप्मानमवभिंदंयुदकुंभानं
धिनिधायदास्योमार्जालीयंपर्यनिन्नयंतिपदोनिघ्नतीरिदंमधु गा यंसोमधुवैदेवानां
परममन्नधंपरमेवान्नाद्यमवरुंधतेपदोनिघ्नंतिमयामेवैषुदधति ॥ १ ॥
वर्मैकान्नपंचाशत् ॥१०॥ पृथिव्यैस्वाहांतरिक्षास्वाहादिवेस्वाहासंप्लोष्यतेस्वा
हासंप्लवमानायःस्वाहासंप्लुतायःस्वाहामेघायिष्यतेस्वाहामेघायतेस्वाहानेघा
यतेस्वाहामेघितायःस्वाहामेघायस्वाहा नीहारायःस्वाहाकायैस्वाहाप्रासचा
यःस्वाप्रचलाकायैस्वाहाविद्योतिष्यतेस्वाहाविद्योतमानायःस्वाहासंविद्योतमाना-
यःस्वाहस्तनइष्यतेस्वाहास्तनयतेस्वाहाग्र८स्तनयतेस्वाहावर्षिष्यतेस्वाहाव
र्षतेस्वाहाभिवर्षतेस्वापरिवर्षते स्वाहासंवर्षते ॥ ॥ १ ॥

॥ ५७ स्वाहानुवर्षते स्वाहाशीकायिष्यते स्वाहाशीकायते स्वाहाशीकिताय स्वाहा प्रोशिष्य
ते स्वाहा पृच्छ्याते स्वाहापरिपृच्छ्याते स्वाहोद्ग्रहीष्यते स्वाहोद्ग्रहीताय स्वाहाविप्लो
ष्यते स्वाहाविप्लवमानाय स्वाहा विप्लुताय स्वाहातप्स्यते स्वाहातपते स्वाहोग्रमातप
ते स्वाहर्ग्भ्यः स्वाहा यजुर्भ्यः स्वाहासामभ्यः स्वाहा गिरोभ्यः स्वाहावेदेभ्यः स्वाहागाथाभ्यः
स्वाहानाराशंसीभ्यः स्वाहारैभीभ्यः स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥ २ ॥ संवर्षते रैभीभ्यः स्वाहा
हो स्वोद्व्य॥ ११ ॥ दत्वते स्वाहादतकाय स्वाहा प्राणिने स्वाहा प्राणाय स्वाहामुख
वते स्वाहामुखाय स्वाहा नासिकवते स्वाहा नासिकाय स्वाहा क्षवते स्वाहा न
क्षिकाय स्वाहाकर्णिने स्वाहा कर्णकाय स्वाहाशीर्षण्वते स्वाहा शीर्षकाय स्वा
हा पद्वते स्वाहापादकाय स्वाहा प्राणते स्वाहा प्राणते स्वाहा वदते स्वाहा ॥ ५७ ॥

वदते स्वाहा पश्यते स्वाहा पश्यते स्वाहा व [illegible] श्रृंण्वते स्वाहा श्रृंण्वते स्वा

हा मनः स्थिते स्वाहा ॥ १ ॥ अमनसे स्वाहा रेतस्विने स्वाहा रेतस्कायः स्वाहा प्रजा

भ्यः स्वाहा प्रजननाय स्वाहा लोमभते स्वाहा लोमकायः स्वाहा त्वचे स्वाहा त्व क्कायः स्वा

हा चर्मण्वते स्वाहा चर्मकायः स्वाहा लोहितवलवते स्वाहा लोहितायः स्वाहा मांᳫ सन्व

ते स्वाहा मांᳫ सकायः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहा स्नावकायः स्वाहा स्थंन्वते स्वाहा नस्थि का

यः स्वाहा मज्जंन्वते स्वाहा मज्जकायः स्वाहा गिते स्वाहा नं गायः स्वाहा तमने स्वाहा नात्म

ने स्वाहा सर्वःस्मै ५ ॥ २ ॥ ॥ मनस्थिनेस्वोद्दव ॥ १२ ॥ ६ ॥ ६ हाना

कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्तु विष्णुस्त्वा युनक्त्वस्य यज्ञस्यर्ध्यै मह्यᳫ संनत्या अमुष्मै कामायायुषे मले

त्वा प्राणात्वापानोयत्वा व्यानायत्वा व्युष्टैत्वा रय्यैत्वा राधसे त्वा घोषायत्वा पोषाय स्वाहा

५८ वाराह्यो षा घवाप्रन्युसैवा ॥ १ ॥ कौ च त्रिंशत् ॥ ॥ १६ ॥ ॥ अ
ग्नये गायत्राय त्रिवृते राथंतराय वासंताय अष्टाकपाल इंद्राय त्रैष्टुभाय पंचदशा
य बार्हताय ग्रैष्मायैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वै
रूपेभ्यो वार्षिकेभ्यो द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यां वै
राजाभ्यां शारदाभ्यां पयस्या बृहस्पतये पांक्ताय त्रिणवाय शाक्वराय हैमंतिकाय च
रुः सावित्र आतिछंदसाय त्रयःस्त्रिंशाय रैवताय शैशिराय द्वादशकपालो दित्यै
विष्णुपत्न्यै चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालोनुमत्यै चरुः काय एककपालः ॥ ॥
॥ २ ॥ अग्नये दिशा अनुमत्यै सप्तचत्वारिंशत् ॥ ॥ १७ ॥ ॥ योवा अग्ना
५८

त्रि॰४

वह्निः प्रह्रियंते पश्चसोमेराज्ञातयोरेषआतिथ्यं यदग्नीषोमीयोथैषरुद्रोपःश्चीयतेय
त्संचितेग्नावेतानिहवींषिनानिर्वपेदेषएवरुद्रोशांतउपोथ्यायप्रजांपशून्[redacted]न्यजमान
॥ ~~[illegible]~~ तयत्संचितेग्नावेतानिहवींषिनिर्वपति भागधेयेनैवैनं स्वात्ति मन्ये
मयतिनास्यरुद्रोशांतः॥ ॥१॥ ॥ उपोथ्यायप्रजांपशून्नभिमन्यतेदशहवीं
षिभवंतिनववैपुरुषेप्राणानाभिर्दशमीप्राणानेवयजमानेदधात्यथोदशाक्षराविं
राडन्नंविराड्विराज्येवान्नाद्येप्रतितिष्ठत्यृतुभिर्वाएषछंदोभिःस्तोमैःपृष्ठैश्चेतव्य
इत्याहुर्यदेतानिहवींषिनिर्वपत्यृतुभिरेवैनंछंदोभिःस्तोमैःपृष्ठैश्चिनुतेदिशःसु
षुवाणेन॥ २॥ अभिजित्याइत्याहुर्यदेतानिहवींषिनिर्वपतिदिशामभिजित्या
एतयावाइंद्रंदेवाअयाजयंस्तस्मादिंद्रसवएतयामनुंमनुष्यास्तस्मान्मनुसवो

५९। यथेंद्रो देवानां यथा मनुर्मनुष्याणामेवं भवति यएवं द्वानेतयेव्याय जते दिग्वतीः
पुरोनुवाक्या भवंतिसर्वासादिशामभिजित्यै ॥ ३ ॥ प्रस्यक्रुद्रोशांतः सुष्ठुवा
णोनैकयवारिंशद्या ॥ १५ ॥ यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो
बभूव ॥ यईशेअस्यद्विपदश्चतुः ष्पदः कस्मैदेवाय हविषा विधेम ॥ उपयामगृही
तोसि प्रजापतयेत्वा जुष्टंगृह्णामितस्यते द्यौर्महिमा नक्षत्राणि रूपमादित्यस्तेतेजः तस्मै
त्वा महिम्ने प्रजापतये स्वाहा ॥ १ ॥ यः प्राणतो घोरादियोष्टात्रिंशत् ॥ १६ ॥॥
यआत्मदाबलदा यस्यविश्वउपासते प्रशिषं यस्यदेवाः ॥ यस्यछायामृतं यस्य मृत्युः कस्मैदे
वाय हविषा विधेम ॥ उपयामगृहीतोसि प्रजापतयेत्वा जुष्टंगृह्णामितस्यते पृथिवी महि
२ग्नि मौषधयो वनस्पतयो रूपमग्निष्टेतेजः तस्मै त्वा महिम्ने प्रजापतये स्वाहा ॥ ॥ १८ ॥
यआत्मदाबलदाएकान्नचत्वारिंशत् ॥ ॥ १७ ॥ ॥ आब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी ५९

ब्रह्मवर्च्चसी जायतामास्मिं राष्ट्रे राजन्य इषव्यः शूरो महारथो जायतां दोग्ध्री धे
नुर्वोढानड्वानाशुः सप्तिः पुरंधिर्योषा जिष्णू रथेष्ठाः सभेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जा
यतां निकामे निकामे नः पर्ज्यन्यो वर्षतु फलिन्यो न ओषधयः पच्यंतां योगक्षेमो नः कल्प
तां ॥ १ ॥ आ ब्रह्मनेकवत्वा भिष्शत ॥ ॥ १८ ॥ ॥ ॐ आक्रान्वाजी पृथि
वीमग्निं युजमकृत वाज्यर्वाक्रान्वाज्यंतरिक्षं वायुं युजमकृत वाज्यर्वा द्यां वाज्याक्र
ंस्त सूर्यं युजमकृत वाज्यर्वाग्निस्ते वाजिन्युंङ्नुवारभे स्वस्तिमासंपारय वायुस्ते
वाजिन्युङ्नुवारभे स्वस्तिमासं ॥ १ ॥ पारयादित्यस्ते वाजिन्युंङ्नुवारभे स्वस्ति
मासंपारय प्राणधृगसि प्राणम्मे दृंह व्यानधृगसि व्यानं मे दृंह पानधृगस्य
पानम्मे दृंह चक्षुरसि चक्षुर्मे हि धेहि श्रोत्रमसि श्रोत्रं मे धेह्यायुरस्यायुर्मे

ध यिघेधि ॥ २॥ वायुस्त्वेवाजिंन्युद्दङ्नुवारभेस्वास्तिमासंत्रिनवारिंशीया ॥ १९॥
ति
॥९॥ जाम्निबीजंवर्षापर्जन्यःपक्कासस्यंसुपिपला ओषधयःस्वाधिवर्णोयंसूपसद
त्रि नोप्त्रिस्वध्यक्षमंतरिक्षंसुपावःपवमानःसूपःस्थाद्यौःशिवमसौतपन्यथापूर्वम
होरात्रेपंचदशनोर्धमासाःत्रिंशनोमासाःक्लुप्ता ऋतवःशांतःसंवत्सरः ॥ १॥
...कत्रिंशत् ॥ ॥२०॥ आग्नेयोष्टाकपालःसौम्यःश्चरुःसावित्रोष्टा
कपालःपौष्णःश्चरूरौद्रःश्चरुरग्नयेवैश्वानरायद्वादशाकपालोमृगाखरेयदि
नागछेदग्नयेंहोमुचेष्टाकःसौर्यंपयोवायव्यआज्यभागः ॥ १ ॥ आग्नेयःने
श्चतुर्विंशतिः ॥ ॥२१॥ अग्नयेंहोमुचेष्टाकपालइंद्रायांहोमुचएका
पालोमैत्रावरुणाभ्यामागोमुग्भ्यांपस्यावायोसावित्रआगोमुग्भ्यांचरुः ॥९॥

क्षिप्यामातागोमुग्भ्यांवानामरुद्भ्यएनोमुग्भ्यःसप्तकपालोविश्वेभ्योदेवेभ्यएनोमु
ग्भ्योद्वादशकपालोनुमत्यैचरुर्वैश्वानरायद्वादशकपालोद्यावापृथिवीभ्यामं
होमुग्भ्यांद्विकपालः॥ १ ॥ अग्नयेंहोमुचेत्रिंशत ॥ २२ ॥ अग्नयेसमनम
त्पृथिव्यैसमनमद्यथाग्निःपृथिव्यासमनमदेवंमह्यंभद्राःसंनतयःसंनमंतुवायवेसम
नमदंतरिक्षायसमनमद्यथावायुरंतरिक्षेणसूर्यायसमनमद्दिवेसमनमद्यथा
सूर्योदिवाचंद्रमसेसमनमन्नक्षत्रेभ्यःसमनमद्यथाचंद्रमानक्षत्रैर्वरुणायसमनमदद्भ्यःसमनमद्यथा
॥ ॥ ॥ १ ॥ ॥ वरुणोद्भिःसाम्नेसमनमदृचेसमनमद्यथासामर्चाब्रह्मणेसमन
नमत्क्षत्रायसमनमद्यथाब्रह्मक्षत्रेणराज्ञेसमनमद्विशेसमनमद्यथाराजाविशा
रथायसमनमदश्वेभ्यःसमनमद्यथारथोश्वैःप्रजापतयेसमनमद्भूतेभ्यःसम
नमद्यथाप्रजापतिर्भूतैःसमनमदेवंमह्यंभद्राःसन्नतयःसंनमंतु ॥ २ ॥

॥ ९१ ॥ अश्व्यः समनमघया मह्यं वत्वारिय ॥ २६ ॥ एते पंथानः सवितः पू
र्व्यासो रेणवो वितता अंतरिक्षे ॥ तेभिर्नो अद्य पाथिभिः सुगेभिः रक्षा च नो अधि च
देव ब्रूहि ॥ नमो ग्नये पृथिवि क्षिते ल्लोकः स्पृते ल्लोकमस्मै यजमानाय देहि ॥ नमो
वायवे ंतरिक्षक्षिते ल्लोकः स्पृते ल्लोकमस्मै यजमानाय देहि ॥ नमः सूर्याय दिविक्षिते ल्लो
कः स्पृते ल्लोकमस्मै यजमानाय देहि ॥ ॥ १ ॥ ॥ येषां तुः प्रवा रिश्शत ॥ २४ ॥
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरो वेद शीर्षण्वान् मेध्यो भवति उषा वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरः सू
र्यश्चक्षुर्वातः प्राणश्चंद्रमाश्श्रोत्रं दिशः पादा अवांतरदिशाः पर्शवो होरात्रे निमेषो
र्धमासाः पर्वाणि मासाः संधानान्यृतवोंगानि संवत्सर आत्मा रश्मयः केशा न
क्षत्राणि रूपं तारका अस्थानि नभो मांसान्योषधयो लोमानि वनस्पतयो ॥ ९१ ॥

पूषणं वेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै पशून्प्र
जनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा प्रजनयिता पशूनां इता सोम एवास्मै
रेतो दधाति पूषा पशून्प्रजनयत्यौदुम्बरो यूपो भवत्यूर्ग्वा उ
दुम्बर ऊर्क्पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनवरुंधे ॥ ६ ॥ अप्र
व दाहाय पश्चैव प्रजाया आमयति वायुमेव नियुत्वंतं स्वेन
भागधेयेनोपप्रजाकामः स्तानयपः स्त्रयोदशाव ॥ ॥ १ ॥ छ ॥
॥ प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्ता अव
रुंधाम गच्छंता अन्वैत्ताः पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददात्सोऽब्र

वीद्दरंवृणीष्वाथमेपुनर्देहीतितासांवरमालभेतसकृष्ण
॥ ३ ॥ एकशितिपादभवद्योवरुणगृहीतःस्यात्सएतंवारुणंकृष्णमे
फि कशितिपादमालभेतवरुणं ॥ ९ ॥ एवस्वेनभागधेयेनो
पंधावतिसएवैनंवरुणपाशान्मुंचतिकृष्णएकशितिपा
द्भवतिवारुणोह्येषदेवतयासमृध्यैस्वर्भानुरासुरःसू व ३ ।
र्यंतमसाविध्यत्तस्मैदेवाःप्रायश्चित्तिमैच्छंतस्ययत्प्रथमं
तमोपाघ्नंसाकृष्णाविरभवद्यद्द्वितीयंसाफल्गुनी
यत्तृतीयंसाबलक्षीयदध्यस्थाद्पाकृंतंसाविर्वशा ॥ २ ॥

समभवन्तेदेवा अब्रुवंदेवपशवो वा अयं समभूत्कस्मादिम
मालप्स्यामह इति स वा एतर्ह्यल्पा पृथिव्यासीदजाता ओषध
यस्तामविं वशामादित्येभ्यः कामायालभंत ततो वा अप्रथत पृथिव्य १५
जायंतौषधयो यः कामयेत प्रथेय पशुभिः प्र प्रजया जायेय
येति स एतामविं वशामादित्येभ्यः कामाया ॥ ३ ॥ आलभे
तादित्यानेवा कामं स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं प्र
थयंति प्रपशुभिः प्रप्रजया जनयंतीत्यसावादित्यो न व्य
रोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छंस्तस्मा एता मल्हा आ
लभंताग्नेयीं कृष्णग्रीवीं संहितामैंद्रीं श्वेतां बार्हस्प

॥ ४ ॥ यां तामिस्रेवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात
ले संमारता मल्हा आलभेत ॥ ४ ॥ आग्नेयीं कृष्णग्रीवीं सं
हितामैंद्रीं श्वेतां बार्हस्पत्यामेता एव देवताः स्वेन भागधेये
नोपधावति ता एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्ये
व भवति वसंते प्रातराग्नेयीं कृष्णग्रीवीमालभेत ग्री
ष्मे मध्यंदिने संहितामैंद्रीं शरद्यपराह्णे श्वेतां बार्हस्पत्यां त्री
णि वा आदित्यस्य तेजांसि वसंते प्रातर्ग्रीष्मे मध्यंदिने श
रद्यपराह्णे यावंत्येव तेजांसि तान्येव ॥ ५ ॥ अवरुंधे ॥ ४ ॥
संवत्सरं पर्यालभ्यंते संवत्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता सं

वत्सराऽस्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति गर्भिणी दि
त्यौह्य भवतीन्द्रियं वै गर्भ इन्द्रियमेवास्मिन्दधाति सारस्वतीं मेषीमाल
भेत य ईश्वरो वाचो वदितोः सन्वाचं न वदेद्वाग्वै सरस्वती सर
स्वतीमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति सैवास्मिन् ॥ ६ ॥ वाचं द
धाति प्रवदिता वाचो भवति सर्पं न दती भवति तस्मान्मनुष्याः
सर्वा वाचं वदन्त्याग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत सौम्यं बभ्रुं ज्यो
गामयाव्यग्निर्वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमं रसो यस्य ज्यो
गामयत्यग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसमुत यदी
तासुर्भवति जीवत्येव सौम्यं बभ्रुमालभेताग्नेयं कृष्ण

॥ ५ ॥ ग्रीवं प्रजाकामः सोमः ॥ ७ ॥ वै रेतो धा अग्निः प्रजानां प्रजन
यिता सोम एवास्मै रेतो दधात्यग्निः प्रजां प्रजनयति विंदते
प्रजामाग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत सौम्यं बभ्रुं यो ब्राह्मणो वि
द्यामनूच्य न विरोचेत यदाग्नेयो भवति तेज एवास्मिंस्तेन
दधाति यत्सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेन कृष्णग्रीव आग्नेयो भवति त
म एवास्मादपहंति श्वेतो भवति ॥ ८ ॥ रुचमेवास्मिंधा
ति बभ्रुः सौम्यो भवति ब्रह्मवर्चसमेवास्मिंत्विषिं दधाति य आ ॥ ५ ॥
ग्नेयं कृष्णग्रीवमालभेत सौम्यं बभ्रुमाग्नेयं कृष्णग्रीवं
पुरोधायां स्पर्धमान आग्नेयो वै ब्राह्मणः सौम्यो राजं

न्यौरं भितः सौम्य मोऽग्नेयो भवलः त्तेजसैवं मैत्रावरुणोऽस्यतो
राष्ट्रंपरिगृह्णात्येकधा समावं डलेपुरगृनं चैदेते ॥ ल भेतव
रुणं वृशैतामविंवृशा मोदित्येभ्युः कामोयमृत्वाआलभेल
तान्येवसैवाखिं सोम्भ्युतौभवतित्रिवत्वारिंशरा ॥
॥ ॥ २ ॥ ६९ ॥ देवासुराह्येषुलोके षुस्पर्धतु सहतंवि
ष्णुवामनमपश्यन्तं स्वायैदेवतायाआलभंतलोसैवेदु
मांलोकोनभ्यजयत् मोथैतमन जयद्वैष्णवं वामनमालभे
तस्पर्धमानो विष्णुरेवभूत्वेमांलोकानभिजयतिविषम

॥ ६ ॥ आलभेत विषमा इव वै हि मे लोकाः समृध्या इंद्राय मंन्युमते
मनस्वते ललामं प्राशृंगमालभेत संग्रामे ॥ १ ॥ संयत इ
द्रियेण वै मन्युना मनसा संग्रामं जयतींद्रमेव मंन्युवंतं
स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिंनिंद्रियं मन्युं मनो
दधाति जयति तं संग्राममिंद्राय मरुत्वते पृश्निसक्थमा
लभेत ग्रामकाम इंद्रमेव मरुत्वंतं स्वेन भागधेयेनो
पधावति स एवास्मै सजातान्प्रयछति ग्राम्येव भव ॥ ३ ॥
ति यदृषभस्तेन ॥ २ ॥ ऐंद्रो यत्पृश्निस्तेन मारुतः समृ

ध्येपशुमाम्भ्रिन्निसकथोभवांनतिपश्वादंन्ववसायिनीमेवा
स्मैविशंकरोतिसौम्यंबभ्रुमालभेतान्नकामःसौम्यंवाअन्न
गु ंसोममेवस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मा अन्नंप्रय
च्छत्यंनादएवभवतिबभ्रुर्भवत्येतद्वाअन्नस्यरूपंसमृद्ध्यै
सौम्यंबभ्रुमालभेतयमलं॥ ३॥ राज्यायसंतंराज्यंनोप प
गु नमेत्सौम्यंवैराज्यंसोममेवस्वेनभागधेयेनोपधावतिस
एवास्मैराज्यंप्रयच्छत्युपैनंराज्यंनमतिबभ्रुर्भवत्येतद्वै
सोमस्यरूपंसमृध्याइंद्रायवृत्रतुरेललामंप्राशृंग

१॥ मालेभेतग्रलश्रीः प्रतिष्ठाकामः पाप्मानमेव वृत्रं तीर्त्वा प्रति
ष्ठां गच्छ तीन्द्राय सि मालिव्नेतल्लामं प्राग्नं गमा ॥ ७ ॥ लभेत
यः पाप्मनो गृहीतस्या [redacted] प्मावाअभिमातिरिन्द्रमे
वाभिमातिहनं स्वेनैभागधेयेनोपधावति सएवास्मा
त्पाप्मानमभिमातिंप्रणुदतैन्द्रमेकादशकपालंनिर्वपेद्यं प्राग्नं य
[redacted] गमालभेतयमलं राज्याय संतं
राज्यंनोपनमेदिन्द्रमेव वज्रिणं स्वेनैभागधेयेनोपधा ॥२॥
वति स एवास्मैवज्रं प्रयच्छति स एनं वज्रो भूत्या इन्धउपैन
य

ऽराष्ट्यंनमतिल्ललामःप्राशृंगोभवत्येतद्दैवत्यꣳह्यस्यरूपꣳ
समृद्ध्यै ॥ ५ ॥ संग्रामेसंयत्तेनालमभि मा तिष्ठेल्ललामंप्रा
शृंगमेनंपरावदराव ॥ ॥ ३ ॥ ॥ असावादित्योनव्य
रोचततस्मैदेवाःप्रायश्चित्तिमैछंतस्माएतांदशर्षभामा
लभंततयैवास्मिन्रुचमदधुर्योब्रह्मवर्चसकामस्यात्त
स्माएतांदशर्षभामालभेतामुमेवादित्यꣳस्वेनभागधेये
नोपधावतिसएवास्मिन्ब्रह्मवर्चसंदधातिब्रह्मवर्चस्ये
वभवतिवसंताप्रातःस्त्रीँल्ललामानालभेतग्रीष्मेमध्यंदि
ने ॥ १ ॥ ॥

॥ ८ ॥ ॥ त्रीणि हि तिएषां ककुरद्धपराद्धे त्रीणि हि तिवा रात्री एवा आदित्य
स्य तेजोऽसि वुसंतीप्रा तेग्नी म्मे मध्यंदिने शर द्धपरा द्धैया
वंत्येव तेजोऽसि ताब्ये वावरुंधे त्रयस्य य आलभ्यं तेशिपु
वेमै वास्मिं तेद्भौंदधाति संवत्सरपर्यालभ्यंते संवत्सरो वै
ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता संवत्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयं
च्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति संवत्सरस्य परस्तात्प्राजाप
त्यं ककुद्म॥ २ ॥ आलभेत प्रजापतिः सर्वा देवता देवता एवा तास्वे र्द
व प्रातितिष्ठति यदि बिभीयाद् दुश्च र्मी भविष्यामीति सोमापौ ॥ ८ ॥

छ्ठाः श्याममालभेत सोम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्टाः पशवः
स्वयैवास्मै देवतया पुरुभिः सुवर्वं करोति नग्नं भवति द्वे
वाअवैयमक्षास्मिंल्लोके स्पर्धैलसयमोदेवानामिंद्रियं वी
र्यमयुवत तद्यमस्य ॥ ३ ॥ यमत्वं ते द्वेवाअमन्यत यु
मोवाइदमभूद्यद्वयं स्मइतिलेप्रजापतिमुपाधावं सएत्लौ
प्रजापतिरात्मनउक्षवशांनिरमिमीततेदेवावैहत्वावस
छीवह्यामालभंतैदमक्षाणांतंवरुणोनैवगृह्याहयित्वावि
छतांयुञ्जेनप्राणदंतेद्रैमैतवास्पृद्धिमावृंजतेयो प
ना

॥ ७ ॥ भ्रातृव्यवांत्स्यात्सस्पर्धमानो वैष्णावरुणीं ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ॥
वशामालभेतैंद्रमुक्षाणं वरुणेनै७व भ्रातृव्यं ग्राहयि
त्वा विष्णुना यज्ञेन प्रणुदत ऐंद्रो वा स्यैंद्रियं वेंद्रत भ
स्मन्न परास्य भ्रातृव्योऽभवर्तीति इंद्रो वृत्रमहंतं वृत्रो हतः
षोडशभिर्भोगैरसिनात्तस्य वृत्रस्य शीर्षतो गाव उदाय
न्ता वैदेह्योऽभवंता सामृषभो जघनेऽन्वैत्तमिंद्रः ॥ ५ ॥ ॥ अचायदे
सोऽमन्यत यो वा इममालभेत मुच्येतास्मात्पाप्मन इति स आ ॥ ७ ॥
ग्नेयं कृष्णग्रीवमालभतैंद्रमृषभं तस्याग्निरेव स्वेन भागधे

येनोपसृतः षोडशधा। वृत्रस्य भोगानप्यदहदैंद्रैकौद्रियमात्म
न्नेतयः पाप्मना गृहीतस्यामाश्रो क्लैयं कुष्ठागौ वृमात्लभेतैं
द्रमेव प्रभ्रमग्निरेवास्य स्वेन भागधेयेनोपसृतः ॥६॥ पाप्मान
मपि दहैं द्रैछौंद्रियमात्मंधत्ते मुच्यते पाप्मनो भवत्येव द्यावा
पृथिव्यौ धेनुमालभेत ज्योगपरुद्धो नयोर्हि वा एषोप्रतिष्ठि
तोथैष ज्योगपरुद्धो द्यावापृथिवी एव स्वेन भागधेयेनोपधा
वति ते एवैनं प्रतिष्ठां गमयतः प्रत्येव तिष्ठति पर्यारिणी भवति
पर्यारीव ह्येतस्य राष्ट्रं यो ज्योगपरुद्धः समृद्ध्यै वायव्यं ॥७॥

॥१०॥ वत्समालभेत वायव्योऽवीरुनखो वै सद्रुमे वाऽऽस्मैल्लोका अप ल
रुष्का विडपरुष्का ष्ट्रै षज्योगपे रुद्रो वायुमेव स्वेन भागधे
येनोपधावति स एवास्माड्रुमांल्लोकान्विरुंश्च प्रदापयति प्रा
स्मा ड्रुमेल्लोका स्सुवेति ष्टुं जत्ये नं विडपतिष्ठले ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ॥
मध्यंदिने कद्रुयमस्य स्पर्धमानो वै प्रजो वरुणी तमिंद्रो स्य स्वेन
भागधेयेनोपसृतो वायव्यं द्विवत्वारिंश २ ॥ ७ ॥ ४ ॥ ॥ ॥
इंद्रो वलस्य बिलमपौर्णोत्स य उत्तमः पुरोराशी तं पृष्ठं प्रतिसं ॥१०॥
गृह्योदरिविद्गल्ं सहस्रं अंपराणुवान्ददायं सोऽनुतो भवद्यः

पशुकामस्यासरतमैंद्रमुन्नतमालभेतेंद्रमेवस्वेनभागधेये
नोपधावतिसएवास्मैपशून्प्रयच्छतिपशुमानेवभवत्युन्नतः॥ १॥
भवतिसहस्त्रीवाएषालक्ष्मीयदुन्नतोलक्ष्म्यैवपशून्नवरुंधे
यदासहस्रंपशून्प्राप्नुयादथवैष्णवंवामनमालभेतैतस्मिन्वै
तत्सहस्रमध्यतिष्ठत्तस्मादेषवामनःसमीषितःपशुभ्यएवप्र
जातेभ्यःप्रतिष्ठांदधातिकोर्हतिसहस्रंपशून्प्राप्तुमित्याहु
रहोरात्राण्येवसहस्रंसंपाद्यालभेतपशवः॥ २॥ वाअ
होरात्राणिपशूनेवप्रजातान्प्रतिष्ठांगमयत्योषधीभ्योवे
हतमालभेतप्रजाकामओषधयोवाएतंप्रजायैपरिबाधं

तेयोऽलंप्रजायैसंप्रजांनविंदतओषधयःखलुवाएतस्यैसूतु
॥११॥ मपिघ्नंतियावैहद्दूवत्योषधीरुवस्वेनभागधेयेनोपधावति
ताएवास्मैस्वाद्योनेःप्रजांप्रजनयंतिविंदते ॥ ३ ॥ प्रजामापो
वाओषधयोसत्पुरुषआपएवास्माअसतःसद्ददतितस्मादा
हुर्यश्चैवंवेदयश्चनाप्रस्तावोसतःसद्ददतीत्यैंद्रीं॰सूतवशा
मालभेतभूतिकामोजातोवाएषयोऽलंभूत्यैसंभूतिंनप्राप्नो
तींद्रंखलुवाएषासूत्वावशाभवतु ॥ ४ ॥ इंद्रमेवस्वेनभा
गधेयेनोपधावतिसएवैनंभूतिंगमयतिभवत्येवयः॰ ॥११॥

भूत्वावज्रआस्यात्तमैंद्रमेवालभेतैंद्रवतेंद्रियं सा क्षादेवें
द्रियमवरुंधऐंद्राग्नंपुनरुत्सृष्टमालभेतयआतृतीयात्पु
रुषात्सोमंनपिबेद्विछिन्नोवाएतस्यसोमपीथोयोब्राह्मणः
सन्नाऽ॥५॥ तृतीयात्पुरुषात्सोमंनपिबत्यग्नीएवस्वेन
भागधेयेनोपधावतितावेवास्मैसोमपीथंप्रयच्छतउपैन
ं सोमपीथोनमतियदैंद्रोभवतींद्रियंवैसोमपीथइंद्रि
यमेवसोमपीथमवरुंधेयदाग्नेयोभवत्याग्नेयोवैब्रा
ह्मणःस्वामेवदेवतामनुसंतनोतिपुनरुत्सृष्टोभवतिपुन

हिं

॥१२॥ दे

ह्सर्ष्ट इव ह्येतस्य॥९॥ सोमपीथः समृद्ध्यै ब्राह्मण
स्पत्यं तूपरमालभेताग्निं वरुन्ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन
भागधेयेनोपधावा।०।ति तस्मात्त्वैनमावृश्चति ता जगा
ति माहूति तूपरो भवति क्षुरपविर्वा एषा लक्ष्मीय तूपरः
समृध्यै स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्र
हरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मो भि
नत्त्येवैनं ॥७॥ अवयुन्वतेः पशावीजन यंति विंदते भ
वसं जैल स्येध्मः स्त्रीभिर्व ॥२॥ ५ ॥श्री॥ श्री॥ ॥१२॥

बार्हस्पत्यं शितिपृष्ठमालभेत ग्रामकामो यः कामयेत पृष्ठं समानानां स्यामिति बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं पृष्ठं समानानां करोति ग्राम्येव भवति शितिपृष्ठो भवति बार्हस्पत्यो ह्येष देवतया समृद्ध्यै पौष्णं श्याममालभेतान्नकामोऽन्नं वै पूषा पूषणमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै ॥ १ ॥ अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवति श्यामो भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपं समृद्ध्यै मारुतं पृश्निमालभेतान्नकामोऽन्नं वै मरुतो मरुत एव स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा अन्नं प्रय

॥१६॥ हंत्यन्नाद एव भवति प्राग्निर्भवत्येतद्वा अग्नेस्य रूपं समृध्यै ६
ऐंद्रमरुणमालभेतेंद्रियकाम इंद्रमेव ॥ २ ॥ स्वेन भाग
धेयेनोपधावति स एवास्मिन्निंद्रियं दधातींद्रियाव्येव भवत्य
रुणो भ्रूमान्भवत्येतद्वा इंद्रस्य रूपं समृध्यै सावित्रमुपध्व
स्तमालभेत सनिकामः सविता वै प्रसवानामीशे सविता
रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै सनिं प्रसुवति
दानकामा अस्मै प्रजा भवंत्युपध्वस्तो भवति सावित्रो ह्ये
षः ॥ ३ ॥ देवतया समृध्यै वैश्वदेवं बहुरूपमालभेतान्न ॥१३॥

कामोवैश्वदेवंवा अन्नंविश्वानेवदेवां स्वेनभागधेयेनो
पधावति तएवास्मा अंन्नंप्रयछंत्यन्नादएवभवति बहुरूपो
भवतिबहुरूपैंहन्नं समृध्यै वैश्वदेवंबहुरूपमालभेत
ग्रामकामोवैश्वदेवा वै सजाताविश्वानेवा देवांस्वेनभाग
धेयेनोपधावति तएवास्मै ॥८॥ सजातान्प्रयछंतिग्राम्ये
वभवतिबहुरूपोभवतिबहुदेवत्यो३ ओहेषसमृध्येप्रा
जापत्यंतूपरमालभेत यस्यानो जातमिवज्योगामयेत्प्रा
जापत्योवैपुरुषः प्रजापतिःखलुवैतस्यवेदयस्यानो जा

॥१४॥ तमिवज्योगामयतिप्रजापतिमेवस्वेनभागधेयेनोपधावतिव
सएवैनंतस्मात्स्रामान्मुंचतितूपरोभवतिप्राजापत्योह्येे
षदेवतयासमृध्यै ॥ ५ ॥ अस्माइंद्रमेवैषसजाताविश्वा
नेवदेवांस्वेनभागधेयेनोपधावतितएवास्मैप्राजापत्यो
हित्रीष्ठिच ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ वषट्कारोवैगायत्रियैशि
रोछिनत्तस्यैरसःपरापतत्तंबृहस्पतिरुपागृह्णात्साशि
तिपृष्ठावशाभवद्योद्वितीयःपरापतत्तंमित्रावरुणावुपा
गृह्णीतांसाद्विरूपावशाभवद्यस्तृतीयःपरापतत्तं ॥१४॥
विश्वेदेवाउपागृह्णंत्साबहुरूपावशाभवद्यश्चतुर्थःपरा

पतत्स पृथिवीं प्राविशत्तं बृहस्पतिरभि ॥ १ ॥ अगंछादः
स्वै वायंभ्यो गाये भ्यो गायेति स उक्ष्व शास्सम भवद्यल्लोहितं प
रापतत्तदुद्र उपागच्छत्सा रौद्री रोहिणी वशाभवद्यो हिंसुया
ॐ शीति एषामालभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन
भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्र
ह्मवर्चस्येव भवति छंदसां वा एष रसो यद्वशा रस इव खलु ॥ २
वै ब्रह्मवर्चसं छंदसामेव रसेन रसं ब्रह्मवर्चसमवरुंधे
मैत्रावरुणीं द्विरूपामालभेत वृष्टिकामो मैत्रं वा अहर्वारु

॥१५॥ णीरात्रिरहोरात्राभ्यांखलुवैपर्जन्यो वर्षतिमित्रावरुणावेवास्वे
नैभागधेयेनोपधावतितावेवास्मा अहोरात्राभ्यांपर्जन्यं
वर्षयतश्छंदसांवाएषरसोयद्वशारसइवखलुवैवृष्टिश्छंद
सामेवरसेन ॥ ३ ॥ रसंवृष्टिमवरुंधे मैत्रावरुणीं द्विरूपामा
लभेतप्रजाकामो मैत्रंवाअहरवारुणीरात्रिरहोरात्राभ्यांख
लुवैप्रजाःप्रजायंतेमित्रावरुणावेवस्वेनभागधेयेनोप
धावतितावेवास्मा अहोरात्राभ्यांप्रजांप्रजनयतश्छंद
सांवाएषरसोयद्वशारसइवखलुवैप्रजाश्छंदसामेवर ॥१५॥

तं सैनर सं प्रजामव ॥ ४ ॥ रूंधे वैश्वदेवी बहुरूपा मालभेता
न्नेकामो वैश्वदेवं वा अन्नं विश्वा नेव देवां स्वेन भागधेयेनो
पधावति ए वास्मा अन्नं प्रयच्छं त्यन्नादए वैति छंदसां वा एष र
सो यद्बुशार सइ व खलु वा अन्नं छंदसामेव रस सैनर समन्न मव
मवरूंधे वैश्वदेवी बहुरूपामालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै ॥ ५ ॥
सजाता विश्वा नेव देवां स्वेन भाग धेयेनो पधावति त ए वा
स्मै सजातान्प्रयच्छं ति ग्रा म्येव भवति छंदसां वा एष रसो य
द्वुशा रसा इव खलु वै सजाता श्छंदसामेव रसेन रसए सजा

॥१६॥ तानवरुंधेबार्हस्पत्यमुक्षवशामालभेतब्रह्मवर्चसकामोबृ
हस्पतिमेवस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं ॥१६॥
दधातिब्रह्मवर्चस्येवभवतिवशंवाएषचरतियदुक्षावशा
व इवखलुवैब्रह्मवर्चसंवशेनैववशंब्रह्मवर्चसमवरुंधेरौद्रीं व
ं रोहिणीमालभेताभिचरन्रुद्रमेवस्वेनभागधेयेनोप
धावतितस्माएवैनमावृश्चतिताजगार्तिमार्छतिरोहिणी
भवतिरौद्रीह्येषादेवतयासमृद्ध्यैस्फ्योयूपोभवतिवज्रो
वैस्फ्योवज्रमेवास्मैप्रहरति२शरमयंबर्हिःशृणात्येवै ॥१६॥

न

नंवैश्रीदकल्पमोभित्येवैनं ॥ ॥ ७ ॥ ॥ अग्निरवन्कुवंष्टिस्वं
दसामेवरसेनप्रजामवंवैश्वदेवैब्रह्मवर्चसंयूपएकोन्नवि वा
ष्यातिश्च ॥ ॥ ७ ॥ ६ ॥ असावादित्योनव्यरोचततत
स्मैदेवाःप्रायश्चित्तिमैछंस्तस्माएतां सौरींश्वेतां वशामा
लभंततयैवास्मिन्रुचंमदधुर्योब्रह्मवर्चसकामस्यात्त
स्माएतां सौरींश्वेतांवशामालभेतामुमेवादित्यं
स्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मिन्ब्रह्मवर्चसंदधा
तिब्रह्मवर्चस्येवभवतिबैल्वोयूपोभवत्यसौ ॥ ॥ १५ ॥

॥१७॥ वाअ्रो दित्यो यतो जो यत ततो बिल्व उदतिष्ठत्सयोन्येव ब्रह्म
वर्चसमवरुंधे ब्राह्मणस्पत्यां बभ्रुकर्णीमालभेताभिचर
न्वारुणं दशकपालं पुरस्तान्निर्वपेद्वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राह
यित्वा ब्रह्मणा स्तृणुते बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो
रूपं समृद्ध्यै स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवा
स्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणाति ॥ २ ॥ एवैनं वैभी
दक इध्मो भिनत्त्येवैनं वैष्णवं वामनमालभेत यं यज्ञो नो ॥२९॥
पनमेद्विष्णुर्वै यज्ञो विष्णुमेव स्वेन भागधेयेनोपधा

वति स एवास्मै यज्ञं प्रयच्छत्युपैनं यज्ञो नमति वामनो भ
वति वैष्णवो ह्येष देवतया समृध्यै त्वाष्ट्रं वडबमालभेत
पशुकामः त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां ॥ ३ ॥ प्रजनयि
ता त्वष्टारमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै पशू
न्मिथुनान्प्रजनयति प्रजा हि वा एतस्मिन्पशवः प्रवि
ष्टा अथैष पुमान्सन्वडबः साक्षादेव प्रजां पशूनवरु
न्धे मैत्रं श्वेतमालभेत संग्रामे संयत्ते समयकामो मि
त्रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं मित्रेण संनयति ॥ ४ ॥

॥१८॥ विशालो भवति व्यवसायय त्ये वै नं प्राजा पत्यं कृष्णमा
लभेत वृष्टिकामः प्रजापतिर्वै वृष्ट्या ईशे प्रजापतिमेव स्वे
न भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पर्जन्यं वर्षयति कृष्णो
भवत्येतद्वै वृष्ट्यै रूपꣳ सरूप एव भूत्वा वृष्टिमवरुन्धे शबलो भ
ध्रि वति विद्युतमेवास्मै जनइत्वा वर्षयत्यवाशृंगो भव
ति वृष्टिमेवास्मै नि यच्छति ॥ ५ ॥ असौश्रुलातिमिथुनं
नौ नयति यच्छति ॥ ६ ॥ ८ ॥ वरुणꣳ सुषुवाणम ॥१८॥
न्नाद्यन्नोपानमत्स एतां वारुणीं कृष्णां वशामपश्यत्ता

तामाश्विनीं यमीं वशामालभेताश्विनौ वै स्वेन भागधेये
नोपधावति तावेवास्मिन्पुष्टिं धत्तः पुष्यति प्रजया पशु
भिः ॥ ४ ॥ अन्नादोन्नाद एव भवत्याविंदं न्य च चत्वारिंशं
च ॥ ॥ १ ॥ ६ ॥ आश्विनं धूम्रललाममालभेत यो दु
र्ब्राह्मणः सोमं पिपासेदश्विनौ वै देवानामसोमपावास्तां
तौ पश्चा सोमपीथं प्राप्नुतामश्विनावेतस्य देवता यो दुर्ब्रा
ह्मणः सोमं पिपासत्यश्विनावेव स्वेन भागधेयेनोपधावति
तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छतः उपैनं सोमपीथो नमति
यद्धूम्रो भवति धूम्रिमाणमेवास्मादपहन्ति ललामः ॥ १ ॥

॥२०॥ भवतिमुखतएवास्मिंतेजोदधातिवायव्यंगोमृगमालभे
तयमजघ्निवांसमभिशंसेयुरपूतावाएतंवागृच्छ
तियमजघ्निवांसमभिशंसंतिनैषग्राम्यःपशुर्नार
ण्योयद्गोमृगोनैवैषग्रामेनारण्येयमजघ्निवांसम
भिशंसंतिवायुर्वैदेवानांपवित्रंवायुमेवस्वेनभा
गधेयेनोपधावतिसएवा ॥२१॥ एनंपवयतिपराची
वाएतस्मैव्युच्छंतीव्युच्छतितमःपाप्मानंप्रविशतिय
स्याश्विनंशस्यमानंसूर्योनाविर्भवतिसौर्यंबहुरू ॥२०॥

॰ स्वायैदेवतायाआलंभततततोवैतमन्नाद्यमुपानमद्यमलं
मेन्नाद्यायसंतमंनाद्युन्नोपनमेसएलांवारुणींकृष्णां
वशामालंभेतवरुणमेवस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवे
वास्माअन्नंप्रयच्छत्यन्नादः ॥ १ ॥ एवभवतिकृष्णाभै व
तिवारुणींस्यैषदेवतेयासमध्यैमैत्रंश्वेतमालंभेत
वारुणंकृष्णमपांचौषधीनां चसंधावन्नकामोमै
त्रीवोओषधयोवारुणीरापोपांचखलुवाओषधीनांचर
समुपजीवामोमित्रावरुणावेवस्वेनभागधेयेनोपधा

॥१९॥

वति तावेषा स्मात्र ज्ञानंप्रयच्छतोज्ञादग्वभवति ॥ २ ॥
अपांवौषधीनांच संधावालभेतऽयस्यावध्येरु विशा
खोम्प पौभवावतिदेहोलेदेवतेसमृध्येमेत्रऽश्वेतमा
लभेतवारुणंकृष्णंज्योगामयावीयन्मैत्रोभवतिमि
त्रेणैवास्मैवरुणाऽत्रामयतियद्वारुणः साक्षादेवैनं
वरुणपाशान्मुंचत्युतयदीतासुर्भवतिजीवत्ये
वदेवावैपुष्टिंनाविंदन् ॥ ३ ॥ तांमिथुनेपश्यंतस्या
नसमराधयंस्तावश्विनावबूलामावयोवाएषामैतस्यां
वदश्वामितिसाश्विनोरेवाभवद्यःपुष्टिकामस्यात्सए ॥१९॥

पमाल्मेतामुमेवादित्यꣳ स्वेनभागधेयेनोपधावतिस
एवास्मात्तमः पाप्मानमपहंतिप्रतीच्यस्मै व्युच्छतीव्युच्छत्य
पतमः पाप्मानꣳ हते ॥३॥ ललामः सप्तवर्षप्तटे त्वोरिꣳ
शेञ्व ॥ ॥१०॥ ॥६॥ इंद्रं वो विश्वतस्परींद्रं नरोमरु
तोयद्धवोदिवोयावः शर्म ॥ भरेष्विंद्रꣳ सुहवꣳ हवामहे
ꣳ होमुचꣳ सुकृतं दैव्यंजनं ॥ अग्निं मित्रं वरुणꣳ सातये
भगंद्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ॥ ममत्तु नः परिज्मावस
र्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् ॥ शिशीतमिंद्रापर्वतायु
त

॥२१॥ वंनस्तन्नोविश्वेवरिवस्यंतुदेवाः॥प्रियावोनाम॥१॥ छी॥
कुवेतुराणां॥आयत्तुपन्मरुतोवावशानाः॥प्रियसेकं
त्वानुभिःसंभिमिक्षिरेतेरश्मिभिस्तऋक्वभिःसुखादयः॥
तेवाशीमंतइष्मिणोअभीरवोविद्रेप्रियस्यमारुतस्यधाम्नः॥
अग्निःप्रथमोवसुभिर्नोअव्यात्सोमोरुद्रेभिरभिरक्षतुत्म
ना॥इंद्रोमरुद्भिर्ऋतुधाकृणोत्वादित्यैर्नोवरुणःसंशिशा
तु॥संनोदेवोवसुभिरग्निःसं॥२॥सोमःस्तनूभीरुद्रि
यीभिः॥समिंद्रोमरुद्भिर्यज्ञियैःसमादित्यैर्नोवरुणोअजि॥२१॥

न्ति पातु ॥ यथादित्या वसुभिः संबभूवुर्मरुद्भीरुग्राः सम
नो नताभि ॥ एवा त्रिणामन्न हृणीयमाना विश्वेदेवाः स
मनसो भवंतु ॥ कुत्राचिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदने ॥
अर्हंतश्चिद्यमिंधते संजनयंति जंतवः ॥ संयदिषो वनाम
हे संहव्या मानुषाणां ॥ उत द्युम्नस्य शवस ॥ ३ ॥ ऋत
स्य रश्मिमाददे ॥ यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भ
वता मृळयंतः ॥ आवोर्वाची सुमतिर्ववृत्यादंहोश्चिद्या व
रिवो वित्तरासत् ॥ शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उप क्षेति वृ

॥२२॥ घवयाः सुवीरः ॥ नकिष्टं घ्नंत्यंतितो न दूराद्य आदित्यानां
भवति प्रणीतौ ॥ धारयंत आदित्यासो जगत्स्था देवा वि
श्वस्य भुवनस्य गोपाः ॥ दीर्घाधियो रक्षमाणाः ॥ ५ ॥
असुर्यमृतावानश्चयमाना ऋणानि ॥ तिस्रो भूमीर्धार
यंत्रीँ रुत द्यूंस्त्रीणि व्रता विदथे अंतरेषां ॥ ऋतेनादित्या
महि वो महित्वं तदर्यमन्वरुण मित्र चारु ॥ त्यान्नु क्षत्रि
याँ अव आदित्यान्याचिषामहे ॥ सुमृळीकाँ अ
भिष्टये ॥ न दक्षिणा वि चिकिते न सव्या न प्राचीनमादि ॥२२॥

त्यानोतपुश्चा ॥ पाक्या विद्वस वोधीर्यो चित्र ॥ ५ ॥ ध्री ॥
युष्मानीतोअर्भयं ज्योतिरश्यां ॥ आदिंनामेवसोनूतं सा
नेनस श्रीमहिशर्मणाशंतमेन ॥ अनागा स्वेअदितिवेतु
रासइमंयज्ञंदधतुश्रोषमाणा ॥ इमंमेवरुणश्रूधी
हवमद्याचमृडय ॥ त्वामवस्युराचके ॥ तत्वायामिब्रह्म
णावंदमानः स्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमा
नोवरुणेहबोध्युरुशंसमानआयुःप्रमोषीः ॥ ६ ॥ ॥
नोमाग्निःश्रिदस्रवीरक्षमाणाधीर्योविदेकान्नपंचाशद्ध ॥ ११ ॥ ध्रु
४ सप्तशार्वसो ४

॥२३॥ वायव्यंप्रजापतिःस्तावरुदेवासुराएषसावोदित्योद ॥
र्षभामिंद्रोवल्कस्यबार्हस्पत्यंवषट्कारौसौसोशंवरुणमा
श्विनमिंद्रोनरएकादश॥ ॥११॥छ॥ वायव्यमाग्नेयी
कछ्याग्नीवीमस्सावादित्यावाअहोत्राणिवषट्कारःप्रजनाय
ताहवेसुराणांपवेषाष्टिः॥ ॥९५॥ हरिःॐ॥ ॥श्री
कृष्णार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ श्रीगुरुर्जयति॥छ॥ ॥
छ॥ छ॥ छ॥ श्री॥ छ॥ छ॥ छ॥ छ॥

॥ ॥२६॥

श्रीगुरुभ्योनमः ॥ हरिः ॐम् ॥ ॥ प्रजापतिःप्रजाअ
सृजततासृष्टाइंद्राग्नीअपागूहतां सोचायत्प्रजा
पतिरिंद्राग्नीवैमेप्रजाअपाघुक्षतामिति सएतमैंद्रा
ग्नमेकादशकपालमपश्यत्तन्निरवपत्तावस्मैप्रजाः
प्रासाधयतामिंद्राग्नीवैमेप्रजाअपाएतस्यप्रजामप
गूहतोयोलंप्रजायैसन्प्रजान्नविंदतऐंद्राग्नमेकादश
कपालंनिर्वपेत्प्रजाकामइंद्राग्नी ॥ १ ॥ एकस्मैनभा

॥२४॥ गाधेयेनोपधावति तावेवास्मै प्रजांप्रसाधयतो विंदते
प्रजामैंद्राग्नमेकादशकपालंनिर्वपेत्स्पर्धमानः क्षैत्रे वा स
जाते वेंद्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति ताभ्यामे
वेंद्रियंवीर्यंभ्रातृव्यस्य वृंक्ते वि पाप्मना भ्रातृव्येण जय
तेप वा एतस्मादिंद्रियंवीर्यंक्रामति यः संग्राममुप्रयाति प
ऐंद्राग्नमेकादशकपालंनिः ॥२॥ वपेत्संग्राममुप
प्रयास्यन्निंद्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति ता ॥२५॥

वै वास्मिन्निंद्रियं वीर्यं धत्तः स हेंद्रियेण वीर्येणोप प्रेपयाति
जयति तं संग्रामं वि वा एष इंद्रियेण वीर्येण व्यृध्यते यः सं
ग्रामं जयत्यैंद्राग्नमेकादशकपालं निर्वपेत्संग्रामं जित्वें
द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिंनि
ंद्रियं वीर्यं ॥ २ ॥ धत्तो नेंद्रियेण वीर्येण व्यृध्यते उप वा एत
स्मादिंद्रियं वीर्यं क्रामति य एति जनतामैंद्राग्नमेकादश
कपालं निर्वपेज्जनतामेष्यन्निंद्राग्नी एव स्वेन भागधेये

नोपधावति तावेवास्मिन्निंद्रियंवीर्यंधत्तः सइंद्रियेणवीर्येण
जनतामेति पौष्णंचरुमनुनिर्वपेत्पूषावाइंद्रियस्यवीर्य
स्यानुप्रदातापूषणमेव ॥ ४ ॥ योजनतामगत्वानोपधा
वति सएवास्माइंद्रियंवीर्यमनुप्रयच्छति क्षैत्रपत्यंचरुंनि
र्वपेज्जनतामागत्येयंवैक्षेत्रस्यपतिस्तामेवप्रतिलिष्ठ
त्यैंद्राग्नमेकादशकपालमुपरिष्टान्निर्वपेदस्यामेवप्रति
ष्ठायेंद्रियंवीर्यमुपरिष्टादात्मंधत्ते ॥ ५ ॥ प्रजाकाममइं
द्राग्नीउपप्रयात्यैंद्राग्नमेकादशकपालंनिर्वपेदृषण

रि मेवैकान्नवं चोपँ शाङ्ख ॥ ॥ १ ॥ध्रु॥ अग्नये पथिकृते
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो दर्शपूर्णमासयाजी सन्न
मावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेत्पथो वा एषो ध्यपथे
नैति यो दर्शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमा
सीं वातिपादयत्यग्निमेव पथिकृतꣲ स्वेन भागधेये
नोपधावति स एवैनमपथात्पन्थामपि नयत्यनड्वान्द
क्षिणा वही ह्येष समृद्ध्या अग्नये व्रतपतये ॥ २ ॥ पुरोडा
शमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निः सन्नव्रत्यमिव चरेद्

॥२६ ग्निमेव ब्रह्मणस्पतिं स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं ब्रह्म
णालंभयति ब्रह्मवर्चसी भवत्यग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेद्यं रक्षांसि सचेरन्नग्निमेव रक्षोहणं स्वेन भाग
धेयेनोपधावति स एवास्माद्रक्षांस्यपहन्ति निशितायां नि
र्वपेत् ॥३॥ निशितायां हि रक्षांसि प्रेरते संप्रेर्णान्ये
वैनानि हन्ति परिश्रिते याजयेद्रक्षसामनन्ववचाराय
रक्षोघ्नी याज्यानुवाक्ये भवतो रक्षसां स्तृत्या अग्ने ॥२६॥
ये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचरन्नेषा

वाऽअस्यघोरातनूर्यद्रुद्रस्तस्मादेवैनमादेश्वतिलाऽअग्नाति
मान्हित्यग्नयेसुरभिमतेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्य
स्यगावोवापुरुषाः ॥ ३ ॥ वाप्रमीयेरन्योवाबिभीयादे
स्य षावाऽअभेषज्यातनूर्यत्सुरभिमतीतयैवासौभेषजं
करोतिसुरभिमतेभवतिपूतीगंधस्यापहत्याऽअग्न
येक्षामवतेपुरोडाऽशमष्टाकपालंनिर्वपेसंग्रामे
१७। संयत्तेभागधेयेनैवैनंऽशमयित्वापरानभिनिर्दिशति
यमवरेषांविध्यन्तिजीवतिसयंपरेषांप्रमीयतेऽय

॥ २७
२

तिलपुंसंग्रामं ॥ ६ ॥ अभिवा एष एतान्‌ उच्यति येषां पूर्वा
पराअन्वंचः प्रमीयंते पुरुषाहुति ह्येस्य प्रियतमा अग्नये क्षा
मवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्भागधेयेनैवैनं शमय
ति नैषां पुरायुषोऽपरः प्रमीयतेऽभि वा एतस्य गृहानुच्य एष ४
ति यस्य गृहान्दहत्यग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपा
लं निर्वपेद्भागधेयेनैवैनं शमयति नास्यापरं गृहान्
दहति ॥ ७ ॥ अन्नपतये निशितायां निर्वपेत्पुरुषाणां
सोमन्नवत्वारिंव ॥ २ ॥ ७ ॥ अग्नये कामाय पुरो ॥ २७ ॥

डाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्यंकामोनोपनमेदग्निमेवकामꣳस्वे
नभागधेयेनोपधावतिसऽएवैनंकामेनसमर्धयत्युपैनंका
मोनमत्यग्नयेयविष्ठायपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेत्स्प
र्धमानःक्षेत्रेवासजातेषुवाग्निमेवयविष्ठꣳस्वेनभागधेये
नोपधावतितेनैवेन्द्रियंवीर्यंभ्रातृव्यस्य॥१॥युवतेविपा
प्मनाभ्रातृव्येणजयतेऽग्नयेयविष्ठायपुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेदभिचर्यमाणोऽग्निमेवꣳस्वेनभागधेयेनोपधा।व
तिसऽएवास्माद्रक्षाꣳसियवयतिनैनमभिचरन्त्स्तृणुते

||२८|| ग्नयआयुष्मतेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्यःकामयेतसर्व
मायुरियामित्यग्निमेवायुष्मंतꣳस्वेनभागधेयेनोपधाव
तिसएवास्मिन्ने ॥२॥ आयुर्दधीतिसर्वमायुरेत्यग्नयेजा
तवेदसेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्भूतिकामोग्निमेवजा
तवेदसꣳस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवैनंभूतिंगमय
तिभवत्येवाग्नयेरुक्मतेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्रुक्कामो
ग्निमेवरुक्मंतꣳस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मिन्रु
चंदधातिरोचतएवाग्नयेतेजस्वतेपुरोडाशं ॥३॥ ||२८||

अष्टाकपालं निर्वपेत्तेजस्कामोऽग्निमेव तेजस्वंतꣳ स्वेन भागधे
येनोपधावति स एवास्मिंतेजो दधाति तेजस्व्येव भवत्यग्न
ये साहंत्याय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्सीक्षमाणोऽग्नि
४ साहंत्यꣳ मेवं स्वेन भागधेयेनोपधावति तेनैव सहते यꣳ सीक्षते ॥
॥ ७ ॥ भ्रातृव्यस्यास्मिंतेजः स्वेतेपुरोडाशमष्टात्रिꣳशच्च ॥
॥ ३ ॥ [illegible] ॥ अग्नयेऽन्नवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः
कामयेतान्नवांत्स्यामित्यग्निमेवान्नवंतꣳ स्वेन भागधे
येनोपधावति स एवैनमन्नवंतं करोत्यन्नवानेवान्ना

॥२९॥ [illegible]नवानित्यग्नयेन्नादायपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्यः
कामयेतान्नादः स्यामित्यग्निमेवान्नादं स्वेन भागधेये
नोपधावति स एवैनमन्नादं करोत्यन्नादः ॥ १ ॥ ... ॥
एव भवत्यग्नयेन्नपतयेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्यः
ति कामयेतान्नपतिः स्यामित्यग्निमेवान्नपतिं स्वेन भागधेये
नोपधावति स एवैनमन्नपतिं करोत्यन्नपतिरेव भव
त्यग्नयेपवमानायाग्नयेपावकाय पुरोडाशमष्टाकपालंनि
र्वपेदग्नयेपावकायाग्नयेशुचयेज्योगामयावीयदग्नये ॥२९॥

पवमानायनिर्वपतिप्राणमेवास्मिंतेनदधातियदग्नयेऽ ॥ ॥२॥
पावकायवाचमेवास्मिंतेनदधातियदग्नयेशुचयआयु
रेवास्मिंतेनदधातियदीतासुर्भवतिजीवत्येवेलामव
निर्वपेदक्ष्छामोयदग्नयेपवमानायनिर्वपतिप्राणमेवा
स्मिंतेनदधातियदग्नयेपावकायवाचमेवास्मिंतेनदधा
तियदग्नयेशुचयेऽ आयुरेवास्मिंतेनदधाति ॥३॥ ॥ ॥
इत्यर्धोभवतिप्रवपेस्यत्यग्नयेपुत्रवतेपुरोडाशं
मष्टाकपालंनिर्वपेदिंद्रायपुत्रिणेपुरोडाशमेकादशक

॥ ३० ॥ पालंप्रजाकामोऽग्निर्वा अस्मै प्रजांप्रजनयति वृद्धामिंद्रः प्रय
च्छत्यग्नये रसवतेऽजक्षीरे चरुंनिर्वपेद्यः कामयेत रस
वान्स्यामित्यग्निमेव रसवंतꣳ स्वेन भागधेयेनोपधा
वति स एवैनꣳ रसवंतं करोति ॥ ८ ॥ रसवानेव
भवत्यजक्षीरे भवत्याग्नेयी वा एषा यदजा साक्षादेव
रसमवरुंधेऽग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालंनिर्व
पेद्यः कामयेत वसुमान्स्यामित्यग्निमेव वसुमंतꣳ स्वेन भा
गधेयेनोपधावति स एवैनं वसुमंतं करोति वसुमा ॥ ३० ॥

नैवभ्रातृव्यमग्नयेवाजसृतेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेत्संग्रा
मेसंयत्तेवाजं ॥ ५ ॥ वाएषसिसीषतियःसंग्रामंजिगीषत्यग्निः मं
खलुवैदेवानांवाजसृदग्निमेववाजसृतंस्वेनभागधेये स्
नोपधावतिधावतिवाजंहन्तिवृत्रंजयतितंसंग्राममम
धृ थोअग्निरिवनप्रतिधृषेभवत्यग्नयेऽग्निवतेनिर्वपेत्
पुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेद्यस्याग्नावग्निमभ्युद्धरेयु
त र्निर्दिष्टभागोवाएषोऽन्योऽनिर्दिष्टभागोऽन्यःतौसंभवन्तौ
यजमानं ॥ ६ ॥ अभिसंभवतःसईश्वरआर्तिमार्तो
र्यदग्नयेऽग्निवतेनिर्वपतिभागधेयेनैवैनौशमयतिना

॥३१॥ र्तिमाहरैतियजमानोग्नयेज्योतिष्मतेप्रपुरोडाशंमष्टाकपा
लंनिर्वपेद्यस्याग्निरुद्धृतोहुतेग्निहोत्रउद्वायेदपरआ
श्री दीप्यानूध्दस इत्याहुस्तत्तन्नकार्यंयद्भागधेयमभिपू
र्वउद्ध्रियतेकिमपरोऽभ्युलु ॥ ७ ॥ श्री ॥ ह्रियेतातितान्ये
वावक्षाणानिसंनिधायमंथेदितःप्रथमंजज्ञेअग्निःस्वाद्यो
नेरधिजातवेदाः॥सगायत्र्यात्रिष्टुभाजगत्यादेवेभ्योह
व्यंवहतुप्रजानन्निति॥छंदोभिरेवैनंस्वाद्योनेःप्रजनय
त्येषवावसोग्निरित्याहुर्ज्योतिस्त्वाअस्यपरापतितमिति १ ॥३२॥

यदग्नये ज्योतिःष्मते निर्वपति यदेवास्य ज्योतिः परापति
तं तदेवावरुंधे ॥ ८ ॥ करोत्यन्तरा दोहं धाति यदग्नये ज्यो
तिष्मते निर्वपति यैर्वै रे वा स्मिं तेन दधाति करोति वाजं यजमान
मुदेस्य षड्‍ ॥ [illegible] ॥ ८ ॥ ॥ वैश्वानरं द्वादकपालं निर्वपेद्वारु
णं चरुं दधिक्रावणे चरुमभिशस्यमानो यद्वैश्वानरो द्वाद
शकपालो भवति संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरेणैवै २
नं स्वदयत्यप पापं वर्णं हते वारुणेनैवैनं वरुणपाशा
न्मुंचति दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यं दक्षिणा पवित्रं वै

३२ हिरण्यं पुनात्येवैमाघमस्यान्तंश्च वर्षियेतामेवानिर्वपेत्प्रजा
कामः संवत्सरः ॥ १ ॥ वा एतस्याशांतो योनिं प्रजायै पशूनां
निर्दहति योऽलं प्रजायै सन्प्रजां न विंदते यद्वैश्वानरो द्वादशा
कपालो भवति संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरमेव भाग
धेयेन शमयति सोऽस्मै शांतः स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयति वारुणं
नैवैनं वरुणपाशान्मुंचति दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यं
दक्षिणा पवित्रं वै हिरण्यं पुनात्येवैनं ॥ २ ॥ विंदते प्रजां वै
श्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे जाते यदष्टाकपालो ३२

भवति गायत्रियैवैनं ब्रह्मवर्चसेन पुनाति यन्नवकपालस्त्रि
वृतैवास्मिंस्तेजो दधाति यद्दशकपालो विराजैवास्मिन
न्नाद्यं दधाति यदेकादशकपालस्त्रिष्टुभैवास्मिन्निन्द्रियं दधा
ति यद्द्वादशकपालो जगत्यैवास्मिन्पशून्दधाति यस्मिञ्जात
एतामिष्टिं निर्वपति पूतः ॥ ३ ॥ एव तेजस्व्यन्नाद इन्द्रियावी
पशुमान्भवत्यव वा एष सुवर्गाल्लोकाच्छिद्यते यो दर्शपूर्ण
मासयाजी सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयति सु
वर्गाय हि लोकाय दर्शपूर्णमासाविज्येते वैश्वानरं द्वादश

॥ ९६ ॥

कपालं निर्वपेदमावास्यायां वा पौर्णमास्यां वा तिपाद्य संवत्सरो

वाअग्निर्वैश्वानरः संवत्सरमेव प्रीणात्यथो संवत्सरमेवास्मै

स्वर्गं लोकमुपधादति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ ६ ॥ ९७

अथो देवता एवान्वारभ्य सुवर्गं लोकमेति वीरहा वा एष

देवानां यो ऽग्निमुद्वासयते न वा एतस्य ब्राह्मणा ऋतायवः

पुरान्नमक्षन्नाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेद्वैश्वानरं द्वादश

म ४ कपालं [illegible] मुद्वासयिष्यन्यदष्टाकपालो भवत्यष्टा

क्षरा गायत्री गायत्रो ऽग्निर्यावानेवाग्निस्तस्मा आतिथ्यं क ॥ ९६ ॥

रोत्स थो यथा जनं यते व संकरोति लादृकु ॥ ५ ॥ एव तद्द्वादश
कपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरः ख
लु वा अग्नेर्योनिः स्वामेवैनं योनिं गमयत्याद्यमस्यान्नं भव
ति वैश्वानरं द्वादशाकपालं निर्वपेन्मारुतं सप्तकपालं
ग्रामकाम आहवनीये वैश्वानरमधिश्रयति गार्हपत्ये मा
रुतं पापवस्यसस्य विधृत्यै द्वादशाकपा वैश्वानरो भवति लो
८ द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरेणैवास्मै सजातांश्च्यावय
ति मारुतो भवति ॥ ६ ॥ मरुतो वै देवानां विशो देवावि

॥२४॥ णो नैवास्मै मनुष्यविशमवरुंधे सप्तकपालो भवति सप्तगणा
मै वै मरुतो गणश एवास्मै सजातानवरुंधेनूच्यमान
मासादयति विशमेवास्मा अनुवर्त्मानं करोति ॥७॥ ध्रि॥
प्रजाकामः संवत्सरः प्रजानामेवैनं पतिः समष्टैता द्रुहुः मारुतो
भुवृत्येकान्नाग्निं द्वाश्च ॥ ॥५॥ ध्रि॥ आदित्यं चरुं नि
र्वपे संग्राममुपप्रयास्यंन्नियं वा अदितिरस्यामेव पूर्वे प्रतिति ष्ठंति
वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं गत्वा संवत्सरो वा अ
ग्निर्वैश्वानरः संवत्सरः खलु वै देवानामायतनमेतस्माद्वा आ ॥२४॥

यत्तेनाद्देवा असुरानजयन्यद्वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति दे
वानामेवायतनेयतते जयति तं संग्राममेतस्मिन्वा एतौ मृजाते ॥ १॥
यो विद्विषाणयोरन्नमत्ति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्द्विषा
णयोरन्नं जग्ध्वा संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः संवत्सरस्वदि
तमेवात्ति नास्मिन्मृजाते संवत्सराय वा एतौ समममाते यौ सममा
तेतयोर्यः पूर्वोऽभिद्रुह्यति तं वरुणो गृह्णाति वैश्वानरं द्वादशकपा
लं निर्वपेत्सममानयोः पूर्वोऽभिद्रुह्य संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वान
रः संवत्सरमेवाप्त्वा निर्वरुणं ॥ २॥ परस्तादभिद्रुह्यति नैनं व
रुणो गृह्णात्याव्यं वा एष प्रतिगृह्णाति यो विंप्रतिगृह्णाति वैश्वा

॥३५॥ नरंद्वादशाकपालंनिर्वपेदर्विप्रतिगृह्य संवत्सरोवाअग्निर्वैश्वानरःसं
वत्सरःस्वदितामेवप्रतिगृह्णातिनाव्येप्रतिगृह्णात्यात्मनोवालषमा
त्रामाप्नोतियउभयादत्प्रतिगृह्णात्यश्वंवापुरुषंवावैश्वानरंद्वाद
क शाकपालंनिर्वपेद्दुभयादत ॥ ३ ॥ प्रतिगृह्य संवत्सरोवाअग्नि
वैश्वानरःसंवत्सरस्वदितमेवप्रतिगृह्णातिनात्मनोमात्रामाप्नो
तिवैश्वानरंद्वादशकपालंनिर्वपेत्सनिमेष्यंसंवत्सरोवाअग्नि
वैश्वानरोयदाखलुवैसंवत्सरंजनतायांचरत्यथसधनाचौभव
तियद्वैश्वानरंद्वादशाकपालंनिर्वपत्यलिसंवत्सरसातामेवसनिम
भिप्रच्यवतेदानकामाअस्मैप्रजाभवंतियोवैसंवत्सर ॥ ४ ॥
॥प्रयुज्यनविमुंचत्यप्रतिष्ठानोवैसभवत्येतमेववैश्वानरंपुनरा ॥३५॥

गत्यै निर्वपेद्घमेव प्रयंङ्क्ते तं भागधेयेनाविंमेव तिप्रतिष्ठियैययया
रक्षौ तमां गामाजेत्तां भ्रातृव्यायप्रहिणुयान्निरर्ऋतिमेवास्मै प्र
हिणोति ॥ ५ ॥ मृजाते निर्वरूणां वपेद्भयादर्घो वै संवत्सरं
षड्विंशश्च ॥ ॥ ६ ॥ ४ ॥ ऐन्द्रं चरुं निर्वपेत्पशुकाम ऐन्द्रा वै पश
व इन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै पशून्प्र यच्छति पशु
मानेव भवति चरुर्भवति स्वादेवास्मै योनेः पशून्प्रजनयतीन्द्रायें
द्रियावते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत्पशुकाम इन्द्रियं वै प
शव इन्द्रमेवेन्द्रियावन्तं स्वेन भागधेयेनोपधावति सः ॥ १ ॥
एवास्मा इन्द्रियं पशून्प्रयच्छति पशुमानेव भवतीन्द्रायघर्मव

॥ २६ ॥ लेपुरोडाशमेकादशाकपालंनिर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामोब्रह्मवर्चसंवै
घर्मइमेवघर्मवंतꣳस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मिन्ब्रह्मव
र्चसंदधातिब्रह्मवर्चस्येवभवतीन्द्रायार्कवतेपुरोडाशमेकादश
कपालंनिर्वपेदन्नकामोर्कोवैदेवानामन्नमिन्द्रमेवार्कवंतꣳ
॥ २ ॥ स्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्माअन्नंप्रयच्छत्यन्नादएव
उ भवतीन्द्रायघर्मवतेपुरोडाशमेकादशकपालंनिर्वपेदिन्द्रा
येन्द्रियावतइन्द्रायार्कवतेभूतिकामोयदिन्द्रायघर्मवतेनिर्व
पतिशिरएवास्यतेनकरोतियदिन्द्रायेन्द्रियावतआत्मानमे
वास्यतेनकरोतियदिन्द्रायार्कवतेभूतएवान्नाद्येप्रतिति ॥ २६ ॥

ष्ठालिभवत्यऐवेंद्राय ॥ ३ ॥ अꣳहोमुचे पुरोडाशमेकादशाक
पालंनिर्वपेद्यः पाप्मना गृहीतस्यात्पाप्मा वा अꣳह इंद्रमेवाꣳ
होमुचꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं पाप्मनोꣳहसो मुंचती
द्रायवैमृधाय पुरोडाशमेकादशकपालंनिर्वपेद्यं मृधोभिप्रवे
पेरंराष्ट्राणि वाभिसमीयुरिंद्रमेव वैमृधꣳ स्वेन भागधेयेनो
पधावति स एवास्मान्मृधः ॥ ४ ॥ अपहंतींद्राय त्रात्रे पुरोडाश
मेकादशकपालंनिर्वपेद्बद्धो वा परियत्तो वेंद्रमेव त्रातारꣳ स्वेन
भागधेयेनोपधावति स एवैनं त्रायत इंद्रायार्काश्वमेधवते पुरो
डाशमेकादशकपालंनिर्वपेद्यं महायज्ञो नोपनमेदेते वै महायज्ञ

ज्ञो

॥ ३७ ॥

स्यां यतन् यदकाश्वमेधाविंद्रमेवाकाश्वमेधवंतꣳ स्वेनभागधेये
नोपधावति सएवास्मा अंतलतोमहायज्ञं यावयत्युपैनं महायज्ञो
नमति ॥ ५ ॥ इंद्रियावंतꣳ स्वेनभागधेयेनोपधावति सोर्कवंतꣳ
स्वेनभागधेयेनैवेंद्रायास्मान्नधोस्मैसस्य ॥ ॥ ७ ॥ ६ ॥ ६ ॥
इंद्रायान्वृजवे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ग्रामकाम इंद्र
मेवान्वृजुꣳ स्वेनभागधेयेनोपधावति सएवास्मै सजातानन्
कान्करोति ग्राम्येव भवतींद्राण्यै चरुं निर्वपेद्यस्य सेना सꣳसिते
वस्यादिंद्राणीवै सेनायै देवतेंद्राणीमेव स्वेनभागधेयेनोपधा
वति सैवास्य सेनाꣳ सꣳस्यति बल्बजानपि ॥ ॥ १ ॥

व

२

॥ ३७ ॥

॥पइंद्रमेवमंन्युमंतंमनःस्वंतुं स्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मिंनिंद्रियंमन्युं

द्रुम्मोसन्नह्वे॥द्वौयत्राधिष्णन्नान्यमेहसलोवद्धजाउदतिष्ठंन्ग

वामेवैनंन्यायमपिनीयगावेदयतीद्रायमन्युमतेमनःस्वतेपुरो

डाशमेकादशाकपालंनिर्वपेत्संग्रामेसंयत्तइंद्रियेणवैमन्युना

मनसासंग्रामंजयतीद्रमेवमन्युमंतंमनस्वतं स्वेनभागधे

येनोपधावतिसएवास्मिंनिंद्रियंमन्युंमनोदधातिजयतितं॥२॥

॥संग्राममेतामेवनिर्वपेद्योहतमनाःस्वयंपापइवस्यादेतानिहि

वाएतस्मादपक्रांतान्यथैषहतमनाःस्वयंपापोभवतीद्रायंदात्रे

पुरोडाशमेकादशमेकादशकपालंनिर्वपेद्यःकामयेतदानका

मामेप्रजास्युः॥३॥इतीद्रमेवदातारंस्वेनभागधेयेनोपधा

सं मनोद धाति नाति जति मनःस्वंस्यं ॥

॥३८॥ वतिसएवास्मैदानकामाःप्रजाःकरोतिदानकामाअस्मैप्रजाभवंतीं
द्रायप्रदात्रेपुरोडाशमेकादशकपालंनिर्वपेद्यस्मैप्रत्तमिवसन्न
प्रदीयेतेंद्रमेवप्रदातारꣳस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मैप्र
दापयतींद्रायसुत्राम्णेपुरोडाशमेकादशकपालंनिर्वपेद
परुद्धोवा॥७॥अपरुध्यमानोवेंद्रमेवसुत्रामाणꣳस्वेनभागधे
येनोपधावतिसएवैनंत्रायतेनपरुध्योभवतींद्रोवैसदृ
ङ्देवताभिरासीत्सनव्यावृतमगच्छत्सप्रजापतिमुपधा ॥३८॥
वत्तस्माएतमैंद्रमेकादशकपालंनिरवपत्तेनैवास्मिन्निंद्रि
यमदधाच्छक्करीयाज्या वज्रोवैशक्करीसएनंवज्रोभूत्याऐं ध॥५॥
नुवाक्ये अकरोद्व१॥

नी

सोभवत्सोबिभेद्वज्रःप्रधक्ष्यतीतिसप्रजापतिंपुनरुपाधावत्स
प्रजापतिःशाक्वर्याअधिरेवतींनिरमिमीतशांत्याअप्रदाहा
ययोलꣳश्रियैसंसदृङ्समानैस्यात्तस्माएतमैंद्रमेकादश
कपालंनिर्वपेदिंद्रमेवस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवा
स्मिंनिंद्रियंदधातिरेवतीपुरोनुवाक्याभेतिशांत्याअप्र व
दाहायशाक्वरीयाज्यावज्रोवैशाक्वरीसएनंवज्रोभू
त्याइंधेभवत्येव ॥६॥ ॥ॐ॥ अपितरःस्यवैधश्ववतिन
तुर्दशच ॥८॥ ॥ॐ॥ आग्नावैष्णवमेकादशकपालंनिर्वपे
दभिचरंस्सरस्वत्याज्यभागास्याद्बार्हस्पत्यश्चरुर्यदाग्ना

२२ ॥ वैष्णवएकादशकपालो भवत्याग्निः सर्वादेवताविष्णुर्यज्ञो
देवताभिश्चैवैनं यज्ञेन चाभिचरति सरस्वत्याज्यभागा
भवति वाग्वै सरस्वती वाचैवैनमभिचरति बार्हस्पत्यश्च
रुर्भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनमभिचरति ॥१॥
प्रतिवैपरस्तादभिचरंतमभिचरति द्वे द्वे पुरोनुवाक्ये कुर्या
दति प्रयुक्त्या एतयैव यज्ञेनाभिचर्यमाणो देवताभिरेव
देवताः प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्म
स देवताश्चैव यज्ञं च मध्यतो व्यवसर्पति तस्य न कुतश्च
नोपाव्याधो भवति नैनमभिचरन्त्स्तृणुत आग्नावैष्णव ॥३९

मेकादशकपालं निर्वपेद्यं यज्ञो न ॥ २ ॥ उपनमेदग्निः सर्वा दे
वता विष्णुर्यज्ञोऽग्निं चैव विष्णुं च स्वेन भागधेयेनोपधावति
तावेवास्मै यज्ञं प्रयच्छत उपैनं यज्ञो नमत्याग्नावैष्णवं घृते च
रुं निर्वपेच्चक्षुष्कामोऽग्नेर्वै चक्षुषा मनुष्या विपश्यन्ति यज्ञस्य
देवा अग्निं चैव विष्णुं च स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवा ॥ ३ ॥
॥ अस्मिंश्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति धेन्वै वा एतद्रेतो यदाज्य
मनडुहस्तण्डुला मिथुनादेवास्मै चक्षुः प्रजनयति घृते भवति
तेजो वै घृतं तेजश्चक्षुस्तेजसैवास्मै तेजोऽवरुंधे इंद्रियं वै
वीर्यं वृंक्ते भ्रातृव्यो यजमानो यजमानस्याध्वरकल्पां प्रति

॥४०॥ निर्वपेद्भ्रातृव्ये यजमाने नास्मादिंद्रियं ॥४॥ वीर्यवृद्धः पुरा वाचः प्र
वदितो निर्वपेद्यावत्येव वाक्तामप्रोदितां भ्रातृव्यस्य वृंक्ते ता
मस्य वाचं प्रवदंतीमन्या वाचोऽनु प्रवदंति ता इंद्रियं वीर्यं य
जमाने दधात्याग्नावैष्णवमष्टाकपालं निर्वपेत्प्रातःसवनस्या
काले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्बार्हस्पत्यश्चरुर्यदष्टाकपालो भ र
~~यश्चरुः यदष्टाकपालो~~ ऽष्टाक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातःसवनं प्रा य
तु तःसवनमेव तेनाप्नोति ॥५॥ आग्नावैष्णवमेकादशकपालं
निर्वपेन्माध्यंदिनस्य सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्या
द्बार्हस्पत्यश्चरुर्यदेकादशकपालो भवत्येकादशाक्षरा ॥४

त्रिष्टुप्त्रैष्टुभं माध्यंदिनं सवनं माध्यंदिनमेव सवनं तेनाप्नो
त्याग्नावैष्णवं द्वादशकपालं निर्वपेत्तृतीयसवनस्याकाले
सेरस्वत्याज्यभागा स्याद्बार्हस्पत्यश्चरुर्यद्द्वादशकपालो भवति
द्वादशाक्षरा जगती जागतं तृतीयसवनं तृतीयसवनमेव ते
नाप्नोति देवताभिरेव देवताः ॥ ६ ॥ प्रति वरालियुज्जेनेयुजं
वा चावावं ब्रह्मणा ब्रह्म [illegible] कपालैरेव छंदांस्याप्नोति पु
दा रोडाशैः सवनानि मैत्रावरुणमेककपालं निर्वपेदशायै काले यै ६
वासो ब्रातृव्यस्य वशान्नबंध्यासोऽवैषेतस्यैककपालो भ
वति न हि कपालैः पशुमर्हत्यासुं ॥ ७ ॥ ब्रह्मणो वै नमास्विव

॥८१॥ रतियज्ञेनतावेवास्यैंद्रियमाप्नोतिदेवताःसप्ताभिंशश्च॥
॥२॥छ॥ ॥असावादित्योनव्यरोचततस्मैदेवाःप्रायश्चित्ति
मैछंतस्मा एतं सोमारौद्रं चरुंनिरवपंतेनैवास्मिन्रुचमदधुर्यो
ब्रह्मवर्चसकामःस्यात्तस्मा एतं सोमारौद्रं चरुंनिर्वपेत्सोमं
चैवरुद्रंचस्वेनभागधेयेनोपधावतितावेवास्मिन्ब्रह्मव
र्चसंधत्तोब्रह्मवर्चस्येवभवतितिष्यापूर्णमासेनिर्वपेद्रु
द्रः॥१॥वैतिष्यःसोमःपूर्णमासःसाक्षादेवब्रह्मवर्च
समवरुंधेपरिश्रितेयाजयतिब्रह्मवर्चसस्यपरिगृहीत्यै
श्वेतायैश्वेतवत्सायैदुग्धंमथितमाज्यंभवत्याज्यंप्रोक्ष ॥८१॥

प्रामाज्यो नमाजयंतेयावदेवब्रह्मवर्चसंतत्सर्वंकरोतिर्यात
ब्रह्मवर्चसंक्रियत इत्या हुरीश्वरोदुश्चर्मोभवितोरितिमान
वे वीरूरवैोधाय्यैकुर्याद्यद्वैकिंचमनुरवदत्तद्भेषजं ॥ २॥ भेषजमे
॥१॥ वास्मैकरोतियादृबिभीयादुश्चर्मीभविष्यामीतिसोमापौ
छ्तां [illegible]चरुंनिर्वपेत्सोम्योवैदेवतयापुरुषः पोष्णाःपुशवःस्वयैवा
स्मैदेवतयापशुभिस्त्वचंकरोतिनदुश्चर्माभवतिसोमारौद्रं
चरुंनिर्वपेत्प्रजाकामःसोमोवैरेतोधाअग्निःप्रजानांप्रज
पि नयिता सोमएवास्मैरेतोदधा[illegible]त्यग्निःप्रजांप्रजनयतिविंदते ॥ ३॥
जं
॥ ॥ ॥

४२ प्रजाकामः सोमारौद्रं चरुं निर्वपेद्दक्षिचरं सौम्यो वै देवतया पुरुषएरुद्रोय
दग्निः स्वायाएवैनं देवतायै निष्क्रीय रुद्राया पि दधाति ~~सोमारोद्रं च~~
~~रुं निर्वपे सो~~ता जगाति मा हीति सोमारौद्रं चरुं निर्वपेज्योगामया
वी सोमं वाएतस्य रसो गच्छत्यग्निं शरीरं यस्य ज्योगामयति सोमा
सं देवास्य रसं निष्क्रीणात्यग्नेः शरीरमुत यदि ॥४॥ इतासुर्भव
ति जीवत्येव सोमारुद्रयो वा एतं ग्रसितं होता निष्ठीवदति
स ईश्वर आर्तिमार्तोरनड्वान्होत्रा देयो वह्निर्वा अनड्वान्वह्नि
र्होता वह्निनैव वह्निमात्मानं स्पृणोति सोमारौद्रं चरुं निर्व ४२

पुष्यः कामयेत स्वेस्मा आयतने भ्रातृव्यं जनयेयमिति वेदिं परिगृह्या
र्धमुद्धन्यादर्धं नार्धं बर्हिषस्तृणीयादर्धं नार्धमिध्मस्या
भ्यादध्यादर्धं न स्व एवास्मा आयतने भ्रातृव्यं जनयति ॥ ५ ॥
रुद्रो भेषजं विंदते यदिस्तृणीयादर्धं द्वादशाव ॥ ॥ १० ॥ ४ ॥
ऐंद्रमेकादशकपालं निर्वपेन्मारुतं सप्तकपालं ग्रामकाम इंद्रं
चैव मरुतश्च स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मै सजाता
न्प्रयच्छंति ग्राम्येव भवत्याहवनीय ऐंद्रमधिश्रयति गार्हपत्ये
मारुतं पापवस्यसस्य विधृत्यै सप्तकपालो मारुतो भव

॥४३॥ ति सुपर्गोळावैमरुतोगणश एवास्मैसजाता नवंरुधेनूच्यमा
नूश्रआसीदृयति विशोमेव ॥१॥ ॥ अस्माअनुवर्त्मानंकरो
त्येतामेवानिर्वपेद्यः कामयेतक्षत्रायचविशेचसमदंदध्या
मित्यैंद्रस्यावद्यंन्ब्रूयाश्री दिंद्रायानुब्रूहीत्याश्राव्यब्रूयान्मरु
तोयजेतिमारुतोयजेतिमारुतस्यावद्यंन्ब्रूयान्मरु द्भ्यो
नुब्रूहीत्याश्राव्यब्रूयादिंद्रयजेति स्वएवैभ्योभागधेयेस
मदंदधाति वितृंहाणाक्षिष्ठयेतामेव ॥२॥ निर्वपेद्यः
कामयेतकल्पेरन्निति यथादेवतमवदायय थादेव ॥४६॥

ग्राम

तं यजेद्भागधेयेनैवैनानुयथायथं कल्पयति कल्पंतु

वैंद्रमेकादशकपालं निर्वपेद्वै [illegible] द्वादशकपालं [illegible] देवं

कामइंद्रं वैवविश्वाः श्वादेवां स्वेन भागधेयेनोपधावति

तएवास्मैसजातान्प्रयच्छंति ग्राम्यैवभवत्यैंद्रस्यावृद्दायवै

श्वदेवस्याव द्योदयौंद्रस्य ॥ ३॥ उपरिष्टादैंद्रियेणो वास्मा

उभयतःसजातान्परिगृह्णात्युपाधाय्यपूर्वयंवा सोदान्ति

पृश्नियै तासजातानामुपहित्यैपृश्न्यैदुग्धेप्रैयंगवंचरुंनिर्वपेन्म

रुद्भ्यो ग्रामकामः [illegible] वै पयसो मरुतोजाताः पृश्नियै प्रि

ता

॥४४॥ यंगवोमारुताःखलुवैदेवतयासजातामरुतएस्वेनभागधे
येनोपधावतितएवास्मैसजातान्प्रयछंतिग्राम्येवभ्वतिप्रि
यवेतीयाज्यानुवाक्ये॥८॥भवतःप्रियमेवेनंसमा
नानांकरोतिद्विपदापुरोनुवाक्याभवतिद्विपदएवावरुं
धेचतुष्पादायाज्याचतुष्पादएवपशूनवरुंधेदेवासुराः
संयत्ताआसंतेदेवामिथोविप्रियाओसंतेऽन्योन्य
स्मैज्यैष्ठायातिष्ठमानाःपंचधाव्यक्रामन्नग्निर्वसुभिः
सोमोरुद्रैरिंद्रोमरुद्भिर्वरुणआदित्यैःसइंद्रःप्रजापति ॥४४॥

लु न्वहि ः सर्वेषां वीर्यो वा रूकु न्वहि वैरुवैण वी भवति वीर्ये स्यावरु द्धे ॥४॥ कामये
तगा यत्रौ धेयेतिच सप्तविंशतिश्च ॥१॥ ब्रह्मं वा एतद्य रस्य यदयजुषेण क्रिय
ते इमामेव भान्नरश्शनामृतस्य स्यश्वाभिधानीमादत्ते यजुष्कृत्यै यज्ञस्य ध्ये प्रत्नं तेन वाजि
नाङ्के श्वभूमिं दधाति रूपमेवास्य तन्महिमानं व्याचष्टे युंजाथां रासभं युवमिति
दंभमससेव गर्दभं प्रति छापयति तस्माद्श्वाद्गर्दभो सत्तरो योगे योगे तवस्तरमित्याहा ॥१॥
योगे योग एवैनं युंक्ते वाजे वाजे हवामह इत्याहान्नं वै वाजो न्नमेवावरुन्धे सखाय इन्द्रमू
तय इत्याहेन्द्रियमेवावरुन्धे ग्निर्देवेभ्यो निलायत तं प्रजापतिरन्वविन्दत्प्राजाप
त्यो श्वो श्वेनानु संभरत्यनुवित्त्यै पापवस्यसं वा एत क्रियते यच्छ्रेयसा च पापीयसा
च समानं कर्म कुर्वन्ति पापीयान् ॥२॥ ह्यश्वाद्गर्दभो श्वं पूर्वं नयति पापवस्यसस्य व्या
वृत्त्यै तस्माच्छ्रेयांसं पापीयान्पश्चादन्वेति बहुर्वै भवतो भ्रातृव्यो भवतीव खलु

वाएषयोग्निंचिनुतेवज्रअग्निःप्रत्नवेन्नेह्येवक्रामिन्नशस्तीरित्याहवज्रेणेवपाप्मानंभ्रा
तृव्यमवक्रामतिरुद्रस्यगाणपत्यादित्याहरौद्रोवैपशवोरुद्रएव॥३॥पशून्निर्या
प्यास्मेनेकमेकुरुतेपूष्णासयुजासहेत्याहपूषावाअध्वनांसन्नेतासमेष्यपुरीषा
यतनोवाएषयदग्निरंगिरसोवाएनमग्नेदेवतानांसमभरंन्पृथिव्याःसधस्था
दग्निंपुरीष्यमंगिरस्वदच्छेहीत्याहसायतनमेवैनंदेवताभिःसंभरत्यग्निंपुरीष्यमं
गिरस्वदच्छेमइत्याहयेन॥४॥संगच्छतेवाजमेवास्यवृङ्क्तेप्रजापतयेप्रतिप्रोच्या
रि ग्निःसंभृत्यइत्याहइयंवैप्रजापतिस्तस्याएतद्धोत्रंयद्वल्मीकोग्निंपुरीष्यमंगि
रस्वद्भरिष्यामइतिवल्मीकवपामुपतिष्ठतेसाक्षादेवप्रजापतयेप्रतिप्रोच्या
ग्निंसंभरत्यग्निंपुरीष्यमंगिरस्वद्भरामइत्याहयेनसंगच्छतेवाजमेवा

स्वर्दृ॰ न्वग्निरूषसामग्र॥५॥अश्वाद्दिस्याहानुरूपास्या आगस्येवास्य धनआक्रम्यवा
जिन्पृथिवीमित्याहेघ स्यैवेनं पूर्वया विंदत्युत्तरया द्वाभ्यामाक्रमयति प्रतिष्ठित्या अनु
रूपाभ्यां तस्मादनुरूपाः पशवः प्रजायंते द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमित्याहैभ्यो वा
एतं लोकेभ्यः प्रजापतिः समैरयद्रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे वज्री वा एष यदश्वो
दद्भिरन्यतोदद्भ्यो भूयांसो मभिरूभयादद्भ्यो यं द्विष्यात्तमधस्पदं ध्यायेद्वज्रेणै
वैनं स्तृणुते॥६॥आहुः पापीयान्न इन्द्रो देवयेनाग्रे वज्जीवे सप्तदश च॥२॥१॥१॥
उत्क्रामोदक्रमीदिति स्तुम्पु मुत्क्रमयति प्रतिष्ठित्या अनुरूपाभ्यां तस्मादनुरूपाः नु
पशवः प्रजायंते पत्युपस्पृजन्तिय त्रवा आपत्युपगच्छंति ल दोषधयः प्रतितिष्ठंत्यो
षधीः प्रतितिष्ठंतीः पशवो नु प्रतितिष्ठंति पशून्यज्ञो यज्ञं यजमानो यजमानं
प्रजास्तस्मादपत्युपस्पृजंति प्रतिष्ठित्यै यदध्वर्युरनागमावाहुतिं जुहुयादंधोध्व

धं·स·१

॥३॥

श्रा ॐ

र्युः ॥१॥ स्वाहेत्युद्गृह्णन्नाहुतिरेव प्रमुपास्य जुहोत्यग्निर्वस्वेव जुहोति नाग्नौ ध्रुवं सुभ-
वति नयुक्तं रक्षां सि ... ति जिघर्म्यग्निं मनसा घृतेनेत्याह मनसा हि पुरुषो य-
ज्ञमभिगच्छति प्रतिक्ष्यन्तं भुवनानि विश्वेत्याह सर्वं ह्येष प्रत्यङ्ङेति पृथुं तिरश्चा
वयसा बृहन्तमित्याहौषधीषु जातो महान् ॥२॥ भवति व्यचिष्ठमन्नै रभसं
विदानमित्याहान्नं मे वा ऐमे स्वदयति सर्वमस्मै स्वदते य एवं वेदा त्वा जिघर्मि
वचसा घृतेनेत्याह तस्माद्यत्पुरुषो मनसाभिगच्छति तद्वाचा वदत्यरक्षसेत्याह र-
क्षसामपहत्यै मर्यश्रीः स्पृहयद्वर्णो अग्निरित्याहापचितिमेवास्मिन्दधात्यपचि-
तिमान्भवति य एवं ॥३॥ वेद मनसा त्वै तान्मुह्येति यामध्वर्युरनुगत्याहुति मा
जुहोति मनस्वतीभ्यां जुहोत्याहुत्यो रोप्यं द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै यन्त मुखेनेयः

॥३॥

त्रमुखे वै क्रियमाणे यज्ञꣳ रक्षाꣳसि जिघाꣳसन्त्येतर्हि खलु वा एतद्यज्ञमुखं यर्ह्येनु दाहृति
सा रभ्युते परिलिखति रक्षसामपहत्यै तिसृभिः परिलिखति त्रिवृदग्निर्यावानग्निस्तस्माद्रक्षा
ꣳस्यपहन्ति ॥४॥ गायत्र्या परिलिखति तेजो वै गायत्री तेजसैवैनं परिगृह्णाति त्रिष्टु
भा परिलिखति इन्द्रियं वै त्रिष्टुबिन्द्रियेणैवैनं परिगृह्णात्यनुष्टुभा परिलिखत्यनुष्टुप्तानो
भा पि छंदाꣳसि परिभूः पर्यापि मध्यतोऽनुष्टुब्वाग्वा अनुष्टुप्तस्मान्मध्यतो वाचा वदामो गाय
त्र्या प्रथमया परिलिखत्यथानुष्टुभाथ त्रिष्टुभा तेजो वै गायत्री पशवोऽनुष्टुबिन्द्रियं त्रिष्टुप्ते
जसा चैवेन्द्रियेण चोभयतः पशून् परिगृह्णाति ॥५॥ अथो ध्वर्युर्महाभवति य एवꣳ है
ति त्रिष्टुभा तेजो वै गायत्री त्रयो दश च ॥३॥१५॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति खनति
प्रसूत्या अथो धूममेवैतेन जनयति ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीकमित्यो ह ज्योति

दैवैतेनेजनयति सोऽग्निर्जातः प्रजाः शुचार्पयत्तं देवा अब्रुवन्नाशमयामेति शिवं प्रजाभ्यो
हिं॑संतमिस्ताह प्रजाभ्यऽएवैनं॑ शमयति तद्याभ्यांखनति प्रतिष्ठित्याअपांपृष्ठमसीति
प पुष्करपर्णमा॥१॥हरत्यपांवाएतत्पृष्ठंयत्पुष्करपर्णं॑रूपेणैवैनदाहरति पुष्करपर्णेन संभ
र रति योनिर्वाअग्नेःपुष्करपर्णं॑सयोनिमेवाग्निं॑संभरति कृष्णाजिनेनसंभरति
यज्ञोवैकृष्णाजिनंयज्ञेनैवैनमेतत्संभरति यद्ग्राम्याणांपशूनांचर्मणासंभरेद्ग्राम्या
न्पशूञ्छुचार्पयेत्कृष्णाजिनेनसंभरत्यारण्यानेवपशून्॥२॥शुचार्पयतितस्मात्समावत्पशू
नांप्रजायमानानामारण्याःपशवःकनीयांसःशुचाह्यृतालोमतःसंभरत्यतोह्यस्यमेध्यं
कृष्णाजिनंचपुष्करपर्णंचसं॑स्तृणातीयंवैकृष्णाजिनमसौपुष्करपर्णमाभ्यामेवैनमुभय
तःपरिगृह्णात्यग्निर्देवेभ्योनिलायततमथर्वान्वपश्यदथर्वाह्याप्रथमोनिरमंथदग्नइ

ते ॥३॥ आहृय ऐवेनमन्वपश्यत्तेनैवेनꣳ संभरति त्वामग्ने पुष्करादधीत्याह पुष्करपर्णे ह्येनमु प
पश्रितमविंदत्तमुत्वा दध्यंड्· ऋषिरित्याह दध्यंड्ह्याथर्वणस्तेजस्व्यासीत्तेज एवास्मिंदधाति
तमुत्वा पाथ्यो वृषेत्याह पूर्वमेवोदितमुत्तरेणाभिगृणाति ॥४॥ पतस्त्रभिः संभर
ति चत्वारि छंदाꣳसि द्वाभिर्वा गायत्रीभिर्ब्राह्मणस्य गायत्रो हि ब्राह्मणस्त्रिष्टुब्भी रा
जन्यस्य त्रैष्टुभो हि राजन्यो यंकामयेत वसीयांस्यादिति त्रिष्टुब्भिस्तस्य संभरेत्तेजो वा त्या
स्वोइंद्रियं च समीची दधात्यष्टाभिः संभरत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रोग्निर्यावाने
वाग्निस्त ꣳ संभरति सीदहोतरि ... त्याह देवा ... सेसꣳसादयति निहोतेति मनु
ति ष्यांसꣳसीदस्वैवयाꣳसि जनिष्ठा हि जे न्यो अग्ने अह्नामित्याह देव मनुष्या
नेवास्मै सꣳसंभ्राजयति ॥५॥ ऐव परस्नि तिग्म ... ाति होतारिति सत्त

ꣳ शान्तिस्य ॥४॥२॥ क्रूरमिव वा अस्यैतत्करोति यत्खनत्यप उपसृजत्यापो वै शान्ताः शान्ता
भिरेवास्यै शुचꣳ शमयति सं ते वायुर्मातरिश्वा दधात्वित्याह प्राणो वै वायुः प्राणेनैवास्यै प्राण
ꣳ संदधाति सं ते वायुरित्याह तस्माद्वायुप्रच्युता दिवो वृष्टिरीर्ते तस्मै च देवि वषडस्तु ॥१॥ ॥
तुभ्यमित्याह षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव वृष्टिं दधाति तस्मात्सर्वानृतून्वर्षति यद्वषट्कुर्याद्यातयामास्य
वषट्कारः स्याद्यन्न वषट्कुर्याद्रक्षाꣳसि यज्ञꣳ हन्युर्वडित्याह परोक्षमेव वषट्करोति नास्य यात
यामा वषट्कारो भवति न यज्ञꣳ रक्षाꣳसि घ्नन्ति सुजातो ज्योतिषा सहेत्यनुष्टुभोपनह्य
त्यनुष्टुप् ॥२॥ सर्वाणि छन्दाꣳसि छन्दाꣳसि खलु वा अग्नेः प्रिया तनूः प्रिययैवैनं तनुवा प
रि दधाति वेदुको वासो भवति य एवं वेद वारुणो वा अग्निरुपनद्ध उदु तिष्ठ स्वध्वरो
र्ध्व ऊ षु ण ऊतय इति सावित्रीभ्यामुत्तिष्ठति सवितृप्रसूत एवास्योर्ध्वां वरुणमेनिमु
ञ्चति द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै सजातो गर्भो असि ॥३॥ रोदस्योरित्याह इमे वै रोदसी

व तयो रेषगर्भो यदग्निस्तस्मादिमामाहाग्ने चारुर्विभृत ओषधीष्वित्याह यदा ह्येतं विभरंत्यथ
चारुतरो भवति प्रमातृभ्यो अधि कनिक्रदद्गा इत्याहौषधयो वा अस्य मातरस्ताभ्य एवैनं प्र
च्यावयति स्थिरो भव वीड्वंग इति गर्दभ आसादयति ॥४॥ सं नह्यत्येवैनमेतया स्थेम्ने
गर्दभेन सं भरति तस्माद्गर्दभः पशूनां भारभारितमो गर्दभेन सं भरति तस्मा
द्गर्दभोऽप्यनालेशेऽन्यान्पशून्मेद्यत्यन्नं ह्येनेनार्कं संभरंति गर्दभेन सं भरति तस्
प माद्गर्दभो द्विरेताः सन्कनिष्ठं पशूनां प्रजायतेऽग्निर्ह्यस्य योनिं निर्दहति प्र सु वा एष आ
एतस्योच्छेरुद्रः ॥५॥ स ईश्वरः प्रजाः शुचा प्रदहः शिवो भव प्रजाभ्य इत्याह प्रजाभ्य ए ह
वैनं शमयति मानुषीभ्यस्त्वमंगिर इत्याह मानव्यो हि प्रजा मा द्यावापृथिवी अभि शू
शुचो मांतरिक्षं मा वनस्पतीनित्याहैभ्य एवैनं लोकेभ्यः शमयति प्रैतु वाजी कनिक्र
ददित्याह वाजी ह्येष नानदद्रासभः पत्वेति ॥६॥ आहरासभ इति यदेतमेष यो वदं-
द

से. धा१
॥६६

स्य ७ विलꣳ सयति स्यो दूं

भरंन्नग्निंपुरीषिस्याहाग्निꣳ ह्येष भरति मापाद्यायुषः पुरेस्याहायुरेवास्मिंदधाति तस्माद्वृद्भः सर्वमा
युरेति तस्माद्देभेपुरायुषः प्रमी तेविभ्यति वृषाग्निं वृषभं भरं नित्याह वृषा ह्येष वृषाग्नि णं
रपांगर्भः ॥७॥ समुद्रियमित्याहापां ह्येष गर्भो य[illegible]द्ग्निरग्न आ याहि वीतय इति वाइ
मौ लोकौ व्येतामग्न आ याहि वीतय इति यदाहानयो लोकयोर्वीत्यै प्रच्युतो वा एष आय
तनादगतः प्रतिष्ठाꣳ स एत र्हि ध्वयुं यजमानं च ध्यायत्यृतꣳ सत्यमित्याहेयं वा ऋतमसौ ॥न च
[illegible] अस्त्वनुष्ठु[illegible]सि सादय्युस्सा रु[illegible]ः पले तिंगर्भ मुंसो मोद ध्वां हूये त्वारि
ꣳ शञ्च ॥५॥३२॥ वारुणो वा अग्निरुपनद्धो विपाजसेति सावित्रं प्रसूत एवास्य विषूची
वरुणमेनिं विसृज[illegible]त्यपउपसृजत्यापो वै शान्ताः शान्ताभिरेवास्य शुचꣳ शमयति
तिसृभिरुपसृजति त्रिवृद्वा अग्निर्यावानेवाग्निस्तस्य शुचꣳ शमयति मित्रः सꣳ

तिसृभिरुपसृजति त्रिवृद्वा अग्नि[illegible] शुचꣳ शमयति

सऽजूष्य पृथिवीमित्याहामित्रो वै शिवो देवानां तेनैव ॥१॥ एनꣳ सꣳसृजति शांत्यै यद्भ्या ... स्या
णां पात्राणां कपालैः सꣳसृजत्यङ्गिरस्यानि पात्राणि शुचा पियेद मेकपालैः सꣳसृजत्यये
तानि वा अनुपजीवनीयानि तान्येव शुचा पियति शर्कराभिः सꣳसृजति धृत्या अथो
शंत्वाय जलोमैः सꣳसृजत्येषा वा अग्नेः प्रिया तनूर्यदजा प्रियायैवैनं तनुवा सꣳ
सृजत्यथो तेजसा कृष्णाजिनस्य लोमभिः सं ॥२॥ सृजति यज्ञो वै कृष्णाजिनं य
ज्ञेनैवैनꣳ सꣳसृजति रुद्राः संभृ सप्रथिवीमित्याह ता वा एतं देवता अग्ने
समभरं ताभिरेवैनꣳ संभरति मखस्य शिरोसीत्याह यज्ञो वै मखस्तस्यै तच्छि
रो यदुखा तस्मादेवमाह यज्ञस्य पदे स्थ इत्याह यज्ञस्य ह्येते ॥३॥ पदे अथो प्रतिष्ठि
त्यै प्रा न्यामि येघ्यस न्वन्ये मं त्रयते मिथुनत्वाय त्र्युद्धिं करोति त्रय इमे लोका ए

ग्रं० पं० १

८

षां लोकानामाप्त्यै छंदोभिः करोति वीर्यं वै छंदांसि वीर्येणैवैनां करोति यजुषा बिलं करोति व्या मु
वृत्त्या इयतीं करोति प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमितां द्विस्तनां करोति द्यावापृथिव्योर्दोहा
य चतुःस्तनां करोति पशूनां दोहायाष्टास्तनां करोति छंदसां दोहाय नवाश्रिमभिचरतः
कुर्यात्त्रिवृतमेव वज्रꣳ संभृत्य भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्यै कृत्वाय सा महीमुखामिति नि
दधाति देवतास्वेवैनां प्रतिष्ठापयति ॥४॥ तेनैव लोमभिः समेत अभिचरते एकविꣳ
शतिश्च ॥६॥३४॥ सप्तभिर्धूपयति सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः शिर एतद्यज्ञस्य यदुखा
शीर्षन्नेव यज्ञस्य प्राणान्दधाति तस्मात्सप्त शीर्षन्प्राणा अश्वशकेन धूपयति प्राजा
पत्यो वा अश्वः सयोनित्वायादितिस्त्वेत्याहेयं वा अदितिरदित्यैवादित्यां
खनत्यस्या अक्रूरंकाराय न हि स्वः स्वꣳ हिनस्ति देवानां त्वा पत्नीरित्याह देवानां ॥१॥

॥७॥

वाए तांप त्न्यो ग्रे कुर्वं ताभिरेवै नांदधाति धिषणास्त्वेत्याह विद्या वै धिषणा विद्याभिरेवैनामभी
धे ग्नास्त्वेत्याह छंदांसि वै ग्नाश्छंदोभिरेवैनां श्रपयति वरूत्रयस्त्वेत्याह होत्रा वै वरूत्रयो होत्रा
भिरेवैनां पचाति जनयस्त्वेत्याह देवानां वै पत्नीः ॥२॥ जनयस्ताभिरेवैनां पचति षड्भिः पचति
त षड्वा ऋतव ऋतुभिरेवैनां पचति द्विः पचंत्वित्याह तस्माद्द्विः संवत्सरस्य सस्यं पच्यते वारुण्युखाभी रवा
ग्नि द्धा मैत्रियोपैति शांत्यै देवस्त्वा सवितोद्वपत्वित्याह सवितृप्रसूत एवैनां ब्रह्मणा देवताभिरु
मा द्वपत्यपद्यमाना पृथिव्याशा दिश आपृण ॥३॥ इत्याह तस्मादग्निः सर्वा दिशोनु विभात्युत्तिष्ठ बृ
हती भवोर्ध्वा तिष्ठ ध्रुवा त्वमित्याह प्रतिष्ठित्या असुर्यं पात्रमनाच्छृण्णमाच्छृणत्ति देवत्राक
रजक्षीरेणाच्छृणत्ति परमं वा एतत्पयो यदजक्षीरं परमेणैवैनां पयसाच्छृणत्ति यजुषा
व्यावृत्त्यै छंदोभिराच्छृणत्ति छंदोभिर्वा एषा क्रियते छंदोभिरेव छंदांस्याच्छृणत्ति ॥४॥
आह देवानां वै पत्नीः एणोषा षड्॥६॥ ॥एकविंशस्या भोषैः पुरुषशीर्षमैके

सं.प.१
६

३ निदधाति स सर्वे शीर्ष[illegible]ण्याः प्राणाः प्राणैरेवैनत्समर्धयति

स मेध्यो वै [illegible] माषा अमेध्यं पुरुषशीर्षम मेध्येरेवास्यामेध्यं निरवदाय मेध्यं कृत्वाहरन्त्ये
कविंशतिर्भवंसेकविंशो वै पुरुषः पुरुषस्यात्यैः हुं वा एतत्प्राणैरमेध्यं यत्पुरुषशी
र्षं सप्त धावितप्राणं च जीकवपां प्राति मेध्यत्वाय यावत ॥१॥१॥ वै मृत्युर्वं धवस्तेषां य
म आधिपत्यं परीयाय यमगाथाभिः परिगायति यमा देवेनं द्वं तिस्रभिः परिगा
यति त्रय इमे लोका एभ्य एवैनं लोकेभ्यो वृङ्क्ते तस्माद्दायते नदं यं गाथा हि लक्ष्णे
गिनभ्यः [illegible]लभते कामा वा अग्नयः कामाने वा वरुंधेय मन्स्यन्ना लभेतानव
रुद्धा अस्य ॥२॥ पशवस्युर्येमर्यां गिनकृतानुस्रजेदेते वेशसंकृ यो यस सं स्था
सु पयेद्यातयामानि शीर्षाणि यं मन्स्य नालभेते तेनैनपशूनवरुंधे यत्पर्यग्निकृ
तानुत्सृजति श्रीष्णामयातयामत्वाय प्राजापत्ये न संस्थापयति यत्रो वै प्र ॥८॥
शी

जापतिर्यत्रएवयज्ञंप्रतिष्ठापयतिप्रजापतिःप्रजाअसृजत ता[illegible]रिच्यानौमन्यतसएता
प्री औरपरिपूताभिर्वैसमुरवतः॥३॥आसानमाप्रीणीतंआप्रियोभवंतियज्ञोवैप्रजाप यदूता
त्रि तिर्यज्ञमेवैतामुखतआप्रीणात्यपरि[illegible]मितछंदसोभवंत्यपरिमितःप्रजापतिःप्र
जापतेराप्त्योऽनातिरिक्तामिथुनाःप्रजौयैकोभृशंवैनामैतछंदःप्रजापतेःपशु
वोलोमभृशाःपृश्नेवावरुंधेसर्वाणिवाएतारूपाणिसर्वाणिरूपाण्यग्नेश्चियै
न क्रियंतेस्मादे[illegible]ताअग्नेश्चिसस्य॥४॥भवंत्येकविंशतिःसामिधेनीरन्वा ५
हरुग्वाएकविंशोरुचमेवगच्छसयोप्रतिष्ठामेवप्रतिष्ठाह्येकविंशश्चतु
विं[illegible]शतिमन्वाहचतुर्विंशतिरर्धमासाःसंवत्सरोग्निर्वैश्वानरःसा वत्सरः
रम क्षादेववैश्वानर[illegible]मवरुंधेपराचीरन्वाहपराङिवहिसुवर्गोलोकःसमासा
न्नृऋतवोवर्धयंत्वित्याहसमा[illegible]भिरेवाग्निंवर्धयति॥५॥ऋतुभिःसंवत्सरं

सं॰पं॰१

१ विश्वा आभाहि प्रदिशः पृथिव्या इत्याह तस्मादग्निः सर्वा दिशोनु विभाति प्रत्यौहताम् अश्विना मृत्यु

मस्मादित्याह मृत्युमेवास्मादपनुदति उद्वयं तमसस्परीत्याह पाप्मा वै तमः पाप्मानमेवा स

ओ स्मादपहन्ति अगन्म ज्योतिरुत्तममित्याहासौ वा आदित्यो ज्योतिरुत्तममादित्यस्यैव सायुज्यं

गच्छति न संवत्सरस्तिष्ठति नास्य श्रीस्तिष्ठति यस्यैताः क्रियन्ते ज्योतिष्मतीमुत्तमा

मन्वाह ज्योतिरेवास्मा उपरिष्टाद्दधाति सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै ॥६॥ यावन्तो स्य

मुखं तावन्तोऽस्य स्य वर्धयत्यादित्यौ षाविंशतिश्च ॥८॥४३॥ षड्ढियाति षड्वा

मि ऋतव ऋतुभिरेवैनं दीक्षयति सप्त दीक्षयति सप्त छन्दांसि छन्दोभिरेवैनं दीक्ष

यति विश्वे देवस्य नेतुरित्यनुष्टुभोत्तमया जुहोति वाग्वा अनुष्टुप्तस्मात्प्राणानां

वागुत्तमेकस्मादक्षरादनाप्तं प्रथमं पदं तस्माद्यद्वाचो नाप्तं तन्मनुष्या उपजी

वंति पूर्णया जुहोति पूर्ण इव हि प्रजापतिः ॥१॥ प्रजापते राप्त्यै न्यूनया जुहो ॥१

तरे

तिन्नू नाधि प्रजापतिः प्रजा असृजत प्रजानाᳫं सृष्ट्यै यदृचैवंज्यादु तमवरुंधीतय षि
दंगोरेषुभविष्यदंगोरेषुप्रवेण क्रिभविदेवावरुंधे भैष्यधिभूयोभूतांद्वाभ्यांप्रवेणक्लिद्रु ष्य
[illegible] पाघजेमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रसेणावाएषायज्ञुषासंभृता यदुख्यसायद्धिघृतातिमोद्धेत॥२॥
यजमानोहन्यातास्ययज्ञोभिचेतामुखांतंये सोहब्रह्मवेभित्रा ब्रह्मन्नेयैनांप्रतिष्ठापयतिनार्ति
माछीतियजमानोनास्ययज्ञोहन्यतेयद्विभिद्येततैवकपालैः संसृजेतैवततः प्रायश्चित्तिर्यो
गतश्रीःस्यान्मथित्वातस्यावदध्याद्भूतोवाएषसःस्वां॥३॥देवतामुपैतियोभूतिका
मःस्याद्यउखायैसंभवेत्सएवतस्यस्यादतोह्येष संभवत्येषवैस्वयंभूर्नामभवत्येव
यंकामयेतभ्रातृव्यमस्मैजनयेयमित्यन्यतस्तस्याहृत्यावदध्यात्साक्षादेवास्मैभ्रातृ
व्यंजनयत्यंबरीषादन्नकामस्यावदध्यादंबरीषेवाअन्नंभ्रियतेसयोन्यैवान्नं॥
४॥अवरुंधेमुंजानवदधात्यूर्ग्वैमुंजाऊर्जमेवास्माअपिदधात्यग्निर्देवेभ्योनि

सं.पं.१

१०

८

ऽयतस्तन्मुखं प्राविशत्तन्मुखमेव धाति यदेवास्य तत्र न्यक्तं तदेवावरुंधे आज्यैनु संयौ
स्य तद्वाग्नेः प्रियं धाम यदाज्यं प्रियेणैवैनं धाम्ना समर्धयत्यथो तेजसा ॥५॥ वैकं
कतीमादधाति भा एवावरुंधे शमीमयीमादधाति शांत्यै सीदत्वं मातुरस्या उपस्थ इति तिस्र
भिर्जुह्वतमुपतिष्ठते त्रय इमे लोका एष्वेव लोकेष्वाविदं गच्छत्यथो प्राणमात्मन्धत्ते ॥६॥ प्रजा
पतिरग्निं [illegible] हुत्वा मृत्यावनं तेजसा च तं [illegible] ॥७॥ न ह स्म वै पुराग्निरपरशुवृक्णं दह
ति तदस्मै प्रयोगं एवर्षिरस्वदयद्यत्किं यानि कानि चेति समिधमादधात्यपरशुवृक्णमे
वास्मै स्वदते य एवं वेदौदुंबरीमादधात्यूर्ग्वा उदुंबर ऊर्जमेवास्मा अपिदधाति प्रजापतिर
ग्निमसृजत तं सृष्टं रक्षांस्यजिघांसन् ॥८॥ अजिघांसं[illegible] स एतद्रक्षोघ्नमपश्यत्तेन वै स
रक्षांस्यपाहत यद्रक्षोघ्नं भवत्यग्नेरेव तेन जाताद्रक्षांस्यपहंत्याश्वत्थीमादधात्य

८ सर्वमस्मै स्वदते

अ य तु त

ने व

॥१०॥

अश्वत्थो वै वनस्पतीनाꣳ सपत्नसाहो विजित्यै वै कं रूनी मादधाति भा एषा वरुधे शमीमयी
मादधाति शांत्यै सꣳ शांतं मे ब्रह्मोदं षां वाह अतिरभिस्युत्तमे औदुंबरी ॥२॥ वाचंयुयति ब्रह्मणे
वै क्षत्रꣳ सꣳस्यति क्षत्रेण ब्रह्म तस्माद्ब्राह्मणो राजन्यवान स्यन्यं ब्राह्मणं तस्माद्राजन्यो ब्रा
ह्मणवान स्यात्ꣳ राजन्यं मत्स्य वो एष यद्दृग्निरमृतꣳ हिरण्यꣳ रुक्ममंतरं प्रतिमुंचते मृत
मेव मृत्योरंतर्धत्त एकविꣳशति निर्बाधो भवत्येकविꣳशति र्वै देवलोका द्वादश मासाः
चै पंच र्तवस्त्रय इमे लोका असावादित्य एक ॥३॥ एकविꣳश एतावंतो वै देवलोकास्तेभ्य एव
भ्रातृव्यमंतरेति निर्बाधैर्वै देवा असुरान्निर्बाधैः कुर्वन्त तन्निर्बाधानां निर्बाधत्वं
निर्बाधी भवति भ्रातृव्यानेव निर्बाधैः कुरुते स्ता विभिया प्र ति मुंचते प्रसत्यै
न तेपासेस्युत्तरयाहो रात्राभ्यां मुखेन मुधहते देवा अग्निं धारयं द्रविणोदा इत्या
ह प्राणा वै देवा द्रविणोदा अहोरात्राभ्यामेवैनं मुद्यत्ये ॥४॥ प्राणो दीर्घा सीनः प्र
दा

११ ॥ति मुंचते तस्मादासीनाः प्रजाः प्रजायंते कृष्णाजिनमुत्तरं तेजो वै हिरण्यं ब्रह्म कृष्णाजि
नं तेसाचैवैनं ब्रह्मणाचोभयतः परिगृह्णाति षड्डुद्यामꣳ शिक्यंभवति षड्वा ऋतव ऋतुभि
रेवैनमुद्यछते यद्दादशोद्यामꣳ संवत्सरेणैवैनमोजं भवत्यग्रेवैमुंजाꣳ रजैवैनꣳ समेधयति
सुपर्णोसि गरुत्मानित्यवेक्षते रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टे दिवंगछ सुवः पतेत्या
ह सुवर्गमेवैनं लोकं गमयति ॥५॥ रक्षाꣳस्यैौदुंबरी आदित्यास्त्वा पंचविꣳशतिश्च मु
॥१०॥ समिद्धो अंजन्कृदरं मतीनां घृतमग्ने मधुमत्पिन्वमानः ॥ वाजी वहन्वाजिनं जातवे
दो देवानां वक्षि प्रियमा सधस्थं ॥ घृतेनांजंत्सं पथो देवयानान्प्रजानन्वाज्यप्येतु देवा
न् ॥ अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचंताꣳ स्वधामस्मै यजमानाय धेहि ॥ ईड्यश्चासि वंद्य
श्च वाजिन्नाशुश्चासि मेध्यश्च सप्ते ॥ देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वन्हिं वहतु जात आग्निष्ट्वा

वेदाः॥ स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्यां देवेभिर्युक्तमदितिः सजो
षाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु॥ एता उ वः सुभगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमा
णा उदातैः॥ ऋष्वाः सतीः कवषः शुंभमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवंतु॥ अंतरा मित्रा
वरुणा चरंती मुखं यज्ञानामभि संविदाने॥ उषासा वां॥२॥ सुहिरण्ये सुशिल्पे ऋतस्य
योना विह सादयामि॥ प्रथमा वां सरथिना सुवर्णा देवौ पश्यंतौ भुवनानि विश्वा
॥ अपिप्रयं चोदना वां मिमाना होतारा ज्योतिः प्रदिशा दिशंता॥ आदित्यैर्नो भारती
वष्टु यज्ञं सरस्वती सह रुद्रैर्न आवीत्॥ इडोपहूता वसुभिः सजोषा यज्ञं नो देवीरम
तेषु धत्त॥ त्वष्टा वीरं देवकामं जजान त्वष्टुरर्वा जायत आशुरश्वः॥३॥ त्वष्टेदं विश्वं
भुवनं जजान बहोः कर्तारमिह यक्षि होतः॥ अश्वो घृतेन त्मन्या समक्त उप देवां ऋ
तुशः पाथ एतु॥ वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानन्नग्निना हव्या स्वदितानि वक्षतु॥ प्रजाप

द्वा

षो

तेस्तय सा वा व धान: सद्यो जा तो द धिषे प्रत्नमग्ने ॥ स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि सा
ध्या हविरदं तु देवा: ॥१४॥ अग्निष्टोमा भक्ष्योद्दिचत्वारिंशत् ॥११॥ सावित्राणि व्यं
धमुक्थामदेवस्य स्वन तिक्रूरं वारुणस्य प्राभि रेकविंशत्यापद्धि नेहस्म सभिध्योअं
उंनैकादश ॥१७॥ सावित्राण्युक्थामक्रूरं वारुणा: पशवस्युर्नेहस्म नव पंचाशत् ॥
५९॥ हरि हि ओ म् ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ छ ॥ श्री ॥ श्रीकृष्णा ॥ श्री महागुरुभ्यो नम
म: हरि ॐ म् ॥ विष्णुमुखा वै देवाश्छंदोभिरिमांल्लोकाननपजय्यमभ्यजयंन्य
द्विष्णुक्रमान्क्रमते विष्णुरेव भूत्वा यजमानश्छंदोभिरिमांल्लोकाननपजय्यमभिजय
ति विष्णो: क्रमोस्यभिमातिहेत्याह गायत्रीवै पृथिवी त्रैष्टुभमंतरिक्षं जागती द्यौरा
नुष्टुभी र्दिशश्छंदोभि रेवमांल्लोकान्यथापूर्वमभिजयति प्रजापतिरग्निमसृजत

छंदांसि

सोऽस्मा स्रष्टः ॥१॥ धारोऽड्डे तमेतयान्वेदक्रंददिति तया वै सोऽग्नेः प्रियं धामावारुंधयदेतो मन्वा
हाग्नेर्वै तयोप्रियं धामावरुंधई श्वरो वा एष परोऽड्डः प्रदघो यो विष्णुक्रमान्क्रमते चतस्रभि
रावर्तते च त्वारि छंदांसि खलु वा अग्नेः प्रिया तनूः प्रियामेवास्य तनुवमभि ॥२॥ पर्या
वर्तते दक्षिणा पर्यावर्तते स्वमेव वीर्यमनुपर्यावर्तते तस्माद्दक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्
तरो थो आदित्यस्यैवावृतमनुपर्यावर्तते शुनः शेपमाजीगर्तिं वरुणो गृह्णात् स एतां
वारुणीमपश्यत्तया वै स आत्मानं वरुणपाशादमुंचद्वरुणो वा एतं गृह्णाति य उखां प्र
तिमुंचत उदुत्तमं वरुणपाशमस्मदित्याहात्मानमेवैतया ॥३॥ वरुणपाशान्मुंचत्या
होहार्षमित्याहाह्येनं हरति ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिरित्याह प्रतिष्ठित्यै विशस्त्वा सर्वा
वांछंत्वित्याह विशैवैनं समर्धयत्यस्मिन्राष्ट्रमधिश्रयेत्याह राष्ट्रमेवास्मिन्ध्रुव
मकर्यं कामयेत राष्ट्रं स्यादिति तं मनसा ध्यायेद्राष्ट्रमेव भवति ॥४॥ अग्ने बृहन्नु

त

स. १३

ष सामृष्ठ्यो अस्‌दसाहाग्नमेवैन ं समानानां करोति निर्जग्मिवांतम सहं तम एवास्माद इत्या पं. २
पहति ज्यौषा गादित्याह ज्योतिरेवास्मिंदधाति चतसृभिः सादयति चत्वारि वै छं दां ं सि छं
ति दोभिरेवास्मिंतिष्ठं दसो तमयावर्ष्मे धाएषा छंदसां यदति छंदा वर्षैवैन ं समानानां करो
ति सद्द॥५॥ भवति सत्यमेवैनं गमयति वा सप्रणो प्रतिष्ठत एतनेवैव सप्रीभी
लंदनौ त्मेः प्रियं धामावारुधा गोरैवैतेन प्रियं धामावरुंध एकादशं भवत्येक धे जमा
ति नेवीर्यं दधाति स्तोमेनवे दुवा असिंलोकं ओभूर्वं छंदोभिरमुष्मिं लोके मेस्येव स्व
लु या एतद्रूपं यद्वा सप्रं यद्वा सप्रेणो प्रतिष्ठते॥६॥ इममेवतेन लोकमभिजयति
तै यद्धि ष्ठुक्रमा क्रमतेमुमेव लोकमभिजयति पूर्वेषु प्रक्रामत्युत्तरेषु प्रतिष्ठते
तस्माद्योगेन्यसां प्रजानां मनः क्षेमेन्यासां तस्मोद्यायावरः क्षेम्यसे

१३

शेतस्मा अघायायावुरःसे स्यमुध्यावस्यति मुष्टीकरोति वाचं यच्छति यज्ञस्य धृत्यै ॥७॥ स एषोऽं
श्वैलयाभवति सद्दस्तुप्रतिष्ठते द्विचैवारिंष्ट्र श्री ॥८॥ अन्नपतेऽन्नस्य नो देहीत्याहाग्नि
म्मा र्वा अन्नपतिः स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यनमीवस्य शुष्मिण इत्याह यक्ष्मस्येति वावैतदाह प्रप्र ६
दातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पद इत्याहाशिषमेवैतामाशास्त उद्वा विश्वे
देवा इत्याह प्राणा वै विश्वे देवाः ॥९॥ प्राणैरेवैनमुद्यच्छते ग्नेभरं तु चित्तिभिरित्या
ह यस्मा एवैनं चित्ताय प्रोद्यच्छते तेनैवैनं समर्धयति चतस्रभिरासादयति चतस्रो
हि छंदांसि छंदोभिरेवातिछंदसोत्तमया वर्ष्म वा एषा छंदसां यदतिछंदा वर्ष्मै
वैनं समानानां करोति सद्वती भवति सत्त्वमेवैनं गमयति प्रेदग्ने ज्योतिष्मान्या
॥१०॥ याहीत्याह ज्योतिरेवास्मिन्दधाति तनुवा वा एष हिनस्ति यं हिनस्ति मा
हिंसीस्तन्वा प्रजा इत्याह प्रजाभ्य एवैनं शमयति रक्षांसि वा एतद्य

सं.

॥१४॥

स॒ऽ स चं॒ते य॑द॒ न्नै॑ सऽजी॑स्य॑ दृदि॒त्स॒न्वा॒ग॒ह॒र॒क्ष॑सा॒म पह॒स्या॑ अ॑सा॒वहं॒ त्य॒प॒चि॒ति॒मे॒वा॒स्मिं पं.२
द॒धा॒ति॒ त॒स्मा॒द॒नु॒स्वी॒च॒र॒थी॒चा॒ति॒थी॒ना॒म॒प॒चि॒त॒मो॥३॥अ॒प॒चि॒ति॒मा॒न्भ॒व॒ति॒य॒ए
वं॒वे॒द॒ [illegible] स॒मि॒धा॒ ग्निं॒दु॒व॒स्य॒ते॒ति॒घृ॒ता॒नु॒षि॒क्त्ता॒म॒व॒सि॒ते॒स॒मि॒धमा
५ द॒धा॒ति॒य॒था॒ति॑थ॒य॒ आ॒ग॒ता॒य॒स॒र्पि॒ष्व॒दा॒ति॒थ्यं॒ क्रि॒य॒ते॒ता॒दृ॒गे॒व॒ त॒द्गा॒य॒त्रि॒या॒ब्राह्म॒
णा॒य॒ गा॒य॒त्रो॒हि॒ब्रा॒ह्म॒णा॒स्त्रि॒ष्टु॒भा॒रा॒ज॒न्य॒स्य॒ त्रै॒ष्टु॒भो॒हि॒रा॒ज॒न्यो॒ऽप्सु॒ भ॒स्म॒ प्र॒वे॒
श॒य॒स॒प्सु॒यो॒नि॒र्वा॒अ॒ग्निः॒ स्वा॒मे॒वे॒नं॒यो॒निं॒ग॒म॒य॒ति॒ति॒सृ॒भिः॒ प्र॒वे॒श॒य॒ति॒त्रि॒वृ
द्धि॥४॥अ॒ग्नि॒र्या॒वा॒ने॒वा॒ग्नि॒स्तं॒प्र॒ति॒ष्ठा॒ग॒म॒य॒ति॒ प॒रा॒वा॒ए॒षो॒ग्निं॒व॒प॒ति॒यो॒ऽप्सु
भ॒स्म॒प्र॒वे॒श॒य॒ति॒ज्यो॒ति॒ष्म॒ती॒भ्या॒म॒व॒द॒धा॒ति॒ज्यो॒ति॒रे॒वा॒स्मिं॒द॒धा॒ति॒द्वा॒भ्यां॒
प्र॒ति॒ष्ठि॒त्यै॒ प॒रा॒वा॒ए॒ष॒प्र॒जां॒प॒शू॒न्व॒प॒ति॒यो॒ऽप्सु॒भ॒स्म॒प्र॒वे॒श॒य॒ति॒पु॒न॒रू॒र्जा॒स॒ह॒ १४

हरुध्येति पुनरुद्देति प्रजामेव पशून्तां संधत्ते पुनरुस्ताद्रियात् ॥४॥ ॥५॥ रुद्रा वः सबं ८ स
मिंधा लाभिस्योहृ लावा एतं देवता अग्ने समेंधत्तता भिरेवैनुं समिंधे बोधा स
बोधी सुपतिष्ठते बोधयस्यैवेनुं तस्मात्सुप्त्वा प्रजाः प्रबुध्यन्ते यथास्थानमुपतिष्ठ
ते तस्माद्यथास्थानं पशवः पुनरेत्यो [illegible] पतिष्ठंते ॥६॥ वै विश्वे देवा ज्योष्मान ति
त पचितमो त्रिवहौ दिस्या हि चेत्थारिं शत्र ॥२॥ यावती वै पृथिवी तस्यै यम आधिप आ
त्यं परियायुयो वै यमं देवयजनमस्या अनिर्याच्याग्निं चिनुते यमायैनं सचितेतस्यपा नुने
वेसाययति यमभोवं देवयजनमुस्मै निर्याच्यास्मैनेग्निं चिनुत इष्टकेण वा अस्याम नो
म्तत मिछं लोनाग्निं दत्ते देवा एतद्यजुर पश्यंन्नपेतेति यदेत्ते नो ध्यवसाययेति ॥७॥ अ
नाम्नतरे वाग्निं चिनुत उधंतिय देवास्यामे ध्यं तदपहंस्यपा वोक्षमि [illegible] शांसे
अ

स॰

१५ रू सिकता निवपस्येतद्वा अग्नेर्वैश्वानरस्य रूपेण वैश्वानरमेवं रूपं धत्त उषां निवपति पुष्टिर्वा प॰२
एषा प्रजननं यदूषाः पुष्ट्यामेव प्रजननेऽग्निं चिनुतेथो संज्ञान एव संज्ञानं ह्येतत् ॥२॥ पशू
नां यद् द्यावापृथिवी सहास्तां ते वियती अब्रूतामस्त्वेव नौ सह यज्ञियमिति यदमुष्या य
पु ज्ञियमासीत्तदस्यामदधात्त ऊषा अभवन् यदस्या यज्ञियमासीत्तदमुष्यामदधात्तददश्च
न्द्रमसि कृष्णमूषा निवपन्नदो ध्यायेद् द्यावापृथिव्योरेव यज्ञियेऽग्निं चिनुते यं सो अग्निरि
ति विश्वामित्रस्य ॥३॥ स्तृणं भवत्येतेन वै विश्वामित्रोऽग्नेः प्रियं धामावारुंधाग्नेरेवै
तेन प्रियं धामावरुंधे छंदोभिर्वै देवाः स्वर्गं लोकमायंश्चतस्रः प्राचीरुपदधाति चत्वारि
छंदांसि छंदोभिरेव तद्यजमानः स्वर्गं लोकमेति तेषां स्वर्गं लोकं यतां दिशः
समवीयत ता इह पुरस्तात्समीचीरुपादधत ॥४॥ पश्चात्समीचीः ताभिर्वै ते दिशो
दृंहन्यदिह पुरस्तात्समीचीरुपदधाति इह पश्चात्समीचीर्दिशां विधृत्या अथो पशु १५

गो वै छंदाꣳसि पशव एनमासे समीचो दधात्यष्टावुपदधात्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रोग्निर्यावाने
वास्तं चिनुतेऽष्टावुपदधात्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्री सुवर्गं लोकमंजसा वेद सुवर्गस्य लो
कस्य ॥ ५ ॥ प्रसोस्यै त्रयोदश लोकंपृणा उपदधात्येकविꣳशतिः संपद्यंते प्रतिष्ठा वा ए
कविꣳशः प्रतिष्ठा गार्हपत्य एकविꣳशस्यैव प्रतिष्ठां गार्हपत्यमनु प्रतितिष्ठति प्रत्यग्निं चि
क्यानस्तिष्ठति य एवं वेद पंचचितीकं चीन्वीत प्रथमं चिन्वानः पांक्तो यज्ञः पांक्ताः पशवो
यज्ञमेव पशूनवरुंधे त्रिचितीकं चिन्वीत द्वितीयं चिन्वानस्त्रय इमे लोका एष्वेव लो
केषु ॥ ६ ॥ प्रतितिष्ठत्येकचितीकं चिन्वीत तृतीयं चिन्वान एकधा वै सुवर्गो लोक ए
कवृतैव सुवर्गं लोकमेति पुरीषेणाभ्यूहति तस्मान्माꣳसेनास्थि छन्नं न दुश्चर्मा
भवति य एवं वेद पंचचितयो भवंति पंचभिः पुरीषैरभ्यूहति दश संपद्यंते द
शाक्षरा विराडन्नं विराड्विराज्येवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति ॥ ७ ॥ अध्यवसाययति

सं॰

१८ हैतद्धि श्यामिव स्यादथ तद्धै लोकस्य लोकेषु समचेलारिं श्रं॥३॥ विवादतो द्विषा के॰२

ते य श्रपुरा गिनयेश्नो रवाया ं समिन भिति च तस्त्रिभिः सन्निवपति च त्वारि इदं दां ं सि

इंदां ं सि खलु वा अग्नेः प्रियास्तनूः प्रियय्यैवैनौ तनुवासं शास्ति स भिन भि

स त्याह तस्माद्ब्राह्मणा क्षत्रं ं समैति यसं न्वप्यवि हरति तस्माद्ब्राह्मणा क्षत्रेभेत्युत्तुभिः॥१॥

वा एतं दीक्षयंति स ऋतुभिरेव विमुच्यो मा ते वपुत्रं दृष्यि चीर्षुरी ष्ये भि त्याह तुभिरे

वैनं दीक्षयित्वा तुभिर्विमुंचति वैश्वानर्यशिक्यमादत्ते स्वदृय सोवैनं नैर्ऋ तीः कृ

ष्णाः स्युस्त्रः स्तुषपक्वा भवंति निर्ऋत्यै वा एतद्भागधेयं यत्तुषा निर्ऋत्यैरूपं कृ

ष्णं ं रूपेणैव निर्ऋ तिं निरवदयत इमां दिशं यंत्येषा॥२॥ वै निर्ऋत्यै दि

क्स्यायामेव दिशि निर्ऋ तिं निरवदयते स्वकृत इरिण उपदधाति प्रदरे वै तद्धि निर्ऋ

१८

सा आयतनं स्व एवायतने निर्ऋतिं निरवदयते शिक्यमभ्युपदधाति नैर्ऋतो
वै पाशः साक्षादेवैनं निर्ऋतिपाशान्मुंचति तिस्र उपदधाति त्रेधाविहितो वै पुरु
वा षो यावानेव पुरुषस्तस्मान्निर्ऋति [illegible]
मवयजते पराचीरुप ॥३॥ दधाति पराचीमेवास्मान्निर्ऋतिं प्रणुदते प्रतीक्षमायं मे
ति निर्ऋत्या अंतर्हित्यै स मार्जयित्वोपतिष्ठते मेध्यत्वाय गार्हपत्यमुपतिष्ठते नि
र्ऋतिलोक एव चरित्वा पूता देवलोकमुपावर्तंत एकधोपतिष्ठंत एकधैव यजमा
ने वीर्यं दधाति निवेशनः संगमनो वसूनामिति सा हि प्रजा वै पशवो वसु प्रजयै
वैनं पशुभिः समर्धयति ॥४॥ ऋतुभिरेषा पराची रूपाण्याचचारि ॥ऽशाखा॥
४॥ पुरुषमात्रेण विमिमीते यज्ञेन वै पुरुषः संमितो यज्ञपुरुषेवैनं विमि

स·

१८ मीतेयावान्पुरुषऊर्ध्वबाहुस्तावान्भवत्येतावद्वैपुरुषेवीर्यंवीर्येणैवैनंविमिमीतेपक्षीभ
वति।नह्यपक्षःपतितुमर्हत्यरत्निनापक्षौद्राघीयांसौभवतस्तस्मात्पक्षप्रवयां पं·२
सिवयांसिव्याममात्रौपक्षौचपुच्छंचभवत्येतावद्वैपुरुषेवीर्यं॥१॥वीर्यसंमितौवेणुना
विमिमीतआग्नेयोवैवेणुःसयोनित्वाययजुषायुनक्तियजुषाकृषतिव्यावृत्त्यैषड्गवेन
कृषतिषड्वाऋतवऋतुभिरेवैनंकृषतियद्द्वादशगवेनसंवत्सरेणैवेयंवाअग्नेरतिदा
हादबिभेत्सेतद्द्विगुणमपश्यत्कृष्टंचाकृष्टंचततोवाइमांनात्यदहत्कृष्टंचाकृष्टंच॥२॥भव
त्यस्याअनतिदाहायद्विगुणंत्वाअग्निमुपधातुमर्हतीत्याहुर्यत्कृष्टंचाकृष्टंचभवत्यग्ने
च रुपस्याप्त्याएतावंतोवैपशवोद्विपादश्चचतुष्पादश्चतान्यत्प्राचउत्सृजेद्रुद्रायापिदध्या उ
द्यद्दक्षिणापितृभ्योनिधुवेद्यत्प्रतीचोरक्षांसिहन्युरुदीचउत्सृजत्येषावैदेव १८

दक्षिणोर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरो ह्यो आदित्यस्यैवावृतमनुपर्यावर्तन्ते तस्मा

मनुष्याणामेषा दिक् ॥३॥ तामेवैनानन्नुत्सृजस्यपो स्वस्थिमां दिशमुत्सृजस्य सो वादि[2] औ[1]
त्यः प्राणः प्राणमेवैनानन्नू त्सृजन्ति दक्षिणा पर्यावर्तन्ते स्वमेव वीर्यमनुपर्या
वर्तन्ते तस्मात्स व्यंचः पशवो भितिष्ठन्ते प्रत्यंचुआवर्तन्ते निस्क्रः स्ति स्त्रसीताः ॥८॥
कृषति त्रिवृत्तमेव यत्तमुखे विद्यात्तयत्योषधीर्वपति ब्रह्मणान्नमवरुंधे वैके
श्रीय ते चतुर्दशभिर्वपति सप्तग्राम्या ओषधयः सप्तारण्या उभयीषामवरुध्या अन्न
स्यान्नस्य वपत्यन्नस्यान्नस्यावरुध्ये कृष्टे वपति कृष्टे ह्योषधयः प्रतितिष्ठत्यनुसी
तं वपति प्रजोत्यै द्वादशसु सीतासु वपति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरेणैवास्मा अ
न्नं पचति यदग्निचित्य ॥९॥ अन्नवरुध्यस्या श्रीय दावरुध्येन वधैध्ये लये वनस्पतीनां
फलग्रहयस्तानि धेपि प्रोक्षेदनवरुध्यस्यावरुध्यै दिग्भ्यो लोष्टां समस्यति

स·
१६ दिशामेव वीर्यमवरुन्ध्वे दिशां वीर्येणाग्निं चिनुते यं द्विष्याद्यत्र स स्यात्तस्यै दिशो लोष्टमाहरेदिषमू पं·२
र्जमहमित आददइति इषमेवोर्जं तस्यै दिशोऽवरुन्धे क्षोधुको भवति यस्तस्यां दिशि भवत्युत्तरवेदि
मुपवपत्युत्तरवेद्यां ह्यग्निश्चीयते यो पशवो वा उत्तरवेदिः पशूनेवावरुन्धे यो यज्ञपरुषोऽन्
तरिक्षे ॥६॥ चभवस्येतावेद्धि पुरुषे वीर्यं यत्सहं एवायुचु दिक्सीतो अग्निं चिदः पंचविंश ह
त तिश्च ॥५॥ अग्नेर्वैश्वानरो वपयइति सिकता निवपसे तद्वा अग्नेर्वैश्वानरं सूक्तं स्तुते स्ये
नैव वैश्वानरमवरुन्धे षड्भिर्निवपति षड्वा ऋतवः संवत्सरः संवत्सरोऽग्निर्वैश्वानरः सा म
क्षादेव वैश्वानरमवरुन्धे समुद्रं वेनो मे लछंदः समुद्रमनु प्रजाः प्रजायंते यदेतेन सि
कता निवपति प्रजानां प्रजननायेंद्रः ॥१॥ वृत्राय वज्रं प्राहरत्स त्रेधा व्यभव
स्फ्य[illegible] स्तृतीयं रथस्तृतीयं यूपस्तृतीयं येंतरशरा अशीर्यंत ताः शर्करा अभ १६

यं तच्छर्कराणाꣳ शर्करत्वं वज्रो वै शर्कराः पशुरग्निर्यच्छर्कराभिरग्निं परिमिनोति वज्रेणैवास्मै पशू
२८ न्परिगृह्णाति तस्माद्वज्रेण पशवः परिहीतास्तस्माच्छ्रेयान्स्थेयसो नोपहरन्ते त्रिसप्ताभिः
पशुकामस्य ॥२॥ परिमिनुयात्सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः प्राणाः पशवः प्राणैरेवास्मै पशून्व
रुन्धे त्रिणवाभिर्भ्रातृव्यवतस्त्रिवृतमेव वज्रꣳ संभृत्य भ्रातृव्याय प्रहरति स्तृत्या अपरिमिता
भिः परिमिनुयादपरिमितस्यावरुध्ये यं कामयेतापशुः स्यादिति सपरिमितस्य शर्कराः
सिकता व्यूहेदपरिगृहीत एवास्य विषूचीनꣳ रेतः प [illegible] रा सिञ्चत्यपशुरेव भवति ॥३॥
यं कामयेत पशुमान्त्स्यादिति परिमियत तस्य शर्कराः सिकता व्यूहेत्परिगृहीत एवास्मै
समीचीनꣳ रेतः सिञ्चति पशुमानेव भवति सौम्या व्यूहति सोमो वै रेतोधा रेत ए
व तद्दधाति गायत्रिया ब्राह्मणस्य गायत्रो हि ब्राह्मणस्त्रिष्टुभा राजन्यस्य त्रैष्टुभो हि
राजन्यः शंयुं बार्हस्पत्यं मेधो नोपानमत्सोऽग्निं प्राविशत् ॥४॥ सोऽग्नेः कृष्णो रूपं

सं.र.

१९ कृत्वोदायन् सोऽश्वं प्राविशत् सोऽश्वस्यांतरशफोऽभवद्यदश्मानमाक्रमयति य एव मेधो पं.२
ऽश्वं प्राविशत्तमेवावरुंधे प्रजापतिनाग्निश्चेतव्य इत्याहुः प्राजापत्योऽश्वो यदश्व
माक्रमयति प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते पुष्करपर्णमुपदधाति योनिर्वा अग्नेः
पुष्करपर्णं सयोनिमेवाग्निं चिनुते पां दृष्ठमसी तुपदधा स्य पां वा एतत्पु
ष्टं यत्पुष्करपुर्णं रूपेणैवैनदुपदधाति ॥५॥ इंद्रः पुष्करमस्य भवस्य विशत्सयो
निं विशति श्री ॥६॥ ब्रह्म जज्ञानमिति रुक्ममुपदधाति ब्रह्म मुखो वै प्रजापतिः प्र प
जा अस्रजत ब्रह्म मुखा एव तत्प्रजा प्रजायमानाः सृजते ब्रह्म जज्ञानमित्याहत
स्माद्ब्राह्मणो मुख्यो मुख्यो भवति य एवं वेद ब्रह्मवादिनो वदंति न पृथिव्यां नां
तरिक्षे न दिव्यग्निश्चेतव्य इति यत्पृथिव्यां चिन्वीत पृथिवीं शुचार्पयेन्नो

१९

धप्रोन्नन्स्पतयः ॥१॥ प्रजापतेरन्यदन्तरिक्षे चिन्वीतान्तरिक्षं शुश्रूषेयेनं वयाः
सि प्रजापतेरन्यद्दिवि चिन्वीत दिवं शुश्रूषेयेनं पर्जन्यो वर्षुकस्समुपदधात्युमतं
वै हिरण्यममृतेनैवाग्निं चिनुते प्रजापते हिरण्मयं पुरुषमुपदधाति यजमानलो
कस्य विधृत्यै यदिष्टकाया आतृण्णामनुपदध्यात्पशूनां च यजमानस्य च प्राणमपि
दध्याद्दक्षिणतः ॥२॥ प्राञ्चमुपदधाति साधारं यजमानलोकेन पशूनां च यजे
मानस्य च प्राणमपिदध्यात्स्यथो स्वविष्ठ का या आतृण्णामनूपदधाति प्राणा
नामुत्सृष्टे द्रप्सश्चस्कंदेत्यभिमृशति होत्रा स्वैवेनं प्रतिष्ठापयति स्रुचावु
स्य पदध्यात्साज्यपूर्णां काष्मर्यमयीं दध्नः पूर्णामौदुंबरीमियं वै काष्मर्यमय्य
सावौदुंबरीमे एवोपधत्ते ॥३॥ नृष्णामुपदधाति नहीमेमनु षा पुम

स॰

२॰

हैतिदक्षिणांकार्ष्मर्य्यमयीमुत्तरामौदुंबरीं तस्मादस्या असावुत्तराज्यस्य पूर्णां कार्ष्मर्य्यमयीं व
ज्रो वा आज्यं वज्रः कार्ष्मर्य्यो वज्रेणैव यज्ञस्य दक्षिणतो रक्षांस्यपहंति दध्नः पूर्णामौदुंब पृ॰२
रीं पशवो वै दध्यूर्गुदुंबरः पशुष्वेवोर्जं दधाति पूर्णे उपदधाति पूर्णे एवैनं ॥४॥ अमुष्मि णा
ल्लोक उपतिष्ठते विराडग्निश्चेतव्य इत्याहुः स्रुग्घै विराड्यत्स्रु चावुपदधाति वि
राज्यैवाग्निं चिनुते यज्ञमुखे यज्ञमुखे वै क्रियमाणे यज्ञं रक्षांसि जिघांसं
ति यज्ञमुखं हि रुक्मो यद्रुक्मं व्याघारयति यज्ञमुखादेव रक्षांस्यपहंति पंचभिर्व्या
घारयति पांक्तो यज्ञो यावानेव यज्ञस्तस्माद्रक्षांस्यपहंत्यक्ष्णया व्याघारय
ति तस्मादक्ष्णया पशवोंगानि प्रहरंति प्रतिष्ठित्यै ॥५॥ वनस्पतयो दक्षि
स्मा णतो धत्त एनं तौ दक्ष्णया पंचेच ॥६॥ ॥ स्वयमातृण्णामुपदधाति यं वै स्व प
यमातृण्णे सामे वोपधत्ते स्वमुपघ्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्ययो प्राजा

२॰

प्स्यो वा अश्वः प्रजापतिर्वा अग्निं चिनुते प्रथमेष्टकोपधीयमाना पशूनां च यजमानस्य च
प्राणमपिदधाति स्वयमातृण्णा भवति प्राणानामुत्सृष्ट्या अथो सुवर्गस्य लोकस्यानु
ख्यात्या अग्नावग्निश्चेतव्य इत्याहुरेष वै ॥१॥ अग्निर्वैश्वानरो यद्ब्राह्मणस्तस्मै प्र
थमामिष्टकां यजुष्कृतां प्रयच्छेत्तां ब्राह्मणश्चोपदध्यात्तामग्नावेव तदग्निं चिनुत
ईश्वरो वा एष आर्त्तिमार्त्तोर्यो विद्वानिष्टकामुपदधाति त्रीन्वरान्दद्यात्त्रयो वै
प्राणाः प्राणानांस्पृत्यै द्वावेव देयौ द्वौ हि प्राणावेक एव देय एको हि प्राणः प्रभुः ॥२॥ ते
वा एष यदग्निर्न खलु वै पशव आयवसे रमन्ते दूर्वेष्टकामुपदधाति पशूनां धृत्यै
द्वाभ्यां प्रतितिष्ठित्यै काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्तीत्याह काण्डेन काण्डेन ह्येषा प्रतितिष्ठ
त्यै एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन चेत्याह साहस्रः प्रजापतिः प्रजापतेरा

स॰

२१ ध्येदेवलक्ष्मंवै ध्यालिखिता तामुत्तरलक्ष्माणंदेवाउपादधुता धरलक्ष्माणमसु पं॰२
रा यं ॥३॥ कामयेत वसीयांस्यादित्युत्तरलक्ष्माणं तस्योपदध्याद्वसीयानेव भव
ति यं कामयेत पापीयांस्यादित्यधरलक्ष्माणं तस्योपदध्यादसुरयोनिमेवैन
मनुपराभावयति पापीयाभवति ध्यालिखिता भवति मेवै लोका स्वया लिखि खु
ते भ्य एव लोकेभ्यो भ्रातृव्यमन्तरेत्यंगिरसः सुवर्गं लोकं यन्तः पुरोडाशः कूर्मो
भूत्वानुप्रासर्पत ॥४॥ यत्कूर्ममुपदधाति यथा क्षेत्रविदंजसा नयत्येवमेवैनं
कूर्मः सुवर्गं लोकमंजसा नयति मेधो वा एष पशूनां यत्कूर्मो यत्कूर्ममुपदधाति
स्वमेव मेधं पश्यन्तः पशव उपतिष्ठन्ते श्मशानं वा एतत् क्रियते यन्मृतानां पशूनां
शीर्षाण्युप ..... धीयन्ते यज्जीवन्तं कूर्ममुपदधाति तेनाश्मशानचिद्दास्त
२१

र्मो वा एष यत्॥५॥ कूर्मो मधुवातो ऋतायत इति दध्ना मधुमिश्रेणाभ्यनक्ति स्व
दयत्येवैनं ग्राम्यं वा एतदन्नं यद्दध्यारण्यं मधु यद्दध्ना मधुमिश्रेणाभ्यनक्त्युभयस्या
वरुध्यै मही द्यौः पृथिवी च न इति द्वाभ्यामेवैनमुभयतः परिगृह्णाति प्राञ्चमु
पदधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै पुरस्तात्प्रत्यञ्चमुपदधाति तस्मात्॥६॥
पुरस्तात्प्रत्यञ्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते यो वा अपां नाभिमग्निं चिनुते य
जमानस्य नाभिमनुप्रविशति स एनमीश्वरो हिंसितोरुखायामुप
दधात्येषा वा अग्नेर्नाभिः स नाभिमेवाग्निं चिनुते हिंसायै दूर
दुं रं भव स्वर्ग्यो ऊर्जमेवावरुन्धे मध्यत उपदधाति मध्यत एवास्मा
ऊर्जं दधाति तस्मान्मध्यत ऊर्जो भुञ्जते यद्वेव प्रजापतिना यत्समु

स·

२२ रेव न संमितमवहं संनमे वा कूर्मे विष्ठाप्य चोपदधाति विष्णुर्वै यज्ञो वैष्णवा वनस्पतयो यज्ञ पं·२
त एवम् एतं प्रतिष्ठापयति ॥ ७ ॥ एष वै पशुर्यः मः सर्पिर्दूषयत्तस्मात्सस्प्रविंशति ॥ ८ ॥ तस्मा
एषां वा एतल्लोकानां ज्योतिः संभृतं यदुखा यदुखामुपदधात्येभ्य एव लोकेभ्यो ज्योतिरव
रुन्धे मध्यत उपदधाति मध्यत एवास्मै ज्योतिर्दधाति तस्मान्मध्यतो ज्योतिरुपास्महे
सिकताभिः पूरयत्येतद्ध्यग्नेर्वैश्वानरस्य रूपं रूपेणैव वैश्वानरमवरुन्धे यं काम
येत क्षोधुकः स्यादित्यूनां तस्योपदध्यात् ॥ ९ ॥ क्षोधुक एव भवति यं कामयेता
नुपदस्यदन्नमद्यादिति पूर्णां तस्योपदध्यादनुपदस्यदेवान्नमत्ति सहस्रं वै
प्रतिपुरुषः पशूनां यच्छति सहस्रमन्ये पशवो मध्ये पुरुषशीर्षमुपदधाति स
वीर्यत्वायोखायामपिदधाति प्रतिष्ठामेवैनद्गमयति प्रं वा एतत्प्राणो रमे २३

ध्येयत्पुरुषशीर्षमुपमन्तं खलु वै प्राणाः॥४॥२॥ अंतं हिरण्यशकलान्प्रत्यस्यति प्रतिष्ठामेवै
नद्गमयित्वा प्राणैः समर्धयति दध्ना मधुमिश्रेण पूरयति मधव्योऽसानीति शृता
तंक्येन मेध्यत्वाय ग्राम्यं वा एतदन्नं यद्दध्यारण्यं मधु यद्दध्ना मधुमिश्रेण पूरयत्यु
भयस्यावरुध्यै पशुशीर्षाण्युपदधाति पशवो वै पशुशीर्षाणि पशूनेवावरु
न्धे यं कामयेतापशुः स्यादिति॥३॥ विषूचीनानि तस्योपदध्याद्विषूच एवा
स्मात्पशून्दधात्यपशुरेव भवति यं कामयेत पशुमान्स्यादिति समीची
नानि तस्योपदध्यात्समीच एवास्मै पशून्दधाति पशुमानेव भवति पुरस्ता
त्प्रतीचीनमश्वस्योपदधाति पश्चात्प्राचीनमृषभस्यापशवो वा अन्ये
गोअश्वेभ्यः पशवो गोअश्वानेवास्मै समीचो दधात्येतावन्तो वै पश

प्राणेषु हि

स॰
२३

पं॰ २

वः॥४॥ द्विपाच्च चतुष्पाच्च तान्वा एतदग्नावुपदधाति यत्पशुशीर्षाण्यु
पदधात्यथ यमारण्यमनु ते दिशामीत्याह ग्राम्येभ्य एव पशुभ्य आरण्या
न्पशूञ्छुचमनूत्सृजति तस्मात्समावत्पशूनां प्रजायमानानामारण्याः पशवः क
नीयांसः शुचा ह्येतान्सर्पशीर्षमुपदधाति यैव सर्पे त्विषिस्तामेवावरुन्धे ॥५॥ यत्स
मीचीनं पशुशीर्षैरुपदध्याद्ग्राम्यान्पशून्दंशुकाः स्युर्यद्विषूचीनमारण्यान्यजुरे
व वदेदेवतां त्विषिमवरुन्धे या सर्पेन ग्राम्यान्पशून्हिनस्ति नारण्यानथो रव
लूपध्येमेव यदुपदधाति तेन तां त्विषिमवरुन्धे या सर्पे यद्यजुर्वदति तेन शां
तं॥६॥ नूनां तस्योपप्राणास्यादिति वै पशवो रुन्धे चतुश्चत्वारिंशाञ्ञा
॥७॥ पशुर्वा एष यदग्निर्योनिः खलु वा एषा पशोर्विक्रियते यत्प्राची

नेमेष्टकायाञ्जुः क्रियतेरेतौपस्याअपस्याउपदधातियोनावैवरेतोदधातिपंचोपदधा
तिपांक्ताः पशवः पशूनेवास्मैप्रजनयतिपंचदक्षिणतोवज्रोवाअपस्यावज्रेणैव
यज्ञस्यदक्षिणतोरक्षाꣳस्यपहंतिपंचपश्चात्॥१॥प्राची[illegible]रुपदधातिपश्चाद्वै
प्राचीनꣳरेतोधीयतेपश्चादेवास्मैप्राचीनꣳरेतो[illegible]दधातिपंचपुर
स्तात्प्रतीचीरुपदधातिपंचपश्चात्प्राचीस्तस्मात्प्राचीनꣳरेतोधीयतेप्रती
चीःप्रजाजायंतेपंचोत्तरतःछंदस्याःपशवोवैछंदस्याःपशूनेवप्रजातान्स्व
मायतनमभिपर्यूहतइयंवाअग्नेरतिदाहादबिभेत्सैताः॥२॥अपस्याअप
श्यत्ताउपाधत्ततोवाइमांनात्यदहद्यदपस्याउपदधात्यस्याअनतिदा
हाययोवाचहेयमददित्सब्रह्मणान्नंयस्यैताउपधीयंतेयउचैनाएवंवेदद्वि

सं·

२४ तिप्राणभृतउपदधातिरेतस्थेवप्राणांदधातितस्माद्रेतःप्राणांन्पश्यंघुएवंन्पश्युर्जीय पं·२
तेयंपुरः॥३॥भुवइतिपुरस्तादुपदधातिप्राणमेवेताभिर्दाधारायंदक्षिणाविश्वकर्मे
द तिदक्षिणतोमनएवैताभिर्दाधारायंपश्चाद्विश्वव्यचाइतिपश्चाच्चक्षुरेवेताभिर्दाधारे
दमुत्तरात्स्वरितिउत्तरतःश्रोत्रमेवैताभिर्दाधारेयमुपरिमतिरित्युपरिष्टाद्वाचमे
वैताभिर्दाधारदशदशोपदधातिसवीर्यत्वायाक्ष्णया॥४॥उपदधातितस्मादक्ष्ण
यापशवोंगानिप्रहरंतिप्रतिष्ठित्यैयाःप्राचीःस्ताभिर्वसिष्ठआर्ध्नोद्याःदक्षिणाता
भिर्भरद्वाजोयाःप्रतीचीःस्ताभिर्विश्वामित्रोयाउदीचीस्ताभिर्जमदग्निर्याऊर्ध्वा
२८ स्ताभिर्विश्वकर्मायएवमेतासामृद्धिंवेदर्ध्नोत्येवयआसामेवंबंधुतांवेदबंधुः
माभवतियआसामेवंक्लृप्तिंवेदकल्पते॥५॥यआसामेवमायतनंवेदआयतनवा
२८

नेनंवेदायतनवान्भवतियआसामेवंप्रतिष्ठांवेदप्रत्येवतिष्ठतिप्राणभृतउपु
धातिप्राणानेवासिंमिधित्वासंयद्भिःसंयच्छतितत्संयतोꣳसंयत्वमथोप्राणएवापानंद
धातितस्मात्प्राणापानौसंचरतोविषूचीरुपदधातितस्माद्विष्वंचौप्राणापानौयद्वाअ
ग्नेरसंयतं॥८॥असुवर्ग्यमस्यतस्सुवर्ग्याभिर्यसंयतउपदधातिमेवैनंयच्छतिसुवर्ग्य स
मेवाकः स्थ विवेयꣳकृत मयानाभिस्याहवयोभिरेवायानवरुंधेयेवेयाꣳसि
सर्वतोवायुमतीभवतितस्मादयꣳसर्वतꣳपवते॥९॥पश्चाद्देताःपुरो
ष्णयाकल्पतेसंयतंपंचचित्रꣳशाश्च॥१०॥गायत्रीत्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप्पंक्त्यासह॥बृ
हत्युष्णिहाककुत्सूचीभिꣳशिम्यंतुत्वा॥द्विपदायाचतुष्पदात्रिपदायाचषट्पदा॥
सछंदायाचविछंदाःसूचीभिःशिम्यंतुत्वा॥महानाम्नीरेवतयोविश्वाआशाꣳ।

स.
२५

पं.२

प्रस्तुवरी:॥मेघ्याविघ्रुतो वाच:सूचीभि:शिम्यंतु त्वा॥रजता हरिणी:सीसा युजो युज्यंते कर्मभि:॥अश्वस्य वाजिन:स्त्वचि सूचीभि:शिम्यंतु त्वा॥नारी:॥१॥ते प
त्न्यो लोम विचिन्वंतु मनीषया॥देवानां पत्नीर्दिश:सूचीभि:शिंम्यंतु त्वा॥कुविदंग
यवमंतो यवं चिद्यथा दांत्यनुपूर्वं वियूय॥इहेहैषां कृणुत भोजनानि ये बर्हि-
षो नम उक्तिं न जग्मु:॥२॥नारी त्रि ऽशाश्च॥११॥कस्त्वा छ्यति कस्त्वा विशा
स्ति कस्ते गात्राणि शिम्यति॥क उ ते शमिता कवि:॥ऋतव स्त ऋतुधा
परु:शमितारो विशासतु॥संवत्सरस्य धायसा शिमीभि:शिंम्यंतु त्वा॥
दैव्या अध्वर्यवस्त्वा छ्यंतु विचशासतु॥गात्राणि पर्वशस्ते शिमा:कृण्वं
तु शिंम्यंत:॥अर्धमासा:परू ऽषि ते मासा:छ्यंतु शिम्यंत:॥अहोरात्राणि

२५

मरुतो विहितं ॥१॥ स्वदयंतु ते ॥ पृथिवी तेऽन्तरिक्षे वायुश्छिद्रं भिषज्यतु ॥ द्यौस्ते नक्ष
तु त्रैः सह रूपं रूपेणो साधुया ॥ शंते परेभ्यो गात्रेभ्यः शमस्त्ववरेभ्यः ॥ शमस्थभ्यो मज्ज
भ्यः शमुते तनुवै भुवत् ॥२॥ विहितं त्रिष्टुप् शं ॥१२॥ विष्णुमुखा अन्नपते
या वैती विवे पुरुषमात्रेण गे नतव श्रेयो वयो ब्रह्मजस्तान् ॐ स्वियमातृणा मुषां वे
पशुर्गीयत्री कृत्स्वा द्वादश ॥१२॥ विष्णुमुखा अपचिमान्विवाए ता व गते तवे
स्वियमातृणां विष्टूची नाम्नि गायत्री चतुषष्टि ४ ॥६४॥ हरिः ओम् ॥ श्रीकृष्णार्प
णमस्तु ॥ छ ॥ श्रीमहागुरुभ्यो नमः हरिः ओम् ॥ उत्संनयतो वा एष यद् ग्निं ४ किं वा
हैतस्य क्रियते किं वानयेद् यत्तस्य क्रियमाणस्यांतर्यतीति पूर्यति वा अस्थूलदाभि
नीरूपदधात्सुश्विनो वै देवानां भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति पंचोपद=

स॰

२६ धाति पां हूँीय स्तोयाधानेनेवयत्तः स सैभेषक्रूरो स्यत त्वाउपद धास्य तूनां कूस्ये ॥१॥ पं॰२
पंचोपद धाति पंचवान्नकूतवोयावंतएवर्त्तवस्तान्केमीति समानः प्रभृतयोभवं
तिसमानोदक्कीस्तस्मात्समानान्नर्त्तवएदैनपुदेनव्यावर्त्ततेतस्मादृतवोव्यावर्त्त
ते प्राणभृतउपद धास्य लुवेव प्राणांदधाति तस्मात्समानाः संतऋतवो न
जीर्यंस्यथोप्रजनेयस्सैवेनानेषवेवायुर्यत्प्राणोयदृतव्याउप धायप्राणभृतः
॥२॥ उपद धीतस्मात्सर्वान्नतून तुवायुरावरीवर्तिवृष्टिस नीरूपद धातिवृष्टिं
मेवावरुंधेयदेक धोपदुध्यादेकमृतुंवर्षेदनुपरिहारंसादयतितस्मात्सर्वा
न्नतूनवर्षेतियत्प्राणभृत उप धाय वृष्टिस नीरूपद धातितस्माद्वायु प्रच्युु
तादिवो वृष्टिरीर्ते पशवो वयस्यानामनस रवलुवे पशवोनानावृता सै वाभि २६
पए

पशुरेवभव

समनसः॥३॥यंकामयेतापशुस्यादितिवयस्यास्तस्योपुधायपस्यांउपदध्याद
संज्ञानमेवास्मैपशुभिःकरोतियंकामयेतपशुमांस्यादिस्येपस्यास्तस्योपु
धायवयस्याउपदध्यासंज्ञानमेवास्मैपशुभिःकरोतिपशुमानेवभवतिचतस्रःपु रस्तादु
पदधातितस्माच्चत्वारिचक्षुषोरूपाद्वेशुक्लेद्वेकृष्णे॥४॥मूर्धन्वतीर्भवंतितस्मात्पुरस्तान्मूर्धा
पंचदक्षिणायांश्रोण्यामुपदधातिपंचोत्तरस्यांतस्मात्पश्चाद्वर्षीयांसवणःपु त्पुरस्ता
शुर्बस्तोवयइतिदक्षिणेंऽसउपदधातिवृष्णिर्वयइत्युत्तरेंऽसावेवप्रतिदधाति
व्याघ्रोवयइतिदक्षिणेपक्षउपदधातिसिंहोवयइत्युत्तरेपक्षयोरेववीर्यंदधा
तिपुरुषोवयइतिमध्येतस्मात्पुरुषःपशूनामधिपतिः॥५॥कूस्याउप धायप्रा
णभृतःसमनसःकृष्णोपुरुषोवयइतिपंचेच॥१॥इंद्राग्नीअव्यथमानामिति
स्वयमातृण्णामुपदधातीद्राग्निभ्यांवाइमौलोकौविधृतावनयोर्लोकयो

स.

२८ विधृत्या अथो तेव वा एषा पाप मध्यमा चितिरंतरिक्षमिव वा एषेंद्राग्नी इत्याहेंद्राग्नी वै दे प.२
वानामोजोभृता वोजसैवैनामंतरिक्षे चिनुते धृत्यै स्वयमातृण्णामुपदधात्यंतरि
क्षं वै स्वयमातृण्णांतरिक्षमेवोप धत्तेश्वमुप ॥१॥ घ्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्य
थो प्राजापत्यो वा अश्वः प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते स्वयमातृण्णा भवति प्राणाना
मुत्सृष्ट्या अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै देवा वै सुवर्गं लोकं यंतो दिशः
समव्लीयंत त एता दिश्या अपश्यंता उपादधत ताभिर्वै ते दिशो दृंहन् यद्दिश्या उप
दधाति दिशां विधृत्यै दश प्राणभृतः पुरस्तादुप ॥२॥ दधाति नव वै पुरुषे
प्राणा नाभिर्दशमी प्राणानेव पुरस्ताद्धत्ते तस्मात्पुरस्तात्प्राणा ज्योतिष्मतीमुत्तमा २८
मुपदधाति तस्मात्प्राणानां वाग्ज्योतिरुत्तमा दशोपदधाति दशाक्षरा विराड्विराट्छंदं

प्रत

सं। ज्योतिर्ज्योतिरेव पुरस्ताधत्ते तस्मात्पुरस्ताज्ज्योतिरूपास्महे छंदाꣳसि पशुश्चुजिमसु

स्तान्व्यूहत्स्कंदजयुत्तस्माद्व्यूहे ता:।। पशवश्चउच्यंते भाछं दाꣳसि दक्षिणत उपदधाति तस्माद्दक्षि ति

णावृतो मासाःपृथिवीछंदइति पश्चात्प्रति ष्ठि स्या अग्निर्देवते सत्तरत ओजो वा अ

ग्निराजए वोत्तरतो धत्ते तस्मादुत्तरतोभिप्रयायी जयति षड्विꣳशत्संपद्यंते षड्विꣳ

शदक्षरा व्यूहती बार्हता: पशवो व्यूहस्यै वास्मै पशुनवरूंधे व्यूहतीछंदसाꣳ स्वाराज्यं

परीयायय स्यैता:।।४।। उपधीयंते गछति स्वाराज्यꣳ सर्वांयु त्वा यमूर्धासि रा

डिति पुरस्तादुप द धाति यं त्रीराड्डिति पश्चात्प्राणाने वास्मैस मीचो दधाति।।

।।५।। अश्वमुपपुरस्तादुपव्याहेता एनाश्चेतु क्षित्रिꣳशत्र।।२।। देवा वै यज्ञस्ते कुर्व

१ मी ततदसुरा अकुर्वत ते देवा एता अक्षणा यास्तोर्या अपश्यꣳस्तामथानून्यानथो ता २

४ सवालखिल्या: पुरस्तादुपदधाति सुस पश्चात्सस वैशीर्षण्या: प्राणाहृदवाचौ प्राणपाना ऽस

स०

२६ पादधततदसुरानान्ववायंस्ततोदेवाअभवन्परासुरायदक्ष्णयास्तोमीयाअन्यथानू पं०२
च्यान्यथोपदधातिभ्रातृव्याभिभूत्यैभवत्यात्मनापरास्यभ्रातृव्योभवत्याशुस्त्रिवृ
दितिपुरस्तादुपदधातियज्ञमुखंवैत्रिवृत्॥१॥यज्ञमुखमेवपुरस्ताद्वि यातय
तिव्योमसप्तदशइतिदक्षिणतोन्नंवैव्योमान्नꣳसप्तदशोन्नमेवदक्षिणतोधत्तेतस्मा
द्दक्षिणेनान्नमद्यतेधरुणएकविꣳशइतिपश्चात्प्रतिष्ठावाएकविꣳशःप्रतिष्ठि
त्यैभान्तःपंचदशइत्युत्तरतओजोवैभान्तओजःपंचदशओजएवोत्तरतोधत्तेत दु
स्मादुत्तरतोभिप्रयायीजयतिप्रतूर्तिरष्टादशइतिपुरस्तात्॥२॥उपदधातिद्वौत्रि
वृतावभिपूर्वंयज्ञमुखेवियातयत्यभिवर्तःसविꣳशइतिदक्षिणतोन्नंवाअभिवर्तो
न्नꣳसविꣳशोन्नमेवदक्षिणतोधत्तेतस्माद्दक्षिणेनान्नमद्यतेवर्चोद्वाविꣳशइ २६

तिपश्चाद्य द्वि॑ᳪशतिर्द्वे तेन विराजौ यद्द्वे प्रतिष्ठा तेन विराजौ द्वे वा अभिपूर्वमन्नाद्ये
प्रतितिष्ठति तमपो नवदशइस्तुत्तरत स्तस्मात्सव्यः ॥३॥ हस्तयोस्तपुस्वितशुयानिश्च
तुर्विंᳪशइ ति पुरस्तादुपदधाति चतुर्विंᳪशत्यक्षरा गायत्री गायत्री यज्ञमुखं यज्ञमु
खमेव पु[illegible]रस्ताद्धियालयति गर्भोः पंच विंᳪशइ तिदक्षिणतोन्नं वै गर्भो अन्नं पंच
विंᳪशोन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्दक्षिणेनान्नमद्यत ओजे स्त्रिणवइ तिपश्चा
द्द्मे वै लोकास्त्रिणव एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति संभरण स्त्रयो विंᳪशति ॥४॥ उत्त ढ
सं रतस्तस्मात्सव्यो हस्तयोर्भायेतरः चतुरेकत्रिंᳪशइ ति पुरस्तादुपदधाति वाग्वै एक
सुख तुर्यज्ञमुखं वाग्यज्ञमेव पुरस्ताद्धियालयति ब्रह्मस्यविष्टपं चतुस्त्रिंᳪशइ ति दक्षि
ओ णतो सौ वा दिसो ब्रध्नस्य विष्टपं ब्रह्मवर्चसमेव दक्षिणतो तस्माद्दक्षिणो धौब्र
धत्ते

सं॰

२६ ब्रवर्चसितरः प्रतिष्ठात्रयस्त्रिंशइतिपश्चात्प्रतिष्ठित्यैनाकःषट्त्रिंशइत्युत्तरतःसुव पं॰३
र्गोवैलोकोनाकःसुवर्ग स्यलोकस्यसमष्ट्यै॥५॥वैत्रिवृदितिपुरस्तात्सव्यस्त्रयोवि
ंशइतिसुवर्गोवैपंचचा॥ ३॥अ भुर्व्योमिधूरूपोभांतःप्रतुर्त्तिरभि
वर्त्तोवर्चः स्तपोयोनिर्गर्भोओजः संभरणः क्रतुर्ब्रध्नस्यप्रतिष्ठानाकःषोडशा॥४॥
अग्नेर्भागोसीतिपुरस्तादुपदधातियज्ञमुखंवाअग्निर्यज्ञमुखंदीक्षायज्ञमुखंब्र
ह्मयज्ञमुखंत्रिवृद्यज्ञमुखमेवपुरस्ताद्वियातयतिनृचक्षसांभागोसीतिदक्षिणतः
शुश्रुवांसोवैनृचक्षसोन्नंधाताजातायैवास्माअन्नमपिदधातितस्माज्जातोन्नं
स्पृत८ न्नमत्तिज नित्रंसप्तदशस्तोमइत्याहान्नंजनित्रं॥१॥अन्नंसप्तदशोन्नमेवद
क्षिणतोधत्तेतस्माद्दक्षिणेनान्नमद्यतेमित्रस्य सीतिपश्चात्प्राणोवैमित्रोऽपानोव पा॰को २१
रुणःप्राणापानावेवास्मिन्दधातिदिवोवृष्टिर्वातोस्पृतएकविंशस्तोमइत्या

भागो

न नो
हप्रतिष्ठावाएकविंशःप्रतिष्ठित्याइंद्रस्यभागोसीत्युत्तरओवाइंद्रओजोवि
ष्णुरोजःक्षत्रमोजःपंचदशः॥२॥ओजएवोत्तरतोत्तस्मादुत्तर तोभिप्रया धत्ते
यीजयतिवसूनांभागोसीतिपुरस्तादुपदधातियन्मुखंवैवसवोयन्मु
खंरुद्रायन्मुखंचतुर्विंशोयन्मुखमेवपुरस्ताद्धियातयस्यादि
त्यानांभागोसीतिदक्षिणतोन्नंवाआदित्यान्नंमरुतोन्नंगर्भान्नंपंचविंशो अ
न्नमेवदक्षिणतोधत्तेतस्माद्दक्षिणेनान्नमद्यतेदित्यैभागः॥३॥असीतिप
श्चात्प्रतिष्ठावाअदितिःप्रतिष्ठापूषाप्रतिष्ठात्रिणवःप्रतिष्ठित्यैदेवस्य
सवितुर्भागोसीत्युत्तरतोब्रह्मवैदेवःसविताब्रह्मबृहस्पतिर्ब्रह्मचतुष्टो
मोब्रह्मवर्चसमेवोत्तरतोधत्तेतस्मादुत्तरोर्धोब्रह्मवर्चसितरःसावित्र

२. वतीभवतिप्रसूत्यैतस्माद्ब्राह्मणानामुदीचीसृनिःप्रसन्नात्रिवृत्स्तोमइतिपुरस्तादुप
दधातियज्ञमुखंवैधर्त्रः॥४॥यज्ञमुखंचत्रिवृत्स्तोमोयज्ञमुखमेवपुरस्ताद्विधायतथति
यानांनांभागोसीतिदक्षिणतो मासावैयावावाअर्धमासाअयावास्तस्माद्द
क्षिणाव्रतोमासाअन्नंवैयावाअन्नंप्रजाअन्नमेवदक्षिणतोधत्तेतस्माद्द
क्षिणेनान्नमद्यतऋभूणांभागोसीतिपश्चात्प्रतिष्ठितेविवर्तोष्टाचत्वारिं
शइत्युत्तरतोनयोर्लोकयो४सवीर्येनायुतस्माद्दिमौलोकौसमावद्वीर्यौ॥५॥
यस्यमु[illegible]मुख्यवत्ताःपुरस्तादुपधीयतेमुख्यएवभवतिस्यासंमुख्योजा
यतेयस्यान्नवतीर्दक्षि(ण)तोसंनमास्यान्नादोजायतेयस्यप्रतिष्ठावतीः २.
पश्चात्प्रसेवतिष्ठतियस्यौजस्वतीरुत्तरतओजस्व्येवभवत्यास्यौज

स्वो जायते केवो वा एष यदग्निस्तस्यैतदेव स्तोत्रमेतच्छस्त्रं यदेषा विधा ॥६॥ विधीयते लोके
एवैतद् [illegible] क्यैमनु विधीयते संवत्सरो मास्यान्नं दो जायते यस्यैषा विधा विधीयतेय
उच्चेनाप्नु [illegible] यं वेदस्त छीरूपदधाति यथा सप्तमेवोरूधेनवाइदं दिवा न नक्तमा
व्यु सीदव्यावृत्तं ते देवा एतांछीरपश्यंस्ता उपादधत ततो वाइदं व्यौच्छद्यस्यै ता उपधी
यन्ते व्येवास्मा उच्छत्यथो तम एवापहते ॥७॥ वेजनित्रं चदशो दिस्ये भागो वै धर्त्रैः
समावद्वीर्ये वि धात तो वाइदं चतुर्दश च ॥८॥ अग्नेर्न चक्षसां जनित्रं मित्र
स्येंद्रस्य वसूनां भाग दित्या नाम दित्ये देवस्य सवितुः साविभवती यावानाम धर्त्रौ
म भूणां वि वर्तौ द्वादश ॥९॥ अग्नेर्जातान्प्रणुद नः सपत्नानिति पुरस्तादुपदधाति जाता
नेव भ्रातृव्यान्प्रणुदते सहसा जातानिति पश्चाज्जनिष्यमाणानेव प्रतिनुदते चतुश्च

स.

२१ त्वारिंशस्तोमइतिदक्षिणतोब्रह्मवर्चसंवैचतुश्चत्वारिंशोब्रह्मवर्चसमेवदक्षिणतोध पं.३
त्तेतस्माद्दक्षिणोर्धोब्रह्मवर्चसितरः षोडशस्तोमइत्युत्तरतओजोवैषोडशओजएवोत्त
रतोधत्तेतस्मात् ॥१॥ उत्तरतोभिप्रयायीजयतिवज्रोवैचतुश्चत्वारिंशोवज्रः षोड
४ प्र शोयदेतेइष्टकेउपदधातिजातांश्चैववज्रेनिर्भाणांश्चभ्रातृव्यान्प्रणुद्यवज्रमनु
प्र प्रहरतिस्तृत्यैपुरीषवतीमध्यउपदधातिपुरीषंवैमध्यमात्मनस्सात्मानमेवाग्निं
चिनुतेसात्मामुष्मिँल्लोकेभवतियएवंवेद तावाअस्यसपत्नानामेष्टकायस्यैतावुप
धीयेते ॥२॥ नास्यसपत्नोभवतिपशुर्वाएषयदग्निर्विराजउत्तमायांचित्यामुपद त्रै
धातिविराजमेवोत्तमांपशुष्वधातितस्मात्पशुमानुत्तमांवाचंवदतिदशदृ
शोपदधातिसवीर्यत्वायाक्ष्णयोपदधातितस्मादक्ष्णयापशवोंगानि २१

प्रहंत्यै प्रतिष्ठित्यै यानि वै छंदाꣳसि सुवर्ग्याण्यासं तैर्देवाः सुवर्गं लोकमायं तेन ऋषयः॥३॥
अश्राम्यं ते तपोतप्यंत तानि तपसा पश्यं तेभ्य एता इष्टका निरमिमत वश्छंदो वरिवश्छं
द इति ता उपादधत ताभिर्वै ते सुवर्गं लोकमाय यदेता इष्टका उपदधाति यान्येव छंदाꣳसि
सुवर्ग्याणि तैरेव यजमानः सुवर्गं लोकमेति यज्ञेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः स्तो
मभागैरेवासृ जत यत्॥४॥ स्तोमभागा उपदधाति प्रजा एव तद्यजमानः सृज
प ते बृहस्पतिर्वा एतद्यज्ञस्य तेजः समभरं स्तोमभागा यत्स्तोमभागा उपदधाति सतेजसमे गा
वाग्निं चिनुते बृहस्पतिर्वा एतां यज्ञस्य प्रतिष्ठामप श्यद्यत्स्तोमभागा य
त्स्तोमभागा उपदधाति यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै सप्त सप्तोपदधाति सवीर्यत्वाय तिस्रो
मध्ये प्रतिष्ठित्यै॥५॥ उत्तरतो धत्ते तस्मादुर्धीयंत ऋषयो सृजंत यत्त्रि

५०म० चत्वारिंशं त्रा च ॥ ५ ॥ रश्मिरित्येवादित्यमसृजत प्रेतिरिति धर्ममन्वितिरिति दिवं संधिरित्यंतरिक्षं प्रतिधि
३२ रिति पृथिवीं विष्टंभ इति वृष्टिं प्रवेत्यहरनुवेति रात्रिमुशिगिति वसून्प्रकेत इति रुद्रांत्सुदीतिरित्यादित्यानो
ज इति पितॄंस्तंतुरिति प्रजाः पृतनाषाडिति पशून्रेवदित्योषधीरभिजिदसि युक्तग्रावा ॥ १ ॥ इंद्राय त्वेंद्रं जि
न्वेत्येव दक्षिणतोऽग्रजं पर्यौहदभिजित्येता४ प्रजा अपप्राणा असृजत तास्वधिपतिरसीत्येव प्राणमदधा
द्यंतेत्यपानं संसर्प इति चक्षुर्वयोधा इति श्रोत्रं ता४ प्रजा४ प्राणतीरपानती४ पश्यंती४ श्रृण्वतीर्न मिथु
नीरभवंतासु त्रिवृदसीत्येव मिथुनमदधात्ता४ प्रजा मिथुनी ॥ २ ॥ भवंतीर्न प्राजायंत तास्संरोहोसि
नीरोहोसीत्येव प्राजनयत्ता४ प्रजा४ प्रजाता न प्रत्यतिष्ठंस्ताव्वसुकोसि वेषश्रीरसि वस्यष्टिरसीत्येवेषु लो
केषु प्रत्यस्थापयद्यदाह वसुकोसि वेषश्रीरसि वस्यष्टिरसीति प्रजा एव प्रजाता एषु लोकेषु प्रतिष्ठाप
यति सात्मांतरिक्षं रोहति सप्राणोऽमुष्मिंल्लोके प्रतितिष्ठत्यव्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति य एवं वे ३२
द ॥ ३ ॥ छ ॥ एकया वा प्रजा मिथुन्यंतरिक्षं द्वादश च ॥ ६ ॥ छ ॥ नाकसद्भिर्वै देवा४ स्वर्गं लोकमायं

ते नाकसदां नाकसत्वं यन्नाकसद उपदधाति नाकसद्भिर्वै
तद्यजमानः सुवर्गं लोकमेति सुवर्गो वै लोको नाको यस्यैता उपधी यंते नास्मा अ
त कं भवति यजमानायतनं वै नाकसदो यन्नाकसद उपदधात्यायतनमेव तद्यजमानः कुरु
ते पृष्ठानां वा एतत्तेजः संभृतं यन्नाकसदो यन्नाकसद ॥१॥ उपदधाति पृष्ठानामेवैत
से त्तेजोवरुंधे पंचचोडा उपदधात्यसपत्नाऽ एवैनमेता भूताऽमुष्मिंल्लोक उपशेरे योत तनूपानी
रेवैता यजमानस्य यं द्विष्यात्तमुपदधध्यायेदेताभ्य एवैनं देवताभ्य आवृश्चति ताज
गातिर्माछसुत्तरा नाकसद्भ्य उपदधाति यथा जायामानीय गृहे निषादयेत्तादृ
गेव तत् ॥२॥ पश्चात्प्राचीमुत्तमामुपदधाति तस्मात्पश्चात्प्राची पत्न्यन्वास्ते स्व
यमातृण्णां च विकर्णीं चोत्तमे उपदधाति प्राणो वै स्वयमातृण्णा सुविकर्णी

४ सौवैस्वयमातृण्णा भूमेवोपधृत्तेश्चमुपप्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्य

पं.स.३ प्राणंचैवायुश्चप्राणानामुत्तमौधत्तेतस्मात्प्राण आयुश्च प्राणानामुत्तमौ नान्या
३३ मुत्तरामिष्टकामुपदध्याद्यदन्यामुत्तरामिष्टकामुपदध्यात्पशूनां।।३।।चयजमानं
स्यचप्राणंचायुश्चापिदध्यात्तस्मान्नान्योत्तरेष्टकोपधेयास्वयमातृण्णामुपद
धात्सुवर्ग्यो प्राजापत्यो वा अश्वः प्रजापतिनेवाग्निं चिनुते स्वयमातृण्णा भव-
तिप्राणानामुत्सृष्ट्या अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या एषा वै देवानां विक्रां
तिर्यद्विकर्णी यद्विकर्णीमुपदधाति देवानामेव विक्रांतिमनु विक्रमत उ
त्तरतउपदधाति तस्मादुत्तरत उपचारोग्निर्वायुमती भवति समिध्यै।।८।। म
सभंतंयन्नाकसदो नाकसदस्तत्पशूनामेषा वै द्वाविंशश्या।।८।।वैदाउँ ३३
य ति

देवान्वक्षियक्षिच॥सनःपावकदीदिवोग्नेदेवांइहावह॥उपयज्ञंहविश्चनः॥अग्निः
शुचिव्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिःकविः॥शुचीरोचतआहुतः॥उद्ग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्रा
जंतईरते॥तवज्योतींष्यर्चयः॥१॥पुरूनिष्ठःपुर्वणीकभराभिवयो॥भिर्येआयूंषिवि
प्रःशुचिश्चतुर्दश॥१४॥ॐ॥देवस्यरक्षोहणाविभूस्त्वंसोमान्यान्यानगोपृथिव्यस्तुषत्वा
ददेवाकेसंतेसमुद्रंहविष्मतीहुदेत्वामग्नेरुद्रश्चतुर्दश॥१४॥देवस्यगामध्येहविष्मतीः
पवसाएकविंशति॥२१॥देवस्यचेय॥हरिहिक॥ ॥आददेग्रावास्यध्वरकृद्देवेभ्योगंभीर
मिम

नुवाकांजपंध्यायेद्दीप्सित सिध्यये धृतपद्मं विप्रो(ऽ)भिषिंचेच्छिवं ॥ ब्रह्मांडव्याप्तदेहा भसित हिमरुचा भासमाना भुजंगैः कंठेकालाः कपर्दाः कलित शशिकलाश्चंडकोदंडहस्ता ॥ त्र्यक्षा रुद्राक्षभूषाः प्रणत भयहरा शांभवा मूर्तिभेदा रुद्राः श्रीरुद्रसूक्तं प्रकटितविभवं नःप्रयच्छंतु सौख्यं ॐ ॥ शंचमेमयश्चमे ॥ उत्तरतश्चंडीश्वरायनमः ॥ अथ शिवनिर्माल्यं विसृज्य ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॐ ॥

प्रणोदेव्यानेदिवः॥पीपिवाऽ॑सु॒ऽ॑सरस्वत्तंस्तनं योविश्वदर्शतः॥धुक्षीमहिं
प्रजामिषं॥२॥येतेसरस्वऊर्मयोमधुमंत्तोघृत श्चुतः॥तेषांत्तेसुम्न
मीमहे॥यस्यव्रतंपशवोयंत्तिसर्वेयस्यव्रत्तमुपत्तिष्ठंत्तआपः॥यस्यव्रतेपु
ष्टिपतिर्निविष्टस्तऽ॑सरस्वंत्तमवसेहुवेम॥दिव्यऽ॑सुपर्णंवयसंबृहंत्तमपांग
र्भंवृषभमोषधीनां॥अभीपतोवृष्ट्यात्तर्पयंत्तंत्तऽ॑सरस्वंत्तमवसेहुवेम॥
सिनीवालिपृथुष्टुकेयादेवानामसिस्वसा॥जुषस्वहव्यं॥३॥आहुतंप्रजांदे
विदिदिड्ढिनः॥यासुपाणिःस्वंगुरिःसुषूमाबहुसूवरी॥तस्यैविस्पत्नियै
हविःसिनीवाल्यैजुहोतन॥इंद्रंवोविश्वतस्परी द्रंनरः॥

कि
दि

असितवर्णाहरयःसुपर्णामिहोवसानादिवमुत्पतंति॥त्तआवव्रृत्रंत्सदनानि
११ कृताद्दिसंघृिवीघृत्ते वयुंदत्ते॥हिरंण्यकेशोरजसोविसारेहिर्धुनिर्वातइ
वध्रजीमान्॥शुचिंभ्राजाउषसः॥४॥नवेदायशस्वतीरपस्युवोनसत्याः॥
आतेसुपर्णाअमिनंतएवैःकृष्णोनोनाववृषभोयदीदं॥शिवाभिर्नस्म
यमानाभिरागात्पतंतिमिहःस्तनयंत्यभ्रावाश्रेवविद्युन्मिमातिवत्संन
ष मातासिषक्ति॥यदेषांवृष्टिरसर्जि॥पर्वत्तश्रिंन्मर्हिंचृह्योविभाय द्दिवाश्रि
सानुरेजत्तस्वनेवः॥यत्क्रीडथमरुतः॥५॥ऋष्टिमंतआपइवसध्रियंचो
धवध्वे॥ ॐदस्तनयगर्भमाधाउदंन्वत्तापरिदीयारथेन॥इतिषसुक्त अभि
२२

पूर्विषितं न्यंच ५ समा भवंतूद्वतो निपादाः ॥ त्वं या चित्र दस्तु तग्नेप श्रुन्यपवंसो ॥ धा
माह्यत्ते अ जरबनाचृश्वंति शिक्रूसः ॥ अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावो घ
मतेस्य धामा यास्ये ॥ ६ ॥ मयामा धिनां विंभिन्वत्ले पूर्वीः संदधुः पृष्टबंधो ॥
दिवो नोर ष्टिं मरुतो ररी ध्वंप्रपिंन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ॥ अ वीं तेन स्त उ
नइत्नु ने सृपो निषिंचंनसुरः पिता नः ॥ पिन्वं स्यपो मरुत्सुदानवः प यो घृतव
भु दिद्रथे ष्वावः ॥ असंन मिह विनयंति वाजिनु मु त्संदुहं ति स्तनयं तम क्षि
तं ॥ उदप्रुतोमनु तस्ता ५ द्युम तं च पृष्टं ॥ ८ ॥ ये विश्वे मरुतो जुनंति ॥ क्रोशा
तिगर्दीकं न्यै व त्तुं ना पेतुं जु जाना पत्यैव जाया ॥ घृतेन द्यावा पृथिवी मधु
ते

स॰ त॰ १

ओ

१२ नासत्तुक्षतपयस्वती: कृण्वुतापओषधी:॥उर्जं चतत्रसुमतिं च पिन्वथ यत्रा नरो मरुत:
सिंचथा मधु॥उदु सं चित्रं॥ और्वभृगुवच्छुचिमप्नवानवदाहुवे॥अग्निं समु
द्रवाससं॥आसवं सवितुर्यथा भगस्येव भुजिं हुवे॥अग्निं समुद्रवास
सं॥कुवेवातस्वनं कविं पर्जन्यक्रंद्यं सह:॥अग्निं समुद्रवाससं॥वी
रक्षष रहस्यमुपसो मरुतश्च वह्निं भगस्य द्वादशाच॥११॥प्रजापतिरका
मं मयत तेष बैगायत्र्यायत्तं बैप्रजापतेर्जीमाना: प्राजापत्सायोब
अपथादेवतमिष्टुर्गोगिनिम्नाभ्यासपृयो बैदेवां जुष्टो ग्निर्नारक्षिमे
द कौरा॥१२॥प्रजापतिरकामयत प्रजापतेर्जयिमा नाव्याययं॥ ते

ते

१२

ना

महाम्रिमान्नाया मामिनंहिचं शारिशत् ।। ॐ ।। हरिःहिओमु ।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।।
श्री हनुमते नमः ।। हरिः ॐ ।। यो वै पवमानानामन्वारोहान् विद्वान्यजते न
पवमानानारोह त्तिनपवमानेभ्योवछिद्यते सेनोसिगायत्रंछंदा अनुत्वार
भे स्वस्तिमा संपारय सुपर्णोसि त्रिष्टुप्छंदा अनुत्वारभे स्वस्तिमा संपार
य सघासि जगती छंदा अनुत्वारभे स्वस्तिमा संपारयेत्याहैते ।।।।। ।
वै पवमानानामन्वारोहास्तान्य एवं विद्वान्यजतेनु पवमानानारोह ति न
पवमानेभ्योवछिद्यते योवैपवमानस्य संततिं वेद सर्वमायुरेति न पु
रायुषः प्रमीयते पशुमान्भवति विंदते प्रजां पवमानस्य ग्रहा गृह्यंते

न

१२ थवा अस्यैते गृहीता द्रोणकलश आधवनीयः पूतभृत्तान्यदा गृहीतोपाकुर्या
त्सवमानेवं ॥३॥ छिद्या त्वे विछिद्यमानमध्वर्योस्त्रा णो नु विछिद्येतोपयाम
गृहीतोसि प्रजापतये त्वेति द्रोणकलशमभिमृशे दिंद्राय त्वेत्याधव
नीयं विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतभृतं पवमानमेवैतत्संतनोति तं न पुरस्
पुषः प्रमीयते पशुमान्भवति विंदते प्रजां ॥४॥ एते वि छिद्यचत्वारि ग्रहा
त्रीणि वाव स्तवन्नाग्रयणं तृतीयग्रहस्तवेनुमवंतुपसन्नुं ग्रहं कुर्वंत उपांशुग्र
हुत्वोपांशुपात्रे ग्रहमवास्यते तृतीयसवने पिसृज्याभिषुण्यायद
प्यायते तेनांशुम [illegible] यदभिषुणोति तेन जीविसवनेषु
नसर्वेनान्यंशुमंति शुक्रवंति समावद्वीर्याणि करोति हो समुद्रो वि १३

श्रीगणेशायनमः ॥ शुभमस्तु ॥ हरीः ओं ॥ वायव्यंश्वेत
१ मालभेत भूतिकामो वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवता वायुमेव स्वेन भागधे
येनोपधावति स एवैनं भूतिं गमयति भवत्येवातिक्षिप्रा देवतेत्याहुः
सैनमीश्वराप्रदह इत्येतमेव सन्तं वायवे नियुत्वत आलभेत नि
युद्वा अस्य धृतिर्धृत एव भूतिमुपैत्यप्रदाहाय भवत्येव ॥ १ ॥ ॥
वायवे नियुत्वत आलभेत ग्रामकामो वायुर्वा इमाः प्रजा नस्योता
नेनीयते वायुमेव नियुत्वन्तं स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवा
स्मै प्रजा नस्योता नियच्छति ग्राम्येव भवति ध्रुवा एवास्मा अनपगाः १
करोति वायवे नियुत्वत आलभेत प्रजाकामः प्राणो वै वायुर

नियुत्वते भवति २

॥ श्री द्वितीयाष्टक संहित प्रारंभः ॥ श्रीकाशीवि ॥

पानोनियुत्वान्प्राणापानौखलुवाएतस्यप्रजायाः ॥ २ ॥ अपक्रा
मतोयोऽलंप्रजायैसन्प्रजांनविंदतेवायुमेवनियुत्वंतंस्वेनभा
गधेयेनोपधावतिसएवास्मैप्राणापानाभ्यांप्रजांप्रजनयति
विंदतेप्रजांवायवेनियुत्वतआलभेतज्योगामयावीप्राणो
वैवायुरपानोनियुत्वान्प्राणापानौखलुवाएतस्मादपक्रामतोय
स्यज्योगामयतिवायुमेवनियुत्वंतंस्वेनभागधेयेनोपा ॥ ३
धावतिसएवास्मिन्प्राणापानौदधात्युतयदीतासुर्भवतिजी
वत्येवप्रजापतिर्वाइदमेकआसीत्सोऽकामयतप्रजाःपशून्सृजे
येतिसआत्मनोवपामुदखिदत्तामग्नौप्रागृह्णात्ततोऽजःस्तूप

रससमभवत्तꣳस्वायैदेवतायाआलभन्ततोसैप्रजाःप्रजाःपशून् वे
२ सृजन्तयःप्रजाकामः ॥ ४ ॥ पशुकामस्यात्सएतंप्राजापत्य
मजंतूपरमालभेतप्रजापतिमेवस्वेनभागधेयेनोपधावति
सएवास्मैप्रजांपशून्प्रजनयतियच्छ्मश्रुणःस्तत्पुरुषाणाꣳरू
पंयत्तूपरःस्तदश्वानांयदन्यतोदन्तद्गवांयदव्याइवशफास्त
दवीनांयदजःस्तदजानामेतावन्तोवैग्राम्याःपशवस्तान् ॥ ५ ॥ २
ꣳरूपेणैवावरुंधेसोमापौष्णंत्रैतमालभेतपशुकामोद्वौ
वाअजायैस्तनौनानैवद्वावभिजायेतेऊर्जंपुष्टिंतृतीयःसोमो ती

प्रत्यस्तौ वरुणस्य पाशा

आप ओषधयः ॥[illegible]॥ संवृत्तुर्भिर्त्राः स्तस्मै भूयासुर्योस्मां द्वेष्टि यं

च वयं द्विष्मो ॥ देवीरापऎषवो गर्भः स्तंव सुप्रीतं सुभृतमकर्म

देवेषु नः सुकृतो ब्रूतात् ॥ मुंचंतु तो वरुणस्य पाशोर्युद्धो स्यद्धिदा स्ती

महिसमिद सितेजोसि तेजोमयि धेह्यपो अन्वचारिषं रसेन

समसृक्ष्महि । पयस्वां अग्न आगमं तं मा संसृज वर्चसा ॥ [illegible]

दमेदम ओषधय आषदू ॥ [illegible] यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो

मर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ॥ जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृ

तत्वमश्यां ॥ यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनं ॥ अ

श्विनं स पुत्रिणं वीरवंतं गोमंतं रयिं नशते स्वस्ति ॥ त्वे सुपुत्र

शवसो वृत्रं कामकातयः ॥ न त्वामिंद्राति रिच्यते ॥ उक्थउक्थे सो

३८ मदं दुं मंमादनीघेनीघ्नोमे देवानं ॥१॥ सुतासः ॥ यदी २ सबाधः पितरं घ
नपुत्राः समानदक्षा अवसेहवंते ॥ अग्नेरसे न्वतेजसा जातवेदो विभा
२ जसो ॥ सोहामीववातनः ॥ अपो अन्वचारिषं २ रसेनसमु सक्ष्महि ॥
पयस्वा २ अग्न आगमं तंमा असं २ सृजवर्चसा ॥ वसुर्वसुपतिर्हिकं
मस्यग्ने विभावसुः ॥ स्यामतेसुमतावपि ॥ त्वामग्ने वसुपतिं वसुना
मभिप्रमंदे ॥२॥३ अध्वरेषुराजनं ॥ त्वया वाजं वाजयंतो जयेमा नि
ष्यामहस्तुतीमर्त्यानां ॥ त्वामग्ने वाजसातमं विप्रा वर्धंति सुष्टु
तं ॥ सनोरास्वसुवीर्यं ॥ अयं नो अग्निर्वरिवः कृणोत्वयंमृ
धः पुरएतु प्रभिंदन् ॥ अयं २ शत्रूंजयतुजर्हृषाणोयं वाजंज
यतु वाजसातौ ॥ अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा ॥ ३८

अनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टं ॥ यदद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्नग्ने हो
तारमवृणीमहीह ॥ ऋधगयाडृधगुताशमिष्ठाः प्रजानन्यज्ञमु
पयाहि विद्वान् स्वा सुगा वो देवाः सदना अकर्म य आजग्मेदं सवनं जु
षाणाः ॥ जक्षिवांसः पपिवांसश्च विश्वे स्मे धत्त वसवो वसूनि ॥
यानावह उशतो देव देवांस्तान् ॥१८॥ प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे ॥
वहमाना भरमाणा हवींषि वसुं घर्मं दिवमा तिष्ठतानु ॥ यज्ञ य
ज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा एष ते यज्ञो यज्ञपते सह
सूक्तवाकः सुवीरः स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित मन
सस्पत इमं नो देव देवेषु यज्ञं स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः ॥
॥३॥ ॥ ॥८॥

कृष्णो तुलान ष्टा वलो

श्रीमल्लेशाय नमः ॥ [illegible] ॥ उनूं हिरान्नावनुलभ्व
॥२॥ कारसूर्यस्यपंथामंन्वे तवाउ ॥ अपादे पादाप्रति धातवे क ऋतापव
का हृदया विधश्चित् ॥ शतं ते राजं भिषजः सहस्रमुर्वी गंभीरा सुम
तिष्टु अस्तु ॥ बाधस्व द्वेषो निऋतिं पाशा चैः कृदं चिदेनः प्रमुमु [illegible]ध्य
स्मत् ॥ अभिष्टितो वरुणस्य पां शोऽग्नेरनी कमप आविवेश ॥ अपांन
पाद्घतिरक्षंनसुर्यंदमेदमे ॥ २ ॥ समिधं यक्ष्यग्ने ॥ प्रतिष्ठंवां डिहि ति
वाघतमुच्चरंत्ये स्कुमुद्रे तेहृदय मत्स्वंतः ॥ संत्वा विशं त्वौषध
ऋतायो मन्नास्य वायद्वापते हविर्भिः ॥ सूक्तवाके नमोवाके विधे ३१
मा वं भरथा [illegible]कुण निचेनुरसि निचंकुलाव देवैर्देवै कृतमे
नो याउव मर्त्यै मैर्त्यकृतमुरोरा नोदेव रिषस्पाहि सुमित्रान

ह्यसि त्वा षद्वचारिश्मात॥ ॥ ॥ ॥ वायवः प्राणाय त्वा॥ उ
१९ पयामगृहीतोस्यपानाय त्वा॥ आवायो भाय वेसजो वाह्यो
त्वा॥ अयमृत्तायुभ्यां त्वा॥ या वामधिवभ्यो माध्वीभ्यां त्वा॥
प्रातर्युजा विभ्विभ्यां त्वा॥ अयं वेनः शंडाय त्वैष ते योनिर्वीर
तो पाहि॥ तं मर्काय त्वैष ते योनिः प्रजाः पाहि॥ ये देवा स्त्रि
रा दृशस्यय णो सि ७ विम्भि न्यस्त्वा देवेभ्यः॥ उपयामगृहीतो
सी द्राय त्वा वृधायुवे॥ मूर्धानमगतयेत्वा वैश्वानराय॥ म ३९
धुश्च स्सूसर्पः॥ इंद्राग्नी इंद्रोग्निभ्यां त्वा॥ ओमासो विश्वे भ्य
स्त्वा हे वेभ्यः॥ मरुत्वंतं त्रीणी द्राय त्वा मरुत्वते॥ महाँ इंद्रमहेंद्रा

तोसिसत्य॰ नंमधुश्चे इक्ती ओमासोमम वं
हव्यवाडजुह्वास्यः ॥ २८ ॥ स्यगे अग्निना विप्रो विप्रेण संस्वत ॥ स
खा सस्त्वा सख्या समिध्यसे ॥ ३० ॥ गे स्तुवयः स्तव विज्योतिषा ॥ ३१ ॥
मघवानंमंदेष्यगे चतुर्दशाव ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ॥ आदद्देवा वस्पतय उ
पयामगृहीतोसि वायवे अयं वायवा वा प्रांतयुज्ञा वयं वेनः स्तं प्रत्ने
थायेदेवास्थि॰ २ उपयामगृहीतोसि वायवे अयं वांमा वां प्रांतयुज्ञा
वयं वेन स्तं प्रत्नथाये देवास्थि॰ २ उपयामगृहीतोसि मूर्धानं
मधुश्चं दुगंगी ओमासोम नुत्वंत मिंदुम नुलोम नुत्वां नम हां नमाहां नर
वत्क द्रवामम मद्को सिर्हिरं ण्यपालि॰ २ सुत्राम बृहस्पति हैहिर
स्य गन्ध उत्तिष्ठंत राणिप्याः लखे पुष्टये ज्योतिष्मती प्रयासाय
वि नामातिष्ठं दूमसा ॥ सर्वं स्य महां त्सजोषाउ ॥ उपंधातो नूत्र

५

सार्द्रे कृत्तिकेतु पंचमी॥ चंद्रताराबले चैव मंत्रेणानेन मंत्रवित्॥ ॐ ह्रीं हि ...
हा॥ अनेनैव च मंत्रेण गंधमाल्यानुलेपनं॥ बलिं दद्यात्पुनर्मंत्रं मंत्र मंत्रमुद्
रयेत्॥ ॐ सस्पवति त्रिषु महोषधि मानेवं सम्यक् मंत्रः समयकुं फट् स्वाहा॥
समूलमंत्रमुत्पाद्य छायाशुष्कं तु कारयेत्॥ सूक्ष्मचूर्णं ततः कृत्वा घृतेन मधुना
सह॥ कटुत्रयसमायुक्तं बिडालपदमात्रकं॥ सप्ताहं भक्षयेदाज्ञः क्षीरसेवी जितेंद्रियः॥ वर्षं
पंचशतं जीवी वलीपलितवर्जितः॥ संवत्सरप्रयोगेण सहस्त्रायुर्भवेन्नरः॥ प्रमदाशभयामी
स्या अक्षीणबलयौवनः॥ द्विरष्टवर्षकायोसौ कंदर्प इव रूपवान्॥ शतसिंहबलोपेतो
धनं वैश्रवणोपमः॥ सततं भक्षयेद्यस्तु स रुद्रो रविते सा॥ जरामृत्युविनिर्मुक्तो चित्र
कस्य प्रभावतः॥ रक्तचित्रचूर्णेन तस्य दद्यात्त्रिभिस्त्रिभिः॥ सर्वदोषविनिर्मुक्तोसत्तं
भमायाभित तत्क्षणात्॥ रक्तत्रिकभक्षा ततैश्च लिप्तं पुटेन तु॥ चित्रार्कपत्रं देवेशि जा॥
हेमकोपनं॥ शिव ना

वाला अग्निर्मुखं वैश्वानरो व्यात्तं ॥ १ ॥ समुद्र उदरमंतरिक्षं पायुर्द्यावा
पृथिवी आंडौ ग्रावा शेपः सोमो रेतो यज्जंबभ्यते तद्विद्योतते यद्विधूनुते तत्स्त
नयति यन्मेहति तद्वर्षति वागेवास्य वाग्ब्रह्मास्य जायमानस्य महिमा पुरस्ता ज्जा
५ यते रात्रिरेनं महिमा पश्चादनु जायत एतौ वै महिमानावश्वमभितः संबभूवतुर्हयो
८ देवानवहद्वाजी गंधर्वानर्वासुरानश्वो मनुष्यान्समुद्रो एवास्य योनिः समुद्रः ॥ २ ॥
यत्तमवहद्वाद्व ॥ २५ ॥ गावो गावः सिषासंतीः प्रथमेमासि समान्यो यदि सोमौ
षडहैरु ... र्यां देवानाम कर्पेण वर्मो वप्रा ... वेदव्रतेक ... नयेयो वैयः प्राणातो
यज्ञ आसदा आब... नाक्रों जहि बीजमा ... षा कपालो गनपश्च हो मुवेष्टाकया

शाल्लोवनये[illegible]स ... घेतेपंथा ॥ यावाङ्ग ... ग्रामे[illegible]स्यामि[illegible]शरः पंनाविर्भ्रश्म
तिः ॥ २५ ॥ ॥ गावःसभान्यःसवन
मष्टाभिवारितेः [illegible] तं वोभिजियाद सा[illegible] [illegible]णे द्युः साम्नोवतुःपं चाशत ॥
॥ २ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ हरिः ॐ म श्री कृष्णापर्णमस्तु श्री की
ताराभापेक्षमस्तु ॥ ॥ यादृशंपुस्तकंदृष्ट्वा तादृशं लिखितंमया ॥ अबधोवा
सुबधोवाममदोषोनविद्यते ॥ श्रीगुरुर्जयति ॥ [illegible]
गल्लेलिंगावष्या निपुत्रषेंक वरदंथाप्रती ॥ ५ ॥ [illegible] मार्गशीर मोहल्यीती ॥ ९२
शनिवार दिं[illegible] [illegible]स्त कसहिं[illegible] समाप्तः ॥ ॥ ५ ॥ ॥
[illegible] ॥ कष्टेनलिखितं ग्रंथं यत्नेनप्रतिपालयेत ॥ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ शुभमस्तु ॥ कृ विरुद ॥ अणोरणी
यान्महतो महीयानात्मा गुहायां निहितोस्य जंतोः ॥
तमक्रतुं पश्यति वीतशोको धातुः प्रसादान्महिमानमी
शम् ॥ सप्त प्राणाः प्रभवंति तस्मात् सप्तार्चिषः समिधः स
प्त होमाः ॥ सप्त इमे लोका येषु चरंति प्राणा गुहाशया
न्निहिताः सप्तसप्त ॥ अतः समुद्रा गिरयश्च सर्वे तस्मा
त् स्यंदते सिंधवः सर्वरूपाः ॥ अतश्च विश्वा ओषधयो
रसाश्च येनैष भूतस्तिष्ठयंतरात्मा ॥ ब्रह्मा देवानांपद

१ वीः कवीनामृषिर्विप्राणांमहिषोमृगाणां ।। श्येनोगृ
ध्राणांस्वधितिर्वनानां सोमःपवित्रमत्येतिरेभन् ।।
अजामेकांलोहितशुक्लकृष्णांबह्वीःप्रजाःजनयंतीं
सरूपां ।। अजोह्येकोजुषमाणोनुशेतेजहात्येनां
गाम भुक्तभोगामजोन्यः ।। हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धो
ह् तावेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।। नृषद्वरसदृतसद्व्यो ।।१।।
मसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहत् ।।

घृतं मिमिक्षिरे घृतमस्य यो। नि घृते श्रितो घृत मुवस्य

धाम ।। अनुष्वद मावः मादयस्व स्वाहा कृतं वृषभव

क्षि हव्य ।। समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ उदार ॥ ४५ ॥ शुना सम

मृतत्वमानट ।। घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवा

नाममृतस्य नाभिः ।। वयं नाम प्रब्रवामा घृतेनास्मिन्यज्ञे धारया मा नमोभिः ।। उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमा

नं ।। चतुः शृंगो वमी गौर एतत् ।। चत्वारि शृंगा त्र

यो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।। त्रिधा बद्धो

दुपा

२ वृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्यां आविवेश ।। त्रिधाहितं
पणिभिर्गुह्यमानं गविदेवासो घृतमन्वविंदन् ।। इंद्र एकं
सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधयानिष्टतक्षुः ।। योदे
वानां प्रथमं पुरस्ताद्विश्वाधियो रुद्रो महर्षिः ।। हि च्छ
त हिरंण्यगर्भं पश्यत जायमानं सनो देवः शुभयास्मृ २
त्याः संयुनक्तु । यस्मात्परंन्नापरमस्ति किं चिद्यस्मान्नाणी
यो न ज्यायोस्ति कश्चित् ।। वृक्ष इव स्तब्धो दिवितिष्ठत्ये ष्ठये
र्णं पु दंपूरुषेसर्वं ।। न कर्मणा ने [illegible] ।। प्रजया कः
धनेनत्यागेनैके अमृतत्वमानशुः ।। परेणनाकंनि
णा

हितंगुहायांविभ्राजदेतद्यत्तपोविशंति ॥ वेदांतविज्ञानसु
नःश्चिता-र्थाःसंन्यासयोगाद्यदलतयःशुद्धःसत्वा ॥ तेब्रं
सरि ह्मलोकेतुपरांतकालेपरामृतात्परिमुच्यंतिसर्वे ॥
दहरंविपापंपरमेश्मभूतंयत्पुंडरीकंपुरमध्यसंस्थं ॥
स्म भू ते तत्रापिदहरंगगनंविशोकःस्तस्मिन्यदंतःस्तदुपासितव्यं ॥
योवेदादौस्वरःप्रोक्तोवेदांतेचप्रतिष्ठितः ॥ तस्यप्रकृतिली
स नस्ययःपरःसमहेश्वरः ॥ सहस्रशीर्षंदेवंविश्वाक्षंविश्वशंभु
वं ॥ विश्वंनारायणंदेवमक्षरंपरमंपदं ॥ विश्वतःपरमान्नि
त्यंविश्वंनारायणंहरिं विश्वमेवेदंपुरुषस्तद्विश्वमुपजी

३

ख

वति ।। पतिंविश्वस्यात्मेश्वरं शाश्वितं शिवमच्युतं ।। नाराय
णं महाज्ञेयं विश्वात्मानं परायणं ।। नारायणपरो ज्योति
रात्मा नारायणः परः ।। नारायणपरं ब्रह्मतत्वं नारायणः
परः ।। नारायणपरो ध्याता ध्यानं नारायणः परः ।। यच्चि
किंचि जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतोपि वा ।। अंतर्ब बहिश्च तत्स
र्वं व्याप्य नारायणः स्थितः ।। अनंतमव्ययं ँ समु
द्रेंतं विश्वशंभुवं ।। पद्मकोशप्रतीकाशं हृदयं चाप्य
धोमुखं ।। अधो निष्ट्या वितस्यांते नाभ्यामुपरि

कवि ँ

तिष्ठति। ज्वालमालाकुलंभाति विश्वस्यायतनमहत्॥
सततय्शिलाभिः स्थलंपयाकोशसंनिभं॥ तस्यालेसु
ष्मिंतस्मिन्सर्वंप्रतिष्ठितं। तस्यमध्येमहानग्निर्विश्वार्चि
र्विश्वतोमुखः॥ सोग्रभुग्विभजंतिष्ठंनाहारमजरः
कविः॥ तिर्यगूर्ध्वमधःशायीरश्मयःस्तस्यसंतता।
संतापयतिःस्वंदेहमापादतलमस्तकः॥ तस्य
मध्येवह्निशिखाअणीयोर्ध्वाव्यवस्थितः॥ नीलतो
यदमध्यस्थाद्विद्युल्लेखेवभास्वरा। नीवारशूकम

षिर
सूक्ष्म
त

६१

अपि वा संताना यजु ॥

तान्वी पीताभास्वत्युपमा ॥ तस्याः शिखाया मध्ये परमात्मा
व्यवस्थितः ॥ स ब्रह्म स शिवः स हरिः स्वेन्द्रः सोऽक्षरः परमः
स्वराट् ॥ आदित्यो वा एष एतं मण्डलं तपति तत्र ता ऋचः
वः स तदृचा मंडलं स ऋचां लोको अथ य एतस्मिन् मण्डले वि यए
॥ दीप्यते तानि सामानि स साम्नां लोको अथ य एतस्मि
न्मंडले विषि पुरुषः स्तानि यजूंषि स यजुषां मण्डलं ४
स यजुषां लोकः स इषा त्रयैव विद्या तपति य एषो
तेरादित्ये हिरण्मयः पुरुषः ॥ आयो वै तेज ओजो बलं ॥

मैनो यश्चक्षुःश्रोत्रमात्मामनोमन्युर्मेसस्सकाशः सोन्वं मित्रो
वायुराकाशः प्राणोलोकपालःकः किं कं तत्सत्यमन्नम
मृजीवो विश्वःकतमस्स्वयंभुर्ब्रह्मैतदमृतं एषपुरुष
तो भूतानामधिपतिर्ब्रह्मणः ॥ सायुज्यं सलोकतामा ए ष
प्नोतितासामेवदेवतानां सायुज्यं सार्ष्टितां मा
समानलोकतामाप्नोति लियएवंवेदयुपनि
षत् ॥ निधनपतये नमः ॥ निधनपतांतिकायनमः ॥
ऊर्ध्वाय० ॥ ऊर्ध्वलिंगाय न० ॥ हिरण्याय० ॥ हिरण्यलिं० ॥

५ सुवर्णाय० ॥ सुवर्णलिं० दिव्याय० दिव्यलिं० ॥ भवाय० भ
वलिंगा० ॥ शर्वाय० ॥ शर्वलिंगा० ॥ शिवाय० ॥ शिव
लिंगा० ॥ ज्वलाय० ज्वललिंगा० आत्माय नमः ॥ आ
त्मलिंगा० परमाय० ॥ परमलिंगा० एतत्सोमस्य सू
र्यस्य सर्वलिंगं स्थापयति पाणिमंत्रं पवित्रं ॥ सद्यो
जातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमोनमः ॥ भवेभवे
नातिभवे भवस्वमां भवोद्भवाय नमः ॥ वामदेवा
यनमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः काला ५

१बलविकरणाय नमो १

यनमः कलविकरणायनमो ऽबलायनमो बलप्रमथ
नायनमः सर्वभूतदमनायनमो मनोन्मनायनमः ॥
अघोरेभ्यो ऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यः स
र्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ तत्पुरुषाय विद्महे
महादेवाय धी [illegible] महि ॥ तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥
ईशानः सर्ववि [illegible] द्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्र
ह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदा
शिवो ॥ नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यवर्णाय हिरण्यरूपा १

६६

य हिरंण्यपतयेंबिकापतय उमापतय पशुपतयेनमो
नमः ।। ऋतं सत्यं परंब्रह्मपुरुषं कृष्णपिंगलं ।। ऊ
र्ध्वरेतं विरूपा क्षं विश्वरूपाय वै नमो नमः ।। ६
सर्वो वै रुद्रस्तस्मै पुरुषो वै रुद्रः सन्महो नमो नमः ।।
विश्वंभूतंभुव नंचित्रंबहुधाजातंजायमानंचयत्तु ।।
सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ।। कद्रुद्राय प्रचे
तसे मीढुष्टमाय तव्यसे ।। वोचेम शंतमं हृदे ।। सर्वो
ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ।। यस्य वैकंकत्यग्नि
होत्रं हवणीभवति ।। प्रत्येवास्याहुतयस्तिष्ठंत्यथोप्रतिष्ठित्यै ।।
।। कृष्णयजुषयजुइतिपंच ।।

स्मै रु द्राय नमो अस्तु ।।

हता

अदितिर्देवागंधर्वामनुष्याः पितरोसुरास्तेषांꣳ सर्वेषां भू
तानां माता मेदिनी महती मही सावित्री गायत्री जगत्युर्वी पृथ्वी
बहुला विश्वा भूता कतमा काया सा सत्येत्यमृतेति वसिष्ठः ॥ आ
पो वा इदꣳ सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः पशव आपोन्न
मापोमृतमापः सम्राडापो विराडापः स्वराडापश्छंदाꣳस्यापो
ज्योतीꣳष्यापो सत्यमापः सर्वा देवता आपो भूर्भुवः सुवरा
प ओं ॥ अपेतु मृत्युरमृतं म आगन्वैवस्वतो नो अभयं कृणो स्व
तु ॥ पर्णं वनस्पतेरिवाभिनः शीयताꣳ रयिः सचतां नः शची
पतिः ॥ परं मृत्यो अनुपरेहि पंथां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ॥

यजूꣳषि
ष्या ४ प
प:

प्रमोषीः ।। उग्रंमामेरीरिष आयुरुग्रा न्नृवक्षसं त्वा ओं हवि
षाविधेम ।। मा नो महान्तमुतमानो अर्भकंमा। न उक्षंतमुतम
न उक्षितं ।। मा नो वधीः पितरंमोतमातरं प्रियामा नः स्तनुरु वो
द्ररीरिषः ।। मा नः स्तोके तनये मान आयुषि मा नो गोषु मा नो
अश्वेषु रीरिषः ।। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मंतो
नमसा विधेम ते ।। प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि न
परिता बभूव ।। यत्कामास्ते जुहुमस्तं नो अस्तु वयं स्याम
पतयो रयीणां ।। स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।।
वृषेंद्रः पुर एतु नः स्वस्तिदा अभयंकरः ।। त्र्यंबकं यजामहे

सुगंधिंपुष्टिवर्धनं ।उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमा
मृतात् ।। येतेसहस्रमयुतंपाशामृत्योमर्त्यायहंतवे ।। ता
न्यज्ञस्यमाययासर्वानवयजामहे ।। मृत्यवेस्वाहामृत्य
वेस्वाहा ।। ओंतद्ब्रह्मा ओंतद्वायुः ।। ओंतदात्मा ओंतत्सत्यं ।। ओंत
त्सर्वं ।। ओंतत्पुरोर्नमः ।। अंतश्चरतिभूतेषुगुहायांविश्वमू
र्तिषु ।। त्वंयज्ञःत्वंवषट्कारः ।। त्वमिंद्रस्त्वंरुद्रस्त्वंविष्णुस्त्वंब्र
ह्म[illegible]प्रजापतिः ।। त्वंतदापआपोज्योतीरसोमृतंब्रह्मभूर्भु
वःस्वरों ।। प्राणानांग्रंथिरसिरुद्रोमाविशांतकः ।। तेनान्ने
नाप्यायस्व ।। नमोरुद्रायविष्णवेमृत्युर्मेपाहि ।। त्वमग्नेद्यु

गः पुरो अश्वेन वाजिना पुष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ॥ अभिप्रियं यत्पुरोडाशमर्व
तात्वष्टेत् ॥३॥ एनं सौश्रवसाय जिन्वति ॥ यद्धविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः प वि
र्यश्वं नयंति ॥ अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥ होता
ध्वर्युरावया अग्निमिंधो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सुविप्रः ॥ तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन
स्विष्टेन वक्षणा आपृणध्वं ॥ यूपव्रस्का उत ये यूपवाहाश्चषालं ये अश्वयूपाय
तक्षति ॥ ये चार्वते पचनं संभरंत्युतो ॥२॥ तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ॥ उप प्रा
गात्सुमन्मे धायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ॥ अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदंति
देवानां पुष्टे चकृमा सुबंधुं ॥ यद्वाजिनो दाम संदानमर्वतो या शीर्षण्या रशना रज्जु
रस्य ॥ यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥ यदश्वस्य क्रविषः ॥३॥

अपिदेवे ...यं स्तं॥ मा त्वाग्निर्ध्वनयिद्धूमगंधिर्मोखा भ्राजंत्यभि विक्त जघ्रिः॥ इष्टं वीतमभिगूर्तं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृ
भ्णां स्यत्वं॥ यदश्वाय वास उपस्तृणंत्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै॥ संदानमर्वंतं पड्वीशं प्रिया देवेष्वा याम
मांश्रिको शायद्वास्वरो स्वधितो रिसमस्ति॥ यद्धस्तयोश्शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि
देवेष्वस्तु॥ यदूवध्यमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गंधो अस्ति॥ सुकृता त
१५६ च्छमितारः कृण्वंतूत मेधं शृतपाकं पचंतु॥ यत्ते गात्रादग्निना पच्यमानादभिशू
लं निहतस्यावधावति॥ मा तद्भूम्यामाश्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु॥
इदु तो क्रविषः श्रिषस्सतच॥ ८॥ ये वाजिनं परिपश्यंति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति
पेधानाय ये चार्वतो मांस भिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु॥ यन्नीक्षणं मांस्प
चन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि॥ ऊष्मण्यापिधाना चरूणामंकाः सूनाः ५६
परिभूषंत्यश्वं॥ निक्रमणं निषदनं विवर्तनं यच्च पड्बीशमर्वतः॥ यच्च पपौ यच्च घासिं॥१॥
जघास सर्वा ता तैब्रह्मणाच्छदयामि॥ चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देवबंधोर्वंक्रीरश्वस्य
यं तिय तेसादे महसा ... नस्य पार्ष्णि यावा ... ॥ २॥ मानुनोदा॥ ... वेत्ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते +९

सऋक्वेलागुतोनवर्तम्ऽूरोजफलिगऽूरवेता ॥ बृहस्पति
रास्त्रियाहव्यसूदःकनिऋदद्वावशतीरुदाशुत्नू ॥ मरुतो
यध्ववोदिवोयावःशर्म ॥ अर्यमायातिवृषभःस्तुविष्मा
दाताव सूनांपुरुहूतोअर्हन्नु ॥ सहस्राक्षो गोत्राभिद्वज्रबा
हुरस्मासुदेवोद्रविणांदधातु ॥ येतेयमन्बृहद्वोदेवया
नाःपंथानः॥४॥ रातंदिव आचरति ॥ तेभिर्नोदेवम
हिशर्मयच्छशंनएधिद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ बुध्नादग्रमंगि
नं

७२॥ रोभिरोभिर्गृणानो विपर्वतस्य दृंहितान्यैरत् ॥ रुजद्रोधां
सि कृत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥ बुध्ना
दग्रेण वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनां ॥ वृथा
सृजत्पथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥ ॥५॥
॥ प्र यो जज्ञे विद्वाँ अस्य बन्धुं विश्वानि देवो जनिमा विव
क्ति ॥ ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार मध्यान्नीचादुच्चा स्वधया
भि प्र तस्थौ ॥ महान्मही अस्तभायद्वि जातो द्यां सद्म ॥७२॥

पार्थिवं रजः ॥ स बुध्न्यादाष्ट्र जनुषाभ्यग्रं बृहस्पतिर्दे
वता यस्य सम्राट् ॥ बुध्नाद्यो अग्रमभ्यर्त्योजसा बृहस्प
तिमा विवासंति देवाः ॥ भिनद्वलं वि पुरो दर्दरीति कनि
क्रदत्स्वरपो जिगाय ॥ ६ ॥ पुवंवीत मा विवासति
पंथानो दीर्घया थे: सोमस्य ता मद इंद्रश्चकार देवान
वंच ॥ ॥ १ ॥ ७ ॥ आदित्येभ्यो देवा वै मर्त्यो देवा वै
सत्रमासत लायुर्मो प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशत्प्रजापतिर्दे

॥७३॥ वेभ्योन्नाद्यं देवासुरास्तान्प्रजनोध्रुवोसिसुयन्नवमेदाम्नि
वैप्रजापतिर्वरुणायययावाभिंद्रावरुणास्त्नवम्त्रुतुर्दश॥
॥ ॥छ॥ ॥१४॥ ॥आदित्येभ्यस्त्वष्टुरस्मैदानकामा
एवावरुंधेग्निवैसप्रत्नवस्त्वष्टूपंस्याशतु ।। छ ॥
॥ छ ॥ हरिःओंम् ॥ ॥श्रीवेंकटेशायनमः।।। ॥७६॥
श्रीभवानिशंखरार्पणमस्तु ॥ श्रीविष्णुशार्पणमस्तु ॥ ॥
॥छ॥ छ॥ छ ॥ छ ॥श्रीलिंगाभटपुत्रवेंकनासुहस्त॥ छ।
५ ८

वाएतस्मादपक्रामत्यथैषपाप्मनागृहीतोयस्ययस्याभवति
पर्येवास्मिंस्तयादधातिपयस्यायां ॥२॥ पुरोडाशमव
दधात्यायतनंवैतमेवैनंकरोत्यथोआयतनवंतमेवसंतु
ध्रौव्यूहतिदिक्ष्वेवप्रतितिष्ठतिपुनःसमूहतिदिग्भ्यए
वास्मैभिषजंकरोतिसमूह्यावद्यतियथाविध्यंनिष्कृंतति
तादृगेवतद्योवामित्रावरुणाभग्नोस्त्रामस्तंवामेतेना
वयजइत्याहदुरिष्टाएवैनंपातियोवामित्रावरुणा

६०॥ द्विपास्सु पुरुषु सामस्तं वाष्टुतेनावयजइत्याहेलावतीर्वा
आपओषधयोवनुस्पतयः प्रजाः पशवउपजीवनीयाः
ताएवास्मैवरुणपाशान्मुंचति॥३॥ एतस्यपयस्या
यांपातिषड्विंशतिश्च॥ ॥ १३॥ छ॥ सप्तन्नव
वि न्निकाव्येइर्वौछ्रितस्परीदुंनरः॥त्वन्नः सोमविश्वतोरक्षा
राजन्नघायतः॥ नरिष्येत्वावातः सखा॥ यातेधामानि
दिवियापृथिव्यां यापर्वतेष्वोषधीष्वप्सु॥ तेभिर्नोवि ॥७०॥

ध्वैः सुमना अहेडंउत्वाजैत्सोमप्रतिष्ठव्यागभाय॥ अग्नीषोमासवे
दसासहूतीवनतंगिरः॥ संदेवत्राबभूवथुः॥ युवं॥१॥ एतानिदि
विरोचनान्यग्निश्चसोमसक्रतूअधत्तं॥ युवंसिंधूं
रभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुंचतंगृभीतान्॥ अग्नी
षोमाविमंसुमेशृणुतंवृषणाहवं॥ प्रतिसूक्तानिहर्य
तंभवतंदाशुषेमयः॥ आन्यंदिवोमातरिश्वाजभाराम
थ्नादन्यंपरिश्येनोअद्रेः॥ अग्नीषोमाब्रह्मणावावृधानो
रुंयज्ञायचक्रथुरुलोकं॥ अग्नीषोमाहविषःप्रस्थि

॥७१॥ तस्यवीतं॥२॥हर्यैतंवृषणाजुषेथां॥सूत्रामीणास्ववसा
हिभूतमथोधृत्तंयजमानायशंयोः॥आप्यायस्वसंते॥
गणानांत्वागणपतिंहवामहेकविंकवीनामुपमश्र
वस्तमं॥ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनःशृण्वन्नू
तिभिःसीदसादनं॥सेद्ग्निनेनसविश्वासंजन्मनास
पुत्रैर्वाजंभरतेधनान्नृभिः॥देवानांयःपितरमाविवा
सति॥३॥अधामनाहविषाब्रह्मणस्पतिं॥ससुष्टुभा ७

।। ६६ ।।

स्त्रामस्तंवामेलेनावयजेयोवामिंद्रावरुणाद्विपास्सुपत्रु
पुच्यतुष्यास्सुगोष्ठेगृहेषुप्स्वोषधीषुवनस्पतिषुस्त्राम
स्तंवामेलेनावयजइंद्रोवाहलस्य ।। १ ।। इंद्रियेणा
पक्राम तिवरुएनंवरुणपाशेनगृह्णातियःपाप्मना
गृहीतोभवतियःपाप्मनागृहीतस्यातस्माएतामैंद्र
वरुणींपयस्यान्निर्वपेदिंद्रएवास्मिन्निंद्रियंदधातिव
रुणएनंवरुणपाशान्मुंचतिपयस्याभवतिपयोहि ।। ६६ ।।

थवैस्यप्सुवैवरुणःसाक्षादेववरुणमवयजतेपो
नप्त्रीयंचरुंपुनरेत्यनिर्वपेदप्सुयोनिर्वाअश्वःस्वा
मेवैनंयोनिंगमयतिसएनꣳशांतउपतिष्ठते॥ २॥
॥मुंचतिचमिरुꣳसप्तदशच॥ ॥१२॥ ॥कृ॥
॥यावामिंद्रावरुणायतव्यातनूस्तयेममꣳहसोमुं
चतंयावामिंद्रावरुणासहस्यारक्षस्यातेजस्यात
नूस्तयेममꣳहसोमुंचतंयोवामिंद्रावरुणावग्नौ

णोसीत्याह प्राणापाना वेवास्मिन्नेतेन दधाति विष्वे षांदे
वानोप्राणोसीत्याह प्राणापानाव वीर्यमेवास्मिन्नेतेन
दधाति घृतस्य धारामसि तस्य पंथामित्याह याधायज्
रे वैतस्यां वमानेन त्वा स्तोमेनेति ॥ ३ ॥ आह प्राणमेवा
स्मिन्नेतेन दधाति बहद्रथं तस्यो स्वा स्तोमेनेत्याहौ
जएवास्मिन्नेतेन दधात्यग्ने स्वामात्रयेत्याहात्मानमे
वास्मिन्नेतेन दधात्यय विजः पर्याहुर्यो वंत एवाविजः

स्तएनंभिषज्यंतिब्राह्मणोहस्तमन्वारभ्यपर्याहुरेकधै
वयजमानआयुर्दधातियदेवतस्यताद्धिरण्यात् ॥ ४ ॥
घृतंनिषिंबत्यायुर्वैघृतममृतादेवायुर्निष्पिब
तिशतमानंभवतिशतायुःपुरुषःशतेंद्रियआयु
ष्येवेंद्रियेप्रतितिष्ठत्यथोखलुयावतीःसमाएष्य
न्मन्येततावन्मानंस्यात्समृध्याइममग्नआयुषे
वर्चसेकृधीत्याहायुरेवास्मिन्वर्चोदधातिविश्वेदे ॥ ३७ ॥

वा जरदष्टिर्यथासदित्याजरदष्टिमेवैनं करोत्यग्नि
रायुष्मान्तिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा आयुष्मंतस्ते
वास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति ॥२॥५॥ ररसदेवाना
ँ सोमो नेति हिरण्याद्सदिति द्वाविंꣳशतिश्च ॥११॥ श्री॥
॥प्रजापतिर्वरुणायाश्वमनयत्स स्वां देवतामार्छत्स पर्य
दीर्यत स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं निरवपत्ततो
वै स वरुणपाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति योऽश्वं

प्रतिगृह्णाति यावतोऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणां
श्चतुष्कपालान्निर्वपेद्वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति
स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति ॥ १ ॥ चतुष्कपाला
भवन्ति चतुष्पाद्ध्यश्वः समृद्ध्या एकमतिरिक्तं निर्वपेद्य
मेव प्रतिग्राही भवति यं वाध्येति तस्मादेव वरुणपा
शान्मुच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेककपा
लमनुनिर्वपेदमुमेवादित्यमुच्चारं कुरुते पो वरुण

त ॥अग्निं वाऽस्य शरीरं गच्छति सोम ८ सौरं वरुणाऽग्नं वरुण
पाशो न गच्छति सरस्वती वाग ग्ना विष्णुआत्मा घ स्यन्वो
गाम यति यो ज्यो गाम यावीस्या घो वा कामयेत सर्वमा
यु रिया मिति तस्माऽत्ला मिष्टिं नि र्वपेदा ग्नेयमष्टाक
पाल ८ सौम्यं चरुं वारुणं दशाक पाल ८ सारस्वतं चरु निष्क्री
मा ग्ना वैष्णवमेकादशाक पालम ग्नेरे वास्य शरीरं निष्क्री णा
सोमाइसं ॥१॥ वारुणेनैवैनं वरुण पाशान्मुञ्चति सा च

॥९९॥ रस्खलेन वा वंदधास्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देव
ता भिषज्यैवैनं यज्ञेन चाभिषज्यत्यस्य तत्पदीना सुर्भव
तिजीवत्येव यन्नवमैतन्नवनीतमभ्यवद्यदित्याज्य
मवैच्छतेरूपमेवास्यैनत न्महिमानं व्याचष्टेऽश्विनौ
प्राणोसीत्याहाश्विनौ वै देवानां ॥२॥ भिषजौ ता
भ्यामेवास्मै भेषजं करोतीन्द्रस्य प्राणोसीत्याहें
द्रियमेवास्मिन्नेतेन दधाति मित्रावरुणयोः प्रा ॥९९॥

एतदेवसर्वं स्वजातेष्वधिभवतियस्यैवंविदुषएतेपरिधयःपरिधीयंतआमनमस्यामीनस्थानःदेवाइतिस्वआहुतीर्जुहोतियेतावंतोवैसजातायेमाहांतोयेक्षुल्लकायास्त्रियःस्तानेवावरुंधेतदुपनमवरुंधाउपतिष्ठंते ॥ ३ ॥ स्वाहामनमभैसिसैजानाधूरुंधेपंवय ॥ ॥ १ ॥ ॥ ॥ यन्नवमैतन्नवनीतमभवद्यदसर्पत्तत्सर्पिरभवद्यदध्रियततद्घृतमभवदश्वि ता

॥९४॥

नौ: प्राणोसि तस्य ते दत्तां ययो: प्राणोसि स्वाहेंद्रस्य प्रा
णोसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणोसि स्वाहा मित्रावरुणयो:
यो: प्राणोसि तस्य ते दत्तां यस्य प्राणोसि स्वाहा विश्वेषां
देवानां प्राणोसि ॥१॥ तस्य ते ददतु येषां प्राणोसि स्वाहा
घृतस्य धारा ममृतस्य पंथामिंद्रेण दत्तां प्रयतां मरुद्भि:॥
तत्वा विष्णु: पर्यपश्यत्तत्वेडा गव्यैरयत् ॥ प्राबुमा
नेनेत्वा स्तोमेन गायत्रस्य वर्तन्योपांशोर्वीर्येण

॥ ३४ ॥

देवस्त्वासवितोत्सृजतुजीवातवेजीनस्यायेबृहद्रथं
तरयौस्त्वास्तोमेनत्रिष्टुभोवर्तन्यानुक्सावीयैता
देवस्त्वासवितोत्सृ॥२॥सृजतुजीवातवेजीवन
स्यायोअग्नेस्त्वामात्रेयाजगत्यैवर्तन्यागत्रयप्लास्य
वीर्येणादेवस्त्वोसवितोत्सृजतुजीवातवेजीवनस्या
याइममग्नआयुषेवर्चसेकृधिप्रियं रेतोवरुण
सोमराजन्न्॥मातेवास्माअदितेशर्मयच्छविश्वेदे

॥९५॥

वाजरः दृष्टिर्ये थासरलृ॥ अग्निरायुष्मांसवनस्पति
भिरायुष्मांतेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि सोमआयुष्मां
सओषधीभिर्यज्ञआयुष्मांसदक्षिणाभि ब्रह्मायुष्मत्त
द्ब्राह्मणैरायुष्मद्देवाआयुष्मंतस्तेमृतेनापिरंते आयुष्मं
तस्तेस्वधयायुष्मंतस्तेनत्वायुषायुष्मंतंकरोमि॥
॥२॥ ॥विश्वेषांदेवानांप्राणोसित्रिष्टुभोवर्त्तन्याश्रु
कस्यवीर्येणदेवस्त्वासवितोत्सामआश्मान्पंयविध्रुशतिश्च॥
॥१०॥

॥९५॥

॥ नर्यापुसोष्ठ॥ अग्निर्भूवद्रयिपतीरयीणाꣳ सत्राव
काणोअम्लानिविश्वा॥ हिरण्यपाणिमूतयेसवितार
मुपह्वये॥ सचेत्तादेवतापदं॥ वाममद्यसवितर्वाम
मुश्वोदिवेदिवे वाममस्मभ्यꣳसावीः॥ वामस्यहिक्षय
स्यदेवभूरेरयाधियावामभाजस्याम॥ बडित्थापर्वता
नां॥२८२ खिद्रंबिभर्षिपृथिवि॥ प्रयाभूमिप्रवत्वतिम
ह्नाजिनोषि॥२॥ मह्निनि॥ स्तोमासस्त्वाविचारिणिप्रति
ष्टोभंत्यक्तुभिः॥ प्रयावाजंनहेषंतंपेरुमस्यस्यर्जुनि॥

।४९।। ऋदूदूरेणसख्या सचेयुयोमानरिष्येधर्यश्वपीतः।।अयं
यःसोमोन्यधाय्यस्मेतस्मोइंद्रंप्रतिरमेम्यच्छ।।आपांतम
न्युस्तृपलप्रभर्मधुनिःशमीवाच्छरुमाऽऋजीषि।।सो
मोविश्वान्यतसावनानिनावोगिंइंद्रप्रतिमानानिदेभुः।।
प्र।।६।।ऊवानःसोमऋतयुश्चिकेतेंद्रायब्रह्मजनमद
ग्निरर्चन्।।वषायंतासिशावसस्तुरस्यांतर्येच्छगृणते
धर्त्रंवृऽऽह।।समबाधस्तेमदु।यत्रु।धायंवब्रह्मनरो
ब्रह्मकृतःसपर्यन्।।अर्कोवापत्तुरतेसोमेचक्षासा ।।५०।।

त्रो दिंह्वौ दधर्थ पृथुलूयों ॥ वषट्ते विष्णावास आकृणोमि त
न्मेजुषस्व शिपिविष्ट हव्यं ॥४॥ वर्धंतु त्वा सुष्टुतयो गि
रोमे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ प्रतत्ते अद्या शिपिविष्ट
नामार्यः शंसामि वयुनानि विद्वान् ॥ तं त्वा गृणामि
तवसमतव्यान्क्षयंतमस्य रजसः पराके ॥ किमित्ते वि
ष्णो परिचक्ष्यं भूत्प्रयद्ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि ॥ माव
र्पो अस्मदप गूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभूथ ॥ ५ ॥
अग्ने दा दाशुषे रयिं वीरवंतं परीणसं ॥ शिशीहि नः सू

४१ सून्नुमतः॥ दा नो अग्ने शतिनो दाः सहस्रिणो दुरो न
वाजꣳ श्रुत्या अपा वृधि॥ प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्म
णा कृधि स्वर्णशुक्रमुषसो विदिद्युतुः॥ अग्निर्दा
द्द्रविणं वीरपेशा अग्निरृषिं यः सहस्रा सनोति॥ अ
ग्निर्दिवि हव्यमाततानाग्नेर्धामानि विभृता पुरु
त्रा॥ मा॥ ६॥ नोम घीरालु भर॥ घृतं न पूतं तनूर
रेपाः शुचि हिरण्यं॥ तत्ते रुक्मो न रोचत स्वधावः॥
उभे सुश्चंद्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनि॥ उतो ४१

नऊस्पप्र योउक्थेषु शावसस्पत इषं स्तोतृभ्य आभ
र ॥ वायौ शतं हरीणां युवस्व पोष्याणां ॥ उत वा लेस
हस्विणो रथ आया तूपाजसा ॥ प्रयाभिः ॥ ७ ॥ यासि
दाश्वांसमच्छा नियुद्भिर्वायविष्टये दुरोणं ॥ निर्नो र
यिं सुभोजसं युवेह नि वीरवद्गव्यमश्वियं च राधः ॥
रेवतीर्नः सधमाद इंद्रे संदु विवाजाः ॥ क्षुमंतो या तु
भिर्मदेम ॥ रेवां इद्रेवतः स्तोता स्यात्त्वावतो मघोनः ॥
प्रेदु हरिवः श्रुतस्य ॥ ८ ॥ दधानो ळिनो विदेभुः प्रहव्यं

॥४५॥ बभूथमायाभिःस्वधावारिपुरीश्रद्वे ॥ छ ॥ १२ ॥ छ ॥
प्रजापतिःसतासृष्टाअग्नयेपथिकृतेग्नयेकामाया
श्रा ग्नयेन्नवतेवैश्वानरमादित्यंचरुमैद्रंचरुमिंद्रा
यान्वेजवआग्नावैष्णवमुसोसौमारौद्रंमैंद्रमेका
दशकपालंहिरण्यगर्भोद्वादश ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ १२ ॥
॥ प्रजापतिरग्नयेकामायाभिसंभवतोयाविद्विषाणयो
रिध्मेसन्नह्येदाग्नावैष्णवमुपरिष्टाद्यासिदाश्वाणं
समेकसप्तातिः ॥ ७१ ॥ छ ॥ हरिःओं ॥ ॥ छ ॥ श्रीकेशवा पत्र
॥ मम ॥ ॥४८॥

॥श्रीगणेशायनमः॥ शुभमस्तु॥ हरिः ॐ॥ ॥ ॥
आदित्येभ्यो भुवद्वद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम आदित्या वा
एतं भूत्यै प्रतिनुदंते योलं भूत्यै सन्भूतिं न प्राप्नोत्या
दित्यानेव भुवद्वतः स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवैनं
भूतिं गमयंति भवत्येवादित्येभ्यो धारयद्वद्भ्यश्चरुं नि
र्वपेदपरुद्धो वापरुध्यमानो वा दित्या वा अपरोद्धा
र आदित्या अवगमयितार आदित्यानेव धारयद्व
तः॥ १॥ ॥ स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवैनं

॥४९ । विशिदाघ्नत्यनपरुध्यो भ्रात्यादिलेन्कमन्यं स्वे स्यपरुध्यमा
नोस्यपद्मादधीलेयं वा अदितिरियमेवास्मै राज्यमनु
मंन्यते सत्याशीरित्याशीरित्याह सत्यामेवाशिषं कुरु
त इह मनइत्याह प्रजाएवास्मै समनसः करोत्यप
प्रेतमरुतः ॥ २॥ सूदानरेनाविश्पतिनाभ्यमुष्म राज
नमित्याह मारुती वै विड्ज्येष्ठो विश्पतिर्विशैवैनं
राष्ट्रेण समर्धयति यः परस्तादग्राम्यवादी स्यात्तस्य
गृहाद्व्रीहीना हरेच्छुक्लांश्च कृष्णांश्च विचिनुया ॥४९।

घेरुरुक्कास्य स्तमादित्यं चरुं निर्वपेदादित्यावै देवतया वि
डिवशमेवानगच्छति ॥ ३ ॥ अवगलास्यविडेनवगतपूंस्र्
राष्ट्रमित्याहुर्यकच्छास्युस्तं वारुणं चरुंनिर्वपेद्वारुणं
वै राष्ट्रमुभेरहवविशं च राष्ट्रं चावगच्छति यदिनावगा
च्छेदिममहमादित्येभ्योभागं निर्वपामि यामुष्मादि
मुष्यैविशोवगंलोरिति निर्वपेदादित्याएवैनंभा
गधेयं ~~[illegible]~~ प्रसंतोविशमेव ॥ ४ ॥
॥ गमयंति यादिनावगच्छेदाश्वत्थान्मयूरवा सस

५०॥ मध्यमेषायामुपहन्यादिदमहमादित्यान्बध्नामिअस्यामु
ष्मादमुष्यैविशोवमंतोरित्यादित्याएवैनंबध्नसर्वी
राविशमवगमयंतियदिनावगच्छेदेतमेवादित्यं
चरुंनिर्वपेदिध्मेपिमयूखान्सन्नह्येदनपरुध्य
मेवावगच्छतीत्याश्वत्थाभवंतिमरुतोवाएतदोजो
यदश्वत्थऊजो जसैवैविशमवगच्छतिसप्तभवंति
सप्तगणावैमरुतोगणशएवविशमवगच्छति॥ ५॥
॥धारयद्वतोमरुतोगच्छतिविशमवैतदष्टादशय॥ १॥ ॥
५०

॥देवावैमृत्योरबिभयुस्तेप्रजापतिमुपाधावंतेभ्यए
तांप्राजापत्यांशतकृष्णलांनिरवपत्तयैवैष्वमृत
मदधाद्योमृत्योर्बिभीयात्तस्माएतांप्राजापत्यां
शतकृष्णलांनिर्वपेत्प्रजापतिमेवस्वेनभागधेये
वा नोपधावतिसएवास्मिन्नायुर्दधातिसर्वमायुरेति
शतकृष्णलाभवतिशतायुःपुरुषःशतेंद्रियआयु
ष्येवेंद्रिये॥१॥प्रतितिष्ठतिघृतेभवतितेजोवै
घृतंतेजस्त्यायुर्वैघृतममृतंहिरण्यमायुः

॥५१॥ ह्येवास्मा अमृतं स समीचीं दधाति चत्वारि चत्वारि
कृष्णलान्यवदधाति चतुरवत्तस्याप्त्यै एकधा ब्रह्मण
उपहरत्येकधैव यजमान आयुर्दधाति यदा सावादित्यो
न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्मा एतं सौ
र्यं चरुं निरवपन् तेनैवास्मिन् ॥ २ ॥ रुचमदधुर्यो ब्रह्म
वर्चसकामः स्यात्तस्मा एतं सौर्यं चरुं निर्वपेदमुमे
वादित्यं स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मि
न्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवत्युभयतो ५१

रुक्मो भवत्युभयत एवास्मिन्रुचं दधाति प्रयाजेप्रया
जे कृष्णलं जुहोति दिग्भ्य एवास्मै भ्रवर्यसमवद्यति
रुंधे आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्सावित्रं द्वादशकपालं
भूम्यै ॥ ३ ॥ वरुयः कामायेत हिरंण्यं विंदेय हिरंण्यं
मोपनमेदितियदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै हिरंण्यं यस्यैव
हिरंण्यं तेनैवैनद्विंदते सावित्रो भवति सवितृप्रसू
तएवैनद्विंदते भूम्यै चरुर्भवत्यस्यांवाए [illegible] तिय
मेवैनद्विंदत उपैनं हिरंण्यं नमति [illegible] वि वा एष इं

५२ न्द्रियेणवीर्येणव्यृध्यते यो हिरण्यं विंदत एतां ॥४॥ एतान्निर्वपेद्धि
रण्यंवित्वानेंद्रियेणवीर्येण व्यृध्यते तदेतामेवानिर्वपेद्यस्य
हिरण्यंनश्येद्यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै हिरण्यं यस्यैवाहि
रण्यं तेनैवैनद्विंदति सावित्रो भवति सवितृप्रसूत एवै
नद्विंदति भूम्यै चरुर्भवत्यस्यां वा एतन्नश्यति यन्नश्य
त्यस्यामेवैनद्विंदतीदं ॥५॥ त्वष्टुः सोममभीषहापि
बत्सविष्वङ्व्यार्छत्स इंद्रियेण सोमपीथेन व्यार्ध्यत
स यदूर्ध्वमुदवमीत्ते श्यामाका अभवंस्स प्रजापतिमु ५२

पोधावत्तस्मा एतꣳ सौमेन्द्रꣳ श्यामाकं चरुं निरवपत्तेनैवा
स्मिन्निन्द्रियꣳ सोमपीथमेपदधाद्वि वा एष इन्द्रियेण सो
मपीथेनर्ध्यते यः सोमं वमिति यः सोमवामी स्यात्तस्मै ॥ ६
॥ एतꣳ सौमेन्द्रꣳ श्यामाकं चरुं निर्वपेत्सोमं चैवेन्द्रं च स्वे
न भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिन्निन्द्रियꣳ सोमपी
थं धत्तो नेन्द्रियेण सोमपीथेन व्यृध्यते यत्सौम्यो
भवति सोमपीथमेवाव रुन्धे यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं
वै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमव रुन्धे श्या

॥पु ३॥ माकाभत्यैषवावसस्सोमः॥ ७॥ साक्षाद्देवब्रह्मवर्च
समवरुंधेग्नये दात्रेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपे
दिंद्रायप्रदात्रेपुरोडाशमष्टाकपालंपशुकामोग्नि
रेवास्मैप्रजानन्प्रजनयतिवृद्धानिंद्रः प्रयच्छतिदधि
मधुघृतमापोधानावत्यत्तद्वैपशूनांरूपंरूपेणै
वपशूनवरुंधेपंचगृहीतंभवतिपांक्ताहिप
शवोबहुरूपंभवतिबहुरूपाहिपशवः॥ ८॥
॥समृध्यैप्राजापत्यंभवतिप्राजापत्यावैपशवःप्र ॥पु३॥

आपतिरेवास्मै पशून्प्रजनयत्यात्मा वै पुरुषस्य मधु
यन्मधग्नौ जुहोत्यात्मानमेव तद्यजमानोऽग्नौ प्रद
धाति पंक्त्यौ याज्यानुवाक्ये भवतः पांक्तः पुरुषः
पांक्ताः पशव आत्मानमेव मृत्योर्निष्क्रीय पशूनव
रुंधे ॥१॥ इंद्रियेस्मिन्नरम्यालेताभिं द्रुस्यात सौसो
मो बहुरूपा हि पशावस्के चेधा रिंद्र शाद्व ॥ ॥२॥
॥ देवा वै सत्रमासत ऋद्धिपरिमितं यशस्कामास्तेषां
सोमं राजानं यश आर्छत्स गिरिमुदैत्तमग्नि

पू४॥ विन्‌ऽऽरन्न्‌दैत्ताव ग्नीषोमीयंभवतांतानिंद्रोयुत्तविम
शोनुपरैत्तोवब्रवीद्याजयतंमेलितस्माएत्ताभिष्टिंनिर
वपतामाग्नयमष्टाकपालमैंद्रमेकादशकपालंऽसौ
म्यंचरुंतयैवास्मिंतेजः॥ १॥ इंद्रियंवैत्ववर्गंसमेध
तांयोयज्ञविभ्रष्टस्यात्तस्माएतामिष्टिंनिर्वपेदाग्न
यमष्टाकपालमैंद्रमेकादशकपालंऽसौम्यंचरुंय
दाग्नेयोभवतितेजएवास्मिंस्तेनदधातियदैंद्रोभ पू४
४

वतीन्द्रियमेवास्मिंस्तेनं दधा॰ तियसोम्यो ब्रह्मवर्चसं ले
नाग्नेयस्य च सौम्यस्य चैंद्रे समाश्लेषयत्तेजश्चैवास्मि
न्ब्रह्मवर्चसं च समीचीः॥२॥ दधात्यग्नीषोमीयमेका
दशकपालं निर्वपेद्यं कामोनोपनमेदाग्नेयो वै ब्राह्मणः
ससोमं पिबति स्वामेव देवता॰ स्वेन भागधेयेनोपधाव
ति सैवैनं कामेन समर्धयत्युपैनं कामोनमत्यग्नीषो
मीयमष्टाकपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामोऽग्नीषोमावे

५५ वस्वेनभागधेयेनोपधावतितावेवास्मिन्ब्रह्मवर्चसंधत्तो
ब्रह्मवर्चस्येव ॥३॥ भवतियदष्टाकपालस्तेनाग्नेयोयच्छ्या
माकःस्तेनसोम्यःसमृध्यैसोमायवाजिनेश्यामाकं
चरुंनिर्वपेद्यःक्लैब्याद्बिभीयाद्रेतोहिवाएतस्माद्वा
जिनमपक्रामत्यथैषक्लैब्याद्बिभायसोममेववाजिन
ꣳस्वेनभागधेयेनोपधावतिसएवास्मिन्रेतोवाजि
नंदधातिनक्लीबोभवतिब्राह्मणस्पत्यमेकादशकपा ५५

लं निर्वपेद्ग्रामकामः ॥ ४ ॥ ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधेये
नोपधावति स एवास्मै सजातान्प्रयच्छति ग्राम्येव भव
ति गणवतीयाज्यानुवाक्ये भवतः सजातैरेवैनं गण
वन्तं करोत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन्विशं विना
शयेयमिति मारुती याज्यानुवाक्ये कुर्याद्ब्रह्मन्नेव वि
शं विनाशयति ॥ ५ ॥ तेजः समीरी ब्रह्मवर्चस्येव
ग्रामकामः स्त्रियस्त्वारिपूशाञ्च ॥ ३ ॥ छ ॥ छ ॥

५९ ॥ अर्यम्णे चरुं निर्वपेत्सुवर्गकामोसौ वा आदित्यो र्यमा
र्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनꣳ सुव
र्गं लोकं गमयत्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत दान
कामा मे प्रजाः स्युरित्यसौ वा आदित्यो र्यमा यः खलु
वै ददाति सो र्यमार्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप
धावति स एव ॥ १ ॥ अस्मै दानकामाः प्रजाः करोति दा
नकामा अस्मै प्रजा भवन्त्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः का ५३

मयेतस्खुस्तिजनतामियामित्यसो वाआदित्यो यमायुमि
छामेवस्वेन भागधेयेनोप धावति सवैनंतद्गमयतिय
त्राजिगमिषतीतिद्वौवै देवानामानुजावरऔ सौसप्रजा
पतिमुपा धावत्तस्माएतमैंद्रमेका दशकपालं नि:॥ २॥
अवपत्सवैनुमगदेवतानापर्येणायद्वुघ्नवतीअ
ग्रवतीयाज्याकुवाक्येभव अकरोद्धुघ्नादेवेनभगा
पर्येणाय धोराजन्यआनुजावरस्यात्तस्माएतमै

मो॰कृ॰ष॰ का॰ १
१
५७

द्रेमिकादशाकपालं निर्वपेदिंद्रमिंस्वेनभागधेयेनोपधा
वतिसएवैनमग्नं समानानांपरिच्छायालिकुर्ध्नव
तीअग्रवतीयाज्यानुवाक्येभवतोवृध्नादेवैनमग्नं ॥ ६ ॥
॥परिच्छायत्यानुबौकोभवस्येषाहोतस्यैदेवताय आनु
जावरःसमधेयेयोब्राह्मणआनुजोवरस्यात्समोल्लं
बाहिंस्यात्यमेकादशाकपालंनिर्वपेद्इंद्रस्यातिमेवस्वेन
भागधेयेनोपधावतिसएवैनमग्नंसमानानांपरा ५७

यतिबुद्धवतीअग्रवतीयाज्यानुवाक्येभवतोबुद्धादेवैन
मग्रंपरिज्ञायत्यानुपूर्वोकोभवत्येषाह्येतस्यदेवतायत्री
नुजावरसमृध्यै॥ ४ ॥ एवनिरग्रमेतस्यचत्वारिव॥
॥ ४ ॥ ४॥ प्रजापतिस्त्रयस्त्रिंशद्दुहितरआ
संताःसोमायराज्ञेददात्तासांरोहिणीमुपैतांईर्ष्यंतीःपुनर
गच्छंताअन्वेताःपुनरयाचतताअस्मैनपुनरददात्सो
ब्रवीद्धृतममीष्वयथासमावद्धपेष्यामथतेपुनर्दास्या

॥५८॥ मीति स ऋतमामीत्ताऽस्मै पुनरददात्तासाᳪ रोहिणीमेवोप ॥१॥
॥ ऐत्तं यक्ष्म आर्छद्राजानं यक्ष्म आरदिति तद्राजयक्ष्मस्य जन्म
यत्पापीयानभवत्तत्पापयक्ष्मस्य जन्म यज्जायाभ्यो विं
दत्तज्जायेन्यस्य य एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद नैनमे
ते यक्ष्मा विंदंति स एता एव नमस्यन्नुपाधावत्ता अब्रु
वन्वरं वृणामहै समावच्छ एव न उपाय इति तस्मा एतं ॥२॥
आदित्यं चरुं निरवपत्तेनैवैनं पापात्स्रामादमुंचं ॥५८॥

न्यः पाप क्ष्म गृहीत स्यात्त स्मा एत मादित्यं चरुं निर्वपे दा
दित्यान्वै स्वेन भाग धेयेनोपधावति त एवैनं पापा
त्तामोन्मुंचंत्य मावास्यायां निर्वपेदमुमेवैनमाप्यायमा
नमन्वाप्यायय ति नवो नवो भवति जायमान इति
पुरोनुवाक्या भा वत्याय पुरे वा स्मिंल्लयादधाति यमा
दित्या अंशु माप्याय यंतीति याज्यैवैनमेतयाप्या
ययति ॥ ३ ॥ एवोपैलमस्मिंत्रयोदशाव ॥ ५ ॥ छ ॥

।५९।। ।।प्रजापतिर्देवेभ्योन्नाद्यं व्यादिशत्सोब्रवीद्यदिमांल्लोकान
भ्यतिरिच्यातै तन्ममासदिति तदिमांल्लोकानभ्यतिरिच्य
तेंद्रंराजानमिंद्रमधिराजमिंद्रंस्वराजानं। ततोवैस
इमांल्लोकांस्त्रेधादुहत्तत्त्रिधातोस्त्रिधातुत्वं यंकामये
तान्नादस्यादिति तस्मा एतं त्रिधातुं निर्वपेदिंद्राय
राज्ञेपुरोडाशं ।।१।। एकादशकपालमिंद्रायाधिरा
जायेंद्राय स्वराज्ञेयंवा इंद्रोराजायमिंद्रोधिराजोसा ।।५९।।

विंद्धः स्वराह्डिमानेवल्लोकांस्वेनभागधेयेनोपधावति
तल्वास्मा अन्नंप्रयंच्छत्यन्नाद्लवोतियथीस्माव्सेन व
प्रत्तांगादुहल्वमेवामोंल्लोकान्प्रत्नान्कामंमन्नाधंदुह
उत्तानेषुकपालेष्वधिश्रयत्य यालयाम वायत्रयः पुरो
डाशाभवंति त्रयइमेल्लोकाएषांलौकानामाप्याउ
२ त्तरउत्तरोज्यायान्भवत्येवमिवहीमेल्लोकाःसमूध्येस
र्वेषामभिगुमयंन्नवद्यत्यछंबट्कारंयत्यासमन्वा

॥९०॥

हानिर्दाहाय ॥ २ ॥ पुरोडाशं त्रयुः षड्विंशतिश्च ॥ द्वि ॥
देवासुराः संयत्ता आसं तां देवानसुरा अजयं ते देवाः
पराजिग्याना असुराणां वैश्यमुपायं त एत इंद्रियं वी
र्यमपाक्रामं तादिंद्रोऽन्वायत्त दंग्वपाक्रामत्त दवरु
धं नाशक्नोत्त दस्माद् भ्यधीयरत्स प्रजापतिमुपा
धावत्तमेतया सर्वपृष्ठयायाजयत्तयैवास्मिंनि
द्रियं वीर्यमदधाद्य इंद्रियकामः ॥ १ ॥ वीर्यकाम ॥

॥ ६० ॥

स्यात्तमेतया सर्वपृष्ठया याजयेदेता एव देवताः स्वेन भाग
धेयेनोपधावति ता एवास्मिंनिंद्रियं वीर्यं दधति य इं
द्राय राथंतराय निर्वपति यदेवाग्नेस्तेजस्तदेवा
वरुंधे यदिंद्राय बार्हताय यदेवेंद्रस्य तेजस्तदेवाव रुं
धे यदिंद्राय वैरूपाय यदेव सवितुस्तेजस्तत्॥ २ ॥
एवाव रुंधे यदिंद्राय वैराजाय यदेव धातुस्तेजस्तदेवा
वरुंधे यदिंद्राय शाक्वराय यदेव मरुतां तेजस्तदेवाव रुं
धे यदिंद्राय रैवताय यदेव बृहस्पतेस्तेजस्तदेवावरुंधे

॥ ९१ ॥ एतावंति वैतेजाः सिलान्येवा वरूंघउ त्तानेषु कपालेषु
धिश्रयत्यय यो तयामा त्वाय द्धा दशाकपालः पुरोडाशः ॥ ३ ॥
भवति वैष्वदेवत्वाय समंतं पर्यवद्यति समंतमेतमेवे
द्रियं वीर्यं यजमाने दधाति व्यत्या समन्वाहा निर्दीहाय
श्वेतऋषभो वृषिण बस्तः सा दक्षिणा वृषत्वाया वैतयेवयजे
ता भिन्नास्यमान एता अग्ने द्वा अस्य देवता अन्नमदं स्य दं
त्युवेवास्य मनुष्याः ॥ ४ ॥ इंद्रिय २ कामः सवितुस्त हे ९१

॰ जस्तस्पुरोडाशोष्टात्रिंꣳशाद्व ॥ ॥ ७ ॥ श्री ॥ ॥ श्री ॥
॥ रजनो वै कौणेयः क्रतुजितं जानकिं चक्षुर्वन्यमयात्तस्मा
एतामिष्टिं निरवपदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाक
पालꣳ सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालं
तयैवास्मिंश्चक्षुरदधाद्यश्चक्षुष्कामस्यात्तस्मा एतामि
ष्टिं निर्वपेदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालꣳ सौर्यं
चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालमग्नेर्वै चक्षु
षा मनुष्या वि ॥ १ ॥ पश्यंति सूर्यस्य देवा अग्निं चैव सूर्यं च

॥९२॥ स्वेनभागधेयेनोपधावतितावेवास्मिंचक्षुषीधत्तश्चक्षुष्मा
नेवभवतियदाग्नेयोभवतश्चक्षुषीएवास्मिंतत्प्रतिद
धातियत्सौम्योनासिकांतेनाभितःसौम्यआग्नेयौभवतस्त
स्मादभितोनासिकांचक्षुषीतस्मान्ना+सिकयाचक्षुषी
विधृतेसमानीयाज्यानुवाक्येभवतःसमानंहिचक्षुःस
मृध्या उदुत्यंजातवेदसंसप्तत्वाहरितोरथेचित्रंदे
वानामुदगादनीकमितिपिंडाम्नयच्छतिचक्षुरेवास्मै ॥९२॥

प्रयद्धृतिर्षदेवतस्यतलू ॥२॥ विद्वंष्टाविंशतिश्च ॥८॥
॥छ॥ ध्रुवोसिध्रुवोहंसजातेषुभूयासंधीरश्चेत्ताव
सुविध्रुवोसिध्रुवोहंसजातेषुभूयासमुग्रश्चेत्ताव
सुविध्रुवोसिध्रुवोहंसजातेषुभूयासमभिभूश्चेत्ता
वसुविदामनमस्यामनस्यदेवायेसजाताःकुमाराःस
मनसःस्तानहंकामयेहृदातेमांकामयंतांहृदातान्म
आमनसःकृधिस्वाहामनमसि॥ ॥११॥ आमनस्य

देवायास्त्रियःसमनसःस्ताअहंकामयेहृदातामांकामयंताध्
हृदातामआमनसःकृधिस्वाहावैश्वदेवीँसां॰ग्रहणीनि
र्वपेद्ग्रामकामोवैश्वदेवावैसजाताविश्वानेवदेवांस्वेनभा
गधेयेनोपधावतितएवास्मैसजातान्प्रयछंतिग्राम्येव
भवतिसांग्रहणीभवतिमनोग्रहणंवैसंग्रहणंमनएवस
जातानां ॥ २ ॥ गृह्णातिध्रुवोसिध्रुवोहं॰सजातेषुभू
यासमितिपरिधीन्परिदधात्याशिषमेवैतामाशास्तेथो

च्विदसिसमुद्रयोनिरिंदुर्दक्षश्श्येनऋतावा ॥ हिरण्यपक्षः
शिपक्षःशकुनो भुरण्युर्महान्त्सधस्थे ध्रुवः ॥ १ ॥ आनिषत्तः
नमस्ते अस्तु मामाहिंसी विश्वस्यमूर्धन्नधि तिष्ठ[illegible]सि
श्रितः ॥ समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तरायुर्द्यावापृथिवी भुवनेष्वर्पि
ता ॥ उद्नो दत्तोदधिं भिंतादिवः पर्जन्यादंतरिक्षात्पृथिव्या
स्ततो नो वृष्ट्यावत ॥ दिवो मूर्धासि पृथिव्या नाभि नूर्गपामो
षधीनां विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे ॥ येन ऋषयः स्तप
सासत्रं ॥ २ ॥ आसते धाना अग्निं स्वराभरंतः ॥ तस्मिन्न
हं निदधे नाके अग्निमेतं यमाहुर्मनवस्तीर्णबर्हिषं ॥ तंपत्नी

॥७८॥ भिरनुगच्छेमदेवाः पुत्रै र्भ्रातृ भिरुतवा हिरंण्यैः ॥ नाकंगृण्हानाः
सुकृतस्यलोकेतृतीयेपृष्ठे अधिरोचनेदिवः ॥ आवाचोम
ध्यमरुहद्भुरंण्युरयमग्निस्सत्पतिः श्चेकितानः ॥ पृष्ठेपृथिव्यानिहि
तोदविद्युतदधस्पदंकृणुतेये ॥ ३ ॥ येपृतन्यवः ॥ अयमग्निर्वीर
तमोवयोधाः सहस्रियोदीप्यतामप्रयुच्छन् ॥ विभ्राजमानः
सरिरस्यमध्यउपप्रयातदिव्यानिधामा ॥ संप्रच्यवध्वम
नुसंप्रयातोग्नेपथोदेवयानान्कृणुध्वं ॥ अस्मिन्सधस्थे अ
ब
ध्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवायजमानश्चसीदत ॥ येनासह ॥७८॥

वाजस्यप्रसवंदेवारथैर्याताहिरंण्ययैः॥अग्निरिंद्रोबृहस्पतिर्मरुतःसोम
पीतये॥वाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषु॥विप्राअमृताऋतज्ञाः॥ ॥१॥
अस्यमध्वःपिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्देवयानैः॥वाजःपु
रस्तादुतमध्यतोनोवाजोदेवाꣳऋतुभिःकल्पयाति॥वाजस्यहि
प्रसवोनंनमीतिविश्वाआशावाजपतिर्भवेयं॥प
पृथिव्यांपयओषधीषुपयोदिव्यंतरिक्षेपयोधां॥ यन
यस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यं॥संमासृजामिपयसाघृतेनसंमा
सृजाम्यपः॥२॥ॐषधीभिः॥सोहंवाजꣳसनेयमग्ने॥ पन
नक्तोषासासमनसाविरूपेधापयेतेशिशुमेकꣳसमीची॥

७३ द्यावाक्षामारुक्मोअंतरिक्षासिदेवाअग्निंधारयंद्रविणोदाः॥
समुद्रोसिनभस्वानार्द्रदानुःशंभूर्मयोभूरभिवाहिस्वाहामा
रुतोसिमरुतांगणःशंभूर्मयोभूरभिमावाहिस्वाहावस्यु
रसिदुवस्वांछंभूर्मयोभूरभिमावाहिस्वाहा॥३॥धेनेषूपो
दुवस्वांछंभूर्मयोभूरभिमाद्देच्च॥११॥अग्निंयुनज्मिशव
साघृतेनदिव्यंसुपर्णेवयसाबृहंतं॥तेनवयंपतेमब्रध्नस्य
विष्टपंसुवोरुहाणाअधिनाकउत्तमे॥इमौतेपक्षावज
७ रौपतत्रिणौयाभ्याछंरक्षांस्यपहंस्यग्ने॥ताभ्यांप
पतेमसुकृतासुलोकंयत्रऋषयःप्रथमजायेपुराणाः॥ ७३

सनोमुंचत्वंहसः॥ मन्वेवां मित्रावरुणा तस्य वित्तंसत्योजसा
दृंहणायंनुदेथे॥ याराजानंसरथं याथउग्रातानोमुंच
तमागसः॥ योवांरथऋजुरश्मिः सत्यधर्मा मिथुश्चरंतमु
पयाति दूषयंन्॥ स्तौमि॥ २॥ मित्रावरुणानाथितोजोहवी
मितोनोमुंचतमागसः॥ वायोः सवितुर्विदथानि मन्महे या
वात्मन्वद्बिभृतोयोचरक्षतः॥ योविश्वस्यपरिभूबभूव
मु वस्तौनोमुंचतमागसः॥ उपश्रेष्ठान आशिषोदेवयोर्धी
मेंअस्थिरंन्॥ स्तौमि वायुंसवितारंनाथितोजोहवी

१७ मितोनोमुंचतमागसः॥रथीतमोरथीनामह्वऊतयेशुभंग
मिष्ठोसुयमेभिरश्वैः॥यथैः॥३॥वांदेवोदेवेष्वनिशितं
मोजस्तोनोमुंचतमागसः॥यदयातंवहतुंसूर्यायाश्चिच
क्रेणासुंसदमिच्छमानो॥स्तोमिदेवावश्विनौनाथितो
जोहवीमितोनोमुंचतमागसः॥मरुतांमन्वेअधिनोब्रु
वंतुप्रेमांवाचंविश्वामवंतुविश्वे॥आशून्हुवेसुयमाणू धं+
तयेतेनोमुंचंत्वेनसः॥तिग्ममायुधंवीडितंसहस्वद्दिव्यं १०१
शर्धः॥२॥पृतनासुजिष्णु॥स्तोमिदेव्यमरुतोनाथि
या

त्रांतीव्रेणामृतामृतंतेनसृजामिसं॑सोमैनुसोमोस्यश्विभ्यांपच्यस्वसरस्वत्यैपच्य
स्वेंद्रायसुत्राम्णेपच्यस्वपुनातुतेपरिस्रुतं॑सोमं॑सूर्यस्यदुहिता॥वारेणशश्वतातना
॥वायुःपूतःपवित्रेणप्रत्यङ्सोमोअतिद्रुतः॥इंद्रस्ययुज्यःसखा॥कुविदंगयवमंतोय
वंचिद्यथादांत्यनुपूर्वंवियूय॥इहेहैषांकृणुतभोजनानियेबर्हिषोनमोवृक्तिंनजग्मुः
॥आश्विनंधूम्रमालभतेसारस्वतंमेषमैंद्रमृषभमैंद्रमेकादशकपालंनिर्वपतिसा
वित्रंद्वादशकपालंवारुणंदशकपालं॑सोमप्रतीकाःपितरस्तृप्णुतवडवादक्षि
णा॥१॥भोजनानिषड्विं॑शतिश्च॥२१॥ ॥अग्नाविष्णूमहितद्वांमहित्वंवीतंघृतस्य
गुह्यानिनाम॥दमेदमेसप्तरत्नादधानाप्रतिवांजिह्वाघृतमाचरण्यत्॥अग्नाविष्णू
महिधामप्रियंवांवीथोघृतस्यगुह्याजुषाणा॥दमेदमेसुष्टुतीर्वावृधानाप्रतिवांजि

॥अ०स०व॥ द्धा घृतमुच्चैरण्येत्॥ प्रणो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती॥ धीनामवित्र्यवतु॥ आ
॥७३॥ नो दिवो बृहतः॥१॥ पर्वतादा सरस्वती यजता गंतु यज्ञं॥ हवं देवी जुजुषाणा घृताची
शग्मान्नो वाचमुशती शृणोतु॥ बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य॥ रास्व रत्नानि
दाशुषे॥ एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः॥ बृहस्पते सुप्रजा वी
स्प रवंतो वयं स्याम पतयो रयीणां॥ बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद्द्युमद्विभाति क्रतुमज्ज
नेषु॥ यद्दीदयच्छवसा॥२॥ ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रं॥ आ नो मित्रावरु
णा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतं॥ मध्वा रजांसि सुक्रतू॥ प्रबाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो ग
व्यूतिमुक्षतं घृतेन॥ आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा॥ अग्निं वः
पूर्व्यं गिरा देवमीडे वसूनां॥ सपर्यंतः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसं॥ मक्षू देववतो र ॥७३॥

ꣳसामभिःपात्वस्मान्गायत्रीछंदसांविश्वरूपा॥त्रिवृन्नोवि
ष्टयास्तोमोअन्हाꣳसमुद्रोनइंद्रमोजःपिपर्तु॥उग्रादिशामभि
भूतिर्वयोधाःशुचिःशुक्रेअहन्योजसीनां॥इंद्राधिपतिःपि
पर्तादुतोनोमहि॥ १॥क्षत्रंविश्वलोधारयेदं॥बृहत्सामक्षत्र
भृद्वृद्धवृष्णियंत्रिष्टुभौजःशुभितमुग्रवीरं॥इंद्रस्तोमेनपं
चदशेनमध्यमिदंवातेनसगरेणरक्ष॥प्राचीदिशाꣳसहय
शायशस्वती विश्वेदेवाःप्रावृषान्हाꣳस्वर्वती॥इदंक्षत्रंदुष्
टरमस्त्वोजोनाधृष्टꣳसहस्रियꣳसहस्वत्॥वैरूपेसामं
न्निहतच्छकेमजगत्यैनंविक्ष्वावेशयामह॥विश्वेदेवाःस

॥५१॥ प्तदर्शेन॥ २॥ वर्चेदिदंक्षत्रꣳसलिलवातमुग्रं॥ धर्त्रीदिशां
क्षत्रमिदंदाधारोपस्थाशानांमित्रवदस्त्वोजः॥ मित्रोवरु
णाशरदाह्नाचिकित्नु॥ अस्मैराष्ट्रायमहिशर्मयछतं॥
वैराजेसामन्नधिमेमनीषानुष्टुभासंभृतंवीर्यꣳसहः॥ इ
दंक्षत्रंमित्रवदार्द्रदानुंमित्रावरुणा२ रक्षतमाधिपत्यैः॥ सं
म्राड्दिशांꣳसहसाम्नीसहस्वत्युर्तुहैमंतोविष्टयानःपिपु
र्तु॥ अवस्युवाताः॥ ३॥ बृहतीनुंशक्करीरिमंयज्ञमवंतुनो
घृताचीः॥ सुवर्वतीसुदुघानःपयस्वतीदिशांदेव्यवतुनोघृ ॥५१॥
ताची॥ त्वंगोपाःपुरएतोनपश्चाद्बृहस्पतेयाम्यांयुंग्धिवा

शत्॥ धाता धातॄणां भुवनस्य यस्पतिर्देवꣳ सवितारमभिमातिषाहं॥
इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्देवाः पांतु यजमानं न्यर्थात्॥ उरु
व्यचानो महिषः शर्म यꣳसदस्मिं न्हवे पुरुहूतः पुरुक्षु॥ सनः
प्रजायै हर्यश्व मृडयेंद्र मा॥ ३॥ नो रीरिषो मा परादाः॥ ये
नःसपत्ना अप ते भवं त्विंद्राग्नि भ्यामव बाधामहे तान्॥ व
सवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेत्तारमधिराजम
क्रंन्॥ अर्वांचमिंद्रममुतो हवामहे यो गोजिद्धनजिद
श्वजिद्यः॥ इमं नो यज्ञं विहवे जुषस्वास्य कुर्मो हरिवो मेदिनं
त्वा॥ भा।१२॥

७६॥

वनिषंतपुरस्तान्मानिचत्तारिं३ ॥ ३ ॥ अयंमन्येप्रथमस्यप्रचे
तसोयंपांचजन्यंबहवःसमिंधते ॥ विश्वस्यांविशिप्रविविशि
वाँ३सम्मीमहेसनोमुंचत्वं३हसः ॥ यस्येदंप्राणंनिमिषघदे
जतियस्यजातंजनमानंचकेवलं ॥ स्तौम्यग्निंनाथितोजोह
वीमिसनोमुंचत्वं३हसः ॥ इंद्रस्यमंन्येप्रथमस्यप्रचेतसो

मु वृत्रघ्नस्तोमाउपमामुपागुः ॥ योदाशुषःसुकृतोहवमुपगं
ता ॥ १ ॥ सनोमुंचत्वं३हसः ॥ यःसंग्रामंनयतिसंवशीयु
धेयःपुष्टानिसंसृजतित्रयाणि ॥ स्तौमींद्रंनाथितोजोहवीमि ८८

थः॥३॥श्रूरोवाष्टत्स्कृकासुचित्॥देवानांयइन्मनोयजमानइयक्षत्यभीदयज्वनोभुव
त्॥नयजमानरिष्यसिनसुन्वाननदेवयो॥असदत्रसुवीर्यमुतत्यदाश्वश्वियं॥नकिष्टंकर्म
णानशन्नप्रयोषन्नयोषति॥उपक्षरंतिसिंधवोमयोभुवईजानंचयक्ष्यमाणंचधेनवः॥
पृणंतंचपपुरिंच॥४॥अवस्यवोघृतस्यधाराउपयंतिविश्वतः॥५॥सोमारुद्राविवृहतंवि
षूचीममीवायानोगयमाविवेश॥आरेबाधेथांनिर्ऋतिंपराचैःकृतंचिदेनःप्रमुमुक्तम
स्मत्॥सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मेविश्वातनूषुभेषजानिधत्तं॥अवस्यतंमुंचतंयन्नोअ
स्तितनूषुबद्धंकृतमेनोअस्मत्॥सोमापूषणाजननारयीणांजननादिवोजननापृथि
व्याः॥जातौविश्वस्यभुवनस्यगोपौदेवाअकृण्वन्नमृतस्यनाभिं॥इमौदेवौजायमा
नौजुषंतेमौतमांसिगूहतामजुष्टा॥आभ्यामिंद्रःपक्वमामास्वंतःसोमापूषभ्यांज

नडुस्त्रियासु॥५॥बृहतःशर्वसारथ्यः पपुरिंचदिवोजननापंचविंःशातिश्च॥२२॥ ॥
अनुमत्याआग्नेयमैंद्राग्नमग्नयेसोमायप्रतिपुरुषमैंद्राग्नंधात्रेबार्हस्पत्यमग्नये
थैतादेवीःसमिधःसोमस्येंद्रस्यमित्रआग्नेयःसघआग्नेयमाग्नेयःस्वाहीलाग्ना
विष्टद्वाविंःशातिः॥२२॥ ॥अनुमत्यैयथासतिदेवीरापोमित्रोसिश्वरौवाहिर्वता
रिंःशात॥४२॥ ॥अनुमत्येजनडुस्त्रियासु॥ ॥हरिःॐ॥ ॥श्रीशालिवाहनश
के१७८३दुर्मतिनामसंवत्सरेमार्गशिरकृष्णद्वितीयांगुरौसायान्हेसमाप्तं॥ ॥
इदंमुकुलशेषगिरिशर्मणः॥ ॥श्रीलक्ष्मीवेंकटेशार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥

त्यंनडुहाक्रीणातिवन्हिर्वाअनड्वान्वन्हिनैववन्हियज्ञस्यक्रीणातिमिथुनाभ्यांक्रीणाति
मिथुनस्यावरुध्यैवासस्साक्रीणातिसर्वदेवत्यंवैवासःसर्वाभ्यएवैनंदेवताभ्यःक्रीणा
तिदशसंपद्यंतेदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधे॥२॥तपसस्तनूरसिप्र
जापतेर्वर्णइत्याहपशुभ्यएवतन्निदध्वपुंनिन्कुतआत्मनोनाव्रस्काय गच्छतिश्रियंप्र
पशूनाप्नोतियएवंवेदशुक्रंतेशुक्रेणक्रीणामीत्याहयथायजुरेवैतद्देवावैयेनहि
रण्येनसोममक्रीणंतदभीषहापुनरादददतकोहितेजसाविक्रेष्यतइतियेनहिरण्ये
न॥३॥सोमंक्रीणीयात्तदभीषहापुनराददतते॑जएवात्मन्धत्तेस्मेज्योतिःसोमविक्र
यिणितमइत्याहज्योतिरेवयजमानेदधातितमसासोमविक्रयिणमर्पयतियद

सं·प·१ नुपग्रथ्यहन्याद्दंदशूकास्ताꣳसमाꣳसर्पाःस्युरिदमहꣳसर्पाणांदंदशूकानांग्रीवाउपग्रथ्नाऽ
१६ मीत्याहदंदशूकाꣳसमाꣳसर्पाभवंतितमसासोमविक्रयिणंविध्यतिस्वान॥४॥भ्राजेत्याहे
तेवाअमुष्मिंलोकेसोममरक्षंतेभ्योऽधिसोममाहरन्यदेतेभ्यःसोमक्रयणान्नानुदिशेदक्री
तोस्यसोमस्यान्नास्येतेमुष्मिंलोकेसोमꣳरक्षेयुर्यदेतेभ्यःसोमक्रयणाननुदिशतिक्रीऽ
तोस्यसोमोभवत्येतेस्यामुष्मिंलोकेसोमꣳरक्षंति॥५॥स्हृक्रमेवरंधद्गृतियेनहिरंण्येन
स्वानचतुश्चत्वारिꣳशच्च॥॥१०॥॥वारुणोवैक्रीतःसोमउपनद्धोमित्रोनएहिमित्रधा
इत्याहशांत्याइंद्रस्योरुमाविशदक्षिणमित्याहदेवावैयꣳसोममक्रीणंतमिंद्रस्योरौदक्षि १६
णआसादयन्नेषखलुवाएतर्हींद्रोयोयजतेतस्मादेवमाहोदायुषास्वायुषेत्याहदेवाः

ताएवान्वारभ्योत्तू॥१॥ तिष्ठंत्यंतरिक्षमन्विहीत्याहांतरिक्षदेवत्योह्येतर्हि सोमोदित्याः
सदोस्यदित्याः सदआसीदेत्याहयथायजुरेवैतद्धवाएनमेतदर्धयतित्याहवरुणंसंतंमैत्रंकरो
तिवारुण्यर्चासादयतिस्वयैवैनंदेवतयासमर्धयतिवाससापर्यानह्यतिसर्वदेवत्यंवैवासःस
र्वाभिरेव॥२॥ एनंदेवताभिःसमर्धयत्यथोरक्षसामपहत्यैवनेषुव्यंतरिक्षंततानेत्याहवनेषु
हिव्यंतरिक्षंततानवाजमर्वत्स्वित्याहवाजंह्यर्वत्सुपयोअघ्नियास्वित्याहपयोह्यघ्नियासु
सुहृत्सुक्रतुमित्याहहृत्सुहिक्रतुंवरुणोविक्ष्वग्निमित्याहवरुणोहिविक्ष्वग्निंदिविसूर्यं॥३॥
इत्याहदिविहिसूर्यःसोममद्रावित्याहग्रावाणोवाअद्रयस्तेष्वेवसोमंदधातियेऽते
तस्मादेवमाहोदुत्यंजातवेदसमितिसौर्यर्चाकृष्णाजिनंप्रत्यानह्यतिरक्षसामपहत्याउ

सं·ष·१ स्त्रावेतंधूर्षाहावित्याहयथायजुरेवैतत्स्मच्चवस्त्वंभुवनस्पतइत्याहभूतानांह्ये॥४॥एष
१८ पतिर्विश्वान्यभिधामानीत्याहविश्वानिह्येषोऽभिधामानिप्रच्यवतेमात्वापरिपरीविद
विदित्याहयदेवादःसोममाहृत्यमार्गंगंधर्वोविश्वावसुःपर्यमुष्णात्तस्मादेवमाहपरि
मोषाययजमानस्यस्वस्त्ययन्यसीत्याहयजमानस्यैवैषयज्ञस्यान्वारंभोऽनवछित्त्यैवरु
णोवाएषयजमानमभ्येतियत्॥५॥क्रीतःसोमउपनद्धोनमोमित्रस्यवरुणस्यच
क्षसइत्याहशांत्याआसोमंवहंत्यग्निनाप्रतितिष्ठतेतौसंभवंतौयजमानमभिसंभ
वतःपुराखलुवावैषमेधायात्मानमारभ्यचरतियोदीक्षितोयदग्नीषोमीयंपशुमा १८
लभतआत्मनिष्क्रयणएवास्यसतस्मात्तस्यनाश्यंपुरुषनिष्क्रयणइवह्यथोखलु

त्याद्गुह्यन्तीषोमाभ्यांवाइंद्रोवृत्रमहंस्तीतियदग्नीषोमीयंपशुमालभतेयात्रैघ्नएवास्यसत
स्माद्वान्वयंवारुण्यचपरिचरतिस्वयैवैनंदेवतयापरिचरति॥६॥ ॥अन्वारभ्योऽसर्वोभिरेव
सर्वभूतानांगृह्योतियदागुःसमविंगृतिश्च॥ ॥११॥प्राचीनवंशांयावंतनृक्ससामेवागैवेदे
वेभ्योदेवावैदेवयजनंकदूश्वतःध्रियंण्यपूषदूपदानिश्रंहलवादिनोभिचियोयत्कल्यानेवा
रुणोवैश्रीनःसोमएकादशे॥ ॥११॥ ॥प्राचीनवंशांगृह्यस्वाहेत्याहयैतन्नारायेषसंतपसा
चयत्कर्णगृहीतेतिलोमतोवारुणःषट्सप्ततिः॥ ॥८६॥ ॥हरिःॐ॥ ॥श्रीकृष्णार्पणम
स्तु॥ ॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥हरिःॐ॥ ॥यद्दुभौविमुच्यातिथ्यंगृह्णीयायघ्नंविच्छिंद्याद्य
दुभावविमुच्ययथानागतायातिथ्यंक्रियतेताहगेवतद्विमुक्तोऽन्योनडुहांभवत्यविमुक्तो

सं॰अ॰२ थातिथ्यं गृह्णाति यज्ञस्य संतत्यै पत्न्यन्वारभते पत्नी हि पारीणह्यस्येशे पत्नियैवानुमतं निर्व
१८ पति यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति मिथुनं तदथो पत्निया एव ॥१॥ एष यज्ञस्यान्वारंभो न व्य
छित्यै यावद्भिर्वै राजानुचरैरागच्छति सर्वेभ्यो वै तेभ्य आतिथ्यं क्रियते छंदांसि ख
लु वै सोमस्य राज्ञोनुचराण्यग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया एव तेन करोति
सोमस्यातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह त्रिष्टुभ एव तेन करोत्यतिथेरातिथ्यमसि वि
ष्णवे त्वेत्याह जगत्यै ॥२॥ एवैतेन करोत्यग्नये त्वा रायस्पोषदाव्ने विष्णवे त्वेत्याहानु
ष्टुभ एवैतेन करोति श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया एवैतेन करोति पं १८
च कृत्वो गृह्णाति पंचाक्षरा पंक्तिः पांक्तो यज्ञो यज्ञमेवावरुंधे ब्रह्मवादिनो वदंति कस्मा

त्स्मा ज्ञायत्रियाउभयत आतिथ्यस्य क्रियत द्वितीय देवाहः सोममा ॥३॥ अहरत्तस्मा ऽ
ज्ञायत्रियाउभयत आतिथ्यस्य क्रियते पुरस्ताच्चोपरिष्टाच्छिरो वा एतद्यज्ञस्य यदा
तिथ्यं नवकपालः पुरोडाशो भवति तस्मान्नवधा शिरो विषूतं नवकपालः पुरोडाशो भ
वति ते त्रयस्त्रिकपालास्त्रिवृता स्तोमेन संमितास्तेजस्त्रिवृत्तेज एव यज्ञस्य शीर्षन्दधाति
नवकपालः पुरोडाशो भवति ते त्रयस्त्रिवृता प्राणेन त्रिवृता संमितास्त्रिवृद्वै ॥४॥ प्राणस्त्रि
वृतमेव प्राणमभिपूर्वं यज्ञस्य शीर्षन्दधाति प्रजापतेर्वा एतानि पक्ष्माणि यदश्ववाला
ऐक्षवी तिरश्ची यदाश्ववालः प्रस्तरो भवत्यैक्षवी तिरश्ची प्रजापतेरेव तच्चक्षुः संभरति
देवा वै या आहुतीरजुहवुस्ता असुरा निष्कावमादन्ते देवाः कार्ष्मर्यमपश्यन्कर्मण्यो वै

कर्मेति न कुर्वीरंस्तेतिते कार्ष्मर्यमयान्परिधीन्॥५॥ अकुर्वत ते वै तै रक्षांस्यपाघ्नत यत्कार्ष्म
मयान्परिधयो भवंति रक्षसामपहत्यै स्फ्यः स्पर्शयति रक्षसामनन्ववचाराय न पुरस्तात्परि
दधात्यादित्यो ह्येवोद्यन्पुरस्ताद्रक्षांस्यपहंत्यूर्ध्वे समिधावादधात्युपरिष्टादेव रक्षांस्य
पहंति यजुषान्यां तूष्णीमन्यां मिथुनत्वाय द्वे आदधाति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मवा ऽ
दिनो वदंति॥६॥ अग्निश्च वा एतौ सोमश्च कथा सोमायातिथ्यं क्रियते नाग्नय इति यदेना
वग्निमाथित्वा प्रहरति तेनैवाग्नय आतिथ्यं क्रियते थो खल्वाहुरग्निः सर्वा देवता इति यद्ध
विरासाद्याग्निं मथति हव्यायैवासंनाय सर्वा देवता जनयति॥७॥ पत्निया एव अगन्या ऽ
आत स्थद्वे परिधीन्वदंत्येकचत्वारिंशच्च॥ ॥१॥ ॥देवासुराः संयत्ता आसंस्ते देवा भिथो वि

प्रिया आसंते ऽन्योन्यस्मै ज्यैष्ठ्यायातिष्ठमानाः पंचधा व्यक्रामन्नग्निर्वसुभिः सोमो रुद्रै
रिंद्रो मरुद्भिर्वरुण आदित्यैर्बृहस्पतिर्विश्वैर्देवैस्तेमन्यंतासुरेभ्यो वा इदं भ्रातृव्येभ्यो रध्या
मो यन्मिथो विप्रियाः स्मो या न इमाः प्रियास्तनुवस्ताः समवद्यामहै ताभ्यः स निरृच्छाद्यः
॥१॥ नः प्रथमो ऽन्योन्यस्मै द्रुह्यादिति तस्माद्यः सतानूनप्त्रिणां प्रथमो द्रुह्यति स आर्तिमार्छ
ति यत्तानूनप्त्रं समवद्यति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति पंच
कृत्वो वद्यति पंचधा हि ते तत्समवाद्यंताथो पंचाक्षरा पंक्तिः पांक्तो यज्ञो यज्ञमेवावरुंध
आपतये त्वा गृह्णामीत्याह प्राणो वै ॥२॥ आपतिः प्राणमेव प्रीणाति परिपतय इत्याह
मनो वै परिपतिर्मन एव प्रीणाति तनूनप्त्र इत्याह तनुवो हि ते ताः समवाद्यंत शाक्वराये

सं.प.२ त्याहत्रास्येहितेताः समवाद्यंतत्रास्मंनोजिष्ठायेत्याहोजिष्ठंहितेतदात्मनः समवाद्यं
२. तानाधृष्टमस्यनाधृष्यंवेमित्याहानाधृष्टंह्येतदनाधृष्यंदेवानामोजः॥३॥दृत्याह
देवानांह्येतदोजोभिशस्तिपाअनभिशस्तेन्यमित्याहाभिशस्तिपाह्येतदनभिशस्ते
न्यमनुमेदीक्षांदीक्षापतिर्मन्यतामित्याहयथायजुरेवैतद्घ्नंतिवैदेवाऽऽत्रंकलासो
ममघ्नंतिन्हिवावकुर्वाअस्येतच्चरंतियत्सानूनप्त्रेणप्रचरंत्यंशुरंशुस्तेदे
वसोमाप्यायतामित्याहयत्॥४॥एवास्यापुवायतेयन्मीयतेतदेवास्यैतेनाप्याय
यत्यातुभ्यमिंद्रःप्यायतामात्वमिंद्रायप्यायस्वेत्याहोभावेवेंद्रंचसोमंचाप्याययय २:
त्याप्याययसखींत्सन्यामेधयेत्याहर्त्विजोवाअस्यसखायस्तानेवाप्याययति

स्वात्ततेदेव सोमसुत्यामशीय॥५॥ हुत्वा हाद्धाबमेवैतामात्मनास्ते प्रवाऽएतेस्माल्लोकाच्यवंतेऽ
ये सोममाप्याययंत्यंतरिक्षदेवत्यो हि सोम आप्यायितयेष्टा रायः प्रेषे भगायेत्याह द्यावापृथि
वीभ्यामेवनमस्कृत्यास्मिंल्लोके प्रतितिष्ठंति देवासुराः संयत्ता आसंस्ते देवाबिभ्यतोऽग्निं प्रावि
शंस्तस्मादाहुरग्निः सर्वा देवता इति ते॥६॥ अग्निमेव वरूथं कृत्वासुरानभ्यभवन्नग्निमि
व खलु वा एष प्रविशति यो वांतरदीक्षामुपैति भ्रातृव्याभिभूत्यै भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो
भवत्यात्मानमेव दीक्षया पाति प्रजामवांतरदीक्षयासंतरां मेखलां समायच्छते प्रजाह्या
त्मनोंतरतरं तप्ततरो भवति मदंतीभिर्मार्जयते निर्ह्यग्निः शीतेन वायति समिंध्यै यातेऽअ
ग्ने रुद्रिया तनूरित्याह स्वयैवैनं देवतया व्रतयति सयोनित्वाय शांत्यै॥७॥ यो वाऽओजआ

सं·प·२ इषदग्नीयेतितेऽग्नरकाद्दह्यच॥ ॥२॥ ॥तेषामसुराणांतिस्रःपुरआसन्नयस्मय्यवमा
२१ थरजताथहरिणीतादेवाजेतुंनाशक्नुवंतताउपसद्भिरेवाजिगीषंतस्मादाहुर्यश्चैवंवेदय
श्चनोपसदावैमहापुरंजयंतीतितइषुंसमस्कुर्वताग्निमनीकंसोमंशल्यंविष्णुंतेज
नंतेऽब्रुवन्कइमामसिष्यतीति॥१॥रुद्रइत्यब्रुवंरुद्रोवैक्रूरःसोमस्यत्वितिसोऽब्रवीद्वरं
वृणाअहमेवपशूनामधिपतिरसानीतितस्माद्रुद्रःपशूनामधिपतिस्तांरुद्रोवासृ
जत्सतिस्रःपुरोभित्वैभ्योलोकेभ्यो[blot]सुरान्प्राणुदतयदुपसदउपसद्यंतेभ्रातृव्यपराणुत्यै
नान्यामाहुतिंपुरस्ताज्जुहुयाद्यदन्यामाहुतिंपुरस्ताज्जुहुयात्॥२॥अन्यंमुखंकुर्यात्स्रु २१
वेणाघारमाघारयतियज्ञस्यप्रज्ञात्यैपराङतिक्रम्यजुहोतिपराचएवैभ्योलोकेभ्योयज

वाहस्तामसृं॰मृन्येंऽकंतमिंद्र उपर्युपर्यत्यक्रामत्सोऽब्रवीत्कोमायमुपर्युपर्यत्यक्रमीदित्य
हं दुर्गेहंतेत्यथकस्त्वमित्यहं दुर्गाद्वाहर्तेतिसोऽब्रवीद्दुर्गेवैहंतावोचथावराहोयंवाममो
षः॥२॥सप्तानांगिरीणांपरस्ताद्वित्तंवेद्यमसुराणांबिभर्तितंजहीयदिदुर्गेहंतासी
तिसदर्भपुंजीलमुद्धृत्यसप्तगिरीन्भित्वातमहंत्सोऽब्रवीद्दुर्गाद्वाआहर्तावोचथाएत
महरेतितमेभ्योयज्ञमेवयज्ञमाहरद्यत्तद्वित्तंवेद्यमसुराणामविंदंततदेकंवेद्यै
वेदित्वमसुराणां॥३॥वाग्वायज्ञमग्रआसीद्यावदासीनःपराप्नुयात्तावद्देवानांतेदेवा
अब्रुवन्नस्त्वेवनोस्यामपीतिकियद्वोदास्यामद्वितीयावदियंसलावृकीत्रिःपरिक्राम
तितावन्नोददातीतिसइंद्रःसलावृकीरूपंकृत्वेमांत्रिःसर्वतःपर्यक्रामत्तदिमामविंदंत ग

सं.प.२ यदिमामविंदंतद्वेवेदित्वं ॥४॥ सावाइयं सर्वैव वेदिरियति शक्ष्यामीतित्वा अवमायय
२२ जंतेत्रिंशत्पदानिपश्चात्तिरश्चीभवतिषट्त्रिंशत्प्राची चतुर्विंशतिःपुरस्तात्तिर
श्चीदशदशसंपद्यंतेदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधउद्धंतियदेवास्या
अमेध्यंतदपहंस्यंतितस्मादोषधयःपराभवंतिबर्हिस्तृणातितस्मादोषधयःपु
नराभवंत्युत्तरंबर्हिषउत्तरबर्हिस्तृणातिप्रजावैबर्हिर्यजमानउत्तरबर्हिर्यजमानमे
वायजमानादुत्तरंकरोतितस्माद्यजमानोयजमानादुत्तरः ॥५॥ ॥ हंधेवाममोषेणविदि
त्वमस्कराजंवेदित्वंभवंतिपंचविंशतिश्च ॥ ॥६॥ ॥ यद्धुअनीन्नानोभारमादत्तेविवेसालि २२
त्तेयद्वादद्वासान्हःस्योणसदस्युत्तिस्रोहीनस्ययज्ञस्यविलोमक्रीयतेतिसएवसान्हस्यो

ऽमानो भ्रातृव्यान्प्रणुदते पुनरस्याकस्मादुपसदं जुहोति प्रणुत्त्यै वैभ्यो लोकेभ्यो भ्रा
तृव्यो जित्वा भ्रातृव्यलोकमभ्यारोहन्तिदेवा वै याः प्रातरुपसद उपासीदन्नहस्ताभिरसु
रान्प्राणुदन्तयाः सायं रात्रियै ताभिर्यत्सायंप्रातरुपसदः ॥२॥ उपसद्यंते होरात्राभ्या
मेव तद्यजमानो भ्रातृव्यान्प्रणुदते याः प्रातर्याज्यास्ताः सायं पुरोनुवाक्याः कुर्या
दयातयामत्वायतिस्र उपसद उपैति त्रय इमे लोका इमानेव लोकान्प्रीणाति षट् सं
पद्यंते षड्वा ऋतव ऋतूनेव प्रीणाति द्वादशाहीने सोमउपैति द्वादशमासाः संवत्सरः
संवत्सरमेव प्रीणाति चतुर्विंशतिः ॥४॥ पद्यंते चतुर्विंशतिरर्धमासा अर्धमासा
नेव प्रीणात्यारात्रीमर्वांतरदीक्षामुपेयाद्यः कामयेतास्मिन्मे लोकेऽर्धुकं स्यादिति

सं·ष·२ कमग्रेथद्वावथत्रीनथचतुरएषावाआरोग्रावांतरदीक्षास्मिन्नेवास्मैलोकेर्धुकंभव
२२ मे तिपरोवरीयसीमवांतरदीक्षामुपेयाद्यःकामयेतामुष्मिंल्लोकेर्धुकंस्यादितिचतु
रोग्रेथत्रीनथद्वावथैकमेषावैपरोवरीयस्यवांतरदीक्षामुष्मिंल्लेवास्मैलोकेर्धुकंभ
वति॥५॥ ॥अतिरिच्यतीतिजुकुपासायंप्रातरुपसदश्चतुर्विंशतिःसंचतुरोग्रेषोड
शान्च॥ ॥३॥ ॥स्वर्गंवाएतेलोकंयंतियउपसदउपयंतितेषांयउन्नयतेहीयतएव
वसनोदनेषीतिसून्नीयमिवयोवैस्वार्थेनांयतांश्रेयांन्नोहीयतउतसनिष्ट्यायस
ह्वसातिरस्मात्सकृदुन्नीयनापरमुन्नयेतदन्नोन्नयेतैतद्वैपशूनांरूपंरूपेणैव २२
पशूनवरुंधे॥१॥यज्ञोदेवेभ्योनिलायतविष्णोरूपंकृत्वासपृथिवींप्राविशत्तंदे

अध्वर्युं वाऽकलिजां प्रथमो युज्यते तेन स्तोमो योक्तव्य इत्याहुर्वाग्ग्नेगा अग्न
येल ज्जु गादेवेभ्याय शोमयि दधे तीअंज्ञाम धि ॥२॥ चु यजमाने चे साह वा णा
चेमेवतघत्त मुखे पुनक्ति वास्तु वाए तघृतस्य क्रियते तयज्ञ हानह हीला व नपुराषु
हिष्पवमान ५ सर्पंति परांचो हियंति पराचीभिस्तु वतेवैष्णाव्य चीपु प्र
नुरे सोपति ष्ठतेयज्ञो वै विष्णुर्यज्ञमेवाकु र्विष्णालं नोअंतमरामे
पयसहं सांप्रते धारामधुश्च्यु तउत्संहुल ते अक्षितमि सोहृदे वास
यिं रायोनस्योपशुष्य तिदि वास्येत्ते नाप्याययति ॥३॥ पुदिवा पस
जां मेदुह ते चतुर्दशाच ॥१०॥ अग्निनारयि मश्नव त्सोषमेव दिवे
त

१॰ दिवे॥यशसंवीरवत्तमं॥गोमाँ२ अग्नेविमाँ२ अश्वीयज्ञोनृवत्सखासद
भिदप्रमृष्यः॥इडावाँ२ एषोअसुरप्रजावान्दीर्घोरयिः पृथुबुध्नः सभावा
न्॥आप्यायस्वसंते॥इहत्वष्टारमग्रियंविश्वरूपमुपह्वये॥अस्माकमस्तुके
वलः॥तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नुदेवत्वष्टर्विररराणःस्यस्व॥यतोवीरः॥१॥
कर्मण्यःसुदक्षोयुक्तग्रावाजायतेदेवकामः॥शिवस्त्वष्टरिहागहि विभुः
पोषउतत्मनायज्ञेयज्ञेनउदवापिशंगरूपःसुभरोवयोधाःश्रुष्टीवीरोजा रो
यतेदेवकामः॥प्रजांत्वष्टाविष्यतुनाभिमस्मेथोदेवानामप्येतुपाथः॥ १॰

स्ताऽऽस्तैदास्यंतीति तरेभ्योब्रवीन्नेत्सुवर्गं लोकं यंतीय एषां पशव

निरभजत्स आगछत्सोब्रवीत्कथामा निरभागिति नुनत्वा निरभाक्षुमिंब्रवीदं गिर त्यै

सद्मेस सत्रमासत ते ते॥ स्वर्गं लोकं न प्रजानंतितेभ्य इदं ब्राह्मणं ब्रूहि तेस्वर्गं लोकं यंतीय

एषां पशव आसंस्तानस्मा अददुस्तं पशुभिश्चरंतं रुद्र आगछत्सोब्रवीन्मम यस्तवास्तो

वाइमे पशवइत्सदुवै ॥५॥ महीमिमा निस्यब्रवीन्नुवैतस्य तईशत इत्यब्रवीद्यद्य त्यै

त्वास्तोहीयितम मैवेत्तदिति तस्मा यद्वास्तु नाभ्यैवसंऽसोब्रवीद्यत्तेमा भजाथ

तेपशून्नाभिमंऽस्य इतितस्मा एतं मंथिनं संऽस्रावमजुहोत्ततो वैतस्य रुद्रः प

शून्ना भ्यमन्यत यत्रैतमेवं विद्वान्मंथिनं संऽस्रावं जुहोति न तत्र रुद्रः पशू

नभिमन्यते॥ ६॥ द्धालायतनन तीर्यउपजीवनीयो भवतित्तद्वैयत्रैतमेक

स॰ त॰ १

१

द्रवाच ॥१॥जुष्टोवाचोभूयासंजुष्टोवास्पतयेदेविवाक्॥ यद्वाचोमधु
मत्तस्मिंन्माधाःस्वाहासरस्वत्यै॥ ऋचात्वोमऽऽसमधर्यगायत्रेणरथं
तरं॥ बृहद्गामत्रव तीनि॥ यस्तेद्रप्सस्कंदति यस्तेअऽऽशुर्बाहुच्युतो
धिषणयोरुपस्थात्॥ अध्वर्योर्वापरियस्तेपवित्रात्स्वाहाकृतमि
न्द्रायतंजुहोमि॥ योद्रप्सोअऽऽशुःपतितःपृथिव्यांपरिवापात्॥ ॥१॥
पुरोडाशात्करंभात्तेधानासोमामंथिनइंद्रशुक्रात्स्वाहाकृ
तमिंद्रायतंजुहोमि॥ यस्तेद्रप्सोमधुमाऽऽइंद्रियावां पुनरप्ये वांस्वाहा
तिदवान्॥ दिवःपृथिव्याःपर्यंतरिक्षात्स्वाहाकृतमिंद्रायतंजुहोमि॥ कृतः

मनुष्यान्मनुष्ययज्ञासेनेदेवयज्ञास्येवदेवेषुभवतिमनुष्ययज्ञासीमनुष्येषुप्राचीनमाग्रयणाद्ध हो न ग्रहणीयात्तोपांशुग्रं ग्रहणीयाद्यानुध्वांशुं स्तानुपांहिमत्तोदेवानेवत्तदेनयज्ञासेनार्पयतिमेष्यान्मनुष्ययज्ञासेनदेवयज्ञास्येवदेवेषुभवतिमनुष्यमनुष्येषुग्निश्रोतसवनेपातस्मात्वैश्वानरोमहिनावि श्वरीभूः॥सनःपावकोद्रविणंदधातु॥१॥आयुष्मंतसहभक्षास्याम विश्वेदेवामरुतइंद्रोअस्मानस्मिन्हितीयेसवनेनेत्रहासु॥आयुष्मं नः अग्निमेषांव दंतोवयंदेवानांसुमतौस्याम॥इदंतृतीयंसवनंवीनामृतेनयेचमसमेरयंत॥तेसौधंवनाःसुवरानरानाःस्विष्टिनोअभिव

तु

नु

यज्ञासीने

य

न्वे

तीके

सं०म्२

श्री

सीयोनयंतु॥आयतनवती र्वा अं न्या आ कुत्र यो हूयंते नायतुना अं न्या या आ घ्रा
२ रवंतीस्ता आयतनवतीर्याः॥२॥सौम्यास्ता अं नायतुना एंद्रवायुचमादाय
घारमा घारमेद ध्वरो यु स्तो यमस्तु दे वा ओ षं भ्यः पुशवे नो जनाय विश्वस्मै भुता
यो ध्वरो सि सु सर्पिन्च स्व घृ वे दे व सो मे ति सौ म्या ए व त दा कुर्वी यु यतें वतीः क न
य रोत्स्यायतनवान्भवति एवं वे दा थो या वा पृ थि वी एव घृ तेनु स्युनक्ति तेभ्यु
त्ते उ पजीवनीयै भवत उ पजीवनीयो भवति॥३॥एवं वे दुष्ते रुद्र भा गो य
यं न्निरया च था स्तं जुष स्व विदे गौ पु स द्राय स्पोष द्र सु वी र्य द्र सं व त्स र णा री
ष्वस्ति॥ मनुः पुत्रे भ्यो दायं व्य भ ज त्स ना भा ने दि ष्टं ब्रह्म चर्यं वसंतं
८

मेव तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते यस्य भूयाꣳसो यज्ञक्रतवइत्याहुः स देवतां वृङ्क्त इ
कु तिय यग्निष्टोमस्सोमः परस्तात्स्यादुक्थ्यं वरेतयद्युक्थ्यस्स्यादतिरात्रं कु वरेतयज्ञक्रतु
भिरेवास्य देवता वृङ्क्ते वसीयान्भवति ॥ ३ ॥ प्राणापानयोर्भूतं वृङ्क्ते ष्ठा विप्रशानिष्ठा ॥ ८ ॥
निग्राभ्यास्थ देवश्रुत आयुर्मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयतापानं मे तर्पयत व्यानं मे तर्प
श्रोत्रं मे त यत चक्षुर्मे तर्पयत तर्पयत मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयतात्मानं मे तर्पयताङ्गा
नि मे तर्पयत प्रजां मे तर्पयत पशून्मे तर्पयत गृहान्मे तर्पयत गणान्मे तर्प
यत सर्वगणं मा तर्पयत तर्पयत मा ॥ १ ॥ गृणाम्नुमा वितृष ता षध्ये
वि सोमस्य वि रो वि राज्ञ कु वेरात्तं प्रदातारी ध्वराएँ द्धसो मा चीतृधता मनसा ।

ऋतप्रजाता

सुजा तोंभगइद्धस्याम ।।इंद्रेणद वावरिरूधसं विद्वाना अ नुमंन्यंता ५
७ सर्वनायसोमुमिसा ह्योषधीभ्य एवैन ५ स्वायै विशास्तायै देवतायैभि या
पु त्याभिंणा ति यो वै सोमस्याभिषूयमाणस्य ।। २ ।। प्रथमोऽंशुस्कंदति स ईश्वर इंद्रि
यं वीर्यं प्रजां पशून्यजमानस्य निर्हंतोस्तमभिमंत्रयेता मास्कान्सहप्रजया
सहरायस्पोषेणेंद्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरित्याशिषमेवैता मा शास्त इंद्रियस्य वी य
र्यस्य प्रजायै पशूनामनिर्घाताय द्रप्सश्चस्कंद पृथिवीमनु द्यामिमं च योनि
नि मनु यश्च पूर्वः ।। तृतीयं योनिमनुसंचरंतं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्तहोत्राः ।। ३ ।। तपे
यंतमाभिषूयमाणस्यय श्चद्र शश्च ।। ४ ।। यो वै देवां देवयशसेनार्पयति ७

छंदः शुक्रस्य पात्रमसि चंद्रमो देवता सतोबृहती छंदो मंथिनः पात्रमसि विश्वे देवा देवता
त्रिणहा छंद आग्रयणस्य पात्रमसीन्द्रो देवता ककुछंद उक्थानां पात्रमसि पृथि
वी देवता विराट्छंदो ध्रुवस्य पात्रमसि ॥३॥ अंतरिक्षेण बृहतीयस्थि
९ रोचा ॥८॥ इष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमानस्येष्टर्गुः खलु वै पूर्वो ष्टुः क्षीयत आ
संन्या न्मा मंत्रा साहित्यक्स्या श्विद्भिश्रा स्याइति पुरा प्रातरनुवाक्यं जुयादा
त्मन एव तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्म नह्यते नार्तैसंवेशायलोपवेशाय का त्वा गाय
अ त्रियास्त्रिष्टुभो जगत्या अभिभूत्यै स्वाहा प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं प्राणापानौ मा मा
हासिष्टं देवतासु वा एते प्राणापानयोः ॥१॥ व्यायच्छंते येषां सोमः समृच्छ

सं · त्वा१

भे

तेसंवेशायेतोपवेशायत्वेसोह्हंदाध्सिवैसंवेशाउपवेशास्थंहोभिरेवास्य

८ छंदाध्ीसवृहेअतिवंसाज्यानिभवंसुभिजिसेमरुले नीः प्रतिपदो

वि जिसाउवैहदथंतरेभवतइयंवावरथंतरम सोवृहदाभ्यामेवैनमं

तरेस्सघवावरथंतर५भोवृहदे ध्यौदैवेनमंतरैतिभक्तं ॥२॥ वावर श्वा

वै थंतरंभविष्यद्वहदूताभ्यैनंभविष्यतश्चांतरेतिपरिमितवावरथंतर

मपरिमितंवृह मरिमिताच्चैवेनमपरिमिता

विश्वा तरेतिविश्वामित्रजमदग्नीवसिष्ठे नास्पर्धेता५सएतज्जमदग्निविहव्य

मपश्यत्तेनवेसवसिष्ठस्येंद्रियंवीर्यमवृं इमहिहव्यध्शास्यतदंद्रिय ६

र्वामिमीतेवर्ष्मैवैनꣳसमानानांकरोत्येकयैकयोत्सर्गं॥४॥मिमीतेयातयाम्न्यायातया
म्नियैवैनंमिमीतेतस्मान्नानावीर्याअंगुलयःसर्वाह्यंगुष्ठमुपनिगृह्णातितस्मात्स
मावद्वीर्यंत्याभिरंगुलिभिस्तस्मात्सर्वाअनुसंचरतियत्सहसर्वाभिर्मिमीतसंश्लिष्टा
अंगुलयोजायेरन्नेकयैकयोत्सर्गंमिमीतेतस्माद्विभक्ताजायंतेपंचकृत्वोयजुषा
मिमीतेपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधेपंचकृत्वस्तूष्णीं॥५॥दशसंप
द्यंतेदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराडुवान्नाद्यमवरुंधेयद्यजुषामिमीतेभूतमेवाव
रुंधेतूष्णींभविष्यद्वैतावानेवसोमस्याद्यावंतंमिमीतेयजमानस्यैवस्यान्नापिसद
स्यानांप्रजाभ्यस्त्वेसद्मपसमद्र इतिसदस्यानेवान्वाभजतिवाससोपनह्यतिसर्वदेवत्यंवैवा

सं.ब.१ वासः सर्वाभिरेवैनं देवताभिः समर्धयति पशवो वै सोमः प्राणाय त्वेत्युपनह्यति प्राणमेव
१५ पशुषु दधाति व्यानाय त्वेत्यनुश्रंथति व्यानमेव पशुषु दधाति तस्मात्स्वपंतं प्राणा न ज
हति ॥८॥ ॥इतरं पश्चमंत्स्याघात्यन सोत्सर्गं तूष्णीं सर्वदेवत्यं वै त्रयस्त्रिंशं ऽन्न ॥९॥
य त्स्कल पात्रेऽप्येनं ते क्रीणानीति पणेतागो अर्घं सोमं कुर्याद्गो अर्घं यजमानमगो
अर्घमध्वर्युं गोस्त्व महिमानं नावतिरेद्वासे क्रीणानीत्येव ब्रूयाद्गो अर्घमेव सोमं कु
रोति गो अर्घं यजमानं गो अर्घमध्वर्युं न गोर्महिमानमवतिरत्यजया क्रीणाति स १५
तपसमेवैनं क्रीणाति हिरण्येन क्रीणाति सशुक्रमेव ॥१०॥ एनं क्रीणाति धेन्वा क्रीणा
ति साशिरमेवैनं क्रीणाति साशिरमेवैनं क्रीणात्यृषभेण क्रीणाति सेंद्रमेवैनं क्रीणा

॥ भिषजावितितस्माद्ब्राह्मणेनभेषजंनकार्यमपूतोह्येषोऽमेध्योयोभिषक्तौबहि
ष्पवमानेनपवयित्वाताभ्यामेतमाश्विनमगृह्णंस्तस्माद्बहिष्पवमानेस्तुतआ
श्विनोगृह्यतेतस्मादेवंविदुषाबहिष्पवमानउपसद्यःपवित्रंवैबहिष्पवमान
आत्मानमेवपवयतेतयोस्त्रेधाभैषज्यंविन्यदधुरग्नौतृतीयमप्सुतृतीयंब्राह्मणे
तृतीयंतस्मादुदपात्रं॥२॥उपनिधायब्राह्मणंदक्षिणतोनिषाद्यभेषजंकुर्याद्या
वदेवभेषजंकुर्याद्यावदेवभेषजंतेनकरोतिसमर्धुकमस्यकृतंभवतिब्रह्मवा
दिनोवदन्तिकस्मात्सत्यादेकपात्राद्विदेवत्यागृह्यन्तेद्विपात्राहूयन्तइतियदेकपात्रा
गृह्यन्तेतस्मादेकोऽन्तरतःप्राणोद्विपात्राहूयन्तेतस्माद्द्वौद्वौबहिष्टात्प्राणाःप्राणावा

३.ब.४ एतेयद्धिदेवस्याःपशवइडायदिडापूर्वांह्विदेवस्येभ्यउपह्वयेता॒ऽआपन्नमभिःप्राणानंतदद्ध्यी
५४ तप्रमायुकःस्याद्धिदेवस्यान्भक्षयित्वेडामुपह्वयतेप्राणानेवात्संधित्वापन्नमनुपह्वयतेवा
य्वाऐंद्रवायवश्चक्षुर्मैत्रावरुणःश्रोत्रमाश्विनःपुरस्तादैंद्रवायवंभक्षयतितस्मात्पुरस्ता
द्वाचावदतिपुरस्तान्मैत्रावरुणंतस्मात्पुरस्ताच्चक्षुषापश्यतिसर्वतःपरिहारमाश्विनं
तस्मात्सर्वतःश्रोत्रेणशृणोतिप्राणावाएतेयद्धिदेवस्याः॥४॥आसिक्तानिपात्राणिसाद
यतितस्मादसिक्ताअंतरतःप्राणायतःखलुवैयज्ञस्यविततस्यनक्रियतेतदनुयज्ञं॒र
क्षांसि॒स्यवचरंतियदसिक्तानिपात्राणिसादयतिक्रियमाणमेवतद्यज्ञस्यशय्येरक्षसाऽ ५४
मनन्ववाराायदक्षिणस्यहविर्धानस्योत्तरस्यांवर्तन्यां॒सादयतिवाच्येवाचंदधात्या

तृतीयसवनास्यातिरेकाययज्ञस्यसंतत्यै ॥५॥ ॥मनुष्यचराबुदपात्रमुपह्वयेतद्धिदेवत्राः यद्धृ
त्वाद्दिंद्रमाञ्च ॥६॥ ॥बृहस्पतिर्देवानांपुरोहितआसीछंडामर्कावसुराणांब्रह्मण्वं
तोदेवाआसन्ब्रह्मण्वंतोसुरास्तेन्योन्यंनाशक्नुवंनभिभवितुंतेदेवाःशंडामर्कावुपामंत्र
यंततावब्रूतांवरंवृणावहैग्रहएवनावत्रापिगृह्यतामितिताभ्यामेतौशुक्रामंथिनावगृ
ण्हंस्ततोदेवाअभवन्परासुरायस्यैवंविदुषःशुक्रामंथिनौगृह्येतेभवत्यात्मनापरा ॥१॥
अस्यभ्रातृव्योभवतितोदेवाअपनुघात्सनइंद्रायानुहवुरपनुत्तौशंडामर्कौसहामुनोतिब्रू
याद्यंद्विष्याद्यमेवद्वेष्टितेनैनौसहापनुदतेसप्रथमःसंकृतिर्विश्वकर्मेत्ययंवैवातात्मनइंद्रा
यानुहवुरिंद्रोह्येतानिरूपाणिकरिक्रदचरदसौवाआदित्यःशुक्रश्चंद्रमामंथीपिगृह्णांचेनिः ॥८॥

सं·ब्रा·४ क्रामतस्तस्मात्प्राञ्चोयंतोनपश्यंतिप्रत्यंचानावृत्यजुहुतस्तस्मात्प्रत्यंचोयंतोपश्यंति
५५ चक्षुषीवाएतेयज्ञस्ययच्छुक्रामंथिनौतौनासिकोत्तरवेदिरभितःपरिक्रम्यजुहुतस्तस्मा
दभितोनासिकांचक्षुषीतस्मान्नासिकयाचक्षुषीविधृतेसर्वतःपरिक्रामतोरक्षसामपह
त्यैदेवावैयाःप्राचीराहुतीरजुहवुर्येपुरस्तादसुराआसंतांस्ताभिःप्राणुदंतयाः
प्रतीचीर्येपश्चादसुराआसंतांस्ताभिरपानुदंतप्राच्योन्याआहुतयोहूयंतेप्रत्यंचौ
शुक्रामंथिनौपश्चाच्चैवपुरस्ताच्चयजमानोभ्रातृव्यानपणुदतेतस्मात्प्राचीःप्रजाः॰
वा प्रवीयंतेप्रतीचीर्जायंतेशुक्रामंथिनौ अनुप्रजाःप्रजायंतेअत्त्रीश्चाद्याश्चसुवीराःप्रजाः॰ ५५
प्रजनयन्परीहिशुक्रःशुक्रशोचिषा॥४॥सुप्रजाःप्रजाःप्रजनयन्परीहिमंथीमंथिशो

न्चिषेत्वाहैतास्वैस्वीरायाअन्त्रीदेताःस्कन्नजायायाआज्यायएवंवेदात्रियस्यप्रजाजायतेनरा
धात्प्रजापतेरक्ष्यश्वयत्तत्परापततद्वैकंकतंप्राविशत्तद्वैकंकतेनारमततद्यवंप्राविशत्त
द्यवेऽरमतैतद्यवस्य॥५॥यद्वैकंकतंमंथिपात्रंभवतिसक्तुभिःश्रीणातिप्रजापतेरे
वतच्चक्षुःसंभरतिब्रह्मवादिनोवदंतिकस्मात्सत्यान्मंथिपात्रंसदोनाश्नुतइत्यार्तपात्रंहीं
तिब्रूयाद्यदश्नुवीतांधोऽध्वर्युःस्यादार्तिमार्छेत्तस्मान्नाश्नुते॥६॥ ॥आत्मनापरानिष्क्रन्द
कःप्रेणेविषायवस्यसप्तत्रिंशच्च॥ ॥१०॥ ॥देवावैयद्यज्ञेकुर्वततदसुराअकुर्वततेदेवाः
आग्रयणाग्रान्ग्रहानपश्यंस्तानगृह्णततोवैतेऽग्रंपर्यायन्यस्यैवंविदुषआग्रयणाग्रा
ग्रहागृह्यंतेग्रमेवसमानानांपर्येतिरुग्णवत्यर्चाभ्रातृव्यवतोगृह्णीयाद्भ्रातृव्यस्यैवरु

सं·ब·४ ष्ठ्यग्ं समानानांपर्येतियेदेवाद्विश्वेकादश्चास्तेश्याह॥१॥एतावतीर्वैदेवतास्ताभ्यएवैनं
५६ सर्वाभ्योगृह्णात्येषतेयोनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यइत्याहवैश्वदेवोह्येषदेवतयावाग्वैदेवेभ्यो
पाक्रामद्यज्ञायातिष्ठमानातेदेवावाच्यपक्रांतायांतूष्णींग्रहानगृह्णतसामन्यतवागंतर्
यंतिवैमेतिसाग्रयणंप्रत्यागच्छत्तदाग्रयणस्याग्रयणत्वं॥२॥तस्मादाग्रयणेवाग्विसृ
ज्यतेयत्तूष्णींपूर्वेग्रहागृह्यंतेयदाग्रयणोयदाग्रयणंगृहीत्वाहिंकरोतिप्रजापतिरेवा।
॥३॥तस्प्रजाआभिजिघ्रतितस्माद्वत्संजातंगौरभिजिघ्रत्यात्मानामेषयज्ञस्ययदाग्रय
णःसवनेसवनेभिगृह्णात्यात्मंनेवयज्ञंसंतनोत्यपरिशिष्टादानयतिरेतएवतद्धात्य ५६
धस्तादुपगृह्णातिप्रजननायरेवतद्दुह्मगाढ्ठिनोवदंतिकस्मात्सत्याद्गायत्रीकनि

ष्वाध्वंदसां सतीः सर्वाणि सवनानि वहती सैषवै गायत्र्येव सोयदाग्रयण स्तमेव तदभिनि
वर्तं सर्वाणि सवनानि वहति तस्माद्धस्समुपाकृतं गौरभिनिवर्तते ॥४॥ आग्रयणं
प्रजापतिरेवेतिविद्यातिश्च ॥ ॥११५॥ यज्ञेन ता उपयद्धे देवा वैयज्ञमाग्नीध्रेस्तवा
दिनः स वै देवस्य ग्रावाणं प्राणो वा उपांशुः सौ देवा वा उपांशुसो वाग्वै मित्रं यज्ञस्य धिरस्ते बृ
हस्पतिर्देवानां देवानाम आग्रयणाग्रामेकादश ॥ ॥११॥ यज्ञेन लोके परमो स्या सवनं
माध्यंदिनं वाग्वा आसिक्तानि तस्य जाए कपंचाशत् ॥ ॥५१॥ ॥हरिः ॐ॥ ॥श्रीकृष्णार्प
णमस्तु ॥ ॥७॥ ॥श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ॥हरिः ॐ॥ ॥इंद्रो वृत्राय वज्रमुद्यच्छत्सास्तृत्रो
वज्राद्युधतादबिभेत्सोब्रवीन्मा मे प्रहार्अस्ति वा इदं मयि वीर्यं तत्ते प्रदास्यामीति तस्मा उ

सं·ष·५ कथंप्रायछत्तस्मैद्वितीयमुदयछत्सोब्रवीन्मामेप्रहारस्तिवाइदंमयिवीर्यंतत्तेप्रदास्यामीति॥१॥
५८ तस्माउक्थमेवप्रायछत्तस्मैतृतीयमुदयछत्तंविष्णुरन्वतिष्ठतजहीतिसोब्रवीन्मामेप्रहार
ति स्तिवाइदंमयिवीर्यंतत्तेप्रदास्यामीतितस्माउक्थमेवप्रायछत्तंनिर्मायंभूतमहंन्यज्ञोहितस्य
मायासीद्यदुक्थ्योगृह्यतदिदंस्यमेव॥२॥तद्वीर्यंयजमानोभ्रातृव्यस्यवृंक्तेइंद्रायत्वाबृह
द्वतेवयस्वतइत्याहेंद्रायहिसतंप्रायछत्तस्मैत्वाविष्णवेत्वेत्याहयदेवविष्णुरन्वतिष्ठतज
हीतितस्माद्विष्णुमन्वाभजतित्रिर्निगृंण्हातित्रिर्हिसतंतस्मैप्रायछद्देषतेयोनिःपुनर्ह
विरसीत्याहपुनःपुनः॥३॥यस्मान्निर्गृण्हातिचक्षुर्वाएतद्यज्ञस्ययदुक्थ्यस्तस्मादुक्थ्यःसं ५८
स्थितंस्तोमाअन्वायंतितस्मादात्माचक्षुरन्वेतितस्मादेकंबहवोनुयंतितस्मादेकोबहूनां

नद्धोभवतितस्मादेकोब्रह्मीगंयाविंद्स्तेयद्धिकामयेताध्वर्युरात्मानंयज्ञयशसेनार्पयेयमित्यं
तराहवनीयंचहविर्धानंचतिष्ठन्नवनयेदात्मानमेवयज्ञयशसेनार्पयतियदिका
मयेतयजमानंयज्ञयशसेनार्पयेयमित्यंतरासदोहविर्धानेतिष्ठन्नवनयेद्यजमानमेवय
ज्ञयशसेनार्पयतियदिकामयेतसदस्यान्यज्ञयशसेनार्पयेयमितिसदआलभ्यावनयेत्सद
स्यानेवयज्ञयशसेनार्पयति॥८॥ ॥इतीन्द्रियमेनपुनःपुनर्नयेत्त्रयस्त्रिंशच्च॥ ॥१॥ ॥
आयुर्वाएतद्यज्ञस्ययद्ध्रुवउत्तमोग्रहाणांगृह्यतेतस्मादायुःप्राणानामुत्तमंमूर्धानंदिवो
अरतिंपृथिव्याइत्याहमूर्धानमेवैनंसमानानांकरोतिवैश्वानरमृतायजातमग्निमित्या
हवैश्वानरंहिदेवतयायुरुभयतोवैश्वानरोगृह्यतेतस्मादुभयतःप्राणाअधस्ताच्चोप

सं.ष.५ रिष्टाच्चाधिंतोऽन्ये ग्रहा गृह्यंते ध्रुवस्तस्मात् ॥१॥ अध्वर्यो ऽ प्राणोऽन्येषां प्राणानामु
५८ पोप्तेऽन्ये ग्रहाः साद्यंतेऽनुप्तो ध्रुवस्तस्माद् स्थान्याः प्रजाः प्रतितिष्ठंति मांसेनान्या
अस्थ्नावा उत्तरतः पृथिवीं पर्याच्छिद्यत तां देवा ध्रुवेणादृंहन् ध्रुवस्य ध्रुवत्वं य
ध्रुव उत्तरतः साद्यते धृत्या आयुर्वा एतद्यज्ञस्य यद्ध्रुव आत्मा होता यद्धोतृचमसे ध्रुव
मवनयत्यात्मन्नेव यज्ञस्य ॥२॥ आयुर्दधाति पुरस्तादुक्थ्यस्याहवनीयद्वृत्याद्वः ४
पुरस्ताद्ध्यायुषो भुंक्ते मध्यतोवनीयद्वृत्याद्वा मध्यमेन ह्यायुषो भुंक्त उत्तरार्धे वनीयद्
त्याद्वा उत्तमेन ह्यायुषो भुंक्ते वैश्वदेव्यामृचि शस्यमानायामवनयति वैश्वदेव्यो वै प्र ५८
जाः प्रजास्वेवायुर्दधाति ॥३॥ ॥ अथ ध्रुवस्तस्मादेव यज्ञस्यैकां तं च लोहं शज्ञा ॥॥२॥

यत्र वै देवाः स्वर्गं लोकमायंस्तेमन्यंत मनुष्या नोन्वाभविष्यंतीति ते संवत्सरेण योपयित्वा स्वः
र्गं लोकमायंस्तमृषय ऋतुग्रहैरेवानुप्राजानंस्यदृतुग्रहा गृह्यंते स्वर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै द्वाद
श गृह्यंते द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरस्य प्रज्ञात्यै सह प्रथमौ गृह्येते सहोत्तमौ तस्माद्द्वौ द्वावृतू
भयतो मुखमृतुपात्रं भवति कः ॥१॥ हि तद्वेद यदृतूनां मुखमृतुना प्रेष्येति षट्कृत्व आह षड्वा ऋ
तव ऋतूनेव प्रीणात्यृतुभिरिति चतुश्चतुष्पद एव पशून्प्रीणातीति द्विः पुनरृतुनाह द्विपद एव प्री
णात्यृतुभिरिति षट्कृत्व आहर्तुभिरिति चतुस्तस्माच्चतुष्पादः पशव ऋतूनुपजीवंतीति द्विः ॥२॥
पुनरृतुनाह तस्माद्द्विपादश्चतुष्पदः पशूनुपजीवंत्यृतुना प्रेष्येति षट्कृत्व आहर्तुभिरिति चतुर्द्विः
पुनरृतुनाहाक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानः कुरुते स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै नान्योन्यमनुप्रपद्येत

सं.ब.५ यदन्योन्यमनुप्रपद्येत तुं तुं तुमनुप्रपद्येत ते वा मोद्रुकाः स्युः ॥३॥ आसीध्रमेवाध्वर्युर्दक्षिणेन
५९ प्रपद्यते आसीध्रं प्रतिप्रस्थातोत्तरेण तस्मादादित्यः षण्मासान्दक्षिणेनैति षडुत्तरेणोपयामगृ
हीतोसि संसर्पोस्यंहस्पत्याय त्वेत्यस्ति त्रयोदशो मास इत्याहुस्तमेवैतत्प्रीणाति ॥४॥ ॥
कोसौ वीतिहृस्यश्वनुक्त्रिंशच्च ॥२॥ ॥ सुवर्गाय वा एते लोकाय गृह्यंते यदृतुग्रहा ज्योतिरिं
द्राग्नी यदैंद्राग्नमृतुपात्रेण गृह्णाति ज्योतिरेवास्मा उपरिष्टाद्दधाति स्वर्गस्य लोकस्यानु
ख्यात्यै ओजोभृतौ वा एतौ देवानां यदिंद्राग्नी यदैंद्राग्नो गृह्यत ओज एवावरुंधे वैश्वदेवं शुक्र
पात्रेण गृह्णाति वैश्वदेव्यो वै प्रजा असावादित्यः शुक्रो यद्वैश्वदेवं शुक्रपात्रेण गृह्णाति त ५९
स्मादसावादित्यः ॥१॥ सर्वाः प्रजाः प्रत्यङ्ङेति तस्मात्सर्व एव मन्यते मां प्रत्युदगादिति वैश्वदे

वंशुक्रपात्रेणगृह्णातिवैश्वदेव्योवैप्रजास्तेजःशुक्रोयद्वैश्वदेवंशुक्रपात्रेणगृह्णातिप्रजाऽ
स्वेवतेजोदधाति॥२॥ ॥तस्मादसावादित्यस्त्रिंशद्याम्यो॥ ॥५॥ ॥इंद्रोमरुद्भिःसावित्रेनमाध्यंदि
नेसवनेवृत्रमहन्यन्माध्यंदिनेसवनेमरुत्वतीयागृह्यंतेवार्त्रघ्नाएवतेयजमानस्यगृह्यंतेतस्यवृ
त्रंजघ्नुषऋतवोमुह्यंसऋतुपात्रेणमरुत्वतीयानगृह्णान्ततोवैसऋतून्प्राजानाद्यदृतुपात्रेण
मरुत्वतीयागृह्यंतऋतूनांप्रज्ञात्यैवज्रंवाएतंयजमानोभ्रातृव्यायप्रहरतियन्मरुत्वतीयाउ
देवप्रथमेन॥१॥यच्छतिप्रहरतिद्वितीयेनस्तृणुतेतृतीयेनायुधंवाएतद्यजमानःसंस्कुरुतेय
न्मरुत्वतीयाधनुरेवप्रथमोज्याद्वितीयइषुस्तृतीयःप्रत्येवप्रथमेनधत्तेविसृजतिद्वितीयेनवि
ध्यतितृतीयेनेंद्रोवृत्रंहत्वापरांपरावतमगच्छदपाराधमितिमन्यमानःसहरितोभवत्सएता

सं·प·५ न्मरुत्वतीयानात्मस्परणानपश्यत्तानगृह्णीत ॥२॥ प्राणमेव प्रथमेनास्पृणुतापानं द्वितीयेना
६: त्मानं तृतीयेनात्मस्परणा वा एते यजमानस्य गृह्यंते यन्मरुत्वतीयाः प्राणमेव प्रथमेन स्पृणु
तेपानं द्वितीयेनात्मानं तृतीयेनेंद्रो वृत्रमहंस्तं देवा अब्रुवन्महान्वा अयमभूद्यो वृत्रमवधीदिति
तन्महेंद्रस्य महेंद्रत्वं स एतं माहेंद्रमुद्धारमुदहरत वृत्रं हत्वान्यासु देवतास्वधि यन्माहेंद्रो गृ
ह्यत उद्धारमेव तं यजमान उद्धरतेन्यासु प्रजास्वधि शुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमानदेवत्यो वै मा
हेंद्रस्तेजः शुक्रो यन्माहेंद्रं शुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमान एव तेजो दधाति ॥३॥ ॥प्रथमेना॰
गृह्णीत देवतास्वेषा विंशतिश्च ॥५॥ ॥अदितिः पुत्रकामा साध्येभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मौदनमप॰ ६:
चत्तस्या उच्छेषणमददुस्तत्प्राश्नात्सा रेतो धत्त तस्यै चत्वार आदित्या अजायंत सा द्वितीयम

तेनावज्रैर्यौपर्यावर्तंत तेऽजकेवपादाः॥ तयोः प र्यंतो अ निर्यं सं न्यमपश्यंत ॥॥॥॥
सेतुना निर्यं सन्यं॥ द्वि धसीसनतीवस्तएकः केशी वि श्वा भुवनानि विद्वान्॥ ति
रो धाये स सितं वसानः शुक्रमाददत्ते अनुहाय जार्यै॥ देवा वै यद्यज्ञे कुर्वन्त तदसु
रा अकुर्वत ते देवा एतं महायज्ञमपश्यं तमतं न्वतो होत्रं त्रतमकुर्वतन स्मा ग्नि
जु द्दिव्रतस्याद्विर्यग्निहोत्रं दे नि पौर्णमासं यज्ञमग्नि षोमीयं॥ २॥ पशु
र्व मकुर्वत दार्शपत्तमाग्रयं पशुमकुर्तवै श्वदेवं प्रातःसवनमकुर्वत वरुणप्र
घासां न्मा ध्यं दिन ऽसवन ऽसामेधा न्पितृयज्ञं त्रि यं वकाँ स्त्रैयसद् ती
क

१४

नमकुर्वंत तमेषामसुरायत्तमन्ववाजिगाँसं तं नान्व वायं तेऽब्रुवंन धर्त्नी
व्या वाइमे देवा अभूवंनिति तद् ध्वरस्याध्वरत्वं ततो देवा अभवंप्परा
स्सुरा यस्य एवं विद्वां सोमेन यजते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो
भवति ॥२॥ अपरूपं नोग्नीषोमीयमात्मना परात्रीणि च ॥२॥ परिभूर
ग्निं परिभूरिं द्रं परिभूर्विश्वांदेवा परिभूर्मा ५ सह ब्रह्मवर्चसे
नसनः पवस्व रांगवे शं जनाय शं मर्वते शं ५ राजन्नोषधीभ्यो ऽछिं
नस्य ते रयिपते सुवीर्यस्य रायस्पोष नारस्याम ॥ ॥ सदद्रि
तस्य ते भक्षी यन्तस्य त इदमुन्मृजे ॥ प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व

१४

पानायेव्यानायेवाचे ।।१।। दक्षक्रतुभ्यांचक्षुर्भ्यामेवचेर्दोवर्चसेपवेश्वाद्श्रोत्र
यात्मनेंगेभ्यआयुषे वीर्यायविष्णोरिंद्रस्यविश्वेषांदेवानां
जठरमसिवर्चोदामेवर्चसेपवस्वकोसिकोनामकस्मैत्वाकायत्वायंत्वासोमेन
तीनपंयंत्वासोमेनामीमद२सुप्रजाःप्रजयाभूयासं२सुवीरोवीरैःसुवर्चाव
र्चसासुपोषःपोषैर्विश्वेभ्यामेरूपेभ्योवर्चोदाः ।।२।। वर्चसेपवस्वतस्यमेरास्वत
स्यतेभक्षीयतस्यतइदमु मृजे ।। उभूषनवैक्षेत्रैषवेपात्रियःप्रजापति
र्यत्ःप्रजापतिस्तमेवतर्पयतिसएनंतृमोभूत्वाभिपवतेब्रह्मवर्चसकृ
मोवैक्षेत्रैषवैपात्रियःप्रजापतिर्यत्ःप्रजापतिस्तमेवतर्पयतिसएनं

१५ तेजो ब्रह्मवर्चसिना भिपवत आमयावी ॥३॥ अवैक्षेतैषवैपात्रियः प्रजापतिर्यत्
प्रजापतिस्तमेव तर्पयति स एनं तृप्त आयुषाभिपवते भिचरन्नवैक्षेतैषवै
य पात्रियः प्रजापतिस्तमेव तर्पयति स एनं तृप्तः प्राणापानाभ्यां वाचो दक्षक्रतु
भ्यां चक्षुर्भ्यां श्रोत्राभ्यामात्मनोंगेभ्य आयुषोन्तरेति ताजक्प्रधन्वति ॥४॥ न
द वाचेनुपभ्यो वचैं आमयावी पंच च चत्वारिंशच्च ॥२॥ स्वस्ति विघनस्वस्तिः
प शुर्वेदिः परशुर्नस्वस्ति ॥ यज्ञियायज्ञकृतस्थ तेमास्मिन्यज्ञ उपह्वये
उपमा द्यावापृथिवी हू येनामुपासातावः कल्वराः सोमो अग्निरूपदेवा उप
यज्ञ उपमा होत्रं उपहवे वह्वयं तानमो ग्नये मखघ्ने मखस्य मा यशोर्यादित्याह १५
ख

प
वनीयमुनिष्ठंतेयतोवैमुखः॥१॥यत्रंवावसततदहंतस्माएवनेस्वःस्यसदंअसर्पसाम
नोनासैं नमोरुद्रायमखघ्नेनमेस्वःत्यामापहीत्याग्नीध्रंतस्माएवनमुस्वःस
सदंअसर्पसामसनोनासैं नमरुद्रायमखघ्नइंद्रियंमेवीर्यमानिर्वधीरिति
हो त्रैषमाशिषमेवैतामाशास्तइंद्रियस्य वीर्यस्यानिर्घातायया वै॥२॥दिव
तांसदस्यार्तिमार्पयंति यस्तापिविद्वान्सर्पतिनसदस्यार्तिमा ऋ
न र्तिमोगन्यैमखघ्नस्सोहैनावै देवताःसदस्यार्तिमार्पयंतितायएवंवि
द्वान्सर्पतिनसदःस्यार्तिमार्छीतिहृदःस्वःशि थिरेसमीचीमा२हसस्या
तन्सूर्यमादेवो दिव्याद२हेसस्मान्तुवायुरंतरिक्षादग्निःपृथिव्या
त्॥३

१स

१६ घमः पितृभ्यः स्वरेती मनुष्येभ्यो देवीद्वारो मामासंतापं नमः सदसे नमः सद
सस्पतये नमः सखीनां पुरोगाणां चक्षुषे नमो दिवे नमः पृथिव्या अहे दैधिष
व्योदतस्तिष्ठान्यस्य सदने सीदयो स्म पाकतरउं निवतउदुद्वत श्चगेषं पातं
मा द्यावापृथिवी अद्याह्नः सदो वै प्रसर्पन्ति ॥ ४ ॥ पितरो नु प्रसर्पन्ति त एनमी
श्वरा हिंसितोः सदः प्रसर्पन्दक्षिणार्धं परेक्षेतागंत पितरः पितृमानहं यु पदि
ष्माभिर्भूयासं सुप्रजसो मया यूयं भूयास्तेति तेभ्य एव नमस्कृत्य सदः प्रस
र्पत्याहमनो नोसै । मरेवा वा अंतरिक्षात्सर्पतं त्रयस्त्रिंशराज्ञ ॥ ५ ॥ भक्षो हि
मा विराडीर्घायुत्वाय परांतनुत्वा परापसोषो वर्षीसेत्सुप्रजा स्त्वायेहिव

प

सोपुरोवसोप्रियोमेहृदोस्यभिनोस्त्वावाऽुभ्याऽंसव्यासंनूचसंसं त्वादेवसो
मसुचक्षाअवंव्येषंमंद्राभिभूतिःकेतुर्युत्तानांवाग्जुषाणासोमस्यतृप्य
तुमंद्रःस्वर्वाच्यदितिरनाहतशीर्ष्णीवाग्जुषाणासोमस्यतृप्यतेहि
वि अचर्षणे॥१॥ हुंभूर्भुवोभूःस्वस्तिमाहरिवर्णप्रचक्षेलेदक्षामयायस्वो
षायसुवीरतायेमामाराजेन्विबीभिषामामुहादीर्तिषावधीः॥ वृषणेशुष्मायमा
युषेवर्चसे॥ वसुमद्गणस्यसोमदेवतेमतिविदःप्रातःसवनस्यगायत्रछंद
सइंद्रपीतस्यनराशंसपीतस्यपितृपीतस्यमधुमतउपहूतस्योपहूतोभक्ष ५८
यामिरुद्रवद्गणस्यसोमदेवतेमतिविदोमाध्यंदिनस्यसवनस्यत्रिष्टुप्छंद

सं-८२

१८ दसइंद्रपीतस्य   न राशंसपीतस्य ॥२॥ पितृपीतस्यमधुमन्तउपहूत
स्योपहूतोभक्षयाम्यादिसचेरुणस्यसोमदेवत्तेमतिविदःस्तृतीयस्यसवे
नस्यजगतीछंदसइंद्रपीतस्यनराशंससीपीतस्यपितृपीतस्यमधुमन्तउप
हूतःस्योपहूतोभक्षयामि॥आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं॥भवा
वाजस्यसंगथे॥हिन्वमेगात्राहरिवोगणान्मेमाविततृषः॥शिवोमेसप्तर्षी
नुपतिष्ठस्वमामेवाङ्नाभिम   ति॥३॥ग॥॥अपामसोमममृतोअभू
मादेत्र्मज्योतिरविदामदेवान्॥किमुस्मान्कृणवदरातिःकिमुधूर्तिर
मृतमर्त्यस्य॥यंन्मेआसनोमिंदाभूदग्निस्तत्पुनराहा   वेदाविचर्षणिः॥ १८
ज्ञान

पुनरग्निश्चक्षुरदात्पुनरिंद्रोबृहस्पतिः॥ पुनर्मेअश्विनायुवंचक्षुराधत्तमक्ष्योः॥
इष्टयजुषस्तेदेवसोमस्तुतस्तोमस्य॥४॥ रास्तोक्थस्यहरिवतइंद्रपीतस्यमधुम
तउपहूतस्योपहूतोभक्षयामि॥ आप्यायीस्वामामाप्यायत्तप्रजयाचधनेनच॥
एतत्तेतततयेचत्वामन्वेतत्तेपितामहप्रपितामहयेचत्वामन्वत्रपितरोयथाभा
गंमदध्वंनमोवःपितरोरसायनमोवःपितरःशुष्मायनमोवःपितरोजीवा
यनमोवःपितरः॥५॥ स्वधायैनमोवःपितरोमन्यवेनमोवःपितरोघो
रायपितरोनमोवायएतस्मिंल्लोकेस्थयुष्मांस्तेनुयेस्मिंल्लोकेमांतेनु
यएतस्मिंल्लोकेस्थयूयंतेषांवसिष्ठाभूयास्तयेस्मिंल्लोकेहंतेषांवसि

१८ ष्टोभक्षयासंप्रजापतेन त्वदेतान्य न्यो विश्वाजातानिपरिताबंभूवाधायत्कामा
स्तेजुहुमस्तं नोअस्तुवयंस्याम पतयोरयी णां॥ देवकृतस्यैनसोवयजनम
मसिमनुष्यकृतस्यैनसोवयजनमसिपितृकृतस्यैनसोवयजनमस्य
प्स्वधौतस्यसोमदेवतेन्दभिःसुतस्य ष्टयजुष्स्तुतस्तोमस्य [illegible] शस्ता
क्थस्ययोभक्षोअश्वसनियोगोसनिस्तस्यतेपितृभिर्भक्षंकृतस्योपहूतोभ
क्षयामि॥७॥ विश्वन्यर्षणोत्रिष्टुप्छंदसइंद्रपीतस्यनराशंसपीतस्यानि
स्तुतस्तोमस्यत्री वायनमोवः पितरोबभुवचतुश्चत्वारिंशाज्ञ ॥५॥४॥
महीनांपयोसिविश्वेषांदेवानांतनूर्ऋध्यासमद्यपृषतीनांग्रहोसिविष्णोर्हृदं

ग्रहं पृषतीनां १८

चे　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　वीतस्य

यमस्यैकमिषविष्णुस्त्वानु विक्रमे भूत्तिर्दध्याघृतेन वर्धतां तस्य मेष्टस्यैंद्रविणमा
गम्याज्योतिरसि वैश्वानरं पृश्नियैदुग्धं यावती द्यावापृथिवी महित्वा यावच्च सप्त
सिंधवो वितस्थुः ॥ तावंतमिंद्र ते ॥१॥ ग्रहं॰ सहोजा गृह्णाम्यस्तृतं ॥ यत्कृष्ण
शकुनः पृषदाज्यम　　　　　वमृशेच्छूद्रा अस्य प्रमायुकाः स्युर्यच्छ्वाव मृशे　न्मृशे
च्चतुष्पादोऽस्य पशवः प्रमायुकाः स्युर्यत्स्कंदेद्यजमानः प्रमायुकः स्यात्पशवो वै पृषदा
ज्यं पशवो वा एतस्य स्कंदंति यस्य पृषदाज्यं॰ स्कंदति यत्पृषदाज्यं पुनर्गृह्णाति पशू　ति
नेवास्मै पुनर्गृह्णाति प्राणो वै पृषदाज्यं प्राणो वै ॥२॥ एतस्य स्कंदति यत्पृषदा　स्य
ज्यं॰ स्कंदति यत्पु　नर्गृह्णाति प्राणमेवास्मै पुनर्गृह्णाति हिरण्यमवधाय
षदाज्यंपु

१८ गृह्णात्यमृतं वै हिरण्यं प्राणः पृषदाज्यममृतमेवास्मिन्प्राणं दधाति शतमानं भ
वति शतायुर्वै पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठत्यश्वमवघ्रापयति प्राजा
पत्यो वा अश्वः प्राजापत्यः प्राणः स्वादेवास्मै योनेः प्राणं निर्मिमीते विभ्वा एतस्य
य यज्ञं छिद्यते यस्य पृषदाज्यं स्कन्दति वैष्णव्यर्चा पुनर्गृह्णाति यज्ञो वै विष्णु
र्यज्ञेनैव यज्ञं संतनोति ॥३॥ तत्पृषदाज्यं प्राणो वै योनेः प्राणं दाविंशतिम
॥८॥ देवस्य सवितुः प्रसवे तमाह तमश्च सुव प्रच यज्ञं बृहस्पतिं ब्रह्मायुष्मत्या
ऋचो मा गात तनूपात्साम्नः सत्या व आशिषः सन्तु सत्या आकूतय ऋतं च
सत्यं च वदत स्तुत देवस्य सवितुः प्रसवे स्तुत स्तुत मस्तूर्ज्ञं महत् स्तुतं दु १८

५स्तु तं दुहा मा मा स्तु त स्य स्तु तं गम्याद्ब्रह्मस्य शास्त्रम स्यूर्जं महस२

हा मामा स्तु त स्य स्तु तं गम्याद्ब्रह्मस्य रात्रे ॥१॥ अस्यूर्जं महस२ शास्त्रं दुहा मा मा शास्त्रस्य
शास्त्रं गम्या दि द्रि यार्चं तो वना म हे धुक्षीमहि प्र जामिषं ॥ सा मे स सारी दे वे षु भूया
द्ब्रह्मवर्चसं मा गम्यात्॥ यत्तो वै भूवस आ वै भूवस प्रजत्ते स वाच धो ॥ स देवा नाम धिपति
र्भूव सो अस्मा५ अधिपती न्करोतु वय५ स्याम पत्त यो रयी णां ॥ यत्तो वा वै
॥ २ ॥ मुत्त पतिं दुहे यत्त पति र्वा यत्तं दुहे स यस्क त्त शास्त्र यो र्दोह म विद्वान्यजत्ते
तं यत्तो दुहे स हृष्ठा या भवति स्त्कत्त स्य स्तु मस्यूर्जं महस२ शास्त्रं दुहा मा मा शास्त्रस्य त्रा
स्त्रं गम्या दि स्याहै षवे स्त्क त्त त्रा स्त्र यो र्दोह स्तय एवं विद्वान्यजते दुह एवं मि
ष्ठा वसीया भवति ॥ ३ ॥ शास्त्रे वे शास्त्रं दु हां दा वि५ राति श्चा ॥ ७ ॥ स्पेनाम पलने
ह पा पी या भवति य५ त्तं यो र्दो यत्त
हं विद्वान्यजते स यत्तं दुहे स दुष्ठा वसी

सं·त्र२

२·

स्वाहावद्स्वममभिगूर्त्तायनमो विष्टंभाय धर्मणेस्वाहा वद्स्व यमभिगूर्त्तायन
मः परिधयेजनप्रथनायुस्वाहावद्स्व यमभिगूर्त्तायनमऊर्जेहोत्राणा॰स्वाहावद्स्व
यमभिगूर्त्तायनमः पयसेहोत्राणा॰स्वाहावद्स्वयमभिगूर्त्ताय
नमः प्रजापतयेमनवेस्वाहावद्स्वयमभिगूर्त्तायनमऋतमृतपासु वर्बाट्स्वा
हावद्स्वयमभिगूर्त्तायनम स्तृपं ता॰ होत्रामधोर्घ्नस्ययज्ञपतिमृषय
एनसा॥१॥आकू॥प्रजानिर्भक्ताअनुतप्यमानामधव्यौस्तोकावप नौररा
धसंनस्ताभ्या॰सृज तु विश्वकर्माघोराऋषयोनमो अस्त्वेभ्यः॥ चक्षुषएषां
मनसश्चसंधौबृहस्पतयेमहिद्युमंनमः॥नमोविश्वकर्मणेसउपात्वस्मा

५

२·

श म

ननं न्यां सोम पान्मन्यमानः प्राणस्य विद्वांत् समरे न धीरः एनश्चकृवां हि बद्ध एषां ॥ तं ध्य
विश्वकर्मन् ॥२॥ ये भक्षयन्तो न वसून्यानृहुः ॥ यानग्नयोऽन्वतप्यन्त धि
ष्णिया इयं तेषामवया दुरिष्ट्यै स्विष्टिं नस्तां कृणोतु विश्वकर्मा ॥ नमः पितृभ्यो
अभि ये नो अख्यन्यज्ञकृतो यज्ञकामाः सुदेवा अकामा वो दक्षिणां न नीनिम यो
मा नस्तस्मादेनसः पाप १ ष्ट ॥ यावंतो वै सदस्यास्ते सर्वे दक्षिण्यास्तेभ्यो दक्षि
णां न ॥३॥ न येदेभ्यो व श्च्येतु पहृश्व कर्मणा निजुहोमि सदस्याने वन्त्रीयास्स नि २
स्मेदेवासो वपुषे चिकित्सत यमाशिरा दंपती वाममश्नुतः ॥ पुमान्पुत्रो जायते
विंदते वस्वथ विश्वे अरपा एधते गृहः ॥ आशीर्दाया दंपती वाममश्नुतामरिष्टो रायः स

अस्य ॥

२१ चता॑ऽ॒स्मो॑ कस्मा॑ ॥ य आसि॑ञ्चत्सं॒दुग्धं॑ कुं॒भ्या स॒हेष्टेन॒ याम॒न्नम॑तिं जहातु॒ सः ॥ सर्पिर्ग्रीवी ॥ जा

पीव॑र्यस्य जाया पीवा॑नः पुत्रा अक॑र्शासो॒ अस्य जा॒नि॑र्य॒ई॑शुमर्खस्यमन॒ड्वा॑र्या॒ रिरऽसहकुभ्या

दात्ता॥ अरो॑ती॒मेऊर्ज॑मुत्त॒सुप्र॒क्ष्स॒मि॒ष॑द॒धातु॒द्रविणऽस॒वर्च॑सं ॥ सं॒ज॒यं॑न्क्षेत्रा॑णि॒ सह॑सा॒ मि

द्र॒कृ॒ण्वानो॑ अ॒न्या॒ऽअ॒परां॑ सप॒त्नान् ॥ भू॒त्तम॑सि॒ भू॒ते॒मा॒ धा॒मु॒ख॒म॑सि॒ मु॒खं भू॑या॒सं॒ द्या

वा॒पृथि॒वीभ्यां॒ त्वा॒ परि॒गृ॒ह्णामि॒ वि॒श्वे॑ त्वा॒ दे॒वा॒ वै॒श्वा॒न॒राः ॥ ५ ॥ प्र॒च्या॒व॒यं॒तु॒ दि॒वि दे॒वां

दृं॒ऽहा॒न्तरि॑क्षे॒ व॒या॒ऽसि॒ पृ॒थि॒व्यां॒ पार्थि॑वान् ध्रु॒वं ध्रु॒वेण॑ ह॒विषा॒ व॒ सोमं॑ न॒ यामसि ॥ यथा

नः॒ सर्व॒मिज्जग॑दय॒क्ष्मऽसु॒मना॒ अस॑त्॥ यथा॑न॒ इन्द्र॒ इद्विशः॑ केव॒ली॒ सर्वा॒ सम॑नसः॒ क

र॑त् ॥ यथा॑नः॒ सर्वा॒ इद्दिशो॒ऽस्माकं॒ केव॒लीर॑सन् ॥ ६ ॥ मन॑सा॒ वि॒श्वम॑न्नि॒ योद॒क्षिणां॒ नरः २१

१ स वै दर्शपूर्णमासावालभेत

प्रतिलोमं च दिर्नो वरं त्रि एयेनयोरनुलोमं चैव यथादि स्यमावास्यायाऊर्ध्वं तदनुलोमं पौर्णमास्यै प्रतीचीनं तद्भवति लोमं य सौर्णमासी पूर्वीमाकृत्तं भे प्रतिलोम मेने नावालभेतामु मपक्षीयमाणमन्व पा॥ यितु साद्रुस्त्रुतो होमौपु रस्ताज्जुहुयादमावास्यावै सरस्व त्यनुलोम मेवै नावालभेत मुमाप्यायमान मन्वाप्यायत्त आग्ना

कपालं पुरस्तान्निर्वपे सरस्वत्यै चरु॰ सरस्वते द्वादशकपालं

यदाग्नेयो भवत्यग्निर्वै यज्ञमुखं यज्ञमुख मेव धिं पुरस्ताधत्ते यै है छावाभ वति युत्तौ वैवि स्थ्रुयु त्तमे वारभ्य प्रतनुते सरस्वत्यै चरुर्भवति सरस्वते द्वादश कपालो मा स्या वै सरस्वती पूर्णमासः सरस्वां तावेव साक्षादारभतन्न धो सा भ्यां द्वादशकपालः सरस्वते भवति मिथुनौ गावौ दक्षिणा समृद्धै ॥॥ वर्च वा वै तौ दर्शपूर्णमासावपनत ऊनेसरस्वत्यै पंचवि॰ रात्रिश्च॥॥॥॥ रूपयेषा वांद्दूं

२१ मिथुनत्वाय प्रजात्यै १८

सं० न० ५

४७॥

प्रसस्त्रं नापरयुत्तं वासिष्ठःप्रसत्तौमपश्यत्सोऽब्रवीद्ब्राह्मणं तव स्थामि यथात्वत्पुरोहिताः
प्रजाः प्रज   निष्यंतेथमेतेरेभ्य ऋषिभ्यो भाप्रवोच इति तस्मात्तं स्तोमभागा
नब्रवीत्ततो वासिष्ठपुरोहिताः प्रजाः प्राजायंत तस्माद्वासिष्ठो ब्रह्माकार्यः प्रेव जा
यतेरश्मिरसि क्षयाय त्वा क्षयं जिन्वेति ॥१॥ अहदेवा वै क्षयो देवेभ्य एव यज्ञं प्राह
एवयुतं प्राहा न्वितिरसि दिवे त्वा दिवं जिन्वे
सांहेभ्य एव लोकेभ्यो यज्ञं प्राह विष्टंभोसि वृष्ट्यै त्वा वृष्टिं जिन्वे साह वृष्टिमे
वाव ॥२॥ रुंधे प्रवास्यनुसी साह मिथुनत्वायो शिगसि वसुभ्य स्त्वा वसूञ्जि
न्वे साहाष्टौ वसव एकादश रुद्रा द्वादशादित्या एतावंतो वै देवा स्तेभ्य एव
यज्ञं प्राहो   जोसि पितृभ्यस्त्वा पितॄञ्जिन्वे साह देवानेव पितॄ
ननुसंत नोति तंतुरसि प्रजाभ्यस्त्वा प्रजा जिन्व ॥३॥ र साह पितॄनेव

धेतिरसि धर्माय त्वा धर्मं जिन्वे
साह मनुष्यांविधर्मो मनुष्येभ्य

४७॥

८   से

अ ॥१॥ बा यं

मसुकृतौवयं॥यास्तेरात्रीःसवित्तः॥देवयानीरंतराद्यावापृथिवीवियंतिग्नेहेश्रुस
वैःप्रेयात्वग्नेसुवीरूहौयास्तरतारलाःसि॥येदेवायत्तहनीयत्तमुषैदिव्यथा
सं त्ते॥सूर्यौमातिभ्योरक्षतुगोष्ठसुकृतौवयंयेनेंद्रायसमभरःपयांस्युत्तमेवि म
षाजातवेदः॥तेनोग्नेत्वमुतवर्धयेमं५सजातानां५श्रैष्ट्याआधेह्येनं॥ध
सहनोवेदेवायत्तमुषं॥२॥सुंतितएषुलोकेषुआसत्तआददानाविमभा
नायोददातियोयजतेतस्य॥येदेवायत्तहनःपृथिव्यामध्यासतेयेअंतरि
क्षेयेदिवीसहैमानुवलोकाःस्तीर्णांसगृहस्पशुःसुवर्गलोकमेसवेसो प
मेने.जानादेवत्ताश्चयत्तश्चेकामंसाग्नेयंपंचकपा॰॰लमुद्वसानीयं
निर्वपेदग्निःसर्वादेवत्ताः॥३॥पाङ्क्तोयत्तोदेवश्रैवयत्तंचावरुंधेगाय
नो २ नैष्ठ

४२ न्यु

त्रौवा अग्निर्गायत्रछंदा स्तंछंदसाव्यर्धयातयसंचेकपा
लंकुरौष्टकपालः कार्यौ ष्टाक्षरा गायत्री गायत्रोग्निर्गायत्रछंदा स्वेनै
वैनंछंदसासमर्धयति पंङ्‌ तौ याज्यानुवाक्ये भवतः पांक्तो यज्ञस्तेनैव य
तु ज्ञान्तं तिः ॥४॥ सवितोर्देवाय मुखः सर्वोदेवताः क्रिचत्वारि पूराज्ञा ॥
सूर्यो मादेवो देभ्यः पातुवायुरंतरिक्षाद्यजमानोग्निर्मापातुचक्षुषः ॥ सक्षुभ्रवास
वितर्विश्वच षण एतैभिः सोमनामाभिर्विधेमतैतेभिः सोमनामभिर्विधेमते ॥
अहंपरस्तादहमवस्तादहंज्योतिषा विमो ववार ॥ यदंतरिक्षंतदुमे पितामूदह
९ सूर्यं मुभयतोदद्दर्शाहं भूयासमुत्तमः समानानां ॥१॥ आसमुद्रा दांतरिक्षा मु
त्प्रजापतिरुदधिंच्यावयातींद्रः प्रस्नौतु वर्षयंतूतंभयपृथिवीमंभृधोदिव्यंनभः ॥

मरुतो

४२ ॥

पत्नुं षाडोसि पुरुऋभ्यः स्त्वापृश्वं जिन्वेत्याह प्रजा एव पृश्चन्नु संतनोति
प्रजा अनुसंतनोति तेरेवदस्योषधीभ्यस्त्वोषधीर्जिन्वेत्याहौषधीष्वेव पशून्प्र
तिष्ठापय स्याभिजिदसि युक्तग्रावेंद्राय त्वेंद्रं जिन्वेत्याहाभि
जित्या अधिपतिरसि प्राणाय त्वा प्राणं ॥ ॥ जिन्वेत्याह प्रजास्वेव प्राणान्द
धाति त्रिवृदसि प्रवृद् सीत्याह मिथुनत्वाय संरोहोसि नीरोहोसीत्या
ह प्रजासैव वसुकोसि वेषश्रि रसि वस्यष्टिरसीत्याह प्रतिष्ठित्यै ॥५॥ ॥१॥
जिन्वेत्सर्वे प्रजा जिन्वप्राणां त्रिंशच्च ॥५२॥ अग्निना देवेन पृतना जयामि गा
यत्रेण छंदसा त्रिवृता स्तोमेन रथंतरेण साम्ना वषट्कारेण वज्रेण पूर्वजान्भ्रातृ
व्यान धरान्पादयाम्यवैनान्बाधे प्रत्येनान्नुदे ऽस्मिन्क्षयेऽस्मिन्भूमिलोके योऽस्मा
न्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो विष्णोः क्रमेणात्येनान्क्रामामींद्रेण देवेन पृतना जयामि

न ७८॥ त्रैष्टुभेनछंदसापंचदशेस्तोमेनबृहतासाम्नावषट्कारेणवज्रेण ॥१॥ सहजान्वि
श्वेभिर्दैवेभिः पृतनाजयामि जागतेनछंदसावामदेव्येनसाम्नावषट्कारेण
वज्रेणापरजान्निंद्रेणसयुजोवयꣳसासह्यामपृतन्यतः ॥ घ्नंतोवृत्राण्यप्र
ति ॥ यत्तेअग्नेतेजस्तेनाहंतेजस्वीभूयासं यत्तेअग्नेवर्चस्तेनाहंवर्चस्वीभूयासं
यत्तेअग्नेहरस्तेनाहꣳहरस्वीभूयासं ॥२॥ बृहतासाम्नावषट्कारेणवज्रेणाष
ड्ढलारिꣳराध्र ॥२॥ येदेवायज्ञहनोयज्ञमुषः पृथिव्यामध्यासते ॥ अग्निर्मा
तेभ्योरक्षतुगच्छेमसुकृतोवयं ॥ आगन्ममित्रावरुणावरेण्यारात्रीणांभा
गोयुवयोर्योअस्ति ॥ नाकंगृभ्णानाःसुकृतस्यलोकेतृतीयेपृष्ठेअधिरोच
नेदिवः ॥ येदेवायज्ञहनोयज्ञमुषोंतरिक्षेध्यासते ॥ वायुर्मातेभ्योरक्षतुगच्छे ७८॥

ति

उद्वेदि॒ अस्यनोदिहि शानोविसृज्जादत्ते॥ पुराचोदाएतेयदादि सप्तपद्दोयदग्नि

रोषधीः॥आश्यागनावदिसंजुहोरुद्रादेवपशूनंनदेधास्यो ओषधीश्रुवपुःश्री॥२॥प्रगी नू

ष्ठापयतिकविर्यत्तस्य वितनोनिपंथांनाकस्य पृष्ठेअधिरोचनेदिवः॥येनहव्यंव

प्र हसिपासिदूतरसैनेनाअ मुत्तनीयान्॥यास्तेविश्वाः समिधःसंसग्नेयाःपृथिव्यां स

बर्हिषिसूर्येया॥ तास्तेगच्छत्वाहुतिंघृ तस्यदेवायुतेयजमानायशर्म॥आशासानः

सुवीर्यरायस्पोषस्वश्वियं॥बृहस्पतिनाराया स्वगाकृतोमह्यंयजमानायति

ष्ठ॥३॥समानानामोषधीश्रुवपुश्च महंयजमनायेकं च॥५॥ संत्वानह्यामि

ष पयसाघृतेनसंत्वानह्याम्यपओषधीभिः॥संत्वानह्यामिप्रजयाहमद्यसादीक्षि

तासनवोवाजमस्मेप्रेतु ब्रह्मणस्पत्नीवेदिं वर्णेन सीदतु॥अथाहमनुकामि

नी स्वेलोकेविशाइह॥ सुप्रजसस्त्वावयंसुपत्नीरुपसेदिम॥अग्नेसपत्नदंभनमदब्धा

भ्यो नमे

रुंण

५॰५ सोअरोभ्यं। इमं विष्णाभुवस्युपरोयमवभीनसवित्तासुकेतः॥ धातुभ्यो नो सुकृतस्य

लोके सहपसा करोमि॥ प्रेद्युदेहृतस्यवामीमन्युमिस्तेंगंनयुत्तादिदिमं

ध्यंददता ५रुद्रावसष्ठासियुवाना मुमामाहि ५सीर्वत्तुभ्योरुद्रेभ्य आदित्ये

भ्यो यिभ्भोभ्योवोदेवेभ्यः पुनेजनीग णहामियत्तायवः पुनेजनीसादयामि भ्यस्यतु

विश्वावतीवक्षिणयावतः॥३॥ नवोग्ने वा भीर नुसंदृशि विश्वारेनाधसिधि

षीयागंदेवांन्युत्तो निदेवीर्देवेभ्यो यत्तमशिषंनस्मिं त्तुंनवंतीयत्तमान

अग्निषुस्याहेकृताः समुद्रेष्ठा गंधर्वमातिष्ठतान्॥ वातस्युपसंनिडईडिताः॥७

पार्श्वांचक्षिणा यावत स्त्रि५राज॥६॥ वृषद्वारोवेग॥ यत्रियेशिरो छिन्नतस्येरसः

परापनुत्सपदृथिवी ज्ञाविशासरवदिरौभवृषस्वरवा दिरस्सुबोभवति

छंदसामेवरसेनावघस्तरस्मा अस्याकृतयाभवंतितत्तीयस्यामित्तोदिविसी॥

ति

५॰

मआसीत्तंगायत्र्याहरत्तस्यपर्णमच्छिद्यततत्पर्णो भवत्तत्पर्णस्यपर्णत्वंयस्य
पर्णमयीजुहूः ॥१॥ भवतिसौम्याअस्याहुतयोभवंतिजुषंतेस्यदेवाआहु
तीर्देवावैब्रह्मन्नवदंततत्पर्णउपाशृणोत्सुश्रवावैनामयस्यपर्णमयीजु
हूर्भवतिनपापंश्लोकंशृणोतिब्रह्मवैपर्णोविण्मरुतोविण्मरुतोश्वत्थोय
स्यपर्णमयीजुहूर्भवत्याश्वत्थ्युपभृद्ब्रह्मणैवान्नमवरुंधेथोब्रह्मन् ॥२॥ एवविश्य
ध्यूहतिराष्ट्रंवैपर्णोविडश्वत्थोयत्पर्णमयीजुहूर्भवत्याश्वत्थ्युपभृद्राष्ट्रमेव
विश्यध्यूहतिप्रजापतिर्वाअजुहोत्सायत्राहुतिःप्रत्यतिष्ठत्ततोविकंकतउ
दतिष्ठत्ततःप्रजाअसृजतयस्यवैकंकतीध्रुवाभवतिप्रत्येवास्याहुतय
स्तिष्ठंत्यथोप्रैवजायतएतद्वैस्रुचाꣳरूपंयस्यैवꣳरूपाःस्रुचोभवंतिस
र्वाण्येवैनꣳरूपाणिपशूनामुपतिष्ठंतेनास्यापरूपमात्मंजायते ॥३॥

सं० नप

ति

गृहू रथीव्रह्मसूचाः८सप्तदशश्च।।६।।उपयामगृहीतोसिप्रजापतयेत्वा ज्योतिष्म
५१।। तेज्योतिष्मंतंगृ ण्हामिदक्षायदक्षवृधेरातंदेवेभ्योग्निजिह्वेभ्यस्त्वर्त्तायुभ्यइंद्रज्येष्ठे
भ्योवरुणराजभ्योवातापिभ्यःपर्जन्यात्मभ्योदिवेत्वांतरिक्षाय त्वापृथि
व्यैत्वापेंद्रद्विषतोमनोपुजिज्यासतोजयपयोनोरा तीयतितंजहिप्राणायत्वा
पानायत्वा व्यानायत्वासतेत्वासतेत्वाप्स्त्वौषधीभ्यो विश्वेभ्यस्त्वाभूतेभ्यो
यतःप्रजाअखिद्राअजायंततस्मैत्वाप्रजापतयेविभूदाव्नेज्योतिष्मतेज्यो
तिष्मंतंजुहोमि ।।७।।ओषधीभ्यश्चतुर्दशचा।।८।।मांवाअध्वर्युश्चयज
मानश्चदेवतामंतरितस्तस्याआवृश्च्येतेप्राजापत्यंदधिग्रहंगृण्हीयात्प्र
जापतिःसर्वादेवता देवताभ्यएवनिंह्नुवातेज्येष्ठोवाएषग्रहाणांय

५१।।

स्यैष गृह्यते ज्यैष्ठ्यमेव गछ ति सर्वासां वा एतद्देवतानाꣳ रूपं
यदेष ग्रहो यस्यैष गृह्यते सर्वाण्येवेनꣳ रूपाणि पशूनामुपतिष्ठं ते उपया
मगृहीतो ऽसि प्रजापतये त्वा ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं गृह्णामीत्याह ज्योतिरे
वैनꣳ समानानां करोत्यग्निजिह्वेभ्यस्त्वर्तावृधेभ्य इत्याह तावतीर्वै देवतास्ता
भ्य एवैनꣳ सर्वाभ्यो गृह्णाति पञ्चदशसप्तोमान इत्याह भ्रातृव्यापनुत्यै प्राणाय त्वापा
प नायेत्याह प्राणानेव यजमाने दधाति तस्मै त्वा प्रजापतये विभूदाव्ने ज्यो
तिष्मते ज्योतिष्मन्तं जुहोमि ॥ २ ॥ इत्याह प्रजापतिस्सर्वा देवतास्सर्वाभ्य एवैनं देवता व
भ्यो जुहोत्याज्यग्रहं गृह्णीयात्तेजस्कामस्य तेजो वा आज्यं तेजस्व्येव भवति सो
मग्रहं गृह्णीयाद्ब्रह्मवर्चसकामस्य ब्रह्मवर्चसं वै सोमो ब्रह्मवर्चस्येव भवति
दधिग्रहं गृह्णीयात्पशुकामस्योर्ग्वै दध्यूर्क्पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनवरुन्धे ॥ ३ ॥

उपयामगृहीतोजुहोमित्रिचत्वारिऽरत्नीचम॥१॥लैकृत्तुमपिवंजांतिविश्वेदृद्दिषेदेतेत्रिभं
वंसूमाः॥स्वादिस्वाहीयस्वादुनास्त्जासमतेरुपुमधुमधुनाभियोधि॥उपयामगृ
हीतोसिप्रजापतयेत्वाजुष्टंगृण्हाम्येषतेयोनिःप्रजापतयेत्वा॥प्राणग्रहान्गृण्हा
त्येतावद्वाअस्तियावदेतेग्रहाःस्तोमाश्छंदांसिपृष्ठानिदिशोयावद्वाअस्तितत्
अवरुधेज्येष्ठावाएतान्ब्राह्मणाःपुराविदामकंस्तस्मात्तेषांसर्वादिशोभिजि
ताअभवन्यस्यैतेगृह्यंतेज्यैष्ठ्यमेवगच्छत्यभिदिशोजयतिपंचगृह्यंतेपंचदि
शःसर्वास्वेवदि[ग]ध्वृध्नुवंतिनवनवगृह्यंतेनववैपुरुषेप्राणाःप्राणानेवयज
मानेदधतिप्रायणीयेचोदयनीयेचगृह्यंतेप्राणावैप्राणगृहाः॥२॥प्राणो
देवप्रतिप्राणैरुधंतिदशमेहं   गृह्यंतेप्राणावैप्राणगृहाःप्रा

णेभ्युः स्वकुबाए नतृ जापंति यद्वा मेद व्यं यो नेऽश्वव
वत्ते यद्दशा मेहं न्गप्संते प्रायो ऽभ्य एव तत्तृ ज्ञान यंति ।।३।। तत्ना णा ग्रहाः सप्त
त्रिंशश्च ।।१०।। प्रदेवं दे व्या धिया भरता जा तवेदसं ।। ह व्या नो वक्षता नु
षक् ।। अयमुष्य प्र देवयु र्हों ता यज्ञाय नीयते रथो न योर भीवृतो घृणी
वां चे तति त्मना ।। अयमग्निरुरुष्यत्य मृता दिव जन्मनः ।। सहसश्चित्स
हीयां देवो जीवा तवे कृ तः ।। इडाया स्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या अधि ।।
जात वेदो नि धीमह्य ग्ने ह व्याय वोढवे ।।१।। अग्ने विश्वेभिः स्वनीक दे
वैरूर्णावं तं प्रथमः सीद योनिं ।। कुलायिनं घृतवं तं सवित्रे यज्ञं न
युयजमानाय साधु ।।

५३॥ सीदहोतःस्वउलोकेचिकित्वांसादयायज्ञंसुकृतस्ययोनौदेवावीर्देवान्हविषायजा
स्यग्नेबृहद्यजमानेवयोधाः॥निहोताहोतृषदनेविदानस्त्वेषोदीदिवाꣳअस
दत्सुदक्षः॥अदब्धव्रत प्रमतिर्वसिष्ठःसहस्त्रंभरःशुचिजिह्वोअग्निः॥त्वंदू
तस्त्वं॥२॥उनःपरस्पास्त्वंवस्यआवृषभप्रणेता॥अग्नेतोकस्यनस्तनेतनू
नामप्रयुच्छन्दीद्यद्बोधिगोपाः॥अभित्वादेवसवितरीशानंवार्याणां॥
सदावन्भागमीमहे॥महीद्यौःपृथिवीचनइमंयज्ञंमिमिक्षतां॥पिपृ
तांनोभरीमभिः॥त्वामग्नेपुष्करादध्यथर्वा निरमंथत॥मूर्ध्नोविश्वस्य
वाघतः॥तमु ३॥त्वादध्यंङृषिःपुत्रईधेअथर्वणः॥वृत्रहणंपुरं ५३॥

दुरं ॥ तमुत्वा पाथ्यो वृषा समी धे दस्युहंतमं ॥ धनंजयं रणेरणे ॥ ३ ॥ उत ब्रुवंतु
जंतव उदग्निर्वृत्रहा जनि ॥ धनंजयो रणेरणे ॥ आयं हस्ते न खादिनं
शिशुं जातं न बिभ्रति ॥ विशामग्निं स्वध्वरं ॥ प्र देवं
देववीतये भरता वसुवित्तमं ॥ आस्वे योनौ निषीदतु ॥ आ ॥ ४ ॥ आ जा
तं जातवेदसि प्रियं शिशीतातिथिं ॥ स्योन आ गृहपतिं ॥ अग्निनाग्निः
समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा ॥ हव्यवाड्जुह्वास्यः ॥ त्वं ह्यग्ने अग्नि
ना विप्रो विप्रेण संत्सता ॥ सखा सख्या समिध्यसे ॥ तं मर्जयंत सुक्रतुं
पुरोयावानमाजिषु ॥ स्वेषु क्षयेषु वाजिनं ॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवा

सं.न.५

५४ || स्तानि धर्माणिप्रथमान्यासंन्।।तेहनाकंमहिमानःसचंतेयत्रपूर्वेसाध्याः

येदेवाः संतिदेवाः।।१५।।वोदेविदूत्तस्त तमुसीदुत्वायत्रेचत्वारिच।।१७।।पूर्णा ऋ

षयोग्निनासूर्येभि। सत्वानस्यामिवषद्भूः सरवेदिरउपयामगृहीतोसि

यांयेत्वैऋतुंमदेवमकादृरा।।१९।।छ।।छ।। पुर्णासिहळा।ःस्त्तवांग्नेप्रा बामी

णेरेवषध्दिःराते।।२५।।३।।हरिहिओंम्।।श्रीकृष्णार्पणमस्तु।। छ।।छ

श्री।।इदंपुस्तकं सोमणाकोप्पदंवैकावधानीगहृपुत्रसुबनादिरवितं।।

।।छ।।स्वार्थंपरार्थंच।।छ।। ।।श्रीचिदंबरे प्रसंन्न।।श्री सरस्वतीप

सेन्न।।छ।।छ।।छ।।श्री।।छ।।श्री।।छ।।श्री।।छ।।श्री।।छ।।श्री।। ५५

सिमाः मृतौनर्धः केरोनांर्थीरर्थीवसैः जांहूँजांकेमसौः कांडाः प्रश्नातुपपदाक्ष

ग्रः॥

॥श्रीतैत्तिरीशाखायांतृतीयाष्टकसंहिता॥
॥समाप्तः॥विकटेशायनमः॥सुभमस्तु॥श्री॥

तयः पृथक्।।अग्ने कामाय येमिरे।।अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिं रयिवः सुवी[illegible]
रं।।अश्याम वाजमभि वाजयंतोऽश्याम द्युम्नमजराजरंते।।श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्ने द्युमंत
आ भर।।३।।वसो पुरुस्पृहं रयिं।।स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानद
द्भिर्यविष्ठः।।यः पावकः पुरुतमः पुरूणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन्।।आयुष्टे विश्वतो
दधदयमग्निर्वरेण्यः।।पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मं सुवामि ते।।आयुर्दा अग्ने ह
विषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि।।घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रम
भि।।रक्षतादिमं।।तस्मै ते प्रतिहर्यते जातवेदो विचर्षणे।।अग्ने जनामि सुष्टु
तिं।।दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्माद्द्वितीयं परि जातवेदाः।।तृतीयमप्सु नृमणा अजस्र
मिंधान एनं जरते स्वाधीः।।शुचिः पावक वंद्योऽग्ने बृहद्विरोचसे।।त्वं घृतेभिराहुतः।।

प्र॰स॰ कृशानोरु क्रमउर्व्यो व्यद्यौ हूर्मषमाश्च्युः॥ श्रिये रुचानः॥ अग्निरमृतो अभवद्वयोभिः॥
२२ ५॥ यदीं नृं घोर जनत सुरेताः॥ आयाद्दृषेन पतिं तेज आनट् शुचिरेतो निषिक्तं द्यौरभीके॥
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाधियं जनयत्सूदयच्च॥ सनेजीय सामनसा त्वोतउतशि
क्ष स्वपत्यस्य ~~स्वपत्यस्य~~ शिक्षोः॥ अग्नेरायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतयश्च
वस्वः॥ अग्ने सहन्तमाभर द्युम्नस्य प्रासहा रयिं॥ विश्वायश्च॥६॥ चर्षणीरभ्यासा वाजेषु सा
र सहित्॥ तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्व आभर॥ त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गो त्व २२
मतः॥ उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे॥ स्तोमैर्विधेमाग्नये॥ वद्माहि सूनो अस्यद्म
स सद्वा चक्रे अग्निर्जनुषा ज्मान्नं॥ स त्वं न ऊर्जसन ऊर्जं धाराजेव जेरवृके क्षेष्यन्तः॥ अग्न आ
यूंषि॥ पवस आसुवोर्जमिषं च नः॥ आरे बाधस्व दुच्छुनां॥ अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे
स्व

कृषोवृदेव

२हं अस्तु स्तर्यश॥अग्ने वेपिंनगृहस्यसदसिसादयामिसुम्नायसुम्निनीःसुम्नेमधत्तेंद्रा
ग्नियोभागधेयीस्थमित्रावरुणयोभागधेयीस्थविश्वेषांदेवानांभागधेयीस्थयुञ्जेजा
गत्त॥हविष्मतीश्चतुस्त्रिंशत॥१२॥हृदेत्वामनसेत्वादिवेत्वासूर्यायत्वोर्ध्वमिममध्व
रंकृधिदिविदेवेषुहोत्रायच्छसोमराजंनेह्यवरोहमाभेमोसंविक्थामात्वाहिंसिषंप्रजा
स्त्वमुपावरोहप्रजास्त्वामुपावरोहंतुशृणोत्वग्निःसमिधाहवंमेशृण्वंत्वापोधिषणाश्च
देवीः॥ ''शृणोतग्रावाणोविदुषानु॥१॥युञ्जंसविताहवंमे॥देवीरा
अपांनपाद्यऊर्मिर्हविष्यइंद्रियावान्मदिंतमस्तंदेवेभ्योदेवत्राधत्तशुक्रंशुक्रपेभ्योयेषांभा
गस्थस्वाहाकार्षिरस्यपापंमृध्रंसमुद्रस्यवोक्षित्याउन्नये॥यमग्नेपृत्समर्त्यमावावा
जेषुयंजुनाः॥सयंताशश्वतीरिषः॥२॥नुसस विंशतिश्च॥१३॥त्वमग्नेरुद्रोअसुरो

वो पत्रा

प्र॰स॰ महोदिवस्त्वꣳशर्धोमारुतंपृक्षईशिषे॥त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयस्त्वंपूषाविधतःपासि
२१ नुत्मना॥आवोराजा॰नमध्वरस्यरुद्रꣳहोतारꣳसत्ययजꣳरोदस्योः॥अग्निंपुरात
नयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसेकृणुध्वं॥अग्निर्होतानिषसादायजीयानुपस्थे
मातुःसुरभावुलोके॥युवाकविः४पुरुनिष्ठः॥१॥ऋतावाधर्ताकृष्टीनामुतम
ध्यइद्धः४॥साध्वीमकर्देववीतिंनोअद्ययज्ञस्यजिह्वामविदामगुह्यां॥सआयुरा
गात्सुरभिर्वसानोभद्रामकर्देवहूतिंनोअद्य॥अक्रंददग्निस्तनयन्निवद्यौःक्षा
मारेरिहद्वीरुधःसमंजन्॥सद्योजज्ञानोविहीमिद्धोअख्यदारोदसीभानुनाभा २१
त्यंतः॥त्वेवसूनिपुर्वणीक॥२॥होतर्दोषावस्तोरेरिरेयज्ञियासः॥क्षामेवविश्वा
भुवनानियस्मिन्त्सꣳसौभगानिदधिरेपावके॥तुभ्यंतागिरस्तामविश्वाःसुक्षि

युज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः परमं पदꣳ सदा पश्यंति सूरयः ॥ दिवीव चक्षुराततं ॥ ब्रह्मवनिं त्वा
क्षत्रवनिꣳ सुप्रजावनिꣳ रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्म दृꣳह क्षत्रं दृꣳह प्रजां दृꣳह रा
यस्पोषं दृꣳह परिवीरसि परि त्वा दैवीर्विशो व्ययंतां परीमꣳ रायस्पोषो यजमानं मनु
ष्या अंतरिक्षस्य त्वा सानाववगूहामि ॥ २ ॥ उरुमसि योषमेकान्नविꣳशतिश्च ॥ ६ ॥ ९
इषे त्वोपवीरस्युपो देवान्दैवीर्विशः प्रागुर्वह्नीरुशिजो बृहस्पते धारया वसूनि
हव्या ते स्वदंतां देव त्वष्टर्वसु रण्व रेवती रमध्वमग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थ उर्वश्यस्या
युरसि पुरूरवा घृतेनाक्ते वृषणं दधाथां गायत्रं छंदो नु प्रजायस्व त्रैष्टुभं जागतं छंदो नु
प्रजायस्व भवतं ॥ १ ॥ नः समनसौ समोकसौ ॥ अरेपसौ ॥ मा यज्ञꣳ हिꣳसिष्टं मा यज्ञ
पतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥ अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अधि

प्र॰स॰ राजएषश॥स्वाहाकृत्यब्रह्मणातेजुहोमि॥मादेवानांमिथुयाकर्भागधेयं॥२॥भवतमेकत्रिं
१९ ꣳशच्च॥अदस्कृतस्यत्वादेवहविःपाशेनारभेधर्षामानुषानद्भ्यस्त्वौषधीभ्यःप्रोक्षाम्य
पांपेरुरसिस्वक्तंच्छिद्रंदेवꣳहव्यमापोदेवीस्वदत्तैनꣳसंतेप्राणोवायुनागच्छतांꣳसंयज
त्रैरंगानिसंयज्ञपतिराशिषाघृतेनाक्तौपशुंत्रायेथांꣳरेवतीर्यज्ञपतिंप्रियधाविशतो
रोअंतरिक्षसजूर्देवेन॥१॥वातेनास्यहविषस्तनायजसमस्यतनुवाभववर्षीयसि
यज्ञेयज्ञपतिंधाःपृथिव्याःसंपृचःपाहिनमस्तआतानानर्वाप्रेहिघृतस्यकुल्यामनुस १९
हप्रजयासहरायस्पोषेणापोदेवीःशुन्धायुवःशुन्धायूयंदेवाꣳऽदेवꣳशुन्धावयंपरिविष्टाः
परिविष्टारोवोभूयास्म॥२॥देवेनचत्वारिꣳशच्च॥८॥वाक्तआप्यायतांप्राणस्तआ
प्यायतांचक्षुस्तआप्यायतांꣳश्रोत्रंतआप्यायतांया तेप्राणाञ्छुग्जगामयाचक्षु

यच्छ्रोत्रंयत्तेक्रूरंयदास्थितंतत्तआप्यायतांतत्तएतेनशुंधतांनाभिस्तआप्यायतांपायुस्तआ
प्यायतांपायुस्तआप्यायतांॅशुद्धाश्चरित्राःशमद्भ्यः॥शमोषधीभ्यःशंपृथिव्यैशम
होभ्यामोषधेत्रायस्वैनंॅस्वधितेमैनंॅहिंॅसीरक्षसांभागोसीरक्षोधमंतमोनयामियोस्मान्द्वेष्टि ४ इमहंॅ ४
यंचवयंद्विष्मएदमेनमधमंतमोनयामीषेत्वाघृतेनद्यावापृथिवीप्रोर्णुवाथामछिंनो
रायःसुवीरमुर्वंतरिक्षमन्विहिवायोवीहिस्तोकानांॅस्वाहोर्ध्वनभसंमारुतंग
छतं॥२॥अद्भ्यो वीहिपंचक्व॥१॥संतेमनसामनःसंप्राणेनप्राणोजुष्टंॅदेवेभ्यो
हव्यंघृतवत्स्वाहैन्द्रःप्राणोअंगेअंगेनिदध्यदैन्द्रापानोअंगेअंगेविबोभुवदे
वत्वष्टर्भूरितेसंॅसमेतुविषुरूपायत्सलक्ष्माणोभवथदेवत्रायंतमवसेसखा
योनुत्वामातापितरोमदंतुश्रीरस्यग्निस्त्वाश्रीणात्वापःसमरिणंवातस्य॥१॥

प्र॰स॰ ताध्रुःज्येपृष्ठोरः२ऽशाअपामोषधीनांः२रोहिष्यैघृतंघृतपावानःपिबतवसां
२॰ वसानःपिबतांतरिक्षस्यहविरसिस्वाहात्वांतरिक्षायदिशःप्रदिशआदिशोविदिशउ
द्दिशस्वाहादिग्भ्यो नमोदिग्भ्य[illegible]॥२॥वातस्याघ्राविंःशत्तिश्च॥१०॥समुद्रंगच्छस्वा
हांतरिक्षंगच्छस्वाहादेवंःसवितारंगच्छस्वाहाहोरात्रेगच्छस्वाहामित्रावरुणौगच्छस्वा
हासोमंगच्छस्वाहायज्ञंगच्छस्वाहाछंदांःसिगच्छस्वाहाद्यावापृथिवीगच्छस्वाहानभो
दिव्यंगच्छस्वाहाग्निंवैश्वानरंगच्छस्वाहाद्भ्यस्त्वौषधीभ्योमनोमेहार्दियच्छतनूंत्वचंपु
त्रंनप्तारमशीयशुगसितमभिशोचयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मो॥धाम्नोधाम्नोराजंस्ततोव २॰
रुणनोमुंचयदापोअघ्न्यावरुणेतिशपामहेततोवरुणनोमुंच॥५॥असिषड्विंःशति
श्च॥११॥हविष्मतीरिमाआपोहविष्मांदेवोअध्वरोहविष्मांःआविवासतिहविष्मा

द्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यउरुयंतासिवरूथꣳस्वाहाजुषाणोअप्तुराज्यस्यवेतुःस्वाहायं
नोअग्निर्वरिवःकृणोत्वयंमृधःपुरएतुप्रभिंदन्।।अयꣳशत्रूंजयतुजर्हृषाणो
यंवाजंजयतुवाजसातौ।।उरुविष्णोविक्रमस्वोरुक्षयायनःकृधि।।घृतंघृतयोने
पिबप्रप्रयज्ञपतिंतिर।।सोमोभिजगातिगातुवित्।।१।।देवानामेतिनिष्कृतमृत
स्ययोनिमासदमदित्याःसदोस्यदित्याःसदआसदिएषवोदेवसवितःसोमस्त
ꣳरक्षध्वंमावोदभदेतत्वꣳसोमदेवोदेवानुपागाइदमहंमनुष्योमनुष्यांस्त
हप्रजयासहरायस्पोषेणनमोदेवेभ्यस्वधापितृभ्यइदमहंनिर्वरुणस्यपाशात्सु
वरभि।।२।।विश्वेषंवैश्वानरज्योतिरग्नेव्रतपतेत्वंव्रतानांव्रतपतिरसियामम
तनूस्त्वय्यभूदियꣳसामयियातवतनूर्मय्यभूदेषासात्वयियथायथंनोव्रत
पतेव्रतिनोर्व्रतानि।।३।।गातुविदभ्येकत्रिꣳशच्च।।५।।अत्यन्यानगान्नान्यानुपा

प्र.स. गामर्वाक्त्वापरैरविदंपरोवरैस्तंत्वाजुषेवैष्णवंदेवयज्यायैदेवस्त्वासवितामध्वानक्त्वो
१८ षधेत्रायस्वै नंस्वधितेमैनंहिंसीर्दिवमग्रेणमालेखीरंतरिक्षंमध्येनमाहिं
सीःपृथिव्यासंभववनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेमयंत्वा
यंस्वधितिस्तेतिजानःप्रणिनायमहतेसौभगायाछिंनोरायःसुवीरः॥१॥यंद
शञ्च॥५॥पृथिव्यैत्वान्तरिक्षायत्वादिवेत्वाशुंधतांलोकःपितृषदनोयवोसियव
यास्मद्द्वेषोयवयारातीःपितृणांसदनमसिस्वावेशोस्यग्रेगानेतॄणांवनस्प
तिरधित्वास्थास्यतितस्यवित्तादेवस्त्वासवितामध्वानक्तुसुपिप्पला १८
भ्यस्त्वौषधीभ्यउद्दिवंस्तभानांतरिक्षंपृणपृथिवीमुपरेणदृंहतेतेधा
मान्युश्मसि॥१॥गमध्यैगावोयत्रभूरिशृंगाअयासः॥अत्राहतदुरुगायस्यविष्णो
ःपरमंपदमवभातिभूरि॥३॥विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे॥इंद्रस्य

नमूर ।येपायवोमामतेयंतेअग्नेपश्यंतोअंधंदुरितादरक्षन्।।ररक्षतान्सुकृतोविश्ववेदा
दिप्संतइद्रिपवोनाह।।५।।देभुः।त्वयावयंसधन्यस्त्वोतास्तवप्रणीत्यश्याम वाजान्
उभाशंसासूदयसत्यतातेनुष्ठुयाकृणु [illegible] हरयाण।।अयातेअग्नेसमि
धाविधेमप्रतिस्तोमंशस्यमानंगृभाय।दहाशसोरक्षसःपाह्यस्मांद्रुहोनिदो
मित्रमहोअवद्यात्।।रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म।।शि
शानोअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवा।।सरिषःपातुनक्तं।।विज्योतिषाबृ
हताभात्यग्निराविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा।।प्रादेवीर्मायाःसहतेदुरेवाःशिशीतेशृं
गेरक्षसेविनिक्षे।।उतस्वानासोदिविषंत्वग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहंतवाउ।।म
देचिदस्यप्ररुजंतिभामानवरंतेपरिबाधोअदेवीः।।अयंसहोता [illegible] एरुजा

पं

पु हि ना

मिह्रदिवेकचत्वारि॰२रा॥१४॥आपउदं ता कृरसैदेवी मिर्यंजन्त्व्यस्यु॰२शुनातेसो
मंतुउदायुषाप्र्च्यवस्वाग्नेराति व्यम॰रह॰२रम॰र्बितायनीमेसियंजने
कुणुष्वपाजस्प्रवतुर्द्रे रा॥१४॥आपोवस्वासियावेयंगी श्चतुस्त्रि॰२शान्र॥॥३४
हरिः ॐ॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामाददेनारिरसि
नारिरसिप[illegible]रिलि रिवत॰रक्षःपरिलिखिताअरातयइदमह॰रक्षे
सोग्रीवाअपिकृंतामि[illegible]योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मइदमस्यग्रीवाअपिकृं
तामिदिवेत्वांतरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वाशुन्धतांलोकःपितृषदनोयवो
सियवयास्मद्द्वेषो॥१॥पववपारातीः पितॄणा॰२सदनमसिद्दिव॰२स्त

भ्रूणां तारि संवृण प्रतिभिर्वीरद २ह मुतान स्वामारु तोभि मेनो तुभि त्रावरु णयो ध्रुवेण
धर्मणा ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि २ सुप्रजावनि २ रायस्पोषवनि पर्यू मित्रवद्द २ह हा २
क्षत्रं द २ह प्रजां द २ह २ रायस्पोषं द २ह घृतेन द्यावापृथिवी आ पृणेथामिंद्रस्य
सदोसि विश्वजनस्य छाया परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवंतु विश्वतो वृद्धा
युमनु वृद्धयो जुष्टा भवंतु जुष्टय इंद्रस्य स्यूरसि इंद्रस्य ध्रुवमस्यैंद्रम सींद्रा
य त्वा ॥२॥ देवेषु इमा अष्टादश चा ॥१॥ २ रक्षोहणो वलगहनो वैष्णवान्
खनामीदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः समानो यमसमानो निचखाने
दमेनमधरं करोमि यो नः समानो योसमानो [illegible] रा तीयति गायत्रे

१७ यु

णुष्वंहस्वावबाढोवलगःकिमत्रभद्रंतन्नौसहविराडसिसपत्नहासम्राडसिभ्रा
तृव्यहास्वराडस्यभिमातिहाविश्वाराडसिविश्वासांनाष्ट्राणांहंता॥१॥रक्षो
हणोवलगहनःप्रोक्षामिवैष्णवान्रक्षोहणोवलगहनोवनयामिवैष्णवान्यवो वा
सियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीःरक्षोहणोवलगहनोवस्तृणामिवैष्णवान्रक्षो
हणोवलगहनोभिजुहोमिवैष्णवान्रक्षोहणौवलगहनौपरिस्तृणामिवैष्णवी
रक्षोहणौवलगहनौवैष्णवीबृहन्नसिबृहद्ग्रावाबृहतीमिंद्रायवाचंवद॥२॥हितं
द्रायैहचा॥२॥विभूरसिप्रवाहणोवन्हिरसिहव्यवाहनःश्वात्रोसिप्रचेतास्तुथो
सिविश्ववेदाउशिगसिकविरंघारिरसिबंभारिरवस्युरसिदुवस्वांशुंध्यूरसिमा
र्जालीयःसम्राडसिकृशानुःपरिषद्योसिपवमानःप्रतक्वासि नभस्वानसंमृ
५ ष्टोदधामिवैष्णवीरक्षोहणौवलगह नौपर्यूहामिवैष्णवीरक्षोहणौवल १८
गहनौ

३

जेवामंवा ॽऽ भैन।। त्रिषीमनुप्रसितंद्रूणानोस्तासिविध्यरक्षसस्तपिष्ठैः।। तवभ्रमासआशु
यापतंत्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः।।तपूंऽष्यग्नेजुह्वापतंगानसंदितोविसृजविष्वगु
ल्काः।।प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोअस्याअदब्धः।।योनोदूरेअघशं
ऽसः।।१।।योअंत्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत्।।उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यमित्राँऽओष
तात्तिग्महेते।।योनोअरातिंऽसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसंनशुष्कं।।ऊर्ध्वोभवप्र
तिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने।।अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिम
जामिंप्रमृणीहिशत्रून्।।सतेजानातिसुमतिंयविष्ठयईवतेब्रह्मणेगातुमैर
त्।।विश्वान्यस्मैसुदिनानिरायोद्युम्नान्यर्योविदुरोअभिद्यौत्।। सेदा

१५

गेअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्त्वानिसेनहविषायतुक्षै:।।पिप्रीषतिस्व [illegible] आयुषिदुरोणेवि
श्वेदस्मैसुदिनासासदिष्टिः।।अर्चामितेसुमतिंघोष्यर्वाक्संतेवावाताजरतां।।३।।
इयंगीः।।स्वश्वास्त्वासुरथामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधारयेरनुद्यून्।।इहत्वाभूर्याचरेदु
पत्मन्दोषावस्तर्दीदिवांसमनुद्यून्।।क्रीडंतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युम्नातस्थि
वांसोजनानां।।यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्योअग्नउपयातिवसुमतारथेन।।तस्य
त्राताभवसितस्यसखायस्तआतिथ्यमानुषग्जुजोषत्।।महोरुजामि।।४।।
बंधुताव्चोभिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय।।त्वंनोअस्यवचसश्चिकि
द्धिहोतर्यविष्ठसुक्रतोदमूना:।।अस्वप्नजःस्तरणयःसुशेवाअतंद्रासोवृ
कोअश्रमिष्ठाः।।तेपायवः [illegible] सुध्रि [illegible] चोनिषद्याग्नेतवनःपां १६

विष्णवेत्वाग्नयेत्वारायस्पोषदाव्नेविवस्वास्येनायत्वासोमभक्तंविष्णवेत्वायातेधा
मानिहविषायजंतितातेविश्वापरिभूरस्तुयज्ञंगयस्फानःप्रतरणःसुवीरोवीरहाप्र
चरासोमदुर्यानदित्याःसदोस्यदित्याःसद आ॥१॥सीदवरुणोसिधृतव्रतोवा
रुणमसिशंयोर्देवानांसख्यान्मादेवानामपसश्छित्स्मह्यापतयेत्वागृह्णामिपरि
पतयेत्वागृह्णामितनूनप्त्रेत्वागृह्णामिशाक्वरायत्वागृह्णामिशक्मन्नोजिष्ठायत्वा
धं गृह्णाम्यनाधृष्टमस्यनाधृष्यंदेवानामोजोभिशस्तिपाअनभिशस्तेन्य
मनुमेदीक्षांदीक्षापतिर्मन्यतामनुतपस्तपस्पतिरंजसासत्यमुपगेषंसुवि
तेमाधाः॥१२॥आमेवर्च॥१०॥ [illegible]

ह्

अंऽशुर ऽंशुस्तेदेव सोमाप्यायतामिंद्रायैकधनविद आतुभ्यमिंद्रःप्यायतामात्वमिंद्रायप्याय
स्वाप्यायय सखीत्संन्या मेधया स्वस्तितेदेव सोम सुत्यामशीयेष्टा रायःप्रेषेभगाय ऋतमृत
वादिभ्यो नमोदिवेनमःपृथिव्या अग्नेव्रतपतेत्वंव्रतानांव्रतपतिरसियाममतनूरेषासात्व
यि यि।।१।। यातवतनूरि यंसामयिसहनौव्रतपतेव्रतिनोर्व्रतानियाते अग्ने रुद्रियात
नूस्तयानःपाहितस्यास्तेस्वाहायातेअग्नेयाशयारजाशयाहराशयातनूर्वर्षिष्ठागह्व षि
रेष्ठोग्रंवचोअपावधींत्वेषंवचोअपावधींऽस्वाहा।।२।। त्वयिचत्वारिंशच्च।।११।। वित्ता
यनीमेसितिक्तायनीमेस्यवतान्मानाथितमवतान्मा व्यथितं विदेरग्निर्नभो व्य
नामाग्नेअंगिरो योस्यां पृथिव्यामस्यायुषानाम्नेहियत्तेनाधृष्टंनाम।।१।। यज्ञियंतेनत्वादधे

यज्ञियंतेनत्वादधेग्नेअंगिरोयोद्वितीयस्यांतृतीयस्यांपृथि
व्यामस्यायुषानाम्नेहियत्तेनाधृष्टंनाम।।१।। ९३

शुंभस्व

सिंहीरसिमहिषीरस्युरुप्रथस्वोरुतेयज्ञपतिःप्रथतांध्रुवासिदेवेभ्यःशुंधस्वदेवेभ्यः
इंद्रघोषस्त्वावसुभिःपुरस्तात्पातुमनोजवास्त्वापितृभिर्दक्षिणतःपातुप्रचेतास्त्वारुद्रैः
पश्चात्पातुविश्वकर्मात्वादित्यै रुत्तरतःपातु सिंहीरसिसपत्नसाहीस्वा
हासिंहीरसिसुप्रजावनिस्वाहासि ऽही ः।।असिरायस्पोषवनिस्वाहासिंहीरस्या
दित्यवनिस्वाहासिंहीरस्यावहदेवांदेवयतेयजमानायस्वाहाभूतेभ्यस्त्वावि
द विश्वायुरसिपृथिवींदृंहध्रुवक्षिदस्यंतरिक्षंदृंहाच्युतक्षिदसिदिवंदृंहाग्नेर्भस्मा
स्यग्नेःपुरीषमसि।।३।।नामसुप्रजावनिस्वाहासि ऽहीःपंचात्रिंशराज्ञ ।।१२।।युं
जतेमनउतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्यबृहतोविपश्चितः।।विहोत्रादधेवयुनावि

देकुरन्नुमीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिः॥ध्रुवा॰देवद्यां॰आवदेदेवश्रुतौदेवेषाघोषेथामानोवीते
बे जोपत्तांकर्मण्योय॰सर्वेनुजीवामयाहुनामसहृषी॥इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदंसमू
ढमस्या॥१॥पांसुरइरावतीधेनुमतीहिभूतं॰सूयवसिनीमनवेदशस्ये॥व्यस्कभ्नारोदसी
ष्णु विष्णवेतेदाधारपृथिवीमभितोमयूखैः॥प्राचींप्रेतमध्वरंकल्पयन्तीऊर्ध्वंयज्ञंनयतंमाजिह्वर
तमस्वेगोष्ठेआवदतंदिवोवाविष्णउतवापृथिव्यामहोवाविष्णउतवान्तरिक्षाद्धस्तौपृ
णस्वबहुभिर्वसव्यैराप्रयच्छ॥२॥दक्षिणादोतसव्यात्विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंयःपा
र्थिवानिविममेरजांसियोअस्कभायदुत्तरंसधस्थंविचक्रमाणस्त्रेधोरुगायोविष्णोरर
टमसिविष्णोःपृष्ठमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्ध्रुवोऽसिवैष्णवमसिविष्ण वि
वेत्वा॥३॥अस्यय॰कान्तच्चत्वारि॰रीञ्जः॥३॥कृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृथ्वीयाहिरा
वै

श्री

ति: सोमम विक्रयिणि तमीमु त्रो नुयाहि स्तुमित्रं धाइदं स्योरु मा विंदसि आनु रोनु रांतरुं स्तो
ऋ नस्यो नस्थानु भ्राजो धारे ।वं भोरेहस्तस्तुइ स्तकृरोन नवृत्तेवसामकृ ।मणास्तात्रुस धुं
माथोदभंनू ।।१।। तूरुंहा पिंरुंशानिश्च ।।७।। उदायु षा स्वायुषो दोष धीना रुंरसे भैास्तर्ज
न्यस्य भुषेणोदस्वामृम्त लोरुअनु ।।उर्वं तारिक्षमन्विषदिस्याः सदो स्यादिंसासद आ
सी [redacted] रास्तभ्ना द्या मृषेभो अंतारिक्षम मिमीतवारिमाणं। पृथिव्या आ
सीदहि श्वा भुवनानि संम्राडिश्वे तानि वरूणस्य व्रुता। ।। निवनेषु व्यंतारिंक्षं ततान
ऋ वाडुमर्वसु पयो अर्थ्यासु हसु ।।१।। कृतुं वरूणो र्विक्ष्वग्निं दिवि सूमदधा सोममंद्रा ४६
वुदुसं डा तवेद [redacted] संदेवं वंहंत्तिवृ तवः ।। ह रोविश्वायसूर्यां ।। उस्रा वेत्तं धूर
षाहुवनश्रू आ वीर णो ऋत चोदंनो वरू णस्यस्कंभन मासि वरूणस्यस्कंभस

ह

१२ ऊँनमसिप्रसंस्तो वरुणस्य पाशः॥ हृत्सुपंचत्रिꣳशाच्च॥ ८॥ प्रत्यवस्य भुवस्पते विश्वान्य
भि धामानि मात्वापरि परी विदं न्मात्वा परि पंथिनौ विदन्मात्वाव्ऋकौ अघायवो मागं
वौ विश्वावसुरादेघच्छसुनो भूत्वापरापत यजमानस्यनो गृहे देवैःस ꣳस्कृतं यजमानस्य
स्व ... येन्यस्यपिपंथामगस्महि स्वस्ति ... मनेहसंयेनविश्वाः परिद्विषणवृणक्ति विंदते
वसुनमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतꣳसपर्यत दूरेदृ ... देवजाता
यकेतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शꣳसत वरुणस्य स्कंभनमसि वरुणस्य स्कंभसर्जनमस्थ नमु ... को यो वरुणस्य पाशः॥१॥ मित्रस्यत्रयो विꣳशतिश्च॥ ८॥ अग्ने
रातिथ्यमसि विष्णवे त्वा सोमस्यातिथ्यम ... सि विष्णवे त्वातिथेरातिथ्यमसि

सगर्भोनुसरनासयूथ्यंसादेविदेवमहोहीद्रायसोमं॑रुद्रस्त्वावर्तयन्तुभिन्नस्यप
थास्त्वास्त्तसोमसस्वाडुनरेहिसहरेय्या॥२॥दक्षिणासोमंसखापंचेचा॥४॥विस्व स्थे
सिरुद्रास्यादितिरस्यादिसासिंशुक्रासिचंद्रासिबृहस्पातिस्त्वासुम्नेरंथ्यातुरुद्रोव
सुभिरार्घिवैत्तुपृ थि व्यास्त्वामूर्धंन्नाजिघार्मिदेवयज्ञनइडायाःपदेघृतवतिचि
स्वाहापरिलिखितंरक्षःपरिलिखिताअरातय इदमहंरक्षसो
ग्रीवाअपिकृंतामियोस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मइदमं स्यग्रीवा॥१॥
अपिकृंता म्यस्मेरायस्त्वेरायस्तोतुरायस्संदेयिदेव्योवस्योपस्थेस्व ष्टीम त
तीतेसुपेयसुरेतारेतोदधानावीरंमिदेयत्तवसंदृशिमाहंरायस्पोषेमावि

यौषं॥२॥अस्यमीवाएकान्नत्रिꣳराचं॥५॥अꣳशुनात्तेअꣳशुःपृच्यतांपरुषापरुर्गंधि
स्तेकाममवतुम[illegible]रसोअच्युतोमासोसिशुक्रस्तेग्रहोभिसंदेवꣳसवितारमूण्योक
विक्रतुमर्चामिसत्यसवसꣳरत्नधामभिप्रियंमतिमूर्धायस्यामतिर्भाअ[illegible]द्युत्सवी
मनिहिरण्य[illegible]पाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपास्सुवः॥प्रजाभ्यस्त्वाप्राणायत्वा
[illegible]व्यानायत्वाप्रजास्त्वमनुप्राणिहि[illegible]जास्त्वामनुप्राणंतु॥१॥अनुसप्तचा॥६॥
माति सोमंतेक्रीणाम्यूर्जस्वंतंपयस्वंतंवीर्यावंतमभिमाहꣳशुक्रंतेशुक्रेणक्रीणामिचंद्रंचंद्रेणाम
तममृतेनसंम्यत्तेगोरस्मेचंद्राणितपसस्तनूरसिप्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्ते
ꣳसहस्रपोषंपुष्यंत्या[illegible]श्चरमेणपशुनाक्रीणाम्यस्मेतेबंधुर्मयितेरायश्रयंतांस्मिजो

म

हरिः ॐ॥ आपउंदंतु जीवसे दीर्घायुत्वाय वर्चसऽओषधे त्रायस्वैनं स्वधिते मैनं हिंसी
र्देवश्रूरेतानिप्रवपेस्वस्त्युत्तराण्यशीयापोअस्मान्मातरः शुंधंतु घृतेन नो घृतप्वः पुनं
तु विश्वमस्मत्प्रवहंतु रिप्रमुदाभ्यः शुचिरापूतएमि सोमस्य तनूरसि तनुवं मे पाहि मही
नां पयोसि वर्चोधा असि वर्चो ॥१॥ मयि धेहि वृत्रस्य कनीनिकासि चक्षुष्पा असि च
हि क्षुर्मे पाहि चित्पतिस्त्वा पुनातु वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवि क पु
त्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिस्तस्य ते पवित्रपते पवित्रेण यस्मै कं पुने तच्छकेयमा वो देवा
स ईमहे सत्यधर्माणो अध्वरे यद्वो देवास आगुरे यज्ञियासो हवामह इंद्राग्नी द्यावापृथि
वी आप ओषधीस्त्वं दीक्षाणामधिपतिरसीह मा संतं पाहि ॥२॥ वर्च ओषधीरष्टो
चा ॥३॥ आकूत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा दीक्षायै त

पसेग्नयेस्वाहासरस्वत्यैसेकुष्येग्नयेस्वाहापोदेवीबृहतीर्विश्विरंभुवोद्यावापृथिवीउर्व
न्तरिक्षंबृहस्पतिनोहविषावृधातुस्वाहाविश्वेदेवस्यनेतुर्मर्तोवृणीतसख्यंविश्वे
रायइषुध्यसिद्युम्नंवृणीतपुष्यसेस्वाहा॥ ऋतामयोर्णौरख्यःस्तेवामारभेतेमा
॥१॥ पातमास्ययज्ञस्यपादंचद्रमाधिपृथिव्यांमापास्यदेववृतुदक्षंवरुणस्अग्नि
त शाधिपयातिविश्वाहारित्तीरमस्तुकर्माणमधिनावईहेमोगस्यागिरस्पूर्णेमदाजु
ॐ मेपद्यपाहिमामामाहिसोविष्णोशमोमिनशर्मयजमानस्यक्षेत्राणामातीकाशो ऋमेमेपयुन
माहींइस्ययोनिरसि॥ ॥२॥ मामाहिंसीः ऋषिवासुसूर्यायैस्तुभिच्छुरुहाभ्यःस्वौषधी
भ्यष्ठु [illegible] स्वपस्वादेवोवनस्पतिरध्वर्मोपाहैवादचस्वाहायज्ञंमनसास्वाहाद्या
वापृथिवीभ्यां स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहायज्ञंवातादारभे॥ ॥३॥ मायोनिर

सिञ्चिं रायः॥ ३॥ देवीं धियं मनामहे सुमृडीकाम् अभिष्टये वर्चोधां यज्ञवाहसं सुपारा नो असद्वशे॥ ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षक्रतवः ते नोवन्तु ते नः पान्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहा॥ अग्ने त्वं सु जागृहि वयं सु मन्दिषीमहि॥ गोपाय नः स्वस्तये प्रबुधे नः पुनर्दद॥ त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा॥ त्वं॥ ४॥ यज्ञेष्वीड्यः॥ विश्वे देवा अभि मामावर्त्तन् पूषा सन्या सोमो राधसा देवः सविता वसोर्वसुदावा॥ रास्वेयत् सोमा भूयो भर मा पृणन् पूर्त्या वि राधि माहमायुषा॥ चन्द्रमसि मम भोगाय भव वस्त्रमसि मम भोगाय भव उस्रासि मम भोगाय भव हयोसि मम भोगाय भव ॥५॥ छागोसि मम भोगाय भव मेषोसि मम भोगाय भव वायवे त्वा वरुणाय त्वा निर्ऋत्यै त्वा रुद्राय त्वा॥ देवीरापो अपान्नपाद्यो व ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान्मदिन्तमः तं वो मा व क्रमिषम् अच्छिन्नं तन्तुं पृथिव्या

दि

ज
ति

अनुगेषं भद्रादभिश्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरएताते अस्त्वथेमवस्यवर आपृथिव्या आरेशत्रू
न्कृणुहि सर्ववीर एदमगन्मदेवयजनं पृथिव्या विश्वेदेवा यदजुषंत पूर्वे ऋक्सामाभ्यांय
जुषासंतरंतोरायस्पोषेण समिषामदेम ॥३॥ आन ॑हयोसिममभोगाय भवस्य
पर्चाबिं ॑राध्या ॥४॥ इयंते शुक्रतनूरिदंवर्चः स्तयासंभव भ्राजंगछ जूरसिधृता
मनसाजुष्टा विष्णवे तस्यास्ते सत्यसवसः प्रसवे वाचोयंत्रमशीय स्वाहा शुक्रमस्य
मृतमसि वैश्वदेवं ॑हविः सूर्यस्य चक्षुरारूहमग्नेरक्ष्णः कनीनिकांयदेतशेभिरीय
सेभ्राजमानो विपश्चिता चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणा ॥१॥ असियज्ञियासिक्ष
त्रियास्यदितिरस्युभयतः शीर्ष्णीसानः सुप्राचीसुप्रतीचीसंभव मित्रस्त्वा
पदिबध्नातु पूषाध्वनः पा तिंद्रायाध्यक्षायानुत्वा माता मन्यतामनुपितानुभ्राता १०

७

धेम॥ आ देवानामपि पंथामगन्म यच्छक्नवाम तदनु प्रवोढुं॥ अग्निर्विद्वांत्स यजा
त्॥३॥ सेदु होता सो अध्वरांत्स ऋतून्कल्पयाति॥ यद्वाहिष्ठं तदग्नये बृहदर्च
विभावसो॥ महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजा उदीरते॥ अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मा
न्त्स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा॥ पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय त
नयाय शं योः॥ त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा॥ त्वं यज्ञेष्वीड्यः॥ य
द्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः॥ अग्निष्टद्विश्वमाप्
णाति विद्वान्येभिर्देवां ऋतुभिः कल्पयाति॥४॥ जुषेथामासनो
यज्ञादात्रेयाविश्रांति॥१४॥ इषे त्वा पत्तस्य शुंध ध्वं कर्म
णे वां देवे वा न घृतं धर्त्रि ष्ठिसं व पां म्पादर्द प्रत्सु ष्टं कू ष्पा सि भुवन ७

र धृ नु तं ।। साकमेकेन कर्मणा ।। अच्छिं नु स्तोमं नव जातमद्येंद्राग्नी व
१६ त्रहणा जुषेथां ।। उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते
धेष्ठा ।। वयमु त्वा पथस्पते रथं न वाजसातये धिये पूषन्नयुज्महि ।। पथ
स्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानडर्कं स नो रासच्छुरु धश्चं
द्राग्रा धियंधियं सीषधाति प्र पूषा ।। क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव
जयामसि ।। गामश्वं पोषयित्न्वा स नः ।। २ ।। मृडाती दृशे क्षेत्रस्य पते मधु
नु मंतमूर्मिं धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व मधुश्चुतं घृतमिव सुपूतमृ
तस्य नः पतयो मृडयंतु ।। अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव व
युनानि विद्वान् युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमउक्तिं वि

मसिवाजस्योभावांचत्तुर्स्श ॥३४॥ इषेदऽहभुवनमुष्ठाविंऽशांतिः ॥२८॥
हरिः ॐ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीसरस्वतीप्रसंन्न ॥ ॥ ॥
आपउदंतुजीवसेदीर्घायुत्वायवर्चसेओषधेत्रायस्वैनऽस्वधितेमैनऽहिंऽसीर्दैवि
रेतानिप्रवपेस्वस्त्युत्तराण्यशीयापोअस्मान्मातरःशुंधंतुघृतेननोघृतप्वःपु
नंतुविश्वमस्मत्प्रवहंतुरिप्रमुदाभ्यःशुचिरापूतएमिसोमस्यतनूरसितनुवंमे
पाहिमहीनांपयोसिवर्चोधाअसिवर्चः ॥१॥ मयिधेहिवृत्रस्यकनीनिकासि
चक्षुष्पाअसिचक्षुर्मेपाहिचित्पतिस्त्वापुनातुवाक्पतिस्त्वापुनातुदेवस्त्वासविता
पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिःतस्यतेपवित्रपतेपवित्रेणयस्मैकंपुने
तच्छकेयंमानोदेवासइमंहस्तधर्मोगोअथर्वस्यदोदेवासआंगुरयत्तियासोहवा मह

रइंगिनो द्यावापृथिवी आप ।ओषधीस्त्वं दीक्षाणामधिपतिर सोह मा संतं पाहि। ॥२१॥
वूर्चे ओषधारुष्टो च ॥१॥ आकूत्यै प्रयुजेग्नये स्वाहा मेधायै मनसेग्नये [illegible]
ग्नये स्वाहा दीक्षायै तपसेग्नये स्वाहा सरस्वत्यै पूष्णेग्नये स्वाहा पोदेवी
र्देवो विश्वरांभुवो द्यावापृथिवी उर्वंतरिक्षं बृहस्पति नो हविषा व
धातु स्वाहा विश्वेदेवस्य नेतुर्मर्तो वृणीत सख्यं विश्वे राय इषुध्यसि
द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वा[illegible]हं वसामयोऽसि ऽग्नेस्त्वः स्तवा मा रभे
ते मा ॥१॥ ॥ श्री ॥ स्वा ॥ ॥ ॥

तयोतेयत्तस्यपथउपसमित्त ऽ्संऽ्स्रावभागास्थेषाबृहंतःप्रस्तरेष्ठाबर्हिषदश्च।।२।
देवाइमांवाचमभिविश्वेगृणंतआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वमग्नेर्वोपन्नग
हस्यसदसिसादयामिसुम्नायसुम्निनीसुम्नेमाधत्तंधुरिधु र्यौपातमग्नेद
ब्धायोशीततनोपाहिमाद्यदिवःपाहिप्रसित्यैपाहिदुरिष्ट्यैपाहिदुरद्मन्यैपाहि
दुश्चरितादविषंनःपितुंकृणुसुषदायोनिंऽ्स्वाहादेवागातुविदोगातुंवित्वा
गातुमित्तमनसस्पतइमं नोदेवदेवेषुयत्तंऽ्स्वाहावाचिस्वाहावातेधाः।।३।।
दिवंचविश्वागागातुंत्रयोदश ।।१३।।उभावामिंद्राग्नीआहुवध्याउभाराधससह
मादयध्यै।।उभादातारावीषांऽ्रयीणामुभावाजस्यसातयेहुवेवां।।अश्र
वंऽ्हिभूरिदावत्तरावांविजामातुरुतवाघास्यालात्।।अथासोमस्यप्रय
तीयुवभ्यामिंद्राग्नीस्तोमंजनयामिनव्यं।।इंद्राग्नीनवतिंपुरोदासपत्नी

सवितात्वपतिदेवश्रापा अग्नाविष्णुमावामवक्रमिषंविजिहाथांमामासंताप्तंलोकंमे
लोककृ तौकृणुतंविष्णोस्थानमसीतइंद्रोअकृणोद्वीर्याणिसमारभ्योर्ध्वो
अध्वरोदिविस्पृशमह्रुतोयज्ञोयज्ञपतेरिंद्रावांत्स्वाहाबृहद्भाःपाहिमाग्नेदुश्चरि
तादामासुचरितेभजमखस्यशिरोसिसंज्योतिषाज्योतिरंक्तां ॥१॥ अह्रुतएकविंश
तिश्रा ॥२२॥ वाजस्यमाप्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत् ॥ अथासपत्नाँइंद्रोमेनिग्राभेणा
धरांॐअकः ॥ उद्ग्राभंचनिग्राभंचब्रह्मदेवाअवीवृधन् ॥ अथासपत्नां इंद्राग्नी
मेविषूचीनान्व्यस्यतां ॥ वसुभ्यस्त्वारुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वाक्तंरिहाणावियंतुवयः ॥ प्रजां
योनिंमानिर्मृक्षमाप्यायंतामापओषधयोमरुतांपृषतयस्थदिवं ॥१॥ गच्छततोनोवृष्टि
मेरयाआयुष्पाअग्नेस्यायुर्मेपाहिचक्षुष्पाअग्नेसिचक्षुर्मेपाहि ध्रुवासियंपरिधिं
परिधत्थाअग्नेदेवपणिभिर्वीयमाणः ॥ तंतएतमनुजोषंभराम्मिनेदेषत्वदचे प

षांतरित५ रक्षोंतरित्ता अरातयो देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षिष्ठे
अधिनाके अग्निस्त्ते तनुवं माति धाग ग्ने हव्य५ रक्षस्व सं ब्रह्मणा पृ
च्यस्वैकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय स्वाहा ॥१॥ सविता द्वावि
५ शतिश्च ॥८॥ आददइंद्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्त्रभृष्टिः शत
तेजा वायुरसि तिग्म तेजाः पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मू
लं माहि५सिषमपहतोररुः पृथिव्यै व्रजं गच्छ गोस्थानं वर्षतु ते द्यौर्बधा
न देव सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्योस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्त
मतो मा मौग पहतोररुः पृथिव्यै देवयजन्यै व्रजं ॥१॥ गच्छ गोस्थानं वर्षतु ते द्यो
र्बधान देव सवितः परमस्यां परावति शतेन पशैर्यो स्मांद्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः स्तमतो

भामेमेरापेहन्तोररू: पृथिव्या अदेवयजनोवज्रंगछगोस्थानंवर्षतु तेद्यो बधानदेवसवितः
॥४॥ द्वे परमस्यांपरावतिशतेनपाशैर्योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः स्तमतोमा॥२॥ मोगन्दसात्विम
स्कान्वसवस्त्वापरिगृह्णन्तुगायत्रेणछंदसारुद्रास्त्वापरिगृह्णन्तुत्रैष्टुभेनछंदसादित्या
स्त्वापरिगृह्णन्तुजागतेनछंदसादेवस्यसवितुःसवेकर्मकृण्वन्तिवेधस ऋतमस्यृतसद
नमस्यृतः श्रीरसिधाअसिस्वधाअस्युर्वीचासिवस्वीचासिपुराक्रूरस्याविस्त्पोविर
प्शिंनुद्दादायपृथिवींजीरदानुर्याभैरयंचंद्रमसिस्वधाभिःस्तोधीरासोअनुदृश्य
यजन्ते॥३॥ देवयजन्येव्रजनमन्तामाविराप्शिंने कादशाच॥१॥ प्रत्युष्टंरक्षः प्रत्युष्टा
अरातयोग्नेर्वस्तेजिष्ठेनतेजसानिष्टपामिगोष्ठमानिर्मृक्षंवाजिने त्वासपत्नसाह
ंसंमार्ज्मिवाचंप्राणंचक्षुःश्रोत्रंप्रजांयोनिंमानिर्मृक्षंवाजिनीं त्वासपत्नसाहींसंमा
र्ज्म्याशासानासौमनसंप्रजांसौभाग्यंतनूं॥ अग्नेरनुव्रताभूत्वासंनह्येसुकृताय
कं॥ सुप्रजसस्त्वावयंसुपत्नीरुप॥१॥ सिंदिमा॥ अग्नेसपत्नदंभनमदब्धासो॥४॥

अदाभ्यं।।इमं विष्यामि वरुणस्य पाशं यमबध्नीत सविता सुकेतः।। धातुश्च योनौ सुकृत
स्य लोके स्योनं मे सह पत्या करोमि।। समायुषा सं प्रजया समग्ने वर्चसा पुनः।। संप
त्नी पत्याहं गच्छे समात्मा तनुवा मम।महीनां पयोस्योषधीनां ५ र
सस्तस्य तेक्षीयमाणस्य नि:।।२।। वपामि महीनां पयोस्योषधीनां ५ रसो दब्धेन त्वा
चक्षुषावेक्षे सुप्रजास्त्वाय तेजोसि तेजोनु प्रेह्यग्निस्ते तेजो मा विनैद् अग्नेर्जिह्वासि
सुभूर्देवानां धाम्ने धाम्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे भव शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोसि देवो वः
सविता पुनात्वछिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रं त्वा शुक्रायां धाम्ने धा
म्ने देवेभ्यो यजुषे यजुषे गृह्णामि ज्योतिस्त्वा ज्योतिष्यर्चिस्त्वार्चिषि धाम्ने धाम्ने
देवेभ्यो यजुषे यजुषे गृह्णामि।। ।।३।।उप नो रश्मिभिः शुक्रं ५ षोडश च।।१०।।
कृष्णोस्याखरेष्ठोग्नये त्वा स्वाहा वेदिरसि बर्हिषे त्वा स्वाहा बर्हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वा

५

साहा द्विवेत्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा स्वधा पितृभ्य ऊर्ग्भव बर्हिषद्भ्य ऊर्जा पृथिवीं ग
च्छताविष्णो स्तूपोस्यूर्णम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यो गंधर्वोसि विश्वा
वसुर्विश्वस्मा दीषतो यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडस्य बाहुरसि ॥ आ दक्षिणाय ईडित
जमानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितो मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण धर्मणा यज
मानस्य परिधिरस्यग्निरिड ईडितः सूर्यस्त्वा पुरस्तात्पातु कस्याश्चिदभिशस्त्यावीतिहोत्रं
त्वा कवे द्युमंतं समिधीमह्यग्ने बृहंतमध्वरे विशोयंत्रे स्थो वसूनां रुद्राणामादि
त्यानां सदसि सीद जुहूरुपभृद्ध्रुवासि घृताची नाम्ना प्रियेण नाम्ना प्रिये सद
सि सीद ध्रुवा असदन्नृतस्य योनौ ता विष्णो पाहि पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पा
हि मां यज्ञनियं ॥२॥ बाहुरसि प्रियेसदसि पंचदश ॥३३॥ भुवनमसि विप्रथ
स्वाग्ने यष्टरिदं नमः ॥ जुह्वेह्यग्निस्त्वा ह्वयति देवयज्याया उपभृदेहि देवस्त्वा

५

त्वा भागमेकादश च ॥५॥ अवधूतꣳ रक्षो ऽवधूता अरातयो ऽदित्यास्त्वगसि प्रति त्वा पृथि
वी वेत्तु दिवस्कंभनिरसि प्रति त्वा ऽदित्यास्त्वग्वेत्तु धिषणा ऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिवस्कं
भनिर्वेत्तु धिषणा ऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वती वेत्तु देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामधि वपामि धान्यमसि धिनुहि देवान्प्राणा
य त्वा ऽपानाय त्वा व्यानाय त्वा दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां देवो वः सविता हिरण्यपाणिः
प्रति गृभ्णातु ॥७॥ प्राणाय त्वा पंच दश च ॥६॥ धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छापाग्ने ऽग्निमामा
दं जहि निष्क्रव्यादꣳ सेधा देवयजं वह निर्दग्धꣳ रक्षो निर्दग्धा अरातयो ध्रुवम
सि पृथिवीं दृꣳह आयुर्दृꣳह प्रजां दृꣳह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह धर्त्रम

स्वंतरिक्षंदृंहप्राणंदृंहापानंदृंहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहधर्त्रमसिदिवंदृंह पा
हचक्षुः ॥५॥ दृंहश्रोत्रंदृंहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहधर्मासिदिशोदृंह
योनिंदृंहप्रजांदृंहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहचितस्थप्रजामस्मैरयिमस्मै
सजातानस्मैयजमानायपर्यूह भृगूणामंगिरसांतपसातप्यध्वंयानिघर्मे
कपालान्युपचिन्वंतिवेधसः पूष्णस्तान्यपिव्रत इंद्रवायू विमुंचतां ॥२॥
चक्षुरस्या[illegible] लारिं [illegible]रा ॥७॥ संवपामि समापो अद्भिरग्मत समोषध
योरसेन संरेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वमद्भ्यः परि
प्रजातास्थ समद्भिः पृच्यध्वं जनयत्यैत्वासंयौम्यग्नयेत्वाग्नीषोमाभ्यांमखस्य
शिरोसिघर्मोसिविश्वायुरुरुप्रथस्वोरुतेयज्ञपतिःप्रथतांत्वचंगृह्णी

श्रीगणेशायनमः॥श्रीसरस्वत्यैनमः॥हरिः ॐम्॥इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थो
पायवस्थदेवोवः स   वितापार्पयतु श्रेष्ठतमायकर्मण आप्यायध्वमघ्न्या
येइन्द्रभागमूर्जस्वतीः पयस्वतीः प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्माभावस्तेनईश
तमाघशꣳसोरुद्रस्यहेतिः परिवोवृणक्तु ध्रुवाअस्मिन्गोपतौस्या त
बह्वीर्यजमानस्यपशून्पाहि॥१॥   ॥इषेत्रैचत्वारिꣳशत्॥१॥यज्ञ
स्यघोषदसिप्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टा अरातयः प्रेयमगाद्धिषणाबर्हिरच्छ
मनुनाकृतास्वधयावितष्टत आवहन्तिकवयः पुरस्ताद्देवेभ्योजुष्ट
मिहबर्हिरासदेदेवानांपरिषूतमसिवर्षवृद्धमसिदेव बर्हिर्मा
त्वान्वङ्मातिर्यक्पर्वतेराध्यासमाछेत्तातेमारिषंदे ॥ स्थसाद ॥
॥: सवित्तासिना

॥१॥ वव्ऱ्रां विरोह सहस्रवल्शाः ॥१॥ विवयं रुहेम पृथिव्याः सेरुवो ग्रइमं
सुसंभृता त्वा संभराम्यादित्यै रास्नासीद्राण्यै संन्नहनं पूषा ते ग्रं ... तु धा।
सते मास्थादिंद्रस्य त्वा बाहु ... भ्यामुद्यच्छे बृहस्पते मूर्ध्ना हराम्युर्वन्तरि
क्षमन्विहि देवंगममसि ॥२॥ सहस्रवल्शा अष्टौ निं शरा ॥२॥ धुंधं
धं देव्याय कर्मणे देवयज्यायै मातरिश्वनो घर्मोसि द्यौरसि पृथिव्यसि विश्वधा
या असि परमेण धाम्ना दृंहस्व मा ह्वार्वसूनां पवित्रमसि शतधारं वसूनां
पवित्रमसि सहस्रधारं हुतः स्तोको हुतो द्रप्सोऽग्नये बृहते नाकाय स्वाहा द्या
वापृथिवीभ्यां सावित्र्यायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मासि संपृच्यध्वमृता
वरीरूर्मिणी मधुमत्तमा मन्द्रा धनस्य सातये सोमेन त्वातनच्मीन्द्राय दधि ११।
॥१९॥

विष्णोहव्यंरक्षस्व॥१॥सोमेभ्नाष्टोश्वौ कर्मणेवांदेवेभ्यःशाकेयंवेषाय त्वाप्र
त्युष्टंरक्षःप्रत्युष्टा अरातयो धूरसि धूर्व धूर्वंतं धूर्वतंयोस्मां धूर्वातितंधू
र्वयंवयंधूर्वाम स्वंदेवानामसिसस्नितमंपप्रितमंजुष्टतमंवन्हितमंदेवहूतम
मह्रुतमसिहविर्धानंदृंहस्वमाह्वार्मित्रस्य त्वाचक्षुषाप्रेक्षे माभेर्मासं
विकथामात्वा॥१॥हिंसिषमुरु वातायदेवस्य त्वासवितुः प्रसवेश्वि
नोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामग्नयेजुष्टंनिर्वपाम्यग्नीषोमाभ्यामिदंदे
वानामिदमुनःसहस्फात्येत्वानारात्येस्वरभिविख्येषंवैश्वानरंज्योति
र्दृंहंतांदुर्याद्यावापृथिव्योरुर्वंतरिक्षमन्विह्यदित्यास्त्वोपस्थेसादया
म्यग्नेहव्यंरक्षस्व॥२॥मात्वाषड्त्वारि ५राझ॥४॥देवोवः सवितोत्पुना त

१ त्वछिद्रेणपवित्रेणवसोः सूर्यस्यरश्मिभिरापोदेवीरग्रेपुवो अग्रेगुवोग्रइमं
यज्ञंनयताग्रेयज्ञपतिंधत्तयुष्मानिंद्रोवृणीतवृत्रतूर्येयूयमिंद्रमवृणीध्वं
वृत्रतूर्येप्रोक्षितास्थअग्नयेवोजुष्टंप्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्याꣳशुंधध्वंदैव्यायकर्मणे
देवयज्यायाअवधूतꣳरक्षोवधूताअरातयोदित्यास्त्वगसिप्रतित्वा॥१॥पृथि
वीवेत्वधिषवणमसिवानस्पत्यंप्रतित्वादित्यास्त्वग्वेत्वग्नेस्तनूरसिवा
चोविसर्जनंदेववीतयेत्वागृह्णाम्यद्रिरसिवानस्पत्यसइदंदेवेभ्योहव्यꣳ
व सुशमिशमिष्वमोदीग्रेमावदध्नुमद्वदतवयꣳसंघातं ष्मावर्षवृद्धम जै
सिप्रतित्वावर्षवृद्धंवेत्तुपरापूतꣳरक्षःपरापूताअरातयोरक्षसां भा
गोसिवायुर्वोविविनक्तुदेवोवःसविताहिरण्यपाणिःप्रतिगृह्णातु॥२॥ २

॥१७॥ श्रीगणाधिपतयेनमः॥ अश्मंनूर्जंपर्वतेशिश्रियाणांवातेपर्जन्येवरुणस्यशुष्मे॥ अद्भ्यऔष
॥१॥ धीभ्योवनस्पतिभ्योधिसंभृतांतान्नइषमूर्जंधत्तंसᳲरराणाः॥ अश्मंस्तेक्षुदमुंतेशुगृच्छ मरुतः
तुयंद्विष्मः॥ समुद्रस्यत्वावाकयाग्नेपरिव्ययामसि॥ पावकोअस्मभ्यᳲशिवोभव॥ हिमस्य
त्वाजरायुणाग्नेपरिव्ययामसि॥ पावकोअस्मभ्यᳲशिवोभव॥ उप॥ १॥ उपज्मंनुपवेतसे
वतरंनदीष्वा॥ अग्नेपित्तमपामसि॥ मंडूकिताभिरागहिसेमंनोयज्ञं॥ पावकवर्णᳲशि
त वंकृधि॥ पावकआचिदयंसारूपा॥ क्षामेंरुरुक्मउषसोनभानुना॥ तूर्वंनयामंनेतशस्य रु
नूरणआयोघृणे॥ नतत्तृषाणोअजरः॥ अग्नेपावकरोचिषामंद्रयादेवजिह्वया॥ आदेवान्
वे॥ २॥ वक्षियक्षिच॥ सनःपावकदीदिवोग्नेदेवाᳲइहावह॥ उपयज्ञᳲहविश्चनः॥
अपामिदंन्ययनंᳲसमुद्रस्यनिवेशनं॥ अन्यंतेअस्मत्तपंतुहेतयःपावकोअस्मभ्यᳲ ॥१७॥
शिवोभव॥ नमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेअस्त्वर्चिषे॥ अन्यंतेअस्मत्तपंतुहेतयःपावको ॥१॥
अस्मभ्यᳲशिवोभव॥ नृषदेवट्॥ अप्सुषदेवड्वनसदेवड्बर्हिषदेवट्सुवर्विदेवट्॥ येदे

या ३

वा देवानां यज्ञियं यज्ञियानां संवत्सरीणमुप भागमासते ॥ अहुतादो हविषो यज्ञे अस्मिं
स्स्वयं जुहुध्वं मधुनो घृतस्य ॥ ये देवा देवे[illegible]ष्वधि देवत्वमायन्ये ब्रह्मणः पुरएतारो अस्य ॥
येभ्यो न ऋते पवते धाम किंचन न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्नुषु ॥ प्राणदाः ॥ ४ ॥ अपानदा
व्यानदा वर्चोदा वरिवोदाः ॥ अन्यांस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो
भव ॥ अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यंसद्विश्वं न्यत्रिणं ॥ अग्निर्नो वंसते रयिं ॥ सेनानीकेन
सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवाँ आयजिष्ठः स्वस्ति ॥ अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रे
वद्दिदीहि ॥ ५ ॥ उप देवान् प्राणदाः श्चतुः श्चत्वारिंशच्च ॥ १ ॥ य इमा विश्वा
भुवनानि जुह्वदृषिर्होता निषसादा पिता नः ॥ स आशिषा द्रविणमिच्छमानः परम
च्छदो वर आविवेश ॥ विश्वकर्मा मनसा यद्विहाया धाता विधाता परमोत संदृक् ॥ ते
षामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्त ऋषीन्पर एकमाहुः ॥ यो नः पिता जनिता यो वि
धाता परमोत संदृक् यो नः सतो अभ्या सज्जजान ॥ १ ॥ यो देवानां नामधा एक एव

अ

७

॥६१॥
॥२॥

तं संप्रश्नं भुवना यंत्यन्या ॥ तआयजंत द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना यः
असूर्ते सूर्ते रजसो विमाने ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ॥ न तं विदाथ य इदं ज
जानान्यद्युष्माकमंतरं बभूव ॥ नीहारेण प्रावृता जल्प्या चासुतृप उक्थशास
श्चरंति ॥ परो दिवा पर एना ॥ २ ॥ पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्गुहा यत् ॥ कं स्विद्ग य
र्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समगच्छंत विश्वे ॥ तमिद्गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः
समगच्छंत विश्वे ॥ अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन्निदं विश्वं भुवनमधिश्रि
तं ॥ विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव आदिद्गंधर्वो अभवद्द्वितीयः ॥ तृतीयः पिता जनि
तौषधीनां ॥ ३ ॥ अपां गर्भं व्यदधात्पुरुत्रा ॥ चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमे
६ ने अजनन्नम्नमाने ८ ॥ यदेदंता अददृंहंत पूर्व आदिद्द्यावापृथिवी अप्रथेतां ॥ वि
श्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतो हस्त उत विश्वतस्पात् ॥ सं बाहुभ्यां नम ॥६१॥
ति सं पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयं देव एकः ॥ किं स्विदासीदधिष्ठानमारंभणं कतम ॥२॥

स्वित्किमासीत् ॥ यदी भूमिं जनयंन् ॥ ८ ॥ विश्वकर्म्मा विद्यामौर्णोन्महिना विश्वच
क्षाः ॥ किंऽस्विद्वनंक उ स वृक्ष आसीद्यतो द्या वापृथिवी निष्टतक्षुः ॥ मनीषिणो
मनसापृच्छतेदु तद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् ॥ यानि धामानि परमाणि यावमाया
मध्यमा विश्वकर्म्मन्नुतेमा ॥ शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधा वः स्वयं यज स्वत धा
नुवं जुषाणः ॥ वाचस्पतिं विश्वकर्म्माणमूतये ॥ ९ ॥ मनोयुजं वाजे अद्याहु वेम ॥ स
स नो ने हिश्वा हवनानि जोषते ॥ विश्व शंभूरवसे साधुकर्म्मा ॥ विश्वकर्म्मन्हविषा
वावृधानः स्वयं यजस्व तन्वं जुषाणः ॥ मुह्यंत्वन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मघ
वा सूरिरस्तु ॥ विश्वकर्म्मन्हविषा वर्धनेन त्रातारमिंद्रमकृणोरवध्यं ॥ तस्मै विशः
समनमंत पूर्वीरयमुग्रो विहव्यो यथासत् ॥ समुद्राय वयुनाय सिंधूनां पतये नमः ॥
नदीनांऽ सर्वासां पित्रे जुहुता विश्वकर्म्मणे विश्वा मर्त्यंऽ हविः ॥ १ ॥ घृशाने
नौषधीनां प्रभिं जनयन्नुतये नमानवद्य ॥ २ ॥ उदेनमुत्तरान्नयाग्ने घृतेनाहु

॥२॥ ना॥रायस्पोषेणसंसृजप्रजयाचधनेनच॥इंद्रेमंप्रतरांकृधिसजातानामसद्वशी॥
समेनंवर्चसासृजदेवेभ्योभागधाअसत्॥यस्यकुर्मोगृहेहविस्तमग्नेवर्धयात्वंतस्मै या
देवाअधिब्रुवन्नयंचब्रह्मणस्पतिः॥उदुत्वाविश्वेदेवाः॥ १॥ अग्नेभरंतुचित्तिभिः॥
सनोभवशिवतमःसुप्रतीकोविभावसुः॥पंचदिशोदैवीर्यज्ञमवंतुदेवीरपामतिंदु
र्मतिंबाधमानाः॥रायस्पोषेयज्ञपतिमाभजंतीः॥रायस्पोषेअधियज्ञोअस्थात्स
मिद्धेअग्नावधिमामहानः॥उक्थपत्रईड्योगृभीतस्तप्तंघर्मंपरिगृह्यायजंत॥
ऊर्जायद्यज्ञमशमंतदेवादैव्यायधर्त्रेजोष्ट्रे॥देवश्रीःश्रीमणाःशतपयाः॥ २॥ प
रिगृह्यदेवायज्ञमायन्॥सूर्यरश्मिर्हरिकेशःपुरस्तात्सविताज्योतिरुदयाँअजस्र
स्रं॥तस्यपूषाप्रसवेयातिसंपश्यन्विश्वाभुवनानिगोपाः॥देवादेवेभ्योअध्वर्यंतोअ
स्थुर्वीतंशमित्रेशमितायजध्यै॥तुरीयोयज्ञोयत्रहव्यमेतिततःपावकाआशिषो ॥३॥
नोजुषंतां॥विमानएषदिवोमध्यआस्तआपप्रिवान्रोदसीअंतरिक्षं॥सविश्वाची

रथी॥ ३॥ यत्रेष्ट घृताचीरंतरापूर्वमपरंचकेतुं॥ उक्षासमुद्रोअरुणःसुपर्णःपूर्वस्ययोनिंपि
तुराविवेश॥ मध्येदिवोनिहितःपृश्निरश्मा विचक्रमेरजसःपात्यंतौ॥ इंद्रंविश्वाअवीवृ
धंत्समुद्रव्यचसंगिरः॥ रथीतमंरथीनांवाजानांसत्पतिंपतिं॥ सुम्नहूर्यज्ञोदेवांआ
चवक्षद्यक्षदग्निर्देवोदेवांआचवक्षतु॥ वाजस्यमाप्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्॥ अथा
सपत्नांइंद्रोमेनिग्राभेणाधरांअकः॥ उद्ग्राभंचनिग्राभंचब्रह्मदेवाअवीवृधन्॥ अ
थासपत्नांनिंद्राग्नीमेविषूचीनान्व्यस्यतां॥ ४॥ विश्वेदेवाःशतपयाअभिवाजस्यषड्
शातिश्च॥ ३॥ आशुःशिशानोवृषभोनयुध्मोघनाघनः॥ क्षोभणःश्चर्षणीनां॥ संक्रं
दनोनिमिषएकवीरःशतंसेनाअजयत्साकमिंद्रः॥ संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायु
त्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णुना॥ तदिंद्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरइषुहस्तेनवृष्णा॥ सइषु
हस्तैःसनिषंगिभिर्वशीसंस्रष्टासयुधइंद्रोगणेन॥ संसृष्टजित्सोमपाबाहुशर्ध्युग्रधे
धन्वाप्रतिहिताभिरस्ता॥ बृहस्पतेपरिदीया॥ १॥ रथेनरक्षोहामित्रांअपबाधमानः॥

स

श्रि
श्रा

॥४॥ प्रभंजंत्सेनाः प्रमृणो युधा जयंनस्माकमेध्यविता रथानां॥ गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयं
॥६३॥ तमज्मप्रमृणंतमोजसा॥ इमंᳪसजाता अनुवीरयध्वमिंद्रᳪसखायोनुसंᳪरभध्वं॥ ब
लविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमान उग्रः॥ अभिवीरो अभिसत्वा सहो
जाजैत्रमिंद्ररथमातिष्ठगोवितु॥ अभिगोत्राणि सहसागाहमानोदायः॥ २॥ वीरः
शतमन्युरिंद्रः॥ दुश्च्यवनः पृतनाषाडयुध्योस्माकᳪसेना अवतु प्रयुत्सु॥ इंद्र आसां नेता
बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः॥ देवसेनानामभिभंजतीनां जयंतीनां मरुतो यंत्व
ग्रे॥ इंद्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुताᳪशर्ध उग्रं॥ महामनसां भुवन[illegible]वा श्री
नां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्॥ अस्माकमिंद्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयं
तु॥ अस्माकं वीरा उत्तरे भवंत्वस्मां उ देवा अवता हवेषु॥ उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वनां
मामकानां महाᳪसि॥ उद्वृत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतां एतु घोषः॥ उपप्रेत ज ॥६३॥
यता नर स्थिरा वः संतु बाहवः॥ इंद्रो वः [illegible] शर्मयच्छत्वन ॥४॥

॥ ५१ ॥

धृष्ण्यायथासत॥ अवसृष्टापरापतशरव्येब्रह्मसंशिता॥ गच्छामित्रान्प्र॥ विशमैषां
कंचनोच्छिषः॥ मर्माणितेवर्मणाछादयामिसोमस्त्वाराजामृतेनानुवस्तां॥ उरोर्व
रीयोवरिवस्तेअस्तुजयंतंत्वामनुमदंतुदेवाः॥ यत्रबाणाःसंपतंतिकुमाराविशिखाइव॥
३ इंद्रोनस्तत्रवृत्रहाविश्वाहाशर्मयच्छतु॥ धियादायोजयंत्वमित्रान्प्रचत्वारिंशच्च॥ ४॥
॥ प्राचीमनुप्रदिशंप्रेहिविद्वानग्नेरग्नेपुरोअग्निर्भवेह॥ विश्वाआशादीद्यानोविभाह्यू
र्जंनोधेहिद्विपदेचतुष्पदे॥ क्रमध्वमग्निनानाकमुख्यंहस्तेषुबिभ्रतः॥ दिवःपृष्ठं
सुवर्गत्वामिश्रादेवेभिराध्वं॥ पृथिव्याअहमुदंतरिक्षमारुहमंतरिक्षाद्दिवमारुहं॥
दिवोनाकस्यपृष्ठात्सुवर्ज्योतिरगां॥ १ ॥ अहंसुवर्यंतोनापेक्षंतआद्यांरोहंतिरोदसी॥
यज्ञंयेविश्वतोधारंसुविद्वांसोवितेनिरे॥ अग्नेप्रेहिप्रथमोदेवयतांचक्षुर्देवानामुत
मर्त्यानां॥ इयक्षमाणाभृगुभिःसजोषाःसुवर्यंतुयजमानाःस्वस्ति॥ नक्तोषासासमनसा
विरूपेधापयेतेशिशुमेकंसमीची॥ द्यावाक्षामारुक्मोअंतर्विभातिदेवाअग्निंधारयंद्र

॥५॥ वियोदाः॥ अग्नेसहस्राक्ष॥ २॥ शतमूर्धञ्छतंतेप्राणाःसहस्रंव्यानाः॥त्वꣳसाहस्र
॥६७॥ स्यरायईशिषेतस्मैतेविधेमवाजायस्वाहा॥ सुपर्णोसिगरुत्मान्पृष्ठेपृथिव्याꣳसीदपृष्ठेपृ
थिव्याःसीदभासान्तरिक्षमापृणज्योतिषादिवमुत्तभानतेजसादिशउद्दृꣳह॥ आजुह्वा
सुप्रतीकः ह्वानःपुरस्तादग्नेस्वांयोनिमासीदसाध्या॥ अस्मिन्त्सधस्थेअध्युत्तरस्मिन्विश्वेदे
वाः॥ ३॥ यजमानश्चसीदत॥ प्रेद्धोअग्नेदीदिहि॥पुरोनोजस्रयासूर्म्यायवि
ष्ठ॥त्वाꣳशश्वन्तउपयन्तिवाजाः॥ विधेमतेपरमेजन्मन्नग्नेविधेमःस्तोमैरवरेसध
स्थे॥ यस्माद्योनेरुदारिथायजेतंप्रत्वेहवीꣳषिजुहुरेसमिद्धे॥ ताꣳसवितुर्वरेण्यस्य
चित्रामाहंवृणेसुमतिंविश्वजन्यां॥ यामस्यकण्वोअदुहत्प्रपीनाꣳसहस्रधारां॥ ज॥
हे पयसामहीङ्गां॥ सप्ततेअग्नेसमिधःसप्तजिह्वाःसप्तऋषयःसप्तधामप्रियाणि॥ सप्तहो हु
त्राःसप्तधात्वायजन्तिसप्तयोनीरापृणस्वाघृतेन॥ ईदृङ्चान्यादृङ्चैतादृङ्चप्रतिदृङ् ॥६७॥
चमितश्चसंमितश्चसभराः॥ शुक्रज्योतिश्चचित्रज्योतिश्चसत्यज्योतिश्चज्योतिष्मा ॥५॥

गुह्यसस्यअर्नपाश्वास्यंहाः॥ ५॥ रुतनिब्वसयजिब्वसेनन्नि अुसुषेणश्वांस्यमित्र
श्वदूरे अमित्रश्वगणेः॥ रुतश्वसत्यश्वधृवश्वधरुणश्वधुर्नाचविधुर्नाचविधारयः॥
ईदृक्षासएताहक्षासऊषुणः सदृक्षासः प्रतिसदृक्षासएतना॥ मितासश्वसंमितास
श्वनऊतयेसभरसोमरुतोयज्ञेअस्मिंनिंद्रंदैवी विशोमरुतोनुवर्त्मानोयथेंद्रंदैवीवि
शोमरुतोनुवर्त्मानएवमिमंयजमानंदैवीश्वविशोमानुषीश्वानुवर्त्मानोभवंतु॥ ६॥
अगान्सहस्राश्वदेवाःसहस्रधारमत्यन्हा अनुवर्त्मानःषोडशश्चा॥ ॥ जीमूतस्येव
भवतिप्रतीकंयद्वर्मीयातिसमदामुपस्थे॥ अनाविद्धयातनुवाजयत्वन्सत्वावर्मणोमहि
मापिपर्तु॥ धन्वनागाधन्वनाजिंजयेमधन्वनातीव्राःसमदोजयेम॥ धनुःशत्रोरपकामं
कृणोतुधन्वनासर्वाःप्रदिशोजयेम॥ ॥ वक्ष्यंतीवेदागनीगंतिकर्णंप्रियंसखायंपरि
षस्वजाना॥ योषेवशिंक्तेविततापिधन्वन्॥ १॥ ज्यांइयन्समनेपारयंति॥ तेआचरं
तीसमनेवयोषामातेवपुत्रंबिभृतामुपःस्थे॥ अपशत्रून्विध्यतान्संविदानेआर्त्नीइमे

॥ ६ ॥ विष्फुरंतीअमित्रानु॥ बह्वीनांपिताबहुरस्यपुत्रश्चिश्चाकृणोतिसमनावगत्य ॥ २ इषु
॥ ६५ ॥ धिःसंकाःपृतनाःश्चसर्वाःपृष्ठेनिनद्धोजयतिप्रसूतः॥ रथेतिष्ठंनयतिवाजिनःपुरो
॥ २ ॥ यत्रयत्रकामयतेसुषारथिः॥ अभीशूनांमहिमानं॥ पनायतमनुःपश्चादनुयच्छंति
रश्मयः॥ तीव्रान्घोषान्कृण्वतेवृषपाणयोश्वारथेभिःसहवाजयंतः॥ अवक्रामंतःप्रप
दैरमित्रान्क्षिणंतिशत्रूंरनपव्ययंतः॥ रथवाहनंहविरस्यनामयत्रायुधंनिहितमस्यवर्म॥
तत्रारथमुपशग्मंसदेमविश्वाहावयंसुमनस्यमानाः॥ स्वादुषंसदःपितरोवयोधाःकृ
च्छ्रेश्रितःशक्तीवंतोगभीराः॥ चित्रसेनाइषुबलाअमृध्राःसतोवीराउरवोव्रातसहाः॥
ब्राह्मणासः॥ ३॥ पितरःसोम्यासःशिवेनोद्यावापृथिवीअनेहसा॥ पूषानःपातुदुरितादृता
वृतः वृधोरक्षामाकिर्नोअघशंसईशत॥ सुपर्णंवस्तेमृगोअस्यादंतोगोभिःसंनद्धापत
तिप्रसूता॥ यत्रानरःसंचविचद्रवंति तत्रास्मभ्यमिषवःशर्मयंसन्॥ ऋजीतेपरिवृं ॥ ६५ ॥
ग्धिनोश्माभवतुनःस्तनूः॥ सोमोअधिब्रवीतुनोदितिः॥ ४॥ शर्मयच्छतु॥ आजंघं ॥ ६ ॥

त्स

निसान्वेषां लघनाः उप जिघ्नते ॥ अश्वाजनि प्रचेतसोश्वां समत्सु चोदय ॥ अहिरिव भोगैः प
र्येति बाहुं ज्याया हेतिं परि बाधमानः ॥ हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान्पुमाꣳ
सं परि पातु विश्वतः ॥ वनस्पते वीड्वंगो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ॥ गोभिः सं
नद्धो असि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥ दिवः पृथिव्याः परी ॥ ५ ॥ ओज उद्भृतं व
नस्पतिभ्युः पर्याभृतं सहः ॥ अपामोज्मानं परि गोभिरावृतमिंद्रस्य वज्रं हविषा रथं य
ज ॥ इंद्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ॥ सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो
देव रथ प्रति हव्या गृभाय ॥ उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जगत् ॥ स दुं
दुभे सजूरिंद्रेण देवैर्दूरात् ॥ ६ ॥ दवीयो अप सेध शत्रून् ॥ आ क्रंदय बलमोजो न आधा नि
ष्टनिहि दुरिता बाधमानः ॥ अप प्रोथ दुंदुभे दुच्छुनां इत इंद्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व ॥ आ
मूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद् दुंदुभिर्वावदीति ॥ समश्वपर्णाः पतंति नो नरोस्माकमिंद्र रथि
नो जयंतु ॥ ७ ॥ धन्वं न्न हिमानं ब्राह्मणेन सो दितिः पृथिव्याः परि दूरादे कचत्वारिंशत्खा ॥ १ ॥

॥१॥ यदक्रंदः प्रथमंजायमानउद्यंत्समुद्रादुतवापुरीषात्॥ श्येनस्यपक्षाहरिणस्यबाहूउपस्तुत्यं
॥६४॥ महिजातंतेअर्वन्॥ यमेनदत्तंत्रितएनमायुनगिंद्रएणंप्रथमोअध्यतिष्ठत्॥ गंधर्वोअ
स्यरशनामगृभ्णात्सूरादश्वंवसवोनिरतष्ट॥ असियमोअस्यादित्योअर्वन्नसित्रितोगुह्येनव्र नं
तेन॥ असिसोमेनसमयाविपृक्तः॥ १॥ आहुस्तेत्रीणिदिविबंधनानि॥ त्रीणितआहुर्दि
विबंधनानित्रीण्यप्सुत्रीण्यंतःसमुद्रे॥ उतेवमेवरुणःछंत्स्यर्वन्यत्रातआहुःपरमंजनित्रं॥ २
इमातेवाजिन्नवमार्जनानीमाशफानांसनितुर्निधाना॥ अत्रातेभद्रारशनाअपश्यमृतस्य
मनसा याअभिरक्षंतिगोपाः॥ आत्मानंतेरादजानामवोदिवा॥ २॥ पतयंतंपतंगं॥ शिरोअपश्यंपथि
भिःसुगेभिररेणुभिर्जेहमानंपतत्रि॥ अत्रातेरूपमुत्तममपश्यंजिगीषमाणमिषआपदे
गोः॥ यदातेमर्तोअनुभोगमानडादिद्ग्रसिष्ठओषधीरजीगः॥ अनुत्वारथोअनुमर्योअर्वन्न ॥६६॥
नुगावोनुभगःकनीनां॥ अनुव्रातासस्तवसख्यमीयुरनुदेवाममिरेवीर्यंते॥ हिरण्यशृं ॥२॥
गोयोअस्यपादामनोजवाअवरइंद्रआसीत्॥ देवाइदस्यहविरद्यमायन्योअर्वंतंप्रथ ॥८॥

प्र मोध्यतिष्ठत् ॥ ईर्मांतासः शिलिकमध्यमासः संशूरणासो दिव्यासो अत्याः ॥ हंसा इव श्रेणिशो
यतंते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥ तव शरीरं पतयिष्ण्वर्वंतव चित्तं वात इव ध्रजीमान् ॥ तव शृंगाणि न
॥ ३ ॥ विष्ठिता पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरंति ॥ उप ॥ प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ॥
अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यंति रेभाः ॥ उप प्रागात्परमं यत्सधस्थमर्वां अच्छा पि
तरं मातरं च ॥ अद्या देवां जुष्टतमो हि गम्या अथा शास्ते दाशुषे वार्याणि ॥ ५ ॥ विएल्को दिवावी
र्यमुपेकानचला रिं शब्दा ॥ ६ ॥ मानो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिंद्र ऋभुक्षा मरुतः परिख्यन् ॥ २ ॥
यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि ॥ यन्निर्णिजा रेक्णसा प्रावृतस्य रातिं गृभी
तां मुखतो नयंति ॥ सुप्राङजो मेम्यद्विश्वरूप इंद्रापूष्णोः प्रियमप्येति पाथः ॥ एष छागः पुरो अ
श्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ॥ अभिप्रियं यत्पुरोडाशमर्वता त्वष्टेत् ॥ १ ॥ एनं सौ
श्रवसाय जिन्वति ॥ यद्धविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयंति ॥ अत्रा पूष्णः प्रथमो
भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥ होताध्वर्युरावया अग्निमिंधो ग्रावग्राभ उत शंस्ता सु

॥८॥ विप्रः॥ तेनयज्ञेनस्वरंकृतेनस्विष्टेनवृक्षणा आदृष्टेणध्वं॥ यूपव्रस्का उतयेयूपवाहश्चषालं
॥६७॥ येअश्वयूपायतक्षति॥ येचार्वतेपचनंसंभरंत्युतो॥ २॥ तेषामभिगूर्तिर्नइन्वतु॥
उपप्रागात्सुमन्मेधायिमन्मदेवानामाशाउपवीतपृष्ठः॥ अन्वेनंविप्राऋषयोमदंतिदेवानांपुष्टेच
कमासुबंधुं॥ यद्वाजिनोदामसंदानमर्वतोयाशीर्षण्यारशनारज्जुरस्य॥ यद्वाघास्यप्रभृत
मास्येतृणंसर्वातातेअपिदेवेष्वस्तु॥ यदश्वस्यक्रविषः॥ ३॥ मक्षिकाशयद्वास्वरौस्वधितौरि
३ प्तमस्ति॥ यद्धस्तयोःशमितुर्यन्नखेषुसर्वाताते अपिदेवेष्वस्तु॥ य दूवध्यमुदरस्यापवातियआ
मस्यक्रविषोगंधोस्ति॥ सुकृता त मितारःकृण्वंतूतमेधंशृतपाकंपचंतु॥ यत्तेगात्रादग्नि य
नापच्यमानादभिशूलंनिहतस्यावधावति॥ मातद्भूम्यामाश्रिषन्मातृणेषुदेवेभ्यस्तदुशद्भ्योरा
तमस्तु॥ ४॥ इदंतोक्र विषःश्रिषत्साष्टवा॥ ८॥ येवाजिनंपरिपश्यंतिपक्वंयईमाहुःसुरभि
र्निर्हरेति॥ येचार्वतोमांसभिक्षामुपासतउतोतेषामभिगूर्तिर्नइन्वतु॥ यन्नीक्षणंमांस्प ॥६७॥
चन्याउखायायापात्राणियूष्णआसेचनानि ऊष्मण्यापिधानाचरूणामंकाःपरिभूषंत्यश्वं॥ ॥५ ॥८॥
॥ सूनाः

विक्र॥ विक्रुणं निषदनं विवर्तनं यच्च पड्बीशमर्वतः॥ यच्च पपौ यच्च घासिं॥ १॥
जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु॥ मा त्वाग्निर्ध्वनयीद्धूमगंधिर्मोखा भ्राजंत्य
भि विक्त जघ्रिः॥ इष्टं वीतमभिगूर्तं वषट्कृतं तं देवासः प्रतिगृभ्णंत्यश्वं॥ य
दश्वाय वास उपस्तृणंत्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै॥ संदानमर्वंतं पड्बीशं प्रि
या देवेष्वायामयंति॥ यत्ते सादे महसा शूकृतस्य पार्ष्ण्या वा कशया वा॥
॥२॥ वा तुतोद॥ स्रुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि॥
चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देवबंधोर्वंक्रीरश्वस्य स्वधितिः समेति॥ अच्छिद्रा
गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरनुघुष्या विशस्त॥ एकस्त्वष्टुरश्वस्या विश
स्ता द्वा यंतारा भवतस्तथ ऋतुः॥ या ते गात्राणामृतुथा कृणोमि ता ता पिं

॥१॥ ज्ञानं प्रजा होम्यमग्नौ॥ मा त्वा तपत्॥ ३॥ प्रिय आत्मापियंतं मा स्वधितिस्तन्व आ
॥६४॥ तिष्ठिपत्ते॥ मा ते गृध्नुरविशस्तातिहाय छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः॥
न वा उ वेतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाँ इदेषि पथिभिः सुगेभिः॥ हरी ते युंजा
पृषती अभूतामुपास्थाद्वाजी धुरि रासभस्य॥ सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं
पुंसः पुत्राँ उत विश्वापुषं रयिं॥ अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोतु क्ष
त्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान्॥ ४॥ द्या सिंक श्यालपद्धत्येन्न वर॥ ९॥
अश्मन्यद्भ्योदैन मारेऽः शिशानः प्रावीजीम्तस्य यदकं द्योमा नो मित्रो ॥६४॥
ये वाजिनं न्नवा॥ ९॥ अश्मन्म नो युजं प्रावीमनुशर्म यच्छतु तेषा मरुि ॥१॥
मूर्तिः षट्चत्वारिंशत्॥ ४॥ ८६॥ ७॥ हरिः ॐ॥ श्रीकृष्णार्पण
मस्तु॥ श्रीमधुकेश्वरप्रसन्न॥ श्रीलक्ष्मीनारायण है

पश्चमऋतुश्चमेव्रतंचमेअहोरात्रयोर्वृष्ट्याबृहद्रथंतरेचमेयज्ञेनकल्पे
तां॥१॥दीक्षाषादशश्च॥९॥गर्भाश्चमेवत्साश्चमेत्र्यविश्चमेत्र्यवीचमे
दित्यवाट्चमेदित्यौहीचमेपंचाविश्चमेपंचावीचमेत्रिवत्सश्चमेत्रिवत्सा
चमेतुर्यवाट्चमेतुर्यौहीचमेपष्ठवाट्चमेपष्ठौहीचमेउक्षाचमेवशाचमे म
ऋषभश्च॥११॥मेवेहच्चमेनड्वांचमेधेनुश्चमआयुर्यज्ञेनकल्पतांप्राणोय
ज्ञेनकल्पतामपानोयज्ञेनकल्पतांव्यानोयज्ञेनकल्पतांचक्षुर्यज्ञेनक
ल्पतांश्रोत्रंयज्ञेनकल्पतांमनोयज्ञेनकल्पतांवाग्यज्ञेनकल्पतामा
त्मायज्ञेनकल्पतांयज्ञोयज्ञेनकल्पतां॥२॥ऋषभश्चचत्वारिंशश्च॥१०॥
एकाचमेतिस्रश्चमेपंचचमेसप्तचमेनवचमएकादशचमेत्रयोदश
चमेपंचदशचमेसप्तदशचमेनवदशचमएकविंशतिश्चमेत्रयो

॥७२॥ विंꣳशतिश्च मे पंच विंꣳशतिश्च मे सप्त विंꣳशतिश्च मे नव विंꣳशतिश्च
म एक त्रिंꣳशच्च मे त्रयस्त्रिंꣳशच्च ॥१॥ मे चतस्रश्च मेष्टौ च मे द्वाद
शच्च मे षोडशच्च मे विंꣳशतिश्च मे चतुर्विंꣳशतिश्च मेष्टाविंꣳशतिश्च
मे द्वात्रिंꣳशच्च मे षट्त्रिंꣳशच्च मे चत्वारिंꣳशच्च मे चतुश्चत्वारिंꣳश
च्च मेष्टाचत्वारिंꣳशच्च मे वाजश्च प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मू
र्धा च व्यश्नियश्चांत्यायनश्चांत्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपति
श्च ॥२॥ त्रयस्त्रिंꣳशच्च व्यश्निय एकादशच्च ॥११॥ वाजो नः सप्त
प्रदिशश्चतस्रो वा परावतः ॥ वाजो नो विश्वैर्देवैर्धनसाताविहाव
तु ॥ विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती विश्वे भवंत्वग्नयः समिद्धाः ॥ ॥७२॥
विश्वे नो देवा अवसागमंतु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥

थुरूपेअहनीघोरिवासि॥विश्वाहिमायाअवसिस्वधावोभद्रातेपूषन्निहिरातिरस्तु॥नेवर्धंत स्वतवसोमहित्वनानाकंतस्थुरुरुचक्रिरेसदः॥विष्णुर्यध्यावदृषणंमदच्युतंवयोनसीदन्नधिबर्हिषिप्रिये॥प्रचित्रमर्कंगृणतेतुरायमारुताय स्वतवसेभरध्वं॥येसहांसिसहसासहंते॥३॥रेजतेअग्नेपृथिवीमखेभ्यः॥विश्वेदेवाविश्वेदेवाः॥द्यावानःपृथिवीइमंसिध्रमद्यदिविस्पृशं॥यज्ञंदेवेषुयछतां॥प्रपूर्वजेपितरोनव्यसीभिर्गीर्भिःकृणुध्वंसदनेऋतस्य॥आनोद्यावापृथिवीदैव्येनजनेनयातंमहिवांवरूथं॥अग्निंस्तोमेनबोधयसमिधानो

॥१३॥ अमर्त्यो ॥ हव्या देवेषुनो दधत् ॥ सहव्यवाडमर्त्यउशिग्दूतश्चनो
हितः ॥ अग्निर्धियासमृण्वती ॥ शंनो भवंतु वाजेवाजे ॥ न ॥ ॥
पूरुषत्वतायजतंतेअन्युत्सहंतेचनो हितशोच ॥ ११ ॥ युंजान्
इमामेग भ्यादेवस्युसंतेविपाजसावसिवस्त्वासमोस्त्वांध्वौ
अस्याकूतिंयदग्नेयान्यग्नेयंयज्ञमेकादश ॥ य ११ ॥ युंजाने
वमीचस्छआदित्यास्त्वाभारतीस्वोः अहः षट्चत्वारिंशत्
तू ॥ ४६ ॥ हरिः हि ॐ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ छ ॥ श्रीगुरुभ्यो
नमः हरिः ॐ मः ॥ ॥ विष्णोः क्रमोस्य शिमातिहो गायत्री ॥१३॥
छदआरोहपृथिवीमनुविक्रमस्वनिर्भक्तः सयंद्विष्मोवि

पाणिप्रतिमुंचंतेकविः प्रासावीद्भद्रं द्विपदेचतुष्पदे॥ विनाकमख्यत्सविताचरेण्योनुप्रयाणमुषसोविराजति॥ नक्तोषासासमनसाविरूपेधापयैतेशिशुमेकंसमीची॥ द्यावाक्षामारुक्मः॥
॥ ता अंतर्विभातिद्रविणोदाः॥ सुपर्णोसिगरुत्मांस्त्रिवृत्तेशिरोगायत्रंचक्षुः स्तोमआत्मासामतेतनूर्वामदेव्यं बृहद्रथंतरेपक्षौयज्ञायज्ञियं पुच्छंछंदांस्यंगानिधिष्णियाः शफायजूंषिनाम॥ सुपर्णोसिगरुत्मांदिवंगच्छसुवः पत॥९॥
नाभावनेयेनयाभिक्षामारुक्मोपत्रिंशेद्भुः॥१०॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरंविश्वतः परिभूरसि॥ सइद्देवेषुगच्छति॥ सोमयास्तेम

।।१३।। योभुवंत्तुतयः संतिदाश्शुषे ।। नाभिर्नोऽविताभव ।। अग्निर्मूर्धाभु
वः ।। त्वंन्नःसोमयातेधामानि ।। तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधी
महि ।। धियोयोनः प्रचोदयात् ।। अचित्तीयच्चकृमादैव्येजने दी
नैर्दक्षैः प्रभूतीपूरुषत्वता ।। १ ।। देवेषुचसवितर्मानुषेषुचत्वं
नोअत्रसुवतादनागसः ।। चोदयित्रीसूनृतानांचेतंतीसुमती
नां ।। यज्ञंदधेसरस्वती ।। पावीरवीकन्याचित्रायुःसरस्वती
वीरपत्नीधियंधात् ।। ग्नाभिरछिद्रंशरणंसजोषादूराध
र्षंगृणतेशर्मयंसत् ।। पूषागाअन्वेतुनःपूषारक्षत्वर्वतः ।। ।।१३।।
पूषावाजंसनोतुनः ।। शुक्रंतेअन्यद्यजतंतेअन्यत् ।। २ ।। वि

शिवोभव॥शिवोभूत्वामह्यमग्नेथोसीदशिव स्त्वं॥शिवाः कृत्वादिशः
सर्वाःस्वांयोनिमिहासदः॥३॥वीरयस्यातपंन्विंशतिश्च॥१॥३६॥
यदग्नेयानिकानिचातेदारूणिदध्मसि॥तदस्तुतुभ्यमिद्धृतंतज्जुष
स्वयविष्ठ्य॥यदत्युपजिह्विकायद्वम्रोअतिसर्पति॥सर्वंतदस्तुतेघृ
तंतज्जुषस्वयविष्ठ्य॥रात्रिंरात्रिमप्रयावंभरंतोश्वायेवतिष्ठतेघ
समस्मै॥रायस्पोषेणसमिषामदंतोग्नेमातिवेशारिषाम॥नाभा॥१॥ मानेद
पृथिव्याःसमिधानमग्निंरायस्पोषायबहृतेहवामहे॥इरंमदंबृह
दुक्थ्यंयजत्रंजेतारमग्निंपृतनासुसासहिं॥याःसेनाअभीत्वरीर
व्याधिनीरुगणाउत ॥येस्तेनायेचतस्करास्तांस्तेअग्नेपिदधाम्या

स्ये॥दꣳष्ट्राभ्यांमलिम्लूञ्जंभ्यैस्तस्करांꣳउत॥हनूभ्यांꣳस्तेनान्भग
॥१२॥ वस्तांꣳस्त्वंखादसुखादितान्॥यजनेषुमलिम्लवस्तेनासस्तस्क
रावने॥ये॥२॥कक्षेष्वघायवस्तायुस्तेदधामिजंभयोः॥योअ ए
स्मभ्यमरातीयाद्यश्चनोद्वेषतेजनः॥निंदाद्योअस्मांदिप्साच्चस
र्वंतंमस्मसाकुरु॥संꣳशितंमेब्रह्मसंꣳशितंवीर्यंबलं॥संꣳशि
तंक्षत्रंजिष्णुयस्याहौस्मिपुरोहितः॥उदेषांबाहूअतिरमुद्वर्चं
मस्मि उद्बलं॥क्षिणोमिब्रह्मणामित्रानुन्नयामि॥३॥स्वांꣳअहं॥
दृशानोरुक्मउ[illegible]र्व्याव्यद्यौ[illegible]दुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः॥अ ॥१२
ग्निरमृतोअभवद्वयोभिर्यदेनंद्यौरजनयत्सुरेताः॥विश्वासु

तिष्ठोवसुधातमश्व ॥ द्वारोदेवीरंन्वस्यविश्वेव्रतादंदंतेअग्ने: ॥ उरुव्य
चसोधाम्नापत्यमाना: ॥ तेअस्ययोषणेदिव्येनयोनाउषासानक्ता ॥
इमंयज्ञमवतामध्वरंनः ॥ दैव्याहोताराऊर्ध्वमध्वरंनो ग्नेर्जिह्वाम
भिगृणीतं ॥ कृणुतंनःस्विष्टिं ॥ तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंसदंत्विडासरस्व
ती ॥ २ ॥ भारती ॥ मही गृणाना ॥ तंन्नस्तुरीपमद्भुतंपुरुक्षुत्वष्टासुवी
रं ॥ रायस्पोषंविष्यतुनाभिमस्मे ॥ वनस्पतेवसृजारराणस्त्मनादेवेषु ॥ वे
अग्निर्हव्यंशमितासूदयाति ॥ अग्नेस्वाहाकृणुहिजातवेदइंद्राय
हव्यं ॥ विश्वेदेवाहविरिदंजुषंतां ॥ हिरण्यगर्भ:समवर्तताग्रेभूत
स्यजात:पतिरेकआसीत् ॥ सदाधारपृथिवींद्यां ॥ ३ ॥ उतेमांकस्मै

॥१०॥ देवायहविषाविधेम॥यःप्राणतोनिमिषतोमहित्वैकइद्राजाजगतो
बभूव॥यईशेअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मैदेवायहविषाविधेम॥य
आत्मदाबलदायस्यविश्वउपासतेप्रशिषंयस्यदेवा॰यस्यछायामृ वाः
तंयस्यमृत्युःकस्मैदेवायहविषाविधेम॥यस्येमेहिमवंतोमहित्वा
यस्यसमुद्रंरसयासहा॥ ॥आहुः॥यस्येमाःप्रदिशोयस्यबाहू
कस्मैदेवायहविषाविधेम॥यंक्रंदसीअवसातस्तभानेअभ्यैक्षे
तांमनसारेजमाने॥यत्राधिसूरउदितोव्येतिकस्मैदेवायहविषावि
धेम॥येनद्यौरुग्रापृथिवीचवेदृढायेनस्वस्तभितंयेननाकः॥ ॥१०॥
योअंतरिक्षेरजसोविमानःकस्मैदेवायहविषावि धेम॥ आपो

हयंन्मेहती।विश्वं॥५॥आयुंदक्षंदधानाजनयंतीरग्निं॥ततोदेवानां
न्निरवर्त्तनासुरेकः कस्मैदेवायहविषाविधेम॥यश्चिदापोमहिना
पर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीरग्निं॥योदेवेष्वधिदेवएकआसीत्क
स्मैदेवायहविषाविधेम॥अग्नेःससरस्वतीधाःसंहविश्वंचतुस्त्रिं
ंशद्व॥८॥३२॥आकूतिमग्निंप्रयुजंस्वाहामनोमेधामग्निंप्रयुजं
ंस्वाहाचित्तंविज्ञानमग्निंप्रयुजंस्वाहावाचोविधृतिमग्निंप्रयुजं
स्वाहाप्रजापतयेमनवेस्वाहाग्नयेवैश्वानरायस्वाहा।विश्वेदेवस्यने
तुर्मर्तोवृणीतसख्यंविश्वेरायइषुध्यसिद्युम्नंवृणीतपुष्यसेस्वा
हा।मासुभित्थामासुरिषोदंहस्व।वीडयस्वसु॥अंबधृष्णुवीरय

॥१२॥ स्वा॥१॥अग्निश्चेदं करिष्यथ॥हंहं स्वदेविपथि विस्वस्तय आसुरीमा
यास्वधया कृतासि॥जुष्टं देवानोभिदमस्तुहव्यमरिष्टा त्वमुदिहि य
ज्ञे अस्मिन्॥मित्रैतामुखां तपैषामाभेदि॥एतांते परिददाम्यभित्त्यै॥
द्रुवन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः॥सहस स्पुत्रो अद्भुतः॥
परस्या अधिसंवतोवरां अभ्या॥२॥तराय त्राहमस्मि तां अव॥
परमस्याः परावतो रोहिदश्व इहागहि॥पुरीष्यः पुरुप्रियो ग्नेत्वं तरा मृ
धः॥सीद त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान्॥मैनां
मर्चिषा मा तपसा भिशूशुचो न्तरस्याः शुक्रज्योतिर्विभाहि॥अंत ॥११॥
रग्ने रुचा त्वमुखायै सदने स्वे॥तस्यास्त्वं हरसा तपं जातवेदः

स्वानिक्रैन्पूर्वचितोनिकारणः॥ क्षत्रमग्नेसुयममस्तुतुभ्यमुपसत्ता
वर्धतांतेअनिष्टृतः॥ क्षत्रेणाग्ने स्वायुःसंरभस्वमित्रेणाग्नेमित्रधेये
यतस्व॥ सजातानांमध्यमस्थाएधिराज्ञामग्नेविहव्योदीदिहीह॥ अति॥
॥२॥ निहोअतित्रिधात्यचित्तिमत्यरातिमग्ने॥ विश्वाह्यग्नेदुरितासह
स्वाथास्मभ्यंसहवीरांरयिंदाः॥ अनाधृष्योजातवेदाअनिष्टृतो
विराडग्नेक्षत्रभृद्दीदिहीह ॥ विश्वाआशाःप्रमुंचन्मानुषीर्भियःशि
वाभिरद्यपरिपाहिनोवृधे॥ बृहस्पतेसवितर्बोधयैनंसंशितंचि
त्तुरांसंशिशाधि॥ वृधयैनंमहतेसौभगाय॥३॥ विश्वएनमनुम
दंतुदेवाः॥ अमुत्रभूयादधयद्यमस्यबृहस्पतेअभिशस्तेरमुंचः॥

प्रत्यौहतामश्विनामृत्युमस्माद्देवानामग्नेभिषजाशचीभिः॥उद्वयंत
॥१॥ मसस्परिपश्यंतोज्योतिरुत्तरं॥देवंदेवत्रासूर्यमगंन्मज्योतिरुत्त
मं॥ ॥इमेधिवोअग्नेतिसोभ गायत्र्यनुष्टुप्त्रिंशत्॥७॥२७॥ऊर्ध्वा
अस्यसमिधोभवंत्यूर्ध्वाशुक्राशोचींष्यग्नेः॥द्युमत्तमासु
प्रतीकस्यसूनोः॥तनूनपादसुरोविश्ववेदादेवोदेवेषुदेवः॥प
थआनक्तिमध्वाघृतेन॥मध्वायज्ञंनक्षसेप्रीणानोनरा शंस
सोअग्ने॥सुकृद्देवःसविताविश्ववारः॥अच्छायमेतिशवसाघृ
तेनेडानोवह्निर्नमसा॥अग्निंस्रुचोअध्वरेषुप्रय त्सु॥स ॥२॥
यक्षद स्यमहिमानमग्नेःसहा॥१॥ईमंद्रासुप्रयसः॥वसुश्चे

धीरिः कर्मण्यांमदं ॥ हस्ताभ्यांमृद्दीकृत्वा सिनीवालीकरोतु ॥ २ ॥
तां ॥ सिनीवालीसुकपर्दासुकुरीरास्वौपशा ॥ सातुभ्यमदितेमह
ॐख्यांदधातुहस्तयोः ॥ उखांकरोतुशक्त्याबाहुभ्यामदितिर्धिया ॥
मातापुत्रंयथोपस्थेसाग्निंबिभर्तुगर्भआ ॥ मखस्यशिरोसियज्ञस्य
पदेस्थः ॥ वसवस्त्वाकृण्वंतुगायत्रेणछंदसांगिरस्वत्पृथिव्यसिरु
२ द्रास्त्वाकृण्वंतुत्रैष्टुभेनछंदसांगिरस्वदंतरिक्षमसि ॥ ३ ॥ आदित्यास्त्वा
कृण्वंतुजागतेनछंदसांगिरस्वद्यौरसिविश्वेत्वादेवावैश्वानराःकृण्व
त्वानुष्टुभेनछंदसांगिरस्वद्दिशोसिध्रुवासिधारयामयिप्रजांरा
यस्पोषंगौपत्यंसुवीर्यंसजातान्यजमानायादित्यैरास्नास्य

दितिस्ते बिलं गृह्णातु पांक्तेन छंदसांगिरस्वत्॥ कृत्वाय सा महीमुखां
मृन्मयीं योनिमग्नये॥ तां पुत्रेभ्यः संप्रायच्छदर्दितिः श्रपयानिति॥ मा ति
मित्रः करोत्वंतरिक्षमसि प्रैच वा रिच॥ ५॥ २०॥ वसवस्त्वा धूपयंतु
गायत्रेण छंदसांगिरस्वद्रुद्रास्त्वा धूपयंतु त्रैष्टुभेन छंदसांगिरस्वदा
दित्यास्त्वा धूपयंतु जागतेन छंदसांगिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा
धूपयंत्वानुष्टुभेन छंदसांगिरस्वदिंद्रस्त्वा धूपयत्वंगिरस्वद्विष्णु
स्त्वा धूपयत्वंगिरस्वद्वरुणस्त्वा धूपयत्वंगिरस्वददितिस्त्वा देवी वि
श्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्थे अंगिरस्वत्खनत्ववट देवानां त्वा प ॥७॥
त्नीः॥ ११॥ देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे अंगिरस्वद्दधतूखे

धिषणास्त्वादेवी र्विश्वदेव्यावतीः पथिव्याः सधस्थेंगिरस्वदभीं धं
नामु खेग्नस्त्वादेवी र्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेंगिरस्व च्छ्रपयं
तूखेंवरूत्रयोजनयस्त्वादेवी र्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेंगि
रस्वत्पचंतूखे॥ मित्रैतामुखांपचेषामभेदि॥ एतांतेपरिदंदाम्यभि
त्ये॥ अभीमां॥ २॥ महिनोदिवंमित्रोबभूवसप्रथाः॥ उतश्रवसा
पथिवीं॥ मित्रस्यचर्षणीधृतश्रवोदेवस्यसानासिं॥ द्युम्नंचित्रश्र
वस्तमं॥ देवस्त्वासवितोद्वपतुसुपाणिस्वंगुरिः॥ सुबाहुरुतश
त्या॥ अव्यथमानापृथिव्यामाशादिश आपृण॥ उत्तिष्ठबृहतीभ
वोर्ध्वातिष्ठध्रुवात्वं॥ वसवस्त्वाच्छृंदंतुगायत्रेणछंदसांगिरस्व

रुद्रास्त्वाछृंदंतुत्रैष्टुभेनछंदसांगिरस्वदादित्यास्त्वा छृंदं
॥८॥ तुजागतेनछंदसांगिरस्वद्विश्वेत्वादेवावैश्वानराआछृंदंत्वानुष्टुभे
नछंदसांगिरस्वत्॥३॥पत्नीरिमाः रुद्रास्त्वाछृंदंत्वेकान्नविंश
तिश्च ॥६॥२३॥समास्त्वाग्नऋतवोवर्धयंतुसंवराऋषयोयानि त्स
सत्या॥संदिव्येनदीदिहिरोचनेनविश्वाआभाहिप्रदिशःपृथिव्याः॥
संचेध्यस्वाग्नेप्रचबोधयैनमुच्चातिष्ठमहतेसौभगाय॥माचरिष
दुपसत्तातेअग्नेब्रह्माणस्तेयशसःसंतुमान्ये॥त्वामग्नेवृणतेब्रा
ह्मणाइमेशिवोअग्ने॥१॥संवरणेभवानः॥सपत्नहानोअभिमा ॥८॥
तिजिच्चस्वेगयेजागृह्यप्रयुछंन्॥इहैवाग्नेअधिधारयारयिंमा

वापृथ्वीअभिशूशुचोमांतारक्षंमावनस्पतीन्॥प्रैतुवाजीकनिक्र
दंन्नानदद्रासभःपत्वा॥भरंन्नग्निंपुरीष्यंमापाद्यायुषःपुरा॥रासभो
वांकनिक्रदत्सुयुक्तोवृषणारथे॥सवामग्निंपुरीष्यमाशुर्दूतोव
हादितः॥वृषाग्निंवृषणंभरन्नपांगर्भंसमुद्रियं॥अग्नआयाहि॥
॥[illegible]॥वीतयऋतंसत्यं॥ओंषधयःप्रतिगृह्णीताग्निमेतंशिवमा
यंतमभ्यत्रयुष्मान्॥व्यस्यन्विश्वाअमतीरराती र्निषीदन्नोअ
पदुर्मतिंहनत्॥ओंषधयःप्रतिमोदध्वमेनंपुष्पावतीःसुपिप्प
लाः॥अयंवोगर्भऋत्वियःप्रत्नंसधस्थमासदत्॥ना॥सुश
स्तिभिःशिवोभवयाहिषक्तिंशश्व॥ना॥२६॥विपाजसापृथु

॥ ६ ॥ नाशोशुंचानोबाधस्वहिषोरक्षसोअमीवाः॥स्कृशर्मणोबृहतः शर्म
णिस्यामग्नेरहंसुहवस्यप्रणीतौ॥आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जे
दधातन॥महेरणायचक्षसे॥योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजय
तेहनः॥उशतीरिवमातरः॥तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजि
न्वथ॥आपोजनयथाचनः॥मित्रः॥ ॥संसृज्यपृथिवींभूमिं
चज्योतिषासह॥सुजातंजातवेदसमग्निंवैश्वानरंविभुं॥अयक्ष्मा
यत्वासंसृजामिप्रजाभ्यः॥विश्वेत्वादेवावैश्वानराःसंसृजंत्वा
नुष्टुभेनछंदसांगिरस्वत्॥रुद्राःसंभृत्यपृथिवींबृहज्ज्योतिःसमी ॥ ६ ॥
धिरे॥तेषांभानुरजस्रइच्छुक्रोदेवेषुरोचते॥संसृष्टांवसुभीरुद्रै

तमुत्वापाथ्योवृषासमीधेदस्युहंतमं॥धनंजयंरणेरणे॥सीदहो
तःस्वउलोकेचिकित्वांत्सादयायज्ञंसुकृतस्य योनौ॥देवावी
र्देवान्हविषायजास्यग्नेबृहद्यजमानेवयोधाः॥निहोताहोतृषद
नः नेविद्वाःस्त्वेषोदीदिवांअसदत्सुदक्षः॥अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः
सहस्रंभरःशुचिजिह्वोअग्निः॥संसीदस्वमहांअसिशोचस्व॥३॥
देववीतमः॥विधूममग्नेअरुषंमियेध्यसृजप्रशस्तदर्शतं॥जनिष्वा
हिजेन्योअग्रेअन्हांहितोहितेष्वरुषोवनेषु॥दमेदमेसप्तरत्ना द
धानोग्निर्होतानिषसादायजीयान्॥ ॥ ॥स्छूर्ध्रेशोचस्ववसंतविः
शातिश्च॥ ॥ ॥संतेवायुर्मातरिश्वादधातूत्तानायेहृदयंयदि

लिषं॥देवानांयश्च्वरतिप्राणथेनतस्मैचदेविवषडस्तुतुभ्यं॥सुजातो
॥५॥ ज्योतिषासहशर्मवरूथमासदःसुवः॥वासोअग्ने विश्वरूपंसं
व्ययस्वविभावसो॥उदुतिष्ठस्वध्वरावानोदेव्याकृपा॥दृशेचभा
साबृहतासुशुक्वनिराग्नेयाहिसुशस्तिभिः॥१॥ऊर्ध्वऊषुणऊत
येतिष्ठादेवोनसविता॥ऊर्ध्वोवाजस्यसनितायदंजिभिर्वाघद्भिर्वि
ह्वयामहे॥सजातोगर्भोअसिरोदस्योरग्नेचारुर्विभृतओषधीषु॥
चित्रःशिशुःपरितमांस्यक्तःप्रमातृभ्योअधिकनिक्रदद्गाः॥
स्थिरोभववीड्वंगआशुर्भववाज्यर्वन्॥पृथुर्भवसुषदस्त्वमग्नेःपु
रीषवाहनः॥शिवोभव॥ ॥प्रजाभ्योमानुषीभ्यःत्वमंगिरः॥माद्या ॥५॥

व्यचिष्ठमंनंᳫरभसंविदानं॥आत्वाजिघर्मिवचसाघृतेनारक्षसा
मनसातज्जुषस्व॥मर्यश्रीस्पृहयद्वर्णोअग्निर्नाभिमृशेतनुवाज
र्हृषाणः॥परिवाजपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत्॥दधद्रत्ना
निदाशुषे॥परित्वाग्नेपुरंवयंविप्रंᳫसहस्यधीमहि॥धृषद्वर्णंदिवे
दिवेहंतारंभंगुरावतः॥त्वमग्नेद्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यः
स्त्वमश्मनस्परि॥त्वंवनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनृपतेजाय
सेश्शुचिः॥५॥प्रनूनंत्सूर्यस्यानिष्टजिघर्मिभेनारांबिरंग्राति
श्वं॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां
पृथिव्याःसधस्थेग्निंपुरीष्यमंगिरस्वत्खनामि॥ज्योतिष्मंतंत्वा

॥ग॥ ग्नेसुप्रतीकमूर्जस्वेणभानुनादीद्यानं॥ शिवंप्रजाभ्योहिꣳसंतंपृ
थिव्याःसधस्थेग्निंपुरीष्यमंगिरस्वत्स्वनाभि॥ अपांपृष्ठेमसिसु
प्रथातुर्वाग्निंभरिष्यदपरावपिष्ठ॥ वर्धमानंमहआचपुष्करंदिवो
मात्रयावरिणाप्रथस्व॥ शर्मचस्थः॥ ॥ वर्मचस्थो॥ अछिद्रे
बहुलेउभे॥ व्यचस्वतीसंवसाथां भर्तमग्निंपुरीष्यं॥
संवसाथांꣳसुवर्विदासमीचीउरसात्मना॥ अग्निमंतर्भरिष्यंतीज्यो त
लि ष्मंतमजस्रमित्॥ पुरीष्योसिविश्वभरा॥ अथर्वात्वाप्रथमोनिरमं
थदग्ने॥ त्वामग्नेपुष्करादध्यथर्वानिरमंथत॥ मूर्ध्नोविश्वस्यवाघ
॥२॥ तः॥ तमुत्वादध्यङृषिःपुत्रईधेअथर्वणः॥ वृत्रहणंपुरंदरं॥ ॥जा॥

यामैव षंण्वसू॥अग्निं भरंतमस्मयुं॥योगेयोगेस्तवस्तरं वाजेवाजेहवा
महे॥सखायइंद्रमूतयेप्रतूर्वन्नू॥ ॥एह्यवक्रामंन्नशस्तीरुद्रस्य गा
णपत्यान्मयोभूरेहि॥उर्वंतरिक्षमन्विहिस्वस्ति गव्यूतिरभयानिकृं
एवंन्॥पूष्णासयुजासह॥पृथिव्याःसधस्थाद्ग्निंपुरीष्यमंगिरस्वद
छेह्यग्निंपुरीष्यमंगिरस्वदछेमोग्निंपुरीष्यमंगिरस्वद्भरिष्यामोग्निंपु
रीष्यमंगिरस्वद्भरामः॥अन्वग्निरुषसामग्रमख्युदन्वहानिप्रथमोजा
तवेदाः॥अनुसूर्यस्य॥ ॥पुरुत्राचरश्मीनन्नुद्यावापृथिवीआतंता
न॥आगत्यवाज्यध्वनःसर्वामृधोविधूनुते॥अग्निंसधस्थेमह
तिचक्षुषानिचिकीषते॥आक्रम्यवाजिन्पृथिवीमग्निमिच्छन्रुचा

त्वं॥भूम्योवृत्वायनोब्रूह्ययतःखनामतंवयं॥द्यौस्तेपृष्ठंपृथिवी
॥२॥ सधस्थमात्मांतरिक्षंसमुद्रस्तेयोनिः॥विख्यायचक्षुषात्वमभि धु
तिष्ठ॥३॥पृतन्यतः॥उत्क्रामममहतेसौभगायास्मादास्थानाद्द्रवि
णोदावाजिंन्॥वयंस्यामसुमतौपृथिव्याअग्निंखनिष्यंतउप
स्थेअस्याः॥उदक्रमीद्द्रविणोदावाज्यर्वाकःसलोकंसुकृतंपृथि
व्याः॥ततःखनेमसुप्रतीकमग्निंस्वोरुहाअधिनाकउत्तमे॥ णा
अपोदेवीरुपसृजमधुमतीरयक्ष्मायप्रजाभ्यः॥तासांस्थाना
दुज्जिहतामोषधयःसुपिप्पलाः॥जिघर्मि॥ ॥अग्निंमनसा ॥३॥
ते घृतेनप्रतिक्ष्यंतंभुवनानिविश्वा॥पृथुंतिरश्चावयसाबृहंतं

नितुस्थुः॥यस्यप्रयाणमन्वन्यइद्ययुर्देवादेवस्यमहिमानमर्चतः॥
यःपार्थिवानिविममेसैरजांसि देवःसवितामहित्वना॥देवसवि
तःप्रसुवयज्ञंप्रसुव॥२॥यज्ञपतिंभगायादिव्योगंधर्वः॥केतन
पूःकेतन्नःपुनातुवाचस्पतिर्वाचमद्यःस्वदातिनः॥इमंन्नोदेव
सवितर्यज्ञंप्रसुवदेवायुवंसखिविदंसत्राजि तंधनजित
सुवर्जितं॥ऋचाःस्तोमंसमर्धयगायत्रेणरथंतरं॥बृहद्गाय
त्रवर्तनि॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां
गायत्रेणछंदसाददेंगिरस्वदभ्रिरसिनारिः॥३॥अभ्रिसिपृथिव्याः

सधस्थादग्निंपुरीष्यमंगिरस्वदाभरत्रैष्टुभेनत्वाछंदसादेंगिर
॥२॥ स्वदभ्रिरसिनारिरसित्वयावयंसधस्थआग्निंशकेमखनितुं
पुरीष्यंजागतेनत्वाछंदसादेंगिरस्वद्धस्तआधायसविताबिभ्रद
भ्रिंहिरण्ययीं॥तयाज्योतिरजस्रमिदग्निंखात्वीनआभरानुष्टु
भेनत्वाछंदसादेंगिरस्वत्॥४॥इद्युसंप्रसुवनारिरानुष्टुभेन
त्वाछंदसात्रीणिच॥२॥इमामगृभ्णंन्नृशनामृतस्यपूर्वआयुषि
विदथेषुकव्या॥तयादेवाःसुतमाबभूवुर्ऋतस्यसामंत्सरमारपं
नु८ ती॥प्रतूर्तंवाजिन्नाद्रववरिष्ठामसंवतं॥दिवितेजंन्मपरममंत ॥२॥
रिक्षेनाभिःपृथिव्यामधियोनिः॥युंजाथांरासभंयुवमस्मिं

रायबहिःसर्पं॥कलयेसभास्थाणुं॥दुष्कृतायचरकाचार्यं॥अध्वनेब्रह्मचारिणं॥पिशाचेभ्यःसैलु
गं॥पिपासायैगोव्यछं॥निर्ऋत्यैगोघातं॥क्षुधेगोविकर्त्तं॥क्षुत्तृष्णाभ्यांतं॥योगांविकृंतंतंमांसं
भिक्षमाणउपतिष्ठते॥१६॥भूम्यैपीठसर्पिणमालभते॥अग्नयेंऽसलं॥वायवेचांडालं॥अंतरिक्षा
यवंशनर्तिनं॥दिवेखलतिं॥सूर्य्यायहर्यक्षं॥चंद्रमसेकिर्मिरं॥नक्षत्रेभ्यःकिलासं॥अह्नेशुक्लं
॥१७॥ पिंगलं॥रात्र्यैकृष्णंपिंगाक्षं॥वाचेपुरुषमालभते॥प्राणमपानंव्यानमुदानंसमानंतान्वायवे॥
सूर्य्यायचक्षुरालभते॥मनश्चंद्रमसे॥दिग्भ्यःश्रोत्रं॥प्रजापतयेपुरुषं॥१८॥अथैतानरूपेभ्यआ
लभते॥अतिह्रस्वमतिदीर्घं॥अतिकृशमत्यंसलं॥अतिशुक्लमतिकृष्णं॥अतिश्लक्ष्णमतिलो
मशं॥अतिकिरिटमतिदंतुरं॥अतिमिर्म्मिरमतिमेमिषं॥आशायैजामिं॥प्रतीक्षायैकुमारीं॥१९॥

श्रौ०सू०॥ ब्रह्मणेगीतायअमायसंधयेनरीभ्यउत्सादेभ्यकृत्येभ्यायाअर्मेभ्योमन्यवेयुंम्येदशदशसरोभ्यो
॥५३॥ ह्रादेशप्रतिश्रुत्कायेवीभत्साभ्येदशदवाहसायसूक्ष्माक्षेराजापुत्रयौदशभ्यम्येदशवाद्वेषड्
थुनवैकान्नविंशतिः॥११॥ ॥ ॥ब्रह्मणेभ्यम्येनवदश॥ ॥हरिःॐ॥ श्रीगु
रुार्पणमस्तु॥ ॥ ॥श्रीगुरुभ्योनमः श्री हरिःॐ॥ ॥
सत्यंप्रपद्ये॥ऋतंप्रपद्ये॥अमृतंप्रपद्ये॥प्रजापतेःप्रियांतनुवमानार्त्तांप्रपद्ये॥इदमहंपंचदशे
नवज्रेण॥द्विषंतंभ्रातृव्यमवक्रामामि॥योस्मान्द्वेष्टि॥यंचवयंद्विष्मः॥भूर्भुवःस्वः॥ हिं॥
॥१॥सत्यंदश॥ १॥प्रवोवाजाअभिद्यवः॥हविष्मंतोघृताच्या॥देवांजिगातिस्मनयुः॥अग्नआ ॥श्रौ०॥
याहिवीतये॥गृणानोहव्यदातये॥निहोतासत्सिबर्हिषि॥तंत्वासमि॥द्भिरंगिरः॥घृतेनव ॥५३॥

तस नो ति वाजं ॥ इंद्रायो अग्नी सद्रुरी सपर्यात् ॥ इरंज्यंता वसव्यस्य भूरेः ॥ सहस्तमा सहसा वा
जयंता ॥ एंद्र सानसिं रयिं ॥ ३ ॥ सजित्वानं सदासहं ॥ वर्षिष्ठमूतये भर ॥ प्रसाहिषे पुरुहूत शत्रून् ॥
ज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ॥ इंद्रा भर दक्षिणेना वसूनि ॥ पतिः सिंधूनामसि रेवतीनां ॥ महाँ इंद्रो य
ओजसा ॥ पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव ॥ स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे ॥ महाँ इंद्रो नृवदा चर्षणिप्राः ॥ ४ ॥ उतद्विः
बर्हा अमिनः सहोभिः ॥ अस्मद्र्यग्वावृधे वीर्याय ॥ उरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् ॥ विश्वाहि हे वा
ऽंउशतो यविष्ठ ॥ विद्वाँ ऋतूँ ऋतुपते यजेह ॥ ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्ने ॥ त्वं होतॄणामस्यायजि
ष्ठः ॥ अग्निं स्विष्टकृतं ॥ अयाडग्निरग्नेः प्रिया धामानि ॥ अयाट् सोमस्य प्रिया धामानि ॥ ५ ॥ अयाड
ग्नेः प्रिया धामानि ॥ अयाट् प्रजापतेः प्रिया धामानि ॥ अयाडग्नीषोमयोः प्रिया धामानि ॥ अयाडिंद्रा

श्रौं॰तृ॰ ग्निघोः प्रियाधामानि॥अयाडिंद्रस्यप्रियाधामानि॥अयाण्महेंद्रस्यप्रियाधामानि॥अयाड्देवाना
५६ माज्यपानांप्रियाधामानि॥यक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानि॥यक्षत्स्वंमहिमानं॥आयजतामेज्याइषः॥
कृणोतुसोअध्वराजातवेदाः॥जुषतांहविः॥अग्नेयदद्यविशोअध्वरस्यहोतः॥पावकशोचेवेष्ट्व
ंहियज्वा॥ऋतायजासिमहिनाविषद्भूः॥हव्यावहयविष्ठयातेअद्य॥६॥अस्त्वथन्नरर्यिंच
र्षणिप्राःसोमस्यप्रियाधामानीषःषट्॥७॥उपहूतंरथंतरंसहपृथिव्या॥उपमारथंतरंस
हपृथिव्याह्वयतां॥उपहूतंवामदेव्यंसहांतरिक्षेण॥उपमावामदेव्यंसहांतरिक्षेणह्वयतां॥उपहू श्रौ॰
तंबृहत्सहदिवा॥उपमाबृहत्सहदिवाह्वयतां॥उपहूताःसप्तहोत्राः॥उपमासप्तहोत्राह्वयंतां॥ ५६
उपहूता~~सप्तहोत्रा~~धेनुःसहर्षभा॥उपमाधेनुःसहर्षभाह्वयतां॥उपहूता३हो॥इ३उप ॥८॥
॥१॥उपहूतोभक्षःसखा॥उपमाभक्षःसखाह्वयतां

॥सनःपृथुःश्रवाय्यं॥

र्धयामसि॥ बृहच्छोचायविष्ठ्य॥ समिध्यमानःप्रथमोनुधर्मः॥१॥अच्छादेवाविवाससि॥
बृहदग्नेसुवीर्य्यं॥ईळेन्योनमस्यस्तिरः॥तमांसिदर्शतः॥समग्निरिध्यतेवृषा॥वृषोअग्निः
समिध्यते॥अश्वोनदेववाहनः॥तंहविष्मंतईळते॥वृषणंत्वावयंवृषन्॥वृषाणःसमिधीमः
हि॥२॥अग्नेदीद्यतंबृहत्॥अग्निंदूतंवृणीमहे॥होतारंविश्ववेदसं॥अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं॥
समिध्यमानोअध्वरे॥अग्निःपावकईड्यः॥शोचिष्केशस्तमीमहे॥समिद्धोअग्नआहुत॥
देवान्यक्षिस्वध्वर॥त्वंहिहव्यवाळसि॥आजुहोतदुवस्यत॥अग्निंप्रयत्यध्वरे॥वृणीध्वंह
व्यवाहनं॥त्वंवरुणउतमित्रोअग्ने॥त्वांवर्धंतिमतिभिर्वसिष्ठाः॥त्वेवसुसुषणनानिसंतु॥यू
यंपातस्वस्तिभिःसदानः॥३॥भवाध्यमिधीमह्यसिमत्सव॥अग्नेमहांअसिब्राह्मणभारत॥

श्रौ॰ तृ॰ असावसौ॥ देवेध्मो मन्विध्यः॥ ऋषिष्टुतो विप्रानुमदितः॥ कविशस्तो ब्रह्मसंशितो घृताहवनः॥ प्र-
५४ णीर्यज्ञानां॥ रथीरध्वराणां॥ अतूर्तो होता॥ तूर्णिर्हव्यवाट्॥ आस्पात्रं जुहूर्देवानां॥ ५॥ चमसो देवपा-
ने नः॥ अरां इवाग्नेनेमिर्देवांस्त्वं परिभूरसि॥ आवह देवान्यजमानाय॥ अग्निमग्न आवह॥ सोममाव-
ः॥ अग्निमाव॥ प्रजापतिमाव॥ अग्नीषोमावावह॥ इंद्राग्नी आवह॥ इंद्रमावः॥ महेंद्रमाव॥ दे-
वांआज्यपांआहवं॥ अग्निं होत्रायावह॥ स्वंमहिमानमावह॥ आ चाग्ने देवान्वह॥ सुयजा-
च यज जातवेदः॥ २॥ देवानामिंद्रमावह षड्॥ ३॥ अग्निर्होता वेत्वग्निः॥ होत्रं वेत्तु प्रावित्रं॥ स्मो
म वयं॥ साधुते यजमान देवता॥ घृतवतीमध्वर्यो स्रुचमास्यस्व॥ देवायुवं विश्ववारां॥ ईडामहै श्रौ॰
देवाँ ईडेन्यान्॥ नमस्याम नमस्यान्॥ यजाम यज्ञियान्॥ १॥ अग्निर्होतानव॥ ७॥ समिधो ५४

अग्न आज्यस्य वियंतु॥ तनूनपादग्न आज्यस्य वेतु॥ इडो अग्न आज्यस्य वियंतु॥ बर्हिरग्न आ

५४ स्य वेतु॥ स्वाहाग्निं॥ स्वाहा सोमं॥ स्वाहाग्निं॥ स्वाहा प्रजापतिं॥ स्वाहाग्नीषोमौ॥ स्वाहेंद्राग्नी॥ ८

स्वाहेंद्रं॥ स्वाहा महेंद्रं॥ स्वाहा देवाँ आज्यपान्॥ स्वाहाग्निं होत्राज्जुषाणाः॥ अग्न आज्यस्य वियं

तु॥ १॥ इंद्राग्नी पिबतं वृ॥ ५॥ अग्निर्वृत्राणि जंघनत्॥ द्रविणस्युर्विपन्यया॥ समिद्धः शुक्र आ

हुतः॥ त्वं [illegible]मासिसत्पतिः॥ जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु॥ त्वं [illegible]मासि सत्पतिः॥ त्वं राजोत वृ सो

त्रहा॥ त्वं भद्रो असि क्रतुः॥ जुषाणः सोम आज्यस्य हविषो वेतु॥ अग्निः प्रत्नेन जन्मना॥ शुंभा

नस्तन्वं स्वां॥ कविर्विप्रेण वावृधे॥ जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु॥ सोम गीर्भिष्ट्वा वयं॥ वर्धया

मो वचोविदः॥ सुमृळीको न आ विश॥ जुषाणः सोम आज्यस्य हविषो वेतु॥ ३॥ स्वाहा॒ं षड्॥ ६॥

८

श्री०तृ० ५५ अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्॥पतिः पृथिव्या अयं॥अपां रेतांसि जिन्वति॥भुवो यज्ञस्य रजस
श्च नेता॥यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः॥दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षां॥जिह्वामग्ने चकृ-
षे हव्यवाहं॥प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः॥विश्वा जातानि परि ता बभूव॥यत्कामास्ते जुहुम
स्तन्नो अस्तु॥१॥वयं स्याम पतयो रयीणां॥स वेद पुत्रः पितरं स मातरं॥स सूनुर्भुवत्स
भुवत्पुनर्मघः॥स द्यामौर्णोदन्तरिक्षं स सुवः॥स विश्वा भुवो अभवत्स आ भवत्॥अग्नी
षोमा सवेदसा॥सहूती वनतं गिरः॥सं देवत्रा बभूवथुः॥युवमेतानि दिवि रोचनानि॥ श्रीः०
अग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तं॥२॥युवं सिन्धूंरभिशस्तेरवद्यात्॥अग्नीषोमावमुंच ५९
तं गृभीतान्॥इंद्राग्नी रोचना दिवः॥परि वाजेषु भूषथः॥तद्वां चेति प्र वीर्यं॥श्नथद्वृत्रमु

डोपहूता॥उपहूतेडा॥उपोअस्मां२इडाह्वयतां॥इडोपहूता॥उपहूतेडा॥मानवीघृतपदीमैत्रा
॥२॥ वरुणी॥ब्रह्मदेवकृतमुपहूतं॥दैव्याअध्वर्यवउपहूताः॥उपहूतामनुष्याः॥यइमंयज्ञमवान्॥
येयज्ञपतिंवर्धान्॥उपहूतेद्यावापृथिवी॥पूर्वजेऋतावरी॥देवीदेवपुत्रे॥उपहूतोयंयजमानः॥
उत्तरस्यांदेवयज्यायामुपहूतः॥भूयसिहविष्करणमुपहूतः॥दिव्येधामंनुपहूतः॥इदंम्मेदेवा
हविर्जुषंतामितितस्मिंनुपहूतः॥विश्वमस्याप्रियमुपहूतं॥विश्वस्यप्रियस्योपहूतस्योपहूतः
॥७॥सहऋषभाह्वयतामुपहूतं२हविष्करणउपहूतश्चत्वारिवा॥८॥देवंबर्हिः॥वसुवनेवसु
धेयस्यवेतु॥देवोनराशंसः॥वसुवनेवसुधेयस्यवेतु॥देवोअग्निःस्विष्टकृत्॥सुद्रविणामंद्र
ःकविः॥सत्यमन्मायजीहोता॥होतुर्होतुरायजीयान्॥अग्नेयान्देवानयाड्॥याअपिप्रेः॥ये

श्रौ०सू० ५७ तेहोत्रेअमत्सत॥तांःसमानुषीरहोत्रांदेवंगमां॥दिविदेवेषुयज्ञमेरयेमं॥स्विष्टकृच्चाग्नेहोताभूः॥
वसुवनेवसुधेयस्यनमोवाकेवीहि॥३॥अपिप्रेयंबव॥ २॥इदंद्यावापृथिवीभद्रमभूत॥आ
र्ध्मसूक्तवाकं॥उतनमोवाकं॥ऋध्यास्मसूक्तोच्यमग्ने॥त्वंसूक्तवागसि॥उपश्रितोदिवःपृथिव्योः
॥ओमन्वतीतेस्मिंन्यज्ञेयजमानद्यावापृथिवीस्तां॥शंगयेजीरदानू॥अत्रस्नूअप्रवेदे॥उ
॥९॥ रुगव्यूतीअभयंकृतौ॥वृष्टिद्यावा[illegible]रीत्यापा॥शंभुवौमयोभुवौ॥ऊर्जस्वतीचपयस्वतीच॥
सूपचरणाचस्वधिचरणाच॥तयोराविदि॥अग्निरिदंहविरजुषत॥अवीवृधतमहोज्यायोकृ
यो त॥सोमइदंहविरजुषत॥अवीवृधतमहोज्यायोकृत॥अग्निरिदंहविरजुषत॥२॥अवीवृ श्रौ:
धतमहोज्यायोकृत॥प्रजापतिरिदंहविरजुषत॥अवीवृधतमहोज्यायोकृत॥अग्नीषो ५८

क्रा

माविद्दं हविरजुषेतां॥ अवीवृधेतांमहोज्यायोक्रतां॥ इंद्राग्नीहविरजुषेतां॥ अवीवृधेतांमहोज्या ३८९

क्रा योक्रतां॥ इंद्रइदं हविरजुषत॥ अवीवृधतमहोज्यायोकृतां॥ ~~इंद्रइदं हविरजुषत॥ अवीवृध~~

~~तमहोज्यायोकृत~~॥ महेंद्रइदं हविरजुषत॥ ३॥ अवीवृधतमहोज्यायोकृत॥ देवाआज्यपाआ

होन्या ज्यमजुषंत॥ अवीवृधंतमयोकृत॥ अग्निर्होत्रेणेदं हविरजुषत॥ अवीवृधतमहोज्यायोकृ

त॥ अवीवृधतमहोज्यायोकृत॥ अस्यामृधद्धोत्रायांदेवंगमायां॥ आशास्तेयंयजमानोसौ

॥ आयुराशास्ते॥ सुप्रजास्त्वमाशास्ते॥ सजातवनस्यामाशास्ते॥ ४॥ उत्तरां देवयज्याशा आ

स्ते॥ भूयोहविष्करणमाशास्ते॥ दिव्यंधामाशास्ते॥ विश्वंप्रियमाशास्ते॥ यदनेनहविषाशा

स्ते॥ तदस्यात्तदृध्यात्॥ तदस्मैदेवारासंतां॥ तदग्निर्देवोदेवेभ्योवनते॥ वयमग्नेर्मानुषाः॥

शां०तु० इष्टंचवीतंच॥उभेचनोद्यावापृथिवीअꣳहसस्पातां॥इहगतिर्वामस्येदंच॥नमोदेवेभ्यः॥९॥
१८ अभयंकृतावकृताग्निरिदꣳहविरजुषतैसज्ञातवनस्यामाशास्तेवीतंचत्रीणिच॥१०॥तं
शंयोरावृणीमहे॥गातुंयज्ञाय॥गातुंयज्ञपतये॥दैवीस्वस्तिरस्तुनः॥स्वस्तिर्मानुषेभ्यः
॥ऊर्ध्वंजिगातुभेषजं॥शंनोअस्तुद्विपदे॥शंचतुष्पदे॥१॥तच्छंयोरष्टौ॥११॥आप्या
यस्वसंते॥इहत्वष्टारमग्रियंतन्नस्तुरीपं॥देवानांपत्नीरुशतीरवंतुनः॥प्रावंतुनस्तुजः
येवाजसातये॥याःपार्थिवासोयाअपामपिव्रते॥तानोदेवीःसुहवाःशर्मयच्छत॥उत श्री:०
ग्नाविषंतुदेवपत्नीः॥इंद्राण्यग्नाय्यश्विनीराट्॥आरोदसीवरुणानिशृणोतु॥वियंतु ५८
देवीयऋतुर्जनीनां॥अग्निर्होतागृहपतिःसराजा॥विश्वावेदजनिमाजातवेदाः॥दे

वानामुतयोमर्त्यानां॥ यजिष्ठः सप्रयजतामृतावा॥ वृपमुत्वा गृहपतेजनानां॥ अग्नेअकर्म्मिः
समिधाँबृहंतं॥ अस्थूरिणोगार्हपत्यानिसंतु॥ तिग्मेननो ब्रह्मणा संशिशाधि॥ १॥ जनी
नामृषोत्र॥ १२॥ उपहूतंरथंतरंसह पृथिव्या॥ उपमारथंतरंसह पृथिव्याह्वयतां॥ उपहू
तंवामदेव्यंसहांतरिक्षेण॥ उपहूतंवामदेव्यंसहांतरिक्षेणह्वयतां॥ उपहूतं बृहत्सा हरिवा॥
हरिवाह्वयतां॥ उपहूताः सप्तहोत्राः॥ उपमासप्तहोत्राह्वयंतां॥ उपहूताधेनुःसह ऋषभा॥
उपमाधेनुःसह ऋषभाह्वयतां॥ ३॥ उपहूतोभक्षः सखा॥ उपमाभक्षः सखाह्वयतां॥ उपहू
ता३ हो॥ इडोपहूता॥ उपहूतेडा॥ उपोअस्माः इडाह्वयतां॥ इडोपहूता॥ उपहूतेडा॥ मा
नवीघृतपदीमैत्रावरुणी॥ ब्रह्मदेवकृतमुपहूतं॥ २॥ दैव्याअध्वर्यवउपहूताः॥ उपहूता॥

ब्रा० तृं० मनुष्याः॥ यइमंयज्ञमवान्॥ येयज्ञपत्नींवर्धान्॥ उपहूते द्यावापृथिवी॥ पूर्वजे ऋतावरी॥ देवीदेव
५९ पुत्रे॥ उपहूतेयंयजमाना॥ इंद्राणीवावि। धवा॥ अदितिरिव स्वपुत्रा॥ उत्तरस्यांदेवयज्यायाः
उपहूता॥ भूयसिहविष्करणउपहूता॥ दिव्येधामंनुपहूता॥ इदंमेदेवाहविर्जुषंतामितितस्मिं
न्नुपहूता॥ विश्वमस्याःप्रियमुपहूतं॥ विश्वस्यप्रियस्योपहूतस्योपहूता॥३॥ सहऋषभाद्ध
तामुपहूतं सपुत्राषड्॥१३॥ ॥ ॥ सत्यंप्रजोराजाग्नेमहाँअग्निर्होतासमिधोग्निह
हूत्राण्यग्निर्मनुर्थोपहूतं देवंबर्हिरिदं द्यावापृथिवीतनूनपोराप्याप्यस्योपहूतं त्रयोदश॥१३॥ श्रौ०
॥ ॥ ॥ ॥ सत्यंवपःस्यामवृष्टिद्यावा नवविंशतिः॥२९॥ हरिःॐ॥ ॥श्रीकृ ५६
ष्णार्पणमस्तु॥ ॥श्रीशारदांबप्रसन्न॥ शारदांबा॥ ॥ ७ ॥ ॐ ॥ ॥

मेकंकपालंद्वादशगवंसीरंदक्षिणाग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपतिरौद्रंगावीधुकंचरुमैं
द्रंदधिवारुणंयवमयंचरुंवहिनीधेनुर्दक्षिणायेदेवाःपुरःसदोग्निनेत्रादक्षिणसदो
यमनेत्राःपश्चात्सदःसवितृनेत्राउत्तरसदोवरुणनेत्राउपरिषदोबृहस्पतिनेत्रा
रक्षोहणस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्यः॥१॥नमस्तेभ्यःस्वाहासमूढंरक्षःसंदग्धंरक्षइ
दमहंरक्षोभिसंदहाम्यग्नयेरक्षोभिसंदहाम्यग्नयेरक्षोघ्नेस्वाहायमायसवित्रेवरु
णायबृहस्पतयेदुवस्वतेरक्षोघ्नेस्वाहाप्रष्टिवाहीरथोदक्षिणादेवस्यत्वासवितुः
प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांरक्षसोवधंजुहोमिजुहोमिहतंरक्षोवधि
ष्मरक्षोयद्धस्तेतद्दक्षिणा॥२॥तेभ्यःपंचचत्वारिंशच्च॥७॥ ॥धात्रेपुरोडाशंद्वाद
शकपालंनिर्वपत्यनुमत्यैचरुंराकायैचरुंसिनीवाल्यैचरुंकुह्वैचरुंमिथुनौगा

॥प्र०प्र०८॥ वौदक्षिणाग्नावैष्णवमेकादशकपालंनिर्वपत्यैंद्रावैष्णवमेकादशकपालंवैष्णवंत्रि
॥६७॥ कपालंवामनोवहीदक्षिणाग्नीषोमीयमेकादशकपालंनिर्वपतींद्रासोमीयमेकाद
शकपालꣳसौम्यंचरुंबभ्रुर्दक्षिणासोमापौष्णंचरुंनिर्वपत्यैंद्रापौष्णंचरुंपौष्णंचरु
ꣳश्यामोदक्षिणावैश्वानरंद्वादशकपालंनिर्वपतिहिरण्यंदक्षिणावारुणंयवमयंच
श्वा रुमश्वोदक्षिणा॥१॥वैंनरंद्वादशकपालंनिरुष्टौच॥८॥ ॥बार्हस्पत्यंचरुंनिर्वपति
ब्रह्मणोगृहेशितिपृष्ठोदक्षिणैंद्रमेकादशकपालꣳराजन्यस्यगृहऋषभोदक्षिणा
दित्यंचरुंमहिष्यैगृहेधेनुर्दक्षिणानैर्ऋतंचरुंपरिवृक्त्यैगृहेकृष्णानांव्रीहीणांनखनि
र्भिन्नंकृष्णाकूटादक्षिणाग्नेयमष्टाकपालꣳसेनान्योगृहेहिरण्यंदक्षिणावारुणंद
शकपालꣳसूतस्यगृहेमहानिरष्टोदक्षिणामारुतꣳसप्तकपालंग्रामण्योगृहेपृश्नि ॥६७॥

माकिरेतत्परिष्ठाद्विद्माहित्वावसुपतिंवसूनां॥इंद्रयत्तेमाहिनंदत्रमस्त्यस्मभ्यंतद्ध
र्यश्व॥३॥प्रयंधि॥प्रदातारंहवामहइंद्रमाहविषावयं॥उभाहिहस्तावसुनापृणस्वा
प्रयच्छदक्षिणादोतसव्यात्॥प्रदातावज्रीवृषभस्तुराषाट्शुष्मीराजावृत्रहासोमपावा
॥अस्मिन्यज्ञेबर्हिष्यानिषद्याथाभववयजमानायशंयोः॥इंद्रःसुत्रामास्ववाँअवो
भिःसुमृडीकोभवतुविश्ववेदाः॥बाधतांद्वेषोअभयंकृणोतुसुवीर्यस्य॥४॥पतयस्या
म॥तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम॥ससुत्रामास्ववाँइंद्रो
अस्मेआराच्चिद्द्वेषःसनुतर्युयोतु॥रेवतीर्नःसधमादइंद्रेसंतुतुविवाजाः॥क्षुमंतो
याभिर्मदेम॥प्रोष्वस्मैपुरोरथमिंद्रायशूषमर्चत॥अभीकेचिदुलोककृत्संगेसमत्सुवृ
त्रहा॥अस्माकंबोधिचोदितानभंतामन्यकेषां॥ज्याकाअधिधन्वसु॥५॥जरसामा

॥क्र०स०७॥ तेहर्यश्वसुवीर्यस्याध्येकंच॥१२॥ ॥पाकयज्ञंᳲसᳲश्रवाःपरोक्षंबर्हिषाहᳲक्रवामग
॥६४॥ न्मेत्याहदेवंसवितर्देवस्याहंक्षत्रस्योल्बंवाजस्याग्निरेकाक्षरेणोपयामगृहीतोसिनृ
षदमन्वाहत्रयोदश॥१३॥ ॥पाकयज्ञंपरोक्षंध्रुवांविसृजतेचनःसर्ववीरांपतय
स्यानेकंपंचाशत॥५१॥ ॥संक्राययज्ञमधिर्ध्यधन्वसु॥ ॥७॥ ॥हरिःॐ॥ ॥७॥ ॥
अनुमत्यैपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपतिधेनुर्दक्षिणायेप्रत्यंचःशम्यायाअवशीयंते
तंनैर्ऋतमेककपालंकृष्णंवासःकृष्णतूषंदक्षिणावीहिस्वाहाहुतिंजुषाणएषतेनि
र्ऋतेभागोभूतेहविष्मत्यसिमुंचेममᳲहसःस्वाहानमोयइदंचकारादित्यंचरुंनिर्व
पतिवरोदक्षिणाग्नावैष्णवमेकादशकपालंवामनोवहीदक्षिणाग्नीषोमीयं॥१॥
एकादशकपालᳲहिरण्यंदक्षिणैन्द्रमेकादशंमृषभोवहीदक्षिणाग्नेयमष्टाकपाल ॥६४॥
कपाल

स्यैकचत्वारिंशच्च॥१२॥ ॥समि धमातिष्ठगायत्रीत्वाछंदसामवतुत्रिवृत्स्तोमोरथं
तरंसामाग्निर्देवताब्रह्मद्रविणमुग्रामातिष्ठत्रिष्टुप्त्वाछंदसामवतुपंचदशस्तोमोबृह
त्सामेंद्रोदेवताक्षत्रंद्रविणंविराजमातिष्ठजगतीत्वाछंदसामवतुसप्तदशस्तोमोवैरूपंसा
मम्मरुतोदेवताविड्द्रविणमुदीचीमातिष्ठानुष्टुप्त्वा॥३॥छंदसामवत्वेकविंशस्तोमोवैराजं
साममित्रावरुणौदेवताबलंद्रविणमूर्ध्वामातिष्ठपंक्तिस्त्वाछंदसामवतुत्रिणवत्रयस्त्रिं
शौस्तोमौशाक्वररैवतेसामनीबृहस्पतिर्देवतावर्चोद्रविणमीदृङ्चान्यादृङ्चतादृङ्चप्रति
दृङ्मितश्चसंमितश्चसभराः॥शुक्रज्योतिश्चचित्रज्योतिश्चसत्यज्योतिश्चज्योतिष्मां
श्चसत्यश्चर्तपाश्च॥२॥अत्यंहाः॥अग्नयेस्वाहासोमायस्वाहासवित्रेस्वाहासरस्व
त्यैस्वाहापूष्णेस्वाहाबृहस्पतयेस्वाहेंद्रायस्वाहाघोषायस्वाहाश्लोकायस्वाहांशाय

प्र०सं०का॥ स्वाहाभगायस्वाहाक्षेत्रस्यपतयेस्वाहापृथिव्यैस्वाहांतरिक्षायस्वाहादिवेस्वाहासूर्याय
॥७०॥ स्वाहाचंद्रमसेस्वाहानक्षत्रेभ्यःस्वाहाद्भ्यःस्वाहौषधीभ्यःस्वाहावनस्पतिभ्यःस्वाहाच
राचरेभ्यःस्वाहापरिप्लवेभ्यःस्वाहासरीसृपेभ्यःस्वाहा॥३॥अनुष्टुब्व्रतंपार्श्वसरीसृपे
भ्यःस्वाहा॥१३॥ ॥सोमस्यत्विषिरसितवेवमेत्विषिर्भूयादमृतमसिमृत्योर्मापाहिदिद्यो
न्मापाह्यवेष्टादंदश्रूकानिरस्तंनमुचेःशिरः॥सोमोराजावरुणोदेवाधर्मसुवश्चये॥ते
तेवाचंसुवंतांतेतेप्राणंसुवंतांतेतेचक्षुःसुवंतांतेतेश्रोत्रंसुवंतांसोमस्यत्वाद्यु
म्नेनाभिषिंचाम्यग्नेः॥१॥तेजसासूर्यस्यवर्चसेंद्रस्येंद्रियेणमित्रावरुणयोर्वीर्येणम
रुतामोजसाक्षत्राणांक्षत्रपतिरस्यतिदिवस्पाहिसमाववृत्रन्नधरागुदीचीरहिंबु
ध्नियमनुसंचरंतीस्ताःपर्वतस्य वृषभस्यपृष्ठेनावश्चरंतिस्वसिचइयानाः॥रुद्र ॥७०॥

ꣳशितिपृष्ठोदक्षिणैंद्रमेकादशकपालमृषभोदक्षिणावारुणंदशकपालंमहानिरष्टोद
क्षिणासौम्यंचरुंबभ्रुर्दक्षिणात्वाष्ट्रमष्टाकपालꣳशुंठोदक्षिणावैष्णवंत्रिकपालंवाम
नोदक्षिणा॥१॥आग्नेयꣳहिरण्यꣳसारस्वतंद्विचत्वारिꣳशत्॥१७॥ ॥सद्योदीक्षयंतिस
द्यःसोमंक्रीणंतिपुंडरिस्रजांप्रयच्छतिदशभिर्वत्सतरैःसोमंक्रीणातिदशपेयोभवति
शतंब्राह्मणाःपिबंतिसप्तदशꣳस्तोत्रंभवतिप्राकाशावध्वर्यवेददातिस्रजमुद्गात्रेरु
क्मꣳहोत्रेऽश्वंप्रस्तोतृप्रतिहर्तृभ्यांद्वादशपष्ठौहीर्ब्रह्मणेवशांमैत्रावरुणायऋषभंब्रा
ह्मणाच्छꣳसिनेवाससीनेष्टापोतृभ्याꣳस्थूरीयवाचितमच्छावाकायानड्वाहमग्नीधेभा
र्गवोहोताभवतिश्रायंतीयंब्रह्मसामंभवतिवारवंतीयमग्निष्टोमसामꣳसारस्वती
रपोगृह्णाति॥१॥वारवंतीयंचत्वारिच॥१८॥ ॥आग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपतिहि

॥प्र०स०८॥ ॥७२॥ रेण्यंदक्षिणैंद्रमेकादशकपालमृषभोदक्षिणावैश्वदेवंचरुंपिशंगीपष्ठौहीदक्षिणामैत्रा
वरुणीमामिक्षांवशादक्षिणाबार्हस्पत्यंचरुंशितिपृष्ठोदक्षिणादित्यांमल्हांगर्भिणी
मालभतेमारुतींपृश्निंपष्ठौहीमश्विभ्यांपूष्णेपुरोडाशंद्वादशकपालंनिर्वपतिसरस्व
तेसत्यवाचेचरुंसवित्रेसत्यप्रसवायपुरोडाशंद्वादशकपालंतिसृधन्वंशुष्कदृ
तिर्दक्षिणा॥३॥आग्नेयंहिरण्यमैंद्रंवैश्वदेवंपिशंगीसप्तचत्वारिंशत्॥१९॥ ॥आ
ग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपतिसौम्यंचरुंसावित्रंद्वादशकपालंबार्हस्पत्यंचरुंत्वाष्ट्रम
ष्टाकपालंवैश्वानरंद्वादशकपालंदक्षिणोरथवाहनवाहोदक्षिणासारस्वतंचरुंनिर्व
पतिपौष्णंचरुंमैत्रंचरुंवारुणंचरुंक्षैत्रपत्यंचरुमादित्यंचरुमुत्तरोरथवाहनवाहो
दक्षिणा॥४॥आग्नेयंसौम्यंबार्हस्पत्यंचतुस्त्रिंशत्॥२०॥ ॥स्वाद्वींत्वास्वादुनेति ॥७२॥

यत्ते क्रयीपरं नाम तस्मै कृतमसियमेष्टमसि॥प्रजापते नत्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानिप
रिताबभूव॥यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नो अस्तुवयं स्याम पतयोरयीणां॥३॥अग्नेस्त्वे
कादशाच॥१४॥ ॥इंद्रस्यवज्रोसिवार्त्रघ्नस्त्वयायंवृत्रंवध्यान्मित्रावरुणयोस्त्वाप्र
शास्त्रोःप्रशिषायुनज्मियज्ञस्ययोगेनविष्णोःक्रमोसिविष्णोःक्रांतमसिविष्णोर्विक्रां
तमसिमरुतांप्रसवेजेषमाप्तंमनःसमहमिंद्रियेणवीर्येणपशूनांमन्युरसितवेवमे
मन्युर्भूयान्नमोमात्रेपृथिव्यैमाहंमातरंपृथिवींहिंसिषंमा॥१॥मांमातापृथिवी
हिंसीदियदस्यायुरस्यायुर्मेधेह्यूर्गस्यूर्जंमेधेहियुंङसिवर्चोसिवर्चोमयिधेह्यग्नये
गृहपतयेस्वाहासोमायवनस्पतयेस्वाहेंद्रस्यबलायस्वाहामरुतामोजसेस्वाहाहंः
सःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत्॥नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा

॥प्र०स०८॥ गोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहत्॥२॥हिंसिषंमर्तजाक्षत्राणिच॥१५॥ ॥मित्रोसिवरुणो
॥७१॥ सिसमहंविश्वैर्देवैःक्षत्रस्यनाभिरसिक्षत्रस्ययोनिरसिस्योनामासीदसुषदामासीदम
त्वाहिंसीन्मामाहिंसीन्निषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्यास्वासांम्राज्यायसुक्रतुर्ब्रह्मा३
न्त्वंराजन्ब्रह्मासिसवितासिसत्यसवोब्रह्मा३न्त्वंराजन्ब्रह्मासीन्द्रोसिसत्यौजाः॥१॥
ब्रह्मा३न्त्वंराजन्ब्रह्मासिमित्रोसिसुशेवोब्रह्मा३न्त्वंराजन्ब्रह्मासिवरुणोसिसत्यध
र्मेंद्रस्यवज्रोसिवार्त्रघ्नस्तेनमेरध्यदिशोभ्ययंराजाभूत्सुश्लोकांसुमंगलांसत्यरा
जान्॥अपांनप्त्रेस्वाहोर्जोनप्त्रेस्वाहाग्नयेगृहपतयेस्वाहा॥२॥सत्यौजाश्चत्वारिंशच्च
॥१६॥ ॥आग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपतिहिरण्यंदक्षिणासारस्वतंचरुंवत्सतरीदक्षिणा
सावित्रंद्वादशकपालमुपध्वस्तोदक्षिणापौष्णंचरुंश्यामोदक्षिणाबार्हस्पत्यंचरुं ॥७१॥

दक्षिणा सावित्रंद्वादशकपालं ॥१॥ सुत्तुर्गृहउपध्वस्तो दक्षिणाश्विनंद्विकपालं संग्रही
तुर्गृहे संवात्यौ दक्षिणा पौष्णंचरुंभागदुघस्य गृहे श्यामो दक्षिणा रौद्रंगावीधुकंचरुंम
क्षावापस्य गृहे शबल उद्वारो दक्षिणेन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालं प्रतिनिर्व
पतीन्द्रायांहोमुचे यन्नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रंवध्यान्मैत्राबार्हस्पत्यंभवति श्वेता वे
यै श्वेतवत्सायै दुग्धे स्वयंमूर्ते स्वयंमथित आज्य आश्वत्थे ॥२॥ पात्रे चतुस्त्रक्तौ स्वय
मवपन्नायै शार्ववायै कर्णाश्चाकर्णाश्च तंडुलान्विचिनुयाद्ये कर्णाः स पयसि बार्ह
स्पत्यो ये ऽकर्णाः स आज्ये मैत्रः स्वयंकृता वेदिर्भवति स्वयंदिनंबर्हिः स्वयंकृत इध्मः सै
व श्वेताश्वेतवत्सा दक्षिणा ॥३॥ सावित्रंद्वादशकपालमाश्वयित्वा त्रयस्त्रिंशाद्व ॥२॥ ॥
अग्नये गृहपतये पुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपति कृष्णानांव्रीहीणां सोमाय वनस्पत

॥प्र०स०८॥ येश्यामाकंचरुंसवित्रेसत्यप्रसवायपुरोडाशंद्वादशकपालमाशूनांव्रीहीणांरु
॥६८॥ द्रायपशुपतयेगावीधुकंचरुंबृहस्पतयेवाचस्पतयेनैवारंचरुमिंद्रायज्येष्ठायपुरो
डाशमेकादशकपालंमहाव्रीहीणांमित्रायसत्यायांबानांचरुंवरुणायधर्मपतयेयव
मयंचरुंसवितात्वाप्रसवानांसुवतामग्निर्गृहपतीनांसोमोवनस्पतीनांरुद्रः
पशूनां॥१॥बृहस्पतिर्वाचामिंद्रोज्येष्ठानांमित्रःसत्यानांवरुणोधर्मपतीनांयेदेवा
देवसुवस्थतइममामुष्यायणमनमित्रायसुवध्वंमहतेक्षत्रायमहतआधिपत्या
यमहतेजानराज्यायैषवोभरताराजासोमोस्माकंब्राह्मणानांराजाप्रतित्यंना
मराज्यमधायिस्वांतनुवंवरुणोअशिश्रेच्छुचेर्मित्रस्यव्रत्याअभूमामन्महिम
हतऋतस्यनामसर्वेव्रातावरुणस्याभूवन्विमित्रएवैररातिमतारीदसूषुदं ॥६८॥

तपृथियांकृतेनत्र्युत्रितोजनिर्माणंनआनुष्टुभेनविष्णोःक्रमोसिविष्णोःक्रांतमसिविष्णोर्वि
क्रांतमसि॥२॥पुष्कूनांव्राताःपंचविंशतिश्च॥१०॥ ॥अर्थेतस्थापांपतिरसिवृषास्यू
र्मिर्वृषसेनोसिव्रजक्षितस्थमरुतामोजस्थसूर्यवर्चसस्थसूर्यत्वचसस्थमांदास्थवा
शास्थशक्वरीस्थविश्वभृतस्थजनभृतस्थाग्नेस्तेजस्यास्थापामोषधीनांरसस्था
पोदेवीर्मधुमतीरगृह्णन्नूर्जस्वतीराजसूयायचितानाः॥याभिर्मित्रावरुणावभ्य
षिंचन्याभिरिंद्रमनयन्नत्यरातीः॥राष्ट्रदास्थराष्ट्रंदत्तस्वाहाराष्ट्रदास्थराष्ट्रममु
ष्मैदत्त॥१॥अत्यैकादशच॥११॥ ॥देवीरापःसंमधुमतीर्मधुमतीभिःसृज्यध्वंमहि
वर्चःक्षत्रियायवन्वानाअनाधृष्टाःसीदतोर्जस्वतीर्महिवर्चःक्षत्रियायदधतीरनि
भृष्टमसिवाचोबंधुस्तपोजाःसोमस्यदात्रमसिशुक्रावःशुक्रेणोत्पुनामिचंद्राश्चं

॥प्र०स०८॥ द्रेणामृताअमृतेनानुस्वाहाराजसूयायचितानाः॥सधमादोद्युम्निनीरूर्जएताअनिभृष्टा
॥६९॥ अपस्युवोवसानाः॥पस्त्यासुचक्रेवरुणःसधस्थमपांशिशुः॥१॥मातृतमास्वंतः॥क्ष न:
त्रस्योल्बमसिक्षत्रस्ययोनिरस्याविन्नोअग्निर्गृहपतिराविन्नइंद्रोवृद्धश्रवाआविन्नः
पूषाविश्ववेदाआविन्नौमित्रावरुणावृतावृधावाविन्नेद्यावापृथिवीधृतव्रतेआविन्नादे
व्यदितिर्विश्वरूप्याविन्नोयमसावामुष्यायणोस्यांविश्यस्मिन्राष्ट्रेमहतेक्षत्रायमहत
आधिपत्यायमहतेजानराज्यायैषवोभरताराजासोमोस्माकंब्राह्मणानांराजेंद्र
स्य॥२॥वज्रोसिवार्त्रघ्नस्त्वयायंवृत्रंवध्याच्छत्रुबाधनास्थपातमाप्रत्यंचंपातमातिर्यंच
मन्वंचंमापातदिग्भ्योमापातविश्वाभ्योमानाष्ट्राभ्यःपातहिरण्यवर्णावुषसांविरोकेयःस्थू
णावुदितौसूर्यस्यारोहतंवरुणमित्रगर्तंततश्चक्षाथामदितिंदितिंच॥३॥शिक्रुरिंद्र ॥६९॥

मैंद्रंदध्यर्षभोवहीदक्षिणैंद्राग्नंद्वादशकपालंवैश्वदेवंचरुंप्रथमजोवत्सोदक्षिणा।
सौम्यꣳश्यामाकंचरुंवासोदक्षिणासरस्वत्यैचरुꣳसरस्वतेचरुंमिथुनौगावौदक्षि
णा॥२॥अग्नीषोमीयंचतुस्त्रिꣳशच्च॥१॥ ॥आग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपतिसौम्यंचरुꣳ ति
सावित्रंद्वादशकपालꣳसारस्वतंचरुंपौष्णंचरुंमारुतꣳसप्तकपालंवैश्वदेवीमामि
क्षांद्यावापृथिव्यमेककपालं॥१॥आग्नेयꣳसौम्यंमारुतमष्टादश॥२॥ ॥ऐंद्राग्नमेका
दशकपालंमारुतीमामिक्षांवारुणीमामिक्षांकायमेककपालंप्रघास्यान्हवामहेमरु
तोयज्ञवाहसःकरंभेणसजोषसः॥मोषूणइंद्रपृत्सुदेवास्तुस्मतेशुष्मिन्नवया॥
महीह्यस्यमीढुषोयव्या॥हविष्मंतोमरुतोवंदतेगीः॥यद्ग्रामेयदरण्येयत्सभायांय
दिंद्रिये॥यच्छूद्रेयदर्यएनश्चकृमावयं॥यदेकस्याधिधर्मणितस्यावयजनमसिस्वाहा॥

॥सं०प्र०८॥ ॥६५॥

अक्रन्कर्मकर्मकृतः सहवाचामयोभुवा॥ देवेभ्यःकर्मकृत्वास्तंप्रेतसुदानवः॥१॥ वयंमद्वि
ंशृतिश्रद्धे॥२॥ ॥अग्नयेनीकवतेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपतिसाकंसूर्येणोद्यतामरु
द्भ्यःसांतपनेभ्योमध्यंदिनेचरुंमरुद्भ्योगृहमेधिभ्यःसर्वासांदुग्धेसायंचरुंपूर्णादर्वि
परापतसुपूर्णापुनरापत॥वस्नेवविक्रीणावहाइषमूर्जंशतक्रतो॥देहिमेददामिते
निमेधेहिनितेदधे॥निहारमिन्निमेहरानिहारं॥३॥निहरामिते॥मरुद्भ्यःक्रीडिभ्यःपुरो
डाशंसप्तकपालंनिर्वपतिसाकंसूर्येणोद्यताग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपतिसौम्यंचरुंसा
वित्रंद्वादशकपालंसारस्वतंचरुंपौष्णंचरुमैंद्राग्नमेकादशकपालं॥२॥ हरानिहा
रंत्रिंशत्त्वा॥४॥ ॥सोमायपितृमतेपुरोडाशंषट्कपालंनिर्वपतिपितृभ्योबर्हिषद्भ्यो
धानाःपितृभ्योग्निष्वात्तेभ्योभिवान्यायैदुग्धेमंथमेतत्तेततयेचत्वामन्वेतत्तेपिता ॥६५॥
३ ऐंद्रंचरुंवैश्वकर्मणमेककपालं

महप्रपितामहः येचत्वामन्वत्रपितरोयथाभागंमंदध्वं सुसंदृशंत्वावयंमघवन्मंदि
षीमहि॥प्रनूनंपूर्णवंधुरस्तुतोयासिवशाँ अनु॥योजान्विंद्रतेहरी॥१॥अक्षन्नमीम
दंतह्यवप्रियाअधूषत॥अस्तोषतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामती॥योजान्विंद्रतेहरी॥
अक्षन्पितरोमीमदंतपितरोतीतृपंतपितरोमीमृजंतपितरः॥परेतपितरःसोम्यागंभी
रैःपथिभिःपूर्व्यैः॥अथापितॄंत्सुविदत्राँ अपीतयमेनयेसधमादंमदंति॥मनोन्वाहु
वामहेनाराशंसेनस्तोमेनपितृणांचमन्मभिः॥आ॥२॥नएतुमनःपुनःक्रत्वेदक्षा
यजीवसे॥ज्योक्चसूर्यंदृशे॥पुनर्नःपितरोमनोददातुदैव्योजनः॥जीवंव्रातंसचे
महि॥यदंतरिक्षंपृथिवीमुतद्यांयन्मातरंपितरंवाजिहिंसिम॥अग्निर्मातस्मादे
नसोगार्हपत्यःप्रमुंचतुदुरितायानिचकृममकरोतुमामनेनसं॥३॥हरीमन्मभिरा

॥श्रं॰सं॰८॥ चतुश्चत्वारिꣳशच्च॥५॥ ॥प्रतिपूरुषमेककपालांनिर्वपत्येकमतिरिक्तंयावंतोगृह्या
॥६६॥ स्मस्तेभ्यःकमंकरंपशूनांꣳशर्मासिशर्मयजमानस्यशर्ममेयछैकएवरुद्रोनद्वितीयाय
तस्थआखुस्तेरुद्रपशुस्तंजुषस्वैषतेरुद्रभागःसहस्वस्राम्बिकयातंजुषस्वभेषजंग
वेऽश्वायपुरुषायभेषजमथोअस्मभ्यंभेषजꣳसुभेषजं॥१॥यथासति॥सुगंमेषा
यमेष्याअवांबरुद्रमदिमह्यवदेवंत्र्यंबकं॥यथानःश्रेयसःकरद्यथानोवस्यसःक
रद्यथानोव्यवसाययात्॥त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं॥उर्वारुकमिवबंध
नान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात्॥एषतेरुद्रभागस्तंजुषस्वतेनावसेनपरोमूजवतोतीहि
वततधन्वापिनाकहस्तःकृत्तिवासाः॥२॥सुभेषजमहित्रीणिच॥६॥ ॥ऐंद्राग्नंद्वादश
कपालंवैश्वदेवंचरुमिंद्रायशुनासीरायपुरोडाशंद्वादशकपालंवायव्यंपयःसौर्य ॥६६॥
४यथानःपशुमतःकर

प्रथमाष्टक सं्हिता
प्रारंभः॥

प्र-स०॥
॥१॥
श्रीगुरुभ्योनमः ॥ हरिः ॐ ॥ इषेत्वोर्जेत्वा वायवस्थोपायवस्थदेवोवः सविता
प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मण आप्यायध्वमघ्निया देवभागमूर्जस्वतीः पयस्वतीः
प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्मामावस्तेन ईशत माघशꣳसो रुद्रस्य हेतिः परि
वोवृणक्तु ध्रुवा अस्मिन्गोपतौ स्यात बह्वीर्यजमानस्य पशून्पाहि ॥१॥ इ
षेद्विचत्वारिꣳशत् ॥१॥ यज्ञस्यघोषदसि प्रत्युष्टꣳरक्षः प्रत्युष्टा अरा
तयः प्रेयमगाद्धिषणा बर्हिरच्छ मनुना कृता स्वधया वितष्टा त आवहन्ति कव
यः पुरस्ताद्देवेभ्यो जुष्टमिह बर्हिरासदे देवानां परिषूतमसि वर्षवृद्धमसि देव ब
र्हिर्मा त्वान्वङ्मा तिर्यक्पर्व ते राध्यासमाछेत्ता ते मा रिषं देव बर्हिः शतवल्शं विरोह
सहस्रवल्शाः ॥१॥ विवयꣳरुहेम पृथिव्याः संपृचः पाहि सुसंभृतां त्वा संभराम्यर्हि ॥१॥

येरास्नासीद्राण्यैसंनहनंपूषातेग्रंथिंग्रथ्नातुसतेमास्थादिंद्रस्यत्वाबाहुभ्यामुद्यच्छे
बृहस्पतेर्मूर्ध्नाहराम्युर्वंतरिक्षमन्विहिदेवंगममसि॥२॥सहस्रवल्शाअष्टात्रिंशच्च॥
॥२॥ ॥शंधध्वंदैव्यायकर्मणेदेवयज्यायैमातरिश्वनोघर्मोसिद्यौरसिपृथिव्यसि
विश्वधायाअसिपरमेणधाम्नादृंहस्वमाह्वार्वसूनांपवित्रमसिशतधारंवसूनां
पवित्रमसिसहस्रधारंहुतस्तोकोहुतोद्रप्सोग्नयेबृहतेनाकायस्वाहाद्यावापृथिवी
भ्यांसाविश्वायुःसाविश्वव्यचाःसाविश्वकर्मासंपृच्यध्वमृतावरीरूर्मिणीर्मधुमत्त
मामंद्राधनस्यसातयेसोमेनत्वातनच्मींद्रायदधिविष्णोहव्यंरक्षस्व॥१॥सोमेना
ष्टौच॥३॥ ॥कर्मणेवांदेवेभ्यःशकेयंवेषायत्वाप्रत्युष्टंरक्षःप्रत्युष्टाअरातयोधूर
सिधूर्वधूर्वंतंधूर्वतंयोस्मान्धूर्वतितंधूर्वयंवयंधूर्वामस्त्वंदेवानामसिसस्नितमंप

॥प्र०स०१॥ प्रितमंजुष्टतमंवन्हितमंदेवहूतममह्रुतमसिहविर्धानंदृꣳहस्वमाह्वार्मित्रस्यत्वाचक्षु
॥२॥ षाप्रेक्षेमाभेर्मासंविक्थामात्वा॥१॥हिꣳसिषमुरुवातायदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्वि
नोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामग्नयेजुष्टंनिर्वपाम्यग्नीषोमाभ्यामिदंदेवानामिदमु
नःसहस्फात्यैत्वानारात्यैसुवरभिविख्येषंवैश्वानरंज्योतिर्दृꣳहन्तांदुर्याद्यावापृथि
व्योरुर्वन्तरिक्षमन्विह्यदित्यास्त्वोपस्थेसादयाम्यग्नेहव्यꣳरक्षस्व॥२॥माखाषद्व
त्वारिꣳशन्च॥४॥ ॥देवोवःसवितोत्पुनात्वछिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभि
रापोदेवीरग्रेपुवोअग्रेगुवोग्रइममद्ययज्ञंनयताग्रेयज्ञपतिंधत्तयुष्मानिंद्रोवृणीतवृ
त्रतूर्येयूयमिंद्रमवृणीध्वंवृत्रतूर्येप्रोक्षितास्थाग्नयेवोजुष्टंप्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्या
ꣳशुंधध्वंदैव्यायकर्मणेदेवयज्यायायअवधूतꣳरक्षोवधूताअरातयोदित्यास्त्व ॥२॥

गसि प्रति त्वा ॥१॥ पृथिवी वेत्त्व धिषवणमसि वानस्पत्यं प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तु अग्ने
स्तनूर असि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णाम्य द्रिरसि वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यो ह
व्यं सुशमि शमिष्वेषमाव दोर्जमाव द द्रुमहद्द तव वयं संघातं जेष्म वर्षवृद्धमसि प्र
ति त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु परापूतं रक्षः परापूता अरातयो रक्षसां भागोसि वायुर्वो वि विनक्तु दे
वो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रति गृह्णातु ॥२॥ त्वा भाग एकादश च ॥५॥ ॥ अवधूतं रक्षो
वधूता अरातयो दित्यास्त्वगसि प्रति त्वा पृथिवी वेत्तु दिवस्कंभनिरसि प्रति त्वादित्यास्त्व
ग्वेत्तु धिषणासि पर्वत्या प्रति त्वा दिवस्कंभनिर्वेत्तु धिषणासि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वति
वेत्तु देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामधिवपामि धान्यमसि
धिनुहि देवान्प्राणाय त्वापानाय त्वा व्यानाय त्वा दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां देवो वः

॥प्र०स०॥ सविताहिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णातु॥३॥ प्राणायत्वापंचदशाच॥६॥ ॥धृष्टिरसिब्रह्मय
॥३॥ च्छापाग्नेऽग्निमामादंजहिनिष्क्रव्यादꣳसेधादेवयजंवह निर्दग्धꣳरक्षोनिर्दग्धाअरा
तयोध्रुवमसिपृथिवींदृꣳहायुर्दृꣳहप्रजांदृꣳहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहधर्त्र
मस्यंतरिक्षंदृꣳहप्राणंदृꣳहापानंदृꣳहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहधरुणम
सिदिवंदृꣳहचक्षुः॥१॥ दृꣳहश्रोत्रंदृꣳहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहधर्मासि
दिशोदृꣳहयोनिंदृꣳहप्रजांदृꣳहसजातानस्मैयजमानायपर्यूहचितस्थप्रजा
मस्मैरयिमस्मैसजातानस्मैयजमानायपर्यूहभृगूणामंगिरसांतपसातप्यध्वं
यानिघर्मेकपालान्युपचिन्वंतिवेधसः॥पूष्णस्तान्यपिव्रतइंद्रवायूविमुंचतां॥२॥
चक्षुरष्टाचत्वारिꣳशच्च॥७॥ ॥संवपामिसमापोअद्भिरग्मतसमोषधयोरसे ॥३॥

नसꣳरेवतीजगतीभिर्मधुमतीर्मधुमतीभिःसृज्यध्वमद्भ्यःपरिप्रजाताःस्थसम
द्भिःपृच्यध्वंजनयत्यैत्वासंयौम्यग्नयेत्वाग्नीषोमाभ्यांमखस्यशिरोसिघर्मोसिवि
श्वायुरुरुप्रथस्वोरुतेयज्ञपतिःप्रथतांत्वचंगृह्णीष्वांतरितꣳरक्षोंतरिताअरातयो
देवस्त्वासविताश्रपयतुवर्षिष्ठेअधिनाकेग्निस्तेतनुवंमातिधागग्नेहव्यꣳरक्षस्वसं
ब्रह्मणापृच्यस्वैकतायस्वाहाद्वितायस्वाहात्रितायस्वाहा॥१॥सविताद्वाविꣳशति
श्च॥८॥ ॥आददइंद्रस्यबाहुरसिदक्षिणःसहस्रभृष्टिःशततेजावायुरसितिग्म
तेजाःपृथिविदेवयजन्योषध्यास्तेमूलंमाहिꣳसिषमपहतोररुःपृथिव्यैव्रजंगच्छ
गोस्थानंवर्षतुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यांपरावतिशतेनपाशैर्योस्मांद्वेष्टि
यंचवयंद्विष्मस्तमतोमामौगपहतोररुःपृथिव्यैदेवयजन्यैव्रजं॥१॥गच्छगोस्था

॥अ०स०१॥ नुंवर्षतुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यांपरावतिशतेनपाशैर्योस्मांद्वेष्टियंचवयं
॥४॥ यंद्विष्मस्तमतोमामौगपहतोररुःपृथिव्याअदेवयजनोव्रजंगछगोस्थानंवर्षं
तुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यांपरावतिशतेनपाशैर्योस्मांद्वेष्टियंचवयंद्वि
ष्मस्तमतोमा॥२॥मौगररुस्तेदिवंमास्कान्वसवस्त्वापरिगृह्णंतुगायत्रेणछंदे
सारुद्रास्त्वापरिगृह्णंतुत्रैष्टुभेनछंदसादित्यास्त्वापरिगृह्णंतुजागतेनछंदसा
देवस्यसवितुःसवेकर्मकृण्वंतिवेधसऋतमस्यृतसदनमस्यृतश्रीरसिधाअसि
स्वधाअस्युर्वीचासिवस्वीचासिपुराक्रूरस्यविसृपोविराप्शिन्नुदादायपृथिवीं
जीरदानुर्यामैरयंचंद्रमसिस्वधाभिस्तांधीरासोअनुदृश्ययजंते॥३॥देवयजन्यै
व्रजंतमतोमाविरप्शिन्नेकादशन्च॥१॥ ॥प्रत्युष्टंरक्षःप्रत्युष्टाअरातयोग्नेर्व ॥४॥

स्तेजिष्ठेनुतेजसानिष्टपामिगोष्ठंमानिर्मृक्षंवाजिनंत्वासपत्नसाहꣳसंमार्ज्मिवा
चंप्राणंचक्षुश्रोत्रंप्रजांयोनिंमानिर्मृक्षंवाजिनींत्वासपत्नसाहीꣳसंमार्ज्म्याशासा
नासौमनसंप्रजांꣳसौभाग्यंतनूं॥अग्नेरनुव्रताभूत्वासंनह्येसुकृतायकं॥सुप्रज
सस्त्वावयꣳसुपत्नीरुप॥१॥सेदिम॥अग्नेसपत्नदंभनमदब्धासोअदाभ्यं॥इमंवि
ष्यामिवरुणस्यपाशंयमबध्नीतसवितासुकेतः॥धातुश्चयोनौसुकृतस्यलोके
स्योनंमेसहपत्याकरोमि॥समायुषासंप्रजयासमग्नेवर्चसापुनः॥संपत्नीपत्या
हंगच्छेसमात्मातनुवामम॥महीनांपयोस्योषधीनांꣳरसस्तस्यतेक्षीयमाणस्य
निः॥२॥वृषामिमहीनांपयोस्योषधीनांꣳरसोदब्धेनत्वाचक्षुषावेक्षेसुप्रजास्त्वा
यतेजोसितेजोनुप्रेह्यग्निस्तेतेजोमाविनैदग्नेर्जिह्वासिसुभूर्देवानांधाम्नेधाम्नेदेवे

॥प्र०स०१॥ भ्योयजुषेयजुषेभवशुक्रमसिज्योतिरसितेजोसिदेवोवःसवितोत्पुनात्वच्छिद्रेणपवि
॥५॥ त्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिःशुक्रंत्वाशुक्रायांधाम्नेधाम्नेदेवेभ्योयजुषेयजुषेगृह्णा
मिज्योतिस्त्वाज्योतिष्यर्चिस्त्वार्चिषिधाम्नेधाम्नेदेवेभ्योयजुषेयजुषेगृह्णामि॥३॥
उत्पुनीरश्मिभिःशुक्रंषोडशच॥१०॥ ॥कृष्णोस्याखरेष्ठोग्नयेत्वास्वाहावेदिरसि
बर्हिषेत्वास्वाहाबर्हिरसिस्रुग्भ्यस्त्वास्वाहादिवेत्वांतरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वास्वधापि
तृभ्यऊर्ग्भवबर्हिषद्भ्यऊर्जापृथिवींगच्छतविष्णोस्तूपोस्यूर्णाम्रदसंत्वास्तृणामि
स्वासस्थंदेवेभ्योगंधर्वोसिविश्वावसुर्विश्वस्मादीषतोयजमानस्यपरिधिरिड
ईडितइंद्रस्यबाहुरसि॥१॥दक्षिणोयजमानस्यपरिधिरिडईडितोमित्रावरुणौ
त्वोत्तरतःपरिधत्तांध्रुवेणधर्मणायजमानस्यपरिधिरिडईडितःसूर्यस्त्वापुर ॥५॥

स्त्वोस्त्वातु कस्याश्चिद्‌भिन्नास्त्यावीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमंतꣳसमिधीमह्यग्नेबृहंतमध्वरेवि
शोयंत्रेस्थोवसूनाꣳरुद्राणामादित्यानाꣳसदसिसीदजुहूरुपभृद्ध्रुवासिघृताचीना
म्नाप्रियेणनाम्नाप्रियेसदसिसीदैताअसदंत्सुकृतस्यलोकेताविष्णोपाहिपा
हियज्ञंपाहियज्ञपतिंपाहिमांयज्ञन्यं॥२॥ वाङ्कुरसिप्रियेसदसिपंचदशञ्च॥
॥११॥ ॥भुवनमसिविप्रथस्वाग्नेयष्टरिदंनमः॥४॥ जुह्वेह्यग्निस्त्वाह्वयतिदेवयज्या
याउपभृदेहिदेवस्त्वासविताह्वयतिदेवयज्यायाअग्नाविष्णूमावामवक्रमिषंवि
जिहाथांमामासंताप्तंलोकंमेलोककृतौकृणुतंविष्णोःस्थानमसीतइंद्रोअकृणो
द्वीर्याणिसमारभ्योर्ध्वोअध्वरोदिविस्पृशमह्रुतोयज्ञोयज्ञपतेरिंद्रावांत्स्वाहा
बृहद्भाःपाहिमाग्नेदुश्चरितादामासुचरितेभजमखस्यशिरोसिसंज्योतिषा

||प्र०स०१|| ज्योतिरुत्तमं ॥११॥ अहुतएकविंशतिश्च ॥१२॥ ॥वाजस्यमाप्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभी
||६|| त॥अथासपत्नाꣳइंद्रोमेनिग्राभेणाधराꣳअकः॥उद्ग्राभंचनिग्राभंचब्रह्मदेवाअ
वीवृधन्॥अथासपत्नानिंद्राग्नीमेविषूचीनान्व्यस्यतां॥वसुभ्यस्त्वारुद्रेभ्यस्त्वा
दित्येभ्यस्त्वाक्तꣳरिहाणावियंतुवयः॥प्रजांयोनिंमानिर्मृक्षमाप्यायंतामापओष
धयोमरुतांपृषतयस्थदिवं॥१॥गच्छततोनोवृष्टिमेरय॥आयुष्पाअग्नेस्यायुर्मे
पाहिचक्षुष्पाअग्नेसिचक्षुर्मेपाहिध्रुवासियंपरिधिंपर्यधत्थाअग्नेदेवपणिभि
र्वीयमाणः॥तंतएतमनुजोषंभरामिनेदेषत्वदपचेतयातैयज्ञस्यपाथउपस
मितꣳसꣳस्रावभागास्थेषाबृहंतःप्रस्तरेष्ठाबर्हिषदश्च॥२॥देवाइमांवाचमभि
विश्वेगृणंतआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वमग्नेर्वामपन्नगृहस्यसदसिसाद ||६||

यामिसुम्नायसुम्निनीसुम्नेमाधत्तंधुरिधुर्यौपातमग्नेदब्धायोशीततनोपाहि
माघद्दिवःपाहिप्रसित्यैपाहिदुरिष्ट्यैपाहिदुरद्मन्यैपाहिदुश्चरितादविषंनःपितुं
कृणुसुषदायोनिꣳस्वाहादेवागातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनसस्पतइमन्नो
देवदेवेषुयज्ञꣳस्वाहावाचिस्वाहावातेधाः॥३॥दिवंचवित्वागातुंत्रयोदशच॥१३
॥ ॥उभावामिंद्राग्नीआहुवध्याउभाराधसःसहमादयध्यै॥उभादातारविषा
ꣳरयीणामुभावाजस्यसातयेहुवेवां॥अश्रवꣳहिभूरिदावत्तरावांविजामातुरुत
वाघास्यालात्॥अथासोमस्यप्रयतीयुवभ्यामिंद्राग्नीस्तोमंजनयामिनव्यं॥इंद्रा
ग्नीनवतिंपुरोदासपत्नीरधूनुतं॥साकमेकेनकर्मणा॥शुचिंनुस्तोमंनवजातम
द्येंद्राग्नीवृत्रहणाजुषेथां॥१॥उभाहिवाꣳसुहवाजोहवीमितावाजꣳसद्यउशा

तेधेष्ठां॥वयमुत्वापथस्पतेरथंनवाजसातये॥धियेपूषंनयुज्महि॥पथस्प
थः परिपतिं वचस्याकामेनकृतोअभ्यानडर्कं॥सनोरासच्छुरुधश्चंद्राग्रा धियं
धियंसीषधातिप्रपूषा॥क्षेत्रस्यपतिनावयंहितेनेवजयामसि॥गामश्वंपोष
इत्न्वासनेः॥२॥मृडातीदृशे॥क्षेत्रस्यपतेमधुमंतमूर्मिंधेनुरिवपयोअस्मासु
धुक्ष्व॥मधुश्चुतंघृतमिवसुपूतमृतस्यनःपतयोमृडयंतु॥अग्नेनयसुपथारा
येअस्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान्॥युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांते
नमउक्तिंविधेम॥आदेवानामपिपंथामगन्मयच्छक्नवामतदनुप्रवोढुं॥अग्निर्वि
द्वांत्सयजात्॥३॥सेदुहोतासोअध्वरांत्सऋतून्कल्पयाति॥यद्वाहिष्ठंतदग्नयेबृ
हदर्चविभावसो॥महिषीवत्वद्रयिस्त्वद्वाजाउदीरते॥अग्नेत्वंपारयानव्योअस्मा ॥७॥

स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ॥ पृथ्वी पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः
॥ त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा ॥ त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥ यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि वि
दुषां देवा अविदुष्टरासः ॥ अग्निष्टद्विश्वमा पृणाति विद्वान्येभिर्देवाꣳ ऋतुभिः क
ल्पयाति ॥४॥ जुषेथामा सनो यजा दात्रयो विंशतिश्च ॥१४॥ ॥छ॥ ॥इषे त्वा य
ज्ञस्य शुंधध्वं कर्मणे वां देवो व धूतं धृष्टिः सं वपाम्या ददे प्रत्युष्टं कृष्णोसि भुवन
मसि वाजस्यो भा वां चतुर्दश ॥३४॥ इषे द्वे ह भुवनमष्टाविंशतिः ॥२८॥ ॥इषे
त्वा कल्पयाति ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥हरिः ॐ॥ ॥आप उंदंतु जीवसे दीर्घायुत्वाय
वर्चस ओषधे त्रायस्वैनꣳ स्वधिते मैनꣳ हिꣳसीर्देवश्रूरेतानि प्रवपे स्वस्त्युत्तरा
ण्यशीयापो अस्मान्मातरः शुंधंतु घृतेन नो घृतप्वः पुनंतु विश्वमस्मत्प्रवहंतु रि

॥प्र०स०२॥ ॥८॥

ग्रमुदाभ्युः शक्र चिरापूतएमिसोमस्यतनूरसितनुवंमेपाहिमहीनांपयोसिवर्चोधा
असिवर्चः॥१॥मयिधेहिवृत्रस्यकनीनिकासिचक्षुष्पाअसिचक्षुर्मेपाहिचित्प
तिस्त्वापुनातुवाक्पतिस्त्वापुनातुदेवस्त्वासवितापुनात्वछिद्रेणपवित्रेणवसोःसू
र्यस्यरश्मिभिस्तस्यतेपवित्रपतेपवित्रेणयस्मैकंपुनेतच्छकेयमावोदेवासईमहे
सत्यधर्माणोअध्वरेयद्वोदेवासआगुरेयज्ञियासोहवामहइंद्राग्नीद्यावापृथि
वीआपओषधीस्त्वंदीक्षाणामधिपतिरसीहमासंतंपाहि॥२॥वर्चओषधीरुष्टौ
च॥१॥ ॥आकूत्यैप्रयुजेग्नयेस्वाहामेधायैमनसेग्नयेस्वाहादीक्षायैतपसेग्नये
स्वाहासरस्वत्यैपूष्णेग्नयेस्वाहापोदेवीर्बृहतीविश्वशंभुवोद्यावापृथिवीउर्वंत
रिक्षंबृहस्पतिर्नोहविषावृधातुस्वाहाविश्वेदेवस्यनेतुर्मर्त्तोवृणीतसख्यंविश्वेरा ॥५॥

यइषुध्यसिद्युम्नंवृणीतपुष्यसेस्वाहर्क्सामयोःशिल्पेस्थस्तेवामारभेतेमा॥१॥
पातमास्ययज्ञस्योदृचइमांधियꣳशिक्षमाणस्यदेवक्रतुंदक्षंवरुणसꣳशिशाधि
ययातिविश्वादुरितातरेमसुतर्माणमधिनावꣳरुहेमोर्गस्यांगिरस्यूर्णम्रदाऊर्जं
मेयच्छपाहिमामामाहिꣳसीर्विष्णोःशर्मासिशर्मयजमानस्यशर्ममेयच्छनक्षत्राणां
मातीकाशात्पाहीन्द्रस्ययोनिरसि॥२॥मामाहिꣳसीःकृष्यैत्वासुसस्यायैसुपिप्प
लाभ्यस्त्वौषधीभ्यःसूपस्थादेवोवनस्पतिरूर्ध्वोमापात्योदृचःस्वाहायज्ञंमनसा
स्वाहाद्यावापृथिवीभ्याꣳस्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहायज्ञंवातादारभे॥३॥मायोनि
रसित्रिꣳशच्च॥२॥ ॥दैवींधियंमनामहेसुमृडीकामभिष्टयेवर्चोधांयज्ञवाहस
ꣳसुपारानोअसद्वशे॥येदेवामनोजातामनोयुजःसुदक्षादक्षपितारस्तेनःपान्तु

।प्र०स०२॥ तेनोवंतुतेभ्योनमुस्तेभ्यःस्वाहाग्नेत्वꣳसुजागृहिवयꣳसुमंदिषीमहिगोपायनःस्व
॥१॥ स्तयेप्रबुधेनःपुनर्ददः॥त्वमग्नेव्रतपाअसिदेवआमर्त्येष्वा॥त्वं॥१॥यज्ञेष्वीड्यः॥वि
श्वेदेवाअभिमामावंवृत्रन्पूषासन्यासोमोराधसादेवःसवितावसोर्वसुदावारास्व
यत्सोमाभूयोभरमापृणन्पूर्त्याविराधिमाहमायुषाचंद्रमसिममभोगायभवव
स्त्रमसिममभोगायभवोस्रासिममभोगायभवहयोसिममभोगायभव॥२॥छा
गोसिममभोगायभवमेषोसिममभोगायभववायवेत्वावरुणायत्वानिर्ऋत्यैत्वा
रुद्रायत्वादेवीरापोअपान्नपाद्यऊर्मिर्हविष्यइंद्रियावान्मदिंतमस्तंवोमावक्रमि
षमच्छिन्नंतंतुंपृथिव्याअनुगेषंभद्रादभिश्रेयःप्रेहिबृहस्पतिःपुरएतातेअस्त्वथे
मवस्यवरआपृथिव्याआरेशत्रून्कृणुहिसर्ववीरएदमगन्मदेवयजनंपृथिव्या ॥१॥

विश्वैर्द्देवायद्रजुषंतपूर्वंऋक्सामाभ्यांयजुषासंतरंतोरायस्पोषेणसमिषामदेम॥
॥१॥आत्वंहयौसिममभोगोयभवस्यपंचविंशतिश्च॥३॥ ॥इयंतेशुक्रतनूरिदं
वर्चस्तयासंभवभ्राजंगछजूरसिधृतामनसाजुष्टाविष्णवेतस्यास्तेसत्यसवसः
प्रसवेवाचोयंत्रमशीयस्वाहाशुक्रमस्यमृतमसिवैश्वदेवंहविःसूर्यस्यचक्षुरा
रुहमग्नेरक्ष्णःकनीनिकांयदेतशेभिरीयसेभ्राजमानोविपश्चिताचिदसिमनासि
धीरसिदक्षिणा॥१॥असियज्ञियासिक्षत्रियास्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णीसानःसु
प्राचीसुप्रतीचीसंभवमित्रस्त्वापदिबध्नातुपूषाध्वनःपात्विंद्रायाध्यक्षायानुत्वामा
तामन्यतामनुपितानुभ्रातासगर्भ्योनुसखासयूथ्यःसादेविदेवमछेहींद्रायसोमं
रुद्रस्त्वावर्तयतुमित्रस्यपथा॥स्वस्तिसोमसखापुनरेहिसहरय्या॥२॥दक्षिणासो

मं सख्वापंचंच॥४॥ ॥वस्य्यसिरुद्रास्यदितिरस्यादित्यासिशुक्रासिचंद्रासिबृ
हस्पतिस्त्वासुम्नेरण्वतुरुद्रोवसुभिराचिकेतुपृथिव्यास्त्वामूर्धन्नाजिघर्मिदेवय
जेनइडायाःपदेघृतवतिस्वाहापरिलिखितꣳरक्षःपरिलिखिताअरातयइदमहꣳ
रक्षसोग्रीवाअपिकृंतामियोस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मइदमस्यग्रीवाः॥१॥अपिकृंता
म्यस्मेरायस्त्वेरायस्तोतेरायःसंदेविदेव्योर्वश्यापश्यस्वत्वष्टीमतीतेसपेयसुरेता
रेतोदधानावीरंविदेयतवसंदृशिमाहꣳरायस्पोषेणवियोषं॥२॥अस्यग्रीवाए
कान्नत्रिꣳशच्च॥५॥ ॥अꣳशुर्नातेअꣳशुःपृच्यतांपरुषापरुर्गंधस्तेकाममवतु
मदायरसोअच्युतोमात्योसिशुक्रस्तेग्रहोभित्यंदेवꣳसवितारमूण्योःकविक्रतुम
र्चामिसत्यसवसꣳरत्नधामभिप्रियंमतिमूर्ध्वायस्यामतिर्भाअदिद्युतत्सवी

मतिर्हिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुःकृपासुवः॥प्रजाभ्यस्त्वाप्राणायत्वाव्यानायत्वा
प्रजास्त्वमनुप्राणिहि॥प्रजास्त्वामनुप्राणंतु॥१॥अनुसस्न्च॥६॥सोमंतेक्रीणाम्यू
र्जस्वंतंपयस्वंतंवीर्यावंतमभिमातिषाहꣳशुक्रंतेशुक्रेणक्रीणामिचंद्रंचंद्रेणामृत
ममृतेनसम्यत्तेगोरस्मेचंद्राणितपसस्तनूरसिप्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्तेसहस्रपोषं
पुष्यंत्याश्चरमेणपशुनाक्रीणाम्यस्मेतेबंधुर्मयितेरायश्रयंतामस्मेज्योतिःसोमवि
क्रयिणितमोमित्रोनएहिस्वमित्रधाइंद्रस्योरुमाविशदक्षिणमुशन्नुशंतꣳस्योनः
स्योनꣳस्वानभ्राजांघारेबंभारेहस्तसुहस्तकृशानवेतेवःसोमक्रयणास्तान्रक्षध्वं
मावोदभंन्॥१॥ऊरुंद्वाविꣳशतिश्च॥७॥ ॥उदायुषास्वायुषोदोषधीनाꣳरसेनोत्पु
र्जन्यस्यशुष्मेणोदस्थाममृताꣳअनु॥उर्वंतरिक्षमन्विह्यदित्याःसदोस्यदित्याःसद

।प्र०स०२।। ॥११॥ आसीदास्तभ्नाद्यामृषभोअंतरिक्षममिमीतवरिमाणंपृथिव्याआसीदद्विश्वाभुव
नानिसम्राड्विश्वेत्तानिवरुणस्यव्रतानिवनेषुव्यंतरिक्षंततानवाजमर्वत्सुपयोअ
घ्नियास्कहृत्सु॥१॥क्रतुंवरुणोविक्ष्वग्निंदिविसूर्यमदधात्सोममद्रावुदुत्यंजातवे
दसंदेवंवहंतिकेतवः॥दृशेविश्वायसूर्यं॥उस्रावेतंधूर्षाहावनश्रूअवीरहणौ
ब्रह्मचोदनौवरुणस्यस्कंभनमसिवरुणस्यस्कंभसर्जनमसिप्रत्यस्तोवरुणस्य
पाशः॥२॥हृत्सुपंचत्रिंशच्च॥८॥ ॥प्रच्यवस्वभुवस्पतेविश्वान्यभिधामानिमा
त्वापरिपरीविदन्मात्वापरिपंथिनोविदन्मात्वावृकाअघायवोमागंधर्वोविश्वाव
सुरादघच्छ्येनोभूत्वापरापतयजमानस्यनोगृहेदेवैःसंस्कृतंयजमानस्यस्वस्त्य
यन्यस्यपिपंथामगस्महिस्वस्तिगामनेहसंयेनविश्वाःपरिद्विषोवृणक्तिविंदतेवसु ॥११॥

नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतꣳसपर्यतदूरेदृशेदेवजातायकेतवे
दिवस्पुत्रायसूर्यायशꣳसतवरुणस्यस्कंभनमसिवरुणस्यस्कंभसर्जनमस्युन्मुक्तो
वरुणस्यपाशः॥१॥मित्रस्यत्रयोविꣳशतिश्च॥९॥ ॥अग्नेरातिथ्यमसिविष्णवेत्वा
सोमस्यातिथ्यमसिविष्णवेत्वातिथेरातिथ्यमसिविष्णवेत्वाग्नयेत्वाग्नयेत्वारायस्पो
षदाव्नेविष्णवेत्वाश्येनायत्वासोमभृतेविष्णवेत्वायातेधामानिहविषायजंतिताते
विश्वापरिभूरस्तुयज्ञंगयस्फानःप्रतरणःसुवीरोवीरहाप्रचरासोमदुर्यानदित्याः
सदोस्यदित्याःसदआ॥१॥सीदवरुणोसिधृतव्रतोवारुणमसिशंयोर्देवानाꣳसख्यान्मा
देवानामपसश्छित्स्मह्यापतयेत्वागृह्णामिपरिपतयेत्वागृह्णामितनूनप्त्रेत्वागृह्णामि
शाक्वरायत्वागृह्णामिशक्मन्नोजिष्ठायत्वागृह्णाम्यनाधृष्टमस्यनाधृष्यंदेवानामोजो

॥प्र०स०२॥ ॥भद्रास्तेपाअनाभिशस्तेन्यमनुमेदीक्षांदीक्षापतिर्मन्यतामनुतपस्तपस्पतिरंजसा
॥१२॥ सत्यमुपगेषंस्कवितेमाधाः॥२॥आमेकंच॥१०॥ ॥अंꣳशुरꣳशुस्तेदेवसोमाप्या
यतामिंद्रायैकधनविदआतुभ्यमिंद्रःप्यायतामात्वमिंद्रायप्यायस्वाप्याययस्मान्सखीन्त्स
न्यामेधयास्वस्तितेदेवसोमसुत्यामशीयेष्टारायःप्रेषेभगायऋतमृतवादिभ्योनमोदि
वेनमःपृथिव्याअग्नेव्रतपतेत्वंव्रतानांव्रतपतिरसियाममतनूरेषासात्वयि॥१॥या
तवतनूरियꣳसामयिसहनौव्रतपतेव्रतिनोर्व्रतानियातेअग्नेरुद्रियातनूस्तयानः
पाहितस्यास्तेस्वाहायातेअग्नेयाशयारजाशयाहराशयातनूर्वर्षिष्ठागह्वरेष्ठोग्रं
वचोअपावधींत्वेषंवचोअपावधींꣳस्वाहा॥२॥त्वयिचत्वारिꣳशच्च॥११॥ ॥वित्ता
यनीमेसितिक्तायनीमेस्यवतान्मानाथितमवतान्माव्यथितंविदेरग्निर्नभोनामाग्ने ॥१२॥

अंगिरोयोस्यांपृथिव्यामस्यायुषानाम्नेहियत्तेनाधृष्टंनामयज्ञियंतेनत्वादधेग्ने
अंगिरोयोद्वितीयस्यांतृतीयस्यांपृथिव्यामस्यायुषानाम्नेहियत्तेनाधृष्टंनाम॥१॥य
ज्ञियंतेनत्वादधेसिंहीरसिमहिषीरस्यूरुप्रथस्वोरुतेयज्ञपतिःप्रथतांध्रुवासिदेवे
भ्यःशुंधस्वदेवेभ्यःशुंभस्वेंद्रघोषस्त्वावसुभिःपुरस्तात्पातुमनोजवास्त्वापितृभि
र्दक्षिणतःपातुप्रचेतास्त्वारुद्रैःपश्चात्पातुविश्वकर्मात्वादित्यैरुत्तरतःपातुसिंहीर
सिसपत्नसाहीस्वाहासिंहीरसिसुप्रजावनिस्वाहासिंहीः॥२॥असिरायस्पोषव
निस्वाहासिंहीरस्यादित्यवनिस्वाहासिंहीरस्यावहदेवांदेवयतेयजमानायस्वाहा
भूतेभ्यस्त्वाविश्वायुरसिपृथिवींदृंहध्रुवक्षिदस्यंतरिक्षंदृंहाच्युतक्षिदसिदिवंदृ
ंहाग्नेर्भस्मास्यग्नेःपुरीषमसि॥३॥नामसुप्रजावनिस्वाहासिंहीःपंचत्रिंशच्च॥१२॥

युंजतेमनउतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्यबृहतोविपश्चितः॥विहोत्रादधेवयुनाविदेक
इन्महीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिः॥सुवाग्देवदुर्यांॅआवददेवश्रुतौदेवेष्वाघोषेथामा
नोवीरोजायतांकर्मण्योयंॅसर्वेनुजीवामयोबहूनामसद्वशी॥इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रे
धानिदधेपदं॥समूढमस्य॥१॥पांᳬसुरइरावतीधेनुमतीहिभूतंॅसूयवसिनीम
नवेयशस्ये॥व्यस्कभ्नारोदसीविष्णुरेतेदाधारपृथिवीमभितोमयूखैः॥प्राचीप्रे
तमध्वरंकल्पयंतीऊर्ध्वंयज्ञंनयतंमाजीह्वरतमत्रेरमेथांवर्ष्मन्पृथिव्यादिवो
वाविष्णवुतवापृथिव्यामहोवाविष्णवुतवांतरिक्षाद्धस्तौपृणस्वबहुभिर्वसव्यै
राप्रयछ॥२॥दक्षिणादोतसव्यात्॥विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंयःपार्थिवानिवि
ममेरजांᳬसियोअस्कभायदुत्तरंᳬसधस्थंविचक्रमाणस्त्रेधोरुगायोविष्णोररा

टमसिविष्णोः पृष्ठमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्ध्रुवमसिवैष्णव
मसिविष्णवेत्वा॥३॥अस्मयक्षैकान्नचेत्वारिंशाच्च॥१३॥ ॥कृणुष्वपाजःप्रसितिंन
पृथ्वींयाहिराजेवामवाँ२इभेन॥तृष्वीमनुप्रसितिंद्रूणानोस्तासिविध्यरक्षसस्त
पिष्ठैः॥तवभ्रमासआशुयापतंत्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः॥तपूंष्यग्नेजुह्वाप
तंगानसंदितोविसृजविष्वगुल्काः॥प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोअ
स्याअदब्धः॥योनोदूरेअघशंसः॥१॥योअंत्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत्॥उदग्ने
तिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यमित्राँ२ओषतात्तिग्महेते॥योनोअरातिंसमिधानचक्रेनीचातं
धक्ष्यतसंनशुष्कं॥ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने॥अवस्थिरा
तनुहियातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहिशत्रून्॥सते॥२॥जानातिसुमतिंयविष्ठय

ईवतेब्रह्मणेगातुमैरत्॥विश्वान्यस्मैसुदिनानिरायोद्युम्नान्यर्योविदुरोअभिद्यौत्॥
सेदग्नेअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्त्वानित्येनहविषायउक्थैः॥पिप्रीषतिस्वआयुषिदुरो
णेविश्वेदस्मैसुदिनासासदिष्टिः॥अर्चामितेसुमतिंघोष्यर्वाक्संतेवावाताजरतां॥३॥
इयंगीः॥स्वश्वास्त्वासुरथामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधारयेरनुद्यून्॥इहत्वाभूर्याचरे
दुपत्मंदोषावस्तर्दीदिवांसमनुद्यून्॥क्रीळंतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युम्नातस्थि
वांसोजनानां॥यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्योअग्नउपयातिवसुमतारथेन॥तस्यत्राता
भवसितस्यसखायस्तआतिथ्यमानुषग्जुजोषत्॥महोरुजामि॥४॥बंधुतावचो
भिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय॥त्वंनोअस्यवचसश्चिकिद्धिहोतर्यविष्ठसुक्रतोद
मूनाः॥अस्वप्नजस्तरणयःसुशेवाअतंद्रासोवृकाअश्रमिष्ठाः॥तेपायवःसध्रियंचो

निषद्याग्नेतवनःपांत्वमूर॥येपायवोमामतेयंतेअग्नेपश्यंतोअंधंदुरितादरक्षन्॥
ररक्षतान्सुकृतोविश्ववेदादिप्संतइद्रिपवोनाह॥५॥देभुः॥त्वयावयंसधन्यस्त्वोता
स्तवप्रणीत्यश्यामवाजान्॥उभाशंसासूदयसत्यतातेनुष्ठुयाकृणुह्यह्रयाण॥अ
यातेअग्नेसमिधाविधेमप्रतिस्तोमंशस्यमानंगृभाय॥दहाशसोरक्षसःपाह्यस्मां
द्रुहोनिदोमित्रमहोअवद्यात्॥रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामि
शर्म॥शिशानोअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवा॥६॥सरिषःपातुनक्तं॥विज्योतिषा
बृहताभात्यग्निराविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा॥प्रादेवीर्मायाःसहतेदुरेवाःशिशीतेशृंगेर
क्षसेविनिक्षे॥उतस्वानासोदिविषंत्वग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहंतवाउ॥मदेचिदस्यप्ररु
जंतिभामानवरंतेपरिबाधोअदेवीः॥७॥अघशंसःसतेजरतांरुजामिहृदिवेकच

॥प्र०स०२॥ ॥३५॥ त्वारिंशाच्च॥१४॥ ॥आपर्उंदंत्वाकूत्यैदेवीमियंतेवस्व्यस्यंश्रनोतेसोमंतउदायुषाम
च्यवस्त्वाग्नेरातिथ्यमंश्रुरंश्रुर्वित्तायनीमेसियुंजतेकृणुष्वपाजश्चतुर्दश॥१४॥ ॥आ
पोवस्व्येसियातेवेयंगौश्चतुस्त्रिंशत्॥३४॥ ॥आपर्उंदंत्वदेवीः॥ ॥छ॥ ॥हरिःॐ॥
॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यामाददेभ्रि
रसिनारिरसिपरिलिखितंरक्षःपरिलिखिताअरातयइदमहंरक्षसोग्रीवाअपि
कृंतामियोस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मइदमस्यग्रीवाअपिकृंतामिदिवेत्वांतरिक्षाय
त्वापृथिव्यैत्वाशुंधतांलोकःपितृषदनोयवोसियवयास्मद्वेषः॥१॥यवयारातीःपि
तृणांसदनमस्युद्दिवंस्तभानांतरिक्षंपृणपृथिवींदृंहद्युतानस्त्वामारुतोमि
नोतुमित्रावरुणयोर्ध्रुवेणधर्मणाब्रह्मवनिंत्वाक्षत्रवनिंस्रुप्रजावनिंरायस्पो ॥३५॥

प्रवन्निंपर्यूहामिब्रह्मदृंहक्षत्रंदृंहप्रजांदृंहरायस्पोषंदृंहघृतेनद्यावापृथिवी
आपृणेथामिंद्रस्यसदोसिविश्वजनस्यछायापरित्वागिर्वणोगिरइमाभवंतुविश्वतो
वृद्धायुमनुवृद्धयोजुष्टाभवंतुजुष्टयइंद्रस्यस्यूरसीद्रस्यध्रुवमस्यैंद्रमसीद्रायत्वा
॥२॥द्वेषइमाअष्टादशाच॥१॥ ॥रक्षोहणोवलगहनौवैष्णवान्खनामीदमहंतंव
लगमुद्वपामियन्नःसमानोयमसमानोनिचखानेदमेनमधरंकरोमियोनःसमा
नोयोसमानोरातीयतिगायत्रेणछंदसावबाढोवलगःकिमत्रभद्रंतन्नौसहविरा
डसिसपत्नहासम्राडसिभ्रातृव्यहास्वराडस्यभिमातिहाविश्वाराडसिविश्वा
सांनाष्ट्राणांहंता॥१॥रक्षोहणोवलगहनःप्रोक्षामिवैष्णवान्रक्षोहणोवलग
हनोवनयामिवैष्णवान्यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीःरक्षोहणोवलगहनौ

॥प्र०स०३॥ वेस्तृणामिवैष्णवान्त्रक्षोहणोवलगहनोभिजुहोमिवैष्णवान्त्रक्षोहणोवलगहना
॥३६॥ वुपदधामिवैष्णवीरक्षोहणौवलगहनौपर्यूहामिवैष्णवीरक्षोहणौवलगहनौपरि
स्तृणामिवैष्णवीरक्षोहणौवलगहनौवैष्णवीबृहन्नसिबृहद्ग्रावाबृहतीमिंद्राय
वाचंवद॥२॥हंतेंद्रायद्वेच॥२॥ ॥विभूरसिप्रवाहणोवन्हिरसिहव्यवाहनःश्वात्रो
सिप्रचेतास्तुथोसिविश्ववेदाउशिगसिकविरंघारिरसिबंभारिरवस्युरसिदुवस्वां
छुंध्यूरसिमार्जालीयःसम्राडसिकृशानुःपरिषद्योसिपवमानःप्रतक्वासिनभस्वा
नसंमृष्टोसिहव्यसूदऋतधामासिसुवर्ज्योतिर्ब्रह्मज्योतिरसिसुवर्धामाजोस्ये
कपादहिरसिबुध्नियोरौद्रेणानीकेनपाहिमाग्नेपिपृहिमामामाहिंसीः॥१॥अ
नीकेनाष्टौच॥३॥ ॥त्वंसोमतनूकृद्भ्योद्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यउरुयंतासिवरूथंस्वा ॥१६

हाजुषाणोअप्तुराज्यस्यवेतुस्वाहायन्नोअग्निर्वरिवःकृणोत्वयंमृधःपुरएतुप्रभिंदं
न्॥अयंशत्रूंजयतुजर्हृषाणोयंवाजंजयतुवाजसातौ॥उरुविष्णोविक्रमस्वोरु
क्षयायनःकृधि॥घृतंघृतयोनेपिबप्रप्रयज्ञपतिंतिर॥सोमोजिगातिगातुवित्॥१॥
देवानामेतिनिष्कृतमृतस्ययोनिमासदमदित्याःसदोस्यदित्याःसदआसीदेषवोदेवस
वितःसोमस्तंरक्षध्वंमावोदभदेतत्वंसोमदेवोदेवानुपागाइदमहंमनुष्योमनुष्या
त्सहप्रजयासहरायस्पोषेणनमोदेवेभ्यःस्वधापितृभ्यइदमहंनिर्वरुणस्यपाशात्स्व
वरभि॥२॥विस्वेषंवैश्वानरंज्योतिरग्नेव्रतपतेत्वंव्रतानांव्रतपतिरसियाममतनू
स्त्वय्यभूदियंसामयियातवतनूर्मय्यभूदेषासात्वयियथायथंनौव्रतपतेव्रतिनो
र्व्रतानि॥३॥गातुविदभ्येकत्रिंशच्च॥४॥ ॥अत्यन्यानगान्नान्यानुपागामर्वाक्त्वा

॥प्र०स०३॥
॥१७॥

परैरविदंपरोवैरैस्तंत्वाजुषेवैष्णवंदेवयज्यायैदेवस्त्वासवितामध्वानक्त्वोषधेत्रा
यस्वैनꣳस्वधितेमैनꣳहिꣳसीर्दिवमग्रेणमालेखीरंतरिक्षंमध्येनमाहिꣳसीःपृथिव्या
संभववनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवयꣳरुहेमयंत्वायꣳस्वधितिस्तेतिजा
नःप्रणिनायमहतेसौभगायाछिन्नोरायःसुवीरः॥१॥यंदशेच॥५॥ ॥पृथिव्यैत्वांतरिक्षा
यत्वादिवेत्वाशुंधतांलोकःपितृषदनोयवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीःपितृणाꣳस
दनमसिस्वावेशोस्यग्रेगानेतृणांवनस्पतिरधित्वास्थास्यतितस्यवित्तांदेवस्त्वास
वितामध्वानक्तुसुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यउद्दिवꣳस्तभानांतरिक्षंपृणपृथिवीमु
परेणदृꣳहतेतेधामान्युश्मसि॥१॥गमध्येगावोयत्रभूरिशृंगाअयासः॥अत्राहतदुरु
गायस्यविष्णोःपरमंपदमवभातिभूरेः॥विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे॥ ॥१७॥

इंद्रस्ययुज्यः सखा॥ तद्विष्णोः परमंपदं सदापश्यंतिसूरयः॥ दिवीवचक्षुराततं॥ ब्र
ह्मवनित्वाक्षत्रवनिं सुप्रजावनिं रायस्पोषवनिंपर्यूहामि ब्रह्मदं हक्षत्रंदं हप्रजां
दं हरायस्पोषंदं हपरिवीरसिपरित्वादैवीर्विशोव्ययंतांपरीमं रायस्पोषोयजमानं
मनुष्याअंतरिक्षस्यत्वासानाववगूहामि॥२॥उश्मसीपोषमेकान्नविं शतिश्च॥६॥ ॥
इषेत्वोपवीरस्यूपोदेवांदैवीर्विशः प्रागुर्वन्हीरुशिजोबृहतेधारयावसूनिहव्यातेस्वदं
तांदेवत्वष्टर्वसुरण्वरेवतीरमध्वमग्नेर्जनित्रमसिवृषणौस्थउर्वश्यस्यायुरसिपुरूर
वाघृतेनाक्तेवृषणंदधाथांगायत्रंछंदोनुप्रजायस्वत्रैष्टुभंजागतंछंदोनुप्रजायस्वभ
वतं॥१॥नः समनसौसमोकसावरेपसौ॥मायज्ञं हिं सिष्टंमायज्ञपतिंजातवेदसौ
शिवौभवतमद्यनः॥अग्नावग्निश्चरतिप्रविष्टऋषीणांपुत्रोअधिराजएषः॥स्वाहा

॥प्र०स०७॥ ऋत्यब्रह्मणातेजुहोमिमादेवानांमिथुयाकर्भागधेयं॥२॥भवतमेकत्रिंशच्च॥७॥ ॥
॥१८॥ आददऋतस्यत्वादेवहविःपाशेनारभेधर्षामानुषामानुषानद्भ्यस्त्वौषधीभ्यःप्रोक्षा
म्यपांपेरुरसिस्वात्तंचित्सदेवंहव्यमापोदेवीस्वदतैनंसंतेप्राणोवायुनागच्छतांसंय
जत्रैरंगानिसंयज्ञपतिराशिषाघृतेनाक्तौपशुंत्रायेथांरेवतीर्यज्ञपतिंप्रियधाविशतो
रोअंतरिक्षसजूर्देवेन॥१॥वातेनास्यहविषस्त्मनायजसमस्यतनुवाभववर्षोवर्षी
यसियज्ञेयज्ञपतिंधाःपृथिव्याःसंपृचःपाहिनमस्तआतानानर्वाप्रेहिघृतस्यकुल्याम
नुसहप्रजयासहरायस्पोषेणापोदेवीःशुद्धायुवःशुद्धायूयंदेवानंऊढ्वंशुद्धावयंपरि
विष्टाःपरिवेष्टारोवोभूयास्म॥२॥देवेनचतुश्चत्वारिंशच्च॥८॥ ॥वाक्तआप्यायतांप्रा
णस्तआप्यायतांचक्षुस्तआप्यायतांश्रोत्रंतआप्यायतांयातेप्राणांछुग्जगामयाच ॥१८॥

क्रुयश्रीर्त्वंयत्तेक्रूरंयदास्थितंतत्तआप्यायतांतत्तएतेनशुंधतांनाभिस्तआप्यायतांपा
युस्तआप्यायतांशुद्धाश्चरित्राःशमद्भ्यः॥१॥शमोषधीभ्यःशंपृथिव्यैशमहोभ्यामो
षधेत्रायस्वैनंस्वधितेमैनंहिंसीरक्षसांभागोसीदमहंरक्षोधमंतमोनयामियो
स्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मइदमेनमधमंतमोनयामीषेत्वाघृतेनद्यावापृथिवीप्रोर्णुवाथा
मच्छिन्नोरायःसुवीरउर्वंतरिक्षमन्विहिवायोवीहिस्तोकानांस्वाहोर्ध्वनभसंमारु
तंगच्छतं॥२॥अग्नोवीहिपंचच॥९॥ ॥संतेमनसामनःसंप्राणेनप्राणोजुष्टंदेवेभ्यो
हव्यंघृतवत्स्वाहैंद्रःप्राणोअंगेअंगेनिदीध्यदैंद्रोपानोअंगेअंगेविबोभुवद्देवत्वष्टर्भू
रितेसंसमेतुविषुरूपायत्सलक्ष्माणोभवथदेवत्रायंतमवसेसखायोनुत्वामातापि
तरोमदंतुश्रीरस्यग्निस्त्वाश्रीणात्वापःसमरिणन्वातस्य॥१॥त्वाध्रज्यैपूष्णोरंह्याअ

पामोषधीनाꣳरोहिष्यै घृतंघृत पावानःपिबतवसांवसापावानःपिबतांतरिक्षस्यह
विरसिस्वाहात्वांतरिक्षायदिशःप्रदिशआदिशोविदिशउद्दिशस्वाहादिग्भ्योनमोदि
ग्भ्यः॥१॥वातस्याष्टाविꣳशतिश्च॥१०॥ ॥समुद्रंगछस्वाहांतरिक्षंगछस्वाहादेवꣳ
सवितारंगछस्वाहाहोरात्रेगछस्वाहामित्रावरुणौगछस्वाहासोमंगछस्वाहायज्ञं
गछस्वाहाछंदाꣳसिगछस्वाहाद्यावापृथिवीगछस्वाहानभोदिव्यंगछस्वाहाग्निंवै
श्वानरंगछस्वाहाद्भ्यस्त्वौषधीभ्योमनोमेहार्दियछतनूंत्वचंपुत्रंनप्तारमशीयशुग
सितमभिशोचयोस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मोधाम्नोधाम्नोराजन्नितोवरुणनोमुंचय
दापोअघ्न्यावरुणेतिशपामहेततोवरुणनोमुंच॥१॥असिषड्विꣳशतिश्च॥११॥ ॥
हविष्मतीरिमाआपोहविष्मांदेवोअध्वरोहविष्माꣳआविवासतिहविष्माꣳअस्तुसूर्यः॥ ॥१९॥

अग्नेर्वोपन्नगृहस्यसदसिसादयामिसुम्नायसुम्निनीःसुम्नेमाधत्तेंद्राग्न्योर्भागधे
यीस्थमित्रावरुणयोर्भागधेयीस्थविश्वेषांदेवानांभागधेयीस्थयज्ञेजागृत॥१॥ह
विष्मतीश्चतुस्त्रिंशत्॥१२॥ ॥हृदेत्वामनसेत्वादिवेत्वासूर्यायत्वोर्ध्वमिममध्वरंकृधि
दिविदेवेषुहोत्रायच्छसोमराजन्नेह्यवरोहमाभेर्मासंविक्थामात्वाहिंसिषंप्रजास्त्व
मुपावरोहप्रजास्त्वामुपावरोहंतुशृणोत्वग्निःसमिधाहवंमेशृण्वंत्वापोधिषणाश्चदे
वीः॥शृणोतग्रावाणोविदुषोनु॥१॥यज्ञंशृणोतुदेवःसविताहवंमे॥देवीरापोअपां
नपाद्यऊर्मिर्हविष्यइंद्रियावान्मदिंतमस्तंदेवेभ्योदेवत्राधत्तशुक्रंशुक्रपेभ्योयेषां
भागस्थस्वाहाकार्षिरस्यपापांमृध्नंसमुद्रस्यवोक्षित्याउन्नये॥यमग्नेपृत्सुमर्त्यमा
वोवाजेषुयंजुनाः॥सयंताशश्वतीरिषः॥२॥नुसप्तचत्वारिंशच्च॥१३॥ ॥त्वमग्नेरु

॥अ०स०३॥ द्रोअसुरोमहोदिवस्त्वंशर्धोमारुतंपृक्षईशिषे॥त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयस्त्वंपूषा
॥२०॥ विधतःपासिनुत्मना॥आवोराजानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययजंरोदस्योः॥अग्निं
पुरातनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसेकृणुध्वं॥अग्निर्होतानिषसादायजीयानुपस्थे
मातुःसुरभाउलोके॥युवाकविःपुरुनिष्ठः॥१॥ऋतावाधर्ताकृष्टीनामुतमध्यइद्धः॥सा
ध्वीमकर्देववीतिंनोअद्ययज्ञस्यजिह्वामविदामगुह्यां॥सआयुरागात्सुरभिर्वसानो
भद्रामकर्देवहूतिंनोअद्य॥अक्रंददग्निस्तनयन्निवद्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन्॥
सद्योजज्ञानोविहीमिद्धोअख्यदारोदसीभानुनाभात्यंतः॥त्वेवसूनिपुर्वणीक॥२॥हो
तर्दोषावस्तोरेरिरेयज्ञियासः॥क्षामेवविश्वाभुवनानियस्मिंत्संसौभगानिदधिरेपा
वके॥तुभ्यंताअंगिरस्तमविश्वाःसुक्षितयःपृथक्॥अग्नेकामाययेमिरे॥अश्याममतं ॥२०॥

कामममग्नेतवोत्यश्यामेरयिंरयिवःसुवीरं॥अश्याममवाजमभिवाजयंतोश्यामद्युम्नम
जराजरंते॥श्रेष्ठंयविष्ठभारताग्नेद्युमंतमाभर॥३॥वसोपुरुस्पृहंरयिं॥सश्वितानस्तन्य
तूरोचनस्थाअजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः॥यःपावकःपुरुतमःपुरूणिपृथून्यग्निरनुया
तिभर्वन्॥आयुष्टेविश्वतोदधदयमग्निर्वरेण्यः॥पुनस्तेप्राणआयतिपरायक्ष्मंसुवा
मिते॥आयुर्दाअग्नेहविषोजुषाणोघृतप्रतीकोघृतयोनिरेधि॥घृतंपीत्वामधुचारुग
व्यंपितेवपुत्रमभिरक्षतादिमं॥तस्मैतेप्रतिहर्यतेजातवेदोविचर्षणे॥अग्नेजनामिसु
ष्टुतिं॥दिवस्परिप्रथमंजज्ञेअग्निरस्मद्द्वितीयंपरिजातवेदाः॥तृतीयमप्सुनृमणाअ
जस्रमिंधानएनंजरतेस्वाधीः॥शुचिःपावकवंद्योग्नेबृहद्विरोचसे॥त्वंघृतेभिराहुतः॥
दृशानोरुक्मउर्व्याव्यद्यौद्दुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः॥अग्निरमृतोअभवद्वयोभिः॥५॥य

प्र०स०३॥
॥२१॥

दैनंद्योरजनयत्सुरेताः॥आयदिषेनृपतिंतेजआनट्शुचिरेतोनिषिक्तंद्योरभीके॥
अग्निःशर्धमनवद्यंयुवानंस्वाधियंजनयत्सूदयच्च॥सतेजीयसामनसात्वोतउत
शिक्षस्वपत्यस्यशिक्षोः॥अग्नेरायोनृतमस्यप्रभूतौभूयामतेसुष्टुतयश्चवस्वः॥अ
ग्नेसहंतमाभरद्युम्नस्यप्रासहारयिं॥विश्वायः॥६॥चर्षणीरभ्यासावाजेषुसासह
त्॥तमग्नेपृतनासहंरयिंसहस्वआभर॥त्वंहिसत्योअद्भुतोदातावाजस्यगोमतः
॥उक्षान्नायवशान्नायसोमपृष्ठायवेधसे॥स्तोमैर्विधेमाग्नये॥वद्माहिसूनोअस्यद्म
सद्वाचक्रेअग्निर्जनुषाज्मान्नं॥सत्वन्नऊर्जसनऊर्जंधाराजेववजेरवृकेक्षेष्यंतः॥अग्न
आयूंषि॥७॥पवसआसुवोर्जमिषंचनः॥आरेबाधस्वदुच्छुनां॥अग्नेपवस्वस्वपा
अस्मेवर्चःसुवीर्यं॥दधत्पोषंरयिंमयि॥अग्नेपावकरोचिषामंद्रयादेवजिह्वया॥आ ॥२१॥

देवान्वेक्षियक्षिच॥सनःपावकदीदिवोग्नेदेवांइहावह॥उपयज्ञंहविश्चनः॥अग्निः
शुचिव्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिःकविः॥शुचीरोचतआहुतः॥उदग्नेशुचयस्तवशुक्रा
भ्राजंतईरते॥तवज्योतींष्यर्चयः॥८॥पुरुनिष्ठःपुर्वणीकभरामिवयोभिर्यआयूंषिवि
प्रःशुचिश्चतुर्दशश्च॥१४॥ ॥छ॥ ॥देवस्यरक्षोहणोविभूस्त्वंसोमात्यन्यानगांपृथि
व्याइषेत्वाददेवान्केसंतेसमुद्रंहविष्मतीहदेत्वमग्नेरुद्रश्चतुर्दश॥१४॥ ॥देवस्य
गमध्येहविष्मतीःपवस्वएकत्रिंशत॥३१॥ ॥देवस्यार्चयः॥ ॥हरिःॐ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥
म आदद्ग्रावास्यध्वरकृद्देवेभ्योगंभीरमिमध्वरंकृध्युत्तमेनपविनेंद्रायसोमंसुषुतंम
धुमंतंपयस्वंतंवृष्टिवनिमिंद्रायत्वावृत्रघ्नइंद्रायत्वावृत्रतुरइंद्रायत्वाभिमातिघ्नइंद्रा
यत्वादित्यवतइंद्रायत्वाविश्वदेव्यावतेश्वात्रास्थवृत्रतुरोराधोगूर्ताअमृतस्यपत्नीस्ता

।प्र०स०४॥ देवीर्देवत्रेमंयुज्ञंधत्तोपहूताः सोमस्यपिबतोपहूतोयुष्माकं॥१॥सोमःपिबतुयत्तेसो
॥२२॥ मदिविज्योतिर्यत्पृथिव्यांयदुरावंतरिक्षेतेनास्मैयजमानायोरुरायाकृध्यधिदात्रेवो
चोधिषणेवीडूसतीवीडयेथामूर्जंदधाथामूर्जंमेधत्तंमावांहिंसिषंमामाहिंसि
ष्टंप्रागपागुदगधराक्तास्त्वादिशआधावंत्वंबनिधरा॥यत्तेसोमादाभ्यंनामजागृवि
तस्मैतेसोमसोमायस्वाहा॥२॥युष्माकंस्वरुयत्तेनवंच॥१॥ ॥वाचस्पतयेपव
स्ववाजिन्वृषावृष्णोअंशुभ्यांगभस्तिपूतोदेवोदेवानांपवित्रमसियेषांभागोसि
तेभ्यस्त्वास्वांकृतोसिमधुमतीर्नइषस्कृधिविश्वेभ्यस्त्वेंद्रियेभ्योदिव्येभ्यःपार्थि
वेभ्योमनस्त्वाष्टूर्वंतरिक्षमन्विहिस्वाहात्वासुभवःसूर्यायदेवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्य
एषतेयोनिःप्राणायत्वा॥१॥वाचःसप्तचत्वारिंशत॥२॥ ॥उपयामगृहीतोस्यंत ॥२२॥

यंछमघवन्पाहिसोममुरुष्यरायःसमिषोयजस्वांतस्तेदधामिद्यावापृथिवीअं
तरुर्वंतरिक्षंसजोषादेवैरवरैःपरैश्चांतर्यामेमघवन्मादयस्वस्वांकृतोसिमधु
मतीर्नइषस्कृधिविश्वेभ्यस्त्वेंद्रियेभ्योदिव्येभ्यःपार्थिवेभ्योमनस्त्वाष्टुर्वंतरिक्षमन्वि
हिस्वाहात्वासुभवःसूर्यायदेवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्यएषतेयोनिरपानायत्वा॥३॥देवे
भ्यःसप्तच॥३॥ ॥आवायोभूषशुचिपाउपनःसहस्रंतेनियुतोविश्ववार॥उपोते
अंधोमद्यमयामियस्यदेवदधिषेपूर्वपेयं॥उपयामगृहीतोसिवायवेत्वेंद्रवायूइ
मेसुताः॥उपप्रयोभिरागतमिंदवोवामुशंतिहि॥उपयामगृहीतोसीन्द्रवायुभ्यां
त्वैषतेयोनिःसजोषाभ्यांत्वा॥१॥आवायोत्रिचत्वारिंशत॥४॥ ॥अयंवांमित्राव
रुणासुतःसोमऋतावृधा॥ममेदिहश्रुतंहवं॥उपयामगृहीतोसिमित्रावरुणा

॥ प्र०स०४॥ भ्यांत्वैषतेयोनिर्ऋतायुभ्यांत्वा॥१॥अयंवांविंशतिः॥५॥ ॥यावांकशामधुमत्यश्वि
॥२३॥ नासूनृतावती॥तयायज्ञंमिमिक्षतं॥उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यांत्वैषतेयोनिर्माध्वी
भ्यांत्वा॥१॥यावामष्टादश॥६॥ ॥प्रातर्युजौविमुच्येथामश्विनावेहगच्छतं॥अस्यसो
मस्यपीतये॥उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यांत्वैषतेयोनिरश्विभ्यांत्वा॥१॥प्रातर्युजावे
कांनविंशतिः॥७॥अयंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाज्योतिर्जरायूरजसोविमाने॥इम
मपांसंगमेसूर्यस्यशिशुंनविप्रामतिभीरिहंति॥उपयामगृहीतोसिशंडायत्वैषते
योनिर्वीरतांपाहि॥१॥अयंवेनःपंचविंशतिः॥८॥ ॥तंप्रत्नथापूर्वथाविश्वथेम
थाज्येष्ठतातिंबर्हिषदंस्वर्विदंप्रतीचीनंवृजनंदोहसेगिराधुंजयंतमनुयासु
वर्धसे॥उपयामगृहीतोसिमर्कायत्वैषतेयोनिःप्रजाःपाहि॥१॥तंषड्विंशतिः॥९॥ ॥२३॥

ये दैवा दिव्येकादशस्छ पृथिव्यामध्येकादशस्था प्सुक्षदो महिनैकादशस्छ ते दैवा य
ज्ञमिमं जुषध्वमुपयामगृहीतोस्याग्रयणोसि स्वाग्रयणो जिन्व यज्ञं जिन्व यज्ञपतिम
भिसवनापाहि विष्णुस्त्वां पातु विशं त्वं पाहीन्द्रियेणैष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥१॥ये
देवास्त्रिचत्वारिꣳशत्॥१०॥ ॥त्रिꣳशत्त्रयश्च गणिनो रुजंतो दिवꣳ रुद्राः पृथिवीं च सचं
ते॥एकादशासो अप्सुषदः सुतꣳ सोमं जुषंताꣳ सवनाय विश्वे॥उपयाम गृहीतोस्या
ग्रयणोसि स्वाग्रयणो जिन्व यज्ञं जिन्व यज्ञपतिमभि सवना पाहि विष्णुस्त्वां पातु विशं
त्वं पाहीन्द्रियेणैष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥१॥त्रिꣳशद्विचत्वारिꣳशत्॥११॥उप
यामगृहीतोसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत उक्थायुवे यत्त इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्ण
वे त्वैष ते योनिरिन्द्राय त्वोक्थायुवे॥१॥उपयामगृहीतो द्वाविꣳशतिः॥१२॥ ॥मूर्धानं सि

॥प्र०स०७॥ द्दिवोअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतायजातमग्निं॥कविꣳसम्राजमतिथिंजनानामासन्ना
॥२४॥ पात्रंजनयंतदेवाः॥उपयामगृहीतोस्यग्नयेत्वावैश्वानरायध्रुवोसिध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां
ध्रुवतमोच्युतानामच्युतक्षित्तमएषतेयोनिरग्नयेवैश्वानराय॥१॥मूर्धानंपंचत्रिꣳ त्वा
शत्॥१३॥ ॥मधुश्चमाधवश्चशुक्रश्चशुचिश्चनभश्चनभस्यश्चेषश्चोर्जश्चसहश्चस
हस्यश्चतपश्चतपस्यश्चोपयामगृहीतोसिसꣳसर्पोस्यꣳहस्पत्यायत्वा॥१॥मधुस्त्रिꣳ
शत्॥१४॥ ॥इंद्राग्नीआगतꣳसुतंगीर्भिर्नभोवरेण्यं॥अस्यपातंधियेषिता॥उपयाम
इंद्राग्नीवि गृहीतोसीद्राग्निभ्यांत्वैषतेयोनिरिंद्राग्निभ्यांत्वा॥१॥१५॥ ॥ओमासश्चर्षणीधृतोवि ~~इंद्र एकाग्नी~~
९ शातिः श्वेदेवासआगत॥दाश्वाꣳसोदाशुषःसुतं॥उपयामगृहीतोसिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यए
षतेयोनिर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥१॥ ~~इंद्राग्नी~~ओमासोविꣳशतिर्विꣳशतिः॥१६॥ ॥मरुत्वं ॥२४॥

तंवृषभंवावृधानमकवारिंदिव्यंशासमिंद्रं॥विश्वासाहमवसेनूतनायोग्रंसहो
दामिहतंहुवेम॥उपयामगृहीतोसींद्रायत्वामरुत्वतएषतेयोनिरिंद्रायत्वामरुत्व
ते॥१॥मरुत्वंतंषड्विंशतिः॥१७॥ ॥इंद्रमरुत्वइहपाहिसोमंयथाशार्यातेअपिबःसु
तस्य॥तवप्रणीतीतवशूरशर्मन्नाविवासंतिकवयःसुयज्ञाः॥उपयामगृहीतोसींद्रायत्वा
मरुत्वतएषतेयोनिरिंद्रायत्वामरुत्वते॥१॥१८॥ ॥मरुत्वांइंद्रवृषभोरणायपिबासो इंद्र॰कान्नत्रिं॰शत॥
ममनुष्वधंमदाय॥आसिंचस्वजठरेमध्वऊर्मिंत्वंराजासिप्रदिवःसुतानां॥उपयामगृ
हीतोसींद्रायत्वामरुत्वतएषतेयोनिरिंद्रायत्वामरुत्वते॥१॥इंद्रमरुत्वोमरुत्वानेकान मरुत्वानेकान्न त्रिं॰शत
त्रिंशदेकानत्रिंशत॥१९॥ ॥महांइंद्रोयओजसापर्जन्योवृष्टिमांइव॥स्तोमैर्व
त्सस्यवावृधे॥उपयामगृहीतोसिमहेंद्रायत्वैषतेयोनिर्महेंद्रायत्वा॥१॥महानेकानवि

॥प्र०स०८॥ ंशतिः॥२०॥ ॥महाँ२ इंद्रोनृवदाचर्षणिप्राउतद्विबर्हाअमिनःसहोभिः॥अस्मद्र्यि
॥२५॥ ग्वावृधेवीर्यायोरुःपृथुःसुकृतःकर्तृभिर्भूत्॥उपयामगृहीतोसिमहेंद्रायत्वैषतेयोनि
र्महेंद्रायत्वा॥१॥महान्नृवत्सप्तविं॑ शतिः॥२१॥ ॥कदाचनस्तरीरसिनेंद्रसश्चसिदाशु
षे॥उपोपेन्नुमघवन्भूयइन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यते॥उपयामगृहीतोस्यादित्येभ्यस्त्वा
॥कदाचनप्रयुच्छस्युभेनिपासिजन्मनी॥तुरीयादित्यसवनंतइंद्रियमातस्थावमृ
तंदिवि॥यज्ञोदेवानांप्रत्येतिसुम्नमादित्यासोभवतामृडयंतः॥आवोर्वाचीसुमति
र्ववृत्यादंहोश्चिद्यावरिवोवित्तरासत्॥विवस्वआदित्यैषतेसोमपीथस्तेनमंदस्व
तेनतृप्यतृप्यास्मतेवयंतर्पयितारोयादिव्यावृष्टिस्तयात्वाश्रीणामि॥१॥वःसप्तविं॑
शतिश्च॥२२॥ ॥वाममद्यसवितर्वाममुश्वोदिवेदिवेवाममस्मभ्यंसावीः॥वामस्यहि ॥२५॥

क्षयस्य देव भूरेरया धिया वाम भाजस्याम ॥ उपयामगृहीतोसि देवाय त्वा सवित्रे ॥१॥
वामंचतुर्विंꣳशतिः ॥२३॥ ॥ अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वꣳशिवेभिरद्यपरिपाहिनोग
यं ॥ हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नो अघशꣳस ईशत ॥ उपयामगृहीतोसि
देवाय त्वा सवित्रे ॥१॥ अदब्धेभिस्त्रयोविंꣳशतिः ॥२४॥ ॥ हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप
ह्वये ॥ सचेत्ता देवता पदं ॥ उपयामगृहीतोसि देवाय त्वा सवित्रे ॥१॥ हिरण्यपाणिंचतु
र्दश ॥२५॥ ॥ सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षे नम एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥
सुशर्माद्वादश ॥२६॥ ॥ बृहस्पतिसुतस्य त इंदो इंद्रियावतः पत्नीवंतं ग्रहं गृह्णाम्यग्ना२
इ पत्नीवाः३ सजूर्देवेन त्वष्ट्रा सोमंपिब स्वाहा ॥१॥ बृहस्पतिसुतस्य पंचदश ॥२७॥ ॥
हरिरसि हारियोजनो हर्योस्स्थाता वज्रस्य भर्ता पृश्नेः प्रेता तस्य ते देव सोमेष्टयजुषस्तुत

॥अ०स०८॥
॥२६॥

स्तोमस्यन्नास्तोक्थस्यहरिवंतंग्रहंगृह्णामिहरीस्थहर्योर्धानाःसहसोमाइंद्रायस्वाहा॥१॥
हरिःषड्विंशतिः॥२८॥ ॥अग्नआयूंषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः॥आरेबाधस्वदुच्छु
नां॥उपयामगृहीतोस्यग्नयेत्वातेजस्वतएषतेयोनिरग्नयेत्वातेजस्वते॥१॥अग्नेत्रयोवि
ंशतिः॥२९॥ ॥उत्तिष्ठन्नोजसासहपीत्वाशिप्रेअवेपयः॥सोममिंद्रचमूसुतं॥उपयाम
गृहीतोसींद्रायत्वोजस्वतएषतेयोनिरिंद्रायत्वोजस्वते॥१॥उत्तिष्ठन्नेकविंशतिः॥३०॥ ॥ क
तरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य॥विश्वमाभासिरोचनं॥उपयामगृहीतोसिसूर्या
यत्वाभ्राजस्वतएषतेयोनिःसूर्यायत्वाभ्राजस्वते॥१॥तरणिर्विंशतिः॥३१॥ ॥आप्या
यस्वमदिंतमसोमविश्वाभिरूतिभिः॥भवानःसप्रथस्तमः॥१॥आनव॥३२॥ ॥ईयु
ष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीमुषसंमर्त्यासः॥अस्माभिरूनुप्रतिचक्ष्याभूदोतेयंति ॥२६॥

येअपरीषुपश्यान्।।१।। ईयुरेकांनविंःशतिः।।३३।। ।।ज्योतिष्मतींत्वासादयामिज्योति
ष्कृतंत्वासादयामिज्योतिर्विदंत्वासादयामिभास्वतींत्वासादयामिज्वलंतींत्वासा
दयामिमल्मलाभवंतींत्वासादयामिदीप्यमानांत्वासादयामिरोचमानांत्वासादया
षं म्यजस्रांत्वासादयामिबृहज्ज्योतिंत्वासादयामिबोधयंतींत्वासादयामिजाग्रतींत्वा
सादयामि।।१।।ज्योतिष्मतीःषड्विंःशत्।।३४।। ।।प्रयासायस्वाहायासायस्वाहावि
यासायस्वाहासंयासायस्वाहोद्यासायस्वाहावयासायस्वाहाशुचेस्वाहाशोकाय
स्वाहातप्यत्वैस्वाहातपतेस्वाहाब्रह्महत्यायैस्वाहासर्वस्मैस्वाहा।।१।।प्रयासायचतु
र्विंःशतिः।।३५।। ।।चित्तंःसंतानेनभवंयक्नारुद्रंतनिम्नापशुपतिंःस्थूलहृदयेना
ग्निंःहृदयेनरुद्रंलोहितेनशर्वंमतस्नाभ्यांमहादेवमंतःपार्श्वेनौषिष्ठहनंःशिंगीनि

कोभ्याभ्यां॥१॥चित्र्त्तमष्टादश॥३६॥ ॥आतिष्ठवृत्रहन्रथंयुक्तातेब्रह्मणाहरी॥अ
र्वाचीनꣳसुतेमनोग्रावाकृणोतुवृग्नुना॥उपयामगृहीतोसीद्रायत्वाषोडशिनएषते
योनिरिंद्रायत्वाषोडशिने॥१॥आतिष्ठषड्विꣳशतिः॥३७॥ ॥इंद्रमिद्धरीवहतोप्र
तिधृष्टशवसमृषीणांचस्तुतीरुपयज्ञंचमानुषाणां॥उपयामगृहीतोसीद्रायत्वाषो
डशिनएषतेयोनिरिंद्रायत्वाषोडशिने॥१॥इंद्रंत्रयोविꣳशतिः॥३८॥ ॥असाविसो
मइंद्रतेशविष्ठधृष्णवागहि॥आत्वापृणक्त्विंद्रियꣳरजःसूर्यंनरश्मिभिः॥उपया
मगृहीतोसींद्रायत्वाषोडशिनएषतेयोनिरिंद्रायत्वाषोडशिने॥१॥असाविसप्त
विꣳशतिः॥३९॥ ॥सर्वस्यप्रतिशीवरीभूमिस्त्वापस्थआधिता॥स्योनास्मैसुषदा
भववयच्छास्मैशर्मसप्रथाः॥उपयामगृहीतोसीद्रायत्वाषोडशिनएषतेयोनिरिंद्रा ॥२७॥

सर्वस्यषड्विंशतिः॥

यत्वाषोडशिने॥१॥४०॥ ॥महाँ२ इंद्रो वज्रबाहुः षोडशी शर्मयछतु॥स्वस्तिनोम
घवाकरोतुहंतुपाप्मानंयोस्मांद्वेष्टि॥उपयामगृहीतोसीद्रायत्वाषोडशिनएषतेयो
निरिंद्रायत्वाषोडशिने॥१॥~~सर्वस्य~~महांत्षड्विंशतिः~~षड्विंशतिः~~॥४१॥ ॥सजोषा महान्षड्विंशतिः
इंद्रसगणोमरुद्भिःसोमंपिबवृत्रहंछूरविद्वान्॥जहिशत्रूँरपमृधोनुदस्वाथाभयं
कृणुहिविश्वतोनः॥उपयामगृहीतोसीद्रायत्वाषोडशिनएषतेयोनिरिंद्रायत्वा
षोडशिने॥१॥सजोषास्त्रिंशत्॥४२॥ ॥उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः॥दृ
शेविश्वायसूर्यं॥चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः॥आप्रा
द्यावापृथिवीअंतरिक्षंसूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्च॥अग्नेनयसुपथारायेअ
स्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान्॥युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेन

॥त्रै०सं०४॥ मेउक्निंविधेम॥दिवंगछसुवःपतनूपेण॥१॥वोनूपमभ्यैमिवयंसावयः॥तुथोवौवि
॥२८॥ श्ववेदाविभजतुवर्षिष्ठिअधिनाके॥एतत्तेअग्नेराधऐतिसोमच्युतंतन्मित्रस्यपथानं
युर्तस्यपथाप्रेतचंद्रदक्षिणायज्ञस्यपथास्कवितानयंतीब्राह्मणमद्यराध्यासमृ
षिमार्षेयंपितृमंतंपैतृमत्यंसुधातुदक्षिणंविसुवःपश्यव्यंतरिक्षंयतस्वसद
स्यैरस्महोत्रादेवत्रागछतमधुमतीःप्रदातारमाविशतानवहायास्मांदेवया
नेनपथेतस्कृतांलोकेसीदततन्नःसंस्कृतं॥२॥नूपेणसदस्यैरष्टादशच॥
॥४३॥ ॥धातारातिःसवितेदंजुषंतांप्रजापतिर्निधिपतिर्नोअग्निः॥त्वष्टाविष्णुः
प्रजयासंरराणोयजमानायद्रविणंदधातु॥समिंद्रणोमनसानेषिगोभिःस
ंसूरिभिर्मघवंत्संस्वस्त्या॥संब्रह्मणादेवकृतंयदस्तिसंदेवानांसुमत्याय ॥२८॥

त्रियानां॥संवर्च्चसापयसासंतनूभिरगन्महिमनसासꣳशिवेन॥त्वष्टानोअत्रव
रिवः कृणोतु॥१॥अनुमार्ष्टुतनुवोयद्विलिष्टं॥यद्द्यत्वाप्रयतियज्ञेअस्मिन्नग्नेहो
तारमवृणीमहीह॥ऋधगयाडृधगुताशमिष्ठाः प्रजानन्यज्ञमुपयाहिविद्वान्॥
स्वगावोदेवाः सदनमकर्मयआजग्मसवनेदंजुषाणाः॥जक्षिवाꣳसःपपिवाꣳस
श्चविश्वेस्मेधत्तवसवोवसूनि॥यानावहउशतोदेवदेवांतान्॥२॥प्रेरयस्वेअग्नेस
धस्थे॥वहमानाभरमाणाहवीꣳषिवसुंघर्मंदिवमातिष्ठतानु॥यज्ञयज्ञंगच्छयज्ञ
पतिंगच्छस्वांयोनिंगच्छस्वाहैषतेयज्ञोयज्ञपतेसहसूक्तवाकःसुवीरःस्वाहादे
वागातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनसस्पतइमंनोदेवदेवेषुयज्ञꣳस्वाहावाचिस्वा
हावातेधाः॥३॥कृणोतुतानष्टाचत्वारिꣳशच्च॥४४॥ ॥उरुꣳहिराजावरुणश्चका

॥प्र०स०४॥ ॥२९॥

रुसूर्यायपंथामन्वेतवाउ॥अपदेपादाप्रतिधातवेकरुतापवक्ताहृदयाविधश्चित्
॥शतंतेराजन्भिषजःसहस्रमुर्वीगंभीरासुमतिष्टेअस्तु॥बाधस्वद्वेषोनिर्ऋतिंप
राचैःकृतंचिदेनःप्रमुमुग्ध्यस्मत्॥अभिष्ठितोवरुणस्यपाशोग्नेरनीकमपआवि
वेश॥अपांनपात्प्रतिरक्षन्नसुर्यंदमेदमे॥१॥समिधंयक्ष्यग्ने॥प्रतितेजिह्वाघृतमु
च्चरण्येत्समुद्रेतेहृदयमप्स्वंतः॥संत्वाविशंत्वोषधीरुतापोयज्ञस्यत्वायज्ञपतेहवि
र्भिः॥सूक्तवाकेनमोवाकेविधेमावभृथनिचंकुणनिचेरुरसिनिचंकुणावदेवैर्दे
वकृतमेनोयाडवमर्त्यैर्मर्त्यकृतमुरोरानोदेवरिषस्पाहिसुमित्रानआपओषध
यः॥२॥संतुदुर्मित्रास्तस्मैभूयासुर्योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मोदेवीरापएषवोग
र्भस्तंवःसुप्रीतंसुभृतमकर्मदेवेषुनःसुकृतोब्रूतात्प्रतियुतोवरुणस्यपाशःप्र ॥२९॥

त्यस्तोवरुणस्यपाशाएधोस्येधिषीमहिसमिदसितेजोसितेजोमयिधेह्यपोअन्व
चारिषꣳरसेनसमसृक्ष्महि॥पयस्वाꣳअग्नआगमंतंमासꣳसृजवर्चसा॥३॥दमैद
मओषधयआपइं॥५५॥ ॥यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोमर्त्यंमर्त्योजोहवीमि॥जा
तवेदोयशोअस्मासुधेहिप्रजाभिरग्नेअमृतत्वमश्यां॥यस्मैत्वꣳसुकृतेजातवेदउलो
कमग्नेकृणवस्योनं॥अश्विनꣳसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतꣳरयिंनशतेस्वस्ति॥त्वेसुपु
त्रशवसोवृत्रन्कामकातयः॥नत्वामिंद्रातिरिच्यते॥उक्थउक्थेसोमइंद्रंममादनीथे
नीथेमघवानं॥१॥सुतासः॥यदीꣳसबाधःपितरंनपुत्राःसमानदक्षाअवसेहवंते॥अ
ग्नेरसेनतेजसाजातवेदोविरोचसे॥रक्षोहामीवचातनः॥अपोअन्वचारिषꣳरसेनस
मसृक्ष्महि॥पयस्वाꣳअग्नआगमंतंमासꣳसृजवर्चसा॥वसुर्वसुपतिर्हिकमस्यग्नेवि

॥अ०स०४॥ भा वस्क्रः॥ स्यामंतेस्क्रमुतावपि॥ त्वामग्नेवस्क्रपतिंवस्क्रनामभिप्रमंदे॥२॥ अध्वरे
॥३०॥ षुराजंन्॥ त्वयावाजंवाजयंतोजयेमाभिष्यामपृत्सुतीर्मर्त्यानां॥ त्वामग्नेवाजसा
तमंविप्रावर्धंतिस्क्रष्टुतं॥ सनोरास्वस्क्रवीर्यं॥ अयंनोअग्निर्वरिवःकृणोत्वयंमृधः
पुरएतुप्रभिंदन्॥ अयंशत्रूंजयतुजर्हृषाणोयंवाजंजयतुवाजसातौ॥ अग्निना
ग्निःसमिध्यतेकविर्गृहपतिर्युवा॥ हव्यवाड्जुह्वास्यः॥ त्वंह्यग्नेअग्निनाविप्रोवि
प्रेणसंत्सता॥ सखासख्यासमिध्यसे॥ उ दग्नेशुचयस्तवविज्योतिषा॥३॥ मु
घवानंमंदेह्यग्नेचतुर्दशाच॥४६॥ ॥७॥ वाचःप्राणायत्वा॥ उपयामगृहीतोस्य
पानायत्वा॥ आवायोवायवेसजोषाभ्यांत्वा॥ अयमृतायुभ्यांत्वा॥ यावामश्विभ्यां
माध्वीभ्यांत्वा॥ प्रातर्युजावश्विभ्यांत्वा॥ अयंवेनःशंडायत्वैषतेयोनिर्वीरतां ॥३०॥

पाहि॥तंमर्कायत्वैषतेयोनिःप्रजाःपाहि॥येदेवास्त्रिःंशदाग्रयणोसिविश्वेभ्य
स्त्वादेवेभ्यः॥उपयामगृहीतोसींद्रायत्वोक्थायुवे॥मूर्धानंमग्नयेत्वावैश्वानराय॥
मधुश्चसंसर्पोसि॥इंद्राग्नीद्राग्निभ्यांत्वा॥ओमासोविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥मरु
त्वंतंत्रीणींद्रायत्वामरुत्वते॥महांद्रमहेंद्रायत्वा॥कदाचनादित्येभ्यस्त्वा॥कदाचन
स्तरीर्विवस्वआदित्य॥इंदुःंशुचिरूपः॥वामंत्रीदेवायत्वासवित्रे॥सुशर्माविश्वेभ्य
स्त्वादेवेभ्यः॥बृहस्पतिस्त्वष्टासोमंपिबस्वाहा॥हरिरसिसहसोमाइंद्रायस्वाहा
॥अग्नआयूंःष्यग्नयेत्वातेजस्वते॥उत्तिष्ठन्निंद्रायत्वोजस्वते॥तरणिःसूर्यायत्वा
भ्राजस्वते॥आतिष्ठाद्याःषडिंद्रायत्वाषोडशिने॥उरुमायुष्टेयदेवामनुग्धि॥
अग्नाविष्णुमुमुक्तं॥परावेपंक्तयः॥देववेयेदेवाःपंक्तयौ॥परावैसवाचं॥भ्र

।प्र०स०४।। मिर्लेकुः सल्लेकः स्रुल्लेकः ।। विष्णोरुडुत्तमं ।। अंनपतेपुनस्त्वादित्याः ।। त्वंविचर्षणि ।।
।।३१।। यस्त्वाविरोचसे ।। अध्वरेषुस्रुष्टुतं ।। यस्त्वोदग्ने ।। प्रदेवंतंमर्जयंत ।। ।।आददेवाच
स्पतयउपयामगृहीतोस्यावायोअयंवांयावांप्रातर्युजोवयंवेनस्तंप्रत्नथायेदे
वास्त्रिंरशउपयामगृहीतोसिमूर्धानंमधुश्चेंद्राग्नीओमासोमरुत्वंतमिंद्रमरुत्वो
मरुत्वांन्महान्महान्वल्कदावाममदंब्येभिर्हिरण्यपाणिंरुक्तशर्मावृहस्पतिर्ह
रिरस्यग्नेउत्तिष्ठंतरणिरापप्रायस्त्वेयुष्टयेज्योतिष्मतीप्रयासायचित्तमातिष्ठंद्रु
मसाविसर्वस्यमहांत्सजोषावुडुत्वंधातोरुंहियस्त्वाषट्‌त्वारिंशत् ।।४६।। ।।
आददेयेदेवामहानुत्तिष्ठंत्सर्वस्यसंतुदुर्मित्राश्वतुःपंचाशत् ।।५४।। ।।आ
ददेविज्योतिषा ।। ।।छ।। ।।हरिःॐ ।। ।।छ।। ।।देवासुराःसंयत्ताआसंतेदेवा ।।३१।।

विजयमुपयंतोग्नौवामंवसुसन्यदधतेदमुनोभविष्यतियदिनोजेष्यंतीतितदग्निर्न्यका
मयततेनापाक्रामत्तद्देवाविजित्यावरुरुत्समानाअन्वायंतदस्यसहसादित्संतसो
रोदीद्यदरोदीत्तद्रुद्रस्यरुद्रत्वंयदश्र्वशीयततत॥ ॥रजतंहिरण्यमभवत्तस्मा
द्रजतंहिरण्यमदक्षिण्यमश्रुजंहियोबर्हिषिददातिपुरास्यसंवत्सराद्गृहेरुदं
तितस्माद्बर्हिषिनदेयंसोग्निरब्रवीद्भाग्यसान्यथवइदमितिपुनराधेयंतेकेवं
लमित्यब्रुवन्नृध्नवत्खलुसइत्यब्रवीद्योमद्देवत्यमग्निमादधाताइतितंपूषाध
त्ततेन॥२॥पूषार्ध्नोत्तस्मात्पौष्णाःपशवउच्यंतेतंत्वष्टाधत्ततेनत्वष्टार्ध्नोत्तस्मात्त्वा
ष्ट्राःपशवउच्यंतेतंमनुराधत्ततेनमनुरार्ध्नोत्तस्मान्मानव्यःप्रजाउच्यंतेतंधा
ताधत्ततेनधातार्ध्नोत्संवत्सरोवैधातातस्मात्संवत्सरंप्रजाःपशवोनुप्रजा

प्र०स०५ यंतेयएवंपुनराधेयस्यर्धिंवेद॥३॥ऋध्नोत्येवयोस्यैवंबंधुतांवेद्बंधुमान्भवति
३२ भागधेयंवाअग्निराहितइच्छमानःप्रजांपशून्यजमानस्योपदोद्रावोद्वास्यपुन
रादधीतभागधेयेनैवैनंसमर्धयत्यथोशांतिरेवास्यैषापुनर्वस्वोरादधीतैतद्वैपुन
राधेयस्यनक्षत्रंयत्पुनर्वसूस्वायामेवैनंदेवतायामाधायब्रह्मवर्चसीभवतिदर्भै
रादधात्ययातयामत्वायदर्भैरादधात्यद्भ्यएवैनमोषधीभ्योवरुध्याधत्तेपंचकपा
लःपुरोडाशोभवतिपंचवाऋतवऋतुभ्यएवैनमवरुध्याधत्ते॥४॥अशीयततन्ते
नवेददर्भैःपंचविंशतिश्च॥१॥ ॥परावाएषयज्ञंपशून्वपतियोग्निमुद्वासयते
पंचकपालःपुरोडाशोभवतिपांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवोयज्ञमेवपशूनवरुंधेवी
रहावाएषदेवानांयोग्निमुद्वासयतेनवाएतस्यब्राह्मणाऋतायवःपुरान्नमक्षन्पं ३२

त्त्यो याज्यानुवाक्याभवंतिपांक्तोयज्ञःपांक्तःपुरुषोदेवानेववीरंनिरवदायाग्निंपु
नरा॥१॥धत्तेशताक्षराभवंतिशतायुःपुरुषःशतेंद्रियआयुष्येवेंद्रियेप्रतितिष्ठतियद्वा
अग्निराहितोनर्ध्यतेज्यायोभागधेयंनिकामयमानोयदाग्नेयंसर्वंभवतिसैवास्य
र्धिःसंवाएतस्यगृहेवाक्सृज्यतेयोग्निमुद्वासयतेसवाचंसंसृष्टांयजमानईश्व
रोनुपराभवितोर्विभक्तयोभवंतिवाचोविधृत्यैयजमानस्यापराभावाय॥२॥विभ
क्तिंकरोतिब्रह्मैवतदकरुपांशुयजतियथावामंवसुविविदानोगूहतितादृगेव
तदग्निंप्रतिस्विष्टकृतंनिराहयथावामंवसुविविदानःप्रकाशंजिगमिषतितादृगेव
तद्विभक्तिमुक्त्वाप्रयाजेनवषट्करोत्यायतनादेवनैतियजमानोवैपुरोडाशःप
शवएतेआहुतीयदभितःपुरोडाशमेतेआहुती॥३॥जुहोतियजमानमेवाभि

यतःपृश्निभिःपरिगृह्णातिकृतयजुःसंभृतसंभारइत्याहुर्नसंभृत्याःसंभारानयजुः
कर्तव्यमित्यथोखलुसंभृत्याएवसंभाराःकर्तव्यंयजुर्यज्ञस्यसमृध्यैपुनर्निष्कृतो
रथोदक्षिणापुनरुत्स्यूतंवासःपुनरुत्सृष्टोनड्वान्पुनराधेयस्यसमृध्यैसप्ततेअग्ने
समिधःसप्तजिह्वाइत्यग्निहोत्रंजुहोतियत्रयत्रैवास्यन्यक्तंततः॥४॥एवैनमवरुं
धेवीरहावाएषदेवानांयोग्निमुद्वासयतेतस्यवरुणएवर्णयादाग्निवारुणमेका
दशकपालमनुनिर्वपेद्यंचैवहंतियश्चास्यर्णयात्तौभागधेयेनप्रीणातिनार्ति
मार्छतियजमानः॥५॥आपराभावायपुरोडाशमेतेआहुतीवतः॥षड्विंशश्च॥
॥२॥ ॥भूमिर्भूम्नाद्यौर्वरिणांतरिक्षंमहित्वा॥उपस्थेतेदेव्यदितेग्निमन्नादमं
नाद्यायादधे॥आयंगौःपृश्निरक्रमीदसनन्मातरंपुनः॥पितरंचप्रयंत्सुवः॥ ३३

त्रिꣳशाधामविराजतिवाक्पतंगायशिश्रिये॥प्रत्यस्यवहद्युभिः॥अस्यप्राणादपानत्यं
तश्चरतिरोचना॥व्यख्यन्महिषःसुवः॥यत्वा॥१॥क्रुद्धःपरोवपमन्युनायदवर्त्त्या॥सु
कल्पमग्नेतत्तवपुनस्त्वोद्दीपयामसि॥यत्तेमन्युपरोप्तस्यपृथिवीमनुदध्वसे॥आ
दित्याविश्वेतद्देवावसवश्चसमाभरन्॥मनोज्योतिर्जुषतामाज्यंविछिन्नंयज्ञꣳसमि
मंदधातु॥बृहस्पतिस्तनुतामिमंनोविश्वेदेवाइहमादयंतां॥सप्ततेअग्नेसमिधः
सप्तजिह्वाःसप्त॥२॥ऋषयःसप्तधामप्रियाणि॥सप्तहोत्राःसप्तधात्वायजंतिस
प्तयोनीरापृणस्वाघृतेन॥पुनरूर्जानिवर्तस्वपुनरग्नइषायुषा॥पुनर्नःपाहिविश्व
तः॥सहरय्यानिवर्तस्वाग्नेपिन्वस्वधारया॥विश्वप्स्नियाविश्वतस्परि॥लेकःसले
कःसुलेकस्तेनआदित्याआज्यंजुषाणावियंतुकेतःसकेतःसुकेतस्तेनआदित्या

॥प्र॰स॰५॥ आज्यंजुषाणावियंतुदिवंस्वाहाऽदितिर्देवजूतिस्तेनआदित्याआज्यंजुषाणावियंतु॥३॥ ॥५॥
॥३४॥ त्वाजिह्वाःसुमसुकेतुस्तेनत्रयोदशाच्च॥३॥ ॥भूमिर्भूम्नाद्यौर्वरिणेत्याहाशिषैवैनमाधे
त्तेसर्पावैजीर्यंतोमन्यंतसएतंकसर्णीरःकाद्रवेयोमंत्रमपश्यन्ततोवैतेजीर्णास्तनूरपा
घ्नतसर्पराज्ञियाऋग्भिर्गार्हपत्यमादधातिपुनर्नवमेवैनमजरंकृत्वाधत्तेथोपूतमेव
पृथिवीमन्नाद्यंनोपानमत्सैतं॥१॥मंत्रमपश्यन्ततोवैतामन्नाद्यमुपानमद्यत्सर्प
राज्ञियाऋग्भिर्गार्हपत्यमादधात्यन्नाद्यस्यावरुध्याअथोअस्यामेवैनंप्रतिष्ठितमा
धत्तेयत्वाक्रुद्धःपरोवपेत्याहापन्हुतएवास्मैतत्पुनस्त्वोद्दीपयामसीत्याहसमिंधएवै
नंयत्तेमन्युपरोप्तस्येत्याहदेवताभिरेव॥२॥एनंसंभरतिविवाएतस्ययज्ञश्छिद्य
तेयोग्निमुद्वासयतेबृहस्पतिवत्यर्चोपतिष्ठतेब्रह्मवैदेवानांबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवय ॥३४॥

न्नꣳ संदधाति विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधात्वित्याह संतत्यै विश्वे देवा इह मादयंता
मित्याह संतत्यैव यज्ञं देवेभ्योनुदिशति सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः ॥३॥ इत्याह स
प्त सप्त वै सप्तधाग्नेः प्रियास्तनुवस्ता एवावरुंधे पुनरूर्जा सह रय्येत्यभितः पुरोडाश
माहुती जुहोति यजमानमेवोर्जा च रय्या चोभयतः परिगृह्णात्यादित्या वै अस्माल्लो
कादमुं लोकमायंते मुष्मिंल्लोके व्यतृष्यंत इमं लोकं पुनरभ्यवेत्याग्निमाधायैतान्
होमानजुहवुस्ते आर्ध्नुवंते सुवर्गं लोकमायन्यः पराचीनं पुनराधेयादग्निमादधीत
स एतान्होमांजुहुयाद्यामेवादित्या ऋद्धिमार्ध्नुवंतामेवर्ध्नोति ॥४॥ सैतं देवताभिर्
वजिह्वा एतान्पंचविꣳशतिश्च ॥४॥ ॥ उपप्रयंतो अध्वरं मंत्रं वोचेमाग्नये ॥ आरे अस्मे
च शृण्वते ॥ अस्य प्रत्नामनुद्युतꣳ शुक्रं दुदुह्रे अह्रयः ॥ पयः सहस्रसामृषिं ॥ अ

प्र०स०५
३५

ग्निर्मूर्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्याअयं॥अपांꣳरेतांꣳसिजिन्वति॥अयमिहप्रथमोधा
यिधातृभिर्होतायजिष्ठोअध्वरेष्वीड्यः॥यमप्नवानोभृगवोविरुरुचुर्वनेषुचित्रंविभु
वंविशेविशे॥उभावामिंद्राग्नीआहुवध्यै॥१॥उभाराधसःसहमादयध्यै॥उभादा
तारा विषांꣳरयीणामुभावाजस्यसातयेहुवेवां॥अयंतेयोनिर्ऋत्वियोयतोजातो
अरोचथाः॥तंजानन्नग्नआरोहाथानोवर्धयारयिं॥अग्नआयूंꣳषिपवसआसुवो
र्जमिषंचनः॥आरेबाधस्वदुच्छुनां॥अग्नेपवस्वस्वपाअस्मेवर्चःसुवीर्यं॥दधत्पोषं
रयिं॥२॥मयि॥अग्नेपावकरोचिषामंद्रयादेवजिह्वया॥आदेवान्वक्षियक्षिच॥
सनःपावकदीदिवोग्नेदेवाꣳइहावह॥उपयज्ञꣳहविश्चनः॥अग्निःशुचिव्रततमःशु
चिर्विप्रःशुचिःकविः॥शुचीरोचतआहुतः॥उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्राजंतईरते॥ ॥३५॥

तवुज्योतीꣳष्युर्चयः॥आयुर्दाअग्नेस्यायुर्मे॥३॥देहिवर्चोदाअग्नेसिवर्चोमेदेहित
नूपाअग्नेसितनुवंमेपाह्यग्नेयन्मेतनुवाऊनंतन्मआपृणचित्रावसोस्वस्तितेपारमशी
येंधानास्त्वाशतꣳहिमाधुमंतःसमिधीमहिवयस्वंतोवयस्कृतंयशस्वंतोयशस्कृतꣳ
सुवीरासोअदाभ्यं॥अग्नेसपत्नदंभनंवर्षिष्ठेअधिनाके॥संत्वमग्नेसूर्यस्यवर्चसाग
थाःसमृषीणाꣳस्तुतेनसंप्रियेणधाम्ना॥त्वमग्नेसूर्यवर्चाअसिसंमामायुषावर्चसा
प्रजयासृज॥४॥आकुवध्येपोषꣳरयिंमेवर्चसासत्सदशाच॥५॥ ॥संपश्यामिप्रजाअ
हमिडप्रजसोमानवीः॥सर्वाभवंतुनोगृहे॥अंभस्थांभोवोभक्षीयमहस्थमहोवोभक्षीय
सहस्थसहोवोभक्षीयोर्जस्थोर्जंवोभक्षीयरेवतीरमध्वमस्मिंल्लोकेस्मिन्गोष्ठेस्मिन्क्ष
येस्मिन्योनाविहैवस्ततोमापगातबह्वीर्मेभूयास्त॥६॥सꣳहितासिविश्वरूपीरामूर्जा

॥प्र०स०५॥ विशागौपृत्येनारायस्पोषेणसहस्रपोषंवःपुष्यासंमयिवोरायःश्रयंतां॥उपत्वाग्नेदिवेदि
॥३६॥ वेदोषावस्तर्धियावयं॥नमोभरंतएमसि॥राजंतमध्वराणांगोपामृतस्यदीदिविं॥वर्ध
मानंस्वेदमे॥सनःपितेवसूनवेग्नेसूपायनोभव॥सचस्वानःस्वस्तये॥अग्ने॥२॥त्वं
नोअंतमः॥उतत्राताशिवोभववरूथ्यः॥तंत्वाशोचिष्ठदीदिवः॥सुम्नायनूनमीमहेस
खिभ्यः॥वसुरग्निर्वसुश्रवाः॥अछानक्षिद्युमत्तमोरयिंदाः॥ऊर्जावःपश्याम्यूर्जामा
पश्यतरायस्पोषेणवःपश्यामिरायस्पोषेणमापश्यतेडास्थमधुकृतस्योनामाविश
तेरामदः॥सहस्रपोषंवःपुष्यासं॥३॥मयिवोरायःश्रयंतां॥तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गो
देवस्यधीमहि॥धियोयोनःप्रचोदयात्॥सोमानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते॥
कक्षीवंतंयऔशिजं॥कदाचनस्तरीरसिनेंद्रसश्चसिदाशुषे॥उपोपेन्नुमघवन्भू ३६

यइन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यते॥परित्वाग्नेपुरंवयंविप्रꣳसहस्यधीमहि॥धृषद्वर्णंदिवे
दिवेभेत्तारंभंगुरावतः॥अग्नेगृहपतेसुगृहपतिरहंत्वयागृहपतिनाभूयासꣳसुगृह
पतिर्मयात्वंगृहपतिनाभूयाःशतꣳहिमास्तामाशिषमाशासेतंतवेज्योतिष्मतींतामा
शिषमाशासेमुष्मैज्योतिष्मतीं॥४॥भूयास्तस्वस्तयेग्नेपुष्यासंधृषद्वर्णमिकान्वत्रिꣳ
शच्च॥६॥ ॥अयज्ञोवाएषयोसामोपप्रयंतोअध्वरमित्याहस्तोममेवास्मैयुनक्त्यु
पेत्याहप्रजावैपशवउपेमंलोकंप्रजामेवपशूनिमंलोकमुपैत्यस्यप्रत्नामनुद्युतमि
त्याहसुवर्गोवैलोकःप्रत्नःसुवर्गमेवलोकꣳसमारोहत्यग्निर्मूर्धादिवःककुदित्याह
॥१॥ मूर्धानं॥एवैनꣳसमानानांकरोत्यथोदेवलोकादेवमनुष्यलोकेप्रतितिष्ठत्ययमिह
प्रथमोधायिधातृभिरित्याहमुख्यमेवैनंकरोत्युभावामिंद्राग्नीआहुवध्याइत्याहो

॥प्र०स०५॥ ॥३८॥ जोबलमेवावरुंधेयंतेयोनिर्ऋत्वियइत्याहपशवोवैरयिःपशूनेवावरुंधेषड्भिरुपतिष्ठते
षड्वै॥२॥ऋतवऋतुष्वेवप्रतितिष्ठतिषड्भिरुत्तराभिरुपतिष्ठतेद्वादशसंपद्यंतेद्वादशमासाः
संवत्सरःसंवत्सरएवप्रतितिष्ठतियथावैपुरुषोश्वोगौर्जीर्यत्येवमग्निराहितोजीर्यतिसं
वत्सरस्यपरस्तादग्निपावमानीभिरुपतिष्ठतेपुनर्नवमेवैनमजरंकरोत्यथोपुनात्येवोप
तिष्ठतेयोगएवास्यैषउपतिष्ठते॥३॥दमएवास्यैषउपतिष्ठतेयाच्ञेवास्यैषोपतिष्ठ
तेयथापापीयाञ्छ्रेयसआहृत्यनमस्यतिताद्दृगेवतदायुर्दाअग्नेस्यायुर्मेदेहीत्याहा
युर्दाह्येषवर्चोदाअग्नेसिवर्चोमेदेहीत्याहतनूपाअग्नेसितनुवंमेपाहीत्याह॥४॥त
नूपाह्येषोग्नेयन्मेतनुवाऊनंतन्मआपृणेत्याहयन्मेप्रजायैपशूनामूनंतन्मआपूरये
तिवावैतदाहचित्रावसोस्वस्तितेपारमशीयेत्याहरात्रिर्वैचित्रावसुरव्युष्ट्यैवाएतस्यै ॥३८॥

पुरा ब्राह्मणा अभैषुरिति पुष्टिमेवावरुंधे इध्मानस्त्वा शतं॥५॥ हिमा इत्याह शतायुः पुरु
षः शतेंद्रिय आयुष्येवेंद्रिये प्रतितिष्ठत्येषा वै सूर्मी कर्णकावत्येतया ह स्म वै देवा अ
सुराणां शततर्हांस्तृंहंति यदेतया समिधमादधाति वज्रमेवैतच्छतघ्नीं यजमानो भ्रा
तृव्याय प्रहरति स्तृत्या अछंबट्कारं संत्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथा इत्याहैतत्वमसीदं महं
भूयासमिति वा वैतदाह त्वमग्ने सूर्यवर्चा असीत्याहाशिषमेवैतामाशास्ते॥६॥ मूर्धा
नंष द्वा एष उपतिष्ठते पाहीत्याह शतमहं षोडश च॥७॥ ॥ संपश्यामि प्रजा अहमि
त्याह यावंत एव ग्राम्याः पशवस्तानेवावरुंधे अंभस्थांभो वो भक्षीयेत्याहांभो ह्येता महस्थ
महो वो भक्षीयेत्याह महो ह्येताः सहस्थ सहो वो भक्षीयेत्याह सहो ह्येता ऊर्जस्थोर्जं वो
भक्षीयेति॥१॥ आहोर्जो ह्येता रेवती रमध्वमित्याह पशवो वै रेवतीः पशूनेवात्मन्रमय

प्र०स०५
॥३८॥

नःइहैवस्तेतोमापगातेत्याहध्रुवाएवैनाअनपगाःकुरुतइष्टकचिद्वाअन्योग्निःपशु
चिदन्यःसꣳहितासिविश्वरूपीरितिवत्समभिमृशत्युपैवैनंधत्तेपशुचितमेनंकुरुते
प्र॥२॥वाएषोस्माल्लोकाच्यवतेयआहवनीयमुपतिष्ठतेगार्हपत्यमुपतिष्ठतेस्मि
न्नेवलोकेप्रतितिष्ठत्यथोगार्हपत्यायैवनिह्नुतेगायत्रीभिरुपतिष्ठतेतेजोवैगायत्री
तेजएवात्मन्धत्तेथोयदेतंतृचमन्वाहसंतत्यैगार्हपत्यंवाअनुद्विपादोवीराःप्रजायं
तेयएवंविद्वान्द्विपदाभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठते॥३॥आस्यवीरोजायतऊर्जावःपश्याम्यू
र्जमापश्यतेत्याहाशिषमेवैतामाशास्तेतत्सवितुर्वरेण्यमित्याहप्रसूत्यैसोमानꣳस्व
रणमित्याहसोमपीथमेवावरुन्धेकृणुहिब्रह्मणस्पतइत्याहब्रह्मवर्चसमेवाव
रुन्धेकदाचनस्तरीरसीत्याहनस्तरीꣳरात्रिंवसति॥४॥यएवंविद्वानग्निमुपतिष्ठते ३९

परित्वाग्नेपुरंवयमित्याहपरिधिमेवैतंपरिदधात्यस्कंदायाग्नेगृहपतइत्याहयथाय
जुरेवैतच्छतंहिमाइत्याहशतंत्वाहेमंतानिंधिषीयेतिवावैतदाहपुत्रस्यनामगृह्णात्य
न्नादमेवैनंकरोतितामाशिषमाशासेतंतवेज्योतिष्मतीमितिब्रूयाद्यस्यपुत्रोजातस्या
त्तेजस्व्येवास्यब्रह्मवर्चसीपुत्रोजायतेतामाशिषमाशासेमुष्मैज्योतिष्मतीमितिब्रूया
द्यस्यपुत्रोजातस्यात्तेजएवास्मिन्ब्रह्मवर्चसंदधाति॥५॥ऊर्जंवोभक्षीयेतिप्रगार्हप
त्यमुपतिष्ठतेवसतिज्योतिष्मतीमेकांनत्रिंशच्च॥८॥ ॥अग्निहोत्रंजुहोतियद्देव
किंचयजमानस्यस्वंतस्यैवतद्रेतःसिंचतिप्रजननेप्रजननंहिवाअग्निरथौषधी
रंतगतादहतितास्ततोभूयसीःप्रजायंतेयत्सायंजुहोतिरेतएवतत्सिंचतिप्रैवप्रात
स्तनेनजनयतितद्रेतःसिक्तंनत्वष्ट्राविकृतंप्रजायतेयावच्छोवैरेतसःसिक्तस्य॥३॥

प्र०स०५ त्वष्टारूपाणिविकरोतितावृच्छौवैतत्प्रजायतएषवैदैव्यस्त्वष्टायोयजंतेबह्वीभिरुपति
३९ ष्ठतेरेतसएवसिक्तस्यबहुशोरूपाणिविकरोतिसप्रैवजायतेश्वश्वोभूयान्भवतियए
वंविद्वानग्निमुपतिष्ठतेहर्देवानामासीद्रात्रिरसुराणांतेसुरायद्देवानांवित्तंवेद्यमासी
त्तेनसह॥२॥रात्रिंप्राविशंस्तेदेवाहीनाअमन्यंततेपश्यन्नाग्नेयीरात्रिराग्नेयाःपशव
इममेवाग्निंस्तवामसनस्तुतःपशून्पुनर्दास्यतीतितेग्निमस्तुवंत्सएभ्यस्तुतोरात्रि
याअध्यहरभिपशून्निरार्जत्तेदेवाःपशून्वित्वाकामांअकुर्वतयएवंविद्वानग्निमु
पतिष्ठतेपशुमान्भवति॥३॥आदित्योवाअस्माल्लोकादमुंलोकमैत्सोमुंलोकंगत्वा
पुनरिमंलोकमभ्यध्यायत्सइमंलोकमागत्यमृत्योरबिभेन्मृत्युसंयुतइवह्ययं
लोकःसोमन्यतेममेवाग्निंस्तवानिसमास्तुतःसुवर्गंलोकंगमयिष्यतीतिसोग्निम ३९

स्तौत्सएनꣳस्तुतःसुवर्गंल्लोकमगमयद्यः॥४॥एवंविद्वानग्निमुपतिष्ठतेसुवर्गमेव
लोकमेतिसर्वमायुरेत्यभिवाएषोग्नीआरोहतियएनावुपतिष्ठतेयथाखलुवैश्रे
यानभ्यारूढःकामयतेतथाकरोतिनक्तमुपतिष्ठतेनप्रातःसꣳहिनक्तंव्रतानिसृज्यं
तेसहश्रेयाꣳश्चपापीयाꣳश्चासतेज्योतिर्वाअग्निस्तमोरात्रिर्यत्॥५॥नक्तमुपति
ष्ठतेज्योतिषैवतमस्तरत्युपस्थेयोग्नी३र्नोपस्थेया३इत्याहुर्मनुष्यायेन्वैयोहर
हराहृत्याथैनंयाचतिसइन्वैतमुपार्छत्यथकोदेवानहरहर्याचिष्यतीतितस्मा
न्नोपस्थेयोथोखल्वाहुराशिषेवैकंयजमानोयजतइत्येषाखलुवै॥६॥आहिताग्ने
राशीर्यदग्निमुपतिष्ठतेतस्मादुपस्थेयःप्रजापतिःपशूनसृजततेसृष्टाअहोरात्रे
प्राविशंतांछंदोभिरन्वविंदद्यछंदोभिरुपतिष्ठतेस्वमेवतदन्विच्छतिनतत्रजाम्यस्ती

त्याङ्कुर्योहिरहरुपतिष्ठतइतियोवाअग्निंप्रत्यङुपतिष्ठतेप्रत्येनमोषतियःपराङ्विष्वङुप्रजयापशुभिरेतिकवातिर्यङिवोपतिष्ठतनेनंप्रत्योषतिनविष्वङुप्रजयापशुभिरेति॥७॥सिक्तस्यसहभवतियोयत्खलुवैपशुभिस्त्रयोदशच॥९॥ ॥ममनामप्रथमंजातवेदःपितामाताचदधतुर्यदग्रे॥तत्वंबिभ्रहिपुनरामदैतोस्तवाहंनामबिभराण्यग्ने॥ममनामतवचजातवेदोवाससीइवविवसानौयेचरावन्न॥आयुषत्वंजीवसेवयंयथायुथंविपरिदधावहैपुनस्ते॥नमोग्नयेप्रतिविध्यायनमोनाधृष्टायनमःसम्राजे॥अषाढः॥३॥अग्निर्वृहहद्याविश्वजित्सहंत्यःश्रेष्ठोगंधर्वः॥त्वसितारोअग्नेदेवास्त्वामाङ्कतयस्त्वहविवाचनाः॥संमामायुषासंगौपत्येनसुहितमाधाः॥अयमग्निःश्रेष्ठतमोयंभगवत्तमोयंसहस्रसातमः॥अस्माअस्तुसुवीर्यं॥मनो ४०

ज्योतिर्जुषतामाज्यंविछिंनंयज्ञंसमिमंदधातु॥याइष्टाउषसोनिम्रुचश्चताःसंदधामि
हविषाघृतेन॥पयस्वतीरोषधयः॥२॥पयस्वद्वीरुधांपयः॥अपांपयसोयत्पयस्तेनमा
मिंद्रसंसृज॥अग्नेव्रतपतेव्रतंचरिष्यामितच्छकेयंतन्मेराध्यतां॥अग्निंहोतारमि
हतंकुवेदेवान्यज्ञियानिहयान्हवामहे॥आयंतुदेवाःसुमनस्यमानावियंतुदेवा
हविषोमेअस्य॥कस्त्वायुनक्तिसत्वायुनक्तुयानिघर्मेकपालान्युपचिन्वंति॥३॥
वेधसः॥पूष्णस्तान्यपिव्रतइंद्रवायूविमुंचतां॥अभिन्नोघर्मोजीरदानुर्यतआत्त
स्तदगन्पुनः॥इध्मोवेदिःपरिधयश्चसर्वेयज्ञस्यायुरनुसंचरंति॥त्रयस्त्रिंशत्
तंतवोयेवितत्निरेयइमंयज्ञंस्वधयाददंतेतेषांछिन्नंप्रत्येतद्दधामिस्वाहाघ
र्मोदेवाँअप्येतु॥४॥अषाढओषधयउपचिन्वंतिपंचचत्वारिंशच्च॥१०॥ ॥

प्र०स०५ वैश्वानरोनऊत्याप्रयातुपरावतः॥अग्निरुक्थेनवाहसा॥ऋतावानंवैश्वानरमृतस्य
४१ ज्योतिषस्पतिं॥अजस्त्रंघर्ममीमहे॥वैश्वानरस्यदंसनाभ्योबृहदरिणादेकःस्वप
स्ययाकविः॥उभापितरामहयन्नजायताग्निर्द्यावापृथिवीभूरिरेतसा॥पृष्टोदिविपृ
ष्टोअग्निःपृथिव्यांपृष्टोविश्वाओषधीराविवेश॥वैश्वानरःसहसापृष्टोअग्निःसनो
दिवासः॥१॥रिषःपातुनक्तं॥जातोयदग्नेभुवनाव्यख्यःपशुंनगोपाइर्यःपरिज्मा॥
वैश्वानरब्रह्मणेविंदगातुंयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥त्वमग्नेशोचिषाशोशुचा
नआरोदसीअपृणाजायमानः॥त्वंदेवाँअभिशस्तेरमुंचोवैश्वानरजातवेदोमहि
त्वा॥अस्माकमग्नेमघवत्सुधारयानामिक्षत्रमजरंसुवीर्यं॥वयंजयेमशतिनं
सहस्त्रिणंवैश्वानर॥२॥वाजमग्नेतवोतिभिः॥वैश्वानरस्यसुमतौस्यामराजाहिकं ४१

भुवनानाम भिश्रीः॥ इतोजातो विश्वमिदं विचष्टे वैश्वानरोयतते सूर्येण॥ अवते हेडो
वरुणनमोभिरवयज्ञेभिरीमहे हविर्भिः॥ क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेता राजन्नेनांसि शि
श्रथः कृतानि॥ उदुत्तमं वरुणपाशमस्मदवाधमं विमध्यमंश्रथाय॥ अथावयमादि
त्य॥ ३॥ व्रते तवानागसो अदितये स्याम॥ दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्यवा
जिनः॥ सुरभिनो मुखाकरत्प्रण आयूंषि तारिषत्॥ आदधिक्राः शवसापंचकृष्टीः
सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान॥ सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वापृणक्तु मध्वासमिमा वचा
ंसि॥ अग्निर्मूर्धाभुवः॥ मरुतो यद्धवो दिवः सुम्नायंतो हवामहे॥ आतूनः॥ ४॥ उपगं
त्रिधातूनि तन॥ यावः शर्मशशमानाय संति दाशुषे यच्छताधि॥ अस्मभ्यं तानि मरुतो वियंत
रयिन्नो धत्त वृषणः सुवीरं॥ अदितिर्न उरुष्यत्वदितिः शर्मयच्छतु॥ अदितिः पात्वं

हसः॥मुहीमूषुमातरं॑सुव्रतानामृतस्यपत्नीमवसेहुवेम॥तुविक्षत्रामजरंतीमुरू
चीं॑सुशर्माणमदितिं॑सुप्रणीतिं॥सुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसं॑सुशर्माणमदितिं॑
सुप्रणीतिं॥दैवींनावं॑स्वरित्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्वस्तये॥इमां॑सुनावु
मारुहं॑शतारित्रां॑शतस्फ्यां॥अछिद्रांपारयिष्णुं॥५॥दिवाससहस्त्रिणंवैश्वानरा
दित्यव्रतौनौहसं॑सुशर्माणमेकान्नविं॑शतिश्च॥११॥ ॥देवासुराःपैराभूमिभूमिक
पत्रयंतःसंपश्याम्ययज्ञःसंपश्याम्यग्निहोत्रंममनामवैश्वानरएकादश॥११॥ ॥
देवासुराःकुध्यःसंपश्यामिसंपश्यामिनक्तमुपगंतनैकपंचाशत्॥५१॥ ॥छ॥
॥ ॥हरिःॐ॥ ॥संत्वासिंचामियजुषाप्रजामायुर्धनंच॥बृहस्पतिप्रसूतोयज
मानइहमारिषत्॥आज्यमसिसत्यमसिसत्यस्याध्यक्षमसिहविरसिवैश्वानु ४२

रंवैश्वदेवमुत्तूतशुष्मं सत्यौजाः सहोसिसहमानमसिसहस्वारातीः सहस्वाराती
यतः सहस्वपृतनाः सहस्वपृतन्यतः॥ सहस्रवीर्यमसितन्माजिन्वाज्यस्याज्यमसि
सत्यस्यसत्यमसिसत्यायुः॥१॥असिसत्यशुष्ममसिसत्येनत्वाभिघारयामितस्यते
भक्षीयपंचानांत्वावातानांयंत्रायधर्त्रायगृह्णामिपंचानांत्वर्तूनांयंत्रायधर्त्रायगृह्णा
मिपंचानांत्वादिशांयंत्रायधर्त्रायगृह्णामिपंचानांत्वापंचजनानांयंत्रायधर्त्रायगृ
ह्णामिचरोस्त्वापंचबिलस्ययंत्रायधर्त्रायगृह्णामिब्रह्मणस्त्वातेजसेयंत्रायध
र्त्रायगृह्णामिक्षत्रस्यत्वौजसेयंत्राय॥२॥धर्त्रायगृह्णामिविशेत्वायंत्रायधर्त्रायगृ
ह्णामिसुवीर्यायत्वागृह्णामिसुप्रजास्त्वायत्वागृह्णामिरायस्पोषायत्वागृह्णामि
ब्रह्मवर्चसायत्वागृह्णामिभूरस्माकंहविर्देवानामाशिषोयजमानस्यदेवानां

प्र०स०६
४३

त्वादेवताभ्योगृह्णामिकामायत्वागृह्णामि॥३॥सत्यायुरोजसेयंत्रायत्रयस्त्रिंᳪशाच्च॥
॥३॥ ॥ध्रुवोसिध्रुवोहंᳪसजातेषुभूयासंधीरश्चेत्तावसुविदुग्रोस्युग्रोहंᳪसजातेषुभू
यासमुग्रश्चेत्तावसुविदभिभूरस्यभिभूरहंᳪसजातेषुभूयासमभिभूरस्यभिभूरश्चेत्ता श्चेत्ता
वसुविद्युनज्मित्वाब्रह्मणादैव्येनहव्यायास्मैवोढवेजातवेदः॥इंधानास्त्वासुप्रजसः
सुवीराज्योग्जीवेमबलिहृतोवयंते॥यन्मेअग्नेअस्ययज्ञस्यरिष्यात्॥१॥यद्वास्कंदा
दाज्यस्योतविष्णो॥तेनहन्मिसपत्नंदुर्मरायुमेनंदधामिनिर्ऋत्याउपस्थे॥भूर्भुवः
सुवरुच्छुष्मोअग्नेयजमानायैधिनिशुष्मोअभिदासते॥अग्नेदेवेध्ममन्विध्ममंद्
जिह्वामर्त्यस्यतेहोतर्मूर्धन्नाजिघर्मिरायस्पोषायसुप्रजास्त्वायसुवीर्यायमनोसि
प्राजापत्यंमनसामाभूतेनाविशावागस्यैंद्रीसपत्नक्षयणी॥२॥वाचामेंद्रियेणावि ॥४३॥

शवसंतमृतूनांप्रीणामिसमाप्रीतःप्रीणातु ग्रीष्ममृतूनांप्रीणामिसमाप्रीतःप्रीणातु
वर्षाऋतूनांप्रीणामिताःमाप्रीताःप्रीणंतु शरदमृतूनांप्रीणामिसामाप्रीताप्रीणातु
हेमंतशिशिरावृतूनांप्रीणामितौमाप्रीतौप्रीणीतामग्नीषोमयोरहंदेवयज्ययाचक्षु
ष्मान्भूयासमग्नेरहंदेवयज्ययान्नादोभूयासं॥३॥दब्धिरस्यदब्धोभूयासममुं
दभेयमग्नीषोमयोरहंदेवयज्ययावृत्रहाभूयासमिंद्राग्नियोरहंदेवयज्ययेंद्रि
यन्नादोभू यावी[illegible]यासमिंद्रस्याहंदेवयज्ययेंद्रियावीभूयासंमहेंद्रस्याहंदेवयज्यया
जेमानंमहिमानंगमेयमग्नेस्विष्टकृतोहंदेवयज्ययायुष्मान्यज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयं
॥४॥रिष्यात्सपत्नक्षयण्यन्नादोभूयासं॥ षड्विंशश्च॥२॥ ॥अग्निर्मादुरिष्टात्पा
तुसविताघशंसाद्योमेंतिदूरेरातीयतितमेतेनजेषं सुरूपवर्षवर्णएहीमान्भद्रां

प्र०स०६
४४

डुर्यः अभ्येहिमामनुव्रतान्युशीर्षाणिमृढ्वमिडएह्यदितएहिसरस्वत्येहिरंतिरसिरम
तिरसिसूनर्यसिजुष्टेजुष्टिंतेशीयोपहूतउपहवं॥१॥तेशीयसामेसत्याशीरस्ययज्ञ
स्यभूयादरेडतामनसातच्छकेयंयज्ञोदिवंरोहतुयज्ञोदिवंगच्छतुयोदेवयानःपंथा
स्तेनयज्ञोदेवाँअप्येतुस्मास्विंद्रइंद्रियंदधात्वस्मान्रायउतयज्ञाःसचंतामस्मा
सुसंत्वाशिषःसानःप्रियासुप्रतूर्तिर्मघोनीजुष्टिरसिजुषस्वनोजुष्टानः॥२॥अभि
जुष्टिंतेगमेयंमनोज्योतिर्जुषतामाज्यंविच्छिन्नंयज्ञंसमिमंदधातु॥बृहस्पतिस्त
नुतामिमन्नोविश्वेदेवाइहमादयंतां॥ब्रध्नपिन्वस्वददतोमेमाक्षायिकुर्वतोमेमोप
दसत्प्रजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान्पयस्वान्प्राणापानौमेपाहिसमानव्यानौमेपाह्युदा
नव्यानौमेपाह्यक्षितोस्यक्षित्यैत्वामामेक्षेष्ठाअमुत्रामुष्मिँल्लोके॥३॥उपहवंजु ॥४४॥

ष्टान्त्स्वाषड्ढ्॥३॥ ॥बर्हिषोहंदेवयज्ययाप्रजावान्भूयासंनराशंसस्याहंदेवय
ज्ययापशुमान्भूयासमग्नेःस्विष्टकृतोहंदेवयज्ययायुष्मान्यज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयम
ग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषंसोमस्याहमुज्जितिमनूज्जेषमग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेष
मग्नीषोमयोरहमुज्जितिमनूज्जेषमिंद्राग्नियोरहमुज्जितिमनूज्जेषमिंद्रस्याहं॥१॥
उज्जितिमनूज्जेषंमहेंद्रस्याहमुज्जितिमनूज्जेषमग्नेस्विष्टकृतोहमुज्जितिमनूज्जेषंवा
जस्यमाप्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्॥अथासपत्नाँइंद्रोमेनिग्राभेणाधराँअकः॥उ
द्ग्राभंचनिग्राभंचब्रह्मदेवाअवीवृधन्॥अथासपत्नानिंद्राग्नीमेविषूचीनान्व्यस्य
तां॥एमाअग्मन्नाशिषोदोहकामाइंद्रवंतः॥२॥वनामहेधुक्षीमहिप्रजामिषं॥रोहि
तेनत्वाग्निर्देवतांगमयतुहरिभ्यांत्वेंद्रोदेवतांगमयत्वेतशेनत्वासूर्योदेवतांगमय

प्र०स०६॥ नुवित्तेमुंचामिरशनाविरश्मीन्वियोक्त्रायानिपरिचर्तनानिधत्तादस्मासुद्रविणंयच्चभ
॥४५॥ द्रंप्रणोब्रूताद्भागधांदेवतासु॥विष्णोःशंयोरहंदेवयज्ययायज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयंसो
मस्याहंदेवयज्यया॥३॥सुरेतारेतोधिषीयत्वष्टुरहंदेवयज्ययापशूनांरूपंपुषेयंदे
वानांपत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्यमिथुनंतयोरहंदेवयज्ययामिथुनेनप्रभूयासंवेदोसि
वित्तिरसिविदेयकर्मासिकरुणमसिक्रियासंसनितासिसनेयंघृतवंतंकुलायिनं रसिसनि
रायस्पोषंसहस्रिणंवेदोददातुवाजिनं॥४॥इंद्रस्याहमिंद्रवंतःसोमस्याहंदेवयु
ज्ययाचतुश्चत्वारिंशच्च॥४॥ ॥आप्यायतांध्रुवाघृतेनयज्ञंयज्ञंप्रतिदेवयद्भ्यः॥सू
र्यायाऊधोदित्याउपस्थउरुधाराप्रथिवीयज्ञेअस्मिन्॥प्रजापतेर्विभान्नामलोकस्त
स्मिंस्त्वादधामिसहयजमानेनसदसिसन्मेभूयाःसर्वमसिसर्वंमेभूयाःपूर्णमसि ॥४५॥

पूर्णंमिभूयाअक्षितमसिमामेक्षेष्ठाःप्राच्यांदिशिदेवाऋत्विजोमार्जयंतांदक्षिणायां॥१॥
दिशिमासाःपितरोमार्जयंतांप्रतीच्यांदिशिगृहाःपशवोमार्जयंतामुदीच्यांदिश्याप
ओषधयोवनस्पतयोमार्जयंतामूर्ध्वायांदिशियज्ञःसंवत्सरोयज्ञपतिर्मार्जयंतां
विष्णोःक्रमोस्यभिमातिहागायत्रेणछंदसापृथिवीमनुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मो
विष्णोःक्रमोस्यभिद्रास्तिहात्रैष्टुभेनछंदसांतरिक्षमनुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मो
विष्णोःक्रमोस्यरातीयतोहंताजागतेनछंदसादिवमनुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मो
विष्णोःक्रमोसिशत्रूयतोहंतानुष्टुभेनछंदसादिशोनुविक्रमेनिर्भक्तःसयंद्विष्मः॥२॥
दक्षिणायामंतरिक्षमनुतिर्वपुनिर्भक्तःसयंद्विष्मोविष्णोरेकान्नत्रिंशच्च॥५॥ ॥
अगन्मसुवःसुवरगन्मसंदृशोस्तेमाछित्सियत्तेतपस्तस्मैतेमावृक्षिसुभूरसिश्रेष्ठो

प्र०स०६ ४६ रश्मीनामायुर्धाअस्यायुर्मेधेहिवर्चोधाअसिवर्चोमयिधेहीदमहममुंभ्रातृव्यमाभ्यो
दिग्भ्योस्यैदिवोस्मादन्तरिक्षादस्यैपृथिव्याअस्मादन्नाद्यान्निर्भजामिनिर्भक्तःसयंद्विष्मः
॥१॥संज्योतिषाभूवमैन्द्रीमावृतमन्वावर्तेसमहंप्रजयासंमयाप्रजासमहंराय
स्पोषेणसंमयारायस्पोषःसमिद्धोअग्नेमेदीदिहिसमेद्धातेअग्नेदीद्यासंवसुमा
न्यज्ञोवसीयान्भूयासमग्नआयूंषिपवसआसुवोर्जमिषंचनः॥आरेबाधस्व
दुच्छुनां॥अग्नेपवस्वस्वपाअस्मेवर्चःसुवीर्यं॥२॥दधत्पोषंरयिंमयि॥अग्नेगृ
हपतेसुगृहपतिरहंत्वयागृहपतिनाभूयासंसुगृहपतिर्मयात्वंगृहपतिनाभूयाःश
तंहिमास्तामाशिषमाशासेतन्तवेज्योतिष्मतींतामाशिषमाशासेमुष्मैज्योतिष्मतीं
कस्त्वायुनक्तिसत्वाविमुञ्चत्वग्नेव्रतपतेव्रतमचारिषंतदशकंतन्मेराधियज्ञो ४६

वभूवसआ॥३॥बभूवसप्रजज्ञेसवावृधे॥सदेवानामधिपतिर्बभूवसोअस्माँ२अ
धिपतीन्करोतुवयँ२स्यामपतयोरयीणां॥गोमाँ२अग्नेविमाँ२अश्वीयज्ञोनृवत्सखा
सदमिदप्रमृष्यः॥इडावाँ२एषोअसुरप्रजावांदीर्घोरयिःपृथुबुध्नःसभावान्॥४॥
द्विषःसुवीर्यँ२सआपंचत्रिँ२शाच्च॥६॥ ॥यथावैसंभृतसोमाएवंवाएतेसंभृतयज्ञा
यद्दर्शपूर्णमासौकस्यवाहदेवायज्ञमागच्छंतिकस्यवानबहूनांयजमानानांयोवै
देवताःपूर्वःपरिगृह्णातिसएनाःश्वोभूतेयजतएतद्वैदेवानामायतनंयदाहवनीयोंत
राग्नीपशूनांगार्हपत्योमनुष्याणामन्वाहार्यपचनःपितॄणामग्निंगृह्णातिस्वएवायत
नेदेवताःपरि॥१॥गृह्णातिताःश्वोभूतेयजतेव्रतेनवैमेध्योग्निर्व्रतपतिर्ब्राह्मणोव्रत
भृद्व्रतमुपैष्यन्ब्रूयादग्नेव्रतपतेव्रतंचरिष्यामीत्यग्निर्वैदेवानांव्रतपतिस्तस्माए

प्र०स०६
(४७)

वम्रेतिप्रोच्यव्रतमालभते बर्हिषापूर्णमासेव्रतमुपैति वत्सैरमावास्यायामेतद्ध्येतयो
रायतनमुपस्तीर्यः पूर्वेश्चाग्निरपरश्चेत्याहुर्मनुष्याः॥२॥इन्वाउपस्तीर्णमिछंतिकि
मुदेवायेषांनवावसानमुपास्मिंश्वोयक्ष्यमाणेदेवतावसंतियएवंविद्वानग्निमुपस्त
णातियजमानेनग्राम्याश्चपशवोवरुध्याआरण्याश्चेत्याहुर्यद्ग्राम्यानुपवसतितेन
ग्राम्यानवरुंधेयदारण्यस्याश्नातितेनारण्यान्यदनाश्वानुपवसेत्पितृदेवत्येस्या
दारण्यस्याश्नातींद्रियं॥३॥वाआरण्यमिंद्रियमेवात्मंधत्तेयदनाश्वानुपवसेत्क्षो
धुकःस्याद्यदश्नीयाद्रुद्रोस्यपशूनभिमन्येतापोश्नातितन्नेवाशितंनेवानशितंनक्षो
धुकोभवतिनास्यरुद्रःपशूनभिमन्यतेवज्रोवैयज्ञःक्षुत्खलुवैमनुष्यस्यभ्रातृव्यो
यदनाश्वानुपवसतिवज्रेणैवसाक्षात्क्षुधंभ्रातृव्यंहंति॥४॥परिमनुष्यो इंद्रियं ॥ ४७ ॥

साक्षात्रीणिच॥७॥ ॥योवैश्रद्धामनारभ्ययज्ञेनयजतेनास्येष्टायश्रद्दधतेपःप्रण
यतिश्रद्धावाआपःश्रद्धामेवारभ्ययज्ञेनयजतउभयेस्यदेवमनुष्याइष्टायश्रद्दध
तेतदाहुरतिवाएतावर्त्रंनेदंत्यतिवाचंमनोवावैतानातिनेदंतीतिमनसाप्रणयती
यंवैमनः॥१॥अनयैवैनाःप्रणयत्यस्कन्नहविर्भवतियएवंवेदयज्ञायुधानिसंभर
तियज्ञोवैयज्ञायुधानियज्ञमेवतत्संभरतियदेकमेकꣳसंभरेत्पित्रदेवत्यानिस्युर्य
त्सहसर्वाणिमानुषाणिद्वेद्वेसंभरतियाज्यानुवाक्ययोरेवरूपंकरोत्यथोमिथुनमे
वयोवैदशयज्ञायुधानिवेदमुखतोस्ययज्ञःकल्पतेस्फ्यः॥२॥चकपालानिचाग्नि
होत्रहवणीचशूर्पंचकृष्णाजिनंचशम्याचोलूखलंचमुसलंचदृषच्चोपलाचैता
यएवं निवैदशयज्ञायुधानिवेदमुखतोस्ययज्ञःकल्पतेयोवैदेवेभ्यःप्रतिप्रोच्ययज्ञेनयजते

प्र०स०६ जुषतस्यदेवाहव्यंꣳहावानन्नूप्यमाणमभिमंत्रयेताग्निꣳहोतारमिहतꣳहुवइति॥३॥
४८ देवेभ्यएवप्रतिप्रोच्ययज्ञेनयजतेजुषंतेस्यदेवाहव्यमेषवैयज्ञस्यग्रहोगृहीत्वैवय
ज्ञेनयजतेतदुदित्वावाचंयच्छतियज्ञस्यधृत्या अथोमनसावैप्रजापतिर्यज्ञमत
तय नुतमनसैवयज्ञंतनुतेरक्षसामनन्ववचारायथोवैयज्ञंयोगआगतेयुनक्तियुंक्तेयुं
जानेषुकस्त्वायुनक्तिसत्वायुनक्त्वित्याहप्रजापतिर्वैकःप्रजापतिनैवैनंयुनक्तियुं
क्तेयुंजानेषु॥४॥वैमनस्यस्परतियुंक्त्वैकादशच॥८॥ ॥प्रजापतिर्यज्ञानसृजताग्नि ह
होत्रंचाग्निष्टोमंचपौर्णमासींचोक्थ्यंचामावास्यांचातिरात्रंचतानुदमिमीतयावद
ग्निहोत्रमासीत्तावानग्निष्टोमोयावतीपौर्णमासीतावानुक्थ्योयावत्यमावास्याता
वानतिरात्रोयएवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोतियावदग्निष्टोमेनोपाप्नोतितावदुपाप्नोति ४८

यएवंविद्वान्पौर्णमासींयजतेयावदुक्थ्येनोपाप्नोति॥३॥तावदुपाप्नोतियएवंविद्वा
नमावास्यांयजतेयावदतिरात्रेणोपाप्नोतिंतावदुपाप्नोतिपरमेष्ठिनोवाएषयज्ञोग्रआ
सीत्तेनसपरमांकाष्ठामगछत्तेनप्रजापतिंनिरवासाययत्तेनप्रजापतिःपरमांकाष्ठा
मगछत्तेनेंद्रंनिरवासाययत्तेनेंद्रःपरमांकाष्ठामगछत्तेनाग्नीषोमौनिरवासाययत्तेना
ग्नीषोमौपरमांकाष्ठामगछतांयः॥२॥एवंविद्वांदर्शपूर्णमासौयजतेपरमामेवकाष्ठां
गछतियोवैप्रजातेनयज्ञेनयजतेप्रप्रजयापशुभिर्मिथुनैर्जायतेद्वादशमासाःसंव
त्सरोद्वादशद्वंद्वानिदर्शपूर्णमासयोस्तानिसंपाद्यानीत्याहुर्वत्संचोपावसृजत्युखां
चाधिश्रयत्यवचहंतिदृषदौचसमाहंत्यधिचवपतेकपालानिचोपदधातिपुरोडा
शंच॥३॥अधिश्रयत्याज्यंचस्रुवंचयजुश्चहरत्यभिचगृह्णातिवेदिंचपरिगृह्णाति

प्र०स०६ पत्नींचसन्नह्यतिप्रोक्षणीश्चासादयत्याज्यंचैतानिवैद्वादशद्वन्द्वानिदर्शपूर्णमास
४९ योस्तानियएवंसंपाद्ययजतेप्रजातेनैवयज्ञेनयजतेप्रप्रजयापशुभिर्मिथुनैर्जा
यते॥४॥उक्थेनोपाप्नोत्यगच्छतांयःपुरोडाशंचचत्वारिंशच्च॥९॥ ॥ध्रुवोसि
ध्रुवोहंसजातेषुभूयासमित्याहध्रुवानेवैनान्कुरुतउग्रोस्युग्रोहंसजातेषुभू
यासमित्याहाप्रतिवादिनएवैनान्कुरुतेभिभूरस्यभिभूरहंसजातेषुभूयासमि
त्याहयएवैनंप्रत्युत्सिपीतेतमुपास्यतेयुनज्मित्वाब्रह्मणादैव्येनेत्याहैषवाअग्ने
र्योगस्तेन॥१॥एवैनंयुनक्तियज्ञस्यवैसमृद्धेनदेवाःसुवर्गंलोकमायन्यज्ञस्य
व्यृद्धेनासुरान्पराभावयन्यन्मेअग्नेअस्ययज्ञस्यरिष्यादित्याहयज्ञस्यैवतत्स
मृद्धेनयजमानःसुवर्गंलोकमेतियज्ञस्यव्यृद्धेनभ्रातृव्यान्पराभावयत्यग्निहोत्र ४९

मेताभिर्व्याहृतीभिरुपसादयेद्यज्ञमुखंवाअग्निहोत्रंब्रह्मैताव्याहृतयोयज्ञमुखएव
ब्रह्म॥२॥कुरुतेसंवत्सरेपर्यागतएताभिरेवोपसादयेद्ब्रह्मण्येवोभयतःसंवत्सरंप
रिगृह्णातिदर्शपूर्णमासौचातुर्मास्यान्यालभमानएताभिर्व्याहृतीभिर्हवींष्यासाद
येद्यज्ञमुखंवैदर्शपूर्णमासौचातुर्मास्यानिब्रह्मैताव्याहृतयोयज्ञमुखएवब्रह्मकुरु
तेसंवत्सरेपर्यागतएताभिरेवासादयेद्ब्रह्मण्येवोभयतःसंवत्सरंपरिगृह्णातियद्ध्येयु
ज्ञस्यसाम्नाक्रियतेराष्ट्रं॥३॥यज्ञस्याशीर्गदितियदृचाविनायज्ञस्याशीर्गच्छत्यथब्रा
ह्मणोनाशीर्केणयज्ञेनयजतेसामिधेनीरनुवक्ष्यन्नेताव्याहृतीःपुरस्ताद्दध्याद्ब्रह्मैव
प्रतिपदंकुरुतेतथाब्राह्मणासाशीर्केणयज्ञेनयजतेयंकामयेतयजमानंभ्रातृव्य
मस्ययज्ञस्याशीर्गच्छेदितितस्यैताव्याहृतीःपुरोनुवाक्यायांदध्याद्भ्रातृव्यदेवत्यावै

प्र०स०६
५०

पुरोनुवाक्याभ्रात्व्यमेवास्ययज्ञस्य॥४॥आशीर्गच्छतियान्कामयेतयजमानांत्समा
वत्येनान्यज्ञस्याशीर्गच्छेदितितेषामेताव्याहृतीःपुरोनुवाक्यायाअर्धर्चएकांदध्याद्या
ज्यायैपुरस्तादेकांयाज्यायाअर्धर्चएकांतथैनांत्समावतियज्ञस्याशीर्गच्छतियथावैप
र्जन्यःसुवृष्टंवर्षत्येवंयज्ञोयजमानायवर्षतिस्थलयोदकंपरिगृह्णात्याशिषायज्ञंय
जमानःपरिगृह्णातिमनोसिप्राजापत्यं॥५॥मनसामाभूतेनाविशेत्याहमनोवैप्राजा
पत्यंप्राजापत्योयज्ञोमनएवयज्ञमात्मंधत्तेवागस्यैंद्रीसपत्नक्षयणीवाचामेंद्रियेणा
विशेत्याहैंद्रीवैवाग्वाचमेवैंद्रीमात्मंधत्ते॥६॥तेनैवब्रह्मराष्ट्रमेवास्ययज्ञस्यप्रात्य जापु
ङ्कषड्भिंशच्च॥१०॥ ॥योवैसप्तदशंप्रजापतिंयज्ञमन्वायत्तंवेदप्रतियज्ञेनतिष्ठति
नयज्ञाद्भ्रंशतआश्रावयेतिचतुरक्षरमस्तुश्रौषडितिचतुरक्षरंयजेतिद्व्यक्षरंयेय ५०

जोमहइतिपंचाक्षरंद्व्यक्षरोवषट्कारएषवैसप्तदशःप्रजापतिर्यज्ञमन्वायत्तोयएवं
वेदप्रतियज्ञेनतिष्ठतिनयज्ञाद्भ्रंशतेयोवैयज्ञस्यप्रायणंप्रतिष्ठां॥१॥उदयनंवेद
प्रतिष्ठितेनारिष्टेनयज्ञेनसंस्थांगच्छत्याश्रावयास्तुश्रौषड्यजयेयजामहेवषट्का
रएतद्वैयज्ञस्यप्रायणमेषाप्रतिष्ठैतदुदयनंयएवंवेदप्रतिष्ठितेनारिष्टेनयज्ञेनसं
स्थांगच्छतियोवैसूनृतायैदोहंवेददुहएवैनांयज्ञोवैसूनृताश्रावयेत्यैवैनामह्वदस्तु
॥२॥श्रौषडित्युपावास्राप्यजेत्युदनैषीद्येयजामहइत्युपासदद्वषट्कारेणदोग्ध्ये
षवैसूनृतायैदोहोयएवंवेददुहएवैनांदेवावैसत्रमासततेषांदिशोदस्यन्तएतामा
र्द्रांपंक्तिमपश्यन्नाश्रावयेतिपुरोवातमजनयन्नस्तुश्रौषडित्यभ्रंसमप्लावयन्य
जेतिविद्युतं॥३॥अजनयन्येयजामहइतिप्रावर्षयन्नभ्यस्तनयन्वषट्कारेणते

ब्र०स०६
५१
तो वै तेभ्यो दिशः प्राप्यायंत य एवं वेद प्रास्मै दिशः प्यायंते प्रजापतिं त्वो वेद प्रजापतिस्त्वं
वेद यं प्रजापतिर्वेद स पुण्यो भवत्येष वै छंदस्यः प्रजापतिराश्रावयास्तु श्रौषड्यजये
यजामहे वषट्कारो य एवं वेद पुण्यो भवति वसंतं ॥४॥ ऋतूनां प्रीणामीत्याहर्तवो वै प्र
याजा ऋतूनेव प्रीणाति ते ऽस्मै प्रीता यथापूर्वं कल्पंते कल्पंतेऽस्मा ऋतवो य एवं वेदाग्नी
षोमयोरहं देवयज्यया चक्षुष्मान्भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वै यज्ञश्चक्षुष्मांताभ्या
मेव चक्षुरात्मन्धत्तेऽग्नेरहं देवयज्ययान्नादो भूयासमित्याहाग्निर्वै देवानामन्नादस्ते
नैव ॥५॥ अन्नाद्यमात्मन्धत्ते दब्धिरस्यदब्धो भूयासममुं दभेयमित्याह तया वै
दब्ध्या देवा असुरानदभ्नुवंतयैव भ्रातृव्यं दभ्नोत्यग्नीषोमयोरहं देवयज्यया
वृत्रहा भूयासमित्याहाग्नीषोमाभ्यां वा इंद्रो वृत्रमहं ताभ्यामेव भ्रातृव्यं स्तृ ५१

णुत इंद्राग्नियोरहं देवयज्ययेंद्रियाव्यन्नादो भूयासमित्याहेंद्रियाव्येवान्नादो भवतींद्र
स्य ॥ ६ ॥ अहं देवयज्ययेंद्रियावी भूयासमित्याहेंद्रियाव्येवाभवति महेंद्रस्याहं देवय
ज्ययाजेमानं महिमानं गमेयमित्याह जेमानमेव महिमानं गच्छत्यग्नेः स्विष्टकृतोहं दे
वयज्ययायुष्मान्यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याहायुरेवात्मं धत्ते प्रतियज्ञेन तिष्ठति ॥ ७ ॥
प्रतिष्ठामहृद्दस्तु विघ्नतेव संततेनैवेंद्रस्याष्टात्रिंशच्च ॥ ११ ॥ ॥ इंद्रं वो विश्वतस्परि
हवामहे जनेभ्यः ॥ अस्माकमस्तु केवलः ॥ इंद्रं नरो नेमधिता हवंते यत्पार्या युनजते धि
यस्ताः ॥ शूरो नृषाता शवसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः ॥ इंद्रियाणि शतक्रतो
या ते जनेषु पंचसु ॥ इंद्र तानि त आ वृणे ॥ अनु ते दायि मह इंद्रियाय सत्रा ते विश्वमनु
वृत्रहत्ये ॥ अनु ॥ १ ॥ क्षत्रमनु सहो यजत्रेंद्र देवेभिरनु ते नृषह्ये ॥ आ यस्मिंत्सप्त वास

वास्तिष्ठंतिस्वारुहोयथा॥ऋषिर्हिदीर्घश्रुत्तमइंद्रस्यघर्मोअतिथिः॥आमासुपक्कमैरय
आसूर्यंरोहयोदिवि॥घर्मंनसामंतपतासुवृक्तिभिर्जुष्टंगिर्वणसेगिरः॥इंद्रमिद्गाथिनो
बृहदिंद्रमर्केभिरर्किणः॥इंद्रंवाणीरनूषत॥गायंतित्वागायत्रिणः॥२॥अर्चंत्यर्कमर्कि
णः॥ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतउद्वंशमिवयेमिरे॥अंहोमुचेप्रभरेमामनीषामोषिष्ठदा
व्नेसुमतिंगृणानाः॥इदमिंद्रप्रतिहव्यंगृभायसत्याःसंतुयजमानस्यकामाः॥विवे
षयन्माधिषणाजजानस्तवैपुरापार्यादिंद्रमन्हः॥अंहसोयत्रपीपरद्यथानोनावे
वयांतमुभयेहवंते॥प्रसम्राजंप्रथममध्वराणां॥३॥अंहोमुचंवृषभंयज्ञियानां॥अ
पांनपातमश्विनाहयंतमस्मिन्नरइंद्रियंधत्तमोजः॥विनइंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृत
न्यतः॥अधस्पदंतमींकृधियोअस्माँअभिदासति॥इंद्रक्षत्रमभिवाममोजोजायथा ५२

वृषभश्चर्षणीनां॥अपानुदोजनममित्रयंतमुरुंदेवेभ्योअकृणोरुलोकं॥मृगोनभीमः
कुचरोगिरिष्ठाःपरावतआ४॥आजगामापरस्याः॥सृकंसंशायपविमिंद्रतिग्मंविश
त्रूंताढिविमृधोनुदस्व॥विशत्रून्विमृधोनुदविवृत्रस्यहनूरुज॥विमन्युमिंद्रभामितोमि
त्रस्याभिदासतः॥त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रंहवेहवेसुहवंशूरमिंद्रं॥कुवेनुशक्रंपुरु
हूतमिंद्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः॥मातेअस्यां॥५॥सहसावन्परिष्टाववघायभूमह
रिवःपरादै॥त्रायस्वनोवृकेभिर्वरूथैस्तवप्रियासःसूरिषुस्याम॥अनवस्तेरथमश्वा
यतक्षंत्वष्टावज्रंपुरुहूतद्युमंतं॥ब्रह्माणइंद्रंमहयंतोअर्कैरवर्धयन्नहयेहंतवाउ॥
वृष्णेयत्तेवृषणोअर्कमर्चानिंद्रग्रावाणोअदितिःसजोषाः॥अनश्वासोयेपवयोर
थाइंद्रेषिताअभ्यवर्ततदस्यून्॥६॥वृत्रहत्येनुगायत्रिणोध्वराणांपरावतोस्याम

।प्र०स०६। ष्टाचत्वारिंशच्च॥१२॥ ॥संत्वासिंचामिध्रुवोस्यग्निर्माबर्हिषोहमायामतामगन्म
॥५३॥ यथावैयोवैश्रद्धांप्रजापतिर्यज्ञंध्रुवोसीत्याहयोवैसप्तदशामिंद्वेवोद्वादश॥१३॥
संत्वीबर्हिषोहंयथावाएवंविद्वान्छ्रेषद्भहसावग्नेकपंचाशत्॥५१॥ ॥घ्नसंत्वाभ्य
वर्तंतदस्यूनं॥ ॥छ॥ ॥हरिःॐ॥ ॥पाकयज्ञंवाअन्वाहिताग्नेःपशवउपतिष्ठं
तइडाखलुवैपाकयज्ञःसैषांतराप्रयाजानूयाजान्यजमानस्यलोकेवहिताता
मोह्रियमाणामभिमंत्रयेतसुरूपवर्षवर्णएहीतिपशवोवाइडापशूनेवोपह्वयतेयु
ज्ञंवैदेवाअदुह्रन्यज्ञोसुरांअदुहत्तेसुरायज्ञदुग्धाःपराभवन्योवैयज्ञस्यदोहं
विद्वान्॥१॥यजतेप्यन्यंयजमानंदुहेसामैसत्याशीरस्ययज्ञस्यभूयादित्याहैषवैय
ज्ञस्यदोहस्तेनैवैनंदुहेप्रत्तावैगौर्दुहेप्रत्तेडायजमानायदुहएतेवाइडायैस्तनाइडो ॥५३॥

पहूतेतिवायुर्वैस्तोमयर्हिंहोतेडामुपह्वयेततर्हियजमानोहोतारमीक्षमाणोवायुंमनं
ज साध्यायेत्॥२॥मात्रेवत्समुपावस्रँतिसर्वेणवैयज्ञेनदेवाःसुवर्गंलोकमायन्पाकयज्ञे
नमनुरश्राम्यत्सेडामनुमुपावर्ततताँदेवासुराव्यह्वयंतप्रतीचींदेवाःपराचीमसुराःसा
देवानुपावर्ततपशवोवैतद्देवानवृणतपशवोसुरानजहुर्यंकामयेतापशुःस्यादितिप
राचींतस्येडामुपह्वयेतापशुरेवभवतियं॥३॥कामयेतपशुमांत्स्यादितिप्रतीचींतस्ये
डामुपह्वयेतपशुमानेवभवतिब्रह्मवादिनोवदंतिसत्वाइडामुपह्वयेतयइडामुपहू
यात्मानइडायामुपहूय~~यात्मानइडायामुपह्व~~येतेतिसानःप्रियासुप्रतूर्तिर्मघोनीत्याहे
डामेवोपहूयात्मानइडायामुपह्वयतेव्यस्तमिववाएतद्यज्ञस्ययदिडासामिप्राश्नंति
॥४॥सामिमार्जयंतएतत्प्रतिवाअसुराणांयज्ञोव्यच्छिद्यतब्रह्मणादेवाःसमदधुर्बृह

॥ब्रा॰स॰७॥ स्पतिस्तनुताम्रिमंन इत्याह ब्रह्मवैदेवानांबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवयज्ञंसंदधातिविच्छि
॥५४॥ न्नंयज्ञंसमिमंदधात्वित्याहसंतत्यैविश्वेदेवाइहमादयंतामित्याहसंतत्यैवयज्ञंदेवे
भ्योनुदिशतियांवै॥५॥यज्ञेदक्षिणांददातितामस्यपशवोनुसंक्रामंतिसएषईजानो
पशुभिर्विक्रोयजमानेनखलुवैतत्कार्यमित्याहुर्यथादेवत्रादत्तंकुर्वीतात्मन्पशून्रमये
तेतिब्रध्नपिन्वस्वेत्याहयज्ञोवैब्रध्नोयज्ञमेवतन्महयत्यथोदेवत्रैवदत्तंकुरुतआत्म
न्पशून्रमयतेददतोमेमाक्षायीत्याहाक्षितिमेवोपैतिकुर्वतोमेमोपदसदित्याहभूमा
नमेवोपैति॥६॥विह्वांध्यायेन्द्रवतियंप्राश्नंतियांवैमुण्कान्नविंशतिश्च॥३॥ ॥
संश्रवाहसौवर्चनसस्तुमिंजमोपोदितिमुवाचयत्सत्त्रिणांहोताभूःकामिडामुपा
ह्वथाइतितामुपाह्वइतिहोवाचयाप्राणेनदेवांदाधारव्यानेनमनुष्यानपानेनपितॄन् ॥५४॥

तिछिनत्तिसानछिनत्ती३इतिछिनत्तीतिहोवाचशरीरंवाअस्यैतदुपाह्वथा३इतिहोवा
चगौर्वै॥१॥अस्यैशरीरंगांवावतौतत्पर्यवदत्तांयायज्ञेदीयतेसाप्राणेनदेवान्दाधारय
यामनुष्याजीवंतिसाव्यानेनमनुष्यान्यांपितृभ्योघ्नंतिसापानेनपितॄन्यएवंवेदप
शुमान्भवत्यथवैतामुपाह्व इतिहोवाचयाप्रजाःप्रभवंतीःप्रत्याभवतीत्यन्नंवाअस्यै
तत्॥२॥उपाह्वथा३इतिहोवाचौषधयोवाअस्याअन्नमोषधयोवैप्रजाःप्रभवंतीः
प्रत्याभवंतियएवंवेदान्नादोभवत्यथवैतामुपाह्व इतिहोवाचयाप्रजाःपराभवंतीर
नुगृह्णातिप्रत्याभवंतीर्गृह्णातीतिप्रतिष्ठांवाअस्यैतदुपाह्वथा३इतिहोवाचेयंवाअस्यै
प्रतिष्ठा॥३॥इयंवैप्रजाःपराभवंतीरनुगृह्णातिप्रत्याभवंतीर्गृह्णातियएवंवेदप्रत्येव
तिष्ठत्यथवैतामुपाह्व इतिहोवाचयस्यैनिक्रमणेघृतंप्रजाःसंजीवंतीःपिबंतीतिछि

नत्तिसानछिनत्ती३इतिनछिनत्तीतिहोवाचप्रतुजनयतीत्येषवाइडामुपाह्वथाइति
होवाचवृष्टिर्वाइडावृष्ट्यैवैनिक्रमणेघृतंप्रजाःसंजीवंतीःपिबंतियएवंवेदप्रैवजाय
तेन्नादोभवति॥४॥गौर्वाअस्यैतत्त्रैतिष्ठाह्वथाइतिविंशतिश्च॥२॥ ॥परोक्षंवा
अन्येदेवाइज्यंतेप्रत्यक्षमन्येययजंतेयएवदेवाःपरोक्षमिज्यंतेतानेवतद्यजति
यदन्वाहार्यमाहरत्येतेवैदेवाःप्रत्यक्षंयद्ब्राह्मणास्तानेवतेनप्रीणात्यथोदक्षिणैवा
स्यैषाथोयज्ञस्यैवछिद्रमपिदधातियद्वैयज्ञस्यक्रूरंयद्विलिष्टंतदन्वाहार्येण॥५॥
अन्वाहरतितदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वंदेवदूतावाएतेयदृत्विजोयदन्वाहार्यमा
हरतिदेवदूतानेवप्रीणातिप्रजापतिर्देवेभ्योयज्ञान्व्यादिशत्सरिरिचानोमन्यत
सएतमन्वाहार्यमभक्तमपश्यत्तमात्मन्नधत्तसवाएषप्राजापत्योयदन्वाहार्यो ॥५५॥

यस्यैवंविदुषोन्वाहार्यआह्रियतेसाक्षादेवप्रजापतिमृध्नोत्यपरिमितोनिरुप्यो
परिमितःप्रजापतिःप्रजापतेः॥२॥आप्त्यैदेवावैयद्यज्ञेकुर्वततदसुराअकुर्वततते
देवाएतंप्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यंतमन्वाहरंततततोदेवाअभवन्परासुरायस्यै
वंविदुषोन्वाहार्यआह्रियतेभवत्यात्मनापरास्यभ्रातृव्योभवतियज्ञेनवाइष्टी
पक्केनपूर्तीऽयस्यैवंविदुषोन्वाहार्यआह्रियतेसत्वेवेष्टापूर्तीऽप्रजापतेर्भागोसि
॥३॥इत्याहप्रजापतिमेवभागधेयेनसमर्धयत्यूर्जस्वान्पयस्वानित्याहोर्जमेवा
स्मिन्पयोदधातिप्राणापानौमेपाहिसमानव्यानौमेपाहीत्याहाशिषमेवैतामा
शास्तेक्षितोस्यक्षित्यैत्वामामेक्षेष्ठाअमुत्रामुष्मिन्लोकइत्याहक्षीयतेवाअमु
ष्मिन्लोकेन्नमितःप्रदानंह्यमुष्मिन्लोकेप्रजाउपजीवंतियदेवमभिमृशत्य

॥प्र०स०७॥ क्षितिमेवैनद्गमयतिनास्यामुष्मिंल्लोकेन्नंक्षीयते॥४॥अन्वाहार्येणप्रजापतेरसिंद्य
॥५६॥ मुष्मिंल्लोकेपंचदशच॥३॥ ॥बर्हिषोहंदेवयज्ययाप्रजावान्भूयासमित्याहब
र्हिषावैप्रजापतिःप्रजाअसृजततेनैवप्रजाःसृजतेनराशंसस्याहंदेवयज्यया
पशुमान्भूयासमित्याहनराशंसेनवैप्रजापतिःपशूनसृजततेनैवपशून्त्सृज
तेग्नेस्विष्टकृतोहंदेवयज्ययायुष्मान्यज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयमित्याहायुरेवात्मंधत्ते
प्रतियज्ञेनतिष्ठतिदर्शपूर्णमासयोः॥१॥वैदेवाउज्जितिमनूदजयंदर्शपूर्णमासा
भ्यामसुरानपानुदंताग्नेरहमुज्जितिमनूज्जेषमित्याहदर्शपूर्णमासयोरेवदेव
तानांयजमानउज्जितिमनूज्जयतिदर्शपूर्णमासाभ्यांभ्रातृव्यानपनुदतेवाजव
तीभ्यांव्यूहत्यन्नंवैवाजोन्नमेवावरुंधेद्वाभ्यांप्रतिष्ठित्यैयोवैयज्ञस्यद्वौदोहौविद्वान् ॥५६॥

यजेतउभयतः॥२॥एवयज्ञंदुहेपुरस्ताच्चोपरिष्टाच्चैषवाअन्योयज्ञस्यदोहइडाया
मन्योयर्हिहोतायजमानस्यनामगृह्णीयात्तर्हिब्रूयादेमाअग्मन्नाशिषोदोहकामाइ
तिसꣳस्तुताएवदेवतादुहेथोउभयतएवयज्ञंदुहेपुरस्ताच्चोपरिष्टाच्चरोहितेनत्वाग्नि
र्देवतांगमयत्वित्याहैतेवैदेवाश्वाः॥३॥यजमानःप्रस्तरोयदेतैःप्रस्तरंप्रहरतिदेवा
श्वैरेवयजमानꣳसुवर्गंलोकंगमयतिवितेमुंचामिरशनाविरश्मीनित्याहैषवाअग्ने
र्विमोकस्तेनैवैनंविमुंचतिविष्णोःशंयोरहंदेवयज्ययायज्ञेनप्रतिष्ठांगमेयमित्या
हयज्ञोवैविष्णुर्यज्ञएवांततःप्रतितिष्ठतिसोमस्याहंदेवयज्ययासुरेताः॥४॥रेतो
धिषीयेत्याहसोमोवैरेतोधास्तेनैवरेतआत्मंधत्तेत्वष्टुरहंदेवयज्ययापशूनाꣳ
रूपंपुषेयमित्याहत्वष्टावैपशूनांमिथुनानाꣳरूपकृत्तेनैवपशूनाꣳरूपमात्मंधत्ते

॥प्रं०सं०७॥ ॥५७॥

देवानांपत्नीरग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्यमिथुनंतयोरहंदेवयज्ययामिथुनेनप्रभूयासमित्या
हैतस्माद्वैमिथुनात्प्रजापतिर्मिथुनेन॥५॥प्राजायततस्माद्यजमानोमिथुनेनप्रजा
यतेवेदोसिवित्तिरसिविदेयेत्याहवेदेनवैदेवाअसुराणांवित्तंवेद्यमविंदंततद्वेदस्यवे
दत्वंयद्भ्रातृव्यस्याभिध्यायेत्तस्यनामगृह्णीयात्तदेवास्यसर्वंवृंक्तेघृतवंतंकुला
यिनंरायस्पोषंसहस्रिणंवेदोददातुवाजिनमित्याहप्रसहस्रंपशूनाप्नोत्यास्य
प्रजायांवाजीजायतेयएवंवेद॥६॥दर्शपूर्णमासयोरुभयतोदेवाश्चासुराश्चताःप्र
जापतिर्मिथुनेनाप्नोत्युष्टौच॥४॥ ॥ध्रुवांवैरिच्यमानांयज्ञोनुरिच्यतेयज्ञंयजमा
नोयजमानंप्रजाध्रुवामाप्यायमानांयज्ञोन्वाप्यायतेयज्ञंयजमानोयजमानंप्रजा
आप्यायतांध्रुवाघृतेनेत्याहध्रुवामेवाप्याययतितामाप्यायमानांयज्ञोन्वाप्यायते ॥५७॥

यज्ञंयजमानोयजमानंप्रजाःप्रजापतेर्विभान्नामलोकस्तस्मिंस्त्वादधामिसह
यजमानेनेति॥१॥आहायंवैप्रजापतेर्विभान्नामलोकस्तस्मिन्नेवैनंदधातिसहय
जमानेनरिच्यतइववाएतद्यद्यजतेयद्यजमानभागंप्राश्नात्यात्मानमेवप्रीणात्येता
वान्वैयज्ञोयावान्यजमानभागोयज्ञोयजमानोयद्यजमानभागंप्राश्नातियज्ञएव
यज्ञंप्रतिष्ठापयत्येतद्वैसूयवसंसोदकंयद्बर्हिश्चापश्चैतत्॥२॥यजमानस्यायत
नंयद्वेदिर्यत्पूर्णपात्रमंतर्वेदिनिनयतिस्वएवायतनेसूयवसंसोदकंकुरुतेसदसि
सन्मेभूयादित्याहापोवैयज्ञआपोमृतंयज्ञमेवामृतमात्मंधत्तेसर्वाणिवैभूतानिव्र
तमुपयंतमनूपयंतिप्राच्यांदिशिदेवाऋत्विजोमार्जयंतामित्याहैषवैदर्शपूर्णमास
योरवभृथः॥३॥यान्येवैनंभूतानिव्रतमुपयंतमनूपयंतितैरेवसहावभृथमवैति

॥प्र०सं०७॥ ॥५८॥ विष्णुमुखावैदेवाश्छंदोभिरिमांल्लोकाननपजय्यमभ्यजयन्यद्विष्णुक्रमान्क्रमतेवि
ष्णुरेवभूत्वायजमानश्छंदोभिरिमान्लोकाननपजय्यमभिजयतिविष्णोःक्रमोस्यभि
मातिहेत्याहगायत्रीवैपृथिवीत्रैष्टुभमंतरिक्षंजागतीद्यौरानुष्टुभीर्दिशश्छंदोभि
रेवेमान्लोकान्यथापूर्वमभिजयति॥४॥यजमानेनेतिचेतदवभृथोदिशःसप्तच
॥५॥ ॥अगन्मसुवःसुवरगन्मेत्याहसुवर्गमेवलोकमेतिसंदृशस्तेमाछित्सियत्तेत
पस्तस्मैतेमावृक्षीत्याहयथायजुरेवैतत्भूरसिश्रेष्ठोरश्मीनामायुर्धाअस्यायुर्मे
धेहीत्याहाशिषमेवैतामाशास्तेप्रवाएषोस्माल्लोकाच्यवतेयः॥३॥विष्णुक्रमान्क्र
मतेसुवर्गायहिलोकायविष्णुक्रमाःक्रम्यंतेब्रह्मवादिनोवदंतिसत्वैविष्णुक्रमा
न्क्रमेतयइमान्लोकान्भ्रातृव्यस्यसंविद्यपुनरिमंलोकंप्रत्यवरोहेदित्येषवाअस्य ॥५८॥

लोकस्यप्रत्यवरोहोयदाहेदमहममुंभ्रातृव्यमाभ्योदिग्भ्योऽस्यैदिवइतीमानेवलोका
न्भ्रातृव्यस्यसंविद्यपुनरिमंलोकंप्रत्यवरोहतिसं॥२॥ज्योतिषाभूवमित्याहास्मिन्ने
वलोकेप्रतितिष्ठत्यैंद्रीमावृतमन्वावर्तइत्याहासौवाआदित्यइंद्रस्तस्यैवावृतमनुपर्या
वर्ततेदक्षिणापर्यावर्ततेस्वमेववीर्यमनुपर्यावर्ततेतस्माद्दक्षिणोऽर्धआत्मनोवीर्या
वत्तरोऽथोआदित्यस्यैवावृतमनुपर्यावर्त्ततेसमहंप्रजयासंमयाप्रजेत्याहाशिषं॥३॥
एवैतामाशास्तेसमिद्धोअग्नेमेदीदिहिसमेद्धातेअग्नेदीद्यासमित्याहयथायजुरेवै
तद्वसुमान्यज्ञोवसीयान्भूयासमित्याहाशिषमेवैतामाशास्तेबहुवैगार्हपत्यस्यांते
मिश्रमिवचर्यतआग्निपावमानीभ्यांगार्हपत्यमुपतिष्ठतेपुनात्येवाग्निंपुनीतआ
त्मानंद्वाभ्यांप्रतिष्ठित्याअग्नेग्रहपतइत्याह॥४॥यथायजुरेवैतच्छतंहिमाइत्याह

शुतंत्वा हि मंतानि धिषीयेतिवा वैतदाह पुत्रस्य नाम गृह्णात्यन्नादमेवैनं करोतितामाशि
षमाशासेतंतंवेज्योतिष्मतीमितिब्रूयाद्यस्यपुत्रोजातस्यात्तैजस्व्येवास्यब्रह्मवर्चसी
पुत्रोजायतेतामाशिषमाशासेमुष्मैज्योतिष्मतीमितिब्रूयाद्यस्यपुत्रः।।५।।जातस्यान्ते
जएवास्मिन्ब्रह्मवर्चसंदधातियोवैयुक्तंप्रयुज्युनविमुंचत्यप्रतिष्ठानोवैसभवतिक
स्त्वायुनक्तिसत्वाविमुंचत्वित्याहप्रजापतिर्वैकःप्रजापतिनैवैनंयुनक्तिप्रजापतिनावि
मुंचतिप्रतिष्ठित्याईश्वुरंवैव्रतमविसृष्टंप्रदहोग्नेव्रतपतेव्रतमचारिषमित्याहव्रतमे
व।।६।।विसृजतेशांत्याअप्रदाहायपराङ्वावयज्ञएतिननिवर्ततेपुनर्योवैयज्ञस्यपु
नरालंभंविद्वान्यजतेतमभिनिवर्ततेयज्ञोबभूवसआबभूवेत्याहैषवैयज्ञस्यपुन
रालंभस्तेनैवैनंपुनरालभतेनवकक्ष्यावाएतस्यविराज्यआहिताग्निःसन्नसभःप्र

शवःखलुवैब्राह्मणस्यसभेष्ट्वाप्राङुत्क्रम्यब्रूयाद्गोमाँऽअग्नेविमाँऽअश्वीयुज्ञइत्यव
सभाँ॑रुंधेप्रसहस्रंपशूनाप्नोत्यास्यप्रजायांवाजीजायते॥७॥यःसमाशिषंगृहपतुइ
त्याहामुष्मैज्योतिष्मतीमितिब्रूयाद्यस्यपुत्रोव्रतमेवखलुवैचतुर्विंशतिश्च॥८॥ ॥देव
सवितःप्रसुवयज्ञंप्रसुवयज्ञपतिंभगायदिव्योगंधर्वः॥केतपूःकेतंनःपुनातुवाचस्पति
र्वाचंमद्यस्वदातिनः॥इंद्रस्यवज्रोसिवार्त्रघ्नस्त्वयायंवृत्रंवध्यात्॥वाजस्यनुप्रसवेमात
रंमहीमदितिंनाममवचसाकरामहे॥यस्यामिदंविश्वंभुवनमाविवेशतस्यांनोदेवःसवि
ताधर्मसाविषत्॥अप्सु॥१॥अंतरमृतमप्सुभेषजमपामुतप्रशस्तिष्वश्वाभवथवा
जिनः॥वायुर्वात्वामनुर्वात्वागंधर्वाःसप्तविंशतिः॥तेअग्रेऽश्वमायुंजंतेअस्मिंज
वमादधुः॥अपांनपादाशुहेमन्यऊर्मिःककुद्मान्प्रतूर्तिर्वाजसातमस्तेनायंवाजंसे

॥प्र०स०७॥ त॥विष्णोःक्रमोसिविष्णोःक्रांतमसिविष्णोर्विक्रांतमस्यंकौन्यंकावभितोरथंयौध्वांतं
॥६०॥वा॥ वाताग्रमनुसंचरंतौदूरेहेतिरिंद्रियावान्पतत्रीतेनोग्नयःपप्रयःपारयंतु॥२॥अप्सुन्यं
कौपंचदशश्च॥७॥ ॥देवस्याहꣳसवितुःप्रसवेबृहस्पतिनावाजजितावाजंजेषंदेव
स्याहꣳसवितुःप्रसवेबृहस्पतिनावाजजितावर्षिष्ठंनाकꣳरुहेयमिंद्रायवाचंवदतें
द्रंवाजंजापयतेंद्रोवाजमजयित्॥अश्वाजनिवाजिनिवाजेषुवाजिनीवत्यश्वांत्समत्सु
वाजय॥अर्वासिसप्तिरसिवाज्यसिवाजिनोवाजंधावतमरुतांप्रसवेजयतवियोज
नामिमीध्वमध्वनस्कभ्नीत॥१॥काष्ठांगच्छतवाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषुविप्राअ
मृताऋतज्ञाः॥अस्यमध्वःपिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्देवयानैः॥तेनोअर्वंतो
हवनश्रुतोहवंविश्वेशृण्वंतुवाजिनः॥मितद्रवःसहस्रसामेधसाताससनिष्यवः॥महो ॥६०॥

येरल्हँ समिथेषु जभ्रिरे शन्नो भवंतु वाजिनो हवेषु ॥ देवताता मितद्रवः स्वर्काः ॥ जंभयं
तोहिं वृकं रक्षाँसि सनेम्यस्मद्युयवंन् ॥१॥ अमीवाः ॥ एषस्यवाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्री
वायां बुधो अपिकक्ष आसनि ॥ क्रतुं दधिक्रा अनु संतवीत्वत्पथामंकाँस्यन्वापनीफ
णत् ॥ उतस्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरनुवाति प्रगर्धिनः ॥ श्येनस्येव ध्रजतो अंक
सं परि दधिक्राव्णः सहोर्जा तरित्रतः ॥ आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादेद्यावापृथिवी
विश्वरूपे ॥ आ मा गंतां पितरा ॥३॥ मातरा चा मा सोमो अमृतत्वाय गम्यात् ॥ वाजिनो वा मो
जजितो वाजँ सरिष्यंतो वाजं जेष्यंतो बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत वाजिनो वाजजितो वा
जँ ससृवाँसो वाजं जिगिवाँसो बृहस्पतेर्भागे निमृढ्‌ढ्वम् इयं वः सा सत्या संधाभूद्या
मिंद्रेण समधध्वमजीजिपत वनस्पतय इंद्रं वाजं विमुच्यध्वं ॥४॥ क्षत्रं मीतयुयवनि

॥प्र०स०८॥ तराद्विचत्वारिꣳशच्च॥८॥ ॥क्षत्रस्योल्बमसिक्षत्रस्ययोनिरसिजायुएहिसुवोरोहावरोहा
॥६१॥ वहिसुवरुहंनोवुभयोःसुवोरोक्ष्यामिवाजश्चप्रसवश्चापिजश्चक्रतुश्चसुवश्चमूर्धा
चव्यश्नियश्चांत्यायनश्चांत्यश्चभौवनश्चभुवनश्चाधिपतिश्च॥आयुर्यज्ञेनकल्पतां
प्राणोयज्ञेनकल्पतामपानः॥१॥यज्ञेनकल्पतांव्यानोयज्ञेनकल्पतांचक्षुर्यज्ञेनकल्प
ताꣳश्रोत्रंयज्ञेनकल्पतांमनोयज्ञेनकल्पतांवाग्यज्ञेनकल्पतामात्मायज्ञेनकल्पतांयज्ञो
यज्ञेनकल्पताꣳसुवर्देवाꣳअगन्मामृताअभूमप्रजापतेःप्रजाअभूमसमहंप्रजया
संमयाप्रजासमहꣳरायस्पोषेणसंमयारायस्पोषोन्नायत्वान्नाद्यायत्वावाजायत्वा
वाजजित्यायैत्वामृतमसिपुष्टिरसिप्रजननमसि॥२॥अपानोवाजायनवच्च॥१॥
॥ ॥वाजस्येमंप्रसवःसुषुवेअग्रेसोमꣳराजानमोषधीष्वप्सु॥ताअस्मभ्यंमधुम ॥६१॥

तीर्भवंतुवयंराष्ट्रेजाग्रियामपुरोहिताः॥वाजस्येदंप्रसवआबभूवेमाचविश्वाभुव
नानिसर्वतः॥सविराजंपर्येतिप्रजानन्प्रजांपुष्टिंवर्धयमानोअस्मे॥वाजस्येमांप्रसवः
शिश्रियेदिवमिमाचविश्वाभुवनानिसम्राट्॥अदित्संतंदापयतुप्रजानन्रयिं॥१॥चनः
सर्ववीरांनियच्छतु॥अग्नेअच्छावदेहनःप्रतिनःसुमनाभव॥प्रणोयच्छभुवस्पतेधनदा
असिनस्त्वं॥प्रणोयच्छत्वर्यमाप्रभगःप्रबृहस्पतिः॥प्रदेवाःप्रोतसूनृताप्रवाग्देवीद
दातुनः॥अर्यमणंबृहस्पतिमिंद्रंदानायचोदय॥वाचंविष्णुंसरस्वतींसवितारं॥२॥
चवाजिनं॥सोमंराजानंवरुणमग्निमन्वारभौ॥आदित्यान्विष्णुंसूर्यंब्रह्माणंचबृ महे
हस्पतिं॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांसरस्वत्यैवाचोयं
तुर्यंत्रेणाग्नेस्त्वासाम्राज्येनाभिषिंचामींद्रस्यबृहस्पतेस्त्वासाम्राज्येनाभिषिंचामि

।अ०स०७।। ।।३।।रयिंसवितारंषड्विंशश्च।।१०।। ।।अग्निरेकाक्षरेणवाचमुदजयदश्विनौद्व्यक्ष
।।६२।। रेणप्राणापानावुदजयतांविष्णुस्त्र्यक्षरेणत्रीन्लोकानुदजयत्सोमश्चतुरक्षरेणचतु
ष्पदःपशूनुदजयत्पूषापंचाक्षरेणपंक्तिमुदजयद्धाताषडक्षरेणषडृतूनुदजयन्म
रुतःसप्ताक्षरेणसप्तपदांशक्करीमुदजयन्बृहस्पतिरष्टाक्षरेणगायत्रीमुदजयन्मि
त्रोनवाक्षरेणत्रिवृतंस्तोममुदजयत्।।१।।वरुणोदशाक्षरेणविराजमुदजयदिंद्र
एकादशाक्षरेणत्रिष्टुभमुदजयद्विश्वेदेवाद्वादशाक्षरेणजगतीमुदजयन्वसव
स्त्रयोदशाक्षरेणत्रयोदशंस्तोममुदजयन्रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेणचतुर्दशंस्तो
ममुदजयन्नादित्याःपंचदशाक्षरेणपंचदशंस्तोममुदजयन्नदितिःषोडशा
क्षरेणषोडशंस्तोममुदजयत्प्रजापतिःसप्तदशाक्षरेणसप्तदशंस्तोममुद ।।६२।।

जयत्॥२॥त्रिवृतंस्तोममुदंजयत्सप्तदशंत्वारिंशच्च॥३३॥ ॥उपयामगृहीतोसिनृषदं
त्वाद्रुषदंभुवनसदमिंद्रायजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिरिंद्रायत्वोपयामगृहीतोस्यप्सुषदं
त्वाघृतसदंव्योमसदमिंद्रायजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिरिंद्रायत्वोपयामगृहीतोसिपृ
थिविषदंत्वांतरिक्षसदंनाकसदमिंद्रायजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिरिंद्रायत्वा॥येग्रहाः
पंचजनीनायेषांतिस्रःपरमजाः॥दैव्यःकोशः॥१॥समुब्जितः॥तेषांविशिप्रियाणामि
षमूर्जंसमग्रभीमेषतेयोनिरिंद्रायत्वा॥अपांरसमुद्वयसंसूर्येरश्मिंसमाभृतं
॥अपांरसस्ययोरसस्तंवोगृह्णाम्युत्तममेषतेयोनिरिंद्रायत्वा॥अयाविष्ठाजनयन्क
र्वराणिसहिघृणिरुरुर्वरायगातुः॥सप्रत्युदैद्धरुणोमध्वोअग्रंस्वायांयत्तनुवांतनू
मैरयत॥उपयामगृहीतोसिप्रजापतयेत्वाजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिःप्रजापतयेत्वा॥२॥

कोशास्तनुवांत्रयोदशाच॥१२॥ ॥अन्वहमासाअन्विद्वनान्यन्वोषधीरनुपर्वतासः॥अ
न्विंद्रंरोदसीवावशानेअन्वापोअजिहतजायमानं॥अनुतेदायिमहइंद्रियायसत्रा
तेविश्वमनुवृत्रहत्ये॥अनुक्षत्रमनुसहोयजत्रेंद्रदेवेभिरनुतेनृषह्ये॥इंद्राणीमासुना
रिषुसुपत्नीमहमश्रवं॥नह्यस्याअपरंचनजरसा॥१॥मरतेपतिः॥नाहमिंद्राणिरा
रणसख्युर्वृषाकपेर्ऋते॥यस्येदमप्यंहविःप्रियंदेवेषुगच्छति॥योजातएवप्रथमो
मनस्वांदेवोदेवान्क्रतुनापर्यभूषत्॥यस्यशुष्माद्रोदसीअभ्यसेतांनृम्णस्यमह्ना
सजनासइंद्रः॥आतेमहइंद्रोत्युग्रसमन्यवोयत्समरंतसेनाः॥पतातिदिद्युन्नर्यस्य
बाह्वोर्माते॥२॥मनोविष्वद्र्यग्विचारीत्॥मानोमर्धीराभरादद्धितन्नःप्रदाशुषेदा
तवेभूरियत्ते॥नव्येदेष्णेशस्तेअस्मिंतउक्थेप्रब्रवामवयमिंद्रस्तुवंतः॥आतूभर ॥५३॥

॥प्र०स०॥
॥१॥

०॥श्रीलक्ष्मीवेंकटेशायनमः॥ ॥श्रीगुरुभ्योनमः॥हरिःॐ॥ ॥इषेत्वोर्जेत्वावायव
स्थोपायवस्थदेवोवःसवितापार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणआप्यायध्वमघ्नियादे
वभागमूर्जस्वतीःपयस्वतीःप्रजावतीरनमीवाअयक्ष्मामावस्तेनईशतमाघशꣳ
सोरुद्रस्यहेतिःपरिवोवृणक्तुध्रुवाअस्मिन्गोपतौस्यातबह्वीर्यजमानस्यपशू
न्पाहि॥१॥इषेत्रिचत्वारिꣳशत॥१॥ ॥यज्ञस्यघोषदसिप्रत्युष्टꣳरक्षःप्रत्युष्टाअरा
तयःप्रेयमगाद्धिषणाबर्हिरच्छमनुनाकृतास्वधयावितष्टातआवहंतिकवयःपु
रस्ताद्देवेभ्योजुष्टमिहबर्हिरासदेदेवानांपरिषूतमसिवर्षवृद्धमसिदेवबर्हिर्मा
त्वान्वङ्मातिर्यक्पर्वतेराध्यासमाछेत्तातेमारिषंदेवबर्हिःशतवल्शंविरोहस
हस्रवल्शाः॥१॥विवयꣳरुहेमपृथिव्याःसंपृचःपाहिसुसंभृतात्वासंभराम्यदि ॥१॥

ऋक्संहिता

प्रथमाष्टकसंहितप्रारंभः

प्रथमाष्टकसंहितप्रारंभः

॥०श्री॥श्रीप्रथमाष्टकसंहितप्रारंभः॥श्री०॥

०॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रीनरसिंहसरस्वत्यैनमः॥ ॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ हरिःॐ
॥इषेत्वोर्जेत्वावायवस्थोपायवस्थदेवोवःसविताप्रार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणआ
प्यायध्वमघ्नियादेवभागमूर्जस्वतीःपयस्वतीःप्रजावतीरनमीवाअयक्ष्मामा
वस्तेनईशतमाघशंसोरुद्रस्यहेतिःपरिवोवृणक्तुध्रुवाअस्मिन्गोपतौस्या
तबह्वीर्यजमानस्यपशून्पाहि॥१॥इषेत्रिचत्वारिंशत्॥१॥ ॥यज्ञस्य
घोषदसिप्रत्युष्टंरक्षःप्रत्युष्टाअरातयःप्रेयमगाद्धिषणाबर्हिरच्छमनुनाकृ
ताःस्वधयावितष्टातआवहंतिकवयःपुरस्ताद्देवेभ्योजुष्टमिहबर्हिरासदेदेवानां
नंस परिषूतमसिवर्षवृद्धमसिदेवबर्हिर्मात्वान्वङ्मातिर्यक्पर्वतेराध्यासमाछेत्तातेमारि

सं॰प्र॰ पृंदेवबर्हिर्माः शतवल्शंविरोह सहस्रवल्शाः॥२॥ विवयंरुहेमपृ १
॥१॥ थिव्याः संपृचः पाहि सुसंभृता त्वा संभरामि अदित्यै रास्नासीन्द्राण्यै संनहनंपू
षाते ग्रथिं ग्रथ्नातु सते मास्थाद् इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुद्यच्छे बृहस्पतेर्मूर्धा
हराम्युर्वन्तरिक्षमन्विहि देवंगममसि॥२॥ सहस्रवल्शा अष्टाविंशच्च॥२॥
शुंधध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायै मातरिश्वनो घर्मोसि द्यौरसि पृथिव्यसि राम
विश्वधाया असि परमेण धाम्ना दृंहस्व मा ह्वार्वसूनां पवित्रमसि शतधारंव ॥१॥
सूनां पवित्रमसि सहस्रधारं हुतस्तोको हुतो द्रप्सः अग्नये बृहते नाकाय स्वा
हा द्यावापृथिवीभ्यां सा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मा संपृच्यध्वमृतावरीरूर्मि

नांदीमुखेसत्यवसूसापिंडयेक्कात्क्कामकौ॥ पुरूरवार्द्रवौचैतौपार्वणेसमुदाहृतौ॥ आधे
नुरोर्चौतीर्थेधुरिविलोचनौ

प

।।श्रीगणेशाय परब्रह्मणे नमः ।।श्रीसरस्वत्यै नमः ।।श्रीगुरुभ्यो नमः ।।हरिः ॐ ।।प्रजननं ज्योतिरग्नि
र्देवतानां ज्योतिर्विराट् छंदसां ज्योतिर्विराड्वाचो ग्नौ संतिष्ठते विराजमभिसंपद्यते तस्माज्ज्योतिरु
च्यते द्वौ स्तोमौ प्रातःसवनं वहतो यथा प्राणश्चापानश्च द्वौ माध्यंदिनं सवनं यथा चक्षुश्च
श्रोत्रं च द्वौ तृतीयसवनं यथा वाक्च प्रतिष्ठा च पुरुषसंमितो वा एष यज्ञो स्थूरिः ।।१।।यं
कामं कामयते तमेतेनाभ्यश्नुते सर्वेण ह्यस्थूरिणाभ्यश्नुते ग्निष्टोमेन वै प्रजापतिः प्रजा
असृजत ता अग्निष्टोमेनैव पर्यगृह्णात्तासां परिगृहीतानामश्वतरो त्यरिच्यत तस्यानुहा
य रेत आदत्त तद्गर्दभे न्यमार्ट् तस्माद्गर्दभो द्विरेता अथो आहुर्वडवायां न्यमार्डिति तस्माद्व
डवा द्विरेता अथो आहुरोषधीषु ।।२।। न्यमार्डिति तस्मादोषधयो नभ्यक्ता रेभंत्यथो आ
हुः प्रजासु न्यमार्डिति तस्माद्यमौ जायेते तस्मादश्वतरो न प्रजायत आत्तरेता हि प्र

॥४॥ तस्मोद्द्विर्हिष्यनेवक्रूसः सर्ववेदसेवासहस्रेणावक्रूसे। तिष्ठप्रवर्तयपएवं विद्वानग्निष्टोमेनय
जतेसर्वाजाताः प्रजाजनयतिपरिमजातागृह्णाति तस्माद्ब्रुज्येष्ठयज्ञइति॥ ३॥ प्रजाप
तिर्वाव ज्येष्ठः सह्यतेनाग्रेयजत प्रजापतिर कामयतप्रजायेयेतिस मुखतस्त्रिवृतं
निरमिमीततमग्निर्देवतान्वसृज्यत गायत्री छंदोरथंतरं साम ब्राह्मणो मनुष्या
णामजःपशूनांतस्मात्तेमुख्यामुखतोह्यसृज्यंतोरसो बाहुभ्यां पंचदशं निरमिमीतत
त मिंद्रो देवतान्वसृज्यंत्रिष्टुप्छंदो बृहत्॥४॥ साम राजन्यो मनुष्याणामविः पशूनां त
स्मात्ते वीर्यावंतो वीर्याध्यसृज्यंतमध्यतः सप्तदशं निरमिमीततं विश्वे देवा देवता
अन्वसृज्यंत जगती छंदो वैरूपं साम वैश्यो मनुष्याणां गावःपशूनां तस्मात्तेध्य
त सृज्यंतस्माद्भूयांसोन्येभ्यो भूयिष्ठा हि देवता अन्वसृज्यंतपत्त एकविंशं नि ॥१॥
आद्या अन्नधाना

रेमिमीत तमनुष्टुप्छंदः ॥५॥ अन्वसृज्यत वैराजं साम शूद्रो मनुष्याणामश्वः पशूनां त
स्मात्तौ भूतसंक्रामिणावश्वश्च शूद्रश्च तस्माच्छूद्रो यज्ञेऽनवक्लृप्तो न हि देवता अ
न्वसृज्यत तस्मात्पादावुपजीवतः पत्तो ह्यसृज्येतां प्राणा वै त्रिवृदर्धमा
साः पंचदशः प्रजापतिः सप्तदशस्त्रय इमे लोका असावादित्य एकविंश एतस्मिन्वा एते
श्रिता एतस्मिन्प्रतिष्ठिता य एवं वेदैतस्मिन्नेवाश्रयत एतस्मिन्प्रतितिष्ठति ॥ ६ ॥ अस्कारि
रोर्वर्यां पृष्ठ्ये ष्यपस्य इति बृहदनुष्टुप्छंदः प्रतिष्ठितान वेच ॥ ॥ १ ॥ ॥ प्रातःसवने वै
गायत्रेण छंदसा त्रिवृते स्तोमाय ज्योतिर्दधदेति त्रिवृता ब्रह्मवर्चसेन पंचदशाय ज्यो
तिर्दधदेति पंचदशेनौजसा वीर्येण सप्तदशाय ज्योतिर्दधदेति सप्तदशेन प्राजापत्येन
प्रजननेनैकविंशाय ज्योतिर्दधदेति स्तोम एव तत्स्तोमाय ज्योतिर्दधदेत्यथो स्तो

॥२॥ मेएवस्तोममभिप्रणयतियावंतोवैस्तोमास्तावंतःकामास्तावंतोलोकास्तावंतिज्योतीꣳ
ष्येतावतएवस्तोमानेतावतःकामानेतावतोलोकानेतावंतिज्योतीꣳष्यवरुंधे॥१॥
तावंतोलोकास्त्रयोदशच॥ ॥२॥ ॥ब्रह्मवादिनोवदंतिसत्वैयजेतयोग्निष्टोमे
नयजमानोथसर्वस्तोमेनयजेतेतियस्यत्रिवृतमंतर्यंतिप्राणाꣳस्तस्यांतर्यंतिप्रा
णेषुमेप्यसदितिखलुवैयज्ञेनयजमानोयजतेयस्यपंचदशमंतर्यंतिवीर्यंतस्यां
तर्यंतिवीर्येमेप्यसदितिखलुवैयज्ञेनयजमानोयजतेयस्यसप्तदशमंतर्यंति
॥१॥प्रजांतस्यांतर्यंतिप्रजायांमेप्यसदितिखलुवैयज्ञेनयजमानोयजतेयस्यै
स्यांत कविꣳशमंतर्यंतिप्रतिष्ठांतर्यंतिप्रतिष्ठायांमेप्यसदितिखलुवैयज्ञेनयजमा
नोयजतेयस्यत्रिणवमंतर्यंत्यृतूꣳश्चतस्यनक्षत्रियांचविराजमंतर्यंत्यृतुषु ॥२॥

मेध्यं संनह्य त्रियायांच विराजमीति ॥२॥ खलु वै यज्ञेन यजमानो यजते यस्य त्रयस्त्रिꣳशमे
तयंतिदेवतास्तस्मात्तयंतिदेवता सुमेध्यसदिति खलु वै यज्ञेन यजमानो यजते यो वै स्तो
मानामवमं परमतां गछंतं वेद परमतामेव गछति त्रिवृद्वै स्तोमानामवमस्त्रिꣳशः परमो य एवं वृ
वंवेद परमतामेव गछति ॥३॥ सप्तदशमेतयंति विराजोतिचतुश्चत्वारिꣳशसे ॥ ।३॥
अंगिरसो वै सत्रमासत ते सुवर्गं लोकमायंस्तेषाꣳ हविष्माꣳश्च हविष्कृच्चाहीयेतां
तावकामयेताꣳ सुवर्गं लोकमियावेति तावेतं द्विरात्रमपश्यतां तमाहरतां तेनाय
जेतां ततो वै तौ सुवर्गं लोकमैतां य एवं विद्वान् द्विरात्रेण यजते सुवर्गमेव लोकमेति
तावेतां पूर्वेणाह्नागछतामुत्तरेण ॥१॥ अभिपूर्वः पूर्वमहर्भवति गतिरुत्तरं ज्यो
तिष्टोमोग्निष्टोमः पूर्वमहर्भवति तेजस्तेनावरुंधे सर्वस्तोमोतिरात्र उत्तरः

सर्वस्याप्त्यै सर्वस्यावरुद्ध्यै गायत्रं पूर्वं हूंसाम भवति तेजो वै गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसं तेज
॥३॥ [illegible] ओजो वै वीर्यं त्रिष्टुबोज एव वीर्यं [illegible]
त्तरं पूर्वं ॥२॥ अहूंसाम भवतीयं वै रथंतरमस्यामेव प्रतितिष्ठति बृहदुत्तरं सौ वै बृहद
मुष्यामेव प्रतितिष्ठति तदाहुः कं जगती चानुष्टुप्चेति वैखानसं पूर्वं हूंसाम भवति तेन
जगत्यै नैति षोडश्युत्तरं तेनानुष्टुभो यथाकुर्य ते सामानेऽर्धमासे स्यातामन्यतरस्यान्हो
वीर्यमनुपद्येते यमावास्यायां पूर्वमहर्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरं नानैवार्धमासयोर्भ
वतो नानावीर्ये भवतो हविष्मन्निधनं पूर्वमहर्भवति हविष्कृन्निधनमुत्तरं प्रति
ष्ठित्यै ॥३॥ उत्तरेण रथंतरं पूर्वं चैकविꣳशतिश्च ॥ ॥४॥ ॥ आपो वा इदमग्रे
सलिलमासीत्तस्मिन्प्रजापतिर्वायुर्भूत्वाचरत्स इमामपश्यत्तां वराहो भूत्वाहरत्तां ॥३॥

विश्वकर्मा भूत्वा व्यमार्ष्टि प्रथत सा पृथिव्यभवत्पृथिव्यै पृथिवित्वं तस्यामश्राम्य
त्प्रजापतिः स देवानसृजत वसून् रुद्रानादित्यांस्ते देवाः प्रजापतिमब्रुवन्प्रजाया
महा इति सोऽब्रवीत् ॥ १ ॥ यथाहं युष्मांस्तपसासृक्ष्येवं तपसि प्रजननमिच्छध्व
मिति तेभ्योऽग्निमायतनं प्रायच्छदेतेनायतनेन श्राम्यतेति तेऽग्निनायतनेना
श्राम्यंस्ते संवत्सर एकां गामसृजंत तां वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः प्रायच्छ
न्नेतां रक्षध्वमिति तां वसवो रुद्रा आदित्या अरक्षंत सा वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदि २
त्येभ्यः प्राजायत त्रीणि च ॥ २ ॥ शतानि त्रयस्त्रिंशतं चाथ सैव सहस्रतम्यभवत्ते
देवाः प्रजापतिमब्रुवन्सहस्रेण नो याजयेति सोऽग्निष्टोमेन वसूनयाजयत्त इमं लो
कमजयंस्तच्चाददुः स उ क्थ्येन रुद्रानयाजयत्तेंऽतरिक्षमजयंस्तच्चाददुः सोऽतिरात्रे

॥४॥ णोद्दिसान्यायमयुक्तोमुं लोकमजयंत द्यादद्युत्तदंतरिक्षं ॥ ३ ॥ व्यवैर्यं तत्तस्माद्दुद्राघात्तुका
अनायतनाहितस्मादाहुः शिथिलं वै मध्यममहर्द्विरात्रस्याव द्दिनं वैर्यं तेत्रिष्टु
भं मध्यमस्याह्न आज्यं भवति सं यानो निरुक्तानि शंसति षोडशिनः शंस्यस्य
नौ धृत्या अशिथिलंभावाय तस्मात्त्रिरात्रस्याग्निष्टोम एव प्रथममहः स्यादथोक्थ्यो
थातिरात्र एषां लोकानां विधृत्यै त्रीणि त्रीणि शतान्यनुचीनाहमव्यवच्छिन्नानि ददा
ति ॥ ४ ॥ एषां लोकानामनुसंतत्यै दशतं न विच्छिंद्याद्विराजं नेद्विच्छिनदानीत्यथ या
सी सहस्रतम्यासीत्तस्यामिंद्रश्च विष्णुश्च व्यैयेतां रसइंद्रोमन्यत न मावाहदं विष्णुस
हस्रं वर्क्ष्यत इति तस्यामकल्पेतां द्विभाग इंद्रस्तृतीये विष्णुस्तद्वा एषाभ्यनूच्यत उ ॥४॥
भा जिग्यथुरिति तां वा एतामच्छावाकः ॥ ५ ॥ एवशः सय यथा सहस्रतमी साहो

त्रेदेये तिहोतारंवा अभ्यतिरिच्यते यदति रिच्यते होतानाह्यस्यापैताथाहुरन्ने त्रेदेयस्य थि
तिरिक्ता वा एषासहस्रस्याति रिक्तउन्ने तर्त्विजामथाहुः सर्वेभ्यःसदस्येभ्योदेयेत्यथाहुरुद्
कृत्यासावर्शन्येरेदित्यथाहुर्ब्रह्मणे चा ग्नीधेच देयेति॥६॥ द्विभागंब्रह्मणे तृतीयमग्नी
धऐंद्रोवैब्रह्मावैष्णवोग्नीध्रइथैवतावकल्पेतामित्यथाहुर्यो के स्मा णीबहुरूपासादे
येत्यथाहुर्याद्विरूपोभ्यतरएनीसादेयेतिसहस्रस्यपरिगृहीत्यै तद्वा एतत्सहस्र
स्यायनंसहस्रंस्तोत्रीयाःसहस्रंदक्षिणाःसहस्रसंमितःसुवर्गोलोकःसुवर्ग
स्यलोकस्याभिजित्यै॥७॥अब्रवीत्तदंतरिक्षंददास्यच्छावाकश्च देयेतिसप्तचत्वारि
शच्च॥ ॥८॥ ॥सोमोवैसहस्रमविंदत्तमिंद्रोन्वविंदत्तौयमोन्यागच्छत्ताव्रब
मए वीदस्तुमेत्रापीत्यस्तुहीत्यब्रूतां स यकस्यांवीर्यपर्यपश्यदियंवा अस्य सहस्रस्यवीर्ये

बिभर्त्तीतितावद्वाइदंसहस्रंमातयुवयोरितितावद्बृता२सेवैवाएतदेतस्यावीर्यं॥१॥पारि
॥५॥ पश्यामो२शमाहेरामहारुतितस्माम२शमाहरंतनामप्सुप्रावेशयुंत्सोमायोदेहीतिसारो
हिणीपिंगलैकहायनीरूपंकृत्वात्रयस्त्रि२शताचत्रिभिश्चशतैःसहोदैत्तस्माद्रोहि
पी ण्यापिंगलयैकहायन्यासोमंक्रीणीयाद्यएवंविद्वान्रोहिण्यापिंगलयैकहायन्यासोमं
भि क्रीणातित्रयस्त्रि२शताचैवास्यत्रिभिश्चशतैः॥२॥शतैःसोमःक्रीतोभवतिसुक्रीतेनयजते
तामप्सुप्रावेशयन्निन्द्रायोदेहीतिसारोहिणीलक्ष्मणापष्ठौहीवार्त्रघ्नीरूपंकृत्वात्रय
स्त्रि२शताचत्रिभिश्चशतैःसहोदैत्तस्माद्रोहिणींलक्ष्मणांपष्ठौहींवार्त्रघ्नींदद्याद्य
एवंविद्वान्रोहिणींलक्ष्मणांपष्ठौहींवार्त्रघ्नींददातित्रयस्त्रि२शच्चैवास्य त्रीणिचश ॥५॥
तानिसादत्तानि॥३॥भवतितामप्सुप्रावेशयन्यमायोदेहीतिसाजरतीमूर्खातन्वाघ

न्यारूपंकृत्वात्रयस्त्रिं५शच्छतानिच त्रिभिश्च शतैः सहोदैत्तामुत्तरतोमूरवीतेऽज्ञघ्न्यामनु
य स्तरणीं कुर्वीत एवंविद्वां जरतीमूरवीतेऽज्ञघ्न्यामनुस्तरणीं कुर्वीत त्रयस्त्रिं५शद्धैवास्य त्री
व णिच शतानिसामुष्मिँल्लोके भवन्ति वाग्गौः सहस्रतमी तस्मात् ॥४॥ वरोदेयः साहि वरः स
हस्रमस्य सा दत्ता भवति तस्माद्वरो न प्रतिगृह्यः साहि वरः सहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवतीयं
वर इति ब्रूयादथान्यं ब्रूयादियं ममेति तथास्य तत्सहस्र मप्रतिगृहीतं भव
त्युभयत एनी स्यात्तदाहुरन्यत एनी स्यात्सहस्रं पुरस्तादेतमिति येव वरः ॥५॥ कल्या
णी रूपसमृद्धा सा स्यात्सा हि वरः समृद्ध्यै तामुत्तरेणाग्नीध्रं पर्याणीयाहवनीयस्या
न्ते द्रोणकलशमवघ्रापयेदाजिघ्र कलशं मह्युरुधारा पयस्वत्या त्वा विशन्त्विन्दवः स
मुद्रमिव सिन्धवः सा मा सहस्र आभज प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा विशताद्रयिरिति

प्रजयैवैनं पशुभीरृध्यास्तं ॥६॥ अर्धयुतिप्रजावान्पशुमान्रयिमान्भवतीयएवं वेदतयासह
॥६॥२ हाग्नीध्रं पुरेत्यपुस्तात्प्रतीच्यांतिष्ठंसांजुहुयादुभाजिग्यथुर्नपराजयेथेनपराजिग्येकतर
श्चनैनोः ॥ इंद्रश्चविष्णोयदपस्पृधेथांत्रेधासहस्रंवितदैरयेथामितित्रेधाविभक्तंवै
त्रिरात्रेसहस्रं साहस्रीमेवैनांकरोतिसहस्रस्यैवैनांमात्रां ॥७॥ करोतिरूपाणिजु
होतिरूपैरेवैनां समर्धयतितस्याउपोत्थायकर्णमाजपेदिडेरंतेदितेसरस्वतिप्रिये
अ प्रेयसिमहिविश्रुत्येतानितेघ्नियेनामानिसुकृतंमादेवेषुब्रूतादितिदेवेभ्यएवैना
मावेदयत्यन्वेनंदेवाबुध्यंते ॥८॥ एतद्वेतस्यावीर्यमस्य त्रिभिश्चदत्तासहस्रतमी
तस्माद्देववरः संमात्रामेकांचत्वारिंशच्च ॥ ॥६॥ ॥ सहस्रतम्यावैयज
मानः सुवर्गंलोकमेतिसेनं सुवर्गंलोकंगमयतिसामासुवर्गंलोकंगमयेत्याहसुव ॥६॥

गमेवैनं लोकं गमयति साम्ना ज्योतिष्मंतं लोकं गमयेत्याह ज्योतिष्मंतमेवैनं लोकं गमयति सा
मा सर्वान्पुण्यांल्लोकान्गमयेत्याह सर्वानेवैनं पुण्यांल्लोकान्गमयति सा ॥ १ ॥ मा प्रतिष्ठां गमय म
प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा विश ताद्रयिरिति प्रजयैवैनं पशुभी रय्यां प्रतिष्ठापयति प्रजा
वान्पशुमान्रयिमान्भवति य एवं वेद तामग्नीधे वा ब्रह्मणे वा होत्रे वोद्गात्रे वाध्वर्यवे वा
दद्यात्सहस्रमस्य सा दत्ता भवति सहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवति यस्तामविद्वान् ॥ २ ॥ प्रति
गृह्णाति तां प्रतिगृह्णीयादेकासि न सहस्रमेकां त्वा भूतां प्रतिगृह्णामि न सहस्रमेकां
मा भूता विश मा सहस्रमित्येकामेवैनां भूतां प्रतिगृह्णाति न सहस्रं य एवं वेद स्योना
सि सुषदा सुशेवा स्योना मा विश सुषदा मा विश सुशेवा मा विश ॥ ३ ॥ इत्याह स्योनैवैनं सु
षदा सुशेवा भूता विशति नैनं हिनस्ति ब्रह्मवादिनो वदंति सहस्रं सहस्रतम्यान्वेती३

न

॥७॥ सहस्रतमी॥४ सहस्राभितियत्प्राचीमुत्सृजे सहस्रं सहस्रतम्यन्वेयात्तत्सहस्रेमप्रत्यात्र
ऽसुवर्गं लोकं नप्रज्ञानीयत्प्राती चीमुत्सृजति तां सहस्रमनुपर्यावर्तते साप्रजानन्तीसुव
र्गंलोकमेतियजमानमभ्युत्सृजति क्षिप्रेसहस्रं प्रजायतउत्तमानीयते मध्यमादेवानाग्र
ति॥४॥ लोकानामयतिसा विद्वांसु शेवा मा विशयजमानं द्वादशञ्च॥ ॥७॥ ॥
अत्रिरददादौर्वायप्रजांपुत्रकामायसरिरिचानोमन्यत निर्वीर्यः शिथिलोयातयामास
एतंचतूरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततोवैतस्यचत्वारोवीराआजायन्तसुहोतासूद्गा
तास्वध्वर्युःसुसभेयो यएवंविद्वांश्चतूरात्रेणयजतआस्यचत्वारोवीराजायन्तेसुहोता
सूद्गातास्वध्वर्युःसुसभेयोयेचतुर्विंशाः पवमानाब्रह्मवर्चसंतत॥१॥यदुव्यंतःस्तोमाश्रीः ॥७॥
सा. त्रिश्श्रव्यादेवंयजमानंचत्वारिवीर्याणिनोपानमंतेजइंद्रियंब्रह्मवर्चसमन्नाद्य

५स एता५श्चतुरश्चतुष्टोमांस्तोमानपश्यत्तानाहरत्तैरयजत तैरेज एव प्रथमेनावारुंधेंद्रियं द्वितीये
नब्रंह्मवर्चसं तृतीयेनान्नाद्यं चतुर्थेन य एवं विद्वा५श्चतुरःश्चतुष्टोमांस्तोमानाहरति तैर्यजते ते
ज एव प्रथमेनावरुंधइंद्रियं द्वितीयेन ब्रंह्मवर्चसं तृतीयेनान्नाद्यं चतुर्थेन यामेवात्रिरृद्धि
मार्ध्नोत्तामेव यजमान ऋध्नोति॥ २॥ त्रैत एवाष्टादश च॥ ८ ॥जमदग्निः पुष्टिकामश्चतूरात्रे
णायजत स एतान्पोषा५ अपुष्यत्तस्मा स्थ्रिलितौ जामदग्नियौ न संजानाते एतानेव पोषान्पु
ष्यति य एवं विद्वा५श्चतूरात्रेण यजते पुरोडाशिन्य उपसदो भवंति पशवो वै पुरोडाशः पशूने
वावरुंधेन्नं वै पुरोडाशोन्नमेवावरुंधेन्नादः पशुमान्भवति य एवं विद्वा५श्चतूरात्रेण यज
ते॥ ३॥ जमदग्निरष्टाचत्वारि५शत्॥ ॥ ९॥ ॥ संवत्सरो वा इदमेक आसीत्सोकामय
त र्तूंत्सृजयेति स एतं पंचरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै स ऋतूनसृजत य ए

वंविद्वान्पंचरात्रे णयजतेप्रैवजायतेतऋतवःसृष्टानव्यावर्तंतत एतंपंचरात्रमपश्यंत
॥८॥ माहरंतेनायजंत ततोवैतेव्यावर्तंत ॥१॥ य एवंविद्वान्पंचरात्रेणयजतेविपाप्मना भ्रातृव्ये
णावर्तते सार्वसेनिः शौचेयोकामयत पशुमान्त्स्यामितिसएतंपंचरात्रमाहरत्तेनायजतत
तोवैससहस्रंपशून्प्राप्नोद्य एवंविद्वान्पंचरात्रेणयजतेप्रसहस्रंपशूनाप्नोति बबरःप्रा
वाहणिरकामयत वाचःप्रवदितास्यामितिसएतंपंचरात्रमा ॥२॥ हरत्तेनायजतत
तोवैसवाचःप्रवदिताभवद्य एवंविद्वान्पंचरात्रेणयजतेप्रवदितैव वाचो भवत्यथो
एनंवाचस्पतिरित्याहुरनाप्तः चतूरात्रोतिरिक्तःषड्रात्रोथवा एषसंप्रतियज्ञोयत्पंच
रात्रोय एवंविद्वान्पंचरात्रेणयजतेसंप्रत्येवयज्ञेनयजते पंचरात्रो भवति पंच वा ऋ ॥९॥
तवःसंवत्सरः ॥३॥ ऋतुष्वेवसंवत्सरेप्रतितिष्ठत्यथो पंचाक्षरा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो यज्ञ

ति

मेवावरुंधे त्रिवृदग्निष्टोमो भवति तेज एवावरुंधे पंचदशो भवतींद्रियमेवावरुंधे सप्तदशो भ
वत्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैव तेन जायते पंचविंशोग्निष्टोमो भवति प्रजापतेराप्त्यै महा
व्रतवानन्नाद्यस्यावरुध्यै विश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै ॥ १ ॥ तेव्या
वर्तं तप्रवदितास्यामिति स एतं पंचरात्रमासंवत्सरोभिजित्यै ॥ ॥ १० ॥ ॥ देवस्य
त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददद्मामेग्रभ्णं नृशुनामृतस्य पूर्व्या
युषि विदथेषु कव्या ॥ तया देवाः सुतमाबभूवुर्ऋतस्य सामंसरमारपंति ॥ अभिधा असि
भुवनमसि यंतासि धर्तासि सोग्निं वैश्वानरं सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः पृथिव्यां यंता राडयं
तासि यमनो धर्तासि धरुणः कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा रय्यै त्वा पोषाय त्वा पृथिव्यै त्वांतरिक्षा
य त्वा दिवे त्वा सते त्वासते त्वा द्भ्यः त्वौषधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यः ॥ १ ॥ धरु

॥९॥ य ण: पंचविंशतिश्च ॥११॥ विभूर्मात्राप्रभूःपित्राश्वोसिहयोस्यत्योसिनरोस्यर्वासिसप्तिरसि
वाज्यसिवृषासिनृमणाअसिययुर्नामास्यादित्यानांपत्वान्विह्यग्नयेस्वाहास्वाहेंद्राग्निभ्या
ंस्वाहाप्रजापतयेस्वाहाविश्वेभ्योदेवेभ्यस्वाहासर्वाभ्योदेवताभ्यइहधृतिःस्वाहेहविधृ
तिःस्वाहेहरंतिःस्वाहेहरमतिःस्वाहाभूरसिभुवेत्वाभव्यायत्वाभविष्यतेत्वाविश्वेभ्यस्त्वाभू
तेभ्योदेवाआशापालाएतंदेवेभ्योश्वंमेधायप्रोक्षितंगोपायत॥१॥रंतिःस्वाहाद्वावि
ंशतिश्च ॥१२॥आयनायस्वाहाप्रायणायस्वाहोद्द्रावायस्वाहोद्द्रुतायस्वाहाशूकाराय
स्वाहाशूकृतायस्वाहापलायितायस्वाहापलायितोस्वाहावलातेस्वाहापरावलातेस्वाहायते स
स्वाहाप्रयतेस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥आयनायोत्तरमापलायितायषड्विंशतिः॥१३॥अग्न ५९॥
येस्वाहासोमायस्वाहावायवेस्वाहापांमोदायस्वाहासवित्रेस्वाहासरस्वत्यैस्वाहेंद्रा

युस्वाहाबृहस्पतयेस्वाहामित्रायस्वाहावरुणायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥अग्नयेवायवेपां
मोदायेंद्रायत्रयोविंशतिः॥१२॥पृथिव्यैस्वाहांतरिक्षायस्वाहादिवेस्वाहासूर्यायस्वाहा
चंद्रमसेस्वाहानक्षत्रेभ्यःस्वाहाप्राच्यैदिशेस्वाहादक्षिणायैदिशेस्वाहाप्रतीच्यैस्वाहोदी दिशे
च्यैदिशेस्वाहाध्रुवायैदिशेस्वाहादिग्भ्यःस्वाहावांतरदिशाभ्यःस्वाहासमाभ्यःस्वाहाशरद्भ्यः
हा स्वाहाहोरात्रेभ्यःस्वाहार्धमासेभ्यःस्वाहामासेभ्यःस्वाहर्तुभ्यःस्वाहासंवत्सरायस्वाहासर्वस्मै
यै स्वाहा॥३॥पृथिँदिविसूर्यायनक्षत्रेभ्यःप्राच्यैसप्तचत्वारिंशत्॥ ॥१५॥ ॥
अग्नयेस्वाहासोमायस्वाहासवित्रेस्वाहासरस्वत्यैस्वाहापूष्णेस्वाहाबृहस्पतयेस्वा
य हापांमोदायस्वाहावायवेस्वाहामित्रायस्वाहावरुणायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥अग्नये
सवित्रेपूष्णेपांमोदायवायवेत्रयोविंशतिः॥ ॥१६॥पृथिव्यैस्वाहांतरिक्षाय

स्वाहा दिवेस्वाहाग्नयेस्वाहासोमायस्वाहा सूर्यायस्वाहाचंद्रमसेस्वाहान्हेस्वाहारात्रियैस्वाहर्ज
॥१७ वेस्वाहासाधवेस्वाहासुक्षित्यैस्वाहा क्षुधेस्वाहा शितिम्नेस्वाहारोगायस्वाहाहिमायस्वा
हाशीतायस्वाहातपायस्वाहारण्यायस्वाहासुवर्गायस्वाहा लोकायस्वाहा सर्वस्मैस्वा
हा॥१॥पृथिव्या अग्नयेन्हे रात्रियैचतुश्चत्वारिंशत्॥१७॥भुवोदेवानांकर्मणापसर्त
स्यपथ्यासि वसुभिर्देवेभिर्देवतयागायत्रेणत्वा छंदसायुनज्मिवसंतेनत्वर्तुना
हविषादीक्षयामिरुद्रेभिर्देवेभिर्देवतयात्रैष्टुभेनत्वा छंदसायुनज्मिग्रीष्मेणत्वर्तु
नाहविषादीक्षयाम्यादित्येभिर्देवेभिर्देवतया जागतेनत्वा छंदसायुनज्मि वर्षाभि
स्त्वर्तुनाहविषादीक्षयामि विश्वेभिर्देवेभिर्देवतयानुष्टुभेनत्वाछंदसायुनज्मि॥१॥॥१०॥
शरदात्वर्तुनाहविषादीक्षयाम्यंगिरोभिर्देवेभिर्देवतयापांक्तेनत्वा छंदसायुनज्मि

हेमंतशिशिराभ्यांत्वर्तुनाहविषादीक्षयाम्याहंदीक्षामहऋतस्यपत्नी गायत्रेणछंदसाब्रह्मणा
चर्त्तꣳसत्येधाꣳसत्यमृतेधाꣳ॥ महीमूषुसुत्रामाणमिहधृतिःस्वाहेहविधृतिःस्वाहेहरंतिःस्वा
हेहरमतिःस्वाहा॥२॥आनुष्टुभेनत्वाछंदसायुनज्म्येकाचपंचाशच्च॥ ॥१८॥इंकारा
यस्वाहेंकृतायस्वाहाक्रंदतेस्वाहावक्रंदतेस्वाहाप्रोथतेस्वाहाप्रप्रोथतेस्वाहागंधाय
स्वाहाघ्रातायस्वाहाप्राणायस्वाहाव्यानायस्वाहापानायस्वाहासंदीयमानायस्वाहा
संदितायस्वाहाविचृत्यमानायस्वाहाविचृत्तायस्वाहापलायिष्यमाणायस्वाहापला
यितायस्वाहोपरꣳस्यतेस्वाहोपरतायस्वाहानिवेक्ष्यतेनिविशमानायस्वाहानिविष्टा स्वाहा
यस्वाहानिषत्स्यतेस्वाहानिषीदतेस्वाहानिषण्णायस्वाहा॥१॥आसिष्यतेस्वाहासीना
मानाय यस्वासि तायस्वाहानिपत्स्यतेस्वाहानिपद्य स्वाहानिपन्नायस्वाहाशयिष्यतेस्वाहाश
हा

स॰स म॰१

ध्रि

११ यानाय स्वाहा शैताय स्वाहा संमीलिष्यते स्वाहा संमीलते स्वाहा संमीलिताय स्वाहा स्वप्स्यते स्वाहा
स्वपते स्वाहा सुप्ताय स्वाहा प्रभोत्स्यते स्वाहा प्रबुध्यमानाय स्वाहा प्रबुद्धाय स्वाहा जागरि
ष्यते स्वाहा जाग्रते स्वाहा जागरिताय स्वाहा शुश्रूषमाणाय स्वाहा शृण्वते स्वाहा श्रुताय स्वाहा वी
क्षिष्यते स्वाहा ।। वीक्षमाणाय स्वाहा वीक्षिताय स्वाहा संहास्यते स्वाहा संजिहानाय स्वाहा उज्जि यु
हानाय स्वाहा विवर्त्स्यते स्वाहा विवर्त्तमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा उत्थास्यते स्वाहा तिष्ठते स्वा प्र
हा स्थिताय स्वाहा विधविष्यते स्वाहा विधून्वानाय स्वाहा विधूताय स्वाहा क्रंस्यते स्वाहा क्रा
मते स्वाहा क्रान्ताय स्वाहा चंक्रमिष्यते स्वाहा चंक्रम्यमाणाय स्वाहा चंक्रमिताय स्वाहा कंडू
यिष्यते स्वाहा कंडूयमानाय स्वाहा कंडूयिताय स्वाहा निकषिष्यते स्वाहा निकषमाणाय स्वा ३३
हा निकषिताय स्वाहा यदत्ति तस्मै स्वाहा यत्पिबति तस्मै स्वाहा यन्मेहति तस्मै स्वाहा

तस्मै यच्छ्वेत्करोति स्वाहा हरे तस्मै स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहा प्रजननाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥ ३ ॥ निषण्णा
य स्वाहा वीक्षिष्यते स्वाहा निकृष्यमाणाय स्वाहा सप्तविꣳशतिश्च ॥ ॥ १९ ॥ ॥
अग्नये स्वाहा वायवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा ऋतमस्यृत स्यर्तमसि सत्यमसि सत्यस्य सत्यमसि ऋ
तस्य पंथा असि देवानां छायामृतस्य नाम तत्सत्यं यत्त्वं प्रजापतिरसि अधि यदस्मिन्वाजि
नीव शुभः स्पर्धन्ते दिवः सूर्येण विशोपो वृणानः पवते कव्यन्पशुं न गोपा इर्यः परिज्मा ॥ ९ ॥
अग्नये वायवे सूर्याय चत्वारिꣳशत् ॥ ॥ २० ॥ ॥ प्रजननं प्रातःसवने चैव ब्रह्मवादिनस्त्वां अङ्गि
रस आदित्यैर्वै सोमो वै सहस्रतम्या त्रिर्जमदग्निः संवत्सरो देवस्य विश्वरायनायाग्नये पृथि
व्या अग्नये पृथिव्यै भुवर्दंकारत्याग्नये वायवे सूर्याय विꣳशतिः ॥ २ ॥ प्रजननमङ्गिरसः सोमो
वै प्रतिगृह्णाति विश्व वीक्षमाणाय द्विपंचाशत् ॥ य ॥ ५२ ॥ हरिः ॐ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ७

॥१२॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ हरिः ॐ ॥ ॥ साध्या वै देवाः सुवर्गकामास्त ऽएतं षड्रात्रमपश्यंस्तमाहरंस्तेना
यजन्त ततो वै ते सुवर्गं लोकमायन्य एवं विद्वाꣳसः षड्रात्रमासते सुवर्गमेव लोकं यन्ति देवसत्रं
वै षड्रात्रः प्रत्यक्षꣳ ह्येतानि पृष्ठानि य एवं विद्वाꣳसः षड्रात्रमासते साक्षाद्देवदेवता अभ्यारो
हन्ति षड्रात्रो भवति षड्वा ऋतवः षट् पृष्ठानि ॥१॥ एषैरेवर्तेनान्वारोहन्त्यृतुभिः संवत्सरं ते संवत्स
र एवं प्रतितिष्ठं   ति बृहद्रथन्तराभ्यां यन्ति यं वाव रथन्तरमसौ बृहदाभ्यामेव यन्त्यथो अ
नयोरेव प्रतितिष्ठंत्येते वै यज्ञस्याञ्जसायने स्रुती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यन्ति त्रिवृदग्निष्टो
मो भवति तेज एवावरुन्धते पञ्चदशो भवतीन्द्रियमेवावरुन्धे सप्तदशः ॥२॥ भवत्यन्नाद्यस्या
॥ वरुध्या अथो प्रैव तेन जायन्त एकविꣳशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्धत्ते त्रि ॥१२॥
णवो भवति विजित्यै त्रयस्त्रिꣳशो भवति प्रतिष्ठित्यै सदोहविर्धानिन एतेन षड्रात्रेण

च

यत्रे दृन्नाभ्भंशीहविर्धानं यान्नेध्यं भवतस्तस्थि सुवर्ग्यं चक्रीवंती भवतः सुवर्गस्य लोकस्य
समष्ट्या उलूखलबुध्नो यूपो भवति प्रतिष्ठित्यै प्रांचो यांति प्राङिव हि सुवर्गः ॥ ३॥ को
कः सरस्वत्यायां   एष वै देवयानः पंथास्तमेवान्वारोहंत्याक्रोशं तो यांत्यवर्तिमेवा
न्यस्मिन्प्रतिषज्य प्रतिष्ठां गच्छंति यदा दशशतं कुर्वंत्यथैकमुत्थानं शतायुः पुरुषः श
तेंद्रिय आयुष्येवेंद्रिये प्रतितिष्ठंति यदा शतं सहस्रं कुर्वंत्यथैकमुत्थानं सहस्रसम
मितो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभिजयंति यदेषां प्रमीयेत यदा वाजीयेरन्नथैक
मुत्थानं तस्थितीर्ये ॥ ४॥ प्लक्षानिससदुशः सुवर्गो जयंति यदैकादशश्च ॥   ॥११ ॥
कुसुरुबिंद औद्दालकिरकामयत पशुमान्स्यामिति स एतं सप्तरात्रमाहरत्तेनाय
जत तेन वै स यावंतो ग्राम्याः पशवस्तानवारुंध य एवं विद्वान्सप्तरात्रेण यजे

ते यावंत एव ग्राम्याः पशवस्तानेवावरुंधे सप्तरात्रो भवति सप्त ग्राम्याः पशवः सप्त
॥१३॥ आरण्याः सप्त छंदांᳪस्युभयस्यावरुध्यै त्रिवृदग्निष्टोमो भवति तेजः ॥ १ ॥ ए
दु वावरुंधे पंचदशो भवतींद्रियमेवावरुंधे सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो
प्रैव तेन जायत एकविंशो भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मं धत्ते त्रिणवो भवति
विजित्यै पंचविंशो ... ग्निष्टोमो भवति प्रजापतेराप्त्यै महाव्रतवानन्नाद्यस्या
वरुध्यै विश्वजित्सर्वपृष्ठोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याभिजित्यै यत्र क्षं पूर्वेष्वहस्सु पृष्ठा त्य
न्युपेयुः प्रत्यक्षं ॥ २ ॥ विश्वजितीति यथा दुग्धामुपसीदेदेवमुत्तममहः स्यान्नैकाग्र
त्रश्चन स्याद्बृहद्रथंतरे पूर्वेष्वहस्सूपयंतीयं वै रथंतरमसौ बृहदाभ्यामेव नयंत्य ॥१३॥
धो अनयोरेव प्रतितिष्ठंतीत्यस्त्यत्र विश्वजितीति पृष्ठान्युपयंतीति यथा प्रत्तां दुहेत ता

द्दग्गेवनन्त्॥३॥तेजेडपेयुःअत्यक्षं द्विचत्वारिंशश्च ॥२॥ ॥बृहस्पतिरकामय
तब्रह्मवर्चसीस्यामितिसएतमष्टरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततोवैसब्रह्मवर्चस्य
भवद्यएवंविद्वानष्टरात्रेणयजतेब्रह्मवर्चस्येवभवत्यष्टरात्रोभवत्यष्टाक्षरागाय
त्रीगायत्रीब्रह्मवर्चसंगायत्र्यैवब्रह्मवर्चसमवरुंधेष्टरात्रोभवति चतस्रोवैदिशश्
चतस्रोवांतरदिशा दिग्भ्यएवब्रह्मवर्चसमवरुंधे॥१॥त्रिवृदग्निष्टोमोभव
तितेजएवावरुंधेपंचदशोभवतींद्रियमेवावरुंधेसप्तदशोभवत्यन्नाद्यस्याव
रुध्याअथोप्रैवतेनजायतएकविंशोभवतिप्रतिष्ठित्याअथोरुचमेवात्मन्धत्ते
त्रिणवोभवतिविजित्यैत्रयस्त्रिंशोभवतिप्रतिष्ठित्यैपंचविंशोग्निष्टोमोभ
वतिप्रजापतेराप्त्यैमहाव्रतवानन्नाद्यस्यावरुध्यैविश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रो

भवति सर्वस्याभिजित्यै ॥ २ ॥ दिग्भ्य एव ब्रह्मवर्चसम वरुंधे भिजित्यै ॥ ॥ ३ ॥ ॥
प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः सृष्टाः क्षुधन्न्यायंस एतं नवरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेना
यजत ततो वै प्रजाभ्यो कल्पत यर्हि प्रजाः क्षुधं निगच्छेयुस्तर्हि नवरात्रेणाय
जेतेमे हि वा एतासां लोका अकॢप्ता अथैताः क्षुधं निगच्छंति मानेवाभ्यो लोका
न्कल्पयति तान्कल्पमानान्प्रजाभ्योनु कल्पंते कल्पंते ॥ १ ॥ अस्माद्वा इमेलोकादू
र्ध्वं प्रजा उद्यन्ति त्रिरात्रेणैवेमं लोकं कल्पयति त्रिरात्रेणां तरिक्षं त्रिरात्रे
णामुं लोकं यथा गुणे गुणमन्वस्यत्येवमेव तल्लोके लोकमन्वस्यन्ति धृत्या अशिथि
लं भावाय ज्योतिर्गौरायुरिति ज्ञाताः स्तोमा भवंतीयं वाव ज्योतिरंतरिक्षं गौ
रसावायुरेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठंति तिस्त्रः प्रजानां ॥ २ ॥ गच्छंति नवरात्रो भव

सभिपूर्वमेवास्मिंस्तेजोदधाति योज्योगामयावी स्यात्स नवरात्रेण यजेत प्राणा
हि वा एतस्याधृष्टा अथैतस्य ज्योगामयति प्राणानेवास्मिंदाधारोत यदीतासुर्भ
वति जीवत्येव ॥३॥ कॢप्तंते प्रजानां त्र्ययस्त्रि५१श्च ॥ ॥४॥ ॥प्रजापतिर
कामयत प्रजायेयेति स एतं दशहोतारमपश्यत्तम ज्जुहोत्तेन दशरात्रमसृज
त तेन दशरात्रेण प्राजायत दशरात्रायदीक्षिष्यमाणो दशहोतारं जुहुयाद्दश
होत्रैव दशरात्रं सृजते तेन दशरात्रेण प्रजायते वैराजो वा एष यज्ञो यद्दश
रात्रो य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजते विराजमेवगच्छति प्राजापत्यो वा एष यज्ञो यद्
दशरात्रः ॥१॥ य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजते प्रैव जायते द्वन्द्वं वै सं देवता अभिरा ६
सीत्स नव्यावृत्तमगच्छत्ताः प्रजापतिमुपाधावंस्तस्मा एतं दशरात्रं प्रायच्छत्त

माहस्त्रेनायजन्त ततो वै सौत्याभिर्देवताभिर्व्यावृतमगच्छन् य एवं विद्वान्दशरात्रेण
॥१५॥ यजते व्यावृतमेव पाप्मना भ्रातृव्येणागच्छति त्रिककुद्दै ॥२॥ एष यज्ञो य दृशरा
त्रः ककुत्सेच दशः ककुद इकविंशः ककुत्त्रयस्त्रिंशो य एवं विद्वान्दशरात्रेण यजे
ते त्रिककुदेव समानानां भवति यजमानः पंचदशो यजमानएकविंशो यज
अ मानस्त्रयस्त्रिंशः पुर इतरा अभिचर्यमाणो दशरात्रेण यजेत देवपुरा एव पर्यू
हते तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति नैनमभिचरं स्तृणुते देवासुराः संयत्ता
आसंस्ते देवा एता ॥३॥ देवपुरा अपश्यं न्यद्दशरात्रस्ताः पर्यौहंत तेषां न कुतश्च
नोपाव्याधो भवत्ततो देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवांत्स्यात्स दशरात्रेण ॥१५१॥
यजेत देवपुरा एव पर्यूहते तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति भवत्यात्मना

परांस्यभ्रातृव्योभवतिस्तोमस्तोमस्योपस्तिर्भवतिभ्रातृव्यमेवोपस्तिंकुरुतेजामिवै॥४॥एत
त्कुर्वंतियज्ज्यायाꣳसꣳस्तोममुपेत्यकनीयाꣳसमुपयंतियदग्निष्टोमसामान्यवस्ताच्चपु
रस्ताच्चभवंत्यजामितायत्रिवृदग्निष्टोमोग्निष्टुदाग्नेयीषुभवतितेजएवावरुंधे
पंचदशउक्थ्यऐंद्रीषिंद्रियमेवावरुंधे त्रिवृदग्निष्टोमोवैश्वदेवीषुपुष्टिमेवावरुंधे
सप्तदशोग्निष्टोमःप्राजापत्यासुतीव्रसोमोन्नाद्यस्यावरुध्याअथोप्रैवतेनजा
यते॥५॥एकविꣳशउक्थ्यःसौरीषुप्रतिष्ठित्याअथोरुचमेवात्मंधत्तेसप्तदशोग्नि
ष्टोमःप्राजापत्यासूपहव्यउपहवमेवगच्छतित्रिणवावग्निष्टोमावभितऐंद्री
षुविजित्यैत्रयस्त्रिꣳशउक्थ्योवैश्वदेवीषुप्रतिष्ठित्यैविश्वजित्सर्वपृष्ठोतिरात्रो
भवतिसर्वस्याभिजित्यै॥६॥विराजमेवगच्छंतिप्राजापत्योवाएषयज्ञोयद्दश

शरात्रस्त्रिककुद्वा एतावेव्यायत एकत्रिंशच्च॥ ॥५॥ ॥ऋतवो वै प्रजाकामाः प्रजांनाविंदंततेका
॥१६॥ मयंतप्रजाः सृजेमहि प्रजामवरुंधीमहि प्रजांविंदेमहि प्रजावंतःस्यामेति तएतमेकादशरात्रमप
श्यंतमाहरंस्तेनायजंततोवैतेप्रजामसृजंतप्रजामवारुंधतप्रजामविंदंत प्रजावंतोभवंतऋतवोभ यौ
वंस्तदार्तवानामार्तवत्वमृतूनांवाएतेपुत्रास्तस्मात्॥१॥ अर्तवाउच्यंतेयएवंविद्वांसएकादशरात्र
मासतेप्रजामेवसृजंतेप्रजामवरुंधतेप्रजांविंदंतेप्रजावंतोभवंतिज्योतिरतिरात्रोभवतिज्यो
तिरेवपुरस्ताद्दधतेसुवर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैपृष्ठ्यःषडहोभवतिषड्वाऋतवःषट्पृष्ठानिपृष्ठै
न रेवर्तूनन्वारोहंत्यृतुभिःसंवत्सरंतेसंवत्सरएवप्रतितिष्ठंतिचतुर्विंशोभवतिचतुर्विंशत्य
क्षरागायत्री॥२॥ गायत्रंब्रह्मवर्चसंगायत्र्यामेवब्रह्मवर्चसेप्रतितिष्ठंतिचतुश्चत्वारिं
शोभवतिचतुश्चत्वारिंशद क्षरात्रिष्टुबिंद्रियंत्रिष्टुप्त्रिष्टुभ्येवेंद्रियेप्रतितिष्ठंत्य ॥१६॥

ष्टाचत्वारिꣳशो भवत्यष्टाचत्वारिꣳशदक्षरा जगती जागताः पशवो जगत्यामेव पशुषु प्रतितिष्ठत्ये
कादशरात्रो भवति पंच वा ऋतव आर्तवाः पंचर्तुष्वेवार्तवेषु संवत्सरे प्रतिष्ठाय प्रजामवरुंधते
तिरात्रावभितो भवतः प्रजायै परिगृहीत्यै ॥ ३ ॥ तस्मा दायुष्ये कान्तपंचाशच्च ॥ ॥ ६ ॥
ऐंद्रवायवाग्रान्गृह्णीयाद्यः कामयेत यथापूर्वं प्रजाः कल्पेरन्निति यज्ञस्य वै क्लृप्तिम
नु प्रजाः कल्पंते यज्ञस्याक्लृप्तिमनु न कल्पंते यथापूर्वमेव प्रजाः कल्पयति न ज्यायांसं क ७
नीयानति क्रामत्यैंद्रवायवाग्रान्गृह्णीयादामयाविनः प्राणेन वा एष व्यृध्यते यस्याम
यति प्राण ऐंद्रवायवः प्राणेनैवैनꣳ समर्धयति मैत्रावरुणाग्रान्गृह्णीयुर्येषां दीक्षितानां
प्रमीयेत ॥ १ ॥ प्राणापानाभ्यां वा एते व्यृध्यंते येषां दीक्षितानां प्रमीयते प्राणापानौ मित्रा
वरुणौ प्राणापानावेव मुखतः परिहरंत आश्विनाग्रान्गृह्णी . . तानुजावरोऽश्विनौ वै दे

वानोमानुष्यावैरोपश्चैवामनुपर्यैतामश्विनौवैतस्यदेवतायओमानुष्यावैरस्मावैवैनमग्नुप
॥१३७॥ दिपायतःशुक्राग्रान्गृह्णीतगतश्रीःप्रतिष्ठाकामोऽसौवाआदित्यःशुक्रएषोऽन्तोऽन्तंमनु आ
ष्यः॥२॥श्रियैगत्वानिवर्तन्तेतोदेवांतमारभतेनततःपापीयान्भवतिमंथ्यग्रान्गृ
ह्णीताभिचरन्नार्तपात्रंवाएतद्यन्मंथिपात्रंमृत्युनैवैनंग्राहयतितांजगाग्निमा
र्छेत्याग्रयणाग्रान्गृह्णीतयस्यपितापितामहःपुण्यःस्यादथतंनप्राप्नुयाद्व्यृद्धो
वाएषइन्द्रियेणव्यृध्यतेयस्यपितापितामहःपुण्यः॥३॥भवत्यथतंनप्राप्नोत्यु
रइवैतद्यज्ञस्यवागिवयदाग्रयणोवाचैवैनमिन्द्रियेणसमर्धयतिनततःपापी
यान्भवत्युक्थ्याग्रान्गृह्णीताभिचर्यमाणःसर्वेषांवाएतत्पात्राणामिन्द्रियंय ॥१३७॥
दुक्थ्यपात्रंसर्वेणैवैनमिन्द्रियेणातिप्रयुङ्क्तेसरस्वत्यभिनोनेषिवस्यइति

पुरोरुचंकुर्यादित्यग्नेः ॥४॥ सरस्वतीवाचैवैनमतिमृत्युर्दुह्मात्वक्षेत्राण्यरण्यानिगच्छे
यादिमृत्योर्वैक्षेत्राण्यरण्यानितेनैवमृत्योःक्षेत्राणिनगच्छतिपूर्णान्नहानंरण्ही
यादामयाविनःप्राणान्वाएतस्यशुग्गृच्छतियस्यामयतिप्राणाग्रहाःप्राणानेवा
स्यशुचोमुंचत्युतयदीतासुर्भवतिजीवत्येवपूर्णान्नहानंरण्हीयाद्यर्हिपर्जन्यो
ना नवर्षेत्प्राणान्वाएतर्हिप्रजानांशुगृच्छतियर्हिपर्जन्योनवर्षतिप्राणाग्रहाः
प्राणानेवप्रजानांशुचोमुंचतिताजक्षप्रवर्षति ॥५॥ प्रमीयेतमनुष्यकध्यत्तेयस्य
पितापितामहःपुण्योवाग्वाएवपूर्णान्नहानंपंचविंशतिश्च ॥ ॥७॥ ॥
गायत्रोवाऐंद्रवायवोगायत्रंप्रायणीयमहस्तस्मात्प्रायणीयेहन्नैंद्रवायवोगृ
ह्यतेस्वएवैनमायतनेगृण्हातित्रैष्टुभोवैशुक्रःत्रैष्टुभंद्वितीयमहस्तस्माद्विती

॥१८॥ यदहं छुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति जागतो वा आग्रयणो जागतं तृतीयमहस्त
स्मात्तृतीयेहन्नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णात्येतद्वै ॥१॥ यज्ञमाप्नुयच्छंदा ऽ
स्याप्नोति यदाग्रयणः श्वो गृह्यते यत्रैव यज्ञमदृशंस्तत एवैनं पुनः प्रयुंक्ते जगन्मुखो
क्षि वै द्वितीयं त्रिरात्रो जागत आग्रयणो यच्चतुर्थेहन्नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने
गृह्णात्यथो खलु व छंदांनुपूर्यावर्तते रथंतरो वा ऐंद्रवायवो राथंतरं पंचममह
स्तस्मात्पंचमेहन्न ॥२॥ ऐंद्रवायवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति बार्हतो वै शु
क्रो बार्हतं षष्ठमहस्तस्मात्षष्ठेहं छुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णात्येतद्वै द्वि
तीयं यज्ञमाप्नुयच्छंदा ऽस्याप्नोति यच्छुक्रः श्वो गृह्यते यत्रैव यज्ञमदृशंस्तत एवैनं ॥१८॥
पुनः प्रयुंक्ते त्रिष्टुङ्मुखो वै तृतीयस्त्रिरात्रः त्रैष्टुभः ॥३॥ शुक्रो यत्सप्तमेहं छुक्रो

गृह्यन्ते स एवैनमायतनेन गृण्हात्यथो स्वमेवैनं छंदोनुपर्यावर्त्तंते वाग्वा आग्रयणो वागष्टममह
स्तस्मादष्टमेहं न्नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृण्हाति प्राणो वा ऐंद्रवायवः प्राणो न
वममहस्तस्मान्नवमेहन्नैंद्रवायवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृण्हात्युत तन् ॥ ४ ॥ वे तृती
येयुः समापुद्य छंदाऽस्याप्नोति यदैंद्रवायवः श्वो गृह्यते यत्रैवयु तमद्दृशं तत एवैनं पुनः
प्रयुंङ्क्थो स्वमेवछंदोनुपर्यावर्त्तंते पृथो वा एते ध्व पथेन यंति येन्य नैंद्रवायवास्तेतिप
सूतं तः खलु वा एष यत्तस्य यद्दशममहर्दशमेहन्नैंद्रवायवो गृह्यते युक्तस्य ॥ ५ ॥ एवा
तं गत्वा पथात्संथाम पियुं सयोयथा वहीयसा प्रतिसार्यं वहेति तादृगेव तच्छंदाऽस्यन्यो
न्यस्य लोकमभ्यध्यायंता न्यते नैव देवा व्यैवाहयं नैंद्रवायवस्य वा एतदायतनं यच्चतुर्थ
मह स्तस्मिं नाग्रयणो गृह्यते तस्मादाग्रयणस्यायतनेन नवमेहं नैंद्रवायवो गृ

रं॰म॰ द्वि॰ ११

॥३१॥ स्यते शुक्रस्य वा एतदायतनं यत्पंचमं ॥६॥ अष्टमस्मिन्नैंद्रवायवो गृह्यते तस्मादैंद्रवायवस्या
यतने सप्तमेऽहंन्युक्थ्यो गृह्यत आग्रयणस्य वा एतदायतनं यदष्टमम‍ह स्तस्मिन्नु
क्थ्यो गृह्यते तस्माच्छुक्रस्यायतनेऽष्टमेऽहन्नाग्रयणो गृह्यते छंदांस्येव तद्विवाहयति प्रवस्यसो
विवाहमाप्नोति य एवं वेदाथो देवताभ्य एव यज्ञं संविदं दधाति तस्मादिदमन्योऽन्यस्मै
ददाति ॥७॥ एतद्वै पंचममहर्यत्त्रैष्टुभ एतद्ध्येते यत्तस्य पंचममन्यस्मा एकं ॥ ॥८॥ ॥
गायत्रस्त्रैष्टुभो जागतो जगन्मुखोऽथास्यमेव राथंतरो बार्हत एतद्वै द्वितीयं त्रिष्टुङ्मुखो
योवाक्प्राण एतदथो पृथक्चतुर्थं नवमे पंच ऽस्स सप्तमे षष्ठमष्टमेऽहं छंदांऽसि ॥ ॥प्र म
जापतिरकामयत प्रजायेयेति स एतं द्वादशरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै स
प्राजायत यः कामयेत प्रजायेयेति स द्वादशरात्रेण यजेत प्रजायत एव ब्रह्मवादिनो ॥३१॥

श्रीगणाधिपतयेनमः।। ।।श्रीगुरुभ्योनमः।।हरिः ॐ।।इषेत्वोर्जेत्वावा
यवस्थोपायवस्थदेवोवःसविताप्रार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणआप्या
यध्वमघ्नियादेवभागमूर्जस्वतीःपयस्वतीःप्रजावतीरनमीवाअ
यक्ष्मामावस्तेनईशतमाघशंसोरुद्रस्यहेतिःपरिवोवृणक्तु
ध्रुवाअस्मिन्गोपतौस्यातबह्वीर्यजमानस्यपशून्पाहि।।१।।इषेत्रि
चत्वारिंशत्।।यज्ञस्यघोषदसिप्रत्युष्टंरक्षःप्रत्युष्टाअरातयःप्रे
यमगाद्धिषणाबर्हिरच्छमनुनाकृतास्वधयावितष्टतआवहन्ति
कवयःपुरस्ताद्देवेभ्योजुष्टमिहबर्हिरासदेदेवानांपरिषूत
मसिवर्षवृद्धमसिदेवबर्हिर्मात्वान्वङ्मातिर्यक्पर्वतेराध्यासमा

प्र॰स॰२ ॐ तातेमारिषंदेवबर्हिःशतवल्शंविरोहसहस्रवल्शाः॥१॥विवय
ंरुहेमप्रथिव्यासंपर्चःपाहिसुसंभृतात्वासंभरांम्यादित्यैरास्ना
सींद्राण्यैसंनहनंपूषातेग्रंथिंग्रथ्नातुसतेंस्थाहिंद्रस्यत्वाबामा
हुभ्यामुद्यच्छेबृहस्पतेर्मूर्ध्नाहरांम्युर्वंतरिक्षमंन्विहिदेवंगम
मसी॥२॥सहस्रवल्शाऽअग्राःत्रिं२वाचा॥२॥रुंधंधंदेव्यायक
मींछोदेवयज्यायैमातरिश्वनोघर्मोसिद्यौरसिप्रथिव्यसिवि
श्वधायाअसिपरमेणधाम्नादृंहस्वमाह्वार्वसूनांपवित्र ३
मसिशतधारंवसूनांपवित्रमसिसहस्रधारंहुतस्तोको
हुतोद्रप्सोग्नयेबृहतेनाकायस्वाहाद्यावाप्रथिवीभ्याऽसावि

श्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मा संपृच्यध्वमृतावरीरूर्मिणीर्मधुमत्त
तमा मंद्रा धनस्य सातये सोमेन त्वा तनच्मींद्राय दधि विष्णो हव्यं रक्ष
स्व ॥३॥ सोमेनाष्टौ चा ॥३॥ कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयं वेषाय त्वा प्रत्युष्
टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो धूरसि धूर्व धूर्वंतं धूर्व तं योस्मान्धूर्व
ति तं धूर्व यं वयं धूर्वामस्त्वं देवानामसि सस्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं व त
ह्नितमं देवहूतममह्रुतमसि हविर्धानं दृंह स्व मा ह्वार्मित्रस्य त्वा
चक्षुषा प्रेक्षे मा भेर्मा संविक्था मा त्वा ॥११॥ हिंसिषमुरु वाताय दे
वस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं नि
र्वपाम्यग्नीषोमाभ्यामिदं देवानामिदमु नः सह स्फात्यै त्वा ना

प्र॰स॰३ रायेसुवर्भिविख्येषंवैश्वानरंज्योतिर्दृंहंतादुर्याद्यावापृथि
व्योरुर्वंतरिक्षमन्विह्यादित्यास्त्वोपस्थेसादयाम्यग्नेहव्यंरक्ष
स्व॥२॥माभाषड्वारिपूराचा॥१४॥देवोवःसवितोत्पुनात्वछिद्रेण
पवित्रेणवसोःसूर्यस्यरश्मिभिरापोदेवीरग्रेपुवोअग्रेगुवोग्र
इमंयज्ञंनयताग्रेयज्ञपतिंधत्तयुष्मानिंद्रोवृणीतवृत्रतूर्ये
यूयमिंद्रमवृणीध्वंवृत्रतूर्येप्रोक्षितास्थाग्नयेवोजुष्टंप्रोक्षां
म्यग्नीषोमाभ्यांशुंधध्वंदैव्यायकर्मणेदेवयज्यायाअव
धूतंरक्षोवधूताअरातयोदित्यास्त्वगसिप्रतित्वा॥१३॥प्रथि २
वी वेवधिषवणमसिवानस्पत्यंप्रतित्वादित्यास्त्वग्वेत्वग्नेस्तनूर

सि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामी अद्रिरसि वानस्पत्यः स इ
दं देवेभ्यो हव्यं सुशमि शमिष्वेषमावद ऊर्जमावद द्युमद्वदत वयं
संघातं जेष्म वर्षवृद्धमसि प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु परापूतं रक्षः परा
पूता अरातयो रक्षसां भागोसि वायुर्वो विविनक्तु देवो वः सविता हिर
ण्यपाणिः प्रतिगृह्णातु ॥२॥ वा भा एकादश का ॥५॥ अवधूतं रक्षोवधूता
अरातयो दित्यास्त्वगसि प्रति त्वा पृथिवी वेत्तु दिवस्कंभनिरसि प्रति त्वा
दित्यास्त्वग्वेत्तु धिषणासि पर्वत्या प्रति त्वा दिवस्कंभनिर्वेत्तु धिषणासि पार्वते
यी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्तु देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ता
भ्यामधिवपामि धान्यमसि धिनुहि देवान्प्राणाय त्वोदानाय त्वा व्याना

प्र॰स॰१ यवादीर्घमनुप्रसितिमायुषे धां देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णातु ॥१॥ प्रजापतेस्त्वा पंचदशी वाच्या ॥ हि॰ ध्रुव इति असि बृहत्नय ग्रावा पामेभिमा मा रंजहि
निकृत्याः स्थ अधाहेवयजनं वहनि दूरंरक्षो निदग्धा अरातयो ध्रुवमसि ग्य
प्रथिवीं दृंहायुर्दृंह प्रजां दृंह सजातान स्मैयजमानाय पर्यूहि ध
र्त्रमसि अंतरिक्षं दृंह प्राणं दृंह पानं दृंह सजातान स्मै यजमाना
रु यपर्यूहि धर्त्रमसि [illegible] धामसि दिवं दृंह चक्षुः ॥१॥ दृंह
हश्रोत्रं दृंह सजातान स्मैयजमानाय पर्यूहि धर्मासि दिशो दृंह यो १
निं दृंह प्रजां दृंह सजातान स्मैयजमानाय पर्यूहि चितस्थ प्रजामस २
स्मै रइम स्मै सजातान स्मै यजमानाय पर्यूह भृगूणां अंगिरसां तपसा

तच्छ्वं यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वंति वेधसः। पूष्णस्तान्यपि व्रत इं
द्रवायू विमुंचतां॥ २॥ चक्षुरश्चवारिष्ट्राचा॥ ४॥ संवपामि समापो
अद्भिरग्मत समोषधयो रसेन सं रेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्मधुमती
भिः सृज्यध्वमद्भ्यः परि प्रजाताः स्थ समद्भिः पृच्यध्वं जनयत्यै त्वा संयौम्यग्नीषोमा ग्न्ये
भ्यां मखस्य शिरोऽसि घर्मोऽसि विश्वायुरुरुप्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतां त्वचं गृह्णीष्वांत -
अरात रितं रक्षोऽन्तरिता अरातयो देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षिष्ठे अधि नाके अग्निस्ते तनुवं मातिधा
अग्ने हव्यं रक्षस्व सं ब्रह्मणा पृच्यस्वैकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय स्वाहा॥ ३॥
सविता द्वाविंशतिश्चा॥ ५॥ आददे इंद्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः श
त तेजा वायुरसि तिग्मतेजाः पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूलं हिंसिषं मा
मपहतो ररुः पृथिव्यै व्रजं गच्छ गोस्थानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः पर

प्र·स·१ मस्यांपरावती शते नपाशै ज्यो स्मांद्वेष्टि यंचवयं द्विष्मस्तमतोमामौगपहतो
रक्षः पृथिव्यै देवयजंन्यैवृजं गे॥१॥ गच्छगोस्थानं वर्षतुते द्यौर्बधान दे
वसवितः परमस्यां परावतिशतेन पाशै यौस्मांद्वेष्टि यंचवयं द्विष्मस्तम
तोमामौगपहतो रक्षः पृथिव्या अदेवयजनो वृजंग च्छगोस्थानं वर्षतु
ते द्यौर्बधान देवसवितः परमस्यां परावति शतेन पाशै यौस्मांद्वेष्टि यंचव
यं द्विष्मस्तमतोमा॥२॥ मौगवरूवत्ते दिवंमाकापर ... वसवस्त्वापरिगृह्णं
तुगायत्रेण छंदसा रुद्रास्त्वापरिगृह्णंतु त्रैष्टुभेन छंदसा दित्यास्त्वाप
रिगृह्णंतु जागतेन छंदसादेवस्य सवितुः सवेकर्मकि एवं तिवेथसन्तम ४
स्यरत सदनमस्यृतं तश्री वसिधा असि स्वधा अस्युर्वि चासिध्रुव स्वि
चासि पराक्रूरस्या विस्रपो विरस्यिं नुवाहाय पृथिवी डी रसानुप्यामेरच

यंद्रमसिस्वधाभिस्तो धीरासोअनुद्दयुयुजंतो॥३॥देवयुजंन्यैवृजंतमतो
माविरस्मिंनेकाद्दराचा॥४॥प्रत्युष्टंरक्षः प्रत्युष्टाअरातयो मेवंस्तोजिषेन
४ तेजसानिषृपामिगात्वंपा॥मिगात्वंमा॥निम्नृक्षंवाजिनंवासपत्नसाहं
संमाजिवाचंप्राणंचक्षुःश्रोत्रंप्रजांयोनिंमानिम्नृक्षंवाजिनीवासपत्नसा
हीं संमाज्योतिःशासानासोमेन्नसंप्रजाः संसो भाग्यंतनूं॥अग्नेरनुव्रताभूत्वा
संनह्येसुकृतायकंसुप्रजसस्त्वावयं सुपत्नीरुपा॥१०॥सेदिमा॥अग्नेस
पत्नहंभनमदब्धासोअहाभ्यं॥इमंविष्यामिवरुणस्यपाशंयमबध्नीतसवि
तासुकेतः॥धातुश्चयोनौसुकृतस्यलोकेस्योनंमेसहपत्याकरोमी॥समा
युषासंसृजयासमग्नेवर्चसापुनः॥संपत्नीपत्याहंगच्छेसमात्मातनुवा
मेमा॥महीनोपयोस्योषधीनां रसस्तस्यतेक्षीयमाणस्यनिः॥२॥

प्र०सं०१ वपामिमहीनांपयोस्योषधीनाꣳरसस्तस्यतेक्षीयमाणस्यनिःसो
तद्धेनवा चक्षुषावेक्षेसुप्रजास्त्वायतेजोसीतेजोनुप्रेह्यग्निस्तेतेजो
माविनैद्ग्नेर्जिह्वासिसुभूर्द्देवानांधाम्नेधाम्नेदेवेभ्योयजुषेयजुषेभ
वशुक्रमसिज्योतिरसितेजोसिदेवोवःसवितोत्पुनात्वच्छिद्रेणपवित्रेण
वसोःसूर्यस्यरश्मिभिःशुक्रंवाशुक्रायांधाम्नेधाम्नेदेवेभ्योयजुषेय
जुषेगृह्णामिज्योतिस्त्वाज्योतिष्यर्चिस्त्वार्चिषिधाम्नेधाम्नेदेवेभ्यो
यजुषेयजुषेगृह्णामी॥शतनुपनीरश्मिभिःशुक्रꣳषोडशना?॥१॥
ते कृष्णोस्याखरेष्ठोग्नयेत्वावेदिरसिबर्हिषेत्वास्वाहाबर्हिरसिस्रुग्भ्यस्त्व स्वाहा
स्वाहादिवेत्वान्तरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वास्वधापितृभ्यऊर्ग्भवबर्हिषि
भ्यऊर्जापृथिवींगच्छतविष्णोस्तूपोस्यूर्णाम्रदसंत्वास्तृणामिस्वासस्थंदे

वेभ्योगंधर्वोसिविश्वावसुर्विश्वस्माद्दीषतोयजमानस्यपरिधिरिडईडितइं
द्रस्यबाहुरसी॥३॥दक्षिणोयजमानस्यपरिधिरिडईडितोमित्रावरुणौ
त्वोतरतःपरिधत्तांध्रुवेणधर्मणायजमानस्यपरिधिरिडईडितःसूर्यस्त्वा
पुरस्तात्पातुकस्याश्चिदभिशस्त्यावीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमंतंसमिधीमह्य
ग्नेबृहंतमध्वरेविदीयंदेस्योवसूनांरुद्राणामादित्यानांसदसिदजुहूर
पभृद्ध्रुवासिघृताचीनाम्नाप्रियेणनाम्नाप्रियेसदसिसीदैताअ ग्ना
सदंसुकृतस्यलोकेताविष्णोपाहिपाहियज्ञंपाहियज्ञपतिंपाहिमांय
ज्ञनियं॥२॥बाहुरसिप्रियेसदसिपं दरावा॥१३॥भुवनमसिविप्रथ च
स्वाग्नेयष्टरिदंनमः जुह्वेह्यग्निस्त्वाह्वयतिदेवयज्यायाउपभृदेहिदेव
स्त्वासविताह्वयतिदेवयज्यायाअग्नाविष्णूमावामवक्रमिषंविजिहा

कृ॰ सं॰

थां मा मा संताप्सं लोकं मे लोककृतौ कृणुतं विष्णो स्थानमसीत इन्द्रो
अकृणोद्वीर्याणि समारभ्योर्ध्वो अध्वरो दिविस्पृशमह्रुतो यज्ञो
यज्ञपतेरिन्द्रावान्स्वाहा बृहद्भाः पाहि माग्ने दुश्चरितादा मा सुचरिते
भज मखस्य शिरोऽसि सं ज्योतिषा ज्योतिरङ्क्ताम् ॥ १ ॥ अहल्यैक
विंशतिश्च ॥ १३ ॥ वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत् अथा
सपत्नाꣳ इन्द्रो मे निग्राभेणाधराꣳ अकः ॥ उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म
देवा अवीवृधन् ॥ अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम् ॥ ६
वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वाक्तꣳ रिहाणा वियन्तु वयः ॥ प्र
जां योनिं मा निर्मृक्षमा प्यायन्तामाप ओषधयो मरुतां पृषत

रेयद्दोदेवासआसुरेयाहियासोहवामहइंद्राग्नीद्यावापृथिवीआपओषधी
स्त्वंदीक्षाणामधिपतिरसीहमासंतंपाहि॥२॥वर्चॐषधीरसौचा॥१॥३
आकूत्यैप्रयुजेग्नयेस्वाहामेधायैमनसेग्नयेस्वाहादीक्षायैतपसेग्नयेस्वाहा
सरस्वत्यैपूष्णेग्नयेस्वाहापोदेवीर्बृहतीर्विश्वशंभुवोद्यावापृथिविउर्वंतरिक्षं
बृहस्पतिर्नोहविषावृधातुस्वाहाविश्वेदेवस्यनेतुर्मर्तोवृणीतवृणितस
ख्यंविश्वेरायइषुध्यसिद्युम्नंवृणितपुष्यसेस्वाहाऋक्सामयोःशिल्पेस्थस्तेवा
मारभेतेमामा॥३॥पातमास्यप्यज्ञस्योदृचइमांधियंशिक्षमाणस्यदेव
क्रतुंदक्षंवरुणसंशिशाधियायातिविश्वादुरितातरेमसुतर्माणमधि
नावंरुहेमोर्गस्याग्निरस्यूर्तंमेदाऊर्जंमेयच्छपाहिमामामाहिंसी

प्र॰स॰१ विष्णोःशर्मासिशर्मासिशर्मयजस्यशर्ममेयच्छनक्षत्राणांमातिकाशात्पा
हीन्द्रस्ययोनिरसि॥१॥मामाहिंसीःकृष्यैत्वासुसस्यायैसुपिप्पलाभ्य
स्त्वौषधीभ्यःसूपस्थादेवोवनस्पतिरूर्ध्वोमापाह्योदृचःस्वाहायज्ञंमन
सास्वाहाद्यावापृथिविभ्यांस्वाहोरोरंतरिक्षात्स्वाहायज्ञंवातादारभे॥३॥
मायोनिरसित्रिंशद्वाचा॥२॥दैवींधियंमनामहेसुमृडीकामभिष्टयेवर्चो
धांयज्ञवाहसंसुपारानोअसद्वशे॥येदेवामनोजातामनोयुजःसुदक्षादक्ष
पितारस्तेनःपांतुतेनोवंतुतेभ्योनमःस्तेभ्यःस्वाहाग्नेत्वंसुजागृहिवयं १
सुमंदिषीमहिगोपायनःस्वस्तयेप्रबुधेनःपुनर्दः॥त्वमग्नेव्रतपाअ
सिदेवआमर्त्येष्वा॥त्वं॥३॥यज्ञेष्वीड्यः॥विश्वेदेवाअभिमावृत्रंन्पूषासंन्यासोमामा

मोरा धसा देव सविता वसो व सुदावारा स्वेयत्सोमा भूयोभरमा प्रवंन्मूरी
विराधि माह मायुषा चंद्रम सिमम भोगाय भवव स्त्रमसिमम भोगाय भवो
स्मासिमम भोगाय भवह्योसिमम भोगा यभवा॥१॥ ब्रागोसिमम भोगाय
भवंमेषोसि मम भोगाय भववायवे मावरुणाय वा निरस्रेवारुद्राय वा देवी
रापो अपांन पाद्यद्ध्रुर्मिर्हविष्य इंद्रियावां मादिंतम स्तंवोमा व क्रमि मिषमंके
नं तं तु प्रथिव्या अनुगेषभद्वाद्दमि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुर एता ते अस्त्वथे
मव स्य वर आप्रथिव्या आरे शत्रून्कृणुहि सववीर एदं मगन्म देवयजनं प्रथिव्या
विश्वे देवा यदजुषंत पूर्वऋक्सामाभ्यां यजुषा संतरंतो रायस्पोषेण समिषा
मदेम॥१॥ आवणं ह्यो सी मम भोगाय भवस्यपं चविंशतिश्चा॥३॥ इयं
ते शुक्रतनूः [illegible] रिदं वर्चस्तया सं भव भ्राजं गच्छ जूरसि घृता मन सा जुष्टा

प्र॰स॰२ वि स्त्ववेत स्यात्ते सत्युसव सः प्रसवेवाचो यंत्र मशीय स्वाहा शुक्रमस्य
मृत मसिवैश्वदेव ऽं हविः सूर्यस्य चक्षुरारुह मग्नेरक्ष्णः कनिकां यदेत
शेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणा॥३॥
असि यज्ञियासि क्षत्रियास्यदितिरस्युभयतः शीर्ष्णी सानः सुप्राची सुप्र
तीची संभव मित्रस्त्वा पदि बध्नातु पूषाध्वनः पात्विंद्रायाध्यक्षायानुत्वा
नु माताम॑न्यतामनु पिता भ्राता सगर्भ्यो सखा सयूथ्यः सा देवि देवमच्छे नु
हिं द्रायसोम ऽं रुद्रस्त्वावर्तयतु मित्रस्यपथा स्वस्तिसोमसखा पुनरेहि
सह रैया॥२॥ दक्षिणा सोमसखा पंचचा॥४॥ वस्व्यसि रुद्रास्य दिति
रस्यादित्यासि शुक्रासि चंद्रासि बृहस्पतिस्त्वा सुम्ने रंण्वतु रुद्रो वसुभिरा १०
चिकेतु पृथिव्यास्त्वा मूर्द्धन्नाजिघर्मि पृथिव्यास्त्वा मूर्द्धन्नाजिघर्मि

श्रीगुरुभ्योंनमः॥श्रीसरस्वत्यैनमः॥श्रीसीताभरत्तसत्तुलक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनु
मत्समेतश्रीरामचंद्रपरब्रह्मणेनमः॥ॐ॥वागीशाद्याःसुमनसः सर्वार्थानामु
पक्रमे॥यन्नत्वाकृतकृत्याःस्युस्तन्नमामिगजाननं॥१॥नमस्तेशा०मे॥२॥गुरु०
नमः॥३॥रामाय०येनमः॥४॥ॐकूजंतंरामरामेतिमधुरंमधुराक्षरं॥आरुह्यक
विताशाखांवंदेवाल्मीकिकोकिलं १ वाल्मीकेर्मुनिसिंहस्यकवितावनचारिणः कविता
वनाचारिणः शृण्वन्रामकथानादंकोनयातिपरांगतिं २ यःपिबंसततंरामचरिता
मृतसागरं अतृप्तस्तंमुनिंवंदेप्राचेतसमकल्मषं ॥३॥गोष्पदीकृतवारीशं
मशकीकृतराक्षसं रामायणमहामालारत्नंवंदेनिलात्मजं ४ अंजनानंदनं
वीरंजानकीशोकनाशनं कपीशमक्षहंतारंवंदेलंकाभयंकरं ५ आमिषीकृ

तमातिडंगोष्पदीकृतसागरं तृणीकृतदशग्रीवमांजनेयं नमाम्यहं ६ उल्लंघ्यसिंधोः
सलिलंसलीलंयशोकवन्हिंजनकात्मजयाः आदायतेनैवददाहलंकांनमामितंप्रांज
लिरांजनेयं ७ मनोजवंमारुततुल्यवेगंजितेंद्रियंबुद्धिमतांवरिष्ठं वातात्मजंवानरयूथमु
ख्यंश्रीरामदूतंशिरसानमामि ८ यत्रयत्ररघुनाथकीर्तनंतत्रतत्रकृतमस्तकांजलिं बाष्प
वारिपरिपूर्णलोचनंमारुतिंनमतराक्षसांतकं ९ आंजनेयमतिपाटलाननंकांचनाद्रिक
मनीयविग्रहं । पारिजाततरुमूलवासिनंभावयामिपवमाननंदनं १० वाल्मीकिगिरिसं
भूतारामसागरकामि पुनातुभुवनंपुण्यारामायणमहानदी ११ श्लोकसारसमाकीर्णं
सर्गकल्लोलसंकुलं कांडग्राहमहामीनं वंदेनारायणार्णवं १२ वेदवेद्येपरेपुंसिजाते ३
दशरथात्मजे वेदप्राचेतसादासीत्साक्षाद्रामायणात्मना १३ आपदामपहर्ता

रंदातारं सर्वसंपदां लोकाभिरामं श्रीरामं भूयो भूयो नमाम्यहं १४ शृण्वन्रामायणं भक्त्या यः पादं प
दमेव वा सयाति ब्रह्मणः स्थानं ब्रह्मणा पूज्यते सदा १५ चरितं रघुनाथस्य शतकोटिप्रविस्तरं एकैकम
क्षरं प्रोक्तं महापातकनाशनं १६ यः कर्णांजलिसंपुटैरहरहः सम्यक्पिबत्यादराद्वाल्मीकेर्वदनार
विंदगलितं रामायणाख्यं मधु जन्मव्याधिजराविपत्तिमरणैरत्यंतसोपद्रवं संसारं स विहाय गच्छति
पुमान्विष्णोः पदं शाश्वतं १७ वैदेहीसहितं सुरद्रुमतले हैमे महामंडपे मध्ये पुष्पकमासने मणिम
ये वीरासने सुस्थितं अग्रे वाचयति प्रभंजनसुते तत्वं मुनिभ्यः परं व्याख्यातं भरतादिभिः परिवृ
तं रामं भजे श्यामलं १८ श्रीराघवं दशरथात्मजमप्रमेयं सीतापतिं रघुकुलान्वयरत्नदीपं आ
जानुबाहुमरविंददलायताक्षं रामं निशाचरविनाशकरं नमामि १९ नमोस्तु रामाय सलक्ष्मणाय
देव्यै च तस्यै जनकात्मजायै नमोस्तु रुद्रेंद्रयमानिलेभ्यो नमोस्तु चंद्रार्कमरुद्गणेभ्यः २० धर्मा
त्मा सत्यसंधश्च रामो दाशरथिर्यदि पौरुषे चाप्रतिद्वंद्वः शरेणैनं जहि रावणं २१ रामभिंदी

वरश्यामंराजीवायतलोचनं आघोषनिर्जितारातिंजानकीरमणंभजे २२ वामेभूमिसुतापुरस्तु
२ हनुमान्पश्चात्सुमित्रासुतः शत्रुघ्नोभरतश्चपार्श्वदलयोर्वायव्यकोणेषुच सुग्रीवश्चविभीषश्च
युवराज्ञातारासुतोजांबवान्मध्येनीलसरोजकोमलरुचिंरामंभजेश्यामलं २३ ॐ विघ्नमस्तु गा
यत्री ॐ तपस्वाध्यायनिरतंतपस्वीवाग्विदांवरं नारदंपरिपप्रच्छवाल्मीकिर्मुनिपुंगवं १
कोन्वस्मिन्सांप्रतंलोके गुणवान्कश्चवीर्यवान् धर्मज्ञश्चकृतज्ञश्चसत्यवाक्योदृढव्रतः २ चारि
त्रेणचकोयुक्तः सर्वभूतेषुकोहितः विद्वान्कःकः समर्थश्चकश्चप्रियदर्शनः ३ आत्मवान्कोजि
तक्रोधोद्युतिमान्कोनसूयकः कस्यबिभ्यतिदेवाश्चजातरोषस्यसंयुगे ४ एतदिच्छाम्यहंश्रो
तुंपरंकौतूहलंहिमे महर्षेत्वंसमर्थोसिज्ञातुमेवंविधंनरं ५ श्रुत्वाचेतत्त्रिलोकज्ञोवाल्मीकेर्ना
रदोवचः श्रूयतामितिचामंत्र्यप्रहृष्टोवाक्यमब्रवीत् ६ बहवोदुर्लभाश्चैवयेत्वयाकीर्तिता २
गुणाः मुनेवक्ष्याम्यहंबुध्वातैर्युक्तः श्रूयतांनरः ७ इक्ष्वाकुवंशप्रभवोरामोनामजनैः

॥श्रीलक्ष्मीवेंकटेशप्रसंन॥श्रृंगारपद्धतिप्रारंभः॥श्री

पुण्याह॰ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीचंद्रांबायनमः ॥ विरूपाक्षनेगती ॥ कर्तास्त्रिया
१ सहमंगलं स्नात्वाशुचिःसंन्नद्धासनेपुत्रेणकंनिकयावासहोपविश्य ॥ ॐ भ
द्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाः ॥ भद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरंगैस्तुष्टुवांस ष्
स्तनूभिः ॥ व्यशेमदेवहितंयदायुः ॥ स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाः ॥ स्वस्तिनःपूषा
विश्ववेदाः ॥ स्वस्तिनस्तार्क्ष्योअरिष्टनेमिः ॥ स्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥
स्वस्तिनोमिमीतामश्विनाभगः स्वस्तिदेव्य [redacted] दितिरनर्वणः ॥ स्वस्ति
पूषाअसुरोदधातुनः स्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ स्वस्तयेवायुमुपब्रवा चं
महैसोमंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः ॥ बृहस्पतिंसर्वगणंस्वस्तये स्वस्तयआ
दित्यासोभवंतुनः ॥ विश्वेदेवानोअद्याः स्वस्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्त
नो ये ॥ देवाअवंत्वृभवःस्वस्तये स्वस्तिनो रुद्रःपात्वंहसः ॥ स्वस्तिमित्रावरु वाचनी
णास्वस्तिपथ्येरेवति ॥ स्वस्तिनइंद्रश्चाग्निश्च स्वस्तिनोअदितेकृधि ॥
१

घ
य

स्वस्तिपंथामनुचरेम सूर्याचंद्रमसाविव पुनर्ददताघ्नताजानता संगमेमहि ॥ स्वस्त्ययनं तार्क्ष्यमरिष्टनेमिं महद्भूतं वायसं देवतानां ॥ असुरघ्नमिंद्रसखं समत्सु बृहद्यशो नावमिवारुहेम ॥ अंहोमुचमांगिरसं गयं च स्वस्त्यात्रेयं मनसा च तार्क्ष्यं ॥ प्रयतपाणिः शरणं प्रपद्ये स्वस्तिसंबाधेष्वभयं नो अस्तु ॥ इति स्वस्तिवाचनं विधाय ॥ पुरतोऽक्षतपुंजे देवमैं निधाय प्रदीप कलशाद
धूप तंदुलहरिद्रापूगीफलतांबूलगुडनैवेद्यघृतकांस्यपात्राणि धाय ॥ प्राणानायम्यादेश्यादितिथ्यावर्णांते अमुककर्म कर्तुं गणेशवरुणपूजनं च करिष्ये ॥ यं ब्रह्मवेदांतविदो वदंति परं प्रधानं पुरुषं तथान्ये ॥ विश्वोद्गतेः कारणमीश्वरं वा तस्मै नमो विघ्नविनाशनाय ॥ सुमुखश्चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो गणाधिपः ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षो भालचंद्रो गजाननः ॥ वक्रतुंडः शूर्पकर्णो हेरं

२ वक्रदष्ट्रः ॥ हेरम्बस्कन्दपूर्वजो वृद्धश्चैव विनायकः ॥ भिन्नदंतः रक्तिश्च ग
णपते नीमानि च क्रमात् ॥ एकविंशति नामानि यः पठेत् शृणुयादपी ॥ वि
द्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा ॥ संग्रामे संकटे चैव विघ्नस्तस्य न जा
यते ॥ शुक्लाम्बरधरं देवं शशिवर्णं चतुर्भुजं ॥ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्ववि
घ्नोपशांतये ॥ अभिप्सितार्थसिध्यर्थं पूजितो यः सुरासुरैः ॥ सर्वविघ्न
हरे तस्मै श्री महागणाधिपतये नमः ॥ वागीशाद्याः सुमनसः सर्वथानमुप
जमेत् ॥ यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ गणानां त्वा गणप० आदि
दसादनं ॥ दक्षिण कर्णे शोभगे श्री पूजा ॥ ॥ भूः गणपतिमावाहयामी ॥ भु
वः गणपतिमावाहयामी ॥ स्वः गण० हयामी ॥ ॥ भूर्भुवः स्वः गणपति
मावाहयामी ॥ गणपति देवताभ्यो नमः ॥ ध्यानावाहनादि षोडशोपचार
पूजां समर्पयामी ॥ इमं मे वरुणाश्रुधिहवमद्याच मृळय त्वामवस्युरा २

चके॥ तत्त्वायामि ब्रह्मणा वंदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः॥ अहे
डमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मान आयुः प्रमोषीः॥ ॐ उरुकलशे वरु
णपूजां॥ ॥ भूः वरुणमावाहयामी॥ भुवः वरुणमावाहयामी ॥ स्वः वरुण
मावाहयामी॥ भूर्भुवः स्वः वरुणमावाहयामी॥ वरुणदेवताभ्यो नमः॥ ध्या
नाद्यानादि षोडशोपचारपूजे समर्पयामी॥ माहीद्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मि
मिक्षतां॥ पिपृतान्नो भरीमभिः॥ ओषधयः संवदंते सोमेन सह राज्ञा॥
यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि॥ आकलशेषु धावति पवित्रे परि
षिच्यते॥ उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते॥ इमं मे गंगे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं स
चता परुष्ण्या॥ असिक्न्या मरुद्वृधे वितस्तयार्जीकीये शृणुह्या सुषोमया
॥ अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिः कृता॥ गोभाज इत्किलासथ यत्सन
वथ पूरुषं॥ कांडात्कांडात्प्ररोहंती परुषः परुषः परि॥ एवानो दूर्वे प्रतन

३ नखहस्त्रेण शतेन च ॥ गंधद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीं ॥ ईश्वरीं
सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियं ॥ पः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च
पुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिः प्रसूता स्तानो मुंचंत्वंहसः ॥ सहिरत्नानि दा
शुषे सुवाति सविता भगः ॥ तं भागं चित्रमीमहे ॥ पूर्णा दर्वि परापत सु
पूर्णा पुनरापत ॥ वस्नेव विक्रीणावहा इषमूर्जं शतक्रतो ॥ तं तुनेन्व०
देव्यं जनं ॥ कलशदेवताभ्यो नमः ॥ ध्यानं ॥ आवाहनं ॥ आसनं ॥ पाद्यं ॥ अर्घ्यं ॥
आचमनीयं ॥ स्नानं ॥ वस्त्रं ॥ यज्ञोपवीतं ॥ आभरणं ॥ गंधं ॥ अक्षतान् ॥ पु
ष्पाणि ॥ धूपं ॥ दीपं ॥ नैवेद्यं ॥ तांबूलं ॥ सुवर्णपुष्पं ॥ नीरांजनं ॥ सर्वो
पचारपूजां न् समर्पयामि ॥ कलशस्य ० आयातु मम कुटुंबस्य दे
हस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ सर्वे समुद्राः सरितः स्तीर्थानि जलदा नदाः ॥ ३

आयांतुममदेहस्यसर्वकाम्यार्थसिध्धये॥सर्वेषुकार्येषुसमस्तदेशे स्वरोषुका
र्येषुतथेस्वरीश्वरः॥सर्वैस्वरूपैर्भगवान्जनादिममास्तुमागल्यसिध्धये
हरिः॥यत्रयोगीश्वरःकृष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः॥तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्ध्रु
वानीतिर्मतिर्मम॥सर्वेषामारंभ॥कार्येषुत्रयस्त्रिभुवनेश्वरः॥देवादिशंतु
नःसिध्धिंब्रह्मेशानजनार्दनः॥सर्वदासर्वकार्येषुनास्तितेषाममंगलं॥येषां
हृदिस्थोभगवान्मंगलायतनंहरिः॥अनन्याश्चिंतयंतोमांयेजनाःपर्यु
पासते॥तेषांनित्याभियुक्तानांयोगक्षेमंवहाम्यहं॥स्मरणेसकलकल्या
णिभाजनंयत्रजायते॥पुरुषं तमजंनित्यंव्रजामिशरणंहरिं॥सर्वमंग
लमांगल्येशिवेसर्वार्थसाधिके॥शरण्येत्रियंबकेगौरीनारायिणीनमोस्तु

४ ते॥ तदेवलग्नं सुदिनंतदेव ताराबलं चंद्रबलंतदेव॥ विद्यावलं दैवबलं तदेवलक्ष्मी
पतेते घ्रियुगं स्मरामि॥ लक्ष्मिनारायणाभ्यान्नमः॥ उमामहेश्वराभ्यांन्नमः॥
वाणी हिरण्यगर्भाभ्यां नमः॥ शचीपुरंदराभ्यान्नमः॥ अरुंधती वशिष्ठाभ्यां
नमः॥ सीतारामाभ्यान्नमः॥ दुर्गायैनमः॥ क्षेत्रपालायनमः॥ वास्तुपुरुषाय
नमः॥ इष्टदेवताभ्योनमः॥ कुलदेवताभ्योनमः॥ मातृदेवोभव॥ पितृदेवो
भव॥ आचार्यदेवोभव॥ अतिथिदेवोभव॥ सर्वेभ्योब्राह्मणेभ्यो नमः॥ पुनःप्रा
णायामसंकल्पा॥ शुभेशोभने मुहूर्ते॥ शुभतिथौ॥ ममसहकुटुंबानांक्षे
मार्थं अभयआरोग्यऐश्वर्याभिवृध्यर्थं ममकुमारस्यै समस्तदुरितोप
शोयर्थं समरूमंगलावाप्तर्थं धर्मार्थकामप्रजासंपत्तिध्यर्थं ममकुमा ४

रस्य विवाहादौ शुध्यर्थं वृध्यर्थं अभ्युदयार्थं च आह्मणैः समातृकापूजनं नादीसमा
राधनं मंटपदेवतास्थापनं च स्वस्तिपुण्याहवाचं करिष्ये॥ ओंपुण्याहं दीर्घमायु
रस्तु॥ शिवा आपः संतु॥ सौमनस्यमस्तु॥ अक्षतं चारिष्टं चास्तु॥ गंधाः पांतु॥ सु
मंगल्यं चास्तु॥ अक्षताः पांतु॥ आयुष्यमस्तु॥ पुष्पाणि पांतु॥ सौश्रियमस्तु॥
तांबुलानि पांतु॥ ऐश्वर्यमस्तु॥ दक्षिणाः पांतु॥ बहुधेयं चास्तु॥ यं कृत्वा सर्ववे
दयज्ञक्रियाकर्णकर्मारंभाः शुभाः शोभनाः प्रवर्तंते तमहमोंकारमादिं कृत्वा
पुंण्या भवद्भिरनुज्ञातः पुंण्याहं कालं वाचयिष्ये॥ वाच्यतां॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम
देवाः॥ भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः॥ स्थिरै रंगैस्तुष्टुवांसस्तनोभिः॥ व्यशेमदे सः
वहितं यदायुः॥ द्रविणोदाद्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्रयंसत्॥
द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदारासतेदीर्घमायुः॥ सविता पश्चाता

५ त्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्सविताधरस्तात्सवितानःसुवतुसर्वतातिं
ता सविनोरासतांदीर्घमायुः॥नवोनवोभ+वतिजायमानोन्होंकेतुरुषसा
मेत्यग्रे॥भागंदेवेभ्योविदधात्यायंस्त्रचंद्रमास्तिरतिदीर्घमायुः॥आपइदं
तुजीवसेदीर्घायुत्वायवर्चसे॥यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोमर्त्यमत्यो
जोहवीमि॥०स्वस्ति॥संत्वासिंचामियजुषाप्रजामायुर्धनंच॥मनःस
माधीयतां॥समाहितमनसस्मः॥प्रसीदंतुभवंतः॥प्रसंन्नास्मः॥शां
तिरस्तु॥पुष्टिरस्तु॥तुष्टिरस्तु॥वृद्धिरस्तु॥अविघ्नमस्तु॥आयुष्यम
स्तु॥आरोग्यमस्तु॥स्वस्तिशिवंकर्मास्तु॥कर्मसमृद्धिरस्तु॥पुत्रस०रस्तु
वेदसमृद्धिरस्तु॥शास्त्रसमृद्धिरस्तु॥धनधान्यसमृद्धिरस्तु॥अ ५
हरहरभिवृद्धिरस्तु॥इष्टसंपदस्तु॥बाहिर्दैवोअरिष्टनिरसनमस्तु॥

च्छापं तस्य प्रतिहतमस्तु॥ अभ्यंतरे यच्छेपः स्तदस्तु॥ उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु॥ उत्तरोत्तर
महरहरभिवृद्धिरस्तु॥ उत्तरोत्तराः क्रियाः शुभाः शोभनाः संपद्यंतां॥ तिथिकर्णमु
हूर्तनक्षत्रसंपदस्तु॥ तिथिकर्णमुहूर्तनक्षत्रग्रहलग्नाधिदेवताः प्रियंतां॥ आग्नि
पुरोगा विश्वेदेवाः प्रियंतां॥ इंद्रपुरोगा मरुद्गणाः प्रियंतां॥ वसिष्ठपुरोगा ऋषिग
णाः प्रियंतां॥ माहेश्वरीपुरोगा उमामातरः प्रियंतां॥ श्रीविष्णुपुरोगा सर्वे देवाः प्रि
यंतां॥ आदित्यपुरोगाः सर्वे ग्रहाः प्रियंतां॥ माहेश्वरीपुरोगा उमामातरः प्रियंतां॥
ऋषयछंदांस्याचार्यो वेदा यज्ञाश्च प्रियंतां॥ ब्रह्मा मेधे प्रियेतां॥ श्रीसरस्वत्यौ प्रि
येतां॥ भगवती शांतिकरी प्रियेतां॥ भगवती पुष्टिकरी प्रियेतां॥ भगवती तुष्टि
करी प्रियेतां॥ भगवती वृद्धिकरी प्रियेतां॥ भगवत्यो लोकमातरः प्रियंतां॥ भग
वान्महादेवः सपत्नीकः ससुतः सपारिषदः सर्वस्थानगताः प्रियंतां॥ हरिहर

नि ई मोदे

८ हिरंण्यगर्भोः प्रियंतां ॥ सर्वा ग्रामदेवताः प्रियंतां ॥ सर्वाः कुलदेवताः प्रियंतां ॥ हता ब्रह्म
द्विषः ॥ हताः परिपंथिनः ॥ हतास्य कर्मणो विघ्नकर्तारः ॥ शांम्यंतु घोराणि ॥ शांम्यंतु
पापानि ॥ शांम्यं त्वीतयः ॥ शांम्यंतु शांम्यंतु ॥ शुभानि वर्धंतां ॥ शिवा आपः संतु ॥
शिवा अग्नयः संतु ॥ शिवा ऋतवः संतु ॥ शिवा ओषधयः संतु ॥ शिवा वनस्पत
यः संतु ॥ शिवा अतिथयः संतु ॥ अहोरात्रे शिवे स्यातां ॥ निकामे निकामे नः पर्ज
न्यो वर्षतु फलिन्यो न ओषधयः पच्यंतां योगक्षेमो नः कल्पतां ॥ शुक्रांगारक बुध
बृहस्पति शनैश्चर राहु केतु सोम सहित आदित्यपुरोगाः सर्वे ग्रहाः प्रियं
तां ॥ प्रियतां भगवान् नारायणः ॥ प्रियतां भगवान् पर्जन्यः ॥ प्रियतां भगवान् स्वामी म
हासेनः ॥ पुण्याहकालं वाचइष्ये ॥ वाच्यतां ॥ सं नहार्यमसस्तु ॥ उद्गातेव शकुनी
साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सवनेषु शंससि ॥ वृष व वाजी शिशुमतीरपीत्या ८

सर्वतोनःशकुनेभद्रमादविश्वतोनःशकुनेपुंण्यमवद॥पञ्चम्यापुण्ययानैये
तिप्रत्युवैयाज्याःपुंण्यैवलक्ष्मीःपुंण्यामेवतल्लक्ष्मीसंभावयतिपुंण्यांल
१७ क्ष्मींसंस्कुरुते॥यत्पुंण्यंनक्षत्रं॥तद्वद्कुर्वीतोपव्यूषं॥यदावैसूर्यउदेति॥
अथनक्षत्रंनैती॥यावतिसूर्योगच्छेत्॥यत्रजघंन्यंपश्येत्॥तावतिकुरु
र्वितयत्कारीस्यात्॥पुंण्याहएवकुरुते॥तानिवाएतानियमनक्षत्राणी॰कु
रुते॥पुंण्याहंभवंतोब्रुवंतु॥ओंपुंण्याहं॥इतित्रिः॥स्वस्त्ययनंयुमुपब्रवाम
हैसोमंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः॥बृहस्पतिंसर्वगणंस्वस्तयेस्वस्तयआ
दित्यासोभवंतुनः॥आदित्यउदयनीयःपथ्याेवेतस्वस्त्याप्रयंतिपथ्यांस्व
स्तिमभ्युद्यंतिस्वस्त्यैवेतःप्रयंतिस्वस्त्युद्यंतिस्वस्त्युद्यंति॥स्वस्तिनइन्द्रोवृ
द्धश्रवाः॥॰दधातु॥अग्निर्देवासवःसौम्यासः॥चतस्रोदवीरजराश्रविष्ठाः॥

६

तेज्ञैं येपांतु रजसः परस्तात्॥ संवत्सरेण ममतंऽस्व ःस्ति॥ मह्यं सह कुटुंबा
भ्युक्षिवृध्यभ्युदय कर्मणो महदानेन नमस्कुर्वाण या पुष्मते स्वस्ति भवंतो
ब्रुवंतु॥ आयुष्मते स्वस्ति॥ ओं स्वस्ति भवंतो ब्रुवंतु॥ ओं स्वस्ति॥
इति त्रिः॥ ऋध्याम स्तोमं सनुयाम वाजमानो मंत्रं सरथेहोपयातं॥
भूतां यशो नु पक्वं मधु घाघृतरां शोजम्बीनोः कमनमपा॥ सर्वा मर्धिम धृ
प्पामिति तं वै ने ज्ञ सेव पुरस्तात्सर्यं भवद्धं दोषिनमध्यातो ऽऽ च्छार्दरूपरिष्टा
ज्ञाय त्रियाः सर्वतो द्वादशाहं परि १ स्य सर्वम र्धिमार्ध्नोत्सर्वमृधिमृध्नो
ति य एवं वेद॥ ऋध्यास्म हव्यैर्नमसोपसद्य॥ मित्रं देवं मित्रधेयं नो अ ३
स्तु॥ अनुराधान् हविषा वर्धयंतः॥ शतं जीवेम शरदः सवीराः॥ त्रि
णि त्रि॥ त्रीणि देवानामृधानी॥ त्रितिष्ठंहाऽसि त्री गणिंदनानि॥ जय इमे स

६

लोकाः ॥ ऋध्यामेवतदीर्घ्यपुलोके प्रतितिष्ठति ॥ मह्यं सह कुटुंबिने महाजनान्
नमस्कुरुर्वाणायाशीर्व॰चनमपेक्षमाणाय भुधिवृध्यभ्युदयकर्मणि
आयुष्मते स्वस्ती ॥ ऋद्धिं भवंतो ब्रुवंतु ॥ ऋद्धि ध्यतां ऋद्धिसमृद्धिरस्तु
इति त्रिः ॥ श्रियै जात॰ पुण्याहं कर्मी संस्कुरुते ॥ यस्मिन्ब्रह्माभ्यजयत्सर्व
मेतत् ॥ अमुं च लोकमिदमु च सर्वं ॥ तंन्नो नक्षत्रमभिजिद्विजिस ॥ श्रीयं
दधात्वहृणीयमानं ॥ अहे बुध्निय मंत्रं मे गोपाय ॥ यमृषयस्त्रयिविदा वि
दुः ॥ ऋचः सामानि यजूंषि सा हि श्रीरमृता सतां ॥ मह्यं ॥ आयुष्मते
स्वस्ति ॥ श्रीरस्त्विति भवंतो ब्रुवंतु ॥ अस्तु श्रीः ॥ इति त्रिः ॥ ऋद्धिं भवंतो ब्रुवंतु ॥ ऋ
ध्यतां ऋद्धिसमृद्धिरस्तु ॥ वर्षशतं संपूर्णमस्तु ॥ गोत्राभिवृद्धिरस्तु ॥ दीर्घ न
आयुष्यमस्तु ॥ शांतिः पुष्टिः तुष्टिश्चास्तु ॥ शिवं शिवमस्तु ॥ पुनरपि गो
ब्राह्मणेभ्यः शुभं भवतु ॥ भगवान्वास्तोष्पतिः प्रीयतामिति भवंतो ब्रुवंतु ॥ भग

वान्वास्तोष्पतिः प्रियतां ॥ वास्तोष्पते प्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशो अनमीवो भवा नः ॥ य
त्वेमहे प्रतितन्नो जुषस्व शंन्न एधि द्विपदे शंचतुष्पदे ॥ वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि
गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिंदो ॥ अजरासस्ते सख्ये स्याम पितेव पुत्रान्प्रतिनो
जुषस्व ॥ वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या ॥ आव हक्षे
म उत योगे वरंन्नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपा
ण्याविशंन् ॥ सखा सुशेव एधि नः ॥ शिवं शिवं ॥ सर्वे समुद्राः सरितस्तीर्थानि त्र
जलदा नदाः ॥ आपां तु मम कुटुंबस्य देहस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ ब्राह्मणेष्व मतं हि
तं ॥ येनदेवाः पवित्रेण ॥ आत्मानं पुनते सदा ॥ तेन सहस्रधारेण ॥ पावमान्यः पुनं
तु मां ॥ प्राजापत्यं पवित्रं ॥ शतोद्यामं हिरण्मयं ॥ तेन ब्रह्मविदो वयं ॥ पूतं ब्रह्म पु
नीमहे ॥ इंद्रः सुनीती सह मा पुनतु ॥ सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ॥ यमो राजा
प्रमृणाभिः पुनातु मां ॥ जातवेदा मूर्जयंत्या पुनातु ॥ देवस्यत्वा सवितुः प्रसवे ॥

अश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां ॥ अश्विनोर्भैषज्येन ॥ तेजसेब्रह्मवर्चसायाभिषिंचामि ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवे ॥ अश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां ॥ सरस्वत्यैभैषज्येन ॥ वीर्यायान्नाद्यायाभिषिंचामि ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवे ॥ अश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां ॥ इंद्रस्येंद्रियेण ॥ श्रियैयशसेबलायाभिषिंचामि ॥ चत्वाग्निं ॥
अश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यां ॥ सरस्वत्यैवाचोयंतुर्यंत्रेणाग्नेस्त्वासाम्राज्येना
भिषिंचामींद्रस्यबृहस्पतेस्त्वासाम्राज्येनाभिषिंचामि ॥ वसवस्त्वापुरस्तादभि
षिंचंतुगायत्रेणछंदसा ॥ रुद्रास्त्वादक्षिणतोभिषिंचंतुत्रैष्टुभेनछंदसा ॥ आ
दित्यास्त्वापश्चादभिषिंचंतुजागतेनछंदसा विश्वेत्वादेवाउत्तरतोभिषिंचंतु
आनुष्टुभेनछंदसा ॥ बृहस्पतिस्त्वोपरिष्टादभिषिंचंतुपांक्तेनछंदसा ॥
आभिर्गिर्भिर्यदतोनऊनमाप्याययहरिवोवर्धमानः ॥ यदास्तोतृभ्योमहि
गोत्रारुजासिभूरिष्ठभाजोअधतेस्याम ॥ ब्रह्मप्रावादिष्मतन्नोमाहासीत् ॥
ॐ शांतिःशांतिः ॥ सत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवाः ॥ नांदीमुखाः ॥ भूर्भुवःस्व
स्वः ॥ इदंवःपाद्यमिदंचवृद्धिः ॥ प्रपितामहपितामहमातामहाः ॥ गोत्राः
दायाः ॥ नांदीमुखाः ॥ भूर्भुवःस्वः ॥ इदंवःपाद्यमिदंचवृद्धिः ॥ नांदीमा

साम्राज्यंराज्ञोंगणानामधिपत्यंमाने ॥ आदित्या
सर्वदेवतानाबृहस्पतेः ॥ देवस्यत्वासवितुःप्रसवे

मातरः॥ [illegible] पितरः॥ पितामहा॥ पत्नीसहिता॥
९ ः प्रपितामहाः पितामहाः [illegible] गोत्राः॥ दाप्याः॥ नांदिमुखाः॥ भूर्भुवः स्वः॥
इदं वांपाद्यमिदं च वृद्धिः॥ नांदी मातुः प्रपितामही मातुः पितामही मातामह्यः
पत्निसहिताः॥ गोत्राः॥ दाप्याः नांदिमुखाः॥ भूर्भुवः व स्वः॥ इदं वांपा
द्यमिदं च वृद्धिः॥ दुर्गा गणपति क्षेत्रपाल वास्तोष्पत्य भयं कारि श्री देवताः॥
नांदिमुखाः॥ भूर्भुवः स्वः॥ इदं वांपाद्यमिदं च वृद्धिः॥ सत्यवसु संज्ञिका
विश्वेदेवाः॥ नांदि विश्वेषां देवानां नांदिमुखानां भूर्भुवः स्वः॥ आसन गंधाद्युपचा
इदं र कल्पनं स्वाहा नमः इदं च वृद्धिः॥ नांदी प्रपितामही पितामही मातॄणां गोत्रा
णां॥ नांदीमुखानां॥ भूर्भुवः स्वः॥ आसन गंधाद्युपचार कल्पनं स्वाहा नमः इ
दं च वृद्धिः॥ नांदी प्रपितामह पितामह पितॄणां गोत्राणां नांदीमुखानां॥ भूर्
भुवः स्वः॥ आसन गंधाद्युपचार कल्पनं स्वाहा नमः इदं च वृद्धिः॥ नांदी मातुः प्र ९

मातुः पितामह ॥

पितामह मातामहानां पत्नीसहितानां गोत्राणां ॥ नांदीमुखानां ॥ भूर्भुवः
स्वः ॥ आसनगंधाद्युपचारकल्पनं स्वाहा नमः इदं च वृद्धिः ॥ दुर्गागणपति
क्षेत्रपालवास्तुपुरुष अभयंकर श्रीदेवताः नां ॥ नांदीमुखानां ॥ भूर्भुवः स्वः
आसनगंधाद्युपचारकल्पनं स्वाहा नमः इदं च वृद्धिः ॥ नांदी प्रपितामहि
पितामहि मातृभ्यः ॥ गोत्रेभ्यः ॥ नांदीमुखेभ्यः ॥ भूर्भुवः स्वः ॥ युग्म ब्राह्मण भो
जनपर्याप्तं द्राक्षामलकपूर्वक दास्यमान यथाशक्ति किंचिद्धिरण्यं स्वाहा
नमः इदं च वृद्धिः ॥ प्रपितामह पितामह पितृभ्यः ॥ गोत्रेभ्यः ॥ नांदीमुखेभ्यः
भूर्भुवः स्वः ॥ युग्म ब्राह्मण भोजन पर्याप्तं द्राक्षामलकपूर्वक दास्यमान यथाश
क्ति किंचिद्धिरण्यं स्वाहा नमः इदं च वृद्धिः ॥ नांदी मातुः प्रपितामह मातुः पिता
मह मातामहेभ्यः ॥ पत्नीसहितेभ्यः ॥ गोत्रेभ्यः ॥ नांदीमुखेभ्यः ॥ भूर्भुवः स्वः ॥

१० फग्मब्रांह्मणभोजनपर्याप्तंद्राक्षामलकपूर्वकादास्यमान यथाशक्ति किंचिद्धिरंण्यं स्वाहानम
इयंचवृधिः॥सत्यवसुसंज्ञिकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यः॥नांदीमुखेभ्यः॥भूर्भुवः स्वः॥फग्मब्रांह्म
णभोजनपर्याप्तंद्राक्षामलकपूर्वकदास्यमानयथाशक्तिकिंचिध्दिरंण्यं स्वाहानमइयंचवृधिः॥
दुर्गागणपतिक्षेत्रपालवास्तोष्पत्यभयंकरश्रीदेवतेभ्यः॥नांदीमुखेभ्यः॥भूर्भुवः स्वः॥फ
ग्मब्रांण भोजनपर्याप्तंद्राक्षामलकपूर्वकदास्यमानयथाशक्तिकिंचिध्दिरंण्यं स्वाहानमइयं
चवृधिः॥हिरंण्यगर्भगर्भस्तंहेमबीजंविभावसो॥अनंतपुण्य० छमे॥नानागोत्रेभ्यः॥ना
नासूत्रेभ्यः॥तेभ्यस्तेभ्यः संप्रददे श्रियै॥स्वः॥देशकालौस्मत्वा॥देवताज्ञानार्थं इडावाचनं
चकरिष्ये॥इडावाचनदेवताभ्योनमः॥षोडशोपचारपूजां कुर्यात॥इडादेवहूर्मनु० मदंतु॥इडए
हि॥अदितएहि॥सरस्वत्येहि॥शोभनं शोभनं॥आमूरज० जयंतु॥इडावाचनं समाप्तं॥
गौरीमाहेश्वरीचैवै पद्माचशचीमेधासावित्रीविजयाजया॥देवसेनास्वधास्वामातरोलो १०
कमातरः॥हृषिः पुष्टिः स्तथातुष्टिरात्मनः कुलदेवताः॥गौरीमावाहयामि॥पद्मांआवाह

यामि॥ शचीं आवाहयामि॥ मेधां आवाहयामि॥ सावित्रीं आवाहयामि॥ विजयां आवाहयामि॥ जयां आवाहयामि॥ देवसेनां आवाहयामि॥ स्वधां आवाहयामि॥ स्वहां आवाहयामि॥ मातॄन् आवाहयामि॥ लोकमातॄन् आवाहयामि॥ हृष्टिं आवाहयामि॥ पुष्टिं आवाहयामि॥ तुष्टिं आवाहयामि॥ मम कुलदेवताभ्यो नमः॥ आवाहयामि॥ गौर्यादिषोडशमातृभ्यो नमः॥ ध्यान आवाहनादि षोडशोपचारपूजां न् समर्पयामि॥ ब्राह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा॥ वाराही च तथेंद्राणि चामुंडाः सप्तमातरः॥ ब्राह्म्याद्यष्टमातृभ्यो नमः॥ ध्यानावाहनादि षोडश षोडशोपचार पूजां समर्पयामि॥ गौर्यादिषोडशमातॄन् ब्राह्म्याद्यष्टमातृभ्यो नमः॥ ध्यानं॥ षोडशोपचारपूजा तु॥ मंटपदेवतापूजा॥ नंदिनी नलिनी सीता उमा च पशुवर्धनी॥ मटपदेवताकुलदेवतापूजां कुर्यात्॥ नंदिन्यै नमः॥ नलिन्यै नमः॥ सीतायै नमः॥ उमायै नमः॥ पशुवर्धिन्यै नमः॥ षोडशोपचारपूजां कृत्वा॥ उत्तरास्मिनुत्तरं॥ देवतास्थापनं॥ प देअथोप्रतिष्ठियै प्रान्यास्थियघ्रसं न्वन्ये० प्रतिष्ठितै॥१॥ ग्रहायेप्रष्ठि तिष्ठासुकं नम्रातिष्ठु ल लमयावाचाशांस्लथंतस्माद्यघ

११ पिद्रूरद्रवपश्चं लभंते गृहाने वैनानाजिगमिषति ग्रहाहि पश्नां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठा उत्तमा प्रति
ष्ठा उत्तद्वैवंक्षत्रं साश्री सत्तदाधिपत्यं तद्ब्र भ्रस्य विष्टपं तस्य जापते रायतनं यस्त्वा राज्य मध्यो
त्येतमेवै ताम्सिरे कविंशत्येकविंशात्या॥ देवतास्थापनं॥ ५२॥ श्रीलक्ष्मीवेंकटेशप्रसंन्न॥
अमुककर्मणि ग्रहाराधानाख्यं कर्म करिष्ये॥ प्रतिमायाः अग्न्युत्तरणं कृत्वा॥ तत्रादौ देवताना
र्थं अग्न्युत्तरणं करिष्ये॥ अग्निः सप्तिं वाजं भरं ददात्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिष्ठां॥ अग्नीरो
दसी विचरत्समंजन्नग्निर्नारीं वीरकुक्षिं पुरंधिं॥ अग्नेरप्नः ससमिदे स्तु भद्राग्निर्मही रोद
सी आविवेश॥ अग्निरेकं चोदयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरूणि॥ अग्निर्हत्यं जरतः कर्णमा
वाग्निरद्भ्यो निरदहज्जरूथं॥ अग्निरत्रिं घर्म उरुष्यदंतरग्निर्नृमेधं प्रजयासृजत्सं॥ अग्नि
र्दाद्द्रविणं वीरपेशा अग्निर्ऋषिं यः सहस्रा सनोति॥ अग्निर्दिवि हव्यमाततानाग्नेर्धा
मानि विभृता पुरुत्रा॥ अग्निमुक्थैर्ऋषयो विह्वयंते ग्निं नरो यामनि बाधितासः॥ अग्निं
वयो अंतरिक्षे पतंतोऽग्निः सहस्रा परियाति गोनां॥ अग्निं विशाई ळते मानुषीर्या अग्निं मनु ११

षोन कृषो विज्ञिता:॥ अग्निर्गंधर्वी पथ्याम तस्याग्नेर्न यतिर्घृत आनिषत्ता॥ अग्नये ब्रह्मन्न्‌ऋभ
वस्ततक्षुरग्निं महामवोचामा सुवृक्तिं॥ अग्ने प्रावा जरितारं यविष्ठाग्ने महि द्रविणमायजस्व॥
॥१॥ सप्तिं वाजिं भरं ददाति॥० अग्निः सप्तिं वाजिं भरं ददाति॥० द्रविणमायजस्व॥ ॐ भूर्भुवः
स्वः॥ आसत्येन० विपश्यं नृ॥ पैंड्राङ्गक्ष्यै कलिंगे षरुणमथानिथो सप्तमी नाम्नि जातंप आसीनं
सपद्मा अपक्करमुद्दतं काश्यपाख्ये च गोत्रे॥ ससाश्वो ध्वस्य भाकाध्व जनि रथवरे धोषिष्ट लक्ष
त्रिजातं तांमेस्मिं मूर्तिबिंबे सदयमतिमुखं सूर्यमावाहयामि॥ कालिंगदेशेश्वर काश्यप
गोत्रोद्भवं सांगं सायुधं सशक्तिपरिवारंसहितं मध्ये वर्तुले मंडले पूर्वाभिमुखं सूर्यमावाह
पामि॥ स्थापयामि पूजयामि नमः॥ अग्निं दूतं० क्रतुं॥ सांगं सायुधं सशक्तिपरिवारसहितं
सूर्याधिदेवताग्निमावाहयामि स्थापयामि पूजयामि नमः॥ कद्रुद्राय प्रचेतसे मीढुष्टमाय त
व्यसे॥ ओ चेम शंतमं हृदे॥ सांगं सायुधं सशक्तिपरिवारसहितं सूर्यप्रत्यधिदेवतां रुद्र
मावाहयामि० नमः॥ आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णियं॥ भवा वाजस्य संगथे॥

१२ कालिंगायां कृत्तिकायां जनितमथ तिथौ कृष्णशूलाभिधाने गोत्रे चात्रेः सहारं सगद्वरकरं कुं
दगोक्षीरगौरं ॥ वैश्यं शुक्लैपताकध्वजवति च रथे राजमानं दशाश्वे वेदास्त्रे मंडले स्मिन्रविम
भिमुखं सोममावाहयामि ॥ वराटदेशेश्वरं आत्रेयगोत्रोद्भवं सांगं सायुधं सशक्तिपरिवारस
हितं आग्नेयां च तुरस्रपश्चिमाभिमुखं चंद्रमावाहयामि० नमः ॥ अप्स्वमे सोमो अब्रवीदंत
र्विश्वानि भेषजा ॥ अग्निं च विश्वशंभुवं ॥ सांगं ॥ चंद्राधिदेवतं ॥ अपः आवाहयामि० नमः ॥
गौरीर्मिमाय० परमे व्योमंनू ॥ सांगं ॥० चंद्रप्रत्यधिदेवतां उमामावाहयामि० नमः ॥ अग्निर्मूर्धा
दिवः० त्वालि ॥ भारद्वाजं दृशंम्यां जनितमपि पथो देवतार्श्येयवंत्यां शक्तिं शूलं गदां श्रीदधे
तमथ करैरुद्रजं वं न्हिवर्णं ॥ त्रक्षत्रं रक्तध्वजाढ्ये स्थिलमपि स्फरथे मेषगे रक्तवस्त्रं त्य स्वेपी
ठे त्वं सूर्याभिमुखमधिबलं भौममावाहयामि ॥ विध्यदेशेश्वरं भारद्वाजगोत्रोद्भवं सांगं०
दक्षिणे त्रिकोणे पश्चिमाभिमुखं अंगारकमावाहयामि० नमः ॥ स्योना पृथिवि० सप्रथाः ॥
सांगं० अंगारकाधिदेवतां पृथ्वीमावाहयामि० नमः ॥ क्षेत्रस्य० मडातीदृशे ॥ सांगं० ॥ अं १२

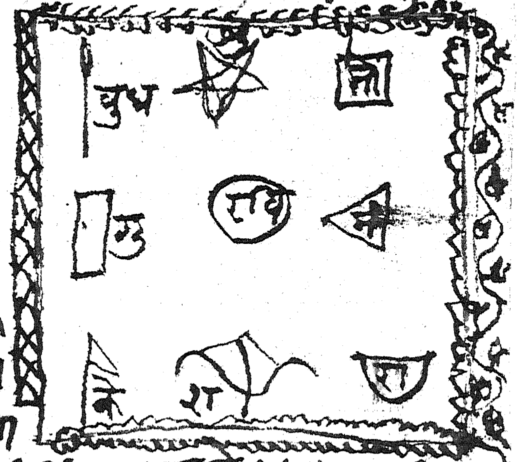
गारकप्रत्यधिदेवतां क्षेत्रमावाहयामि० नमः॥ ३॥ उद्बुध्यस्वाग्ने० तपितं तुमेतं॥ द्वादश्यां वा सुव
र्ष्वे मघद ज्ञनपदे-चात्रिगोत्रो च स्थूलं खड्गं खेटं गदाढ्यं वरमपिदधतं पाणिभिः पीतवर्णं॥
उघस्सीलध्वजाढ्यो समगमापरथे वस्थितं वैश्यमंत्रस्थाने बाणानुकारे रविमभिरुचितं सो
म्यमावाहयामि॥ मगधदेशेश्वरं आत्रेयगोत्रोद्भवं सांगं० ईशान्यां बाणे उत्तराभिमुखं बुध
मावाहयामि० नमः॥ इदं विष्णु० पांसुरे॥ सांगं० बुधाधिदेवतां विष्णुमावाहयामि० नमः॥
विष्णोररराटमसि० विष्णवे त्वा॥ सांगं० बुधप्रत्यधिदेवतां विष्णुमावाहयामि० नमः॥ ४॥
बृहस्पते अति० चित्रं॥ भागर्ष्वे सिंधुदेशाधिहरिदिवसं गोत्र आं॥ गीरसाख्य जातं दं डं क
मंडलुं वृषिलषिलवरो विभ्रतं चाक्षमालां॥ पीताश्वो यस्यैक ध्वजस्थरथगतं दीर्घवेद ता
स्त्रपीठे विप्रसत्सु थरागा भरण मभिरविं जीवमावाहयामि॥ सिंधुदेशेश्वरं आंगीरस
गोत्रोद्भवं सांगं० उत्तरे दीर्घचतुरस्त्रे उत्तराभिमुखं बृहस्पतिमावाहयामि० नमः॥ इंद्रम
रुत्व० यज्ञाः॥ सांगं० बृहस्पत्यधिदेवतां इंद्रमावाहयामि० नमः॥ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं०

मसलश्चविव:॥ सांगं० बृहस्पतिप्रत्यधिदेवतां ब्रह्माणमावाहयामि० नमः॥ ५॥ शुक्रं ते० निरस्तु॥
जातंभोजकटेद्विजंभृगुकुलेपुत्रेणवम्यां तु जे भोजदंडकमंडलूचसवरावक्षस्त्रजंविभ्रतं॥
पंचत्वांडुपताकसप्ततुरगेस्थाणुंरथेपांडुरंपंचास्त्रेसदनेगुरुंदितिभुवामावाहयामि:क
विं॥ कट्टशौदैश्वरंभार्गवगोत्रोद्भवं सांगं० पूर्वपंचकोणेपूर्वाभिमुखं शुक्रमावाहयामि०
नमः॥ इंद्राणीमासुनारिषु सुपत्नीमहमश्रवं॥० तेपतिः॥ सांगं० शुक्राधिदैवतां इंद्राणी
मावाहयामि० नमः॥ इंद्रं वो विश्वतः स्परि० केवलः॥ सांगं० शुक्रप्रत्यधिदेवतां इंद्रमावाह
यामि० नमः॥ ६॥ शंनोदेवीरभिष्टय आपो भवंतु पीतये॥ शंयोरभिस्रवंतु नः॥ अष्टंम्यां सुराष्ट्र
समजमनिविधिलेकन्यपाश्यान्ववायेश्च द्रोनीलाद्रितुल्य:करधृतशरसुनीरखड्गाय
शि भयाढ्य:॥ भ्राजंनीलाभगर्धंध्वजरथनिलयं नीलमाणिक्यभूषं स्थानेधंन्वाकृतो
तं स्वपितुरभिमुखं सौरिमावाहयामि॥ आंध्रदेशेश्वरं काश्यपगोत्रोद्भवं सांगं० पश्चिमेचापे
पश्चिमाभिमुखं शनैश्चरमावाहयामि० नमः॥ प्रजापतेन त्व० रयीणां॥ सांगं० शनैश्चरा

धिदेवतां प्रजापतिमावाहयामि॰ नमः॥ इमं यमप्रस्तरमा॰ मादयस्व॥ सांगं॰ शनैश्चरप्रत्यधिदेवतां य
ममावाहयामि॰ नमः॥ ७॥ कयानः श्चित्र॰ वृता॥ राकायां याम्यक्ष्ये समजनि मलयेयः स्तुपे ठी
नश्रीयः रुद्रः खड्गं त्रिशूलं सवरमपि दधच्चर्म चंद्रार्कशत्रुः॥ कृष्णं कृष्णाध्वजोक्ष्य स्थरिणरिपु
रथ स्थापितव्यां घ्रवर्कं ५ शूर्पोभे मंडले तं भरणिमाभिगतं राहुमावाहयामि॥ ८॥ बर्बरदे
शोश्वरं पैठीनसगोत्रोद्भवं सांगं॰ नैर्ऋत्यां श्वर्पेदक्षिणाभिमुखं राहुमावाहयामि॰ नमः॥ आयं
गौः पृश्निरक्रमी॰ स्तुवः॥ सांगं॰ राह्वाधिदेवतां गौरीमावाहयामि॰ नमः॥ यत्ते देवी निर्ऋति
राबबंध॰ मुक्तः॥ सांगं॰ राहुप्रत्यधिदेवतां निर्ऋतिमावाहयामि॰ नमः॥ ९॥ केतुं कृण्वन्न केत
वे॰ रजायथाः॥ अंतर्वेद्यां यमायां जनितमुरगस्ये जैमुनीये च गोत्रे वैडूर्याकल्पमुद्यत्सगद
वः करं चित्रमाल्यानुरूपं॥ चित्रं पंचत्कपोतध्वजफजचिरथसंतमैतर्ध्वजाभे स्थाने स्र
यीभिवक्त्रं यवनजसतुलं केतुमावाहयामि॥ पिंगलदेश्वरं जैमुनिगोत्रोद्भवं सांगं॰ वायव्यां
ध्वजे॰ दक्षिणमुखं केतुमावाहयामि॰ नमः॥ ब्रह्मजज्ञानं॰ विवः॥ सांगं॰ केत्वाधिदेवतां ब्रह्माण
मवाहयामि॰ नमः॥ चित्रं देवानामुद्गा॰ जगतः स्तस्थुषश्च॥ सांगं॰ केतुप्रत्यधिदेवतां चि

। त्रगुतमावाहयामि० नमः॥ १॥ अथ लोकपालः॥ गणानां त्वा० सादनं॥ सांगं० गणपतिमावा
हयामि० नमः॥ जातवेदसे सुनवाम० दुरितात्यग्निः॥ सांगं० दुर्गामावाहयामि० नमः॥ आनो नि
यु० सदा नः॥ सांगं० वायुमावाहयामि० नमः॥ घृतं घृ॥ घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापा
वानः पिबतांतरिक्षस्य हविरसि स्वाहा त्वांतरिक्षाय॥ सांगं० अंतरिक्षमावाहयामि० नमः॥
यावां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती॥ तया यज्ञं मिमिक्षितं॥ सांगं० अश्विनावाहयामि० नमः॥
त्रातारमिंद्रायष्ट लोकपालबलिः॥ त्रातारमिंद्रमवि० धात्विंद्रः॥ सांगं० इंद्रमावा० नमः॥ त्वं
नो अग्ने वरुणस्य० स्मत्॥ सांगं० अग्नीवरुणमावाहयामि० नमः॥ सुगं नः पंथामभयं० यज्ञा
मा॥ सांगं० यममावा० नमः॥ असुन्वंतमयजमान० तुभ्यमस्तु॥ निर्ऋतिमावा० नमः॥ तत्वा
यामि ब्रह्मणा० प्रमोषीः॥ सांगं० वरुणमावा० नमः॥ आनो नियुद्भिः शतिनी० सदा नः॥ सांगं० वायु
मावा० नमः॥ वयं सोम० अशीमहि॥ सांगं० सोममावा० नमः॥ तमीशानं० स्वस्तये॥ सांगं
ईशानमा० नमः॥ क्षेत्रस्य पतिना० दृशे॥ सांगं० क्षेत्राधिपतिमा० नमः॥ अर्कशुक्रौ पूर्वमु
खौ चंद्रार्की मुखपश्चिमौ॥ उदङ्मुखौ गुरुज्ञौ च त्वपरे दक्षिणामुखाः॥ १॥ आसद्ये० विपश्चं १४

न्॥ सूर्यायसांगायसशक्तिपरिवारसहितायाधिदेवताप्रत्याधिदेवतासहितायेमंमाषभ
क्तबलिंसमर्पयामि॥ भोसूर्यअत्रागच्छबलिंभक्षदिशांरक्षममआयुःकर्ताक्षेमकर्तातु
ष्टिकर्तावृद्धिकर्ताशांतिकर्ताभव॥ अथदानमंत्रः॥ गोदान॥
गवामंगेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश यस्मादस्यप्रदानेनमतः
शांतिंप्रयच्छमे॥१॥ भूदान॥ सर्वसस्याश्रयोभूमिर्वराहेणस
मुद्धृता॥ अनंतसस्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे॥२॥ तिल
दान॥ तिलाःपापहरांनित्यंविष्णुदेहसमुद्भवं॥ तिलदानानि
संयंमेपापंनाशयकेशव॥३॥ हिरण्यदान॥ हिरण्यगर्भगर्भ
स्थंहेमबीजंविभावसो॥ अनंतपुण्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे॥
॥४॥ आज्यदान॥ कामधेनोःसमुद्भूतंसर्वक्रतुषुसंस्थितं॥ देवाना
माज्यमाहारमतःशांतिंप्रयच्छमे॥५॥ वस्त्रदान॥ शीतवातोष्ण
संत्राणांलज्जायालक्षणंपरं॥ देहालंकारणंवस्त्रंमतःशांतिंप्रयच्छमे॥६॥ धान्य

दान॥ धंन्यं करोषि दातारं इह लोके परत्र च॥ यस्मात्त्वमुच्यते धान्यामतः शांतिं प्रयच्छमे॥ ७॥
गुडदान॥ यथा रसानां प्रवरः सदैवेक्षुरसो मतः॥ मम तस्मात्परां लक्ष्मीं ददस्व गुड सर्वदा॥ ८॥
रौप्यदान॥ पितॄणां वल्लभं यस्माद्धिष्णोर्वै शंकरस्य च॥ रजत पातु मत्तस्मा लोकं संसार सागरात्॥ ९॥
लवणदान॥ रसानां मग्रजं श्रेष्ठं लवणं बलवर्धनं॥ शांतप्रीतिकरं नित्यं मतः शांतिं प्रयच्छमे॥
॥ १०॥ तंडुलदान॥ व्रीहिजास्तंडुलाः [illegible] शुद्धा देवर्षिपितृवल्लभः॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे
स्यामतः शांतिं प्रयच्छमे॥ ११॥ गोधूमदान॥ धान्यचूडामणिर्जंबूद्वीपो गोधूमसंज्ञिकः॥ गं
धर्वामररसि धानां मतः शांतिं प्रयच्छमे॥ १२॥ तोगरिदान॥ आढकः सर्वपापघ्नः देवमान
व वल्लभः॥ यस्मात्तस्माच्छिवं प्रोक्तं मतः शांतिं प्रयच्छमे॥ १३॥ मुसरुदान॥ मुद्गबीजानि
वै यस्मात्प्रियाणि परमेष्ठिनः॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यामतः शांतिं प्रयच्छमे॥ १४॥ चणक॥
गोवर्धनगिरे भोर समये हरि भक्षिताः॥ चणकाः सर्वपापघ्नम०॥ १५॥ उडुदान॥ शांति
प्रीतिकरा माषाः पितॄणां प्रीतिवर्धनाः॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे०॥ १६॥ तैलदान॥ तैलं स्ति

लसमुद्भूतं शानिप्रीतिकरं शुभं ॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्याम० ॥१७॥ नवाणि ॥ ऋषिप्रीण
मनुष्याणां देवानां च प्रियं गवः ॥ यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्या० ॥१८॥ कंबिण ॥ ७ अयोदानेन
जंतूनां सर्वारिष्टविनाशनं ॥ शनेरंग ब... यस्मात स्मा० ॥१९॥ हस्ति ॥ वस्त्रयोनिं च कार्पा
सा मनुष्याणां च सुखप्रदं ॥ यस्मात्तस्मा० ॥ २० ॥ कुरहि ॥ कुहिलिथा सर्व जंतूनां पुष्टिदा
बलवत्तरः ॥ यस्मा० ॥ मे ॥ २१ ॥ कंबलि ॥ कंबलो हि मनुष्याणां शीतवर्षापहा सदा ॥
कंबलस्य प्रदानेन मतः शांतिं प्रयच्छ मे ॥ २२ ॥ श्रीविरूपाक्षाय नमः ॥ महादेवम
हं वंदे गुरुं तानमहर्निशं ॥ महायं महलाशखवदः हार्यदुर्हितुःपतिं ॥ २३ ॥ पेंज
र्लशिंगे याखोर्हन्नीत्तावाणीं । हरिंविद्धिं ॥ प्रयोगपद्धतिं वक्ष्ये मंत्रपूर्वं क्रियोत्तरं ॥
॥ २४ ॥ तत्रायं क्रमः ॥ ९ गर्भाधानं पुंसवनं सीमंतो जातकर्म च ॥ नामान्नप्राशने चौलं
मौंजी व्रतचतुष्टयं ॥ २५ ॥ गोदानाख्यं स्नानकं च विवाहपेतमेधिकं ॥ एतानि षोडशा
कर्माणि इतोतिरिक्तानि चा ॥ ५ ॥ वैश्वदेवश्रावणहोमे प्रायः श्चितानि कथ्यंते ॥ ६ ॥

१९ ॥॰ श्रीलक्ष्मीवेंकटेशानेगति॥ छ॥ तत्रादौ सर्वकर्मसाधारणाग्निमुखं वक्ष्यते॥ अमु
था ककर्मकरिष्य इति संकल्प्य॥ तद्वर्णाश्रमः॥ श्रुतिस्मृतिप्रचोदितं करिष्यते यदा तदा॥ स्व
कर्म यत्तदादितो यत्नात्सुरान्गुरून्वंदेत्॥ इध्माबर्हिषी बध्वा॥ यत्राग्निस्थापनं कुर्यात्॥
तत्र केवलं तंदुलैर्मृदा गौरचूर्णपिष्टेन वा प्रादेशमात्रं चतुरस्रं स्थंडिलं कुर्यात्॥ तथा
सरण्यां॥ केवलैस्तंदुलैर्वापि तच्चूर्णेन मृदापि वा॥ गौरवर्णेन कुर्वंति स्थंडिलं चतुर
स्रकं॥ प्रादेशमात्रं चतुरस्रमादौ कृत्वा ततः स्थंडिलमासमंतात्॥ बर्हिः परिस्तीर्य द
शांगुलाग्रबर्हिः स्ततश्चोत्तरतश्च तद्वत्॥ एवं स्थंडिलं कृत्वा दक्षिणमारभ्य प्रागग्रा
स्तिस्रो रेखा लिखित्वा पश्चादारभ्य उदगग्रास्तिस्रो लिखित्वा अवाचीनपाणिनाद्भि
रवोक्षेत्॥ प्राचीः पूर्वमुदक्संस्थं दक्षिणारंभमालिखेत्॥ ततोदीचीः पुर
क्संस्थं पश्चिमारंभमालिखेत्॥ तथा॥ उत्तानेन तु हस्तेन कर्तव्यं प्रोक्ष
णं भवेत्॥ अवाचीनेन हस्तेन कर्तव्यं स्यादवोक्षणं॥ अवांङ्मुष्टिप्रकारे १९

णवाभ्युक्षणमुदीरयेत् ॥ पर्युक्षणाभ्युक्षणयोः केचिन्नाम्नानभि
यतइति अवोक्षणाभ्युक्षणयोरुपसर्गभेदान्नामभेदोप्यर्थभेदो ना
स्ति ॥ इति कृत्वा ॥ पात्रद्वयेनाग्निमादाय भूर्भुवस्वरोमित्यग्निं प्रतिष्ठा
प्य ॥ अग्निं प्रतिष्ठाप्य कराग्रेहेण स्वसंमुखे व्याहृतिमंत्रपूर्वं ॥ पात्रद्वयं
चाक्षततोयपूर्णं कुर्वीत विद्वानिति चोदितं हि ॥ अग्न्यायनेन पात्रद्वयोरु
दकं निनयेत् ॥ अग्न्यानयनपात्रं तु आर्द्रं कृत्वा समूहयेत् ॥ अकृते पत्र
ष्टहोमस्यादायुरन्नं न पर्यते ॥ अभ्युक्षित शेषतोयमुत्सिच्याग्नेरुत्त
रतः पूर्वतो वान्यत्तोयमुपदध्यात् ॥ अवाक्करोऽभ्युक्ष्य निधाय वह्निमु
त्सिच्यते वोक्षण शेषतोयं ॥ प्राक्तोयमन्यान्निधाप्य दग्वा यथा बर्हि
स्या सानुपरिस्तरणमिति ॥ एतत्कर्म धार्याग्नौ नास्ति ॥ ततः शाकला
दिभिरग्निं प्रदक्षिणं कृत्वा ॥ अग्निमलंकृत्य दक्षिणोत्तरे कृत्वा राध

स्त्रु

रैप्रागुदगग्रैर्दर्भैरग्निं परिस्तृणाति ॥ यथाधिरत्नकारिकाः ॥ प्राक्पश्चादुदगग्रैस्तु प्रागग्रै
र्दक्षिणादुदक् ॥ परिस्तरणदर्भाः परिधीनपि संधिषु ॥ उदीच्यान धरान्कुर्यात्पित्र्ये कर्म
णि त्वरिंश्च पे ॥ इति ततोऽग्निरुत्तरतो दर्भानास्तीर्य ॥ तेषु दर्भेषु दर्व्याज्यस्थाल्यौ
प्रोक्षणपूर्णपात्रे ध्मः स्रुवौ च द्वंद्वं न्यंच प्रयुनक्ति ॥ कुशकूर्चेत्यादि मानुषपाणि
सकृत्प्रयुंजीत ॥ पितृपात्राण्येकैकं प्रयुनक्ति ॥ तथा ॥ द्वंद्वं न्यंचि पात्राणि
दर्व्यादीनि प्रयोजयेत् ॥ मानुषाणि सकृद्धाज्यान्येकैकं पितृकर्मसु ॥ इति
श्रुतिश्च ॥ यदेकमेकं संभरेदित्यादि ॥ ततः समौ साग्रौ दर्भौ प्रादेशमौप त्रौ
त्रै कृत्वा ॥ तथा चापस्तंबः ॥ समे द्वे स्थौ लये दर्व्याः साग्रे प्रादेशसंमिते ॥
पवित्रे ग्रंथिते ज्ञेये दैवकर्माणि चोदिते ॥ साग्राणि प्रादेशसंमितानि समा

निचा ॥ नैकमूलान्यबध्यानि पवित्राणीह पैतृके ॥ वैश्वदेवेषु वै तत्स्यात्सपवित्रे द्वे समेख
लु ॥ अथांगत्वादबध्येन्वसर्वमन्यत्समंभवेत् ॥ एवं पवित्रे कृत्वाद्भिरनुमृज्य प्रो
क्षणपात्रे निधाय प्रोक्ष्यापरेणाग्निं पवित्रांतर्हिते पात्रे पआनीहस्तयोरंगुष्ठोपय
कनिष्ठिकाभ्यामुदगग्रे गृहीत्वा प्राचीस्त्रिरुत्पूय पात्राण्युत्तानानि कृत्वेध्मं च
विस्रस्य त्रिः प्रोक्षति पूर्णपात्रमादाय पूर्ववत्कृत्वा मुखसममुध्धृत्याग्नेरु
त्तरतो द्वादशांगुलिमात्रे दर्भेषु निधाय दर्भैः प्रछादयेत् ॥ पात्राग्न्योरंतरं
यत्तद्विपंचांगुलमात्रकं ॥ पूर्णपात्रस्य लक्षणं कपर्दादिभिरीरितं ॥ ततोग्ने
दक्षिणतः त्वं ब्रह्मा भव ॥ ब्रह्मन् इदमासनमिति ॥ दर्भाक्षतैरासनं कृत्वा गंध
पुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य ॥ आज्यं विलाप्याग्नेः पश्चादाज्यस्थाल्यां पवित्रमंतर्धाय तत्र
निनीयाग्नेरुत्तरतोंगारान्निरूह्य तेष्वंगारेषु आज्यमधिश्रित्य ज्वलताद

१८
र्भेणदर्भाइत्वाद्देदर्भाग्रेफगपदाज्येक्षिप्त्वापुनर्ज्वलतादर्भेणत्रिःपर्यग्निकृत्वामुत्तर
तउद्वास्यांगारानिरूह्यादगग्राभ्यांपवित्राभ्यांपुनराहारंत्रिरुत्पूयपवित्रेग्रंथिं
विस्रस्याद्भिरनुमृज्यप्रागग्रमग्नौप्रहरति ॥ स्रुक्स्रुवौवामदक्षिणह
स्ताभ्यामादाययुगपदग्नौप्रतितप्य ॥ वामांगुलीषुस्रुक्स्रुवौधृत्वास्रुवंदर्भा
ग्रैरंतरतोभ्याकारं सर्वतोबिलमकिसुमाहृत्यदर्भमूलैर्दंडंस्थानंह
स्तंसमृज्यमध्यमांगुष्ठाप्रदक्षिणीकृत्यस्रुवौबुध्नक्रमेणधृत्वा ॥ तैरेवदर्भै
स्रुचं स्रुचमंतरतोभ्याकारं समृज्य ॥ दर्भमध्यैरुपरिप्राचींसमृज्याधोभा
गंप्रतीचींसमृज्यदंडंपूर्ववत्संमृज्यपुनःपूर्ववत्प्रतितप्य ॥ प्रोक्ष्याज्य
पात्रस्योत्तरतोनिधायदर्भानद्भिः संस्पृश्याग्नौप्रक्षिपेत् ॥ तथापूर्णा
श्रमः ॥ वामेनप्रथमांदर्वीं द्वितीयांदक्षिणेकरे ॥ दर्भैःसहैवसंगृह्यहस्ता १८

स्याप्रतिपत्यच ॥ वामांगुलीषु न्ते दर्व्यौ धारयेत्क्रमशो बुधः ॥ द्वितीयामुष्टि
घ्रांतुप्रथमामधएवच ॥ वामेतरस्थदर्भाग्रैः स्रुवमंत्रकैः प्रदक्षिणं ॥ त्रिः संमृ
ज्याथदर्भाग्रैः बिलंकुर्यात्प्रदक्षिणं ॥ दर्भमूलैस्तु तद्दंडस्थानंहस्तं समं
ततः ॥ दंडमूलमुपक्रम्यमध्यांगुल्याप्रदक्षिणं ॥ संमृज्याथेतरां दर्वीं युक्
मेणात्रधारयेत् ॥ पूर्ववत्तां च दर्भाग्रैस्त्रिः संमृज्याथमध्यमेः ॥ दर्वीमू
लमुपक्रम्य प्राचीं संमृज्य ततः ॥ उदग्गत्वा मूलपर्यंतं प्रतीची बहिरप्यथ ॥
दंडं पूर्ववद्दत्वापि संमृज्याथ यथाक्रमं ॥ दर्वी गृहीत्वा हस्ताभ्यां पूर्ववत्प्रतितप्य च ॥
ब्यौ कुशैः संप्रोक्ष्य ते दर्वी निधायाथ यथाक्रमात् ॥ दर्भानद्भिस्तु संस्पृश्य वह्नौय
लेनिनिक्षिपेत् ॥ ग्रंथांतरे ॥ दर्भैस्त्रिभिः समादाय स्रुवं दक्षिणपाणिना ॥
केचित्परिस्तरणादिदर्भसंख्यामहुः ॥ अग्निः षोडशभिर्दर्भैः पुरतस्तु
परिस्तरैः ॥ परिस्तरणमन्येषामेवं संख्या विधीयते ॥ पात्राणां तु द्वि

१९ द्धं स्यात्प्रणीतासादने तथा ॥ अग्नेः स्थापनमष्टौ च त्रिब्रह्मासनं भवेत् ॥
श्री द्वौ तु दर्भौ पवित्रस्य तथा प्रत्यासनस्य च ॥ संमार्जनं त्रिभिर्दर्भैस्त्वन्वलन
स्यैक उच्यते ॥ पर्यग्निकरणस्यैकमेवमष्टोत्तरं शतं ॥ ततः परिधीन्प
रिदधाति ॥ कथं ॥ अंगुष्ठाग्रपर्वस्थौल्यं प्रादेशत्रयं परिधिः पश्चादुद
गग्रं निधाय तर्जन्याग्रपर्वस्थौल्यं प्रादेशत्रयं किंचिद्दीर्घं दक्षिणे ततः प्रा
गग्रं निधाय ॥ मध्यमांगुल्यग्रपर्वस्थौल्यं प्रादेशत्रयं किंचिन्न्यूनमुत्त
रतः प्रागग्रं निधाय ॥ मध्यमं परिधिमुपस्पृश्य कनिष्ठिकाग्रपर्वस्थौल्य
आघारसमिधौ पुरस्तादूर्ध्वं निधाय । तथा ॥ सव्येतरकरेणात्र गृही
तौ ध्वंसमिद्द्वयं ॥ युगपन्मध्यमं स्पृष्ट्वा स्वयं चक्षुस्तद्भुग्दिशि ॥
दूर्ध्वं संस्थाप्य समिधौ रुद्रदिश्येवमेव हि ॥ अदितेनुमन्यस्वेत्य १९

ध्याह्नकालेतत्राग्निंप्रतिष्ठाप्यपरिस्तीर्यद्रव्याण्यस्थाल्यांविनिषद्यपात्राणिप्रयुं
ज्य॥सूत्रद्वयंवस्त्रद्वयंबादरमणिंसुवर्णमणिंपुष्पाणिश्रीगंधकर्मणोम
णिद्वयंशीतोष्णोदकद्वयंक्षुरयवकटपवहरत्रं दंडाजिनदर्पणोपानहद्वयंकु
शशलत्स्नानचूर्णोदुंबरकाष्ठानिसहस्रयुंज्यात्॥आज्यभागांते॥इमं
स्तोममर्हतेजातवेदसेरथमिवसंमहेमामनीषया१भद्राहिनःप्रमतिरस्यसं
सद्यग्नेसख्येमारिषामावयंतव॥स्वाहा॥अग्नयेजातवेदसेइदं०॥
इतिपालाशींसमिधमाधाय॥अग्नेःपश्चात्कूर्चे उपविश्य॥त्र्यायुषंज
मदग्नेःकश्यपस्यत्र्यायुषं॥यद्देवानांत्र्यायुषंतन्मेअस्तुत्र्यायुषं॥इ
तिक्षुरमभिमंत्रिया॥शिवोनामासिस्वधितिस्तेपितानमस्तेअस्तुमामाहिं
सीः॥उष्णेनवायउदकेनेत्युदुंबरमूलेदर्भस्तंबेवानिदधाति॥ॐतचो

॰न्वहत्वासम्यक्स्नापइत्वा॥ गोगृहस्यपश्चाद्दे॰धंउपविश्य॥ ।मेखलांविसृज्य
॥९८॥ ब्रंह्मचारिणोदघात्॥ असोब्रंह्मचारी॥ इदमहममुष्यामुष्यायिणस्यपाप्मानमप
गृह्णाम्युत्तरोसौद्विषद्भ्यः॥ अनेनमंत्रेणतांमेखलांउदुंबरमूलेदर्भस्तंबेवाप्र
कांशांनिदधाति॥ अत्रअमुष्यामुष्यायणःस्थानेयज्ञशर्मणःकाश्यपगोत्रस्यय
ज्ञशर्माहमितिप्रयोगः॥ ततःआपोहिष्ठामयोभुवइत्यादिशंरंस्योनाभवंतु॥ इ
तिषड्भिर्मंत्रैःस्तूष्णीमिश्रितशीतोष्णोदकैःशिरसिप्रोक्ष्यइत्वा॥ अंनाद्यायव्यूह
ध्वंदीर्घायुरहमंन्नादोभूयासं॥ सोमोराजायमागमत्समेमुखंप्रवेक्ष्यसिभगे
नमहवर्चसा॥ इत्योदुंबरकाष्टेनदंतधावइत्वा॥ स्नानीयेनदेहमुद्वर्त्यस्नात्वा
सोमस्यतनूरसितनुवंमेपाहिस्वामातनूराविशा॥ इत्यनिरंवासःपरिधाय॥ न ॥९८॥
मोग्रहायचाभिग्रहायचनमःशाखजेभ्याम्यांनमस्ताभ्योदेवताभ्यो

श्रु भिके शिरआरोह शोभयंतीमुखं मम ॥ मुखंःहि मम शोभय भूयाःसंच भगं
कुरु ॥ इति पुष्पाणि मालिकां शिरसि निधाय ॥ यामाहरज्जमदग्निः श्रद्धायै कामा
यान्यै ॥ इमां त्वामपि नह्येहं भगेन सह वर्चसा ॥ इति मालिकां बध्वा ॥ मयि पर्वत पू
९ रुषं ॥ इति चक्षुषोरंजनं दद्यात् ॥ यदि त्रैककुदांजनं विद्यते न हि यदांजनं त्रैककुद
मिति मंत्रतः ॥ नो चेन्मयि पर्वते ति प्रकृतमनुसंधा रामः ॥ यन्मे वार्च्वः परागतमा
त्मानमुपतिष्ठतु ॥ इदं तत्पुनरादद्दे दीर्घायुत्वाय वर्चसे ॥ इत्यादर्शं दृष्ट्वा ॥ प्रतिष्ठ ४
स्थोदेवतानामामासं नाप्तं ॥ इत्युपानहौ प्रतिमुच्य ॥ प्रजापतेः शरणमसि ब्रह्मण
श्छदिर्विश्वजनस्य छायासि सर्वतो मा पाहि ॥ इति छत्रमादाय ॥ देवस्य त्वा सवि
तुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामाददे द्विषतो वधायेंद्रस्य वज्रोसि
वार्त्रघ्नः शर्म मे भव यत्पापं तन्निवारय ॥ इति वैणदंडमादाय ॥ नक्षत्रोदय पर्यंतं

मोनीकृत्वास्थित्वा नक्षत्रोदयेस्तति॥ देवीषड्उर्वीरुरुणः कृणोत विश्वेदेवास इह वी
रयध्वं॥ इति दिशामुपस्थाय॥ माहास्महि प्रजया मा तनोभिर्मा रधाम द्विषते
सोमराजन्॥ इति नक्षत्राणि चंद्रमसं चोपस्थाय॥ ततो नांदीश्राद्धं कुर्यात्॥
इति समावर्तनं समाप्तः॥ ॥अथ तूष्णीं समावर्तनं॥ तूष्णीमेव तीर्थे स्नात्वा तू
ष्णीमेव समिधमादध्यात्॥ ॥अथ विवाह उच्यते॥ दंपत्योरनुकूले हनि वैवा
संगहस्नानः॥ पुण्याहं वाचइत्वा॥ गीतवाद्यादिभिः पुण्याभिः स्त्रीभिर्ब्राह्मणैश्च स
हितः॥ अनुहवमिति॥ ज्ञातेव शाकुने साम गाय सि ब्रह्मपुत्र इव सवनेषु शंस
ति॥ इत्यादि मंत्रान्वाचयेत्॥ विवाहागारमेत्य पादौ प्रक्षाल्याचं म्य प्राणाना
यम्य पतासु धर्मप्रजासंपत्सिध्यर्थं स्त्रियमुद्वह इति संकल्प्य॥ कंकणं यज्ञोप
वीतं धृत्वा॥ तथा॥ विवाहकर्ता प्रथमे विवाहे संकल्प्य सम्यक्सरबंधयेत्॥ ॥

या अभिग्या हिरणीः ॥ इति नमस्कारं देवताभ्यो कृत्वा कर्पादि परिमिलं गंधं दद्यात् ॥ अप्सर
:शुच यो गंधो गंधर्वेषु च यशः ॥ दैवो यो मानुषो गंधः समागंधः सुरभिर्मुखितां ॥
इत्यात्मानं गंधेनानुलिप्य ॥ इयमोषधे त्रायमाणा सहमाना सरस्वती ॥ सा मा हिर
ण्यवर्चसं ब्रह्मवर्चसिनं मा करोतु ॥ इति सुवर्णमणिमुदकपात्रे त्रिः प्रदक्षिणं परि
प्लाव्य ॥ अपाशो स्युरोमेमासं शारी ॥ शिवो मोप तिष्ठस्व दीर्घायुत्वाय शतशारदाय ॥
शतं शरद्भ्य आयुषे वर्चसे ॥ जीवात्वै पुण्याय ॥ इति माणवकं कंठे बध्वा ॥ बादरम
णिमप्येवं कृत्वा ॥ सव्ये पाणौ तूष्णीं बध्वा ॥ रेवतीस्त्वे सादि उपनयन वदुत्तरं वस्त्रं
धृत्वा ॥ तस्य वस्त्रस्य दशायाः करणाभरणद्वयं बध्वा ॥ दिव्यांज्याप्यादायाज्येनाभ्या
नयन् ॥ आयुष्यं वर्चस्यं सुवीर्यं रायस्पोषमौद्भिद्यं ॥ यदिदं हिरण्यं वर्चस्वज्जैत्रा
याविशतादि मां ॥ स्वाहा ॥ हिरण्याय इदं० ॥ उच्चैर्वाजि पृतनाजित् सत्रासाहं धनंज
यं ॥ सर्वाः समृद्धीर्ऋद्धयो हिरण्ये स्मिन् समाहिताः ॥ शुनमहं हिरण्यस्य पितु
स्वाहा ॥ हिरण्यायाइदं नमम ॥

त्रिंगा०
॥९१॥

विनामाग्रमेधं॥ तंमा हिरंण्यवर्चसंपूरुषुप्रियंकुरु॥ स्वाहा॥ हिरंण्याइदं०॥ प्रियं
मादेवेषुकुरु प्रियंमाब्रंह्मलोकुरु॥ प्रियंविश्येषुशूद्रेषुप्रियंराजसुमाकुरु॥ स्वा
हा॥ हिरंण्याइदं०॥ यातिरश्चीनिपद्यसेहं विधरणीइती॥ तांत्वाघृतस्यधारयायजे
संराधनेमहं स्वाहा॥ हिरंण्यायाइदं०॥ संराधिनेदेव्यैस्वाहा॥ संराधंन्यैदेव्याइदं॥
प्रसाधंनेदेवैस्वाहा॥ प्रसाधनैदेव्याइदं॥ संम्राजंचविराजंचाभिश्रीर्याचनोगृहे॥
लक्ष्मीराष्ट्रस्ययामुखेतयामासंसृजामसि॥ स्वाहा॥ हिरंण्यायाइदं०॥ तथा॥
देवतानुक्रमिणिकाया॥ हिरंण्यमायुष्यचतुष्टयस्यात्संराधनेपंचममंत्रकृपि॥
सैवोत्तरत्रापितदुत्तरतप्रसंधनीमंत्रपदाभिधेया॥ हिरंण्यमंत्राग्निरेवाथवायांधाता
दिमंत्रेषुसएवधाता॥ इतिकृत्वा॥ जयादिब्रंह्मविसर्जनांते॥ एवंकर्णाभरणंआयु
ष्याभिसृष्ट्वा भिर्दक्षिणेकर्णेबध्वा॥ एताभिरेवद्वितीयमाभरणंसव्येकर्णेबध्वा॥

सटि०
॥९१॥

स्वीकृत्य पश्चाद्विधानात्कृतं यज्ञोपवीतं खलु धारयेत्सः ॥ संकल्पानंतरं तस्य मुख्य
कालइति स्मृतः ॥ हस्तग्रहणकाले वाच तूष्णीं निशि वा भवेत् ॥ इति ॥ तदर्थं कन्यां
वृणीध्वमिति चतुरो वारान्प्रेषयित्वा ॥ प्रसुग्मंता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वरां॥
अभिषु प्रसीदत ॥ अस्माकमिंद्र उभयं जुजोषति यत्सौम्यस्यांधसो बुबोधति ॥
अनृक्षरा ऋजवः संतु पंथा येभिः सखायो यंति नो वरेयं ॥ समर्यमा संभगो नो नि
नीयात्संजास्पत्यं सुयममस्तु देवाः ॥ इति द्वाभ्यां मंत्राभ्यां ताब्राह्मणान्वा अभिमं
त्रयेत् ॥ ते ब्राह्मणाः ॥ कन्यादातारं गत्वा ॥ वैश्वामित्राघमर्षणकौशिकेत्यार्षेयप्रव
रान्वितैर्न्वितस्य कौशिकगोत्रस्य माधवशर्मणो नप्त्रे ॥ वैश्वामित्राघमर्षणकौशिकत्रिया त्रि
रुषेयप्रवरान्वितकौशिकगोत्रस्य गोविंदशर्मणः पौत्राया ॥ वैश्वामित्राघमर्षणकौ मित्रा
शिकत्रियारुषेयप्रवरान्वितकौशिकगोत्रस्य विष्णुदेवशर्मणः पुत्राया ॥ वैश्वामि

॥७१॥ त्र्याघमर्षणकौशिकत्रियार्षेयप्रवरान्वितकौशिक।गोत्रस्यदामोदरशर्मणेवराय॥ ६॥॥
आंगीरसबार्हस्पत्यभारद्वाजत्रियार्षेयप्रवरान्वितभारद्वाजगोत्रां॥सावित्रिदायीकं
न्यांवृणीमहे॥इतिर्ब्राह्मणाब्रूयुः॥कंन्यादातादास्यमितिप्रत्युक्त्वा॥ख्वरःसमीपमाग
ते॥ततोमधुपर्कंकुर्यात्॥कथं॥दाताप्राणानायंम्य॥आगतमिमंवरंमधुपर्केण
पूजांकरिष्ये॥इतिसंकल्प्य॥उदग्गैंकूर्चंदद्यात्॥राष्ट्रभृतस्याचार्यासंदीमास्वाघो
षं॥॥इतिकूर्चमुपविशेत्॥दाताउदकमादाय॥आपःपाद्याइतिब्रूयुः॥वरःआपः
पादावनेजनेर्द्विषंतंनिर्दहंतुमे॥अस्मिन्कुलेब्रंह्मवर्चस्यसानि॥इत्युदकमभिमंत्र्य॥
पूर्वंदक्षिणंपादंदत्वा॥पादान्प्रक्षाल्यैतारंदातामुपस्पृश्य॥मयिमेहामयियशोमयी
द्रियंवीर्यं॥इत्यात्मानंप्रत्यभिमृशेत्॥दाता॥उपर्यध[illegible]स्थितास्यांसहसोद
कमृन्मयपात्रमादाय॥अर्हीणीयाआपः॥इतिब्रूयात्॥वरः॥आमागंन्यशसा ॥७१॥

वर्चसामसंसृजपयसातेजसाच ॥ तंमाप्रियंप्रजानांकुर्वधिपतिंपशूनां ॥ इत्यभिमंत्र्यअ
लौ ॥ दातावेकदेशोदकमानीयमानेसति ॥ विराजोदोहोसिविराजोदोहमशीयममप
द्यायविराज ॥ इतिजप्त्वा ॥ पुरस्तान्निनीया ॥ मानंशेषमुदकं ॥ समुद्रंवःप्रहिणोमि
स्वांयोनिमपिगच्छत ॥ अच्छिद्रःप्रजयाभूयासंमापरासेचिमत्पयः ॥ इत्यभिमंत्रयेत् ॥
तत्रदातावराय ॥ वस्त्रगोभूशय्यादीनियथाशक्त्यालंकारंदत्वा ॥ मधुसंसृष्टंदधिम
धुकांस्यपात्रेनिधाय ॥ वर्षीयसापिकांस्यपात्रेणापिनिधाय ॥ पूर्ववत्कूर्चाभ्यांसहगृ
हीत्वा ॥ मधुपर्कइतिब्रूयात् ॥ वरः ॥ त्रैविद्यायैयशोसियशसोयशोसिब्रह्मणोदी
प्तिरसि ॥ तंमाप्रियंप्रजानांकुर्वधिपतिंपशूनां ॥ इतिद्वाभ्यांमधुपर्कइत्यभिमंत्र्य ॥ अ
मृतोपस्तरणमस्यीत्यापःपीत्वा ॥ यन्मधुनोमधव्यंपरमंमन्नाद्यंवीर्यं ॥ तेनाहंमधुनो
मधव्येनपरमेणान्नाद्येनवीर्येणपरमोन्नादोमधव्यो[illegible]सानि ॥ इतिमधुपर्कप्रा

शिंगा० श्यां पुनः तूष्णीं द्विः प्राश्यामृतापिधानमसीत्यपः पीत्वाचामेत्॥ दानागोरिति ब्रूयात्॥ मदि
॥८२॥ श्वरः॥ गोरस्य पहनपाप्मापपाप्मानंजहि॥ गामभिमंत्र्य॥ नारायणशर्मणो मम च॥
गोविदशर्मणो मम च॥ इत्युक्त्वा॥ यज्ञो वर्धतां यज्ञस्य वृद्धिमनुवृद्धापचितिरस्यप
९ चितिं माकुं ~~धिपचितिपस्तु~~ पचितोऽहं मनुष्येषु भूयासं॥ गोर्धेनुभव्या माता रुद्राणां
दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः॥ प्रणु वोचं चिकितुषे जनाय मा
गामनागामदितिं वधिष्ट॥ पिबतूदकं तृणान्यत्तु॥ उपांशूक्त्वा मुत्सृजतेत्युच्चैरुक्त्वा॥
गां विसृजेत्॥ दानासिद्धमंनं भूतामिति ब्रूयात्॥ वरः॥ सा विराट्॥ तन्मा क्षायत स्य ते शी
यतां मह ऊर्जं धाः॥ इति शनैरुक्त्वा॥ ॐ कल्पयतेत्युच्चैर्ब्रूयात्॥ वरस्य यस्य यथा शाखा
तस्मस्वगृह्यमार्गेण॥ मधुपर्कप्रदानव्यमंन्यशाखेपिदान रितिप्रयोगपारिजाते॥ ८२॥
म्याकंन्यादान। पर्यंतेपि नाकुर्यात्स्वाशाखया॥ अपरेपरशाखं स्यादिति शातातेपोब्र वीत्॥

अथ कंन्यादानं ॥ पूर्वेद्युः ॥ कृताभ्युदेको दाता ॥ प्राङ्मुखः प्राणानायंम्य । ममसमस्तपा
पक्षयद्वारा इहजंन्मनिजंन्मांतरेषु बाल्ययचनवार्धिकेषु रहस्यप्रकारं च मनोवाक्कायक
र्मभ्यार्जितानाहत्तप्रकीर्णकानां कृतराशेवर्षसहस्रावसानेएकैककर्षावर्षापकर्षक्रमेणब्रं व
ह्मलोके निवाससिध्यर्थं गंगावालुकाभिः सप्तऋषिमंडलाभिपर्यंतं कृतराशीर्वर्षसह
स्रावसाने एकैकवालुकापकर्षक्रमेण सर्वराश्यपकर्षसंमितकालेब्रंह्मलोके निवास
सिध्यर्थं त्रिगुणीकृताग्निष्टोमवाजपेयातिरात्रिशतसहस्रलभ्यफलसिध्यर्थं मयास
हस्रश्रलभ्यफलसिध्यर्थं मयासहदशापूर्वेषांदशापरेषामद्स्यानां नरकादुत्तीर्यएकविं
शतिकुलपवित्रीकरणार्थं स्वगृह्योक्तविधानाः कंन्यादान । कल्पोक्तसमग्रफलसि
ध्यर्थं कंन्यादानं करिष्ये ॥ ॥ इतिसंकल्प्य ॥ प्राङ्मुखआसीनं वरंधादिभिरभ्यर्चा ॥
पुष्पाक्षतानग्रहीत्वा ॥ कंन्यां कनकसंपंनां कनकाभरणैर्युतां ॥ दास्यामि विष्णवे त्
भ्यं ब्रंह्मलोकजिगीषया ॥ कंन्येममाग्रतोभूयाः कन्येमेदेहपार्श्वतः ॥ कंन्येमेसर्वतोभूया

शिंगा०
॥ ७३ ॥

स्वदानान्मोक्षमाप्नुयात् ॥ विश्वंभराः सर्वभूताः साक्षिणः सर्वदेवताः ॥ इमां कन्यां
प्रदास्यामि पितॄणां तारणाय च ॥ इत्युच्चार्य ॥ वैश्वामित्राघमर्षणकौशिकत्रियार्
षेयप्रवरान्वितेय कौशिकगोत्रोद्भवाय ॥ माधवशर्मणः प्रपौत्राय ॥ एवं पुनः प्रवरमु
क्त्वा ॥ गोविंदशर्मणः प्रपौत्राय ॥ पुनः प्रवरमुक्त्वा ॥ विष्णुदेवशर्मणः पुत्राय ॥ पुनः प्रवर
मुक्त्वा ॥ यज्ञदेवशर्मणे वराय ॥ आंगीरसबार्हस्पत्यभारद्वाजत्रियार्षेयप्रवरान्वि
शर्मणः तेय भारद्वाजगोत्रोद्भवां ॥ नारायण प्रपौत्रीं ॥ पुनः प्रवरमुक्त्वा ॥ केशवशर्मणः प्रपौ
त्रीं ॥ पुनः प्रवरमुक्त्वा ॥ अच्युतशर्मणः पुत्रीं ॥ पुनः प्रवरमुक्त्वा ॥ भारद्वाजगोत्रां सावि
त्रीदायीं कन्यां तुभ्यमहं प्रजासहत्वकर्मभ्यः प्रतिपादयामीत्युदकपूर्वं दद्यात् ॥ वरः
कन्याहस्तं गृहीत्वा ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ॥ अश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्र भद्दि
तिगृह्णामि ॥ राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणे प्रजापतये कन्यां ॥ तेनामृत ॥ ७३ ॥

त्वमश्यां ॥ वयोदात्रेमयोमह्यमस्त्वतःप्रतिगृहीत्रे कइदंकस्माअदात् ॥ कामः कामाय ॥
कामोदाता ॥ कामः प्रतिगृहीता ॥ कामंसमुद्रमाविशा ॥ कामेनत्वाप्रतिगृह्णामि
कामैतत्ते ॥ एषातेकामदक्षिणा ॥ उत्तानस्त्वांगीरसः प्रतिगृह्णातुलितिकन्याप्रतिगृह्णी
यात् ॥ दत्ता ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसो ॥ अनंतपुण्यफलदंमतः शांतिं
प्रयच्छमे ॥ इत्युक्त्वा ॥ कन्यादानसाद्गुण्यार्थंदक्षिणायदत्वा ॥ अनेनकन्यादानेनभग
वान्श्रीलक्ष्मीनारायणः सुप्रीतोवरदोभवत् ॥ इत्युक्त्वा ॥ धर्मार्थकामेषुनातिचरित
व्येतिर्वदेत् ॥ वरः नातिचरामित्युक्त्वा ॥ अग्निप्रतिष्ठापनंकुर्यात् ॥ इतिकन्यादानं ॥
ततः सुमुहूर्तेसती ॥ वरः कन्यांदृष्ट्वा ॥ चक्षुषीप्रतिसंहृत्यगृह्या ॥ अभ्रातृघ्नींवरुणापा
तिघ्नींबृहस्पते ॥ इंद्रापुत्रघ्नींलक्ष्मियंतामस्यैसवितुःसुव ॥ इतिवधूंदृष्ट्वा ॥
ॐ स्वा ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः ॥ जीवसू
र्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इतिवधुसद्दृष्ट्वा ॥ अत्रवरव

विवाह० ॥ श्वो संकल्पयतावाभ्यां कर्माणि कर्तव्यानि प्रज्ञाभ्यो सादहलव्या इति संकल्पं
॥६२॥ कुरुतः ॥ ततो वरः ॥ अंगुष्ठनामिकाभ्यां गृहीत्वा ॥ इदमहं या त्वयि पतिघ्न्य
॥६५॥ लक्ष्म्यस्तां निर्दिशामि ॥ इति कन्यिकाया भ्रुवोरंतरेण दर्भेण संमृज्य ॥ प
श्चान्निरस्य सपउपस्पृश्य ॥ तथा चोक्तं ॥ गौद्राक्षसपेतकच्छेदनभेदन
खननदहननिरसनाघ्राणाभिमर्शनानि चकृत्वा ॥ अपउपस्पृशेदिति ॥ ।
जीवां रुदंति विमयंते अध्वरे दीर्घामनुप्रसितिं दीधियुर्नरः ॥ वामं पितृभ्यो य इ
दं समेरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे ॥ ॥ इति रोदननिमित्ते सति जपेत् ॥
ततः ॥ युक्ष्व हि क्रूरमुदचं त्वापस्यै ब्राह्मणाः स्नपनं हरंत ॥ अवीरघ्नीरुद
चं त्वापः ॥ इति युग्मान्ब्राह्मणान् स्नानार्थेरकोप्यय प्रेषइत्वा ॥ अर्यम्णो अग्निं प्रयोगः ॥६३॥ ॥६४॥

पर्वणि क्षिप्रं प्रतीक्षंतां श्वश्र्वो देवराश्च ॥ इति कंन्यायाः शिरसि दर्भेंड्वं निधा
या ॥ वलयं पंचभिर्दर्भैः विंशत्यावेष्टनं तथा ॥ अंतर्दृढं शुक्लप्रोक्तं दर्भेंड्वमभिधीयते ॥
खेनसः खेरथः खेयुगस्य शचीपते ॥ अपालामिंद्र त्रिः पूर्त्व्यकृणोः सूर्यवर्चसं ॥ इति त
स्मिंक्षिप्रं बहिर्युगछिद्रं प्रतिष्ठाप्य ॥ शं ते हिरण्यं शमु शंत्वापः शं ते मेथी भवतु शं
युगस्य तृद्म ॥ शं त आपः शतपवित्रा भवंत्वथा पत्या तन्वं सं सृजस्व ॥ इति युगछि
द्रे हिरण्यं मंतर्धाय ॥ हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकाः प्र चक्रमुर्हित्वावद्यमापः ॥ शतं पवि
त्रा वितता ह्यासु ताभिः स्त्वा देवः सविता पुनातु ॥ हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जात
ः कश्यपो यास्वग्निः ॥ या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता स्त आपः शं स्योना भवंतु ॥ या
सां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यं जनानां ॥ या अग्निं गर्भं० ॥ भवंतु ॥ या
सां देवा दिवि कृण्वंति भक्षं या अंतरिक्षा बहुधा निविष्टाः ॥ या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता० ॥
शिवेन त्वा चक्षुषा पश्यंत्वापः शिवया तनुवोपस्पृशंत त्वचं ते ॥ घृतश्चुतः शुचयो याः पा

॰शां॰गा॰ वकास्तास्तआपः शंस्योनाभवत्॥ इतिपंचभिर्मंत्रैः बध्वाशिरसिप्रोक्ष्य॥ परित्वागिर्व
णोगिरइमाभवंतुविश्वतः॥ वृद्धायुमनुवृद्धयोजुष्टाभवंतुजुष्टयः॥ इतिनवस्त्राभ्यांवधू प्रयोगः॥
॥८५॥ माच्छाद्य॥ मांगल्यतंतुनानेनमममजीवनहेतुना॥ कंठेबध्नामिसुभगेसाजीवशरदः
विवाह॰ शतं॥ इतिमांगल्यसूत्रंबध्वा॥ आशासानासौमनसंप्रजांसौभाग्यंतनूं॥ अग्नेरनु
व्रताभूत्वासंनह्येसुकृतायकं॥ इतियोक्त्रंबध्वा॥ तथाचोक्तं॥ मुंजमदर्भकृतं योक्त्रंद्वा
त्रिंशदंगुलिमितं॥ चतुर्विंशतिदर्भाभ्यांइ यथाकस्यलक्षणं॥ कपिलावाचनानिमंग
लाचारप्राप्तंकुर्यात्॥ तस्यायंप्रयोगोवरस्वांजलिनास्वपयसवध्वंजलौद्विरुपस्तीर्य
द्विस्तंडुलानोप्यद्विरभिघारयति॥ ततोवरांजलंवंन्यस्ताभ्यामेवतंडुलपयोभ्यामेवं
कृत्वावध्वंजलैरुपरिस्थाप्यसोदकंकलशमादायब्राह्मणैः सहकपिलांस्तारयन्दर ॰भट्टि॰
क्षिणाःपांतुबहुधेयंचास्तु॥ पुण्यंवर्धतांशांतिरस्तुपुष्टिरस्तुमतुष्टिरस्तुवृद्धिरस्तु
॥८५॥

अविघ्नमस्त्वायुष्यमस्त्वारोग्यमस्तु स्वस्तिशिवंकर्मास्तु० ॥ प्रजापतिः स्त्रिया यशः ॥ मुष्क
योरदधात्सपं ॥ कामस्य तृप्तिरमानंदं ॥ तस्याग्नेभाजयेहमा ॥ मोदः प्रमोद आनंदः ॥ मु
ष्कयोर्निहितः सपः ॥ सृत्वेव कामस्य तृप्याणि ॥ दक्षिणानां प्रतिग्रहे ॥ मनसश्चित्तमा
कूतिं ॥ वाचः सत्यमशीमहि ॥ पशूनां रूपमंनस्य ॥ यशः श्रीश्रयतां मयि ॥ यथाहम
स्या तृपं स्त्रियै पुमान् ॥ यथा स्त्री तृप्यति पुंसि प्रिये प्रिया ॥ एवं भगस्य तृप्याणि ॥ यज्ञस्य का
म्यः प्रियः ॥ ददामीत्यग्निर्वदति ॥ तथेति वायुराहतत् ॥ हंतेति सत्यं चंद्रमाः ॥ आदित्यः सत्यमोम
ति ॥ आपः स्तत्सत्यमाभरंन् ॥ यशो यज्ञस्य दक्षिणां ॥ प्रजामे कामः समृध्यतां ॥ इति दं
पत्योरन्योन्यं शिरसि तंडुलानापतः ॥ एवं त्रिः ॥ द्वितीयपर्याये वधूस्वतंडुलपयो
ध्य भ्यां पूर्ववदंजलिं कृत्वा ॥ पशवो मे कामः समर्मेतामि सामानावपतः ॥ तृतीयपर्या
ये तंडुलपयसी संसृष्टं पूर्ववत्कृत्वा ॥ यज्ञो मे कामः समृध्यतामिति ॥ तंडु

॰शांगा॰
विवाह॰
॥७८५॥

लानावपनः॥ चतुर्थपर्याये तु शमीमेवं कुर्यात्॥ सर्वो मे कामः समृध्यतां॥ अत्र
कंकणसूत्रं धारयेत्॥ तथा॥ संकल्पानंतरे तस्य मुख्यकालइति स्मृतः॥ प्रयोगः॥
हस्तग्रहणकाले वा चतुर्थी निशि वा भवेत्॥ इति तथा॥ विश्वेत्तानेत्यचांपुंसांब
ध्नीयाद्दक्षिणेकरे॥ अथ वामकरे स्त्रीणा हृत्सामेतियं मंत्रयति॥ तथा वरः॥ कन्या
दक्षिणहस्तेगृहीत्वा॥ पूषात्वेतानयतु हस्तगृह्या॰ श्विनौत्वाप्रवहतां रथेन॥ गृहा॰
न्गच्छ गृहपत्नी यथासो वशिनी त्वं विदथमावदासि॥ इति वधूमग्निसमीपमानये
त्॥ ॥वधूर्यदि रजस्वला स्यात्॥ किं कुर्यादित्यत आह विवाहे वितते तंत्रे होमकाल उ
पस्थिते॥ कन्यामृतुमतीं दृष्ट्वा कथं कुर्वंति याज्ञिकाः॥ स्नापयित्वा तु तां कन्यामर्चयि
त्वा यथाविधिः॥ युंजानमाहुतिं हुत्वा ततस्तंत्रं प्रयोजयेत्॥ विवाहहोमे प्रक्रां ॰भट्टि॰
ते यदि कन्या रजस्वला॥ त्रिरात्रं दंपती स्यातां पृथक्शय्यासनाशनैः॥ चतुर्थेह ॥७८५॥

निर्संस्नातोतस्मिन्नग्नोपयाविधिः॥विवाहहोमंकु॥र्वीताभिद्यादिस्मृतिसंग्रहः॥त्रिरात्रंदंपः
स तीस्यातांसहशेय्यांनाविति॥स्मृत्यर्थसारे॥प्रकृतिमन्तुसरामः॥अग्नेःपश्चाद्दक्षिणतो
वधूमुपविश्य॥स्वयमुत्तरउपविश्य॥एवंप्रधानहोमादिषट्सुनित्यं॥तथा॥हिरण्यकेश
व्यतिरिक्तकानांप्रधानहोमादिषुषट्सुनित्यं॥शाखाविभेदात्तुनसंशयोत्रतिष्ठेवधूर्द
८ क्षिणतोरस्येति॥एतेषट्होमः॥प्रधानहोमोपदंतादिहोमःप्रवेशहोमश्चविवाहशेषः॥
अंतस्तुसंम्यघ्नतमस्तुसंगएतेषुशाम्यःसवदंतीतिज्ञइति॥स्थालीपाकश्चेति॥एवमुप
साद्रुपविश्य॥वरःप्राणानायम्य॥ममविवाहप्रधानहोमंकरिष्यइतिसंकल्पंकुर्यात्॥त
थाचापस्तंबः॥श्रुतिस्मृतिप्रचोदितंकरिष्येयदातदा॥स्वकर्मयत्तदादितोयदासुगुरुंव
देत्॥एवंसंकल्प्य॥अग्निप्रज्वलनादिपात्रप्रयोगांते॥वध्वंजलिहोमविधानदर्वीद्विती
यदर्वीसहलाजधान्यं॥उत्पार्यपात्रेणसहप्रणीताइध्मंचशांम्याःसहलाजभस्मः॥तथा॥आ
ज्यभागांते॥वरउपस्थाय॥सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः॥तृतीयोअग्निष्टेपतिः

७६

० विवाह०

स्तुरीयस्तेमनुष्यजाः॥ सोमोऽददद्गंधर्वाय गंधर्वोऽददद्ग्नये॥ रयिंच पुत्रांश्चादादग्निर्मह्यमथो मो
इमां॥ इतिप्रासीनं वधूमभिमंत्रयते॥ तथाउत्तराभ्यां॥ सोमः प्रथम इत्युपयमासीनाम
भिमंत्रयते॥ द्विति॥ गृभ्णामि ते सुप्रजास्त्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः॥ भगो अर्य
मा सविता पुरंधिर्मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः॥ तेह पूर्वे जनासो यत्र पूर्वमवो हिताः॥ मूर्ध
न्वान्यत्र सौभ्रवः पूर्वो देवेभ्य आतपत्॥ सरस्वति प्रेदमव सुभगे वाजिनीवति॥ तां त्वा वि
श्वस्य भूतस्य प्रगायामस्यग्रतः॥ यस्मिन्प्रादिशः सर्वादिशोनुपवमानः॥ हिरण्यहस्त
एरंमः सत्वामन्मनसं कृणोतु॥ इत्यासीनायाः कन्यकाया उत्तानं दक्षिणं पाणिं सां
गुष्ठमवाचीनेन स्वदक्षिणपाणिना गृह्णीयात्॥ एकमिषे विष्णुस्त्वान्वेतु॥ द्वे ऊर्जे
विष्णुस्त्वां न्वेतु॥ त्रीणि व्रताय चत्वारि मायोभवाय विष्णुस्त्वांन्वेतु॥ पंच पशुभ्यो विष्णुस्त्वांन्वेतु॥ ० प्रयोगः
षड्रायस्पोषाय विष्णुस्त्वांन्वेतु॥ सप्त सप्तभ्यो होत्राभ्यो विष्णुस्त्वांन्वेतु॥ ७६
इत्यग्नेरुत्तरतः॥ प्राङ्मुखीं वा वधूं दक्षिणपादेन सप्तपदानि क्रमइत्वा॥ सखा

सखा सप्तपदा भव सखायौ सप्तपदा बभूव सख्यं ते गमेयं सख्यात्ते मा योषं सख्यान्मे मा यो
ष्ठाः॥ समयाव संकल्पावहै संप्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ॥ इषमूर्जमभि संवसा
नौ सं नौ मनांसि सं व्रता समु चित्तान्याकरं॥ सा त्वमस्यमूहममूहमस्मि सा त्वं द्यौ
रहं पृथिवी त्वं रेतोहं रेतोभृत्वं मनोहमस्मि वाक्त्वं सामाहमस्म्यृक्त्वं सा मामनुव्र
ता भव पुंसे पुत्राय वेत्तवे श्रियै पुत्राय वेत्तव एहि सूनृते॥ इति सप्तपदे जपः॥ सब्र
ह्माग्नेः प्रदक्षिणं कुर्यात्॥ तथा॥ सोमायाद्याहुतीः पूर्वं सब्रह्माग्नेः प्रदक्षिणं लाजानां होमका
ले तु ब्रह्माप्येको बहिः प्रविशेत्॥ लाजानां होमकाले तु यमो मृत्युश्च तिष्ठति॥ दंपत्यो रक्षणा
र्थाय ब्रह्माप्येको बहिः प्रविशेत्॥ इति तलः॥ पूर्ववदुपविश्य॥ बध्वा मन्वारब्धायां॥ सोमाय
जनिविदे स्वाहा॥ सोमाय जनिविदे इदं०॥ गंधर्वाय जनिविदे स्वाहा॥ गंधर्वाय जनिविदे
इदं०॥ अग्नये जनिविदे स्वाहा॥ अग्नये जनिविदे इदं०॥ कंन्यला पितृभ्यो यती पतिलोक

मदीक्षाम दास्थस्वाहा॥ वध्वैसूर्यायाइदं॥ प्रेतो मुंचाति नामुतः सुबद्धाम मुतस्करत्॥ यथेह
विवाह० मिंद्र मीढ्वः सुपुत्रा सुभगासति स्वाहा॥ इंद्राय मीढुषइदं॥ इमांत्वमिंद्र मीढ्वः सुपुत्रां सुभगां कृ प्रयोगः
॥८८॥ णु॥ दशास्यांपुत्राना धेहिपतिमेकादशं कृधि॥ इंद्राय मीढुषे इदं०॥ अग्निरैतु प्रथमो देवताना स्वाहा
ं सो स्यैप्रजां मुंचतु मृत्युपाशात्॥ तदयं राजा वरुणोनुमन्यतां यथेहं स्त्रीपौत्रमघं न रो
दात्॥ स्वाहा॥ अग्नीवरुणाभ्यां०॥ इमामग्निः स्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु दीर्घ
मायु॥ अशून्योपस्था जीवितामस्तु माता पौत्रमानंदमभिप्रबुध्यतामियं स्वाहा॥ अग्नये
गार्हपत्यायाइदं०॥ मा ते गृहे निशिघोष उत्थादन्यत्र त्वद्रुदत्यः संविशंतु॥ मा त्वं विकेशिरा
आवधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराजपश्यंती प्रजां सुमनस्यमानां॥ स्वाहा॥ सूर्याया
इदं॥ द्यौस्तेपृष्ठं रक्षतु वायुरूरू अश्विनौ च स्तनं धयंतं सविताभिरक्षतु॥ आवाससः प
रिधानाद्बृहस्पतिर्विश्वेदेवा अभिरक्षंतु पश्चात्॥ स्वाहा॥ दिवे वायवे अश्विभ्यां सवित्रे ब शिंगा० ॥८८॥

हस्पतये विश्वेभ्यो देवेभ्य इदं० ॥ अप्रजास्तां पौत्रमर्त्युं पाप्मानमुत वाघं ॥ शीर्ष्णः
स्रजमिवोन्मुच्य द्विषद्भ्यः प्रतिमुंचामि पाशं स्वाहा ॥ सूर्यायावध्वा इदं० ॥ इमं मे वरुण०
राचके स्वाहा ॥ वरुणायाइदं० ॥ तत्वायामि० प्रमोषीस्वाहा ॥ वरुणायाइदं० ॥ त्वंनो अग्ने
प्र० मुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा ॥ अग्नीवरुणाभ्यां० ॥ सत्वंनो अग्ने० एधिस्वाहा ॥ अग्नीवरुणाभ्यां
त्वमग्ने अयासि० भेषजं स्वाहा ॥ अग्नयेअयस इदं ॥ १ ॥ अत्रोद्देशस्याग देवतानुक्रमणि
कारिका ॥ सोमादिमंत्रेषु यथोपदेशं त्रिषु नरात्रौ० पि वधूस्तत्सप्तधी ॥ प्रेतादिमं
त्रद्वयमिंद्रमीढ्वस्त्वदुत्तरे ग्निर्वरुणेन सार्धं ॥ सोमं तरे गार्हपत्य संज्ञाः सूर्या
वधूस्यादपि मेति मंत्रे ॥ आलोक्य मंत्रास्तथ वाक्यलिंगं नान्यागतिस्या
दिति मे मनीषा ॥ द्यौर्वीयरुरश्विनौः पश्चात्सविता च बृहस्पतिः ॥ वि
श्वेदेवा यति घोस्ते ततः सूर्यावधूपरे ॥ वरुणेनं तरे मंत्र क्रमेनतत्परतो
द्वयोः ॥ अग्निश्च वरुणश्चैव त्वमग्नेग्निः प्रकीर्तिताः ॥ इति षोडशान्य

हुतीर्हुत्वा ॥ आतिष्ठेममश्मानमश्मेव त्वं स्थिरा भव ॥ अभितिष्ठ पृतन्यतः सहस्व पृ
तनायतः ॥ इत्यग्नेरुत्तरतो वधूमश्मानमास्थाप्य ॥ वध्वंजलावुपस्तीर्य ॥ द्विर्लाजा
नोप्याभिघारयेत् ॥ तस्या भ्राता लाजानावपतीत्येके ॥ जमदग्नीनां तु त्रिरावापः ॥ य
थाविधिरत्नकारिकाः ॥ वध्वंजलावुपस्तीर्य लाजानोप्याभिघारयेत् ॥ त्रिर्जामद
ग्न्याश्चापो द्विरन्येषामिति स्थितिरिति ॥ लाजाहोमस्य दर्वीहोमत्वाद्वध्वंजलिसंमार्गो
नास्ति ॥ आपूर्वोहोमविमुक्तत्वात् ॥ वपदर्वीहोमः ॥ अश्माव वध्वंजलिसंमार्गो ना
स्ति ॥ इयं नार्युपब्रूते कुल्यान्यावपंतिका ॥ दीर्घायुरस्तु मे पतिर्जीवातु शर
दः शतं स्वाहा ॥ वध्वा इदं ॥ इत्यासीन एव वरो वध्वंजलिना वामपार्श्वेन
लाजान् कुर्यात् ॥ तथा ॥ अंजल्यग्रेन होतव्यं तथैवांजलिभेदनः ॥ अंज
लिर्वामपार्श्वेन लाजाहोमो विधीयते ॥ इति हुत्वा ॥ तुभ्यमग्रे पर्यवहन्त्सू

र्यौवहलुना सह ॥ पुनः पत्निभ्यो जायांदाग्नेप्रजयासह ॥ पुनः पत्नीमग्निरदादायु
षासहवर्चसा ॥ दीर्घायुरस्यायुःपतिर्जीवातुशरदःशतं ॥ विश्वउत्तत्वयावयंधार
उदंन्याइव ॥ अतिगाहेमहिद्विषः ॥ इत्युभावग्निंप्रदक्षिणीकृत्वा ॥ आतिष्ठेममश्मा
नमितिवधूमश्मानमास्थाप्य ॥ एवंवदुपविश्य ॥ वंधध्वंजलावुपस्तीर्या ॥ लाजाने
ध्याभिघार्य ॥ अर्यमणंनुदेवंकंन्याअग्निमयक्षत ॥ सइमांदेवोअध्वरःप्रेतोमुंचति
नामुतःसुबद्धामभुतःस्करत्‌ ॥ स्वाहा ॥ अर्यम्णेअग्नयइदं० ॥ इतिपूर्ववध्धुत्व ॥
तुभ्यमग्रइतितिसृभिः ॥ प्रदक्षिणमग्निंकृत्वा ॥ आतिष्ठेममश्मानमास्थाप्य ॥ पूर्ववउप
विश्य ॥ वध्वंजलावुपस्तीर्यआदिकृत्वा ॥ त्वमर्यमाभवसियत्कनीनांनामस्वधावस्व
र्यंबिभर्षि ॥ अंजंतिवृक्षंसुधितिंनगोभिर्यदंपतीसमनसाकृणोषिस्वाहा ॥ अ
र्यम्णेरमितिहुत्वा ॥ तुभ्यमग्रइतितिसृभिःप्रदक्षिणमग्निंकृत्वा ॥ पूर्ववउपविशेतु ॥
तत्रदेवताक्रमितिकारिका ॥ जलाहोमेवधूराद्येत्वर्यमाग्निर्द्वितीयके ॥ तृतीयेत्व

१न

विवाह० र्ममेवस्यादयाग्न्याग्नेग्नेरेवच॥ केचित्लाजाहोमलिष्टं होममिच्छंति॥ तदासमीचीनं॥ ला
॥८१॥ जाहोमस्यदर्वीहोमत्वात्॥ तथाचापस्तंबः॥ आसीनोदर्विहोमांजुहोतीति॥ ततोजाया
दिब्रह्मविसर्जनांते॥ वधूमुत्तरतउपवेश्य॥ प्रत्वामुंचामिवरुणस्यपाशाद्येनत्वाबध्नात्सवि
तासुकेतः॥ धातुश्चयोनौसुकृतस्यलोकेस्योनंमेसहपत्याकरोमि॥ इमंविष्याभिवरु
णस्यपाशंयमबध्नीतसवितासुशेवः॥ धातुश्चयोनौसुकृतस्यलोकेरिष्टांत्वासहपत्याकृ
णोमि॥ इतियोक्त्रंविसृज्य॥ इममग्निंनित्यंधारयेत्॥ इतिविवाहहोमसमाप्तः॥ अथय
ग्निरौपासनात्पूर्वंयद्यनुगच्छेत्॥ तत्रकिंकुर्यात्॥ तत्राह॥ स्वेनसहतिलाजाहोमांकुर्यात्॥
तथाचापस्तंबः॥ उद्वाहोपासनात्पूर्वमनलेशांतियागतः॥ युगलाज्जांतरंकर्मकृत्वाशेषंस
मापयेत्॥ इतियद्युपनयनेत्रिरात्रात्पूर्वंविवाहोपासनोक्रमात्पूर्वंचतुर्थहोमात्पूर्वं॥ दहना
दूर्ध्वंअस्थिसंचयनात्पूर्वंजातकर्मणिकृते॥ दशरात्रात्पूर्वंतदग्नौशांतिगतेसति॥ त प्रयोग०
द्दोषपरिहारार्थंतदग्न्युत्सवनंकरिष्यइसंकल्प्य॥ तद्भस्मंशंनोदेवीरित्यभिरवेद्यास्मिंन् ॥८१॥

भस्मनि॥ अयंतेयोनिरित्विसमिधंप्रताप्य॥ आजुह्वानउद्बुध्यस्वाग्ने॥ इतिद्वाभ्यांमंत्रा
लौकीकाग्नावाधाय॥ नत्रायस्त्रिंत्तार्थगोब्राह्मणायदघात्॥ अग्निप्रज्वलिनाघाज्य
संस्कारांतंकृत्वास्रुक्स्रुवोसमृज्याग्निंपरिषिच्य॥ अयाश्चाग्ने० केषनं स्वाहा॥ अग्न
येअयसइदं०॥ अग्निर्होता॥ वानापेर्हवनः श्रुनस्वाहा॥ अग्नयेपंचहोत्रेइदं।०॥ आत्म
एएकहोता॥ भूयस्वाहा॥ एकहोत्रेइदं०॥ अग्निर्द्विहोता॥ अग्नयेद्विहोत्रेइदं०॥ पृ
थिवीत्रिहोता॥ पृथिव्येत्रिहोत्रेइदं०॥ अंतरिक्षंचतुर्होता॥ अंतरिक्षंचतुर्होत्रेइदं०
वायुःपंचहोता॥ वायवेपंचहोत्रेइदं०॥ चंद्रमाःषष्ठोता॥ चंद्रमसेषष्ठोत्रेइदं॥ अंन्नंस
प्तहोता॥ अंन्नायसप्तहोत्रेइदं।०। द्यौरष्टहोता॥ दिवेष्टहोत्रेइदं०॥ आदित्योनवहोता॥
आदित्यायनवहोत्रेइदं०॥ प्रजापतिर्दशहोता॥ प्रजापतयेदशहोत्रेइदं०॥ मनोज्योति
र्जुषतामाज्यं०॥ घृतेनःस्वाहा॥ मनसेज्योतिषइदं०॥ यंन्मआत्मनः॥ अग्नयेजातवे
दसेइदं०॥ भूरग्नयेचपृथिव्येचमहतेचस्वाहा॥ अग्नयेपृथिव्येमहसेइदं०॥ भुवोव

यवेचांतरिक्षायचमहतेचस्वाहा॥ वायवेअंतरिक्षायमहतइदं०॥ सुवरादित्यायचदिवेच
महतेचस्वाहा॥ आदित्यायदिवेमहतइदं०॥ भूर्भुवःसुवःश्चंद्रमसेचनक्षत्रेभ्यश्च
दिग्भ्यश्चमहतेचस्वाहा॥ चंद्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमहतइदं०॥ अनाज्ञातत्रयात्॥ अ
ग्नयइदमितिवहुत्वा॥ भूःस्वाहा॥ अग्नयइदं०॥ भुवःस्वाहा॥ वायवइदं०॥ सुवःस्वा
हा॥ सूर्यायइदं०॥ भूर्भुवःसुवस्वाहा॥ प्रजापतयइदं०॥ इमंमेवरुणतत्वायामि॥
रा द्वैवेणायाइदं०॥ यछिद्धिनेयत्किंचेदं०॥ पुनर्वीणइदं०॥ त्रयःस्त्रिंशंतंतुंतन्वंतुद्बुध्यस रा
स्वाग्ने॥ त्रयाणमग्नये॥ तंतुमतेतिहुत्वा॥ यत्रतंत्रशेषंसमापयेत्॥ तथाचोक्तं॥ ॥
औपासनाग्नौचविवाहवह्नौशावानलेसूतकपातकेच॥ शांतिकेनैचोपहतेचशा
न्तोदेवीरित्यद्भिरवोक्ष्यभस्मतस्मात्सरोप्यसमिध्ययंतामाजुहानउद्बुध्यस्वपदद्व
येच॥ लोकस्यानलेतांसमिधिंप्रताप्यदद्यात्दर्कांचमनोवपूर्णं॥ अथपत्रिपंचपंहोना

चब्राह्मणएकहोतादश ॥ मनस्वतीचमिंदाचमहव्याहृतयस्तथा ॥ अनंतरमनाज्ञातंत्र्या
हृत्यप्रणवादिकाः ॥ वारुण्यस्त्वंतुमस्याश्चनथा तंत्रंप्रयोजयेत् ॥ इतिग्रौपासनाग्निरन
नुगहेत् ॥ तथाउक्तप्रायश्चित्तंकृत्वा ॥ प्राणानायम्य ॥ ममविछिन्नस्यौपासनाग्नेः पुनः
संधानहवनाख्यंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ श्रोत्रियागारादग्निमाहृत्य ॥ स्थंडिलेविधिनाग्निं
प्रतिष्ठाप्य ॥ परिस्तीर्यद्व्यान्यस्थाल्यौप्रोक्षणस्रुवा वितिपात्राणयासाद्याः प्रोक्षिणीः स
ंस्कृत्याज्यसंस्कारांतंकृत्वा ॥ स्रुक्स्रुवौसमन्त्याग्निंपरिषिच्य ॥ स्रुवेंतुगृहीतमाज्यंकृ च
त्वा ॥ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्ति० मेषजं स्वाहा ॥ अग्नयेअयसइदं० ॥ स्रुवेणाज्यमादाय ॥
भूर्भुवःसुवः स्वाहा ॥ प्रजापतयेतिहुत्वाग्निंपरिषिंचयेत् ॥ इतिपुनःसंधानविधिः ॥ प्रश्न
तमनुसराम: ॥ विवाहहोमानंतरंगृहप्रवेशहोमार्थंस्वग्रामप्रतिगच्छतोर्दंपत्योर्मार्गम
ध्येयदिश्मशानादीनिव्यतिक्रमेणहोमभांडाग्निनेशाकटभंगेएवमादीनिभिन्नेषुसस्युन
तद्दोषपरिहारार्थंयत्रेवयव्याहृतादिहोमंकुर्यात् ॥ तत्रदंपतीउपविश्य ॥ यदृतेचिदभि:

 ग्निषः॥पुनस्वाहा॥इड्डायाइदं॰॥इड्डामग्ने॰ पृथुत्वस्मैस्वाहा॥अग्नयेइदं॰॥ इमंमेव
 रुणतत्वायामित्वन्नोअग्नेसत्वंनोअग्नेत्वामग्नेअयासि॥इतिसप्तवत्यापूर्णाहुति
ंहुत्वा॥जयादिब्रह्मविसर्जनांतंकुर्यात्॥तत्रदेवतानुक्रमिणकारिका॥आद्येस
हिंद्रामघवात्रिष्टावग्निर्द्वितीयेकथितास्तुशेषाः॥इतिग्रहनादिहोमः॥ अथगृ
हप्रवेशहोमः॥उदुत्तरमारोहंतीव्यस्यंतीपृतन्यतः॥मूर्धानंपत्युरारोहप्रजयाचवि
राड्भवा॥संम्राज्ञीश्वशुरेभवसंम्राज्ञीश्वश्र्वांभवा॥ननांदरिभसंम्राज्ञीभवसंम्रा
ज्ञीअधिदेविषु॥स्नुषाणांश्वशुराणांप्रजायाश्चधनस्यच॥पतीनांचदेवृणांच
सजातानांविराड्भव॥इतिवधूमभिमंत्र्य॥संकाशयामिवहतुंब्रह्मणागृहेरघोरेण
चक्षुषामैत्रेण॥पर्याणद्धंविश्वरूपंयदस्यांस्योनंपतिभ्यःसविताकृणोतुतत्॥इ
तिस्वगृहान्वधूंदर्शयित्वा॥शर्मवर्मेदमाहरास्यैनार्याउपस्तिरे॥सिनीवालिप्रजाय

नाम्नियंभगस्यसुमनाअसन्॥इतिस्वगृहमध्येलोहितंचर्मानडुहंप्राचीनग्रीवमुत्तर
लोमानिस्तीर्य॥गृहान्भद्रान्सुमनसःप्रपद्येवीरघ्नीवीरवतःसुवीरान्॥इरांवहतोघृ
तमुक्षमाणास्तेष्वहंसुमनाःसंविशामि॥इतिपत्नींगृहप्रवेशयन्वाचयित्वा॥
स्वगृहस्येशानदेशेपत्नींदक्षिणतउपवेश्य॥स्वयमुत्तरतआसीनःप्राणानायम्य॥न
वोढ्यावध्वासहगृहप्रवेशहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य॥अग्निप्रतिष्ठापनाद्याज्यभागां
तेन्वारब्धायां॥आगन्गोष्ठंमहिषीगोभिरश्वैरायुष्मत्पत्नीप्रजयास्वर्वित्॥बह्वीं
प्रजांजनयंतींसुरत्नेममग्निंशतहिमाःसपर्यात्॥स्वाहा॥अग्नयइदं०॥
अयमग्निर्गृहपतिःसुसंसत्पुष्टिवर्धनः॥यथाभगस्याभ्यांददद्रयिंपुष्टिमथोप्र
जांस्वाहा॥अग्नयेगृहपतयइदं०॥प्रजायाआभ्यांप्रजापतइन्द्राग्नीशर्मयच्छतं॥
यथैनयोर्नप्रमीयातांउभयोर्जीवतोःप्रजाःस्वाहा॥इंद्राग्निभ्यामिदं०॥तेनप्लुतेन

ह विषायमाप्यायतांपुनः॥जायांयावस्मा अस्रावासस्ता॑ रसेनाभिवर्धतां॑ स्वाहा॥
इंद्राग्निभ्यामिदं०॥अभिवर्धतांपयसाभिराष्ट्रेणवर्धतां॥रैयासहस्रपोषसेमौस्ता
वनपक्षितौ॥स्वाहा॥इंद्राग्निभ्यामिदं०॥इहैवस्तंमाव्योष्टंविश्वमायुर्व्यश्नुतं॥मह्य
इंद्रस्वस्तयेस्वाहा॥इंद्रायेदं०॥ध्रुवैधिपोष्यामयिमह्यंत्वादाद्बृहस्पतिः॥मया
पत्याप्रजावतीसंजीवशरदःशतं स्वाहा॥बृहस्पतयइदं०॥त्वष्टाजायामजनयत्त्वष्टा
अस्यैत्वांपतिंत्वष्टासहस्रमायूंषिदीर्घमायुःकृणोतुमां॑ स्वाहा॥त्वष्ट्रइदं०॥भैंइमं
मेवरुणेनत्वायामित्वंनोअग्नेभसखांनोअग्नेत्वमग्नेअयासि॥इतित्रयोदशहोमान्याहु
तीर्हुत्वा॥जयादिब्रह्मविसर्जनांते॥तत्रदेवतानुक्रमणिकाकारिकाः॥प्रवेशहोमेप्रथ
मेग्निरेव।तीयकेग्निर्गृहपत्यभिरव्ययः॥प्रजापतइतिमंत्रेणत्रिष्विंद्राग्निप्रकी र्तिता॥
इंद्रोबृहस्पतिस्त्वष्टाइहेतित्रमशास्त्रिषु॥इहगावःप्रजायध्वमिहस्वाइहपूरुषाः॥

इहोसस्रदक्षिणोरायस्पोषोनिषीदतु॥ इति चर्मण्यायुगपदुपविश्य॥ वरमुत्तरतआस
सीनः पुंप्रसूतायाजीवपुत्रायाः पुत्रंवध्वाके॥ सोमेनादित्याबलिनः सोमेनपृथि
वीदृढा॥ अथोनक्षत्राणामेषामुपस्थेसोमआधिता॥ इति तंपुत्रमुपवेश्य॥ प्र
स्वस्थंप्रेयंप्रजयाभुवनेशोचेष्ट॥ इति तस्मैफलानिप्रदाय॥ इहप्रियंप्रजयातेस
मध्यतामस्मिन्गृहेगार्हपत्यायजागृहि॥ एनापत्यातन्वं१ संसृजस्वाथाजी
रियं व्रीविदथमावदासि॥ सुमंगलीवधूरिमां१ समेतपश्यत॥ सौभाग्यमस्यैदत्वायाथा
स्तंविपरेतन॥ इति त्र्यृचा॥ नक्षत्रोदयपर्यंतंतूष्णींमौनीभूत्वा॥ नक्षत्रोदयेसति॥
प्राचीमुदीचींवादिशमुपनिष्क्रम्य॥ ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवमसिध्रुवतःस्थि
तः॥ त्वंनक्षत्राणांमेथ्यसिसमांपाहिपृतन्यतः॥ इति वध्वैध्रुवंदर्शयित्वा॥ सप्त
ऋषयः प्रथमांकृत्तिकानामरुंधतींयेध्रुवतां१ हनेयुः॥ षट्कृत्तिकामुख्ययो

गंवहंनियमस्माकमेधत्त्वहमि॥ उप्मावस्यरुंधनीं चदर्शइत्वा॥ इतिगृहप्रवेशहोमसमा
प्तः॥ गृहप्रवेशहोमानंतरंयदाअरुंधतीवसिष्ठदर्शनंभवन्ति॥ तदास्थालीपाकं
कृत्वा॥ नवनाडिकाभ्यां॥ पूर्वंऔपासनंकुर्यात्॥ नवनाडिकाभ्यांऊर्ध्वंस्थालीपाकं
चेत्॥ परेद्युः॥ सायंकालऔपासनंकुर्यात्॥ अयमुख्यपक्षः॥ इतिगृह्यभाष्य
कारेणोक्तं॥ केचिदेवंवर्णयंति॥ रात्रिंत्रेधाविभज्य॥ पूर्वभागेस्थालीपाकंकृत्वौप
सनंकुर्यात्॥ द्वितीयभागेस्थालीपाकएव॥ तृतीयभागेस्थालीपाकमपिनकुर्यात्॥
इतितन्नः॥ गार्ग्यया॥ त्रेधाकृत्वायामिनीपूर्वभागेस्थालीपाकोनित्ययुक्तेविवाहः॥
स्थालीपाकोनैवनित्यद्वितीयेनैवस्थालीनैवनित्यतृतीये॥ इतिअयंगौणपक्षः॥
एवंत्रिस्तपक्षद्वयेस्येकपक्षमवलंब्यस्थालीपाकंकुर्यात्॥ वरमुत्तरतआसीनःप्रा
णानायम्य॥ एतांवधूरग्नेपस्थालीपाकोनुयाजयिष्ये॥ अस्यमंत्रारब्धायां॥ वर

एवञ्जुहुतीत्यर्थः ॥ इतिसंकल्प्य ॥ चरुं अपहृत्वाभिघार्यप्राचीमुदीचीमंवोद्वास्याभि
घार्याग्नेः पश्चान्निदध्यात् ॥ अथविधिरत्नकारिकाः ॥ अपहृत्वाभिघार्योदगुद्वास्याभि
घारयेत् ॥ सोकार्येणापरेणाग्निंहविरार्ज्यंचसादयेत् ॥ इति ॥ एवंकृत्वाग्निप्रज्वलनाद्या
ज्यभागान्तंकुर्यात् ॥ तत्रमुखाहुतिः ॥ इति–कृत्वास्रुच्युपस्तीर्याचरुमध्याद्द्विरवदायाभि
घार्यपत्न्याभंन्वारब्धायां ॥ अग्नयेस्वाहेतिमध्येहुत्वा ॥ सामिधामिध्मसंनहनंवा
ग्नौप्रहृत्य ॥ दर्व्यापरिधीननक्तिपात्रप्रयोगयुक्तदर्व्याणिदर्व्यामभ्यज्यस्रुवेम
ध्यमूलेऽजनक्तिमूलांजनेदक्षिणंपाणिमधःकुर्यात् ॥ इवांत्रः ॥ अपिवाद्भिः ॥
तथा ॥ दर्व्यामनक्त्यग्रमथेतरस्यामध्यंसमूलंत्रिराहापिवाद्भिः ॥ इत्येवंबर्हिः ॥ सम
जनंकृत्वा ॥ किंचित्तृणमपदायपाणिभ्यांदर्व्यांप्रतिष्ठाप्यकृतदेवताउद्दिश्याग्निंप्र
९९ हृत्या ॥ त्रिरुपघात्रित्वंप्रहरतित्रिरंगुल्यांनिर्भृत्याग्निमभिमंत्रयेत् ॥ एवंसर्वचरुतंत्रे

शांगापद्धृ०
षु कुर्यात् ॥ लाजाहोमं विनायत्र चाघोषधिविधिर्भवेत् ॥ बर्हिः समंजनं तत्र गागेयस्य
॥८४॥ न चेत् ॥ इति तथाग्निमुपस्पृश्य मध्यमं परिधिं प्रहृत्यैनरो प्रहरं न् ॥ उत्तरार्ध्यस्याग्रमं
गारेषोपोह्य परिधीनग्निमंभ्य जुहुद्यां स्रुवं निधाय स्रुसंस्रुवाभ्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यः स
ंस्रावभागेभ्यः इदमिति हुत्वा ॥ उत्तरपरिषेचनादिं कृत्वा शेषं चरुणा सर्पिष्मता ब्रह्माणं भो
जइत्वा वधूवरामंत्र्यारंभणीये ऽष्टिमपचितायं वृषभं दद्यात् ॥ इति स्थालीपाकः ॥
सायंप्रातरतरूर्ध्वं हस्तेन तंडुलैर्यवैर्वा द्वे आहुती जुहुयात् स्थालीपाकवद्देवनं सौ
रीपूर्वाहुतिः प्रातरुभयतः परिषेचनं कुर्यात् ॥ अग्ने त्वं नो अंतमः ० ॥ उरुष्या णो अघायतः
समस्मात् ॥ इत्युपस्थाय ॥ स्वस्ति श्रद्धां ॥ इत्यग्निं प्रार्थ्य ॥ प्रवरसहितं नमः स्कुर्यात् ॥
हुताहविषः किंचित्फूलिमादाय बृहत्साम तिलकं ललाटे धृत्वा ॥ चतुर्थीहोमादूर्ध्वं तमग्निं भर्ता सं
धारयेत् ॥ एवं सायं होमं हुत्वा ॥ भार्यासह क्षुत्क्षामवेवकं बहुलादोस्वपेत् ॥ नरवद्ध्वादोश स्थालीपाक
यीत ॥ स्थालीपाकप्रभृति त्रिरात्रं दंपत्योः रधः शयनं ब्रह्मचर्यं क्षारलवणवर्जनमेक ॥८५॥
रात्रौ

शैय्यासनेशय्यायांतयोरंतरेण ॥ नैयग्रोधमोदुंबराश्वत्थपाक्षं वा दं ग ढ डं गं धलिप्तं सू
७॥ त्रेणपरिवीतंनिधायब्रह्मचर्येणतपेत् ॥ तथा ॥ गृहप्रवेशहोमांतेपालाशसमिधावापि ॥ सु
मंगलीरितिमंत्रेणद्वयोर्मध्येविनिक्षिपेत् ॥ यदिचतुर्थहोममध्येपौर्णमास्यांप्राप्नुवंति ॥
तदाकेषांचिन्मतमवलंब्यतस्यांपौर्णमास्यामन्वारंभणीयांकृत्वाप्रतिपदिस्थालीपाकं
कुर्यात् ॥ चतुर्थहोममध्येतुप्राप्यतेयद्यपिपौर्णिमा ॥ पक्षस्ययागः नकर्तव्यं अन्वाधानपु
रःसरं ॥ इति ॥ अन्वारंभणीयांप्रयोगः ॥ प्रातरौपासनंहुत्वा ॥ प्राणानायम्य ॥ ममप
र्वणिस्थालीपाकप्रारंभाधिकारसिध्यर्थं अन्वारंभणीयेनस्थालीपाकेनसघे
यक्ष्ये ॥ तत्राग्निरग्नाविष्णूसरस्वतीसरस्वानग्निर्भगिनीचप्रधानदेवतास्विष्टकृदंगदेवता
व्रीहिमयश्चरुर्द्रव्यमितिसंकल्प्य ॥ चरुंश्रपयित्वाग्निप्रज्वलनाद्याज्यभागांते ॥ सरस्वत्यै
स्वाहा ॥ सरस्वत्यैस्वाहेतिद्वेआहुतीर्हुत्वा ॥ स्रुच्युपस्तीर्यचरुमध्याद्विरवदायाभिघा
र्यविशिष्टंचरुमभिघार्याग्नयेस्वाहा ॥ अग्नयेइदं ॥ अग्नाविष्णुभ्यांस्वाहा ॥ अग्नावि

ष्टुभ्याभिदं०॥ सरस्वत्यैस्वाहा॥ सरस्वत्याइदं०॥ सरस्वतेस्वाहा॥ सरस्वतेइदं०॥ अग्नयेभगि
नेस्वाहा॥ अग्नयेभगिनेइदं०॥ स्विष्टकृदर्थं स्विष्टचरुमभिघार्य॥ स्रुच्युपस्तीर्यसकृदव
दायाभिघार्याग्नेस्विष्टकृतेस्वाहेत्युत्तरार्धपूर्वार्धेहुत्वा॥ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वा इदं०॥ यथा
विधिरत्नकारिका:॥ अभिघार्यततः स्विष्टकृद्धविः प्रत्यभिघारयेत्॥ प्रधानहोमेषुबहुष्वं
ते प्रत्यभिघारयेत्॥ इति॥ एताश्चवाहुतीर्जुहुयात्॥ अत्रपरिधिप्रहरणंनास्ति॥ स्मार्ता
न्वारंभणीयाः॥ प्रयोगसरण्यां॥ अंन्वारंभणीयायामूलकारिका॥ अग्निस्तद्वागाग्नास्वहि
तश्चविष्णुः सरस्वतीयेवत्तथासरस्वान्॥ अग्निर्भगिनीस्विष्टकृदग्निरेवानुक्रमेण
देवीश्चक्रुतेजयादीन्॥ अन्वारंभणीयाः॥ अंन्वाधाने॥ पर्वणिप्रातरौपासनंहुत्वा
प्राणानायंम्यपौर्णमासेनाग्नेयस्थालीपाकेनैश्वायक्ष्ये॥ तत्राग्निप्रधानदेवतास्विष्टकृदं
गदेवताव्रीहियवंचरुद्रव्यं॥ अंन्यतरस्मिन्कालउपवत्स्यामिब्रह्मचर्यंकरिष्यइतिसंक
ल्प्य विद्युदसिविद्युमेपाप्मानमम्रतात्सत्यमुपैमीत्यपउपस्पृशेत्॥ अमावास्यामप्येवं॥

तत्रमावास्येतिविशेषः॥ इत्यन्वाधानं॥ अथप्रतिपद्धोमः॥ प्रतिपदिप्रातरौपासनंकृत्वा॥ चरु
ंआपद्वास्थालीपाकंसर्वंकुर्यात्॥ अथदर्शपक्षेदक्षिणानास्तिकिंतुपूर्णपात्रंदक्षिणा॥
अष्टमुष्टिर्भवेत्किंचित्चत्वारिपुष्कलं॥ पुष्कलानिचचत्वारिआढकःपरिकीर्तिताः॥ आढका
नांतुचत्वारिपूर्णपात्रंसउच्यते॥ इतिप्रतिपद्धोमः॥ अग्निहोत्रिकविधानं॥ अग्निहोत्रिको
विधिस्यात्तस्यायंप्रयोगः॥ चरुंपक्त्वाग्निंपरिस्तीर्यचरुणास्रुचंपूरयित्वाभागत्रयंकृत्वा
अग्नयेस्वाहेत्येकंभागंकुत्वातच्छेषंपाग्नेःपश्चाद्बर्हिषि॥ ओषधीभ्यःइदंनममेतिनिमृज्य
अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहेतिद्वितीयभागंकुत्वातच्छेषंदक्षिणतोभूम्यांपितृभ्यःइदंनममेति
प्राचीनावीतीनिमृज्याग्निंपरिषिच्य॥ तृतीयभागंकिंचित्प्राश्याचम्यादंष्टैत्योस्रप्य॥ शे उ
षंभक्षयित्वाहस्तंनिर्लिह्याचामेत्॥ नाहंप्रथमपर्वण्यपिप्रतिपद्धोमोपक्रमंकुर्यात्॥ त
थाग्रहपक्षेतो॥ उपरागोधिमासोवायदिप्रथमपर्वणि॥ नतत्रारंभणंकुर्यान्मौढ्येवा
गुरुशुक्रयोः॥ तथा॥ गुरुशुक्रयोर्यदिमूढेग्रहणेचंद्रसूर्ययोः॥ मलिम्लुचेक्षयदापुष्यमान्वा

रंभणिमिष्यते॥ इतिएवमादिनिमित्ताभावेसति॥ यदिप्रथमंपर्वातिपातयइति॥ तदाविप्र
ष्टेष्टिंकुर्यात्॥ आद्यतिपन्नेस्वपौर्णमासेविप्रष्टइष्टिदर्शयथाज्ये॥ प्रशौवसंवत्सरम
प्रयुक्तमाग्रयणेष्टिंशरदन्तयेच॥ विप्रष्टेष्टिप्रयोगः॥ प्राणानायंम्यप्रथमपर्वातिप्र
तिपद्धोमाकारणप्रायश्चित्तार्थं विप्रष्टेष्टिंकरिष्ये॥ तत्राग्निरिंद्रदेवतासोमःप्रधानदेवता
स्विष्टकृदंगदेवताव्रीहियवमयंचरुद्रव्यमितिसंकल्प्य॥ चरुंश्रपयित्वाग्निप्रतिष्ठापना
द्यग्निमुखांते॥ अग्नयेस्वाहा॥ अग्नयेइदं०॥ इंद्रायस्वाहा॥ इंद्रायइदं०॥ सोमायस्वा
हा॥ सोमायाइदं०॥ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा॥ अग्नयेस्विष्टकृतेइदं०॥ इतिचर्वाहुतीर्हु
त्वा॥ जयादीन्हुत्वा॥ बर्हिःसमंजनंकुर्यात्॥ परिधिप्रहरणमाकृत्वा॥ ततोन्वारंभणीयं
कृत्वा॥ प्रतिपद्धोमंकुर्यात्॥ तथाविप्रष्टेष्टिकारिका॥ आग्नेयमैंद्रसौम्यंचकल्पयेत्
चरुमीदृशं॥ अग्नयेचतथेंद्रायसोमायस्विष्टकृत्पुनः॥ हावयेदिध्मतंत्रेणविप्रष्टेष्टिज
यादिकं॥ इति॥ इतिश्रुतिश्च॥ योयज्ञविप्रष्टस्यात्स्मात्एताम्निष्टिंनिर्वपेदिति॥ इतिवि ॥८६॥

मोषहिं ॥ कृतमनुसरामः ॥ एवंचतुर्थहोमादग्नमाग्नावंतदूर्ध्वा समिध्यासनिवासम
मारोपयेत् ॥ अयंतेयोनिर्ऋत्वियइतिहोमांतेसमिध्यग्नंसमारोप्य ॥ होमकाले ॥
आज्जुह्वानःसुप्रतीकःपुरस्तात् ॥ उद्बुध्यस्वाग्नइतिद्वाभ्यांलौकिकाग्नौसमिधधिं
निधायोपासनंकुर्यात् ॥ यद्वा ॥ यातेअग्नेयज्ञियातनूस्तयेह्यारोहेत्यात्मानमितिहो
मांतेदक्षिणहस्तंअग्नौप्रतितप्य ॥ आत्मनिधाय ॥ उष्माणमंतःप्रवेश्यात्मनिसमा
प्य ॥ पुनर्होमकाले ॥ उपावरोहजातवेदइत्यंतःप्रविष्टमग्निमूर्ध्वमुत्क्रम्यलौकिका
ग्नावुपारोह्य ॥ औपासनंकुर्यात् ॥ अक्षतामेधमादाय ॥ सम्यग्वायुनिगृह्यच ॥ मंत्रमु
क्त्वाहस्तवह्नि ॥ धमग्नौविनिक्षिपेत् ॥ अथचतुर्थीहोमः ॥ स्थालीपाकप्रपन्न त्रिरात्रंदंप
त्योरधःशय्याब्रह्मचर्यक्षारलवणवर्जनमेकशेयासनेचतुर्थीमपररात्रेशैय्यायां ॥ दं
पत्योर्मध्येविहितंदंडं ॥ उदीर्ष्वातोविश्वावसोनमसेडामहेत्वा ॥ अन्यामिच्छप्रफर्व्यं सं
जायापत्यासृज ॥ उदीर्ष्वातःपतिवतीह्येषाविश्वावसुंनमसागीर्भिरीट्टे ॥ अन्यामि

षपिलषदंव्यत्का॥ सैनेभागोननुषानस्यविद्धि॥ इतिद्वाभ्यांदं उमुत्थाप्य॥शयन
स्थानादन्यत्रप्रक्षाल्यनिधाय॥ वरमुत्तरआसीनः॥प्राणानायम्य॥ममविवा
हशेषंकरिष्यइतिसंकल्प्य॥अग्निप्रतिष्ठापनाद्याज्यभागांते॥ स्रुचमाज्यमादाय॥
अग्नेप्रायश्चित्तेत्वंदेवानांप्रायश्चित्तिरसिब्राह्मण॥स्त्वानाथकामः प्रपद्येयास्यांप
तिघ्नीतनूः प्रजाघ्नीपशुघ्नीलक्ष्मघ्नीजारघ्नीमस्यैताकृणोमिस्वाहा॥ अग्नयइदं०॥
वायोप्रायश्चित्तेत्वंदेवानांप्रायश्चित्तिरसि०॥ कृणोमिस्वाहा॥वायवइदं०॥आदि
त्यःप्रायश्चित्ते० कृणोमिस्वाहा॥आदित्यायइदं०॥ प्रजापतेप्रायश्चित्ते०॥ कृणो
मिस्वाऽहा॥ प्रजापतयइदं०॥ प्रसवश्चोपयामश्चकाटश्चार्णवश्चधर्णसिश्चद्रविणं
चभगश्चांतरिक्षंचसिंधुश्चसमुद्रश्च॥ सरस्वांश्चविश्वव्यचाश्चतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वे
ष्टितमेषांजंभेदध्मस्वाहा॥ प्रसवादिभ्योदेवताभ्यइदं०॥ मधुश्चमाधवश्च ०भट्टि०
शुक्रश्चशुचिश्चनभश्चनभस्यश्चेषश्चोर्जश्चसहश्चसहस्यश्चतपश्चतपस्यश्चते ८६

पंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषांजंभेदध्मःस्वाहा॥वध्यादिभ्योदेवताभ्यइदं०॥चित्तं
चाचित्तिश्चाकूतंचाकूतिश्चविधीतंचाधीतिश्चविज्ञातंचविज्ञानंचनाम
चक्रतुश्चदर्शश्चपूर्णमासश्चतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषांजंभेदध्मः
स्वाहा॥चित्तादिभ्योदेवताभ्यःइदं०॥तत्रोद्देशत्यागकारिकाः॥अग्नि
र्वायुस्तथादित्यःप्रजापतिरितिक्रमात्॥होमेविवाहशेषस्यत्वेषे
षुचदेवताः॥प्रसवादिषुमंत्रेषुदेवताःप्रसवादयः॥हुत्वा॥जयादिवं
लाविसर्जनांनांते॥अत्रकारिका॥हस्तेनादायसंपातानाज्यंकिंचित्पृ
थक्पृथक्॥नकुर्यात्स्रुक्स्रुवोद्वाभ्यांहस्तेनजुहुयाद्बुधः॥अग्नेःप
श्चात्प्राङ्मुखींपत्नीमुपवेश्य॥तस्याःशिरसिआज्यशेषाद्धस्तेन॥

८८ ज्यमादाय ॥ भूः स्वाहा भुवः स्वाहा सुवः स्वाहा ओं स्वाहा ॥ इति चतुर्भिः स्रुवपांलिष्ठं
॥ त्रिंगा ॥ नाज्यं निनयेत् ॥ अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विभूतं ॥ इ
ह प्रजामिह रयिं रराणः प्रजायस्व प्रजया पुत्रकाम ॥ इति वधूर्वरं पश्येत् ॥ इह प्र
जामिह रयिं रराणः प्रजायस्व प्रजया पुत्रकामा ॥ अपश्यं त्वा मनसा दीध्याना
ं स्वायां तनू ऋत्व्ये नाधमानां ॥ उप मामुच्चा युवतिर्बभूयाः प्रजायस्व
प्रजया पुत्रकामे ॥ इति वरो वधूं दृष्ट्वा ॥ समंजंतु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ॥
सं मातरिश्वा सं धाता समु देष्ट्री दधातु नौ ॥ इत्याज्यशेषेण हृदयदेशौ संमृ
ज्य ॥ प्रजापते तन्वं मे जुषस्व त्वष्टर्देवेभिः सह साम इंद्र ॥ विश्वैर्देवै राति ॥ भाद्दि ॥
भिः संरराणः पुंसां बहूनां मातरः स्याम ॥ आ नः प्रजां जनयतु प्र ८८

त्रापराजसायसमनङ्कुर्यमा ॥ अदुर्मंगली: पतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्प
दे ॥ तांपूषंछिवतमामेरयस्वयस्यांबीजंमनुष्यावपंति ॥ यानऊरूउशतीविश्रयाते
यस्यामुशंत: प्रहरामशेपं ॥ इतितिस्रोजपित्वा ॥ आरोहोरुमुपबर्हस्वबाहुंपरिष्व
जस्वजायांसुमनस्यमान: ॥ तस्यांपुष्यतुमिथुनौसयोनीबह्वींप्रजांजनयंतौसरे
तसौ ॥ आइयारंण्यायश्वात्राभंथसुरूषपुरुषेणशक्र: ॥ तदेतौमिथुनौसयोनिबह्वींप्रजय
स्तेनेहगच्छतं ॥ अहंगर्भमदधामोषधीष्वहंविश्वेषुभुवनेषंत: ॥ अहंप्रजाअजनयंपि
तृणामहंजनिभ्यो अपरीषुपुत्रान् ॥ पुत्रिणेमाकुमारिणाविश्वमायुर्व्यश्नुतं ॥ उभाहिरंण्य
पेशसावीतिहोत्राकृतद्वसूदशस्यंताम्हनायकं ॥ शमुघोरामशरंहतादेवेषुकृण्उतोदुव: ॥
इतिसमावेशनेजपेत् ॥ इतिविवाहहोमशेष: ॥ हृदयसंमार्गहोम: ॥ कथ्यते ॥ वध्वापित्रादि
कन्नीत्रिरात्रंदंपत्योब्रह्मचर्यंचरित्वाचतुर्थेहनितिष्यनक्षत्रेप्राणानायम्य ॥ दंपत्योहृदयसंमा
र्गहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ दंपत्योरोपासनाग्नौचरुंश्रपयित्वा ॥ अग्निप्रतिष्ठापनाद्यग्नि

शिंगा० मुखांते॥ प्रातरग्निंप्रातरिंद्रꣳहवामहेप्रातर्मित्रावरुणाप्रातरश्विना॥ प्रातर्भगंपूषणंब्रह्म पा॰दि॰॥१
॥८९॥ णस्पतिंप्रातःसोममुतरुद्रꣳहुवेमस्वाहा॥ अग्नींद्रमित्रावरुणाश्विनेभगायपूषणेब्रह्म
णस्पतयेसोमायरुद्रेभ्यः इदं०॥ प्रातर्जितंभगमुग्रꣳहुवेमवयंपुत्रमदितेर्योविधर्ता॥ आ
ध्रश्चिद्यंमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याहस्वाहा॥ भगायइदं०॥ भगप्रणेतर्भग
सत्यराधोभगेमांधियवमुदवददन्नः॥ भगप्रणोजनयगोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नृवंतस्यामस्वा
हा॥ भगायइदं०॥ उतेदानींभगवंतस्यामोतप्रपित्वउतमध्येअह्नां॥ उतोदितामघवन्त्सूर्यस्य
वयंदेवानाꣳसुमतौस्यामस्वाहा॥ भगायइदं०॥ भगएवभगवाꣳअस्तुदेवास्तेनवयंभगवंत
स्याम॥ तंत्वाभगसर्वइज्जोहवीमिसनोभगपुरएताभवेहस्वाहा॥ भगेभ्यःइदं०॥ समध्वराये
षसोनमंतदधिक्रावेवशुचयेपदाय॥ अर्वाचीनंवसुविदंभगंनोरथमिवाश्वावाजिनआव
हंतु॥ स्वाहा॥ भगेभ्योवाजिभ्यः॥ अश्वावतीर्गोमतीर्नउषासोवीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः॥
घृतंदुहानाविश्वतःप्रपीतायूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥ स्वाहा॥ मंत्रोक्तदेवताभ्यइदं॥
अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा॥ अग्नयेस्विष्टकृतइदं०॥ तत्रदेवतानुक्रमणिकारिकाः॥ अ ॥८९॥

॥श्री॥ ॥बोप्पण स्तरीप्रयोगस्समाप्तः॥
॥श्रीवेंकटेशायनमः॥ चिदंबरार्पणमस्तु॥

॥१॥ श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथाग्निमुखं॥ ॥अथगार्ह्याणिकर्माणि
प्राङ्मुखोदर्भेष्वासीनोदर्भान्धारयमाणः॥प्राणानायम्यदेशकालौ
संकीर्त्य॥अमुककर्मकरिष्ये॥इतिसंकल्प्य।उपलिप्यशुचौदेशेरत्निमा
त्रंसिकताभिःस्थंडिलंचतुरस्रंकृत्वातस्योपरितंडुलैःपिष्टेनवाप्रादेश
मात्रंचतुरस्रंकृत्वांगुष्ठानामिकाभ्यांसमिधंदर्भंवागृहित्वासंलग्नमुद्
दक्षिणालाआरभ्योदक्संस्थाःप्राचीस्तिस्रोलेखाल्लिखित्वावाची
नेनपाणिनाभ्युक्ष्य॥भूर्भुवःसुवरोमित्यग्निंप्रतिष्ठाप्य॥अवोक्ष
णशेषतोयंप्रागुदग्वोत्सिच्यान्यदुदकमानीय॥यथापरिस्तरणादि ॥२॥
हि॥प्रागुदग्वाग्निंदध्यादग्न्यानयनपात्रेवाद्रेकृत्वैतलधार्येनावि

घलेग्निमिध्मालंकृत्य ॥ चत्वारिश्रृंगात्रयो॰मुखः ॥ इति ध्यात्वा ॥ स
मंत्रमग्निंपाणिनापरिसमूह्य ॥ अवाद्भुष्टिप्रकारेणपर्युक्ष्य ॥ अग्न
येनमः ॥ हुतवहायनमः ॥ हुताशनेनमः ॥ कृष्णवर्त्मनेनमः ॥ देव
मुखायनमः ॥ सप्तजिंहायनमः ॥ वैश्वानरायनमः ॥ जातवेदसेन
मः ॥ इत्येतेर्नामेभिः पूर्वतःप्रभृति प्रदक्षिणाकारमष्टदिक्षु ध्यायत
नमलंकृत्यालंकारणादूर्ध्वं प्रागादिप्रदक्षिणारंदक्षिणोत्तरैरुत्तराध
रैः प्रागुदगग्रैः षोडशद र्भैरग्निंप्रतिदिशंपरिस्तरणाति ॥ दक्षिणाः
प्रागग्रैः पित्रियेषूत्तरेणाग्निंद्वादशदर्भांसमूस्तीर्य ॥ तेषुदेवपात्रा
णिद्वंद्वंन्यंचिदर्व्याज्यस्थाल्यौप्रोक्षणपूर्णपात्रे ध्मः स्रुवावित

॥२॥ पाठक्रमेण ॥ दक्षिणाभ्यां हस्ताभ्यामादाय प्रक्षनक्ष्यनं तर्गर्भौ समावच्छि
न्नाग्रौ द्वौ दर्भौ तरुणं काष्ठं वा लर्धौ यच्छिन्नात्ति न नखेनाप उपस्पृश्य ॥ पवित्रं कुर्या
त्समित्पवित्रे प्रादेशमात्रे तद्द्विगुणमभिध्मं त्रिगुणाः परिधाय इति पवित्र
समिदिध्मपरिधिपरिमाणं ॥ पवित्रमद्भिः सम्मृज्योत्ताने प्रोक्षणपात्रे निधा
यप्रो[illegible] ध्यापरेणाग्निं पवित्रांतर्हिते पात्रे पआनिय विवाहचौलसीमंतक्षा
ध्यायं बलकर्मणि स्नानगोदनसंधाने आज्यसंस्कारमंतरे अप आनीयो
त्तानयोर्हस्तयोरंगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यां मुदगग्रे गृहीत्वा प्राचीरुत्पूय पा
त्राण्युत्तानानि कृत्वा ध्मं चाविस्रस्योत्ताने नाप्रोक्ष्यापरेणाग्निं पवित्रांत
र्हिते पूर्णपात्रे प आनीय पूर्ववदुत्पूय समं प्राणेभ्यो हृत्वोत्तरेणाग्निं द्वादश
दर्भेषु सादयित्वाष्टदर्भैः प्रच्छाद्यो त्रिदर्भैर्वस्नाथैदक्षिणतो मेखला ॥२॥

निषाद्य तदभावे ब्रह्मायतने ॥ ब्रह्मन्ब्रह्मासि नमस्ते ॥ ब्रह्मन्ब्रह्मणे ॥ इति ब्रह्मा
सनं दत्वा ॥ आज्यं विकाप्य विलिनमप्य ग्नावधिश्रित्यापरेणाग्निं परिस्तरणाद्ब
हिः पवित्रांतर्हितायामाज्यस्थाल्यामाज्यं निरूप्योत्तरेणाग्निं परिस्तरणाद्बही
चौंगारान्निरूह्य तेष्वधिश्रित्य ज्वलतेकदर्भाग्रं वद्यायद्वदर्भाग्रैः प्रछिद्य प्रक्षा
ल्यप्रत्यस्य पुनरेकज्वलद्दर्भान्त्रिः पर्यग्निकृत्वोदगुद्वास्या निरूढांगारानग्निम
व्यौत्लेन पर्याग्निकरणोल्मुकं तच्छोषं बर्हिर्निरूढांच्च लत्रैवयोश्च येदंगारा
न्प्रत्यूह्योदगग्राभ्यां पवित्राभ्यां पुरस्तादारभ्य पश्चान्नीत्वा पुरस्ता
समाप्तिरेवं त्रिरुत्पुय पवित्रग्रंथिं विस्त्रस्याद्भिः संस्पर्श्य प्रागग्रमग्नौ प्रहर
ति ॥ ॥ ६९ ॥ ॥ दर्भैः सह स्रुवं दक्षिणेन हस्तेनादाय वमेन कुशं युग
पत् ॥ प्रतितप्य ॥ वा प्रक्कनिष्ठानामिकसंधौ अंगुष्ठेन गृहीत्वा ॥ तस्योप
रि स्रुवमग्रे रंतरतोभ्याकारं सर्वतो बिलमभिमृशेन्मूलादारभ्य मूलं दंडं

॥३॥ ।मालिकृमेण धारयित्वा अुह्म मग्नेरलरतो न्याकारं प्राचीमध्ये बर्हिषुलः प्र
तीचीमूलै र्इडमिलिकृमेण स्रुवस्थादर्भैरेवसमस्य ॥ नसंस्पृष्टमसंस्पृष्टे
नस ऽस्य श्रीयति ॥ पुनः प्रतिलप्य ॥ प्रोक्ष्यदर्भेषुसादयति ॥ दर्भानद्भिः
संऽस्पर्श्योग्नो प्रहृत्य ॥ परिस्तरणादंतः परिधिन्परिदधाति ॥ स्फ विष्टप
श्चादुदगग्रमपरीयाऽसंदीर्घंमध्यपरिधेरुपरिदक्षिणातः प्रागग्रमानिष्ठऽ
ह्रस्वंमध्यमपरिधेरधस्तादुत्तरतः प्रागग्रऽसमिद्वयहस्तेनमध्यमारि
धिमुपस्पृश्य ॥ पुरस्तादूर्ध्वे आघारसमिधावादधायाग्नेप्यामेकामिलरा
मीरान्या ।पित्रियेषु मध्यमपरिधिर्दक्षिणागतस्या ऋवेणाज्यमादायेध्मा
धरूणि सिक्त्वा ॥ अदितेनुमन्यस्व ॥ दक्षिणतः प्राचीनं अनुमतेनुमन्य
स्व ॥ पश्चादुदीचीनं ॥ सरस्वतेनुमन्यस्व ॥ उत्तरतः प्राचीनं ॥ देवसवि ॥३२
तः प्रसुव ॥ समंततोग्निं परिषिंचति ॥ पित्रियेषु तूष्णीं ऽ समंतमेवा
प्रदक्षिणमेकाऽसमग्रीधमिध्मसंनहनं चा पास्यासनाकिंचिदुत्थाय ॥

नटस्थ ब्राह्मणो ःसह ॥ अस्मिनुहोमेइ ध्मा मा धास्य ॥ इदमग्ने ॥ आधा
स्य ॥ इत्यनुज्ञा नोपविश्य ॥ हस्तौ प्रक्षाल्य तूष्णीमिध्ममादधाति ॥ प्रजापतय
इदं ॥ स्रुवेणाज्यमादाय ॥ स्रुचि गृहीत्वैव स्रुवेषु स्रुचि होमेषु पुनरादायो
त्तरं परिधिसंधिमन्ववहृत्य ॥ प्रजापतिं मनसा ध्यायन् ॥ दक्षिणा प्राचम्
ऊर्ध्वं संततं ज्योतिष्मत्यग्नौ समवाणी ध्मकाष्ठानि सऊं स्पर्शयन् स्वाहाकारम्पा
घास्यति ॥ प्रजापतय इदं ॥ स्रुचीध्मासीनो दक्षिणं परिधिसंधिमन्ववह
यैदमनसा ध्यायन्प्राचमुदय च पूर्ववदाघारयति ॥ इन्द्राय इदं ॥ प्रागु
चम्पाज्यभागौ स्रुचा जुहोति ॥ अग्नये स्वाहा ॥ अंतरपूर्वदेशे ॥ अग्नये
इदं ॥ सोमाय स्वाहा ॥ दक्षिणापूर्वदेशे ॥ सोमायेदं ॥ समं पूर्वेणा यथो
पदेशं प्रधानाहु[illegible]ालिर्हुत्वा ॥ पास्तसाभिप्रकोहा प्रदयकद्राय नोभि चस
योऽभिइदं ॥ अपउपस्पृश्य ॥ स्रुवेण चित्तौ दीऊं स्रयादशाज्यायान ब्भिरादीन

॥५॥ ष्टादशाज्यानानु ॥ ऋतताषाडादींद्वाविं॰शतीराष्ट्रभृतः प्राजापत्याव्याहृतीर्विहृता॥
यदस्य कर्मणो ऽत्यरीरिचमितिसौविष्टकृतीमित्येकं पञ्चुहोति ॥ जीवपितृकस्यपितृपर
स्मापदलोपो जीवत्पितामहस्यैतत्पर लोपो जीवत्पितामहस्य तद्ध्योमलो
पः ॥ प्राचीनावीतिनामाहुतिं जुहुयादेतत्कर्मसमृद्ध्यर्थं जयादिहोमं करि
ष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ चित्तं च स्वाहा ॥ चित्तायेदं॰ ॥ चित्तिश्च स्वाहा ॥ चित्त्याइ
दं॰ ॥ आकूतं च स्वाहा ॥ आकूतायइदं ॥ आकूतिश्च स्वाहा ॥ आकूत्यैइदं॰ ॥
॥४॥ विज्ञातं च स्वाहा ॥ विज्ञातायइदं॰ ॥ विज्ञानं च स्वाहा ॥ विज्ञानायइदं॰
॥६॥ मनश्च स्वाहा ॥ मनसेइदं॰ ॥७॥ शक्वरीश्च स्वाहा ॥ शक्वर्यैइदं॰ ॥ ८॥ ॥५॥
दर्शश्च स्वाहा ॥ दर्शायइदं॰ ॥९॥ पूर्णमासश्च स्वाहा ॥ पूर्णमासायइदं॰
॥१०॥ बृहच्च स्वाहा ॥ बृहतइदं॰ ॥११॥ रथंतरं च स्वाहा ॥ रथंतरायइदं॰ ॥१२॥

प्रजापति र्यामिंद्राय वृष्णेप्राय छाद्रुग्रः पृतनाज्येषु तस्मै विशः समनमंतस
र्वाः सउग्रः सहिहव्यो बभूवस्वाहा ॥ प्रजापतयइदं ॥१३॥ अग्निर्भूतानामधिपति:
समावत्वस्मिं न्ब्रह्मन्न स्मिन्क्षत्रेस्या मासिष्यस्यां पुरोधायामस्मिं न्कर्मन्न
स्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ अग्नये भूतानामधिपयेइदं ॥१॥ इंद्रो ज्येष्ठानामधि
पतिः स० हूत्यां स्वाहा ॥ इंद्राय ज्येष्ठानामधिपतयइदं ॥२॥ यमः पृथिव्या
मधिपतिः सम० स्वाहा ॥ यमाय पृथिव्याधिपतयेइदं ॥३॥ वायुरंतरिक्ष
स्याधिपतिः स० स्वाहा ॥ वायवे अंतरिक्षस्याधिपतयेइदं ॥४॥ सूर्यो दि
वोधिपतिः स० स्वाहा ॥ सूर्याय दिवोधिपतये तेइदं ॥५॥ चंद्रमा नक्षत्रा
णामधिपतिः स० स्वाहा ॥ चंद्रमसे नक्षत्राणामधिपतयेइदं ॥६॥ बृहस्पतिर्ब्रह्मणो
धिपतीः स० स्वाहा ॥ बृहस्पतये ब्रह्मणोधिपतयेइदं ॥७॥ मित्रः सत्यानाम

॥ ५ ॥ धिपतिः स॰ स्वाहा ॥ मित्रायसत्यानामधिपतयेइदं॰ ॥८॥ वरुणापामधिपतिः
स॰ स्वाहा ॥ वरुणायअपामधिपतयेइदं॰ ॥९॥ समुद्रः स्रोत्यानामधिपतिः
स॰ स्वाहा ॥ समुद्रायस्रोत्यानामधिपतयेइदं॰ ॥१०॥ अन्नं साम्राज्याना
मधिपतितन्मावतस्मिन्वे॰ स्वाहा ॥ अन्नायसाम्राज्यानामधिपतिने
इदं॰ ॥११॥ सोमओषधीनामधिपतिः सम्मा॰ स्वाहा सोमायओषाधी
नामधिपतयेइदं॰ ॥१२॥ सविताप्रसवानामधिपतिः स॰ स्वाहा ॥ सवि
त्रेप्रसवानामधिपतयेइदं॰ ॥१३॥ रुद्रः पशूनामधिपतिः स॰ स्वाहा ॥ रु ॥ ५ ॥
द्रायपशूनामधिपतयेइदं॰ ॥१४॥ अपउपस्पृश्य ॥ त्वष्टारूपाणामधिपतिः स॰ स्वा
हा ॥ त्वष्ट्रेरूपाणामधिपतयेइदं॰ ॥१५॥ विष्णुः पर्वतानामधिपतिः सम्मावत्स्वाहा ॥

विष्णवे पर्वतानामधिपधिपतये इदं० ॥१६॥ मरुतो गणानामधिपतयस्ते मावन्त्व
स्मिन्ब्र० स्वाहा ॥ मरुद्भ्यः गणानामधिपतिभ्यः इदं० ॥१७॥ पितरः पितामहाः परेव
रे तास्ततामहा इह मावन्त ॥ अस्मिन्० स्वाहा ॥ पितृभ्यः पितामहपरेभ्यो वरेभ्य
स्ततेभ्यो स्ततामहेभ्यः इदं० ॥ जीवपितृकश्चेत् ॥ पिताम्य हा वरे ततामहा इह
मावन्त अस्मिन्० ॥ पितामहेभ्यो वरेभ्यस्ततामहेभ्यः इदं० ॥१८॥ अपउपस्पृश्य ॥
ऋताषाडृतधामाग्निर्गंधर्वस्तस्यौषधयोप्सरस ऊर्जो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पा
तु ताइदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ॥ ऋतासहे ऋत धाम्ने अग्नये गंधर्वाये
इदं० ॥ ताभ्यः स्वाहा ॥ औषधीभ्यो प्सरोभ्यः ऊर्ग्भ्य इदं० ॥२१॥ सꣳहितो विश्वा
सामा सूर्यो गंधर्वस्तस्य मरीचयो प्सरस आयुवो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता
इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ॥ सꣳहितो विश्वसाम्ने सूर्याय गंधर्वाय इदं० ॥

ताभ्यः स्वाहा ॥ मरीचिभ्योप्सरोभ्य आयुभ्य इदं ॥ २ ॥ सुषुम्नः सूर्यरश्मिश्च
॥ ६ ॥ न्द्रमा गंधर्वस्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो बेकुरयो नाम स० स्वाहा ॥ सुषुम्नाय सूर्यरश्म
ये चंद्रमसे गंधर्वाय इदं ॥ ताभ्यः स्वाहा नक्षत्रेभ्योप्सरोभ्यः बेकुरीभ्यः इदं ॥ ३ ॥
भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गंधर्वस्तस्य दक्षिणा अप्सरसस्तवा नाम स इदं स्वाहा ॥ भुज्यवे
सुपर्णाय यज्ञाय गंधर्वाय इदं ॥ ताभ्यः स्वाहा ॥ दक्षिणाभ्योप्सरोभ्यस्तवाभ्यः इदं ॥ ४ ॥
प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गंधर्वस्तस्य ऋक्सामान्यप्सरसो वह्नयो नाम स० स्वाहा ॥ प्रजा
पतये विश्वकर्मणे मनसे गंधर्वाय इदं ॥ ताभ्यः स्वाहा ॥ ऋक्सामेभ्योप्सरोभ्यो
वह्निभ्यः इदं ॥ ५ ॥ इषिरो विश्वव्यचा वातो गंधर्वस्तस्यापो अप्सरसो मुदा नाम
स० स्वाहा ॥ इषिराय विश्वव्यचसे वाताय गंधर्वाय इदं ॥ ताभ्यः स्वाहा ॥ अ ॥ ६ ॥
द्भ्योप्सरोभ्यो मुदाभ्यः इदं ॥ ६ ॥ भुवनस्य पते यस्य त उपरि गृहा इह च ॥
स नो रास्वाज्यानिं रायस्पोषं सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्तिं स्वाहा ॥

भुवनस्पतयेइदं॰।।७।।परमेष्ठ्याधिपतिर्मृत्युर्गंधर्वस्तस्यमप्सरसोवोनामस॰।।
स्वाहापरमेष्ठिनेअधिपतयेमृत्यवेगंधर्वायइदं॰।।ताभ्यःस्वाहा।।विश्वस्मअ
प्सरोभ्योभूभ्यःइदं॰।।८।।सुक्षितिःसुभूतिर्भद्रकृत्सुवर्वान्पर्जन्योगंधर्वस्तस्य
विद्युतोप्सरसोरुचोनामस॰स्वाहा।।सुक्षितयेसुभूतयेभद्रकृतेसुवर्वतेप
र्जन्यायगंधर्वायइदं॰।।ताभ्यःस्वाहा।।विद्युद्भ्योप्सरोभ्योरुग्भ्यःइदं॰।।९।।दूरे
हेतिरमृडयोमृत्युर्गंधर्वस्तस्यप्रजाअप्सरसोभीरुवोनामस॰स्वाहा।।दूरे
हेतयेअमृडयमृत्यवेगंधर्वायइदं॰।।ताभ्यःस्वाहा।।प्रजाभ्योप्सरोभ्यो
भीरुवोनामरुभ्यःइदं॰।।१०।।चारुःकृपणकाशीकामोगंधर्वस्तस्याधयोप्सरसःशोच
यंतीर्नामस॰स्वाहा।।चारवेकृपणकाशिनेकामायगंधर्वायइदं॰।।ताभ्यः
स्वाहा।।आधिभ्योप्सरोभ्यःशोचयंतीभ्यःइदं॰।।११।।सनोभुवनस्यपतेय
स्यतउपरिगृहाइहच।।उरुब्रह्मणेस्मैक्षत्रायमहिशर्मयच्छस्वाहा।।[illegible]

सनो॰ वनस्पतये ब्रह्मण इदं॰ ॥१२॥ प्रजापते नत्वदेता॰न्यो णा॰स्वाहा ॥ प्रजापतये
॥७॥ इदं॰ ॥१३॥ भुः स्वाहा ॥ अग्नये इदं॰ ॥ भुवः स्वाहा ॥ वायव इदं॰ ॥ सुवः स्वाहा ॥ सूर्याय
इदं॰ ॥ भुर्भुवः सुवः स्वाहा ॥ प्रजापतय इदं॰ ॥ यदस्य कर्मणो त्यरीरिचं यद्वान्यूनमि
हाकरं ॥ अग्निष्टत्स्विष्टकृद्विद्वान्सर्वं स्विष्टं॰ सुहुतं करोतु स्वाहा ॥ अग्नये स्वि
ष्टकृत इदं॰ ॥१४॥ अत्राषाढ्यत्र न पार्यायविभागो भुवनस्य पतय इति पर्य्याया
णां समाप्तिः ना भ्यः स्वाहेत्युत्तरान्तिम सूत्रविरोधात् सर्वत्र न मम इदं॰ ब्रह्म
त्रं पातु नाइदे ब्रह्मक्षत्रे पान्तु ता स्मै स्वाहेत्य नुषंगस्ता भ्यः स्वाहेत्यन्वानेयालुस
हुलौ मंत्रौ हुत्वा च ॥ दर्व्यां परिधीनक्तावेनपश्चिमतौ दवे निधाय तस्यचोत्तरतो द्वि
तीय दर्वी बर्हिरादाय ॥ तदग्र दर्व्याम क्त्वा समूलं बर्हिर्मध्यं द्वितीयदर्व्यां मूलं तृत्ती
दक्षिणं पाणिम्यध्य कुर्याद्विवात्रिस्त्व ग्रमपदाय ॥ दक्षिणोत्तराभ्यां बर्हिर्दर्व्यां ॥७॥
प्रतिष्ठाप्य ॥ सव्यं करमपास्य नीचहस्तेन बर्हिरग्र मग्नौ प्रहृत्यन्यच॰ हस्तं प

यावद्यंजलिनाग्निरुक्षिप्तंसर्वंबर्हिप्रस्यपास्त एगमपिप्रहरति ।। त्रिरंगुल्यानिदिश्य ।। आग्नमभिमं
त्र्य ।। भूमिमुपस्पृशेत् ।। मध्यमंपरिधिंप्रहृत्यैतरोप्रहरंनुतरार्धस्याग्राग्नमंगगारेषूपोहति ।। परिधी
नभिमंत्र्याधारसंमिधौप्रहृत्य अङ्गुष्ठाच्छ्रुवेन्निधाय ।। विश्वान्देवानुदिश्य सं स्रावेण जुहोति ।।
विश्वेभ्यो देवेभ्यस्वाहा ।। विश्वेभ्यो देवेभ्यः संस्रावभागेभ्यः इदं ।। अस्मिन्प्रकृतेकर्मणि
ज्ञानाज्ञानिकृतदोषनिर्हरणार्थमनाज्ञातं पुरुषसंमितो यत्पाकत्रेति कर्मान्तरेलकर्मणिपर्या
सप्रायश्चित्तार्थं त्वंनोअग्नेसत्वंनोअग्नेइतिस्वरक्षरपदवर्णविलतलोपप्रायश्चित्तार्थमाभिर्गीर्भि
रितिवाङ्गियमलोपप्रायश्चित्तार्थंमिदंविष्णुस्त्रेधाचक्रमितिसर्वेपिघातप्रायश्चित्तार्थंपु
नस्त्वादित्याइतित्र्यऋचिक्ष्माद्यप्रायश्चित्तार्थंयद्विद्वांसइतिसमस्तदोषभयाद्युपद्रव
निर्हरणार्थंत्वमग्नेअयास्ययन्तद्रस्यास्तिदागकणानोनाजातवेदः सदितिसर्वप्राय
श्चित्तार्थंभुर्भुवःसुवरित्येतैर्मंत्रैराज्याहुतिस्रुवेणहोष्यामि ।। ६ ।। अनाज्ञातंयदाज्ञातं यज्ञस्यक्रि
तेमिथु ।। अग्नेतदस्यकल्पयत्वंहिवेत्थयथातथं स्वाहा ।। अग्नयेइदं ।। १ ।। पुरुषसंमितो
यज्ञोयज्ञः पुरुषसंमितः अग्नेतदस्यकल्पय० तथं स्वाहा ।। अग्नयेइदं ।। २ ।। यत्पाक

॥८॥ त्रामनसादीनदक्षानयज्ञस्यमंन्वतेमर्त्यासः॥ अग्निष्ट्धोताक्रतुविद्विजा
नंयजिष्ठोदेवाँ२ ऋतुशोयजातिस्वाहा॥ अग्नयेइदं॥ ३॥ त्वंनोअग्नेवरुण
स्यविद्वांदेवस्यहेडोवयाससीष्ठाः॥ यजिष्ठोवंह्नितमः शोशुचानोविश्वा
द्वेषाँ२सिप्रमुमुध्यस्मत्‌॥ स्वाहा॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं॥ सत्वंन्नो
अग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोअस्याउषसोव्युष्टौ॥ अवयक्ष्मनोवरुणँ२र
राणोवीहिमृडीकँ२सुहवोनएधिस्वाहा॥ अग्निवरुणाभ्यांइदं॥ त्वंनो
अग्नेअयास्ययासंन्मनसाहितः॥ अयासंन्हव्यमोहिषेयानोधेहिभे
षजं२स्वाहा॥ अग्नयेइदं॥ ६॥ प्रजापतेनत्वदेता॰न्यीणा२स्वाहा॥ प्रजापतय
इदं॥ ७॥ आशिर्गीभिर्यदतोनवनमाप्यायमहरिवोवर्धमानः॥ यदास्तोत
भ्योमहिगोत्राकुजासिभुयिष्ठभाजोअधतेस्यामस्वाहा॥ इन्द्रायहरिवतइ ॥८॥

दं०॥८॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधानिदधेपदं॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा॥ श्री
विष्णवइदं०॥९॥ त्रियंबकं आमहे सुगंधिंपुष्टिवर्धनं॥ उर्वारुकमिवबंधना
न्मृत्योर्मुक्षिय्यमामृतात्स्वाहा॥ त्रियंबकायदं०॥१०॥ पुनस्त्वादित्यारुद्रावं
सवः समिंधतांपुनर्ब्रह्मणोवसुनीथयज्ञैः॥ घृतेनत्वंतन्वंवर्धयस्वस
त्यासंतुयजमानस्यकामास्वाहा॥ अग्नयेसुनीथायेदं०॥११॥ यद्विद्वाꣳ
सोयदविद्वाꣳसोमुग्धाः कुर्वंतिचिज्जः॥ अग्निर्मातस्मादेनसः श्रद्धादेवी
चमुंचतुꣳस्वाहा॥ अग्नयेश्रद्धादेव्याइदं०॥१२॥ अस्कांद्यौः पृथिवीं॥ अ
स्कान्नृषभोयुवागाः॥ स्कंन्नेमाविश्वाभुवनास्कन्नोयज्ञः प्रजनयतु॥ अस्का
नजनिप्राजनिअस्कंन्नाज्जायतेवृषा॥ स्कंन्नात्प्रजनिषीमहिस्वाहा॥ ॥

।

॥ ९ ॥ स्कंन्नादिभ्योदेवताभ्यइदं॥१३॥यंम्नआत्मनोमिंदाभूदग्निस्तत्सुनरा
हाजातवेदाविचर्षणिःस्वाहा॥मिंदादिभ्योदेवताभ्यइदं॥१४॥यतइंद्र
भयामहेततोनोअभयंकृधिमघवंछग्धितवत्तन्नऊतयेविद्विषोविम्र
धोजहिस्वाहा॥इंद्रायमघवतइदं॥१५॥स्वस्तिदाविशस्पतिर्वृत्रहा
विम्रधोवशी॥वृषेंद्रःपुरएतुनःस्वस्तिदाअभयंकरस्वाहा॥इंद्राया
भयंकरायेदं॥१६॥गणानांत्वागणपतिꣳहवामहेकविंकवीनामुपम
श्रवस्तमं॥ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसा
दनꣳस्वाहा॥गणाधिपतयइदं॥१७॥जातवेदसेसुनवामसोममरातीय
यतोनिदहातिवेदः॥सनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वानावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः॥९
स्वाहा॥जातवेदसइदं॥१८॥ब्रंह्मप्रतिष्ठामनसोब्रह्मवाचोब्रंह्मयज्ञा

नाऽहविषामाज्यस्य ॥ अतिरिक्तंकर्मणोयच्चहीनंयज्ञःपर्वणिप्र ॥ तिरंन्ने
तिकल्पयंत्स्वाहा ॥ कृताकुरेतुदेवांत्स्वाहा ॥ ब्रह्मणेइदं० ॥ १९ ॥ आश्राविलमत्या
श्राविलंवषट्कृतमस्यन्नृत्तंचयज्ञे ॥ आरतिरिक्तं० ॥ देवांत्स्वाहा ॥ ब्रह्मणेइदं० ॥ २० ॥
यद्वोदेवातिपादयानिवाचाचित्प्रयतंदेवहेडनं ॥ अरायोअस्माँऽअभिदुच्छुनाय
तेन्यत्रास्मिंन्मरुतस्तंनिधेतनस्वाहा ॥ अग्नीमरुद्भ्यःइदं० ॥ २१ ॥ भूर्भुवःस्व
स्वाहा ॥ प्रजापतयइदं० ॥ २२ ॥ अदितेन्वमँऽस्थाः ॥ पूर्ववदुत्तरंपरिषिच्य ॥ अपरे
णाग्निंप्रणीताआसाद्यापआनीयतूष्णींऽहस्तेनप्रागादिपंचदिक्षुत्क्षिच्य ॥
शिरसिमार्जइत्वापालियांजलोभूशेषंनिनीयब्रह्मणेदक्षिणांदत्वापरिस्त
रणमुत्तरेविसृजेत् ॥ छ ॥ अग्निमुखप्रयोगंसमाप्तः ॥ सरबंधप्रयोगः ॥

प्राणानायम्य॥ तत्कर्मांगभूतं सरबंधं करिष्ये इति संकल्प्य॥ कांस्यपात्रे तंडुला
निक्षिप्य॥ तंडुलोपरि द्वादशांगुलायामात्रिवृत्कृतकार्पाससूत्रद्वयेन संयुक्तं कं
॥१०॥ बलसूत्रद्वयं पुष्पाणि फलानि अग्निहोत्रस्य रक्षां हरिद्रां च निक्षिप्य॥ तत्पात्रं स्ववर
स्य पुरतो निधाय॥ चषकाख्यां सब्रह्मकूर्चं गव्यं हरिद्रादिमंगलद्रव्याण्यादायापो हि
ष्ठेति तिसृभिर्हिरण्यवर्णा इति तिसृभिः॥ पवमानः सुवर्जन इत्यनुवाकेन विष्णो
नुकमित्यनुवाकं शेषेण रक्षोहणं वलगहनमित्यादि प्रकृतिः सामान्यं तेनानुवाकेन॥ वा
महाँ इन्द्रो वज्रबाहुरित्याद्यापाप्मानमित्यंतेनानुवाकेन सोमा इन्द्र इत्यनुवाकेनाग्नि
रायुंषि पवस इति पंचभिः श्वेतो प्रोक्ष्य॥ समाहितं ततं तुनं गुष्ठापकनिष्ठिका भ्यां पात्रस्थ
हरिद्रया भस्मना वा त्र्यंबकमंत्रेण मंत्रावृत्त्या त्रिरुन्मृज्य ततो वरस्य दक्षिणहस्तेन मुष्टि ॥१
मा पात्रस्थ तंडुलासंगृह्य मुष्टिं पात्रमेव कृत्वा॥ तटस्थ ब्राह्मणेन वा॥ विश्वेतालेस

वनेषुप्रवाच्यायास्वकर्थम घवंमिद्दमुच्यते॥पारावतंयपुरूसंभुतकःस्वपार्श्वणेज्ञरभाय
ऋषिबंधवे॥इत्यस्यादक्षिणेकरेकंकणंसार्द्ध कंबंधये॥वीन धागहीततंडुलेपात्र
स्यवामाकरे॥ब्रह्मसामक्षत्रमद्धधवाशियंत्रिष्टुभौजः शुभितमुग्रवीरं॥इन्द्रसोमे
नपंचदशेनमध्यामिदेवातेनसगरेणरक्षतिकंकणंबध्वाभयत्रयंथेकपरिलला
टेस्वतारक्षांविनिक्षिपेत्सतुष्यांमिशिमेदृनिवादृस्नानिंत्यासंपर्वबल्लत्वा॥कंक
तेनकंकलोद्योमलीनकंकलः॥द्वाविंतिपुषीइति स्याअदृष्टाअलिप्सेताइति
मंत्रेणकंकणंमोनयांस्यघरक्षांलुनकदाचन॥मेरक्षास्थिराकृत्वादेवचं
गछकंकणेति॥पुराणंच॥देवसंनिधोमोनयेपदुपायनेतुब्रह्मसोम
येतिबंधयेत्तुयोमिवमोवर्षादिनरकमिममपरेसोनमोक्तोन॥श्राध
इतिसरबंधनसमाप्तः॥ ॥अथगर्भाधानंकेतुस्नानायांस्त्रीया

शुभेहनिमंगलस्नातौभुक्त्वा ॥ रात्रौपुंण्याहंवाचइत्वा ॥ पत्नीदक्षिणतउ
॥११॥ पवेश्यस्वयमुत्तरतआसीनःप्राणानायम्य ॥ ममधर्मपत्न्याःगर्भा
धानंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ विष्णुर्योनिंकल्पयतुत्वष्टारूपाणिपिंशतु ॥
आसिंचतुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुते ॥ गर्भंधेहिसिनीवालिगर्भं
धेहिसरस्वति ॥ गर्भंतेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा ॥ हिरण्य
यीअरणीयन्निर्मंथतोअश्विना ॥ तंतेगर्भंहवामहेदशमेमासि
सूतवे ॥ यथेयंपृथिवीमहीतिष्ठतीगर्भमादधे ॥ एवंत्वंगर्भमाध
त्स्वदशमेमासिसूतवे ॥ यथापृथिव्याअग्निगर्भाद्यौर्यथेंद्रेणगर्भि
णी ॥ वायुर्यथादिशांगर्भएवंगर्भंदधातुते ॥ विष्णोश्रेष्ठेनरूपेणास्यां ॥११॥
नार्यांगवीन्यांपुमांसंगर्भमाधेहिदशमेमासूतवे ॥ नेजमेषपरापत

स पुत्रः पुनरापतन् ॥ अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमाधेहि यः पुमान् ॥ यस्य योनिं प्रति
रेतो गृह्णामि पुमान्पुत्रो धीयतां गर्भे अंतः । तं माता दशमासो बिभर्ति स जायतां
वीरतमस्स्वानां ॥ आ ते गर्भो योनिमेतु पुमान्बाण इवेषुधिं ॥ आ वीरो जायतां
पुत्रस्ते दशमास्यः ॥ करोमि ते प्राजापत्यमा गर्भो योनिमेतु ते ॥ अनूनः पूर्णो
जायतामश्लोणो पिशाचधीतः ॥ पुमांस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायतां ॥ या
नि भद्राणि बीजान्वृषभा दिनयंतु नौ ॥ तानि भद्राणि बीजान्वृषभा दिनयंतु नः ॥
तैस्त्वं पुत्रान्विंदस्व सा प्रसूर्धेनुका भव ॥ कामः समृध्यतामह्य मपराजितमे
व मे यं कामं कामये देव तन्मे वायो समर्धय ॥ पत्नीमभिमंत्रय ॥ सज्जो गांक
त्वा ॥ इति गर्भाधानसूक्तं समाप्तं ॥ ॥ ॥ परेद्युराभ्युदैकं कारिष्ये इति संक
ल्प्य ॥ ॥ अत्र देवताः ॥ नांदीप्रपितामही पितामही मातरः ॥ काश्यपगोत्राः ना

दीमुखाः।।उभाभ्यांनांदीप्रपितामहप्रपितामहपितरः।।काश्यपगोत्राः।।नांदी
।।१२।। मुखाः।।उभाभ्यांनांदीसपत्नीकामातामहमातुःपितामहमातुःप्रपितामहाः।।
भारद्वाजगोत्राः।।नांदीमुखाः।।उभाभ्यांसत्यवसुसंज्ञिकाविश्वेदेवाः।।प्रसिद्ध
मन्नंअघमोद्युष्य।।देवतामोदनार्थंऋद्धाहवावन्नंचकरिष्ये।।इतिसंकल्प्य।।
इडादेवहुर्मनुर्यज्ञनिर्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषद्विश्वेदेवाःसूक्तवाचः
पृथिविमातर्मामाहिंसीर्मधुमनिष्येमधुजनिष्येमधुवक्ष्यामिमधुवदिष्यामि
मधुमतिदेवेभ्योवाचमुद्यासंशुश्रुषेण्यांमनुष्येभ्यस्तंमादेवाअवंतुशोभा ।।१२।।
येपितरोनुमदंतु।।१०।।।।अथपुष्पसुवनं।। ।।यन्नेगर्भेकुपर्वेचिदुराभ्युदयकं।।
कृत्वा।।परद्युर्दंपतिमंगलस्नातौशुचौपासनांकृत्वापाणिदक्षिणेतलुपविश्य।।

च्य यमुनरत आसीनः ॥ प्राणानायम्य ॥ मम धर्मपत्न्याः प्रथमगर्भसंस्कारद्वारा स
र्वगर्भसंस्कारार्थं पुंसवनं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ दंपती कंकणद्वयं धारयेतां ॥ वि
धिवदौपासनाग्निप्रतिष्ठापनादि पात्रप्रयोगांते प्राच्यादुदीच्यावा फलसहितव
टशाखां दृषत्पुत्रद्वयं नूतनवस्त्रं च पात्रोत्तरतः संस्थाप्य युज्य ॥ पवित्रकरणाद्याज्य
भागांतेऽन्वाधाया पुंस्क वाज्यमादाय ॥ धाता ददातु नो रयिमीशानो जगा
तस्पतिः ॥ स नः पूर्णेन वावनत् स्वाहा ॥ धात्र इदं ॥१॥ धाता प्रजाया उत राय
ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ॥ धाता पुत्रं यजमानाय दाता तस्मा उ हव्यं घृ
तवद्विधेम स्वाहा ॥ धात्र इदं ॥२॥ धाता ददातु नो नायं प्राचीं जीवातुमक्षितां ॥ वयं दे
वस्य धीमहि सुमतिं सत्यराधसः स्वाहा ॥ धात्र इदं ॥३॥ धाता ददातु दाशुषे वसू
नि प्रजाकामाय मीढुषे दुरोणे ॥ तस्मै देवा अमृता संव्ययंतां विश्वेदेवासो अदितिः

सजोषाः स्वाहा ॥ धात्रे इदं ॥४॥ यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो मर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ॥
॥१२॥ जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्यां स्वाहा ॥ अग्नये जातवेद
से इदं ॥५॥ यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनं ॥ अश्विनं स पुत्रिणं
वीरवंतं गोमंतं रयिं नशते स्वस्ति स्वाहा ॥ अग्नये जातवेदसे इदं ॥६॥ त्वे सु पुत्र श
वसो वृत्रन् कामकातयः ॥ न त्वामिंद्राति रिच्यते स्वाहा ॥ इंद्राय इदं ॥७॥ उक्थ उक्थे सोम
इंद्रं ममाद नीथे नीथे मघवानं सुतासः ॥ यदीं सबाधः पितरं न पुत्राः समानद
क्षा अवसा हवंते स्वाहा ॥ इंद्राय इदं ॥८॥ प्रतिमंत्रं मंत्रावाज्याहुतीः कृत्वा पारसमि
धामिध्मसंनहनं वाग्नौ प्रहृत्य ॥ स्विष्टकृदादि पंचाशदुपहोमान् कृत्वा ॥ बर्हिः स ॥१३॥
मंजनं वर्ज्यमिध्ममपरिधि प्रहृत्येत्यादि बंधन विसर्जनांतं नुद्धृत्य जसाकमार्या
दृष्टपुत्राणश्च ॥ पिण्डदत्वा ॥ वस्त्रे ॥ परिप्लाव्यापरेणाग्निं प्राक् प्राक्शिरा समुत्ता

नाम्न ध्वर्मुरंवीनिपस्य॥पुंꣳसवनंनमसि॥इतियजुषांगुष्टेनदक्षिणेनासीकास्विडर
संनिनयतिसतिमाग॥नाद्भिरस्याशिषोवान्वइत्याबाह्म॥गान्माजयेपुंꣳसवनंकालाति
पतिश्चेत्सीमंतकालेप्राप्तेत्रयोदशहोमंꣳहुत्वा॥सीमंतोनंतरंपुंꣳसवनंकुर्यात॥
११॥ ॥पुंꣳसवनंसमाप्तम्॥अथसीमंतउच्यते॥सीमंतोनयनंप्रथमगर्भेच
थेमासिषष्ठाष्टमेवाशुभेहनिपूर्वेद्युराभ्युदयिकंकृत्वा॥अपरेद्युर्दंपतीमंगल
स्नातौकृतौपासनंकृत्वा॥पत्नीदक्षिणतउपवेश्यस्वयमुत्तरतआसीनःप्राणा
नायम्य॥ममधर्मपत्न्याःप्रथमगर्भसंस्कारद्वारासर्वगर्भसंस्कारार्थंसीमं
तोन्नयंकरिष्यइतिसंकल्प्य॥दंपतीकंकणादृयंधारयेतेयातांविधिवदौपासना
ग्निंप्रतिष्ठापनादिपात्रप्रयोगांते॥विरूपयवमालिकांशल्लकीमौदुंबरशाखांद
र्भपुंजीकाꣳश्चप्रयुज्य॥पवित्रकरणाद्याज्यभागांतेन्वारब्धायाꣳस्कंवाऽयमादो

यधानाय्यदाविति चतसृभिः पत्नीं हृदाकीर्णे तिच तसृभिः प्रतिमंत्रमष्टावाज्याहुतीर्ज्ञाती
॥२४॥ हुत्वा पालाशसमिधामिध्मसंनहनं वाग्नौ प्रहत्य चित्तं चेत्यष्टौ पंचाशदुपहोमान्हुत्वा
बर्हिःसमंजनं वर्जं शम्याः परिध्यर्थे स्मिन्नाकूलेकमणिस्यादि ब्रह्मविसर्जनांते
परेणाग्निं प्राचीमुपवेश्य त्रेण्यशलल्यास्त्रिभिर्दर्भपिंजूलैः शैबरशाखया च॥ भूर्भु
वः सुवः॥ राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना॥ सीव्यत्व
पः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यं॥ यास्ते राके सुमतयः सुपेश
सो याभिर्ददासि दाशुषे वसूनि॥ ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपोषं सुभगे
रराणा॥ नौर्ध्वं नाभिप्रदेशमारभ्योर्ध्वं शिरसः केशसीमंतरेखां नमूर्ध्वमुन्नीय॥
त्रेण्यादीन्प्रतीचीनं निरस्याप उपस्पृश्य॥ गायतेति वीणागाथिनौ शंशास्ति॥ ॥२४॥

तौगायकौ ॥ सोमएवनोराजेत्या इमाब्राह्मणीःप्रजा ॥ विवृत्तवक्त्रआसीनास्तीरेण
तुंगभद्रेनव ॥ इत्यसोस्थानेसमीपनदीनिर्देशीकुर्यात् ॥ पलिकदेविरूढयवमा
लिकानिधाय ॥ वचंयच्छत्यानक्षत्रोदयात्उदितेषुनक्षत्रेषुप्राचीमुदीचींवा
दिशामुपनिष्क्रम्य ॥ वत्समन्वारभ्य ॥ भूर्भुवःसुवःइतिवाचंविसृजेत् ॥
॥ इतिसीमंतसमाप्तः ॥ ॥ ६ ॥ अथजातकर्मउच्यते ॥ कुमारेजातेसति ॥
कुमारेणसह ॥ मातापितरौदक्षिणोत्तरावुपविश्यतः ॥ पुण्याहंवाचयित्वा ॥ प्रा
णानायम्य ॥ पुत्रस्यजातकर्मकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ दिवस्परिप्रथमंज
ज्ञे अग्निरस्माद्द्वितीयंपरिजातवेदाः ॥ १० ॥ सूक्ता ॥ दसनुवाकेनाश्मुपस्पृश्य ॥
॥ १३ ॥ अस्मिन्नहंसहस्रंपुष्याम्येधमानःस्वेवशे ॥ मज्जपाकुमारंपितुःस्वी
कउपवेश्य ॥ अंगादंगात्संभवसिहृदयादधिजायसे ॥ आत्मावैपुत्रनामासिसंजी

नशरदः शतं ॥ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तृतं भव ॥ पशूनां त्वा हिंकारेणाभिजिघ्रा
मि कार्त्तिका ॥ दा स्यां कुमारम अभिमंत्र अंगादंगात्संभवसि हृदयादधिजायसे ॥
॥१५॥ आत्मा वै पुत्रनामासि स जीव शरदः शतं ॥ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तृतं भव ॥
पशूनां त्वा हिंकारेणाभिजिघ्रामि कार्त्तिका ॥ दक्षिणा कर्णे जपं पंचदश त्व ॥ कार्त्तिका ॥
रोहिणी ॥ मार्गशीर्षा ॥ आर्द्रका ॥ पुनर्वसू ॥ पौष ॥ आश्लेष ॥ माघ ॥ फाल्गुण ॥
उत्तरा ॥ हस्त चैत्रः ॥ स्वाति ॥ वैशाखा ॥ अनुराधा ॥ ज्येष्ठ मूलक ॥ आषाढ ॥ आषाढ ॥
श्रावण ॥ श्रविष्ठ ॥ शतभिषज ॥ प्रोष्ठपद ॥ रैवती ॥ आश्वयुज ॥ अपभरण ॥
अश्मा भवेति मंत्रस्यासौ स्थाने कुमारस्य जन्मनक्षत्रनाम संबुध्यापाण्यभिमर्द
शेत ॥ मेधां ते देवः सविता मेधां देवी सरस्वती मेधां ते अश्विनौ देवावाधत्तां पुष्कर ॥१५॥
स्रजा ॥ त्वयि मेधा त्वयि प्रजा त्वयि यज्ञः ससृजो दधात त्वयि मेधा त्वयि प्रजा त्व

यीडझ्रंझ्यंदधातुत्वयिमे यात्वापिप्रजांवायिसूर्या श्नाजोद धातु ॥ दर्भेणाहिरण्यानिष्टवंध्य
बध्नातेन घृतयुक्तमधुकुमारंसकृत्प्राशइत्वा ॥ क्षेत्रीयैत्वानिर्ऋत्यैत्वाद्रुहोमुंचामि
वरुणस्यपाशात् ॥ अनागसंब्रह्मणेत्वाकरोमिशिवेतेद्यावापृथिवीउभेइमे ॥ शंतेअ
ग्निःसहाद्भिरस्तुशंद्यावापृथिवीसहौषधीभिः ॥ शंमंतरिक्षंसहवातेनतेशंतेचत
स्रःप्रदिशोभवंतु ॥ यादेवीश्चतस्रःप्रदिशोवातपत्नीरभिसूर्योविचष्टे ॥ तासांत्वाज
रसआदधामिप्रयक्ष्मएतुनिर्ऋतिंपराचैः ॥ अमोचियक्ष्मादुरितादवार्यैद्रुहःपा
शान्निर्ऋत्यैचोदमोचि ॥ अहाअवार्तिमविदत्स्योनमप्यभद्रस्यसुकृतस्यलोके ॥ सू
र्यमृतंतमसोग्राह्यायद्देवाअमुंचन्नसृजन्व्येनसः ॥ एवमहमिमंक्षेत्रियाज्जामि
शंसाद्द्रुहोमुंचामिवरुणस्यपाशात् ॥ पंचभिः कुमारंदधिमिश्रामाज्यंकांस्य

पात्रेणसकृपाराइत्वा॥अद्भिःशेषमुंसस्तन्यगोष्ठेनिनयेत्॥१४॥॥मातेकुमार
एस्स्नोवधीन्माधेनुरित्यासावारिति॥प्रियाधनस्यभूयाएधमानास्वेगृहे॥कुमा
॥१६॥ रंमातुरंकआधाय॥अयंकुमारोजराधयतुदीर्घमायुः॥यस्मैत्वंस्तनंप्रप्यायायु
र्वर्चोयशोबलं॥कुमारंमातुर्दक्षिणंस्तनंप्रतिधाप्य॥यद्भूमेर्हृदयंदिविचंद्र
मसिश्रितं॥तदुर्विपश्यंमाहंपौत्रमघंरुदं॥यत्तेसुशीमेहृदयंवेदाहंतत्प्रजापतौ॥
वेदामनस्यतेवयंमाहंपौत्रमघंरुदं॥दक्षिणांकुमारंमातामूपावेश्य॥नामयति
नरुदतियत्रवयंवदामसि॥यत्रचाभिमृशामसि॥यं त्रुषातत्रसो॥विष्णुपस्थउच्य॥
आपःसुप्तेषुजाग्रतरक्षांसिनिरतोनुदध्वं॥शिरःसमीपकुंभंधाय॥१५॥तत्र
विधिवदीग्निप्रतिष्ठाप्य॥ग्निमिध्मापरिसमूह्य॥पर्युक्ष्यालंकृत्यापरिस्तीर्यपरि॥१६॥
सर्षपान्फलीकरणमिश्रानंजलिना॥सकृत्तीदायायंकलिमष्टेस्वेवाहुतीस्त्रिष्ट

जुहोति प्रतिमंत्रमंडलेन ॥ त्रिहोमः प्रतिमंत्रं स्वाहाकारान्तुहोति: सकृन्मंत्रपाठः अ
यं कलिं पतयंत ॐ ध्यानमिवादस्य ॥ अज्ञावासिनामिव मरुतः पर्याधः ॐ स्वाहा म
रुद्भ्य इदं ॥ स्वाहा मरुद्भ्य इदं ॥ स्वाहा ॥ मरुद्भ्य इदं ॥ ३ ॥ डाडोरथशीडकैरौल
खलः ॥ यकेनानश्यतादित स्वाहा ॥ मरुद्भ्य: इदं ॥ २ ॥ स्वाहा ॥ मरुद्भ्य: इदं ॥ स्वाहा ॥
मरुद्भ्य: इदं ॥ ३ ॥ कौडानी: स्थलीमिनी: खजापोजोपकाडानी ॥ अपेतनश्यता
स्वाहा ॥ मरुद्भ्य: इदं ॥ स्वाहा ॥ मरुद्भ्य: इदं ॥ स्वाहा मरुद्भ्य: इदं ॥ २ ॥ मिश्रवाससः
कोबीरकार क्षोराडेनप्रेषिता: याम ॐ सजानयोगच्छोतीछं नोपालितारुताः स्वाहा ॥ म
रुद्भ्य: इदं ॥ स्वाहा ॥ मरुद्भ्य: इदं ॥ स्वाहा ॥ मरुद्भ्य: इदं ॥ ४ ॥ ३ ॥ एतानद्यतैतमूगही
तेसियं ब्रह्मणः स्थुनः ॥ तानग्नि: पर्यसदता ॥ निंद्र: सत्वबृहस्पति: ॥ तानहंवेदब्राह्म
ण: प्रमशोत: कृदंता ॥ चिकेडान्तवनस्तना स्वाहा ॥ मरुद्भ्य: इदं ॥ स्वाहा ॥ मरुद्भ्य:

॥१७॥ इदं॥ स्वाहा॥ मरुद्भ्यः इदं॥ ५॥ ३॥ नक्तं चारिणः उरस्पेशां छूलहस्तान्कपालपानु॥ पूर्वेए
पांपितेस्कंधेश्राग्यंकर्णकः॥ मानाङ्घंन्यासर्पीतिग्रामेभियुरीमघंतीस्वाहा॥
मरुद्भ्यः इदं स्वाहा॥ मरुद्भ्यः इदं॥ स्वाहा॥ मरुद्भ्यः इदं॥ ६॥ ३॥ निशीथचारि
णीस्वसासंधिनाप्रेक्षितेकुलंयास्वपंतंबोधयति यस्यैविजातायनमः॥ जसां
तंतक्ष्मवर्मनिकोमानः हृदयग्यवरूल॥ अग्नेअक्षीनिर्दहस्वाहा॥ मरुद्भ्यः इदं॥
स्वाहा॥ मरुद्भ्याः इदं॥ स्वाहा॥ मरुद्भ्यः इदं॥ ७॥ प्रतिमंत्रमष्टावाज्या
हुतीस्त्वाहुत्वोत्तरं परिषिच्य॥ ततोहिरण्येनपक्षदयेकं कृत्वा तोम्पहत्या
लान्प्रविष्टेप्रविष्टएवं॥ तूष्णीमग्नौसर्षपान्फलीकर्णमिश्रान्नावपेती॥
सर्वं ज्ञास्येवं॥ सूतकनिर्गमपर्यंतंप्रतिदिनमयंकालिमित्यादिकुर्या॥१७॥

मू ॥१२॥ ॥इतिजातकर्मसमाप्तः॥ ॥अथनामकरणउच्यते॥ जन्माद्येकादशेहनिकुमा
रेणसहमातापितरौ दक्षिणोत्तराउपविशतः॥ ॥पुंण्याहंवाचइत्वा॥ प्राणानायंम्य॥
अस्यकुमारस्यनामकरणंकरिष्ये॥ इतिसंकल्प्य॥ पूर्वोक्तंनक्षत्रनामानंतरंकुमारो
मार्गशीर्षादि॥ यस्मिंन्मासिजातेतंन्मासनामपूर्वंदत्वा॥ पश्चाद्दिष्टना
मदद्यात्॥ कृष्णोनंतोच्युतःश्चक्रीवैकुंठोथजनार्दनः॥ उपेंद्रोयज्ञपुरु
वासुदेवःस्तथाहरिः॥ योगीशःपुंडरीकाक्षमासनामान्यनुक्रमात्॥
एतेषुनामस्वेकंनामदत्वातुमहेश्वरशर्मेन्॥ नामासीत्यादियथा
र्थमूहसमाक्षरं॥ पुंस्त्वोयुगाक्षरं॥ स्त्रियोनामपूर्वमस्यात्तोत्तरंविस
र्जनीयांतंघोषवदाद्यंतरंतस्थानामकुर्वीयातामाभ्यदेकंकुर्यात्पितासर्व

॥१८॥ द्याप्रवासादेत्य॥अंगादंगात्संभवसि हृदयादधिजायसे॥ वेदोवै पुत्रनामा
सीससजीवशरदःशतं॥ अस्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तृतंभव॥ पशूनांत्वा
हिंकारेणाभिजिघ्रामि मम स्यौहेरम्भ मनु॥ द्वाभ्यां कुमारमभिमंत्र्य॥
अंगादंगात्संभवसि हृदयादधि जायसे॥ वेदोवै पुत्रनामा॥ सि सजीवश
रदःशतं॥ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तृतं भव॥ पशुनांत्वा हिंकारेण॥
भिजिघ्रामि महेश्वर शर्मन्॥ मूर्धान्यवघ्राय च॥ अग्निरायुष्मान्स वन
स्पतिरायुष्मांतेन त्वायुषायुष्मंतं करोमि॥ सोम आयुष्मान्स ओष
धीभिरायुष्मांतेन त्वायुषायुष्मंतं करोमि॥ यज्ञ आयुष्मान्स दक्षि
णाभिरायुष्मांतेन त्वायुषायुष्मंतं करोमि॥ ब्रह्मायुष्मत ब्राह्मणैरा
॥१८॥

यक्ष्मंतेनत्वायक्षायक्ष्मंतंकरोमि॥देवाआयक्ष्मंतःस्तेमलेनायक्ष्मंतः
स्तेनत्वायक्षायक्ष्मंतंकरोमि॥पंचमंत्रान्कुमारस्यदक्षिणेजपेत्॥स
र्वस्मादात्मनःसंभूतासिसाजीवशरदःशतं॥कुमारमभिमं
त्रयेत्॥॥इतिनामकरणसमाप्तः॥ ॥ ॥॥अथान्नप्राशनं॥जन्म
नोधिषष्ठेमासिपूर्वेद्युराभ्यदैकंकृत्वापरेद्युःपुण्याहंवाचइत्वा॥कुमारं
दक्षिणतउपवेश्य॥स्वयमुत्तरतःआसीनःप्राणानायम्य॥इमंमहेश्व
रशर्माणंकुमारमन्नप्राशनेनकर्मणासंस्करिष्यइतिसंकल्प्य॥आभ्यदैकंकृत्वा॥कं
कणंबध्वा॥भूरपांत्वौषधीनांरसंप्राशयामि॥शिवास्तआपओषधयःसंत्वन
मीवास्तआपओषधयसंतु॥महेश्वरशर्मन्॥भुवोपांत्वौषधीनांरसंप्रा

॥१९॥ शयामिशिवास्तओषओषधयःसंत्वनमीवास्तआपओषधयःसंतुमहेभ्वरश्मे
न्॥स्वरपांत्वोषधीनाꣳरसंप्राशयामिशिवास्तआओषधयःसंत्वनमीवास्त
ओषधयःसंतुमहेभ्वरन्शमेन्र॥भूर्भुवःस्वरपांत्वोषधीनाꣳरसंप्राशम
यामिशिवास्तआपओषधयःसंत्वनमीवास्तओषधयःसंतुमहे
भ्वरशर्मेन्र॥ ॥ चतुःकुमारंदधिमधुघृतोदनानिसꣳसृज्य॥ ॥
सकृत्प्राशयेत्॥ ॥इतिअन्नप्राशनसमाप्तः॥ ॥अथपाहित्रयोदश
होमोवक्ष्यते॥ ॥गर्भाधानादिचौलादवींनेसꣳस्कारलोपेब्रह्मचा
रिणोगृहिणोवाव्रतलोपेसंध्यादिनित्यकर्मलोपे॥अवधाग्रसणेनवान्न
प्राशनेनच॥पाहित्रयोदशहोमंकुर्यात्तत्कर्मलोपप्रायश्चित्तार्थंपाहित्रयो
दशहोमंकरिष्ये॥ ॥इतिसंकल्प्य॥विधिवदग्निंप्रतिष्ठापनादिपात्रप ॥१९॥

योगकालेदर्व्याज्यस्थाल्यौप्रोक्षणस्रुवाविति॥ ॥चतुष्पात्रालिप्रपूर्ज्य॥
पवित्रकरणादिस्रुकुस्रुव संमार्जनोतेग्निंपरिषिच्य॥ ॥स्रुच्याज्यमादा
य॥ भूरग्नयेचपृथिव्येचमहतेचस्वाहा॥१ अग्नयेपृथिव्येमहतेइदं॥१॥
भुवोवायवेचांतरिक्षायचमहतेचःस्वाहा॥ वायवेअंतरिक्षायमहते
दं॥ २॥ स्रुवरादित्यायचदिवेचमहतेचस्वाहा॥आदित्यायदिवेमहतेदं॥
॥३॥भुर्भुवःस्रुवःश्चंद्रमसेचनक्षत्रेभ्यश्चदिग्भ्यश्चमहतेचस्वाहा॥चं
द्रमसेनक्षत्रेभ्योदिग्भ्योमहतेदं॥ ४॥पुनरूर्जास्वाहा॥अग्नयइदं॥स
हरय्या॰स्वाहा॥अग्नयइदं॥पाहिनोअग्नयेनसेस्वाहा॥पाहिनोअग्नएनस
इदं॥५॥पाहिनोविश्वधवेदसेस्वाहा॥पाहिनोविश्ववेदसेइदं॥६॥यज्ञंपाहि
विभावसोस्वाहा॥यज्ञेपाहिविभावसोइदं॥७॥सर्वंपाहिशतक्रतोस्वाहा॥

सर्वंपाहिशलकृतोइदं ॥८॥ पाहिनो अग्नएकया ॥ पाहुतद्वितीयया ॥ पाहूर्जीत
॥२०॥ तीयया ॥ पाहिगीर्भिश्चतसृभिर्वसो स्वाहा ॥ वसवेइदं ॥९॥ पुनरूर्जानिवर्तस्व
पुनरग्नइषायुषा ॥ पुनर्नः पाहिविश्वतः स्वाहा ॥ अग्नयेइदं ॥१०॥ सहरय्यानिवर्त
स्वाग्नेपिन्वस्वधारया ॥ विश्वाप्स्नया विश्वतस्परिस्वाहा अग्नयेइदं ॥११॥ पु
रग्नयेत्वेतिचतसृभिपुनरूर्जासहरय्येतिद्वाभ्यांमपाहिनोअग्नएनसइतिपंचा
भिपुरूर्जासहरय्येतिद्वाभ्यांप्रतिमंत्रंत्रयोदशाज्याहुतीर्हुत्वोत्तरंपरिषिच्यां
तरितानिकर्माणिकुर्यात् ॥ ॥पाहित्रयोदशाहोमंसमाप्तः ॥ ॥ ॥अथचौलं
॥ ॥जन्मनोधितृतीयेवर्षेपूर्वेद्युरभ्युदेकंकृत्वा ॥ परेद्युः पुण्याहंवाचयित्वा ॥
कुमारंदक्षिणतउपवेश्यस्वयमुत्तरतआसिनः प्राणानायम्य ॥ इमंमहेश्वर ॥१२०॥
र्माणांकुमारस्योल्लेनकर्मणासंस्करिष्यइतिसंकल्प्य ॥ कुमारस्यकंकणंबध्वा ॥

ब्राह्मणान्भोजइत्वा। कुमारंभोजइत्वा।। स्थंडिलोल्लेखनादिपात्रप्रयोगाले यवकुशशी
तोष्णमादकौदुंबरशाखांदर्भपुंजीलाननकुंकुघ्नलछ्रलल्यासीन्यात्रातरतः।। सव्
स्यकंअ्य।। पवित्रकरणाद्याज्यभागांतेन्वारब्धेकुमारेस्क्राप्यजमादाय।। धाताददाचि
तिचतस्रभिर्यस्त्वाहृदाकीरिणेतिचतस्रभिः।। प्रतिमंत्रमष्टावाज्याहुतीर्हुत्वापाक्ष
ंसखिभिर्घमिधमसंनहनंचाग्नेप्रहृत्य।। चित्तंचेत्यष्टपंचवारुणपहोमान्कृत्वाबर्हिः
समंजनवर्जंसंस्राव्याःपरिध्यर्धौसमन्वस्तेकर्मणाग्नेर्दक्षिणतोब्रह्मविसर्जनांतेपरेणा
ग्निंप्राचीमुपवेश्य।। त्रेण्याशलल्या त्रिभिर्दर्भपुंजीलैरौदुंबरशाखयायाम्य।। कु
मारस्यशिरःकेशांस्तूष्णीं विविधातत्वा।। २०।। उष्णेनवायउदकेनेधयदितिःकेशान्व
पतु।। यजुषापउष्णाःशीताःस्वानीय।। आपउंदंतुजीवसेदीर्घायुत्वायवर्चसे।।
ड्योक्चसूर्यंदृशे।। कुमारस्यशिरआर्द्रंकृत्वा।। ततस्त्रीदर्भान्पुंसादंतर्धाय।।
येनावपत्सविताक्षुरेणसोमस्यराज्ञोवरुणस्यविद्वान्।। तेनब्रह्माणोवपतेदमस्य।

॥२१॥ युष्मा अजरदष्टिर्यथासदयमसौ पुरस्तात्स्थिरः प्रवेपदुपस्थ्य कुमारस्य माता तदभावे ब्रह्मचा
रीवा यवसहितमनडुहच्छत्पिंडमाहृत्वा ॥ दक्षिणतस्थित्वा ॥ यक्षुरेणमन्त्रयेत्स्वसुपेशा
मावप्रावपसिकेशान् ॥ शुंधिशिरोमास्यायुः प्रमोषीः केशश्मश्रुः प्रथमवपने पंतमाचार्या
मनुमंत्रयते ॥ आचार्यास्तान्केशाच्छकृत्पिंडे निधाय ॥ पुनस्त्रिदर्भं दक्षिणगोधाय ॥
येनावपत्पूषाबृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्य वा आयुषे वपत् ॥ तेनास्यायुषे वपसो श्लोकायायस्वस्तये ॥
दक्षिणे केशान्वापदृत्वा ॥ अपउपस्पृश्य ॥ तान्केशाच्छकृत्पिंडे निधाय ॥ पुनस्त्रीदर्भा
न्पश्चादेतर्धाय ॥ येन भूयश्चरात्ययंज्योक्कुपस्याति सूर्यं ॥ तेनास्यायुषे वपसो श्लो
कायायस्वस्तये ॥ पश्चिमे केशान्वापदृत्वा अपउपस्पृश्य ॥ तान्केशाच्छकृत्पिंडे नि
धाय ॥ पुनस्त्रिदर्भानुत्तरतो धाय ॥ येन पूषा बृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्य वा आयुषे वपत् ॥
तेन ते वपामि ममदेह्यस्त्रशर्मन्नायुषा वर्चसा य यथा सुमना असः ॥ उत्तरे केशा
न्वापदृत्वापउपस्पृश्य ॥ तान्केशांच्छकृत्पिंडे निक्षिपेत ॥ ततो माता ब्रह्मचारी वा ॥
उद्धाय केशान्वरुणस्य राज्ञा बृहस्पतिः सविता सोमो अग्निः ॥ ते भ्यो निदानं बहु ॥२१॥

धानञ्चविंदन्नंतराद्यावापृथिवीअपः सुवः ।। केशसहितशकृत्पिंडमौदुंबरमूले
दर्भस्तंबवानिदध्यात ततः कुमारस्य शिरःप्रतिदिशं सिक्त्वा यथाऋषि शिखा
वास्थाप्य ।। शिखावर्जसर्वान्केशान्वापयित्वा ।। क्षुरं प्रक्षाल्य ।। गृहं स्थाप
यित्वा ।। तन्नात्रियाहं कर्मनिवृत्तिर्वरंददाति ।। ।। इति चौलं समाप्तः ।। ।।
अथोपनयनमुच्यते ।। ।। जन्मनोधिसप्तमे वर्षे पूर्वेद्युराभ्युदेकं कृत्वा ।। परे
द्युराचार्यमाणकौमंगलस्नातौ भूत्वा ।। पुंण्याहं वाचयित्वा । कृतशौचमाचा
दित ।। कौपीनं कुमारं दक्षिणत उपवेश्य ।। स्वयमुत्तरत आसीनः प्राणाना
यम्य ।। इमं महेश्वरशर्माणं कुमारमुपनेष्ये इति संकल्प्य ।। कुमारस्य कंकण
बध्वा ।। विधिवदग्निं प्रतिष्ठाप्य ।। आचार्यस्य च ।। कुमारस्य च ।। प्रत्ये
कं कलशत्रयं कुर्यादाभ्युदेकं कृत्वा ।। कर्मणः पुण्याहं वाचयेत् सोदकं कलशं तं
डुलतांबूलं युक्तं पात्रेणापिधायौषधीषु प्रतिष्ठाप्य ।। आचार्यः कर्मणः पुण्याहं वा

वायिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ कर्मणः पुण्याहं भवंतो ब्रुवंतु॥ ब्राह्मणान्प्रार्थयेदो कर्म
णः पुण्याहं कर्मणोस्तु॥ इति ब्रूयुः॥ एवं त्रिः॥ आचार्यः॥ यमुत्पन्नं नक्षत्रं॥ तद्धट्कुर्वउतो
पव्युषं॥ यदावैसूर्यउदेति॥ अथ नक्षत्रं नेति॥ यावतित त्रसूर्योगच्छेत्॥ यत्र जघ
न्यं पश्येत्॥ तावति कुर्वीत यत्कारी स्यात्॥ पुंण्याहं एवं कुरुते॥ जपि
त्वा॥ ॐ कर्मणे स्वस्तिं भवंतो ब्रुवंतु॥ ब्राह्मणान्प्रार्थयेत ततो ब्राह्म
णः॥ ॐ स्वस्ति कर्मणे अस्तु॥ इति ब्रूयुः॥ एवं त्रिः॥ आचार्यः॥
स्वस्तये वायुमुपब्रवामहै सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः॥ बृ
हस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तय आदित्यासो भवंतु नः॥ ज
पित्वा॥ ॐ कर्मणः ऋद्धिं भवंतो ब्रुवंतु॥ ब्राह्मणान्प्रार्थयेत ततो ॥२२॥

ब्राह्मणः ॥ ॐ कर्म ऋध्यतां ॥ इति ब्रूयुः ॥ एवं त्रिः ॥ आचार्यः ॥ ऋध्यास्म
हव्यैर्नमसोपसद्य ॥ मित्रं देवं मित्रधेयं नो अस्तु ॥ अनूराधान्हविषा व
र्धयीत ॥ ९ शतं जीवेम शरदः सवीराः ॥ त्रीणि त्री णि वै देवानाम् धानि ॥ त्री
णि छंदांसि त्रीणि सवनानि ॥ त्रय इमे लोकाः ॥ ऋध्याम वलद्वीर्येषु लो
केषु प्रतितिष्ठंति ॥ इति जपित्वा ॥ मुखसमंकलशमुधृत्य ॥ कुमारस्यांज
लौ स्वस्ति पुण्याहसम्रृधिरस्तु ॥ वर्षशतं पूर्णमस्तु ॥ गोत्राभिवृधिर
स्तु ॥ शांतिः पुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु ॥ शिवं शिवमस्तु ॥ पुनरपि गोब्राह्म
णेभ्यः शुभं भवतु ॥ ॥ इति निनयेद्यत्र यत्र शेषा वाच्यं तत्र वाच्यं तत्र वाच्यं तत्कलं ॥
तत्र कर्मणः पुण्याहमेव ॥ २२ ॥ कुमारस्य त्रिः सत्त्वं प्रक्षिप्याचम्य ॥ यज्ञो

पवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्यसहजंपुरस्तात्।।आयुष्यमग्रियंप्रतिमुंचशुभ्रं
यज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजः।।कुमारंवाचयित्वा।।तस्ययज्ञोपवीतं
प्रक्षिप्य।।पुनराचम्य।।ब्राह्मणान्भोजयित्वा धृतयज्ञोपवीतकं।।
सप्राणाहुतिमौनंचगुरुर्माणवकमाशयेदिति।।त्रिकांडवचनादा
चार्येगायत्रियाप्रो।क्षितांचमापोशनप्राणाहुतिमौनंयुक्तं।।क्षा
रलवणंमधुमांसवर्जंभोजयेदुत्तरापोशनमाचांतेपरेणाग्निंप्रा
चीमुपवेश्य।।उष्णेनवायविदित्याचोकेशांनिधानातंचोलवत्कुर्या
कुमारंसम्यक्स्नापयित्वा।।पूर्ववदुपविश्यअग्नीधनादिपात्रप्रयो
गांते।।कुशांबुकूर्चवस्त्रारमदंडाजिनमेखलाश्मपात्रोत्तरतःसमिकुशांबु

कूर्चं तु त्रिविधं ज्ञेयमुत्तमं मध्यमाधमं ॥ नवभिः सप्तभिर्दर्भैः पंचभि
र्यंथिरंगुलं ॥ तन्मूलं द्वादशांगुल्यं तस्याग्रं चतुरंगुलमिति कूर्चलक्षणं ॥
श्यदंडत्रियंगुलं तु बाहिर्लोमयद्वास्याच्चतुरंगुलं ॥ एकखंडत्रिखंडं वेष्ट
जिनं मेखला श्मसत्कृष्णायुष्य ॥ पवित्रं करणाद्याज्यभागांते ॥ आचार्यः ॥
आयुर्दा देव जरसं गृणानो घृतप्रतीको घृतपृष्ठो अग्ने ॥ घृतं पिबन्नमृ
तं चारु गव्यं पितेव पुत्रं जरसे न एमं ॐ स्वाहा ॥ मंत्रमुक्त्वाचार्यस्तिष्ठंतं कु
मारं पालाशीं ॐ समित्स्वाहाकारेणाग्नौ वा धापयति ॥ अग्नय इदं ॥
आचार्यः ॥ आतिष्ठेममश्मानमश्मेव त्वं स्थिरो भव ॥ अभितिष्ठ
पृतन्यतः सहस्व पृतनायतः ॥ अग्नेरुत्तरतः कुमारं दक्षिणेन पादेनाश्मानमास्था

॥२४॥ प्य ॥ पुनरासनेऽपविश्य ॥ रेवतीस्त्वाव्यक्ष्णन्कृत्तिकाश्चाकृतंस्त्वा ॥ धियो
वयंनवग्नीविवज्जसहस्त्रमंताऽभितोऽयछंन् ॥ देवीर्देवायपरिधीसवित्रे
महत्तदासामभवेन्महित्वनं ॥ आचार्यएवद्वाभ्यांवासोभिमंत्रिय ॥ याअकृं
तंन्नवयं न्याअतंन्वतयाश्चदेवीरंतानमभितोददंत ॥ तास्त्वादेवीर्जरसेसंव्य
यंत्वायुष्मानिदंपरिधत्स्ववासः ॥ परिधत्तधत्तवाससेनंशतायुषंकृणुहि
दीर्घमायुः ॥ बृहस्पतिःप्रायच्छद्वासएतत्सोमायराज्ञेपरिधातवाउ ॥ जराङ्ग
च्छासिपरिधत्स्ववासोभवाकृष्टीनामभिशस्तिपाव ॥ शतंचजीवशरदः
सुवर्चारायश्चपोषमुपसंव्ययस्व ॥ तिसृभिःकुमारस्यवस्त्रंपरिधाप्य ॥ ॥
परीधंवासो ॥ अधिधास्वस्त्यैभूरापीनामभिशस्तिपाव ॥ शतंचजीवःश

रदः पुरूचीर्वसूनि-चार्यो विभजासिजीवंन्न गपरिहि तंकुमारमभिमंत्रिय॥
पुनराचंम्यं॥ इयंदुरुक्तात्परिबाधमाना: शर्मवरूथंपुनतीनआगात्॥
प्राणापानाभ्यांबलमाभरंती प्रियादेवानां सुभगामेखलेयं॥ ऋतस्य
गोप्त्रीतपसः परस्पी घ्नतीरक्षः सहमानाअरातीः॥ सानःसमंतमनुपरे
हि भद्रया भर्तारस्तेमेखलेमारिषामा॥ मौंजीमेखलांत्रिवृतांत्रिःप्रदक्षिण
मियंदुरुक्तादितिद्वाभ्यांकुमारस्यपरिवीयंत्रिन्ग्रंथीन्प्रवरसमानैवैकादशवा
वाक्चौतन्मत्रद्वयंकुमारंवाचयित्वापुनराचम्य॥ मित्रस्यचक्षुर्धरुणंबली
यस्तेजोयशस्विस्थविरंसमिद्धं॥ अनाहनस्यंवसनंजरिष्णुपरीदंवा
ज्यजिनंदधेहं॥ कुमारेणकृष्णाजिनंधारइत्येतंमत्रंकुमारंवाचइसौ॥
॥२४॥ उत्तरेणाग्निंदर्भासंस्तीर्यतेषु॥ आगंत्रासमगन्महिप्रसमृत्यं

॥२५॥ कृयोतन्न॥ अरिष्टाः संचरेम हि स्वस्ति चरतादिह स्वस्त्या गृहेभ्यः॥ कुमार
मुपवेश्येतं मन्त्रं कुमारं वाचइत्वा॥ स्वांजलिनोदकमादाय॥ कुमारस्यांज
लौ निनीय॥ समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ उदारदुपांशुना सममृतत्वमश्यां॥
इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आयन्॥ तेनोदकेन कु
मारं त्रिः प्रोक्ष्येतं मन्त्रं कुमारं वाचइत्वा॥ आचार्यः॥ अग्निष्टे हस्तमग्र
भीत्सोमस्ते हस्तमग्रभीत्सविता ते हस्तमग्रभीत्सरस्वती ते हस्तमग्रभी
पुषा ते हस्तमग्रभीदर्यमा ते हस्तमग्रभीदंशस्ते हस्तमग्रभीद्भगस्ते
हस्तमग्रभीन्मित्रस्ते हस्तमग्रभीन्मित्रस्त्वमसि धर्मणाग्निराचार्यस्तव॥
दश॥ मिसवलकुमारस्य दक्षिणहस्तं गृहीत्वा अग्नये त्वा परिददामि मह ॥२५॥
श्वरशर्मन्॥ सोमाय त्वा परिददामि महेश्वरशर्मन्॥ सवित्रे त्वा परिददा

मिमहेश्वरशर्मन्॥सरस्वत्यैत्वापरिददामिमहेश्वरशर्मन्॥मृत्यवेत्वाप
रिददामिमहेश्वरशर्मन्॥यमायत्वापरिददामिमहेश्वरशर्मन्॥गदाय
त्वापरिद।दामिमहेश्वरशर्मन्॥अंतकायत्वाय त्वापरिददामिमहेश्वर
शर्मन्॥अद्भ्यस्त्वापरिददामिमहेश्वरशर्मन्॥ॐषधीभ्यस्त्वापरि
दादामिमहेश्वरशर्मन्॥पृथिव्यैत्वासवैश्वानरायेपरिददामिमहेश्वर
शर्मन्॥प्रतिमंत्रदेवताभ्योदक्षिणायदत्वा॥सुमुहूर्तेसति॥छ॥देवस्यत्वा
सवितुः प्रसवउपनयेमहेश्वरशर्मन्॥यजुषोपनीयोतूष्णींमंकउपनेय॥
सुप्रजाःप्रजायास्याःसुवीरोवीरैः सुवर्चावर्चसासुपोषःपोषैः॥दक्षि
णकर्णेजपति॥आचार्यस्योत्तरतउपविष्टः॥कुमारः॥ब्रह्मचर्यमागामुप
मानयस्व॥देवसवित्राप्रसूतः॥इतिब्रूयात्॥आचार्यः॥कोनामासि॥इति

॥२६॥ ब्रूयात्॥ कुमारः॥ महेश्वरशर्मा नामाऽसि॥ इति ब्रूयात्॥ आचार्यः॥ कस्य ब्रं
ह्मचार्यसि॥ महेश्वरशर्मन्॥ कुमारः॥ प्राणस्य ब्रह्मचार्यस्मि॥ आचार्यः॥ महेश्वरश
र्मैष ते देव सूर्य ब्रह्मचारी तं गोपाय॥ कुमारः॥ समाम्रतेष ते देव सूर्य पुत्रः स दीर्घायुः॥
समाम्रत॥ यां स्वस्तिमग्निर्वायुः सूर्यः श्चंद्रमा दिशः आपोनु संचरंति तां स्वस्ति
मनुसंचर महेश्वरशर्मन्॥ इत्याचार्यो जपति॥ इत्युक्त्वा॥ आचार्यः॥ कुमारं वाच
येत्॥ अध्वनामध्वपते श्रेष्ठस्याध्वनः पारमशीय॥ कुमारः॥ कन्याऽयमादाय॥२७॥
योगेयोगे तवस्तरं वाजे वाजे हवामहे॥ सखाय इंद्रमूतये स्वाहा॥ इंद्रायेदं॥ आचा
र्यः॥ इमम्मम आयुषे वर्चसे कृधि प्रियं रेतो वरुण सोमराजन्॥ मातेवास्मा अदि
ते शर्म यच्छ विश्वेदेवा जरदष्टिर्यथासत्स्वाहा॥ कुमारः स्वाहाकारेण जुहुयात्॥ अ
ग्नीवरुणसोमादिति विश्वेभ्यो देवेभ्यः इदं॥ कुमार एव॥ शतमिन्नु शरदो अं
ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनां॥ पुत्रासो यत्र पितरो भवंति मा नो मध्यारी॥२६॥

रिषिनायुर्गतोस्वाहा॥ देवेभ्यः इदं॥ आचार्यः अग्निष्टआयुःप्रतरांदाधा
त्वष्टिग्निष्टेपुष्टिंप्रतरांकृणोतु॥ इन्द्रोमरुद्भिऋतुधाकृणोत्वादित्यैर्नोवसुभि
र्नोदधातुस्वाहा॥ कुमारस्स्वाहाकारेणानुकुर्यात्॥ अग्निंइंद्रमरुभ्यादित्यवसु
भ्यः इदं॥ कुमारस्त्व॥ मेधामह्यमंगिरसोमधांसप्तऋषयोदधुः॥ मेधामह्यं
प्रजापतिर्मेधामग्निर्ददातुमेस्वाहा॥ अंगिरसोभ्यःसप्तर्षिभ्यःप्रजाप
त्यग्निभ्यांइदं॥ अप्सरासुचयामेधागंधर्वेषुचयद्यशः देवीयोमानुषीमेधां
मामाविशतादिहस्वाहा॥ मेधायैइदं॥ इमंमेवरुण० अवकेस्वाहा॥ वरुणाय
इदं॥ त्वन्नोअग्नेवे० तत्वायामि० प्रमोषीहा॥ वरुणायइदं॥ त्वन्नोअग्ने० ष्मस्मा
त्स्वाहा॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं॥ सत्वन्नोअग्ने० एधिस्वाहा॥ अग्नीवरुणाभ्यामि
दं॥ त्वमग्नेअयास्य॥० भेषजंस्वाहा॥ अग्नयेअयसइदं॥ योगादीनवमंत्रा

॥२७॥ न्वाचयं ॥ द्वितीयवल्तुर्थौस्वियवुवन्प्रातिमंत्रमेकादशाज्याहुतीकुमारेणहावइुत्वा॥
आचार्येपास्तसमिधमिध्मसंन्नहनंवाग्नेोप्रहृत्य॥वित्तंबेयष्टपंबाशउपहोमा
न्हुत्वा॥बर्हिसमंजनवर्जंंशम्याःपरिध्यर्थेस्मिन्प्रवृतेकर्मणीत्यादि॥ब्रह्म
विसर्जनातेमाणवकोपरेणाग्निमुदगग्रंकूर्चंनिदधातीति॥आचार्यः॥राष्ट्रभृ
तस्याचार्यसंदीमात्वघोषं॥कूर्चोयजुषोपविशति॥पुरस्तात्प्रत्यङ्मासीनःकु
मारोदक्षिणेनपाणिनागुरोर्दक्षिणंपादमन्वारभ्य॥सावित्रीभोअनुब्रूहि॥
इतिब्रूयात्॥आचार्यः॥तस्मादन्वाह॥इतिप्रस्तुका॥ॐभूःतत्सवितुर्वरे
ण्यं॥ॐभुवःभर्गोदेवस्यधीमहि॥ॐसुवःधियोयोनःप्रचोदयात्॥ॐ
भूःतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि॥ॐसुवःधियोयोनःप्रचोदयात्॥ ॥२८॥
ॐसुवःतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहि॥धियोयोनःप्रचोदयात्॥

कुमारः॥ अवृंधमसौसौम्यःप्राणस्वमेगोपाय॥ ५॥ अथमुत्तरमोष्ठंस्पृश्यावात
मुपस्पृश्यायामेत्॥ वसुमणआवृणीस्थः॥ कर्णौयुगपत्कराभ्यांमुपस्पृश्याप
उपस्पृश्या॥२६॥ सुश्रवःसुश्रवसंमाकुरु यथात्वंसुश्रवःसुश्रवाअस्येव
मह्रंसुश्रवःसुश्रवाभूयासंयथात्वंसुश्रवःसुश्रवोदेवानांनिधिगो
पोस्येवमहंब्राह्मणानांब्राह्मणोनिगोपोभूयासं॥ केशासंमितपालाशो
दंडदाक्षिणेनहस्तेनदत्ते॥ आचार्यः॥ कुमारंवाचयति॥ स्मृतंचमेस्मृ
तंचमेतन्मउभयव्रतंनिंदाचमेनिंदाचमेतन्मउभयव्रतंश्रद्धाच
मेतन्मउभयव्रतंविद्याचमेविद्याचमेतन्मउभयव्रतंश्रुतंचमेश्रुतंच
मेतन्मउभयव्रतंसत्यंचमेनृतंचमेतन्मउभयव्रतंतपश्चमेतपश्चमे
तन्मउभयव्रतंव्रतंचमेव्रतंचमेतन्मउभयव्रतंयद्ब्राह्मणानांब्रह्म

ए॥व्रतंयदग्नेसेंद्रस्यसप्रजापतिकस्यसदेवस्यसदेवराजस्यसमनुष्यस्यसमनु
॥२८॥ ष्यराजस्यसपितृकस्यसपितृराजस्यसगंधर्वापारकस्ययन्माआत्मनआत्मनि
व्रतंतेनाहंसर्वव्रतोभूयासं॥कुमारः॥गुरवेवरंददाति॥गुरुः॥सप्तदशाकृत्वोपान्या
त्॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामि॥उत्तान
स्त्वांगिरसःप्रतिगृह्णातु॥धेनुप्रतिगृह्य॥उदायुषास्वायुषोदोषधीनांरसेनोप
यस्यशुष्मेणोदस्थाममृतांअनु॥कुमारमुत्थाप्य॥वाचयति॥तच्चक्षुर्देवहि
तंपुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत्॥सूर्यंदृशे॥वटुरादित्यायमुपस्थायाग्निकार्यंकुर्यात्॥१७॥
यतासुःप्रातरग्निकार्यंकरिष्ये॥इतिसंकल्प्य॥परित्वाग्नेपरिमृजाम्यायुषाचध
नेनच॥सुप्रजाप्रजयाभूयासंसुवीरोवीरैःसुवर्चावर्चसासुपोषःपोषैःसुगृ
होगृहैःसुपतिःपत्यासुमेधामेधयासुब्रह्माब्रह्मचारिभिः॥प्रक्षाल्याग्नि
परिसमुह्य॥अदितेनुमन्यस्व॥अनुमतेनुमन्यस्व॥सरस्वतेनुमन्यस्व॥दे ॥२८॥
वसवितःप्रासुव॥अग्नयेसमिधमाहार्षंबृहतेजातवेदसेयथात्व

मग्नेस मिधास मिध्यस ए वंमामा युषा वर्म्से सोसन्यामे धयाप्रजयापशुं वर्चिब्रह्मवर्च्य
सेनान्नाद्येन समे ध स्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ ए धोस्येधिषीमहिस्वाहा ॥ अंग्नयेइदं ॥ समि
दसिमे धिषीमहिस्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ तेजो सितेजोमहि धेहिस्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥
आपोअद्यान्वचारिष ं रसेनसमसृक्ष्महि ॥ पयस्वां ं अग्न आगम तंमासं ं सृजवर्च्य
सास्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ समाग्नेवर्चसासृजप्रजायाच धनेनचस्वाहा ॥ अग्नयइदं
॥ विद्युन्मे अस्यदेवा इंद्रो विद्यात्सहऋषिभिस्वाहा ॥ इंद्रायइदं ॥ अग्नयेव्रतपतेना
कायस्वाहा ॥ अग्नयेव्रतनाकायइदं ॥ द्यावापृथिवीभ्यां ं स्वाहा ॥ द्यावा
पृथिवीभ्यामिदं ॥ एषते अग्ने समित्तयाव धस्वचाप्या यस्वाच्यताया ह्वर्धमा
नो भूयासमाप्यायमानश्चस्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ योमाग्ने भागिनं ं संतमथ भा
गंचिकीर्षति ॥ अभागमग्नेतंकुरु मामाम्ने भागिनंकुरुस्वाहा ॥ अग्नेयइदं ॥ समि
धामाधायग्नेसर्वव्रतो भूयासं ं स्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ भूस्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ भू

॥२९॥ वस्वाहा॥ वायवेइदं॥ सुवस्वाहा॥ सूर्यायइदं॥ भूर्भुवः सुवः स्वाहा॥ प्रजापतयइदं॥
अदितेन्वमं स्थः॥ अनुमतेन्वमंस्थः॥ सरस्वतेन्वमंस्थः॥ देवसवीतः प्रासावीः॥ य
तेअग्ने तेजस्तेनाहं तेजस्वी भूयासं यस्तेअग्ने वर्चस्तेनाहं वर्चस्वी भूयासं यस्तेअग्ने
हरस्तेनाहं हरस्वी भूयासं॥ मयिमे धां मयिप्रजांमय्यग्निस्तेजो दधातु मयिमे धां
मयिप्रजांमयिइंद्रइंद्रियं दधातु मयिमे धांमयिप्रजांमयिसूर्यो भ्राजोदधातु॥ इत्युप
स्थाय॥ मानस्तोके तनये॥०॥ विधेमले॥ मेधावी भूयासं॥ ललाटे॥ तेजस्वी भूयासं॥
दक्षिणभुजे॥ वर्चस्वी भूयासं॥ वामभुजे॥ ब्रह्मवर्चस्वी भूयासं॥ दक्षिणस्तने॥ आयुष्मा
न्भूयासं॥ कंठदेशे॥ अन्नादो भूयासं॥ नाभिदेशे॥ यशस्वी भूयासं॥ पृष्ठदेशे॥
सर्वसमृधो भूयासं॥ शिरसि॥ पुनस्त्वादित्या० कामा स्वाहा॥ अग्नेस्तुनीथायेदं॥ स्व
स्तिश्रद्धांमे धांयशः प्रज्ञांविद्याबुद्धिं श्रियं बलं॥ आयुष्यंतेज आरोग्यंदेहिमेहव्य ॥२९॥
वाहनः॥ श्रीयंदेहिमेहव्यवाहनोन्नमो नमः॥ इत्यग्निंप्रार्थ्यसप्रवरमुक्त्वा॥ नमस्कु

र्येत् ॥ ततो गुरुर्मातरमन्यं २४ ॥ वृद्धान्नमस्कृत्वा ॥ भिक्षामाचारयेत् ॥ भवतीभिक्षांद
दातिति पुरुषं ॥ भवती भिक्षांदेहीति स्त्रियं ॥ याचयेत् ॥ आचार्यः ॥ ब्रह्मचार्यसि ॥
कुमारः ॥ असिम्‌ ॥ आचार्यः ॥ आपोऽशान कुमारः ॥ अनश्नामि ॥ आचार्यः ॥ कर्मकु
रु ॥ कुमारः ॥ तथाकरोमि ॥ आचार्यः ॥ मासुषुप्थ्यः ॥ कुमारः ॥ दिवनस्वपामि ॥
आचार्यः ॥ भिक्षाचार्यंचर ॥ कुमारः ॥ चरामि ॥ आचार्यः ॥ आचार्याधीनोभ
व ॥ कुमारः ॥ भवामि ॥ इतिपोगकुमारं २५ संस्कारः ॥ तस्मिं ॥ तथैवप्रतिवचनं ॥ त्रि
यहमेतामग्निं धारयेन्न क्षारलवणं भुंजीत ॥ चतुर्थेहनि ॥ गुरुर्वासोन्यापरिधाप्य ॥
पश्यतेप्र थमावास्य २६ कराम: स्तत्वा विश्वेअवं तुदवाः ॥ तंवा भ्रातरः सुव
धोव र्धमानमनु आयंतबाहवः ॥ सुजातं ॥ पूर्वपरिहितं वास आदायाचा
र्याणदद्यादापस्तंबमतेनोपनयनसमासः ॥ २५ ॥ २६ ॥ ६ ॥ ॥ केचिच्छालाशाकर्म
कुर्वन्याम्रासिमुदीचीवादिशामुपनिष्क्रम्य ॥ पालाश वृक्षस्याधस्तादुपविश्य ॥ त

॥३०॥ त्रपुण्याहंवाचयइत्वा ॥ बहुनासहप्राणानायम्य ॥ पालाशहोमंकरिष्य
इतिसंकल्प्य ॥ पालाशस्याधस्तात्स्थंडिलंकल्पयइत्वा ॥ तत्रोपनयना
ग्निंप्रतिष्ठाप्य ॥ गेः पूर्वदेशेईशान्यदेशेवा ॥ तडुल्लेस्त्रीणिस्थंडिलानि ॥ माग
पावर्गाण्युदगपवर्गाणिकृत्वा ॥ तेषुप्रथमस्थंडिलेप्रणवायनमः ॥ प्रणमा
वाहयामि ॥ मध्यस्थंडिले ॥ श्रद्धायैनमः ॥ श्रद्धामावाहयामि ॥ उत्तरस्थंडि
ले ॥ मेधायैनमः ॥ मेधामावाहयामि ॥ दत्ता दिषोडशोपचारैरभ्यर्च्य ॥ पुनः छं
दसामृषभो विश्वरूपः ॥ छंदोभ्यो ध्यमृतात्संबभूव ॥ समेंद्रोमेधयास्पृणो
तु ॥ अमृतस्यदेवधारणोभूयासं ॥ शरीरंमेविचर्षणं ॥ जिह्वामेमधुमत
मा ॥ कर्णाभ्यांभूरिविश्रुवं ॥ ब्रह्मणः कोशोसिमेधयापिहितः ॥ श्रुतंमे
गोपाय ॥ ॥ नवभिर्वाक्यैः प्रणवमुत्थाप्य ॥ श्रद्धयाग्निः समिध्यते ॥
श्रद्धयाविधतेहविः ॥ श्रद्धांभगस्यमूर्धनि ॥ वचसावेदयामसि ॥ ॥२०॥

प्रियंश्रद्धे ददतः ॥ प्रियंश्रद्धे दिदासतः ॥ प्रियंनो
भोजेषु यज्वसु ॥ इदं म उदितं कृधि ॥ यथा देवा आसुरे
षु ॥ श्रद्धामुग्रेषु चक्रिरे ॥ एवं भोजेषु यज्वसु ॥ अस्माक
मुदितं कृधि ॥ श्रद्धां देवा यजमाना ॥ वायुगोपा उपासते ॥
श्रद्धां हृदय्ययाकूत्य ॥ श्रद्धया हूयते हविः श्रद्धां प्रा
तर्हवामहे ॥ श्रद्धां मध्यंदिनं परि ॥ श्रद्धां सूर्यस्य निम्रु
चि ॥ श्रद्धे श्रद्धापयेह मा ॥ श्रद्धां देवीं अधिवस्ते ॥ श्रद्धा विश्वमिदं
जगत् ॥ श्रद्धा कामस्य मातरं ॥ हविषा वर्धयामसि ॥ य
नु विंशा तिवीभो: श्रद्धामुपस्थाय ॥ मेधा देवी जुषमाणा न आ

॥३१॥ गाहिश्वाचीभद्रास्तमनस्यमान॥त्वयाजुष्टान्नुदमानादुरुक्तान्यहद्व
देमविदथेसुवीराः॥त्वयाजुष्टाॠषिर्भवंतिदेवित्वयाब्रह्मागतं
श्रीरुतत्वया॥त्वयाजुष्टःश्चित्रंविंदतेवसुरानोजुषस्वद्रविणो
नमेघे॥मेधांमइंद्रोददातुमेधांदेवीसरस्वती॥मेधांमेअश्वि
नाउभावाधत्तांपुष्करस्रजा॥अप्सरासुचयामेधांगंधर्वेषुचय
न्मनः॥दैवींमेधासरस्वतीसामांमेधासुरभिर्जुषतांस्वाहा॥आ
मांमेधासुरभिर्विश्वरूपाहिरण्यवर्णाजगतीजगम्या॥ऊर्जस्व
तीपयसापिन्वमानासांमांमेधासुप्रतीकाजुषंतां॥मयिमेधांम
यिप्रजांमय्यग्निस्तेजोददातुमयिमेधांमयिप्रजांमयींद्रइंद्रि ॥२१॥
यंदधातुमयिमेधांमयिप्रजांमयिसूर्योभ्राजोदधातु॥ यतुर्भि

स्नुवाकैर्मेधामुपस्थाय ॥२१॥ दधिघिमधुशर्करायुक्तानेनप्रणवाद्दी
नुद्दिश्य ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वा ॥ अग्निंधनाद्याज्यभागांते ॥ समंता
द्दर्भैरग्निंपरिस्तीर्य ॥ स्रुव्याज्यमादाय ॥ यःछंदसामृषभोविश्वरूपःछं
दोभ्योध्यमृतात्संबभूव ॥ समेंद्रोमेधयास्पृणोतु ॥ अमृतस्यदेवधारणो
भूयासंस्वाहा ॥ छंदोभ्यःइदं ॥ शरीरंमेविचर्षणं ॥ जिह्वामेमधुमत्तमा ॥
कर्णाभ्यांभूरिविश्रुवं ॥ ब्रह्मणःकोशोसिमेधयापिहितः ॥ श्रुतंमेगो
पायस्वाहा ॥ छंदोभ्यइदं ॥ आवहंतीवितन्वाना ॥ कुर्वाणाचीरमात्मनः ॥
वासांसिममगावश्च ॥ अन्नपानेचसर्वदा ॥ ततोमेश्रियमावह ॥ लो
मशांपशुभिःसहस्वाहा ॥ छंदोभ्यःइदं ॥ आमायंतुब्रह्मचारिणः

॥३२॥ स्वाहा ॥ छंदोभ्य इदं ॥ यशो जनेसानि स्वाहा छंदोभ्य इदं ॥ श्रेयान्वस्यसो
सानिस्वाहा ॥ छंदोभ्य इदं ॥ तंत्वा भगप्रविशानि स्वाहा ॥ छंदोभ्य इदं ॥
मोस भगप्रविश निस्वाहा ॥ छंदोभ्यः इदं ॥ तस्मिन्सहस्रशाखे ॥ नि
भगाहंत्वयिमृगेस्वाहा ॥ छंदोभ्यः इदं ॥ यथापः प्रवतायंति ॥ यथा
मासा अहर्जरं ॥ एवंमांब्रह्मचारिणः ॥ धातरायंतुसर्वतःस्वाहा ॥ छंदो
भ्य इदं ॥ प्रतिवेशोसिप्रमाभाहि प्रमापद्यस्वस्वाहा ॥ छंदोभ्य इदं ॥ यः
छंदसामिस्वेति छंदस्सूक्तं वाध्ययनार्हायैव यश्चतुर्भिः पंचभिः पड्भिरेके
नचत्वारिंसक्कांततः प्रतिवाकपंच तस्त्रो द्वाभ्यां चतुर्भिरेकेनेयेकोद ॥३२॥
शाध्याहुतीर्हुत्वा ॥ परस्तस मिधामिध्मसंनहनं साम्नौप्रहृस ॥ यितंचे
सष्टपंचाशडपहोमान्कृत्वाबर्हिसमंजनवर्ज ... ...

अकृते कर्मणीत्यादि ॥ ब्रह्म विसर्जनांते वटुर्मेखलाजिनदंडान्याकोशे प्रतिष्ठाप्य ॥
न्यानि नवानि मंत्रवद्गृह्णीयात् ॥ मेखलामजिनं दंडं पालाशमग्नौ विनिक्षिपेत् ॥
तद्भासो ब्रह्मणे दद्यान्नवं वस्त्रं वटोर्भवेत् ॥ ॥ २० ॥ छ ॥ उपाकर्म हिमं ॥ ॥
ओषधीप्रादुर्भावे श्रावण्यां पौर्णमास्यां स्नाननित्यकर्मानुष्ठानानं
तरं नतरं नदीतटाकं वागत्वा पादिप्राणानायम्य ॥ सह शिष्यैरध्यायोपा
कर्म करिष्ये ॥ इति संकल्प्य ॥ शिष्यैः सहमार्गः ॥ केश श्मश्रु लोमनखानि वापयित्वा ॥ मृत्तिकास्नानं ॥ वारुणस्नानं ॥ वा कृत्वा ॥ पुण्याह
वाचयित्वा ॥ तंडुलस्थाने देवानमया प्राजापत्यादिकांडऋषीन् वा
रुद्रियाग्राहनादिषा उशोपचारैः पृथक् पृथगुदङ्मुखानि वीनि
नीर्वयंत ॥ ततः प्राजापतिं कांडऋषीं स्तर्पयामि ॥ सोमं कांडऋ

॥२३॥ षिꣳस्तर्पयामि ॥२॥ अग्निंकाण्डऋषींꣳस्तर्पयामि ॥२॥ विश्वान्देवान्कां
ण्डऋषीꣳस्तर्पयामि ॥२॥ सांꣳहितीर्देवताउपनिषदस्तर्पयामि
॥२॥ याज्ञिकीर्देवताउपनिषदस्तर्पयामि ॥२॥ वारुणीर्देवताउपनिषदस्त
र्पयामि ॥२॥ ब्रह्माणꣳस्वयंभुवंस्तर्पयामि ॥२॥ सदसस्पतिंतर्पयामि ॥
॥२॥ इतिप्राजापत्यतीर्थेनाक्षतोदकेनद्वाभ्यांद्वाभ्यामंजलिभ्यामे
कैकमृषिंतर्पयेत्वोदास्योपवीतीपुनस्नात्वा ॥ वासःपरिधायां
तेवासिभिःसहाचार्यः ॥ श्रावण्यांपौर्णमास्यामध्येष्यमाणाना
छंदसांवीर्यवत्तायोपाकर्महोमंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥७॥ विधिवदग्निं
प्रतिष्ठापनाद्यग्निमुखांतेत्वारब्धेषुव्रतिषुस्रुच्याज्यमादाय ॥ प्रजापत ॥२२॥
येकाण्डऋषयेस्वाहा ॥ प्रजापतेकाण्डऋषयेस्वाहा ॥ इदं ॥ सोमंकाण्डऋषयेस्वा

हा॥ सोमायकाण्डऋषयेइदं॥ अग्नयेकाण्डऋषयेस्वाहा॥ अग्नयेकाण्डऋषयेइदं॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यःकाण्डऋषयेस्वाहा॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यःकाण्डऋषयेइदं॥ साꣳहितीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःस्वाहा॥ साꣳहितीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःइदं॥ याज्ञिकीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःस्वाहा॥ याज्ञिकीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःस्वाहा॥ याज्ञिकीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःइदं॥ वारुणीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःस्वाहा॥ वारुणीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःइदं॥ ब्रह्मणेस्वयंभुवेस्वाहा॥ ब्रह्मणेस्वयंभुवेइदं॥ सदसस्पतयेस्वाहा॥ सदसस्पतयेइदं॥ केचित्सताज्यसंमिश्रतिलैःपुनस्तान्त्रृषीन्जुहुयात्॥ ॥३॥ उपासनेगुरुणीवृद्धानामतिथीनांहोमेजप्यकर्मणिभोजनआचमनेस्वाध्यायेयज्ञोपवीतीस्यात्दिग्यापंत्तंवेनोकुर्वाघज्ञोपवीतीजुहुयाअपिवानिवी

तंमन्नुष्याणांप्रतिक्रुतिमाश्रित्य निवीतीवाजुहुयादुपवीति॥सद सस्प
॥३४॥ तिमद्भुतं प्रियमिंद्रस्य काम्यं सनिंमेधामयाशिषं स्वाहा॥सदसस्पतये
इदं॥उत्तरार्द्धपूर्वार्धे कृत्वा॥अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं॥हो
तारंरत्नधातमं स्वाहा॥छंदोभ्यः इदं॥इषेत्वोर्जेत्वा स्वाहा॥छंदोभ्यः इ
दं॥अग्न आयाहि वीतये गृणानो हव्यदातये॥निहोतासत्सि ब
र्हिषि स्वाहा॥छंदोभ्यः इदं॥शंनोदेवीरभिष्टय आपोभवंतु पीतये॥
शंयोरभिस्रवंतु नः स्वाहा॥छंदोभ्य इदं॥ततोयज्ञोपवीतानि विस्र
स्याज्येनोकास्कार्विनिधाय॥यज्ञोपवीतं तेजस्वाहा॥परमात्मने इदं॥
हेवन्नपिपितृषडर्थयज्ञोपवीतदानं कारयेत्॥इतिसंकल्प्य॥ब्राह्म
णेभ्योदत्वा वस्य श्रोत्रं वा स्पृष्ट्वा॥श्रौतस्मार्त नित्यकर्मानुष्ठाने सिध्यफलं ॥३४॥

र्थं यज्ञोपवीतधारणं करिष्ये॥ इतिसंकल्प्य॥ यज्ञोपवीतमितिमंत्रेण गृहस्तो यज्ञोपवीतंद्वयं त्रयं वा धृत्वा॥ ब्रह्मचारिणस्त्वेकमुपवीतं मेखलामं जिनं दंडं मंत्रवद्धृत्वा यात्मजीर्णानि अप्सु विनिक्षिप्य॥ प्राङ्मुखो दर्भेष्वासीनो दर्भान्धारयमाणः॥ अपस्पृष्ट्वा॥ दक्षिणोत्तरौ पाणी पादयोरुपरिस्थौ कृत्वा॥ द्यावापृथिव्योः संधिमीक्षमाणः॥ ऋचो अक्षरे परमे व्योमन्॥ यस्मिन्देवा अधिविश्वे निषेदुः॥ यस्तं न वेद किमृचा करिष्यति॥ य इत्तद्विदुस्त इमे समासते॥ त्रिरनूच्य॥ नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोः श्रुतं माच्योढ्वं ममामुष्य ओं॥ ॐ भूर्भुवः सुवः॥ अथ गायत्रीं सावित्रीं त्रिरन्वाह॥ पच्छोऽर्धर्चशोऽनवानं॥ तत्सवितुर्वरेण्यं॥ भर्गो देवस्य धीमहि॥ धियो यो नः प्रचोदयात्॥

॥२५॥ ॐ इषेतोर्जेत्वा॥ ब्रह्मसंधत्तं तन्मे जिन्वतं॥ ॐ भद्रंकर्णेभिः शृणु
याम देवाः॥ अथातो दर्शपौर्णमासौ व्याख्यास्यामः॥ ॐ अग्नि
मीळे पुरोहितं॥ ॐ अग्न आयाहि वीतये गृणानः॥ ॐ शंनोदे
वीरभिष्टये॥ मयरसतजभनलगसंमितं॥ ॐ गौः॥ ग्माः॥ ॐ
अथ शीक्षां प्रवक्ष्यामि॥ ॐ वृद्धिरादैच्॥ ॐ पंचसंवत्सरमयं॥ ॐ
समाम्नायः समाम्नातः॥ ॐ अथातो धर्मजिज्ञासा॥ ॐ अथातो
ब्रह्मजिज्ञासा॥ इति षडंगानि धर्मशास्त्राण्याध्याप्य॥ नमो ब्रह्मणे न
मो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नमः ओषधीभ्यः॥ नमो वाचे नमो वाच
स्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि॥ इति परिधानीयां॥ निरन्त्य॥ ॥२५॥

उपाकृतास्त्वा ध्याय इत्युक्तापउपस्थ त्रय॥ विराजौ होम मापस्तंबेर न्नक
मपिपापक्षयत्वात्केचिदिछंति॥ समस्तपापक्षयार्थं सतो श्री ज्यसमिस्त्र
तिलैर्होष्यामी तिसंकल्प्य॥ ॥ ८० ॥ तिलां जुहोमि सरसां प्सपिष्टानां धा
र मम वित्तेर मंतु स्वाहा॥ श्रियेइदं॥ गावोहिरण्यंधनमन्नेपानं सर्वि
षां श्रियै स्वाहा॥ श्रियै इदं॥ श्रियं च लक्ष्मिं च कीपुष्टिं च कीर्तिचानृण्य
तां॥ ब्रह्मण्यं बहुपुत्रतां॥ श्रद्धामेधे प्रज्ञा संददा तु स्वाहा॥ श्रियेइदं॥
स्तिलाः कृष्णा स्तिलाः श्वेता स्तिला सौम्या वशानुगाः॥ तिलाः पुन
तुमेपापं यत्किंचद्दुरितं मयि स्वाहा॥ श्री येइदं॥ चोरस्यान्नं नवश्राद्धं
ब्रह्मणा गुरुतल्पगः॥ गोस्तेयं सुरापानं भ्रूणहत्या तिला शांति

॥३६ ँशमयंतुस्वाहा॥ श्रियै इदं॥ श्रीश्चलक्ष्मीश्चपुष्टीश्चकीर्तिश्चानृण्यतां॥
ब्रह्मण्यंबहुपुत्रतां॥ श्रद्धामेधाप्रज्ञातुजातवेदःसंददातुस्वाहा॥ श्रि
यै इदं॥ प्राणापानव्यानोदानसमानामेशुध्यंतांज्योतिसैरहंविरजाविपाप्मा
भूयासं ँसं स्वाहा॥ प्राणादिभ्यः इदं॥ वाङ्मनश्चक्षुश्श्रोत्रंजिह्वाघ्राण
रेतोबुध्याकूतिःसंकल्पामेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासं ँ
स्वाहा॥ वागादिभ्यः इदं॥ त्वक्चर्ममांसरुधिरमेदोमज्जास्नायपास्थी
निमेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासं ँस्वाहा॥ वागादिभ्यः
इदं॥ शिरःपाणिपादपार्श्वपृष्टोरुदरजंघाशिश्नोपस्थपायवोमेशु ॥३६॥
ध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासं ँस्वाहा॥ शिरादिभ्यः इदं॥

उतिष्टपुरुहा टरितपिंगलो डिलाक्षि दे हि दे हि द दापे नामे श्रु ध्यंतां ज्यो ति
र्हो विरजा विपाप्मा भूयास ँस्वाहा ॥ पुरुषादिभ्यः इदं ॥ पृथिव्यापस्तेजोवा
युराकाशाज्यो तिरहं विरजा विपाप्मा भूयासं स्वाहा ॥ पृथिव्यो इदं ॥ श
ब्दस्पर्शरूपरसगंधा मे शुध्यंतं ज्यो तिरहं विरजा विपा प्मा भूयासं स्वाहा ॥ श
ब्दादिभ्यः इदं ॥ मनोवाक्कायकर्माणि मे शु ध्यंतां ज्योतिरहं विरजा वि
पाप्मा भूयासं स्वाहा ॥ मन्नादिभ्यः इदं ॥ अव्यक्त भावैरहंकारैर्ज्यो
तिरहं विरजा पाप्मा भूयास ँस्वाहा ॥ अव्यक्तादिभ्यः इदं ॥ आत्मा मे
शुध्यंतां ज्यो तिरहं विरजा विपाप्मा भूयास ँस्वाहा ॥ आत्मने इदं ॥ अं
तरात्मा मे शु ध्यंतां ज्यो तिरहं विरजा विपाप्मा भूयास ँस्वाहा ॥ अं
तरात्मने इदं ॥ परमात्मा मे शु ध्यंतां ज्यो तिरहं विरजा विपाप्मा भूयास

२७ ॐ स्वाहा ॥ परमात्मनेइदं ॥ क्षुधेस्वाहा ॥ क्षुधादिभ्यः इदं ॥ क्षुत्पिपासाय
स्वाहा ॥ क्षुत्पिपासायइदं ॥ विविट्यैस्वाहा ॥ विविट्यैइदं ॥ ऋग्विधानाय
स्वाहा ॥ ऋग्विधानायइदं ॥ कषोत्कायस्वाहा ॥ कषोत्कायइदं ॥ क्षुत्
पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मीर्नाशयाम्यहं ॥ अभूतिमसमृद्धिंचसर्वां
निर्णुदमेपाप्मानं स्वाहा ॥ क्षुत्पिपासायइदं ॥ अन्नमयप्राणमय
मनोमयविज्ञानमयमानंदमयमात्मामेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपा
प्मा भूयासं स्वाहा ॥ अन्नमयादिभ्यः इदं ॥ आपोस्त्सत्समिधमि
ध्मसंनहनंचाग्नौप्रहृत्य ॥ स्विष्टं तेत्यष्टपंचाशत्पदहोमान्कृत्वा ॥
ब्रह्मविसर्जनांतेकृत्वा ॥ बर्हिः समंजनं कृत्वा मध्यमंपरिधिंप्रहृत्य ॥ ब्राह्मणा २७
न्भोजयेत् ॥ ततः श्रौतेष्टौ ॥ ब्रह्मचारी महापवमानस्नात्वा धृषचेना

तं कृत्वाग्निमुपसमाधाय यातयामुसाविश्या॥ समित्सहमग्नावाध्यास्ये॥
इति संकल्प्य॥ परिसमुह्य॥ पर्युक्ष्य॥ अलंकृत्य॥ परिस्तीर्य॥
परिषिच्य॥ घृतेनपयसा वा यज्ञिकैः समिधो कृत्वा॥ सोमस्सत
समग्नावादध्या॥ सविता देवतोत्तरं परिषिच्य॥ सविता देवतास्समि
तामावेसावित्रीं सहस्रकृत्वा जपेदिति॥ विज्ञायते॥ तैष्यां पौर्णमा
स्यां रोहिण्यां मघस्यां वा॥ शिष्यैः सहाचार्यः प्राणानायम्याधीतानां छं
दसां सवीर्यत्वाय यातयामजर्नेकरिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ केशश्मश्रुवनादि
ब्राह्मणतर्पणांतमुपाकर्मवत्कुर्याद्दुस्स्पृष्टः॥ स्वाध्याय इति विशेषो
सर्जनकालातीतपतितश्चेत्॥ उपाकर्मकाभक्तेपाहित्वयोदशहोम

३४ ॐ हुतो त्सर्जना नंतरं मुपाकर्म कुर्यात्॥१ उत्सर्जनं चं नरकोऽतिपुष्ये
मेहेव कुर्यात् दरिविलत्‌दद्दनुय घेक काले बहिर्विसर्ज्यां॥ चंदास्थपाकर्म
कारोतिपश्चात्॥३४॥ध्वे॥ तिलांजुहोमि॥ उपासनेगुरूणां २ ओषधिप्रातर्को
वेऽदधिमधुशर्करायुक्तानेन ४ केविस्पालाशंक र्मकुर्वत॥ यतास्सुःप्रात
राग्निकार्यं कारिष्ये ६ सुश्रव सुश्रसंमां कुरु ७॥ योग योगतवस्तरं ८ उत्तरेणा
ग्निं दर्भास्तृणं स्तीर्य तेषु स्थायुर्दा देवज रसं ग्टणानः १० कुमारस्यत्रिस्तु वंप
क्षिप्य ११ अथोपनयनं १२ उत्सेनवायउदकेनेहि १३ अथ चौलं १४ अथ
पाहिनत्रयोदशाहोमं १५ अथान्नप्राशनं १६ अथ नामकरणं १७ नत्रवि
धिवदग्निं प्रतिष्ठाप्य॥ १८॥ प्रातेकुमारं १९ अग्निमन्नह ॐ हस्तं पुष्यामि॥२०

अथजातकर्म २१ अथसीमंतं २२ अपैंथै ० सवनं २३ परेद्युराक्ष्फदैकं कुर्यात् ।। २४
अं तुस्नानायां भार्यायां २५ सरबंध स्यायं प्रकारः २६ अनाज्ञानं यद्गज्ञातं २७
अं नाषाढित्यत्र २८ अनाषाढृतधा मागिनः २९ अग्निमुताना मधिपतिः ।। ३०
चितं च स्वाहा ३१ इमैं सहस्तव ३२ अथगाधाणिकर्माणि ३३ ।। ।। हरिः ॐ ।।
श्रीगणेशाय नमः ।। ।। अविघ्नमस्तु ।। श्रावण्यां प्रोष्ठपद्यां वा ।। वैशाख्या
मपिद्विजः ।। श्यासन्नोद्वाह ।। आर्त्तो वा ध्यापतिः ।। स्वयमेवसमा ।। एकतंत्रे
ण वा कुर्यादित व्रतचतुष्टयमितिवचनादेदव्रतानामुद्गयनकालः ।।
तस्मिन्नयनात्मुरिम मंमाणवकं प्राजापत्य सौम्याग्नेयं वैश्वदेवव्रतैः कै
र्मोक्षिः ।। समानतंत्रेण सं० स्करिष्ये ।। इति संकल्प्य ।। कृत शिरावापे

माणवकेस्नानव्रतिनासहापवाह्लै ।। प्राग्मीमुदीचींवादिशामुपनिष्क्रम्य ।
१३२ ।। महापगास्क्रयथाविधिस्नात्वा ।। पुण्याहवाचनइत्वातडुलस्थंडिलेमाण
वकोदर्भमयान्प्राजापत्यादिकांडऋषीनैंपीनवानुदिश्य ।। वाहनादित
र्पणोद्वासनातनिवीतिनाकुर्यादाचार्यः स्वित्केछोदिदर्शाग्नेरूपस
माधानादिपात्रप्रयोगांतेयतस्त्रऔदुंबरीसमिधोवासश्चमदंती
भिःसहप्रयुज्यपवित्रकरणादिदर्भैःप्रछाद्येसंतस्त्वा ।। मदंति
रधिश्रित्य ।। ब्रह्मोपवेशनाद्यग्निमुखांतेन्वारब्धेव्रातिनि ।। स्रुचा
च्याज्यमादाय ।। प्रजापतयेकांडऋषयेस्वाहा ।। प्रजापतये

कांडऋषयइदं ॥ प्रजापतेनत्वदे०ण्ग ऽस्वाहा ॥ प्रजापतयइदं ॥
रयीणांपतीयजतंबृहंतं ॥ अस्मिन्भरेन्तनमंवाजसातौ ॥ प्रजापतिं
प्रथमजाऋतस्या ॥ यजामममधिनोब्रवीतुस्वाहा ॥ प्रजापतयेइदं ॥ प्र
जापतेत्वंनिधिपाःपुराणः ॥ देवानांपिताजनितांप्रजानां ॥ पतिर्विश्व
स्यजगतःपरस्पाः ॥ हविन्नोदेवविहवेजुषस्वस्वाहा ॥ प्रजापतयेइदं ॥
तवेमेलोकाःप्रदिशोदिशश्च ॥ परावतोनिवतउद्वतश्च ॥ प्रजापतेवि
श्वीवधंन्याइदंन्नोदेवाप्रतिहर्यहव्यंस्वाहा ॥ प्रजापतयइदं ॥ प्रजा
पतिंप्रथमंयज्ञियानां ॥ देवानामग्रेयजतंयजध्वं ॥ सन्नोददातुद्रवि
णंसुवीर्यं ॥ रायस्पोषविष्यतुनाभिमस्मेस्वाहा ॥ प्रजापतय

इदं ॥ योरायइशेशतदायउक्थ्यंः यस्पश्च नारक्षिता विष्टि ता नां ॥ प्र
॥ ८० ॥ जापतिः प्रथमजा ऋतस्य ॥ सहस्र धामा जुषतां हविर्नः स्वा
हा ॥ प्रजापतयइदं ॥ सोमंकांडकृषये स्वाहा ॥ सोमंकांडकृष
येइदं ॥ सोमो धेनुं सोमो अर्वंतमाशुं ॥ सोवोमीरं कर्मण्यं द
दातु ॥ सादन्यं विदथ्यं सभेयं ॥ पितुश्रवणं यो ददातु शम
स्मैस्वाहा ॥ सोमायेदं ॥ अषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिं ॥ स्वर्षाम
प्स्वा वृजनस्य गोपा ॥ भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं ॥ जयंत
त्वामनुमदेम सोमस्वाहा ॥ सोमायइदं ॥ त्वं सोम क्रतुभिः सुक्र

धैर्वामिना ॐ पधीसोमविश्वा:॥त्वमपोअजनयस्त्वंगा:॥त्वमाततंथोर्वंतरिक्षं।त्वंज्योति षातमोववर्थ:स्वाहा॥सोमायइदं॥
तुर्भू:स्वंदक्षे:सुदक्षोविश्ववेदा:॥त्वंवृषावृषत्वेभिर्महित्वाद्युम्नेभिर्द्यु
म्नभवोन्टचक्षा:स्वाहा॥सोमायइदं॥यातेधामानिहविषायजंति॥
तातेविश्वापरिभूरस्तुयंज्ञं॥ग॥यस्फान:प्रतरण:सुवीरोवीरहा
प्रचरासोमदुर्यौस्वाहा॥सोमायइदं॥यातेधामानिदिविया:पृ
थिव्यां॥यापर्वतेष्वोषधीष्वप्सु॥तेभिर्नोविश्वै:सुमनाअहेडन्॥
राजंसोमप्रतिहव्यागृभायास्वाहा॥सोमायइदं॥अग्नयेकांडऋषये
स्वाहा॥अग्नयेकांडऋषयइदं॥अग्नेनयसुपथारायेअस्मान्॥वि
श्वानिदेववयुनानिविद्वान्॥युयोध्यस्मज्जुहुराणमेन:॥भूयिष्ठांतेनम
उक्तिंविधेमस्वाहा॥अग्नयइदं॥प्रव:शुक्रायभानवेभरध्वं॥

॥ ५१ हव्यंमतिंचग्नयेसुपूतं ॥ योदैव्यानिमानुषाजनूंषि अंतर्विश्वानिवि
द्मनाजिगातिस्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ अच्छागिरोमतयोदेवयंतीः अग्नि
यंतिद्रविणंभिक्षमाणाः ॥ सुसंदृशंसुप्रतीकंस्वंचं ॥ हव्यवाहमर
तिंमानुषाणांस्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ अग्नेत्वमस्मद्युयोध्यमीवाः ॥ अ
नग्नित्राअभ्यमंतकृष्टीः ॥ पुनरस्मभ्यंसुवितायदेवाः ॥ क्षांविश्वेभिरज
रेभिर्यजत्रस्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ अग्नेत्वंपारयानव्योअस्मान् ॥ स्वस्ति
भिरतिदुर्गाणिविश्वा ॥ पूश्चपृथ्वीबहुलानउर्वी ॥ भवातोकायतनया
यशंयोः स्वाहा ॥ अग्नयइदं ॥ प्रकारवोमननावच्यमानाः ॥ देवद्रीचिं
नयंतदेवयंतः ॥ दक्षिणावाड्वाजिनीप्राच्येति ॥ हविर्भरंत्यग्नये

घृताची: स्वाहा ॥ अग्नय इदं ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य: कांडऋषयेस्वाहा ॥ वि
श्वेभ्योदेवेभ्य: कांडऋषय इदं ॥ ओं नो विश्वे अस्कामंतु देवा: ॥ मि
त्रो अर्यमा वरुणस्सजोषा: ॥ भुवनस्य श्रोना विश्वे वृधास: ॥ करत्सषा
हाविधुरं न शवस्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य: इदं ॥ शंनो देवा वि
श्वदेवा अवंतु ॥ शं सरस्वती सहधीभिरस्तु ॥ शमभिषाचा: श
मुरातिषाच: ॥ शंनो दिव्या: पार्थिवा: ॥ शंनो अप्यस्वाहा ॥
विश्वेभ्यो देवेभ्य: इदं ॥ ये सवितु: सत्यसवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते
वरुणस्य देवा: ॥ ते सौभगं वीरवद्गोमदन: दधातन द्रविणं चित्रम
स्मेस्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य: इदं ॥ अग्नेयाहि दूत्यं वारिषण्या: ॥

९। विश्वेदेवा श्टणुतेमंहवंमे ॥ ये अंतरिक्षेयउपद्यविष्ठा ॥ ये अग्निजिह्वाउतवायजत्रा
॥ ५२ देवाः अग्ने ब्रह्म कृतागणेन ॥ सरस्वती मरुतो अश्विनापायाधि
देवाव्रत्नधेय्याय विश्वांसचाद्य ॥ विश्वे भ्यो देवे भ्यः इदं ॥ द्यौः
पिता पृथिवी मातरा ध्रुक् ॥ अग्ने भ्रातर्वसवो मृडयातनः ॥ वि
श्व आदित्या अदिते सजोषाः ॥ अस्मभ्यं शर्म बहुलं वियंतः स्वा
हा ॥ विश्वे भ्यो देवे भ्यः इदं ॥ सांहिती भ्यो देवता भ्य उपनिष
भ्यः स्वाहा ॥ सांहिती भ्यो देवता भ्य उपनिषद्भ्यः इदं ॥ या
ज्ञिकी भ्यो देवता भ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा ॥ याज्ञिकी भ्यो
देवता भ्य उपनिषद्भ्यः इदं ॥ वारुणी भ्यो देवता भ्य उपनिषद्भ्यः
हा ॥ वारुणी भ्यो देवता भ्य उपनिषद्भ्यः इदं ॥ ब्रह्मणे स्वयंभु

श्रीगणेशाय नमः ... (margin, illegible)

रुद्रः पशूनामधिपतिः स मावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्न
स्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ रुद्राय पशूनामधिपतय इदं ॥ अप उपस्पृश्य ॥ त्वष्टा रूपाणामधिपतिः समा
वत्वास्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्नस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ त्वष्ट्रे
रूपाणामधिपतय इदं ॥ विष्णुः पर्वतानामधिपतिः स मावत्वास्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेस्यामा
शिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्नस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ विष्णवे पर्वतानामधिपतय इदं ॥
मरुतो गणानामधिपतयस्ते मावन्त्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्
कर्मन्नस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ मरुद्भ्यः गणानामधिपतिभ्य इदं ॥ पितरः पितामहाः परेवरे तता
स्ततामाः इह मावत ॥ अस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्नस्यां
देवहूत्यां स्वाहा ॥ पितृभ्यः पितामहेभ्यः परेभ्योवरेभ्यः स्ततेभ्यः स्ततामहेभ्य इदं ॥
पितामहा अवरे ततामहा इह मावत ॥ अस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरो
धायामस्मिन्कर्मन्नस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ पितामहेभ्योवरेभ्यः स्ततामहेभ्यः इदं ॥

२३ ०॥ अपउपस्पृश्य ॥ जीवपितृकस्येतद्धोमलोपः॥ ऋताषाडृतधामाग्निर्गंधर्वःस्त
स्यौषधयोप्सरसऊर्जोनाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ॥ ऋतसहे ऋतधाम्ने
अग्नये गंधर्वायेदं ०॥ ताभ्यः स्वाहा ॥ ओषधीभ्योप्सरोभ्यः ऊर्ग्भ्यः इदं ०॥ संहितो
विश्वसामा सूर्यो गंधर्वस्तस्य मरीचयोप्सरस आयुवो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता
इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ॥ संहिताय विश्वसाम्ने सूर्याय गंधर्वायेदं ०॥ ताभ्यः स्वा
हा ॥ मरीचिभ्योऽप्सरोभ्यः इदं ०॥ सुषुम्नः सूर्यरश्मिः चंद्रमा गंधर्वःस्तस्य नक्षत्रा
ण्यप्सरसो बेकुरयो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ॥
सुषुम्नाय सूर्यरश्मये चंद्रमसे नक्षत्रायेदं ० ॥ ताभ्यः स्वाहा ॥ नक्षत्रेभ्योप्सरोभ्यः इदं ॥
भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गंधर्वःस्तस्य दक्षिणाप्सरसस्तवा नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता इदं ब्र
ह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ॥ भुज्यवे सुपर्णाय यज्ञाय गंधर्वायेदं ० ॥ ताभ्यः स्वाहा ॥ ॥ दक्षि
णाभ्योऽप्सराभ्यः स्तवाभ्य इदं ॥ प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गंधर्वस्तस्य ऋक्सामान्यप्स २३
रसो वह्नयो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा ॥ प्रजाप

ति विश्वकर्मणे मनसे गंधर्वायेदं०॥ ताभ्यः स्वाहा॥ ऋक्सामेभ्यो अप्सरोभ्यः वह्निभ्यः इ
दं०॥ इषिरो विश्वव्यचा वातो गंधर्वः स्तस्यापोप्सरासो मुदा नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता
इदं ब्रह्म क्षत्रं पांतु तस्मै स्वाहा॥ इषिराय विश्वव्यचसे वातो गंधर्वायेदं०॥ ताभ्यः स्वाहा
अद्भ्यो अप्सरोभ्यः मुदाभ्यः इदं०॥ भुवनस्य पते यस्य त उपरि गृहा इह च॥ स नो रास्वा
ज्यानिं रायस्पोषं सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्तिं॥ स्वाहा॥ भुवनस्य पत इदं०॥ प
रमेष्ठ्यधिपतिर्मृत्युर्गंधर्वस्तस्य विश्वमप्सरसो भुवो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता इदं
ब्रह्म क्षत्रं पांतु तस्मै स्वाहा॥ परमेष्ठिने अधिपतये मृत्यवे गंधर्वायेदं०॥ ताभ्यः स्वाहा॥
विश्वस्मा अप्सरोभ्यः भूभ्यः इदं०॥ सुक्षितिर्भद्रकृत्सुवर्वान्पर्जन्यो गंधर्वस्तस्य
विद्युतो अप्सरसो रुचो नाम स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पांतु तस्मै स्वाहा॥
सुक्षितये सुभूतये भद्रकृते सुवर्वते पर्जन्याय गंधर्वायेदं०॥ ताभ्यः स्वाहा॥ २ वि
द्युद्भ्यो अप्सरोभ्यः रुग्भ्यः इदं०॥ दूरेहेतिरमृडयो मृत्युर्गंधर्वस्तस्य प्रजा अप्सर

२४ सोभीरवो नाम२ सइदं ब्रह्मक्षत्रं पालु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पांत स्मै स्वा॥ दूरे हे तिरम्डयोमस्येव गंधर्वायेदं०॥
ताभ्यः स्वाहा॥ प्रजा भ्यो प्सरोभ्य उरुभ्यः इदं०॥ चारुः कृपण काशी कामो गंधर्वः स्तस्या धयोप्सरस्सः शो
चयंती नाम सइदं ब्रह्मक्षत्रं पालु ता इदं ब्रह्मक्षत्रं पांलु त स्मै स्वाहा॥ चारवे कृपणकाशिने कामाय
गंधर्वायेदं०॥ ताभ्यः स्वाहा॥ आधिभ्य प्सरोभ्यः शोचयंतीभ्यः इदं०॥ स नो भुवनस्य पतेयस्य त
उपरि ग्रहा इह चा॥ उरु ब्रह्मणे स्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा॥ भुवनस्य पते ब्रह्मण इदं०॥ प्रजा
पते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव॥ यत्कामास्ते जुहुमः स्तन्नो अस्तु वयं स्या
म पतयो रयीणां॥ स्वाहा॥ प्रजापतय इदं०॥ भूः स्वाहा॥ अग्नय इदं०॥ भुवः स्वाहा॥ वायव इदं०॥
सुवः स्वाहा॥ सूर्यायेदं०॥ भूर्भुवः सुवः स्वाहा॥ प्रजापतय इदं०॥ यदस्य कर्मणोत्यरीरिचं यद्वा
न्यूनमिहाकरं॥ अग्निष्टत्स्विष्टकृद्विद्वान्सर्वं स्विष्टं सुहुतं करोतु स्वाहा॥ अग्नये स्विष्टकृतय इदं०॥
अनाज्ञातं यदाज्ञातं यज्ञस्य क्रियते मिथु॥ अग्ने तदस्य कल्पय त्वं हि वेत्थ यथातथं स्वाहा॥ अग्न २४
य इदं०॥ पुरुषसंमितो यज्ञो यज्ञः पुरुषसंमितः॥ अग्ने तदस्य कल्पय त्वं हि वेत्थ यथातथं स्वाहा॥
अग्नय इदं०॥ यत्पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः॥ अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन्

यजिष्ठो देवाꣳरतुशो यजासन॥ स्वाहा॥ अग्नय इदं०॥ त्वंन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वां देवस्य हेडो वयाससीष्ठाः॥ य
जिष्ठो वंह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषाꣳसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् स्वाहा॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं०॥ स त्वंन्नो अग्ने
वमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ॥ अवयक्ष्व नो वरुणꣳ रराणो वीहि मडीकꣳ सुहवो न एधि स्वाहा॥
अग्नीवरुणाभ्यामिदं०॥ त्व मग्ने अयास्यया सन्मनसा हितः॥ अया संक्रव्यमूहिषेया नो धेहि भेषजꣳ
स्वाहा॥ अग्नये अयस इदं०॥ आभिर्गीर्भिर्यदतो न ऊनमाप्यायय हरिवो वर्धमानः॥ यदा स्तोतृभ्यो
महि गोत्रा रुजासि भूयिष्ठभाजो अध ते स्या [illegible] म स्वाहा॥ इन्द्राय हरिवते वर्धमाना
य०दं०॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं॥ समूढमस्य पाꣳसुरे स्वाहा॥ विष्णव इदं०॥ त्रियंबकं
यजामहे सुगंधिं पुष्टिवर्धनं॥ उर्वारुकमिव बंधनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् स्वाहा॥ त्रियंबकाय इदं०॥
अस्कान् द्यौः पृथिवी। अस्कानृषभो युवा गाः॥ स्कंनेमा विश्वा भुवना॥ स्कंनो यज्ञः प्र
जनयतु॥ अस्कानजनि प्राजनि॥ आ स्कंनाज्जायते वृषा॥ स्कंनात्प्रजनिषीम
हि स्वाहा॥ स्कंनादिभ्यो देवताभ्यः इदं०॥ यद्विद्वाꣳसो यदविद्वाꣳसो मुग्धाः
कुर्वंत्यृत्विजः॥ अग्निर्मा तस्मादेनसः अश्वादेवं मुंचताꣳ स्वाहा॥ अग्निरश्वाभ्या

२५ मिदं॰॥ यंन्मे आत्मनो मिंदाभूदग्निस्तत्पुनराहाजातवेदा विचर्षणिः॥ स्वाहा॥ मिदादि
भ्योदेवताभ्यः इदं॥ यन्मे आत्मनो मिंदाभूदग्निस्तत्पुनराहाजातवेदा विचर्षे
णिः॥ पुनरग्निश्चक्षुरदात्पुनरिंद्रोबृहस्पतिः॥ पुनर्मेश्विनायुवंचक्षुराधत्तम
क्ष्योः॥ स्वाहा॥ मिदादिभ्योदेवताभ्य इदं॰॥ पुनः स्वादित्यारुद्रावसवः समिंधतां
पुनर्ब्रह्माणोवसुनीथयज्ञैः॥ घृतेन त्वंतन्वंवर्धयस्वसत्याः संतुयजमानस्यकामां
स्वाहा॥ वसुनीथायइदं॰॥ भूर्भुवःसुवःस्वाहा॥ प्रजापतयइदं॰॥ ब्रंह्मप्रतिष्ठामनसो
ब्रह्मवाचो ब्रह्मयज्ञानांहविषामाज्यस्य॥ अतिरिक्तंकर्मणोयच्चहीनंयज्ञःपर्वा
णि प्रतिरन्नेतिकल्पयंस्वाहा॥ कुलाकुतिरेतुदेवांस्वाहा॥ ब्रह्मणइदं॰॥ आश्रावि
तमप्राश्रावितंवषट्कृतमत्यनूक्तंचयज्ञे अतिरिक्तंकर्मणोयच्चहीनंयज्ञःपर्वा २५
णि प्रतिरन्नेतिकल्पयंस्वाहाकुलाकुतिरेतुदेवांस्वाहा॥ यज्ञायइदं॰॥ यद्वोदेवा

त

अतिपादयामिवा चाचित्स्रय पतं देवहेडनं॥ अरायो अस्माँ अभिदुच्छुनायते न्यत्रास्मिन्मरुतः
स्तन्नि धेतनुः स्वाहा॥ मरुद्भ्यः इदं॰॥ भूर्भुवः सुवस्वाहा॥ प्रजापतये इदं नमम॥ श्री॥ छ॥
पत्रवासमिस्संनहनमन्नोवादध्यात्॥ तथासरंच्यो॥ वदस्यमंत्रालुपरोथवास्याजयादिहो
माद्दथएव वास्यात्॥ समिश्च तत्संनहनं चत तथादितो न्यथा लत्र नकालइष्टः॥ पदस्य॰
स्वाहा॥ अग्नये स्विष्टकृते इदं॰॥ अस्मिन्प्रकृते कर्मणि ज्ञाताज्ञातकृतदोषनिर्हणार्थम
नाज्ञातत्रयंकर्मांतरितकर्मविपर्यास प्रायःश्चित्तार्थं वंन्नोअग्ने त्वंमे गेअया॥ सप्रजा
पतइति चलः साज्याहुती स्वराक्षर पदथनवर्णलोप प्रायःश्चित्तार्थं आभिर्गीर्भिरितिवाङ्क्रिय
मलोप प्रायःश्चित्तार्थमिदं विष्णुः क्रियंवकंमिति सर्वोपघात प्रायःश्चित्तार्थं यद्विद्वांस
इति कालिंङ्गमौढ्यदोषप्रायश्चित्तार्थं मस्कां दो रिति स्कंनादिदोषप्रायश्चित्तार्थं यन्मआत्म
नइतिमिंदादिदोषप्रायःश्चित्तार्थं पुनस्त्वादितिसर्वप्रायःश्चित्तार्थं भूर्भुवःसुवरिति एते
मंत्रे राज्याहुतीर्होष्ये॥ प्रायःश्चित्ताज्याहुतीर्हुत्वा॥ अदितेन्वमंस्था इति रान्नं परिषिच्य॥

पूर्णपात्रमादायाग्नेः पश्चाद्दर्भेषु निधाय तस्मिन्नुदकमानीय तूष्णीं शिरसि मार्जयित्वा प्रागा
दिषु पंचदिक्षु तूष्णीमु[illegible]त्सिच्य किंचिदुदकं [illegible] निनीय तदुदकं शिरसि प्रोक्ष्य शेषः प
त्न्यांजलौ शेषं निनीय ब्रह्मणो वस्त्रेण तु ॥ तत्र कारिका ॥ चित्तादिमंत्रेण यथाक्रमेण
मंत्रादि शब्दादि हितं तु देवं ॥ अन्येषु होमेषु तदादितश्च पदत्रयेणाभिहितं तु देवं ॥ पित्रा
दिहोमे पितरः पितामहाः परे वरे ततास्तता[illegible]महाः विश्वे च देवा अथवात्र देवा त्रेदे
वाः स्तृतः परं राष्ट्रभृत्त्वा क्रमेण ॥ तृतीयेन चतुर्थेन पदेनाभिहितो तु थो ॥ सुक्षिता
रिति मंत्रेण पंचमात् षष्ठमादपि ॥ पर्यायेषु तु पूर्वेषु देवतेति विदुर्बुधाः ॥ पर्यायेषु द्वि
तीयेषु देवमक्षरसंस्मृतं ॥ तत्र पूर्व पदोक्तश्च सार्ध भुवनको मेक ॥ भुवनस्य पतिर्वा
त्र प्राजापतेरिति क्रमात् ॥ अंते ब्रह्म[illegible]थकामेवा देवता केश्चिदुच्यते ॥ अनाज्ञातं त्र
येभिस्त्वा त्वं नः सत्वं नयोगते ॥ आश्विगीर्भिरितीदं श्च हारवांश्चेति देवताः ॥ इदं

विष्णोश्च विष्णुश्च सर्वे चिंतते प्रजापतिः ॥ पुरतः प्रस्तरस्थाने तूष्णीमासादयन्ततः ॥
पूर्णपात्रं ततस्तस्य आप आनीय मार्जयेत् ॥ हस्तेनामंत्रकं तत्र प्रागादिषु च पंचसु ॥
दिक्षु संमार्जनं कृत्वा तच्छेषमवनौ क्षिपेत् ॥ भूयिष्ठमेव तत्तोयं शिरसि प्रोक्षयेत्पु
तः ॥ भार्याया अंजलौ शेषं निनीय प्रयतो द्विजः ॥ ब्रह्मणे दक्षिणं दत्वा तन्मुखाद्यस्य
स्वशक्तितः ॥ इति श्रीपंजलेशिंगैयसूरिविरचितायां प्रयोगपद्धतौ अग्निमुखं ज
यादिश्च समाप्तः ॥ श्रीविरूपाक्षाय नमः ॥ अथ गर्भाधानं उच्यते ॥ ऋतुस्नातायां शु
भेहनि दंपती मंगलस्नातौ भूत्वा ॥ रात्रौ पुण्याहं वाचयित्वा ॥ पत्नीं दक्षिणत उपवेश्य ॥
स्वयमुत्तरत आसीनः ॥ प्राणानायम्य ॥ विशिष्टायां शुभतिथौ ॥ मम पत्न्याः गर्भाधानं
[illegible] करिष्य इति संकल्प ॥ तथा ॥ संस्कारकस्तु सर्वत्र तिष्ठेदुत्तरतः सदा ॥ संस्कार्यः ॥
पुरुषो वापि ॥ स्त्री वा दक्षिणतः सदा ॥ इयं च व्यवस्था भणीति कपर्दिप्रमुखैरिह ॥ स्मार्तक

(२७ मेसुसर्वत्र तस्माद्देवंहि कारयेदिति॥ तस्मादेवं कृत्वा॥ विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपा
णि पिंशतु॥ आसिंचतु प्रजापति धाता गर्भं दधातु ते॥ गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं
धेहि सरस्वति॥ गर्भं ते अश्विनौ देवावाधत्तां पुष्करस्रजौ॥ हिरण्ययी अरणी यं निर्मंथतो
अश्विना॥ तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूतवे॥ यथेयं पृथिवी मही तिष्ठंती गर्भ
मादधे॥ एवं तं गर्भमाधत्स्व दशमे मासि सूतवे॥ यथा पृथिव्यग्निगर्भा द्यौर्यथेंद्रेण ग
र्भिणी॥ वायुर्यथा दिशां गर्भ एवं गर्भं दधातु ते॥ विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणास्यां नार्यां गवीन्यां॥ पुमा
ंसं गर्भमाधेहि दशमे मासि सूतवे॥ नेजमेष परापत सुपुत्रः पुनरापत॥ अस्यै मे पुत्रकामायै ग
र्भमाधेहि यः पुमान्॥ यस्य योनिं प्रति रेतो गृहाण पुमान्पुत्रो धीयतां गर्भे अंतः॥ तं माता दशमा
सो बिभर्ति स जायतां वीरतमः स्वानां॥ आ ते गर्भो योनिमेतु पुमान्बाण इवेषुधिं॥ आ वीरो जायतां
पुत्रस्ते दशमास्यः॥ करोमि ते प्राजापत्यमा गर्भो योनिमेतु ते॥ अनूनः पूर्णो जायतामश्लोणो (२७

प्रपितामहपितामहपितरः॥ गोत्राः॥ नारायणगोविंदमाधवशर्मणः॥ नांदीमुखाः॥
पित्राचिद्धीतः॥ पुमांस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायतां॥ यानि भद्राणि बीजान्यृषभा जनयंति नो॥
तानि भद्राणि बीजान्यृषभा जनयंति नः॥ तैस्त्वं पुत्रान्विंदस्व सा प्रसूर्धेनुका भव॥ कामः सम
ध्यतां मह्यमपराजितमेव मे॥ यं कामं कामये देव तं मे वायो समर्धय॥ इत्येतैर्मंत्रैः॥ पत्नी
मभिमंत्रिय॥ तया संभोगं कृत्वा॥ तदानीमाभ्युदैकं कर्म कर्तव्यमफलत्वात्॥ परेद्युराभ्युदे
कं कुर्यात्॥ तथा॥ गर्भाधाने विवाहे च पुंसवने जातकर्मणि॥ नामोपाकर्मस्नानेषु व्रतेषु च समा
पने॥ ब्राह्मणान्भोजयेदत्यैवाचयेदाशिषस्तथा॥ सीमंतोन्नयने चैव अन्नप्राशननिचौल
योः॥ उपायने च गोदाने आद्यश्वेवं विशेषतः॥ इति किंच॥ विवाहे कन्यकायाश्च वरस्यापि
गृहे पिवा॥ नांदीश्राद्धं तु पूर्वेद्युर्वरस्य स्मृतिशासनं॥ अन्यत्र॥ सर्वाधिकारकर्मभ्यः पूर्वेद्यु
सद्य एव च॥ ब्राह्मणान्भोजयेदिष्टो हिरण्येनोदकेन च॥ इति कपर्दिभ्यः॥ प्राणानायम्य॥ म
मपत्न्या गर्भाधानांगभूतं॥ आभ्युदैकं करिष्ये॥ तत्र वेदताः॥ प्रपितामहपितामहमात
रः॥ काश्यपगोत्राः॥ नांदीमुखाः॥ सत्यवसुसंज्ञिका विश्वेदेवाः अन्नद्रव्यं श्राक ल्यकाकि

धिरिति ॥ संकल्प्य यदि पार्वणं कुर्यात् ॥ तर्हि पार्वणविधिरिति संकल्प्य ॥ मंडले
कृत्वा ॥ सत्यवसुसंज्ञिका विश्वेदेवा इदं वां पाद्यं ॥ प्रपितामहिपितामहिमातरः ॥ गोत्राः ॥ इदं वां पा
द्यं ॥ प्रपितामहिपितामहिपितरः ॥ इदं वां पाद्यं ॥ मातुः प्रपितामह मातुः पितामह मातामहाः ॥
पत्निकाः ॥ गोत्राः ॥ उभाभ्यां इदं वां पाद्यं ॥ द्वयोर्द्वयोः पादान्प्रक्षाल्य सर्वान् प्राङ्मुखानुपवेश्य ॥
सत्यवसुसंज्ञिकानां इदमासनं ॥ प्रपितामहिपितामहिमातॄणां ॥ इदमासनं ॥ प्रपितामह
पितामहिपितॄणां ॥ इदमासनं ॥ मातुः प्रपितामह मातुः पितामह मातामहाः सपत्नीकानां ॥ इ
दमासनं ॥ द्व योर्द्वयोः ॥ दक्षिणं एवासनं कृत्वा ॥ चर्येत् ॥ सत्यवसुसंज्ञिकानां मर्चइत्वा ॥ य
थाविधिः ॥ उपायने च गोदाने आदावेव विशेषतः ॥ विश्वेवा सत्यवसू अर्चइत्वा ॥ यथाविधिः ॥
मातुश्राधं तु पूर्वं स्यात् पितॄणां तदनंतरं ॥ ततो मातामहानां तु वृद्धिश्राधं त्रयं स्मृतं ॥
नांदीमुखे विवाहे च प्रपितामहपूर्वकं ॥ नामसंकीर्तयेद्विद्वानन्यत्र पितृपूर्वकं ॥

अस्मद्रूपं तिलांदर्भान्‌ पसव्यं तथैव च ॥ नांदीश्राद्धं त्यजेद्विद्वान्‌ वृद्धिश्राद्धं तु
सर्वदः ॥ एभ्य एव पितादद्यात्तेभ्यो दद्यात्स पितकः ॥ इति कपर्दी ॥ एवमर्चयित्वा ॥ ब्राह्म
णान्‌ भोजयेत्‌ ॥ यदि पार्वणं कुर्यात्‌ ॥ तर्हि दध्याक्षतबदरीफलमिश्रोदनपार्वणं कु
र्यात्‌ ॥ स्वधां वाचयिष्य इत्युपस्थाने स्वाहां वाचयिष्य इत्युक्ता ॥ इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीः ॥ ड्रो
भायेपितरो नुमदन्तु ॥ इत्यादि जपेत्‌ ॥ एतत्सर्वथास्मच्छन्दवस्वादिरूपतिलदर्भास्व
धाकारप्राचीनावीति ॥ वर्जं कुर्यात्‌ ॥ तथा ॥ अस्मद्रूप तिलांदर्भान्‌ पसव्यं तथैव च ॥
नांदीश्राद्धं त्यजेद्विद्वान्‌ वृद्धिश्राद्धं तु सर्वदेति ॥ यदि जीवपितृकस्यात्तर्हि पितुः प्रपिता
महादिभ्यो दिश्यां कुर्यात्‌ ॥ तथा ॥ एभ्य एव पितादद्यात्तेभ्यो दद्यात्स पितकः ॥ इति ग
र्भाधानसमाप्तः ॥ अथ पुंसवनमुच्यते ॥ पत्न्या गर्भे व्यक्ते सति ॥ तृतीये मासि शु
भलग्ने पुण्यनक्षत्रे ज्योतिर्विदुक्तपुण्यनक्षत्रे वा सीमंतेन सह वा कुर्यात्‌ ॥ तथा ॥ कारि
कावृत्तौ ॥ व्यक्ते गर्भे द्विजातीनां कुर्यात्पुंसवनक्रियां ॥ तद्दिने शुभे लग्ने सीमंतेन स

२९

ब

हापिवा॥कृत्वापुंसेनं पश्चात्सीमंतस्तत्रक्रमात्॥इति॥अयमेवमुख्यपक्षः॥
त्रिविस्वामिमतत्॥व्यक्तेगर्भेपुंसवस्यात्स्पन्दमेवान्वनीयके॥एवंमुख्यकाल
स्यसप्ताष्टमचतुर्थकाः॥सीमंतस्यास्यकालेवाजायतेपुंसवंयदी॥एव
त्गृह्यभाष्यकारसंमतं॥इति॥प्रकृतमनुसरामः॥तत्रपूर्वेद्युराभ्युदैकं
कृत्वा॥किंच॥सर्वेर्धिकमेकमेध्यः पूर्वेद्युःसघृएववा॥ब्राह्मणान्भोजये
दृष्टौहिरण्यनांदिनेनवेति॥ततोमंगलनौभूत्वापुण्याहंवाचयित्वोपस्कृत्वा
धा॥लीदक्षिणतउपवेश्यास्वयमुत्तरतःओंसीनःप्राणानायम्या॥ममपत्न्याः
प्रथमेगर्भसंस्कारद्वारासर्वेगर्भसंस्कारार्थंपुंसवनाख्यंकर्मकरिष्ये॥
इतिसंकल्प्या॥दंपतीकंकणंधारयेतां॥कथं॥विश्वेत्तातेसवनेषुप्र

२९

वाच्या।। याव कृथं मघवन्निंद्रस्त्वं तं ते।। पारावतं यत्पुरुसंभृतं वसुस्यपावृणोः शारभा

यत्रृषिबंधवे।। इति पुरुषो दक्षिणहस्तेन धारयेत्।। बृहत्साम क्षत्रभृद्वृहद्धृष्टिय्यं

त्रिष्टुभोजः शुभितमुग्रवीरं।। इंद्रस्तोमेन पंचदशेन मध्यमिदं वातेन सगरेण र

क्ष।। पत्न्याः वामकरे स्त्रीणां।। बृहत्सामेति बंधनं।। विवाहमौंजीस्नानेषु पुंस

सीमंतयोरपि।। स्नाताभिषेके चौलेषु सरबंधो विधीयते।। एवमुक्तेषु मंत्रेषु दंप

त्योः सरबंधनं।। मौंजीबंधो रवस्थ्यवे मुनिभिः प्र रिकीर्तितः।। प्रक्षाल्या

ल पसीसूत्रं पवमानादिमंत्रकैः।। पात्रं तं तु सं रपूर्णं निदध्याद्यादतः परं।। इती।। सनक्ष

त्रे च सावेच कांचनेन कृतेन वा।। स्थूलमुक्ताफलस्यैतन्माल्यं वस्त्रेर्रलंकृतं।। इति

कंकणं धृत्वा।। उक्तप्रकारेण स्थंडिलं कृत्वा।। औपासनाग्निं प्रतिष्ठाप्य।। दर्व्या

ज्यस्थाल्यावित्ति।। षट्पात्राणि प्र पुंज्याफलसहितवटशा रवोदषदुप ले

श्रौ०गा० स्वनन्नु तव-स्त्रे ॥ सकृत्स्रपुंज्यातु ॥ प्रोक्षणपात्रादिसंस्काराद्याज्यभागांतिकृ
३० त्वा ॥ स्रुचाज्यमादाय ॥ धातादद्रातु नो रयि । मीशानो जगतस्पतिः ॥ स नः पू
र्णेन वावनत्स्वाहा ॥ धात्र इदं ॥ धाता प्रजाया उत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं
जजान ॥ धाता पुत्रं यजमानाय दाता तस्मा उ हव्यं घृतवद्विधेम स्वाहा ॥ धात्रे ॥
धाता ददातु नो रयिं प्राचीं जीवातुमक्षितां वयं देवस्य धीमहि सुमतिं सत्य
राधसः ॥ स्वाहा ॥ धात्रे० ॥ धाता ददातु दाशुषे वसूनि प्रजाकामाय मीढु
षे दुरोणे ॥ तस्मै देवा अमृताः संव्ययंतां विश्वेदेवासो अदितिः सजोषाः स्वाहा ॥
धात्र इदं ॥ यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो मर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ॥ जातवेदो
यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्याम् ॥ स्वाहा ॥ अग्नये इदं ॥
यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनं ॥ अश्विनं स पु

त्रिलं धीरवंतं सोमं नन्न २ रयिंन शतेस्व वीरिं ॥ स्वाहा ॥ अग्नयेइदं ॥ त्वेसुपुत्र श
वसो वृत्रं न्का॰ मकानय: ॥ नत्वामिंद्रातिरिच्यते स्वाहा ॥ इद्रायाइदं ॥ उक्थ्य उक्थे
सोम इंद्रं ममादन्नीथे नीथे मघवानं २ सुतास: ॥ यदीं २ सबाध: पितरंन पुत्रा: समानद
क्षा अवसे हवंते स्वाहा ॥ इंद्राय इदं ॥ इति देवतानुक्रमैकायां ॥ धातादि मंत्रे पुस एव ता
धाताय स्या द्वे ये ग्नि स्तत उत्तरत्र ॥ द्वयेन वे दिं द्रष्टु इति प्रसिध्द इति ॥ आज्यावा
ज्याहुती कुर्त्वा ॥ मध्यमं परिधिमग्नौ प्रहृत्य दक्षिणोत्तरै: परिधिमग्नौ प्रहरेत् ॥
उत्तरपरिधि उत्तरार्धमंगारेषु पोह्य परिधिनभिमंत्र्य आधार समिधौ प्रहृत्य ॥
स्त्रुचि स्त्रुवस्याग्रं निधाय ॥ ज्याकुर्त्वा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य: सं२स्त्राव भागेभ्य: ॥ सं२स्त्रा
वभाग इदं न मम इति त्यागं कृत्वा ॥ ब्रांह्मणो दक्षिणां दत्वा ॥ विसृज्य ॥ अनुद्धृतर
जसा कुमार्या फठ्ठसहित वटस्याखा प्रेषयित्वा ॥ वस्त्रे शनि धायां गुष्ठतर्जनी

श्रिं.ग. ध्यांगृहीत्वाग्नेः पश्चात्पत्नीमुत्तानां रम्युखं कृत्वा ।। पुंसुवनमसीत्यनेन पञ्चषापत्न्या द
२१ क्षिणेन नासिकाछिद्रे रसं निनयति पत्नीं तरसा गर्भपर्यन्तं गिरयति ।। कर्मणः पुण्या
हं वाचयित्वा ।। नं कृत्वा ।। अभ्युदैकं कुर्यात् ।। इति पुंसवनं समाप्तम् ४ ।। ।। अथ सीमंतो
नयनमुच्यते ।। गर्भो स्थिति प्रथमात् षष्ठाष्टमे वा सीमंतोनयनं कुर्यात् ।। त
था ।। याज्ञवल्क्यः ।। षष्ठाष्टमे वा सीमंतो मास्येते जातकर्म च ।। ग्रंथांतरे सम
प्ता वै च तु मासोपि गृह्यते ।। एतत् सीमंतसकृदेव ।। न प्रतिगर्भं ।। तथाह हारीतः ।।
सकृत्संस्कृता संस्कारं ।। सीमंतेन स्त्रियो यदा ।। अयं गर्भप्रसुप्ते स सर्वसंस्कृतो भवे
त् ।। एतदष्टममासादूर्ध्वं न कर्तव्यं नवमे मासि सूतकागारप्रवेशस्यात्स्विहितत्वा
त् ।। अकृतसंस्कारा यदि प्रसूयेत तदा गृहीतपुत्रा संस्कर्तव्याः ।। तथा च सत्यव्रतः ।।
।। स्त्री यदा संस्कारा प्रसूयेत कथंचन ।। गृहीतपुत्र विधिवदेतत् संस्कारमर्हति ।। २१

०॥ आपस्तंबः॥ अस्य कार्यो द्वयं वापि बंह्वोवायस्य पत्नं नः॥ सीमंतं पुंसवनं चैव संस्
कृत्यो विधीयते॥ इति तस्य प्रयोगः॥ शुभेहनि दंपती मंगलस्नानौ कृत्वा पुण्याहं
वाचइत्वा॥ प्रातरौपासनं कृत्वा॥ प[illegible]त्नीद[illegible]क्षिणतउपवेश्याद्दंपती मंगलस्ना ग
नौ कृत्वा पुण्यावाचइत्वा॥ स्वयमुत्तरत आसीनः प्राणानायम्या॥ मम पत्न्याः प्र
थमगर्भसंस्कारद्वारा सर्व[illegible]र्भसंस्कारार्थं॥ सीमंताख्यं कर्म करिष्य इति संकल्प्य॥
उभौ कंकणे हुष्ट्वा॥ अभ्युदैकं कृत्वा पूर्ववदौपासनाग्निं प्रतिष्ठाप्य॥ दर्व्याज्यस्था
ल्या विलिषटपात्राणि प्रयुज्य॥ विरूढयवान्मालिकां कृत्वा लीमौदुंबरस्त्रासादर्भ
पुंजी लञ्छ्रश्च प्रयुंज्यादाज्यभागांतं कृत्वा॥ पत्नीमन्वारब्धायां पुंसवनोक्तक्र
मेण॥ धाताददातु नो रयिमिति च तस्रः क्षिप्रस्वाहृदाकीरिणोति च तस्रभिः
प्रतिमंत्रमष्टौ वाज्याहुतीर्हुत्वा॥ जयादि प्रंलखिसर्जनांतेऽग्नेः पश्चात्सती

प्राङ्मुखमुपवेश्यपत्न्याःशलल्यात्रिभिःपुंजीलैरौदुंबरशलाटुनाच॥भूर्भुवःस्
३२ वोराकामहꣳसुहवाꣳसुष्टुतीहुवेशृणोतुनःसुभगाबोधतुत्मना॥सी
व्यत्वपःसूच्याछिद्यमानयाददातुवीरꣳशतदायमुक्थ्यं॥यास्तेराकेसु
मतयःसुपेशसोयाभिर्ददासिदाशुषेवसूनि॥ताभिर्नोअद्यसुमनाउ
पागहिसहस्रपोषꣳसुभगेरराणा॥इतिपत्न्याःसीमंतमूर्ध्वमुन्नीय
यालेगायतमितिवीणागाथिनौसꣳशास्ति॥तौगायेयातां॥सोमएवन
इति॥सोमएवनोराजेत्याहुर्ब्राह्मणीःप्रजाः॥विवृत्तचक्रआसीनास्तीरे
णयमुनेतव॥इत्यस्योस्थानेसमीपनदीनिर्देशंकुर्यात्॥नदीनिर्देशंगा
येयातां॥अथपत्नीकंठेविरूढयवमालिकांनिधाय॥नक्षत्रोदयपर्यंतं ३२
दंपतीमौनिनौऋचालिष्ठेतां॥नक्षत्रोदयेसतिप्राचीमुदीचींवादिशमु

थ

पनिष्क्रम्या ।। वत्सस मंन्त्रस्य भूर्भुवः स्वरिति जपित्वा वाचं विसृजेत ।। इति । सी
मंतोंनयनं ।। अथ जातकर्मविधि ।। अ बार्हस्पत्य संहितायां ।। अथातः संप्रवक्ष्या
मि जातकर्मक्रियाशुभं ।। जातस्य विघ्ननाशाय निरोगत्वाय सर्वदा ।। दीर्घायुत्वा
य वा स्यैव सर्वसंपत्सम क्षये ।। जन्मनो स्याशुभस्यायोगा विनाशाय चिं
शोधनः ।। ब्रह्माण्डपुराणे ।। जाते पुत्रे पितुः स्नानं सचैलं तु विधीयते ।। जाते कर्म
नथाकुर्याद्वाहूमप्युरयचसः ।। भांडूराभ्ते कृतानापुंसो जातकर्म विधीयते ।।।
व मंत्र प्राशनं कार्यं हिरण्य मधुसर्पिषां ।। दिवस्परीति यद्भूमेरापश्चा सं कुलितं
था ।। बहूनामपि मंत्रेण सर्वमन्यत्पृथग्भवेत् ।। जावापः ।। जन्मनोनंतरं कार्यं जात
कर्म यथाविधिः ।। देवादनी नैकालेंच दत्ता ते स्तूतकेन्तवेत् ।। विष्णुधर्मोत्तरे ।। अच्छिं
ने नाभ्यां कर्तव्यं श्राद्धं वै पुत्रजन्मनि ।। अशुचौ परमेकार्यं अथान्वानि पथात्म
क्षिः ।। इति स्यक्रमः ।। कुमारे जाते सति ।। अस्य कुमारस्य जातकर्म करि
त

२२ थ इति संकस्या ॥ दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्द्वितीयं परि जातवेदाः ॥ तृती
यमप्सु नृमणा अजस्रमिंधान एनं जरते स्वाधीः ॥ विद्मा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि
विद्मा ते धाम विभृता पुरुत्रा ॥ विद्मा ते नाम परमं गुहा यद्विद्मा तमुत्सं यत आ
जगंथ ॥ समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वंतर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्न ऊधन् ॥ तृतीये
ग त्वा रजसि तस्थिवांसमपामुपस्थे महिषा अवर्धन् ॥ अक्रंददग्निः स्तनयन्निव द्यौः
क्षामा रेरिहद्वीरुधः समंजन् ॥ सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना
भात्यंतः ॥ उशिक्पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ॥ इयर्ति
धूममरुषं भरिभ्रदुच्छुक्रेण शोचिषा द्यामिनक्षन् ॥ विश्वस्य केतुर्भुवनस्य
गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ॥ वीळुं चिदद्रिमभिनत्परायञ्जना यदग्नि
मयजन्त पंच ॥ श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगो २६
पाः ॥ वसोः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उषसामिधानः ॥ यस्ते अद्य कृ

ण वद्भद्रशो चेपु यं देव धत्तन वं तम ग्ने प्रतरं नय प्रतरा वस्यो अच्छा ॥ भि द्युम्नं देवभ
क्तं यविष्ठा ॥ आ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थ उक्थ आ भज शस्यमाने [illegible] ॥
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनदद्दुज्जनित्वैः ॥ त्वाम ग्ने यजमाना
अनु द्यून्विश्वा वसू नि दधिरे वार्याणि ॥ त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमु
शिजो विववृः ॥ दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ॥ अग्निरमृ
तो अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥ इत्येतेनानुवाकेन [illegible] हिरण्यमभि
मंत्रिय ॥ अस्मिन्नहं सहस्रं पुष्याम्येधमानः स्वे वशे ॥ अनेन यजुषा हिरण्यमंक
उपवेश्य ॥ अंगादंगात्संभवसि हृदयादधिजायसे ॥ आत्मा वै पुत्रनामासि स
जीव शरदः शतं ॥ अश्मा भव परशुर्भव हिरण्यमस्तृतं भव ॥ पशूनां त्वा हिंका
रेणाभिजिघ्राम्यसौ ॥ कार्तिक ॥ इति श्रोत्र मंत्राभिमंत्रिया ॥ एताभ्यामेव मंत्राभ्यां
शिरो मूर्धन्यवघ्राय ॥ इमौ मंत्रौ दक्षिण कर्णो जपति ॥ अस्माभवे मैत्र्यासो
त्र

॥ शंगास्थानेतत्रजन्मनक्षत्रनामसंबुध्यानिर्दिशति॥ कृत्तिकारोहिणमार्गशीर्षार्द्रापुन
३४ र्वसोस्तिष्याश्लेषमाघफाल्गुनफाल्गुनहस्तचैत्रस्वातीविशाखानुराधज्येष्ठमू
लाषाढश्रावणश्रविष्ठशतभिषक्प्रोष्ठप्रोष्ठपदरेवताश्वयुजापभरणेतिवा॥ इ
तिनक्षत्रनामनिर्देशः॥ तथा॥ संग्रहकारिका॥ पारेवमत्येविबुद्धिरादौ मातेकुमा
रस्यवशात्तवायुज्य॥ एतेषुनामलोकपरस्तलोन्यसमौरदीर्घसविसर्गइष्यति॥ इति प्रो
ष्ठति॥ मेधांतेदेवः सवितामेधांदेवीसरस्वती॥ मेधांमेअश्विनौदेवावाधत्तांपु
ष्करस्रजा॥ त्वयिमेधांत्वयिप्रजांत्वय्यग्निस्तेजोदधातु॥ त्वयिमेधांत्वयिप्रजांत्व
यीन्द्रइन्द्रियंदधातु॥ त्वयिमेधांत्वयिप्रजांत्वयिसूर्योभ्राजोदधातु॥ इत्यादिकेनाभिमंत्राप्यां
ष्टाङ्कर्णेवाधा॥ सुवर्णधृतंतमुक्तंमधुकुमारंसकृत्वाप्राशयित्वा॥ सेनियेतानिरन्न प्राह
तैलाद्देहोमंचाभिवरुणा [illegible] स्यपशान्॥ अनागसंब्रह्मणेत्वाकरोमि [illegible] वेतेद्यावा ३४
पृथिवीउभेइमे॥ शंतेअग्निःसहाद्भिरस्तुशंद्यावापृथिवीसहौषधीभिः॥

शमंतरिक्षं सह वातेनानु ते शं तेच नस्सः प्रदिशो भवंतु ॥ यादेवीः श्चतस्रः प्रदिशो
वातपत्नीरभिसूर्यो विचष्टे ॥ तासांत्वाजरस आदधामि प्रयक्ष्म एतु निरृतिं
पराचैः ॥ अवोचि यक्ष्माद्दुरितादवर्त्यै द्रुहः पाशान्निरृत्यै चोदमोचि ॥ अहा अर्तिम
विदत्स्योनमप्यभूद्भद्रे सुकृतस्य लोके ॥ सूर्यमृतं तमसो ग्राह्या यद्देवा अमुंचं
नसृजंव्येनसः ॥ एवमिमं क्षेत्रियाज्जामिशंसाद्द्रुहो मुंचामि वरुणस्य पाशात् ॥
इति पंचमंत्रैः कुमारं सकृत्प्राशयित्वा ॥ भूस्वाहा भुवः स्वाहा सुवस्वाहा होंः स्वाहा ॥ इति
दधिमिश्रमाज्यं कांस्यपात्रे सकृत्प्राशयित्वा ॥ शेषमद्भिः संसृज्य गोबंधस्थाने निनीय ॥
मातेकुमारं रक्षोवधीन्माधेनुरत्यासारिणीः ॥ प्रियाधनस्य भूयाएधमाना स्वेवशे ॥
गृहे । इति मातुरंके कुमारमाधाय ॥ अयं कुमारो जरां धयतु दीर्घमायुः ॥ यस्मै त्वं स्तनं प्र
प्याय आयुर्वर्चो यशो बलं ॥ इति कुमारं मातुर्दक्षिणस्तनं प्राशयित्वा ॥ यद्भूमेर्हृदयं दिवि
चंद्रमसि श्रितं ॥ तदुर्विपश्यमाहं पौत्रमघं रुदं ॥ यत्ते सुशीमे हृदयं दिवि चंद्रम

शिंगा॰ वेदाहं तन्मेज्ञापतो ॥ वेदामतस्यनेर्भव यंमाहंपौत्रमघंरुदं ॥ इतिकुमारंमूर्ध्नावभिमृ
२५ श्य ॥ नामयति नरुदति यत्रवयंवदामसियत्रचाभिमृशामसि ॥ इति तत्र संविष्टं कुमा
रमुपस्पृश्य ॥ आपः सुप्तेषु जाग्रत रक्षांसि इतोनिरितो नुदध्वं ॥ इति शिशोः शिरः स
मीपे उदकुंभं निधाय ॥ तत्राग्निं प्रतिष्ठाप्य ॥ परिस्तीर्य फलीकरणमिश्रान् सर्षपा
नंजलिना सकृदवदाय ॥ तिष्ठं जुहुयात् ॥ अयं कलिं पतयंतं श्वानमिवोद्धृतं अ
जावासिनामिव मरुतः पर्याध्वं स्वाहा ॥ मरुद्भ्यः इदं ॥ शेषं हुत्वा तच्छेषण स्वाहा
मरुद्भ्यः ॥ इति द्वितीयां हुत्वा ॥ पुनरप्यंजलिनादाय ॥ शंडेरघः शौंडिकेर उलूखलः ॥
च्यवनो नश्यतादितः स्वाहा ॥ मरुद्भ्यः इदमिति पूर्ववद्धुत्वा ॥ स्वाहा ॥ मरुद्भ्यः
स्वाहा मरुद्भ्यः इतिद्वे ॥ पुनरंजलिनादाय ॥ अयः शंडो मर्क उरुवीर उलूखलः ॥
च्यवनो नश्यतादितः स्वाहा ॥ मरुद्भ्यः इदमिति पूर्ववद्धुत्वा ॥ पुनरंजलिनादाय ॥ के मदि
शिनीश्वलोमिनीः खजापोजोपकाशिनी ॥ अपेत नश्यतादितः स्वाहा ॥ म २५

तो

रुद्रस्य: इदमिति ५ पूर्ववद्धुत्वा ।। पुनरंजलिनादाय ।। मिश्रवाहसः कौबेरकारक्षोराजे
न प्रेषिता: ।। ग्रामंडू सुजान यौगधंतीत्वं वौफलिनाकृतांस्वाहा ।। मरुद्भ्य: इदमि
ति ६ पूर्ववद्धुत्वा ।। पुनरंजलिनादाय ।। एना भ्रतेनांना हृीनेत्स्यमंत्रेस्नणस्पुत्र: ।।
तानग्नि: पर्यसरत्तानिंद्रस्तान्ब्रहस्पति: ।। नानहं वेदब्राह्मणा: प्रमशान: कुटदंता
न्विकेशालंबनस्तानास्वाहा ।। पूर्वदिषा ।। नपितृसुचैश्राव्यकर्णक: ।। मानीत्तघ रि
न्यासर्पतिग्रामेमिथुरमिघंतीघंनोफुलिनाकृतांस्वाहा ।। मरुद्भ्य: पूर्ववद्धुत्वा
।। पुनरंजलिनादाय ।। निशीथ्याचारिणीप्रच्छितेकुलं ।। यास्वपंतंबोधयतितस्य
विजानायामन: ।। तास्स्वसालंकृष्ववर्त्मनेक्को भानंडूहृदयं यकृत् ।। अग्नेअक्षीलि
निर्दहस्वाहा ।। अग्नये ६ इदं ०।। स्वाहा ।। अग्नयेइदं ।। इतिद्विर्जुहुयात् ।। इत्सम्बा
वाज्याहुतीस्तिष्ठंषिजुहुयात् ।। देवतानुक्रमिणकायां: ।। ज्ञानम्नहोमेमरुतम्न
स। सामाद्येषुपञ्चादपिचाष्टमेग्निरिति ।। ततोऽहिरण्येनाभ्युदेकंकुर्यात् ।। ततो

शिगा० ग्रहापात्रान् प्रविष्टे प्रविष्टे तूष्णीमग्नौ फलीकरणमिश्रान् सर्षपानावपनेति संज्ञा
२९ स्ति ॥ एवं तेपि तथा कुर्युः ॥ सूतनिकेर्गमपर्यन्तं प्रतिदिनं सायंकालि मिसाद्दं कुर्यात् ॥
इति जातकर्मविधिः ॥ अथ नामकरणं ॥ तत्र विधिः ॥ तथा ॥ भविष्योत्तरपुराणे जात
प्र कर्मदिने कार्यं गुह्यके वै नाम दैवत् ॥ प्राशनं कर्तव्यं दिने षेकादशे दिषु ॥ धर्मशास्त्रे ॥ म
नीषिति गृह्यपरिशिष्टात् ॥ त्रिविधं नाम विख्यातं नक्षत्रं गुह्यमेव च ॥ व्यावहा
रिकं चेति धर्मक्तिः ॥ इति नामकरणकालः ॥ इति भविष्योत्तरपुराणे ॥ नामधेयं
द्वैत दशम्यां तु ॥ केचिद्दिपार्थिवा ॥ द्वादश्यामपरे रात्रौ मुनिपुङ्गव तथापरे ॥ अष्टादशेऽह
नि तथा वदंत्यन्ये मनीषिण इति ॥ तत्कालातीतदिनानि शो[illegible] ध्यं ॥ तथ विष्णु
धर्मोत्तरे ॥ अथवाप्याग वश्रेष्ठदिने पूततलक्षणे ॥ मद्विधेषु च ऋक्षेषु नाम ॥ कर्मवि
धीयत इति ॥ केचिन्मासाह्ना मापि कुर्यादित्याहुः ॥ प्रकृतमनुसरामः ॥ जन्मप्र कद्धि
त्ये कादशेऽहनि मातापितरौ उपविश्य ॥ पुंण्याहं वाचयित्वा ॥ प्राणानायम्या ॥ २९

ममपुत्रस्यनामकर्म करिष्य इति वा करिष्य इति संकल्प्य ॥ शिशु मार्गशीर्षादि मासेषु यस्मि
न्मासि जातानाः ॥ तन्मासेनामपूर्वं दत्वा ॥ पश्चादिष्टानादद्यात् ॥ मा~सनामादि
कानि ॥ कृष्णोनंतोच्युतश्चक्री वैकुंठोथजनार्दनः ॥ उपेंद्रो यज्ञपुरुषो वासुदेवस्त
था हरिः ॥ योगीशः पुंडरीकाक्षो मासनामान्यनुक्रमात् ॥ इत्येतेषु नामसु एकं
दत्वा ॥ ~शुमहेश्वरनामासि इत्यादि समासान्तमेकं नाम दद्यात् ॥ कुमार्यस्तद्धितं ॥
~समासान्तं नामादद्यात् ॥ अभ्युदैकं कुर्यात् ॥ इति नामकरणं ॥ पितासर्व
दाप्रवासादेत्य ॥ अंगादंगात्संभवसि हृदयादधिजायसे ॥ वेदोवैपुत्रनामासि स
जीव शरदः शतं ॥ अश्माभव परशुर्भव हिरण्यमस्तृतं भव ॥ पशूनां त्वा हि
करेणाभिजिघ्रामि महेश्वरनामन् ॥ ॥ इति दक्षिण्यां पुत्रमभिमंत्र्य ॥ तस्य मू
र्धानमवघ्राय ॥ अग्निरायुष्मान्स वनस्पतिभिरायुष्मांस्तेन त्वायुषायुष्मंतं करो
मि ॥ सोम आयुष्मान्स ओषधीभिरायुष्मांस्तेन त्वायुष्मंतं करोमि ॥ यज्ञ

शि.ग. ०॥ आयुष्मांत्सदक्षिणाभिरायुष्मतेनत्वापुषा युष्मतं करोमि ॥ देवा आयुष्मंतस्तेऽमृतेना यु
३८ ष्मंतस्तेनत्वा पुषयुष्मंतं करोमि ॥ पंच मंत्रान् पुत्रस्य दक्षिणे कर्णे जपति ॥ सर्वस्मा
दात्मनः संभूतासि सजीवशरादः शतं ॥ इति पुत्रमभिमंत्रयेत् ॥ इति नामकर्म ॥
विरूपाक्षाने गति ॥ अथ अन्नप्राशनं ॥ जन्मप्रभृति षष्ठमे मासि पूर्वेद्युराभ्युदयिकं कु
र्यात् ॥ परेद्युः पुण्याहं वाचयित्वा ॥ प्राणानायंम्या मम इमं कुमारं अन्नप्राशनेन कर्मणा
संस्करिष्ये इति संकल्प्या ॥ आभ्युदयिकं कृत्वा ॥ कर्मणः पुण्याहं वाचयित्वा ॥ शिशोर्दक्षि
ण हस्ते कंकणं बध्नियात् ॥ तथाविधिरलंकारिकाः ॥ षष्ठे मासि कृताभ्याध्ये वाचयित्वा
शिशो द्विजः ॥ मार्जयित्वा प्रतिसरं बध्नास्य विधिवत्क्रमः ॥ इति तत्रः ॥ स्वरपात्वोषधी
नांऽ संप्राशयामि शिवास्त आप औषधीनांऽ संप्राशया यः संत्वनमीवास्त आप कादि
औषधयः संतु महेश्वरशर्मन् ॥ भुवोपांत्वोषधीनांऽ रसंप्रशयामि शिवास्त आप औ
षधयः संत्वन। मीवास्त आप औषधयः संतु महेश्वरशर्मन् ॥ स्वरपात्वोषधीनांऽ ३८

रसं प्राशयामि शिवास्त आप ओषधयः संत्वनमीवास्त आप ओषधयः संतु मह्यं स्वरश
र्मन् ।। भूर्भुवः स्वः पालाशौषधीनां रसं प्राशयामि शिवास्त आप ओषधयः संत्वनमी
वास्त आप ओषधयः संतु मह्यं स्वरशर्मन् ।। इति दधिमधुघृतोदनान्नं संप्रा
शयेत् ।। इत्यन्नप्राशनं ।। अथ पाहित्रयोदशहोमः ।। यद्येतानि गर्भाधानादिकर्माणि
तत्कालेषु न कुर्यात् ।। तथा गृह्यप्रायश्चित्तौ ।। चोलदर्वाचीनं संस्कारलोपे संध्या
दिनित्यकर्मलोपब्रह्मचारिलोगःहीणो वा तल्लोपे च कृत्वा ग्रपणेन रसस्याग्निं प्र
तिष्ठाप्य पाहित्रयोदशहोमं कुर्यात् ।। तस्य प्रयोगः ।। एतत्कर्मलोपप्रायश्चित्तार्थं
पाहित्रयोदशहोमं करिष्य इति संकल्प्य ।। लौकिकाग्निं प्रतिष्ठाप्य ।। दर्व्याज्यस्थाल्यौ
प्रोक्षणी स्रुवा विति चत्वारि पात्राणि प्रयुज्याज्यसंस्कारांतेनाग्निं परिषिच्य ।। स्रुवा
ज्यं च तुर्गृहीतं गृहीत्वा ।। भूरग्नये च पृथिव्यै च महते च स्वाहा ।। अग्नये पृथि
व्यै महत इदं ।। भुवो वायवे चांतरिक्षाय च महते च स्वाहा ।। वायवेंतरिक्षाय म

शां गा० तेइदं०॥सुवरादित्याय च दिवे च महते च स्वाहा॥आदित्याय दिवे महते च स्वाहा॥इदं०॥
२८ पाहि नो अग्न एनसे स्वाहा॥पाहि नो अग्न एनस इदं०॥पाहि नो विश्ववेदसे स्वाहा॥
पाहि नो विश्ववेदस इदं०॥यज्ञं पाहि विभावसो स्वाहा॥यज्ञं पाहि विभावसो इदं०॥
सर्वं पाहि शतक्रतो स्वाहा॥सर्वं पाहि शतक्रतो स्वाहा॥इदं॥पाहि नो अग्न एकया॥
पाह्युत द्वितीयया॥पाह्यूर्जं तृतीयया॥पाहि गीर्भिश्चतसृभिर्वसो स्वाहा॥वस
व इदं०॥पुनरूर्जा निवर्तस्व पुनरग्न इषायुषा॥पुनः पाहि विश्वतः स्वाहा॥अग्नये
इदं०॥सह रय्या निवर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया॥विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि॥स्वाहा॥
अग्नय इदं०॥पुनरग्नये चेति तिस्रः हुत्वा॥अग्निं परिषिच्यानन्तराणि कर्माणि कुर्या
त्॥पाहि त्रयोदश होमाः समाप्ताः॥अथ चौलकर्मोच्यते॥जन्मप्रभृति तृतीये
वर्षे पुनर्वसु नक्षत्रे ज्योतिर्विदुक्त शुभलग्ने वा चौलं कुर्यात्॥तत्र पूर्वेद्युराभ्युदयिकं कृ गाहि
त्वा॥परेद्युः पुण्याहं वाचयित्वा कुमारं दक्षिणेनानडुहपवेश्य स्वयमुत्तरत आसीनः प्रा २८

णानापंम्या ॥ इमं कुमारं चौलेन कर्मणा संस्करिष्य इति संकल्प्याभ्युदेकं कृत्वाग्नि
बोवाचइत्वा ॥ उपनयनवत्सीमंतवत् ॥ इति मूलगृह्योक्तत्वात् ॥ कुमारं वौचैं इत्वा भोज
स्थंडिलं कृत्वाग्निप्रतिष्ठापनं कृत्वा ॥ दर्भास्थाविति षट्पात्राणि प्रयुंज्या ॥ यवकुशशमी
तोयोदकौंदुंबरशाखादर्शपुंजीलानडुहकृ[illegible]ल्प्या सीन्द्र क्षिप्राप्रापात्रोत्तरतः सप्त ६४
पुंज्या प्रोक्षणपात्रे संस्कारागाधाज्यभागांतेन्वारब्धायां ॥ धातादातुनो रयिं० ॥ वा
वनस्वाहा ॥ धात्रेइदं० ॥ धाताप्रजापाउतराय० ॥ धनवृद्धेमस्वाहा ॥ धात्रेइदं० ॥
धातादातुनोरयिं प्राचीं० ॥ सत्यराधसस्वाहा ॥ धात्रेइदं० ॥ धातादातुदाशुषे
वसूनि० सजोषस्वाहा ॥ धात्रेइदं० ॥ यत्स्वा हृदाकीरणामन्यमानः० अग्नेतत्वे
स्याः स्वाहा ॥ अग्नयेइदं० ॥ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेद० रयिंनशतेस्वस्तिस्वाहा ॥
अग्नयेइदं० ॥ त्वेसुपुत्रशवसो वृत्रन्० ॥ नत्वामिंद्रतिरिच्यतेस्वाहा ॥ इंद्रायइ
दं० ॥ उक्थउक्थेसोमइंद्रंममादनीथे० अववतेहवंतेस्वाहा ॥ इंद्रायइदं० ॥

(कुमारःस्य शिरःकेशान् ॥ तूष्णीं विधिवत्कृत्वा ॥ ततः स्त्रीं दर्भानादाय ॥ शिरः प्रक्षुरः स्नानं तु धीय ॥
शि०गा० इत्यष्टावाज्याहुतीर्हुत्वा ॥ तपादीन् कृत्वा अग्नेः पश्चात्कुमारं कूर्चमुपवेश्य ॥ उष्णेन वा
२९ य उदकेनेह्यदिते केशान्वपन् ॥ इति कूष्णोदकं शीतोदके निनीय ॥ आपउन्दंतु जी
वसे दीर्घायुत्वाय वर्चसे ॥ ज्योक्च सूर्यं दृशे ॥ इति कुमारस्य शिर आर्द्रं कृत्वा ॥ त्र्या
शल्यान्या त्रिश्चिद्दर्भपुंजीलेरौदुंबरशाखया ॥ येनावपत्सविता क्षुरेण सोमस्य
राज्ञो वरुणस्य विद्वान् ॥ तेन ब्रह्माणो वपतेदमस्यायुष्मांजरदष्टिर्यथासदयमसौ
२ मन्त्रेश्वरशर्मन् ॥ इति पुंस्त्वाच्छिरः प्रवपे ॥ कुमारस्य माता ॥ तदभावे ब्रह्मचारी वा ॥
यवसहितमनडुह्कृतपिंडं गृहीत्वा ॥ दक्षिणतः स्थित्वा ॥ यक्षुरेण मर्चयता सुपे
शसावव्रावपसि केशान् ॥ शुंधि शिरो मास्यायुःप्रमोषीः ॥ इति वपंतमाचार्यमनु
मंत्रयते ॥ आचार्यस्त्वाक्रेशान् ॥ शकृत्पिंडे निधाय ॥ पुनः स्त्रीं दर्भानादाय ॥ पा०दि०
शिरोदक्षिणतोंतर्धाय ॥ येन पूषा बृहस्पतेरग्नेरिंद्रस्य चायुषेवपत् ॥ तेनास्यायु २९
षेवपसौश्लोक्याय स्वस्तये ॥ इति दक्षिणकेशान्वापइत्वा ॥ तान्केशान् शकृत्पिंडे निधाय ॥

पुनस्त्रींदर्भानाधाय ॥ शिरः पश्चानंतर्धाय ॥ येन भूयश्चरात्यं ज्योक्च पश्याति सू
र्यं ॥ तेनास्मा आयुषे वप सौश्लोक्याय स्वस्तये ॥ इति पश्चान्केशान्वापइत्वा ॥ तान्
केशान् शकृत्पिंडे निधाय ॥ पुनस्त्रीन्दर्भानादायोत्तरतोंतर्धाय ॥ येन पूषा बृह
स्पतेरग्नेरिंद्रस्य चायुषेवपत् ॥ तेन ते वपामि महेश्वरशर्मन्नायुषा वर्चसा यथा
ज्योक्सुमना असाः ॥ इत्युत्तरकेशान्वापइत्वा ॥ तान्केशान्शकृत्पिंडे निधाय ॥
क्षिपेत् ॥ ॐ कौर्यकेशान् ततो माता ब्रह्मचारी वा उत्थाप्य केशान्वरुणस्य राज्ञो बृहस्पतिः स
विता सोमो अग्निः ॥ तेभ्यो निधानं बहुधान्वविंदन्नंतरा द्यावापृथिवी अपः स्वः
इति केशसहितां सकृत्पिंडं उदुंबरमूले दर्भस्तंबे वा निदध्यात् ॥ ततः कुमारस्य
शिं शिरः प्रतिदिशं शिखा यथा ऋषि शिखा वा स्थाप्य ॥ शिखावर्जं सर्वान्केशान्वापइत्वा ॥
क्षु क्षुरं प्रक्षाल्य गूढं स्थापइत्वा ॥ तेन त्र्यहं कर्म न कुर्यात् ॥ ततो ब्राह्मणेभ्यो वरं दद्यात् ॥
वरशब्देन धेनुरुच्यते ॥ गौर्वा फलति परो न्य इत्युद्यापस्तंबेनोक्तं ॥ इति पंजले

शि.गा.० श्रृंगेयसूरिविरचितायां प्रयोगपद्धतौ चौलकर्म समाप्तं ॥ श्रीगुरवे नमः ॥ अथमु
८० पनेनमुच्यते ॥ तत्र गर्भाष्टमे वा ब्राह्मणमुपनीयत ॥ तत्राह याज्ञवल्क्यः ॥ गर्भा
ष्टमे वा ब्राह्मणस्योपनयनमिति ॥ आपस्तंबः ॥ गर्भाष्टमेषु ब्राह्मणमुपनीयेत्यादि
५ धर्मशास्त्रेत्यादिकान्युपनयनकालीनाह ॥ सप्तमे ब्रह्मवर्चसकाममष्टमायुष्का ५८
मं नवमे तेजस्कामं दशमेन्नाद्यकामं ॥ मेकादशेन्द्रियकामं द्वादशे पशुकाममि
त्यादि तत्रैव ऋतुमह ॥ वसंते ब्राह्मणमुपनीत ॥ ग्रीष्मे राजन्यमित्यादि ॥ ज्यो
तिषरत्नमालायां ॥ विप्रं वसंते क्षितिपं निदाघे वैश्यं घनांते व्रतिपं नीदध्यात् ॥
माघादिशुक्रांतिकपंचमासाः साधारणा वा सकलद्विजानां ॥ इति ॥ तत्राभ्युदैक
दिवसात्पूर्वदिवसरात्रौ ष्टाचारमनुसृत्य पुण्याहं वाचयित्वा ॥ कुमारस्य न सदि
वतंतुं यज्ञोपवीतं धृत्वा ॥ प्राणानायम्य ॥ इमं कुमारं उपनयनकर्मणा संस्कृ ८०
२ ष्यमाणः ॥ तदंगत्वेन आभ्युदैयकं करिष्ये ॥ यदि पूर्वं तस्य जातकर्मादि निनष्क्रियंते ॥

अस्य

इमं कुमारं जातकर्मनामकर्णान्नप्राशनचौलोपनयनाख्यैः कर्मभिः संस्करिष्यमा
णः ॥ इत्युक्त्वाभ्युदैकमेकमेव कुर्यात् ॥ तथा स्मृत्यर्थसारे ॥ गणशांतिक्रियमाणानां
तंत्रं वं न्मातृपूजनं ॥ नांदीश्राद्धं च पावेदैकं होमंत्राः पृथक् पृथगिति ॥ संकल्पयेत् कुमा
रस्य आयुष्याभिवृध्यर्थं इडावाचनं करिष्ये ॥ इत्युक्त्वा ॥ इडादेवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शंसिषद्विश्वेदेवाः सूक्तवाचः पृथिवीमातर्मामाहिंसीर्मधुमनिष्ये मधुजनिष्ये मधुवक्ष्यामि मधुवदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासं शुश्रूषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवंतु शोभायै पितरोऽनुमदंतु ॥ इति ब्रूयात्ततः ॥ परेद्युराभ्युदैकं कुर्यात् ॥ तत्राभ्युदैकं कर्तृनियमानाह ॥ उपनयनादिस्नानांतकर्म आभ्युदैकक्रियां ॥ पिता कुर्यात्तदूर्ध्वं तु परिणेता यथाविधि ॥ प्र
संगाद परो विशेषः ॥ नांदीश्राद्धं पिता कुर्यात् पुत्रीपुत्रविवाहयोः ॥ उत्तरेषु विवाहेषु स्वयं कुर्यात्
नांदिकं ॥ इति ॥ अपितृकस्य नांदीमुखदेवतानीयमाह ॥ असगोत्राः ॥ स्वगोत्रावा यव
समुदीरयेत् ॥ इत्यापः स्तंबः ॥ उपनीतो तु पित्रादेरभावेन्यां नियोजयेत् ॥ आचार्यपितर

स्तत्रवृध्दिःश्राधेतुदेवता॥इति॥एतदसमीचीनंनिमित्तानांतरेणापित्रादीनियोगात्॥माता
महादयोपनयनंकुर्यादितितदाचार्यः॥पितरएवनांदीश्राध्देदेवता॥आचार्यस्तास्विति॥तथानि
योगत्रकरूपत्वात्उपनयनकर्त्तास्तुपितैवोपनयेत्॥पुत्रान्॥तदभावेपितुःपितातदभावेपि
तुर्भ्राता॥तदभावेतिसोदरः॥इतिप्रकृतिमनुसरामः॥पूर्वेद्युराभ्युदैवंकृत्वा॥परेद्युः॥आ
चार्यःकुमारोमंगलस्नातोभूत्वा॥पुण्याहंवाचयित्वा॥कृतशौचमाच्छादिकौपीनंकुमारंदक्षि
णतउपवेश्य॥स्वयमुत्तरतआसीनः॥प्राणानायम्य॥एवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभतिथौ॥
ममइमंकुमारंमहेश्वरशर्माणंकुमारमुपनेष्यइतिसंकल्प्य॥कुमारस्यकंकणंबध्वा॥अग्निं
प्रतिष्ठाप्य॥आचार्यस्यप्रत्येकंकृच्छ्रत्रयंकुर्यात्॥तथाकारिकावृत्तौ॥आचार्यआदौस्वशरीरवृ
ध्दिंकृत्वा॥अथशिष्यस्यशरीरशुध्दिं॥कृच्छ्रत्रयेणप्रथमंयथावदग्निंसमारोप्यसंनिधः॥अहि
स्यः॥

इति केचिदुपनीतस्य कामचारवादभक्षणं प्रायश्चित्तमाहुः ॥ तथा ॥ विष्णुपुराणे ॥
भक्ष्याभक्ष्यं तथा पेयापेयं वाच्यावाच्यं तथानृते ॥ अस्मिन्काले न दोषः स्यात्संयावन्नोपनीय
ते ॥ जातकर्मण्यः ॥ ब्रह्मक्षत्रियविशाम वर्णो जीनबंधनात् ॥ स्यात्कामचारभक्षोक्तेर्म
ष्टते ॥ हतः पातकाद्दृते ॥ कामचारस्वेच्छागमनं कामचारदोषो म्लेच्छादसंभाषणं पर्युषितादि
भोजनं ॥ एतेष्वनुपनीतस्य महापातकं विना शेषो नास्ति ॥ मुनः ॥ ततः ॥ आभ्युदैकं
कृत्वा ॥ कर्मणः पुण्याहं वाचयेत् ॥ सोदकं कलशं तंडुलतांबूलफलपात्रेण ॥ पिधाय ब्री
ह्यादीषधीषु संस्थाप्य आचार्यः ॥ कर्मणः पुण्याहं वाचइष्य इति संकल्प्य ॥ ~~ॐ कर्मणे~~
ॐ पुण्याहं कर्मणोस्त्विति भवंतो ब्रुवंतु ॥ इति ब्राह्मणान्प्रार्थयेत् ॥ ते ब्राह्मणाः ॥ पुण्याहं
कर्मणोस्त्विति ब्रूयात् ॥ इति त्रिः ॥ पुनराचार्यः ॥ ॐ कर्मणः स्वस्ति भवंतो ब्रुवंत्विति ब्रू
यात् ॥ इति त्रिः ॥ ब्राह्मणाः ॥ ॐ स्वस्ति कर्मणोस्त्विति ब्रूयुः ॥ एवं त्रिः ॥ आचार्यः ॥

शिंगा॰

४२ मुखसमं कलशमुध्धृत्य॥ कुमारः स्यांजलौ पुण्याहसमृध्धिरस्तु॥ वर्षशतं पूर्णमस्तु॥ गोत्रा
भिवृध्धिरस्तु॥ दीर्घायुरस्तु॥ शांतिः पुष्टिः स्तु ष्टिश्चास्तु॥ शिवं शिवमस्तु॥ पुनरपि गोब्रां
ह्मणेभ्यः शुभं भवतु॥ इति उदकं निनयेत्॥ यत्र यत्र आशिषो वाचयते स्मृतं तत्र कर्मणः
पुण्याहं वाचयेत्॥ तथा॥ कारिकावृत्तौ॥ आशीरिति च पुण्याह स्वस्त्यर्थीति स्मृतं बुधैः॥ इति॥
ततः कुमारस्य त्रिसूत्रं प्रक्षिप्य॥ यज्ञोपवीतं परमं पवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात्॥ आयुष्यम
ग्रियं प्रतिमुंच शुभ्रं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः॥ इति मंत्रेण कुमारं वाचयित्वा॥ तस्य यज्ञोपवीतं
प्रक्षिप्य॥ कुमारं भोजयित्वा॥ तत्रायं विशेषः॥ कुमारे भुक्तिकाले तु गायत्रीं समुदीरयेत्॥ आ
चार्यः स्वयमेवान्नं प्राशयेदिति॥ शौनकः॥ ततः॥ उष्णेन वायुउदकेनेत्यादितिः केशान्वप ॥भट्टि॰
त्॥ इत्यादि॥ उत्थाय केशान् नित्युदुंबरमूले दर्भस्तंबे वा निदध्यात् ततः सर्वं चौलवत्कुर्यात्॥ त ४२
त्रा सर्वत्रासौ स्थाने नाम निर्दिश्य करोति॥ तथा॥ नाम ब्रूयादसौ शब्दे प्रथमांतमुदात्तके॥

देवस्य त्वानुदात्तेव संबुध्यानामनिर्दिशेत् ॥ इति ॥ ततः कुमारं संम्यकु ॥ स्नापइत्वा ॥ पूर्ववदुपवि
श्याग्निं प्रज्वाल्य दर्भाज्यस्थाल्याविनिषट्पात्राणिप्रयुंज्य कुशांबु कूर्चं वस्त्राश्मदंडाजिनमे
खलश्च पात्राणामुत्तरतः सकृत्प्रयुंज्यात् ॥ तत्र कूर्चलक्षणमाह ॥ कूर्चं तु त्रिविधं ज्ञेयं उत्तमं
मध्यमाधमं ॥ नवभिः सप्तभिर्दर्भैः पंचाभिर्ग्रथितं गुलैः ॥ तन्मूले द्वादशांगुल्यं तस्याग्रं च
तुरंगुलं ॥ इति ततः ॥ प्रोक्षणपात्राद्याज्यभागं कृत्वा ॥ आचार्यः ॥ आयुर्दा देव जरसं० जरसे न एम ँ
स्वाहा ॥ अग्नयेदं ॥ ० इत्यग्नौ पालाशीं समिधमादध्यात् ॥ तथा ॥ आयुर्दाइममग्निश्रेष्टगुरो स्वाहा ॥
वटुर्भाविदिस्याचार्यः ॥ आतिष्ठेमम श्मानमश्मेव त्वं स्थिरो भव ॥ अभितिष्ठ
पृतन्यतः सहस्व पृतनायतः ॥ इत्यग्नेरुत्तरतः कुमारं दक्षिणेन पादेनाश्मानमास्था
प्य ॥ रेवतीस्त्वा व्यक्ष्णं कृत्तिकाश्चाकृंतं स्त्वा ॥ धियो वयन्नवग्ना आवृजंत्सहस्रमंता
ँ अभितो अयच्छंन् ॥ देवीर्देवाय परिधी सवित्रे महच्चदासामभवे त्वम्परिह्वित्वनं ॥ इति
द्वाभ्यां वस्त्रमभिमंत्र्य ॥ या अकृंतन्नवयंन्या० मुपसंव्य पस्व ॥ इति कुमारस्य वस्त्रं

परिधाप्य ॥ परीदं वासो अदिधास्वस्त्तये भूरा० विश्वाआसिजीवंन् ॥ इति ॥ परिहीतं कु
मारमभिमंत्र्य ॥ इयंदुरुक्तास० मे रवले मा रिषाम ॥ इति द्वाभ्यां मंत्राभ्यां कुमार
४३ स्य त्रिवृतां मौंजीमेखलां त्रिः प्रदक्षिणं परिवीय ॥ एतं मंत्रद्वयं कुमारं वाचयेत् ॥
तथा ॥ पूर्णाश्रमः ॥ मौज्याजिनावस्थापन प्रोक्षणोत्थापनानि तु ॥ समंत्रमेना
न्याचार्यः पूर्वं दत्वाथ वाचयेत् ॥ मित्रस्य चक्षुर्धरुणं० दधेहं ॥ इति कुमारस्य
कृष्णाजिनं धात्ते दत्त्वा ॥ एतं मंत्रं कुमारं वाचयेत् ॥ कृष्णाजिनस्य लक्षणमा
ह ॥ त्र्यंगुलवर्ष्मं लोमं यद्वास्याच्चतुरंगुलं ॥ एकखंडं वा धारयेदुपवी त्रिखंडं
तवत् ॥ इति ततः अग्नेरुत्तरतो दर्भान्संस्तीर्य तेषु दर्भेषु ॥ आगंत्रा०
[illegible]सेभ्यः ॥ इति कुमारमुपवेश्य ॥ एतं मंत्रं कुमारं वाचयित्व ॥ अंज ४३
लिनोदकमादाय कुमारस्यांजलौ निनीय ॥ समुद्रा० रोन भायनू ॥
इति तेनोदकेन कुमारं त्रिः प्रोक्ष्य ॥ एतं मंत्रं कुमारं वाचयित्व ॥

अग्न ऐह सोममग्नभि० राचर्यस्ताव ॥ इतिमंत्रैः कुमरस्य दक्षिणहस्तंगृ
हीत्व ॥ अग्नये त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ सोमाय त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥
सवित्रे त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ सरस्वत्यै त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ मृ
त्यवे त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ यमाय त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ गदाय
त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ अंतकाय त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ अद्भ्य
स्त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ ओषधीभ्यस्त्वापरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ पृ
थिव्यै त्वासवैश्वानरायैपरिददामिममहेश्वरशर्मंन् ॥ इतिप्रतिमंत्रैं देवताभ्यो
रक्षणाय दत्वा ॥ सुमुहूर्तेसाति ॥ देवस्य सवितुः प्रसव उपनयेममहेश्वरशर्मंन् ॥
इतिकुमारं स्वसमीपमानीय ॥ सुप्रजाः प्रजया भूयासं सुवीरो वीरैः सुव

चीवर्चसासुपोषः पोषैः ॥ इति कुमारस्य दक्षिणकर्णेजपति ॥ कुमारः ॥ ब्रह्मचर्य
४२ मागामुपमानयः स्वदेवेन सवित्राप्रसूतः ॥ इति ब्रूयात् ॥ आचार्यः ॥ को नामा
सि ब्रूयात् ॥ कुमारः ॥ महेश्वर शर्मा नामास्मीति ब्रूयुः ॥ आचार्यः ॥ कस्य ब्रह्म
चार्यसि महेश्वरशर्मन् ॥ कुमारः ॥ प्राणस्य ब्रह्मचार्यस्मि ॥ आचार्यः ॥ महेश्वर
शर्मैष ते देव सूर्य ॥ ब्रह्मचारी तं गोपाय समामृतैष ते सूर्य पुत्रः स दीर्घायुः समामृत ॥ युः
या ९ स्वस्तिराग्निर्वायुः सूर्यः श्चंद्रमा आपोनुसंचरन्तीता ९ स्वस्तिमनुसंचरासा महेश्वर
शर्मन् ॥ अध्वनामध्वपते श्रेष्ठस्याध्वनः पारमसीय ॥ इति कुमारं वाचयेत् ॥ कुमारः श्रुचा
ज्यमादाय ॥ योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ॥ सखाय इंद्रमूतये स्वाहा ॥ इंद्राय
इदं० ॥ आचार्यः ॥ इमम्मे आपेवर्चसेह्यधिप्रिय ९ रेताव रुणसोमराजन् ॥ मातेवास्मा ४४॥
अदिते शर्मयच्छ विश्वेदेवाजरदष्टिर्यथासत्स्वाहा ॥ अग्नी वरुण सोमादितिविश्वेभ्यो

देवेभ्यः इदं ॥ कुमारएव ॥ शतमिन्नुशरदोअंतिदेवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनू
नां ॥ पुत्रासो यत्र पितरो भवंति मानो मध्यारीरिषितायुर्गंतोः ॥ स्वाहा ॥ देवे
भ्यः इदं ॥ आचार्यः ॥ अग्निष्ट आयुःप्रतरां दधात्वग्निष्टे पुष्टिं प्रतरां कृणोतु ॥
इंद्रो मरुद्भिः ऋतुधा कृणोत्वादित्यैस्ते वसुभिरादधातु ॥ स्वाहा ॥ अग्नींद्रामरुदा
दित्यवसुभ्यः इदं ॥ कुमारएव ॥ मेधां मह्यमंगिरसो मेधां सप्तऋषयो दधुः ॥
मेधां मह्यं प्रजापतिर्मेधामग्निर्ददातु मे ॥ स्वाहा ॥ अंगिरसः सप्तऋषयः प्रजा
पा पतिभ्यः इदं ॥ अप्सरासु च मे धा गंधर्वेषु च यद्यशः ॥ देवी या मानुषी
मेधा सा मामाविशतादिहा ॥ मेधादेवेभ्यः इदं ॥ इमं मे वरुण श्रुधी हव०
मद्य च के स्वाहा ॥ वरुणा इदं ॥ ० तत्वा यामि० प्रमोषीः ॥ स्वाहा ॥ अग्नीव
रुणाभ्यां इदं ॥ त्वं नो अग्ने० प्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा ॥ अग्नीवरुणाभ्यामिदं ॥

॥५५॥ सत्वंन्नोअग्नेवमोभवोतिने० सुहवोनएधिस्वाहा॥अग्नीवरुणाभ्यां इदं॥
त्वमग्नेअयास्ययासंन्मनसहितः॥अयासंहव्यमूहिषेयानोधेहि
भेषजं स्वाहा॥अग्नयेइदं॥इत्येकादशाज्याहुतीः कुमारं हावयेत्॥त
द्द्वितीयोचतुर्थौ स्वयमुक्ताचहावयेत्॥जयादीनाचायोजुहुयात्॥तथा
विधिरत्नकारिका॥हावयेद्योगइद्धाघेवद्रमेकादशाहुतीः॥द्वितीयाचचतुर्थी
चस्वयमुक्तान्नेहावयेत्॥जयादिप्रतिपद्यते स्वयमापरिषेचनात्॥इति॥तथा
देवतानुक्रमणिकायां॥उद्देश-त्यागकारिका॥यागइंद्रोद्विति योग्निर्वरुणः
सोमउच्यते॥अदितिश्चतथा विश्वेदेवाः सर्वेपिदेवताः॥शतमिन्द्रदेवास्युरस्
ग्नितिस्त्रदेवताः॥अग्नीद्रोमरुतश्चैव आदित्याव सवस्तथा॥मेधामहामित्य ॥५५॥
स्मिन् यत्रेस्य देवताइमाः॥युक्तश्चाग्निरस्तः सप्तऋषयश्च प्रजापतिः॥अग्निश्चे

प वरुणश्चैव

वरत्रापिमे धौचलदंनंतरं ॥ वरुणेनांतरेमंत्रंपुरतस्स्त्रानोद्यं ॥ अग्निश्चैवत्वमेग्नेग्नि
प्रकीर्तिताः ॥ इतिमंत्राः ॥ अग्नेः पश्चादुदगग्नीकुर्वन्निदधाति ॥ आचार्यः ॥ राष्ट्रभृ
दस्याचार्यासंदीमात्वद्योषं । इति कूर्चमुपविशेत् ॥ कुमारः ॥ आचार्यस्य
पुरस्तात् । प्राङ्मुखउपवेश्य ॥ आचार्यस्यदक्षिणेनपादंदक्षिणपाणिन
गृहीत्वा स्वदक्षिणपाणिनासावित्रीं भोअनुब्रूहीतिब्रूयात् ॥ कुमारायगा
यत्रीमुपदिशेत् ॥ कथं ॥ ॐ भूः तत्सवितुर्वरेण्यं ॥ ॐ भुवः भर्गोदेवस्यधीम
हि ॥ ॐ सुवः धियोयोनः प्रचोदयात् ॥ ॐ भूः तत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेव
स्यधीमहि ॥ ॐ भुवः धियोयोनः प्रचोदयात् ॥ ॐ सुवः तत्सवितुर्वरेण्यं
भर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनः प्रचोदयात् ॥ तथारत्नकारिका ॥ तांप
च्छोर्धर्चशः ॥ सर्वव्याहरंव्याहृतिक्रमः ॥ पच्छोर्धर्चयोरायेकृत्स्नायनुमंव

॥४६॥ देत् ॥ इति कुमारः ॥ अथ धामसौ सौम्य प्राणस्त्वं मे गोपाय ॥ इत्यालानमनुत्त
मोष्ठं श्यावांतमुपस्पृश्याचामेत् ॥ ब्रह्मण आणीस्थ ॥ युगपत्कराभ्यां
स्वकर्णावुपस्पृश्य ॥ सुश्रवः सुश्रवसं मा कुरु यथा त्वं ब्रह्मणो निधिगोपो
ऽस्य एवं भूयासं ॥ इति पालाशं दंडं दक्षिणेन हस्तेनोत्ते ॥ आचार्यः ॥ स्मृतं तं च मे स्मृ ८
तं च मे तन्म उभयव्रतं ॥ निंदा च मे निंदा च मे तन्म उभयव्रतं ॥ श्रद्धा च मे श्रद्धा
च मे तन्म उभयव्रतं विद्या च मे विद्या च मे तन्म उभयव्रतं ॥ श्रुतं च मे श्रुतं च मे
व्रतं तन्म उभयव्रतं ॥ सत्यं च मे सत्यं च मे तन्म उभयव्रतं तपश्च मे तपश्च मे तन्म उभ
यव्रतं व्रतं च मे व्रतं च मे तन्म उभयव्रतं यद्ब्राह्मणानां ब्रह्मणि व्रतं यदग्नेः सेंद्रस्य
स्यै सप्रजापतिकस्य सदेवस्य सदेवराजस्य समनुष्यराजस्य सपितृकस्य स
समनुष्यै पितृराजस्य सगंधर्वाप्सरस्कस्य यन्म आत्मनि आत्मनि व्रतं तेनाहं सर्वव्रतो ॥४६॥
भूयासं ॥ इत्याचार्यः ॥ कुमारं वाचयेत् ॥ कुमारः ॥ गुरोः ॥ वरं ते ददामीति

गुरवे धेनुं दद्यात्॥ गुरुः सप्रदशाकलोपांन्या॥ देवस्यत्वा सवितुः प्रसवेऽश्वि
भ्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामि॥ राजात्वावरुणो नयतु देवद
क्षिणे रुद्रायगां॥ तेनामृतत्वमश्यां॥ वयो दात्रे। मयो मह्यमस्तु प्रतिगृहीत्रे॥
क इदं कस्मा अदात्॥ कामः कामाय॥ कामो दाता॥ कामः प्रतिगृहीता॥ का
मं समुद्रमाविश॥ कामेन त्वा प्रतिगृह्णामि॥ कामैतत्ते॥ एषा ते काम दक्षि
णा॥ उत्तानस्त्वांगीरसः प्रतिगृह्णातु॥ इति धेनुं प्रतिगृह्य॥ रुद्रायगां॥
उदायुषा स्वायुषोदोषधीनां रसेनोत्सर्जन्यस्य शुष्मेनोदस्थाममृतां अनु॥
कुमारमुत्थाप्य॥ एतं मंत्रं कुमारं वाचयित्वा॥ कुमारः॥ तच्चक्षुर्देवहितं पुर
स्ताच्छुक्रमुच्चरत्॥ पश्येम० इत्यादिः सूर्यदृशे॥ सूर्यमुपस्थाय॥ अग्नि
कार्यं॥ प्राणानायम्य॥ प्रातरग्निकार्यं करिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ परिस्त्वा

शिगा० ग्नेपरिसमूहामि० सुब्रह्मा ब्रह्मचारिभिः॥ अदितेनुमन्यस्वेतित्यादि रं ग्निंप
॥ ४७॥ रिषिच्य॥ अग्नये समिधमाहार्षं बृहते जातवेदसे यथा त्वमग्ने समिधा समि
ध्यस एवं मामायुषा वर्चसा सन्या मेधया प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेनान्ना
द्येन समेधय स्वाहा॥ अग्नये इदं॥ एधोस्येधिषीमहि स्वाहा॥ अग्नये इदं॥
समिदसि समेधिषीमहि स्वाहा॥ अग्नये इदं॥ तेजोसि तेजो मयि धेहि
स्वाहा॥ अग्नये इदं॥ अपो अद्यान्वचारिषं रसेन समसृक्ष्महि॥ पयस्वां
ं अग्न आगमं तं मा सं सृज वर्चसा स्वाहा॥ अग्नये इदं०॥ सं मा
ग्ने वर्चसा सृज प्रजया च धनेन च स्वाहा॥ अग्नये इदं॥ विद्युन्मे अस्य दे ॥ ख़ि ॥
वा इन्द्रो विद्यात्सह ऋषिभिः स्वाहा॥ इन्द्रायेदं॥ अग्नये बृहते नाकाय स्वा ॥ ४७॥
हा॥ अग्नये बृहते नाकायेदं०॥ द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा॥ द्यावापृथि

वीर्य्याय स्वाहा ॥ अग्निरिदं ॥ एषा ते अग्ने समित्तया वर्धस्व चाप्यायस्व च त
याहं वर्धमानो भूयासमाप्यायमानश्च स्वाहा ॥ अग्नय इदं ॥ यो माग्ने
भागिनं सन्तमथाभागं चिकीर्षत्यभागमग्ने तं कुरु मामग्ने भागि
नं कुरु स्वाहा ॥ अग्नय इदं ॥ समिधमाधायाग्ने सर्वव्रतो भूयासं स्वा
हा ॥ अग्नय इदं ॥ भूः स्वाहा ॥ अग्नय इदं ॥ भुवः स्वाहा ॥ वायव इदं ॥ स्वः
स्वाहा ॥ सूर्यायेदं ॥ भूर्भुवः स्वः स्वाहा ॥ प्रजापतय इदं ॥ अदितेऽनुमन्यस्व
इत्यादिरग्निं परिषिच्य ॥ उपस्थाय ॥ यत्ते अग्ने तेजस्तेनाहं ० तेजस्वी भू
यासं ॥ मयि मेधां मयि प्रजां ० म्याग्निस्तेजो दधातु ॥ इत्याग्निमुपस्थाय ॥ मा
नस्तोके तनये मा ० नमसा विधेम ते ॥ इति भस्म ॥ किंचिद्भस्म आदाय ॥
मेधावी भूयासमित्यादि त्रिस्तिलकानि ललाटे ॥ तेजस्वी भूयासमि
ति दक्षिणभुजे ॥ वर्चस्वी भूयासमिति वामभुजे ॥ ब्रह्मवर्चस्वी भू

शिवा० यासमितिदक्षिणस्तने॥ आयुष्मानिकंठेधृत्वा॥अंनादमितिनाभौ॥यशस्वी
स्वतिस्कंधे॥सर्वसमृध्दइतिशिरसि॥समज्यततश्चैकांसमिधमाधाय॥पुनः
॥ ५८ ॥ स्तादित्यारुद्रावसवः०॥जमानःस्यकामास्वाहा॥वसुभ्योरुद्रेभ्यःआदित्येभ्यः
इदं०॥सामधंनिधाया॥स्वास्तिश्रधांमेधां०॥हव्यवाहनः॥इत्याग्नेप्राथ्य॥स्व
प्रवरमुक्त्वा॥नमःस्कृत्य॥तत्रोद्दिश्यस्यागकारिकाः॥समिधानमंत्रेषुसर्वेषु
षिः प्रजापतिः॥इंद्रःसत्यमंत्रस्यांनवमेमंत्र॥लिंगलः॥इतिपूर्णाश्रमः॥त
तोगुरुर्मातरमंन्याश्चवृधांनमःस्कृत्वाभिक्षांयाचयेत्॥कथं॥भवांन्
भिक्षांददातु॥इतिपुरुषं॥भवतीभिक्षांदेहीतिस्त्रियं॥ततः॥आचार्यः॥
ब्रह्मचार्यसीतिब्रूयात्॥कुमारः॥अस्मीतिवदेत्॥आचार्यः॥अपोशान॥ सद्दि॰॥
अपोश्नामि॥आचार्यः॥कर्मकुरु॥कुमारः॥करोमि॥आचार्यः॥मासुषु ॥ ५५ ॥

प्सीः॥ कुमारः। न स्वपामि॥ आचार्यः। भिक्षाचर्यं चर॥ कुमारः। चरामि
आचार्याधीनो भव॥ कुमारः॥ भवामि॥ इति ब्रूयात्॥ एनमग्निंम्यहृहंमे
मधारयं नक्षारलवणं भुंजीनः॥ तिष्ठेत्॥ चतुर्थेहनि आचार्यः॥ कुमारस्य
अन्यद्वासः परिधाप्य॥ यस्य ते प्रथमवास्यं हरामस्तं त्वा विश्वे अवंतु देवाः॥
तं त्वा भ्रातरः सुवृधो वर्धमानमनुजायंतां बहवः सुजातं॥ इति मंत्र पूर्वं धृतं
वासः आदत्ते॥ केचित्पालाशं कर्म कुर्वंति तस्य प्रयोगः॥ चतुर्थे दिवसे आ
माप्राचीमुदीचीं वा दिशमुपनिष्क्रम्य पालाशवृक्षस्याधस्तादुपविश्य॥ तत्र
पुण्याहं वाचयित्वा॥ वटुना सह प्राणानायम्य पालाशं कर्म करिष्य इति सं
कल्प्य॥ पालाशस्याधस्तात्स्थंडिलं कल्पयित्वा॥ तत्रोपनयनाग्निं प्रतिष्ठा
प्य॥ अग्नेः पूर्वदेशे वैशान्यदेशे वा तंडुलैः स्त्रीलिस्थंडिलं कृत्वा॥ तेषु स्थंडिले

शि॰गा॰ पुदक्षिणस्थंडिलेमारक्ष्यप्रणवायनमः॥प्रणवमावाहयामि॥मध्यस्थंडि
॥ ७१॥ लेश्रद्धायैनमः॥श्रद्धामावाहयामि॥उत्तरस्थंडिलेमेधायैनमः॥मेधा
मावाहयामि॥इत्यादिप्रकारेणषोडशोपचारैरभ्यर्च्य॥यश्छंदसामृषभो
विश्वरूपः॥छंदोभ्योध्यमृतात्संबभूव॥समेंद्रोमेधयास्पृणोतु॥
अमृतस्यदेवधारणोभूयासं॥शरीरंमेविचर्षणं॥जिह्वामेमधुमत्तमा॥
कर्णाभ्यांभूरिविश्रुवं॥ब्रह्मणःकोशोसिमेधयापिहितः।श्रुतंमेगोपा
य॥इतिप्रणवमुपस्थाय॥श्रद्धयाग्निःसमिध्यते॥श्रद्धयाविंदतेहविः॥श्र
५४ द्धांभगस्यमूर्धनि॥वचसावेदयामसि॥प्रियंश्रद्धेददतः॥प्रियंश्रद्धेद
दासतः॥प्रियंभोजेषुयज्वसु॥इदंमउदितंकृधि॥यथादेवाअसुरेषु॥ म॰दि॰
श्रद्धामुग्रेषुचक्रिरे॥एवंभोजेषुयज्वसु॥अस्माकमुदितंकृधि॥श्रद्धां ॥ ७१॥

देवायजमानः॥ वायुगोपाउपासते॥ श्रद्धांहृदय्ययाकूत्या॥ श्रद्धयाहूयते
हविः॥ श्रद्धांप्रातर्हवामहे॥ श्रद्धांमध्यंदिनंपरि॥ श्रद्धांसूर्यस्यनिमृचि॥
श्रद्धेश्रद्धापयेहमा॥ श्रद्धादेवानधिवस्ते॥ श्रद्धांविश्वमिदंजगत्॥ श्रद्धांका
मस्यमातरं॥ हविषावर्धयामसि॥ इतिश्रद्धामुपस्थाय॥ मेधांदेवीजुषमा
णानआगाद्विश्वाचीभद्रासुमनस्यमाना॥ त्वयाजुष्टानुदमानादुरुक्तान्बृह
द्वदेमविदथेसुवीराः॥ त्वयाजुष्टऋषिर्भवतिदेवि त्वयाब्रह्मागतश्रीरुतत्वया॥
त्वयाजुष्टःचित्रंविंदतेवसुसानोजुषस्वद्रविणेनमेधे॥ मेधांमइंद्रोददातुमेधां
देवि सरस्वति॥ मेधांमेअश्विनावुभावाधत्तांपुष्करस्रजा॥ अप्सरासुचयामे
धागंधर्वेषुचयन्मनः॥ दैवींमेधासरस्वति सामांमेधासुरभिर्जुषतांस्वाहा॥

शिं.गा० ओं मामेधा सुरभिर्विश्वरूपा हिरण्यवर्णा जगती जगम्या ॥ ऊर्जस्वती पयसा पि
॥५०॥ न्वमाना सा मामेधा सुप्रतीका जुषंतां ॥ मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो
दधातु ॥ मयि मेधां मयि प्रजां मयींद्र इंद्रियं दधातु ॥ मयि मेधां मयि प्रजां मयि
सूर्यो भ्राजो दधातु ॥ इति मेधामुपस्थाय ॥ दधिमधुशर्करायुक्तं प्रणवादीनु०
द्दिश्य ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वा ॥ कर्मणः पुण्याहं वाचयित्वा ॥ अग्निं प्रज्वलिनाघ
ग्निमुखंते ॥ समंतादग्निं परिषिच्य ॥ स्रुवेणाज्यमादाय ॥ यश्छंदसामृष
भो विश्वरूपः ॥ छंदोभ्योध्यमृतात्संबभूव ॥ स मेंद्रो मेधया स्पृणोतु ॥ अमृ
तस्य देव धारणो भूयासं स्वाहा ॥ छंदोभ्य इदं ॥ शरीरं मे विचर्षणं ॥ जि सं.दि०
ह्वा मे मधुमत्तमा ॥ कर्णाभ्यां भूरि विश्रुवं ॥ ब्रह्मणः कोशोसि मेधयापिहितः ॥ ॥५०॥
श्रुतं मे गोपाय ॥ स्वाहा ॥ छंदोभ्य इदं ॥ आवहंती वितन्वाना ॥ कुर्वाणा चीर

मात्मनः ॥ वासांसि मम गावश्च ॥ अन्नंपानेच सर्वदा ॥ ततो मे श्रियमावह ॥ लोमशां
पशुभिः सह स्वाहा ॥ छंदोभ्यः इदं ॥ आमायंतु ब्रह्मचारिणः स्वाहा ॥ छंदोभ्यः इदं ॥
यशोजने सानि स्वाहा ॥ छंदोभ्यः इदं ॥ श्रेयान्वस्यसो सानि स्वाहा ॥ छंदोभ्यः
इदं ॥ तंत्वा भग प्रविशानि स्वाहा ॥ छंदोभ्यः इदं ॥ स मा भग प्रविश स्वाहा ॥ छं
दोभ्यः इदं ॥ तस्मिंत्सहस्रशाख ॥ निभग अहं त्वयि मृजे स्वाहा ॥ छंदोभ्यः
इदं ॥ यथापः प्रवतायंति ॥ यथा मासा अहर्जरं ॥ एवं मां ब्रह्मचारिणः ॥ धातरा
यंतु सर्वतः स्वाहा ॥ छंदोभ्यः इदं ॥ इत्येकादशाज्याहुतीः कुमारेण आचार्यो हावयेत् ॥
जयादि ब्रह्मविसर्जनांतं कुर्यात् ॥ ततः कुमारो मेखलाजिने दंडान् पालाशाग्रे
निधायान्यानि नवानि धारयेत् ॥ तथा ॥ संत्यज्य मेखलादीनि ब्रह्मसूत्रं मेख
लाजिन दंडपालाशाग्रे निधापनयेत् ॥ तद्वासो ब्राह्मणः गृहाद्बहिरन्यत्र धारयेत् ॥

शिं॰गा॰ इतिपजलंक्षिंगेयसूरिविरचिताप्रयोगपद्धतौऽपनयनसमाप्तः॥श्रीविरूपाक्ष
॥५१॥ यनमः ॥अथश्रावणहोमउच्यते॥तस्यप्रयोगः॥ उदयव्यापिन्यांश्रावण्यांपौर्ण
मास्यामध्यायोपाकर्मकुर्यात्॥पर्वण्योदयिकींकुर्युः श्रावण्यांतैत्तिरीयकाः॥
बः ह्वृचश्रावणेकुर्युर्ग्रहसंक्रांतिवर्जयेत्॥तथा॥सवीर्यघपराह्णेस्याद्यागंप्रा
मे तःपरेहनि॥परेद्युःसंनिधानेषुश्रावणकोविधिः॥गार्ग्यः॥श्रावण्यांपौर्ण
मासीतुसंगवास्परतोयदि॥तदारोयदकीग्राह्यानान्ययोदयिकीभवेत्॥ए
वंविधियासौर्णमस्यांशिष्यैसहाचार्यः॥तीर्थादकाघं सुस्नात्वाप्राणानायं
म्याअध्यायोपाकर्मकरिष्यइतिसंकल्प्य॥निवीतीकृत्वा।प्रजापतिकांडऋ भाद्रि
षिमावाहयामि॥सोमंकांडऋषिमावाहयामि॥अग्निंकांडऋषिमावाहाय ॥५१॥

मि ॥ विश्वांदेवां काडऋषिमावाहयामि ॥ संहितीर्देवता उपनिषदमावाहयामि ॥ याज्ञकीर्देवता उपनिषदस्त आवाहयामि ॥ वारुणीर्देवता उपनिषद आवाहयामि । ब्रह्मणस्वयम्भुवमावाहयामि । सदसस्पतिमावाहयामि । इति तंडुलकृतस्थंडिलेनएतान् नवऋषिनावाह्य ॥ षोडशोपचारैरभ्यर्च्य ॥

५ नवऋषीणां तर्पणं कृत्वा ॥ अग्निप्रतिष्ठनांघाज्यभागांते ॥ स्रुच्याज्यमादाय ॥ अग्नयेस्वाहा । अग्नयेइदमितिमुखाहुतिं जुहुयात् ॥ काम्यौस्वौषधिम्हेस्पुच पितृष्वपि ॥ मुखाहुतिरवश्यं हि स्व सर्वा चार्यैः सुनिश्चतेति ॥ ततः स्रुच्याज्यमादाय ॥ प्रजापतये कांडऋषयेस्वाहा । प्रजापतये कांडऋषय इदं । सोमाय कांडऋषयेस्वाह । सोमाय कांडऋषय इदं । अग्नये कांडऋषये स्वाहा ॥ अग्नये कांडऋषय इदं ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः कांडऋषये स्वाहा ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्यः कांड

ऋषयइदं॥ साङ्ख्यिनीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा॥ साङ्ख्यिनीभ्यो देवता
भ्य उपनिषद्भ्यः इदं॥ याज्ञकीर्देवयताभ्यो उपनिषद्भ्यः स्वाहा॥ याज्ञकीर्दे
वताभ्य उपनिषद्भ्यः इदं०॥ वारुणीर्देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा॥ वारुण
ण्यो

णीर्देवताभ्य उपनिषद्भ्यः [illegible]॥ ब्रह्मणे स्वा० यंभुवे स्वाहा॥ ब्रह्मणे स्वयंभु
वइदं०॥ सदसस्पतये स्वाहा॥ सदसस्पतये इदं०॥ सदसस्पतिमद्भुतंप्रि
यमिंद्रस्य काम्यं॥ सनिं मेधामयासिषं स्वाहा॥ सदसस्पतये इदं०॥
इयमाहुतीः स्विष्टकृत्स्थानीय॥ वेदव्रतेषुच तथुपनयो वोत्सर्जनेषुच॥ उपाक
र्माणि तद्वत्स्विष्टकृत्सदसस्पतिः॥ किंच॥ यदग्निः सदसस्पतिः स्मार्तेक
र्मणि चोदितः॥ स्विष्टकृद्धोम इत्येवं=त्रिविधिं कर्मचोदितः॥ इति ततः सु
कुभिर्जुहुयात्॥ तिलाज्यहोमिसरसांसपिष्टानो धारममचित्तेरमंतु

स्वाहा॥ मंत्रोक्त्यदेवताइदं०॥ गावोहिरण्यं धनमंन्नपानं सर्वेषां श्रियै स्वाहा
॥ श्रियैइदं०॥ श्रियंचलक्ष्मींचपुष्टिंच कीर्तिंचानृण्यतां॥ ब्रह्मण्यंबहुपुत्रतां
श्रद्धामेप्रज्ञाः संददातु स्वाहा॥ श्रियैइदं॥ तिलाः कृष्णास्तिलाश्वेताः स्तिला
सोम्यावशानुगाः॥ तिलाःपुनंतुमेपापं यत्किंचदुरितंमयि स्वाहा॥ मंत्रो
क्तदेवतायैइदं॥ चोरस्यान्नं नवश्राद्धं ब्रह्महा गुरुतल्पगः॥ गोस्तेयं सु
रापानं भ्रूणहत्या तिलाः शांतिं शमयंतु स्वाहा॥ मंत्रोक्तदेवतायैइदं॥ श्रीश्च
लक्ष्मीश्च कीर्तिंचानृण्यतां॥ ब्रह्मण्यंबहुपुत्रतां॥ श्रद्धामेधेप्रज्ञानुजातवेद
संददातु स्वाहा॥ श्रियैइदं०॥ तिलाः कृष्णाः स्तिलाश्वेताः स्तिलासोम्यावशा
नुगाः॥ प्राणापानव्यानोदानसमानामेशुध्यंतां ज्योतिरहं विरजाविपाप्मा
भूयासं स्वाहा॥ प्राणादिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥ वाङ्मनश्चक्षुश्श्रोत्रजिह्वाघ्रा

णेरेतोबुध्याकूतिः समानामेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंं
॥५३॥ स्वाहा॥वागाद्दिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥त्वक्चर्ममांससरुधिरमेदोमज्जास्नाय
वास्थीनिमेशुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंं स्वाहा॥वागादि
भ्योदेवताभ्यः इदं०॥शिरःपाणिपादपार्श्वपृष्ठोरुदरजंघशिश्नोपस्था
पायवोमेशुध्यंतांज्योतिरहं० स्वाहा॥शिरादिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥उत्ति
ष्ठपुरुषहरितपिंगललोहिताक्षदेहिदेहिददापेतामेशुध्यंतांज्योतिरहंवि
रजाविपाप्माभूयासंं स्वाहा॥पुरुषाय इदं०॥पृथिव्यापस्तेजोवायुराकाशामे
शुध्यंतांज्योतिरहंविरजाविपाप्माभूयासंं स्वाहा॥पृथिव्यादिभ्योदेव
ताभ्यः इदं०॥शब्दस्पर्शरूपरसगंधामेशुध्यंतांज्योतिरहं० स्वाहा॥शा ॥५३॥
ब्दादिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥मनोवाक्कायकर्माणिमेशुध्यंतांज्योतिरहं० स्वाहा॥

मानादिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥ अव्यक्तभावैरहंकारो० स्वाहा॥ अव्यक्तादिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥ आत्मामेशुध्यंतांज्योतिरहं० स्वाहा॥ आत्मनेइदं०॥ अंतरात्मामेशुध्यंतांज्योतिरहं० स्वाहा॥ अंतरात्मनेइदं०॥ परमात्मनेशुध्यंतांज्योतिरहं० स्वाहा॥ परमात्मनेइदं०॥ क्षुधेस्वाहा॥ क्षुधेइदं०॥ क्षुत्पिपासायस्वाहा॥ क्षुत्पिपासायाइदं०॥ विविट्यैस्वाहा॥ विविट्यैइदं०॥ ऋग्विधानायस्वाहा॥ ऋग्विधानायाइदं०॥ कषोत्कायस्वाहा॥ कषोत्कायाइदं०॥ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठमलक्ष्मीनाशयाम्यहं॥ अभूतिमसमृध्यंचसर्वानिर्णुदमेगृहात्पाप्मानं स्वाहा॥ क्षुधादिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥ अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयमानंदमयमात्मामेशुध्यंतांज्योतिरहं० स्वाहा॥ अन्नादिभ्योदेवताभ्यः इदं०॥ इतिकृत्वा॥ सर्वपापेभ्योविमुक्तोभवति॥ श्रियंबलादिसंपदंचप्राप्नोति॥ ॥

शिं.गा.० तथा पूर्णाग्निमस्वाहा ॥ तत स्तिलैस्तिलमचोदितां स्तिलैर्नित्यादिमंत्रकों ॥ नवा उया
॥५५॥ होमेकं कृत्वा ततो हुत्वा विसर्जनः ॥ विमुच्यते सुनिश्च ते समस्तपातकाद्विजः ॥ त्रि
यंबलादि संपदं प्रपद्यते थ होमकृदिति ॥ ततो यज्ञोपवीतमिति मंत्रेणाग्नावेकं य
ज्ञोपवीतं हुत्वा ॥ नवकांडर्षिभ्यो यज्ञोपवीतानि समर्प्य ॥ स्वपितॄनुद्दिश्य ब्राह्मणे
भ्यो यज्ञोपवीतानि दत्वा ॥ स्वयं पंच पंच यज्ञोपवीतं धृत्वा ॥ दर्भेष्वासीना कुशाग्र
लो यत तद्दूर्वी त्वाधारयमाणाः ॥ वेदमधीयीरंनू ॥ आचार्यः ॥ इषेत्वा० ॥ अग्निमी
ळे पुरोहितं० ॥ ब्रह्म संधत्तं तन्मे जिन्वतं० ॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः ॥ अथा
तो दर्शपूर्णमासौ व्याख्यास्यामः ॥ अथातो ब्रह्मजिज्ञासः ॥ इति शिष्याध्याप्य ॥ श्रा.दि०
जयादि ब्रह्मविसर्जनं कृत्वा ॥ अभ्युदेकं कुर्यात् ॥ इति श्रावण होमः ॥ एवमुत्स ॥५५॥
र्जनं कुर्यात् ॥ अथोपाकर्मोत्सर्जनं करिष्य इति संकल्प्य ॥ सर्वमेवमुत्सर्गं कुर्यात् ॥

नकुर्युर्यद्युपाकर्मनोव्ययदोषदृश्चिर्द्विजैः॥ वत्सरस्यतुयत्कर्मतत्सर्वंनिष्फलंभवे
त्॥ मासद्वयोपिदोषस्यात्तराप्येवंविधीयते॥ द्वयोरयोषमासेतुनस्मात्कुर्याद्यथा
विधिः॥ याज्ञवल्क्यः॥ अध्यायानामुपाकर्मश्रावण्यांश्रवणेनच॥ हस्तेनौषधिभा
वेचपंचम्यांश्रावणस्यतु॥ श्रावण्यांप्रोष्ठपद्यांवादुपाकृत्ययथाविधिः॥ युक्तंछंदां
स्यधीयीतमासांन्विप्रार्धप्रक्रमात्॥ व्यासः॥ आषाढ्यांप्रोष्ठपद्यांवाथवेदोपाक
रणंस्मृतं॥ तथाचगोभिलिः॥ पर्वण्युदयिकींकुर्युः॥ श्रावणंतैत्तिरीयकाः॥ बह्वृचा
श्रवणर्क्षेतुहस्तर्क्षेसामवेदिनः॥ बृहस्पतिरपि॥ सिंहस्थेरवौतुपुण्यर्क्षेपूर्वाह्णेविधि
वद्द्विजः॥ छंदोगविहितंकुर्यादुत्सर्गंसर्वछंदसां॥ शुक्लपक्षेतुहस्तेवाप्युपाकर्मा
परांह्णकं॥ गार्ग्यः॥ श्रावण्यांपौर्णमास्यांतुसंगवात्परतोयदि॥ तदाह्यौदयिकी
ग्राह्यानान्यादौदयिकीभवेत्॥ श्रावणेनक्षत्रेर्मण्युत्तराषाढसंयुते॥ कृ१

धीं॰ गा॰
॥५५॥

संवत्सरकृतोध्यायस्तत्क्षणादेव नश्यति ॥ दक्षः ॥ यद्यर्धरात्रादर्वाक्स्यात्संक्रांतिर्ग्र
हणं तदा ॥ उपाकर्म न कुर्वीत परतश्चेन्नदोषकृत् ॥ गार्ग्यः ॥ कुलीरस्थे न कर्त
व्यं कर्तव्यं सिंहकन्ययोः स्तके ॥ वसिष्ठः ॥ अस्तं प्राप्ते जीवे नष्टे तो विनष्टे सुते न मृते न रा
ष्ट्रसमाकुलेषु ॥ उत्सर्जनोपाकरणे न कार्ये ग्रस्ते दुस्वप्ने गुरुनस्तयानि ॥ स्मृ
त्यर्थसारे ॥ कवा गुरोश्चास्तमयं प्रयाते मासद्वये यद्युदये न चास्ति ॥ तदापि
कुर्यात्सवितुर्युपपन्ने नैमित्तिकत्वाद्ध्न नित्यकत्वात् ॥ देवलोपि ॥ मोद्यादि
दोषग्रहणं यदि स्याद्दोषध्यमावा यदि कर्कटस्थः ॥ मानुद्विजा श्रावणकं
मं कुर्युः नित्यान्यथाकुर्भुनयो मनीषिणः ॥ कुलिरस्थे यदा सूर्ये उपाकर्मा
णुदक्षिणे ॥ नर्मदोत्तरदेशे नरदेशे नानुकर्तव्यं हि सयुक्तके ॥ ॥ श्रीगुरुमूर्तये
नमः ॥ अथा वेदव्रतानि तत्राचार्यः ॥ प्राणानायम्य ॥ इमं महेश्वरशर्माणं

धर्म॰ द्वि॰
॥५५॥

कुमारं प्राजापत्यावृते कर्मणा सꣳस्कारं पद्मा संकल्प्य ॥ ब्रह्मचारिणो वपनं कारयित्वा ॥
प्रजापतिं कांडऋषिं सोमं कांडऋषिं अग्निं कांडऋषिं विश्वां देवान्कांडऋषिंन्
स्वाꣳहितीर्देवता उपनिषदः याज्ञिकीर्देवता उपनिषदः वारुणीर्देवता उप
निषदः ॥ ब्रह्माणꣳ स्वयंभुवं ॥ सदसस्पतिं ॥ उपाकर्मा वेदध्ययनं ॥ अग्नि
ष्ठा प्रातिष्ठापनमुखांते ॥ प्रजापतिकांडऋषये स्वाहा ॥ प्रजापतये कांडऋषये
इदं ॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव ॥ यत्कामास्ते जु
हुमस्तं नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणांꣳ स्वाहा ॥ प्रजापतये इदं ॥ रयी
णां पतिं यजतं बृहंतं ॥ अस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ ॥ प्रजापतिः प्रथम
जा ऋतस्य ॥ प्रजाम देव मधिना बुवं तु स्वाहा ॥ प्रजापतये इदं ॥ प्रजापते त्वं
निधिपाः पुराणः ॥ देवानां पिता जनिता प्रजानां ॥ पतिर्विश्वस्य जगतः परस्पाः ॥

शिगा० हविर्भिर्देव विहवे जुषस्व स्वाहा ॥ प्रजापतये इदं० ॥ प्रजापतिः प्रथमो यज्ञियानां ॥
॥५६॥ देवानामग्ने यजतं यजध्वं ॥ स नो ददातु द्रविणं सुवीर्यं ॥ रायस्पोषं विष्यतु नाभिमस्मे
स्वाहा ॥ प्रजापतये इदं ॥ यो राय ईशे शतदाय उक्थ्यः ॥ यः पशूनां रक्षिता विष्ठितानां ॥
प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य ॥ सहस्रधामा जुषतां हविर्भिः स्वाहा ॥ प्रजापतय इदं० ॥
सांहितीभ्यो देवताभ्यः उपनिषद्भ्यः स्वाहा ॥ सांहितीभ्यो देवताभ्यः इदं० ॥ या
भ्यो ज्ञिकीर्देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा ॥ याज्ञिकीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा इदं० ॥
उपनिष० वारुणीभ्यो देवताभ्यः स्वाहा ॥ वारुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा ॥ इदं० ॥ ब्र
ह्मणे स्वयंभुवे स्वाहा ॥ ब्रह्मणे स्वयंभुव इदं ॥ सदसस्पतये स्वाहा ॥ सदसस्प
तय इदं० ॥ सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिंद्रस्य काम्यं ॥ सनिं मेधामयासिषं स्वा मा हि०
हा ॥ सदसस्पतय इदं० ॥ इति जुहुयात् ॥ ततो ब्रह्मचारि ॥ अग्नये व्रतपते कांड ॥५८॥
र्षिभ्यः ॥ प्राजापत्यं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां ॥ वायो व्रतप

नेकांडऋषिभ्यः ॥ प्राजापत्यंव्रतंचरिष्यामि ॥ तच्छकेयंतन्मेराध्यतां ॥ आदित्य
व्रतपतेकांडऋषिभ्यः ॥ प्राजापत्यंव्रतंचरिष्यामि ॥ तत्सकेयंतन्मेराध्यतां ॥ व्रतां
नांव्रतपतेकांडऋषिभ्यः ॥ प्राजापत्यंव्रतंचरिष्यामि ॥ तच्छकेयंतन्मेराध्यतां ॥ इ
त्यग्निमुपतिष्ठेत् ॥ ततः आचार्योजयादिब्रह्मविसर्जनांतंकृतंकृत्वा ॥ आभ्यु
देकंकुर्यात् ॥ इतिप्राजापत्यव्रतं ॥ एवमुत्सर्जनं ॥ इमंप्राजापत्यव्रतोत्सर्ज
नंकरिष्यइतिसंकल्प्य ॥ ऋष्यर्चनादिहोमांतंपूर्ववत् ॥ कुर्यात् ॥ ततोब्रह्मचा
रि ॥ जयादिब्रह्मविसर्जनांतंकृत्वा ॥ आभ्युदेकंकुर्यात् ॥ अथसौम्यव्रतमु
च्यते ॥ उदगयनेपर्वणिवृटेः ॥ केशावपनंकृत्वा ॥ ग्रामाद्बहिःसमीपेकुर्यात् ॥
तस्यप्रयोगः ॥ आचार्यः ॥ कुमारंदक्षिणतउपवेश्य ॥ स्वयमुत्तरतउपवेश्य ॥
प्राणानायम्य ॥ इमंमहेश्वरशर्माणंसौम्यव्रतेनकर्मणासंस्करिष्यइतिसंक
ल्प्य ॥ सोमंकांडऋषिं ॥ सांहितीर्देवताउपनिषदः याज्ञिकीर्देवताउपनिषदः ॥

त्रिंगा वारुणीर्देवताउपनिषदः॥ ब्रह्मणेऽस्य यंस्तुवे॥ सदसस्पतिं॥ आवाह्य गंधपुष्पादिर

भ्यर्च्य॥ कुमारेणार्पणं कारइत्वा॥ अग्निं प्रतिष्ठाप्य॥ परिस्तीर्य द्व्याज्यस्थाल्यादिनि

॥५८॥ ष्पपात्राणि प्रयुज्य उपकोदकं च स्रौदुंबरः॥ समिधनुं तनव स्त्रांच सह प्रयुंज्य प्रोक्षणी त

नै संस्कारा घाज्या भागंकृत्वा॥ अग्नये स्वाहेत्येकादशाज्याहुतिं अग्नि मुखं हुतिं हुत्वा॥

य सोमांकाऽऋषये स्वाहा॥ सोमांकाऽऋषयइदं॥ सोमौ धेनुं सोमोअर्वंतमाशुं॥

सोमोवीरं कर्मण्यं ददातु॥ सादन्यं विदथ्यं सभेयं॥ पितृश्रवणं योददाशदस्मै॥ य

स्वाहा॥ सोमायेदं॥ अषाढं युत्सु पृतनासु पप्रिं॥ सुवर्षामप्स्वां वृजनस्य गोपां॥ भ ट द

रेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं॥ जयंतं त्वामनु मदेम सोम स्वाहा॥ सोमायेदं॥ सो ल्वः

ॠ मेनु फिः सुक्रतुर्भूः॥ त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः॥ त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा॥ द्युम्नेभि

र्द्युम्न्यभवो नृचक्षाः स्वाहा॥ सोमायेदं॥ या ते धामानि हविषा यजंति॥ गाहि

ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं॥ गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो वीरहा प्रचरा सोम दुर्यान् स्वाहा॥ ॥५७॥

तरे

सोमायेदं० ॥ त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वाः ॥ त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ॥ त्वमाततं
थोर्वन्तरिक्षं ॥ त्वं ज्योतिषा वितमो ववर्थ स्वाहा ॥ सोमायेदं० ॥ या ते धामानि दि
वि या पृथिव्यां ॥ या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ॥ तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेडन् ॥ राजं
सोम प्रति हव्या गृभाय स्वाहा ॥ सोमायेदं० ॥ सांहितीभ्यो देवताभ्य उप
निषद्भ्यः स्वाहा ॥ सांहितीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः इदं० ॥ याज्ञिकीभ्यो देवता
उपनिषद्भ्यः १ भ्यः स्वाहा ॥ याज्ञिकीभ्यो देवताभ्यः इदं० ॥ वारुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा ॥ वा उपनिषद्भ्यः १
रुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः इदं० ॥ ब्रह्मणे स्वयंभुवे स्वाहा ॥ ब्रह्मणे स्वयंभुवे इ
दं० ॥ सदसस्पतये स्वाहा ॥ सदसस्पतये इदं० ॥ सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य
काम्यं ॥ सनिं मेधामयासिषं स्वाहा ॥ सदसस्पतये इदं० ॥ इत्यौपनिषदं हुत्वा यानु ॥
ताता ब्रह्मचारि ॥ उदकमुपस्पृश्य ॥ नमो वाचे या चोदिता या चानुदिता तस्यै
वाचे नमो नमो वाचे नमो वाचस्पतये नम ऋषिभ्यो मंत्रकृद्भ्यो मंत्रपतिभ्यो मामा

भूयासुपस्तारेणाम्हं प्रजायै पशूनां

मृषयो मंत्रकृतो मंत्रपतयः परादुर्माहमृषीन्मंत्रकृतो मंत्रपतीन्परादां । स्वदेवीं वाचमुद्यासं दां
।।५८।। शिवामदस्तां जुष्टां देवेभ्यः शर्म मे द्यौः शर्म पृथिवी शर्म विश्वमिदं जगत् ।। शर्म चंद्र
श्री श्च सूर्यश्च शर्म ब्रह्म प्रजापती ।। भूतं वदिष्ये भुवनं वदिष्ये तेजो वदिष्ये यशो वदिष्ये त
पो वदिष्ये ब्रह्म वदिष्ये सत्यं वदिष्ये तस्मा अहमिदमुपस्तरणमुपस्तृणे उपस्तरणं मे र
प्रजायै पशूनां भूयासं प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टं मधु
मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासं शुश्रूषेण्यां मनु
ष्येभ्यस्तं मा देवा अवंतु शोभायै पितरोनुमदंतु ।। ॐ शांतिः शांतिः शांतिः ।। इति शां
तिं कृत्वा ।। कुमारमुत्थाप्य ।। चनस्त्रौदुंबरीः समिधमाधाय ।। घृतेनाक्ता ।। पृथिवी समि
त् ।। तामग्निः समिंधे ।। साग्निं समिंधे ।। तामहं समिंधे ।। सा मा समिंद्धा ।। आयुषा
तेजसा ।। वर्चसा श्रिया ।। यशसा ब्रह्मवर्चसेन ।। अन्नाद्येन समिंधतां स्वाहा ।। अग्नये
इदं० ।। अंतरिक्षं समित् ।। तां वायुः समिंधे ।। सा वायुं समिंधे ।। तामहं समिंधे ।। ।।५८।।

मधुपर्कप्रयोग

सा मा समेधा ॥ आयुषा तेजसा ॥ वर्चसा श्रिया ॥ यशसा ब्रह्मवर्चसेन ॥ अन्नाद्येन
समेधनां स्वाहा ॥ वायव इदं ॥ द्यौः समिन्ते ॥ तामादित्यं समिंधे ॥ सादित्यं स
मिंधे ॥ तामहं समिंधे ॥ सा मा समिंधा ॥ आयुषा तेजसा ॥ वर्चसा श्रिया ॥ यशसा ब्र
ह्मवर्चसेन ॥ अन्नाद्येन समिंदतां स्वाहा ॥ आदित्यायेदं ॥ प्राजापत्या मे समिदसि
सपत्नक्षयणि ॥ भ्रातृव्यहा मेसि स्वाहा ॥ प्रजापतय इदं ॥ इति चतस्रः समिध मा
ग्नावाधाय ॥ अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मे
राध्यतां ॥ वायो व्रतपते कांडऋषिभ्यः ॥ सोमं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मेरा
ध्यतां ॥ आदित्य व्रतपते कांडऋषिभ्यः ॥ सोम्यं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मेरा
ध्यतां ॥ व्रतानां व्रतपते कांडऋषिभ्यः ॥ सोम्यं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मेरा
ध्यतां ॥ इत्यग्निमुपतिष्ठेत् ॥ आचार्य ॥ युंजते ब्रह्म ब्रह्मनु ॥ ब्रह्मं चरिष्या
मि ॥ दिशां प्राची ॥ अपश्यं गोपां ॥ देवस्य ॥ समुद्राय ॥ इषे पिपिहि ॥ घर्मपाते ॥

श्रीं.गा.० देवावैसर्व्वं॥ पर्य्यग्निरस्ये॥ ब्रह्मन्॥ अग्निष्टुत्॥ शिरः॥ देवस्य॥ विश्वा आशां॥ घर्मयाने प्रज्ञा
पतिं स्रुक्कं॥ प्रजापतिः संभृयमाणः॥ सविताप्सुत्वा॥ इत्येतानि पदानि कुमारं वाचयेत्
॥५९॥ युंजते सविता पदद्‌यमिति॥ वाचयेत्॥ तथा॥ आपस्तंबेन अवान्तरदीक्षाव्या
ख्यास्यमहति॥ कांडे चोक्तं॥ अथैनं सर्व्वेषामनुवाक्यानां प्रकृतिभिः व्याहरं
ति॥ अघमोन्नमयोर्वेति॥ ततो जयादी कृत्वा॥ उष्णोदकमुपस्पृश्य॥ शं नो वा नः प
वर्ताभिस्त्वनुवाकेन शान्तिं कुर्यात्॥ ततो ब्रह्मचारी॥ चक्षु संमील्य॥ मौनी भूत्वा
शिरोवेष्टनं धृत्वा॥ सूर्यास्तमयेग्रहमागत्य॥ अंधवत्तिष्ठं नास्ति नो वा॥ वाग्यतस्त
दानीं स्थेवा॥ आभ्युदयिकं कृत्वा॥ तद्दासो गुरुवेदयात्॥ तथा चोक्तं॥ सोमसूक्तं
निषत्सदसस्पतिं॥ ब्रलं त्रवत्तुहु यास्त लिखितं नमः॥ श्रुतिरिये सभि धोत्माइ तिब्रनी
युंजते सविता जय वारिशं॥ मील्लनेयन वा क्षिर स्थिने वेष्टनि स्तमिते भ गृह भादि
माविशेत्॥ स्वीयं तेधइव व्रतथवास्यते वाग्यतेर तोऽभ्युदितिक्रिया॥ इति ॥५९॥

सौम्यव्रतं ॥ ततः संवत्सरे पूर्णे तदानीं वाचार्यः ॥ प्राणानायम्य ॥ इमं महेश्वरशर्माणं सौम्यव्र
तोत्सर्जनेन कर्मणा संस्करिष्य इति संकल्प्य ॥ अभ्यर्चनादि पूर्ववत्कृत्वा ॥ द्यौः समितु
अंतरिक्षं समित् ॥ पृथिवी समित् ॥ प्राणापत्याभ्ये ॥ इति समिधानामंत्रः ॥ आदित्यव्र
तपतये काण्डऋषिभ्यः ॥ सौम्यव्रतमचारिषं ॥ तदशकं तन्मे राधि ॥ अग्ने व्रतपते काण्डऋ
षिभ्यः ॥ सौम्यं व्रतमचारिषं ॥ वायो व्रतपते काण्डऋषिभ्यः ॥ सौम्यव्रतमचारिषं ॥ तदशकं तं
मे राधि ॥ अन्नानां व्रतपते काण्डऋषिभ्यः ॥ सौम्यव्रतमचारिषं ॥ तदशकं तन्मे राधि ॥ इत्युप
स्थाने विशेषः ॥ ततो युंजते इत्यादि वाचयित्वा ॥ संमीलनादि वर्जयेत् ॥ ततः आप्युदकं कुर्या
त् ॥ इति सौम्यव्रतोत्सर्जनं ॥ अथाग्नेयव्रतमुच्यते ॥ ततः आचार्यः ब्रह्मचारिणा वपनं का
रयित्वा ॥ प्राणानायम्य ॥ इमं महेश्वरशर्माणं कुमारं आग्नेयकर्मणा संस्करिष्य इति सं
कल्प्य ॥ अग्निं काण्डऋषिं ॥ सांहितीर्देवता उपनिषदः ॥ याज्ञिकीर्देवता उपनिषदः ॥ वारु
णीर्देवता उपनिषदः ॥ ब्रह्माणं स्वयंभुवं ॥ सदसस्पतिं वा वाहयामि साबाह्य ॥ गंध
पुष्पादिभिरभ्यर्च्य ॥ ब्रह्मचारिणा तर्पणं कारयित्वा ॥ अग्निं प्रतिष्ठाप्य ॥ अग्निमुखाहु

श्रीग० ति कृत्वा ॥ अग्नये काऽङ्क्रयेस्वाहा ॥ अग्नये काऽङ्क्रय इदं० ॥ अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्वि
श्वानि देव वयुनानि विद्वान् ॥ युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम स्वा
॥६०॥ हा ॥ अग्नये इदं ॥ पर्वः सुत्का यक्षा नवेमरध्वं ॥ हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतं ॥ यो दैव्यानि
मानुषा जनूंषि ॥ अंतर्विश्वानि विद्मना जिगाति ॥ स्वाहा ॥ अग्नये इदं० ॥ अग्ना
गिरो मनसा यो दैवयंतीः ॥ अग्निं यंति द्रविणं भिक्षमाणाः ॥ सुसंदृशं सुप्रतीकं स्वं
चं ॥ हव्यवाहमरतिं मानुषाणां स्वाहा ॥ अग्नये इदं० ॥ अग्ने त्वमस्मद्युयोध्यमीवाः ॥
अनग्नित्रा अभ्यमंत कृष्टीः ॥ पुनरस्मभ्यं सुवितायदेव ॥ क्षां विश्वेभिरजरेभिर्य
जत्र ॥ स्वाहा ॥ अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ॥ पूश्च पृ
थ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः ॥ स्वाहा ॥ अग्नये इदं० ॥ प्रकारवो
मनना वच्यमानाः ॥ देवद्रीचीं नयथ देवयंतः ॥ दक्षिणावाड्वाजिनी प्राच्येति ॥ हविर्भरं सा हि
त्यग्नये घृताची स्वाहा ॥ अग्नये इदं० ॥ सांहितीकर्या देवताप्यउपनिषद्य स्वा ॥६०॥
हा ॥

साꣳहितीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा इदं०॥ वारुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा॥
वारुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः इदं०॥ ब्रह्मणे स्वयंभुवे स्वाहा॥ ब्रह्मणे स्वयंभुव
इदं०॥ सदसस्पतये स्वाहा॥ सदसस्पतये इदं०॥ सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिंद्रस्य
काम्यं॥ सनिंमेधामयासिषꣳ स्वाहा॥ सदसस्पतये इदं०॥ इति जुहुयात्॥ ब्रह्मचारी
अग्ने व्रतपते कांडऋषिभ्यः॥ आग्नेयव्रतं चरिष्यामि॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां॥ वायो व्रत
पते कांडऋषिभ्यः॥ आग्नेयव्रतं चरिष्यामि॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां॥ व्रतानां व्रतपते कां
डऋषिभ्यः॥ आग्नेयव्रतं चरिष्यामि॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां॥ इत्यग्निमुपतिष्ठेत्॥
आचार्यः॥ जयादि ब्रह्मविसर्जनांतं कृत्वा॥ नांदीश्राद्धं कुर्यात्॥ इत्याग्नेयव्रतः॥ ततः
संवत्सरे पूर्णे तदानीं वा प्राणानायम्य॥ इमं कुमारं आग्नेयव्रतोत्सर्जनेन कर्मणा संस्क
रिष्य इति संकल्प्य॥ ऋष्यर्चनादि सर्वं पूर्ववत्कृत्वा॥ उपस्थाने विशेषः॥ आग्नेयव्र
तपते कांडऋषिभ्यः॥ आग्नेयव्रतमचारिषं॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां॥ वायो व्रतपते
तदशकं तन्मे राधि॥

शिं॰गा॰ काण्डऋषिभ्यः ॥ आदित्यव्रतपते ॥ व्रतानां व्रतपते ॥ ततः आभ्युदयिकं कुर्यात् ॥ इत्या-
ग्नेयव्रतोत्सर्जनं ॥ श्री ॥ ततः वैश्वदेवमुच्यते ॥ आचार्यो ब्रह्मचारिणो वपनं कारयित्वा ॥
॥९१॥ स्नानानापंन्या ॥ इमं महेश्वरशर्माणं वैश्वदेवव्रतेन सं कर्मणा संस्करिष्य इति सव
न्स्य ॥ विश्वांदेवान्काण्डऋषीन् ॥ सांहितीर्देवता उपनिषदः ॥ याज्ञिकीर्देवता उप
निषदः ॥ वारुणीर्देवता उपनिषदः ॥ ब्रह्माणं स्वयंभुवं ॥ सदसस्पतिं चावाहया
भि ॰मीत्यावाह्य ॥ गंधपुष्पादिरभ्यर्च्य ॥ ब्रह्मचारिणं तर्पणं कारयित्वा ॥ अग्निप्रतिष्ठा
पनं कृत्वा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः काण्डऋषिभ्यः स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः काण्डऋषि
भ्यः इदं न ॥ आ नो विश्वे अस्क्रा गमंतु देवाः ॥ मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ॥ भु
वन्यथा नो विश्वे वृधासः ॥ करंत्सुषाहा विथुरं न शवः स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्य इ
५१" इदं न ॥ शं नो देवा विश्वेदेवा भवंतु ॥ शं सरस्वती सह धीभिरस्तु ॥ शमभिषाचः षाट्
शमु रातिषाचः ॥ शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ॥ स्वाहा ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥९१॥

इदं० ।। ये सवितुः सत्यसवस्य विश्वे ।। मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।। ते सौभगं वीरवद्गोम व
दप्नः ।। दधातन द्रविणं चित्रमस्मे स्वाहा ।। विश्वेभ्यो देवेभ्यः इदं० ।। अग्ने याहि दू
त्यं वारिषण्यः ।। देवाँ अच्छा ब्रह्मकृता गणेन ।। सरस्वतीं मरुतो अश्विनापः ।। यक्षि दे
वान्रत्नधेयाय विश्वान्स्वाहा ।। विश्वेभ्यो देवेभ्यः इदं० ।। द्यौः पितः पृथिवि मातरध्रुक् ।। अ
अग्ने भ्रातर्वसवो मृडता नः ।। विश्व आदित्या अदिते सजोषाः ।। अस्मभ्यं श
त र्म बहुलं वियंत स्वाहा ।। विश्वेभ्यो देवेभ्यः इदं० ।। विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ।। ये अं
तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।। ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्राः ।। आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वं
स्वाहा ।। विश्वेभ्यो देवेभ्यः इदं० ।। सांहितीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा ।।
सांहितीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः इदं० ।। याज्ञिकीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः स्वाहा ।।

शां०गा० याज्ञकीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यः स्वाहा॥ इदं॥ वारुणीभ्योदेवताभ्यउपनि
षद्भ्यः स्वाहा॥ वारुणीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यः इदं०॥ ब्रह्मणेस्वयंभुवेस्वा
॥९२॥ हा॥ ब्रह्मणेस्वयंभुवइदं०॥ सदसस्पतयेस्वाहा॥ सदसस्पतयेइदं०॥ सदस
स्पतीमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं॥ सनिंमेधामयाशिषं स्वाहा॥ सदसस्पत
ठ येइदं०॥ इतिजुहुयात्॥ ततोब्रह्मचारी॥ अग्नेव्रतपतेकांडऋषिभ्यः॥ वैश्वदेव
व्रतंचरिष्यामि॥ तच्छकेयंतन्मेराध्यतां॥ आदित्यव्रतपतेकांडऋषिभ्यः॥ वै
श्वदेवव्रतंचरिष्यामि॥ तच्छकेयंतन्मेराध्यतां॥ व्रतानांव्रतपेपते कांडऋषिभ्यः॥
वैश्वदेवव्रतंचरिष्यामि॥ तच्छकेयंतन्मेराध्यतां॥ इत्यग्निमुपतिष्ठेत्॥ ततः आ
चार्योब्रह्मविसर्जनांतंकृत्वा॥ नारीश्राद्धंकुर्यात्॥ इतिवैश्वदेवव्रतं॥ ततः संव कांडि ॥९२॥
जयादि

त्सरे पूर्वेद्युर्वा प्राणानायम्य ॥ इमं कुमारं यज्ञशर्मणा वैश्वदेवव्रतोत्सर्जनेन
कर्मणा संस्करिष्य इति संकल्प्य ॥ ऋष्यर्चनादि सर्वं पूर्ववत्कुर्यात् ॥ उपस्थाने
विशेषः ॥ अग्ने व्रतपते कांड ऋषिभ्यः ॥ वैश्वदेवव्रतमचारिषं ॥ तदशकं तन्
मे राधि ॥ वायो व्रतपते ॥ आदित्य व्रतपते ॥ व्रतानां व्रतपते ॥ इत्यादि वैश्वदेवोत्स वो
र्जनं ॥ प्राजापत्य सौम्याग्नेय वैश्वदेवव्रतानि स्सूक्तजपादि होमोपस्थानरहि
तानि च कुर्यात् ॥ अथवा ॥ एकान्येकतंत्रेण वा कुर्यात् ॥ तथा ॥ श्रावण्यां प्रोष्ठ
पद्यां वा वैशाख्यामपि वा द्विजः ॥ एकतंत्रेण वा कुर्याद्व्रतद्वयचतुष्टयं ॥ इति
तेषां प्रयोगः ॥ आचार्यः ॥ प्राणानायम्य मं यज्ञशर्माणं प्राजापत्य सौम्याग्नेय
वैश्वदेवव्रतैः संस्करिष्ये ॥ कांडोपाकरणसिद्ध्यर्थं एवं संकल्प्य ॥ शिष्याचार्यौ
नदीतटाकादौ प्राणानायम्य ॥ प्राजापत्य सौम्याग्नेय वैश्वदेवव्रतांगस्नानं

६३

स्नानं

काण्डऋष्यर्चनं तर्पणं करिष्य इति संकल्प्य ॥ सदुदङ्मुखउपवेश्य ॥ ॥ निवीती प्राजा
पतिं काण्डऋषिं आवाहयामि ॥ इति नव ऋषीणामर्चनं पूर्ववत् कृत्वा निवीती ॥ प्र
जापतिं काण्डऋषिं तर्पयामि तर्पयामि ॥ सोमं काण्डऋषीं तर्पयामि ॥ अग्निं काण्डऋ
षीं तर्पयामि ॥ विश्वान्देवान् काण्डऋषीं तर्पयामि ॥ सांहितीर्देवता उपनिषदं
तर्पयामि ॥ याज्ञिकीर्देवता उपनिषदं तर्पयामि ॥ वारुणीर्द्यादेवताश्च उपनि
षदं तर्पयामि ॥ ब्रह्माणं स्वयंभुवं तर्पयामि ॥ सदसस्पतिं तर्पयामि ॥ इ
त्याचम्य ॥ प्रत्येकं अंजलिद्वयं दत्वा ॥ होमं स्थंडिलग चेत् ॥ सशिष्यार्थं तर्पकृ चा
ता सनत्कुद्धिरिवलेखाद्युल्लेखं स्थंडिलेऽग्निं प्रतिष्ठाप्य ॥ प्राणानायम्य मम यज्ञ
शर्मणः प्राजापत्य सौम्याग्नेय वैश्वदेव व्रतचतुष्टय एकतंत्रेण करिष्ये ॥ सर्वका
मसिध्यर्थं इति संकल्प्य ॥ अग्नीं धनाद्यग्निमुखांते ॥ सशिष्याचार्योन्वार

६३

ध्येत्रतानिसकृद्गृहीत्वा ॥ तेजान्येन प्रजापतये कांडऋषयेस्वाहा ॥ प्रजापतयेकां न
डऋषयेस्वाहा ॥ इदं ० ॥ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणां ॥ प्रजापतेनत्वदयीणांपतिंप्रजापतेत्वंनिधिपास्त्वेमलो
काः ॥ प्रजापतिंप्रथमंयोरायईशाइतिएतेषएमंत्रैः सकृद्गृहीतेनाज्येनषडा
हुतीर्हुत्वासर्वप्रजापतेइदमिति ॥ एवंसोमायकांडऋषयेस्वाहा ॥ सोमा
याकांडऋषयेइदमितिसर्वत्रसोमाय ॥ सोमोधेनुंसोमोअर्वाणमाशुंसोमोवीरं कर्मण्यं ददाति सादन्यं विदथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥ अषाढंयुत्सुपृतना
सु ॥ त्वंसोमक्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्ववेदाः त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युम्नेभिर्द्युम्न्यभवो नृचक्षाः ॥ याते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्रचरा सोम दुर्यान् ॥ त्वमिमाओषधीः सोमया
तेधामानिदिविया पृथिव्यामितिषडाहुतीर्हुत्वा ॥ सर्वत्रमदंतीनामुपस्पृ
श्या ॥ नमोवाचेयाचोदितेत्यनुवाकेनशांतिंकृत्वा ॥ चतस्रौदुंबरीः समि
धोमूलादारभ्याग्रात्घृतेनक्ताः पृथिवीसमिदंतरिक्षंसमिद्द्यौः समि

६४

प्राजापत्यामेसमिदसिसपत्नक्षयत्यैतैर्मंत्रैः रग्नावादध्यादत्रपृथिव्यायांतरि
क्षायाद्यौः ।। प्रजापतइतित्यागः ।। अग्नये कांडऋषये स्वाहा ।। अग्नये कांड
ऋषय इदं० ।। नममेति सर्वत्राग्नयेइदं० ।। अग्नेनयसुपथाप्रवःशुक्रायाद्य
गिरोऽग्नेत्वमस्मादाग्नेत्वंपारयाप्रकारवाइतिषडाहुतीर्हुत्वा ।। विश्वेभ्योदेवेभ्य
ः काण्डऋषिभ्यः स्वाहा ।। विश्वेभ्योदेवेभ्यः कांडऋषिभ्यः इदं० ।। आनोवि
श्वेअस्क्रागमंतुदेवाशंनोदेवाविश्वेदेवाः येसवितुःसत्यसवस्यअग्नेयाहि
दूत्यंद्यौःपितःपृथिविविश्वेदेवाःशृणुतेतिषण्मंत्रैःषडाहुतीर्हुत्वा ।। सांहि ड्या
हितीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःस्वाहा ।। सांहितीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्य
ः इदं० ।। याज्ञिकीभ्योदेवताभ्यउपनिषद्भ्यःस्वाहा ।। याज्ञिकीभ्योदेवताभ्य

६४

उपनिषद्भ्यः इदं ॥ वारुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्भ्यः उपनिषद्भ्यः स्वाहा ॥ वारुणीभ्यो
देवताभ्य उपनिषद्भ्यः इदं ॥ ब्रह्मणे स्वयंभुवे स्वाहा ॥ ब्रह्मणे स्वयंभुव इदं ॥ सदसः
स्पतये स्वाहा ॥ सदस्पतिमित्यृचा स्विष्टकृत्स्थाने जुहोति ॥ सदसस्पतय इदं ॥
न मम इति त्यागः ॥ व्रती उत्थायाग्निमुपतिष्ठेत् ॥ अग्ने व्रतपते कांडऋषिभ्यः ॥ प्राजाप
त्यं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां ॥ वायो व्रतपते कांडऋषिभ्यः ॥ प्राजाप
त्यं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां ॥ आदित्य व्रतपते कांडऋषिभ्यः ॥ प्रा
जापत्यं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां ॥ व्रतानां व्रतपते कांडऋषिभ्यः ॥
प्राजापत्यं व्रतं चरिष्यामि ॥ तच्छकेयं तन्मे राध्यतां ॥ एवं सोमायाग्नये वैश्वदेव व्रतोप
स्थानं ॥ शुक्रियकांडस्य मंत्रब्राह्मणयोरनुवाकानां ॥ आद्यपदानि माणवकेनाचा
र्यो वाचयति ॥ प्रथमोत्तमयोर्वा ॥ युंजते ॥ इष्णाः ॥ ब्रह्मन्नू ॥ ब्रह्म न्वचरिष्यामिः ॥

शिंगा०

॥ ९५ ॥

दशप्राचीमपश्यंगोपां ॥ देवस्या ॥ समुद्राय ॥ इषेपीपिहि ॥ घर्मयाने ॥ देवावेसत्रं ॥
सावित्रं ॥ परिश्रिते ॥ ब्रह्मन् ॥ अग्निष्ट्वा ॥ शिरोग्रीवा ॥ विश्वाआशा ॥ घर्मयाते ॥
प्रजापतिं ॥ प्रजापतिःसविताभूत्वा ॥ युजनेसवितेनि ॥ ॥ जयादिहोमसंस्र
हनंतरं ॥ बर्हिप्रहरणंसङ्स्रावंप्रायश्चित्तादिकंचहुत्वा ॥ उत्तरपरिषेचनंचप्रणी
तोद्वासनानिचकृत्वामदंतीमुपस्पृश्य ॥ शंनोवातःपवतामितिमाहाशांतिंपठि
त्वा ॥ अहतवाससांमाणवकमुखंप्रदक्षिणंवेष्टइत्वा ॥ अस्तमितेगृहमागत्य ॥
तथैवरात्रिशेषंसमाप्यउदितेरवौ ॥ ग्रामात्प्राचीमुदीचींवादिशमुपनिष्क्र
म्य ॥ अग्निमुपसमाधायसंपरिस्तीर्यतत्समीपेमाणवकमुपवेश्य ॥ अग्निया महिमयोगः
दित्यमुदकुंभंअश्मानवस्त्रमन्नानगांकुमारंहिरण्यंचदर्शइत्वा ॥ यथालाभंगुरु ॥ ९५ ॥

वेस्मौदधात् ॥ वयः सुपर्णा इत्यादिमुपतिष्ठेत् ॥ अयमेवार्थः कारिकायां स्पष्टीकृतः ॥ ऋषीन्मुखवांनेनुहुयाद्व्रतेषु सूक्तोपहोमांत्सदसस्पतिंच ॥ उपस्थितश्चापिच देवतानां जयादियोब्राह्मणतर्पणंच ॥ सोमसूक्ते नित्सदसस्पतिं तत्र वानुहुयात्सलिलं नमः ॥ शुक्रियेसमिधोग्न इति ब्रवीयुंजनेसविता जयावारिशं ॥ नीलमेघतत्वा विसेरस्थितेवेष्टितिस्तमितेगृहमाविशेत् ॥ स्वीयतेंधश्ववत्वधवास्यनेवाग्यनेनदंतोप्सुदितिक्रिया ॥ वेदव्रतचर्यायेश्वथ्यंसमितृनेऽन्न
नेनरयुक्तप्रकारेण वेदव्रतोत्सर्जनं कुर्यात् ॥ ४ उपस्थानेआचारिषमशकमरा
९९ धीति सौम्यव्रतोत्सर्जनयोः समिदंतरिक्षं समिसृथिवी समिस्या जापस्या
मेसमिदसीति पाठक्रमेण समिदाधानं ॥ आवांसनेपाद्यार्घ्यमाचमनी हना

म

शिंगा० पकं ॥ स्नानमार्चेनंवस्त्रंआचमनौ उपवीतकं ॥ गंधपुष्पैश्चधूपैश्चदीपैश्चप्र

॥ ६६ ॥ कल्पतू ॥ नैवेद्यंपुनराचमनंतांबोलमेवचप्रदक्षिणं ॥ अर्घ्यनांचस्तोत्रंकृत्वा

विसर्जयेत् ॥ इतिषोडशोपचारपूजेरभ्यर्चयेत् ॥ परिधिप्रहरणंकुर्यात् ॥ यत्रय

त्रहिकर्मणि ॥ कुर्यात्संमर्जनं तत्र न कुर्यात्पुंसिककर्मणि ॥ चनोश्चतंत्रेषु नवान्न

होमेवंहैनिदध्याःपरिधीश्चगर्भान् ॥ अन्यत्र नेष्यंति कपर्दिशिष्याः पुनः

ना श्चसंधानविधौविधाया ॥ उत्तानितुपात्राणिप्रोक्षयेप्रोक्षणीजलैः ॥ प्रणी

तामोक्षपरियंतं ॥ न स्प्रष्टव्यंतुतज्जलं ॥ आत्मारूपणात्सूर्वमनलेशांतिम

गलेपुनःसंधानवेलायांमाद्रौनोपावरोहणं ॥ दर्शश्राद्धेगयाश्राद्धेश्राद्धे भद्दि ॥

चापनपक्षके ॥ तांबूलचर्वणोदोषोनेतिशातातपोब्रवीत् ॥ नांदीमुखा ॥ ६६ ॥

प्यश्रुमुखाद्विधाचपितरस्मृतां ॥ वटवादिपंचमादूर्ध्वंतेननांदीमुखास्त्र

यः ॥ असंनमुखसंज्ञा ऽस्युमंगलं यास्तेनेस्त्रयं ॥ पितापितामहश्चैव तथैव प्र
पितामहः ॥ त्रयोप्यश्रुमुखर्व्याख्यातेपितरः संप्रकीर्तिताः ॥ प्राङ्मुखस्तिष्ठतीत्य
ग्निः प्राङ्मुखेनाञ्जलिर्यस्तथा ॥ ३ मौ प्राङ्मुखेनोज्ञेयं वाहुतिं कुत्र जुहुतिः ॥ एषहि
वे दैवंतिमंत्रेण पवित्रोदकहस्तकृत् ॥ हव्यवाह्निलं दृष्ट्वा मीतिप्रस्युं ऽङ्मुखोप्प
वेत् ॥ स्नानाशिषो वा प्रयतो वरस्याद्यात्रामिकर्माण्यपि वामनः स्त्री ॥ संकल्प ल्प
केषु प्रथमेषु चरौ च जपासनेन तस्य पुनस्त्र संधौ ॥ प्राङ्मुखयोश्चैव दानुगी
कुकयोस्थितः ॥ विवाहे चोसावित्रीप्रधाने चैवमेव हि ॥ ओषध्यकर्मण्यं
पि गृहनंत्रे चरोः प्रधानं किल यत्र यत्र ॥ समंत्र नेस्यात्किलतत्र तत्र महस्यप
रिधीं कृष्णकपर्दिनोक्तं ॥ यत्र शाम्याः परिध्यर्घे प्रहरेन च तत्र तत् ॥ समंत्र
नं मुखे वदघात्रु रुतंत्रो विधीयते ॥ अन्वारंभो वृषोत्सर्गे स्थानं पुंसवनेषु चा ॥

शां०
॥ ६७ ॥

परिधिप्रहरणं कुर्यान्नाग्नेर्वचनं यथा ॥ इति पंडितशिंगेयसूरिविरचितायां प्रथ
योगपद्धतौ एतद्वयचतुष्टयं समाप्तः ॥ श्रीविंपाक्षायनमः ॥ ५ ॥ नांदीमु
खांतेयादि लग्नपूर्वं वटुश्चयामानः रजस्तुलाच ॥ चौलोपनीतेच विवाहपुं
स्त्री मौंजीव्रतं वर्ज्य विवाहं कृत्वा ॥ अथ गोदानव्रतमुच्यते ॥ तत्र षोडशे वर्षे
ब्रह्मचारी प्राणानायम्य ॥ गोदानव्रताख्यं कर्म करिष्ये इति संकल्प्य ॥ नांदी
श्राद्धं कृत्वा ॥ म्लपसपुंजशिखानिदधानवर्जं ॥ सर्वचौलवत्कुर्यात् ॥ शिखा
मात्रमवशिष्य सर्वान्केशान्वापयेत् ॥ इति गोदानं ॥ अथ समावर्तनं ॥ ब्रह्म
चारी पुण्याहं वाचयित्वा ॥ प्राणानायम्य ॥ स्नानाख्यं कर्म करिष्ये इति संकल्प्य ॥ शिंगा०
कंकणं धृत्वा ॥ नांदीश्राद्धं कृत्वा ॥ गोशालां प्रविश्य ॥ तस्य द्वारं मंत्रलोम्नाच ॥ ६७ ॥
र्मणद्वारमपिधायास्ते ॥ एतस्मिन्नहनि मियथा सूर्ये नम्रातथा स्थित्वाम

ग्निं परिषिच्य ॥ समिधमेकामवसिशिष्य ॥ आसनात्किं विदुशाय त्वं ब्राह्मणैर
नुज्ञात राज्य संनहनमिध्मं तूष्णीम मा वादध्यात् ॥ तत्र कारिकः ॥ कनिष्ठिका
ग्र पर्वण्यो याव स्थौल्यं प्रतीयते ॥ नातस्थूलं समित्काष्ठं गृह्य भाषादि निश्चितं ॥
न शैवाना भिकायस्य चेध्म काष्ठस्य मामतः ॥ शिष्टांगुलित्रिकस्योर्ध्व मानाः परि
धयः खलु ॥ तत्रापि तारतंम्याधिस्य विशादि कमो भवेत् ॥ समिस वित्रं वेदिभ्य
शं त्रयः प्रादेसंमिताः ॥ द्विनस्त्र स्ता वाृदिं कुर्वीत त्रिस्ता व परिधिस्मृतोः ॥ आयामे ध्मं
नेध्म समिध्धिः प्रादेशाद्द्वयमुच्यरेत् ॥ समिधानि ध्मकाष्ठानि केशप्रादेशमेव
च ॥ यधी यतनमेव स्यात्तं न्मत्रं पिरिधीनपि ॥ वितस्ति मात्रमथवा संख्यया
चैकविंशतिः ॥ केचिद्वृक्षा परिधीनांस्थौल्यं प्रमानणं नेछंति ॥ इध्माधानका
ले ॥ स्रुवेणाज्यं गृहीत्वा ॥ इध्मदारूलि सेचयेत् ॥ अदितेनुमन्यस्वेति परि

 खिच्याम थाविधिः ॥आसनात्किंचदुत्थाय —यत्रैवास्तेसह ॥अनुज्ञाताः स्ततस्त्रू
। चपीमिध्माधानंपर्चक्षयेत् ॥स्रुवेणाज्यमादाय ॥वायव्यकोणेदारभ्यायेग्नि
कोणपर्यंतंतू ष्णींहुत्वा ॥प्रजापतयेइदंनममेत्युक्त्वा ॥पुनस्रुवेणाज्यमा
दाय ॥स्रुचंपूर्यनैर्ऋत्यकोणादारभ्येशान्यकोणपर्यंतंतूष्णींहुत्वाइंद्राय
इदंनममेत्यागंकुर्यात् ॥यत्र —यत्रः स्रुचहोमतत्रतत्रस्रुचंसंपूर्यजुहुयात् ॥
तथा ॥स्रुवेणैवाज्यमादायंस्रुचंसंपूर्यस्रावयेत् ॥यत्रस्रुचा—चहोमस्यात्तत्रै
वंहविनिर्णयः ॥इति ॥ततःस्रुचाज्यमादाय ॥अग्नयेस्वाहा ॥अग्नयेइदंनममेशा ती
[illegible]नदेशेहुत्वा ॥पुनस्रुचाज्यमादायसोमायस्वाहा ॥सोमायइदंनममइत्या
ग्नेयदेशेपूर्वंहुत्वाममजुहुयात् ॥तथा ॥पूर्वाघारोत्तरयादिश्च प्राजापत्येश्चव्याः
हृतिः एताः स्रुवेणहोमस्स्यान्नसंदेहः कपर्दिनाः ॥द्वितीयाघाराहोमश्च पश्चान

उत्पस्तथा ॥ आयश्चिन्तं चाज्यभागौ स्रुचा चष्टिवदू कृदुवेत् ॥ आधारे घ्नहोमे च सं
वे स्रावं तथैव च ॥ समित्संनहने चैव स्वाहाकारौ निषिध्यते ॥ उपावरोहे चाघारेड्मंव
स्रुसुनि क्षिपेत् ॥ अग्नौकरणहोमे तु न स्वाहा तु कपर्दिनः ॥ इदं मन्त्रि सूत्रं सर्वत
र्वत्रसाधारणं ॥ एवं कृत्वा यस्मिन् कर्मणि एवं हुत्वा समित्संनहने द्भिः स्पर्शं कृत्वा ॥
अग्नये इदं न मम्मेति समिधमग्नावाधाय रुद्राय तन्तिचायराय इदं न मम
ति समित्संनामाग्नौ निदध्यात् ॥ तथा चापस्तंबः ॥ समिधं न्यस्य संनहनमि
द्भिः स्पर्शं निक्षिपेत् ॥ अग्नावमं कं स्मार्तं दैवमुद्दिश्य संयजेत् ॥ अग्निमुद्दिश्य
स मिध्ममग्नावक्षिपेत् ॥ दहरुद्राये तिन्यसेदग्नाविति तन्तिचरायेति ॥ अ
स्मिन् कर्मणि कर्मसमध्यर्थं जपादिहोमं करिष्ये ॥ कर्मसमध्यर्थ इति संक
ल्प ॥ स्रुवेणाज्यमादाय ॥ चित्तं च स्वाहा यच्चित्तायेदं ॥ इत्येकः ॥ वेंकटेशनेगात

३१ चित्तं च स्वाहा ॥ चित्तायेदं ॥ चित्तिश्च स्वाहा ॥ चित्त्यै इदं ॥ आकूतं च स्वाहा ॥ आकूता
येदं ॥ आकूतिश्च स्वाहा ॥ आकूत्यै इदं ॥ विज्ञातं च स्वाहा ॥ विज्ञातायै इदं ॥ विज्ञानं च स्वा॥
विज्ञानायेदं ॥ मनश्च स्वाहा ॥ मनसे इदं ॥ शक्वरीश्च स्वाहा ॥ शक्वरीभ्यः इदं ॥ दर्शश्च स्वाहा ॥
दर्शायेदं ॥ पूर्णमासं च स्वाहा ॥ पूर्णमासायेदं ॥ बृहच्च स्वाहा ॥ बृहत इदं ॥ रथंतरं च स्वा त
हा ॥ रथंतरायेदं ॥ प्रजापतिर्जयानिंद्राय वृष्णे प्रायच्छदुग्रः पृतनाज्येषु तस्मै वि
शः समनमंत सर्वाः स उग्रः स हि हव्यो बभूव स्वाहा ॥ प्रजापतय इदं ॥ अग्नि
र्भूतानामधिपतिः स मावत्वस्मिन् ब्रह्मन्नस्मिन् क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधाया
मस्मिन् कर्मन्नस्यां देवहूत्यां स्वाहा ॥ अग्नये भूतानामधिपतय इदं ॥ इंद्रो
ज्येष्ठानामधिपतिः स मावत्वस्मिन् ब्रह्मन्नस्मिन् क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधाया २१

मस्मिन्कर्मन स्यादेवहृत्याꣳ स्वाहा ॥ इंद्राय ज्येष्ठानामधिपतये इदं ॥ यमः पृथि
व्यामधिपतिः स मावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मि
न्कर्मन स्यादेवहृत्याꣳ स्वाहा ॥ यमः पृथिव्यामधिपतय इदं ॥ वायुरंतरिक्षस्याधि
पतिः स मावत्वस्मिन ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्म
न स्यादेवहूत्याꣳ स्वाहा ॥ वायवेंतरिक्षस्याधिपतय इदं ॥ सूर्यो दिवोधिपति मस्मिं
: स मावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधाया [illegible] न्कर्मन
स्यादेवहूत्याꣳ स्वाहा ॥ सूर्याय दिवोधिपतय इदं ॥ चंद्रमा नक्षत्राणामधिपति
: स मावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कन स्यांदे [illegible]
वहूत्याꣳ स्वाहा ॥ चंद्रसेनक्षत्राणामधिपतय इदं ॥ बृहस्पतिर्ब्रह्मणोधिपति
: स मावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन स्या
देवहूत्याꣳ स्वाहा ॥ बृहस्पतेब्रह्मणोधिपतय इदं ॥ मित्रः सत्यानामधिपति
: स मावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रे स्यामाशिष्यस्यां पुरोधायमस्मिन्कर्मन स्या

२२ देवहूत्यं स्वाहा ॥ मित्राय सत्यानामधिपतये इदं ॥ वरुणोपामधिपतिः समाव
त्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यापुरोधायामास्मिन्कर्मन्नेस्यादेवहूत्यां
स्वाहा ॥ वरुणायापामधिपतय इदं० ॥ समुद्रः स्रोत्यानामधिपतिः समावत्व
स्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यापुरोधायामस्मिन्कर्मन्नस्यादेवहूत्या
यें ं स्वाहा ॥ समुद्रोस्रोत्यानामधिपतय इदं० ॥ अन्नं साम्राज्यानामधिपति
तं मा स्वा वत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यापुरोधायामस्मिन्कर्मन्न
स्यादेवहूत्यां स्वाहा ॥ अन्नं साम्राज्यानामधिपतय इदं० ॥ सोमः ओषधीना
मामधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यापुरोधाया
मस्मिन्कर्मन्नस्यांदेवहूत्यां स्वाहा ॥ सोमाय ओषधीनामधिपतय इदं० ॥
सविता प्रसवानामधिपतिः समावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेस्यामाशिष्यस्यांपु २२
रोधायामस्मिन्कर्मन्नस्यांदेवहूत्यां सुवाः ॥ सावित्रे प्रसवानामधिपतय इदं ॥

तिभीरिहंती॥ उपयामगृहीतोसिशंडाय त्वैष ते योनिर्वीरतां पाहि॥१॥ अयंवेनः पंचवि
ꣳशतिः॥२॥ तंप्रत्नथा पूर्वथाविश्वथेमथा॥ ज्येष्ठतातिंबर्हिषदꣳसुवर्विदंप्रतीचीनंवृजि
नंदोहसे गिराशुंजयंतमनुयासुवर्धसे॥ उपयामगृहीतोसिमर्काय त्वैषते योनिः प्र
जाः पाहि॥ ॥ तꣳषड्विꣳशतिः॥२॥ ये देवा दिव्येकादशस्थ पृथिव्यामध्येकादशस्थाप्सु
षदो महिनैकादशस्थ ते देवा यज्ञमिमंजुषध्वमुपयामगृहीतोस्याग्रयणोसिस्वाग्र
यणो जिंन्वयज्ञं जिंन्वयज्ञपतिमभि सवना पाहि विष्णुस्त्वां पातु विशंत्वं पाहींद्रिये
णैषते योनिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः॥१॥ ये देवास्त्रिचत्वारिꣳशत्॥१०॥ त्रिꣳशत्त्रयश्च ग
णिनोरुजंतो दिवꣳरुद्राः पृथिवींच सचंते॥ एकादशासो अप्सुषदः सुतꣳसोमंजु
षंताꣳसवनाय विश्वे॥ उपयामगृहीतोस्याग्रयणोसिस्वाग्रयणो जिंन्वयज्ञं जिंन्व
यज्ञपति मभिसवना पाहि विष्णुस्त्वां पातु विशंत्वं पाहींद्रियेणैषते योनिर्विश्वे

भ्यस्त्वा देवेभ्यः॥७॥ त्रिꣳशद्दिच त्वारिꣳशत्॥११॥ उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा बृहद्वते
वयस्वतउक्थायुवे यत इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वैष तेयोनि रिन्द्राय त्वोक्थायुवे॥१॥
उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा विꣳशतिः॥१२॥ मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृ
तायजातमग्निम्। कविꣳ सम्राजमतिथिं जनानामासन्नापात्रं जनयन्त देवाः॥ उपयामगृ
हीतोसि ध्रुवोसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोच्युतानाम्
मच्युतक्षित्तमएषते योनिरग्नये त्वा वैश्वानराय॥७॥ मूर्धानं पंचविꣳशत्॥१३॥
मधुश्च माधवश्च शुक्रश्च शुचिश्च नभश्च नभस्यश्चेषश्चोर्जश्च सहश्च सहस्यश्च त
पश्च तपस्यश्चोपयामगृहीतोसि संसर्पोस्यꣳहस्पत्याय त्वा॥ मधुश्चविꣳशत्॥१४॥
इन्द्राग्नी आगतꣳ सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम्। अस्य पातं धियेषिता॥ उपयामगृहीतो
सीन्द्राग्निभ्यां त्वैष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा॥७॥ ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वेदेवास आ ५६

गता दाश्वाꣳसो दाशुषः सुतं॥उपयामगृहीतोसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्वि
श्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥११॥ इंद्राग्नी ओमासो विꣳरातिर्विꣳरातिः॥१२॥ मरुत्वंतं वृषभं वा
वृधानमकवारिं दिव्यꣳ शासमिंद्रं॥विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रꣳ सहोदामिह तꣳ हुवे
म॥उपयामगृहीतोसींद्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिंद्राय त्वा मरुत्वते॥३॥ मरुत्वंतꣳ
षड्विꣳ वातिः॥१७॥ इंद्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिब सुतस्य॥ तव प्रणी
ती तव शूर शर्मन्ना विवासंति कवयः सुयज्ञाः॥उपयामगृहीतोसींद्राय त्वा मरुत्वत
एष ते योनिरिंद्राय त्वा मरुत्वते॥३॥ मरुत्वाꣳ इंद्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वध
मादया॥आ सिंचस्व जठरे मध्व ऊर्मिं त्वꣳ राजासि प्रदिवः सुतानां॥उपयामगृहीतो
सींद्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिंद्राय त्वा मरुत्वते॥१॥ इंद्र मरुत्वो मरुत्वाने कोन त्रिꣳ शद्दे को
नत्रिꣳ शत्॥२१॥ महाꣳ इंद्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाꣳ इव॥ स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे॥

सं॰ प्र॰ उपयामगृहीतोसि माहेंद्राय त्वैष ते योनिर्माहेंद्राय त्वा ॥१॥ महानेकोन विंशतिः ॥२०॥
२५ महाँ इंद्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्हा अमिनः सहोभिः ॥ अस्मद्र्यग्वावृधे वीर्या
योरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् ॥ उपयामगृहीतोसि माहेंद्राय त्वैष ते योनिर्माहें
द्राय त्वा ॥१॥ महानृव त्सा द्विंशतिः ॥२॥ कदाचन स्तरीरसि नेंद्र सश्चसि दाशुषे ॥
उपोपेन्नु मघवन्भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥ उपयामगृहीतोस्यादित्येभ्यस्त्वा ॥
कदाचन प्रयुच्छस्युभे नि पासि जन्मनी ॥ तुरीयादित्य सवनं त इंद्रियमातस्थावमृतं
दिवि ॥ यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृडयंतः ॥ आ वोर्वाची सुम
तिर्ववृत्यादंहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् ॥ विवस्वन्नादित्यैष ते सोमपीथस्तेन मं
दस्व तेन तृप्य तृप्यास्म ते वयं तर्पयितारो या दिव्या वृष्टिस्तया त्वा श्रीणामि ॥१॥ २५
वेसल चत्वारिंशता ॥२२॥ वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवे दिवे वाममस्म

भ्यꣳसावीः॥ [illegible] वाम [illegible] स्य हि क्षयस्य देव भूरेरयाधि यावा
मभाजस्याम॥ उपयामगृहीतोसि देवाय त्वा सवित्रे॥१॥ वामंच तु विꣳशतिः॥२३॥ अद
ब्धे भि सवितः पायुभिष्ट्वꣳ शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयं॥ हिरण्यजिह्वः सुविताय
नव्यसे रक्षा माकिर्नो अघशꣳस ईशत॥ उपयामगृहीतोसि देवाय त्वा सवित्रे॥३॥
अदब्धे भि रवयो विꣳशतिः॥२४॥ हिरण्यपाणि मूतये सवितारमुपह्वये॥ स चेत्ता
देवता पदं॥ उपयामगृहीतोसि देवाय त्वा सवित्रे॥४॥ [illegible] हिरण्यपाणि चतुर्दश॥
२५॥ सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षे नम एष ते योनि र्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥५॥
सुशर्मा द्वादश॥२६॥ बृहस्पतिसुतस्य त इंदो इंद्रियावतः पत्नी [illegible] वंतं गृहं
गृह्णाम्य ग्नाइ पत्नीवाः सजूर्देवेन त्वष्ट्रा सोमं पिब स्वाहा॥१॥ बृहस्पतिसुतस्य पंचवि
ꣳशतिश्च॥२७॥ हरिरसि हारियोजनो हर्योः स्थाता वज्रस्य भर्ता पृश्ने [illegible] प्रेता तस्य ते

सं॰प्र॰ देवसोमेष्टयजुषस्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य हरिवंतं गृहं गृह्णा[illegible]॥ मि हरीस्थ
॥२६॥ हर्योर्धानाः सहसोमा इंद्राय स्वाहा॥१॥ हरिषड्विंशतिः॥२६॥ अग्न आयूंषि पवस आसु
वोर्जमिषं च नः॥ आरे बाधस्व दुच्छुनां॥ उपयामगृहीतोस्यग्नये त्वा तेजस्वत एष ते योनि
रग्नये त्वा तेजस्वते॥१॥ अग्नेस्त्रयो विंशतिः॥२९॥ उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वा शिप्रे अवेपयः॥
सोममिंद्र चमूसुतं॥ उपयामगृहीतोसींद्राय त्वौजस्वत एष ते योनिरिंद्राय त्वौजस्वते॥१॥
उत्तिष्ठन्नेकविंशतिः॥३०॥ तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य॥ विश्वमाभासि
रोचनं॥ उपयामगृहीतोसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वत एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजस्वते॥१॥
तरणिर्विंशतिः॥३१॥ आप्यायस्व मदिंतम विश्वाभिरूतिभिः॥ भवा नः सप्रथस्त सोम
मः॥१॥ आ नव॥३२॥ ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीमुषसं मर्त्यासः॥ अस्माभि २६॥
रू[illegible]मानु प्रति चक्ष्याभूदो ते यंति ये अपरीषु पश्यान्॥१॥ ईयुरेकोन विंशतिः
॥३३॥ ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामि ज्योतिष्कृतं त्वा सादयामि ज्योतिर्विदं त्वा सादयामि भास्व

तीं त्वा सादयामि ज्वलन्तीं त्वा सादयामि मल्मलाभवन्तीं त्वा सादयामि दीप्यमानां त्वा सा
दयामि रोचमानां त्वा सादयाम्यजस्रां त्वा सादयामि बृहज्ज्योतिषं त्वा सादयामि बोधयन्तीं
त्वा सादयामि जाग्रतीं त्वा सादयामि ॥१॥ ज्योतिष्मतीᳪ षट्त्रिᳪ शत् ॥३४॥ प्रयासा
य स्वाहायासाय स्वाहा वियासाय स्वाहा संयासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहावयासाय
वयासाय स्वाहा ॥२॥ शुचे स्वाहा शोकाय स्वाहा तप्यत्वै स्वाहा तपते स्वाहा ब्रह्महत्यायै
स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥३॥ प्रयासाय चतुर्विᳪ शतिः ॥३५॥ चित्तᳪ संतानेन भवं यक्ना रु
द्रं तनिम्ना पशुपतिᳪ स्थूलहृदयेनाग्निᳪ हृदयेन शर्वं मतस्नाभ्यां महादेवमन्तःपा
र्श्वेनौषिष्ठहनᳪ शिङ्गीनिकोश्याभ्याम् ॥१॥ चित्तमष्टादश ॥३६॥ अति ष्ठ वृत्रहन्रथं
युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ॥ अर्वाचीनᳪ सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना ॥८॥ उपयामगृहीतोसी
न्द्राय त्वा षोडशिन एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने ॥ अति ष्ठ षड्विᳪ शतिः ॥३७॥
इन्द्रमिद्धरी वहतोऽप्रतिधृष्टशवसमृषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणाम् ॥ उपया

सं॰प्र॰ मगृहीतोसींद्राय त्वा षोडशिन एषते योनिरिंद्राय त्वा षोडशिने ॥३॥ इंद्र मित्रयो विॅंशतिः
२७ ॥३६॥ असावि सोम इंद्र ते शविष्ठ धृष्णवा गही ॥ अत्वा पृणक्त्विंद्रियंॅ रजः सूर्यं न रश्मि
भिः ॥ उपयामगृहीतोसींद्राय त्वा षोडशिन एषते योनिरिंद्राय त्वा षोडशिने ॥ असावि
सप्तविॅंशतिः ॥३७॥ सर्वस्य प्रतिशीवरी भूमिस्त्वोपस्थ आधित ॥ स्योनास्मै सुष
दा भव यच्छास्मै शर्म सप्रथाः ॥ उपयामगृहीतोसींद्राय त्वा षोडशिन एषते योनिरिं
॥४०॥ द्राय त्वा षोडशिने ॥१॥ महाॅं इंद्रो वज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु ॥ स्वस्ति नो मघवा क
रोतु हंतु पाप्मानं यो स्मान्द्वेष्टि ॥ उपयामगृहीतोसींद्राय त्वा षोडशिन एषते यो नि
रिंद्राय त्वा षोडशिने ॥१॥ सर्वस्य महासाद्विॅंशतिः ॥४१॥ सजोषा इंद्र सगणो मरु २८
द्भिः सोमं पिब वृत्रहं शूर विद्वान् ॥ जहि शत्रूँॅ रप मृधो नुदस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः ॥
उपयामगृहीतोसींद्राय त्वा षोडशिन एषते योनिरिंद्राय त्वा षोडशिने ॥ सजो

षाग्निः शातं॥४॥३॥उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः॥दृशेविश्वायसूर्यं॥चित्रंदे
वानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः॥आप्राद्यावापृथिवीअंतरिक्षं
सूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्च॥अग्नेनयसुपथारायेअस्मान्विश्वानिदेवव
युनानिविद्वान्॥युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूइष्टांतेनमउक्तिंविधेम॥दिवंगछ
॥५॥ सुवःपतरूपेणवोरूपमभ्यैमिवयसावयः॥तुथोवोविश्ववेदाविभजतुव
र्षिष्ठेअधिनाके॥एतत्तेअग्नेराधऐतिसोमच्युतंतन्मित्रस्यतन्मित्रस्यपथानयऋतस्य
पथाप्रेतचंद्रदक्षिणायज्ञस्यपथासुवितानयंतीब्राह्मणमद्यराध्यासमृषीमार्षेयं
पितृमत्यस्सुसुथानुदक्षिणांविस्सुवःपश्यव्यंतरिक्षंयतस्वयदस्यैदेवस्सदानादेवाग
छतमधुमतीःप्रदातारमाविशतानवहायास्मान्देवयानेनपथेतसुकृतांलोकेसीदततन्न
संस्कृतं॥८॥सूपेणसदस्यैरष्टाहश्च॥१४॥ धातारातिःसवितेदंजुषंतांप्रजा

स॰प्र॰ २९

पातिर्निधिपतिर्नो अग्निः॥ त्वष्टा विष्णुः प्रजया सꣳरराणो यजमानाय द्रविणं दधातु॥
समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सꣳसूरिभिर्मघवन्त्सꣳस्वस्त्या॥ सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं
देवानाꣳ सुमत्या यज्ञियानां॥ सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सꣳ शिवे
न॥ त्वष्टा अत्रा वरिवः कृणोतु॥१॥ अनुष्टु तनुवो यद्विलिष्टं॥ यदद्य त्वा प्रयती यज्ञे
अस्मिन्न ग्ने होतारमवृणीमहीह॥ ऋधगयाड् ऋधगुताशमिष्ठाः प्रजानन्यज्ञमु
पयाहि विद्वान्॥ स्वगा वो देवाः सदनमकर्म य आजग्म सवने दं जुषाणाः॥ जक्षिवा
ꣳसः पपिवाꣳसश्च विश्वे स्मे धत्त वसवो वसूनि यानवह उशतो देव देवां तान्॥२॥
प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे॥ वहमाना भरमाणा हवीꣳषि वसुं घर्मं हिवमातिष्ठतानु॥
यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहैषते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवा
कः सुवीरः स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्वा गातुमित मनसस्पत इमं नो देव देवेषु २९
यज्ञꣳ स्वाहा वाति स्वाहा वाते धाः॥ क्रोणातु ताणष्टा चत्वारिꣳशच्चा॥४॥ ॥ कं॰

हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पंथामन्वेतवा उ॥ अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरु॰ तापवक्ता
हृदयाविधश्चित्॥ अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित्॥ शतं ते राजं
न्भिषजः सहस्रमुर्वी गंभीरा सुमतिष्टे अस्तु॥ बाधस्व द्वेषो निर्ऋतिं पराचैः कृतं चिदे
नः प्रमुमुग्ध्यस्मत्॥ अभिष्ठितो वरुणस्य पाशोऽग्निर्वनीकमप आविवेश॥ अपां नपा
त्प्रतिरक्षंनसुर्यं दमे दमे॥१॥ समिधं यक्ष्यग्ने॥ प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरंण्यत्समुद्रे ते
हृदयमप्स्वंतः॥ संत्वा विशंत्वोषधीरुतापो यज्ञस्य त्वा यज्ञपते हविर्भिः॥ सूक्त
वाके नमोवाके विधेमावभृथ निचंकुण निचेरुरसि निचंकुणाव देवै[र्दे]वकृत
मेनो यासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि सुमित्रा न आप ओषधयः॥२॥
संतु दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो देवीराप एष वो गर्भस्तंव
सुप्रीतं सुभृतमकर्म देवेषु नः सुकृतो ब्रूतात्प्रतियुतो वरुणस्य पाशः प्रत्य

तं० प्र० स्तोव करणस्य पाश॥ एधो स्येधिषीमहि समिदसि तेजो सि तेजो मइ धेह्यपो अद्या अं
२६ न्वचारिषं रसेन समसृक्ष्महि॥ पयस्वाँ अग्न आगमं तं मा सं सृज वर्चसा॥३॥ द
मेह म औषधय आपह्वा॥४॥५॥ यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो मर्त्यं मर्त्यो जोहवी
मि॥ जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्यां॥ यस्मै त्वं सु
कृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनं॥ अश्विनं स पुत्रिणं वीरवंतं गोमंतं
सु रयिं नशते स्वस्ती॥ त्वे पुत्र शवसो वृत्रं काम कातयः॥ न त्वामिंद्राति रिच्यते॥ उक्थ
उक्थे सोम इंद्र ममाद नीथे नीथे मघवानं॥१॥ सुतासः॥ यदीं सबाधः पितरं न पुत्रा
समानदक्षा अवसे हवंते॥ अग्ने रसेन तेजसा जातवेदो विरोचसे॥ रक्षोहामीवचा २९
तनः॥ अपो अद्या अंन्वा चारिषं रसेन समसृक्ष्महि॥ पयस्वाँ अग्न आगमं तं मा
सं सृज वर्चसा॥ [illegible] ॥ वसुर्वसुपति र्हि कमस्यग्ने विभावसुः॥ स्याम ते सु

मतावपी॥ त्वामग्नेवसुपतिंवसूनामभिप्रमंदे॥ अध्वरेषुराजंनु॥ त्वयावाजंवाज
यंतोजयेमाभिष्यामपृत्सुतीर्मर्त्यानां॥ त्वामग्नेवाजसातमंविप्रावर्धंतिसुष्टुतं॥
सनोरास्वसुवीर्यं॥ अयंनोअग्निर्वरिवःकृणोत्वयंमृधःपुरएतुप्रभिंदन्॥ अयंशत्रूंज
यतुजर्हृषाणोयंवाजंजयतुवाजसातौ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृहपतिर्युवा॥ हव्य
हु वाड्जुह्वास्यः॥ त्वंह्यग्नेअग्निनाविप्रोविप्रेणसंत्सता॥ सखासख्यासमिध्यसे॥ उदग्नेशु
चयस्तवविज्योतिषा॥ ३॥ मघवानंमंदेह्यग्नेचतुर्दशीचा॥ ४द्वि॥ आददेवाचस्पतयुपयामगृही
तोस्यावायोअयंवांप्रातर्युजावयंवेनस्तंम तथायेदेवास्त्रिंशाद्दुपयामगृहीतोसिमूर्धानंम
धुश्चेत्याग्नीओमासोमरुत्वंतमिंद्रमरुत्वोमरुत्वांन्महांन्महान्नृवत्के वा वाममद्रब्धेभिःहिरं
ण्यपाणिःसुशर्माबृहस्पतिर्हिविश्वस्यमत्तिष्ठंतंविणिग्राध्यायत्वेयुष्टेयेज्योतिष्मंतंप्रियासाय
चितमातिष्ठंइंद्रमसाविसर्वस्यमहस्सजोषाउहूत्यंधातोकगुह्यस्वाप ठूचत्वारिंशात्॥ ४द्वि॥

सं॰प्र॰ वाचःप्राणायत्वा॥उपयामगृहीतोऽस्यपानायत्वा॥आवायोवायवेसजोषाभ्यांत्वा॥अयमृता
३॰ युभ्यांत्वा॥यावानश्वि भ्यांमाध्वीभ्यांत्वा॥प्रातर्युजाअश्विभ्यांत्वा॥अयंवेनःशुंडात्वेषतेयोनि
र्वीरतांपाहि॥तंमर्कीयत्वैषतेयोनिःप्रजाःपाहि॥येदेवास्त्रिंश[illegible]दाग्रयणोसिविश्वेभ्यस्त्वा
देवेभ्यः॥उपयामगृहीतोसींद्रायत्वोक्थायुवे॥मूर्धानमग्नयेत्वावैश्वानराय॥मधुश्चसंस
र्पः॥इंद्राग्नीइंद्राग्निभ्यांत्वा॥ओमासोविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥मरुत्वंतंत्वींद्रायत्वामरुत्व
ते॥महाँइंद्रमहेंद्रायत्वा॥कदाचनादित्येभ्यस्त्वा॥कदाचनस्तरी[illegible]विव[illegible]स्वआदित्या॥
इंदुःशुचीरपः॥वाममद्यहेवायत्वा॥सविश्रे॥सुशर्मासिविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥अग्ने
आयूंषिप्पत्न्येत्वातेजस्वते॥उत्तिष्ठन्निंद्रायत्वौजस्वते॥तरणिःसूर्याययत्वाभ्रा
जस्वते॥आतिष्ठाद्याषडिंद्रायत्वाषोडशिने॥उक्मायुष्टेयदेवोमुमुग्धी॥
अग्नाविष्णुमुमुक्तं॥परावैपंक्त्यः॥देवावैयेदेवाःपंक्त्यो॥भूमिर्लेकःसते

कः स्विदेकः ॥ विश्लोकहुत्तमं ॥ पर्गावैसवाचं ॥ अन्नपतेपुनस्त्वाहियाः ॥ त्वंविचर्षणे ॥
यस्वाविरोचसे ॥ अध्वास्वसुष्टुतं ॥ यस्त्वोदमे ॥ प्रदेवंतमजेयंता ॥ आदहेयेदेवाम
हान्तुतिष्ठंस्तर्वस्यसंतुहुर्मित्राचतुःपंचाशत् ॥ ७ ७ ७७ हरिःहिॐ ॥ श्रीकृष्णार्पण
मस्तु ॥ ॥ हरिःहिॐ ॥ देवासुराःसंयत्ताआसंन्नम

तस्मैतेसोमसोमायस्वाहा ॥२॥ युष्माकंउस्ववृयत्तेनवचा ॥३॥ वाचस्पतयेपवस्ववाजिंन्वृषा
वृष्णोअंशुभ्यांगभस्तिपूतोदेवोदेवानांपवित्रमसियेषांभागोसितेभ्यस्त्वास्वांकृतो
सिमधुमतीर्नइषस्कृधिविश्वेभ्यस्त्वेंद्रियेभ्योदिव्येभ्यःपार्थिवेभ्योमनस्त्वाष्टूर्वं
तरिक्षमंन्विहिस्वाहात्वासुभगःसूर्यायदेवेभ्यस्त्वामरिचिपेभ्यएषतेयोनिःप्राणा
यत्वा ॥३॥ वाचःसप्तचत्वारिंशत् ॥ उपयामगृहीतोस्यंतर्यछमघवंन्पाहिसोममु
रुष्यरायःसमिषोयजस्वांतस्तेदधामिद्यावापृथिवीअंतरुरुवंतरिक्षंसजोषा
देवैरवरैःपरैश्चांतर्यामेमघवंन्मादयस्वस्वांकृतोसिमधुमतीर्नइषस्कृ
धिविश्वेभ्यस्त्वेंद्रियेभ्योदिव्येभ्यःपार्थिवेभ्योमनस्त्वाष्टूर्वंतरिक्षमंन्विहिस्वा
हात्वासुभवःसूर्यायदेवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्यएषतेयोनिरपानायत्वा ॥२।४॥

सं॰प्र॰
२३

अवायोभूषन्नुचिपाउपनःसहस्रंतेनियुतोविश्ववारा।।उपोतेअंधोमद्यमयामिय
स्यदेवदधिषेपूर्वपेयं।।उपयामगृहीतोसिवायवेत्वेंद्रवायूइमेसुताः।।उपप्रयोभिरा
गतमिंदवोवामुशंतिही।।उपयामगृहीतोसींद्रवायुभ्यांत्वैषतेयोनिःसजोषोभ्यांत्वा।।
।१।।आवायोत्रिचत्वारिं२शत्।।४।।अयंवांमित्रावरुणासुतःसोमऋतावृधा।।ममेदिहश्रु
तं२हवं।।उपयामगृहीतोसिमित्रावरुणाभ्यांत्वैषतेयोनिर्ऋतायुभ्यांत्वा।।३।।अयंवां
विं२शतिः।।५।।६।।यावांकशामधुमत्यश्विनासूनृतावती।।तयायज्ञंमिमिक्षतं।।उप
यामगृहीतोस्यश्विभ्यांत्वैषतेयोनिर्माध्वीभ्यांत्वा।।१।।यावामष्टादश।।६।।७।।प्रा
तर्युजौविमुच्येथामश्विनावेहगछतं।।अस्यसोमस्यपीतये।।उपयामगृहीतोस्यश्वि श्री:।।
भ्यांत्वैषतेयोनिरश्विभ्यांत्वा।।१।।प्रातर्युजावेकोविं२शतिः।।७।।८।।अयंवेनश्चोदय ।।२३।।
त्पृश्निगर्भाज्योतिर्जरायूरजसोविमाने।।इममपां२संगमेसूर्यस्यशिशुंनविप्राम

सञायुरागात्सुरभिर्वसानो भद्रामकर्द्देवहूतिं नो अद्य [illegible] अक्रंदद्ग्निस्तनयंनि
व द्यौः ॥ क्षामा रेरिहद्वीरुधः समंजंन् ॥ सद्योजज्ञानो विहीमिद्धो अख्यदारोदसी भा
नुना भात्यंतः ॥ त्वे वसूनि पुर्वणीक ॥४॥ होतर्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः ॥ क्षामेव विश्वा
भुवनानि यस्मिंसं सौभगानि दधिरे पावके ॥ तुभ्यं ता अंगिरस्तम विश्वाः सुक्षित
यः पृथक् ॥ अग्ने कामाय येमिरे ॥ अश्याम तं काममग्ने तवोत्यश्याम रयिं रयिवः
सुवीरं ॥ अश्याम वाजमभि वाजयंतोऽश्याम द्युम्नमजराजरं ते ॥ श्रेष्ठं यविष्ठ भारता
ग्ने द्युमंतमा भर ॥ वसो पुरुस्पृहं रयिं ॥ स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभि
र्नानदद्भिर्यविष्ठः ॥ यः पावकः पुरुतमः पुरूणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन् ॥ आयु
ष्टे विश्वतो दधदयमग्निर्वरेण्यः ॥ पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मं सुवामि ते ॥ आयु
र्दा अग्ने हविर्जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि ॥ घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव

पुत्रमभि॥४॥ रक्षतादिमं॥ तस्मै ते प्रति हर्यते जातवेदो विचर्षणे॥ अग्ने जनामि सुष्टुतिं
॥ दिवः स्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्द्वितीयं परि जातवेदाः॥ तृतीयमप्सु नृमणा अज
स्रमिंधान एनं जरते स्वाधीः॥ शुचिः पावक वंद्यो ऽग्ने बृहद्वि रोचसे॥ त्वं घृतेभिराहुतः॥
दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः॥ अग्निरमृतो अभवद्वयोभिः
॥य॥ यदेनं द्यौर्जनयत्सुरेताः॥ आ यदिषे नृपतिं तेज आनट् छुचि रेतो निषिक्तं
द्यौरभीके॥ अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाधियं जनयत्सूदयच्च॥ स तेजीयसा मन
सा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः॥ अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्टुतय
श्च वस्वः॥ अग्ने सहंतमा भर द्युम्नस्य प्रासहा रयिं॥ विश्वा यश्चर्षणीरभ्या
सा वाजेषु सासहत्॥ तमग्ने पृतनासहं रयिं सहस्व आ भर॥ त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाज
स्य गोमतः॥ उक्षान्नाय वशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे॥ स्तोमैर्विधेमाग्नये वद्य॥

हि सूनो अस्यद्म सद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मानं ॥ स त्वं न ऊर्जसिन ऊर्जं धा राजेव जे
र वृके क्षेष्यंतः ॥ अग्न आयूंषि ॥१॥ पवस आ सुवोर्जमिषं च नः ॥ आरे बाध
स्व दुच्छुनां ॥ अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यं ॥ दधत्पोषं रयिं मयी ॥ अग्ने पाव
क रोचिषा मंद्रया देव जिह्वया ॥ आ देवान्वक्षि यक्षि च ॥ स नः पावक दीदिवो
ग्ने देवाँ इहा वह ॥ उप यज्ञं हविश्च नः ॥ अग्निः शुचिव्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः ॥
शुची रोचत आहुतः ॥ उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजंत ईरते ॥ तव ज्योतींष्यर्चयः
॥८॥ पुरुत्रिष्ठः पूर्वणीक मराभिवयो भिर्य आयूंषि विप्रशुचिः श्रुत दश ॥
॥१४॥ देवस्य रक्षोहणो विभूरसः सोमा यं न्यान गामृ पृथिव्या इषं पुत्सा इद्द वात्से
समुद्रं हविष्मती हद देवम में रुद्रस्य ढहंशा ॥१४॥ देवस्य गमच्छ्य हविष्मती

सं॰प्र॰ पवस्वएकवि॑ंशात्॥ ३ ॥ हरिःहिॐ॥ छ छ छ छ छ छ छ छ छ ॥ श्रीगुरुभ्योनमः
२२ हरि हिॐ॥ आ द दे ग्रावा स्य ध्व र कृ दे वे भ्यो गं भी र मि म ध्व रं कृ ध्यु त मे न पावि
नें द्रा य सो म ँ सु षु तं म धु मं तं प य स्व तं वृ ष्टि व नि मिं द्रा य त्वा वृ त्र घ्न इं द्रा य त्वा
वृ त्र तु र इं द्रा इं य त्वा भि मा ति घ्न इं द्रा य त्वा दि त्य व त इं द्रा य त्वा वि श्व दे व्या व ते
श्वा त्रा स्थ वृ त्र तु रो रा धो गू र्त्ता अ मृ त स्य पत्नी स्ता देवी र्दे व त्रे मं य ज्ञं ध त्तो प
हू ताः सो म पि ब तो प हू तो यु ष्मा कं॥ १ ॥ सो मः प व तु य त्ते सो म दि वि ज्यो ति र्य त्पृ थि
व्या यदु रा वं त रि क्षे ते ना स्मै य ज मा ना यो रु रा या कृ [illegible] ध्य धि दा त्रे वो चो धि प रो र्वी दू सत्ती
वी डये था मू र्ज्जं द धा था मू र्जं मे [illegible] धा तं [illegible] मा वा ँ हि ँ सि षं म मा हि ँ सि ष्टं २२
प्रा ग पा गु द ग ध रा क्का स्त्वा दि श आ धा वं त्वं ब स्व ॥ य त्ते सो मा दा भ्यं ना म जा गृ वि

हा होत्रं गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा सोमं गच्छ स्वाहा यज्ञं गच्छ स्वाहा छन्दांसि
सि गच्छ स्वाहा द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा नभो दिव्यं गच्छ स्वाहाग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वा
हा अद्भ्यः स्वौषधीभ्यो मनो मे हार्दि यच्छ तनूं त्वचं पुत्रं नप्तारमशीय शुगसि तमभि
शोच यो स्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण नो मुञ्च ॥१॥ अभिसि
षड्डिं शाति स्था ॥१३॥२॥ हविष्मतीरिमा आपो हविष्माँ देवो अध्वरो हविष्माँ
आविवासति हविष्माँ अस्तु सूर्यः ॥ अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामि
सुम्नाय सुम्निनीः सुम्ने मा धत्तेन्द्राग्न्योर्भागधेयी स्थ मित्रावरुणयोर्भागधेयी
यी स्थ विश्वेषां देवानां भागधेयी स्थ यज्ञे जागृत ॥१॥ हविष्मतीश्चतुर्द्विं
शतिः ॥२॥२४॥ हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा ऊर्ध्वमिममध्वरं कृधि दिवि
देवेषु होत्रा यच्छ सोम राजन्नेह्यवरोह मा भेर्मा सं विक्था मा त्वा हिंसिषं प्र

यदापो अ
घ्निया वरु
णेति शपा
महे ततो व
रुण नो मुञ्च

सं॰ प्र॰
२०

आ त्वाऽमुपावरोहम आ त्वामुपावरोहं तुभ्य ग्नेवाग्निः समिधा हवं मे शृण्वं त्वापो
धिषणाश्च देवीः ॥ शृणोत ग्रावाणो विदुषो नु ॥१॥ यज्ञं शृणोतु देवः सवि
ता हवं मे ॥ देवी रापो अपां नपाद्यो व ऊर्मिर्हविष्य इंद्रियावान्मदिंतमस्तं देवेभ्यो
देवत्रा धत्त शुक्रं शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्थ स्वाहा कारि पिरस्य पापामृधूं
समुद्रस्य ओक्षित्यो तेन येऽयमग्ने प्रभु मर्त्यमावो वाजेषु यं जुनाः स यंतां शश्व
तीरिषः ॥२॥ नु स सच चारिं वाचा ॥१३॥२३॥ त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः त्व
ं शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे ॥ त्वं वातै रुरुणै र्यासि शंगयः त्वं पूषा विधतः पा
सि नु त्मना ॥ आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययजं रोदस्योः ॥ अग्निं पु
रा तनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसे कृणुध्वं ॥ अभि होता निषसादा यजीयानु
पस्थे मातुः सुरभावु लोके ॥ युवा कविः पुरुनिष्ठः ॥७॥ ऋता वा धर्त्ता कृष्टीना
मुत मध्य इद्धः साध्वीमकर्देववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्यां ॥

णᳬ सदनमसि स्वावेशो स्यग्रेगा नेतृणां वनस्पतिरधि त्वा स्थास्यति तस्य वि
त्ताद्देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्य उद्दिवᳬ स्तभानां
तरिक्षं पृण पृथिवी सुपरे दृᳬहते ते धामान्युश्मसी ॥ गमध्यै गावो यत्र
भूरिशृंगा अयासः ॥ अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमव भाति भूरेः ॥
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे ॥ इंद्रस्य युज्यः सखा ॥ तद्विष्णोः
परमं पदᳬ सदा पश्यंति सूरयः ॥ दिवीव चक्षुरातता ॥ ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिᳬ
सुप्रजावनिᳬ रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्म दृᳬह क्षत्रं दृᳬह प्रजां दृᳬह
रायस्पोषं दृᳬह परि वीरसि परित्वा दैवीर्विशो व्ययंतां परीमᳬ रायस्पोषो य
जमानं मनुष्या अंतरिक्षस्य त्वा सानावव गूहामि ॥ २॥ ध्रुवमसी पोषमेकान

वि॰ शांतिश्चा ॥६॥ इषे त्वो पवीर स्युपो देवो दैव्यो विदाः प्रागुर्वह्नी रुशिजो बृह
स्पते धारया वसूनि हव्या ते स्वदं तां देवत्वष्टर्वसुरं एव रेवती र मध्व मग्ने र्जनि
त्रमसि वृषणौ स्थ उर्वश्य स्यायुरसि पुरूरवा घृतेनाक्ते वृषणं दधाथां गायत्रं छं
दोनु प्रजायस्व त्रैष्टुभं जागतं छंदोनु प्रजायस्व भवतं ॥३॥ नः समनसौ समोकसा
वरेपसौ मा यज्ञं हिं॰सिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥ अ
ग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अधिराज एषः ॥ स्वाहाकृत्य ब्रह्म
णा ते जुहोमि मा देवानां मिथुया कर्भागधेयं ॥४॥ भवतमेकचिं॰शचा
॥७॥ आदद ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेना रभे धर्षा मानुषानद्भ्यः त्वौष १८
धीभ्यः प्रोक्षाम्यपां पेरुरसि स्वात्तं चित्सदेवं हव्यमापो देवी स्वदतैन

ॱ संते प्राणो वायुना गछतां संयजत्रैरंगानि संयज्ञपतिराशिषा घृते
नाक्तौ पशुं त्रायेथां ॱ रेवतीर्यज्ञपतिं प्रियधाविशतोरो अंतरिक्ष सजू
र्देवेन ॥१॥ वातेनास्य हविस्त्मना यज समस्य तनुवा भव वर्षो वर्षीयि
नमस्त आता सि यज्ञे यज्ञपतिं धाः पृथिव्याः संपृचः पाहि घृतस्य कुल्यामनु मनु सह
नानर्वा प्रेहि प्रजया सह रायस्पोषेणापो देवीः शुद्धायुवः शुद्धायूयं देवा ऊढ्वं ॱ शुद्धा
वयं परिविष्टाः परिवेष्टारो वो भूयास्म ॥२॥ देवेन चतुर्थवाविंॱ वोचा ॥८॥ वाक्त आप्या
यतां प्राणस्त आप्यायतां चक्षुस्त आप्यायतां ॱ श्रोत्रं त आप्यायतां या ते प्राणां छुग्जगाम
या चक्षुर्या श्रोत्रं यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्त आप्यायतां तत्त एतेन शुंधतां नाभिस्त आ
प्यायतां पायुस्त आप्यायतां ॱ शुद्धाश्चरित्राः शमद्भ्यः ॥१॥ शमोषधीभ्यः शं

तं०प्र०
१९

पृथिव्यैतामहो ॥ यामोषधेत्रायस्वैनं ॥ स्वधिते मैनं हिंसी रक्षसां भागोसी दम
हं ॥ रक्षोध मं तमोनयामि ॥ योस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमेनमधमं तमोनयामि
घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्णुवाथामच्छिन्नो रायः सुवीर उर्वन्तरिक्षमन्विहि वायो
वीहि स्तोकानां ॥ स्वाहोर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतं ॥ १६ ॥ अग्नौ वीहि पंच च ॥ १ ॥ ६ ॥ सं
ते मनसा मनः सं प्राणेन प्राणो जुष्टं देवेभ्यो हव्यं घृतवत्स्वाहैंद्रः प्राणो अंगे अं
गे निदीध्यदैंद्र उदानो अंगे अंगे निधीतो देव त्वष्टर्भूरि ते सं समेतु वि
षुरूपा यत्सलक्ष्माणो भवथ देवत्रा यंतमवसे सखायोनु त्वा माता पितरो मदंतु श्री
रस्य ग्निष्ट्वा श्रीणात्वापः समरिणन्वातस्य ॥ १ ॥ वा ध्राज्यै पूष्णो रंह्या अपामोषधी
तवसांवत्सानः
विव
नां रोहिष्यै घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा त्वांतरिक्षाय दिशः प्रदिश
आदिशो विदिश उद्दिशः स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्यः ॥ १८ ॥ वातस्या ॥ ३ ॥ वि १९
मातस्था ॥ १९ ॥ समुद्रं गच्छ स्वाहान्तरिक्षं गच्छ स्वाहा देवं सवितारं गच्छ स्वा

ष्यो मनुष्यांत्सहप्रजया सहरायस्पोषेणनमोदेवेभ्यः स्वधापितृभ्य इदम
हंनिर्वरुणस्यपाशात्सुवरभि॥२॥विख्येषंवैश्वानरंज्योतिरग्नेव्रतपतेत्वंव्र
तानांव्रतपतिरसियाममत्वेयभूदियंसामइयातवतनूर्मयिभूरेषासा
त्वइयथायथंनोव्रतपतेव्रतिनोर्व्रतानि॥३॥गातुविदभ्येकृत्निंस्वाधा॥४॥
अत्यन्यानगांनान्यानुपागामर्वाक्परैरविदंपरोवरैस्तंत्वाजुषेवंसवंदेवयज्या
यैदेवस्त्वादेवस्त्वासवितामध्वानक्तोषधेत्रायस्वैनंस्वधितेमैनंहिंसीद्दिव
मग्रेणमल्क्षीरंतरिक्षंमध्येनमाहिंसीःपृथिव्यासंभववनस्पतेशतवल्शो
विरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेमयंत्वायंस्वधितिस्तेतिजानःप्रणिनायमहते १२
सौभगायाछिन्नोरायःसुवीरः॥१॥यंद्वराचा॥५॥पृथिव्यैत्वांतरिक्षायत्वा
दिवेत्वाशुंधतांलोकःपितृषदनोयवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीःपितृ

रव स्तु र सि द्रुव स्वां छुं ध्यू र सि मा ज्ञो लीयः सं म्राड सि कृ शा नुः प रि ष द्यो सि प व्व
मानः प्रत क्ता सि न भु ख्ना ने सं मृ ष्टो सि हव्य सू दृ र त धा मा सि सु व ज्यौ तिर्ब्र ह्म ज्यो सि
ति र सि सु व र्धा मा ज्ञो स्य क प्रा ह हि र सि बु घ्नियो रौ द्रे णा नी केन पा हि मा ग्ने पि
पृ हि मा मा हि ं सीः॥१॥ अ नी केना पै चा॥२॥ त्वं सो म तनू कृ ध्यो द्वे षो भ्यो न्य कृ
ते भ्य उ रु यं ता सि व रु थं ं स्वा हा जु षा णो अ प्तु रा ज्य स्य वे तु स्वा हा यं नो अ
ग्नि र्वरि वः कृ णो त्व यं मृ धः पु र ए तु प्र भिं दन्। अ यं ं श त्रू ञ्ज य तु ज र्हृ षा
णो यं वा जं ज य तु वा ज सा तो उ रु वि ष्णो वि क्र म स्वो रु क्ष या य नः कृ धी। घृ तं घृ त
यो ने पि ब प्र प्र य ज्ञ प तिं ति र॥ सो मो जि गा ति गा तु वि त्॥१॥ दे वा ना मे ति नि
ष्कृ त मृ त स्य यो नि मा स द म दि त्याः स दो स्य दि त्याः स द आ सी दै ष वो दे व स वि तः
सो म स्तं ं र क्ष ध्वं मा वो द भ दे त त्वं सो म दे वो दे वा नु पा गा इ द म हं म नु

सितस्यसखायस्तआतिथ्यमानुषग्जुजोषत्॥ महोरुजामि॥ ४॥ बंधुता वचोभि
स्तंन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय॥ त्वंनो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुक्रतो द
मूनाः॥ [illegible] अस्वप्नजस्तरणयः सुसेवा अतंद्रासो वृका अश्र
मिष्ठाः॥ ते पायवः सध्रियंचो निषद्याग्ने तव नः पांत्वमूर॥ ये पायवो मामतेयं ते अग्ने
पश्यंतो अंधं दुरितादरक्षन्॥ ररक्ष तान्सुकृतो विश्ववेदा दिप्संत इद्रिपवो नाह॥ ५॥ देभुः॥
त्वया वयं सधंन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम वाजान्॥ उभा शंसा सूदय सत्य
ताते नुष्ठुया कृणुह्यह्रयाण॥ अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं श
स्यमानं गृभाय॥ दहाशसो रक्षसः पाह्यस्मांद्रुहो निदो मित्रमहो अवद्यात्॥
रक्षोहणं वाजिनमाजिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुपयामि शर्म॥ शिशानो अग्निः क्रतु
॥६॥ भिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तं॥ वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निरावि

विश्वानि कृणुते महित्वा ॥ प्रादेवीर्मायाः सहते दुरेवाः शिशीते शृंगे रक्षसे
विनिक्षे ॥ उत स्वानासो दिवि षंत्वग्नेस्तिग्मायुधा रक्षसे हंतवा उ ॥ मदेचि
दस्य प्ररुजंति भामा न वरंते परिबाधो अदेवीः ॥७॥ अघशंसः स तेजर
तां रुजा मिहद्विवैकचत्वारिंशचा ॥१४॥ आ पश्चं दंता कृत्यै देवी मियंते ब्रह्मस्यं
शुनाते सोमं तनुहायुषा प्रच्य श्रौवेभ्रे राति श्यमं तुरं हुतार्विसा यनी मेमि
युंजते कृणुष्व पाजः श्चतुर्दश ॥ आ पीव स्य सियात वेश्चतु स्त्रिंशता ॥३४॥
श॥ श्र॥ ॥श्रीगुरुभ्यो नमः॥ हरिः॥ ॐ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनो
र्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामददेऽभ्रिरसि नारिरसि परिलिखितं रक्षः प
रिलिखिता अराततय इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपिकृंतामि यो स्मान्द्वेष्टि यं

चवयं हि ष्म इदम स्यग्रीवा अपिकृंतामि यं [illegible] दिदिवे वांतरिक्षा
यवा पृथिव्यै वा शुंधतां लोकः पितृषदनो यवोसि यवया स्मद्वेषः ॥१॥ यवया
रातीः पितृणाꣳ सदनमस्युद्दिवꣳ स्तभानांतरिक्षं पृण पृथिविं दृंहद्युतानस्त्वा द्दꣳह
मारुतो मिनोतु मित्रावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणा ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिꣳ सुप्र
जावनिꣳ रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ब्रह्मदृꣳह क्षत्रं दृꣳह प्रजां दृꣳह रायस्पो
षं दृꣳह घृतेन द्यावापृथिवी आपृणेथामिंद्रस्य सदोसि विश्वजनस्य छा
या परित्वा गिर्वणो गिर इमा भवंतु विश्वतो वृद्धायुमनुवृद्धयो जुष्टा भवंतु जुष्टयः इं
[illegible] स्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवमस्यैंद्रमसीन्द्राय त्वा ॥२॥ द्वेषइमा अशदकाचा ॥३॥ र
क्षोहणो वलगहनो वैष्णवान्खनामी दमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः समानो

सं॰प्र॰

यमसमानो निचखानेदमेनमधरं करोमि यो नः समानो यो समानो रातीय
दि गायत्रेण छन्दसावबाधो वलगः किमत्र भद्रं तन्नौ सह विराडसि सपत्न
हा सम्राडसि भ्रातृव्यहा स्वराडस्यभिमातिहा विश्वाराडसि विश्वासांनाष्ट्रा
णां हन्ता ॥ १ ॥ रक्षोहणो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान्रक्षोहणो वलगहनो
वनयामि वैष्णवान्यवोसि यवयास्मद्द्वेषो यवयारातीरक्षोहणो वलगहनोवस्तृ
णामि वैष्णवान्रक्षोहणो वलगहनोभिजुहोमि वैष्णवान्रक्षोहणौ वलगहनावु
पदधामि वैष्णवी रक्षोहणौ वलगहनौ पर्यूहामि वैष्णवी रक्षोहणौ परिस्तृ णौ वलग
णामि वैष्णवी रक्षोहणौ वलगहनौ वैष्णवी बृहन्नसि बृहद्ग्रावा पृथिवीमिन्द्राय हे
वाचं वद ॥ २ ॥ हेलेदा यद्वेचा ॥ ३ ॥ विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः १६
श्वात्रोसि प्रचेता तुथोसि विश्ववेदा उशिगसि कविरंघारिरसि बंभारि

यंतीरुर्ध्वं यज्ञं न यतं माजीह्वरत मत्र ह मे थां वर्षभं स्य थिव्याः दिवो वा विस्णउत वाप्र
थिव्या महो वा विस्णउत वांतरिक्षा धस्तौ पृणस्व बहुभिर्व सव्यै राप्रयच्छा।।२।। दक्षि
णा होत सव्या त्।। विस्णोर्नुकं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजाꣳसि
यो अस्कभायदुत्तरꣳ सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विस्णोरराटमसि विस्णोः
पृष्ठमसि विस्णो श्नप्त्रे स्थो विस्णो स्यूरसि विस्णोर्ध्रुवमसि वैस्णवमसि विस्णवे
त्वा।।४।। अस्य यच्छे कौन चत्वारिꣳ शाचा।।१३।। कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि रा
जेवामवाꣳ इभेना।। तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानो स्तासि रक्षसस्तपिष्ठैः।। तव भ्रमा
स आशुया पतंत्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः।। तपूंष्यग्ने जुह्वा पतंगानसंदितो वि
सृज विष्वगुल्काः।। प्रति स्पशो वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः।।
यो नो दूरे अघशꣳसो यो अंत्यग्ने माकिष्टे व्यथिरादधर्षीत्।। उदग्ने तिष्ठ

सं॰प्र॰२ प्रयातनुष्वन्यमित्राꣳओषतातिग्महेते॥योनोअरातिꣳसमिधानचक्रेनी
चातंधक्ष्यतसंनशुष्कं॥ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्य
ग्ने॥अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहिशत्रून्॥सते॥२॥जा
नातिसुमतिंयविष्ठयईवतेब्रह्मणेगातुमैरत्॥विश्वान्यस्मैसुदिनानिरायो
द्युम्नान्यर्योविदुरोअभिद्यौत्॥सेदग्नेअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्त्वानित्ये
नहविषायउक्थैः॥पिप्रीषतिस्वआयुषिदुरोणे॥विश्वेदस्मैसुदिनासासदि
ष्टिः॥अर्चामितेसुमतिंघोष्यर्वाक्संतेवावाताजरतां॥इयंगीः॥३॥स्व
श्वास्त्वासुरथामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधारयेरनुद्यून्॥इहत्वाभूर्याचरेदुपत्मं १५
दोषावस्तर्दीदिवाꣳसमनुद्यून्॥क्रीडंतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युम्नातस्थिवाꣳसो
जनानां॥यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्योअग्नउपयातिवसुमतारथेन॥तस्यत्राताभव

प्र॰स॰१ इषेत्वायज्ञस्यशृंधध्वंकर्मणेवोदेवोवधुतंधृष्टिसंवपाम्याहदैपयुष्टंकृत्तो

सिभुवनमसिवाजस्योभावोचतुर्हरी॥इषेहंहभुवनमशाविंशतिः॥

॥हरि हिॐ॥ छ॥ श्रीगुरुभ्योनमः॥ हरिःॐ॥आपउंदंतुजीवसेदीर्घा

युत्वायवर्चसिओषधेत्रायस्वैनंस्वधितेमैनंहिंसीर्देवश्रूरेतानिप्र

वपेस्वस्त्युत्तरांछयशीयापोअस्मान्मातरःशुंधंतुघृतेननोघृतपुवःपुनं

तुविश्वमस्मत्सवहंतुरिप्रमुदाभ्यःशुचिरापूतएमिसोमस्यतनूरसित

नुवंमेपाहिमहीनांपयोसिवर्चोधाअसिवर्चुः॥१॥मयिधेहिवृत्रस्यकनीका

सिचक्षुष्पाअसिचक्षुर्मेपाहिचित्पतिस्त्वापुनातुवाक्पतिस्त्वापानातु ६

देवस्त्वासवितापुनात्वछिद्रेणपवित्रेणवसोःसूर्य्यस्यरश्मिभिस्तस्यतेपवि

त्रपतेपवित्रेणयस्मैकंपुनेतच्छकेयमावोदेवासद्मनहेसत्यधर्मीणोअध्व

पयो अस्मासु धुक्ष्वा॥ मधुश्चुतं घृतमिव सुपूतमृतस्य नः पतयो मृड
यंतु॥ अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्॥ युयोध्य
स्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम॥ आ देवानामपि पंथामगन्म
यच्छक्नवाम तदनु प्रवोढुं॥ अग्निर्विद्वान्स यजात्॥ ३॥ सेदु होता सो अध्व
रान्स ऋतून्कल्पयाति॥ यद्वाहिष्ठं तदग्नये बृहदर्च विभावसो॥ महिषी
व त्वद्रयिस्त्वद्वाजा उदीरते॥ अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्स्वस्तिभिरति
दुर्गाणि विश्वा॥ पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः॥
त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा॥ त्वं यज्ञेष्वीड्यः॥ यद्वो वयं प्रमिनाम व्र
तानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः॥ अग्निष्टद्विश्वमापृणाति विद्वान्येभि
र्देवाँ ऋतुभिः कल्पयाति॥ भीजुषेथा मामनो यज्ञा दात्र यो विंशतिश्च्या॥ ३४॥

उभावामिंद्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सहमादयध्यै उभा दातारा विषां रयी
प्र.सू.१ णामुभा वाजस्य सातये हुवे वां ॥ अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वा
घा स्याला ॥ ॥ त् ॥ अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिंद्राग्नी स्तोमं जनयामि न
व्यं ॥ इंद्राग्नी नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतं ॥ साकमेकेन कर्मणा ॥ शुचिं
नु स्तोमं नवजातमद्येंद्राग्नी वृत्रहणा जुषेथां ॥ १ ॥ उभा हि वां सुहवा जो
हवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा ॥ वयमु त्वा पथस्पते रथं न वाजसा
तये धिये पूषन्नयुज्महि ॥ पथःस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अ
भ्यानडर्कं ॥ स नो रासच्छुरुधश्चंद्राग्रा धियंधियं सीषधाति प्र
पूषा ॥ ॥ क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि ॥ गामश्वं पोषइ
त्न्वा स नः ॥ २ ॥ मृडातीदृशे ॥ क्षेत्रस्य पते मधुमंतमूर्मिं धेनुरिव ७

यस्य दिवं॥१॥ गच्छ ततो नो वृष्टिमेरया॥ आयुष्पा अग्ने स्यायुर्मे पाहि
चक्षुष्पा अग्ने सि चक्षुर्मे पाहि ध्रुवासी यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव
पणिभिर्वीयमाणः॥ तं त येत मनु जोषं भरामि नेदेष त्वदपचेतयातै
यज्ञस्य पाथ उपसमितं संस्रावभागास्थेषा बृहंतः प्रस्तरेष्ठा बर्हि
षदश्चा॥१८॥ देवा इमां वाचमभिविश्वे गृणंत आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वमग्नेर्वा
मपन्नगृहस्य सदसि सादयामि सुम्नाय सुम्निनी सुम्ने मा ध[illegible]
तं धुरि धुर्यौ पातमग्नेदब्धायोशीततनो पाहि माद्य दिवः पाहि प्रसित्यै
पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्मन्यै पाहि दुश्चरितादविषं नः पितुं कृणु सुषदा यो
नि स्वाहा देवा गातुविदो गातुं वित्वा गातुमित मनसस्पत इमं नो देव देवे
षु यज्ञं स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः॥२१॥ दिवंच विवागातुंच यो[illegible]राया॥२२॥

सोमं मदन्तु उदुत्यं जातवेदसं देवं वहंति केतवः ॥ दृशे विश्वाय सूर्यं ॥ उस्रावेतं धूर्षा
हावनश्रू अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ वरुणस्य स्कंभनमसि वरुणस्य स्कंभसर्ज्ज
नमसि प्रत्यस्तो वरुणस्य पाशः ॥ ३ ॥ हस्तु पंच त्रिंशचा ॥ ॥ प्रच्यवस्व भुवस्पते
विश्वान्यभि धामानि मात्वा परिपरी विदन्मात्वा परिपंथिनो विदन्मात्वा वृका अघा
यवो मा गंधर्वो विश्वावसुरादघच्छ्येनो भूत्वा परापत यजमानस्य नो गृहे देवैः संस्कृ
तं यजमान [illegible] स्य नो [illegible] स्वस्त्ययन्यस्य पि पंथामगस्महि स्वस्तिगामनेहसं
येन विश्वाः परिद्विषो वृणक्ति विंदते वसु नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवा
य तदृतं सपर्यत दूरे दृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत वरु
सर्ज्जे स्यस्कंभनमसि वरुणस्य स्कंभनमस्युन्मुक्तो वरुणस्य पाशः ॥ ३ ॥ मित्रस्य त्रयो विं फो
शतिश्च ॥ ॥ अग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा सोमस्यातिथ्यमसि विष्णवे त्वातिथेरातिथ्य
मसि विष्णवे त्वाग्नये त्वा रायस्पोषदाव्ने विष्णवे त्वा श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वा स

सं॰प्र॰२ याते धामानि हविषा यजंति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञं गयस्फानः प्रतरणः सुवि
१२ रोवीरहा प्रचरा सोम दुर्य्यानदित्याः सदो स्यदित्याः सद आ।।३।। सीद वरुणो सि धृत
व्रतो वारुणमसि शंयोर्देवानां सख्यान्मा देवानामपसश्छित्स्मह्यापतये त्वा गृ
ह्णामि परिपतये त्वा गृह्णामि तनूनप्त्रे त्वा गृह्णामि शाक्वराय त्वा गृह्णामि शक्मन्नोजिष्ठा
य त्वा गृह्णाम्यनाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोजो भिशस्तिपा अनभिशस्तेन्य
मनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिरंजसा सत्यमुपगेषं सु
विते माधाः ।।२।। आग्नेकं च ।।१।। अग्नवु [illegible]
[illegible] रंशुरंशुष्टे देव सोमाप्यायतामिंद्रायैकधनविद आतुभ्यमिंद्रः प्या वि इ
यतामात्वमिंद्राय प्यायस्वाप्यायय सखीन्त्सन्या मेधया स्वस्ति ते देव सोम सुत्याम स
शीयेष्टा रायः प्रेषे भगाय ऋतमृतवादिभ्यो नमो दिवे नमः पृथिव्यै अग्ने व्रतप

तेत्वंव्रतानांव्रतपतिरसियाममतनूरेषासात्वयि॥३॥ यातवतनूरियꣳसामइ
सहनौव्रतपतेव्रतिनोर्व्रतानियातेअग्नेरुद्रियातनूस्तयानःपाहितस्यास्तेस्वा
हायातेअग्नेयाशयारजाशयाहराशयातनूर्वर्षिष्ठागह्वरेष्ठोग्रंवचोअपावधीं त्वे
षंवचोअपावधीꣳस्वाहा॥४॥त्रिश्चत्वारिꣳशद्या॥११॥वित्तायनीमेसितिक्ता
यनीमेस्यवतान्मानाथितमवतान्माव्यथितंविदेरग्निर्नभोनामाग्नेअंगिरो
योस्यांपृथिव्यामस्यायुषानाम्नेहियत्तेनाधृष्टंनामयज्ञियंतेनत्वादधेग्नेअं
गिरोयोद्वितीयस्यांतृतीयस्यांपृथिव्यामस्यायुषानाम्नेहियत्तेनाधृष्टंना
म॥१॥यज्ञियंतेनत्वादधेसिꣳहीरसिमहिषीरस्युरुप्रथस्वोरुतेयज्ञप
तिःप्रथतांध्रुवासिदेवेभ्यःशुंधस्वदेवेभ्यःशुंभस्वेंद्रघोषस्त्वावसुभिः
पुरस्तात्पातुमनोजवास्त्वापितृभिःदक्षिणतःपातुप्रचेतास्त्वारुद्रैःपश्चा

स०अ०२ पातु विश्वकर्मा वातिस्थे केतरतः पातु सिꣳहीरसि सपत्नसाही स्वाहा सिꣳहीरसि सुप्र
जावनिः स्वाहा सिꣳहीः॥२॥ असिरायस्पोषवनी स्वाहा सिꣳहीरस्यादित्यवनिः स्वाहा
सिꣳहीरस्यावह देवान्देवयते यजमानाय स्वाहा भूतेभ्यस्त्वा विश्वायुरसि पृथि
वीं दृꣳह ध्रुवक्षिदस्यंतरिक्षं दृꣳहाच्युतक्षिदसि दिवं दृꣳहाग्नेर्भस्मास्यग्नेः
पुरीषमसी॥३॥ नाम सुप्रजावनी स्वाहा सिꣳही पंचत्रिꣳराचा॥१२॥ युंजते मन उत युं
जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः॥ वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य
सवितुः परिष्टुतिः॥ सुवाग्देव दुर्य्याꣳ आवद देवश्रा घोषथामानोवीरोजायतांकर्म
ण्यो यꣳ सर्वेनुजीवाम यो बहूनामसद्वशी॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं स
मूढमस्य॥१॥ पाꣳसुरे इरावती धेनुमती हि भूतꣳ सूयवसिनी मनवे यशस्ये॥ १३
व्यस्कभ्ना रोदसी विष्णवेते दाधर्थ पृथिवीमभितो मयूखैः॥ प्राची प्रेतमध्वरं कल्प

जन्नइडायाः पदे घृतवति स्वाहा परिलिखितꣳ रक्षः परिलिखिता
अरातय इदमहꣳ रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि यो स्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इद
इदमस्य ग्रीवाः॥१॥ अपि कृंताम्यस्मे रायस्त्वे रायस्तोते रायः सं देवि देव्योर्वश्या पश्य
स्वष्टीमतीते सपेय सुरेता रेतो दधाना वीरं विदेय तव संदृशि माहꣳ रायस्पो
षेण वियोषं॥२॥ अस्य ग्रीवा रोकान त्रिꣳशाचा॥ ५॥ अꣳशुनाते अꣳशुः प्रच्यतां
परुषा परुर्गंधस्ते काममवतु मदाय रसो अच्युतो मात्यो सि शुक्रस्ते ग्रहो भित्यं
देवꣳ सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसवसꣳ रत्नधामभि प्रियं मति मूर्ध्वा
यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्सवीमनि हिरंण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः॥ प्र भि
जाभ्यस्त्वा प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा प्रजास्त्वमनु प्राणिहि प्रजास्त्वामनु प्राणंतु॥३॥
~~अग्नये स्वाहा~~॥ अनु सप्त च॥६॥ सोमं ते क्रीणाम्यूर्जस्वंतं पयस्वंतं वीर्यावंतमभि

न०३ माति षाहं शुक्रं ते शुक्रेण क्रीणामि चंद्रं चंद्रेणामृतममृतेन संग्मते गोरस्मे चंद्रा
णि तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्ते सहस्रपोषं पुष्यंत्याश्चरमेण पशुना क्री
णाम्यस्मे ते बंधुर्मयि ते रायः श्रयंतामस्मे ज्योतिः सोमविक्रयिणि तमो मित्रो न एहि सु
मित्रधा इंद्रस्योरुमाविश दक्षिणमुशन्नुशंतं स्योनः स्योनं स्वान भ्राजांघारे
बंभारे हस्त सुहस्त कृशानवे ते वः सोमक्रयणास्तान्रक्षध्वं मा वो दभन् ॥१॥ बृहं
द्रा वि रातिश्च ॥१॥ उदायुषा स्वायुषोदोषधीनां रसेनोत्पर्जन्यस्य शुष्मेणो
स्थाममृतां अनु ॥ उर्वंतरिक्षमन्विहि अदित्याः सदोस्यदित्याः सद आसीदास्त
भ्नाद्यामृषभो अंतरिक्षममिमीत सुकृतुः कृपा सुव रिमाणं पृथिव्या आसीदद्वि
श्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि वनेषु व्यंतरिक्षं ततान वाजम ११
सु पयो अ ॥ घ्नियासु हृत्सु ॥१॥ क्रतुं वरुणो वि क्षव भिर्दिवि सूर्यमदधा

श्री

चतुः शरावो भवति दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति तेरभवति रूचमेवास्मिन्दधा
सुवर्णरजतौ भवतः ... श्वतनाय सर्पिष्मान् भवति मेध्यत्वाय चत्वार आर्षेयाः प्राश्नन्ति
दिशामेव ज्योतिषि जुहोति ... ॥७॥ मा मिथुन ... स एवे
नानन्नाद्यं ... पञ्चशरावाद् ... देविकान् निर्वपेत् प्रजाकामः छन्दांसि
वै देविकाश्छन्दांसि खलु वै प्रजाश्छन्दोभिरेवास्मै प्रजाः
प्रजनयति प्रथमं धातारं करोति मिथुनी एव तेन करोत्यन्वेवास्मा
अनुमतिर्मन्यते राते राका प्रसिनीवाली जनयति प्रजास्वेव प्रजातास्व
... दधाति ता एव निर्वपेत् पशुकामश्छन्दांसि वै देविका

श्छन्दांसि ॥८॥

मध्यतो धातारं करोति

दोभिरेवास्मै प्रश्रूस्मञ्जनयति प्रथमं धातारं करोति गैर्थे तेन वाप
उमति मन्यते तेराकाप्रसिनीवाली जनयति प्रश्रूनेव प्रजा
ता ... छापमस्सेताएवनिर्वपेङ्ग्रामकामश्छंदास्सिवैदेविकाश्छंदांसि
खलु वै ग्रामश्छंदोभिरेवास्मै ग्रामं ॥२॥ अवरुंधे मध्यतो
धातारं करोति मध्यत एवैनं ग्रामस्य दधा सेताएवानिर्वपेज्योगामयावी
छंदांसि वै देविकाश्छंदांसि खलु वा एतमभिमन्यंते यस्य ज्योगामयति
छंदोभिरेवैन मगदं करोति मध्यतो वा एतस्याक्लृप्तं यस्य
ज्योगामयति मध्यत एवास्य तेन कल्पयत्ये ताएवानि ॥३॥ र्वपेद्यं यज्ञो
नोपनमेत् छंदांसि वै देविकाश्छंदांसि खलु वा एतं नोपनमंति यं यज्ञो नो

४२॥

पुनर्मतिम्प्रथमं धातारं करोति मुखत एवास्मै छंदांसि दधाति सुपैनं ... प्रस्तोनम
स्ते ताएवननिर्वपेदीज्ञानुश्छंदांसि वैदेविका यात यामानी सुखवहु वाद तस्य छंदांसि य
ईज्ञानउत्तमं धातारं करोति ... ॥४॥ उपरिष्टाद्देवास्मै छंदांसि स्यर्यात
यामान्यवरुं धउपैनं मुत्तेरा प्रत्येनं मस्सेताएवनिर्वपेद्यंमे धानो पुनर्मे छंदांसि वै
देविकाश्छंदांसि खल्वुवाएतं नो मंतियं मेधा नो पुनर्निम्प्रथमं धातारं करोति मं
मुखत एवास्मै छंदांसि दधाति सुपैनं मेधान्मस्सेताएवनिर्वपेत ॥५॥ रुकाम नू
श्छंदांसि वैदे विकाश्छंदांसि खलु वै रुक्छंदोभिरेवास्मै रुचं दधाति
... मेवास्मिं दधाति मध्यतो धातारं करोति मध्यत एवैनं रुचो
...अनुमतिस्त्रिष्टुग्राकासिनीवाल्यनुष्टुप्कुहूर्धाता वषट्कारः
ष्टु जगती

॥ स्तः कुहू राका सिनीवाली पौर्णमास्यनुमतिश्चंद्रमा धाताष्टौ ॥६॥ व
स्वेकादशरुद्रा एकादशाक्षरा त्रिष्टुब्द्वादशादित्या द्वादशाक्षरा जगती पृ
२७ ... रनुष्टुब्धाता वषट्कार एतेहै देविकाः सर्वाणि चुंदांसि सर्वा
श्च देवता वषट्कारः स्ताय सह सर्वान्निर्वपेदि भ्रातृव्यं प्रहोह प्रथमे मनिरुप्य धातुस्तृतीयं निर्व द
पेत्तथो एवोत्तरं निर्वपेत्तथैनं न प्रदहं सो यस्मै कामाय निरुप्यंते तमेवाभि रूपाप्नोति ॥७॥ ति
प्रजाकामश्छंदांसि वै देविकाश्छंदांसि ग्रामं कल्पयंत्येनाएव निरुत्तमं धातारं वेरातिमेधा
नमसैतता एव निर्वपेद्दष्टो दहंतिन चैच ॥८॥ देविकाः प्रजाकामो मिथुनी पशुकामः
प्रैव ग्रामकामो ज्योगा मया बीपंपस्तोयई जानो यं मे धारुकामो ष्टौ ॥ देविका भवंति
दधनि राष्ट्रकामाय भवंति दधाति ॥९॥ वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मां त्स्वावेशो अनमीवो भ
वानः ॥ यत्त्वेमहे प्रतितं नो जुषस्व शंन एधि द्विपदे चतुष्पदे ॥ वास्तोष्पते शग्मया संस ने ७३॥

हुतीरेवास्य कल्पयति ता अस्य कल्पमाना राष्ट्रमनु कल्पते संग्रामे सं
यत्ते होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो राष्ट्रे खलु वा एते व्यायच्छन्ते ये संग्रामꣳ सं
यन्ति यस्य पूर्वस्य जुह्वति स एव भवति जयति तꣳ संग्रामं मान्धुक इ
ध्मो भवत्यङ्गारा एव प्रतिवेष्टमाना अमित्राणामस्य सेनां प्रति
वेष्टयन्ति य उन्मादेत् तस्मै होतव्या गन्धर्वाप्सरसो वा एतमुन्मादयं
ति य उन्माद्यत्येते खलु वै गन्धर्वाप्सरसो यद्राष्ट्रभृतस्तस्मै स्वाहा ता
भ्यस्स्वाहेति जुहोति तेनैवैनाञ्छमयति नैयग्रोध औदुंबर आश्वत्थः
प्लाक्ष इतीध्मो भवत्येते वै गन्धर्वाप्सरसां गृहाः स्व एवैनान् ॥ ४ ॥ आ
यतने शमयत्यभिचरता प्रलोमꣳ होतव्याः प्राणानेवास्य प्रतीचः
ति

सं० तृ०

ना॥ प्रतियोतितं तृतीयेनुके नचत्त णुतेस्वकृ तद्दरिणे जुहोति प्रदुरे वै तद्यान्तये
निर्ऋतिगृहीतां तु निर्ऋतिगृहीत एवैनं निर्ऋत्या ग्राहेतियद्वा च क्रूरं ते य
ति नुवषड्कृतो वा च एवैनं क्रूरेण प्रवृश्चति तान गार्तिमार्छति यस्य कामयेत तां नोय ॥५॥
मु आददीयेति तस्य सभायां तानो निपप्य भुवनस्य पतरदति तृणानि संगृ णी
यात्स जापतिर्वै भुवनस्य पतिः प्रजापतिनै वास्यां आयुमादत्त इदमहममुष्या
मुष्यायणस्यां नाय हरामीस्याह नायमेवास्य हरातिषड्ढि हरति ष
ड्ढा कृतवः प्रजापतिनैवास्यां नायमादायर्तवो स्मा अनु प्रयच्छति ॥६॥ यो ज्ये
ष्ठवंधुरपभूतस्यात [illegible] वसाय्यं [illegible] चतुःशरावं पक्त्वा तस्मै होतव्यो
वर्ष्म वै राष्ट्रभृतो वर्ष्म [illegible] वर्ष्मणैवैनं समानानां गमयति ना॥

पुरो धायोमुस्मिंकर्मैन्नु स्यांदेवहू सां॥११॥अवैरेसमदेशाच॥५॥देवावैयग्रुतें
कुर्वततदसुराअकुर्वत
तेदेवाएतानेभ्यातानानेरंस्यं तानभ्यातंन्वततयद्देवानांकर्मासीदार्ध्यततत प
यदसु राणांनतदार्ध्यतयेनकर्मणेसेत्तत्वेहोत य्यांक्रभ्योसेवतेनुकर्मणा
र्धिर्द्वैदेवाःसमभरं तस्मादभ्यातानावैभ्यदेवायसृजापतिर्ज्यो
ना त्रायैछत्तस्माज्जयाःप्रोपसाः॥१॥ यद्राभृद्वीराष्ट्र मादत्तद्राष्ट्रभृतां त
राष्ट्रभृत्वंतेदेवाअभ्यातानेरसुरानभ्यातंन्वतजैयैरजयंन्राष्ट्रभृद्भीरा
ष्ट्रमादत्तयद्देवाअभ्यातानैरसुरानभ्यातंन्वत तदभ्यातानानांमभ्या
तानत्वंयज्जयैरजेयंतज्जयानांजयत्वंयद्राष्ट्रभृद्भीराष्ट्रमादत्ततद्राष्ट्रभृ

३९ ता२राष्ट्रभृतस्तंतेतोदेवाअभवन्परासुरायोभ्रातृव्यवांस्यासस एतांजुहुया
भ द्भ्यानानैरेवभ्रातृव्यानभ्यानुतेजयैर्जयतिराष्ट्रभृद्भीराष्ट्रमादत्ते त
भवत्यात्मनापरास्यभ्रातृव्योभवति॥२॥प्राजापत्याःसो ष्टादशाचा॥ध
ऋताषाडृतधामाग्निर्गंधर्वस्तस्यौषधयोप्सरसऊर्जोनामसइदंब्र
ह्मक्षत्रंपातुताइदंब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहाताभ्यःस्वाहासं२ हितो
विश्वसामासूर्योगंधर्वस्तस्यमरीचयोप्सरसआयुवःसुषुम्नःसूर्यरश्मि
श्चंद्रमागंधर्वस्तस्यनक्षत्राण्यप्सरसोबेकुरयोभुज्युःसुपर्णोयज्ञो
भ गंधर्वस्तस्यदक्षिणाप्सरसस्तवाप्रजापतिर्विश्वकर्मामनो॥६॥गं
धर्वस्तस्यऋक्सामान्यप्सरसोवन्हयइषिरोविश्वव्यचावातोगंध

र्वस्तस्यापोप्सरसोमुदाभुवनस्यपतेयस्यतउपरिगृहाइह च ॥ स नोराजाज्यानिंरा ५
यस्पोषं सु वीर्यं संवत्सरीणां स्वाहा ॥ परमेष्ठ्याधिपतिर्मृत्युर्गंधर्वस्त
स्य विश्वमप्सरसो भुवः सुक्षितिः सुभूतिर्भद्रकृत्सुवर्वान्पर्जन्योगंधर्वस्तस्य
विद्युतोप्सरसो रुचो दूरेहेतिरमृडयः ॥२॥ मृत्युर्गंधर्वस्तस्यप्रजा अप्सरसो
भीरुवः श्चारुः कृपणकाशी कामो गंधर्वस्तस्याधयोप्सरसः शोचयंतीर्ना
मस इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु ता इदं ब्रह्म क्षत्रं पांतु तस्मै स्वाहा ताभ्यः स्वाहा स नो भुव
११ नस्यपते यस्य त उपरिगृहा इह च ॥ उरु ब्रह्मणे स्मै क्ष त्राय महि शर्म यच्छ ॥३॥
मनोम्रडयः षड्वारिं राष्ट्र ॥८॥ राष्ट्रकामाय होतव्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो
राष्ट्रेणैवास्मै राष्ट्रमवरुंधे राष्ट्रमेव भवत्यात्मने होत[…] व्या राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो

राष्ट्रंप्रजाराष्ट्रंपशवोराष्ट्रंयच्छ्रेष्ठोभवतिराष्ट्रेणैवराष्ट्रमवरुंधेवसिष्ठःसमा
४॰॥ नानांभवतिग्रामकामायहोतव्याराष्ट्रंवैराष्ट्रभृतोराष्ट्रंसजाताराष्ट्रे
णैवास्मैराष्ट्रंसजातानवरुंधेग्रामी॥१॥एवभवत्यधिदेवनेजुहोत्य
धिदेवनेनएवास्मैसजातानवरुंधेतएनमवरुद्धाउपतिष्ठंतेरथमुखऒ
जस्कामस्यहोतव्याओजोवैराष्ट्रभृतऒजोरथओजसैवास्माओजोव
धओ रुंद्धओजस्व्येवभवतियोराष्ट्रादपभूतस्तस्मैहोतव्यायावंतोस्यरथास्युस्तां
न्ब्रूयायुंङ्ध्वमितिराष्ट्रमेवास्मैयुनक्ति॥२॥आहुतयोवाएतस्याक्ॢप्ता
यस्यराष्ट्रंनकल्पतेस्वरथस्यदक्षिणंचक्रंप्रवृह्यनाडीमभिजुहुयाद ४॰॥

युत्त

आह यदेव उल्बणं क्रियते तस्यैवैषा शान्तिर्मनुर्भव जनया दैव्यं जनमित्याह मा
नव्यो वै प्रजाः स्ताऽ एवाद्याः कुरुते मनसे साह विरसीत्याह स्वगाकै सैगात्राणां तेना
त्वभाजो भूयास्मेत्या हाशिषमेवैतामाशास्ते त
स्यैवाऽ एतस्याऽ एकमेवादेवयजनं यदाऽऽध्लायामभ्रः ॥ ॥७॥ भवन्ति यदाऽऽ
ध्लायामभ्रस्याद प्सुवोप्रवेशायेत्स वैवा प्राश्नीयाद्यद प्सुप्रवेशायेयस्तवेरासं कु
व र्यात्सवौ मैं प्राश्नीयादिंद्रियमेवात्मं धत्ते सावाऽ एषात्रियापामेवावरुन्धात्संव
सदः त्सरं सहस्रयाजिनौ गृमेधिनस्ताऽ एवैतयोपद्रेरं ते षा मेवैषाप्ता ॥८॥ यत्स्वेनं
ले सारस्वतीमौनेतूपः का मो यत्ता कामो प्रइत्सु भ्रोद्दिचेत्वारि ५ रा ध्या ॥३॥ चि
तंच चित्तिश्चाकूतंचाकूतिश्च विज्ञातं च विज्ञानं च मनश्च शक्वरीश्च दर्शश्च
ह

ह

३८॥ पूर्णमास बृहच्चरथंतरं च प्रजापतिर्जपानिंद्रायवक्षोप्राय छंदुग्मःप्रतनाज्यैपु
नस्मैविशः सर्वास्तुमस्त्रहिंधो भूर्देवासु राःसंयत्ताआसंइंद्रःप्र जापतिमु सं
पाधावत्तस्माएतांजयांन्प्रायच्छत्तानजुहोत्ततोवैदेवाअसुरानजयन्यदजयंतज्जया
नैते नांजयत्वं स्पर्धमानेहोतव्याजयत्येवतांपृतनां॥१॥उपुपंचैविंशतिश्चा॥४
अग्निर्भूतानामधिपतिः समावतिंद्रोज्येष्ठानांयमःपृथिव्यावायुरंतरि
क्षस्यसूर्योदिवश्चंद्रमानक्षत्राणांबृहस्पतिर्ब्रह्मणोमित्रःसत्यानांवरुणो
पांसमुद्रःस्रोत्यानामंनंसाम्राज्यानामधिपतितंमावतुसोमओष
धीनांसविताप्रसवानांरुद्रःपशूनांत्वष्टारूपाणांविष्णुःपर्वतानां
मरुतोगणानामधिपतयस्तेमावंतुपितरःपितामहाःपरेवरेततस्त
ततामहाइह मावत॥अस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिंक्षत्रेस्यामाशि ष्यास्यां ३५॥

णाष्टापदीहीषालानंवृमः पुरोराप्यांअंतर कोशउण्णा त्रिणाविष्टितं भवत्ये
ब्रु वर्मीहि पुश्रुरू क्षेत्रमिवच्चमैव माऽसमि वारुत्री वृया वोनेवपश्रुस्तमाध्वा
वंरुधेयस्यैषायेत्प्रायश्चित्ति: क्रियतदृष्टा वसीया भवति॥४॥ बृतुये
त्याहनर मित्वेनाभ्याउ क्षेत्रमिवे कंचि ऽशति श्च॥१॥आयांत्या भूषश्चाचि
पाउप न: सहस्र नेनि पुत्तो विश्वचारा॥उपोतेअं धो मध मया मियदृवद स्यं
धिषपूर्वपेयं॥आकूसेत्वा कामायत्वा सम ध्यै त्वा किकिटा तेमनं: प्रजापत
ये स्वाहा किकिटा ते प्राणंवाय वे स्वाहा किकिटा ते च क्षुःसर्यायस्वाहा
किकिटा ते श्रोत्रं द्यावा पृथिवी भ्या ऽस्वाहा किकिटा ते वाचऽसरस्वत्ये
ब्रु स्वाहा॥२॥तंतुरीयोंशीवृरासि सुकूच त्वा मनेसाग भ्आरोयतं वृशा लंबु
हि गीग च्छेदुवां सु सासेनु यज्ञेमान स्यका मा:॥अजा सि रयिष्ठा पृथि
नी

ति व्याघ्रसी को धर्वांलारिं भुमुपं॑ष्टस्वंबृह [illegible] द्रा॥ तं त्तं तु न्वंन्न डोसो भानु मान्वेहिजो
३८ निंषमतः पथोरक्षाधियाकृताना॥अनु॑त्वाअ॒णं वंयत जोगु वामपो मनुर्भवजन
यादैव्यंजनं॑म नसोहाविरसिप्र ज्ञा पं॑तं वं॑ णोगा त्रीणां तं गात्र भा जो॑ भू यासम
॥२॥सिर॑स्वसे स्वाहा मनुस्त्र योदशाच॥२॥इमैवे सहास्तां नेवायु व्यैवाच्चेगर्भं
[illegible] मदधातांतं ८ सोमः प्राजेनपदाग्निरग्रसन्तसएनं प्रज्ञापंतिराग्नेयम
ष्टाकंपा ऌ मपश्यत्तं निरवपत्तेनैवैनोम [illegible] ग्नेरधि [illegible] निर क्री
णात्तस्माद्यं न्यदेव सो मा ऌ भं मा नआग्नेय मष्टाकपा ऌं पुरस्तान्निर्वं पे
दग्नेरैवैनमधिनि ष्क्रीपाऌभन्तेयत॥१॥वायु व्यैवान्तस्मोद्याम व्यो यदि
मेगर्भं मदधातां तस्मा द्यावाप्रथि व्योयत्सो मः प्राजेनपदग्निरग्रसत्त
तस्मादग्नीषोमीयायदनयो र्विंयुस्योर्वागवदत्तस्मात्सारस्वत्तीयस्य ३६॥

जापतिरग्नेरधिनिरक्रीणा तस्मात्सा जापत्यासाना
ल्षासं वैदेवस्यां यदजावु रा वायव्यामालभेत भूतिकामो वायुर्वै क्षेपि
ष्ठा देवता वायुमेव स्वेन ॥२॥ भागधेयेनोपधावति स एवैनं भूतिं गमति
द्यावापृथिव्यामालभेत कृषमाणः प्रतिष्ठाकामो दिव एवास्मै पर्जन्यो वर्ष
ति व्यस्यामोषधयो रोहंति समर्धुकमस्य सस्यं भवत्यग्नीषोमीयामालभे
तयः कामयेतान्नवानन्नादः स्यामित्यग्निनैवान्नमरुंधे सोमेनान्नाद्यमन्न
वानेवान्नादो भवति सारस्वतीमालभेतय ॥३॥ ईश्वरो वाचो वदितोः
सं न्वाच्यं न वदेद्वाग्वै सरस्वती सरस्वतीमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति
सैवास्मिन्वाचं दधाति प्राजापत्यामालभेत यः कामयेतानभि
जितमभिजयेयमिति प्रजापतिः सर्वा देवता देवताभिरेवानभि

जितमभिजयति वायव्यं यो पाकरोति वायोर्वै नौ मरुत्स्यात्केभ नुआ
कृत्स्नेलाका मायत्वा॥७॥इत्सोह यथायजुरेवैतल्किकिटा कारंजुहोति किकि
टा कारेणवैग्राम्याःपुशवोरमंते प्रारण्याःपतंत्तियत्किकिटा कारंजुहोतिग्रा
म्याणांपशूनां धृत्यैपथेग्नोक्रिमीणेजुहोति जीवंतमेवैनाएंस्वर्गंलोकंगम
यति लंतुरीयावृतिनीवरासीत्सोह देवत्रैवैनांगमयति सत्यासंतु यजमा
नस्य कामाइत्योहेषवैकामः॥८॥ यजमानस्य यदनीतद्धदृचंगछति त
स्मादेनमाहुज्ञा सिरयिष्ठ सोहैवैवेनां लोकेषुप्रतिष्ठापयति दिविते ब्र
ह ज्ञाइसोहसुवर्ग एवास्मै लोके ज्योतिर्दधाति तंतुं तन्वन्र जसो भानुमं
न्वि हीत्योहेमानेवास्मै लोकान्ज्यो तिष्मतः करोत्यनुल्बणं वयत जोगुवामपइति
॥९॥ ३८॥

रिक्षः ऽस्मानो देवीसुहवा शर्म यच्छतु अबेणं चतुर्विंशतिश्च ॥११॥ अग्नेतेज
स्विंन्वायुर्वसविस्तेनहा आपांनाम धेयं वायुरसि प्राणो नाम दे वावैयद्यु
ते नप्रजापतिर्दे वासुरानायुदा एतंयु यान ऽ सुर्यो दु बह्र देवा मेकादश ॥१॥
अग्नेनास्विंन्वा पुरसि छंद सां वीर्य मात रंच्यु षाद्व ऽ शान ॥३६॥ [illegible] ॥ हारः
ॐ मु ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीमहागुरुभ्यो नमः ॥ [illegible] ॥
हरिःहि ॐ मु ॥ चियाए तस्यै यत्तस्य ध्यत्तु यस्य हविरिच्ये तेसु यदि दु वादि रवि
विष्णुरस्याहबृहस्पति माच्यु यास्य प्रजा पति नाचयत्तस्य सृध्य मपिव
पति रक्षा ऽसि वाए तसरु ऽ ता चं तेयदे कं ब सआदे भो भूया भव दि
तियस्यासो हरि तेग भई स्याहदे वत्रै वे नांगमो तिरक्षसा मपहसा आवैं नतिव तये
य
स्याहः ॥१॥

स॰ त॰ ४

२।४।अहद्यावापृथिवी भ्यामिवयत्तस्यघ्रंधं चान्तरिक्षं चरामयान्तनान्तिं माछेत्ति यज्ञमा

३५॥ ब्रह्मणैवैनं मावत्तेयानिवित्तेभिनाभिन्नकुरीभिसाहयभायजुरेवैनदुरूदूसे
विश्वरूपइंदुरिसाहप्र जावैपुशावदेदु प्रजयैवैनंपशुभिस्समर्धयन्निदि
युवैयत्तस्यव्रूध्रंगाह्मतिपृथिवीमन्तरिक्षंतद्यनरामयेदान्तेंमाछे यज्ञ
नोभस्मनाभिसमूहनिस्वगाकृत्याअथोअनयेवाविषगभौनयोः मानो
वैमनंदधानियर्दवघेदीन्नतेदेचयेयंनावघेतुरोराद्देअस्य नावघे मुखं धो॰
पुरस्तान्नाभ्या अन्यदवघेदुपरिष्टाद्न्यपुरस्तान्नाभ्यै॥३॥प्राणउपरिष्टा ष्टं यि चं
दपानोयावान्नेवपशुस्तस्यावद्यन्तिविष्णावेशितापिविष्टायजतीन्तयद्व नदीति
यत्तस्यान्तिरि न्येनेयःपशोर्भूमायापुष्टिस्तद्विष्णुःशिपिविष्टान्तिरि वा
क्तएवान्तिरिक्तंदधास तिरिक्तस्यशांत्याअ ष्टाप्रकृतिरण्यदास्तै
है

३५॥

क्रियंतै ॥२॥ पूषाक्रियंतं पूर्षोष्टो च ॥ ॥२॥ सूर्यौ देवोदिविषद्भ्यो धाता क्षत्राय वायुः
प्रजाभ्यः ॥ बृहस्पतिस्त्वाप्रजापतये ज्योतिष्मतीं जुहोतु ॥ यस्यास्ते गर्भो योयो हरितो
निर्हिरण्ययी ॥ अंगान्यह्रुतायस्यै तांदेवैः समजीगमं ॥ आवर्त्तनवर्त्तयनिनिव र्तनिव
नर्द तयैंद्रबुद ॥ भूम्याश्चतस्त्रः प्रदिशस्ताभिरावर्त्तया पुनः ॥ वितेभिनद्मिसितकुरीवि
त्रं योनिंविगर्वान्यौ ॥ ॥ वि ॥१॥ मातरं च पुत्रं च विगर्भं च जरायु च ॥ बहिस्ते अस्तु
बालिति ॥ उरुद्रप्सो विश्वरूप इंदुः पवमानो धीर आनंजगर्भं ॥ एकप
तु दीद्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी पंचपदी षट्पदी सप्तपदी अष्टापदी भुवनानुप्रथतां
स्वाहा ॥ महीद्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षतां ॥ पिपृतां नो क्ष
भरीमभिः ॥ ग वीन्यौ विचतुः श्चत्वारि ५रा ञ ॥१०॥ इंद्रं वो मास्येह हविः प्रि

स०१.३

३३॥ यमिंद्राबृहस्पती॥ उक्थंमदश्चशस्यते॥ अयंवांपरिषिच्यतेसोमइंद्राबृहस्पती
चारुर्मदायपीतये॥ अस्मेइंद्राबृहस्पतीरयिंधत्तंशतग्विनं॥ अश्वावंतंस
हस्रिणं॥ बृहस्पतिर्नः परिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः॥ इंद्रःपुर
स्तादुतमध्यतोनःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु॥ वितेविष्वग्वातजूतासो
अग्नेभामासः॥१॥ शुचेचरंति॥ तुविम्रक्षासोदिव्यानवग्वावना
वनंतिधृषतारुजंतः॥ त्वामग्नेमानुषीरीडतेविशोहोत्राविदंविविचिं
रत्नधातमं॥ गुहासंतंसुभगविश्वदर्शतंतुविष्वणसंसुयजंघृत
श्रियं॥ धातादधातुनोरयिमीशानोजगतस्पतिः॥ सनःपूर्णेनवावन
त्॥ धाताप्रजायाउतरायईशेधातेदंविश्वंभुवनंजजान॥ धातापुत्रं ३३॥

यजमानायदाशु॑षे ॥२॥ तस्मा॑उह॒व्यंघृ॒तव॑द्विधेम ॥ धा॒तादद॑तु॒नोर॒यिं
प्रा॒चीं जी॒वातु॒मक्षि॑तांव॒यंदे॒वस्य॑धीमहिसु॒म॒तिꣳस॒त्यरा॑धसः ॥ धा॒
तादद॑तुदा॒शुषे॒वसू॑निप्र॒जाका॑माय मी॒ढुषे॑दुरो॒णे ॥ तस्मै॑दे॒वाअ॒
मृ॒ताःसंव्य॑यंतां॒विश्वे॑दे॒वासो॒अदि॑तिःस॒जोषाः॥ अनु॒नो॒द्यानु॑मति॒र्यज्ञं॑ नु
दे॒वेषु॑मन्यतां ॥ अ॒ग्निश्च॑ह॒व्यवा॑हनो॒भव॑तांदा॒शुषे॒मयः॥ अन्विद॑नुमते
त्वं ॥३॥ मन्या॑सै॒शंच॑नःकृधि ॥ क्रत्वे॒दक्षा॑यनोहिनु॒प्रण॒आयूꣳषितारिषः ॥ वि
अनु॑मन्यतामनु॒मन्य॑माना प्र॒जाव॑न्तꣳर॒यिमक्षी॑यमाणं ॥ तस्यै॑व॒
यꣳहेड॑सि॒मापि॑भूमसानो॑दे॒वीसु॒हवा॒शर्म॑यच्छतु ॥ यस्या॑मि॒दंप्र॒दिशि॑

॥सं॰त॰३

॥२न॥

यद्भिरोचनुतेनतुमीतिंप्रानिभूषं स्यायवः॥ यस्याउपस्थउर्वंतरिक्षम्ऽसानोदेवी
सुहवाशर्मयछतु॥७॥ राकामहऽसुहवाऽसुष्टुतीहुवेश्रृणोतुनःसुभगा
बोधतुत्मना॥ सीव्यत्वपस्सूच्याछिद्यमानयादंदातुवीरंऽशतदायमु
क्थ्यं॥ यास्तेराकेसुमतयःसुपेशसोयाभिर्ददासिदाशुषेवसूनि॥ ताभि
र्नोअद्यसुमनाउपागहिसहस्रपोषंऽसुभगेरराणा॥ सिनीवालि
या सुपाणिः॥ कुहूमहऽसुभगांविद्मनापसमस्मिंन्यज्ञेसुहवांजो
हवीमि॥ सानोददातुश्रवणंपितॄणांतस्यास्तेदेविहविषाविधेम॥
कुहूर्देवानाममृतस्यपत्नीहव्यानोअस्यहविषश्चिकेतु॥ संदाशुषेकिरतु
भूरिवामंरायस्पोषंचिकितुषेदधातु॥५॥ भामो सोदा॰ ताल मंते

३०न॥

यान्नपाः सुवर्गं लोकमेति यद्दि भिक्षामिवचरेदं जुह्वि नासकृन्मदाव्ये जुहुयादेषवा
अग्निर्वैश्वानरो यत्स्वदाव्यासएवैन ँ स्वदयत्यन्नं हांविधान्यां मे काष्ठ काया मपूपं
पत्तुः शरावं पक्षाग्नानरे तेनकक्षमुपेपोषिमादि ॥४॥ दहति पुण्यसमं भवति
यदि न दहति पापसममेतेन ह स्मवा ऋषयः पुराविज्ञानेन दीर्घसत्रमुपयंति प
नेगच्छते यो वा उपद्रष्टारमुपश्रोतारमनुख्यातारं विद्वान्यजते समसुष्मिँल्लोक इष्टापू
र्ते अग्निर्वा उपद्रष्टा वायुरुपश्रोतादित्योनुख्याता तान्य एवं विद्वान्यजते समसुष्मिं प
ल्लोक इष्टापूर्तेन गच्छते यं मो न भसा पुरः ॥५॥ इत्याहाग्निर्वै नभसा पुरोग्नि
मेव तद्दाहे तन्मे गोपायेति सत्वं नो नभसस्पत इत्याह वायुर्वै नभसस्पतिर्वा
दहत युमेव तद्दाहे तन्मे गोपायेति देव सँस्फा नेत्याहासौ वा आदित्यो देवसँस्फा
न आदित्यमेव तद्दाहे तन्मे गोपायेति ॥६॥ कुसीदं त्वं न ए नमो षधादिपुर

३२॥ आदित्समेव तद्दोहेन न्मे गोपायेति॥१५॥ एतं युवानं परिवो ददामि तेन क्रीडन्तीश्चरत
प्रियेण॥ मा नः शाप्त जनुषा सुभागा रायस्पोषेण समिषा मदेम॥ नमो महिम्न
उत चक्षुषे ते मरुतां पितस्तदहं गृणामि॥ अनु मन्यस्व सुयजा यजाम जुष्टं
देवानामिदमस्तु हव्यं॥ देवा नामेष उपनाह आसीदपां गर्भ ओषधीषु न्य
क्तः॥ सोमस्य द्रप्समवृणीत पूषा बृहन्नद्रिरभवत्तदेषां॥ पिता वत्सानां पति
रघ्न्यानाम थो पिता महतां गर्गराणां॥ वत्सो जरायु प्रतिधुक्पीयूष आ
मिक्षा मस्तु घृतमस्य रेतः॥ त्वां गावोऽवृणत राज्याय त्वां हवन्त मरुतः स्वर्काः
वर्ष्मन्क्षत्रस्य ककुभि शिश्रियाणास्ततो न उग्रो वि भजा वसूनि॥ व्यृद्धेन वा
एष पशुना यजते यस्यैतानि न क्रियन्त एष ह वै समृद्धेन यजते यस्यैतानि

तस्मा ... दितः परांचइमे लोकायदु
र्ध्वे रेघहः स्वमुतो वंचो ग्र संते तस्मादमुतो वंचइमे लोकास्तस्मा
दयातया म्रो लोकान्मनुष्या उपजीवंति ब्रह्मवादिनो वदंति
कस्मात्सत्याद्दृश्य ओषधयः संभवंत्योषधयः ।।२।। मनुष्याणामं
नं प्रजा । पतिं प्रजा अनुप्रजायंत इति पवानन्विति ब्रूयाद्यद्गृ
सख्या स्योषधीभ्यो गृह्णामीति ... तस्माद्दृश्य ओषधयः संभवंति
यद्गृह्णा स्योषधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो गृह्णामीति तस्मादोषधयो म
नुष्याणामन्नं यद्गृह्णाति प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये गृह्णामीति तस्मा
त्प्रजापतिं प्रजा अनुप्रजायंते ।।३।। अभिजित्स्या ओषधयो प्याचं

सं॰ ८३

३॰॥ सारिꣳशाश्च ॥६॥ प्रजापतिर्देवासुरानसृजत तदनु यज्ञोऽसृज्यत यज्ञं
छन्दाꣳसि ते विष्वञ्चो व्युत्क्रामꣳसोऽसुराननु यज्ञोऽपाक्रामद्यज्ञं छन्दाꣳ
सि ते देवा अमन्यन्तामी वा इदमभूवन्यद्वयꣳ स्म इति ते प्रजापति
मुपाधावन्त्सोऽब्रवीत्प्रजापतिश्छन्दसां वीर्य मादाय तद्वः प्रदास्या
मीति स छन्दसां वीर्यमादाय तद्देवेभ्यः प्रायच्छत्तदनु छन्दाꣳस्यपाक्रा
मञ्छन्दाꣳसि यज्ञस्ततो देवा अभवन्पराऽसुरा य एवं छ
न्दसां वीर्यं वेदाश्रावयास्तु श्रौषड्यज ये यजामहे वषट्कारो भवत्यात्म
व ना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मै कमध्वर्युराश्रा
वयतीति छन्दसां वीर्यायेति ब्रूयादेतद्वै ॥२॥ छन्दसां वीर्यमाश्रावया ३॰॥

स्तुः श्रौषड्यजयेयजामहेवषट्कारो । यएवंवेदसवीर्येरेवछंदोभिरर्चतियत्किं
तद्यदयतौ नुपावपद मेध्यं २ चार्चतियदिंद्रोवृत्रमहंन्नमेध्यंतदयत्स्मादिंद्रो । यत्तआसङ्स्ततो
रिसौहुरिंद्रस्यवाएषायज्ञियातनूर्यद्यत्सामेवतद्यजंतियएवंवेदा
पैनंयज्ञोनमतिः ॥३॥ सछंदसांवीर्यंवाएवतदप्रोत्त ॥७॥ आयुर्दाअग्ने
हविषोजुषाणोघृतप्रतीकोघृतयोनिरेधि ॥ घृतंपीत्वामधुचारुग
व्यंपितेवपुत्रमभिरक्षतादिमं ॥ अवक्ष्यतेवाएतद्यजमानोग्निभ्यांय
देनयोःश्रृतं । कृत्साथान्यत्रावभृथमवैत्यायुर्दाअग्नेहविषोजुषाणइ
त्यवभृथमनेष्यंजुहुयादाहुत्यैवैनौशमयतिः नार्तिमार्छतियजमानो
मत्कुसीदं ॥१॥ अप्रतीत्तंमायियेनयमस्यबलिनाचरामि ॥ इहैवसंनि

३१॥ नै

रवदये तदेत त्तदँअन्रणो भवामि॥विश्वेकोपविश्वदावस्य त्वसंजुहोम्युग्धा
देकोहृ नादि कंःसमसनादि न॥तिनेः कृणंवत्तु भेषज ५ सदःसहो वरेण्यं॥अ
यंनो नभसापुरः सधुस्पानो अभिर क्षतु॥गृहाणामसमर्त्यै बहवो नो ग्र
हाअसंन॥सत्वंनः॥२॥नभसस्पतऽर्जें नो धेहि भद्रया॥पुनर्नोनष्टमा

मा

कृधि पुनर्नोरयिंकृधि देवस ५ स्फानसस्त्वपोषस्पेशिषेस नोरास्वाज्या
नि५ रायस्पोष ५ सु वीर्य ५ संवत्सरीणा ५ स्वास्तिं॥अग्निर्वाव यम
इयंयमीकुसीदं वाएत धमस्य यजमानआ दत्ते यैष धीर्वैधित्त्वणा यदनुति
पोष्यग्रयाया द्वीबवधमेनं॥३॥अमुष्मिं लोके नैतीयेरुय कुसीदुमप्रती
तंम पा
सुपोषतीहैव संन्यमंकु सीदंनिवदा

६ विभूमनद्दसाहांतरिक्षं वा ऋतस्य विभूमां त रिक्षमेवाभिजयस्तस्य ता

जमानो वरूं धे वायुरसि प्राणः ॥२॥ नामे स्याह प्राणापानावे वा वरूं धे चक्षुरसि
श्रोत्रं नामे स्याह श्रुते वा वरूं धे रूपमसि व णो नामे स्याह ग्नामे वाव
रूं धं ऋ त मसि सत्यं नामे साह क्षत्रमे वा वरूं धे भू तमासि भव्यं नामे स्या
ह पशवो वा अपामोषधीनां गर्भः प्र भूनेव ॥३॥ भवरूं ध एनावुदै
पुरुषं परित्तः स्तदे वा वरूं ध ऋ तस्य ता यो मनद्दस्याह यं वा ऋ तस्य
व्यो मेमामे वाभिजयस्तस्य तां विधर्मेण इत्याह द्यौ वा ऋ तस्य विध
र्म दिवमेवाभिजयस्तस्या ॥ नासस्साये स्याह दिशो वा ऋ तस्य
तस्यै दिशां एवाभिजयस्तस्य ता ज्योतिषद्द्याह सुवर्गो वै लोक ऋ त
स्य ज्योतिः सुवर्गमेव लोक म भिजयस्तत्तावं तो वै

स·त्रु३

२१ देवलोकास्तानेवाभिजयति दशासंपद्यंते दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराज्येवां
नाद्ये प्रतितिष्ठति॥५॥ यो मनःऋतस्य प्राणः पृश्नेव विधर्मा दिवमेवाभि
जयस्यृतस्य षड्ढा रि५शाञः॥५॥ दिनानैयध्रुतेननावारूंधत तस्मैरैर वारूंध
त तस्मात्ररोणां परलं यस्मै गृह्यंते यदेवध्रुत्तेन नावरूंधेत स्पावेरूध्वेयं प्रथमं
गृ प्रात्तीममेव तेन लोकमभिजयति यद्वितीयमंतरिक्षं तेनयत्तृती
यममुमेव तेन लोकमभिजयति यद्देते गृह्यंत एषां लोकानामभिजि
त्यै॥ १॥ उत्तरेष्वहःसु प्रतो वा चोग्र गृह्यंते भिजित्यै वेमाल्लोकात्प्रत्यवरोहं
तियत्पूर्वेष्वहःसु स्वि   तः परा चोग्रगृह्यंते

मुनार्मंल्लोकं २९

गुहेन
हापामेव नामधेयेनैदिवोवक्षिमवरूधेक्षुकं तैकृणाग ण्ग्रामीसोहेत ह्यअन्हौ
रूपंय द्दाविः सूर्यस्यरश्मयोवक्ष्मोइंरा तेनं ...... एवंरूपेणसूर्यस्यरश्मिभि
र्दिवोच र्षिं प्यावपस्यासिंनेगाः।।१।।अचुप्यवरित्साह यथायगुरवैत्त
केकुह ४रूपंवेषुभस्यरोचनेवुह दि स्योहेत ह्यअस्यककुह ४रूपं
पहृष्टीरूपेणेवच क्षिमवरूधेयत्ते सोमादभ्यंनामज्ञागचीसोहेषह
वेहविषाहविर्यजति योदाभ्यंगहीतासोमायजुहो तिपरावा एतस्या
युःप्राणएति ।।२।।योंसंग पा त्यानेःप्रापाएेतुपरावत ....
.... रसाहायुरेवप्राणामासंधत्ते मत्तमसि प्राणायत्वेतिहि
रंण्यमभि व्यनिस्रम त्तं वे हिण्य मायुःप्राणौ मत्तेनैवायुरात्मंधत्तेआ

वि   सेपा

२८ …त मानं भवन्ति राजायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रतिष्ठन्त्य ति

प्रपस्थ शान्ति भेषजं वा आपो भेषजमेव कुरुते ॥३॥ उग्रायुरसापस्त्राणि चक्षु

वि मुरसि प्राणो नाम सवितुराधिपत्ये न मे दा चक्षुरसि श्रोत्रं नाम धातुराधिपत्य धा

आयुर्मे दा रूपमसि वर्णो नाम बृहस्पतेराधिपत्ये प्रजां मे दा ऋतमसि

सत्यं नामेन्द्रस्याधिपत्ये क्षत्रं मे दा भूतमसि भव्यं नाम पितॄणामाधि

पत्ये पामोषधीनां गर्भं धा ऋतस्य त्वा व्योमन ऋतस्य ॥१॥ वाचि भूमन्नृ म

विधर्मणि तस्य लोकसत्ताम् ऋतस्य त्वा ज्योतिष प्रजापतिर्विराजमपश्यन्त याभूतं च भ

भूतस्य ता व्यं चासृजन्तं मृषिभ्यस्तिरो दधात्तां जमदग्निस्तपसापश्यन्तया वै स पृश्नी

कामानसृजन्त पृश्नीनां पृश्नि सं पद्यते योगं प्रसन्तेत पृश्नीनेव तैः कामान्

२८

मिमधुंवदिष्यामिमधुमतींदेवेभ्योवाचमुद्यासꣳशुश्रूषेण्यांमनुष्येभ्यस्तंमादेवा
अवंतुशोभायैपितरोनुमदंतु॥२॥राꣳक्षिषद्विश्वेदेवाअष्टाविꣳशतिश्च॥२॥
वसवस्त्वाप्रवृहंतुगायत्रेणछंदसाग्नेःप्रियंपाथउपेहि रुद्रास्त्वाप्रवृहंतु
त्रैष्टुभेनछंदसेंद्रस्यप्रियंपाथउपेह्यादित्यास्त्वाप्रवृहंतुजागतेनछंदसाविश्वेदेवा
नांप्रियंपाथउपेहिमांदोस्मुनेशुक्रंमाधुनोमि. शुक्र
भुंदनासुकोतेनासुन्तेनासुरेरीक्षुमेषीषुचारीषुविश्वभृ
त्सुमाध्वीषुककुहसुराकरीषु॥१॥शुक्रास्तेशुक्रशुक्रंमाधूनोमि.
शुक्रंतेशुक्रेणागृह्णाम्यन्होरूपेणसूर्यस्यरश्मिभिः॥आस्मिन्नुग्राअं
शुष्वदिवोधाराअसश्चतककुहꣳरूपंवृषभस्यरोचतेबृहत्सोमःसोमस्य

शु

२८ पुरोगाःक्रः शुक्रस्य पुरोगायत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वा
हा॥ शिक्षं देव सोम गायत्रेण छंदसाग्नेः॥२॥ प्रियं पाथो अपीहि वशी त्वं देव सो
मेन्द्रे त्रैष्टुभेन छंदसे इंद्रस्य प्रियं पाथो अपीह्यस्मत्सखा त्वं देव सोम जागतेन छं
दसा विश्वेषां देवानां प्रियं पाथो अपीह्यानः प्राण एतु परावत आंतरि
क्षाद्दिवस्परि॥ आयुः पृथिव्या अध्यमृतमसि प्राणाय त्वा॥ इंद्राग्नी मे
वर्चः कृणुतां वर्चः सोमो बृहस्पतिः॥ वर्चो मे विश्वे देवा वर्चो मे धत्त मश्वि
ना॥ दधन्वे वा यदीमनु वोचद्ब्रह्माणि वेरु तत्॥ परि विश्वानि काव्या ने नि
मिश्चक्रमिवाभवत्॥३॥ राकरी ष्णुने बृहस्पतिः पंच विंशतिश्च॥३॥
एतत्त्वा अपो नामधेयं गृह्णं यदाधावा मांदासु ते शुक्र शुक्रमाधूनोमि सो २८

10 श्रीमहागुरुभ्योनमः हरिः ॐ म॥ अग्नेत्तेजस्विन्तेजः स्वी त्वंदेवेषुभूयास्तेजस्वंतंमा
माउष्मंतं वर्चस्वंतं मनुष्येषु कुरुदी क्षायैचत्वातपसश्चतेजसेजुहो
मित्तेजो विदसि तेजो मामाहासी न्माहं तेजोहा तिषं मामां तेजोहासी दिद्रोंजामि
नोजस्वीत्वंदेवेषु भूयाओजस्वंतं मामामासुष्मं तं वर्चस्वंतं मनुष्येषुकुरु ब्रह्मणश्चत्वा ण
क्षत्रस्यच॥१॥ओजसेजुहोम्योजोविदस्योजो मामामाहासी न्माहमोजोहामि
षं मामामो जोहासीत्सूर्यभ्राजस्विन्भ्राजस्वीत्वंदेवेषुभूयाभ्राजस्वंतं मामा
युष्मंतं वर्चस्वंतं मनुष्येषुकुरु
वायोश्चत्वा
पंच भ्राजसेजुहोमि सुचविदसि सुवर्मा मा हासी न्माहं सुवर्होसि

स॰ त्त३

२६ षंमामा ऽसुर्वहींसी न्मयिमे धांमयिप्रजांमय्यग्निः स्तेजो दधातुमयिमे धांमयि
प्रजांमयींद्र इंद्रियंदधातुमयिमे धांमयिप्रजांमयिसूर्यो भ्राजोदधातु ॥२
क्षत्रस्यचमयित्रयोविंशतिश्च ॥१॥ वायुर्हिंकर्त्ताग्निः प्रस्तोताप्रजापतिःसा
मबृहस्पतिरुद्गाता विश्वेदेवाउपगातारो मरुतःप्रतिहर्त्तारिंद्रो निधनं
तेदेवाः प्राणभृतःप्राणंमयिदधत्वेतद्वै सर्वमध्वर्युरुपाकुर्वन्नुद्गातृभ्यउपा
करोतितेदेवाः प्राणभृतःप्राणंमयिदधत्विति सोहैतदेव सर्वमालंधत्त
इडोदेवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषद्विश्वेदेवाः ॥१॥
सूक्तवाचः पृथिविमातर्मामाहिंसीर्मधुमनिष्येमधुजनिष्येमधुवक्ष्या २६

तीयसवनं तृतीयसवन एव प्रति गरे छंदः ४ सिसंपाद्य सपौ पराचो वै जगतीपु
रा वैः तृतीयसवनं प्रस्थने वर्तत्तीयसवन आलंभयन्ति यदेहोता ध्वर्युर्मे भ्याव्हय त्त
आव्यमस्मिं दधाति तथं न ।।४।। अपहनी तपुरास्य संवत्सराद्वह आवदीरं को ४सा
मादयिवेति प्रसाव्हयते तेनैव तदपहते यथा वा आपतां प्रतीक्षते एवमध्वर्युः प्रति
गरं प्रतीक्षते यदभिप्रतिगृणीयाद्यथायतया समृच्छते ताह्रगेव तत्यदर्ध चौ छु
प्येत यथा धाव याहीयते ताह्रगेव तत्सबाहु गवांकर लिजामुङीथा उप्री पुनोटो तत्थ
णां ।।५।। ऋचः प्रणवउक्थशा ४ सिनीं प्रति गरो ध्वर्यूणां य एवं विद्वान्प्रति
गृणा सेनाद एव भवत्यास्य प्रजायां वाजी जाय तद्वयं वै होता सा वध्वर्युर्यदासीनः
शं ४ सत्यस्माएव तद्धोता नैसा स्तद्वही यमधो इमामेव तेन यजमानोदु

स॰ त८२

२३ हियन्तिष्ठन्प्रतिगृणात्यमुष्यएतदध्वर्युर्नैति ॥ तिष्ठन्तोवृषसाचयौअमूमेवतेनयजमानोदु
हियदासीनः शꣳसति तस्मादितः प्रदानं देवाउपजीवंति यत्तिष्ठन्प्रतिगृणाति तस्मा
दमुतः प्रदानं मनुष्याउपजीवंति यस्मादासीनः शꣳसति प्रसङ्·तिष्ठन्प्रतिगृणाति तस्मा
त्प्राचीनꣳरेतोधीयते प्रतीचीः प्रजा जायंते यद्वैहोताध्वर्युमभ्याह्वयते वज्रमेनमभिप्रव
वज्रमे र्तयति पराङावर्तते वज्रमेव तन्निकरोति ॥८॥ सवनेसवने वज्रमंतर्धत्ते त्रीण्येतान्यक्षराणि द्वये
माध्यंदिनꣳ सवनेनोद्गातॄणामध्वर्युर्नैति वर्तयस्यष्टौ च ॥९॥ उपयामगृहीतोऽसि
वाक्षसदसि वाक्पाभ्यां त्वा क्रतुपाभ्यामस्य यज्ञस्य ध्रुव स्याध्यक्षाभ्यां गृह्णा
त म्युपयामगृहीतोऽस्यृ तसदसि चक्षुष्पाभ्यां त्वा क्रतुपाभ्यामस्य यज्ञस्य ध्रुवस्या
ध्यक्षाभ्यां गृह्णाम्युपयामगृहीतोऽसि श्रु तसदसि श्रोत्रपाभ्यां त्वा क्रतुपाभ्यामस्य २३

यृतस्य ध्रुवस्याध्यक्षाभ्यां गृ पामि देवेभ्यस्त्वा विश्वदेवेभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो विष्ण
उरुक्रमैष ते सोमस्तं रक्षस्व ॥१॥ नेत्तदुश्च क्षामय त्वं मयि वसुः पुरोवसु र्वाक्पा वाचं वसे
मे पाहि मयि विंदद्वसुश्चक्षुष्पाश्चक्षुर्मे पाहि मयि वसुः संयद्वसुः श्रोत्रपाः श्रोत्रं मे पाहि भू
रसि श्रेष्ठो रस्मी नां प्राणपाः प्राणं मे पाहि धूरसि श्रेष्ठो रश्मीनाम पानपा अपानं मे पा हि
योन इंद्रवायु मित्रावरुणव भिदासति भ्रातृव्य उत्पिपीते शुंस्पती इदमहं तमधरं पा णावशि
दयामि यथेंद्राहमुत्तमश्चेतयानि ॥२॥ रक्षस्व भ्रातृव्य स्त्वयोद राचा ॥१०॥ प्रसो ना भ
अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तरति वाजकर्मभिः ॥ यस्य त्वं सख्यमाविथ ॥ प्र हो
त्रे पूर्व्यं वचो ग्नये भरता बृहत् ॥ विपां ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे ॥ अग्ने त्री ते वा

१ त्रिनात्रीपुरुषों स्वाऋतजातपूर्वीः ॥ त्रिस्रउनेतनुवोदेववातास्ताभिर्नःपाहिगिरोअप्रयुछन् ॥
२४ संवांकर्मणासमिषा ॥ १ ॥ हिनोमींद्राविष्णू अपसस्पारेअस्य जुषेथांयज्ञंद्रविणंच धत्तमरिष्टैर्नःपु
थिभिःपारयंता ॥ ३ भाजिग्यथुर्नपराजयेथेनपराजिग्येकतरश्चनैनोः ॥ इंद्रश्चविष्णोयदपस्पृ
धेथांत्रेधासहस्रंविनदैरयेथां ॥ त्रीण्यायूंषिनववजातवेदस्तिस्रआजा नेरुषसस्तेअग्ने ॥ ॥
नाभिर्देवानामवोयसिविद्वानथार ॥ भवयजमानयुरांयोः ॥ अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्याक्षेतिवि
दथाकविः ॥ सत्री २रेकादशाँ२हइह ॥ यक्षच्चपिप्रयन्नो वप्रोदूतःपरिष्कृतः ॥ नभंतामन्यकेसमे ॥ यज्ञ
इंद्राविष्णूदं२हिताःशंबरस्यन वपुरोनवतिंचश्नथिष्टं ॥ शतंवाचिनःसहस्रंचसाकं२हथोअ
प्रत्यसुरस्यवीरान् ॥ ३ नमानामहिषमन्यमानोदमीताजहतिपुत्रदेवाः ॥ अथाब्रवीद्वृत्रमिं
द्रोहनिष्यंसखेविष्णोवितरंविक्रमस्व ॥ दृषाथत्वाचयोदशा च ॥ योवैपवमानानांत्रीणिप
२४

पृथिव्यांवैश्वानरः अग्नौवाइत्यरिषाः ॥ ८ ॥ यद्वैहोताध्वर्युमभ्याह्वयतेवज्रमेनमभिप्रवर्तयत्युक्थशाइत्याहप्रातःसवनंप्रतिगीर्यत्रीण्येतान्यक्षराणित्रिपदागायत्रीगायत्रंप्रातःसवनं गायत्र्यैवप्रातःसवनेव ज्रमंतर्धत्तउक्थंवाची सोहमाध्यंदिनंसवनंप्रतिगीर्यचत्वार्येतान्यक्षराणिचतुष्पदात्रिष्टुप्त्रैष्टुभंमाध्यंदिनंसवनेत्रिष्टुभैवमाध्यंदिने सवनेवज्रमंतर्धत्ते ॥ १ ॥ उक्थंवाचीन्द्रायेत्याहतृतीयसवनंप्रतिगीर्यसप्तैतान्यक्षराणिसप्तपदाशाक्वरीशाक्वरोवज्रोवज्रेणैवतृतीयसवनेवज्रमंतर्धत्तेब्रह्मवादिनोवदंतिस होताध्वर्युःस्यादाशोयथासवनंप्रति गरेछंदांसिसंपादयेत्तेजःप्रातःसवनआत्मन्दधीतेंद्रियं

२२ ... माध्यंदिने सवने पञ्चदश्स्तृतीयसवनइत्युकथ्यंगाइत्याह प्रातसनं प्रति गीर्येत्री
ण्युत्ता न्यक्षराणि ॥२॥ त्रिपदा गायत्री गायत्रं प्रातःसवनं प्रातःसवन एव प्रतिग
रेच्छंदा ऽऽसि संपादयस्सथो तेजो वै गायत्री तेजः प्रातःसवनं तेज एव प्रातःसवन
आल .... धेत्तउक्थं वाचीत्याह माध्यंदिनऽऽसवनं प्रतिगीर्यं चत्वार्येतान्य
क्षराणि चतुष्पदा त्रिष्टुप् त्रैष्टुभं माध्यंदिनऽऽसवनं माध्यंदिनएव सवने प्रतिग
रेच्छंदाऽऽसि संपादयस्सथो इंद्रि यं वै त्रिष्टुगिंद्रियं माध्यंदिनऽऽसवनं ॥३॥
इंद्रियमेव माध्यंदिने सवनआसंधत्तउक्थं वाचीद्रायेत्याह तृतीयसवनं
प्रतिगीर्यस्ते तान्यक्षराणि सप्तपदा शाक्वरी शाक्वराः पशवो जागतं तृ २२

क ।।न।।शोचेवेष्टं हियज्वा।।ऋतायजासिमहिनावियद्भूर्ह
व्यावहयविष्टयातेअद्य ।।अग्निनारयिमश्नवत्पोषमेवदिवेदि
वे।।यशसंवीरवत्तमं।।गयस्फानोअमीवहावसुवित्पुष्टिव
र्धनः।।सुमित्रःसोमनोभव।।इहमेधासआगतमरुतोमा
पभूतन।।प्रमुंचंतोनोअंहसः।।पूर्वीभिर्हिददाशिमश
रद्भिर्मरुतोवयं।।महोभिः।।५।।चर्षणीनां।।प्रबुध्नियाई
रतेवोमहांसि प्रणामानिज्यवस्तिरध्वं।।सहस्रियंद
म्यंभागमेतंग्रहमेधीयंमरुतोजुषध्वं।।उपप्रयंतियुव
तिःसुदक्षंदोषावस्तोर्हविष्मतीघृताची।।उपस्वैनमरमतिर्वसू

॥४०॥ युः॥ इमोअग्नेवीततमानिहव्याजस्रोवक्षिदेवतातिमछ॥ प्रतिनयीं सुरभीणिवियंतु॥ क्रीडंवः शर्धोमारुतमनर्वाणंरथेशुभं॥ ६॥
कण्वाअभिप्रगायत॥ अत्यासोनयेमरुतःस्वंचोयक्षदृशोनशुभयंतमर्याः॥ तेहर्म्येष्ठाःशिशवोनशुभ्रा वत्सासोनप्रक्रीडिनःपयोधाः॥ प्रैषामज्मेषुविथुरेवरेजतेभूमिर्यामेषुयद्धयुंजतेशुभे॥
तेक्रीडयोधुनयोभ्राजदृष्टयःस्वयंमहित्वंपनयंतधूतयः॥ उपह्वरेषुयदचिध्वंययिंवयइवमरुतःकेनचि॥ ७॥ त्पथा॥ श्चोतंतिकोशाउपवोरथेष्वाघृतमुक्षतामधुवर्णमर्चते॥ अग्निमग्निं ॥४०
हवीमभिःसदाहवंतविश्पतिं॥ हव्यवाहंपुरुप्रियं॥ ंहिशकें
त

तईउते स्रुचा दिवंघृतश्चुता ॥ अग्निंहव्याय ओढवे ॥ इंद्राग्नी रोच
नादिवस्प थइत्रमिंद्रं वो विश्वतस्परीं इं विश्वकर्मन्हविषावाव न
धानो विश्वकर्मन्हविषावर्धनेन ॥ ॥ सूर्यस्यमनुषोमरुतःपाव
कमहो रथेभ्युभं केनषट्चत्वारिंशत् ॥ ४६ ॥ अपांत्वेमंनयं
पुरःप्राचीध्रुवक्षिति स्वयविरिंद्राग्नी मा छंदआभुरस्त्ववद्ये भागो
स्य कयेयमेव साया ग्नेजातानग्निवृत्रापित्रयोदश ॥ १३ ॥ अपांत्वे
द्राग्नी इयमेवदेवताताःषट्त्रिंशत् ॥ ३६ ॥ हरिः ॐ म् ॥ श्रीकृष्णा
र्पणमस्तु ॥ श्रीगुरुभ्योनमः हरिः ॐ म् ॥ ७ ॥ रश्मिरसिक्षयायत्वा
क्षयंजिन्वप्रेतिरसिधर्मायत्वा धर्मंजिन्वान्वितिरसिदिवेत्वा दिवं

॥भू॥ जिंन्वसंधिरस्यंतरिक्षायत्वांतरिक्षंजिन्वप्रतिधिरसिपृथिव्यैत्वापृ
थिवींजिन्वविष्ठंभोसिवृष्टैत्वावर्षंजिन्वप्रवास्यंन्हेत्वाहर्जिन्वा
नुवासिरात्रियेत्वारात्रिंजिन्वोशिगसि॥१॥वसुभ्यस्त्वावसूंजि
न्वप्रकेतोसिरुद्रेभ्यस्त्वारुद्रांजिन्वसुदीतिरस्यादित्येभ्यस्त्वादि
त्यांजिन्वोजोसिपितृभ्यस्त्वापितृंजिन्वतंतुरसिप्रजाभ्यस्त्वाप्र
जाजिन्वपृतनाषाडसिपशुभ्यस्त्वापशूंजिन्वरेवदस्योषधीभ्यः
स्त्वोषधीर्जिन्वाभिजिदसियुक्तग्रावेंद्रायत्वेंद्रंजिंन्वाधिपतिर
सीप्राणाय॥२॥त्वाप्राणंजिन्वयंतास्यपानायत्वापानंजि ॥भू॥
न्वसंसर्पोसिचक्षुषेत्वाचक्षुर्जिन्ववयोधाअसिःश्रोत्रायत्वा

त्रिवृदसि

श्रोत्रं जिन्व निवृदसि प्रवृदसि संवृदसि संरोहोसि नीरोहोसि
प्ररोहोस्यनुरोहोसि वसुकोसि वेषः श्रिरसि वस्यष्टिरसि ॥ ३॥
उसिगसि प्राणायत्त्रिचत्वारिंशश्च ॥ १॥ राज्ञसि प्राची दिग्वस
वस्ते देवा अधिपतयोग्निर्हेतीनां प्रतिधर्ता त्रिवृ[illegible]सः पृथिव्यां
श्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथयस्तभ्नातु रथंतरं साम प्रति
ष्ठित्यै विराडसि दक्षिणा दिग्रुद्रास्ते देवा अधिपतय इंद्रो हेतीनां
प्रतिधर्ता पंचदशस्तोमः पृथिव्यां श्रयतु प्रउगमुक्थम
व्यथयस्तभ्नातु बृहत्साम प्रतिष्ठित्यै सम्राडसि प्रतीची दिक् ॥
॥ १॥ आदित्यास्ते देवा अधिपतयः सोमो हेतीनां प्रतिधर्ता स

क्थ

॥म॥ त्तदशस्त्वास्तोमःपृथिव्यागुंश्रयतुमरुत्वतीयमु[illegible]मव्यथ
यःस्तभ्नातुवैरूपंसामप्रतिष्ठित्यैस्वराडस्युदीचीदिग्विश्वे
देवाअधिपतयोवरुणोहेतीनांप्रतिधर्तैकविंशस्त्वास्तोमः
पृथिव्यांश्रयतुनिष्केवल्यमुख्यमव्यथयहस्तभ्नातुवैराजं
सामप्रतिष्ठित्याअधिपत्न्यसिबृहतीदिङ्मरुतस्तेदेवाअ
धिपतयः॥२॥बृहस्पर्हेतीनांप्रतिधर्तात्रिणवत्रयस्त्रिंशौ
त्वास्तोमौपृथिव्यांश्रयेतांवैश्वदेवाग्निमारुतेउख्थेव्यथ
यंतीस्तभ्नीतांशाक्कररैवतेसामनीप्रतिष्ठित्याअंतरिक्षा ॥म॥
यऋषयस्त्वाप्रथमजादेवेषुदिवोमात्रयावरिणाप्रथंतु

विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे सुव
र्गे लोके यजमानं च सादयंतु ॥३॥ प्रतीची दिङ्मरुतस्ते देवा अ
धिपतयश्चत्वारिंशद्वा ॥२॥ अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य
रथगृत्सश्च रथौजाश्च सेनानिग्रामण्यौ पुंजिकस्थला च क्रत
स्थला चाप्सरसौ यातुधाना हेती रक्षांसि प्रहेतिरयं दक्षिणा
विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानिग्रामण्यौ मेनका
च सहजन्या चाप्सरसौ दंक्ष्णवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहे
तिरयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य रथप्रोतश्चासमरथश्च सेनानिग्रा
मण्यौ प्रम्लोचंती च ॥१॥ अनुम्लोचंती चाप्सरसौ सर्पा हेतिर्व्या

घ्राःप्रहेतिरयमुत्तरात्संयद्वसुस्तस्यसेनाजिच्चसुषेणश्चसेनानिग्रा
।।ष्व।। मण्यौ।विश्वाचीचघृताचीचाप्सरसावापोहेतिर्वातःप्रहेतिरयमुप
र्यर्वाग्वसुःस्तस्यतार्क्ष्यश्चारिष्टनेमिश्चसेनानिग्रामण्यावुर्वशी
चपूर्वचित्तिश्चाप्सरसौविद्युद्धेतिरवस्फूर्जन्प्रहेतिस्तेभ्योनमस्ते
नोमृडयंतुतेयं।।२।।द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधाम्यायोस्त्वा
सदनेसादयाम्यवतश्छायायांनमःसमुद्रायनमःसमुद्रस्यच
क्षसेपरमेष्ठीत्वासादयतुदिवःपृष्ठेव्यचस्वतींप्रथस्वतीं।विभूम
तींप्रभूमतींपरिभूमतीं।दिवंयछदिवंदृंहदिवंमाहिंसीः।वि
श्वस्मैप्राणायापानायव्यानायोदानायप्रतिष्ठायैसूर्यस्त्वाभि ।।ष्वा।।

चरित्राय

४ पातुमह्यास्वस्त्याछर्दिषाशंतमेननयादेवतयांगिरस्वध्रुवासीद॥
श्रौदश्वोनयवसेअविष्यंन्यदामहःसंवरणाह्वियस्छाता॥आदस्य
वातोअनुवातिशोचिर्धरस्यतेव्रजनंकृष्णमस्ति॥३॥प्रंम्लोचंती
चयंस्वस्याष्टाविंशतिश्च॥३॥अग्निर्मूर्धादिवःककुत्पतिःपृ
थिव्याअयं॥अपांरेतांसिजिन्वति॥त्वामग्नेपुष्कराद्ध्यथर्वा
निरमंथत॥मूर्ध्नोविश्वस्यवाघतः॥अयमग्निःसहस्रिणोवाज
स्यशतिनस्पतिः॥मूर्धाकवीरयीणां॥भुवोयज्ञस्यरजसश्चने
तायत्रानियुद्भिःसचसेशिवाभिः॥दिविमूर्धानंदधिषेसुवर्षां॥
जिह्वामग्नेचकृषेहव्यवाहं॥अबोध्यग्निःसमिधाजनानां॥१॥प्रति

॥७॥ धेनुमिवायतीमुषासं॥यह्वाइवप्रवयामुज्जिहानाःप्रभानवः
सिस्रतेनाकमछ॥अवोचामकवयेमेध्यायवचोवंदारुवृषभाय
वृष्णे॥गविष्ठिरोनमसास्तोममग्नौदिवीवरुक्ममुरुव्यंचमश्रेत्॥
जनस्यगोपाअजनिष्टजागृविरग्निःसुदक्षःसुविताय नव्यसे॥
घृतप्रतीकोबृहतादिविस्पृशाद्युमद्विभातिभरतेभ्यःशुचिः॥
त्वामग्नेअंगिरसः॥२॥गुहाहितमंन्वविदंछिश्रियाणंवनेव
ने॥सजायसेमथ्यमानःसहोमहत्वामाहुःसहसस्पुत्रमंगिरः॥
यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपुरोहितमग्निंन्नरस्त्रिषधस्थेसमिंधते॥
इंद्रेणदेवैःसरथंसबर्हिषिसीदंन्निहोतायजथायसुक्रतुः॥ ॥४॥

त्वांच्चित्रश्रवस्तमहवंतेविक्षुजंतवः॥शोचिष्केशंपुरुप्रियाग्ने
हव्यायवोढवे॥सखायःसंवःसम्यंचमिषं॥३॥स्तोमंचाग्नये॥वर्षि
ष्ठायक्षितीनामूर्जोनप्त्रेसहस्वते॥संसमिद्युवसेवृषन्नग्नेविश्वां
न्यर्यआ॥इळस्पदेसमिध्यसेसनोवसून्याभर॥एवानोअग्निंन
मसोर्जोनपातमाहुवे॥प्रियंचेतिष्ठमरतिंस्वध्वरंविश्वस्यदू
नै॰ तममर्तं॥सयोजतेअरुषोविश्वभोजसासदुद्रवत्स्वाहुतः॥
सुब्रह्मायज्ञःसुशमी॥ला॥वसूनांदेवंराधोजनानां॥उदस्यशो
चिरस्थादाजुह्वानस्यमीळ्हुषः॥उद्धूमासोअरुषासोदिविस्पृ
शः॥समग्निमिंधतेनरः॥अग्नेवाजस्यगोमतईशानःसहसोयहो॥

॥ ७५ ॥ अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥ स इधानो वसुष्कविरग्निरीडेन्यो गि
रा ॥ रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥ क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुत
तोषसः ॥ स तिग्मजंभ ॥ ५ ॥ रक्षसो दह प्रति ॥ आ ते अग्न इधीमहि
द्युमंतं देवाजरं ॥ यद्ध स्या ते पनीयसी समिद्दीदयति द्यवीषं स्तो
तृभ्य आभर ॥ आ ते अग्न ऋचा हविः शुक्रस्य ज्योतिषस्पते ॥ सु
श्चंद्र दस्म विश्पते हव्यवाट् तुभ्यं हूयत इषं स्तोतृभ्य आभर ॥ उ
भे सुश्चंद्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनी ॥ उतो न उत्पुपूर्याः ॥ ६ ॥
उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतृभ्य आभर ॥ अग्ने तमद्याश्वं न स्तो ॥ ७५ ॥
मैः क्रतुं न भद्रं हृदिस्पृशं ॥ ऋध्यामा त ओहैः ॥ अधा ह्यग्ने

क्रतोधर्मभद्रस्यदक्षस्यसाधोः॥रथीर्ऋतस्यबृहतोबभूथ॥आभिष्टे
अद्यगीर्भिर्गृणंतोग्नेदाशेम॥प्रतेदिवोनस्तनयंतिशुष्माः॥एभिर्नोअ
र्कैर्भवानोअर्वाङ्॥७॥सुवर्णज्योतिः॥अग्नेविश्वेभिःसुमनाअनी
कैः॥अग्निंहोतारंमन्येदास्वंतंवसोःसूनुंसहसोजातवेदसं॥विप्रंन
जातवेदसं॥यऊर्ध्वयास्वध्वरोदेवोदेवाच्याकृपा॥घृतस्यविभ्राष्टिम
नुशुक्रशोचिषः॥आजुह्वानस्यसर्पिषः॥अग्नेत्वंनोअंतमः॥उत
त्राताशिवोभववरूथ्यः॥तंत्वाशोचिष्ठदीदिवः॥सुम्नायनूनमीम
हेसखिभ्यः॥वसुरग्निर्वसुश्रवाः॥अच्छानक्षिद्युमत्तमोरयिंदाः॥८॥
जनानामंगिरसइषंसुशमी॥तिग्मजंभपुपूर्योअर्वाङ्वसुःश्रवा

॥९६॥ पंच॥५॥१७॥ इंद्राग्निभ्यां त्वा सयुजा युजा युनज्म्याघाराभ्यां तेजसा व
र्चसोक्थेभिस्तोमेभिश्छंदोभी रय्यै पोषाय सजातानां मध्यमस्थेयाय
मया त्वा सयुजा युनज्म्यंबा दुला नितत्निरभ्रयंती मेघयंती वर्षयंती
चुपुणीका नामासि प्रजापतिना त्वा विश्वाभिर्धीभिरुपदधामि पृथि
व्युदपुरमन्नेन विष्टा मनुष्यास्ते गोप्तारोग्निर्वियत्तोस्यां तामहं प्रपद्ये
सा॥१॥ मे शर्म च वर्म चास्त्वधिद्यौरंतरिक्षं ब्रह्मणा विष्टा मरुतस्ते गो
प्तारो वायुर्वियत्तोस्यां तामहं प्रपद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु द्यौर
पराजितामृतेन विष्टादित्यास्ते गोप्तारः सूर्यो वियत्तोस्यां तामहं ॥९६॥
प्रपद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु॥२॥ साष्टाचत्वारिंशच्च॥५॥ बृहे

स्यतिस्त्वासादयतु पृथिव्याः पृष्ठे ज्योतिष्मतीं विश्वस्मै प्राणायापा
नाय विश्वं ज्योतिर्यछा अग्निस्ते धिपतिर्विश्वकर्मा त्वा सादयत्वंतरि
क्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीं विश्वस्मै प्राणायापानाय विश्वं ज्योतिर्यछ वायु
स्ते धिपतिः प्रजापतिस्त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे ज्योतिष्मतीं विश्वस्मै प्रा
णायापानाय विश्वं ज्योतिर्यछ परमेष्ठी ते धिपतिः पुरोवातसनिर
स्यभ्रसनिरसि विद्युत्सनिः॥ १॥ असि स्तनइत्नुसनिरसि वृष्टिस
निरस्यग्नेर्यान्यसि देवानामग्ने यान्यसि वायोर्यान्यसि देवानां वायो
यान्यसि अंतरिक्षस्य यान्यसि देवानामंतरिक्ष यान्यस्यंतरिक्षमस्यं
तरिक्षाय त्वा सलिलाय त्वा सर्णीकाय त्वा सतीकाय त्वा केताय त्वा

स्व प्रचेतसेत्वाविवस्वतेत्वादिवस्त्वाज्योतिषआदित्येभ्यस्त्वर्चेत्वारुचेत्वा
॥५६॥ द्युतेत्वाभासेत्वाज्योतिषेत्वायशोदांत्वायशसितेजोदांत्वातेजसिपयो
दांत्वापयसिवर्चोदांत्वावर्चसिद्रविणोदांत्वाद्रविणोसादयामितेनऋ
षिणातेनब्रह्मणातयादेवतयांगिरस्वध्रुवासीद॥२॥ विद्युत्सानिर्वं
तेत्वैकान्नत्रिंशाश्च॥६॥ पुरयस्कृदसिवरिवस्कृदसिप्राच्यसि ऊर्ध्वा
स्यंतरिक्षसदस्यंतरिक्षेसीदाप्सु[illegible]दसिश्येनसदसिगृध्रसदसि
सुपर्णसदसिनाकसदसिपृथिव्यास्त्वाद्रविणेसादयाम्यंतरिक्षाय स्व
त्वाद्रविणेसादयामिदिवस्त्वाद्रविणेसादयामिदिशांत्वाद्रविणेसा ॥५७॥
दयामिद्रविणोदांत्वाद्रविणेसादयामिप्राणंमेपाह्यपानंमेपाहि

व्यानंमे॥२॥पाह्यायुर्मेपौविश्वायुर्मेपाहि सर्वायुर्मेपाह्यग्नेयत्तेपरं
हन्नामतावेहिसंरभावहैपांचजन्येष्वध्यग्नेयावाअयावायेवा
उमाःसद्मःसगरःसुमेकः॥२॥व्यानंमे ह्यात्रिंशच्च॥७॥अग्निनावि
श्वाषाट्सूर्येणस्वराट्क्रत्वाशचीपतिर्ऋषभेणत्वष्टायज्ञेनमघ
वांदक्षिणयासुवर्गोमन्युनावृत्रहाध्र्येन नतनूधान्नेनगयःप्राथि
व्यासनोद्दैग्भिरंन्तादोवषट्कारेणार्धःसाम्नातनूपाविराजाज्योतिष्मां
न्बंह्मणासोमपागोभिर्यज्ञंदाधारक्षत्रेणमनुष्यानश्वेनचरथेनच
वज्र्यृतुभिःप्रभुःसंवत्सरेणपरिभूस्तपसानाधृष्टःसूर्यःसंतनु
भिः॥२॥अग्निनेकान्नपंचाशत्॥८॥ प्रजापतिर्मनसांधोच्छेतो

६
श्री

॥श्री॥

धातादीक्षायाᳬंसविताभृत्यांपूषासोमक्रयण्यांवरुणउपनद्धो
सुरःक्रीयमाणोमित्रःक्रीतःशिपिविष्टआसादितोनरंधिषःप्रो
ह्यमाणोधिपतिरागतःप्रजापतिःप्रणीयमानोग्निराग्नीध्रेबृह
स्पतिराग्नीध्रात्प्रणीयमानइंद्रोहविर्धानेदितिरासादितोवि
ष्णुरुपावह्रियमाणोथर्वोपोत्तीयमानोयमोभिषुतोपूतपाआधूयमा
नोवायुःपूयमानोमित्रःक्षीरश्रीर्मंथीसक्तुश्रीर्वैश्वदेवउन्नी
तोरुद्रआहुतोवायुरावृत्तोनृचक्षाःप्रतिख्यातोभक्षआगतः
पितॄणांनाराशंसोसुरात्तःसिंधुरवभृथमवप्रयंत्समुद्रोवग ॥श्री
तःसलिलःप्रप्लुतःसुवरुरूचंगतः॥रुद्रएकविंशतिश्च॥२॥
॥२॥

कृत्तिकानक्षत्रमग्निर्देवताग्नेरुच्चस्थप्रनिधातुःसोमस्यचैवारुचेव जाप
घुतेवाभासेताज्योतिषेवारोहिणीनक्षत्रंप्रजापतिर्देवतामृगशी
र्षन्नक्षत्रंःसोमोदेवताआर्द्रानक्षत्रंःरुद्रोदेवतापुनर्वसूनक्षत्रमदि
तिर्देवतातिष्योनक्षत्रंबृहस्पतिर्देवताश्लेषानक्षत्रंःसर्पादेवताम
घानक्षत्रंपितरोदेवताफल्गुनीनक्षत्रं॥ १॥अर्यमादेवताफल्गु
नीनक्षत्रंभगोदेवताहस्तोनक्षत्रंःसवितादेवताचित्रानक्षत्रंमि
त्रोदेवतास्वातीनक्षत्रंवायुर्देवताविशाखेनक्षत्रमिंद्राग्नीदेवता
त्रो नूराधानक्षत्रंमित्रोदेवतारोहिणीनक्षत्रमिंद्रोदेवताविच्चतोनक्षत्रं
पितरोदेवतापाढानक्षत्रंविश्वेदेवादेवताश्रोणानक्षत्रंविष्णुर्दे
मापोदेवतापाढानक्षत्रं

॥४१॥ वताः श्रविष्ठानक्षत्रंवसवः॥ २॥ देवताशतभिषंउनक्षत्रमिंद्रो
देवताप्रोष्ठपदानक्षत्रमजएकपादेवताप्रोष्ठपदानक्षत्रमहिर्बु
ध्नियोदेवता २ रेवतीनक्षत्रंपूषादेवताश्वयुजौनक्षत्रंमाश्विनौदे
वतापभरणीर्नक्षत्रंयमोदेवतापूर्णापश्चाद्यत्तेदेवाअदधुः॥ ३॥
फल्गुनीनक्षत्रंवसवस्त्रयास्त्रिंशश्च॥ १०॥ मधुश्चमाधवश्चव
संतिकावृतूशुक्रश्चशुचिश्चग्रैष्मावृतूनभश्चनभस्यश्चवार्षि
कावृतूइषश्चोर्जश्चशारदावृतूसहश्चसहस्यश्चहेमंतिवृतूत
पश्चतपस्यश्चशैशिरावृतूअग्नेरंतश्लेषोसिकल्पेतांद्यावापृ ॥५१॥
थिवीकल्पंतामापओषधीःकल्पंतामग्नयःपृथक्उमम

ज्यैष्ठ्यायसोत्रनाः॥ २॥ येग्नयःसमनसोन्तराद्यावापृथिवीशै
शिरावृतूअभिकल्पमानाइंद्रमिवदेवाअभिसंविशंतु॥ संय
च्चप्रचेताश्चाग्नेःसोमस्यसूर्यस्योग्राचभीमाचपितॄणांय
मस्येंद्रस्यध्रुवाचपृथिवीचदेवस्यसवितुर्मरुतांवरुणस्य
धत्रीचधरित्रीचमित्रावरुणयोर्मित्रस्यधातुःप्राचीचप्र
तीचीचवसूनांरुद्राणां॥ २॥ आदित्यानांतेतेधिपतयः
स्तेभ्योनमस्तेनोमृडयंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितंवोजं
भेदधीमिसहस्रस्यप्रमाअसिसहस्रस्यप्रतिमाअसिस
हस्रस्यविमाअसिसहस्रस्योन्माअसिसहस्रोसिसह

॥५०॥ स्तायत्वेमामेअग्नइष्टकाधेनवः संत्वेकाचशतंचसहस्रंचा
युतंच॥३॥नियुतंचप्रयुतंचार्बुदंचन्यर्बुदंचसमुद्रश्चम
ध्यंचांतश्चपरार्धश्चेमामेअग्नइष्टकाधेनवः संतुषष्टिः स
हस्रमयुतमक्षीयमाणाऋतुस्थास्थऋतावृधोघृतश्चुतोम
धुश्चुतऊर्जस्वतीस्वधाविनीः स्तामेअग्नइष्टकाधेनवः स
तुविराजोनामकामदुघाअमुत्रामुष्मिंलोके॥४॥सवृत
रुद्राणामयुतंचपंचचत्वारिंशच्च॥११॥समिद्दिशा
माशयानः सुवर्विन्मधोरतोमाधवः पात्वस्मान्॥अग्नि ॥५०॥
र्देवोदुष्टरीतुरदाभ्यइदंक्षत्रं रक्षतुपात्वस्मान्॥रथंतर

यच नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च न
म आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च नमः
सिकत्याय च प्रवाह्याय च ॥२॥ शिवतराय च त्रिः शङ्ख ॥८॥ न
म इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय
णाय च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्या
य च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय
च नमो ह्रदय्याय च निवेष्प्याय च नमः पांसव्याय च रजस्या
य च नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च ॥१॥
नम ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमः पर्ण्याय च पर्णशद्याय च नमो

।५७।। पगुरमाणायच्चाभिघ्नतेचनमआस्विदतेचगस्विद्दतेचनमोवः
किरिकेभ्यो देवानाꣳहृदयेभ्योनमोविक्षीणकेभ्योनमोविचि
न्वत्केभ्योनमआनिर्हतेभ्योनमआमीवत्केभ्यः।।२।।उलप्यो
यच्चत्रिꣳशच्च।।१।।द्रापेअंधसस्पतेदरिद्रंनीललोहित।।एषांपु
रुषाणामेषांपशूनांमाभेर्मारोमोएषांकिंचनाममत्।।यातेरु
द्रशिवातनूःशिवाविश्वाहभेषजी।।शिवारुद्रस्यभेषजीतयानो
मृडजीवसे।।इमाꣳरुद्रायतवसेकपर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेम
ति।।यथानःशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वंपुष्टंग्रामेअस्मिन्।।१।। ।।५७।
अनातुरं।।मृडानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेम

ते॥यच्छंचयोश्चमनुरायजेपितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतौ॥
मानोमहांतमुतमानोअर्भकंमानउक्षंतमुतमानउक्षितं॥मानो
वधीःपितरंमोतमातरंप्रियामानस्तनुवोरुद्ररीरिषः॥मानस्तो ॥१॥
केतनयेमानआयुषिमानोगोषुमानोअश्वेषुरीरिषः॥वीरा
न्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतोनमसाविधेमते॥आरात्ते
गोघ्नउतपूरुषघ्नेक्षयद्वीरायसुम्नमस्मेतेअस्तु॥रक्षाचनो
नः अधिचदेवब्रूह्यधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हाः॥स्तुहिश्रुतंगर्तसदं ॥२॥
युवानंमृगंनभीममुपहत्नुमुग्रं॥मृडाजरित्रेरुद्रस्तवानोअन्यं
६ तेअस्मन्निवपंतुसेनाः॥परिणोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तुपरित्वेषस्यदु
र्मतिरघायोः॥अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकायतं

५८॥ नेमायमडय॥मीढुष्टम शिवतम शिवो नः सुमनो भव॥पर
मे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आचर पिनाकं बिभ्रदाग ॥१॥
हि॥विकिरिद विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः॥यास्ते सहस्रꣳ हे
तयोन्यमस्मन्निवपंतु ता॥सहस्राणि सहस्रधा बाहुवोस्तव
हेतयः॥तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि॥९॥अ
ततुव ।स्मिꣳस्तु हि पिनाकस्मे कान्त त्रिꣳशाइ॥१०॥सहस्राणि सहस्र
शो ये रुद्रा अधि भूम्यां॥तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि॥
अस्मिन्महत्यर्णवे तरिक्षे भवा अधि॥तेषाꣳ सहस्रयोजनेव
धन्वानि तन्मसि॥नीलग्रीवाः।शितिकंठाः शर्वा अधः क्षमा ॥५८॥
चराः॥नीलग्रीवाः शितिकंठा दिवꣳ रुद्रा उपश्रिताः॥ये वृक्षे

भुसस्पिंजरा नीलग्रीवा विलोहिताः॥ ये भूतानामधिपतयो वि
शिखासः कपर्दिनः॥ ये अन्नेषु विविध्यंति पात्रेषु पिबतो जना रु
न्॥ ये पथां पथिरक्षय ऐलबृदा यव्युधः॥ ये तीर्थानि प्रचरंति ॥१
सृकावंतो निषंगिणः॥ य एतावंतश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा वि
तस्थिरे॥ तेषां सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि॥ नमो रुद्रे
रु भ्यो ये पृथिव्यां येंतरिक्षे ये दिवि येषामन्नं वातो वर्षमिषवस्तेभ्यो
दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो न
मस्ते नो मृडयंतु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तं वो जंभे दधामि॥ २॥
तीर्थानि यश्च षट् च॥ ११॥ नमस्ते नमो हिरण्यबाहवे नमः सह
मानाय उ नमो आव्याधिनीभ्यो नमो भवाय च नमो ज्येष्ठाय च न

॥५१॥ मौदुंदुभ्यायचनमः सोमायनैमइरिंण्यायचुद्रापेसहस्राण्ये चु
कोटृशं ॥११॥ नमस्तेनमोभुवायचद्रापेसत्तविंऊँशतिः ॥२७॥
हरिःॐम् ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ छ ॥

॥५१॥

श्रीगुरुभ्योनमः हरिः ॐम् ॥ ॥ अग्नाविष्णुसजोषसेमावर्ध
तुवांगिरः ॥ द्युम्नैर्वाजेभिरागतं ॥ वाजश्चमेप्रसवश्चमेप्रयतिश्च
मेप्रसितिश्चमेधीतिश्चमेक्रतुश्चमेस्वरश्चमेश्लोकश्चमेश्रावश्च
मेश्रुतिश्चमेज्योतिश्चमेसुवश्चमेप्राणश्चमेपानः ॥ १ ॥ चमेव्यान
श्चमेसुश्चमेचित्तंचमआधीतंचमेवाक्चमेमनश्चमेचक्षुश्चमेश्रो
त्रंचमेदक्षश्चमेबलंचमओजश्चमेसहश्चमआयुश्चमेजराचमआ
त्माचमेतनूश्चमेशर्मचमेवर्मचमेंगा ॥ निचमेस्छानिचमेपरूं
षिचमेशरीराणिचमे ॥ २ ॥ अपानस्तनूश्चमेष्पादशव ॥ १ ॥ ज्यैष्ठ्यं
चमआधिपत्यंचमेमन्युश्चमेभामश्चमेमश्चमेभश्चजेमाचमे मे
महिमाचमेवरिमाचमेप्रथिमाचमेवर्ष्माचमेद्राघुयाचमेवृद्धं

म

॥६९॥ चमेव्राधिश्चमेसत्यंचमेश्रद्धाचमेजगच्च॥१॥मेधनंचमेवशश्चमे
त्विषिश्चमेक्रीडाचमेमोदश्चमेजातंमेजनिष्यमाणंचमेसूक्तं च
चमेसुकृतंचमेवित्तंचमेवेद्यंचमेभूतंचमेभविष्यच्चमेसुगंच
मेसुपथंचमेऋद्धंचमऋद्धिश्चमेक्लृप्तंचमेक्लृप्तिश्चमेमतिश्च
मेसुमतिश्चमे॥२॥जगच्चर्द्धिश्चतुर्दशच॥२॥शंचमेमयश्चमे
प्रियंचमेनुकामश्चमेकामश्चमेसौमनसश्चमेभद्रंचमेश्रेयश्च
मेवस्यश्चमेयशश्चमेभगश्चमेद्रविणंचमेयंताचमेधर्ताचमे
क्षेमश्चमेधृतिश्चमेविश्वंच॥३॥मेमहश्चमेसंवित्चमेज्ञात्रंचमे
सूश्चमेप्रसूश्चमेसीरंचमेलयश्चमऋतंचमेमृतंचमेयक्ष्मंचमे ॥६९॥
नामयच्चमेजीवातुश्चमेदीर्घायुत्वंचमेनमित्रंचमेभयंचमे

सुगंचमेशयनंचमेसूषाचमेसुदिनंचमे॥२॥विश्वंचशयनमषे
य चे॥२॥उर्ज्जश्चमेसूनृताचमेपयश्चमेरसश्चमेघृतंचमेमधुचमेसग्धि
श्चमेसपीतिश्चमेकृषिश्चमेवृष्टिश्चमेजैत्रंचमऔद्भिद्यंचमेरयि
श्चमेरायश्चमेपुष्टंचमेपुष्टिश्चमेविभुच॥१॥मेप्रभुचमेवहु
चमेभूयश्चमेपूर्णंचमेपूर्णतरंचमेक्षितिश्चमेकूयवाश्चमेन्नंच
मेक्षुच्चमेव्रीहयश्चमेयवाश्चमेमाषाश्चमेतिलाश्चमेमुद्गाश्चमेखल्वा
श्चमेगोधूमाश्चमेमसुराश्चमेप्रियंगवश्चमेणवश्चमेश्यामा
काश्चमेनीवाराश्चमे॥२॥विभुचमसुराश्चतुर्दशंच॥७॥अश्मा
य चमेमृत्तिकामेगिरयश्चमेपर्वताश्चमेसिकताश्चमेवनस्पतय
श्चमेहिरंण्यंचमेयश्चमेसीसंमेत्रपुश्चमेश्यामंचमेलोहंचमे

॥७०॥ ग्निश्चमआपश्चमेवीरुधश्चमओषधयश्चमेकृष्टपच्यंच॥१॥
मेकृष्टपच्यंचमेग्राम्याश्चमेपशवआरण्याश्चयज्ञेन
कल्पंतां॥वित्तंचमेवित्तिश्चमेभूतंचमेभूतिश्चमेवसुचमेव
सतिश्चमेकर्मचमेशक्तिश्चमेर्थश्चमएमश्चमइतिश्चमेग
तिश्चमे॥२॥कृष्टपश्चंचाषाचत्वारिंशच्च॥५॥अग्निश्चम
इंद्रमे~~[illegible]~~सोमश्चमइंद्रश्चमेसविताचमइंद्रश्चमे
सरस्वतीचमइंद्रश्चमेपूषाचमेइंद्रश्चमेबृहस्पतिश्चम
इंद्रश्चमेमित्रश्चमइंद्रश्चमेवरुणश्चमइंद्रश्चमेत्वष्टाच॥
॥१॥मइंद्रश्चमेधाताचमइंद्रश्चमेविष्णुश्चमइंद्रश्चमे ॥७०॥

श्विनौ च मइंद्रश्च मे मरुतश्च मइंद्रश्च मे विश्वे च मे देवाइंद्रश्च मे पृथिवी
च मइंद्रश्च मेंतरिक्षं च मइंद्रश्च मे द्यौश्च मइंद्रश्च मे दिशश्च मइंद्रश्च मे मू श्च
र्धा च मइंद्रश्च मे प्रजापतिश्च मइंद्रश्च मे ॥ २ ॥ त्वष्टो च घो श्च मे एक
विंशतिश्च ॥ ६ ॥ अंशुश्च मे [illegible] श्मिश्च मे दाभ्यश्च मे धिपति
श्च मउपांशुश्च मेंतर्यामश्च म ऐंद्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च म आश्वि श्च
नश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मंथी च म आग्रयणश्च मे वैश्व
देवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च म ऋतुग्रहाश्च ॥ १ ॥ मे तिग्राह्याश्च म
ऐंद्राग्नश्च मे वैश्वदेवश्च मे मरुत्वतीयाश्च मे माहेंद्रश्च मे आदित्यश्च
मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पौष्णश्च मे पात्नीवतश्च मे हारियोज
[illegible]

॥७१॥ जनश्च मे ॥२॥ रुतुग्रहाश्च षोडशश्च ॥७॥ इध्मश्च मे बर्हिश्च मे वेदि
श्च मे धिष्ण्याश्च मे स्रुचश्च मे चमसाश्च मे ग्रावाणश्च मे स्वरव
श्च मे उपरवाश्च मे धिषवणी च मे द्रोणकलशश्च मे वायव्यानि
च मे पूतभृच्च मे आधवनीयश्च म आग्नीध्रं च मे हविर्धानं च मे गृ
हाश्च मे सदश्च मे पुरोडाशाश्च मे पचताश्च मे वभृथश्च मे स्वगाका
रश्च मे ॥१॥ रुतुग्रहाश्च चतुस्त्रिंशश्च ॥८॥ अग्निश्च मे घर्मश्च
मे र्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मे श्वमेधश्च मे पृथिवी च मे दिति
श्च मे दितिश्च मे द्यौश्च मे शक्करीरंगुलयो दिशश्च मे यज्ञेन क ॥७१॥
ल्पंतामृक्च मे साम च मे स्तोमश्च मे यजुश्च मे दीक्षा च मे त

सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमो अश्वेभ्यो श्वपतिभ्यश्च वो नमः
॥३॥ कुलुंचानांपतये नमो नमो श्वपतिभ्यश्चो णिच ॥३॥ नम आव्या
धिनीभ्यो विविध्यंतीभ्यश्च वो नमो नम उगणाभ्यस्त्रिंहतीभ्यश्च वो
नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपति
भ्यश्च वो नमो नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो
विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यः क्षुल्लकेभ्यश्च वो नमो नमो रथि
भ्यो रथेभ्यश्च वो नमो नमो रथेभ्यः ॥२॥ रथपतिभ्यश्च वो नमो नमः
सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमः क्षत्तृभ्यः संग्रहीतृभ्यश्च वो नमो
नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कंमीरेभ्यश्च
वो नमो नमः पुंजिष्टेभ्यो निषादेभ्यश्च वो नमो नम इषुकृद्भ्यो धंन्वकृ

।।५५।। ड्भ्यश्ववोनमोनमोमृगयुभ्यःश्वनिभ्यश्ववोनमोनमःश्वभ्यश्वपति
भ्यश्ववोनमः।।२।।रथेभ्यःश्वपतिभ्यश्चहेचे।।३।।नमोभवायचरुद्रा
यचनमःशर्वायचपशुपतयेचनमोनीलग्रीवायचशितिकंठायच
नमःकपर्दिनेचव्युप्तकेशायचनमःसहस्राक्षायचशतधन्वने
नमोगिरिशायचशिपिविष्टायचनमोमीढुष्टमायचेषुमतेचन
नमोह्रस्वायचवामनायचनमोबृहतेचवर्षीयसेचनमोवृद्धाय
चसंवृध्वनेच।।५।।नमोअग्रियायचप्रथमायचनमआशवेचा
जिरायचनमःशीघ्रियायचशीभ्यायचनमऊर्म्यायचावस्वन्या
यचनमस्रोतस्यायचद्वीप्यायच।।२।।संवृध्वनेचपंचविंशाति ।।५५।।
श्च।।५।।नमोज्येष्ठायचकनिष्ठायचनमःपूर्वजायचापरजाय

चुनमोमध्यमायचापगल्भायचुनमोजघन्यायचुबुध्नियायचु
नमःसोभ्यायचप्रतिसर्यायचुनमोयाम्यायचुक्षेम्यायचुनम
उर्वर्यायचुखल्यायचुनमःश्लोक्यायचावसान्यायचुनमोवन्या
यचुकक्ष्यायचुनमःश्रवायचप्रतिश्रवायच॥१॥नमआशुषेणा
यचाशुरथायचुनमःशूरायचावभिंदतेचुनमोवर्मिणेचवरू
थिनेचुनमोबिल्मिनेचकवचिनेचुनमःश्रुतायचश्रुतसेनायच॥२॥
प्रतिश्रवायचुपंचविंशतिश्च॥६॥नमोदुंदुभ्यायचाहनन्याय
चुनमोधृष्णवेचप्रमृशायचुनमोदूतायचुप्रहितायचुनमोनि
षंगिणेचेषुधिमतेचुनमस्तीक्ष्णेषवेचायुधिनेचुनमःस्वायुधा
यचसुधंन्वनेचुनम~~[illegible]~~स्रुत्यायचुपथ्यायचुनमः

||५६|| काट्यायचनीप्यायचनमः सूद्यायचसरस्यायचनमोनाद्या
यचवैशंतायच ||१|| नमः कूप्यायचावट्यायचनमोवर्ष्यायचा
वर्ष्यायचनमोमेघ्यायचविद्युत्यायचनमईध्रियायचातप्याय छि
चनमोवात्यायचरेष्मियायचनमोवास्तव्यायचवास्तुपायच ||२||
वैशंतायचत्रिः॥ ||७|| नमः सोमायचरुद्रायचनमस्ताम्रा
यचारुणायचनमः शंगायचपशुपतयेचनमउग्रायचभीमा
यचनमोअग्रेवधायचदूरेवधायचनमोहंत्रेचहनीयसेच
नमोवृक्षेभ्योहरिकेशेभ्योनमस्तारायनमः शंभवेचमयोभ
वेचनमः शंकरायचमयस्करायचनमः शिवायचशिवतरा ||५७||
यच ||१|| ~~शिवतरायचत्रिः~~ ||८|| नमस्तीर्थ्यायचकूल्या

हस्तेदिद्ध्विषवद्भाभ्यांहाविंशतिश्च॥१॥नमोहिरंण्यबाहवेसेना
न्येदिशांचपतयेनमोनमोवृक्षेभ्योहरिकेशेभ्यःपशूनांपतयेनमो
नमो नमःसस्पिंजरायत्विषीमतेपथीनांपतयेनमोनमोबिभ्लुशायवि
व्याधिनेन्नानांपतयेनमोनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानांपत
येनमोभवस्यहेत्यैजगतांपतयेनमोरुद्रायाततानिनेक्षेत्राणां नमो
पतयेनमोनमःसूतायाहंत्यायवनानांपतयेनमोनमोः॥१॥रोहि
तायस्थपतयेवृक्षाणांपतयेनमोनमोमंत्रिणेवाणिजायकक्षाणांपु
तयेनमोनमोभुवंतयेवारिवस्कृतायौषधीनांपतयेनमोनमउच्चैर्घो
षायाक्रंदयतेपत्तीनांपतयेनमोनमःकृत्स्नवीतायधावतेसत्वानां
पतयेनमः॥२॥चनानांपतयेनमोनमएकांन्नत्रिंशच्च॥२॥नमः

॥पं॥ सहमानाय निव्याधिन आव्याधिनीनां पतये नमो नमः ककुभाय नि
षंगिणे स्तेनानां पतये नमो नमो निषंगिण इषुधिमते तस्कराणां प
तये नमो नमो वंचते परिवंचते स्तायूनां पतये नमो नमो निचेरवे
सं: परिचरायारण्यानां पतये नमो नमः सृकाविभ्यो जिघांसद्भ्यो मुष्ण
तां पतये नमो नमो सिमद्भ्यो नक्तंचरद्भ्यः प्रकृंतानां पतये नमो न
म उष्णीषिणे गिरिचराय कुलुंचानां पतये नमो नमः ॥ २॥ इषुम
द्भ्यो धन्वाविभ्यश्च वो नमो नम आतन्वानेभ्यः प्रतिधानेभ्यश्च वो २
नमो नम आयच्छद्भ्यो विसृजद्भ्यश्च वो नमो नमो स्यद्भ्यो विध्य
द्भ्यश्च वो नमो नम आसीनेभ्यः शयानेभ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो ॥५
जाग्रद्भ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो जाग धावद्भ्यश्च वो नमो नमः

शिवाशरव्यायातवतयानोरुद्रमृडय॥ यातेरुद्रशिवातनूरघो
रापापकाशनी॥ तयानस्तनुवाशंतमयागिरिशंताभिचाकश
हि॥ यामिषुंगिरिशंतहस्ते॥ १॥ बिभर्ष्यस्तवे॥ शिवांगिरित्रतां
कुरुमाहिंसीःपुरुषंजगत्॥ शिवेनवचसात्वागिरिशाछावदाम
सि॥ यथानःसर्वमिज्जगदयक्ष्मंसुमनाअसत्॥ अध्यवोचदधि
वक्ताप्रथमोदैव्योभिषक्॥ अहीँश्चसर्वाञ्जंभयंत्सर्वाश्चयातुधा
न्यः॥ असौयस्ताम्रोअरुणउतबभ्रुःसुमंगलः॥ येचेमांरुद्रा
अभितोदिक्षु॥ २॥ श्रिताःसहस्रशोवैषांहेडईमहे॥ असौयो
वसर्पतिनीलग्रीवोविलोहितः॥ उतैनंगोपाअदृशन्नदृशन्नुद

॥५१॥ हार्यः॥उतैनं विश्वा भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः॥ नमो अस्तु नील
ग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुषे॥ अथो ये अस्य सत्वानो हं तेभ्यो करं
न्नमः॥ प्रमुंच धन्वनस्त्वमुभयोरार्त्नियोर्ज्यां॥ याश्च ते हस्त इष
॥३॥ वः परा ता भगवो वप॥ अवतत्य धनुः स्त्वं सहस्राक्ष शतेषुधे॥
निशीर्य शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव॥ विज्यं धनुः कपर्दि
नो विशल्यो बाणवां [illegible] उत॥ अनेशंन्नस्येषव आभुरस्य निषंग
थिः॥ या ते हेतिर्मीढुष्टम हस्ते बभूव ते धनुः॥ तयास्मान् विश्वत
स्त्वमयक्ष्मया परिभुज॥ नमस्ते अस्त्वायुधायानातताय धृष्ण
वे॥ उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने॥ परि ते धन्वनो हेति ॥५२॥
रस्मान्वृणक्तु विश्वतः॥ अथो य इषुधिस्तवारे अस्मंनिधेहि तं॥७॥

च॥ ऊर्ध्वा दिशां रंतिराशोषधीनां संवत्सरेण सविता नो
अह्नां॥ रेवत्सामातिछंदाउछंदोजा नशत्रुस्योना नो अस्तु॥
स्तोमत्रयस्त्रिंशं भुवनस्य पत्नी विवस्वद्वाते अभि नः॥ जे
गृणाही॥ घृतवती सवितराधिपत्यैः पयस्वती रंतिराशानो अ
स्तु॥ ध्रुवा दिशां विष्णुपत्न्यघोरास्येशाना सहसो या मनोता॥
ति बृहस्पतिर्मातरिश्वोत वायुः संधुवाना वाता अभि नो गृणंतु॥
विष्टंभो दिवो धरुणः पृथिव्या अस्येशाना जगतो विष्णुप
त्नी॥ विश्वव्यचा इषयंती सुभूतिः शिवा नो अस्त्वदिति
रुपस्थे॥ वैश्वानरो न उत्यापृष्टो दिव्यनुनो द्यानुमतिरन्वि

॥५२॥ र्दनुमनेत्वं॥ कयानश्चित्रआभुवत्कोअद्ययुंक्ते॥ ५॥ माहिंस
त्तदृशेनोवस्युवीताअभिनोनेश्वतुर्दशच॥ १८॥ रास्मिरसि व नु
राज्ञस्ययंपुरोहरिकेशोग्निर्मूर्धद्वाभ्यांनुहस्पतिर्भूयस्कृ
र्दस्यग्निर्नोविश्वाषाट्प्रजापतिर्मेनसांकृधतीकामधुश्च
समिद्दिशांद्वादश॥ १९॥ रास्मिरसिप्रतिधेनुमेसिस्तनइ
त्नुसनिरस्यादित्यानांसप्तत्रिंशत्॥ ३७॥ हरिः ॐ म॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ छ॥ ॥ श्रीगुरुभ्योनमः हरीः ॐ॥
नमस्तेरुद्रमन्यवउतोतइषवेनमः॥ नमस्तेअस्तुधन्वनेबा
हुभ्यामुततेनमः॥ यातइषुःशिवतमाशिवंबभूवतेधनुः॥ ॥५५॥

पू

सीत्तेनाथजं नुसप्तंलोकमेजयुघस्मिंनादिस्य ह सत्तेलोकस्तंजै थासियघनुजिघ्रासि ॥१॥ यंमिं
नुष्टेोच ॥२६॥ योवाअर्यथादेवतुंत्तामभूदं इस्युश्चित्तिंश्य थावेवयोवेय कृताघास्त्तेअग्रेमधि दा
गृप्हामिप्रजापतिः सोस्मात्स्तेगांन्याजंकूर्मोन्योत्कं मित्रावेणाविंदस्य ष्टाअंजंआनंदमहद् ६
गेनद्योयोः पंथ्रां श्रेमुधोस्त्तिगिनः पुष्पुशसीख द्वि रे शलिः ॥२६॥ योवाएवाकुतिमभवत्सुप्यिमि
रवुरूध्यानंदमुष्टोपंशुशलू ॥५९॥ हरिः ॥ओम् ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ श्री ॥ श्रीम
च्छके १८ ५८ प्रवर्तमाने दुर्मुखिनामसंवत्सरे उत्तरायणेशिशरर्तौ माघमासे शुक्लपक्षेपौ
र्णिमायांइंदुवासरे मघानक्षत्रे सोमणकोपदमहदेवावधानी पुत्रवेंकावधानी पुत्रसुब्बेन लि
खितं ॥ ॥ स्वार्थं परार्थं च ॥ ॥ ॥ ॥ श्री ॥ ॥ श्री ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

८०

श्रीगणेशायनमः॥ तैतिरीशाखायांपंचमाष्टकसंहितासमाप्तः॥ श्रीशुभमस्तु॥

८०

वत्सरस्य पुच्छः॥१॥ ओजौ वि २ शालि:॥१९॥ आनंदं नंदथुनाकामंप्रमोदाभ्यां भय २ शीतीमभ्यां प्र
शिषंप्रशासाभ्यां २ सूर्याचंद्रमसौ वक्ष्याभ्यां २ श्यामशबलौमतस्नाभ्यां व्युष्टि २ रूपेण निम्रुक्तिम रूपेण
५ ॥१॥ आनंद २ षोडश॥११॥ अहर्मासेनुरात्रिंपीवसापोयूषेणघृत २ रसेनश्यांवसयाहृषिकाभिर्दु
निम श्रुभिः पृथ्वीं दिवं २ रूपेण नक्षत्राणि प्रतिरूपेण पृथिवीं चर्मणाछवीं छव्योपाकृताय स्वाहा लब्धाय
स्वाहा कृताय स्वाहा॥१॥ अहरष्टावि २ शातिः॥२०॥ अग्नेः पक्षतिः सरस्वत्यैनिपक्षतिः सोमस्य तृती
या पांचतुर्थ्योषधीनां पंचमीसंवत्सरस्य षष्ठी मरुतां २ सप्तमी बृहस्पतेरष्टमी मित्रस्य नवमी वरुणस्य
दशमीइन्द्रस्यैकादशी विश्वेषांदेवानां द्वादशी द्यावापृथिव्योः पार्श्वं यमस्य पाटूरः॥१॥ अग्नेरेकान्नत्रि न
२ शत्॥२१॥ वायोः पक्षतिः सरस्वतो निपक्षतिश्चंद्रमसस्तृतीया नक्षत्राणां चतुर्थी सवितुः पं
चमी रुद्रस्य षष्ठी सर्पाणां २ सप्तम्यर्यम्णो ष्टमी त्वष्टुर्नवमी धातुर्दशमी इन्द्राण्या एकादश्यादित्यै

७६

द्यावीयावापृथिव्योः पृश्चैयुम्यैपातूरः ॥१॥ वायोरष्टाविंशतिः ॥२२॥ पंथामनूवग्भ्याः संतति
ं स्तावृन्योभ्याः स्तुकाम्मित्तेनेहारि माणांयु क्राहर्डीष्णा न्यापवातेनकूश्मांस्त्वकेभिः शवुलोन्
वध्येनशुनोविशसनेनसुपांलोहितगंधेनवयांसिपक्वगंधेनपिपीलिकाःप्रशादेन ॥१॥
पथां द्वाविंशतिः ॥२३॥ क्रमैरत्यक्रमीद्वाजीविश्वैर्देवैर्यज्ञियैः संविदानः ॥ सनोनयसुकृतस्य
लोकं तस्यतेवयंस्वधयामदेम ॥२४॥ क्रमैरष्टादश ॥२४॥ द्यौस्तेपृष्ठंपृथिवीसधस्थमात्मां
तरिक्षं समुद्रो योनिः सूर्यस्तेचक्षुर्वातःप्राणश्चंद्रमाः श्रोत्रंमासाश्चार्धमासाश्च पर्वाण्यृ
तवोंगानि संवत्सरो महिमा ॥१॥ द्यौः पंचविंशतिः ॥२५॥ अग्निः पशुरासीत्तेनायजंत स
क एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः सतेलोकस्तंजेष्यस्य थावजिघ्र वायुः पशुरासीत्तेनायजंत सएतं
लोकमजयद्यस्मिन्वायुः सतेलोकस्तस्मात्तेंतरेष्यामियदिनावजिघ्रस्यादित्यः पशुरा
ग्रै

॥१॥ यजमानाय चिनुयादग्निं स्वर्गो वै पुरुषो नु पतिष्ठते पुरुषामुष्मात् पशवस्युर्भयिंगः एह
म्यग्ने अग्निभिः स्वाहा सं नेव समग्निं दाधार नास्मात् पशवोपक्रामंति ब्रह्मवादिनो वदंति यन्म
त्सापश्चाग्निरनाद्यमथ कस्मान्मृदा चाद्भिश्चाग्निश्चीयत इति यदद्भिः संयौति ॥२॥ आपो वै स
र्वा देवता देवताभिरेवैनं संसृजति यन्मृदाग्निं चिनोति यं वा अग्निर्वैश्वानरोग्निनेव तदग्निं चि
नोति ब्रह्मवादिनो वदंति यन्मृदा चाद्भिश्चाग्निश्चीयतेऽथ कस्मादग्निरुच्यत इति यच्छंदोभिश्चि
नोत्यग्नयो वै छंदांसि तस्मादग्निरुच्यते यो हु यं वा अग्निर्वैश्वानरो यत् ॥३॥ मृदा चिनोति
तस्मादग्निरुच्यते हिरण्येष्टका उपदधाति ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिरेवास्मिं दधात्यथो तेजो वै
हिरण्यं तेज एवात्मं धत्ते यो वा अग्निं सर्वतोमुखं चिनुते सर्वासु प्रजास्वन्नमत्ति सर्वा दिशो
नी भिजयति गायत्रीं पुरस्तादुपदधाति त्रिष्टुभं दक्षिणतो जगतीं पश्चादनुष्टुभमुत्तरतः पंक्तिमध्य ए
षवा अग्निः सर्वतोमुखस्तं य एवं विद्वांश्चिनुते सर्वासु प्रजास्वन्नमत्ति सर्वा दिशो भिजयत्यथो

७६ दिश्यैवदिशंप्र[illegible]वेशयतितस्माद्दिशिदिक्षोता॥४॥अपिसंयौतिवैश्वानुरोयदेषैवपंचविंशतिश्च॥५॥प्रजा
पतिरग्निमसृजतसोस्मात्सृष्टःप्राङ्प्राद्रवत्तस्माअश्वंप्रत्यास्यत्सदक्षिणावर्ततत्तस्मैवृष्णिंप्रत्यास्य
त्सप्रत्यङावर्ततत्तस्माऋषभंप्रत्यास्यत्सउदङावर्तत[illegible]तस्मैबस्तंप्रत्यास्यत्सऊर्ध्वोद्रवत्त[illegible]स्मैपुरु
षंप्रत्यास्यद्यत्पशुशीर्षाण्युपदधातिसर्वतएवैनं॥६॥अथरुक्मेचितिंतएतावैप्राणभृतश्चक्षुष्मती ३
रिष्टकायत्पशुशीर्षाणियत्पशुशीर्षाण्युपदधातिता[illegible]भिरेवयजमानोमुष्मिंल्लोकेप्राणितियथो
धा नाभिर्वास्माइमेलोकाःप्रभांतिमध्येभिलिप्योपदधातिमध्यतोवायंपशूनामेषयदग्नि[illegible]रंपशव
एषखलुवाअग्निर्यत्पशुशीर्षाणियंकामयेतकनीयोस्यान्नं॥२॥स्यादितिसंतरांतस्यपशु
शीर्षाण्युपदध्यात्कनीयएवास्यान्नंभवतियंकामयेतसमावदस्यान्न[illegible]स्यादितिमध्य
तस्तस्योपदध्यात्समावदेवास्यान्नंभवतियंकामयेतभूयोस्यान्नंस्यादित्यंतेषुत

सवृद्धोपदध्यादनुलवणाः सा अन्नमवरुंधे भूयोस्यान्नं भवति ॥३॥ एनमस्यान्नं भूयो स्यान्नं भव
ति ॥३०॥ लोमादंशं शर्भ्यर्थमिंडूकां जभ्यैभिरादकं मखादे नोर्जं सं सूदेनार एषु जां बीके नुमद्रेबु [illegible] स्वे
भिः शर्करामिरवे कुमिवेकाभिः शर्करामुल्लादेनत्रु हामवक्रूदेनु तालुं सरस्वतीं जिह्वाग्रेण ॥३॥
लोमानामाहावियं शतिः ॥३३॥ वा जूं हनुभ्यामप आस्ये मादित्यां श्मश्रुभिरूपयाममधरेणोष्ठे
नसदुत्तरेणांतरेणान्नकाशं प्रकाशे न बाह्यं स्तनयित्नुं निर्बाधेन सूर्याग्नी चक्षुर्भ्यां विद्युतौ कुनीन
णु काभ्यामशनिं मस्तिष्के बलं मज्जभिः ॥३१॥ वाजं पंचविंशतिः ॥३२॥ कूर्मां छु पेरु छ लाभिः कुषि जं
लोमा मुकुष्ठिकाभिर्जवं जंघाभिरगदं जानुभ्यां वीर्यं कुहाभ्यां भयं प्रचालाभ्यां गुहोपपक्षाभ्यां मु
ना वं सोभ्यामदितिं शीर्ष्णा निर्ऋतिं निर्जाल्मकेन शीर्ष्णा ॥३॥ कूर्मा त्रयो विंशतिः ॥३३॥ योक्त्रं ग
नं भोभिर्युगमानतेनचित्तं मन्याभिः संक्रोशान्प्राणैः प्रकाशेन त्वचं पराकाशेनांतरां मशकान्केशैरिंद्र

पं·स·७
१८

ंस्वपसावहेनुबृहस्पतिंशकुनिसादेनुरथमुष्णिहाभिः॥१॥योक्तमेकेविंशतिः॥१४॥मित्रावरुणौ
ह श्रोणीभ्यामिंद्राग्नीशिखंडाभ्यामिंद्राबृहस्पतीऊरुभ्यामिंद्राविष्णूअष्ठीवद्भ्यांसवितारंपुच्छेनगंधर्वांछे
पेनाप्सरसोमुष्काभ्यांपवमानंपायुनापवित्रंपोत्राभ्यामाक्रमणंस्थूराभ्यांप्रतिक्रमणंकुष्ठाभ्यां॥१॥
रु मित्रावरुणोद्दाविंशतिः॥१५॥इंद्रस्यक्रोडोदित्यैपाजस्यंदिशांजत्रवोजीमूतान्हृदयोपशाभ्यामंतरि
क्षंपुरिततानभउदर्येणचूर्णो॥महावल्मीकान्क्लोमागिरीप्लाशीभिःसमुद्रमुदरेणवैश्वानरंभस्मना॥१॥
इंद्रस्यक्रोडाविंशतिः॥१६॥पूष्णोवनिष्ठुरंधाहेस्थूरगुदाःसर्पान्गुदाभिर्ऋतून्पृष्टीभिर्दिवंपृष्ठेनवसू
नांप्रथमाकीकसारुद्राणांद्वितीयादित्यानांतृतीयांगिरसांचतुर्थीसाध्यानांपंचमीविश्वेषांदे र
वानांषष्ठी॥१॥पूष्णश्चतुर्विंशतिः॥१७॥ओजोग्रीवाभिर्निर्ऋतिमस्थभिरिंद्रंस्वपसा
वहेनरुद्रस्याविचलःस्कंधोहोरात्रयोर्द्वितीयोर्धमासा नांतृतीयोमासांचतुर्थऋतूनांपंचमःसं १७

रमि येनाग्ने सर्ववेदसं ॥ तेन नेमं यज्ञं नो वह स्वर्देवेषु गंतवे ॥ येनाग्ने दक्षिणा युक्ता यज्ञं वहंत्यृत्वि-
जः ॥ तेन नेमं यज्ञं नो वह स्वर्देवेषु गंतवे ॥ येनाग्ने सुकृतः पथा मधोर्धारा व्यानशुः ॥ तेन नेमं यज्ञं
नो वह स्वर्देवेषु गंतवे ॥ यत्र धारा अनपेता मधोर्घृतस्य च याः ॥ तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवे
षु नो दधत् ॥ ३ ॥ आगच्छाम व्यानशुस्तेन नेमं यज्ञं नो वह स्वर्देवेषु गंतवे चतुर्दश च ॥ ७ ॥ यास्ते अग्ने
समिधो यानि धाम या जिह्वा जातवेदो यो अर्चिः ॥ ये ते अग्ने मेडयो य इंदवस्तेभिरात्मानं चिनुहि प्र-
जानन् ॥ उत्संनयंतो वा एष यदग्निः किं वा हैतस्य क्रियते किं वा न यद्वा अध्वर्युरग्नेश्चिन्वंस्तन्वंतरे
या सनो वैतदंतरेति यास्ते अग्ने समिधो यानि ॥ ८ ॥ धाम स्वाहे षा वा अग्नेः स्वयं चितिरग्निरेव त
दग्निं चिनोति नाध्वर्युरात्मनो नांतरेति च तस्य आप्नाः प्रवरं ... मं नो यज्ञं नय तु प्रजानन्
॥ घृतं पिन्वन्नजरं सुवीरं ब्रह्म समिद्भवत्याहुतीनां ॥ सुवर्गाय वा एष लोकायोपधीयते यत्कू

श्र
वे
य

पं·स·७
७५

मध्यं तेषु आयुः प्रवरं तन्मयुङ्स्वाहा॥ यदिशएवैतेन प्रजानां तीर्थं नैथस्तं नेथतु प्रजानेनि स्वाह सु
वर्गस्य लोकस्याभिनीत्यै ब्रह्मसमिद्वसाहुतो नामि स्वाह ब्रह्मणा वै देवाः सुवर्गं लोकमा
यन्यद्ब्रह्मणएव स्या पुरधाति ब्रह्मणेव तद्यजमानः सुवर्गं लोकमेति प्रजापतिर्वा एष यद
ग्निस्तस्य प्रजाः पशवश्छंदाऽसि रूपंऽ सर्वान्वर्णानिष्टकानां कुर्याद्रूपेणैव प्रजां पशूंश्छन्दाऽस्य
वरुन्धे यो प्रजाभ्यएवैनं पशुभ्यश्छंदोभ्योवरुध्य चिनुते॥३॥ एता ह्यास्ते अग्ने समिधोया
न्यन्यपुरःस्वाहेष्टकानाऽ षोडश च॥८॥ मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निंऽ रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वा
य सुवीर्याय॥ मयि प्रजां मयि वर्चो दधाम्यरिष्टास्याम तनुवा सुवीराः॥ यो नो अग्निः
पितरो हृत्स्वं तरमर्त्यो मर्त्याऽ आविवेश॥ तमात्मन्परिगृह्णीमहे वयं मासो अस्मा
ऽ अवहाय परागात्॥ यदध्वर्युरात्मन्नग्निमगृहीत्वाग्निं चिनुयाद्योस्य स्वोग्निस्तमपि॥ ७५

ब्र

मोणमब्रवीदुपलायानीतिकेनेमोपैष्यसीति दिश्याभिरितिसब्रवीत्तं दिश्याभिरूपैत्ताउ

पाधत्ततादिशः॥४॥अभूवंस्सपरमेष्ठीप्रजापतिमब्रवीदुपलायानीतिनेहलोकोस्तीसब्रवीत्स

वे विश्वकर्माणं चयत्तं चाब्रवीदुपवामायानीतिनेहलोकोस्तीसब्रू तां᳭सएतां तृतीयां

चितिमपश्यत्तामुपाधत्त तदसावभवत्सआदित्यः प्रजापतिमब्रवीदुपत्वा॥५॥आया

नीतिनेहलोकोस्तीत्यब्रवीत्सविश्वकर्माणं चयत्तं चाब्रवीदुपवामायानीतिनेहलोको

स्तीसब्रूतां᳭सपरमेष्ठिनमब्रवीदुपलायानीतिकेनेमोपैष्यसीतिलोकंपृणयेत्यब्रवीत्तं

लोकंपृणयोपैत्तस्मादेषातयामी लोकंपृणायातयामा ह्येषो॥६॥आदित्यस्त्वान्ष ब्रुव यो

वं नुप व आयामेतिकेनेनद्धैपैष्यथेतिभूम्नेत्यब्रुवंतां द्वाभ्यां चितिभ्यामुपायंस्सपंचचिती ती

कः समपद्यत एवं विद्वानग्निं चिनुते भूयानेव भवत्यभीमांलोकांजयतिविदुरेनंदेवा अ

व

यौएतासामेवदेवतानां॰सायुज्यंगछति॥८॥तमेसादित्योस्तीतिदिशआदित्यःप्रजापतिमब्रवीदु
पत्वासोपंचेचत्वारि॰शा३॥५॥ वयोनाअग्निर्यदग्निंचित्संक्षिणोश्रीयात्तमेवाग्निमेधादातिमा
र्धैत्संवत्सरंव्रतंचरेत्संवत्सर॰हिव्रतंनातिपुश्युर्वीएषयदग्निर्हिनस्तिखलुवैतंपुश्युर्यएनंपुरस्तात्म
संचेत्पुपचरेतितस्मात्सश्वाश्वाडु॰पुचर्येआत्मनोहि॰सायैतेजौसितेजौमेयछपृथिवीयछ॥१॥
पृथिव्यैमापाहिज्योतिरसिज्योतिर्मेयछांतरिक्षंयछांतरिक्षान्मापाहिसुवरसिसुवर्मेयछदि
वंयछदिवोमापाहीसोहैताभिर्वाइमेलोकाविधृतायदेताउपदधात्येषांलोकानांविधृत्यै
स्वयमातृणाउपधायहिरंण्येष्टकाउपदधातीमेवैलोकाःस्वयमातृणाज्योतिर्हिरंण्यंय
त्स्वयमातृणाउपधाय॥२॥हिरंण्येष्टकाउपदधातीमानेवैताभिर्लोकांज्योतिष्मतः
कुरुतेयौएताभिरेकास्मादिमेलोकाःप्रभांतियास्तेअग्नेसूर्येरुचउद्यतोदिवमातन्वंतिर

भिर्भिः ॥ ताभिस्सर्वाभी रुचे जनायन स्कृधि ॥ यावोदेवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ॥ इंद्राग्नी ताभिः स
र्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते ॥ रुचं नो धेहि ॥ ३ ॥ ब्राह्मणेषु रुचं राजसु नस्कृधि ॥ रुचं विश्येषु शू
द्रेषु मयि धेहि रुचा रुचं ॥ द्वेधा वा अग्निं चिक्यानस्य यश इंद्रियं गच्छत्यग्निं वा चितमीजानं वा य
देता आहुतीर्जुहोत्यात्मन्नेव यश इंद्रियं धत्त ईश्वरो वा एष आर्तिमार्तोर्योग्निं चिन्वन्नधिक्रामति त
त्वायामि ब्रह्मणा वंदमान इत्याह वारुण्यर्चा ॥ ४ ॥ जुहुयाच्छांतिरेवैषाग्नेर्गुप्तिरात्मनो हविष्कृतो वा एष
योग्निं चिनुते यथा वै हवि स्कंदत्येवं वा एष स्कंदति योग्निं चित्वा स्त्रियमुपैति मैत्रावरुण्यामिक्ष
याय जेत मैत्रावरुण तामेवोपैत्यात्मनोऽस्कंदाय यो वा अग्निमृतुस्थां वेदर्तुर्ऋतुरस्मै कल्पमान एति
व प्रत्येव तिष्ठति संवत्सरो वा अग्निः ॥ ५ ॥ ऋतुस्थास्तस्य वसंतः शिरो ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षो व
र्षाः पुच्छं शरदुत्तरः पक्षो हेमंतो मध्यं पूर्वपक्षाश्चितयोऽपरपक्षाः पुरीषमहोरात्राणीष्टका
एष वा अग्निर्ऋतुस्थाय एवं वेदर्तुर्ऋतुरस्मै कल्पमान एति प्रत्येव तिष्ठति प्रजापतिर्वा एतं ज्यै

छंकामो न्यंधत्तलतो वै स ज्येष्ठं म गच्छ दाएवं विद्वान्नग्निं चिनुते ज्यैष्ठ्यमेव गच्छति ॥६॥॥
य पृथिवीं यैछ्ँ स्त्वय मातृणा उपधाय धेयु चाग्निश्चि नुते त्रीणि च ॥६॥ यदा कृता समसु स्तो
स्तो प्रमन्ने सो वा संभृतं चक्षुषो वा ॥ तमनुप्रेहि सुकृतस्य लोकं यत्र ऋषयः प्रथमजा ये पुरा
णाः ॥ए तं सधस्थ परि ते ददामि यमावहाच्छेवुधिं जातवेदाः ॥ अन्वागंता यज्ञपतिर्वो अ
रु त्र तं स्म जानीत परमे व्योमन् ॥ जानीतादेनं परमे व्योमं देवाः सधस्था विद रूपमस्य ॥ यदा
गच्छात् ॥१॥ पृथिभिर्देवयानैरिष्टापूर्ते कृणुताविरस्मै ॥ संप्रच्य वध्वमनुसंप्रयाताग्ने प
थो देवयानान् कृणुध्वं ॥ अस्मिन्स धस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवा यजमानश्च सीदत ॥ प्रस्त
प रेणा परिधि ना स्रुचा वेद्या च बर्हिषा ॥ ऋचे मं यज्ञं नो वह स्वर्देवेषु गंतवे ॥ यदिष्टं यत्परा दा
नं यद्दत्तं या च दक्षिणा ॥ तत् ॥२॥ अग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत् ॥ येना सहस्रं व

वसीयान्भवति ब्रह्मवादिनो वदं ति यद्देषगार्हपत्यश्चीयतेथ क्वास्याहवनीयइत्यसावादित्य
इति ब्रूयादेतस्मिन् हि सर्वाभ्यो देवताभ्यो जुह्वति ॥२॥ यएवं विद्वानग्निं चिनुते साक्षादेव
देवताऋध्नोत्सगैयशाखिन्यशो रोममर्पयेंद्रो वलीमपचितीभिहावह ॥ अयंमूर्धापरमेष्ठीसुवर्चाः स
मानानामुत्तमश्लोको अस्तु ॥ भद्रंपश्यंत उपसेदुरग्ने तपोदीक्षामृषयः सुवर्विदः ॥ ततः क्षत्रं बलमोज
श्च जातं तदस्मै देवा अभिसंनमंतु ॥ धाता विधाता परमा ॥२ उतसंदृक्प्रजापतिः परमेष्ठी विराजा ॥ स्तोमा
श्छंदांसि निविदो म आहुरेतस्मै राष्ट्रमभिसंनमाम ॥ अभ्यावर्तध्वमुपमेत साकमयं शास्ताधिप
तिर्वो अस्तु ॥ अस्य विज्ञानमनुसंरभ ध्वमिमं पश्चादनुजीवाथ सर्वे ॥ राष्ट्रभृता उपदधात्येषा वा तेए
अग्नेश्चिती राष्ट्रभृत्तयैवास्मिन्राष्ट्रं दधाति राष्ट्रमेव भ [illegible] वति नास्माद्राष्ट्रं भ्रंशते ॥५॥
भागधेयं जुह्वति परमा राष्ट्रं दधाति सुमन्वे ॥४॥ यथा वै पुत्रो जातो म्रियत एवं वा एष म्रियते यस्या

पं॰स॰६

८२

प

ग्निरुत्थ्य उद्वायतियन्नि मृथ्यंकुर्या द्विछिंद्या भ्रातृव्यस्मै जनयेत्स एव पुनः परीध्य स्यादेवैनुं योनेर्जन
यतिनास्मै भ्रातृव्यं जनयतितमो वा एतं गृह्णाति यस्याग्निरुत्थ्य उद्वायति मृत्युस्तमः कृष्णंवासः कृष्णा
धेनुर्दक्षिणा तमसा ॥१॥ एव तमो मृत्युमपहते हिरण्यं ददाति ज्योतिर्वै हिरण्यं ज्योतिषैव तमोपहते
थो तेजो वै हिरण्यं तेज एवात्मं धत्ते सुवर्न घर्मः स्वाहा सुवर्नार्कः स्वाहा सुवर्ण शुक्रः स्वाहा सुवर्न ज्योतिः
स्वाहा सुवर्न सूर्य स्वाहार्को वा एष यदग्निरसावादित्यः ॥२॥ अश्वमेधो यदेता आहुतीर्जुहोत्यर्का हु
श्वमेधयोरेव ज्योतींषि संदधात्येष ह त्वा अर्काश्वमेधी यस्यैतदग्नौ क्रियत आपो वा इदमग्रे स
लिलमासीत्स प्रजापतिः प्रथमां चितिमपश्यत्तामुपाधत्त तदियमभवत्तं विश्वकर्माब्र
वीदुपत्वायानीति नेह लोकोस्तीति ॥३॥ अब्रवीत्स एतां द्वितीयां चितिमपश्यत्तामुपाधत्त म
तदंतरिक्षमभवत्स यज्ञः प्रजापतिमब्रवीदुपत्वायानीति नेह लोकोस्तीत्यब्रवीत्स विश्वक ८२

जापत्सोश्चस्तमेवसाक्षाद्द्ध्रोति॥३॥ एनमेतदं न्होशाचत्वारिꣳशच्च॥१॥ तामग्नेवृषभंचेकितानंपु
नर्युवानंजनयन्नुपागां॥ अस्थूरिणोगार्हपत्यानिसंतुतिग्मेनेनोब्रह्मणासꣳशिशाधि॥ पशवो
वाएतेयदिष्टकाश्चित्यांचित्यामृषभमुपदधातिमिथुनमेवास्यतद्यज्ञेकरोतिप्रजननायत
स्माद्यूथेयूथऋषभः॥ संवत्सरस्यप्रतिमांयांत्वारात्र्युपासते॥ प्रजाꣳसुवीरांकृत्वाविश्वमायु
र्व्यश्नवत्॥ प्राजापत्या॥१॥ एतामुपदधातीयंवावैषैकाष्टकायदेवैकाष्टकायांमन्नंक्रियतेत
देवैतयावरुंधएषावैप्रजापतेःकामदु घातयैवयजमानोमुष्मिंलोकेग्निंदुहेयेनदेवाज्योति
षोर्ध्वाउदायन्येनादित्यावसवोयेनरुद्राः॥ येनांगिरसोमहिमानमानशुस्तेनैतुयजे
मानःस्वस्ति॥ सुवर्गायवाएषलोकाय॥२॥ चीयतेयदग्निर्येनदेवाज्योतिषोर्ध्वाउदायन्नि
त्युख्यꣳसमिंधइष्टकाएवैताउपधत्तेवानस्पत्याःसुवर्गस्यलोकस्य समष्ट्येशता

पं॰स॰७
८०

युधायशतवीर्याय शतोतयेभिमातिषाहे॥शतंयोमःशरदोअजीतानिंद्रोनेषदतिदुरितानिविश्वा॥
वि येचत्वारःपथयोदेवयानाअंतराद्यावापृथिवीवियंति॥तेषांयोअज्यानिमजीतिमावहात्तस्मैनोदेवाः अ
॥३॥परिदत्तेहसर्वे॥ग्रीष्मोहेमंतउतनोवसंतःशरद्वर्षाःसुवितंनोअस्तु॥तेषामृतूनांशत
तशारदानांनिवातएषामभयेस्याम॥इदुवत्सरायपरिवत्सरायसंवत्सरायकृणुताबृहन्नमः
अ ॥तेषांवयंसुमतौयज्ञियानांज्योगजीताअहताःस्याम॥भद्रान्नःश्रेयःसमनैष्टदेवास्त्वयावसे
नसमशीमहित्वा॥सनोमयोभूःपितो॥४॥आविशस्वशंतोकायतन्वेस्योनः॥अज्या
नीरेताउपदधात्येतावैदेवताअपराजितास्ताएवप्रविशतिनैवजीयतेब्रह्मवादिनोवदंतियद्धे
षे मासामासाऋतवःसंवत्सरओषधीःपचंत्यथकस्मादन्याभ्योदेवताभ्यआग्रयणंनिरूप्यतइ
सेताहितदेवताउदजयन्यदृतुभ्योनिर्वपेद्देवताभ्यःसमदंदध्यादाग्रयणंनिरुप्यैताः

८०

आकूतीर्जुहोत्यर्धमासानेवमासान्नृतूंत्संवत्सरंप्रीणातिनदेवताभ्यःसमदंदधाति भद्रान्नःश्रेयःसमने
नेष्टदेवाइत्याहकुन्ताद्याययजमानस्यापराभावाय॥ ५॥ प्राजापत्यांल्लोकाद्देवाःपितोरध्याहाश्रय
णपंचविंशतिश्च॥२॥छ॥इंद्रस्यवज्रोसिवार्त्रघ्नस्तनूपानःप्रतिस्पशः॥योनःपुरस्ताद्दक्षिणतः
पश्चादुत्तरतोघायुरभिदासत्येतंसोश्मानमृच्छतु॥देवासुराःसंयत्ताआसंतेसुराद्दिग्भ्यआ
बाधंततांदेवाइष्वाचवज्रेणचापानुदंतयद्वज्रिणीरूपदधातीष्वाचैवतद्वज्रेणचयजमानोभ्रातृ
व्यानपनुदतेदिक्ष्वप॥३॥दधातिवपुरःएवैतास्तनूपानीःपर्यूहतेग्नाविष्णूसजोषसेमावर्धंतुवांगिरः
॥द्युम्नैर्वाजेभिरागतं॥ब्रह्मवादिनोवदंतियन्नदेवतायैजुहत्यथकिंदेवत्यावसोर्धारेत्यग्निर्वसुस्त
षा स्यैषाधाराविष्णुर्वसुस्तस्यैषाधाराग्नावैष्णव्यर्चावसोर्धारांजुहोतिभागधेयेनैवैनौसमर्धयत्य
थोएतां॥२॥एवाहुतिमायतनवतींकरोतियत्काममपनांजुहोति तदेवावरुंधेरुद्रोवाए
षयदग्निस्तस्यैतेतनुवौघोरान्याशिवान्यायच्छतरुद्रीयंजुहोतियैवास्यघोरातनूस्तांते

नेशमयति यद्दसोधीरांजुहोतियेवास्यशिवा तनूस्तांतेनप्रीणातियोवैवसोधीरायै॥३॥प्रति
ष्ठांवेदप्रत्येवतिष्ठतियदा अमुष्मिषैतत स्मिन्नब्रंह्मोदनंपचेत्तंब्राह्मणाश्चत्वारःप्राश्नीयुरे
षवाअग्निर्वैश्वानरोयद्ब्राह्मणएषाखलुवाअग्नेःप्रियातनूर्यद्वैश्वानरःप्रियामामेवैनां
तनुवांप्रतिष्ठापयतिचतस्रोधेनूर्दद्यात्ताभिरेवयजमानोमुष्मिंल्लोकेग्निंदुहे॥४॥उपै
तांधारांयेषद्धत्वारिंशश्च॥३॥चित्तिंजुहोमिमनसाघृतेनेत्याहादाभ्यावैनामैषा
हुतिर्वैश्वकर्मणीनैनंनाशिव्याच्यानंभ्रातृव्योदभ्नोत्यथोदेवताएवावरुंधेग्नेतमद्येतिपंक्त्याहोति ग
पंक्त्याहुत्यायज्ञमुखमारभते सप्ततेअग्नेसमिधःसप्तजिह्वाइत्याह होत्राएवावरुंधे
ग्निर्देवेभ्योपाक्रामद्भागधेयं॥१॥इच्छमानस्तस्माएतद्भागधेयंप्रायच्छन्नेतद्वाअग्नेरग्निहोत्रमेत
र्हिखलुवाएषजातोयर्हिसर्वश्चितोजातायैवाअन्नमपिदधातिसएनंप्रीतःप्रीणाति ७१
स्मा

साग्नेयेऽंद्राग्न ओश्विनस्तेविशालयूप आलभ्यंते ॥१॥ एकादश पंचविंऽशतिः ॥२८॥
पिशंगास्त्रयो वासंता सारंगास्त्रयो ग्रैष्माः पृषतास्त्रयो वा र्षिकाः पृश्नयस्त्रयः शारदाः
पृश्निसक्थास्त्रयो हैमंतिका अवलिप्तास्त्रयः शैशिराः संवत्सराय निवक्षसः ॥१॥ पिशं
गा विंऽशतिः ॥२३॥ हिरण्यवर्णा अपां गृहा भ्नलेष्टकाः सजूः संवत्सरं प्रजापतिस्सप्तु
रपविरग्ने वैदीक्ष यासु वर्गायुतं यन्नसु यत प्रजापतिः क्रतु ओरोहितः पृश्निः शितिबा
हुरनुतः कर्णाः शुंठाइंद्रायादित्येसोभ्या वारुणाः सामायेकादश पिशंगास्त्रयो वि
ऽंशतिः ॥२३॥ हिरंण्यवर्णा भ्नलेष्टकाश्छंदो यत्क नीयाऽसंत्रिंध्याग्निं वारुणाश्चतुः वृ
पंचाशत् ॥५४॥ हरिहि ओम् ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीमाहागुरूभ्यो नमः हरिहि
ओम् ॥ यो वा अयथादेवतमग्निं चिनुत आदेवताभ्यो वृश्चते पापीयान्भवति यो यथा

पं·म·७
६९

देवतं न देवताभ्य आवृश्चते वसीयान्भवत्याग्नेय्या गायत्र्या प्रथमां चितिमभिमृशेत्त्रिष्टु
ग भाद्वितीयां जगत्या तृतीयामनुष्टुभा चतुर्थीं पंक्त्या पंचमीं यथादेवतमग्निं चिनुते न देवताभ्य बा
आवृश्चते वसीयान्भवती डयैवाएषा विभक्तिः पशव इडा पशुभिरेनं ॥१॥ चिनुते यो वै प्रजापत
यं प्रतिप्रोच्याग्निं चिनोति नार्तिमार्छत्यश्वौ वभितस्तिष्ठेतां कृष्णा उत्तरतः श्वेतो दक्षिणस्तावाल
भ्येष्टका उपदध्यादेते वै प्रजापते रूपं प्राजापत्योश्वः साक्षादेव प्राजापत्यं प्रतिप्रोच्याग्निं चिनो
ति नार्तिमार्छत्येतद्वा अन्हो रूपं यच्छ्वेतो श्वो रात्रियै कृष्ण एतद्ह न्हः ॥२॥ रूपं यदिष्टकू
रात्रियै पुरीषमिष्टका उपधास्यंछ्वेतमश्वमभिमृशेत्पुरीषमुपधास्यन्कृष्णमहोरात्रा
भ्यामेवैनं चिनुते हिरण्यपात्रं मधोः पूर्णं ददाति मधव्योसानीति सौर्या चित्रवत्याव
वेक्षते चित्रमेव भवति मध्यंदिनेश्वमवघ्रापयत्यसौ वा आदित्य एष प्रजापतिः प्रा
ओ

६९

मास्तूपराः ॥१॥ उंनुतः पंचविंशतिः ॥१४॥ कृष्णास्त्रयो यामाः सौम्यास्त्रयः श्वि
तिंगा अग्नेयेय विष्टायुत्रयो नकुलास्त्रिसारोहिणी व्यस्तावसूनां तिस्रोऽरुणा
दित्यो यस्तारुद्राणां सोमेंद्रा बभ्रु लला मास्तूपराः ॥१॥ कृष्णास्त्रयो विंशतिः ॥१५॥
शुद्धास्त्रयो वैष्णवा अंधीलोध्रकर्णास्त्रयो विष्णव उरुक्रमायलप्सुदिनस्त्रयो विष्णव उरुगायाय
पंचावी स्तिस्र आदित्यानां त्रिवत्सास्तिस्रोऽंगिरसा मैंद्रा वैष्णवा गौरललामास्तूपराः
॥१॥ शुंठा विंशतिः ॥१६॥ इंद्रायराजे त्रयः शितिपृष्ठा इंद्राया धिराजाय त्रयः
शितिककुद इंद्राय स्वराजे त्रयः शितिभसदस्तिस्त्रस्तुर्यौहः साध्यानां तिस्त्रः पं
६का ष्ठौहो विश्वेषां देवानामाग्नेंद्राः कृष्णा मास्तूपराः ॥१॥ इंद्राय राज्ञे द्वाविंशतिः
॥१७॥ अदित्यै त्रयो रोहितैता इंद्राण्यै त्रयः कृष्णैताः कुह्वै त्रयो रुणै ताम्रिस्त्रो धेनवो
राकायै त्रयो नड्वाहः सिनीवाल्या आग्नावैष्णवा रोहितललामास्तूपराः ॥१॥ अदित्या

पं॰सं॰६
६९

अष्टादश॥१८॥ सौम्याः स्त्रयः पिशंगाः सोमाय राज्ञे त्रयः सारंगाः पार्जन्या नभोरूपास्तिस्रो अजा म
ल्हा इंद्रापौष्णे तिस्रो मेष्य आदित्या द्यावापृथिव्यो मालंगा स्तूपराः॥३॥ सौम्या एकान्नविंशतिः
॥३९॥ वारुणा स्त्रयः कृष्णललामा वरुणाय राज्ञे त्रयो रोहितललामा वरुणाय रिशादसे त्रयोऽरुण रु १
ललामाः शिल्पास्त्रयो वैश्वदेवास्त्रयः पृश्नयस्सर्वदेवेभ्य ऐंद्राः सूराः श्येतललामास्तूपराः॥५॥
वारुणा विंशतिः॥२०॥ सोमाय स्वराज्ञे नोवाहावनड्वाहौ विंद्राग्निभ्यामोजोदाभ्यामुष्टारा विंद्रा
ग्निभ्यां बलदाभ्यां सीरवाहाववी द्वे धेनू भौमी दिग्भ्यो वडबे द्वे धेनू भौमी वैराजी पुरुषी द्वे धे
नू भौमी वायव आरोहणवाहावनड्वाहौ वारुणी कृष्णो वशे अराड्यौ दिव्यावृषभौ प
रिमरौ॥३॥ सोमाय चतुस्त्रिंशत्॥२१॥ एकादश प्रातर्गव्याः पशव आलभ्यंते छग
लः कल्माषः किकिदीविर्विदीगयस्ते त्वाष्ट्राः सौरीर्नव श्वेता वशा अनूबंध्या भ वं

६९

पाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै पंचचितयो भवंति पांक्तः पुरुष आत्मानमेव स्पृणोति पंचचितयो
भवंति पंचभिः पुरीषैरभ्यूहति दश संपद्यंते दशाक्षरो वै पुरुषो यावानेव पुरुषस्तं
स्पृणोत्यथो दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराज्येवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति संवत्सरो वै षष्ठी चि
तिर्ऋतवः पुरीषं षड्चितयो भवंति षट्पुरीषाणि द्वादश संपद्यंते द्वादश मासाः संव
त्सरः संवत्सर एव प्रतितिष्ठति ॥३॥ अयश्चितयः पुरीषं पंचदश च ॥१०॥ रोहितो धू
म्ररोहितः कर्कंधुरोहितस्ते प्राजापत्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुकबभ्रुस्ते रौद्राः
श्येतः श्येताक्षः श्येतग्रीवस्ते पितृदेवत्यास्तिस्रः कृष्णा वशा वारुण्यस्तिस्रः श्वे
ता वशाः सौर्यो मैत्राबार्हस्पत्या धूम्रललामास्तूपराः ॥१॥ रोहितः षड्विंशतिः

पं॰स॰६ स्थूलपृषती२

६७ ॥११॥ पृश्निस्तिरश्चीपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्तेमारुताःफल्गू लोहितोर्णीबलक्षीताःसारस्वत्यःपृष
तीक्षुद्रपृषतीतावैश्वदेव्यस्तिस्रःश्यामावशाःपौष्णियस्तिस्रोरोहिणीर्वशामैत्रियऐंद्रा
बार्हस्पत्याअरुणललामास्तूपराः॥१॥पृश्निःषड्विंशतिः॥१२॥शितिबाहुर
न्यतःशितिबाहुःसमंतशितिबाहुस्तऐंद्रवायवाःशितिरंध्रोन्यतःशितिरंध्रःसमंत
शितिरंध्रस्तेमैत्रावरुणाःशुद्धवालःसर्वशुद्धवालोमणिवालस्तआश्विनास्तिस्रः
शिल्पावशावैश्वदेव्यस्तिस्रःश्येनीःपरमेष्ठिनेसोमापौष्णाःश्यामललामास्तूपराः
॥१॥शितिबाहुःपंचविंशतिः॥१३॥उन्नतऋषभोवामनस्तऐंद्रावरुणाःशिति
बा ककुच्छितिपृष्ठःशितिभसत्तऐंद्राबार्हस्पत्याः८शितिपाच्छितयोष्ठःशितिभ्रुस्तऐंद्रावैष्णावा लि
स्तिस्रःसिध्मावशावैश्वकर्मण्यस्तिस्रोधात्रेपृषोदराऐंद्रापौष्णाःश्येतललामा

८८

सुंदी

सवाअग्निस्वर्ग्योहतितादृगेव तदा सादयति गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय यथो सव मेवैनं करोति गर्भो

वा एष यदुख्यो योनिः शिक्यं यद्धि स्मादुखां निरूहेद्योनेर्गर्भं निर्हण्यात्षडु यामं शिक्यं भवति

षोढा विहितो वै॥१॥ पुरुष आत्मा च शिरश्च चत्वार्यंगान्यात्मैवैनं विभर्ति प्रजापतिर्वा ए

षयदग्निस्तस्यैषा खा योनिरुखलं च स्तनौ तावस्य प्रजाप्रजीवं तियदुखां योनिं खलं योपद

धाति ताभ्यामेव यजमानो मुष्मिंल्लोकेऽग्निं दुहे संवत्सरो वा एष यदग्निस्तस्य त्रेधा विहिता इ भि

ष्टकाः प्राजापत्या वैष्णवी ॥२॥ वैश्वकर्मणीरहोरात्राण्येवास्य प्राजापत्या यदुखां

बिभर्ति प्राजापत्या एव तदुपधत्ते यत्समिध आदधाति वैष्णवा वै वनस्पतयो वैष्णवी

रेव तदुपधत्ते यदिष्टकाभिरग्निं चिनोतीयं वै विश्वकर्मा वैश्वकर्मणीरेव तदुपधत्ते

तस्मादाहुस्त्रिवृदग्निरिति तं वा एतं यजमान एव चिन्वीत यदस्यान्यश्चिनुयाद्यत्तं द

क्षिणाभिर्न राधयेदग्निमस्य वृंजीत योऽस्याग्निं चिनुयात्तं दक्षिणाभी राधयेदग्नि

६६ मेवतत्स्पृणोति॥३॥षोढाविहितो वै वैश्वानरो यो विंशतिश्च॥८॥प्रजापतिरग्निमचिनुतर्तु
भिः संवत्सरं वसंतेनैवास्य पूर्वार्धमचिनुत ग्रीष्मेण दक्षिणं पक्षं वर्षाभिः पुच्छं शरदो
त्तरं पक्षं हेमंतेन मध्यं ब्रह्मणा वा अस्य तत्पूर्वार्धमचिनुत क्षत्रेण दक्षिणं पक्षं पशु
भिः पुच्छं विशोत्तरं पक्षमाशया मध्यं स य एवं विद्वानग्निं चिनुत ऋतुभिरेवैनं चिनु
ते थो एतदेव सर्वं भवं॥९॥ हृधेयुण्वं सै नमग्निं चिक्यानमसंनु रोचेतद्यंवा
वत्रथ मा चिनिरोषधया वनस्पतयः पुरीषमन्तरिक्षं द्वितीया वयांसि पुरीषम सौ
तृतीया नक्षत्राणि पुरीषं यज्ञश्चतुर्थी दक्षिणा पुरीषं यजमानः पंचमी प्रजा
पुरीषं यत्रिचितीकं चिन्वीत यज्ञं दक्षिणामात्मानं प्रजामंतरियात्तस्मात्पंचचि
तीकश्चेतव्य एतदेव सर्वं स्पृणोति स्त्रिः श्रितयः॥२॥ त्रिवृध्येग्निर्यद्वेद्वि ६६

क्षि

प्नोति दशरात्रीर्दीक्षितः स्याद्दशाक्षरा विराड्विराजमाप्नोति द्वादश रात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वादश मासाः संवत्स
रः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति त्रयोदश रात्रीर्दीक्षितः स्यात्त्रयोदश ॥१॥ मासाः संवत्सरः सं
वत्सरो विराड्विराजमाप्नोति पंचदश रात्रीर्दीक्षितः स्यात्पंचदश वा अर्धमासस्य रात्रयो
र्धमासशः संवत्सर आप्यते संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति सप्तदश रात्रीर्दीक्षितः स्याद्द्वा
दश मासाः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति चतुर्विंशति रात्रीर्दीक्षितः स्या
च्चतुर्विंशतिर्मासाः संवत्सरः संवत्सरो विराड्विराजमाप्नोति त्रिंशतं रात्रीर्दीक्षितः
स्यात् ॥२॥ त्रिंशदक्षरा विराड्विराजमाप्नोति मासं दीक्षितः स्याद्यो मासः स संवत्सरः सं
वत्सरो विराड्विराजमाप्नोति चतुरो मासो दीक्षितः स्याच्चतुरो वा एतं मासो वसवो बि
भ्रतस्ते पृथिवीमाजयन् गायत्रीं छंदो ऽष्टौ रुद्रास्तेऽन्तरिक्षमाजयं त्रिष्टुभं छंदो द्वादशादि

पं·स·६
६९

सास्ते दिवमाजेयं जगतीछंदः स्ततो वै ते व्यावृत्तमगच्छंछैष्ठ्यं देवानां तस्माद्द्वादशमासो भृत्वाग्निं चिं
न्वीत द्वादशमासाः संवत्सरः संवत्सरो ऽग्निश्चित्यस्तस्याहोरात्राणीष्टका आप्ते ष्टकमेनं चिनुते
यो व्यावृत्तमेव गछति श्रैष्ठ्यं समानानां ॥३॥ स्या त्रयोदशरात्रिं शतं रात्रीर्दीक्षित स्या ऽ
द्दैते छाविं शतिश्च ॥८॥ सुवर्गाय वा एष लोकाय चीयते यदग्निस्तं यन्नान्वारोहेत्सुवर्गा ऽ
ल्लोकाद्यजमानो हीयेत पृथिवीमाक्रमिषं प्राणो मा मा हासीदंतरिक्षमाक्रमिषं प्रजा मा मा
हासीद्दिवमाक्रमिषं सुवरगन्मेत्याहैष वा अग्नेरन्वारोहस्तेनैवैनमन्वारोहति सुवर्ग
स्य लोकस्य समष्ट्यै यत्पक्षसंमितां मिनुयात् ॥११॥ कनीयांसं यज्ञक्रतुमुपेयात्पा
पीयस्यस्यात्मनः प्रजा स्याद्वेदिसंमितां मिनोति ज्यायांसमेव यज्ञक्रतुमुपैति ना व
स्यात्मनः पापीयसी प्रजा भवति साहस्रं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः सहस्रसंमितो
६९

वाअयंलोकइममेवलोकमभिजयतिद्विषाहस्रंचिन्वीतद्वितीयंचि न्वानोद्विषाहस्रोवाअंतरि
क्षमंतरिक्षमेवाभिजयतित्रिषाहस्रंचिन्वीततृतीयंचिन्वानः॥२॥त्रिषाहस्रोवाअसौ
लोकोमुमेवलोकमभिजयतिजानुदघ्नंचिन्वीतप्रथमंचिन्वानोगायत्र्यैवेमंलोकमु
भ्यारोहतिनाभिदघ्नंचिन्वीतद्वितीयंचिन्वानस्त्रिष्टुभैवांतरिक्षमभ्यारोहतिग्री
वदघ्नंचिन्वीततृतीयंचिन्वानोजगत्यैवामुंलोकमभ्यारोहतिनाग्निंचित्वारामामुपेया
दयोनौरेतोधास्यामीतिनद्वितीयंचित्वान्यस्यस्त्रियं॥३॥उपेयान्नतृतीयंचित्वाकां
च नोपेयाद्रेतोवाएतंनिधत्तेयदग्निंचिनुतेयदुपेयाद्रेतसाव्यृध्येताथोखल्वाहुरप्र
जस्यंतद्यन्नोपेयादितियद्रेतःसिचावुपदधातितेएवयजमानस्यरेतोबिभृतस्त
स्मादुपेयाद्रेतसोस्कंदायत्रीणिवावरेतांसिपितापुत्रःपौत्रः॥४॥यद्वेरेतःसि

पं॰स॰६

६५ चोत्तुरं दध्यादेतौ स्य विच्छिंद्यात्तिस्त्रउपदधाति रेतसः संतत्यै यं वाव प्रथमा रेतःसिग्लाग्ना रुयं त
स्मात्तस्यंतीमां पश्यंति वाचुवंदं तीमं तरिक्षं द्वितीया प्राणो वा अंतरिक्षं तस्मादंतरिक्षं
पश्यंति न प्राणमसौ तृतीया चक्षुर्वा असौ तस्मात्पश्यंत्यमूं पश्यंति चक्षुर्यजुषेमां वा
प्राअमूं चोपदधाति मनसा मध्यमामेषां लोकानां क्लृप्त्या अथो प्राणानामभिष्ठाय
सोभ्यगुभिराशीर्हविसुभिस्तस्यैतदृष्टस्य वीतद्रविणोहभक्षीयेसाहस्तुतशस्त्रेए स्य
वे तेनदुहे पिता मातरिश्वाच्छिद्रापदा धाअच्छिद्रानुशिजःपदानेतक्षुःसोमो वि=
श्व विन्नेता नेषद्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषदिसोहे तद्वा अग्नेरुक्थं तेनैवैन
मनुशंसति॥६॥मित्रु याम्नली यं चिन्वान स्त्रियं पो त्रेश्वैवै सुप्त चे॥८॥सूयते
वाए पोग्नीनां यउरवा यां भ्रियते यद्धः सादयेद्गर्भाः प्रपादुकास्युरथो यथा ६५

माप्नोतियां तां गच्छत्य एवं विद्वानेतमग्निं चिनुते ॥३॥ादा धार त्रिष्टुभमिमभमे वैवं चत्वारि च ॥५॥ प्रजापतिरग्नि

मचिनुत तस्य क्षुर पविर्भूत्वा तिष्ठत्तं देवा बिभ्यतो नोपायं ते छंदोभिरात्मानं छादयित्वोपायंस्तच्छंदसां छंदस्त्वं

ब्रह्मैव वराः सि ब्रह्मणएतद्रूपं यत्कृष्णाजिनं कार्ष्णीउपानहावुपमुंच ते छंदोभिरेवात्मानं छादयित्वाग्नि

मुपच रत्यात्मनो हिंसायै देवनिधिर्वा एष यन्नि धीयते यदग्निः ॥१॥ अन्ये वा वै निधिमगुप्तं विंदंति प्रजा नवाप्रा

नात्सुखा . . . मा क्रामत्यात्मानमेवाधिपां कुरुते गुप्त्या अथो खल्वाहुर्नो क्रम्येति न्नै सुखायद्या क्र नै

मेन्निर्कृत्या आत्मानमपि दध्यात्तस्मान्नाक्रम्यं पुरुषशीर्षमुप दधाति गुप्त्यै अथो यथा ब्रूयादेतन्मे गो अ

पायेति तादृगेव तत् ॥२॥ प्रजापतिर्वा अग्निरेव दध्यंङाथर्वण स्तस्य ष्टका अस्त्रान्येतं हृवावत

र्वा अथ

दृषि ।रभ्यनेवा चेंद्रदधी चो अस्थभिरितियदिष्टे काभिरग्निं चिनोतिसात्मानमे वाग्निं चिनुतेसा
सामुष्मिं लोके भवतियएवं वेद शरीरंवाएतदग्नेयच्चितिःसआत्मा वैश्वानरोयच्चित्वैवैश्वानरंजुहोतिशरी
रमेवसंस्कृत्य ॥३॥अभ्यारोहतिशरीरंवाएतद्यजमानःसंस्कुरुतेयदग्निं चिनुते यच्चित्वैवैश्वानरं
जुहोतिशरीरमेवसंस्कृत्यात्मनाभ्यारोहतितस्मात्तस्यनावद्यंतिजीवन्नेवदेवानप्येतिवैश्वा
का नरीयं चापुरीषमुपदधातीयंअग्निर्वैश्वानरस्तस्येषाचितिर्यत्पुरीषमग्निमेववैश्वानरं चिनुतएषा
वाअग्नेःप्रियातनूर्यद्वैश्वानरःप्रियामेवास्यतनुमवरुंधे॥४॥अग्निस्तत्संस्कृत्याग्नेर्दीक्षा च
या॥५॥अग्नेर्वैदीक्षयादेवाविराजमाप्नुवंनिस्तोरा त्रीदशक्षितस्यात्रिपदाविरा विरा
जमाप्नोतिषड्रा त्रीदशक्षितस्याःषड्वाऋतवःसंवत्सरःसंवत्सरोविराड्विराजमा

हसवितृप्रसूतऐवैनंब्रह्मणा देवताभिरभिषिंचत्यन्नस्यान्नस्याभिषिंचत्यन्नस्यान्नस्यावरु
ध्यै पुरस्तात्प्रत्यंचमभिषिंचति पुरस्ताद्धि प्रतीचीनमन्नमद्यते शीर्षतोभिषिंचति शीर्षतोह्यन्नमद्यतआ
मुखादन्ववस्रावयति ॥२॥ मुखतएवास्माअन्नाद्यंदधात्यग्नेस्त्वासाम्राज्येनाभिषिंचामीत्याहै
अ षवाग्नेस्सयस्तेनैवैनमभिषिंचति बृहस्पतेस्त्वासाम्राज्येनाभिषिंचामीत्याह ब्रह्मवैदेवानांबृहस्पति
र्ब्रह्मणैवैनमभिषिंचतीन्द्रस्यत्वासाम्राज्येनाभिषिंचामीत्येंद्रियंमेवास्मिन्नुपरिष्टाद्दधात्ये
तत् ॥३॥ वैराजसूयस्यरूपंयएवंविद्वानग्निंचिनुतउभावेवलोकावभिजयति यश्चराजसू
येनेजानस्यय श्चाग्निचितइंद्रस्यसुषुवाणस्यदशधेंद्रियंवीर्यंपरापतत्तद्वासौत्रामण्यासमं समं
यजेतेंद्रियमेववीर्यं संभृत्यासंधत्ते ॥४॥ तएवान्नेस्रावयत्येतद्दृष्टाचत्वारिंशच्च ॥२॥ वं
रु सजूरब्दोयावभिःसजूरुषाअरुणीभिस्सजूःसूर्यएतशेनसजोषावश्विनादंससोभिःस
२ भरंत्सूपतेवाएषयोग्निंचिनुतेग्निंचित्वासौत्रामण्या

ज्ञरग्निर्वैश्वानर इडाभिर्घृतेनु स्वाहा संवत्सरो वा अर्धमासा अयावा उषा अरुणी सूर्य एत शङ्मे अ

श्विना संवत्सरोग्निर्वैश्वानरः पशव इडा पशवो घृतं संवत्सरं पशवोनुप्रजायन्ते संवत्सरे

णैवास्मै पशून्प्रजनयति दर्भस्तम्बे जुहोतीयत्॥१॥ वा अस्या अमृतं यद्वीर्यं तद्दर्भास्तस्मिन्जुहोतीति प्रैव

जायते न्नादो भवति यस्यैवं जुह्वत्येता वै देवता अग्नेः पुरस्ताद्भागास्ता एव प्रीणात्यथो च क्षुरे वाग्नेः पुर

प स्तादनतिदधात्यनेधो भवति एवं वेदापो वा इदमग्रे सलिलमासीत्स प्रजापतिः पुष्करपर्णे वातो भूतो

लेलायत्स॥२॥ प्रतिष्ठां नाविन्दत स एतदपां कुलायमपश्यत्तस्मिन्नग्निमचिनुत तदियमभव भ

त्यं त्ततो वै स प्रतिष्ठां पुरस्तादुपादधात्तद्धौरभवत्सा प्राची दिग्यां दक्षिणत उपादधात्स दक्षिणः प ण

क्षोभवत्सा दक्षिणा दिग्यां पश्चादुपादधात्तत्पुच्छमभवत्सा प्रतीची दिग्यामुत्तरत उपादधात्॥३॥

सउत्तरःपक्षोभवत्सोदीचीदिग्यामुपरिष्टादुपादधातपृष्ठमभवत्सोर्ध्वादिगियंवाअग्निःपंचेष्टकस्तस्मा
यदस्यांखनंत्यभिष्टकांतृंदंत्यभिशर्कराःसर्वावाइयंवयोभ्योनक्तंदृशेदीप्यतेतस्मादिमांवयांः
सिनक्तंनाध्यासतेयएवंविद्वानग्निंचिनुतेप्रत्येव॥४॥तिष्ठत्यभिदिशोजयत्याग्नेयोवैब्राह्मणस्तस्मा
द्ब्राह्मणायसर्वासु दिक्ष्व र्धुकंस्वामेवतद्दिशमन्वैत्यपांवाअग्निःकुलायंतस्माद्दापो
त्सर ग्निंहारुकाःस्वामेवतद्योनिंप्रविशंति॥५॥यदह्लेकोसउत्तरतउपादधाद्देवहा त्रिंशश य
२१ चः॥४॥संवत्सरमुख्यंभृत्वाद्वितीयेसंवत्सरआग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपेदैंद्रमेकादशकपा
लंवैश्वदेवंद्वादशकपालंबार्हस्पत्यंचरुंवैष्णवंत्रिकपालं त्रितीयेसंवत्सरेभिजि
तीयजेतयदष्टाकपालोभवत्यष्टाक्षरागायत्र्याग्नेयंगायत्रंप्रातःसवनंप्रातःस

पं॰स॰६
६२

वनमेवतेनदाधारगायत्रीछंदोयदेकादशकपालोभवत्येकादशाक्षरात्रिष्टुप्त्रैष्टुभंमाध्यंदिनंस
वनंमाध्यंदिनमेवसवनंतेनदाधारत्रिष्टुभं॥१॥छंदोयद्द्वादशकपालोभवतिद्वादशा क्षराजगतीवै १
श्वदेवंजागतंतृतीयसवनंतृतीयसवनमेवतेनदाधारजगतींछंदोयद्बार्हस्पत्यश्चरुर्भवतिब्रं
ह्मवैदेवानांबृहस्पतिर्ब्रह्मैवतेनदाधारयद्वैष्णव स्त्रिकपालोभवतियज्ञोवैविष्णुर्यज्ञमेवतेनदा
धारयत्तृतीयेसंवत्सरेभिजितायजेताभिजित्यैयत्संवत्सरमुख्यंविभ क्तीभिमेव॥२॥तेनलोकंस्पृ
णोतियद्द्वितीयेसंवत्सरेग्निंचिनुतेंतरिक्षमेवतेनस्पृणोतियत्तृतीयेसंवत्सरेयजतेमुमेवतेन
लोकंस्पृणोत्येतंवैपरआट्णारःक क्षीवाङ्औशिजोवीतहव्यश्रायसस्त्रसदस्युःपौरुकु
त्स्यःप्रजाकामाअचिन्वततत्तोवैतेसहस्रंसहस्रंपुत्रानविंदंतप्रथंतेप्रजयापशुभिःस्तांमात्रां

६२

तं

नापरास्यभ्रातृव्यो भवत्यपमृ॥१॥वा आपस्तस्मादुद्धिरवेतांतमभिषिंचंति नार्तिमार्छति सर्वमायुरेति यस्यैता
उपधीयंते यउ चैना एवं वेदान्नं वा आपः पुशव आपोन्नं पशवोन्नादः पशुमान्भवति यस्यैता उपधीयंते यउ चैना
एवं वेद द्वादश भवंति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरेणो वास्मै॥२॥अन्नमवरुंधे पात्राणि भवंति पात्रे वा अन्नम
द्यते स यो न्वेवान्नमवरुंधआ द्वादशात्पुरुषादन्नमत्स्यथो पात्रान्नच्छिद्यते यस्यैता उपधीयंते यउ चैना एवं वेद
श्च कुंभाश्च कुंभीश्च मिथुनानि भवंति मिथुनस्य प्रजात्यै प्रप्रजायते पशुभिर्मिथुनेन यो यस्यैता उपधीयंते यउ
॥३॥चैना एवं वेद शुग्वा अग्निः सोध्वर्युं यजमानं प्रजाः शुचार्पयति यदुपदधाति शुचमेवास्य शमयति प
नार्तिमार्छत्यध्वर्युर्न यजमानः शाम्यंति प्रजाय यत्रै ता उपधीयंते पां वा एतानि हृदयानि यदेता आपो यदेता
अप्सु उपदधाति दिव्याभिरेवैनाः संसृजति वर्षुकः पर्जन्यः॥४॥भवति यो वा एतासामायतनं क्लृप्तिं वेदायत
तनवान्भवति कल्पतेस्मा अनुसीतमुपदधात्येतद्वा आसामायतनमेषा क्लृप्तिर्य एवं वेदायतनवान्भव

६ तिकल्मते स्मेहृदंदमन्या उपदधाति चत्त स्सोम धे धृत्या अंनं वा इष्टका एतत्खलु वै साक्षादन्नं यदेष चरुर्यदे-
तं चरुमुपदधाति साक्षात् ॥५॥ एवास्मा अन्नमवरुंधे मध्यत उपदधाति मध्यत एवास्मा अंन्नं दधाति तस्मा
धृ न्मध्यतोऽन्नमद्यते बार्हस्पत्यो भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मा अंन्नमवरुंधे ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्च स्मा
साय त्वेत्याह तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति यस्यैष उपधीयते य उ चैनमेवं वेद ॥६॥ अमृतं ते मस्मे जायते य
स्यैता उपधीयंते य उ पुर्जन्य उपदधाति साक्षात् सप्त चत्वारि ॥ श॰ अ ॥२॥ भूतेष्टका उपदधात्यत्रात्रैव मृ
त्युर्जायते यत्र यत्रैव मृत्युर्जायते तत एवैनमव यजते तस्मादग्निचित्सर्वमायुरेति सर्वे ह्यस्य मृ
त्यवोऽवेष्टास्तस्मादग्निचिन्नाभिचरितवै प्रत्यगेनमभिचारः स्तृणुते सूयते वा एष योऽग्निं चिनुते
देवसुवामेतानि हवींषि भवंत्येतावंतो वै देवानां सवास्त एव ॥१॥ अस्मै सवान्प्रयच्छंति
त एनं सुवंते सवोऽग्निर्वरुणसवो राजसूयं ब्रह्म सवश्चित्यो देवस्य त्वा सवितुः प्रसूवे त्या ६

बलाया जगर आखुः सृजया शयंडकास्ते मैत्राः स्वैसतेमन्यवेस्वजः कुंभीनसः पुष्करसादो लोहिताहिस्ते त्वाष्ट्राः प्रति
श्रुत्कायै वाहसः ॥१॥ बलायाष्टादश ॥१४॥ पुरुषमृग श्चंद्रमसे गोधा कालका दार्वाघाटस्ते वनस्पतीनाम्
एण्यै ह्नः कृष्णो रात्रियै पिकः क्ष्विंका नीलशीर्ष्णी तेऽर्यम्णे धात्कुः कत्कटः ॥१॥ पुरुषमृगोष्टादश ॥१५॥
सौ री बलाका श्यो मयूरः श्येनस्ते गंधर्वाणां वसूनां कपिंजलो रुद्राणां तित्तिरी रोहित्कुंडृणाची गोल
त्ति का ता अप्सरसाम रण्याय सृमरः ॥१॥ सौर्योष्टादश ॥१६॥ पृषतो वैश्वदेवः पित्वो न्यंकुः कश
स्तेनुमत्या अन्यवापोर्धमासानां मासां कश्यपः क्वयिः कुटरुर्दात्यौहस्ते सिनीवाल्यै बृहस्पतये शि
त्पु टः ॥१॥ पृषतोष्टादश ॥१७॥ शका भौमी पांत्रः कशो मांथीलवः स्ते पि तृणां मृन्नु नां
जहका संवत्सराय पुलोपा कपोत उलूकः शशस्ते नैर्ऋता कृकवाकुः सावित्रः ॥१॥ शकाष्टादश ॥
१८॥ रुरूरौद्रः कृकलासः शकुनिः पिप्पका ते शरव्यायै हरिणो मारुतो ब्रह्मणे शार्गस्तरक्षुः
कृष्णः श्वा चतुरक्षो गर्दभस्त इतरजनानामग्नये धूङ्क्षा ॥१॥ रुरुर्विंशतिः ॥१९॥ अलज आंत
र्द म

रिक्षउद्रो भद्रुः पूर्वस्ते पाम दिसेह ऽं सुसाच्चिरिं द्रां पेपेकी शर्गगध्रः शितिकक्षी वा ध्राणस्स स्ते द्रि
व्या द्यावापृथिव्या आनित्॥१॥ अलजो ष्टादश॥२॥ सुपर्णः पार्जन्यो हंऽसो वृकौ वृषदंऽ
शस्ते ऐन्द्रा अपामुद्रो र्यम्णो लोपाशः सिंऽहो नकुलो व्याघ्रः स्ते महेन्द्राय कामो युपरस्वान्॥१॥
सुपर्णो ष्टादश॥२॥ आग्नेयः कृष्ण ग्रीवः सारस्वती मेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शितिपृष्ठो बा
र्हस्पत्यः शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोरुणो मारुतः कल्माष ऐन्द्राग्नः संऽहितो धोरामः सावित्रो वा
श रुणः पेत्वः॥१॥ आग्नेयो द्वाविंऽशतिः॥३॥ अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्या आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ
पृ त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ शितिपृष्ठौ बार्हस्पत्यौ धात्रे पृषोदरः सौर्यो बलक्षः पेत्वः॥१॥ अश्वः षोडश॥३॥
आग्नेयेनीकवते रोहितांजिरनड्वान् धोरामो सावित्रौ पौष्णो रजतनाभि वैश्वदेवो पिशंगौ तूप
रो मारुतः कल्माष आग्नेयः कृष्णोजः सारस्वती मेषी वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः॥१॥ आग्न
येनीकवते द्वाविंऽशतिः॥२४॥ यदेकेन प्रजापतिः प्र णानु यजुषा पौ विश्वकर्मग्न आयाहि सुनर्गौ

मुव ओंगायत्रेणाग्नेउद्धेसमीचींद्रायमुयुरुषांबलोयपुरुष मृगः सोऽस्येषतः शकाष्ठुरतुजः सु
पर्णोआग्नेयेभ्योग्नयेनीकवतेचतुर्विंᳪशतिः ॥२४॥ भद्देवैनुसपापीयान्नेलद्धाअग्नेः शिरोधनु
स्तद्देवास्तेद्ज्येष्ठाअपानतेश्वेस्तूपरोद्विषष्टि॥६१॥ हरिःओम्॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ श्रीगुरुभ्यो
नमः हरिःओम्॥ हिरण्यवर्णाः शुचयः पावकायासुजातः कश्यपोयास्विंद्रः॥ अग्निंयागर्भं
दधिरे विरूपास्तानआपःशᳪस्योनाभवंतु॥ यासाᳪराजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेअवपश्यंजना
नां॥ मधुश्चुतःशुचयोयाःपावकास्तानआपःशᳪस्योनाभवंतु॥ यासांदेवादिविकृण्वंतिभक्षंयाअंत
रिक्षेबहुधाभवंति॥ याःपृथिवींपयसोदंति॥१॥ शुक्रास्तानआपःशᳪस्योनभवंतु॥ शिवेनमाचक्षुषा
पश्यतापःशिवयातनुवोपस्पृशतत्वचंमे॥ सर्वाᳪअग्नीᳪरप्सुषदोहुवेवोमयिवर्चोबलमोजोनिधत्त
॥ यदृदःसंप्रयतीरहावनदताहते॥ तस्मादानद्यो नामस्थ तावोनामानिसिंधवः॥ यत्प्रेषितावरुणेन
ताःशीभᳪसमवल्गत॥२॥ तदाप्नोदिंद्रोवोयतीस्तस्मादापोअनुस्थन॥ अपकामᳪस्यंदमानाअवी

५·११·८

स्यं

५६ कन्तवो हिवं ॥ इंद्रोवः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद्वार्णामवो हितं ॥ एको देवो अप्यतिष्ठ रमानायथावशं ॥ उदानिषु
महीरिति तस्मादुदकमुच्यते ॥ आपो भद्राघृतमिदाप आसुरग्नीषोमौ बिभ्रत्याप इत्ताः ॥ तीव्रो रसो मधु पृचां ॥
३ ॥ अरंगम आमा प्राणेन सह वर्चसा गन् ॥ आदित्पश्याम्युत वा शृणोम्यामा घोषो गच्छति वाङ्न आसां ॥ मन्ये भेजानो भे
अमृतस्य तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः ॥ आपो हि ष्ठा मयो भुवस्ता न ऊर्जे दधातन ॥ महे रणाय चक्षसे ॥ यो
व वः शिवतमो रसः तस्य भाजयतेह नः ॥ उशतीरिव मातरः ॥ तस्मा अरंगमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ ॥ आ
पो जनयथा च नः ॥ दिविश्रयस्वांतरिक्षे यतस्व ब्रह्मवर्चसमसि ब्रह्मवर्चसाय त्वा ॥ ४ ॥ उदंति सम वयूत मधु
ब्रह्मण्हा पचोमालरोद्दाविंशतिश्च ॥ ११ ॥ अपां गृहोस्येत द्वा वराज सूयं यदेते ग्रहाः सर्वोग्निर्वरुण सु ते
वो राज सूयमग्नि सवश्चित्य स्ताभ्यामेव सूयते यो उ भावेन लोकावभिजयति यश्च राजसूयेने जान
स्य यश्चाग्निचित आपो भवंत्यापो वा अस्य भ्रातृव्या यदपो ग्नेरधस्तादुपदधाति भ्रातृव्याभिभूत्ये भवत्यात्म ५६

४ पृथिव्यासंभव

पौवृद्धंषवः समुद्रेधिपतयोनामस्थतेषांवउपरिगृहावर्षंवइषवोवैस्वान्न्वयानामैपार्थिवास्तेषांवइह
गृहाः॥४॥ अंनंवइषवोनिमिषोवातनामंतेभ्योवोनमस्तेनोमृडयंतुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितं
वोजंभेदधामिहुताद्योवाअन्येदेवाअहुतादोन्येतानग्निचिद्देवोभाया ओषणातिदध्नामधुमिश्रे
णैताआहुतीर्जुहोतिभागधेयेनैवैनांत्प्रीणा स्ययोस्वच्योहुरिष्ठकावैदेवाअहुतादस्ता
॥५॥ अनुपरिक्रामंजुहोस्यपरिवर्गमेवैनात्प्रीणातीमं स्तनमूर्जस्वंतंधयापांप्रप्यातमग
नेसरिरस्यमध्ये। उत्संजुषस्वमधुमंतमूर्वसमु द्रियं सदनमाविशस्व॥ योवाअग्निं
प्रयुज्यनविमुंचतियथाश्वोयुक्तोविमुच्यमानः क्षुध्यन्पराभवत्येवमस्याग्निःपराभव
तितंपराभवंतं यजमानोनुपराभवतिसोग्निं चित्वालूक्षः॥६॥ भवती मं स्तनमूर्ज
स्वंतंधयापामित्याज्यस्यपूर्णांस्रुचंजुहोत्येषवाअग्नेर्विमोकोविमुच्यैवास्माअन्नम
पिदधातितस्मादाहुर्यश्चैवंवेदयश्चनसुधायं हवैवाजीसुहितोदधा तीत्यग्निको

म·स·५
५८
घ

वकानीतमेवतत्प्रीणातिसएनंप्रीतःप्रीणातिवसीयान्भवति॥९॥प्रतीचीदिक्तस्यास्तेद्विषोय
श्यनिह्रिपानाम्मेह गृहाइतिक्षोवसीयान्भवति॥१०॥इंद्रायराज्ञेसूकरोवरुणायराज्ञे
कृष्णोयमायराज्ञऋश्यऋभायराज्ञेगवयःशार्दूलायराज्ञेगौरःपुरुषराजायमर्कटः क्षि
प्रश्येनस्यवार्तिकानीलंगोः क्रिमिःसोमस्यराज्ञःकुलुंगस्सिंधोःशिंशुमारोहिम
वतोहस्ती॥११॥इंद्राण्याःषाविंशतिः॥११॥मयुःप्राजापत्यऊलोहलीक्ष्णोवृषदंश
स्तेधातुःसरस्वत्यैशारिःश्येलापुरुषवाक्सरस्वतेशुकःश्येतःपुरुषवाग्गारण्योजोनकु
लः॥ शकुंतेपोष्णावाचेक्रौंचः॥१२॥मयुस्त्वयेविंशतिः॥१२॥अपांनप्त्रेजषोना
क्रोमकरःकुलीकयस्तेकूपारस्यवाचेपैंग राजेभगायकुषीतकआतीवाहसो ५८
दर्विदातेवायव्योदिग्भ्यश्चक्रवाकः॥१११॥अपामेकोनविंशतिः॥१३॥२४॥१४॥

ग्ने दीक्षयापं त्वाग्न उपसद्भिरापं त्वाग्ने सुत्ययापं त्वाग्ने दक्षिणाभिरापं त्वाग्ने वभृथेनापं त्वाग्ने वशयापं त्वा
ग्ने स्वगाकारेण सोहे षा वा अग्नेराप्तिस्तय एवैनमाप्नोति ॥ ५ ॥ ऐंद्रियापुरस्तन्नराक्षनुस्तदग्नय आहाछंे
ति चं ॥ ८ ॥ गायत्रेण पुरस्तादुपदधाति प्राणमेवास्मिं दधाति बृह द्रथंतराभ्यां पक्षौ वो ज एवास्मिं द
धात्यृतुस्तायज्ञियेन पुच्छमनुष्टुप्समाति तिष्ठति पृष्ठै रूपतिष्ठते तेजो वै पृष्ठानि तेज एवास्मिं दधा
ति प्रजापतिरग्निमसृजत सोस्मात्सृष्टः पराङैत्तं वारवंतीयेनावारयत तद्वारवंतीयस्य वारवंती
यत्वं श्यैतेन श्येती अकुरुत तच्छ्यैतस्य श्यैतत्वं ॥ १ ॥ यद्वारवंतीयेनोपतिष्ठते वारयत एवैनं श्यैतेन श्ये
ती कुरुते प्रजापतेर्हृदयेनापिपक्षं प्रत्युपतिष्ठते प्रेमाणमेवास्य गच्छति प्राच्या त्वा दिशा सादयामि गायत्रेण छं
दसाग्निना देवतयाग्नेः शीर्ष्णाग्ने शिर उपदधामि दक्षिणया त्वा दिशा सादयामि त्रैष्टुभेन छंदसेंद्रेण देवतयाग्नेः भे
पक्षेणाग्नेः पक्षमुपदधामि प्रतीच्या त्वा दिशा सादयामि ॥ २ ॥ जागतेन छंदसा सविता देवतयाग्नेः पु
च्छेनाग्नेः पुच्छमुपदधाम्युदीच्यां दिशा सादयाम्यानुष्टुभेन छंदसा मित्रावरुणाभ्यां देवतयाग्नेः
त्वा

पं.स.५ प क्षेणाग्नेः पृक्षमुद्धा म्यूर्ध्वं यो त्वा दिशासीदयामिषादैनर्छंदसा बृहस्पतिना देवतयाग्नेः पृष्ठमुद्

५५ धामियो वा अपोसानमग्निं चिनुते पास्मामुष्मिं लोके भवति यस्सात्मानं चिनुते सात्मामुष्मिं लोके भव

वा त्यात्मेष्टका उपदधात्येष अग्नेरात्मा सात्मानमेव अग्निं चिनुते सात्मामुष्मिं लोके भवति य एवं वेद ॥३॥

श्येतत्वं प्रतीच्या त्वा दिशा सादयामि यस्सात्मानं चिनुते तद्वा विंशतिश्च ॥८॥ अग्न उद्धेया

तेऽइषुर्युवा नाम तया नो मृड तस्यास्ते नमस्तस्यास्त उपजीवन्तो भूयास्माग्ने दुध्र गह्य किंशिल व

न्यया ते इषुर्युवा च वा एते अग्नयो यच्चित य उद्धिरेव नामं प्रथमा दुध्र ॥१॥ द्वितीयो गह्यस्तृ

तीयः किंशिलश्चतुर्थो वन्यः पंचमस्तेभ्यो वा आहुतीर्नेजुहुयाद् ध्वर्युं च यजमानं च प्रदहेयुर्य य

देता आहुतीर्जुहोति भागधेयेनैवैनांछमयति नार्तिमार्छत्यध्वर्युर्न यजमानो वाँ आसन्न ॐ

सोः प्राणोक्ष्योश्चक्षुः कर्णयोः श्रोत्रं बाह्वोर्बलं मूरुवोरोजो रिष्टा विश्वान्यंगानि तनुः ॥२॥

नाम तया नो मृड तस्यास्ते नमस्तस्यास्त उपजीवन्तो भूयास्म पं ४ ५५

धि

तन्नु वो मे सह नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीरेष वा एतस्मात्प्राणाः क्रामंतीत्येव गिन्नं चिन्वन्नेक्रामतीत्यन्न
आसन्नु सोः प्राण इत्याह प्राणानेवात्मं धत्ते यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवना
ति विवेश तस्मै रुद्राय नमो अस्त्वाहुर्भागा वा अन्ये रुद्रा हविर्भागाः ॥३॥ अन्ये शतरुद्रीयं हुत्वा गावीधु
कं चरुमेतेन यजुषा चरमायामिष्टकायां निदध्याद्भागधेयेनैवैनं शमयति तस्य वै शतरुद्रीय
ं कृतमित्याहुर्यस्यैतदग्नौ क्रियत इति वसवस्त्वा रुद्रैः पुरस्तात्पांतु पितरस्त्वा यमराजानः पि
तृभिर्दक्षिणतः पांत्वादित्यास्त्वा विश्वैर्देवैः पश्चात्पांतु द्युतानस्त्वा मारुतो मरुद्भि
रुत्तरतः पातु ॥४॥ देवास्त्वेंद्रज्येष्ठा वरुणराजानो धस्ताच्चोपरिष्टाच्च पांतु न वा एतेन पूतो
न मेध्यो न प्रोक्षितो यदेनमतः प्राचीनं प्रोक्षति यत्संचितमन्येन प्रोक्षति तेन पूतस्तेन मेध्यस्ते
न प्रोक्षितः ॥५॥ दुधस्तन्द्रे हविर्भागाः पातु हूत्रिंशच्च ॥२॥ समीची नामासि प्राची दिक्तस्या
स्तेग्निरधिपतिरसितो रक्षितायश्चाधिपतिर्यश्च गोप्ता ताभ्यां नमस्तौ नो मृडयतां तौ यं द्विष्मो

पं.स.५

५६

चा

यश्चनोद्वेष्टितंवोजंभेदधाम्योजस्विनीनामासिदक्षिणादिक्तस्यास्तइंद्रोधिपतिःप्रदाकुःप्राचीना
मासिप्रतीचीदिक्तस्यास्ते ॥१॥ सोमोधिपतिःस्वजोवस्थावानामास्युदीचीदिक्तस्यास्तेवरुणोधिपति पि
तिरश्चिराजिरधिपत्नीनामासिबृहतीदिक्तस्यास्तेबृहस्पतिरधिपतिःश्वित्रोवशिनीनामा
सी यंदिक्तस्यास्तेयमोधिपतिःकल्माषग्रीवोरक्षितायश्चाधिपतिर्यश्चगोप्तातांभ्यां
नमस्तौनोमृडयतांतेयंद्विष्मोयश्च ॥२॥ नोद्वेष्टितंवोजंभेदधाम्ये तावैदेवताअग्निंचितꣳ
रक्षंतिताभ्योयदाहुतीर्नजुहुयादध्वर्युंचयजमानंचध्यायेयुर्यद्ताआहुतीर्जुहोतिभागधेयेनै
वैनाꣳशमयतिनार्तिमार्छत्यध्वर्युर्नयजमानोहेतयोनामस्थतेषांवःपुरोगृहाअग्निर्व इष
वःसलिलोनिलिंपानाम ॥३॥ स्थतेषांवोदक्षिणागृहाःपितरोवइषवःसगरोवज्रिणोना
मस्थतेषांवःपश्चाद्गृहाःस्वप्नोवइषवोगह्वरोवस्थावानोनामस्थतेषांवउत्तराद्गृ हाआ

५६

సకలప్రాశ్యన ప్రతీతిః ——

అతోత్రాచార్యతెలిస్తాం ప్రథమం వరాసుపఠి
వసాం ఠాం నపాత్రవరాః గాలిప్ర ం: ద్వితి
యస్యాన తం సాంబతే తప్యదివిశిష్టలిక తవ్య
ప్రాతేవం ప్రథమరాం నంతబవసంయితేః వక్ష్యే
త్రైః నచై వంపాలువరాం గాన్వ [illegible] నం వభివసాం
యంగము భ్రతేప పాత్రవరాణాబసంశ [illegible] రాం నస్తా
త్ ఇతి పాలచర్యః దేహాష్పవ శాదభ్రప్రసాత
వరాణాభిః నకువ భ్రవసాం యినగ్రహితం
౨౨ —

తత్రసంశయస్సంభవతి అనవ్యాప్యవృత్తస్య
సంశయోపి సౌఖ్యం తస్యచచక్షుషైవ దృ
ష్ట్యతేనబ్రహ్మవం పెౌ వగానువసు గౌతైగా
గాత్రపం పేతప్పితి హాయం తం అనటి
ప్రతిం షకీయహా వల్లానివిత్రయా ఃకా కావికి
సం యం గా వాం పిత్వం పి గాబిక్షయోన్య
త్రం నా గాంగి తవం తద్భ వంగాను
వం గాం యనాంస్త్ర హా వం వసాం పైలి
ప్రసి వ్యాఖ్యపసం మాంస పుపితచా

रि
ष्णोः क्रमोस्यभिशस्तिहात्रैष्टुभंछंदआरोहांतक्षमनुविक्रमस्वनिर्भ
क्तःसयंद्विष्मोविष्णोःक्रमोस्यरातीयतोहंताजागतंछंदआरोह
दिवमनुविक्रमस्वनिर्भक्तःसयंद्वि ॥ ष्मोविष्णोः॥ १॥ क्रमो
सिशत्रूयतोहंतानुष्टुभंछंदआरोहदिशोनुविक्रमस्वनिर्भ
क्तःसयंद्विष्मः॥ अक्रंददग्निःस्तनयंनिवद्यौः क्षामारेरिहद्वी
रुधःसमंजन्॥ सद्योजज्ञानोविहीमिद्धोरख्यदारोदसीभानु
नाभात्यंतः॥ अग्नेभ्यावर्तिन्नभिनआवर्तस्वायुषावर्चसासं
न्यामेधयाप्रजयाधनेन ॥ अग्ने॥ २॥ अंगिरःशतंतेसंत्वा
वृतःसहस्रंतउपावृतः॥ नासांपोषस्यपोषेणपुनर्नोनष्ट

।।१५।। माकृधिपुनर्यनेरयिमाकृधि।।पुनरूर्जानिवर्तस्वपुनरग्नइषा
युषा।।पुनर्नःपाहिविश्वतः।।सहरय्यानिवर्तस्वाग्नेपिन्वस्व
धारया।।विश्वप्स्न्याविश्वतस्परि।।उदुत्तमंवरुणपाशमु
स्मदवाधमं।।३।।विमध्यमंश्रथाय।।अथावयमादित्यव्रते
तवानागसोअदितयेस्याम।।आत्वाहार्षमंतरभूर्ध्रुवस्तिष्ठा
विचाचलिः।।विशस्त्वासर्वावांछंतुस्मिन्राष्ट्रमधिश्रय।।
अग्रेबृहन्नुषसामूर्ध्वोअस्थान्निर्जग्मिवांतमसोज्योतिषा
गात्।।अग्निर्भानुनोरुशतास्वंगआजातोविश्वासद्मान्य ।।१५।।
प्राः।।सीदत्वंमातुरस्याउपस्थेविश्वान्यग्नेवयुनानिवि

।।ना

ह्वान्॥मैनोमर्चिषामानपसा॥मिशुंशुचोंनरस्यांशुक्रज्योति
र्विभांहि॥अंतरग्नेरुचात्वमुखायैसदनेस्वे॥तस्यास्त्वंहरसा
तपंजातवेदः शिवोभव॥शिवोभूत्वामह्यमग्नेथोसीदशिव
स्त्व॥शिवाःकृत्वादिशःसर्वाःस्वांयोनिमिहासदः॥हंसःशु
चिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत्॥नृषद्वर
सदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऋतजाअद्रिजाऋतंबृहत्॥५॥
दिवमनुविक्रमस्वनिर्भक्तःसयंद्विष्मो॥विष्णोर्धनेनायेधम
मस्याःशुचिषस्वोडशच॥१॥दिवस्परिप्रथमंजज्ञेअग्निरस्म
द्वितीयंपरिजातवेदाः॥तृतीयमप्सुनृमणाअजस्रमिंधान

एनंजरंतेस्वाधीः॥ विद्मातेअग्नेत्रेधात्रयाणिविद्मातेधामविभृ
॥१६॥ तंपुरुत्रा॥ विद्मातेनामपरमंगुहायद्विद्मातमुत्संयतआजगंथ॥
समुद्रेत्वानृमणाअप्स्वंतर्नृचक्षाईधेदिवोअग्नऊधन्॥ तृतीये
दि त्वा॥ १॥ रजसितस्थिवांसमृतस्ययोनौमहिषाअहिन्वन्॥
अक्रंददग्निस्तनयन्निवद्यौः॥ क्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन्॥
सद्योजज्ञानोविहीमिद्धोअख्यदारोदसीभानुनाभात्यंतः॥ उशि
क्पावकोअरतिःसुमेधामर्तेष्वग्निरमृतोनिधायि॥ इयर्तिधू
ममरुषंभरिभ्रदुच्छुक्रेणशोचिषाद्यामिनक्षन्॥ विश्वस्यकेतु ॥१६॥
र्भुवनस्यगर्भआ॥ २॥ रोदसीअपृणाज्जायमानः॥ वीडुंचि

द्द्रिमांकिनस्यरायंजनायदाग्निसमर्यजंतपूर्व॥श्रीणामुदारोधरुणो
रयीणांमनीषाणांप्रार्पणःसोमगोपाः॥वसोःसूनुःसहसोअप्सुरा
३ जाविभात्यग्रउषसामिधानः॥यस्तेअद्यकृणवद्भद्रशोचेपूपंदेवघृ
तवंतमग्ने॥प्रतंनयप्रतरांवस्योअछाभिसुम्नंदेवभक्तंयविष्ठ॥
आ॥३॥तंभजसौश्रवसेष्वग्नउक्थउक्थआभजशस्यमाने॥
प्रियःसूर्येप्रियोअग्नाभवात्युज्जातेनभिनदद्दुज्जनित्वैः॥त्वाम
ग्नेयजमानाअनुद्यून्विश्वावसूनिदधिरेवार्याणि॥त्वयासहद्र
विणमिछमानाव्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः॥दृशानोरुक्मउ
रुव्याव्यद्योद्दुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः॥अग्निरमृतोअभवद्वयो

भिर्यदेनंघोरजनयत्सुरेताः॥ ॥तृतीयेत्वागर्भ्भआयविष्ठाय
॥१८॥ विश्वायव्वचारिचा॥२॥१॥ॐन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशु
ष्मिणः॥प्रप्रदातारंतारिषऊर्जन्नोधेहिद्विपदेचतुष्पदे॥उद्
वाविश्वेदेवाअग्नेभरंतुचित्तिभिः॥सनोभववाशिवतमःसु
प्रतीकोविभावसुः॥प्रेदग्नेज्योतिष्मान्याहिशिवेभिरर्चि
भिस्त्वं॥बृहद्भिर्भानुभिर्भासंन्माहिंसीस्तन्वाप्रजाः॥
समिधाग्निंदुवस्यतघृतैर्बोधयतातिथिं॥आ॥ ॥१॥अ
स्मिन्हव्या जुहोतन॥प्रप्रायमग्निर्भरतस्यशृण्वेविय ॥१८
सूर्योनरोचतेबृहद्भाः॥अभियःपूरुंपृतनासुतस्थौदीद

यदेव्योअतिथिः शिवोनः॥ आपोदेवीः प्रतिगृह्णीतभस्मैतत्स्योने
कृणुध्वं सुरभाउलोके॥ तस्मैनमंतांजनयः सुपत्नीर्मातेवपुत्रं
बिभृतास्वेनं॥ अप्स्वग्नेसधिष्टव॥ २॥ सोषधीरनुरुध्यसे॥ गर्भे
संजायसेपुनः॥ गर्भोअस्योषधीनांगर्भोवनस्पतीनां गर्भोविश्व
स्यभूतस्याग्नेगर्भोअपामसि॥ प्रसद्यभस्मनायोनिमपश्च
पृथिवीमग्ने॥ संसृज्यमातृभिस्त्वंज्योतिष्मान्पुनरासदः॥ पु
नरासद्यसदनमपश्चपृथिवीमग्ने॥ शेषेमातुर्यथोपस्थेंतरस्या
ंशिवतमः॥ पुनरूर्जा॥ ३॥ निवर्तस्वपुनरग्नइषायुषा॥ पु
नर्नःपाहिविश्वतः॥ सहरय्यानिवर्तस्वाग्नेपिन्वस्वधारया॥

।।१८।। विश्वप्स्न्यायाविश्वतस्परि।।पुनस्त्वादित्यारुद्रावसवःसमिंधतां
पुनर्ब्रह्माणोवसुनीथयज्ञैः।।घृतेनत्वंतनुवोवर्धयस्वसत्याः
संतुयजमानस्यकामाः।।बोधानोअस्यवचसोयवि
ष्ठमंहिष्ठस्यप्रभृतस्यस्वधावः।। पीयतित्वोअनुत्वोगृणाति
वंदारुस्तेतनुवंवंदेअग्ने।।सबोधिसूरिर्मघवावसुदावावसुपतिः।।
युयोध्यस्मद्द्वेषांसि।।म।।आतवोजोनुषाडश्म्व।।३।।२३।।अपे
तवीतविचसर्पतातोयेत्रस्थपुराणायेचनूतनाः।।अदाद्दि
यमोवसानंपृथिव्याअक्रन्निमंपितरोलोकमस्मै।।अग्नेर्भ ।।१८।।
स्मास्यग्नेःपुरीषमसिसंज्ञानमसिकामधरणंमयितेकामध

रणंभूयात्॥संयावः प्रियास्तनुवः संप्रियाहृदयानिवः॥
आत्मावोअस्तु॥१॥संप्रियः संप्रियास्तनुवोममे॥अयंसो
अग्निर्यस्मिंत्सोममिंद्रः सुतंदधेजठरेवावशानः॥सहस्रि
यंवाजमत्यंन्नसप्तिंससवांत्संस्तूयसेजातवेदः॥अग्नेदि
वोअर्णमच्छाजिगास्यच्छादेवांऊचिषेधिष्णियाये॥याः
परस्ताद्रोचनेसूर्यस्ययाश्चावस्तादुपतिष्ठंतआपः॥अग्नेय
त्तेदिविवर्चः पृथिव्यांयदोषधीषु॥२॥अप्सुवायजत्र॥ये
नांतरि क्षमुर्वाततंथत्वेषः सभानुरर्णवोनृचक्षाः॥पु
रीष्यासोअग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः॥जुषंतांहव्य

माकुत्रमनमीवाद्दषीमहीः॥इडामग्नेपुरुदंसंसनिंगोःशश्वत्त ॥११॥
मंहवमानायसाधा॥स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुम
तिर्भूत्वस्मे॥अयंतेयोनिरृत्वियोयतोजातोअरोचथाः॥तं
॥३॥ अ जानन्नग्नआरोहाथानोवर्धयारयिं॥चिदसितयादेवतयांगि आग्न
रस्वद्ध्रुवासीदपरिचिदसितयादेवतयांगिरस्वद्ध्रुवासीदलोकं
अग्न पृणछिद्रंपृणाथोसीदशिवात्वं॥इंद्राग्नीत्वाबृहस्पतिरस्मिन्योनौ
नोवसीषदन्॥ताअस्यसूददोहसःसोमंश्रीणंतिपृश्नयः॥
जन्मंदेवानांविशस्त्रिष्वारोचनेदिवः॥ग॥अग्नेत्वोषधीषुजानं
न्नष्टाचत्वारिंशश्च॥ग॥१७॥समितंसंकल्पेथांसंप्रियौ ॥१२॥

रोचिष्णुसुमनस्यमानो॥इषमूर्जमभिसंवसानो सं वां मनांꣳसि संव्र
ता समु चित्तान्याकरं॥अग्नेपुरीष्याधिपा भवा त्वन्नः॥इषमूर्जं यज
मानाय धेहि॥पुरीष्यस्त्वमग्ने रयिमान्पुष्टिमाꣳ असि॥शिवाः कृ
त्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिमिहासदः॥भवतन्नः समनसौ समोक
सौ॥३॥१॥अरेपसौ॥मा यज्ञꣳ हिꣳसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ
शिवौ भवतमद्य नः॥मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निꣳ स्वे योना
वभारुखा॥तां विश्वैर्देवैर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वक
र्मा विमुंचतु॥यदस्य पारे रजसः शुक्रं ज्योतिरजायत॥तन्नः प
र्षदति द्विषोग्ने वैश्वानर स्वाहा॥नमः सुतै निर्ऋते विश्वरूपे॥२॥

॥२०॥ अयस्मयंविचृताबंधमेतं॥यमेनत्वंयम्यासंविदानोत्तमंनाकम
धिरोहयेमं॥यत्तेदेवीनिर्ऋतिराबबंधदामग्रीवास्वविचर्त्यं॥इ
त दंतेतद्विष्याम्यायुषोनमध्यादथाजीवःपितुमद्धिप्रमुक्तः॥यस्या
स्तेअस्याःक्रूरआसंजुहोम्येषांबधानामवसर्जनाय॥भूमिरिति
त्वाजनाविदुर्निर्ऋतिः॥३॥इतित्वाहंपरिवेदविश्वतः॥असुन्व
तमयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यांतस्करस्यान्वेषि॥अन्यमस्मदिच्छ
सातइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु॥देवीमहंनिर्ऋ तिंवंदमानः
मा पितेवपुत्रंदसयेवचोभिः॥विश्वस्य[illegible]जायमानस्यवेदशिरः
शिरःप्रतिसूरीविचष्टे॥निवेशनःसंगमनोवसूनांविश्वारूपा ॥२०॥

क्षिन्वषे॥ मा॥ शचीभिः॥ देवइवसविता सत्यधर्मेंद्रोनतस्थौसमरेपथी
नां॥ संवरत्रादधातन निराहावान्कृणोतन॥ सिंचामहा अवटमुद्रिणं
वयं विश्वाहादस्तमक्षितं॥ निष्कृताहावमवटं सुवरत्रं सुषेचनं॥
उद्रिणं सिंचे अक्षितं॥ सीरायुंजंति कवयो युगा वितन्वते पृथक्॥
धीरा देवेषु सुम्नया॥ युनक्त सीरा वियुगा तनोत कृते योनौ वपते
ह॥ ५॥ बीजं॥ गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीयइ ण्यापक्व त्स
मायन्तु॥ लांगलं पवीरवत् सुशेवं सुमतित्सरु॥ उदित्कृ॥ षविगा
मविं प्रफर्व्यं च पीवरीं॥ प्रस्थावद्रथवाहनं॥ शुनं नः फाला वितुद
तु भूमिं शुनं कीनाशा अभियंतु वाहान्॥ शुनं पर्जन्यो मधुना पयो

॥२१॥ भिःशुनासीराशुनमस्मासुधत्तं॥कामंकामदुघेधुक्ष्वमित्राय
वरुणा यच॥इंद्रायाग्नयेपूष्णओषधीभ्यःप्रजाभ्यः॥घृतेनसी
तामधुनासमक्ता विश्वैर्देवैरनुमतामरुद्भिः॥ऊर्जस्वतीपयसा
पिंन्वमानास्मांत्सीतेपयसाभ्याववृत्स्वा॥६॥समौकसोविश्वरू
पविदुर्निर्ऋ तिरभिचषृइहमित्रायद्वाविंशतिश्च॥५॥२३॥
याजाताओषधयोदेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा॥मंदामिबभ्रूणामहंशु
तंधामानिसप्तच॥शतंवोअंबधामानिसहस्रमुतवोरुहः॥अथा
शतक्रत्वोयूयमिमंमेअगदंकृत॥पुष्पावतीःप्रसूवतीःफलि
नीरफलाउत॥अश्वाइवसजित्वरीर्वीरुधःपारयिष्णवः॥ॐप ॥२१॥

धी।।शतिमातरस्तद्वोदेवीरुपब्रुवे।।रपांसि विघ्नतीरितरपः।।१।।
चानयमानाः।।अश्वत्थेवोनिषदनंपर्णेवोवसतिःकृता।।गोभाजं
इत्किलासथयत्सनवथपूरुषं।।यदहंवाजयंन्निमाओषधीर्हस्त
आदधे।।आत्मायक्ष्मस्यनश्यतिपुराजीवगृभोयथा।।यदोषध
यःसंगछंतेराजानःसमिताविव।।विप्रःसउच्यतेभिषग्रक्षोहा
मीवचातनः।।निष्कृतिर्मानामवोमाताथायूयंस्छसंकृतीः।।
सराःपतत्रिणीः।।२।।स्छनयदामयतिनिष्कृत।।अन्यावोअन्याम
वत्वंन्यान्यस्याउपावता।।ताःसर्वाओषधयःसंविदानाइदंमेप्रा
व वताचः।।उच्छुष्माओषधीनांगावोगोष्ठादिवेरते।।धनंसनिष्यं

॥२२॥ तीनामात्मानंतवंपूरुष॥अतिविश्वाःपरिष्ठास्ते नइवव्रजमक्रमुः॥
उंषधयःप्राचुच्यवुर्यत्किंचतनुवाःरपः॥याः॥२॥तआतस्थुरा
नं त्मेयाआविविशःपरुःपरुः॥तास्तेयक्ष्मंविबाधंतामुग्रोमध्यम
शीरिव॥साकंयक्ष्मप्रपतश्येनेनकिकिदीविना॥साकंवातस्य
ध्राज्यासाकंनश्यनिहाकया॥अश्वावतींसोमवतीमूर्जयंतीमु
दोजसं॥आविसिसर्वाउंषधीरस्माअरिष्टेतातये॥याःफलि
नीर्याअफलाअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः॥बृहस्पतिप्रसूतास्तानो
मुंचंत्वंहसः॥४॥याः॥३॥उंषधयःसोमराज्ञीःप्रविष्टाःपृथिवीम ॥२२॥
नु॥तासांत्वमस्युत्तमाप्रणोजीवातवेसुव॥अवपतंतीरवदंदि

वओषधयः परि॥ यंजीवमश्नवामहै नसरिष्यातिपूरुषः॥ याश्चे
दमुपश्रुण्वंतियाश्चदूरंपरागताः॥ इहसंगत्यताःसर्वाअस्मैसंधत्त
भेषजं॥ मावोरिषत्खनितायस्मैचाहंखनामिवः॥ द्विपच्चतुष्पदस्मा
कंसर्वमस्त्वनातुरं॥ ओषधयःसंवदंतेसोमेनसहराज्ञा॥ यस्मैकृ
णोतिब्राह्मणस्तंराजन्पारयामसि॥ [illegible]॥ रूपःपवत्रिणी योअंहु
सोयाःखनामिवोष्टादशच॥ ६॥ [illegible]॥ मानोहिंसीज्जनितायःपृ
थिव्यायोवादिवंसत्यधर्माजजान॥ यश्चापश्चंद्राबृहतीर्जजान
कस्मैदेवायहविषाविधेम॥ अभ्यावर्तस्वपृथिवि यज्ञेनपयसा
सह॥ वपांतेअग्निरिषितोवसर्पतु॥ अग्नेयत्तेशुक्रंयच्चंद्रंयत्पूतं

॥२३॥ यद्यज्ञियं॥ तद्देवेभ्यो भरामसि॥ इषमूर्जमहमितआ॥ १॥ ददृऋ
तस्यधाम्नोअमृतस्ययोनेः॥ आनोगोषुविशत्वोषधीषुजहामिसे
॥२॥ दिमनिराममीवां॥ अग्नेतवश्रवोवयोमहिभ्राजंत्यर्चयोविभा
वसो॥ बृहद्भानोशवसावाजमुक्थ्यंदधासिदाशुषेकवे॥ ३॥ इरज्यं
न्नग्नेप्रथयस्वजंतुभिरस्मेरायोअमर्त्य॥ सदर्शतस्यवपुषो
विराजसिपृणाक्षिसानसिंरयिं॥ ऊर्जोनपाज्जातवेदःसुशस्तिभि पा
मंदस्व॥ ५॥ धीतिभिर्हितः॥ त्वेइषःसंदधुर्भूरिरेतसश्चित्रोतयो ॥२
वामजाताः॥ पावकवर्चाःशुक्रवर्चाअनूनवर्चाउदियर्षिभानुना॥
पुत्रःपितराविचरन्नुपावस्युभेपृणक्षिरोदसी॥ ऋतावानंमहि

षंविश्वचर्षणिमाग्निंसुम्नायदधिरेपुरोजनाः।।श्रुत्कर्णंसप्रथ
स्तमंत्वागिरादैव्यंमानुषायुगा।।निष्कृतारमध्वरस्यप्रचेतसंक्ष
यंतंराधसेमहे।।रातिंभृगूणामुशिजंकविक्रतुंपृणक्षिसानसिं।।
।।२।।रयिं।।चितस्थपरिचितऊर्ध्वचितश्रयध्वंतयादेवतयांगिर
स्वध्रुवासीदत।।आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्णियं।।भ
वावाजस्यसंगथे।।संतेपयांसिसमुयंतुवाजाःसंवृष्णियान्य
भिमातिषाहः।।आप्यायमानोअमृतायसोमदिविश्रवांस्युत्त
मानिधिष्व।।३।।आमंदस्वसानुसिमेकान्नचेत्वादिंराद्धे।।७।।३२।।
अभ्यस्थाद्विश्वाःपृतनाअरातीस्तदग्निराहतदुसोमआह।।बृह

||२४|| स्पतिः सविता तंन्म आह पूषा मा धात्सुकृतस्य लोके ॥ यदक्रंदः प्रथ
मं जायमान उद्यंत्समुद्रादुत वा पुरीषात् ॥ श्येनस्य पक्षा हरिणस्य
बाहू उपस्तुत्यं जनिम तत्ते अर्वन् ॥ अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः
समुद्रमभितः पिंन्वमानं ॥ वर्धमानं मह ॥ १ ॥ आ च पुष्करं दि
वो मात्रया वरिणा प्रथस्व ॥ ब्रंह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीम
तः सुरुचो वेन आवः ॥ स बुध्निया उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च यो
निमसतश्च विवः ॥ हिरंण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः प
तिरेक आसीत् ॥ स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय ह ||२५
विषा विधेम ॥ द्रप्सश्चस्कंद पृथिवीमनु ॥ २ ॥ द्यामिमं च यो

निमनुयश्चपूर्वः॥ तृतीयंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजुहोम्यनुसप्त
होत्राः॥ नमोऽअस्तुसर्पेभ्योयेकेचपृथिवीमनु॥ येअंतरिक्षेये
दिवितेभ्यःसर्पेभ्योनमः॥ येदोरोचनेदिवोयेवासूर्यस्यरश्मि
षु॥ येषामप्सुसदःकृतंतेभ्यःसर्पेभ्योनमः॥ याइषवोयातुधा
नानांयेवावनस्पतीं२॥रनु॥ येवावटेषुशेरतेतेभ्यःसर्पेभ्योन
मः॥ ३॥ महोनुयातुधानानामेकादशचा॥ ८॥ ३५॥ ध्रुवासि
धरुणास्तृतोविश्वकर्मणासुकृता॥ मोत्वासमुद्रउद्वधीन्मा
सुपर्णोव्यथमानापृथिवींदृंह॥ प्रजापतिस्त्वासादय
तुपृथिव्याःपृष्ठेव्यचस्वतींप्रथस्वतींप्रथोसिपृथिव्यसि

भूरसिभूमिर[illegible]स्यदितिरसिविश्वधायाविश्वस्यभुवन
॥२५॥ स्यधर्त्रीपृथिवींयच्छपृथिवींदृंहपृथिवींमाहिंसीर्वि
ये श्वस्मैप्राणायापानायव्यानायोदानायप्रतिष्ठायै॥ ॥च
रित्रायाग्निस्त्वाभिपातुमह्यास्वस्त्याछर्दिषाशंतमेनत
यादेवतयांगिरस्वध्रुवासीद॥काण्डात्काण्डात्प्ररोहंतीप
रुषःपरुषःपरि॥एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच॥या
शतेनप्रतनोषिसहस्रेणविरोहसि॥तस्यास्तेदेवीष्टके ॥२५
विधेमहविषावयं॥अषाढासिसहमानासहस्वारातीःस

हस्वारातीयतः सहस्वपृतनाः सहस्वपृतन्यतः ।। सहस्वीर्यं
।। २ ।। असि सामाजिन्व ।। मधुवाताऋतायते मधुक्षरंति सिंध
वः ।। माध्वीर्नः संत्वोषधीः ।। मधुनक्तमुतोषसि मधुमत्पार्थि
वंरजः ।। मधुद्यौरस्तु नः पिता ।। मधुमान्नो वनस्पतिर्मधु
माँ अस्तु सूर्यः ।। माध्वीर्गावो भवंतु नः ।। महीद्यौः पृथिवी
च न इमंयज्ञंमिमिक्षतां ।। पिपृतान्नो भरीमभिः ।। तद्विष्णोः
परमं [illegible] ।। ३ ।। पदं सदा पश्यंति सूरयः ।। दिवीव चक्षुरात
तं ।। ध्रुवासि पृथिवि सहस्व पृतन्यतः ।। स्यूता देवेभिरमृते
नागाः ।। यास्ते अग्ने सूर्ये रुचः उद्यतो ।। दिवमातन्वंति र

॥२६॥ ष्मभिः॥ताभिःसर्वाभीरुचेजनायनस्कृधि॥यावोदेवाः
सूर्येरुचोगोष्वश्वेषुयारुचः॥इंद्राग्नीताभिःसर्वाभीरु
चंनोधत्तबृहस्पते॥विराट्॥ज्योतिरधारयत्सम्रा
डज्योतिरधारयत्स्वराडज्योतिरधारयत्॥अग्नेयुक्ष्वा
हियेतवाश्वासोदेवसाधवः॥अरंवहंत्याशवः॥युक्ष्वा
हिदेवहूतमाँ॥अश्वाँ॥अग्नेरथीरिव॥निहोतापूर्व्यः
सदः॥द्रप्सश्चस्कंदपृथिवीमनुद्यामिमंचयोनिमनुय
श्चपूर्वः॥तृतीयंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजुहोम्यनुसप्त ॥५॥
होत्राः॥अभूदिदंविश्वस्यभुवनस्यवाजिनमग्नेर्वैश्वा ॥२६

नरस्यच॥अग्निर्ज्योतिषाज्योतिष्मान्रुक्मोवर्चसावर्चस्वान्॥
ऋचेत्वा रुचेत्वासमित्स्रवंतिसरितोनधेनाः॥ऊर्मंतर्हृदामं
नसापूयमानाः॥घृतस्यधाराअभिचाकशीमि॥हिरण्ययो
वेतसोमध्यआसां॥तस्मिंत्सुपर्णोमधुकृत्कुलायीभजं
न्नास्तेमधुदेवताभ्यः॥तस्यासतेहरयःसप्ततीरेस्वधां
दुहानाअमृतस्यधारां॥ध्रौ॥प्रतिष्ठायैसहस्रचीर्यपिप्र
मंविराट्सप्ततीरेचत्वारिंच॥१॥ ११॥आदित्यंगर्भंपय
सासमंजंत्सहस्रस्यप्रतिमांविश्वरूपं॥परिवृंग्धिहरसा
माभिमृक्षःशतायुषंकृणुहिचीयमानः॥इमंमाहिंसी

॥२७॥ द्विपादं पशूनां॑ सहस्राक्षो मेधाय चीयमानः॥ मयुमा
रंण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद॥ वातस्य
ध्राजिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानं॑ सरिरस्य मध्ये॥
शिशुं नदीनां हरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिं॑सीः॥ १॥ परमे
व्योमन्॥ इमं मा हिं॑सीरेकशफं पशूनां॥ कनिक्रदं
वाजिनं वाजिनेषु॥ गौरमारंण्यमनु ते दिशामि तेन चिं
न्वानस्तन्वो निषीद॥ अजस्रमिंदुमरुषं भुरण्युमग्नि
मी ईडे पूर्वचित्तौ नमोभिः॥ सपर्वभिरृतुशः कल्पमानो ॥२७॥
गां मा हिं॑सीरदितिं विराजं॥ इमं॑ समुद्रं॑ शत[redacted]धारमु

संव्यच्यमानंभुवनस्यमध्ये॥ घृतंदुहानामदितिंजनायाग्ने
मो॥२॥हिंसीःपरमेव्योमन्॥ गवयमारण्यमनुतेदिशामिते ॥५८॥
नचिन्वानस्तनुवोनिषीद॥ वरूत्रिंत्वष्टुर्वरुणस्यनाभिमवि
जज्ञानांरजसःपरस्मात्॥ महींसाहस्रीमसुरस्यमायामग्ने
माहिंसीःपरमेव्योमन्॥ इमामूर्णायुंवरुणस्यमायांत्वचं
पशूनांद्विपदांचतुष्पदां॥ त्वष्टुःप्रजानांप्रथमंजनित्रमग्ने
माहिंसीःपरमेव्योमन्॥ उष्ट्रमारण्यमनु॥३॥ तेदिशामि
५८॥ तेनचिन्वानस्तनुवोनिषीद॥ योअग्निरग्नेस्तपसोधिजातः
शोचात्पृथिव्याउतवादिवस्परि॥ येनप्रजाविश्वकर्माव्य

नुइत्नमग्नेहेडः परिते वृण क्तु॥अजाह्यग्नेरजनिष्ठगर्भात्सा
॥२९॥ वाऊअपश्यज्जनितारमग्रे॥तयारोहमायंनुपमेध्यासः स्तया
देवादेवतामग्रऊआयंन्॥शरभमोरण्यमनुतेदिशामितेन
श्चिन्वानस्तनुवोनिषीद॥माअग्नेमाहिंसीरग्नेमोष्ट्रमारण्य
मनुशरभन्तवंच॥१०॥स्या॥आदित्यमिमंहूपादंमयुंवात
स्याश्वंमिममभमेकशफंगोरमजस्त्रंगवयंवरूत्रिमंविमि
मामूर्णायुमुष्ट्रमारण्ययोमिरग्नेः शरभं॥इंद्राग्नी
रोचनादिवः परिवाजेषुभूषथः॥तद्वांचेतिप्रवीर्यं॥श्नथा ॥२८॥
द्वृत्रमुतसनोतिवाजमिंद्रायोअग्नीसहुरीसपर्यात्॥इर

व ज्यंतोनासव्यस्यभूरेः सहस्तमासहसावाजयंत॥प्रचर्षणिभ्यः
पृतनाहवेषुप्रपृथिव्यारिरिचाथेदिवश्च॥प्रसिंधुभ्यःप्रगिरिभ्यो रि
महित्वाप्रइंद्राग्नीविश्वाभुवनात्यन्या॥मरुतोयस्यहि॥१॥क्ष
येपाथादिवोविमहसः॥ससुगोपा तमोजनः॥यज्ञैर्वायज्ञ
वाहसोविप्रस्यवामतीनां॥मरुतःशृणुताहवं॥श्रियसेकं
भानुभिःसंमिमिक्षिरेतेरश्मिभिस्तऋक्वभिःसुखादयः॥
तेवाशीमंतइष्मिणोअभीरवोविद्रेप्रियस्यमारुतस्यधाम्नः॥
अचेतेहेडउदुत्तमं॥कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृधःस
खा॥कयाशचिष्ठयावृता॥२॥कोअद्ययुंक्तेधुरिगाऋ

॥२९॥ तस्यशिमीवलोभाभिनोदहेणायुन॥ ३॥ संभ्रिषूह्स्वसोम
योमृन्यएषांभूत्यामूणोयत्सजीवान॥ अग्नेनयादेवानां
शंन्नोभवं।तुवाजेवाजे॥ अस्वग्नेसधिषृवसोषधीरनुरु
ध्यसे॥ गर्भेसंजायसेपुनः॥ वृषासोमघुमां॥ असिवृषादे
ववृषव्रतः॥ वृषाधर्माणिदधिषे॥ इमंमेवरुणतत्वायामि
त्वन्नोअग्नेसत्वन्नोअग्ने॥ ३॥ हिव्रताम एकादशव॥ ११॥
विष्णोःक्रमोसिदिवस्पर्यन्नपतेप्रतुसमितंयाजोतामानोहि ॥२९॥
ंसीदघ्यस्छाध्रुवास्यादित्यगर्भएकादश॥ ११॥ विष्णोरासिं
हेव्येतत्वाहंधालिभिहोत्राअषाचवेत्वारिंशत॥ ४॥ हरिः ॐम ॥
मिंद्राग्नीरोचनै

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ हरिः ॐम्॥ अपांत्वेमंत्साद्या
म्यपांत्वोध्मंत्साद्यामयपांत्वाभस्मंत्साद्यामयपांत्वाज्योतिषिसाद्यां ॥३०॥
म्यपांत्वायनेसादयाम्यर्णवेसदेसीदसमुद्रेसदनेसीदसलिलेसद ने
नेसीदापांक्षयेसीदापांसधिषिसीदापांत्वासदनेसादयाम्यपांत्वा
सधस्थेसादयाम्यपांत्वापुरीषेसादयाम्यपांत्वायोनौसादयाम्य
पांत्वापाथसिसादयामिगायत्रीछंदः त्रिष्टुप्छंदोजगतीछंदोनु
ष्टुप्छंदःपंङ्क्तिस्छंदः॥१॥ योनौपंचदशच॥१॥ अयंपुरोभुवस्तस्य
प्राणोभौवायनोवसंतः प्राणायनोगायत्रीवासंतीगायत्रियैगाय
त्रंगायत्रादुपांशुरुपांशोस्त्रिवृत्त्रिवृतोरथंतरंरथंतराद्वसिष्ठ
२५

॥३०॥ ॠषिःप्रजापतिगृहीतयात्वयाप्राणंगृह्णामिप्रजाभ्योयंदक्षिणावि
श्वकर्मातस्यमनोवैश्वकर्मणंग्रीष्मोमानसः त्रिष्टुग्ग्रैष्मी त्रिष्टुभे
ऐडमैडादंतर्यामोंतर्यामात्पंचदशः पंचदशाद्बृहद्बृहतोभरद्वाज
प्रा ऋषिःप्रजापतिगृहीतत्वयामनः॥ १ ॥गृह्णामिप्रजाभ्योयंपश्चाद्वि
श्वव्यचास्तस्यचक्षुर्वैश्वव्यचसंवर्षाणिचाक्षुषाणिजगतीवार्षी
जगत्याऋक्सममृक्समाच्छुक्रःशुक्रात्सप्तदशःसप्तदशाद्वैरूपंवैरू
पाद्विश्वामित्रऋषिःप्रजापतिगृहीतयात्वयाचक्षुर्गृह्णामिप्रजाभ्य
इदमुत्तरात्स्वस्तस्यश्रोत्रंसौवंशरच्छ्रोत्र्यनुष्टुप्शारद्यनुष्टु ॥३०॥
भःस्वारंस्वारान्मंथीमंथिनएकविंशएकविंशाद्वैराजंवैराजा

ज्ञमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृतया॥२॥त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्य
इयमुपरिमतिः स्तस्य वाङ्मातीहेमंतो वाच्यायनः पंक्तिर्हैमंती
पंक्त्यै निधनवन्निधनवत आग्रयणआग्रयणात्त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ
त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यां शाक्वररैवते शाक्वररैवताभ्यां विश्वकर्मा
ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यः॥३॥त्वया
मनोजमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्रिंशच्चे॥२॥प्राचीदि
शांवसंतऋतूनामग्निर्देवता ब्रह्मद्रविणं त्रिवृत्स्तोमः सउपंचद
शवर्तनि [illegible] विर्वयः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानगऋषि
र्दक्षिणादिशां ग्रीष्मऋतूनामिंद्रो देवता क्षत्रं द्रविणं पंचदशस्तो

॥३१॥ मुःसउसप्तदश[illegible]वर्तनिर्दित्यवाडवयः स्त्रेतायानांदक्षिँ हातोवातः णा
सनातनऋषिः प्रतीचीदिशांवृर्षाॠतूनांविश्वेदेवादेवताविट्॥१॥
द्रविणंसप्तदशस्तोमःसउवेकविंशवर्तनिः स्त्रिवत्सोवयो
द्वापरोयानांपश्चाद्वातोवातोहभ्रनुऋषिरुदीचीदिशांशरदृतू
नांमित्रावरुणोदेवतापुष्टंद्रविणमेकविंशस्तोमःसउत्रिणव
वर्तनिःस्तुर्यवाडवयआस्कंदोयानामुत्तराद्वातोवातःप्रत्नऋ
षिरूर्ध्वादिशांहेमंतशिशिरावृतूनांबृहस्पतिर्देवतावर्चोद्र
विणत्रिणवस्तोमःसउत्रयस्त्रिंशवर्तनिःपष्ठवाद्वयोभि ॥३२॥
भूरयानांविष्वग्वातोवातःसुपर्णऋषिःपितरःपितामहाःपरे
र्ः

वेद्र्तेन[illegible]पांनुते नौ वाँ स्मिंन्ब्रंह्नं न्नुस्मिन्क्षत्रे स्यामाशि ल १
ष्यु स्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्नस्यां देवहूत्यां ॥२॥ विदद्वसु चाहु
योष्टा विरश्शतिश्च ॥३॥१॥ ध्रुव क्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवां यो
निमासीद साध्य ॥[illegible]॥ उख्यस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादश्वि
नाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥ स्वे दक्षे दक्षपितेह सीद देवत्रा पृथिवी
बृहती रराणा ॥ स्वासस्था तनुवा संविशस्व पितेवैधि सूनव आ
सुशेवाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥ कुलायिनी वसुमती वयो
धा रयिं न्नो वर्ध बहुलं सुवीरं ॥ ॥ अपामतिं दुर्मतिं बाधमा
ना रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजंती ॥ सुवर्धेहि यजमानाय पोष

॥२२॥ मश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥अग्नेःपुरीषमसिदेवयानीतां
त्वाविश्वेअभिगृणंतुदेवाः॥स्तोमपृष्ठाघृतवतीहसीद
प्रजावदस्मेद्रविणायजस्वाश्विनाध्वर्युसादयतामिहत्वा॥
दिवोमूर्धासिपृथिव्यानाभिर्विष्टंभनीदिशामधिपत्नीभु
वनानां॥ऊर्मिर्द्रप्सोअपामसिविश्वकर्मातऋषिरश्विना
ध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥सजूर्ऋतुभिःसजूर्विधाभिःसजूर्व
सुभिःसजूरुद्रैःसजूरादित्यैःसजूर्विश्वैर्देवैःसजूर्देवैःसजूर्देवै
र्वयोनाधैरग्नयेत्वावैश्वानरायाश्विनाध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥प्र ॥३२॥

णंमेपाह्यपानंमेपाहिव्यानंमेपाहिचक्षुर्मउर्व्याविभाहिश्रोत्रंमे
श्लोकयापस्पिन्वौषधीर्जिन्वद्विपात्पाहिचतुष्पादवदिवोवृ
ष्टिमेरय॥८॥सुवीरंभुवनानामुर्व्यासप्तदशत॥ ॥त्र्यविर्वय
स्त्रिष्टुप्छंदोदित्यवाड्वयोविराट्छंदःपंचाविर्वयोगायत्रीछं
दःस्त्रिवत्सोवयउष्णिहाछंदःस्तुर्यवाड्वयोनुष्टुप्छंदःपष्ठवाड्
योबृहतीछंदउक्षावयःसतोबृहतीछंदः ऋषभोव
यःककुछंदोधेनुर्वयोजगतीछंदोनड्वान्वयःपंक्तिश्छंदोबस्तोव
योविवलंछंदोवृष्णिर्वयोविशालंछंदःपुरुषोवयस्तंद्रंछंदोव्या
घ्रोवयोनाधृष्टंछंदःसिंहोवयःछदिश्छंदोविष्टंभोवयो

॥२२॥ धिपतिस्छंदः क्षत्रंवयोमयंदंछंदो विश्वकर्मावयः परमेष्टीछं
दोमूर्धावयः प्रजापतिस्छंदः॥१॥ पुरुषोवयः षड्डूंशातिश्च॥५॥
॥१०॥ इंद्राग्नीअव्यथमा नामिष्टकां दृंहतंयुवं॥ पृष्ठेनद्यावापृ
थिवीअंतरिक्षंचविबाधतां॥ विश्वकर्मात्वासादयत्वंतरिक्षस्य
पृष्ठेव्यचस्वतींप्रथस्वतींभास्वतींसूरिमतीमायाद्यां
भास्यापृथिवींमोर्वंतरिक्षमंतरिक्षंयछांतरिक्षंदृंहांतरिक्षं
माहिंसीः विश्वस्मैप्राणायापानायव्यानायोदानायप्रतिष्ठा
वा यैचरित्रायसुस्त्वाभिपातुमह्यास्वस्त्याछर्दिषाशंतमेनतया॥२॥
देवतयांगिरस्वधुवासीद॥राज्ञ्यसिप्राचीदिग्विराडसिदक्षि ॥३३॥

णादिक्संम्राडसिप्रतीचीदिक्स्वराडस्युदीचीदिगधिपत्न्यसिबृ
हतीदिगायुर्मेपाहिप्राणंमेपाह्यपानंमेपाहिव्यानंमेपाहिचक्षुर्मेपा
मे हिश्रोत्रंमेपाहिमनोमेजिन्ववाचंमेपिन्वात्मानंमेपाहिज्योतिर्मेयछ
॥२॥छर्दिषापिन्वषड्ढ॥६॥१२॥माछंदःप्रमा छंदःप्रमाछंदोस्री ति
विश्छंदःपङ्क्तिश्छंदउष्णिहाछंदोबृहतीछंदोनुष्टुप्छंदोविराडछं
दोगायत्रीछंदस्त्रिष्टुप्छंदोजगतीछंदः पृथिवीछंदोन्तरिक्षं
छंदोद्यौश्छंदःसमाश्छंदोनक्षत्राणिछंदोमनश्छंदोवाक्छंदःकृ
षिश्छंदोहिरण्यंछंदोगौश्छंदोजाछंदोश्वश्छंदः॥अग्निर्देवता॥२॥
वातोदेवतासूर्यौदेवताचंद्रमादेवतावसवोदेवतारुद्रादेवतादि

॥३८॥
दित्यादेवताविश्वेदेवादेवतामरुतोदेवताबृहस्पतिर्देवतेंद्रोदेवता
वरुणोदेवतामूर्धासिराडध्रुवासिधरुणायं ~ यसियमित्रीषेत्वो
र्जेत्वाकृष्यैत्वाक्षेमायत्वायंत्रीराडध्रुवासिधरणीध ~ यसिधरि
~ यायुषेत्वावर्चसेत्वौजसेत्वाबलायत्वा॥२॥देवतायुषेत्वाषट्
च॥७॥१२॥आशुस्त्रिवृद्भांतः पंचदशोव्योमसप्तदशः प्रतूर्तिर
ष्टादशः स्तपोनवदशोभिवर्तः सविंशोधरुणएकविंशोवर्चो
द्वाविंशःसंभरणस्त्रयोविंशोयोनिश्चतुर्विंशोगर्भाः पंचवि
शओजस्त्रिणवः क्रतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठात्रयस्त्रिंशब्रध्नस्य
विष्टपंचतुस्त्रिंशोनाकैषट्त्रिंशोविवर्तोष्टाचत्वारिं ॥३८॥

शोधर्त्रश्चतुष्टोमः ॥ २ ॥ आशुः सप्तत्रिंꣳशत् ॥ ७ ॥ १५ ॥ अग्नेर्भागो
सिदीक्षाया आधिपत्यं ब्रह्मस्पृतं त्रिवृत्स्तोम इंद्रस्य भागोसि वि
ष्णोराधिपत्यं क्षत्रꣳस्पृतं पंचदशस्तोमो नृचक्षसां भागोसि धा
तुराधिपत्यं जनित्रꣳस्पृतꣳसप्तदशस्तोमो मित्रस्य भागोसि वरुण त
स्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वातास्पृता एकविꣳशस्तोमो दित्यै भागोसि
पूष्ण आधिपत्यमोजस्पृतं त्रिणवस्तोमो वसूनां भागोसि ॥ १ ॥ रु
द्राणामाधिपत्यं चतुष्पात्स्पृतं चतुर्विꣳशस्तोम आदित्यानां भागो
सि मरुतामाधिपत्यं गर्भास्पृताः पंचविꣳशस्तोमो देवस्य सवि
तुर्भागोसि बृहस्पतेराधिपत्यꣳसमीचीर्दिशस्पृताश्चतुष्टोम

स्तोमोयावानां भागोस्ययावानामाधिपत्यंप्रजास्पताश्चतुश्च
॥३५॥ त्वारिंशस्तोमऋभूणांभागोसिविश्वेषांदेवानामधिपत्यंभूतं
निशांतस्पृतंत्रयस्त्रिंशस्तोमः॥२॥वसूनांभागोसिषट्चत्वा
रिंशश्च॥२॥१७॥एकयास्तुवतप्रजाअधीयंतप्रजापतिरोधि
पतिरासीत्तिसृभिरस्तुवतब्रह्मा सृज्यतब्रह्मणस्पतिरधि
पतिरासीत्पंच भिरस्तुवतभूतान्यसृज्यंतभूतानांपतिर
धिपतिरासीत्सप्तभिरस्तुवतसप्तऋषयोसृज्यंतधाताधिपति
रासीन्नवभिरस्तुवतपितरोसृज्यंतादितिरधिप त्न्यासीदेका ॥३५॥
दशभिरस्तुवतर्तवोसृज्यंतार्तवोधिपतिरासीत्त्रयोदशभिर

स्तुवतमासाअसृज्यंतसंवत्सरोधिपतिः॥ २९॥ आसीत्पंचदशभि
रस्तुवतक्षत्रमसृज्यतेंद्रोधिपतिरासीत्सप्तदशभिरस्तुवतपश
वोसृज्यंतबृहस्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवतशूद्रार्यावे
सृज्येतामहोरात्रेअधिपत्नीआस्तामेकविंशत्यास्तुवतैकशफाः
पशवोसृज्यंतवरुणोधिपतिरासीत्त्रयोविंशत्यास्तुवतक्षुद्राःप
शवोसृज्यंतपूषाधिपतिरासीत्पंचविंशत्यास्तुवतारण्याःपश
वो सृज्यंतवायुरधिपतिरासीत्सप्तविंशत्यास्तुवतद्यावापृ
थिवीर ॥ ३०॥ एतांवसवोरुद्राआदित्याअनुव्यायंतेषामाधिपत्य
मासीन्नवविंशत्यास्तुवतवनस्पतयोसृज्यंतसोमोधिपतिरा

।२६।। सीदेकत्रिंशंशतास्तुवतप्रजाअसृज्यंतयावानांचायावानोचाधि
पत्यमासीत्त्रयस्त्रिंशंशतास्तुवभूतान्यशाम्यन्प्रजापतिःपरमेष्ठ्य न
धिपतिरासीत्।।३।।संवत्सरोधिपतिर्विपंचत्रिंशश्च।।१०।।२०।।इ
वा यमेवसाप्रथमाव्यौच्छदंतरस्यांचरतिप्रविष्टा।।वधूर्जजाननवग
ज्जनित्रीत्रयएनांमहिमानःसचंते।।छंदस्वतीउषसापेपिशानेसमा
नंयोनिमनुसंचरंती।।सूर्यपत्नीविचरतःकेतुंकृण्वानेअजरेभूरि
रेतसा।।ऋतस्यपंथामनुतिस्रआगुस्त्रयोघर्मासोअनुज्योति
षागुः।।प्रजामेकारक्षत्यूर्जमेका।। १।। व्रतमेकारक्षतिदेवयूनां।।च
तुष्टोमोअभवद्यातुरीयायज्ञस्यपक्षावृषयोभवंती।।गायत्रीं ।२६।।
प्रजानती

त्रिष्टुभंजगतीमनुष्टुभंबृहदर्कींयुंजानाःस्वराभरंन्निदं॥पंचभि
धाताविदंधाविदंयत्तासांस्वसूरजनयत्संचपंच॥तासामुयंति
प्रयवेणपंचनानारूपाणिक्रतवोवसानाः॥त्रिंशत्स्वसारनुपर्यं
तिनिष्कृतंसमानंकेतुंप्रतिमुंचमानाः॥२॥ऋतूंस्तन्वतेकवयः
प्रजानंतीमध्येछं दसःपरियंतिभास्वतीः॥ज्योतिष्मती प्रतिमुं
चतेनभोरात्रीदेवीसूर्यस्यव्रतानि॥विपश्यंतिपशवोजायमाना
नानारूपामातुरस्याउपस्छे॥एकाष्टकातपसातप्यमानाजजागर्भं
महिमानमिंद्रं॥तेनदस्यून्व्यसहंतदेवाहंतासुराणामभवच्छचीभिः॥
अनानुजामनुजांमामकर्तसत्यंवदंत्यंन्वि छएनत्॥भूयासं॥३॥

अस्यसुमतौयथायूयमन्यावोअन्यामतिमाप्रयुक्त।।अप्नन्मम
।।२७।। सुमतौविश्ववेदाआष्टप्रतिष्ठामविदद्धिगाधं।।भूयासमस्येसुम
तौयथायूयमंन्यावोअन्यामतिमाप्रयुक्त ।।पंचव्युष्टीरनुपंच
दोहागांपंचनाम्नीमृतवोनुपंच।।पंचदिशःपंचदशेन क्लृप्ताःस
।।४।। मानेमूर्ध्नीरभिलोकमेकं।। तस्यगर्भःप्रथमाव्युष्ट्यपामे
कामहिमानंबिभर्ति।।सूर्यस्यैकाचरतिनिष्कृतेषुघर्मस्यैका
सवितैकांनियछति।।याप्रथमाव्यौछत्साधेनुरभवद्यमे।।
सानःपयस्वतीधुक्ष्वोत्तरामुत्तरांसमां।।शुक्र र्षभानभ ।।३७।।
साज्योतिषागाहिश्वरूपाशबलीरग्निकेतुः।।समानमर्थं

स्वपस्यमाना बिभ्रती जरामजर उषआगाः ॥ ऋतूनांपत्नीप्रथमेयमागादह्नां नेत्रीजनित्रीप्रजानां ॥ एकासतीबहुधोषोव्युछस्यजीर्णात्वंजरयसिसर्वमन्यत् ॥ ५ ॥ ऊर्जमेकाप्रतिमुंचमानाभूयासमेकंपन्थेकान्नविंशतिश्च ॥ ११ ॥ अग्नेजातान्प्रणुदानः सपत्नान्प्रत्यजाताञ्जातवेदोनुदस्व ॥ अस्मेदीदिहिसुमनाअहेडन्तवस्यांशर्मन्त्रिवरूथउद्भित ॥ सहसाजातान्प्रणुदानः सपत्नान्प्रत्यजाताञ्जातवेदोनुदस्व ॥ अधिनोब्रूहिसुमनस्यमानोवयंस्यामप्रणुदानः सपत्नान् ॥ चतुश्चत्वारिंशस्तोमोवर्चोद्रविणंषोडशस्तोमओजोद्रविणंपृथिव्याःपुरीषमसि ॥ १ ॥ अप्सोनाम ॥ एवश्छंदोवरिवःस्छंदः शंभूः

*॥विशालंछंदो+द

॥३८॥ श्छंदः परिष्फः श्छंद आछ्छ छ्छंदोमनश्छंदो व्यचः छंदः सिंधुः छंदः
समुद्रछंदः सलिलंछंदः संयछंदोवियछंदोबृहछंदोरथंतरंछं
दोनिकायःछंदोविवधःछंदोगिरःछंदोभ्रजः छंदः सष्टुप्छंदोनुष्टु
पृछंदः ककुछंदः त्रिककुछंदः काव्यंछंदोंकुपंछंदः॥२॥पदपंक्तिः
छंदोक्षरपंक्तिःछंदोविष्टारपंक्तिःछंदः क्षुरोभ्रज्वां छंदःप्रछछं
दः पक्षःछंदएवः छंदोवरिवः छंदोवयः छंदोवयस्कृछ्छंदोविष्पर्धा
श्छंदः छदिःछंदोदूरोहणंछंदःतंद्रंछंदोंकांकंछंदः॥३॥अंका
कुपंछंदस्त्रय स्त्रिंशच्च॥१२।२९।अग्निर्वृत्राणिजंघनद्द्रविण
स्युर्विपन्यया॥समिध्धःशुक्रआहुतः॥त्वंसोमासिसत्पतिस्त्वं ॥३९॥
रांजोतवृत्रहा॥त्वंभद्रोअसिक्रतुः॥भद्राते अग्नेस्वनीकसं

हृष्योरस्यसतो।विष्णुणास्यचारुः।।नयत्तेशो॥चस्तमसावरंत नध्व
मे स्मास्तनुविरेकआधुः।।भंद्रंतेअग्नेसहसिं नेनीकमुपाकआरोचते
स्सूर्यस्य।।१।।रुशहृशेददृशेनक्तयाचिद्दरूक्षितंहृशआरूपेअन्न।।
सेनानीकेनसुविदत्रोअस्मेयष्टीदेवाँ आयजिष्ठःस्वस्ति।।अद
भ ब्धोगोपाउतनःपरस्पाग्नेद्युमदुतरेवद्दिदीहि।।स्वस्तिनोदिवो
हि अग्नेपृथिव्याविश्वायुर्धेहियजथायदेव।।य सीमहिदिविजा
तप्रशस्तंतदस्मासुद्रवि णंधेहिचित्रं।।यथाहोतर्मनुषः।।२।।दे
वतातायज्ञेभिःसूनोसहसोयजासि।।एवानोअद्यसमनासमा
नानुशन्नग्नउशतोयक्षिदेवान्।।अग्निमीडेपुरोहितंयज्ञस्यदे

॥३९॥ वमृत्विजं॥ होतारꣳरत्नधातमं॥ वृषासोमद्युमाꣳअसिवृ
षादेववृषव्रतः॥ वृषाधर्माणिदधिषे॥ सांतपनाइदꣳहविर्मरुतः
स्तज्जुजुष्टन॥ युष्माकोतीरिशादसः॥ योनोमर्तोवसवोदुर्हृ
णायु स्तिरःसत्यानिमरुतः॥ ॥३॥ जिघांꣳसात॥ द्रुहःपा
शंप्रतिसमुचीष्टतपिष्ठेनतपसाहंतनातं॥ संवत्सरीणोमरुतः
स्वर्काउरुक्षयाःसगणामानुषेषु॥ तेस्मत्पाशान्प्रमुंचंत्वꣳह
सःसांतपनामदिरामादयिष्णवः॥ पिप्रीहिदेवाꣳउशतोयविष्ठ
विद्वाꣳऋतूꣳर् तुपतेह॥ येदैव्याऋत्विजस्तेभिरग्नेत्वꣳहोतॄ
णामस्यायजिष्ठः॥ अग्नेयदद्यविशोअध्वरस्यहोतःपाव ॥३९॥

चि
श्री

२ पंक्तौ

स्कामयत

ष्टरात्रंप्रजापतिस्त्वाऽष्टस्तुधंनवरात्रंप्रजापतिंदशहोतारमृतवेऽंदृवायुर्वायोन्गायु
त्रोवैप्रजापतिःसद्वादशरात्रंनवारएकस्माएकस्मैद्वाभ्यांत्रिभ्यश्चतुर्भ्यःपंचभ्योदश
भ्योविंशत्यैपंचाशतेशतायविंशतिः॥२०॥ ॥साध्याअस्माद्दूमेलोकागायत्रंवैतृ
तीयमेकस्मैपंचाशत॥५०॥ ॥हरिःॐ॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥श्रीगुरुभ्योन
मः॥ ॥हरिःॐ॥ ॥प्रजवंवाएतेनयंतियद्दशममहःपापावहीयंवाएतेनंवंतियद्द भ
शममहर्योवैप्रजवंयुतामपथेनप्रतिपद्यतेयःस्थाणुंहंतियोभ्रेषन्येतिसहीयते
सयोवैदशमेहन्नविवाक्यउपहन्यतेसहीयतेतस्मैयउपहतायव्याहतमेवान्वारभ्यस
मश्नुतेथयोव्याहसः॥१॥हीयतेतस्मादृशमेहन्नविवाक्यउपहतायन्नच्युच्यमथो

सं॰स॰ सत्वाऋद्ध्यैयज्ञस्यवैसमृद्धेनदेवाःसुवर्गंलोकमायन्यज्ञस्यव्यृद्धेनासुरान्पराभावयन्निति ३
२३ यत्खलुवैयज्ञस्यसमृद्धंतद्यजमानस्ययद्व्यृद्धंतद्भ्रातृव्यस्यसयोवैदशमेहन्नविवाक्यउ
पहन्यतेसएवातिरेचयतितेयेबाह्यादशीकवः॥२॥स्युस्तेविब्रूयुर्यदितत्रनविंदेयुरंतः
सदसाद्व्युच्यंयदितत्रनविंदेयुर्गृहपतिनाव्युच्यंतद्व्युच्यमेवाथवाएतत्सर्पराज्ञिया
ऋग्भिस्तुवंतीयंवैसर्पतोराज्ञीयद्वाअस्यांकिंचार्चंतियदानृचुस्तेनेयंसर्पराज्ञीति
यद्देवकिंचवाचानृचुर्यदतोऽध्यचिताः॥३॥तदुभयमाप्त्वावरुध्योत्तिष्ठामेतिता
भिर्मनसास्तुवतेनवाइमामश्वरथोनाश्वतरीरथःसद्यःपर्याप्तुमर्हतिमनोवाइमा २३
ंसद्यःपर्याप्तुमर्हतिमनःपरिभवितुमथब्रह्मवदंतिपरिमितावाऋचःपरिमिता

त्रिसामानिपरिमितानियजूꣳष्यथैतस्यैवांतोनास्तियद्ब्रह्मतत्प्रतिगृणतआचक्षीतस

प्रतिगरः॥४॥ ॥व्याहृसदृशीकवोचिताःसएकंच॥१॥ ॥ब्रह्मवादिनोवदंतिकिंद्वा

दृशाहस्यप्रथमेनाह्नऋत्विजांयजमानोवृंक्तइतितेजइंद्रियमितिकिंद्वितीयेनेतिप्रा

णानन्नाद्यमितिकिंतृतीयेनेतित्रीनिमांल्लोकानितिकिंचतुर्थेनेतिचतुष्पदःपशू

नितिकिंपंचमेनेतिपंचाक्षरांपंक्तिमितिकिꣳषष्ठेनेतिषडृतूनितिकिꣳसप्तमेने

तिसप्तपदाꣳश क्वरीमिति॥१॥किमष्टमेनेत्यष्टाक्षरांगायत्रीमितिकिंनवमेने

तित्रिवृतꣳस्तोममितिकिंदशमेनेतिदशाक्षरांविराजमितिकिमेकादशेनेत्येका

॥सं॰स॰॥ दशाक्षरांत्रिष्टुभमितिकिंद्वादशेनेतिद्वादशाक्षरांजगतीमित्येतावद्वाअस्तियावद्वेत ॥३
॥२४॥ द्यावद्देवास्तितदेषांछंदः॥२॥शक्वरीमित्येकचत्वारिंशच्च॥२॥ ॥एषवाआप्तोद्वादशा
होयत्त्रयोदशरात्रःसमानंह्येतदहर्यत्प्रायणीयश्चोदयनीयश्चत्र्यतिरात्रोभवतित्र
यइमेलोकाएषांलोकानामाप्त्यैप्राणोवैप्रथमोतिरात्रोव्यानोद्वितीयोपानःस्तृतीयः
प्राणापानोद्यानेष्वेवांनाद्येभतीतिष्ठंतिसर्वमायुर्यंतियएवंविद्वांसःस्त्रयोदशरात्रमा
सतेतद्वाङ्कुर्वोग्वाएषाविततता॥१॥यद्वाद्वादशाहस्तांविच्छिंद्युर्यन्मध्येतिरात्रंकुर्युरुप ॥२४॥
द्वासुकागृहपतेर्वीक्षयादुपरिष्टाच्छंदोमानांमहाव्रतंकुर्वंतिसंततामेववाचमव

रुंधतेनुपदासुकागृहपतेर्वाग्भवतिपशवोवैछंदोमाअंनंमहाव्रतंयदुपरिष्टाछंदो
मानांमहाव्रतंकुर्वंतिपशुष्वेवांनाद्येचप्रतितिष्ठंति॥२॥विततान्निचत्वारिंशःस्त्वा॥३॥
॥आदित्याअकामयंतोभयोर्लोकयोर्ऋध्नुयामेतितएतंचतुर्दशरात्रमपश्यंतमा
र्लोकयो ४ हरंस्तेनायजंततोवैतउभयौरार्ध्नुवंनस्मिंश्चामुष्मिंश्चयएवंविद्वांसश्चतुर्द
रेव ५ शरात्रमासतउभयौर्लोकयोर्ऋध्नुवंत्यस्मिंश्चामुष्मिंश्चचतुर्दशरात्रोभवतिसप्त
ग्राम्याओषधयःसप्तारण्याउभयीषामवरुध्यैयत्पराचीनानिपृष्ठानि॥१॥भव
त्यमुमेवतैर्लोकमभिजयंतियत्प्रतीचीनानिपृष्ठानिभवंतीममेवतैर्लोकमभिज

॥ सं॰स॰ ॥ यंतित्रयस्त्रिंशौमध्यतस्तोमौभवतः साम्राज्यमेवगछंत्यधिराजोभवतोधिराजा ॥ ३ ॥
॥ २५ ॥ एवसमानानां भवंत्यतिरात्रावभितोभवतः परिगृहीत्यै॥२॥पृष्ठानिचतुस्त्रिंऽ
शत्त्वा॥४॥ ॥प्रजापतिः सुवर्गंलोकमैत्तंदेवाअन्वायंतानादित्याश्चपशवश्चान्वायं
तेदेवाअब्रुवंन्यान्पशूनुपाजीविष्मतइमेन्वाग्मन्निति तेभ्यएतंचतुर्दशरात्रंप्रत्यौ
हंतआदित्याः पृष्ठैः सुवर्गंलोकमारोहंत्र्यहाभ्यामस्मिंल्लोकेपशून्प्रत्यौहंन्पृष्ठैरादि
त्याअमुष्मिंल्लोकआर्ध्नुवंत्र्यहाभ्यामस्मिंन॥१॥लोकेपशवोयएवंविद्वांसस्सत् २५
र्दशरात्रमासतउभयोरेवलोकयोर्ऋध्नुवंत्यस्मिंश्चामुष्मिंश्चपृष्ठैरेवामुष्मिंल्लो

कनेः भुवंतिव्यूहाभ्यामस्मिंल्लोकेज्योतिर्गौरायुरितिव्यूहोभवतीयंवावज्योतिरंतरि
क्षंगौरसावायुरिमानेवलोकानभ्यारोहंतियदन्यतः पृष्ठानिस्युर्विविवधः स्यान्मध्ये
पृष्ठानिभवंतिसविवधत्वाय ॥२॥ ओजोवैवीर्यंपृष्ठान्योजएववीर्यंमध्यतोदधतेबृ
हद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौबृहदाभ्यामेवयंत्यथोअनयोरेवप्रतितिष्ठं
त्येतेवैयज्ञस्यांजसायनीस्रुतीताभ्यामेवसुवर्गंलोकंयंतिपरांचोवाएतेसुवर्गंलो
कमभ्यारोहंतियेपराचीनानिपृष्ठा न्युपयंतिप्रत्यङ्व्यूहोभवतिप्रत्यव
रूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयोर्लोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठंतिचतुर्दशैतास्तासांयाद्वाद
शाहराविराडन्नंविराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधतेयाश्चतस्रश्चतस्रो दिशोदिक्ष्वेव

॥सं॰स॰॥ प्रतितिष्ठंत्यतिरात्रावभितो भवतः परिगृहीत्यै ॥४॥ आर्ध्नुवंत्र्यहाभ्यामस्मिंस्तविवधृत्वा ३
॥२६॥ यप्रतिष्ठित्या एकत्रिंशस्त्व ॥५॥ ॥इंद्रो वै सदृङ्देवताभिरासीत्स नव्यावृतमगछत्स
प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतं पंचदशरात्रं प्रायछत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै सोन्या न
भिर्देवताभिर्व्यावृतमगछद्य एवं विद्वांसः पंचदशरात्रमासते व्यावृतमेव पाप्म
नाभ्रातृव्येण गछंति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा भवंतीयं वाव ज्योतिरंतरिक्षं ॥३॥
गौरसावायुरेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठंत्यसत्रं वा एतद्यदछंदोमं यछंदोमा भवंति तेन स
त्रं देवता एव पृष्ठैरवरुंधते पशूंछंदोमैरोजो वै वीर्यं पृष्ठानि पशवश्छंदोमा ओजस्येव ॥२६॥
वीर्ये पशुषु प्रतितिष्ठंति पंचदशरात्रो भवति पंचदशो वज्रो वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्र

हरंत्यतिरात्रावभितोभवतइंद्रियस्यपरिगृहीत्यै ॥२॥ अंतरिक्षमिंद्रियस्यैकंच ॥६॥
॥ इंद्रोवैशिथिलइवाप्रतिष्ठितआसीत्सोसुरेभ्योबिभेत्सप्रजापतिमुपाधावत्तस्मा
एतंपंचदशरात्रंवज्रंप्रायच्छत्तेनासुरान्पराभाव्यविजित्यश्रियमगच्छदग्निष्टुतापा
प्मानंनिरदहतपंचदशरात्रेणौजोबलमिंद्रियंवीर्यमात्मन्नधत्तयएवंविद्वांसःपं
चदशरात्रमासतेभ्रातृव्यानेवपराभाव्यविजित्यश्रियंगछंत्यग्निष्टुतापाप्मानंनिः ॥१॥
दहंतेपंचदशरात्रेणौजोबलमिंद्रियंवीर्यमात्मंधतएताएवपवमान्याःपंचदशवाअर्ध २
मासस्यरात्रयोर्धमासशःसंवत्सरआप्यतेसंवत्सरंपशवोनुप्रजायंतेतस्मात्पशव्या
एताएवसुवर्ग्याःपंचदशवाअर्धमासस्यरात्रयोर्धमासशःसंवत्सरआप्यतेसुवर्गो

सं·स· लोकस्तस्मात्सवर्ग्योज्योतिर्गौरायुरितित्र्यहोभवतीयंवावज्योतिरं तरिक्षं।।२।।गौर ३
२७ सावायुरिमानेवलोकानभ्यारोहंतियदन्यतःपृष्ठानिस्युर्विविवधःस्यान्मध्येपृष्ठानि
व भवंतिसविवधत्वायौजोवैवीर्यंपृष्ठान्योजएववीर्यंमध्यतोदधतेबृहद्रथंतराभ्यांयंती
यंवावरथंतरमसौबृहदाभ्यामेवयंत्यथोअनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येतेवैयज्ञस्यांजसाय
नीस्रुतीताभ्यामेवसुवर्गंलोकं।।३।।यंतिपरांचोवाएतेसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतियेप
राचीनानिपृष्ठान्युपयंतिप्रत्यङ्त्र्यहोभवतिप्रत्यवरूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयो
र्लोकयोर्ऋद्ध्वोत्तिष्ठंतिपंचहस्तैवास्तासांयादशदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवा २७
नाद्यमवरुंधतेयाःपंचपंचाहिन्योदिक्ष्वेवप्रतितिष्ठंत्यतिरात्रावभितोभवतइंद्रियस्य

वीर्यस्यप्रजायैपशूनांपरिगृहीत्यै॥४॥ ॥गृह्णंत्यग्निष्टुतापाप्मानंनिरंतरिक्षंलोकंप्रजा
यैहेच॥५॥ ॥प्रजापतिरकामयतान्नादःस्यामितिसएतंसप्तदशरात्रमपश्यत्तमाहरत्ते
नायजततत्तोवैसोन्नादोभवद्यएवंविद्वांसःसप्तदशरात्रमासतेन्नादाएवभवंतिपंचाहो
भवतिपंचवाऋतवःसंवत्सरऋतुष्वेवसंवत्सरेप्रतितिष्ठंत्यथोपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञो
यज्ञमेवावरुंधतेसंतत्तंवाएतत॥१॥यदछंदोमंयछंदोमाभवंतितेनसत्त्रंदेवताएवपृष्ठैर
वरुंधतेपशूंछंदोमैरोजोवैवीर्यंपृष्ठानिपशवश्छंदोमाओजस्येववीर्येपशुषुप्रतितिष्ठं
तिसप्तदशरात्रोभवतिसप्तदशःप्रजापतिःप्रजापतेराप्त्याअतिरात्रावभितोभवतोंना
द्यस्यपरिगृहीत्यै॥२॥ ॥एतत्सप्तत्रिंशच्च॥८॥ ॥साविराड्विक्रम्यातिष्ठद्ब्रह्मणादे

॥स॰स॰॥ वेषंनेनासुरेषुतेदेवाअकामयंतोभयुःसंवृंजीमहिब्रह्मवर्चसंचान्नंचेतितएताविंशतिः ॥३॥
॥२६॥ रात्रीरपश्यंततोवैतउभयुःसमवृंजतब्रह्मवर्चसंचान्नंचब्रह्मवर्चसिनोन्नादाअभवन्यएवं
विद्वांसएताआसतउभयमेवसंवृंजतेब्रह्मवर्चसंचान्नंच॥१॥ब्रह्मवर्चसिनोन्नादाभवंति
द्वावेतेविराजौतयोरेवनानाप्रतितिष्ठंतिविंशोवैपुरुषोदशहस्त्याअंगुलयोदश
पद्यायावानेवपुरुषस्तमाप्त्वोत्तिष्ठंतिज्योतिर्गौरायुरितित्र्यहाभवंतीयंवावज्योतिरं
तरिक्षंगौरसावायुरिमानेवलोकानभ्यारोहंत्यभिपूर्वंत्र्यहाभवंत्यभिपूर्वमेवसुव
र्गं॥२॥लोकमभ्यारोहंतियदन्यतःपृष्ठानिस्युर्विविधवधःस्यान्मध्येपृष्ठानिभवंति २६
सविवधत्वायौजोवैवीर्यंपृष्ठान्योजएववीर्यंमध्यतोदधतेबृहद्रथंतराभ्यांयंतीयं

घोअस्यदारोदसीभानुनाभात्यंतः॥अग्नेभ्यावर्तिन्नभिनआवर्तस्वायुषावर्चसासं
न्यामेधयाप्रजयाधनेन॥अग्ने॥२॥अंगिरःशतंतेसंत्वावृतःसहस्रंतउपावृतः॥ता
सांपोषस्यपोषेणपुनर्नोनष्टमाकृधिपुनर्नोरयिमाकृधि॥पुनरूर्जानिवर्तस्वपु
नरग्नइषायुषा॥पुनर्नःपाहिविश्वतः॥सहरय्यानिवर्तस्वाग्नेपिन्वस्वधारया॥
विश्वप्स्न्याविश्वतस्परि॥उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमं॥३॥विमध्य
मंश्रथाय॥अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्याम॥आत्वाहार्ष
मंतरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः॥विशस्त्वासर्वावांछंतुमात्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत्॥अ २
ग्नेबृहन्नुषसामूर्ध्वोअस्थान्निर्जगन्वांतमसोज्योतिषागात्॥अग्निर्भानुनारुशा

ता स्वंगआ जातो विश्वासयां न्यप्राः ॥ सीदत्वं मातुरस्याः ॥४॥ उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुना
॥१३ नि विद्वान् ॥ मे नामर्चिषामातपसा भिशूशुचोन्तरस्यां ᳲ शुक्रज्योतिर्विभाहि ॥ अंतर
ग्ने रुचा त्वमुखा य सदने स्वे ॥ तस्या स्त्वᳲ हरसा तपं जातवेदः सिवो भव ॥ शिवो भूत्वा
मह्यमग्ने थो सीद शिवस्त्वं ॥ शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिमिहा सदः ॥ हᳲ सः शु
ष चिद्वसुरंतरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ॥ नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गो
जा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥ ५ ॥ दिवमनु विक्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोरक्रांन त्रि
ᳲ शाज्ञ ॥ १ ॥ दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद्द्वितीयं परि जातवेदाः ॥ तृतीयमप्सु नृमणा १३॥
अजस्रमिंधान एनं जरते स्वाधीः ॥ विद्मा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्मा ते सम विभृ

तं पुरुत्रा ॥ विद्मा ते नाम परमं गुहा यद्विद्मा तमुत्सं यत आजगंथ ॥ समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वं
तर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्न ऊधन् ॥ तृतीये त्वा ॥१॥ रजसि तस्थिवांसमपामुपस्थे महि
षा अवर्धन् ॥ अक्रंददग्निस्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समंजन् ॥ सद्यो ज
ज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यंतः ॥ उशिक्पावको अरतिः सु
मेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ॥ इयर्ति धूममरुषं भरिभ्रदुच्छुक्रेण शोचिषा द्यामि
नक्षन् ॥ विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ ॥२॥ रोदसी अपृणाज्जायमानः ॥ वीळुं चि
दद्रिमभिनत्परायंजना यदग्निमयजंत पंच ॥ श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां
मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः ॥ वसोः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्य

व·स·२

ग्ना॥ उषसामभिधानः॥ यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचो पूपं देव घृतवन्तमग्ने॥ प्रतंनय प्रतरं
१४ वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ॥ आ॥ ३॥ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थ
आभज शस्यमाने॥ प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनददुज्जनित्वैः॥
त्वामग्ने यजमाना अनुद्यन्विश्वावसु दधिरे वार्याणि॥ त्वया सह द्रविणमिच्छ
माना व्रजं गोमन्तमुशिजो विववुः॥ दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रि
ये रुचानः॥ अग्निरमृतो अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः॥ ७॥ तृती
ये त्वा गर्भे आयविष्ठाय चत्वारि च॥ २॥ अन्नपतेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्मि १४॥
णः॥ प्रप्रदातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे॥ उदु त्वा विश्वे देवा अ श्रां

सत्यमनयोर्द्वैवैनं प्रतिष्ठापयति नार्तिमार्छत्यध्वर्युर्नयजमानो वरुणो वा एष यजमान
मभ्यैति यदग्निरुपनद्ध ओषधयः प्रतिगृह्णीताग्निमेतमित्याह शान्त्यै व्यस्यन्विश्वा अ
मतीरराती रित्याह रक्षसामपहत्यै निषीदन्नो अपदुर्मतिꣳ हनदित्याह प्रतिष्ठित्या
ओषधयः प्रतिमोदध्वं ॥ १ ॥ एनमित्याहौषधयो वा अग्नेर्भागधेयं ताभिरेवैनꣳ समर्धय
ति पुष्पावतीः सुपिप्पला इत्याह तस्मादोषधयः फलं गृह्णन्त्ययं वो गर्भ ऋत्वियः प्रत्नꣳ
सधस्थमासददित्याह याभ्य एवैनं प्रच्यावयति तास्वेवैनं प्रतिष्ठापयति द्वाभ्यामुपाव
हरति प्रतिष्ठित्यै ॥ १० ॥ अप्सुनुष्टुबसि मारम्भस्त्वा सृटः पत्वेति गर्भमसे मोदध्वं द्विचत्वारिꣳशच्च ॥ ५

तस्य नोपाव्याधोभवत्ततो देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवांत्स्यात्स दशरात्रेण य
जेत देवपुरा एव पर्यूहते तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति भवत्यात्मना परास्य
भ्रातृव्यो भवति स्तोमस्तोमस्योपस्तिर्भवति भ्रातृव्यमेवोपस्तिं कुरुते जामि वै ॥४॥
एतत्कुर्वंति यज्यायांसं स्तोममुपेत्य कनीयांसमुपयंति यदग्निष्टोमसा
मान्यवस्ताच्च परस्ताच्च भवंत्यजामित्वाय त्रिवृदग्निष्टोमोऽग्निष्टुदाग्नेयीषु भवति
तेज एवावरुंधे पंचदश उक्थ्य ऐंद्रीष्विंद्रियमेवावरुंधे त्रिवृदग्निष्टोमो वैश्व
देवीषु पुष्टिमेवावरुंधे सप्तदशोऽग्निष्टोमः प्राजापत्यासु तीव्रसोमोऽन्नाद्यस्यावरुध्या
अथो प्रैव तेन जायते ॥५॥ एकविंशा उक्थ्यः सौरीषु प्रतिष्ठित्या अथो रुचमे

सं॰स॰ मेवावरुंधत्तेसप्तदशोग्निष्टोमःप्राजापत्यासूपहव्यउपहवमेवगच्छतित्रिणवावग्नि
॥१८॥ ष्टोमावभितएदंशीषुविजित्यैत्रयस्त्रिंशंमुउमध्येविषुवदेवीषुमतितिष्ठत्यैविश्वजि
त्सर्वपृष्ठोतिरात्रोभवतिसर्वस्याभिजित्यै॥६॥प्राजापत्योवाएषयज्ञोयद्दशरा
त्र-स्त्रिककुद्दाएतोवैजायतएकत्रिंशंशच॥५॥ऋतवोवैप्रजाकामाःप्रजांनाविं
दंततेकामयंतप्रजांसृजेमहिप्रजामवरुंधीमहिप्रजांविंदेमहिप्रजावंतस्या
मेतितएतमेकादशरात्रमपश्यंतमाहरंतेनायजंततततोवैतेप्रजामसृजंतप्रजा
मवारुंधतप्रजामविंदंतप्रजावंतोभवंतऋतवोभवंतदार्तवानामार्तवत्वमृ
तूनांवाएतेपुत्रास्तस्मात्॥७॥आर्त्तवाउच्यंतेयएवंविद्वांसएकादशरात्रमा ॥१८॥

स तेप्रजामेव सृजं ते प्रजाम वरुंधते प्रजां विंदंते प्रजावंतो भवंति ज्योतिरतिरा
त्रो भवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्दध ते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै पृष्ठ्यः षडहो भवति
षड्वा ऋतवः षट्पृष्ठानि पृष्ठै रेव र्त्तून न्वारोहं त्यृतुभिः संवत्सरं ते संवत्सर एव प्रतितिष्ठं
ति चतुर्विंशो भवति चतुर्विंश त्यक्षरा गायत्री ॥२॥ गायत्रं ब्रह्म वर्चसं गायत्रियामे
मं त्सवर्च से व प्रतितिष्ठंति चतुश्चत्वारिंशो भवति चतुश्चत्वारिंशदक्षरा त्रिष्टुगिंद्रियं त्रिष्टुप्
त्रिष्टुभ्येवेंद्रिये प्रतितिष्ठंत्यष्टाचत्वारिंशो भवत्यष्टाचत्वारिंशदक्षरा जगती
जागताः पशवो जगत्यामेव पशुषु प्रतितिष्ठं त्येकादशरात्रो भवति पंच वा ऋतव
आर्तवाः पंच र्तुष्वेवार्त्तवेषु संवत्सरे प्रतिष्ठाय प्रजामवरुंधते तिरात्रावभितो भवतः

सं॰सं॰ प्रजायै परिगृहीत्यै ।।५।। तस्माद्ग्राम्यान्ये कांनपंचाशाद्ध ।।६।। ऐंद्रवायवाग्रान्गृह्णीयाद्यः का
।।१२।। मयेत यथापूर्वं प्रजाः कल्पेरन्निति यज्ञस्य वै क्लृप्तिमनु प्रजाः कल्पंते यज्ञस्याक्लृप्ति
मेव मनु न कल्पंते यथापूर्वं प्रजाः कल्पयति नज्यायांसं कनीयानतिक्रामत्यैंद्रवायवा
य वाग्रान्गृह्णीयाद्यामयावि नः प्राणेन वा एष व्यृध्यते यस्यामयति प्राण ऐंद्रवाय
वः प्राणेनैवैनं समर्धयति मैत्रावरुणाग्रान्गृह्णीरन्येषां दीक्षितानां प्रमीयेत ।।७।। प्रा
णापानाभ्यां वा एते व्यृध्यंते एषां दीक्षितानां प्रमीयते प्राणापानौ मित्रावरुणौ प्रा
णापानावेवमुखतः परिहरंत आश्विनाग्रान्गृह्णीतानुजावरोऽश्विनौ वै देवानामा
नुजावरौ पश्चेव ह्यग्रं पर्यैतामश्विनौ वै तस्य देवता य आनुजावरस्तावेवैनमग्रं प ।।१२।।

रिणयतःशुक्राग्रान्गृह्णीतगतश्रीःप्रतिष्ठाकामोसौवाआदित्यःशुक्रएषोंतोंतम
नुष्यः॥२॥ अभियेगत्वानिवर्त्ततेतांदेवांतमारभतेनततःपापीयान्भवतिमंथ्य
ग्रान्गृह्णीताभिचरन्नार्त्तपात्रं वाएतद्यन्मंथिपात्रंमृत्युनैवैनंग्राहयतिताजगा
र्त्तिमार्छत्याग्रयणाग्रान्गृह्णीतयस्यपितापितामहःपुण्यःस्यादथतंनप्राप्नुया
द्वाचावाएषइंद्रियेणव्यृध्यतेयस्यपितापितामहःपुण्यः॥३॥ भवत्यथतंनप्राप्नो
त्युरः इवैतद्यज्ञस्यवागिवयदाग्रयणोवाचैवैनमिंद्रियेणसमर्धयतिनततःपापी
यान्भव सुक्थाग्रान्गृह्णीताभिचर्यमाणःसर्वेषांवाएतत्पात्राणामिंद्रियंयदु
क्थ्य पात्रंसर्वेणैवैनमिंद्रियेणातिप्रयुंक्तेसरस्वत्यभिनोनेषिवस्यइतिपुरोरुचं

सं॰स॰ कुर्याद्वाग्वै ॥४॥ सरस्वती वा चैवैनमति प्रयुंक्ते मा त्वक्षेत्राण्यरणानि गन्मेत्याहमृत्योर्वै
॥२५। क्षेत्राण्यरण्यानि तैनैवमृत्योः क्षेत्राणि न गच्छति पूर्णाग्निहान्गृह्णीयाद्यामयाविनः प्रा
णान्वाएतस्य शुगृच्छति यस्यामयति प्राणाग्नहोः प्राणानेवास्य शुचोमुंच
त्युत यदी तासुर्भवति जीवत्येव पूर्णाग्रहान्गृह्णीयाद्यर्हि पर्जन्यो न वर्षेत्प्राणा
न्वाएतर्हि प्रजानां शुगृच्छति यर्हि पर्जन्यो न वर्षति प्राणाग्नहोः प्राणानेव प्रजानां शु ना
चोमुंचति ताजक्ष वर्षति ॥५॥ प्रमीयेत मनुष्य ऋध्यते यस्य पिता पितामहः पुण्यो
वाग्वाएव पूर्णान्म्हान्पंचविंशतिश्च ॥६॥ गायत्रो वा ऐंद्रवायवो गायत्रं प्राय
म णीयमहस्तस्मात्प्रायणीयेहन्नैंद्रवायवो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति त्रैष्टुभो वै ॥१०॥

शुक्रस्य पृष्ठं द्वितीयमहस्तस्माद्द्वितीयेहं छुक्रो गृह्यते स्व एवैनमायतनेन गृह्णाति जा
गतो वा आग्रयणो जागतं तृतीयमहस्तस्मात्तृतीयेहं नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमा
यतनेन गृह्णात्येतद्वै ॥ १ ॥ यज्ञमापद्यछंदाꣳस्यामोतिय दाग्रयणः श्वो गृह्यते यत्रैव
यज्ञमदृशं ततएवैनं पुनः प्रयुंक्ते जगन्मुखो वै द्वितीयस्त्रिरात्रो जागत आग्रय
णो यच्चतुर्थेहं नाग्रयणो गृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णा अथो स्वमेव छंदोनुपर्या ने
व तंते तिराथंतरो वा ऐंद्रवायवो राथंतरं पंचममहस्तस्मात्पंचमेहं नु॥ २॥ ऐंद्रवा
यवो गृह्णाति बार्हतो वै शुक्रो बार्हतं षष्ठमहस्तस्मात्षष्ठेहं छुक्रो गृह्यते स्व एवै
नमायतनेन गृह्णात्येतद्वै द्वितीयं यज्ञमापद्यछंदाꣳस्यामोतिय छुक्रः श्वो गृह्यते

स॰स॰ यत्रै वयज्ञमहंस्तं ततएवैनंपुनःप्रयुङ्क्ते·त्रिवृद्धुखेवा वै तृतीय स्त्रिरात्रे स्तोमः॥ ३॥ आग्रुक्रोयत्स
॥२३॥ तमिहं ह्रुक्रोगृह्यते स्व एवैनमायतनेगृह्णा स्यथोस्वमेव ह्लं होतुपर्यावर्त्ते तु वाग्वा ओग्रयणो।
वागष्टममहस्तस्मा दृष्टमे हन्नाग्रयणोगृह्यते स्व एवैनमायतने गृह्णाति प्राणो वाऐन्द्र
वायवः प्राणोनवममहस्तस्मान्नवमेहंनैन्द्रवायवोगृह्यतेस्वएवैनमायतनेगृह्णासेतत॥४॥
वैतृतीयंयज्ञमापद्यह्लं हा ऽस्या ओतियदैन्द्रवायवःश्वोगृह्यतेयत्रैवयज्ञमहंस्तं ततए
वैनंपुनःप्रयुङ्क्तेथोस्वमेवह्लं होतुपर्यावर्त्तते पथ्योवाए नाध्यपथेनयंतियेन्यनैन्द्रवाय
वास्तितिपद्यते तःखलुवाएषयज्ञस्ययदाग्रयणमहर्दशमेहंनैन्द्रवायवोगृह्यतेयज्ञस्य॥५॥
एवांतंगत्वापथ्यासंथामापियंस्यथोयथावर्हीयसाप्रतिसार्यं वहंति ताहृगेव तह्लं हा ॥२१॥

ऽस्मिन्योन्यस्य लोकमभ्यध्यायंतान्येतेनैव देवा व्यवाहयंनैंद्रवायवस्य वा एतद्रूपं यत्तेनं य
च्चतुर्थमहस्तस्मिंनाग्रयणो गृह्यते तस्मादाग्रयणस्यायतनेन नवमेहन्नैंद्रवायवो गृह्यते शु
क्रस्य वा एतद्रूपं यत्तेनं यत्पंचमं ॥६॥ अहस्तस्मिंनैंद्रवायवो गृह्यते तस्मादैं स्याय द्रवायः
तनेन सप्तमेहं छुक्रो गृह्यत आग्रयणस्य वा एतद्रूपं यत्तेनं य षष्ठमहस्तस्मिं छुक्रो गृह्य
ते तस्माच्छुक्रस्यायतनेनाष्टमेहंनाग्रयणो गृह्यते तद्वै दाऽस्मिन्नेव तद्विवाहयति प्रवस्यसो वि
वाहमानोति य एवं वेदाथो देवताभ्य एव यज्ञे संविदं दधाति तस्मादिदमन्योन्यस्मै
ददाति ॥७॥ एतद्वै पंचमेहं त्रैष्टुभमेतत ऊत्यते यज्ञस्य पंचममन्यस्मा एकं च ॥८॥
गायत्रस्त्रैष्टुभो जागतो जगन्मुखो थो राथंतरो वा हैतदेतद्वै द्वितीयं शुक्र स्थि

सं०स० हृदु हृ रेवोथो वाक्प्राणएतद्द्योपथश्चतुर्थेनवमेपंचमःसप्तमेषष्ठमष्टमेहं छंदांऽसि॥ प्रजा
॥२२॥ पतिरकामयतप्रजायेयेतिसएतं द्वादशरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजतततोवैसप्रजा
यतयः कामयेतप्रजायेयेतिस द्वादशरात्रेणयजेतप्रैवजायते ब्रंह्मवादिनोवदंत्य
ग्निष्टोमप्रायणायज्ञाअथकस्मादतिरात्रःपूर्वःप्रयुज्यतइति चक्षुषीवाएतेयज्ञस्य
अ यदतिरात्रौ कनीनिके अग्निष्टोमोयत्॥१॥ अग्निष्टोमंपूर्वंप्रयुंजीरन्बहिर्धा कनी
निके दध्युस्तस्मादतिरात्रःपूर्वःप्रयुज्यतेचक्षुषीएवयज्ञोधि सामध्यतःकनीनिके
प्रतिदधातियोवैगायत्रींज्योतिःपक्षांवेदज्योतिषाभासासुवर्गंलोकमेतियावग्नि
ष्टोमौतौपक्षौयंतरेष्टाद्वादशाहाःसआत्मैषावैगायत्रीज्योतिःपक्षायएवंवेदज्योतिषा ॥२२॥

भासासुं वंर्गलोकं॥ यात्एतिप्रजापतिर्वाएषद्वादशधाविहितोयद्वादशरात्रोयावतिरात्रौ
ता पक्षोयेंतेरष्टावुक्थाःसआसाप्रजापतिर्वावैषसंसध्वंवेसत्रेणस्पृणोतिप्राणाबैसप्राणा
नेवस्पृणोतिसर्वासां वाएतेप्रजानांप्राणेरासतेयेसत्रमासतेतस्मात्स्कंतिकिमेतेसत्रिणइ
तिप्रियःप्रजानामुष्थितोभवतियएवंवेद॥३॥अग्निष्टोमोयत्सुवर्गंलोकंप्रियःप्रजानां
पंचवच॥८॥नवाएषोन्यतोवैश्वानरःस्कवर्गायलोकायप्राभवदूर्ध्वोहवाएषआततआ
सीत्तेहेवाएतंवैश्वानरंपर्यौहिंस्कवर्गस्य [redacted] लोकस्यप्रभूसाक्रुतवोवाएतेनप्रजा
पतिमयाजयंतेषांधीदधितहभोतिहवाक्रुत्विक्षुयएवंविद्वाद्वादशाहेनयजतेसिंने ते २
छंतसरसम हेकसंतायपापंछतू॥१॥पर्वर्गंभायोषधीर्वर्षाभ्योहहींछरदेमाषतिलो

सं॰स॰ हैमं तद्ग्निाग्निराभ्यां तेनैनं इंप्रजापतिरस्याजयत्ततो वा इंद्र इंद्रोभवत्तस्मादाहुरा तुजा वृत्स्य
॥२३॥ यज्ञ इति स हैवैतेनायेयज्ञ तेष ह वै कुणपमत्ति यः स त्रैप्रतिगृह्णाति पुरुषकुणपमश्वकुणपं
पंगौ वा अन्नं येन पात्रेणान्नं बिभ्रति यत्तं न निर्णेनिजति ततोऽधि॥२॥ मलं जायत एकए
व यज्ञे ते कोहि प्रजापतिराधो द्वादशरात्रीर्दीक्षितस्य द्वादशमासाः संवत्सरः संवत्सरः
प्रजापतिः प्रजापतिर्वा वैष एष ह त्वै जायते यस्तपसोऽधिजायते चतुर्धा वा एताः स्तिस्त्र
स्तिस्रो रात्रयो या द्वादशोपसदो या प्रथमा यज्ञं ताभिः संभरति या द्वितीया यज्ञं ताभिरार
मा: भते॥३॥ यास्तृतीया पात्राणि ताभिर्निर्णेनिक्ते याश्चतुर्थ्योऽपि ताभिरात्मानमंतरतः
शुंधते यो वा अस्य पशुमत्ति मांसं सोऽत्ति यः पुरोडाशं मस्तिष्कं स यः परिवापं पुरीषं ॥२३॥

सयआज्यंमनूज्जानूरूंसयःसोमरूंस्विदरूंसोपिहवाअस्यशीर्षण्यान्निष्पदःप्रतिगृह्णातियोवा
दशाहेप्रतिगृह्णातितस्माद्वादशाहेननयाज्यंपाप्मनोव्याहृत्यै ॥४॥ अथषष्ठदधिरभंतद्वा
दशाहेनचत्वारिच ॥१०॥ एकस्मैस्वाहाद्वाभ्यांरूंस्वाहात्रिभ्यःस्वाहाचतुर्भ्यःस्वाहापंच
भ्यःस्वाहाषड्भ्यःस्वाहासप्तभ्यःस्वाहाष्टाभ्यस्वाहानवभ्यस्वाहादशभ्यःस्वाहैकादश
भ्यस्वाहाद्वादशभ्यःस्वाहात्रयोदशभ्यःस्वाहाचतुर्दशभ्यःस्वाहापंचद [illegible] शभ्यस्वा
[illegible] हाषोडशभ्यस्वाहासप्तदशभ्यस्वाहाष्टादशभ्यस्वा [illegible] हैकां
न्नविंशत्यैस्वाहानवविंशत्यैस्वाहैकांनचत्वारिंशतेस्वाहानवचत्वारिंशते
स्वाहैकांनषष्ट्यैस्वाहानवषष्ट्यैस्वाहैकांनाशीत्यैस्वाहानवाशीत्यैस्वाहैकांनशताय

सं०स० स्वाहा॥ शतायस्वाहा द्वाभ्याꣳ शताभ्याꣳ स्वाहा सर्वस्मैस्वाहा ॥१॥ नवचत्वारिꣳशतेस्वा
॥२४॥ हेकान्नैविꣳशतिश्च ॥११॥ एकस्मैस्वाहा त्रिभ्यस्वाहा पंचभ्यस्वा हा सप्तभ्यस्वाहा नव
भ्यःस्वाहेका दशभ्यस्वाहा त्रयोदशभ्यस्वाहा पंचदशभ्यस्वाहा सप्तदशभ्यस्वाहेका
न्नविꣳशस्यैस्वा हा नवविꣳशत्यैस्वाहैकान्नचत्वारिꣳशतेस्वाहा नवचत्वारिꣳश
नवषष्ट्यैस्वा तेस्वाहैकान्नषष्ट्यैस्वाहा कान्नाशीत्यैस्वाहा नवाशीत्यैस्वाहैकान्नशतायस्वाहा सर्व शतायस्वा
है ४ स्मैस्वाहा ॥१॥ एकस्मै पञ्चाशत् ॥१२॥ द्वाभ्याꣳस्वाहा चतुर्भ्यःस्वाहा षड्भ्यस्वाहा हा ४
ष्टाभ्यस्वाहा दशभ्यस्वाहा द्वादशभ्यस्वाहा चतुर्दशभ्यस्वाहा षोडश
भ्यस्वाहा ष्टादशभ्यस्वाहा विꣳशत्यैस्वाहा ष्ट नवत्यैस्वा हा शतायस्वाहा सर्वस्मैस्वाहा ॥१॥२४॥
ष्टा

हो

द्वाभ्यामष्टानवत्यैषड्विंशतिः॥१३॥त्रिभ्यस्वाहापंचभ्यस्वासप्तभ्यस्वाहानवभ्यस्वा
हैकादशाभ्यस्वाहात्रयोदशाभ्यस्वा हापंचदशाभ्यस्वाहा

सप्तदशाभ्यस्वाहेकां

हानवविं॰ शत्यैस्वा नविंशत्यैस्वाहेकांनचत्वारिंशतेस्वाहानवचत्वारिंशतेस्वाहेकांनषष्ठ्यैस्वाहा
नषष्ठ्यैस्वाहे कांन्नाशीत्यैस्वाहानवाशीत्यैस्वाहेकांनशतायस्वाहाशता
यस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥त्रिभ्योष्टाचत्वारिंशत॥१४॥चतुर्भ्यस्वाहाष्टाभ्यस्वा
हाद्वादशाभ्यस्वाहाषोडशाभ्यस्वाहाविंशत्यैस्वाहाषंणवत्यैस्वाहाशतायस्वा
हासर्वस्मैस्वाहा॥१॥चतुर्भ्यःषंणवत्यैषोडश ॥१५॥पंचभ्यस्वाहादशाभ्यस्वा

सं०स० हा॥पंचदशभ्यस्वाहा॥विंशत्यैस्वाहा॥पंचनवत्यैस्वाहा॥शतायस्वाहा॥सर्वस्मैस्वाहा॥१॥पंच ॥२॥
॥२५॥ भ्यः पंचनवत्यैचतुर्दश॥१६॥दशभ्यस्वाहा॥विंशत्यैस्वाहा॥त्रिंशतेस्वाहा॥चत्वारिंश
तेस्वाहा॥पंचाशतेस्वाहा॥षष्ट्यैस्वाहा॥सप्तत्यैस्वाहा॥अशीत्यैस्वाहा॥नवत्यैस्वाहा॥शतायस्वाहा
सर्वस्मैस्वाहा॥१॥दशभ्योद्वाविंशतिः॥१७॥विंशत्यैस्वाहा॥चत्वारिंशतेस्वाहा॥ष
ष्ट्यैस्वाहा॥अशीत्यैस्वाहा॥शतायस्वाहा॥सर्वस्मैस्वाहा॥१॥विंशत्यैद्वादश॥पंचाशतेस्वा
हा॥शतायस्वाहा॥द्वाभ्यांशताभ्यांस्वाहा॥त्रिभ्यःशतेभ्यस्वाहा॥चतुर्भ्यःशतेभ्यःस्वाहा॥पंच
भ्यःशतेभ्यःस्वाहा॥षड्भ्यःशतेभ्यःस्वाहा॥सप्तभ्यःशतेभ्यस्वाहा॥अष्टाभ्यःशतेभ्यस्वाहा॥न
वभ्यःशतेभ्यःस्वाहा॥सहस्रायस्वाहा॥सर्वस्मैस्वाहा॥१॥पंचाशतेद्वात्रिंशत्॥१८॥ ॥२५॥

पसद्दोह्याद्न्नाद्धीनस्य यज्ञस्य सवीर्यत्वायाथो सलोमक्रियते वत्सस्यैकस्तनो भागो हि सो
थैकं स्तनं व्रतमुपेयाथ द्वावथ त्रीनथ चतुर एतद्धै ॥१॥ क्षुरपविर्नाम व्रतं येन प्रजाता भ्रा
तृव्यान्नुदते प्रति जनिष्यमाणानथो कनीयसे व भूय उपैति चतुरोऽग्रे स्तनान्व्रतमुपेत्य
थ त्रीनथ द्वावथैकमेतद्धै रूजघनं नाम व्रतं तपस्यं स्वर्ग्यमथो प्रैव जायते प्रजया पशु
भिर्यवागू राजन्यस्य व्रतं क्रूरेव वै यवागूः क्रूर इव ॥२॥ राजन्यो वज्रस्य रूपं समृध्या
आमिक्षा वैश्यस्य पाकयज्ञस्य रूपं पुष्ट्यै पयो ब्राह्मणस्य तेजो वै ब्राह्मणस्तेजः पयस्तेजसै
व तेजः पय आत्मन्धत्तेथो पयसा वै गर्भा वर्धन्ते गर्भ इव खलु वा एष यद्दीक्षितो यदस्य पयो व्र
तं भवत्यात्मानमेव तद्वर्धयति त्रिव्रतो वै मनुरासीद् द्विव्रता असुरा एकव्रता ॥३॥ देवाः

२५ प्रातर्मध्यंदिनेसायंतन्मनोर्व्रतमासीत्पाकयज्ञस्यरूपंपुष्ट्यैप्रातश्चसायंचासुराणांनिर्मध्यंक्षुधोरू ॥२॥
पंततस्तेपराभवन्मध्यंदिनेमध्यरात्रेदेवानांततस्तेभवंत्स्वर्गंलोकमायन्यदस्यमध्यंदिनेमध्यरात्रेव्र
तंभवतिमध्यतोवाअन्नेनभुंजतेमध्यतएवतदूर्जंधत्तेभ्रातृव्याभिभूत्यैभवत्यात्मना॥४॥परास्यभ्रातृ
व्योभवतिगर्भोवाएषयद्दीक्षितोयोनिर्दीक्षितविमितंयद्दीक्षितोदीक्षितविमितात्प्रवसेद्यथायोनेर्गर्भ
स्कंदतितादृगेवतंनप्रवसेत्तथमात्मनोगोपीथायैषवैव्याघ्रःकुलगोपोयदग्निस्तस्माद्यद्दीक्षितःप्रव
सेत्सएनमीश्वरोनूत्थायहंतोर्नप्रवसेत्तथमात्मनोगुप्त्यैदक्षिणतःशायएतद्वैयजमानस्यायतनंस्व
एवायतनेशायेग्निमभ्यावृत्यशयेदेवताएवयज्ञमभ्यावृत्यशये॥५॥एतद्वैक्रूरइवैकव्रताआत्मनायजमा २५
नस्यत्रयोदश्च॥५॥ ॥पुरोहविषिदेवयजनेयाजयेद्यंकामयेतोपैनमुत्तरोयज्ञोनमेद्भिस्वर्गंलोकं
जयेदित्येतद्वैपुरोहविर्देवयजनंयस्यहोताप्रातरनुवाकमनुब्रुवन्नग्निमपआदित्यमभिविपश्यत्युपैनमु

त्तरोयज्ञोनमत्यभिसुवर्गंलोकंजयत्याततेदेवयजनेयाजयेद्भ्रातृव्यवंतंपंथांवाधिस्पर्शयेत्कर्त्तंवायाव
न्नानसेयातवै॥१॥नरथायैतद्वाअप्राप्तंदेवयजनमाप्नोत्येवभ्रातृव्यनैनंभ्रातृव्यआप्नोत्येकोन्नते
देवयजनेयाजयेत्पशुकाममेकोन्नताद्वैदेवयजनादंगिरसःपशूनसृजंतांतरासदोहविर्धानेउंन
तंस्याद्देतद्वाएकोन्नतंदेवयजनंपशुमानेवभवतित्र्युन्नतेदेवयजनेयाजयेत्सुवर्गकामंत्र्युन्नता
द्वैदेवयजनादंगिरसःसुवर्गंलोकमायन्नंतराहवनीयंचहविर्धानंच॥२॥उंन्नतंस्यादंतराहविर्धानं
चसदश्चांतरासदश्चगार्हपत्यंचैतद्वैत्र्युन्नतंदेवयजनंसुवर्गमेवलोकमेतिप्रतिष्ठितेदेवयजनेया
जयेत्प्रतिष्ठाकाममेतद्वैप्रतिष्ठितंदेवयजनंयत्सर्वतःसमंप्रत्येवतिष्ठतियत्रान्यान्याओषधयोव्य
तिषक्ताःस्युस्तद्याजयेत्पशुकाममेतद्वैपशूनांरूपंरूपेणैवास्मैपशून॥३॥अवरुंधेपशुमानेवभ

सं.षं.२ त्तिनिर्ऋतिगृहीतेदेवयजनेयाजयेद्यंकामयेतनिर्ऋत्यास्ययज्ञंग्राहयेयमित्येतत्
२५ द्वैनिर्ऋतिगृहीतंदेवयजनंयत्सदृश्यैसत्याऋक्षंनिर्ऋत्यैवास्ययज्ञंग्राहयतिव्यावृत्ते
देवयजनेयाजयेद्व्यावृत्कामंयंपात्रेवातल्पेवामीमांसेरन्प्राचीनमाहवनीयात्प्रव
णँस्यात्प्रतीचीनंगार्हपत्यादेतद्वैव्यावृत्तंदेवयजनंपापमाभ्रातृव्येणावर्तते
नैनंपात्रेनतल्पेमीमांसन्तेकार्येदेवयजनेयाजयेद्भूतिकामंकार्योवैपुरुषोभव
त्येव॥४॥ ॥यानवैहविर्धानंचपश्यत्पापमनाष्टाद्रक्षाच॥ ।६॥ ॥तेभ्यउत्तरवेदिःसिं
हीरूपंकृत्वोभयानन्तरापक्रम्यातिष्ठत्तेदेवाअमन्यन्तयतरान्वाइयमुपावर्त्स्यतित
तइदंभविष्यन्तीतितामुपामन्त्रयन्तसाब्रवीद्वरंवृणैसर्वान्मयाकामान्व्यश्नवथपूर्वां २५

तुमाग्ने र। इति रश्मि वतादृति तस्मादुत्तरवेदिं पूर्वामग्नेर्व्याघारयंति वारेवृतं ह्यस्येष्टा
न्ययापरिमिमीते॥१॥ मात्रे वास्येसाथो युक्तेनैव युक्तमवरुंधे वितायनी मेसीत्याह वि
तद्ध्येनानावति तिक्तायनी मेसीत्याह तिक्तान्ह्येनानावदवतान्मे नाथितमित्याह नाथि
तं ह्येनानावदवतान्माव्यथितमित्याह व्यथितान्ह्येनानावद्विदेरग्निर्नभोनामा॥२॥अ
ग्ने अंगिर इति त्रिर्हरति य एवेषु लोकेष्वग्नयस्तानेवावरुंधे तूष्णीं चतुर्थं हरत्यनि
रुक्तमेवावरुंधे सिंहीरसि महिषीरसीत्याह सिंहीह्येषिवान्पंक्तैर्भयानंतमपक्र
म्यातिष्ठदुरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथतामित्याह यजमानमेव प्रजया पशुभिः सर्पय
ति ध्रुवा॥३॥ असीति संहंति शुंधस्व देवेभ्यः शुंधस्व देवेभ्यः शुंभस्वेत्याह वर्चोक्षाति प्रच

सं॰प॰२ किरतिमध्यादिंद्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पात्वित्याह दिग्भ्य एवैनां प्रोक्षति देवाꣳश्च
२६ दुत्तरवेदिरूपावर्तीरहैवाविजयामहाद्रसस्करावज्रमुद्यस्य देवानभ्यायंत ताग्निंद्रघो
षोवसुभिः पुरस्तादपा॥४॥ अनुदत मनोजवाः पितृभिर्दक्षिणतः प्रचेता रुद्रैः पश्चाद्विश्व
कर्मादित्यैरुत्तरतो यदेवमुत्तरवेदिं प्रोक्षति दिग्भ्य एव तद्यजमानो भ्रातृव्यान्प्रणुदत इंद्रघो
पतीहालावृकेभ्यः प्रायछत्तां दक्षिणत उत्तरवेद्या आदत्य प्रोक्षणीनामुछिष्येतत्तद्दक्षि
णत उत्तरवेद्यै निनयेद्यदेव तत्र क्रूरं तत्तेन शमयति यद्दुष्या तं ध्यायेछुचैवैनमर्पयति॥
॥५॥ ॥सिमीतेनामधुवापसुचा स्त्रीलिन्व॥ ॥७॥ ॥सोत्तरवेदिरब्रवीत्सर्वान्मया कामान्व्य २६
श्नवथेति ते देवा अकामयंतासुरान्भ्रातृव्यानभिभवेमेति तेऽब्रुवन्सिꣳहीरसि सपत्नसाह

हीस्वाहेतितेस्रुकान्यातव्यानभ्याभवंतेस्रुकान्यातव्यानाभिभूत्याकामयंतप्रजांविंदेमहीति
तेजुहवुःसिंहीरसिसुप्रजावनिःस्वाहेतितेप्रजामविंदंततेप्रजांवित्वा॥१॥अकामयंतपशू
न्विंदेमहीतितेजुहवुःसिंहीरसिरायस्पोषवनिःस्वाहेतितइमांप्रतिष्ठामविंदंतइमांप्रति
ष्ठांवित्वाकामयंतदेवताआशिषउपेयामेतितेजुहवुःसिंहीरस्यावहदेवान्देवयते॥२॥यज
मानायस्वाहेतितेदेवताआशिषउपायन्पंचकृत्वोव्याघारयतिपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञो
यज्ञमेवावरुंधेक्ष्णयाव्याघारयतितस्मादक्ष्णयापशवोंगानिप्रहरंतिप्रतिष्ठित्यैभूतेभ्य
स्त्वेतिस्रुचमुद्गृह्णातियएवदेवाभूतास्तेषांतद्भागधेयंतानेवतेनप्रीणातिपोतुद्रवान्परि
धीन्परिदधात्येषां॥३॥लोकानांविधृत्याअग्नेस्त्रयोज्यायांसोभ्रातरआसंतेदेवेभ्यो

सं.ष.२ हव्यं वहंतः प्रामीयंत सोग्निरबिभेदित्थंवावस्य आर्तिमारिष्यतीति स निलायत स यां वनस्प
२८ तिष्ववसत्तां पूतुद्रौ यामोषधीषु तां सुगंधितेजने यां पशुषु तां पेत्वस्यांतरा शृंगे तं देव
ताः प्रैषमैच्छं तमन्वविंदं तमब्रुवन्॥४॥ उप न आवर्तस्व हव्यं नो वहेति सोब्रवीद्वरं वृणै य
देव गृहीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कंदात्तन्मे भ्रातृणां भागधेयमसदिति तस्माद्यद्गृ
हीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कंदति तेषां तद्भागधेयं तानेव तेन प्रीणाति सोमन्यतास्थ
न्वंतो मे पूर्वे भ्रातरः प्रामेषतास्थानि शातयाइति स यानि॥५॥ अस्थान्यशातयत तत्पू
६ तुद्र्वभवद्यन्मांसमुपमृतं तद्गुल्गुलु यदेतान्संभारान्संभरत्यग्नेः पुरीषमसीत्याहाग्ने
रेवैतत्पुरीषं यत्संभारा अथो खल्वाहुरेते वावैनं ते भ्रातरः परिशेरे यत्पौतुद्र्वाः परिध २८

यदृति॥६॥ ॥विश्वादेवयतएषामश्रुवन्यानिच्चतुरश्ववारिंनह्या॥ ॥८॥ ॥बध्नमवस्य
तिवरुणपाशाद्देवैनेमुंचतिप्रजोनेन्तिमेध्यएवैनेकरोतिसाविस्त्रियपर्वोकृत्वाहृदि
धानेप्रवर्तयतिसवितृप्रसूतएवैनेप्रवर्तयतिवरुणोवाएषदुर्योगुभयतोबध्नोय
दक्षःस्यदुरस्रोर्धिजमानस्यग्रहानभ्यवसर्जेस्कवाग्देवदुर्याँआवहेत्याहदुर्यावैः ऽ ग
मुंस्यैपत्नी॥१॥ उपानक्तिपत्नीहिसर्वस्यमित्रंमित्रत्वाययद्वेवपत्नीयज्ञस्यकरो
तिमिथुनंतदथोपत्नियाएवैषयज्ञस्यान्वारंभोनवछित्यैवर्त्मनावाअन्वित्ययज्ञं
रक्षांसिजिघांसंतिवेष्णवीभ्यामृग्भ्यांवर्त्मनोर्जुहोतियज्ञोवैविष्णुर्यज्ञादेवरक्षां
स्यपहंतियदध्वर्युरनग्नावाहुतिंजुहुयादंधोध्वर्युःस्याद्रक्षांसियज्ञंहन्युः॥२॥

सं॰ष॰२ हिरंण्यमुपास्यजुहोत्यग्निवत्यैवजुहोतिनांधोध्वर्युर्भवतिनयज्ञंरक्षांसिघ्नंतिप्राची
२८ प्रेतमध्वरंकल्पयंतीइत्याहसुवर्गमेवैनंलोकंगमयत्यत्ररमेथांवर्ष्मन्पृथिव्याइत्याहव
र्ष्मंह्येतत्पृथिव्यायद्देवयजनंशिरोवाएतद्यज्ञस्ययद्धविर्धानंदिवोवाविष्णवुतवापृथि
व्याः॥३॥इत्याशीर्पदयर्चादक्षिणस्यहविर्धानस्यमेथींनिहंतिशीर्षतएवयज्ञस्ययज
मानआशिषोवरुंधेदंडोवा।औपरस्तृतीयस्यहविर्धानस्यवषट्कारेणाक्षमछिनत्
तृतीयंछदिर्हविर्धानयोरुदाहृयतेतृतीयस्यहविर्धानस्यावरुध्यैशिरोवाएतद्यज्ञस्यय
द्धविर्धानंविष्णोररराटमसिविष्णोःपृष्ठमसीत्याहतस्मादेतावधाशिरोविष्यूतंविष्णोः २८
स्यूरसिविष्णोर्ध्रुवमसीत्याहवैष्णवंहिदेवतयाहविर्धानंयंप्रथमंग्रंथिंग्रथ्नीयाद्यत्

नविस्रंऽस्येदमेहेनाध्वर्युःप्रमीयेततस्मान्नविस्रंस्यः॥४॥ ॥पत्नीह्यस्यैपृथिव्याविष्णू
तंविष्णोःपाद्रुंऽप्रातिश्च॥॥१॥ ॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवइत्यभ्रिमादत्तेप्रसूत्याअश्विनोऽ
र्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौहिदेवानामध्वर्यूआस्तांपूष्णोहस्ताभ्यामित्याहयत्यैवज्रइववाए
षायदभ्रिरभ्रिरसिनारिरसीत्याहशांत्यैकांडेकांडेवैक्रियमाणेयज्ञंऽरक्षांऽसिजिघांऽ
संतिपरिलिखितंऽरक्षःपरिलिखिताअरातयइत्याहरक्षसामपहत्यै॥१॥इदमहंऽरक्षसो
ग्रीवाअपिकृंतामियोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मइत्याहद्वौवावपुरुषौयंचैवद्वेष्टियश्चैनंद्वेऽ
ष्टितयोरेवानंतरायंग्रीवाःकृंततिदिवेत्वांतरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वेत्याहैभ्यएवैनांलोकेऽ
भ्यःप्रोक्षतिपरस्तादर्वाचींप्रोक्षतितस्मात्॥२॥परस्तादर्वाचीमनुष्याऊर्जमुपजीवं

स॰ष॰२ तिक्रूरमिववाएतत्करोतियत्खनत्यपोवनयतिशांत्यैयवमतीरवनयत्यूर्ग्वैयवऊर्गुदुंबरऊर्जैवोर्जंसमर्धयतियजमा १
॥२९॥ नेनसंमितौदुंबरीभवतियावानेवयजमानस्तावतीमेवास्मिन्नूर्जंदधातिपितॄणांसदनमसीतिबर्हिरवस्तृणातिपितृदेवत्यं॥३॥
ह्येतद्यन्निखातंयद्बर्हिरनवस्तीर्यमिनुयात्पितृदेवत्यानिखातास्याद्बर्हिरवस्तीर्यमिनोत्यस्यामेवैनांमिनोत्यथोस्वारुहमेवैनांक
रोत्युद्दिवंस्तभानांतरिक्षंपृणेत्याहैषांलोकानांविधृत्यैद्युतानस्त्वामारुतोमिनोत्वित्याहद्युतानोहस्मवैमारुतोदेवाना
मौदुंबरींमिनोतितेनैव॥४॥एनांमिनोतिब्रह्मवनिंत्वाक्षत्रवनिमित्याहयथायजुरेवैतद्घृतेनद्यावापृथिवीआपृणेथामित्यौ
दुंबर्यांजुहोतिद्यावापृथिवीएवरसेनानक्त्यांतमन्ववस्रावयत्यांतमेवयजमानंतेजसानक्त्यैंद्रमसीतिछदिरधिनिदधात्यैंद्रं
हिदेवतयासद्योविश्वजनस्यछायेत्याहविश्वजनस्यह्येषाछायायत्सदोनवछदि॥५॥तेजस्कामस्यमिनुयात्त्रिवृतास्तोमेन ॥२९॥
संमितंतेजस्त्रिवृत्तेजस्व्येवभवत्येकादशछदींद्रियकामस्यैकादशाक्षरात्रिष्टुगिंद्रियंत्रिष्टुगिंद्रियाव्येवभवतिपंचदश

षड्विधात्व्यवतः पंचदशोयं स्तोमोऽन्नान्न्याभिभूत्यै सल दद्याछस्मिं ता कामस्य स हद्रुः प्र
जापतिः प्रजापतेराप्याएकविंशाति छदिः प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशं स्तोमानां प्रतिष्ठा
प्रतिष्ठित्या उदरं वै सद ऊर्गुदुंबरो मध्यत औदुंबरीं मिनोति मध्यत एव प्रजानामूर्जं
दधाति तस्मात्॥६॥ मध्यत ऊर्गभुंजते यजमानलोके वै दक्षिणानि छदींषि भवान्त्व
लोक उत्तराणि दक्षिणान्युत्तराणि करोति यजमानमेव यजमानादुत्तरं करोति तस्मा
द्यजमानो यजमानादुत्तरोंतर्वर्तान्करोति व्यावृत्यै तस्माद रण्यं प्रजा उपजीवंति पारि
त्वा गिर्वणो गिर इत्यादयथायजुरेवैतादिंद्रस्य स्यूरसींद्रस्य ध्रुवमसीत्याहैंद्रं हि देव
तया सदो यं प्रथमं ग्रंथिं ग्रथ्नीयाद्यत्तं नाविस्रंसयेदमेहेनाध्वर्युः प्रमीयेत तस्मात्स

सं.प.२ विस्तस्य:॥८॥ ॥अपहत्यैतस्मात्स्रिंतत्देवस्यंतेनैवनवछदितस्मात्सदःपंचदशाच्च॥ ॥१०॥ ॥
३. शिरोवाएतद्यज्ञस्ययद्धविर्धानेप्राणाउपरवाहविर्धानेखायंतेतस्माच्छीर्षन्प्राणाअधस्ता
त्खायंतेतस्मादधस्ताच्छीर्ष्णःप्राणारक्षोहणोवलगहनोवैष्णवान्खनामीत्याहवैष्णवाऽ
हिदेवतयोपरवाअसुरावैनिर्यंतोदेवानांप्राणेषुवलगान्न्यखनंस्तान्बाहुमात्रेन्वविं
दंतस्माद्बाहुमात्राःखायंतेतदेनमहंतंवलगमुद्वपामि॥१॥यन्नःसमानोयमसमानोतिच
खानेत्याहद्वौवावपुरुषौयश्चैवसमानोयश्चासमानोयमेवास्मैतौवलगंनिखनतत
स्तमेवोद्वपतिसंतृणत्तितस्मात्संतृण्णाअंतरतःप्राणान्नसंभिनत्तितस्मादसंभिन्नाः ३.
प्राणाअपोवनयतितस्मादार्द्राअंतरतःप्राणायातयामतीखनयति॥२॥उर्ग्वैयव४ऽ

प्राणाउपरवाःप्राणेष्वेवोर्जंदधातिबर्हिरवस्तृणातितस्माल्लोमशाअंतरतःप्रा
णावाआज्येनव्याघारयतितेजोवाआज्यंप्राणाउपरवाःप्राणेष्वेवतेजोदधाति
हनूवाएतेयज्ञस्ययदधिषवणेनसंतृणत्त्यसंतृण्णेहिहनूअथोखलुदीर्घसोमेसं
तृद्येधृत्यैशिरोवाएतद्यज्ञस्ययद्धविर्धानं॥२॥प्राणाउपरवाहनूअधिषवणेजिह्वा
चर्मग्रावाणोदंतामुखमाहवनीयोनासिकोत्तरवेदिरुदरंसदोयदाखलुवैजिह्व
यादत्स्वधिखादत्यथमुखंगच्छतियदामुखंगच्छत्यथोदरंगच्छतितस्माद्धविर्धानेच
र्मन्नधिग्रावभिरभिषुत्याहवनीयेहुत्वाप्रत्यंचःपरेत्यसदसिभक्षयंतियोवैविराजोय
ज्ञमुखेदोहंवेददुहएवैनामियंवैविराट्तस्यैत्वक्चर्मोधोधिषवणेस्तनाउपरवा

ग्रावाणोवत्साऋत्विजोदुहंतिसोमःपयोयएवंवेददुहएवैनां॥४॥वपामियवमतीरवनयतिहविर्धानमेवत्रयोविंश
तिश्च॥११॥ ॥यदुभौदेवासुरामिथस्तेषाꣳसुवर्गंयद्धैपुरोहविषितेभ्यःसोऽत्तरवेदिंबैधृंदेवस्याभिꣳशिरोवाए
कादश॥१३॥ ॥यदुभावित्याहदेवानांयज्ञोदेवेभ्योनरथाययजमानायपरस्तादर्वाचीनवपंचाशत॥५९॥ ॥
हरिःॐ॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥श्रीशारदांबायैनमः॥ ॥हरिःॐ॥ ॥छ॥
॥चात्वालाद्धिष्णियानुपवपतियोनिर्वैयज्ञस्यचात्वालंयज्ञस्यसयोनित्वायदेवावैयज्ञंपराजयंतंतमाग्नीध्रा
त्पुनरुपाजयंनेतद्वैयज्ञस्यापराजितंयदाग्नीध्रंयदाग्नीध्राद्धिष्णियान्विहरतियदेवयज्ञस्यापराजितंतत
एवैनंपुनस्तनुतेपराजित्येवखलुवाएतेयंतियेबहिष्पवमानꣳसर्पंतिबहिष्पवमानेस्तुते॥१॥आहाग्नी ३१
दग्नीन्विहरबर्हिस्तृणाहिपुरोडाशाꣳअलंकुर्वितियज्ञमेवापजित्यपुनस्तन्वानायंत्यंगारैर्द्वेसवनेविह

रतिन्नाल्लोकाभिस्तृतीयःसप्रकृत्वायाथोसंभरत्येवैतद्धिष्ण्याभावाअमुष्मिंल्लोकेसोममरक्षंतेऽयोधिष्ण्योममा
ह्रंतमन्ववायंतंपर्यविशन्यएवंवेदविंदंते॥२॥परिवैष्टारंतेसोमपीथेनव्यार्ध्यंततेदेवेषुसोमपीथमैछंततांदेवा
अब्रुवन्हेद्वेनामनीकुरुध्वमथप्रवाप्स्यथनवेत्यन्येवाअथधिष्ण्यास्तस्माद्द्विनामाब्राह्मणोर्द्धुकस्तेषांयेनेदि
ष्टंपर्यविशंतेसोमपीथंप्रानुवंनाहवनीयआग्नीध्रीयोहोत्रीयोमार्जालीयस्तस्मात्तेषुजुह्वत्यतिहायवषट्करो
तिविहि॥३॥एतेसोमपीथेनार्ध्यंतदेवावैयाःप्राचीराहुतीरजुहवुर्येपुरस्तात्पुरस्तादसुराआसंस्तांस्ताभिःप्रा
णुदंतयाःप्रतीचीर्येपश्चादसुराआसंस्तांस्ताभिरपानुदंतप्राचीरन्याआहुतयोहूयंतेप्रत्यङ्ङासीनोधि
ष्ण्यान्व्याघारयतिपश्चाच्चैवपुरस्ताच्चयजमानोभ्रातृव्यान्प्रणुदतेतस्मात्प्राचीःप्रजाःप्रवीयंतेप्र
तीचीः॥४॥जायंतेप्राणावाएतेयद्धिष्ण्यायदध्वर्युःप्रत्यङ्धिष्ण्यानतिसर्पेत्प्राणान्संकर्षेत्प्र
मायुकःस्यान्नाभिर्वाएषायज्ञस्ययद्धोतोर्ध्वःखलुवैनाभ्यैप्राणोवाङपानोयदध्वर्युःप्रत्यङ्होतारमति

सं·प·३ सर्पेदपानेप्राणंदध्यात्प्रमायुकःस्यान्नाध्वर्युरुपगायेद्वाग्वीर्यंवा अध्वर्युर्यदध्वर्युरुपगाये
३२ दुद्गात्रे॥५॥वाग्वीर्यंसंप्रयछेदुपदासुकास्यवाक्स्याद्ब्रह्मवादिनोवदंतिनासंस्थितेसोमे
ध्वर्युःप्रत्यङ्सदोतीयादथकथादाक्षिणानिहोतुमेतियामोहिसतेषांकस्माअहदेवायामंवा
यामंवानुज्ञास्यंतीत्युत्तरेणाग्नीध्रंपरीत्यजुहोतिदाक्षिणानिनप्राणांत्संकर्षतिन्यंन्ये
धिष्णिया उप्यंतेनान्येयान्निवपतितेनतान्प्रीणातियान्ननिवपतियदनुदिशतितेनता
न्॥६॥ ॥स्कृतेविंदतेविहीयंतेप्रतीचीफ्रत्र उप्यंतेच्चतुर्दशाव॥१॥ ॥स्वर्गायवाए
तानिलोकायहूयंतेयद्दैसर्जनानिद्वाभ्यांगार्हपत्येजुहोतिद्विपाद्यजमानःप्रतिष्ठित्या आ ३२
ग्नीध्रेजुहोत्यंतरिक्षएवाक्रमतआहवनीयेजुहोतिसुवर्गमेवैनंलोकंगमयतिदेवान्वै

स्वर्गं लोकं यतो रक्षांस्यजिघांसंस्ते सोमेन राज्ञा रक्षांस्यपहत्याप्नुमात्मानं कृत्वा स्वर्गं लो
कमायन्रक्षसामनुपलाभायात्तः सोमो नवस्यथ ॥१॥ वैसर्जनानि जुहोति रक्षसामपहत्यै
त्वं सोम तनूकृद्भ्यः स्वाहेत्याह तनूकृध्येष द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्य उरु ह्याह्यन्यकृतानि हि रक्षांस्युरु
यंतासि वरूथमित्याहोरुणा कृधीति वावैतदाह जुषाणो अप्तुराज्यस्य वेत्विस्वाहेत्याहाप्तुमेव
यजमानं कृत्वा स्वर्गं लोकं गमयति रक्षसामनुपलाभायासोमं ददते ॥२॥ आग्रावैष्णवा
वायव्या त्याद्द्रोणकलशमनुपत्ती मानयंत्यन्वनांसि प्रवर्तयंति यावदेवास्यास्ति तेन सह
स्वर्गं लोकमेति नयवत्याग्नीध्रे जुहोति स्वर्गस्य लोकस्याभिनीत्यै ग्रावाणो वायव्यानि
द्रोणकलशमाग्नीध्र उपवासयति वि ह्येनं तैर्गृह्णते यत्सहोपवासयेदपवायेत सोमश्चोप्रपा

सं·प·२ दयतिस्वया॥३॥एवैनंदेवतयाप्रपादयत्यदित्याःसदोस्यदित्याःसदआसीदेत्याहयथायजुरे
३३ वैतद्यजमानोवाएतस्यपुरागोप्ताभवत्येषवोदेवसवितःसोमइत्याहसवितृप्रसूतएवैनं
देवताभ्यःसंप्रयछत्येतत्वंसोमदेवोदेवानुपागाइत्याहदेवोह्येषसन्॥४॥देवानुपैतीदमहंम
नुष्योमनुष्यानित्याहमनुष्योह्येषसन्मनुष्यानुपैतियदेतद्यजुर्नब्रूयादप्रजाअपशुर्यज
मानस्यात्सहप्रजयासहरायस्पोषेणेत्याहप्रजयैवपशुभिःसहेमंलोकमुपावर्ततेनमोदे
वेभ्यइत्याहनमस्कारोहिदेवानांस्वधापितृभ्यइत्याहस्वधाकारोहि॥५॥पितृणामिदम
हंनिर्वरुणस्यपाशादित्याहवरुणपाशादेवनिर्मुच्यतेग्नेव्रतपतआत्मनःपूर्वातनूरादेय ३२
त्याहुःकोहितद्वेदयद्वसीयांस्वेवशेभूतेपुनर्वाददातिनवेतिग्रावाणोवैसोमस्याराज्ञोम

लिम्लुसेनायएवंविद्वान्प्रावृंणआग्नीध्रउपवासयतिनैनंमलिम्लुसेनाविंदति॥६॥अथददतेस्त्वया
संत्वथाफारोहिविंदति॥२॥ ॥वैष्णव्यर्चाहुत्वायूपमछैतिवैष्णवोवैदेवतयायूपस्त्वयैवैनंदेवतया
छैत्यत्यन्यानगांनान्यानुपागामित्याहातिह्यन्यानेतिनान्यानुपैत्यर्वाक्त्वापरैरविदंपरोवरैरित्या
हार्वाघ्येनंपरैर्विंदतिपरोवरैस्तंत्वाजुषे॥१॥वैष्णवंदेवयज्यायाइत्याहदेवयज्यायैह्येनंजुषतेदेव
स्त्वासवितामध्वानक्त्वित्याहतेजसैवैनमनक्त्योषधेत्रायस्वैनꣳस्वधितेमैनꣳहिꣳसीरित्याहव
ज्रोवैस्वधितिःशांत्यैस्वधितेवृक्षस्यबिभ्यतःप्रथमेनशकलेनसहतेजःपरापततियःप्रथमःश
कलःपरापतेत्तमथाहरेत्सतेजसं॥२॥एवैनमाहरतीमेवैलोकायूपात्प्रयतोबिभ्यतिदिवमग्रेण
मालेखीरंतरिक्षंमध्येनमाहिꣳसीरित्याहैभ्यएवैनंलोकेभ्यश्शमयतिवनस्पतेशतवल्शो

सं·ष·३ विरोहेत्स्याश्वत्थेनजुहोतितस्मादाश्वत्थोवृक्षाणांभ्रातृव्यान्सउत्तिष्ठतिसहस्रवल्शा वि
३४ वयंरुहेमेत्याहाशिषमेवैतामाशास्तेनक्षसंगं॥३॥वृश्चेद्यदक्षसंगंवृश्चेदधर्द्धुकंय
जमानस्यप्रमायुकंस्याद्यंकामयेताप्रतिष्ठितःस्यादित्यारोहंतस्मैवृश्चेदेषवैवनस्प
तीनामप्रतिष्ठितोऽप्रतिष्ठितएवभवतियंकामयेतापशुःस्यादित्यपर्णंतस्मैशुष्काग्रं
वृश्चेदेषवैवनस्पतीनामपशव्योऽपशुरेवभवतियंकामयेतपशुमान्स्यादितिब
हुपर्णंतस्मैबहुशाखंवृश्चेदेषवै॥४॥वनस्पतीनांपशव्यःपशुमानेवभवतिप्रति
ष्ठितंवृश्चेत्प्रतिष्ठाकामस्यैषवैवनस्पतीनांप्रतिष्ठितोयःसमेभूम्यैस्वाद्योनेरूढःप्र ३४
त्येवतिष्ठतियःप्रत्यङुपनतस्तंवृश्चेत्सहिमेधमभ्युपनतःपंचारत्निंतस्मैवृश्चेद्यं

कामयेतोपैनमुत्तरो यज्ञो नमेदिति पंक्त्याक्षरा पंक्तिः पांक्तो यज्ञ उपैनमुत्तरो यज्ञः ॥
॥५॥ नमतिषडरात्रिं प्रतिष्ठाकामस्य षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठति सप्तरात्रिं
पशुकामस्य सप्तपदा शक्वरी पशवः शक्वरी पशूनेवावरुंधे नवरात्रिं तेजस्कामस्य
त्रिवृता स्तोमेन संमितं तेजस्त्रिवृत्तेजस्व्येव भवत्येकादशरात्रिमिंद्रियकामस्यैकादशा-
क्षरा त्रिष्टुबिंद्रियं त्रिष्टुबिंद्रियाव्येव भवति पंचदशरात्रिं भ्रातृव्यवतः पंचदशो वज्रो भ्रा-
तृव्याभिभूत्यै सप्तदशरात्रिं प्रजाकामस्य सप्तदशः प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्या एकविंश-
रात्रिं प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्या अष्टाभिर्भवत्यष्टाक्षरा
गायत्री तेजो गायत्री गायत्री यज्ञमुखं तेजस्येव गायत्रियाय यज्ञमुखेन संमितः ॥६॥

सं.ष.२ जुषे सतेजसमनक्षसंगंबद्कुशागंवं वृश्चेदेषवैयज्ञमुपैनमुत्तरोयज्ञ आह्या ए कान्नविं
२५ शातिभ्व॥ ॥३॥ ॥पृथिव्यैत्वांतरिक्षायत्वादिवेत्वेत्याहैभ्य एवैनंलोकेभ्यः प्रोक्षतिपरां
चं प्रोक्षतिपराङिवहिस्वर्गोलोकः क्रूरमिववा एतत्करोति यत्खनत्यपोवनयति शां
त्यैयवमतीरवनयत्यूर्ग्वैयवोयजमानेनयूपः संमितो यावानेवयजमानस्तावतीमेवा
स्मिन्नूर्जंदधाति॥१॥ पितृणांसदनमसीतिबर्हिरवस्तृणातिपितृदेवत्यां ३ ह्येतद्य
न्निखातंयद्बर्हिरनवस्तीर्यमिनुयात्पितृदेवत्योस्यनिखातः स्याद्बर्हिरवस्तीर्यमिनोत्यस्मा
मेवैनंमिनोतियूपशकलमावास्यतिसतेजसमेवैनंमिनोतिदेवस्त्वासवितामध्वान ३५
क्त्वित्याहतेजसैवैनमनक्तिसुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्य इतिचषालंप्रति॥२॥ ॥

मुंचतितस्मादूर्ध्वतओषधयःफलंगृण्हंत्युनक्तितेजोवाआज्यंयजमानेनाग्निष्ठाश्रि
संमितायदग्निष्ठामश्रिमनक्तियजमानमेवतेजसानक्त्यंतमनक्त्यंतमेवयजमानं
तेजसानक्तिसर्वतःपरिमनक्त्यपरिवर्गमेवास्मिंतेजोदधात्युद्दिवंस्तभानांतरिक्षं
पृणेत्याहैषांलोकानांविधृत्यैवैछव्यं॥३॥कल्पयतिवैछबोवैदेवतयायूपःस्वयैवै
नंदेवतयाकल्पयतिद्वाभ्यांकल्पयतिद्विपाद्यजमानःप्रतिष्ठित्यैयंकामयेततेजसै
नंदेवताभिरिंद्रियेणव्यर्धयेयमित्यग्निष्ठांतस्याश्रिमाहवनीयादित्थंवातिनावयेत्ते
जसैवैनंदेवताभिरिंद्रियेणव्यर्धयतियंकामयेततेजसैनंदेवताभिरिंद्रियेणसमर्ध
येयमिति॥४॥अग्निष्ठांतस्याश्रिमाहवनीयेनसंमिनुयात्तेजसैवैनंदेवताभिरिंद्र

सं.ब.३ मेणसमर्धयतिब्रह्मवनिंत्वाक्षत्रवनिमित्याहयथायजुरेवैतत्परिव्ययत्यूर्ग्वैरशनायऽ
३६ जमानेनयूपःयजमानमेवोर्जासमर्धयतिनाभिदघ्नेपरिव्ययतिनाभिदघ्नएवास्मा
ऊर्जंदधातितस्मान्नाभिदघ्नऊर्जाभुंजतेयंकामयेतोर्जैनं।।५।। व्यर्धयेयमित्यूर्ध्वांवा
तस्यावाचीयावोहेदूर्जैवैनंव्यर्धयतियदिकामयेतवर्षुकःपर्जन्यस्यादित्यवाचीमवो
हेद्वृष्टिमेवनियच्छतियदिकामयेतावर्षुकःस्यादित्यूर्ध्वामुदूहेद्वृष्टिमेवोद्यच्छतिऽ
पितॄणांनिखातंमनुष्याणामूर्ध्वंनिखातादारशनायाओषधीनांरशनाविश्वेषां।।
।।६।।देवानामूर्ध्वंरशनायाआचषालादिंद्रस्यचषालंसाध्यानामतिरिक्तंस ३६
वाएषसर्वदेवत्योयद्यूपोयद्यूपंमिनोतिसर्वाएवदेवताःप्रीणातियज्ञेनवैदेवा ४

स्वर्गंलोकमायंस्तेमन्यंतमनुष्यानोन्वाभविष्यंतीतितेयूपेनयोपयित्वास्वर्गंलोकं
मायंस्तमृषयोयूपेनैवानुप्राजानंस्तद्यूपस्ययूपत्वं ॥८॥ यद्यूपंमिनोतिस्वर्गस्यलो
कस्यप्रज्ञात्यैपुरस्तान्मिनोतिपुरस्ताद्धियज्ञस्यप्रज्ञायतेप्रज्ञातꣳहितद्यदतिपन्नआ
हुरिदंकार्यमासीदितिसाध्यावैदेवायज्ञमत्यमन्यंततान्यज्ञोनास्पृशत्तान्यद्यज्ञस्याति
रिक्तमासीत्तदस्पृशदतिरिक्तंवाएतद्यज्ञस्ययदग्नावग्निंमथित्वाप्रहरंत्यतिरिक्त
मेतत् ॥९॥ यूपस्ययदूर्ध्वंचषालात्तेषांतद्भागधेयंतानेवतेनप्रीणातिदेवावैसꣳ
स्थितेसोमेप्रस्रुचोहरन्प्रयूपंतेमन्यंतयज्ञवेशसंवाइदंकुर्मइतितेप्रस्तरꣳस्रुचांनि
ष्क्रयणमपश्यन्स्वरुंयूपस्यसꣳस्थितेसोमेप्रप्रस्तरꣳहरतिजुहोतिस्वरुमयज्ञवे

सं.४.३ न्नमाय॥३॥ ॥दधातिभस्मनासमर्धयत्यभिस्म जैनंविश्वेषांपुरस्तमतिष्ठिमेतद्धि चला
३८ रिंद्रस्य॥ ॥४॥ ॥साध्यावैदेवाअस्मिंल्लोकआसन्नान्यत्किंचनमिषत्तेऽग्निमेवाग्नयेमेधा
यालभंतनह्यंन्यदालंभ्यमविंदंततोवाइमाःप्रजाःप्राजायंततयदग्नावग्निंमाथित्वाप्रहर
तिप्रजानांप्रजननायरुद्रोवाएषयदग्निर्यजमानःपशुर्यत्पशुमालभ्याग्निंमंथेद्रु
द्राययजमानं॥५॥अपिदध्यात्प्रमायुकःस्यादथोखल्वाहुरग्निःसर्वादेवताहविरेतद्य
त्पशुरितियत्पशुमालभ्याग्निंमंथतिहव्यायैवासन्नायसर्वादेवताजनयत्युपाकृत्यैव
मंथ्यस्तंनेवालब्धंनेवानालब्धमग्नेर्जनित्रमसीत्याहाग्नेर्ह्येतज्जनित्रंवृषणौस्थइत्या ३८
हवृषणौ॥२॥होता वुर्वश्यस्यायुरसीत्याहमिथुनत्वायघृतेनाक्तेवृषणंदधाथामित्या

हृदवपणःं घ्रे तेदधातेजोअग्निंगायत्रंछंदोनुप्रजायस्वेत्याहछंदोभिरेवैनंप्रजनयत्यग्नये
मथ्यमानायानुब्रूहीत्याहसावित्रीमृचमन्वाहसवितृप्रसूतएवैनंमंथतिजातायानु
ब्रूहि॥३॥प्रह्रियमाणायानुब्रूहीत्याहकांडेकांडएवैनंक्रियमाणेसमर्धयतिगायत्र
त्रीःसर्वाअन्वाहगायत्रछंदावाअग्निःस्वेनैवैनंछंदसासमर्धयत्यग्निःपुराभवत्यग्निं
मथित्वाप्रहरतितौसंभवंतौयजमानमभिसंभवतोभवतंनःसमनसावित्याह
शांत्यैप्रहृत्यजुहोतिजातायैवास्माअन्नमपिदधात्याज्येनजुहोत्येतद्वाअग्नेःप्रियं
धामयदाज्यंप्रियेणैवैनंधाम्नासमर्धयत्यथोतेजसा॥४॥ ॥यजमानमाहवपणो
जातायानुब्रूहिप्रपश्चादन्वाच॥ ॥५॥ ॥दृषेत्वेतिबर्हिरादत्तेदृष्टत्द्वषट्वयोयज्ञस्तउपवी

सं.प.३
३८
रसीत्याह होतृयज्ञेनानाकस्तेस्यपो देवं देवीर्विशः प्रागुरित्याह देवीर्ह्येता विशः सतीर्देवानु
पयंति वन्हीरुशिज इत्याह ऋत्विजो वै वन्हय उशिजस्तस्मादेवमाह बृहस्पते धारया वसूनी
ति ॥१॥ आह ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै पशूनवरुन्धे हव्या ते स्वदंतामित्याह
स्वदयत्येवैनां देव त्वष्टर्वसु रण्वेत्याह त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानां रूपकृद्रूपमेव पशुषु
दधाति रेवती रमध्वमित्याह पशवो वै रेवतीः पशूनेवास्मै रमयति देवस्य त्वा सवितुः
प्रसव इति ॥२॥ रशनामादत्ते प्रसूत्या अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह यस्या ऋतस्य त्वा
देवहविः पाशेनारभ इत्याह सत्यं वा ऋतं सत्येनैवैनमृतेनारभते ऽक्ष्णया परिहर ३८
ति वध्यं हि प्रत्यंचं प्रतिमुंचति व्यावृत्त्यै धर्षा मानुषानिति नियुनक्ति धृत्या अद्भ्यः ॥३॥

वौषधीभ्यः प्रोक्षतीत्याह । इध्मो ह्येष ऽओषधीभ्यः संभवति यमनुरपां पेक्षतीत्याहैष ह्यपां
पातायो मेधायारभ्यते स्वात्तं चित्तं देवऽहव्यमापो देवीः स्वदतेनमित्याह स्वदयत्येवैनमुप
रिष्टात्प्रोक्षत्युपरिष्टादेवैनं मेध्यं करोति पाययत्यन्तरत एवैनं मेध्यं करोत्यधस्तादुपोक्षति
सर्वत एवैनं मेध्यं करोति ॥ ४ ॥ वसूनीति प्रस्तव ऽस्याध्यां तरत एवैनं दशञ्च ॥ ६ ॥ अग्निना वै होत्रा दे
वा ऽअसुरानभ्यभवन्नग्नये समिध्यमानायानुब्रूहीत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै सप्तदश सामिधे
नीरन्वाह सप्तदशः प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै सप्तदशान्वाह द्वादश मासाः पञ्चर्तवः स संवत्स
रः संवत्सरं प्रजाः प्रजा ऽअनु प्रजायन्ते प्रजानां प्रजननाय देवा वै सामिधेनीरनूच्य यज्ञं
नान्वपश्यन्त्स प्रजापतिस्तूष्णीमाघारं ॥ १ ॥ अध्यायन्त ततो वै देवा यज्ञमन्वपश्यं

सं.प.३ त्वन्तूष्णीमाघारमाघारयति यज्ञस्यानुख्यात्या असुरेषु वै यज्ञ आसीत्तं देवास्तू
३९ ष्णीं होमेनावृंजत यत्तूष्णीमाघारमाघारयति भ्रातृव्यस्यैव तद्यज्ञं वृंक्ते
परिधीन्त्संमार्ष्टि पुनात्येवैनांत्रिस्त्रिः संमार्ष्टि त्र्यावृद्धि यज्ञो थो रक्षसा
मपहत्यै द्वादश संपद्यंते द्वादश ॥ २॥ मासाः संवत्सरः संवत्सरमेव प्रीणात्यथो
संवत्सरमेवास्मा उपदधाति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदाघारोऽग्निः
सर्वा देवता यदाघारमाघारयति शीर्षत एव यज्ञस्य यजमानः सर्वा देवता अवरुंधे शि ३९
रो वा एतद्यज्ञस्य यदाघार आत्मा पशव आघारमाघार्य पशूंत्समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्या ॥३॥

शिरः प्रतिदधाति सं ते प्राणो वायुना गच्छतामित्याह वायुदेवत्यो वै प्राणो वायावेवास्य प्राणं जुहो
ति सं यजत्रैरंगानि सं यज्ञपतिराशिषेत्याह यज्ञपतिमेवास्याशिषं गमयति विश्वरूपो वै त्वा
ष्ट्र उपरिष्टात्पशुमभ्यवमीत्तस्मादुपरिष्टात्पशोर्नावद्यंति यदुपरिष्टात्पशुं समनक्ति
मेध्यमेव॥४॥ एनं करोत्यृत्विजो वृणीते छंदांस्येव वृणीते सप्त वृणीते सप्त ग्राम्याः
पशवः सप्तारण्याः सप्त छंदांस्युभयस्यावरुध्या एकादश प्रयाजान्यजति दश वै प
शोः प्राणा आत्मैकादशो यावानेव पशुस्तं प्रयजति वपामेकः परिशय आत्मैवा
त्मानं परिशये वज्रो वै स्वधितिर्वज्रो यूपशकलो घृतं खलु वै देवा वज्रं कृत्वा सोममघ्नं
घृतेनाक्तौ पशुं त्रायेथामित्याह वज्रेणैवैनं वशे कृत्वा लभते॥५॥ ॥आघारं प

सं.प.३ घ्नंतेहृदयशूलात्संनेवयपशूरस्यमेध्यमेवखलुयाअष्टाचश्चाच॥ १८॥ ॥पर्यग्निंकरोतीतिसर्वहुत
४० मेवैनंकरोत्यस्कंदायास्कन्नंहितद्यद्धुतस्यस्कंदतित्रिःपर्यग्निकरोतित्रियावृद्धियज्ञो
थोरक्षसामपहत्यैब्रह्मवादिनोवदंत्यन्वारभ्यःपशू३र्नान्वारभ्या३इतिमृत्यवेवाएषनीय
तेयत्पशुस्तंयदन्वारभेतप्रमायुकोयजमानःस्यादथोखल्वाहुःसुवर्गायवाएषलोका
यनीयतेयत्॥ १॥ पशुरितियन्नान्वारभेतसुवर्गाल्लोकाद्यजमानोहीयेतवपाश्रपणी
भ्यामन्वारभतेतंनेवान्वारब्धंनेवानन्वारब्धमुपप्रेष्यहोतर्हव्यादेवेभ्यइत्याहेषितंहि
कर्मक्रियतेरेवतीर्यज्ञपतिंप्रियधाविशतेत्याहयथायजुरेवैतदग्निनापुरस्तादेतिरक्ष ४०.
सामपहत्यैपृथिव्याःसंपृचःपाहीतिबर्हिः॥ २॥ उपास्यत्यस्कंदायास्कन्नंहितद्य

द्वर्हिर्षिस्कंदयथोबर्हिर्विदन्नेवैनंकरोतिपराङावर्ततेध्वर्युः पशोः संज्ञप्यमानात्प्रभुभ्यएवै
तंनिन्हुतआत्मनोनाव्रस्कायगच्छतिश्रियंप्रपश्वात्ताप्नोतियएवंवेदपश्चाल्लोकावाए
षाप्रत्युदानीयतेयत्पत्नीनमस्तआतानेत्याहादित्यस्यवैरश्मयः ॥३॥ आतानास्तेभ्यए
वनमस्करोत्यनर्वाप्रेहीत्याहमानुष्योवाअर्वामानुष्यापत्नुत्येघृतस्यकुल्यामनुस
हप्रजयासहरायस्पोषेणेत्याहाशिषमेवैतामाशास्तआपोदेवीःशुद्धायुवइत्या
हयथायजुरेवैतत् ॥४॥ ॥ लौकायनीयतेयद्धिरश्मयः सप्तत्रिंशच्च ॥ ॥८॥ ॥
पशोर्वाआलब्धस्यप्राणाञ्छुगृच्छतिवाक्त आप्यायतांप्राणस्तआप्यायतामि
त्याहप्राणेभ्यएवास्यशुचंशमयतिसाप्राणेभ्योधिपृथिवींशुक्प्रविशतिशम

सं.प.३

४१

होत्राभ्यामितिनितनयस्यहोत्राभ्यामेवपृथिव्यैरूद्वंह्नामपत्योषधेत्रायस्वैनंस्वधितेऽ
मैनंहिंसीरित्याहवज्रोवैस्वधितिः॥१॥द्यांत्येपार्श्वतआधुतिमध्यतोहिमनुष्या
आधुंतीतिरश्चीनमाधुन्त्यनूचीनंहिमनुष्याआधुंतिव्यावृत्त्यैरक्षसांभागोसीति
स्थविमतोबर्हिरक्तापास्यत्यसृजैवरक्षांसिनिरवदयतइदमहंरक्षोधमंतमोनयामिऽ
योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मइत्याहद्वौवावपुरुषौयंचैव॥२॥द्वेष्टियश्चैनंद्वेष्टितावुभाव
धमंतमोनयामीषेत्वेतिवपामुत्खिदतीछतदृवह्येषयोयजतेयदुपतृंघातुकोस्यप
शून्स्यात्तुकःस्याद्यंनोपतृंघाद्यतास्यादन्ययोपतृणत्त्यन्ययानघ्नत्येवतेनद्यावाऽ ४१
पृथिवीप्रोर्णुवाथामित्याहद्यावापृथिवीएवरसेनरनक्त्युच्छिनः॥३॥ग्पःस्फवीरदृत्याहऽ

यथायजुरेवैतत्क्रूरमिव वा एतत्करोति यद्वपामुत्खिदन्त्यूर्वन्तरिक्षमन्विहीत्याह शां
त्यै प्रवा एषोऽस्माल्लोकाच्च्यवते यः पशुं मृत्यवे नीयमानमन्वारभते वपाश्रपणी पुनर
न्वारभतेऽस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठत्यग्निना पुरस्तादेति रक्षसामपहत्या अथो देव
ता एव हव्येन ॥४॥ अन्वेति नांतममंगारमतिहरेद्यदंतममंगारमतिहरेद्देवता अ
तिमन्येत वायो वीहि स्तोकानामित्याह तस्माद्विभक्ताः स्तोका अवपद्यंतेऽग्रं वा ए
तत्पशूनां यद्वपाऽग्रमोषधीनां बर्हिरग्रेणैवाग्रं समर्धयत्यथो ओषधीष्वेव पशून्प्र
तिष्ठापयति स्वाहाकृतीभ्यः प्रेष्येत्याह ॥५॥ यज्ञस्य समिष्ट्यै प्राणापानौ वा एतौ
पशूनां यत्पृषदाज्यमात्मा वपा पृषदाज्यमभिघार्य वपामभिघारयत्यात्मन्नेव

सं.प.३ पशूनांप्राणापानौदधातिस्वाहोर्ध्वनभसंमारुतंगछतमित्याहोर्ध्वेनभाहसमेवैमा
५२ रुतोदेवानांवपाश्रपणीप्रहरतितेनैवैनेप्रहरतिविषूचीप्रहरतितस्माद्विषंचौ
प्राणापानौ॥६॥ ॥स्वधितिश्वैवाछिंनोहव्येनेधेस्याहबद्ध्वाथिंइ॥ ॥१॥ ॥पशु
मालभ्यपुरोडाशंनिर्वपतिसमेधमेवैनमालभतेवपयाप्रचर्यपुरोडाशेनप्रचरत्यू
र्जंपुरोडाशऊर्जमेवपशूनांमध्यतोदधात्यथोपशोरेवछिद्रमपिदधातिपृषदाज्य
स्योपहत्याग्निःपृछतिशृतंहवीःशमितरितित्रिष्षत्याहदेवायोशृतंशृतमाह
सत्येनसाप्राणापानौवाएतौपशूनां॥१॥पृषदाज्यंपशोःखलुवाआलब्धस्य ५२
हृदयमात्माभिसमेतियत्पृषदाज्येनहृदयमभिघारयत्यात्मन्नेवपशूनांप्राणा

पान्नोद्यातिपशुनावैदेवाःस्वर्गंलोकमायंतेमन्यंतमनुष्यानोन्वाभविष्यंतीतितस्य
शिरश्छित्वामेधंप्राक्षारयंस्सप्रक्षोभवतत्प्रक्षस्यप्रक्षत्वंयस्सप्रक्षशाखेत्तरबर्हि
र्भतिसमेधस्यैव॥२॥पशोरवद्यतिपशुंवैह्रियमाणंरक्षांस्यनुसचंतेतंतरायूपं
चाहवनीयंचहरंतिरक्षसामपहत्यैपशोर्वाआलब्धस्यमनोपक्रामतिमनोतायै
हविषोवदीयमानस्यानुब्रूहीत्याहमनएवास्यावरुंधएकादशावदानान्यवद्यति
दशवैःपशोःप्राणाआत्मैकादशोयावानेवपशुस्तस्यावा॥३॥द्यतिहृदयस्याग्रेव
द्यत्यथजिह्वायाअथवक्षसोयद्वैहृदयेनाभिगच्छतितऽज्जिह्वयावदतियज्जिह्वया
वदतितदुरसोधिनिर्वदत्येतद्वैपशोर्यथापूर्वंयस्यैवमवद्यत्यथयथाकाममुत्तरेषा

सं.प.२ मवद्यतियथापूर्वमेवास्यापन्नोऽन्नंभवतिमध्यतोगुदस्यावद्यतिमध्यतोहिप्राणउत्तम
४३ स्यावद्यति॥४॥उत्तमोहिप्राणोयदीतरंयदीतरमुभयमेवाजामिजायमानोब्राह्मणस्त्रि
भिर्ऋणवाजायतेब्रह्मचर्येणऋषिभ्योयज्ञेनदेवेभ्यःप्रजयापितृभ्यएषवाअनृणोऽ
यःपुत्रीयज्वाब्रह्मचारिवासीतदवदानैरेवावदयतेतदवदानानामवदानत्वंदेवासुराःसं
यत्ताआसंतेदेवाअग्निमब्रुवंत्वयावीरेणासुरानभिभवामेति॥५॥सोऽब्रवीद्वरंवृ
णैपशोरुद्धारमुद्धराइतिसएतमुद्धारमुदहरतदोःपूर्वार्धस्यगुदंमध्यतःश्रोणिंज
घनार्धस्यततोदेवाअभवन्पराऽसुरायत्त्र्यङ्गाणांसमवद्यतिभ्रातृव्याभिभूत्यैभवत्या ४३
त्मनापरास्यभ्रातृव्योभवत्यक्ष्णयावद्यतितस्मादक्ष्णयापशवोऽङ्गानिप्रहरंतिप्रति

ष्ठिन्यै॥ ६॥ ॥एतौपञ्चशतानि समेधस्यैवतस्यावेष्टमस्यावद्यतीतिपंचचत्वारिंशद्ब्राह्म॥ ॥१०॥
मेदसास्रुचौप्रोर्णोतिमेदोवैरूपावैपशूनांरूपमेवपशुषुदधातिपूर्वंनवध्यायप्रोर्णो-
तिरसोवाएषपशूनांयन्मेदोरसमेवपशुषुदधातिपार्श्वेनवसाहोमंप्रयौतिमध्यंवाए-
तत्पशूनांयत्पार्श्वंरसएषपशूनांयद्वसायत्पार्श्वेनवसाहोमंप्रयौतिमध्यतएव
पशूनांरसंदधातिघ्नंति॥ ७॥ वाएतत्पशुंयत्संज्ञपयंत्यैन्द्रःखलुवैदेवतयाप्राण
ऐन्द्रोपानऐन्द्रःप्राणोअंगेअंगेनिदेध्यदित्याहप्राणापानावेवपशुषुदधातिदे-
वत्वष्टर्भूरितेसंसमेत्वित्याहत्वाष्ट्राहिदेवतयापशवोविषुरूपायत्सलक्ष्माणोभवथे-
त्याहविषुरूपाह्येतेसंतःसलक्ष्माणएतर्हिभवंतिदेवत्रायंतं॥ ८॥ अवसेसरवायोनु

सं.ब.२ ऽमामतापितरोमदंतिविहत्यान्हानुमतमेवैनंमात्रापित्रास्मवर्गंलोकंगमयत्यर्धर्चेविसा
५४ होमंजुहोत्यसौवाअर्धर्चइयमर्धर्चइमेएवरसेनानक्तिद्विरूपेजुहोतिद्विरूपएवरसेना
नक्त्यथोद्विभ्यएवोर्जंरसमवरुंधेप्राणापानौवाएतौपशूनांयत्स्वधाऽर्यंवान
स्पत्याःखलु॥२॥वैदेवतयापशवोयत्स्वधाऽन्यस्योपहत्याहवनस्पतयेनुब्रूहिव
नस्पतयेप्रेष्येतिप्राणापानावेवपशुषुदधात्यन्यस्यांन्यस्यसमवत्तंसमव
द्यतितस्मान्नानारूपाःपशवोपृषदाज्योपसिंचतिरसोवाएषपशूनांयत्पृषदाज्यंरसमेव
पशुषुदधातीडामुपह्वयतेपशवोवाइडापशूनेवोपह्वयतेचतुरुपह्वयते॥४॥ ५४
चतुष्पादोहिपशवोयंकामयेतापशुःस्यादित्यमेदस्कंतस्माआदध्यान्मेदो

नूपावैपशवोनूपएवैनंपशुभ्योनिर्भजत्यपशुरेवभवतियंकामयेतपशुमान्स्यादि
तिमेदस्वत्तस्माआदध्यान्मेदोनूपावैपशवोनूपएवास्मैपशूनवरुंधेपशुमानेव
भवतिप्रजापतिर्यज्ञमसृजतसआज्यं।।५।।पुरस्तादसृजतपशुंमध्यतःपृषदाज्यंप
श्चात्तस्मादाज्येनप्रयाजाइज्यंतेपशुनामध्यतःपृषदाज्येनानूयाजास्तस्मादेतन्मि
श्रमिवपश्चात्सृष्टंह्येकादशानूयाजान्यजतिदशवैपशोःप्राणाआत्मैकादशोयावा
नेवपशुस्तमनुयजतिघ्नंतिवाएतत्पशुंयत्संज्ञपयंतिप्राणापानौखलुवाएतौप
शूनांयत्पृषदाज्यंयत्पृषदाज्येनानूयाजान्यजतिप्राणापानावेवपशुषुदधाति।।६।।
।।घ्नंतियंतंखलुचतुरुपकृत्यतआज्यंयत्पृषदाज्यंयत्पृषदाज्येनषट्।। ।।११।। ।।

सं.प.४ चात्वालात्स्रुवगर्तमवैसर्जनानिवैघृतव्यञ्जीवृथिव्यैसाध्याद्वेवंवेमृग्निनापर्यग्निपक्तोः
४५ पशुमालभ्यतेदसाव्रूचावेकादश॥ ॥११॥ ॥चात्वालाद्देवानुपैतिमुंचतिप्रहित्यमा
णायपर्यग्निपशुमालभ्यावनुब्याद्दोद्विपष्टिः॥ ॥६॥ ॥हरिःॐ॥ ॥श्रीकृष्णार्पणम
स्तु॥ ॥७॥ ॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥हरिःॐ॥ ॥यज्ञेनवैप्रजापतिःप्रजाअसृजतताउप
यड्भिरेवासृजतयदुपयजउपयजतिप्रजाएवतद्यजमानःसृजतेजघनार्धादवद्यति
जघनार्धाद्धिप्रजाःप्रजायंतेस्थविमतोवद्यतिस्थविमतोहिप्रजाःप्रजायंतेसंभिंद
नवद्यतिप्राणानामसंभेदायनपर्यावर्तयतियत्पर्यावर्तयेदुदावर्तःप्रजाग्राहुकःस्या ४५
त्समुद्रंगच्छस्वाहेत्याहरेतः॥१॥एवतद्धात्यंतरिक्षंगच्छस्वाहेत्याहांतरिक्षेणैवास्मैप्र

जाः प्रजनयत्यंतरिक्षं ह्यनु प्रजाः प्रजायंते देवं सवितारं गछ स्वाहेत्याह सवितृप्रसूत ए
वास्मै प्रजाः प्रजनयत्यहोरात्रे गछ स्वाहेत्याहाहोरात्राभ्यामेवास्मै प्रजाः प्रजनयत्यहो
रात्रे ह्यनु प्रजाः प्रजायंते मित्रावरुणौ गछ स्वाहा ॥ २ ॥ इत्याह प्रजास्वेव प्रजातासु प्राणा
पानौ मैतो दधाति सोमं गछ स्वाहेत्याह सौम्या हि देवतया प्रजा यज्ञं गछ स्वाहेत्याह प्रजा
एव यज्ञियाः करोति छंदांसि गछ स्वाहेत्याह पशवो वै छंदांसि पशूनेवाव रुंधे द्यावापृ
थिवी गछ स्वाहेत्याह प्रजा एव प्रजाता द्यावापृथिवीभ्यामुभयतः परिगृह्णाति नभः ॥ ३ ॥ दि
व्यं गछ स्वाहेत्याह प्रजाभ्य एव प्रजाताभ्यो वृष्टिं नियछत्यग्निं वैश्वानरं गछ स्वाहेत्याह प्रजा
एव प्रजाता अस्यां प्रतिष्ठापयति प्राणानां वा एषो वद्यति योवद्यति गुदस्य मनो मै हार्दि

सं॰च॰४ यद्धेस्माहप्राणानेवयथास्थानमुपह्वयतेपशोर्वाआलब्धस्यहृदयंशुग्गच्छतिसाहृदय
५६ शूलं॥४॥आभिसमेतियत्पृथिव्यांहृदयशूलमुद्वासयेत्पृथिवींशुचार्पयेद्यदप्स्वपः
शुचार्पयेच्छुष्कस्यचार्द्रस्यचसंधावुद्वासयत्युभयस्यशांत्यैयंद्विष्यात्तंध्यायेच्छुचैवैनमर्प
यति॥५॥ ॥रेतोमित्रावरुणेगोगच्छस्वाहानभोहृदयशूलंद्वात्रिंशंत्राच्च॥ ॥१॥ ॥देवावैय
ज्ञमाग्नीध्रेव्यभजंततततोयद्यज्ञस्यशिष्टमासीत्तदब्रुवंन्वसतुनुनइदमितितद्वसतीवरीणां
वसतीवरित्वंतस्मिंन्प्रातर्नसमभवंस्तंवंतदप्सुप्रावेशयंस्तावसतीवरीरभवंन्वसतीवरी
र्गृह्णातियज्ञोवैवसतीवरीर्यज्ञमेवास्यगृहीत्वोपवसतीतियस्यागृहीताअभिनिम्रोचेद
नारब्धोस्ययज्ञस्स्यात्॥७॥यज्ञंविछिंद्याऽयोतिषावागृह्णीयाच्छिरण्यंवावधायस ५६

ष्ट्रिक्नाणामेवगृंण्हातियोवाआंसांस्रग्णोबहुपाडीतस्यकुंभ्यानांगृण्हीयात्सहिगृहीतव
सतीवरीर्गृण्हातिपशवोवैवसतीवरीःपशूनेवारभ्यगृहीत्वोपवसतियदन्वीपंतिष्ठं
नगृण्हीयांनिर्मार्गुकाअस्मात्पशवस्युःप्रतीपंतिष्ठन्गृण्हातिप्रतिरुध्येवास्मेपशून्गृ
ण्हातीदं॥२॥वृत्रमहंसोरवो२भ्यंम्रियततासांयन्मेध्यंयज्ञियंसदेवमासीत्तद
त्यमुच्यततावहंतीरभवन्वहंतीनांगृण्हातियाएवमेध्यायज्ञियाःसदेवाआपस्तासा
मेवगृंण्हातिनांतमावहंतीरतीयाद्यदंतमावहंतीयाघ्नमतिमन्येतनस्थावराणां
गृण्हीयाद्वरुणगृहीतावैस्थावरायस्थावराणांगृण्हीयात्॥३॥वरुणेनास्ययज्ञं
ग्राहयेद्यद्वैदिवाभवत्यपोरात्रिःप्रविशतितस्मानांम्राआपोदिवाददृश्रेयन्नक्तं

 भवत्यपोह्ः प्रविशातितस्माच्चंद्रा आपोनस्कंदंदश्रेच्छायायैचातपसश्चसंधौगृण्हात्यह्नोरात्रयो
 र्वाअस्मैवर्णंगृण्हातिहविष्मतीरिमाआपइत्याहहविष्कृतानामेवगृण्हातिहविष्मां२अस्तु॥४॥
सूर्यइत्याहसशुक्राणामेवगृण्हात्यनुष्टुभागृण्हातिवाग्वाअनुष्टुग्वाचैवैनाःसर्वयागृण्हाति
चतुष्पदयर्चागृण्हातित्रिःसादयतिसप्तसंपद्यंतेसप्तपदाशक्करीपशवःशक्करीपशूनेवावरुंधे
अस्मैवैलोकायगार्हपत्यआधीयतेमुष्माआहवनीयोयद्गार्हपत्यउपसादयेदस्मिंल्लोकेपशु
मांत्स्याद्यदाहवनीयेमुष्मिन्॥५॥लोकेपशुमांत्स्यादुभयोरुपसादयत्युभयोरेवैनंलोक
योःपशुमंतंकरोतिसर्वतःपरिहरतिरक्षसामपहत्याइंद्राग्नियोर्भागधेयीस्थेत्याहयथाय
जुरेवैतदाग्नीध्रउपवासयत्येतद्वैयज्ञस्यापराजितंयदाग्नीध्रंयदेवयज्ञस्यापराजितंतदे

वैनाउपवासयतियतःखलुवैयज्ञस्यविततस्यनक्रियतेतदनुयज्ञंरक्षांस्यवचरंति
यद्वसतीनांगृह्णातिक्रियमाणमेवतद्यज्ञस्यशये रक्षसामनन्ववचारायनह्येतार्हि
यंस्यात्तृतीयसवनात्परिश्रयेयज्ञस्यसंतत्यै ॥६॥ ॥स्यत्तदिंद्रोगृह्णीयादस्वमुष्मिंल्लोके
यतेषड्ढुं हूतिश्च ॥५२॥ ॥ब्रह्मवादिनोवदंतिसत्वाअध्वर्युःस्याद्यःसोममुपावह
रं सर्वाभ्योदेवताभ्यउपावहरेदितिहृदेवेभ्याहमनुष्येभ्यएवैतेनकरोतिमनसे
वेत्याहपितृभ्यएवैतेनकरोतिदिवेत्वासूर्यायत्वेत्याहदेवेभ्यएवैतेनकरोत्येतावती
वैदेवतास्ताभ्यएवैनं सर्वाभ्यउपावहरतिपुरावाचः ॥७॥ प्रवदितोःप्रातरनुवा
कमुपाकरोतियावत्येववाक्तामवरुंधेपोग्रेभिव्याहरतियज्ञोवाआपोयज्ञमेवाऽ

सं.ष.४ यंविंदतेसर्वाणिछंदांस्यन्वाहपशवोवैछंदांसिपशूनेवावरुंधेगायत्रियापरिदध्यात्तेज
४८ स्कामस्यपरिदध्यात्त्रिष्टुभेंद्रियकामस्यजगत्यापशुकामस्यानुष्टुभाप्रतिष्ठाकामस्यपं
क्त्यायज्ञकामस्यविराजान्नकामस्य॥१८॥शृणोत्वग्निःसमिधाहवं॥२॥मइत्याहसवितृ
प्रसूतएवदेवताभ्योनिवेद्यापोछैत्यपदृष्टहोतद्दित्याहेषितंहिकर्मक्रियतेमैत्रावरुण
स्यचमसाध्वर्यवाद्रवेत्याहमित्रावरुणौवाअपांनेतारौताभ्यामेवैनाअछैतिदेवीरापो
अपांनपादित्याहकुर्यैवैनातिक्रम्यगृह्णात्यथोहविष्कृतानामेवाभिघृतानांगृह्णा
ति॥३॥कार्षिरसीत्याहशमलमेवासामपप्लावयतिसमुद्रस्यवोक्षित्याउन्नयइत्याहतस्मा ४८
द्यमानाःपीयमानाआपोनक्षीयंतेयोनिर्वैयज्ञस्यचात्वालंयज्ञोवसतीवरीर्होतृच

मसंचसंस्पृश्यवसतीवरीर्व्यानयतियज्ञस्यसन्तत्याअथोस्वादेवैनायोनेःप्रज
नयत्यध्वर्योवेर३पा३इत्याहोतेमनन्नमुरुतेमाःपश्येतिवावैतदाहयद्यग्निष्टोमेजुहो
तियद्युक्थ्यःपरिधौनिमार्ष्टियद्यतिरात्रोयजुर्वदन्प्रपद्यतेयज्ञक्रतूनांव्यावृत्त्यै॥३॥ ॥
वाचोहवमभिघृतानांगण्हाभ्यन्तपंचविंशतिश्च॥ ॥३॥ ॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवइ
तिग्रावाणमादत्तेप्रसूत्याअश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौहिदेवानामध्वर्यूआस्तां
पूष्णोहस्ताभ्यामित्याहयत्यैपशवोवैसोमोव्यानउपांशुसवनोयदुपांशुसवनम
भिमिमीतेव्यानमेवपशुषुदधातीन्द्रायत्वेन्द्रायत्वेतिमिमीतइन्द्रायहिसोमआह्रियन्ते
पंचकृत्वोयजुषामिमीते॥१॥पंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधेपंचकृत्व

सं.ब.४ स्नुच्छंदा दृसा संपद्यंते दृशाक्षरा वै विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधे वज्र आभ्रिस्थ वज्रेन तु रदू
५१ त्याहैष वा अपां॑ सोमपीथो य एवं वेद नाप्स्वार्तिमार्छति य ऽन्ते सोमादि विज्यो तीरित्याहैभ्य
एवैनां ॥२॥ लोकेभ्यः संभरति सोमो वै राजा दिक्षोभ्यध्याय स दिक्षोनु प्राविशत्स्त्रागपानु
दगधराग्‌ इत्याह दिग्भ्य एवैनं॑ संभरत्यथो दिक्ष्य एवास्मा अवरुंधे व निष्ठरेत्याह कामम्ना
एनं॑ क्लियो भवतीति य एवं वेद यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवीति ॥३॥ आहैष वै सोमस्य सो
मपीथो य एवं वेदन सोम्या मार्तिमार्छति घ्नंति वा एतत्सोमं यदभिषुण्वंत्यं॑शूनपाण्महा
तित्राय न एवैनं प्राणा वा अंशवः पशवः सोमों॑शून्पुनरपि सृजति प्राणानेव पशुषु द ५१
धाति द्वौ द्वावपिसृजति तस्माद्द्वौ द्वौ प्राणाः ॥४॥ ॥ यज्ञुषा विमिमीत एनं जागृवीति चतुश्व

णि संशुः ॥ ५ ॥ प्राणो वा एष यदुपांशुः स यदुपांशुं ग्रहं गृह्णंते प्राणमेवानु प्रयंत्यय ए
षो ह स्माहोप वेशिः प्रातःसवन एवाहं यज्ञं संस्थापयामि तेन ततः संस्थितेन चरामी
त्यष्टौ कृत्वोऽभिषुणोत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातःसवनं प्रातःसवनमेव तेनाप्नोत्येका
दश कृत्वो द्वितीयमेकादशाक्षरा त्रिष्टुप् त्रैष्टुभं माध्यंदिनं सवनं ।१॥ सवनं माध्यंदिनमे
व सवनं तेनाप्नोति द्वादश कृत्वस्तृतीयं द्वादशाक्षरा जगती जागतं तृतीयसवनं तृती
यसवनं तृतीयसवनमेव तेनाप्नोत्येतां ह वाव स यज्ञस्य संस्थितिमुवाचास्कन्नताया
स्कन्नं हि तद्यद्यज्ञस्य संस्थितस्य स्कन्दत्यथो खल्वाहुर्गायत्री वाव प्रातःसवने नातिया
दष्ट्यनति वादुक एनं भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद तस्मादष्टावष्टौ ॥२॥ कृत्वोऽभिषुत्यं त्रै

सं·ष·४ सवादिनोवदंतिपवित्रवंतोन्येग्रहागृह्यंतेकिंपवित्रउपांशुरितिवाक्पवित्रइतिब्रूयाद्वा
५· चस्पतयेपवस्ववाजिन्नित्याहवाचैवैनंपवयतिवृष्णोअंशुभ्यामित्याहवृष्णोह्येतावंशूयो
सोमस्यगभस्तिपूतइत्याहगभस्तिनाह्येनंपवयतिदेवोदेवानांपवित्रमसीत्याहदेवोह्ये
ष॥३॥सदेवानांपवित्रंयेषांभागोसितेभ्यस्त्वेत्याहयेषांह्येषभागस्तेभ्यएनंगृह्णाति
स्वांकृतोसीत्याहप्राणमेवस्वमकृतमधुमतीर्नइषस्कृधीत्याहसर्वमेवास्माइदंस्व
दयतिविश्वेभ्यस्त्वेंद्रियेभ्योदिव्येभ्यःपार्थिवेभ्यइत्याहोभयेष्वेवदेवमनुष्येषुप्राणांद
धातिमनस्त्वा॥४॥अष्ट्वित्याहमनएवाश्नुतउर्वंतरिक्षमन्विहीत्याहांतरिक्षदेवत्योहि ५०
प्राणःस्वाहात्वासुभवःसूर्यायेत्याहप्राणावैस्वभवसोदेवास्तेष्वेवपरोक्षंजुहोतिदेवे

भ्यस्त्वा मरीचिभ्य इत्याहादित्यस्य वै रश्मयो देवा मरीचिपास्तेषां तद्भागधेयं तानेव तेन प्री
णाति यदि कामयेत वर्षुकः पर्जन्यः ॥५॥ स्यादिति नीचा हस्तेन निमृज्याद्वृष्टिमेव नियच्छति यदि
कामयेतावर्षुकः स्यादित्युत्तानेन निमृज्याद्वृष्टिमेवोद्यच्छति यद्यभिचरेदमुं जह्यथ त्वा होष्या
मीति ब्रूयादाहुतिमेवैनं प्रेप्सन्हन्ति यदि दूरे स्यादा तमितोस्तिष्ठेत्प्राणमेवास्यानुगत्य हन्ति
यद्यभिचरेदमुष्या हं ते ॥६॥ त्वा प्राणे सादयामीति सादयेदसंतो वै प्राणः प्राणमेवास्य सादय
ति षड्भिरंशुभिः पवयति षड्वा ऋतव ऋतुभिरेवैनं पवयति त्रिभिः पवयति त्रय इमे लोका एभि
रेवैनं लोकैः पवयति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मात्सत्यात्त्रयः पशूनां हस्तादाना इति यत्त्रिरुपां
शुं हस्तेन विगृह्णाति तस्मात्त्रयः पशूनां हस्तादानाः पुरुषो हस्ती मर्कटः ॥७॥ ॥७॥ ॥

सं.ब.४ ॥ माध्यंदिनमष्टाचष्टावेषमनस्त्वापर्जन्योमुष्य पुरुषोहूच॥ ५॥ ॥ देवावैयज्ञमकुर्वततद
५१ सुरा अकुर्वत ते देवा उपांशौ यज्ञं संस्थाप्यमपश्यंस्तमुपांशौ समस्थापयंस्तेसुरा वज्र
मुद्यत्य देवानभ्यायत ते देवा बिभ्यत इंद्रमुपाधावंस्तानिंद्रोंतर्यामेणांतरधत्त तदंतर्यामस्यां
तर्यामत्वं यदंतर्यामो गृह्यते भ्रातृव्यानेव तद्यजमानोंतर्धत्तेंतस्ते॥ १॥ दधामिद्यावापृथिवी
अंतरुर्वंतरिक्षमित्याहैभिरेव लोकैर्यजमानो भ्रातृव्यानंतर्धत्ते ते देवा अमन्यंतेंद्रो वा इदम
भूद्यद्वयं स्म इति ते ब्रुवन्मघवन्ननु न आभजेति सजोषा देवैरवरैः परैश्चेत्यब्रवीद्ये चैव देवाः
परे ये चावरे तानुभयानु॥ २॥ अन्वाभजत्सजोषा देवैरवरैः परैश्चेत्याह ये चैव देवाः परे ये चा ५१
वरे तानुभयानन्वाभजत्यंतर्यामे मघवन्मादयस्वेत्याह यज्ञादेव यजमानं नांतरेत्युपयामगृ

शतायस्वाहा सहस्राय स्वाहायुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा प्रयुताय स्वाहार्बुदाय स्वाहा
न्यर्बुदाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा मध्याय स्वाहान्ताय स्वाहा परार्धाय स्वाहोषसे स्वाहा व्यु
ष्ट्यै स्वाहोदेष्यते स्वाहोद्यते स्वाहोदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहा सर्वस्मै स्वा ह
हा ॥१॥ शतायाश्चत्रिंशत् ॥२०॥ साध्याः षड्रात्रं कुसुरुविंदस्सप्तरात्रं बृहस्पतिरष्टरा
रकामयनु त्रं प्रजापतिस्ताः क्षुधं नवरात्रं प्रजापतिर्दशहोतारमृतवैरिंद्र वासु वायान्गायत्री वै
प्रजापतिःस द्वादशरात्रं न वा एकस्मा एकस्मै द्वाभ्यां त्रिभ्यश्चतुर्भ्यः पंचभ्यो दशभ्यो
विंशत्यै पंचाशते शताय विंशतिः ॥२०॥ साध्या अस्मा इमे लोका गायत्रं वै॰ तीयु
मेकस्मै पंचाशत् ॥५१॥ हरिः ॐ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥श्री॥ ०

स०स० ॥श्रीगुरुभ्योनमः हरिः ओं॥ प्रजवं वा एते नयंति य इद्मामम ह पापवृहीयं वा एते नभवंति ॥२॥
॥२६॥ यद्द्वामम ह र्ये वै प्रज वंप्र ताम पथेन प्रतिपद्यं ते पस्काणुं हांतियो भ्रे पुन्ये तिस हीय
ते सयो वै दद्मामे हं न विवाक्य उप हन्यते स हीयते तस्मै यउपह तायुव्याह तमे वान्वा
रभ्य समन्तु ते थुयो व्याहम ॥१॥ हीयते तस्मा इद्मामे हं न वि वाक्यउपह तायुन व्युत्स
मथो खल्वाहुर्यज्ञस्य वै समृद्धेन देवाः स्वर्गं लोकमायन्यज्ञस्य व्यृद्धेनासुरा भाव न्परा
यंनिति यत्खलु वै यज्ञस्य समृद्धं तद्यजमानस्य यद्व्यृद्धं तद्भ्रातृव्यस्य स यो वै दद्मामे
हं न विवाक्यउपहन्यते स एवातिरेचयाति तये वा व्यहृशीक वः ॥२॥ स्युस्ते वि ब्रू
युर्यदित्र न विंदेयुरंतःसदसाद्व्युं यदित्र न विंदेयुर्गृहपतिना व्युच्यं तद्धु ॥२६॥

च्यमे वाथ वा एतत्सर्पराज्ञ्या ऋग्भिस्स्तुवंतीयं वै सर्पतो राज्ञीयं ह्यस्यां किं चार्चति
यदानूचुस्तेनेयं सर्पराज्ञीति यदेव किंच वाचानूचुर्यदतोध्यर्चितारः॥ ३॥ तदुभयमा
प्त्वावरुध्यात्तिष्ठामीति ताभिर्मनसास्तुवते न वा इमामश्वरथो नाश्वतरीरथः सद्यः प
र्याप्तुमर्हति मनो वा इमां सद्यः पर्याप्तुमर्हति मनः परिभवितुमथ ब्रह्म वदंति परिमि
ता वा ऋचः परिमितानि सामानि परिमितानि यजूंष्यथैतस्यैवांतो नास्ति यद्ब्रह्म
तत्प्रतिगृणत आचक्षीत स प्रतिगरः॥ ४॥ व्याहृसदृशीक वोर्चितारः स अर्कं च॥ १॥
ब्रह्मवादिनो वदंति किं द्वादशाहस्य प्रथमेनाह्नर्त्विजां यजमानो वृंक्त इति तेज इंद्रि
यमिति किं द्वितीयेनेति प्राणानन्नाद्यमिति किं तृतीयेनेति त्रीनिमांल्लोकानिति

सं॰स॰ ॥२८॥ किं चतुर्थेनेति चतुष्पदः पशूनिति किं पंचमेनेति पंचाक्षरां पंक्तिमिति किंꣳ षष्ठेनेति षड् ॥२॥
ऋतूनिति किꣳ सप्तमेनेति सप्तपदाꣳ शक्वरीमिति ॥१॥ किमष्टमेनेत्यष्टाक्षरां गायत्रीमिति
किं नवमेनेति त्रिवृतꣳ स्तोममिति किं दशमेनेति दशाक्षरां विराजमिति किमेकादशे
नेत्येकादशाक्षरां त्रिष्टुभमिति किं द्वादशेनेति द्वादशाक्षरां जगतीमित्येतावद्वा अ
स्ति यावदेतद्यावदेतद्वास्ति तदेषां वृङ्क्ते ॥२॥ शक्वरीमित्येकं चत्वारिꣳशच्च ॥२॥ एष वा
आप्तो द्वादशाहो य त्रयोदशरात्रः समानꣳ ह्येतदहर्यत्प्रायणीयश्चोदयनीयश्च त्र्य
तिरात्रो भवति त्रय इमे लोका एषां लोकानामाप्त्यै प्राणो वै प्रथमोऽतिरात्रो व्यानो द्विती
योऽपानस्तृतीयः प्राणापानौ ह्येनेषु वा नाद्य प्रतितिष्ठंति सर्वमायुर्यंति य एवं विद्वाꣳसस्त्र ॥२७॥

योद्वशरात्रमासंतेतत्दशकृत्वोग्वाएषाविततो॥१॥यद्वादशाहस्तांविहिंसुर्यन्मध्येतिरा
त्रंकुर्युरुपदासकागृहपतेर्वाक्स्यादुपरिष्टाद्धंहोमानांमहाव्रतंकुर्वंति संतता
मेववाचमवरुंधतेनुपादासुकागृहपतेर्वाग्भवतिपश्वोवै हंहोमाअंनंमहाव्र
तंयदुपरिष्टाद्धंहोमानांमहाव्रतंकुर्वंतिपशुष्वेवानाद्येचप्रतितिष्ठंति॥२॥द्वि
ततात्रिचत्वारिंशंराच्चौ॥आदित्याअकामयंतोभयोर्लोकयोर्ऋध्नुयामेतितएतंच
तुर्दशरात्रमपश्यंतमाहरंतेनायजंततततोवैतउभयोर्लोकयो राध्नुवंनस्मिंश्चा
मुष्मिंश्चयएवंविद्वांसश्चतुर्दशरात्रमासतउभयोरेवलोकयोर्ऋध्नुवंत्यस्मिंश्चा
मुष्मिंश्चचतुर्दशरात्रोभवतिसप्तग्राम्याओषधयःसप्तारण्याउभयीषामव रुध्यै

सं॰ स॰ यस्सप्तचीनानि दृष्टानि ॥ भवंत्समुमेवं ते लोकमभिजयति य एवं [तो] चीनानि दृ ॥ ३५
॥२८॥ ष्टानि भवंत्यमुमेवं ते लोकमभिजयति त्रयस्त्रिꣳशो मध्यतस्तोमो भवतः सा
म्राज्यमेव गच्छं त्यधिराजो भवतोधिराजा एव समानां भवंसतिरात्रो व्यभितो भव ना
तः परिगृहीत्यै ॥ ३ ॥ पृष्ठानि चतुस्त्रिꣳशाच ॥ ४ ॥ प्रजापतिः सुवर्गं लोकमैत्तं
देवा अन्वायं तानादित्याश्च पशवश्चान्वायं ते देवा अब्रुवन्यान्पशूनुपाजी
विषमत इमे न्वागमन्निति तेभ्य एतं चतुर्दशरात्रं प्रत्यौहंत आदित्याः
पृष्ठैः सुवर्गं लोकमारोहंन्त्र्यहाभ्यामस्मिंलोके पशून्प्रत्यौहन्पृष्ठैरादि
॥२८॥

स्याअमुष्मिंलोकआर्ध्नुवंत्यहोभ्यामस्मिंन्॥१॥लोकेप्रतिष्ठावोयएवंविद्वांसश्चतु
र्दशरात्रमासतउभयोरेवलोकयोर्ऋध्नुवंत्यस्मिंश्चामुष्मिंश्चप्रतिष्ठेदेवामुष्मिंलो
कऋध्नुवंतित्र्यहाभ्यामस्मिंलोकेज्योतिर्गौरायुरितित्र्यहोभवत्ययंवावज्यो
तिरंतरिक्षंगौरसावायुरिमानेवलोकानभ्यारोहंतियदन्यतःपृष्ठानिस्युर्विवि
वधःस्यान्मध्येपृष्ठानिभवंतिसविवधत्वाय॥२॥ओजोवैवीर्यंपृष्ठान्योजएववी
र्यंमध्यतोदधतेबृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौबृहदाभ्यामेवयंत्यथो
अनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येतेवैयज्ञस्यांजसायनीस्रुतीताभ्यामेवसुवर्गलोकंयंति
परांचोवाएतेसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतियेपराचीनानिपृष्ठान्युपयंतिप्रत्यङ्

सं॰सं॰ त्र्युहो भवति प्रत्यवरूढ्या अथो प्रतिष्ठित्या उभयो र्लोकयोरृध्वोत्तिष्ठति चतुर्दशो ॥२॥
॥२९॥ तास्तासां यादशमुदशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराज्ये वान्ना ... मवरुंधयाश्च त्तस्त्रुश्चत ते
सोऽह्निशोऽहिक्ष्वेव प्रतितिष्ठंत्यतिमात्रा वभितो भवतः परिगृहीत्यै ॥३॥ आर्भुवंत्र्य
हाभ्यामस्मिंसा विव धृत्वाय प्रतिष्ठित्या एकत्रिंशाच ॥५॥ इंद्रो वै सहडुः देवताभि
रासीत्सन व्याहृतमगच्छत्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतं पंचदशरात्रं प्रायच्छत्त
माहरत्तेनायजत ततो वै सोन्याभि र्देवताभि व्याहृतमगच्छद्य एवं विद्वांसः पंच
दशरात्रमासते व्याहृतमेव पाप्मनाभ्रातृव्येण गच्छंति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहो भव
त्ययं वाव ज्योतिरंतरिक्षं ॥१॥ गोरसावायुरेषु वलोकेषु प्रतितिष्ठं ... त्यसत्रैवा ॥२९॥

तद्यदेकविंशं स्तोमं यच्छंति स्तोमा भवंति तेन समृत्तं देवता एव प्रष्ठैरवरुंधते प्रत्यञ्च्छं स्तोमैराज्ञो
वै यष्टष्मा निपुञ्चवस्युं स्तोमा ओजस्यैव वीर्यं प्रज्ञाशुमनति तिष्ठंति पंचदशरात्रो
भवति पंचदशो वज्रो वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरं स्तिरात्रा वभितो भवत इं
द्रियस्य परिगृहीत्यै ॥२॥ अंतरिक्षमिंद्रियस्यैकं च ॥६॥ इंद्रो वै शिथिल इवा
प्रतिष्ठित आसीत्सोसुरेभ्यो विभेत्स प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एतं पंचदशरात्रं
वज्रं प्रायच्छत्तेनासुरान्पराभाव्य विजित्य श्रियमगच्छदग्निष्टुता पाप्मानं निर
दहत पंचदशरात्रेणौजो बलमिंद्रियं वीर्यमात्मंनधत्त य एवं विद्वांसः पंच
दशरात्रमासते भ्रातृव्यानेव पराभाव्य विजित्य श्रियं गच्छंत्यग्निष्टुता पाप्मा

सं०स० नुंनिः॥१॥दृहं ते पंचदशरात्रेणौजो बलमिंद्रियैंमात्संदधताएताएवपञ्चदश्याः पंचदशावाअ ॥२॥
॥३०॥ र्धमासस्यरात्रयोर्धमासशः संवत्सरआप्यतेसंवत्सरंप्रजावोनुप्रजायंते तस्मात्तशव्या
एताएव सुवर्ग्याः पंचदशवा अर्धमासस्यरात्रयोर्धमासशः संवत्सरआप्यतेसंवत्सरः
सुवर्गोलोकः स्तस्मात्सुवर्ग्याज्योतिर्गौरायुरिति अहोभवतीयं वावज्योतिरंतरि
क्षं॥२॥गोरसावायुरिमानेवलोकानभ्यारोहंतियदन्यतः पृष्ठानिस्युर्विविवधः
स्यान्मध्येपृष्ठानिभवंतिसविवधत्वायोजोवैवीर्यंपृष्ठान्योजएववीर्यमध्यतोद
धते बृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौबृहदाभ्या
वयंत्यथोअनयोरेवप्रतितिष्ठंसेतेवैयज्ञस्यांजसायनीस्रुतीताभ्यामेवसु ॥३०॥

सं

र्वर्गंलोकं॥३॥यंतिपरांचोवाएतेसुवर्गल्लोकमभ्यारोहंतियेपराचीनानिपृष्ठान्युपयंतिप्रत्यङ्षडहोभवतिप्रत्यवरूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयोर्लोकयोर्ऋद्ध्वो
त्तिष्ठंतिपंचदशैतारात्रयोभवंतिपंचदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंध
तेयाःपंचपंचचदिशोदिक्ष्वेवप्रतितिष्ठं त्यतिरात्राव्अभितोभवतइंद्रियस्यवी
र्यस्यप्रजायैपशूनांपरिगृहीत्यै॥४॥गर्भंस्यग्निष्टुतापाप्मानंनिरंतरिक्षंलोकं
प्रजायेद्वे॥७॥प्रजापतिरकामयतान्नादःस्यामितिसएतंसप्तदशरात्रमपश्यत्त
माहरत्तेनायजततततोवैसोन्नादोभवद्यएवंविद्वांसःसप्तदशरात्रमासतेन्नादा
एवभवंतिपंचाहोभवतिपंचवाऋतवःसंवत्सरऋतुष्वेवसंवत्सरेप्रतितिष्ठंत्य

स॰स॰ थोपंचाक्षरापङ्क्तिःपाङ्क्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधेसत्त्रंवाएतत् ॥१॥२०॥ यदहंहोममंयदहं २
॥३१॥ होमाभवंतितेनसत्त्रंदेवताएवपृष्ठैरवरुंधतेपञ्चहंहोमैरोजोवैवीर्यंपृ
ष्ठानिपृष्ठैरवहोमाओजस्येववीर्यंपशुषुप्रतितिष्ठंतिसप्तदशरात्रोभवति
सप्तदशःप्रजापतिःप्रजापतेराप्त्याअतिरात्रावभितोभवतोंनाद्यस्यपरिगृहीत्यै ॥२॥
एतत्सप्तत्रिंशंच ॥८॥ सावित्रीराद्दक्रम्यातिष्ठद्ब्रह्मणादेवेषुनेनासुरेषुतेदेवा अ
कामयंतोभयंसंहंजीमहिब्रह्मचान्नंचेतितएतांविंशतिंरात्रीरपश्यं
ततोवैतउभयंसमहंजतब्रह्मचान्नंचब्रह्मवर्चसिनोन्नादाअभवन्यएवंवि
द्वांसएतामासतउभयमेवसंहंजतेब्रह्मचान्नंच ॥१॥ ब्रह्मवर्चसिनोन्नादाभ ॥३७॥

म

वंति हैवाएते विराजो तयोरेवनानाप्रतितिष्ठंति विंशो वै पुरुषो दश हस्त्या अंगु
ल्यो दश पद्या यावानेव पुरुषस्तमाप्नोति ष्ठंति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहो भवं
तीयं वाव ज्योतिरंतरिक्षं गौरसावायुरिमानेव लोकानभ्यारोहंत्यभिपूर्वं
त्र्य हो भवंत्यभिपूर्वमेव सुवर्ग ॥ २ ॥ लोकमभ्यारोहंतियहृन्यतः पृष्ठानि स्त
विविवधश्स्यान्मध्ये पृष्ठानि भवंति सविवधत्वायौजो वै वीर्यं पृष्ठान्योज ए
व वीर्यं मध्यतो दधते बृहद्रथंतराभ्यां यंतीयं वाव रथंतरमसौ बृहदाभ्यामे
व यंत्यथो अनयोरेव प्रतितिष्ठंत्येते वै यज्ञस्यांजसायनी स्रुती ताभ्यामेव
सुवर्गं लोकं यंति परांचो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहंति ये पराचीनानि पृ

सं॰स॰ष्ठान्युपयंतिमुत्सहु॰ न्युहोभवातिमस्य वरूद्या अथोप्रतिंष्ठित्याउभयोर्लोकयोऋ ((२))
॥३२॥ ध्वोत्तिष्ठं स्यतिराऋावुभि तोभवतोब्रह्मवर्चसस्यांनाद्यस्यपरिगृहीत्से॥२॥
हंजंतेब्रह्मचान्नंचसुवर्गमेतेसुवर्गंत्रयोविंशतिश्च॥१॥२४॥असावादि
त्योस्मिंलोकआसीत्तंदेवाःपृष्ठैःपरिगृत्यसुवर्गंलोकंगमयन्परैरवस्तात्पर्य म
गृह्णंदिवाकीर्त्येनसुवर्गेलोकेप्रत्यस्थापयन्परैःपुरस्तात्पर्यगृह्णन्पृष्ठैरुपावा.
रोहं स वा असावादित्योमुष्मिंलोकेपरैरुभयतःपरिगृहीतोय
त्पृष्ठानिभवंतिसुवर्गमेवतेलोकंयजमानायंतिपरैरवस्तात्परिगृह्णंतिदि
वाकीर्त्येन। सुवर्गेलोकेप्रतितिष्ठंतिपरैःपुरस्ता त्परिगृह्णंतिपृष्ठैरुपा॥३२॥

भितो दिवाकीर्त्यं परः सामानो

वरोहंति यत्परं पुरस्तान्न स्फः परांचः स्वर्गाल्लोकान्निष्पद्येरन्यदवस्तान्न स्फःप्र
जा निर्ईहेयुरभितो दिवाकीर्त्यं परः सामानो भवंति स्वर्गएवैनां लोकउभयतः
परिगृह्णंति यजमाना वै दिवाकीर्त्यं संवत्सरः परः सामानो भवंति संवत्सर
एवोभयतः ॥३॥ प्रतितिष्ठंति पृष्ठं वै दिवाकीर्त्यं पार्श्वे परः सामानोभितो दि रः
वाकीर्त्यं परः सामानो भवंति तस्मादभितः पृष्ठं पार्श्वे भूयिष्ठाग्रहा गृह्यंते
भूयिष्ठं ह्यस्य ते युक्तस्यैव तन्मध्यतो गृह्णंति ग्रहं यद्विलंसाय मृत्तगृह्यंते स
मं वै शीर्षण्याः प्राणाः प्राणानेव यजमानेषु दधाति यत्पराचीनानि पृष्ठानि भवं
त्यमुमेव ते लोकमभ्यारोहंति यदिमं लोकंन ॥४॥ प्रत्यवरोहेयुरुद्वामा येयुर्य

सं॰स॰ जेमानाः प्रवामीयेरंत्यसती चीनानि ष्टष्ठानि भवंतीममेवैते र्लोकं प्रत्यवरोहंत्यथो ॥२॥
॥३३॥ अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठंत्यनुन्मादायैं द्यौ वा अप्रतिष्ठित आसीत्स प्रजापति
मुपाधावत्तस्मा एतमेकविंशमतिरात्रं प्रायछत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै स प्रत्य
तिष्ठद्ये वं कुर्याज्जि नो प्रतिष्ठिताः ॥४॥ स्युस्त एकविंशमतिरात्रमासीरं द्वादशमा
साः पंचर्त्तवः त्रय इमे लोका असावादित्य एकविंश एतावंतो वै देव लोका
स्तेष्वेव यथापूर्वं प्रतितिष्ठं त्यसावादित्यो न व्यरोचत स प्रजापतिमुपाधा
वत्तस्मा एतमेकविंशमतिरात्रं प्रायछत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै सो रोचत य
एवं विद्वांस एकविंशमतिरात्रमासते रोचंत एवैकविंशातिरात्रो भवति तुष्वा
एकविंशो रुचमेवग हंस्यथो प्रतिष्ठा मेव प्रतिष्ठा ह्येकविंशमतिरात्रा वाभि ॥३४॥

तोभवतोब्रंह्मवर्चसस्यपरिग्रहीस्ये॥५॥ गृह्णंति दिवा कीर्त्यैर्नैवोभूयतोनाप्र
तिष्ठिता आसंतए कविंशतिश्च॥१०॥ अयं वोरंयज्ञः संक्रामत्वमुष्मादधिमाम
भि॥ ऋषीणां यः पुरोहितः॥ निर्दैवं निकृतं कृत्वावि क्षधं तस्मिन्हीयतां यो
स्मां द्वेष्टि॥ शरीरं यज्ञशमलं कुसीदं तस्मिंसीदतु योस्मां द्वेष्टि॥ यज्ञयज्ञस्य
यत्तेजस्तेन संक्राममामभि॥ ब्रांह्मणान्नृत्विजो देवान्यज्ञस्य तपसा ते सवाह
माहुवे॥ इष्टेन पक्वमुप॥ ११॥ ते हुवे स वा अहं॥ सं ते वृंजे सुकृतं संप्रजां पशू
न्॥ प्रैषां सामिधेनीराघारावाज्यभागाश्रुतं प्रत्याश्रुतमाशृणामि ते॥ प्रया
जानूयाजां स्विष्टकृतमिडामाशिष आवृंजे स्वः॥ अग्निनेंद्रेण सोमेन सरस्व

सं॰सं॰ सावित्रेणा … देवताभिः॥ याज्यानुवाक्याभ्यामुपते … कुर्वे स वां हं यज्ञमा दे दे ॥२॥
॥३४॥ ते वषट्कृतं॥ स्तुतं … शस्त्रं प्रतिगरं ग्रहमिडामाशिषः॥२॥ आ ईर्जे सुवः॥
५ पत्नीसंयाजानुपते कुर्वे स वां ह … समिष्टयजुरा दे दे तव॥ पर्यग्निकृतं
पुरोडाशान्त्स्रुवेनान्यौ तयज्ञं॥ देवांस्सेंद्रानुपते कुर्वे स वा हमग्निमुखान्सोम
वतो ये च विश्वेदे॥३॥ उपहूम हमिडा मा शिषो द्वात्रिंशच्च॥ ११॥३२॥ भूतं भव्यं भ
स्मा विष्यद्वषट्स्वाहा नमऋ … यजुर्वषट्स्वाहा नमो गायत्री त्रिष्टु … गतीव श्रा
मृ षट्स्वाहा नमः पृथिव्यंतरिक्षं द्यौर्वषट्स्वाहा नमोग्निर्वायुः सूर्यो वषट्स्वाहा न
मः प्राणो व्यानोपानो वषट्स्वाहा नमोन्नं कृषिर्वृष्टिर्वषट्स्वाहा नमः पिता
सुब पुत्रः पौत्रो वषट्स्वाहा नमो भूर्भुवः स्वर्वषट्स्वाहा नमः॥१॥ भुवश्च स्वाहा च॥१४॥ ॥३४॥

आ मे गृहो भवत्वा प्रजा म आ मा यज्ञो विशतु वीर्यावान्॥ आपो देवीर्यज्ञिया मा विश
न्तु सहस्रस्य मा भूमा मा प्र हासीत्॥ आ मे ग्रहो भवत्वा पुरोरुक्स्तुतशस्त्रे मा विशतां
समीची॥ आदित्या रुद्रा वसवो मे सदस्याः सहस्रस्य मा भूमा मा प्र हासीत्॥ आ
माग्निष्टोमो विशतूक्थ्यश्चातिरात्रो मा विशत्वापिशर्वरः॥ तिरोअह्निया मा सुहुता
आ विशन्तु सहस्रस्य मा भूमा मा प्र हासीत्॥१॥ अग्निष्टोमो विशत्वृष्टादश च॥१३॥
अग्निना तपोऽन्वभवद्वाचा ब्रह्म मणिना रूपाणीन्द्रेण देवान्वातेन प्राणान्सूर्येण
द्यां चन्द्रमसा नक्षत्राणि यमेन पितॄन्राज्ञा मनुष्यान्फलेन नादेयानजगरेण सर्पा
न्व्याघ्रेणारण्यान्पशूञ्छ्येनेन पतत्रिणो वृष्णाश्वानृषभेण गा बस्तेनाजा वृष्णि

स॑ऽस॑ं नावीव्रीहि णां नानिुयवे॒नौषधीर्न्यग्रोधैन वनस्पतीतुदूं वरेणोऽंगायत्रियाछं ॥३॥
॥३५॥ हाऽंसित्रिष्टतास्तोमान्ब्राह्मणेनुवाचं ॥१॥ ब्राह्मणेनै कँच॥१४॥ स्वाहाधिमा
धीतायस्वाहास्वाहाधीतंमनसेस्वाहास्वाहामनःप्रजापतयेस्वाहाकायस्वा
हाकस्मैस्वाहाकतमस्मैस्वाहा दित्यैस्वाहादित्यै मुह्यैस्वाहा
दित्यैसुमडीकायैस्वाहासरस्वत्यैस्वाहासरस्वत्यैहह त्यैस्वाहासरस्वत्यैपा
वकायैस्वाहापूष्णेस्वाहापूष्णेप्रपथ्यायस्वाहापूष्णेनरंधिषायस्वाहात्वष्ट्रे
स्वाहात्वष्ट्रेतुरीपायस्वाहात्वष्ट्रे पुरुरूपायस्वाहाविष्ण
वेस्वाहाविष्णवेनिखुर्यपायस्वाविष्णवेनिभूयपायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥ ॥२५॥
हा

८ वा पुरुरूपायस्वाहा ॥ च ॥१५॥ दद्भ्यः स्वाहा हनूभ्यां स्वाहा ओष्ठाभ्यां स्वाहा मुखाय
स्वाहा नासिकाभ्यां स्वाहा अक्षीभ्यां स्वाहा कर्णाभ्यां स्वाहा पार इक्षवो वार्येभ्यः
पक्ष्मभ्यः स्वाहा वार इक्षवः पार्येभ्यः पक्ष्मभ्यः स्वाहा शीर्ष्णे स्वाहा भ्रूभ्यां स्वाहा
ललाटाय स्वाहा मूर्ध्ने स्वाहा मस्तिष्काय स्वाहा केशेभ्यः स्वाहा वहाय स्वाहा ग्री
वाभ्यः स्वाहा स्कन्धेभ्यः स्वाहा कीकसाभ्यः स्वाहा पृष्टीभ्यः स्वाहा पाजस्याय स्वाहा
४ पार्श्वाभ्यां स्वाहा ॥१॥ अंसाभ्यां स्वाहा दोषभ्यां स्वाहा बाहुभ्यां स्वाहा जं
घाभ्यां स्वाहा श्रोणीभ्यां स्वाहा ऊरुभ्यां स्वाहा ष्ठीवद्भ्यां स्वाहा जंघाभ्यां स्वा
हा भसदे स्वाहा शिखंडेभ्यः स्वाहा वालधानाय स्वाहा आंडाभ्यां स्वाहा शेपाय स्वा

सं॰म॰ हारेतसेस्वाहाप्रजाभ्युस्वाहाप्रजननायुस्वाहापद्भ्यःस्वाहागुफेभ्युस्वाहालोमभ्युस्वा ॥३॥
॥३१॥ हात्वचेस्वाहालोहितायुस्वाहामाꣳसायुस्वाहास्नावभ्यःस्वाहास्थभ्यःस्वाहामज्ज
भ्युस्वाहारेगेभ्युःस्वाहामनेस्वाहास स्वाहा॥२॥पार्श्वाभ्याꣳस्वाहामुज्जभ्युस्वा वैसृ
हाषड्॥१८॥अंज्येतायुस्वाहाजिम [illegible] यायुस्वाहाशितिपद्देस्वाहाशितिककुदे
स्वाहाशितिरंध्रायुस्वाहाशितिपृष्ठायुस्वाहाशित्यꣳसायुस्वाहापुष्पकर्णायुस्वा
हाशित्योष्ठायुस्वा
हाशितिभ्रवेस्वाहाशितिभसदेस्वाहाश्वेतानूकाशायुस्वाहांजयेस्वाहालला
मायुस्वाहासितज्ञवेस्वाहाकृष्णैतायुस्वाहारोहितेतायुस्वाहारुणेतायुस्वा ॥३६॥

सर्वस्मैस्वाहा२

हा हैहस्ताय स्वाहा कोहस्ताय स्वाहा ताहस्ताय स्वाहा सुहस्ताय स्वाहा विसहस्ताय स्वाहा

हा सुसहस्ताय सुरूपाय स्वाहा॥१॥ रूपाय स्वाहा देच॥१७॥ कृष्णाय स्वाहा श्वेताय स्वा

हा हापिशंगाय स्वाहा सारंगाय स्वाहा रुणाय स्वाहा गौराय स्वाहा बभ्रवे स्वाहा

नकुलाय स्वाहा रोहिताय स्वाहा शोणाय स्वाहा श्यावाय स्वाहा श्यामा

यस्वाहा पाकलाय स्वाहा सुरूपाय स्वाहा नुरूपाय स्वाहा सरूपाय स्वाहा प्रतिरू

पाय स्वाहा बाबलाय स्वाहा कमुलाय स्वाहा पृश्नये स्वाहा पृश्निसु

क्थाय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा॥१॥ कृष्णायुषट् चत्वारिंशत्॥१८॥ ओषधी

भ्यः स्वाहा मूलेभ्यः स्वाहा तूलेभ्यः स्वाहा कांडेभ्य स्वाहा वल्शेभ्यः स्वाहा पु

ष्पेभ्यः स्वाहा विरूपाय स्वाहा

ह्रा

सं०स० ष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वाहाऽगृहीतेभ्यः स्वाहा वपंनेभ्यः स्वाहा श ॥२॥
॥३७॥ यानेभ्यः स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ ओषधीभ्यश्च तुर्विंशतिः ॥१९॥ वनस्पति
भ्यः स्वाहा मूलेभ्यः स्वाहा तूलेभ्यः स्वाहा स्कंधोभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा पर्णे
भ्यः स्वाहा पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वाहाऽगृहीतेभ्यः स्वाहा ह्रा
वपंनेभ्यः स्वाहा शयानेभ्यः स्वाहा शिष्टाय स्वाहाऽतिशिष्टाय स्वाहा परि
शिष्टाय स्वाहा सꣳशिष्टाय स्वाहोच्छिष्टाय स्वाहा रिक्ताय स्वाहाऽरिक्ताय स्वाहा
प्ररिक्ताय स्वाहा सꣳरिक्ताय स्वाहोद्रिक्ताय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ वन
स्पतिभ्यः षड्विꣳशतिः ॥२०॥ प्रजवं बलवादिनः किमेषआ मआदि ॥३७॥

पा

स्यादुभयोः प्रजापतिरन्वायत्तो निंशो वै सहंदं स्त्रो वैशोश्रिलः प्रजापतिरकामयत तोना
दः सा विराडसावादित्यो वा ऽ भूतमामेग्निनास्वाहाधिंद ओं ज्येताय कृष्णाये
षधीभ्यो वनस्पतिभ्यो विंशतिः ॥२०॥ प्रजवं प्रजापतिर्यदहं दोमं तेकु वेस
वाहमोषधीभ्यो द्विचत्वारिंशत ॥४२॥ ॥ हरि ःओं॥ ॥०॥
श्रीगुरुभ्यो नमः हरिःओं॥ ॥ बृहस्पतिरकामयत श्रन्मे देवा दधीरं है
यं पुरोधामिति स एतं चतुर्विंशतिरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ततो वै त
स्मै श्रद्दवा अदधत गच्छत्पुरोधां य एवं विद्वांसः स्थ तु रात्रमासते श्रदस्मै
मनुष्या दधते गच्छंति पुरोधां ज्योतिर्गौरायुरिति हाभवंतीयं वा व ज्यो
विंशति

सं०स० तिरंतरिक्षं गो रसा वायुः ॥१॥ इमानेव लोकानभ्यारोहंत्यभिपूर्वं त्र्य हाभ ॥४॥
॥३८॥ वंत्यभिपूर्वमेव सुवर्गं लोकमभ्यारोहंत्यसमत्रं वा एतद्य दहं होमं य हं होमा
भवंति तेनैनमुत्रं देवता एवष्टोषरवरुंधते पुत्रां हं होमैरोजो वै वीर्यं ष्टानि
पृष्ठा वै हं होमा ओजस्येव वीर्ये पशुषु प्रतितिष्ठंति ह्रह इथंतराभ्यां यं तीयं
वा वरथंतरमसौ ह्ह हह्राभ्यामेव ॥२॥ यंत्यथो अनयोरेव प्रतितिष्ठंत्येते वैय
ज्ञस्यांजसायनी स्रुती ताभ्यामेव सुवर्गं लोकं यंति चतुर्विंशतिरात्रो भव
ति चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरः सुवर्गो लोकः संव सुरएव
सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठंत्यथो चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्च ॥३८॥

संगायत्रियैवब्रह्मवर्चसमवरुंधतेतिरात्रावभितोभवतोब्रह्मवर्चसस्यपरिगृही
त्यै॥३॥अंतरिक्षंगोरसावायुराभ्यामेवपंचविंशाच्च॥१॥यथावैमनुष्याएवं
देवाअग्र आसंतेकामयंतावर्त्तिंपाप्मानंमृत्युमपहत्यदैवींसंसदंगच्छेमेति
तएतंचतुर्विंशतिरात्रमपश्यंतमाहरंतेनायजंततततोवैतेवर्त्तिंपाप्मानंमृत्युम
पहत्यदैवींसंसदमगच्छन्यएवंविद्वांसश्चतुर्विंशतिरात्रमासतआवर्त्तिमेव
पाप्मानमपहत्यश्रियंगच्छंतिश्रीर्हिमनुष्यस्य॥१॥दैवीसंसज्ज्योतिरतिरात्रो
भवतिसुवर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैषडहोभवतिषड्वाऋतवःसंवत्सरस्तंमा
साअर्धमासाऋतवःप्रविश्यदैवींसंसदमगच्छन्यएवंविद्वांसश्चतुर्वि

स॰ म॰ ऽऽतिरात्रमासते संवत्सरमेव मुविञ्ज्यु वस्यसीऽसुऽसंदंगृह्णंति त्रयस्त्रयस्त्रिंऽशा
॥३१॥ अवस्ताद्भवंति त्रयस्त्रिंऽशाः पुरस्तात्त्रयस्त्रिंऽशौ रे वोभयतो वर्त्तिपाप्मानमपहत्य त्रय
दैवीऽसुऽसंदं मध्यतः॥२॥ गृह्णंति पृष्ठानि हि दैवीमुऽसञ्ज्ञामिवाए तत्कुर्वंति
यत्त्रयस्त्रयस्त्रिंऽशा अन्वंचो मध्ये निरुक्तो भवति तेनाजांम्यूर्ध्वानि पृष्ठानि भ
वंत्यूर्ध्वाश्छंदोमा उभाभ्याऽरूपाभ्याऽसुवुर्गं लोकं यंत्यसंत्रं वाएत यदछंदोमंय
छंदोमा भवंति तेन सुत्रं देवताए वषट्कारं वै रुंधते प्रश्छंदोमेरोजो वे वीर्यं पृष्ठानि
पृशवः॥३॥ छंदोमा ओजस्येव वीर्ये पशुषु प्रतिष्ठंति त्रयस्त्रयस्त्रिंऽशा अवस्ता
द्भवंति त्रयस्त्रयस्त्रिंऽशाः पुरस्तान्मध्ये पृष्ठान्युरो वे त्रयस्त्रिंऽशा आत्मा पृष्ठा ॥३१॥

न्यात्मानएवतद्यजमानाःशर्मन्नयुंतेनार्त्तिंबृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौ
बृहत्ताभ्यामेवयंत्यथोअनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येतेवैयज्ञस्यांजसायनीस्रुतीताभ्या
मेव॥४॥सुवर्गंलोकंयंतिपरांचोवाएतेसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतियेपराचीनानिपृ
ष्ठान्युपयंतिप्रत्यं क्षडहोभवतिप्रत्यवरूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयोर्लोकयोर्ऋ
ध्वोत्तिष्ठंतित्रिवृद्वेतोधित्रिवृतमुपयंतिस्तोमानांसंपत्त्यैप्रभवायज्योतिरग्निष्टो
मोभवत्ययंवावसक्षयोस्माद्देवतेनुक्षयान्नयंतिचतुर्विंशातिरात्रोभवतिचतु
र्विंशतिरर्धमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःसुवर्गोलोकःसंवत्सरःसुवर्गेलोकेप्रति ए
तिष्ठंत्यथोचतुर्विंशत्यक्षरागायत्रीगायत्रीब्रह्मवर्चसंगायत्रियैवब्रह्मवर्च

सं०स० सममायुर्धत्तेति रात्र्या वृभितो भवतो ब्रह्मवर्चसस्य परिगृहीत्यै ॥५॥ मनुष्यस्य मध्यतः
॥४०॥ पशवस्ताभ्यामेव संवत्सरश्च तुर्विंशतिश्च ॥८॥ वृक्षा वा इयमलोमकासीत्साकामय
तौषधीभिर्वनस्पतिभिः प्रजायेयेति सैतास्त्रिंशतं रात्रीरपश्यत्ततो वा इयमोषधी
भिर्वनस्पतिभिः प्राजायत ये प्रजाकामाः पशुकामाः स्युस्त एता आसीरन्प्रैव जायन्ते प्र
जया पशुभिरियं वा अक्षुध्यत्सैतां विराजमपश्यत्तामात्मन्धित्वान्नाद्यमवारुन्धौषधीः ॥९॥
वनस्पतीन्प्रजां पशून्तेनावर्धत सा जेमानं महिमानमगच्छद्य एवं विद्वांसः एता
आसते विराजमेवात्मन्धित्वान्नाद्यमवरुन्धते वर्धन्ते प्रजया पशुभिर्जेमानं महिमानं
गच्छन्ति ज्योतिरतिरात्रो भवति सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै पृष्ठ्यः षडहो भवति ष
ड्वा ऋतवः षट्पृष्ठानि पृष्ठैरेव ऋतूनन्वारोहन्ति ऋतुभिः संवत्सरं ते संवत्सर एव ॥१०॥ ॥४०॥

प्रतितिष्ठंति त्र्यस्त्रिꣳशा त्रयस्त्रिꣳशमुपयंति यज्ञस्य संतत्या अथो प्रजापतिर्वै
त्रयस्त्रिꣳशः प्रजापतिमेवारभंते प्रतिष्ठित्यै त्रिणवो भवति विजित्या एकविꣳशो
भवति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मंदधते त्रिवृदग्निष्टुद्भवति पाप्मानमेव तेन
निर्दहंतेऽथो तेजो वै त्रिवृत्तेज एवात्मंदधते पंचदश इंद्रस्तोमो भवतींद्रियमे
ते वाव ॥ रु ॥ रुंधते सप्तदशो भवत्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैव तेन जायंते एकविꣳ
शो भवति चतुर्विꣳशाति रर्धमासाः संवत्सरः संवत्सर सुवर्गो लोक
एव संवत्सरꣳ सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठंत्यथो एष वै विषूवान्विषुवंतो भवंति य एवं
विद्वांसः एता आसते चतुर्विꣳशात् पृष्ठान्युपयंति संवत्सर एव प्रतिष्ठाय ॥४॥
२ प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मंदधते चतुर्विꣳशो भवति

सं॰सं॰ ॥देवता अभ्यारोहंति त्रयस्त्रिंशात्त्रयस्त्रिंशमुपयंति त्रयस्त्रिंशद्वै देवतादे
॥४१॥ वतास्वेव प्रतितिष्ठंति त्रिणवो भवतीमे वै लोकास्त्रिणव एष्वेव लोकेषु प्रति
तिष्ठंति द्वावेकविंशो भवतुः प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मंदधते बृहद्वंः षो
डशिनो भवंति तस्माद्बृहद्वः प्रजासु हर्षाणोयद्देते स्तोमा व्यतिषक्ता भवं
ति तस्मादियमोषधीभिर्वनस्पतिभिर्व्यतिषक्ता ॥५॥ व्यतिषज्यंते प्रजया
पशुभिर्य एवं विद्वांसं एता आसते क्रमा वा एते सुवर्गं लोकं यंत्युच्चावचान्
त हिस्तोमानुपयंति यदूर्ध्वाः क्रमा स्तोमा भवंति क्रमा एव स्वर्गं लोकं यंत्यु
भयोरेभ्यो लोकयोः कल्पते त्रिंशदेतास्त्रिंशदक्षरा विराडन्नं विराड्विराजै
वान्नाद्यमवरुंधते तिरात्रा वभितो भवतोन्नाद्यस्य परिगृहीत्यै ॥६॥ ओषधीः ॥५१॥

संवत्सरएवावसंति छाया व्यतिषक्ते क्षानपंचाशंच ।।३।।१४।। प्रजापतिःस्व
र्गं लोकमैत्तं दे वा येनयेन छंदसानुप्रायुंजंत तेन नाप्नुवंतएतां द्वात्रिंशतं तदरा
त्रीरपश्यं द्वात्रिंशद्वा दक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिःस्वेनैव छंदसाप्रजापति
माप्त्वाभ्यारुह्य सुवर्गं लोकमायन्य एवं विद्वांस एता आसते द्वात्रिंशदेता द्वा
पृ त्रिंशदक्षरानुष्टुगानुभः प्रजापतिः स्वेनैव छंदसाप्रजापतिमाप्त्वा श्रियंगच्छंति पानि
।।१।।श्री हि मनुष्यस्य सुवर्गो लोको द्वात्रिंशदेता द्वात्रिंशदक्षरानुष्टुग्वा
गनुष्टुप्सर्वामेव वाच माप्नुवंति सर्वे वाचो वदितारो भवंति सर्वे हि श्रि
यंगच्छंति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा भवंती यं वाव ज्योतिरंतरिक्षं गौरसा
वायुरिमानेव लोकानभ्यारोहं भिपूर्वं त्र्यहा भवंत्यभिपूर्वमेव सुवर्गं
त्य

सं०स० लोकमभ्यारोहंति स्म ह द्वयंतराभ्यायंति ॥२॥ इयं वाव रथंतरमसौ बृहत्ताभ्या
॥४२॥ मेवयंत्यथो अनयोरेव प्रतितिष्ठंत्येते वै यज्ञस्यांजसायनी स्रुती ताभ्यामेव सुव
र्गं लोकं यंति पराञ्चो वा एते सुवर्गं लोकमभ्यारोहंति ये पराचः स्य[illegible]हानुपर्यंति
प्रत्यं इत्य होभवति प्रत्यवरूढ्या अथो प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठं
ति द्वात्रिंशदेतास्तासां यास्त्रिंशत्त्रिंशदक्षरा विराडन्नं विराड्विराजैवान्नाद्य
मवरुंधते ये द्वे अहोरात्रे एव ते उभाभ्यां रूपाभ्यां सुवर्गं लोकं यंत्यतिरा
प्रा॰नु त्रावभितो भवतः परिगृहीत्यै ॥३॥ आगहं तित्रिंशदक्षरा द्वाविंशाति[illegible]॥४॥
देवा वदेवसत्रे द्वादशाहस्त्रैव त्रयस्त्रिंशदहस्तृयएवंविद्वांसस्त्रयस्त्रि ॥४२॥

ंशदहमासतेसाक्षाद्देवदेवताअभ्यारोहंतियथाखलुवैश्रेयानभ्यारूढःकामयते
तथाकरोतियद्यवविध्यतिपापीयान्भवतियदिनावविध्यतिसदृङ्यएवंविद्वा
ंसस्त्रयस्त्रिंशदहमासतेविपाप्मनाभ्रातृव्येणावर्तंतेहर्भाजोवाएतादेवाअ
ग्नआहरंन्॥१॥अहरेकोभजताहरेकस्ताभिर्वैतेप्रबाहुगार्ध्नुवन्यएवंविद्वां
सस्त्रयस्त्रिंशदहमासते [illegible] सर्वएवप्रबाहुगृध्नुवं
तिसर्वेग्रामणीयंप्राप्नुवंतिपंचाहाभवंतिपंचवाऋतवःसंवत्सरऋतुष्वेव
संवत्सरेप्रतितिष्ठं त्यथोपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधतेत्री
ण्याश्विनानिभवंतित्रयइमेलोकाएषु॥२॥एवलोकेषुप्रतितिष्ठंत्यथोत्रीणि

त

सं०स० वैयज्ञस्येंद्रियाणि तान्येवावरुंधे विश्वजिद्भवत्यन्नाद्यस्यावरुध्यै सर्वपृष्ठो भवति स
॥४३॥ र्वस्याभिजित्यै वाग्वै द्वादशाहो यत्पुरस्ताद्द्वादशाहमुपेयुरनीशां वाचमुपेयुरुपदासुके
र षां वाक्स्यादुपरिष्टाद्द्वादशाहमुपयंत्याप्त्वामेव वाचमुपयंति तस्मादुपरिष्टाद्द्वाचाव
दामो वांतरं ॥३॥ वे दशरात्रेण प्रजापतिः प्रजा असृजत यद्दशरात्रो भवति प्रजा
एव तद्यजमानाः सृजंत एतां ह वाउ दंकः शौल्वायनः सत्रस्यर्धिमुवाच यद्द
शरात्रो यद्दशरात्रो भवति सत्रस्यर्ध्या अथो यदेव पूर्वेष्वहस्सु विलोम क्रियते त
स्यैवैषा शांति [illegible] नीकावाएतारात्र्यो यजमाना विश्वजित्सहातिरात्रेण पूर्वाः
षोडशसहातिरात्रेणोत्तराः षोडश य एवं विद्वांसः सत्रयस्त्रिंशदह हमासं ॥४३॥

तऽएषां ष्वर्नीकाम प्रजाजायतेतिरात्रावभितोभवतः परिगृहीत्यै॥४॥अहरन्ने
ष्ववांतरं षोडशसहस्रंतदंग्रच॥५॥आदित्याअकामयंतसुवर्गंलोकमिया
मेतितेसुवर्गंलोकंप्रजानंनसुवर्गंलोकमायंतएतं षंड्विंशरात्रम
पश्यंतमाहरंतेनायजंततततोवैतेसुवर्गंलोकंप्रजानंसुवर्गंलोकमायन्यएवंविद्वा
ंसःषड्विंशरात्रमासतेसुवर्गंलोकंयंतिज्योतिरतिरात्रः॥१॥भवतिज्योतिरे
वपुरस्ताद्दधतेसुवर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैषडहाभवंतिषड्वाऋतवऋतुष्वेवप्रति
तिष्ठंतिचत्वारोभवंतिचतस्रोदिशोदिक्ष्वेवप्रतितिष्ठंत्यसत्रंवाएतद्यदछंदोमंयच्छं
दोमाभवंतितेनसत्रंदेवताएवपृष्ठैरवरुंधतेपशूंछंदोमैरोजोवैवीर्यंपृष्ठानिपशव
सुवर्गमेवलोकंप्रजानंति।

सं॰ स॰ वं॰ छंदोमा ओजस्येव ॥२॥ वीर्ये पशुषु प्रतितिष्ठंति षट्त्रिंशद्रात्रो भवति षट्त्रिं
॥५४॥ शदक्षरा बृहती बार्हताः पशवो बृहत्यैव पशूनवरुंधते [illegible]
[illegible] बृहती छंदसां स्वाराज्यमाश्नुतास्नुवते स्वाराज्यं य एवं विद्वांसः षट्त्रिं
शद्रात्रमासते सुवर्गं लोकं यंत्यतिरात्रावभितो भवतः सुवर्गस्य लोकस्य परि
४ सेव गृहीत्यै ॥३॥ अतिरात्र ओजस्येव षट्त्रिंशच्च ॥६॥ वसिष्ठो हतपुत्रो कामयत
५ विंदेय प्रजामभिसौदासान्भवेयमिति स एतमेकस्मा [illegible] न पंचाशमपश्यत्तमाह-
रत्तेनायजत ततो वै सो विंदत प्रजामभिसौदासानभवद्य एवं विद्वांसः एक
न पं स्मा[illegible]पंचाशमासते विंदंते प्रजामभि[illegible]भ्रातृव्यान्भवंति त्रयस्त्रिवृतो। ॥५५॥

ग्निष्टोमा भवंति वज्रस्यैव मुखं संश्यंति दशपंचदशा भवंति पंचदशो वज्रः ॥१॥
रं वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरंति षोडशिमद्दशममहर्भवति वज्र एव वीर्यं दधति द्वा
दश सप्तदशा भवंत्यन्नाद्यस्यावरुद्ध्या अथो प्रैव तेनायंते प्रजनयंति षडहो भवति षड्
वा ऋतवः षट्पृष्ठानि पृष्ठैरेवर्तूनन्वारोहंत्यृतुभिः संवत्सरं ते संवत्सर एव प्र
ति तिष्ठंति द्वादशैकविंशा भवंति प्रतिष्ठित्या अथो रुचमेवात्मन्दधते
बहवः षोडशिनो भवंति विजित्यै षडाश्विनानि भवंति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रति
तिष्ठंत्यूना वा अतिरिक्ता वा एता रात्रय ऊनास्ते यदेकस्मिन्न पंचाशदतिरिक्तास्ते यद्
भूयसीरष्टाचत्वारिंशत ऊनाच्च खलु वा अतिरिक्ताच्च प्रजापतिः प्राजायत

सं०स० येप्रजाकामाःपशुकामास्युस्तएतामासीरंनुप्रैवजायंतेप्रजयापशुभिर्वैराजो
॥६५॥ वाएषयज्ञोयदेकस्मांचाशोयएवंविद्वांसएकस्मांचाशमासतेविराज न पं
मेवगछंत्यंनाद्याभवंति स्यातिरात्राववभितोभवतोनाद्यस्यपरिगृहीत्यै॥३॥व
ज्रआसन्प्रजयाद्वाविंशतिश्च॥७॥संवत्सरायदीक्षिष्यमाणाएकाष्टकां का
यांदीक्षेरंनेषावैसंवत्सरस्यपत्नीयदेकाष्टकैतस्यांवाएषएतांरात्रिंवस
मार तिसाक्षादेवसंवत्सरमभिदीक्षंतआर्तंवाएतेसंवत्सरस्याभिदीक्षंतेयेन्त
नामानावृतुमभवतोव्यस्तंवाएतेसंवत्सरस्याभिदीक्षंतेएकाष्टकायांदी ये
क्षंतेंतनामानावृतुभवतःफल्गुनीपूर्णमासेदीक्षेरन्मुखंवाएतत॥७॥ ॥५५॥
२यएकाष्टकायांदीक्षंतें२

संवत्सरस्ययत्फाल्गुनीपूर्णमासोमुखतएवसंवत्सरमारभ्यदीक्षंतेतस्यैकैव
निर्यायत्सांमेघ्येविषूवांसंपद्यतेचित्रापूर्णमासेदीक्षेरन्मुखं वाएतत्संवत्स
रस्ययच्चित्रापूर्णमासोमुखतएवसंवत्सरमारभ्यदीक्षंतेतस्यनकाचननिर्या
भवतिचतुरहेपुरस्तात्पौर्णमास्यैदीक्षेरं तेषामेकाष्टकायांक्रयःसंप
द्यतेतेनैकाष्टकांनछंबट्कुर्वंतितेषां॥२॥पूर्वपक्षेसुत्यासंपद्यतेपूर्वपक्षंमा
साअभिसंपद्यंतेतेपूर्वपक्षउत्तिष्ठंतितानुत्तिष्ठतओषधयोवनस्पतयो
नूत्तिष्ठंतितान्कल्याणीकीर्तिरनूत्तिष्ठत्यराथ्सुरिमेयजमानाइतितद
नुसर्वेराध्नुवंति॥३॥एतछंबट्कुर्वंतितेषांचतुस्त्रिंशच्च॥८॥सुवर्गेवा

सं॰ स॰ एते लोकं यंति ये सत्रमुपयंत्यभींधत एव दीक्षाभिरात्मानं श्रपयंत उपसद्भिर्द्वा
॥४६॥ भ्यां लोमाव द्यंति द्वाभ्यां त्वचं द्वाभ्यामसृद्द्वाभ्यां मांसं द्वाभ्यामस्थि द्वाभ्यां मज्जा
नमात्मदक्षिणं वै सत्रमात्मानमेव दक्षिणां नीत्वा सुवर्गं लोकं यंति शिखामनु
त प्रवपं ऋध्या अथो रघीयांसः सुवर्गं लोकमयामेति ॥१॥ सुवर्गं वा एते लो
ब्रंह्मवादिनो वदंत्यतिरात्रः परमो यज्ञक्रतूनां कस्मात्तं प्रथममुपयंतीत्ये
तद्वा अग्निष्टोमं प्रथममुपयंत्यथोक्थ्यमथ षोडशिनमथातिरात्रमनुपूर्वमे
वैतद्यज्ञक्रतूनुपेत्य तानालभ्य परिगृह्य सोममेवैतत्पिबंत आसते ज्यो
तिष्टोमं प्रथममुपयंति ज्योतिष्टोमो वै स्तोमानां मुखं मुखत एव स्तोमान्प्र
युंजते ते ॥१॥ सं स्तुता विराजमभिसंपद्यंते द्वे चर्चौ वातिरिच्येते एकं ॥४६॥

यागोरतिरिक्तएकयायुरूनःस्वर्गोवैलोकोज्योतिरूर्ग्विराड्सुवर्गमेवतेन
लोकंयंतिरथंतरंदिवाभवतिरथंतरंनक्तमित्याहुर्ब्रह्मवादिनःकेनतदजा
मीतिसौभरंतृतीयसवनेब्रह्मसामंक्रियतेन्मध्यतोदधातिविधृत्यैतेनाजामि ।।२।।
तएकानपंचाशच्च ।।१०।। ज्योतिष्टोमंप्रथममुपयंत्यस्मिन्नेवतेनलोकेप्रतिति
ष्ठंतिगोष्टोमंद्वितीयमुपयंत्यं तरिक्षएवतेनप्रतितिष्ठंत्यायुष्टोमंतृती
गौरसावा यु
यमुपयंत्यमुष्मिन्नेवतेनलोकेप्रतितिष्ठंतीयंवावज्योतिरंतरिक्षंयदेतान्स्तो
मानुपयंत्येष्वेवतल्लोकेषुसत्रिणःप्रतितिष्ठंतोयंतितेसंस्तुताविराजं ।।३।।
अभिसंपद्यंतेद्वेचर्चावतिरिच्येतेएकयागौरतिरिक्तएकयायुरूनःसुव
र्गोवैलोकोज्योतिरूर्ग्विराडूर्जमेवावरुंधतेतेनक्षुधार्त्तिमार्छे स्क्षोधु

सं॰स॰ काभवंतिक्षुत्संबाधा इव ह्यस्मिंस्त्रिणोऽग्निष्टोमावभितः प्रधीतावुक्थ्या मध्येन
॥४७ भ्यंतत्तदेतत्रियहे वचक्रंयदेतेन ॥२॥ षडहेनयंतिदेवचक्रमेवसमारो त
हंत्यरिष्ट्यै तेस्वस्तिसमश्नुवतेषडहेनयंतिषड्वाऋतवऋतुष्वेवप्रतितिष्ठंतउ
भयतोज्योतिषायंत्युभयतएवस्वर्गेलोकेप्रतितिष्ठंतोयंतिद्वौषडहौभ
वतस्तानिद्वादशाहानिसंपद्यंतेद्वादशोवैपुरुषोद्वेसक्थ्यौद्वौबाहूआ
त्माचशिरश्चचत्वार्यंगानिस्तनौद्वादशौ ॥३॥ तत्पुरुषमनुपर्यावर्ततेत्रयः
षडहाभवंतितान्यष्टादशाहानिसंपद्यंतेनवान्यानिनवान्यानिनववै
पुरुषेप्राणास्तत्प्राणाननुपर्यावर्ततेचतुर्विंशतिरर्धमासाःसंवत्सरःसंवत्स
इति रमनुपर्यावर्ततेप्रतितिष्ठितःसंवत्सरेखलुवाआकुर्वर्षीयान्नुस ॥४८
श्चत्वारः षडहाभवंतितानिचतुर्विंशतिरहानिसंपद्यंते

तिष्ठा यादस्येता वृद्धे सं वत्सरस्य ब्राह्मणं यावन्मासो मासि मास्येव प्रतितिष्ठं त्यो यं
ति॥४॥विराजमेतेन ह्वा द्वत्र्या वेता वृद्धा अष्टोच॥११॥मेषस्त्वाप च तेरव तु लोहित
ग्री वृश्छागैःराल्मलि ॥ वृध्यापूर्णो ब्रह्मणा सुक्षोमे धेन न्यग्रोधश्चमुसेरुदुं बर
ऊर्जा गायत्री छंदोभिस्त्रिहत्स्तोमैरवंतीस्छा वंतीस्त्वा वंतु प्रियं त्वा प्रियाणां
वर्षिष्ठमाप्यानां निधीनां त्वा निधिपतिं हवामहे वसो मम॥१॥मेषः पद्धिर्भवा
तु॥१२॥ कूप्याभ्यः स्वाहा कूल्याभ्यस्वाहा विकर्याभ्यः स्वाहा वट्याभ्यः स्वाहा
स्वन्याभ्यस्वाहा हृद्याभ्यस्वाहा सरस्याभ्यः स्वाहा वेशंतीभ्यस्वाहा पल्वल्याभ्यः
स्वाहा वर्ष्याभ्यस्वाहा वृष्ष्याभ्यस्वाहा ह्रादुनीभ्यः स्वाहा पृष्वाभ्यस्वाहा स्पंद

हृद्याभ्यः स्वाहा

सं स॰ मानाभ्यः स्वाहा स्थावराभ्यस्वाहा स्थावराभ्यस्वाहा नाडेयीभ्यः स्वाहा सैंधवी
॥४८॥ भ्यः स्वाहा समुद्रियाभ्यः स्वाहा सर्वाभ्यस्वाहा ॥५॥ कृष्याभ्यश्चत्वारिंशत् ॥३॥
अद्भ्यः स्वाहा वहंतीभ्यस्वाहा परिवहंतीभ्यः स्वाहा समंतं वहंतीभ्यस्वाहा
शीघ्रं वहंतीभ्यस्वाहा शीभं वहंतीभ्यस्वाहोग्रं वहंतीभ्यस्वाहा भीमं वहंतीभ्यस्वा
हांभोभ्यस्वाहा नभोभ्यस्वाहा महोभ्यस्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ अभ्यष्ट एकान त्रिंशत् भ्युः
त् ॥१४॥ यो अर्वंतं जिघांसति तमभ्यमीति वरुणः ॥ परो मर्तः परः श्वा ॥ अहं
च त्वं च वृत्रहन्त्सं बभूव सनिभ्य आ ॥ अरातीवा चिद्द्रिवोनु नौ शूर मंसते ती
ने भद्रा इंद्रस्य रातयः ॥ अभिक्रत्वेंद्र भूरध ज्मन्न ते विव्यङ्महिमानं रजांसि ॥ स्व ॥४९॥
ष्म

११ नाहि ह्वत्रंः ग्र वेसा जु घं थु नत्रुरं त विविद द्यु धा ते ॥१॥ विविद द्वेच ॥१५॥ नमो
राज्ञे नमो वरुणाय नमो श्वाय नमः प्रजापतये नमोधिपतये धिपतिरस्य धिपतिं मा
कु र्वधिपतिरहं प्रजानां भूयासं माधेहि मयि धेहुपाकेताय स्वाहा लं ध्याय स्वाहा
हृताय स्वाहा ॥१॥ नम एकांनत्रिंशत्ता ॥१६॥ मयो भूर्वातो अभि वातूस्राऊर्जस्व
तीरोषधीरारिशंतां ॥ पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबंत्ववसाय पद्वते रुद्रमृड ॥ याः
सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेद ॥ या अंगिरसस्तपसेह
चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्यमहि शर्मयछ ॥ या देवेषु तन्वमैरयंत यासां सोमो विश्वारू
पाणि वेद ॥ ता अस्मभ्यं पयसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिंद्र ॥१॥ गोष्ठे रिरीहि ॥ प्रजाप

सं॰स॰ तिर्म ह्वमे तारत्नाणो विश्वैर्देवैः पितृभिः संविदानः ॥ शिवाःसन्तोरूपनोगृह्णमाकुस्तां मो
॥४५॥ वयंप्रजयासंसदेम॥ इहधृतिस्वाहाइहविधृतिस्वाहाइहरंतिस्वाहाइहरमतिस्वाहा
महीमूपुसुत्रामाणं॥२॥ इद्राष्टात्रिंशच्च॥१७॥ किंस्विदासीत्पूर्वचित्ति त्तिः कि
ंस्विदासीद्बृहद्वयः॥ किंस्विदासीत्पिशंगिला किंस्विदासीत्पिलिप्पिला॥
लि द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वआसीद्बृहद्वयः॥ रात्रिरासीत्पिशंगिला विलिप्पिला॥ रास्मी
कस्विदेकाकीचरति कउस्विज्जायतेपुनः॥ किंस्विद्धिमस्यभेषजं किंस्विदा
वपनंमहत्॥ सूर्यएकाकीचरति॥११॥ चंद्रमाजायतेपुनः॥ अग्निर्हिमस्यभे
षजंभूमिरावपनंमहत्॥ पृच्छामित्वापरमंतंपृथिव्याःपृच्छामित्वावृष्णोअश्वस्य ॥४९॥
भुवनस्यनाभिः॥ पृच्छामित्वा

रेतः ब्रह्मामिं वाचः परम व्योम ॥ वेदिमाहुः परमं तं पृथिव्या यज्ञमाहुर्भुवनस्यना
भिं ॥ सोममाहु [illegible] हं वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मैवा चः परमं व्योम ॥ २ ॥ सूर्य एकाकी
चंरति षड्व त्वारिंश्शाच्च ॥ १८ ॥ अंबे अंबा ल्यंबिके न मा नयति कश्चन ॥ सस
स्त्यश्वकः ॥ सुभगे कांपील वासि सुवर्गे लोके संप्रोर्णवाथां ॥ आहमजानि गर्भ
धमा त्व मजासि गर्भधं ॥ तौ सह चतुरः पदः संप्रसारयावहै ॥ वृषा वां रेतो धा
रेतो दधातु ॥ उत्सक्थ्योर्गृदं धेह्यंजिमुदंजिमन्वज ॥ यस्त्रीणां जीवभोजनो य आ
सां ॥ १ ॥ बिलधावनः ॥ प्रियस्त्रीणामपीच्यः ॥ य आसां कृष्णे लक्ष्मणि सर्दिगृदिं
पराव धीत ॥ अंबे अंबा ल्यंबिके न मा यभति कश्चन ॥ सुसस्त्यश्वकः ॥ ऊर्ध्वा

सं॰स॰ मैनामुछ्येयतावेणुभारंगिराविव ॥ अथास्यामध्यमेधताः शीतेवाते पुनंनिव॥
॥५०॥ अंबेअंबाल्यंबिकेनमायभतिकश्चन ॥ ससस्त्यश्वकः॥ यद्धरिणीयवमत्ति
न ॥ ६ ॥ पुष्टंपशुमन्यते॥ शूद्रायदर्यजारानपोषायधनायति॥ अंबेस्यंबि- श्रंबा
केनमायभतिकश्चन ॥ ससस्त्यश्वकः॥ इयंयकाशकुंतिकाहलमितिसर्पति॥
आहतंगभेपसोनिजल्गुलीतिधाणिका॥ अंबेअंबाल्यंबिकेनमायभति
कश्चन ॥ ससस्त्यश्वकः॥ माताचतेपिताचतेग्रंवृक्षस्यरोहतः॥ ७॥ प्रसुला
मीतितेपितागभेमुष्टिमतंसयत॥ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्य
वाजिनः॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयूंषितारिषत॥ आपोहिष्ठामयोभु ॥५०॥

वुस्ता नंऊर्जे दधातन ।।मुहेरणाय चक्षसे ।।यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयते
ह नः ।।उशती रिव माः तरः ।। तस्मा अरंगमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ ।।आपो जन
यथा च नः ।।४।।आसामन्तिनरोहतोजिन्वथचत्वारिंच ।।१२।। भूर्भुवः सुर्वसवस्त्वां
जंतु गायत्रेण छंदसा रुद्रास्त्वांजंतु त्रैष्टुभेन छंदसा दित्यास्त्वांजंतु जागतेन छं
दसा यद्वातो अपो अगमदिंद्रस्य तनु वंप्रियां ।।अेतं स्तोतरेतेनै पथा पुन
रश्वमावर्तयांसि नः ।। लाजींछाचीनु यशोमुमां ।।यव्यायैग [illegible] व्याया
एतदन्नमत्ते तदंनमधि प्रजापते ।।युंजंति ब्रध्नमरुषं [illegible] तस्थुषः ।। चरंतं परि
रोचंते रोचना दिवि ।।युंजत्यस्य काम्या हरी वि पक्षसा रथे ।।शोणा धृष्णू नृवाह

वि

सं०स० सा॥केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे॥समुषद्भिरजायथाः॥१॥ त्रयं पंच
॥५३॥ विंशतिश्च॥२०॥प्राणायस्वाहा व्यानायस्वाहापानायस्वाहास्नावभ्युःस्वाहा
हा संतानेभ्युःस्वाहापरिसंतानेभ्युःस्वापर्वभ्युःस्वाहासंधानेभ्युःस्वाहाशरीरेभ्युःस्वा
हायज्ञायस्वाहादक्षिणाभ्युःस्वाहासुवर्गायस्वाहा लोकायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥
प्राणायाष्टाविंशतिः॥२१॥सितायस्वा हासितायस्वाहाभिहितायस्वाहान
भिहितायस्वाहायुक्तायस्वाहायुक्तायस्वाहासुयुक्तायस्वाहाद्युक्तायस्वा
हाविमुक्तायस्वाहाप्रमुक्तायस्वाहावंचतेस्वाहापरिवंचतेस्वाहासंवंचतेस्वा
हानुवंचतेस्वाहाद्वंचतेस्वाहायतेस्वाहा [illegible] धावतेस्वाहातिष्ठते ॥५१॥

वीर्यंत्रयोदशश्च ॥१॥ गावो वा एतत्सत्रमासत ताशृंगाः सतीः शृंगाणिन्नोषासंतीस्ता
सांदशमासा निषंण्णा आसंनथशृंगाण्यजायंत ता अस्मभ्यंब्रुवंनरात्स्मोत्ति
ष्ठामाव तं काममरुत्स्महि येन कामेन न्यषदामेति तासामु त्वा अब्रुवंनर्धा वा
यावतीर्वासामहा ऐवेमौ द्वादशौ मासौ संवत्सरꣳ संपाद्योत्तिष्ठामेति तासां ॥१॥
द्वादशेमासि शृंगाणि प्रावर्त्तंत श्रद्धया वाश्रद्धया वा ता इमा यास्तूपरा उभ
य्यो वाव ता आर्ध्नुवन्याश्च शृंगाण्यसन्वन्याश्चोर्जमवारुंधत ऋध्नोति दश
सु मासूत्तिष्ठंनृध्नोति द्वादशसु य एवं वेद पदेन खलु वा एते यंति विंदंति
खलु वै पदेन यं यास्मृतꣳ सं वेपति द्वा अेत धꣳ ह धमयनं तस्मादेतद्गोसनि ॥२॥

संस० ।तिष्ठामेति तासां द्वे च॥२॥ प्रथमे मासि पृष्ठान्युपयंति मध्यम उपयंत्युत्तम उप
॥५४॥ यंति तदाहुः क्षय्यं वै त्रिरेकस्याह्न उपसीदंतीति दृढं वै सापराभ्यां दोहाभ्यां दुहीध्यकु
तः सा धोक्ष्यते यां वा दद्मः कवेरुपसीदंती॥ति संवत्सरं संपाद्योत्तमे मासि सकृत्पृ
ष्ठान्युपेयुस्तद्यजमानाय ऊर्जं पशून्नवरुंधते समुद्रं वै॥३॥ अेतेन वारमपारं प्रप्ल
वंते ये संवत्सरमुपयंति य बृहद्रथंतरे अन्ववर्जेयुर्यथा मध्ये समुद्रस्य प्लवमन्ववर्जे
युस्तादृक्तदनुसर्गं बृहद्रथंतराभ्यामित्वा प्रतिष्ठां गच्छंति सर्वेभ्यो वै कामेभ्यः सं
धिर्दुह्यते यजमानाः सर्वान्कामानवरुंधते॥२॥ समुद्रं वै चतुर्विंशातिश्च॥३॥
समान्यहानि भवंति मनुष्यलोको वा अहानि मनुष्यलोकादेवनयंत्यन्यदन्यत्साम ॥५४॥

स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ मितायुष्षा त्रिꣳशच्च ॥१॥ बृहस्पतिश्च यथा वैप्रजाप द्रुसावै
तिर्येनियेन देवा वादित्या वसिष्ठः संवत्सरायस्क वर्गं लवादिनो ज्योतिष्टो
मं मेषः कृप्या भ्यो भ्रो यो अर्वं तुं नमो राज्ञे मयोभूः किंऽस्विदं बुभूः प्राणायमिता
युष्षा विꣳशतिः ॥२॥ बृहस्पतिः प्रतीति षांति वेदं त्रारात्रेण सुवर्गं यो अर्वं
भूमिरेकपंचाशत्तु ॥५३॥ ॥ हरिः ओं ॥ ॥ गावो वा एतत्सत्रमासताशृं
गाः सतीः श्रृंगाणि नो जायंता इति कामेन तासां दश मासा निषण्णा इति आसंन
थ श्रृंगाण्यजायंत ता उदतिष्ठं नराल्स्मेत्यथ यासां नाजायंत तासं वत्सरमाप्त्वो
दतिष्ठंनराल्स्मेति यासां चाजायंत तासां च न ता उदतिष्ठंनराल्स्मेति गोसत्रं वै ॥१॥

सं॰स॰ संवत्सरीय अवेवंविद्वांसः संवत्सरमुपयंत्यृध्नुवंत्येव तस्मात्तूपरा वार्षिको=
मासोप सर्वा चातिसत्राभिजितः स्त्यं तस्मात्संवत्सरसदोय त्किंचगृहे क्रिय
ते तदाप्तमवरुद्धमभिजितं क्रियते समुद्रं वा एते प्रप्लवंते ये संवत्सरमुपयं
ति यो वै स[illegible]मुद्रस्य पारं न पश्यति न वै स ततउदेति संवत्सरः ॥२॥ वै स
मुद्रस्तस्यैतत्पारं यदतिरात्रौ य एवं विद्वांसः संवत्सरमुपयंत्यनार्ता एव तो
दृचं गच्छंती यं वै पूर्वो तिरात्रो सा वुत्तरो मनः पूर्वो वागुत्तरः प्राणः पूर्वो पा
न उत्तरः प्ररोधनं पूर्व उदय[illegible]नमुत्तरो ज्योतिष्टोमो [illegible]मो वैश्वानरो
तिरात्रो भवति ज्योतिरेव पुरस्ताद्दधते सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै चतुर्वि ॥५२

ऽग्राः प्रायणीयो भवति चतुर्विंशमातिरर्धमासाः ॥३॥ संवत्सरः प्रयंत एव संव
त्सरे प्रतितिष्ठंति तस्य त्रीणि च शता निषष्टिश्च स्तोत्रीयास्तावतीः संवत्सरस्य रा
त्रयः उभे एव संवत्सरस्य रूपे आप्नुवंति ते संस्थित्याः अरि ष्याउत्तरैरहो
भिश्चरंति षडहा भवंति षड्वा ऋतवः संवत्सर ऋतुष्वेव संवत्सरे प्रतितिष्ठंति
गौश्चायुश्च मध्यतस्तोमौ भवतः संवत्सरस्यैव तन्मिथुनं मध्यतः ॥४॥ दध
ति प्रजननाय ज्योतिरभितो भवति विमोचनमेव तच्छंदांस्येव तद्विमोकं यंत्य
थो उभयतो ज्योतिषैव षडहेन सुवर्गं लोकं यंति ब्रह्मवादिनो वदंत्यासते केन
यंतीति देवयानेन पथेति ब्रूयात् छंदांसि वै देवयानः पंथा गायत्री त्रि

समानः सामभवति

सं॰सु॰ ष्टुब् जगती ज्योतिर्वै गायत्री गौस्त्रिष्टुबायुर्जगती यदेते स्तोमा भवंति दे

५५२॥ वयानेनैव ॥५॥ तमुथायंति देवलोवेसाम ... देवलोकाद्देवनयंस्यन्त्या कौ

न्यायच्चीभवंति मनुष्यलोकोवैसाम वायच्चीमनुष्यलोकाद्देवान्यमन्त्यंदेवलो

कमभ्यारोहंतो यस्याभिवृत्तो ब्रह्मसामं भवति सुवर्गस्य लोकस्याभि। हस्याअ

भिजिद्भवति सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै विश्वजिद्भवति विश्वस्याजित्यै

मासि मासि पृष्ठान्युपयंति मासि मास्यतिग्राह्या गृह्यंते मासि मास्येव वार्यं वृणते

मासां प्रतिष्ठित्या उपरिष्टान्मासां पृष्ठान्युपयंति तस्मादुपरिष्टादोषधयः

यः फलं गृह्णंति॥६॥ गोमुत्रं वारेतिसंवत्सरो धर्मासामिथुनं मध्यतो देवयाने ॥५२॥

भवति देवलोको वै साम देवलोकाद्वा अन्यमन्यं मनुष्यलोकं प्रत्यवरोहंत्यायं न
जगतीमभ्युपयंति जगती वै छंदसां प्रत्यवरोहः स्याग्रयणं ग्रहाणां बृहत्पृष्ठानि
त्रयस्त्रिंशः स्तोमा नं समाज्यायाः संक्रनीया प्रत्यवरोहंति वैश्वकर्मणो गृह्य
ते विश्वान्येवैतेन कर्माणि यजमाना अवरुंधत आदित्यः ॥१॥ गृहपतय इयं वा अदि
तिरस्यामेव प्रतितिष्ठंत्यन्योन्यो गृहपते मिथुनत्वाय प्रजात्या अंतरं वै द
शरात्रेण प्रजापतिः प्रजा असृजत यद्दशरात्रो भवति प्रजा एव तद्यजमानाः
सृजंत एतां ह वा उदंकः शौल्बायनः सत्रस्यर्द्धिमुवाच यद्दशरात्रो यद्दश
रात्रो भवति सत्रस्यर्द्ध्या अथो यदेव पूर्वेष्वहःसु विलोम क्रियते तस्यैवैषा

सं.स.	शांतिः॥२॥ आदित्यस्तस्येव वदेच॥४॥ यदि सोमो सं॑स्कृतो स्यात्तां महतिश्रा
॥५५॥	त्रियेमातरनुवाकमुपाकुर्यात्पूर्वोवाचंपूर्वोदेवताः पूर्वंछंदांसि हड्डेव
षण्वर्ताप्रतिपदंकुर्यात्पूर्वोवाचंपूर्वोदेवतास्यातः सवनादेवेषामिदंहं
ड्वेथोरव्ह्वाह्वः सवनमुखेसवनमुखेकार्येतिसवनमुखात्सवनमुखादेवेषा
मिंदंहंड्वेसंवेशायोपवेशायगायत्रियात्रिष्टुभोजगत्याअभिभूत्येनुष्टु
भःपङ्क्त्याअभिभूत्येस्वाहा छंदांसि वेसंवेशउपवेशः छंदोभिरेवेषां॥१॥
छंदांसि हड्डेसजनीयंशस्यंविहव्यंशस्यमगस्त्यकयाशुभीयंश
स्यमेतावद्वाअस्तियावदेतद्यावदेवास्तितदेषांवृङ्क्तेयदिस्यात्सवनेकृ ॥५५॥

ल श्रोर्द्दीयैंत वै छुवीषु शिपिविष्टवर्त्तीषु । स्त वीनुन्यद्वै यज्ञस्यातिरिच्यै
तेविष्कुंतिष्ठिपिविष्टमभ्यतिरिच्यते तद्विष्कुः शिपिविष्टोतिरिक्तएवाति
रिक्तंदधात्यथो अतिरिक्तेनैवातिरिक्तमाप्नावरुंधते यदिमध्यंदिनेदी
र्यैत वषट्कारनिधनं साम कुर्युर्वषट्कारोयज्ञस्यप्रतिष्ठाप्रतिष्ठामेवैनद्गमयं
तियदितृतीयसवनएतदेव ॥२॥ छंदोभिरेवैषामवेकानविद्रातिः ॥५॥
३ षुहेमर्मासांसंपाद्याहरुत्सृजंतिषड्हे ॥ हिमासांसंपश्यंत्यर्धमासे । मासांसं
पाद्याहरुत्सृजंत्यर्धमासेहिमासांसंपश्यंत्यमावास्ययामासांसंपाद्याह
रुत्सृजंत्यमावास्यायाहिमासांसंपश्यंति पौर्णमास्ययामासांपाद्याहरुत्सृ

सं॰स॰ जंति पौर्णमास्यया हि मासांत्संपद्यंति यो वै पूर्ण आसिंचति यः पूर्णादुद्वचति ॥१॥
॥५६॥ प्राणमस्मिंत्स दधाति यत्पौर्णमास्यामासांसंपाद्याहरुत्सृजंति संवत्सरायैव तत्
प्राणं दधाति तदनु सत्रिणः प्राणंति यदहर्नोत्सृजेयुर्यथा दृतिरुपनद्धो विपत
त्येवं संवत्सरो विपतेदार्तिमार्छेयुर्यत्पौर्णमास्यामासांत्संपाद्याहरुत्सृजंति
संवत्सरायैव तदुदानं दधाति तदनु सत्रिण उद ॥२॥ अनंति नार्तिमार्छंति
पूर्णमासे वै देवानां सुतो यत्पौर्णमास्यामासांसंपाद्याहरुत्सृजंति देवाना
मेव तद्यज्ञेन यज्ञं प्रत्यवरोहंति वि वा एतद्यज्ञं छिंदंति यन्मध्यतः संतत्य सु
तमथाहरुत्सृजंति प्राजापत्यं पशुमालभंते प्रजापतिः सर्वा देवता देवता ॥५६॥

भिरे वयज्ञꣳ संतन्वंति यंति वा एते सवनाद्येहः ॥३॥ उत्सृजंति तृतीयं खलु वा एते

यत्सौम्नायं

सवनं यत्सौम्नायं भवति तेनैव सवनान्नयंति समुपहूय भक्षयंत्येतत्सोमपीथा

ह्येतर्हि यथायतनं वा एते षाꣳ सवनभाजो ऽथ ते भागं हि ये ह्युत्सृजंत्यनुसवनं पु

देवतानाम छेति

रोडाशान्निर्वपंति यथायतनाद्देवस सवनभाजो देवता अवरुंधते ऽष्टकपालान्मा

तः सवन एकादशकपालान्माध्यंदिने सवने द्वादशकपालाꣳस्तृतीयसवने छं

दाꣳस्येवावरुंधते वैश्वदेवं चरुं तृतीयसवने निर्वपंति वैश्वदेवं तृतीय

सवनं तेनैव तृतीयसवनान्नयंति ॥४॥ उह चत्स्वु घेहरा स्वापंचदशश्च ॥५॥ उत्सृ

ज्यां नोत्सृज्यामिति मीमांसंते ब्रह्मवादिनः केन तदजोत्सद्वा ऊ हत्सृज्यमुवेत्स

सं॰स॰ मावास्यायांचपौर्णमास्यांचोत्सृज्यमित्याहुरेतेहियज्ञंवहतइतितेत्वावनोत्सृ
॥५८॥ ज्येइत्याहुर्यैअवांतरंयज्ञंभेजातेइतियाप्रथमाव्यष्टकातस्यामुत्सृज्यमित्याहु
रेषवैमासोविशरइतिनादिष्टं॥१॥उत्सृजेयुर्यदादिष्टमुत्सृजेयुर्यथादृतेःपुनःपर्या
स्रावेमध्येषडहस्यसंपाद्यैतषडहैर्मासांत्संपाद्याहयत्संतममहस्तस्मिंनुत्सृजेयु
स्तदग्नयेवसुमतेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपेयुरैंद्रंदधींद्रायमरुत्वतेपुरोडाश
मेकादशकपालंवैश्वदेवंद्वादशकपालमग्नेर्वैवसुमतःप्रातःसवनंयदग्नयेव
सुमतेपुरोडाशमष्टाकपालंनिर्वपंतिदेवतामेवतद्भागिनींकुर्वंति॥२॥सवन
मष्टाभिरुपयंतियदैंद्रंदधिभवतींद्रमेवतद्भागधेयान्नच्यावयंतींद्रस्यवैमरु ॥५८॥

त्वं तो माध्यंदिनं सवनं यदिंद्रायमरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपंति देवता
देवतामेव तद्भागिनीं कुर्वंति सवनमेकादशाभिरुपयंति विश्वेषां वै देवानामेतत्
तृतीयसवनं यद्वैश्वदेवं द्वादशकपालं निर्वपंति देवता एव तद्भागिनीः कुर्वंति
सवनं द्वादशाभिः ॥ ३ ॥ उपयंति प्राजापत्यं पशुमालभंते यज्ञो वै प्रजापतिर्यज्ञस्या
ननुसर्गायाभिवर्त्तइतः षण्मासो ब्रह्मसामं भवति ब्रह्म वा अभिवर्त्तो ब्रह्मणैव
तत्सुवर्गं लोकमभिवर्त्तयंतो यंति प्रतिकूलमिव हीतः सुवर्गो लोक इंद्र क्रतुं न
आभर पिता पुत्रेभ्यो यथा ॥ शिक्षा नो अस्मिन्पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमही
त्यमुत आयतां षण्मासो ब्रह्मसामं भवत्यसौ वै लोको ज्योतिः प्रजा ज्योतिरमुम

॥५८॥ मेवतंलोकंपश्यंतोभिवदंतआयंति॥४॥नादिष्टंकुर्वीतह्वादृग्राभिरितिविश्वा
तिश्च॥७॥देवानां वाअंतंजग्मुषामिंद्रियंवीर्यमपाक्रामत्तत्कोशेनावारुं
धततत्कोशस्यकोशत्वंयत्कोशेनचात्वालस्यांतेस्तुवंतियज्ञस्य~~[illegible]~~
मिवीर्यमवरुंधतेसत्रस्यर्ध्याहवनीयस्यांतेस्तुवंत्यग्निमेवोपद्रष्टारंकृत्व
र्धिमुपयंतिप्रजापतेर्हृदयेनहविर्धानेंतस्तुवंतिप्रेमाणमेवास्यगच्छंतिश्लो
केनपुरस्तात्सदसः॥१॥स्तुवंत्यनुश्लोकेनपश्चाद्यज्ञस्यैवांतंगत्वाश्लोकभाजोभ
वंतिनवभिरध्वर्युरुद्गायतिनववैपुरुषेप्राणाःप्राणानेवयजमानेषुदधाति ॥५८॥

सर्वाणींद्रियाणि भवंति प्राणा वा इंद्रियं दधत्यप्रतिहतानिरुद्धायति तस्मात्पुरुषः सर्वा
ण्यन्यानिग्राघ्रांगानि प्रसंचति त्रिवृदेवन पंचदशः रथंतरं भवतींद्रियमेवाव
रुंधे सप्तदशो ॥ ४ ॥ बृहद्दं नाद्युम्नावरुध्या अथो प्रैव तेन जायंत एकविंशः शंभवं
द्विपदासु प्रतिष्ठित्यै पौरुमद्गं गायंति मिथुनत्वाय प्रजात्यै प्रजापतिः प्रजा अ
सृजत सोऽकामयत तासामहः राज्यं परीयामिति तासांराजनेनैव राज्यं पर्यैत्तद्रा
जनस्य राजनत्वं यः राजनं भवति प्रजानामेव त यजमाना राज्यं परियंति पंचवि
शं भवति प्रजापतेः ॥ ५ ॥ आस्यै पंचभिस्तिष्ठंतः स्तुवंति देवलोकमेवाभिजयं
ति पंचभिरासीना मनुष्यलोकमेवाभिजयंति दशसंपन्नं तद्दशाक्षरा विराडन्नं

सं०म० विराड्विराजे वान्नाद्यमवरुंधते पंचधा विनिषद्य स्तुवंति पंचदिशो दिक्ष्वेव प्रति
॥५१॥ तिष्ठंत्येकैकया स्तुतया समायंति दिग्भ्य एवान्नाद्यं संभरंति ताभिरुद्गाय उद्गा
यति दिग्भ्य एवान्नाद्यं ॥४॥ संभृत्यै तेजआत्मन्दधते तस्मादेकः सर्वाण्यंगान्यव प्राणः
त्यथो यथा स्रुचं पूर्णमुत्सिंचत्येवं छिद्रमुत्तमं कुरुत एवमेव तद्यजमानाः प्रजानामुत्त
मा भवंत्यासंदीमुद्गाता रोहति साम्राज्यमेव गच्छंति प्लेंखं होता नाकस्यैव पृष्ठं
रोहंति कूर्चावध्वर्युर्ब्रध्नस्यैव विष्टपं गच्छंत्येतावंतो वै देवलोकास्तेष्वेव यथापू
र्वं प्रतितिष्ठंत्यथो आक्रमणमेव तत्सेतुं यजमानाः कुर्वते सुवर्गस्य लोकस्य सम
ष्ट्यै ॥५॥ सर्वस्मात्त्रयांप्रजापतेर्गायति दिग्भ्य एवान्नाद्यं प्रस्तोकादवरुंध ॥६॥ ॥५१॥

स

अर्क्यैण वै समहस्तुग्राः प्रजापतिः प्रजा असृजत ताभ्य इ लोकेनेरामन्नं ताम वारुंधत
यदर्क्यं भवति प्रजा एव तद्यजमानाः सृजंत इ लोंधं भवति प्रजामेव भ्य अवरुध्याभ्य
इरामन्नं ताम वरुंधते तस्माद्याः समाः सत्रं समृद्धं क्षोधुकास्ताः समाः प्रजा इ
षं द्यासा. मूर्जमाददते याः समा व्यृद्धं म क्षोधुकास्ताः समाः प्रजा. ॥१॥
न द्यासामिषमूर्जमाददते तउ क्रोदं कुर्वते यथा वंधान्मुमुचानउ क्रोदं कुर्वत इषमूर्ज
मासं दधानावाणः श्रुततं तुर्भयति श्रुतायुः पुरुषः श्रुतेंद्रिय आयुष्येवेंद्रिये प्रतिति
छंत्याजिं धावंत्यनभिजितस्याभिजित्यै दुंदुभीं समाघ्नंति परमा वा एषा वाग्या दुंदु
भौ परमामेव ॥२॥ वाचमवरुंधते भूमिदुंदुभिमाघ्नंति यैवेमां वाक्प्रविष्टा तामेवा
वरुंधतेव यजमानादेवबंधान्मुमुचानउत्क्रोदं कुर्वत इषमूर्जं ४

सं॰स॰ वरुंधते थो इमामेव जयंति सर्वां वा चो वदंति सर्वैसां वा चामवरुध्या आई चर्मन्व्यायछे
॥६०॥ तेंद्रियस्यावरुध्या आन्यः क्रोशति प्रान्यः शंसति य आक्रोशति पुनात्येवैनान्स इं
यः प्रशंसति पूतेष्वेवान्नाद्यं दधात्यृषि कृतं च॥३॥ वा एते हेवकृतं च पूर्वैर्मासैरव
रुंधते ये भूते हाहः समानि भवंति तैरुभयस्यावरुध्यै यंति वा एते सर्वेनां मिथुना
द्येसंवत्सरमुपयंत्यंतर्वेदि मिथुनौ संभवतस्तेनैव मिथुनानयंति॥४॥ व्यृधर्मस्सोधु
कास्त्वाः संमाप्रजाः परमामेव वंत्रिंश्च्छंच॥१॥ चर्मा वभिंदति पाप्मानमेवैषामवभिं
दंति मापरासीमाति व्यात्सीरित्याह संमुत्सैवेषां पाप्मानमवभिंदंस्कंद कुंभान्निधाय नेथ
दै वो दास्यो मार्जालीयं परिनृत्यंति पदो निघ्नतीरिदं मधु गायंत्यो मधु वै देवानां परमं ॥६॥

मन्मेना वृंपत्नमिमे वमेना द्युम वरुंधते पुरोनिर्म्मंतिमर्ह्वीयामे वैषुद धत्ते ॥ १ ॥ चन्मैकं
न्नपंचाशत् ॥ १० ॥ पृथिव्यै स्वाहांतरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा संप्लोष्यते स्वाहा संप्लवमा
नाय स्वाहा संप्लुताय स्वाहा मेघायिष्यते स्वाहा मेघायते स्वाहा मेघिताय स्वाहा मेघा
य स्वाहा नीहाराय स्वाहा निहाकायै स्वाहा प्रासचाय स्वाहा प्रचलाकायै स्वाहा विद्यो
तिष्यते स्वाहा विद्योतमानाय स्वाहा संविद्योतमानाय स्वाहा स्तनयिष्यते स्वाहा स्त
नयते स्वाहोग्रंस्तनयते स्वाहा वर्षिष्यते स्वाहा वर्षते स्वाहाभिवर्षते स्वाहा परि
वर्षते स्वाहा संवर्षते स्वाहा ॥ १ ॥ स्वाहानुवर्षते स्वाहा शीकायिष्यते स्वाहा शीका
यते स्वाहा शीकिताय स्वाहा प्रोषिष्यते स्वाहा प्रुष्णते स्वाहा परिप्रुष्णते स्वाहोद्ग्रहीष्य

सं॰स॰ ष्यते स्वाहा दृꣳहते स्वाहा दृꣳहीताय स्वाहा विप्लोष्यते स्वाहा विप्लवमानाय स्वाहा सं
॥६॥ विप्लुताय स्वाहा तप्स्यते स्वाहा तपते स्वाहा यमातपतेर्ग्भ्यः स्वाहा यजुर्भ्यः स्वाहा
सामभ्यस्वाहा गिरोभ्यस्वा विदेभ्यस्वाहा गाथाभ्यस्वाहा नाराशꣳसीभ्यस्वाहा रैभी
भ्यस्वाहा सर्वस्मैस्वाहा ॥२॥ संवर्षते स्वाहा रैभीभ्यस्वाहा द्वे च ॥११॥ दत्वते स्वाहा
दतकाय स्वाहा प्राणिने स्वाहा प्राणाय स्वाहा मुखवते स्वाहा मुखाय स्वाहा नासि
नासिकवते स्वाहा नासिकाय स्वाहाक्षण्वते स्वाहा नक्षिकाय स्वाहा मज्जन्वते
कर्णिने स्वाहा कर्णकाय स्वाहा शीर्षण्वते स्वाहा शीर्षकाय स्वाहा पद्वते स्वाहा
पादकाय स्वाहा प्राणते स्वाहा प्राणते स्वाहा वदते स्वाहा वदते स्वाहा पश्यते ॥६॥

हा

स्वाहा पर्न्यते स्वाहा शृण्वते स्वां शृण्वतु स्वाहा मनुस्विने स्वाहा ॥११॥ अमनसे स्वा
हा रेतस्विने स्वाहा रेतस्काय स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहा प्रजननाय स्वाहा लोमवते स्वा
हा लोमकाय स्वाहा त्वचे स्वाहा त्वक्काय स्वाहा चर्मण्वते स्वाहा चर्मकाय स्वाहा
लोहितवते स्वाहा लोहिताय स्वाहा माꣳसन्वते स्वाहा माꣳसकाय स्वाहा स्ना
वभ्यः स्वाहा स्नावकाय स्वाहास्थन्वते स्वाहाऽस्थिकाय स्वाहा मज्जन्वते स्वा
हा मज्जकाय स्वाहाऽङ्गिने स्वाहाऽनङ्गाय स्वाहाऽत्मने स्वाहाऽनात्मने स्वाहा सर्वस्मै
स्वाहा ॥२॥ मनस्विने स्वाहाऽनात्मने स्वाहा द्वे च ॥१२॥ कस्त्वा युनक्ति स त्वा यु
नक्तु विष्णुस्त्वा युनक्त्वस्य यज्ञस्यर्ध्यै मह्यꣳ संनत्या अमुष्मै कामायायु

सं.स० षेत्वा प्राणाय त्वापानाय व्यानाय त्वा व्युष्ट्यै त्वा रय्यै त्वा राधसे त्वा घोषाय त्वा पोषाय
॥६२॥ त्वाराद्घोषाय त्वा प्रच्युत्यै त्वा ॥१॥ कोष्टा त्रिंशच्च ॥१३॥ अग्नये गायत्राय त्रिवृते
राथंतराय वासंतायाष्टाकपाल इंद्राय त्रैष्टुभाय पंचदशाय बार्हताय ग्रैष्मायैका
दशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो वार्षिकेभ्यो द्वा
दशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यां वैराजाभ्यां शारदा
भ्यां पयस्या बृहस्पतये पांक्ताय त्रिणवाय शाक्वराय हैमंतिकाय चरुः सावित्र आ
तिछंदसाय त्रयस्त्रिंशाय रैवताय शैशिराय द्वादशकपालो दित्यै विष्णुपत्न्यै
चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालो नुमत्यै चरुः काय एककपालः ॥२॥ ॥६२॥

अग्नये गायत्राया दित्या अनुमत्यै समस्तचत्वारिꣳशच्च ॥१४॥ यो वा अग्नावग्निः प्रह्रि
ते यश्च सोमो राजा तयोरेष आतिथ्यं यदग्नीषोमीयोऽथैष रुद्रो यश्चीयते यत्संचि
तेऽग्नावेतानि हवीꣳषि न निर्वपेदेता अेव देवता रुद्रोऽग्नांतरुपोत्थाय प्रजां पशून्य
जमानस्याभिमन्येत यत्संचितेऽग्नावेतानि हवीꣳषि निर्वपति भागधेयेनैवैनꣳ
शमयति नास्य रुद्रोऽग्नांतः ॥१॥ उपोत्थाय प्रजां पशून्नाभिमन्यते दश हवीꣳषि भ
वंति नव वै पुरुषे प्राणा नाभिर्दशमी प्राणानेव यजमाने दधात्यथो दशाक्षरा विरा
डन्नं विराड्विराज्येवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति ऋतुभिर्वा एष छंदोभिस्तोमैः पृष्ठैश्चेतव्य
इत्याहुर्यदेतानि हवीꣳषि निर्वपत्यृतुभिरेवैनं छंदोभिस्तोमैः पृष्ठैश्चिनुते दि

सं॰सं॰ ग्राः स्रुषु वाणेन॥२॥ अभिजित्याइत्याङ्कुर्यद्दे तानि हवींषि निर्वपति द्विश्राम् अभिजि
॥६३॥ त्या ऐ तया वा इन्द्रं देवा अयाजयं तस्माद्धिं इस वऐ तयो मनुर्मनुष्याणामेवं भव
ति य ऐवं विद्वाने तयेष्ट्वायजे तु दिग्वतीः पुरोनुवाक्याभवंति सर्वासां दिश्राम् अभि
जित्ये॥२॥ अम्यरु द्दौग्रां तःसुषु वाणेनेकचत्वारिंश्राच्चा॥१५॥ यः प्राणुन्तो नि
मिषुतो महित्वैकुइद्राजा जगतो बभूवा॥ य ईशे अस्याद्विपदस्चतुष्पदः कस्मै दे
वाय हविषा विधेम॥ उपयाम गृहीतोसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामि तस्यते
ग्र द्यौर्महिमा नक्षत्राणि रूपमादित्यस्ते तेजःस्तस्मै त्वा प्रजापतये मे हविस्वाहा॥१॥
यः प्राणुतो द्यौरादित्योष्टात्रिंश्रातु॥१६॥ य आत्मदा वैलुदायस्य विश्व उपा ॥६२॥

सतेभृत्रियस्यदेवाः॥यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मैदेवायहविषाविधेम॥उ
पयामगृहीतोसिप्रजापतयेत्वाजुष्टंगृह्णामितस्यतेपृथिवीमहिमौषधयो
वनस्पतयोरूपमग्निष्टेतेजःस्तस्मैत्वामहिम्नेप्रजापतयेस्वाहा॥१॥यआ
त्वा सुदाःपृथिव्योग्निरेकान्नविंशत्॥१७॥आब्रह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्चसीजा
यतामास्मिन्राष्ट्रेराजन्यइषव्यःशूरोमहारथोजायऽतांदोग्ध्रीधेनुर्वोढान
ड्वानाशुःसप्तिःपुरंधिर्योषाजिष्णूरथेष्ठाःसभेयोयुवास्ययजमानस्यवीरो
जायतांनिकामेनिकामेनःपर्जन्योवर्षतुफलिन्योनओषधयःपच्यंतां
योगक्षेमोनःकल्पतां॥१॥आब्रह्मन्नेकचत्वारिंशत्॥१८॥आक्रान्वा

सं॰स॰ जीपृथिवीमग्निंयुजेमक्तवाज्यवाक्रोन्वाज्यंतरिक्षंवायुंयुजेमक्तवा
॥६४॥ ज्यवर्ग्रांद्यांवाज्याक्रंसूर्यंयुजेमक्तवाज्यवर्ग्निस्तेवाजिंयुङनुत्वारभे
स्वस्तिमासंपारयवायुस्तेवाजिन्युङनुत्वारभेस्वस्तिमासं॥१॥पारयादित्य
स्तेवाजिन्युङनुत्वारभेस्वस्तिमासंपारयप्राणधृगसिप्राणंमेदृंहव्यानधृ
गसिव्यानंमेदृंहापानधृगस्यपानंमेदृंहचक्षुरसिचक्षुर्मयिधेहिश्रो त्र
मसिश्रोत्रंमयिधे।ह्यायुरस्यायुर्मयिधेहि॥२॥वायुस्तेवाजिन्युङनुत्वा
रभेस्वस्तिमासंत्रिचत्वारिंशच्च॥१०॥जज्ञिबीजंवर्ष्टापर्जन्यःपक्तासस्य
ंस्कपिप्पलाओषधयःस्वधिचरणेयंसूपसदनोग्निस्वध्यक्षमंतरिक्ष ॥६४

ऽसुपा वः पवमानः सूपस्था नाद्यौः शिवमसौ तपंन्यथापूर्वमहोरात्रे पंचदशिनो
र्धमासास्त्रिंशिनो मासाः क्लृप्तानृतवः शांतः संवत्सरः॥१९॥ जज्ञियैकत्रिंश्या
त्॥२०॥ आग्नेयोष्टाकपालः सौम्यः पयो वायव्यं आज्यभागश्चरुः सावित्रो
रौद्रश्चरु ष्टाकपालः पौष्णश्चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालो मृगाखरे यदि नाग
छेदग्नयेंऽहोमुचेष्टाकपालः सौर्यं पयो वायु॥१॥ आग्नेयश्चतुर्विंशतिः व्यं आज्यभागः
अग्नयेंऽहोमुचे ऽष्टाकपाल इंद्रायांऽहोमुच एकादशकपालो मित्राव
रुणाभ्यामागोमुग्भ्यां पयस्या वायो सावित्र आगोमुग्भ्यां चरुरश्विभ्यामा
गोमुग्भ्यां धाना मरुद्भ्य एनोमुग्भ्यः॥ सप्त कपालो विश्वेभ्यो देवेभ्य एनोमुग्भ्यो

॥सं०श्रौं॥ द्वादशकपालोनुमत्यै चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालो द्यावापृथि
॥६५॥ वीभ्यामंहोमुग्भ्यां द्विकपालः॥१॥ अग्नयेंहोमुचेनुमत्यै द्यावापृथिवी
भ्यां त्रिंशत्॥२२॥ अग्नये समनमत्पृथिव्यै समनमन्नमद्यथाग्निः पृथिव्या
समनमदेवं मह्यं भद्राः संनतयः संनमंतु वायवे समनमदंतरिक्षाय
समनमद्यथा वायुरंतरिक्षेण सूर्याय समनमन्नमद्दिवे समनमद्यथा सूर्यो
न दिवा चंद्रमसे समनमं नक्षत्रेभ्यः समनमद्यथा चंद्रमा नक्षत्रैर्वरुणाय सम
म नदद्भ्यः समनमद्यथा॥१॥ वरुणोद्भिः साम्ने समनमदृचे समनमन्नमद्य
था साम ऋचा ब्रह्मणे समनमत्क्षत्राय समनमद्यथा साम ऋचा ब्रह्मक्षत्रेण संनमंतु ॥६५॥

नमत्क्षत्रायसमनमतु यथाब्रह्मक्षत्रेणराज्ञेसमद्विषेसमनमद्विषेसम
नमतु यथाराजाविशारथायसमनमद्देवेभ्यःसमनमतु यथारथोश्वैःप्रजाप
तयेसमनभूतेभ्यःसमनमतु यथाप्रजापतिर्भूतैःसमनमद्देवंमह्यंभद्राः
संनमन्तयःसंनमन्तु॥२॥ अभ्यधःसमनमतु यथाप्रजापतिर्भूतैःसमनमत्त्वंचत्वा
रिंच॥२३॥ येतेपंथानःसवितःपूर्व्यासोरेणवोविततांतरिक्षे॥ तेभिर्नो
अद्यपथिभिःसुगेभीरक्षाचनोअधिचदेवब्रूहि॥ नमोग्नयेपृथिविक्षिते
लोकस्पृतेलोकमस्मैयजमानायदेहि॥ नमोवायवेंतरिक्षक्षितेलोक
स्पृतेलोकमस्मैयजमानायदेहि॥ नमःसूर्यायदिविस्पृतेलोकस्पृतेलोक क्षितेलो
५

स॰ सं॰ मुस्मै यजमानाय देहि ॥१॥ येते चतुश्चत्वारिंꣳशत् ॥२४॥ यो वा अश्वस्य मेध्य
॥६६॥ स्य शिरो वेद शीर्षण्वान्मेध्यो भवत्युषा वा अश्वस्य मेध्यस्य शिरः सूर्यश्च
क्षुर्वातः प्राणश्चंद्रमाः श्रोत्रं दिशः पादा अवांतरदिशाः पर्शवो होरात्रे निमि
षोर्धमासाः पर्वाणि मासाः संधानान्यृतवोंगानि संवत्सर आत्मा रश्मयः के
शा नक्षत्राणि रूपं तारका अस्थानि नभो मांꣳसान्योषधयो लोमानि वनस्प
तयो वालो अग्निर्मुखं वैश्वानरो व्यात्तं ॥१॥ समुद्र उदरमंतरिक्षं पायुर्द्या
वा वापृथिवी आंडौ ग्रावाशिपः सोमो रेतो यज्जंजभ्यते तद्विद्योतते यद्विधूनुते तत्
स्तनयति यन्मेहति तद्वर्षति वागेवास्य जौ वागह वा अश्वस्य जायमान ॥६६॥

सं०स० नस्यमहिमापुरस्ताज्जायतेरात्रिरेनंमहिमापश्चादनुजायतएतौवैमहि
॥६७॥ मानावश्वमभितःसंबभूवतुर्हयोदेवानवहद्वासुरान्वाजीगंधर्वानश्वो
मनुष्यान्समुद्रोवाअश्वस्ययोनिःसमुद्रः॥२॥व्यात्तमवहद्वादशाच॥२५॥
गानः गावःसिषासंतीःप्रथमेमासिसामान्योयद्दिसोमोषड्हेरुत्सन्त्यांदेवानामु
क्थ्येणचर्मावप्रथिव्येहृत्वतकस्वाग्नयेयोवैयःप्राणतायआत्मदाआब्र
ह्मणाक्रान्वाजीजज्ञिबीजमाग्नेयोष्टाकपालोग्नयेसमनंमद्येतुपंथानो
योवाअश्वस्यमेध्यस्यशिरःपंचविंशतिः॥गावःसमान्यःसवनमष्टाभिर्वा
अतेदेवकेतंश्चाभिजिसाइयोद्धवेरूपोऽद्भिःसाम्नुचतुःपंचाशत्॥५४॥ ॥६७॥
हरिःओं॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥जयसंवत्सरस्यफाल्गुनशुद्ध१२वेकरमणेन

॥ श्री ॥ संहितसप्तमाष्टकसमाप्तः॥

॥श्री॥ संहिताषष्ठमाष्टकंप्रारंभः॥श्री॥

सं.षा.१ ॥श्रीगणेशाय नमः॥ ॥श्रीगुरुभ्यो नमः॥ ॥हरिः ॐ॥ ॥प्राचीनवंशं करोति देवमनु
१ ष्या दिशो व्यभजंत प्राचीं देवा दक्षिणा पितरः प्रतीचीं मनुष्या उदीचीं रुद्रा यत्प्राचीनवं
शं करोति देवलोकमेव तद्यजमान उपावर्तते परिश्रयंत्येतर्हि तो हि देवलोको मनुष्यलोका
न्नास्माल्लोकात्स्वेतव्यामिवेत्याहुः को हि तद्वेद यद्यमुष्मिंल्लोकेऽस्ति वा न वेति दिक्ष्वतीकाशा
न्करोति ॥१॥ उभयोर्लोकयोरभिजित्यै केशश्मश्रु वपते नखानि निकृंतते मृता वा एषा त्व
गमेध्या यत्केशश्मश्रु मृतामेव त्वचममेध्यामपहत्य यज्ञियो भूत्वा मेधमुपैत्यंगिरसः
सुवर्गं यंतोऽप्सु दीक्षातपसी प्रावेशयन्नप्सु स्नाति साक्षाद्देव दीक्षातपसी प्रावेशयन्न १
प्सु स्नाति साक्षादेव दीक्षातपसी अवरुंधे तीर्थे स्नाति तीर्थे हि ते तां प्रावेशयंतीर्थे स्ना

ति॥२॥तीर्थमेवसमानानांभवत्यपोभ्यायंतरतएवमेध्योभवतिवाससादीक्षयतिसो
म्यंवैसौमंदेवतयासोममेषदेवतामुपैतियोदीक्षतेसोमस्यतनूरसितनुवंमेपाहीः
त्याहस्वामेवदेवतामुपैत्यथोआशिषमेवैतामाशास्तेग्नेस्तूषाधानंवायोर्वातपानं
पितृणांनीविरोषधीनांप्रघातः॥३॥आदित्यानांप्राचीनतानोविश्वेषांदेवानामोतु
र्नक्षत्राणामतीकाशास्तद्वाएतत्सर्वदेवत्यंयद्वासोयद्वाससादीक्षयतिसर्वाभिरेवैनं
देवताभिर्दीक्षयतिबहिःप्राणोवैमनुष्यस्तस्याशनंप्राणोश्नातिसप्राणएवदीक्षत
आश्नातोभवतियावानेवास्यप्राणस्तेनसहमेधमुपैतिघृतंदेवानांमस्तुपितृणांनिष्प
क्वंमनुष्याणांतद्वै॥४॥एतत्सर्वदेवत्यंयन्नवनीतंयन्नवनीतेनाभ्यंक्तेसर्वाएवदेवताःप्री॰

सं॰प॰१॰ ग्गतिप्रच्युतोवाएषोस्माल्लोकादगतोदेवलोकंयोदीक्षितोंतरेवनवनीतंतस्मान्नवनी
२ तेनाभ्यंक्तेनु॰लोमंयजुषाव्याकृत्याइंद्रोवृत्रमहंतस्यकनीनिकापरापतत्तदांजनमभ
वद्यदांक्तेचक्षुरेवभ्रातृव्यस्यवृंक्तेदक्षिणंपूर्वमांक्ते॥५॥सव्यंहिपूर्वंमनुष्याआं
जतेननिधावनेनीवीहिमनुष्याणांधावंतेपंचकृत्वआंक्तेपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञो
यज्ञमेवावरुंधेपरिमितमांक्तेपरिमितंहिमनुष्याआंजतेसतूलयाक्तेपतूल
याहिमनुष्याआंजतेव्यावृत्त्यैयदपतूलयांजीतवज्रइवस्यात्सतूलयाक्तेमित्र
त्वाय॥६॥इंद्रोवृत्रमहंत्सोऽपोऽभ्यम्रियततासांयन्मेध्यंयज्ञियंसदेवमासीत् २
तदपोदक्रामत्तेदर्भाअभवन्यद्दर्भपुंजीलैःपवयत्यायाएवमेध्यायज्ञियाःसदेवा

आपस्ताभिरेवैनंपवयतिद्वाभ्यांपवयत्यहोरात्राभ्यामेवैनंलोकैःपवयतिपंचभिः॥७॥
पवयतिपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञायैवैनंपवयतिषड्भिःपवयतिषड्वाऋतवऋ
तुभिरेवैनंपवयतिसप्तभिःपवयतिसप्तछंदांसिछंदोभिरेवैनंपवयतिनवभिःप
वयतिनववैपुरुषेप्राणाःसप्राणमेवैनंपवयत्येकविंशत्यापवयतिदशहस्त्या
अंगुलयोदशपद्याआत्मैकविंशोयावानेवपुरुषस्तमपरिवर्गं॥८॥पवयतिचि
त्पतिस्त्वापुनात्वित्याहमनोवैचित्पतिर्मनसैवैनंपवयतिवाक्पतिस्त्वापुनात्वित्याह
वाचैवैनंपवयतिदेवस्त्वासवितापुनात्वित्याहसवितृप्रसूतएवैनंपवयतितस्यतेप
वित्रपतेपवित्रेणयस्मैकंपुनेतच्छकेयमित्याहाशिषमेवैतामाशास्ते॥९॥अनीका

सं.ब.१ शान्त्यैकरोत्यवेत्नायंतीर्थेस्नातिप्रघातोमनुष्याणांतद्धाऔंक्ते मित्रस्यायपंचभिरपरिकाभिश्चा
२ चत्वारिंꣳशच्च ॥१॥ ॥यावंतोवैदेवायज्ञायापुनतत एवाभवंन्य एवंविद्वान्यज्ञायपु
नीतेभवत्येवबहिःपवयित्वांतःप्रपादयतिमनुष्यलोकएवैनंपवयित्वापूतंदेवलोकं
प्रणयत्यदीक्षितएकयाहुत्येत्याहुःस्रुवेणचतस्रोजुहोतिदीक्षितत्वायस्रुचापंचऽ
मींपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधआकूत्यैप्रयुजेग्नये॰१॥स्वाहेत्याहा
कूत्याहिपुरुषोयज्ञमभिप्रयुंक्तेयजेयेतिमेधायैमनसेग्नयेस्वाहेत्याहमेधयाहिमन
सापुरुषोयज्ञमभिगच्छतिसरस्वत्यैपूष्णेग्नयेस्वाहेत्याहवाग्वैसरस्वतीपृथिवीपूषाऽ ३
वाचैवपृथिव्यायज्ञंप्रयुंक्तआपोदेवीर्बृहतीर्विश्वशंभुवइत्याहयावैवर्ष्यास्ताः॥२॥ ॥

आपोदेवीर्बृहतीर्विश्वशंभुवोयदेतद्यजुर्व्यस्यादित्याआपोवैशांताद्इमंलोकमागच्छेदा
पोदेवीर्बृहतीर्विश्वशंभुवइत्याहास्माएवैनांलोकायशमयतितस्माच्छांतादिमंलोकमा
गच्छंतिद्यावापृथिवीइत्याहद्यावापृथिव्योर्हियज्ञउर्वंतरिक्षमित्याहांतरिक्षेहियज्ञोबृ
हस्पतिर्नोहविषावृधात्वित्याहब्रह्मवैदेवानांबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मैयज्ञमवरुं
धेयद्ब्रूयाद्विधेरितियज्ञस्थाणुमृच्छेद्वपालिस्वाहेतियज्ञस्थाणुमेवपरिवृणक्तिप्रजापति
र्यज्ञमसृजतसोस्मात्सृष्टःपराङैत्सप्रयजुरैवृणीतसाम्नातमगुदयच्छद्यदुदयच्छ
त्तदौद्ग्रहणस्योद्ग्रहणत्वमृचाभ्राजुहोतियज्ञस्योधृत्याअनुष्टुभर्छंदसामुदयच्छदि
त्याहुस्तस्मादनुष्टुभाजुहोतियज्ञस्योधृत्यैद्वादशाबाहवःभवंत्युदयच्छन्नित्याहुस्तस्मा

सं.ष.१ ऋग्भिर्वा स बंधविदो दीक्षयंति सा वा एषर्गनुष्टुब्वागनुष्टुब्यदेतयर्चा दीक्षयति वाचैवै
४ नं सर्वया दीक्षयति विश्वे देवस्य नेतुरित्याह सावित्र्येतेन मर्तो वृणीत सख्यं ॥५॥ इ
त्याह पितृदेवत्यैतेन विश्वे राय इषुध्यसीत्याह वैश्वदेव्येतेन द्युम्नं वृणीत पुष्यस इत्याह
पौष्ण्येतेन सा वा एषर्क्सर्वदेवत्या यदेतयर्चा दीक्षयति सर्वाभिरेवैनं देवताभिर्दीक्षयति
सप्ताक्षरं प्रथमं पदमष्टाक्षराणि त्रीणि यानि त्रीणि तान्यष्टावुपयंति यानि चत्वारि तान्यष्टौ
यदष्टाक्षरा तेन ॥६॥ गायत्री यदेकादशाक्षरा तेन त्रिष्टुब्यद्द्वादशाक्षरा तेन जगती सा वा एषर्क्स
र्वाणि छंदांसि यदेतयर्चा दीक्षयति सर्वैरेवैनं छंदोभिर्दीक्षयति सप्ताक्षरं प्रथमं पदं ४
सप्तपदा शक्वरी पशवः शक्वरी पशूनेवावरुंध एकस्मादक्षरादनाप्तं प्रथमं पदं त

स्माद्यद्वाचोनाप्नुवंतंमनुष्याउपजीवंतिपूर्णयाजुहोतिपूर्णइवहिप्रजापतिःप्रजाअसृज
तप्रजानांसृष्ट्यै॥८॥ ॥अग्नयेनाथधात्वचासमष्ट्यैतेनजुहोतिपंचदशर्च॥ ॥२॥
ऋक्सामेवैदेवेभ्योयज्ञायातिष्ठमानेकृष्णोरूपंकृत्वापक्रम्यातिष्ठतांतेमन्यंतयंवा
इमेउपावर्त्स्यतःसइदंभविष्यतीतितेउपामंत्रयंततेअहोरात्रयोर्महिमानमपनि
धायदेवानुपावर्त्ततामेषवाऋचोवर्णोयच्छुक्लंकृष्णाजिनस्यैषसाम्नोयत्कृष्णमृ
क्सामयोःशिल्पेस्थइत्याहऋक्सामेएवावरुंधएषः॥१॥वाअन्होवर्णोयच्छुक्लंकृ
ष्णाजिनस्यैषरात्रियायत्कृष्णंयदेवैनयोस्तत्रन्यक्तंतदेवावरुंधेकृष्णाजिने
नदीक्षयतिब्रह्मणोवाएतद्रूपंयत्कृष्णाजिनंब्रह्मणैवैनंदीक्षयतीमांधियं

सं·ब·१ दीक्षमाणस्य देवेत्याह यथा यजुरेवैतद्गर्भो वा एष यद्दीक्षित उल्बं वासः प्रोर्णुते तस्मा
५ त्‥ वा ।। गर्भाः प्रावृता जायंते तेन पुरा सोमस्य क्रयादपोर्ण्वीत यत्पुरा सोमस्य क्रयादपो
र्ण्वीत यत्पुरा सोमस्य क्रयादपोर्ण्वीत गर्भाः प्रजानां परापातुकाः स्युः क्रीते सोमम
पोर्णुते जायत एव तदथो यथा वसीयांसं सं प्रत्य प्रोर्णुते तादृगेव तदंगिरसो ह
वर्गं लोकं यंत ऊर्जं व्यभजंत ततो यदत्यशिष्यत ते शरा अभवन्नूर्ग्वै शरा यच्छरमयी ॥३॥
मेखला भवत्यूर्जमेवावरुंधे मध्यतः संनह्यति मध्यत एवास्मा ऊर्जं दधाति तस्मा
न्मध्यत ऊर्जो भुंजत ऊर्ध्वं वै पुरुषस्य नाभ्यै मेध्यमवाचीनममेध्यं यन्मध्यतः संन ५
ह्यति मेध्यं चैवास्यामेध्यं च व्यावर्तयतींद्रो वृत्राय वज्रं प्राहरत्स त्रेधाव्यभवत्स्फ्य

स्तृतीयꣳरथस्तृतीयंयूपस्तृतीयं॥४॥यंतःशराअजायंततेशराअभवंतच्छराणाꣳ
शरत्वंवज्रोवैशराःक्षुत्खलुवैमनुष्यस्यभ्रातृव्योयच्छरमयीमेखलाभवतिवज्रे
णैवसाक्षात्क्षुधंभ्रातृव्यंमध्यतोऽपहतेत्रिवृद्भवतित्रिवृद्वैप्राणस्त्रिवृतमेवप्राणंम
ध्यतोयजमानेदधातिपृथ्वीभवतिरज्जूनांव्यावृत्त्यैमेखलयायजमानंदीक्षयति
योक्त्रेणपत्नींमिथुनत्वाय॥५॥यज्ञोदक्षिणामभ्यध्यायत्ताꣳसमभवत्तदिन्द्रोऽचा
यत्सोऽमन्यतयोवाइतोजनिष्यतेसइदंभविष्यतीतितांप्राविशत्तस्याइन्द्रएवाजाय
तसोऽमन्यतयोवैमदितोऽपरोजनिष्यतेसइदंभविष्यतीतितस्याअनुमृश्ययोनिमा
च्छिनत्सासूतवशाभवत्तत्सूतवशायैजन्म॥६॥ताꣳहस्तेन्यवेष्टयततांमृगेषुन्य

द्धात्वा कृष्णविषाणाभवदिंद्रस्य योनिरसिमामाहिंसीरितिकृष्णविषाणांप्रयच्छतिसयोनि
मेवयज्ञंकरोतिसयोनिंदक्षिणांसयोनिमिंद्रंसयोनित्वायकृष्यैत्वासुसस्यायाइत्याहतस्माद
कृष्टपच्याओषधयःपच्यंतेसुपिप्पलाभ्यस्त्वोषधीभ्यइत्याहतस्मादोषधयःफलंगृण्हंतियद्धस्ते
न॥७॥कंडूयेतपामनंभावुकाःप्रजास्युर्यत्स्मयेतनग्नंभावुकाःकृष्णविषाणयाकंडूयतेपिगृह्य
स्मयतेप्रजानांगोपीथायनपुरादक्षिणाभ्योनेतोःकृष्णविषाणामवचृतेद्यत्पुरादक्षिणाभ्योने
तोःकृष्णविषाणामवचृतेद्योनिःप्रजानांपराघातुकास्यान्नीतासुदक्षिणासुचात्वालेकृष्णवि
षाणांप्रास्यतियोनिर्वैयज्ञस्यचात्वालंयोनिःकृष्णविषाणायोनावेवयोनिंदधातियज्ञस्यसयो
नित्वाय॥८॥कंधएषतस्माच्छरमयीयूपक्तनीयंमिथुनत्वायजन्महस्तेनाष्टाचत्वारिंशच्च॥३॥ ॥

धाग्वेदेवेभ्योणाऽऽकामयस्तस्मातिष्ठमानासावनस्पतीन्प्राविशत्सैषावाग्वनस्पतिषुवदतिय
यांदुंदुभौयांतूणवेयांवीणायांतस्माद्दीक्षितदंडंप्रयच्छतिवाचमेवावरुंध‍औदुंबरोभवत्यूर्ग्वा
उदुंबरऊर्जमेवावरुंधेमुखेनसंमितोभवतिमुखतएवास्माऊर्जंदधातितस्मान्मु
खतऊर्जोभुंजते॥१॥क्रीतेसोमेमैत्रावरुणायदंडंप्रयच्छतिमैत्रावरुणोहिपुर
स्तादृत्विग्भ्योवाचंविभजतितामृत्विजोयजमानेप्रतिष्ठापयंतिस्वाहायज्ञंमन
सेत्याहमनसाहिपुरुषोयज्ञंसमभिगच्छतिस्वाहाद्यावापृथिवीभ्यामित्याहद्यावा
पृथिव्योर्हियज्ञःस्वाहोरोरंतरिक्षादित्याहांतरिक्षेहियज्ञःस्वाहायज्ञंवातादारभ
इत्याहायं॥२॥वावयःपवतेसयज्ञस्तमेवसाक्षादारभतेमुष्टीकरोतिवाचंयच्छतिय

सं॰ष॰१ ऽस्य धत्या अदीक्षिष्टायं ब्राह्मण इति त्रिरुपांश्वाह देवेभ्य एवैनं प्राह त्रिरुच्चैरुभयेभ्य ए
८ वैनं देवमनुष्येभ्यः प्राह न पुरा नक्षत्रेभ्यो वाचं विसृजेद्यत्पुरा नक्षत्रेभ्यो वाचं विसृजेद्य
ज्ञं विच्छिंद्यात् ॥३॥ उदितेषु नक्षत्रेषु व्रतं कृणुतेति वाचं विसृजति यज्ञव्रतो वै दीक्षितो यज्ञ
मेवाभिवाचं विसृजति यदि विसृजेद्वैष्णवीमृचमनुब्रूयाद्यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञेनैव यज्ञं सं
तनोति दैवीं धियं मनामह इत्याह यज्ञमेव तन्म्रदयति सुपारा नो असद्वश इत्याह व्युष्टिमे
वावरुंधे ॥४॥ ब्रह्मवादिनो वदंति होतव्यं दीक्षितस्य गृहा३इ न होतव्या३मिति हविर्वै दी
क्षितो यज्जुहुयाद्यजमानस्यावदाय जुहुयाद्यन्न जुहुयाद्यज्ञपरुरंतरियाद्ये देवा मनो ८
जाता मनोयुज इत्याह प्राणा वै देवा मनोजाता मनोयुजस्तेष्वेव परोक्षं जुहोति तन्नेव

कृतंनेभाकृतंस्वपंतंवैदीक्षितंरक्षांसिजिघांसंत्यग्निः॥५॥खलुवैरक्षोहाग्नेत्वंसूजा
गृहिवयंसुमंदिषीमहीत्याहाग्निमेवगोप्तारंकृत्वास्वपितिरक्षसामपहत्याअव्रत्यमि
ववाएषकरोतियोदीक्षितःस्वपितित्वमग्नेव्रतपाअसीत्याहाग्निर्वैदेवानांव्रतपतिः
सएवैनंव्रतमालंभयतिदेवआमर्त्येष्वेत्याहदेवः॥६॥ह्येषसन्मर्त्येषुत्वंयज्ञेष्वीड्यइत्या
हैतंहियज्ञेष्वीडतेथवैदीक्षितात्सुषुपुषइंद्रियंदेवताःक्रामंतिविश्वेदेवाअभिमा
मावर्त्रन्नित्याहेंद्रियेणैवैनंदेवताभिःसंनयतियदेतद्यजुर्नब्रूयाद्यावतएवपशूनभ्
भिदीक्षेततावंतोस्यपशवःस्यूराःस्वेयत्॥७॥सोमाभूयोभरेत्याहापरिमितानेवपशू
नवरुंधेचंद्रमासिममभोगायभवेत्याहयथादेवतमेवैनाःप्रतिगृह्णातिवायवेत्वा

सं·ष·१ वरुणायत्वेतियदेवमेतानानुदिशेद्यथादेवतंदक्षिणागमयेदादेवताभ्योवृश्च्येतयदेव
८ मेताअनुदिशतियथादेवतमेवदक्षिणागमयतिनदेवताभ्यआ॥८॥वृश्च्यतेदेवीरापो
अपांनपादित्याहयद्वोमेध्यंयज्ञियंसदेवंतद्वोमावक्रमिषमितिवावैतदाहाच्छिन्नंतंतुं
पृथिव्याअनुगेषमित्याहसेतुमेवकृत्वात्येति॥९॥ ॥भुंजतेयाद्धिंघांकुंधेग्निराहदेवद्वय
देवताभ्यआत्रयस्त्रिंशंशंच्च॥ ॥४॥ ॥देवावैदेवयजनमध्यवसायदिशोनप्राजानंतेऽ
न्योन्यमुपाधावंत्वयाप्रजानामत्वयेतितेदितावंसमध्रियंतत्वयाप्रजानामेतिसाब्रवी
द्वरंवृणैमत्प्रायणाएववोयज्ञाःमदुदयनाअसन्नितितस्मादादित्यःप्रायणीयोयज्ञाना ८
मादित्यउदयनीयःपंचदेवताअयजतिपंचदिशोदिशांप्रज्ञात्यै॥१॥ अथोपंचाक्षरापंक्तिः

पांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधेपथ्यांस्वस्तिमयजन्प्राचीमेवतयादिशंप्राजानन्नग्निनादक्षि
णासोमेनप्रतीचींसवित्रोदीचीमादित्योर्ध्वांपथ्यांस्वस्तिंयजतिप्राचीमेवतयादिशं
प्रजानातिपथ्यांस्वस्तिमिष्ट्वाग्नीषोमौयजतिचक्षुषीवाएतेयज्ञस्ययदग्नीषोमौताभ्या
मेवानुपश्यति॥२॥अग्नीषोमाविष्ट्वासवितारंयजतिसवितृप्रसूतएवानुपश्यतिसवि
तारमिष्ट्वादितिंयजतीयंवाअदितिरस्यामेवप्रतिष्ठायानुपश्यत्यदितिमिष्ट्वामारुती
मृचमन्वाहमरुतोवैदेवानांविशोदेवविशंखलुवैकल्पमानंमनुष्यविशमनुकल्पते
यन्मारुतीमृचमन्वाहविशांकॢप्त्यैब्रह्मवादिनोवदंतिप्रयाजवदननूयाजंप्रायणीयं
कार्यमनूयाजवत्॥३॥अप्रयाजमुदयनीयमितीमेवैप्रयाजाअमीअनूयाजाः

सं·अ·१ सैवसायज्ञस्यसंततिस्तत्तथानकार्यमात्मावैप्रयाजाःप्रजानूयाजायत्प्रयाजानंतरियादा
९ त्मानमंतरियाद्यदनूयाजानंतरियात्प्रजामंतरियाद्यतःखलुवैयज्ञस्यविततस्यनक्रियतेतदनुयज्ञःप
राभवतियज्ञंपराभवंतंयजमानोनु॥४॥पराभवतिप्रयाजवदेवानूयाजवत्प्रायणीयंकार्यंप्रयाज
वदनूयाजवदुदयनीयंनात्मानमंतरेतिनप्रजांनयज्ञःपराभवतिनयजमानःप्रायणीयस्यनिष्का
सउदयनीयमभिनिर्वपतिसैवसायज्ञस्यसंततिर्याःप्रायणीयस्ययाज्यायत्ताउदयनीयस्यया
ज्याःकुर्यात्पराङमुंलोकमारोहेत्प्रमायुकस्याद्याःप्रायणीयस्यपुरोनुवाक्यास्ताउदयनीयस्यया
ज्याःकरोत्यस्मिंनेवलोकेप्रतिष्ठति॥५॥प्रज्ञात्यैपश्यत्यनूयाजवद्यजमानोनुपुरोनुवाक्यास्ताअ
थोच॥५॥ ॥कद्रूश्चवैसुपर्णीचात्मरूपयोरस्पर्धेतांसाकद्रूःसुपर्णीमजयत्साब्रवीत्तृतीयस्या

मितेदिविसोमःस्तमाहरतेत्मानंनिष्क्रीणीष्वेतीयंवैकद्रूरसौसुपर्णीछंदांसिसौपर्णेयाःसाब्र
वीदस्मैवैपितरौपुत्रान्बिभ्रतस्तृतीयस्यामितोदिविसोमस्तमाहरतेनात्मानंनिष्क्रीणीष्व॥१॥इतिमाक
द्रूरवोचदितिजगत्युदपतच्चतुर्दशाक्षरासतीसाप्राप्यन्यवर्ततस्यैद्वेअक्षरेअमी
येतांसापशुभिश्चदीक्षयाचागछत्तस्माज्जगतीछंदसांपशव्यतमातस्मात्पशुमं
तंदीक्षोपनमतित्रिष्टुबुदपतत्त्रयोदशाक्षरासतीसाप्राप्यन्यवर्ततस्यैद्वेअक्षरेअ
मीयेतांसादक्षिणाभिश्च॥२॥तपसाचागछत्तस्मात्त्रिष्टुभोलोकेमाध्यंदिने
सवनेदक्षिणानीयंतएतद्वैतपइत्याहुर्यःस्वंददातीतिगायत्र्युदपतच्चतु
रक्षरासत्यजयाज्योतिषातमस्याअजाअभ्यरुंधतदजायाअजत्वंसासोमंचाह

हं॰प॰१ रक्षांसिचाक्षराणिसाष्टाक्षरासमपद्यतब्रह्मवादिनोवदंति॥३॥कस्मात्सत्याद्गायत्री
१॰ कनिष्ठाछंदसांसतीयज्ञमुखंपरीयायेतियदेवादःसोममाहरत्तस्माद्यज्ञमुखंपर्यैत्तस्मा
त्तेजस्विनीतमापद्भ्यांद्वेसवनेसमगृह्णान्मुखेनैकंयन्मुखेनसमगृह्णात्तदधयत्तस्माद्द्वे
सवनेशुक्रवतीप्रातःसवनंचमाध्यंदिनंचतस्मात्तृतीयसवनेऋजीषमभिषुण्वंति
धीतमिवहिमन्यते॥४॥आशिरमवनयतिसशुक्रत्वायाथोसंभरत्येवैनत्तंसोममाह्रिय
माणंगंधर्वोविश्वावसुःपर्यमुष्णात्सतिस्रोरात्रीःपरिमुषितोवसत्तस्मात्तिस्रोरात्रीःक्री
तःसोमोवसतितेदेवाअब्रुवन्स्त्रीकामावैगंधर्वाःस्त्रियानिष्क्रीणामेतितेवाचंस्त्रिय १॰
मेकहायनींकृत्वातयानिरक्रीणंत्सारोहिद्रूपंकृत्वागंधर्वेभ्यः॥५॥अपक्रम्यातिष्ठत्

द्रोहितोजन्मतेदेवाअब्रुवंन्नपयुष्मदक्रमीन्नास्मानुपावर्त्ततेविह्वयामहाइतिब्रंह्मगंधर्वा
अवदंनगायंदेवाःसादेवान्गायतउपावर्त्तततस्माद्गायंतंस्त्रियःकामयंतेकामुकाएनं
स्त्रियोभवंतियएवंवेदाथोयएवंविद्वानपिजन्येषुभवतितेभ्यएवददत्युतयद्बहुतयाः॥६॥
भवंत्येकहायन्याक्रीणातिवाचैवैनंसर्वयाक्रीणातितस्मादेकहायनामनुष्यावाचंव
दंत्यकूटयाकर्ण्याकाणयाश्लोणयासप्तशफयाक्रीणातिसर्वयैवैनंक्रीणातियच्छ्वे
तयाक्रीणीयाद्दुश्चर्मायजमानस्याद्यत्कृष्णयानुस्तरणीस्यात्प्रमायुकोयजमानस्या
द्यद्विरूपयावार्त्रघ्नीस्यात्सवान्यंजिनीयात्तंवान्योजिनीयादरुणयापिंगाक्ष्याक्री
णात्येतद्वैसोमस्यरूपंस्वयैवैनंदेवतयाक्रीणाति॥७॥ ॥निष्क्रीणीयद्दक्षिणाभिश्च

सं.प्र.१
११

वदंतिमत्यतेगंधर्वेभ्योवकुतयाःपिंगाक्ष्याद्भवाच॥ ॥६॥ ॥तद्धिरण्यमभवत्तस्माद्ऽ
ड्याहिरण्यंपुनंतिग्रंहत्वादिनोवदंतिकस्मात्सत्याद्नास्थिकेनप्रजाःप्रवीयंतेत्स्थन्व
तीर्जायंतद्दतियद्धिरण्यंघृतेवधायजुहोतिदस्माद्नास्थिकेनप्रजाःप्रवीयंतेत्स्थन्व
तीर्जायंतएतद्वाअग्नेःप्रियंधामयद्घृतंतेजोहिरण्यमियंतेशुक्रतनूरिदंवर्चइत्याह
सतेजसमेवैनंᳲसतनुं॥१॥करोत्यथोसंभरत्येवैनंयदबधूमवदध्याद्गर्भाःप्रजानां
परागातुकास्युरबंधूमवदधातिगर्भाणांधृत्यैनिष्टर्क्यंबध्नातिप्रजानांप्रजननायवा
ग्वाएषायत्सोमक्रयणीजूरसीत्याहयद्धिमनसाजवतेतद्वाचावदतिधृतामनसेत्या ११
हमनसाहिवाग्धृताजुष्टाविष्णवइत्याह॥२॥यज्ञोवैविष्णुर्यज्ञायैवैनांजुष्टांकरोतित

४४ मूः स्येवैनामेतत्तस्माद्विषाः प्रजाः आधंतोपि दसी त्याह ४

स्यास्त्ते सवसः प्रसवइत्याह सवितृप्रसूतामेववाचमवरुंधेकांडेकांडेवैक्रियमाणेयज्ञं र
क्षांसि जिघांसं त्येषखलुवाअरक्षोहतः पंथायोग्नेश्चसूर्यस्यचसूर्यस्यचक्षुरारुहमग्ने
रक्षःकनीनिकामित्याहयएवारक्षोहतः पंथास्तंसमारोहति ५ ॥ वाग्वाएषायत्सोमक्र
यणी चिदसिमनासीत्याहयद्धिमनसाभिगच्छति चेतपतेतद्वाचावदतिमनासीत्याहय
द्धिमनसाभिगच्छति तत्करोतिधीरसीत्याहयद्धिमनसाध्यायतितद्वाचा ५ ॥ वदति
दक्षिणासीत्याहदक्षिणासीत्याहह्येषायज्ञियासीत्याहयज्ञियामेवैनांकरोतिक्षत्रिया
सीत्याहक्षत्रियाह्येषादितिरस्युभयतःशीर्ष्णीत्याहयदेवादित्यःप्रायणीयोयज्ञा
नामादित्यउदयनीयस्तस्मादेवमाहयदबद्धास्यादयतास्याद्यत्पदिबद्धानुस्तर

सं.प.१ णीस्यात्समायुकोयजमानःस्यात्॥५॥पत्कर्णगृहीतावार्त्रघ्नीस्यात्सवार्त्रघ्नीयजिनीयान्तं
१२ वान्योजिनीयामित्रस्त्वापदिबध्नात्वित्याहमित्रोवैशिवोदेवानांतेनैवैनांपदिबध्ना
तिपूषाध्वनःपात्वित्याहेयंवैपूषेमामेवास्याअधिपामकःसमष्ट्याइंद्रायाध्यक्षायेत्य
त्याहेंद्रमेवास्याअध्यक्षंकरोति॥६॥अनुत्वामातामन्यतामनुपितेत्याहानुमतयैवै
नयाक्रीणातिसादेविदेवमच्छेहीत्याहदेवीह्येषादेवःसोमइंद्रायसोममित्याहेंद्रा
यहिसोमआह्रियतेयदेतद्यजुर्नब्रूयात्पराच्येवसोमक्रयणीयाद्रुद्रस्त्वावर्तयत्व
त्वित्याहरुद्रोवैक्रूरः॥७॥देवानांतमेवास्यैपरस्ताद्दधात्याहत्यैक्रूरमिववाएत १२
त्करोतियद्रुद्रस्यकीर्तयतिमित्रस्यपथेत्याहशांत्यैवाचावाएषविक्रीणीतेयः

सोमक्रयण्याःस्वस्तिसोमसखापुनरेहिसहरय्येत्याहवाचैवविक्रीयपुनरात्मन्वाचंधत्ते
नुपदासुकास्यवाग्भवतियएवंवेद॥८॥ सतनुंविष्णुवद्वित्याहसमारोहंतिध्यायाति
तद्वाचायजमानःस्यात्करोतिक्रूरेवेद॥७॥ ॥सप्तपदान्यनुनिष्क्रामतिषडहांवाङ्
नातिवदत्युतसंवत्सरस्यायनेयावत्येववाक्तामवरुंधेसप्तमेपदेजुहोतिसप्तपदाशाक्
रीपशवःशाक्करीपशूनेवावरुंधेसप्तग्राम्याःपशवःसप्तारण्याःसप्तछंदांस्युभयस्या
वरुध्येवस्व्यासिरुद्रासीत्याहरूपमेवास्याएतन्महिमानं॥१॥ व्याचष्टेबृहस्पतिस्त्वासु
म्नेरण्वत्वित्याहब्रह्मवैदेवानांबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मैपशूनवरुंधेरुद्रावसुभिराचिकेतु
त्याहव्यावृत्त्यैपृथिव्यास्त्वामूर्धन्नाजिघर्मिदेवयजनइत्याहपृथिव्याह्येषमूर्धायद्देवय

सं.ष.१ जनमिडायाःपदइत्याहेडायैह्येतत्पदंयत्सोमक्रयण्यैघृतवतिस्वाहा॥२॥इत्याहयदेवास्यैप
१२ दाद्घृतमपीड्यततस्मादेवमाहयदध्वर्युरनग्नावाहुतिंजुहुयादंधोध्वर्युःस्याद्रक्षांसियज्ञंहन्यु
र्हिरण्यमुपास्यजुहोत्यग्निवत्येवजुहोतिनांधोध्वर्युर्भवतिनयज्ञंरक्षांसिघ्नंतिकांडेकांडेवै
क्रियमाणेयज्ञंरक्षांसिजिघांसंतिपरिलिखितंरक्षःपरिलिखिताअरातयइत्याहर
क्षसामपहत्यै॥३॥इदमहंरक्षसोग्रीवाअपिकृंतामियोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मइत्याहद्वौ
वावपुरुषौयंचैवद्वेष्टियश्चैनंद्वेष्टितयोरेवानंतरायंग्रीवाःकृंततिपशवोवैसोमक्रयण्यैपदंयावन्मूतं
संवपतिपशूनेवावरुंधेस्मेरायइतिसंवपत्यात्मानमेवाध्वर्युः॥४॥पशुभ्योनांतरेतित्वेराय १३
इतियजमानायप्रयच्छतियजमानएवरयिंदधातितोतेरायइतिपत्नियाअर्धोवाएषआ

त्मनोयत्पत्नीयथाग्रहेषुनिधत्तेतादृगेवतत्त्वष्ट्रीमतीतेसंपेयेत्याहत्वष्टावैपशूनांमिथुनानाꣳरूपकृ
द्रूपमेवपशुषुदधात्यस्मैवैलोकायगार्हपत्यआधीयतेमुष्माआहवनीयोयद्गार्हपत्यमुपवपेदस्मिंलो
केपशुमांत्स्याद्यदाहवनीयेमुष्मिंलोकेपशुमांत्स्यादुभयोरुपवपत्युभयोरेवैनंलोकयोःपशुमंतंकरो
ति॥५॥महिमानꣳस्वाहापत्याअध्वर्युर्धरयतेचतुर्विꣳशतिश्च॥८॥ब्रह्मवादिनोवदंतिविचित्यःसोमा३
नविचित्या३इतिसोमोवाओषधीनाꣳराजातस्मिन्यदापन्नंग्रसितमेवास्यतद्यद्विचिनुयाद्यथास्याद्ग्र
सितंनिष्खिदतितादृगेवतद्यन्नविचिनुयाद्यथाक्षन्नापन्नंविधावतितादृगेवतत्क्षोधुकोध्वर्युस्यात्क्षोधु
कोयजमानःसोमविक्रयिंत्सोमꣳशोधयेत्येवब्रूयाद्यदीतरं॥१॥यदीतरमुभयेनैवसोमविक्रयिण
मर्पयतितस्मात्सोमविक्रयीक्षोधुकोरुणोहस्माहौपवेशिःसोमक्रयणएवाहंतृतीयसवनमवकं

सं.ब.१
१४

धइतिपशवोंपशूनांचर्मणाभिमिमीतेपशूनेवावरुंधेपशवोवोदितिनतीर्थंसवनंयंकामय

येतापशुःस्यादित्यृक्षतस्तस्यविमिमीतऋक्षंवाअपशव्यमपशुरेवभवतियंकामयेतप

शुमांत्स्यादितिलोमतस्तस्यविमिमीतेतद्वैपशूनांरूपंरूपेणैवास्मैपशूनव

रुंधेपशुमानेवभवत्यपांमंतेक्रीणातिसरसमेवैनंक्रीणात्यमात्योसीत्याहामैवैनंकुरुते

शुक्रस्तेग्रहइत्याहशुक्रोह्यस्यग्रहोनसाधुयातिमहिमानंसमेवास्याधुयात्यनसा॥३॥

अथधयातितस्मादनोवाह्यंसमेजीवनंयत्रखलुवाएतंशीर्ष्णाहरंतितस्माच्छीर्षहा

र्यंगिरावध्यधिजीवनमभित्यंदेवंसवितारमित्यतिच्छंदसर्चाविमिमीतेतिच्छंदावैसर्वाणिछं १४

दांसिसर्वेभिरेवैनंछंदोभिर्विमिमीतेवर्ष्मवाएषाछंदसांयदतिछंदायदतिछंदस

वावरथंतरमसौबृहत्ताभ्यामेवयंत्यथोअनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येवैयज्ञस्यांजुसायनी
स्रुतीताभ्यामेवसुवर्गंलोकंयंतिपरांचोवाएतेसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतियेपराचीना
निपृष्ठान्युपयंतिप्रत्यङ्‌ःत्र्यहोभवतिप्रत्यवरूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयोर्लोकयो
र्ऋद्ध्वोत्तिष्ठंत्यतिरात्रावभितोभवतोब्रह्मवर्चसस्यांनाद्यस्यपरिगृहीत्यै॥३॥ ॥वृं
जतेब्रह्मचानंचसुवर्गमेतेसुवर्गंत्रयोविंशातिश्चा॥२॥ ॥असावादित्योस्मिंल्लोक
आसीत्तंदेवाःपृष्ठैःपरिगृह्यसुवर्गंलोकमगमयन्परैरवस्तात्पर्यगृह्णंदिवाकीर्त्ये
नसुवर्गेलोकेप्रत्यस्थापयन्परैःपरस्तात्पर्यगृह्णन्पृष्ठैरुपावारोहंत्सवाअसावा
दित्योमुष्मिंल्लोकेपरैरुभयतःपरिगृहीतोयत्पृष्ठानिभवंतिसुवर्गमेवतेलोकंयज

प॰सं॰म॰ । मानायंतिपरैरवस्तात्परिगृह्णंतिदिवाकीर्त्येन ॥१॥ सुवर्गेलोकेप्रतितिष्ठंतिपरैःपुरस्ता ॥३॥
॥२१॥ त्परिगृह्णंतिपृष्ठैरुपावरोहंतियत्परैःपुरस्तान्नस्युःपरांचःसुवर्गाल्लोकान्निष्पद्येरन्य
द्वस्तान्नस्युःप्रजानिर्दहेयुरभितोदिवाकीर्त्यंपरःसामानोभवंतिसुवर्गएवैनांल्लोक
उभयतःपरिगृह्णंतियजमानावैदिवाकीर्त्यंसंवत्सरःपरःसामानोभितोदिवाकी
र्त्यंपरःसामानोभवंतिसंवत्सरएवोभयतः ॥२॥ प्रतितिष्ठंतिपृष्ठंवैदिवाकीर्त्यंपार्श्वेप
रःसामानोभितोदिवाकीर्त्यंपरःसामानोभवंतितस्मादभितःपृष्ठंपार्श्वेभूयिष्ठायहागृ
ह्यंतेभूयिष्ठाःशस्यंतेयज्ञस्यैवतन्मध्यतोग्रंथिंग्रथ्नंत्यविस्रंसायसप्तगृह्यंतेसप्त ॥२१॥
वैशीर्षण्याःप्राणाःप्राणानेवयजमानेषुदधतियत्पराचीनानिपृष्ठानिभवंत्यमुमेव

तेलोर्कमभ्यारोहंतियदिमंलोकंन॥३॥प्रत्यवरोहेयुरुन्माद्येयु र्यजमानाःप्रमीये
रन्यत्सतीचीनानिपृष्ठानिभवंतीममेवतेलोर्कंप्रत्यवरोहंत्यथोअस्मिन्नेवलोकेप्रति
तिष्ठंत्यनुन्मादायेंद्रोवाअप्रतिष्ठितआसीत्सप्रजापतिमुपाधावत्तस्माएतमेकविंश
तिरात्रंप्रायच्छत्तमाहरत्तेनायजततोवैसप्रत्यतिष्ठद्येबह्वयाजिनोप्रतिष्ठिता॥४॥
स्युस्तएकविंशतिरात्रमासीरन्द्वादशमासाःपंचर्तवस्त्रयइमेलोकाअसावादित्यए
कविंशएतावंतोवैदेवलोकास्तेष्वेवयथापूर्वंप्रतितिष्ठंत्यसावादित्योनव्यरोचतसप्र
जापतिमुपाधावत्तस्माएतमेकविंशतिरात्रंप्रायच्छत्तमाहरत्तेनायजततोवैसोरो
चतयएवंविद्वांसएकविंशतिरात्रमासतेरोचंतएवैकविंशतिरात्रोभवतिरुग्वा

स॰स॰ एकविꣳशोरुचमेवगच्छंत्यथोप्रतिष्ठामेवप्रतिष्ठाह्येकविꣳशोतिरात्रावभितोभवतो ३
३० ब्रह्मवर्चसस्यपरिगृहीत्यै॥५॥ ॥गृहंतिद्विवाकीर्त्येनैवोभयतोनाप्रतिष्ठिताआस
तएकविꣳशतिश्च॥१०॥ ॥अर्वाङ्‌यज्ञःसंक्रामत्वमुष्मादधिमामभि॥ऋषीणांयः
पुरोहितः॥निर्देवंनिर्वीरंकृत्वाविष्कंधंतस्मिन्हीयतांयोस्मान्द्वेष्टि॥शरीरंयज्ञशमलं
कुसीदंतस्मिंत्सीदतुयोस्मान्द्वेष्टि॥यज्ञयज्ञस्यययत्तेजःस्तेनसंक्राममामभि॥ब्राह्म
णानृत्विजोदेवान्य ज्ञस्यतपसातेसवाहमाहुवे॥इष्टेनपक्वमुप॥१॥तेहुवेसवाहं॥
सं तेवृंजेसुकृतःसंप्रजांपशून्॥प्रैषान्सामिधेनीराघारावाज्यभागावा श्रुतंप्रत्या सु ३०
तमावृणामिते॥प्रयाजानूयाजान्स्विष्टकृतमिडामाशिष आवृंजेसुवः॥अग्निनेंद्रे

णसोमेनसरस्वत्याविष्णुनादेवताभिः।याज्यानुवाक्याभ्यामुपतेऽह्वेसर्वाहंयज्ञमा
ददेतेवषट्कृतं।स्तुतꣳशस्त्रंप्रतिगरंग्रहमिडामाशिषः।२।आवद्ञ्जेसुवः।पत्नीसंया
जानुपतेऽह्वेसर्वाहꣳसमिष्टयजुराददेतव।पशून्त्सुतंपुरोडाशान्त्सवनान्योतयज्ञं।
देवान्त्सेन्द्रानुपतेऽह्वेसर्वाहमग्निमुखान्त्सोमवतोयेचविश्वे।३।भूप्यहमिडामाशिषो
हानिꣳशाच्च।११। ।भूतंभव्यंभविष्यद्वषट्स्वाहानमऋक्सामयजुर्वषट्स्वाहानमो
गायत्रीत्रिष्टुब्जगतीवषट्स्वाहानमःपृथिव्यन्तरिक्षंद्यौर्वषट्स्वाहानमोग्निर्वायुःसूर्योव
षट्स्वाहानमःप्राणोव्यानोपानोवषट्स्वाहानमोन्नंकृषिर्वृष्टिर्वषट्स्वाहानमःपितापुत्रःपौ
त्रोवषट्स्वाहानमोभूर्भुवःसुवर्वषट्स्वाहानमः।१।भुवश्चत्वारिच।१२। ।आग्नेगृहा

॥स॰स॰॥ भवंत्वाप्रजामआमायुज्ञोविशतुवीर्यावान्॥आपोदेवीर्यज्ञियामाविशंतुसहस्रस्यमाभू ॥३॥
॥३१॥ मामाप्रहासीत्॥आमेयज्ञोभवत्वापुरोरुक्स्तुतशस्त्रेमाविशतांसमीची॥आदित्यारुद्रा
वसवोमेसदस्याःसहस्रस्यमाभूमामाप्रहासीत्॥आमाग्निष्टोमोविशतूक्थ्यश्चातिरात्रो
माविशत्वापिशर्वरः॥तिरोअह्नियामासुहुताआविशंतुसहस्रस्यमाभूमामाप्रहासीत्॥
॥१॥ ॥अग्निष्टोमोविशत्वष्टादशच॥१३॥ ॥अग्निनातपोन्वभवद्वाचाब्रह्ममणिना
रूपाणींद्रेणदेवान्वातेनप्राणान्सूर्येणद्यांचंद्रमसानक्षत्राणियमेनपितृन्राज्ञामनुष्या
न्फलेननादेयानजगरेणसर्पान्व्याघ्रेणारण्यान्पशूंश्येनेनपतत्रिणोवृष्णाश्वानृष ॥३१॥
भेणगाबस्तेनाजावृष्णिनावीर्व्रीहिणान्नानियवेनौषधीर्न्यग्रोधेनवनस्पतीनुदुंब

रेणोजैंगायत्रियाछंदाःसित्रिवृतास्तोमोब्राह्मणेनवाचं॥१॥ ॥ब्राह्मणेनैकंच॥
॥१४॥ ॥स्वाहाधिमाधीतायस्वाहास्वाहाधीतंमनसेस्वाहास्वाहामनःप्रजापतयेस्वाहा
कायस्वाहाकस्मैस्वाहाकतमस्मैस्वाहादित्यैस्वाहादित्यैमह्यैस्वाहादित्यैसुमृडीकायै
स्वाहासरस्वत्यैस्वाहासरस्वत्यैबृहत्यैस्वाहासरस्वत्यैपावकायैस्वाहापूष्णेस्वाहापूष्णे
प्रपथ्यायस्वाहापूष्णेनरंधिषायस्वाहात्वष्ट्रेस्वाहात्वष्ट्रेतुरीपायस्वाहात्वष्ट्रेपुरुरूपाय
स्वाहाविष्णवेस्वाहाविष्णवेनिखुर्यपायस्वाहाविष्णवेनिभूयपायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥
॥१॥ ॥पुरुरूपायस्वाहादशच॥१५॥ ॥दद्भ्यःस्वाहाहनूभ्यांस्वाहोष्ठाभ्यांस्वाहामु
खायस्वाहानासिकाभ्यांस्वाहाक्षीभ्यांस्वाहाकर्णाभ्यांस्वाहापारइक्षवोवार्येभ्यः

॥ सं॰स॰ ॥ पक्ष्मभ्युः स्वाहावार्येभ्यः पार्येभ्युः पक्ष्मभ्युः स्वाहा शीर्ष्णे स्वाहा भ्रुभ्याः स्वाहा ललाटा ॥ ३ ॥
॥ ३२ ॥ यु स्वाहा मूर्ध्ने स्वाहा मस्तिष्काय स्वाहा केशेभ्युः स्वाहा वहाय स्वाहा ग्रीवाभ्युः स्वाहा
स्कंधेभ्युः स्वाहा कीकसाभ्युः स्वाहा पृष्टीभ्युः स्वाहा पाजस्याय स्वाहा पार्श्वाभ्याः स्वाहा ॥
॥ ११ ॥ अंसाभ्याः स्वाहा दोषभ्याः स्वाहा बाहुभ्याः स्वाहा जंघाभ्याः स्वाहा श्रोणीभ्या
ः स्वाहोरुभ्याः स्वाहाष्ठीवद्भ्याः स्वाहा जंघाभ्याः स्वाहा भसदे स्वाहा शिखंडेभ्युः
स्वाहा वालधानाय स्वाहांडाभ्याः स्वाहा शेपाय स्वाहा रेतसे स्वाहा प्रजाभ्युः स्वाहा ॥ ३२ ॥
प्रजननाय स्वाहा पद्भ्युः स्वाहा शफेभ्युः स्वाहा लोमभ्युः स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहिता
य स्वाहा मांसाय स्वाहा स्नावभ्युः स्वाहास्थभ्युः स्वाहा मज्जभ्युः स्वाहांगेभ्युः स्वा

ह्यात्मनेस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥२॥ ॥पार्श्वाभ्याꣳस्वाहामुञ्जाभ्युःस्वाहापञ्च॥१६॥ ॥
अञ्ज्येतायस्वाहाञ्जिसक्थाय स्वाहाशितिपदेस्वाहाशितिककुदेस्वाहाशितिरन्ध्रा
यस्वाहाशितिपृष्ठायस्वाहाशित्यꣳसायस्वाहापुष्पकर्णाय स्वाहाशित्योष्ठाय स्वा
हाशितिभ्रवेस्वाहाशितिभसदेस्वाहाश्वेतानूकाशायस्वाहाञ्जयेस्वाहाललामा
यस्वाहासितज्ञवेस्वाहाकृष्णैतायस्वाहारोहितैतायस्वाहारुणैताय स्वाहेदृशाय
स्वाहाकीदृशायस्वाहातादृशाय स्वाहासदृशाय स्वाहाविसदृशाय स्वाहासुस
दृशाय स्वाहारूपायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥ ॥रूपाय स्वाहाद्वे च॥१७॥ ॥कृष्णा
य स्वाहाश्वेताय स्वाहापिशंगाय स्वाहासारंगाय स्वाहारुणायस्वाहागौराय

॥सं॰म॰॥ स्वाहाबभ्रवेस्वाहानकुलायस्वाहारोहिताय स्वाहाशोणाय स्वाहाश्यावाय स्वा ३
॥३३॥ हाश्यामाय स्वाहापाकलाय स्वाहासुरूपाय स्वाहानुरूपाय स्वाहा
विरूपाय स्वाहासरूपाय स्वाहाप्रतिरूपाय स्वाहाशबलाय स्वा
हाकमलायस्वाहापृश्नयेस्वाहापृश्निसक्थाय स्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥
॥कृष्णायषड्चत्वारिंशत्॥१८॥ ॥ओषधीभ्यःस्वाहामूलेभ्यःस्वाहा
तूलेभ्यःस्वाहाकांडेभ्यःस्वाहावल्शेभ्यःस्वाहापुष्पेभ्यःस्वाहाफलेभ्यः ३३
स्वाहागृहीतेभ्यःस्वाहागृहीतेभ्यःस्वाहावपन्नेभ्यःस्वाहाशयानेभ्यः

स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ ॥ओषधीभ्यः स्वाहा मूलेभ्यः स्वाहा तूलेभ्यः स्वाहा स्कंधेभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा पर्णेभ्यः स्वाहा पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वाहा गृहीतेभ्यः स्वाहा वपन्नेभ्यः स्वाहा शयानेभ्यः स्वाहा शिष्टाय स्वाहाति शिष्टाय स्वाहा परिशिष्टाय स्वाहा संशिष्टाय स्वाहोछिष्टाय स्वाहा रिक्ताय स्वाहा रिक्ताय स्वाहा प्ररिक्ताय स्वाहा संरिक्ताय स्वाहोद्रि

सं·स· काय स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥१॥ वनस्पतिभ्यः षड्‍ त्वा विंशति ॥२०॥ ॥प्रजवं त्वत्वा ३
३४ दिनः किं मे षवा आप्त आदित्या उभयोः प्रजापतिरन्वायुं निंद्रो वै सह इंद्रो वै शिथि
लः प्रजापतिरकामयत तां न्नादः सा विराड सावादित्यो वीडुः भूतमामे ग्निना स्वाहाधिं
द्द्योजोंज्येतायकृष्णायौषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो विंशतिः ॥२०॥ ॥प्रजवं प्रजापति
र्यदेछं द्रोमं तेडु वेसवाहमोषधीभ्यो हिच त्वा विंशति ॥४२॥ ॥हरिः ॐ॥ ॥श्री
कृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥श्रीसद्गुरुचरणारविंदार्पणमस्तु ॥ ॥श्रीगुरुर्जयति ॥ ॥ ३४
॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥

॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥हरिःॐ॥ ॥बृहस्पतिरकामयतश्रन्मेदेवादधीरन्गच्छेयंपु
रोधामितिसएतंचतुर्विंशतिरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनायजतततोवैतस्मैश्रद्देवा
अदधतागच्छत्पुरोधांयएवंविद्वांसश्चतुर्विंशतिरात्रमासतेश्रदेभ्योमनुष्याद
धतेगच्छंतिपुरोधांज्योतिर्गौरायुरितित्र्यहाभवंतीयंवावज्योतिरंतरिक्षंगौरसा
वायुः॥१॥इमानेवलोकानभ्यारोहंत्यभिपूर्वंत्र्यहाभवंत्यभिपूर्वमेवसुवर्गंलोक
मभ्यारोहंत्यसत्रंवाएतद्यदछंदोमंयच्छंदोमाभवंतितेनसत्रंदेवताएवपृष्ठैर
वरुंधतेपशूंछंदोमैरोजोवैवीर्यंपृष्ठानिपशवश्छंदोमाओजस्येववीर्येपशुषुप्र

स·स तितिष्ठंतिबृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौबृहदाभ्यामेवा॥२॥यंत्यथोअ ४
३५ नयोरेवप्रतितिष्ठंत्येतेवैयज्ञस्यांजसायनीसृतीताभ्यामेवसुवर्गंलोकंयंतिच
तुर्विंशतिरात्रोभवतिचतुर्विंशतिरर्धमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःसुवर्गोलोकःसं
वत्सरएवसुवर्गेलोकेप्रतितिष्ठंत्यथोचतुर्विंशत्यक्षरागायत्रीगायत्रीब्रह्मवर्च
संगायत्रियैवब्रह्मवर्चसमवरुंधतेतिरात्रावभितोभवतोब्रह्मवर्चसस्यपरिगृही
त्यै॥३॥ ॥अंतरिक्षंगौरसावायुराभ्यामेवपंचचत्वारिंशस्त्वो॥१॥ ॥यथावैमनु ३५
ष्याएवंदेवाअग्रआसंतेकामयंतावर्तिंपाप्मानंमृत्युमपहत्यदैवींसंसदंग
च्छेमेतितएतंचतुर्विंशतिरात्रमपश्यंतमाहरंतेनायजंततोवैतेवर्तिंपाप्मा

नंमृत्युमपहत्यदैवीःसःसदमगच्छन्यएवंविद्वाःसश्चतुर्विःशतिरात्रमासते
वर्तिमेवपाप्मानमपहत्यश्रियंगच्छंतिश्रीर्हिमनुष्यस्य॥१॥दैवीःसःसज्ज्योतिरति
रात्रोभवतिसुवर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैपृष्ठ्यःषडहोभवतिषड्वाऋतवःसंवत्सर
स्तंमासाअर्धमासाऋतवःप्रविश्यदैवीःसःसदमगच्छन्यएवंविद्वाःसश्चतुर्वि
ःशतिरात्रमासतेसंवत्सरमेवप्रविश्यवस्यसीःसःसदंगच्छंतित्रयस्त्रयस्त्रिः
शाअवस्ताद्भवंतित्रयस्त्रयस्त्रिःशाःपरस्तात्त्रयस्त्रिःशैरेवोभयतोवर्तिंपाप्मा
नमपहत्यदैवीःसःसदमध्यत॥२॥गच्छंतिपृष्ठानिहिदैवीसःसज्जामिवाए

स॰स॰ तत्कुर्वंतियत्त्रयस्त्रयस्त्रिꣳशाअन्नंचोमध्येनिरुक्तोभवतितेनाजाम्यूर्ध्वानिपृष्ठा ४
३६ निभवंत्यूर्ध्वाश्छंदोमाउभाभ्याꣳरूपाभ्याꣳसुवर्गंलोकंयंत्यसत्त्रंवाएतद्यदछं
दोमंयच्छंदोमाभवंतितेनसत्त्रंदेवताएवपृष्ठैरवरुंधतेपशूंछंदोमैरोजोवैवीर्यंपृ
॥२॥ ष्ठानिपशवश्छंदोमाओजस्येववीर्येपशुषुप्रतितिष्ठंतित्रयस्त्रयस्त्रिꣳशाअवस्ता
द्भवंतित्रयस्त्रयस्त्रिꣳशाःपरस्तान्मध्येपृष्ठान्युरोवैत्रयस्त्रिꣳशाआत्मापृष्ठान्या
त्मनएवतद्यजमानाःशर्मनह्यंतेनार्त्यैबृहद्रथंतराभ्यांयंतीयंवावरथंतरमसौबृ
हदाभ्यामेवयंत्यथोअनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येतेवैयज्ञस्याञ्जसायनीस्रुतीताभ्यामे ३८
वा॥४॥सुवर्गंलोकंयंतिपराञ्चोवाएतेसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतियेपराचीनानिपृष्ठा

न्युपयंतिप्रत्यङ्षडहोभवतिप्रत्यवरूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयोर्लोकयोर्ऋध्नोति
ष्ठंतित्रिवृतोधित्रिवृतमुपयंतिस्तोमानांसंपत्त्यैसप्रभवायज्योतिरग्निष्टोमोभवत्ययंवा
वसक्षयोस्माद्देवतेनक्षयान्नयंतिचतुर्विंशतिरात्रोभवतिचतुर्विंशतिरर्धमासाः
संवत्सरःसंवत्सरःसुवर्गोलोकःसंवत्सरएवसुवर्गेलोकेप्रतितिष्ठंत्यथोचतुर्विंश
त्यक्षरागायत्रीगायत्रीब्रह्मवर्चसंगायत्रियैवब्रह्मवर्चसमवरुंधतेतिरात्रावभितोभ
वतोब्रह्मवर्चसस्यपरिगृहीत्यै॥५॥ ॥मनुष्यस्यमध्यतःपृष्ठवृत्ताभ्यामेवसंवत्सरश्च
तुर्विंशतिश्च॥२॥ ॥ऋक्षावाइयमलोमकासीत्साकामयतौषधीभिर्वनस्पतिभिः
प्रजायेयेतिसैतांस्त्रिंशतंरात्रीरपश्यत्ततोवाइयमोषधीभिर्वनस्पतिभिःप्राजायत

स.स. येप्रजाकामाः पशुकामाः स्युस्त एता आसीरन्प्रैवजायन्ते प्रजया पशुभिरियं वा अक्षु ४
३८ धत्सैनां विराजमपश्यन्तामालभित्वान्नाद्यमवारुन्धौषधीः ॥१॥ वनस्पतीन्प्रजां
पशूनतेनावर्धन्त साजेमानं महिमानमगच्छद्य एवं विद्वांसस्ता आसते वि
राजमेवालभित्वान्नाद्यमवरुन्धते वर्धन्ते प्रजया पशुभिर्जेमानं गच्छन्ति ज्योति
रतिरात्रो भवति सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै पृष्ठ्यः षडहो भवति षड्वा ऋ
तवः षट्पृष्ठानि पृष्ठैरेवर्तूनन्वारोहन्त्यृतुभिः संवत्सरं ते संवत्सर एव ॥२॥
प्रतितिष्ठन्ति त्रयस्त्रिंशात्त्रयस्त्रिंशमुपयन्ति यज्ञस्य सन्तत्या अथो ३८
प्रजापतिर्वै त्रयस्त्रिंशः प्रजापतिमेवारभन्ते प्रतिष्ठित्यै त्रिणवो भव

तिविजित्याएकविꣳशोभवतिप्रतिष्ठित्याअथोरुचमेवात्मंदधतेत्रिवृदग्निष्टुद्भव
तिपाप्मानमेवतेननिर्दहंतेथोतेजोवैत्रिवृत्तेजएवात्मंदधतेपंचदशाइंद्रस्तोमोभ
वतींद्रियमेवाव॥३॥रुंधतेसप्तदशोभवत्यन्नाद्यस्यावरुध्याअथोप्रैवतेनजायंत
एकविꣳशोभवतिप्रतिष्ठित्याअथोरुचमेवात्मंदधतेचतुर्विꣳशोभवतिचतुर्विꣳश
तिरर्धमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःसुवर्गोलोकःसंवत्सरएवसुवर्गेलोकेप्रतितिष्ठंत्य
थोएषवैविषुवान्विषुवंतोभवंतियएवंविद्वाꣳसएतामासतेचतुर्विꣳशात्पृष्ठान्युप
यंतिसंवत्सरएवप्रतिष्ठाय॥४॥देवताअभ्यारोहंतित्रयस्त्रिꣳशात्त्रयस्त्रिꣳशमुपयं
तित्रयस्त्रिꣳशद्वैदेवतादेवतास्वेवप्रतितिष्ठंतित्रिणवोभवतीमेवैलोकास्त्रिणवए

संःस· ष्वेवलोकेषुप्रतितिष्ठंतिद्वावेकविंशौभवतःप्रतिष्ठित्याअथोरुचमेवात्मंदधतेबृहद्वः ४
३९ षोडशिनोभवंतितस्माद्बृहद्वःप्रजासुवृषाणोय देतेस्तोमाव्यतिषक्ताभवंतितस्मा
दियमोषधीभिर्वनस्पतिभिर्व्यतिषक्ता॥५॥व्यतिषज्यंतेप्रजयापशुभिर्यएवंवि
द्वांसएताआसतेकॢप्तावाएतेसुवर्गंलोकंयंत्यृचावावचानूहिस्तोमानुपयंतियदू
र्ध्वाःकॢप्तास्तोमाभवंतिकॢप्ताएवसुवर्गंलोकंयंत्युभयोरेभ्योलोकयोःकल्पतेत्रि
ंशादेतास्त्रिंःशदक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवांनाद्यमवरुंधतेतिरात्रावभितोभव ३९
तोंनाद्यस्यपरिगृहीत्यै॥६॥ ॥ओषधीःसंवत्सरएवावप्रतिष्ठायव्यतिषक्तैकांनपं

च्चा शञ्चा॥३॥ ॥प्रजापतिः सुवर्गंलोकमैतंदेवा येनयेन छंदसानुप्रायुंजत तेन नान्व
वंत एता द्वात्रिꣳशतꣳरात्रीरपश्यंद्वात्रिꣳशदक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः स्वेनैव
छंदसा प्रजापतिमाप्त्वाभ्यारुह्य सुवर्गंलोकमायन्य एवंविद्वाꣳस एता आसते द्वा
त्रिꣳशदेता द्वात्रिꣳशदक्षरानुष्टुगानुष्टुभः प्रजापतिः स्वेनैव छंदसा प्रजापतिमा
त्वा श्रियंगछंति॥१॥ श्रीर्हि मनुष्यस्य सुवर्गो लोको द्वात्रिꣳशदेता द्वात्रिꣳशदक्षरा
नुष्टुग्वागनुष्टुप्सर्वामेव वाचमाप्नुवंति सर्वे वाचो वदितारो भवंति सर्वे हि श्रियंगछं
ति ज्योतिर्गौरायुरिति त्र्यहा भवंतीयंवाव ज्योतिरंतरिक्षंगो रसा वायुरिमानेव लो

स·स·॥ कानुभ्यारोहंत्यभिपूर्वं त्र्यहाभवंत्यभिपूर्वमेवसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतिबृहद्रथंतराभ्यां ४
३९ यंति॥२॥इयंवावरथंतरमसौबृहत्ताभ्यामेवयंत्यथोअनयोरेवप्रतितिष्ठंत्येतेवैयज्ञस्यांज
सायनीस्रुतीताभ्यामेवसुवर्गंलोकंयंतिपराञ्चोवाएतेसुवर्गंलोकमभ्यारोहंतियेपराञ्चंत्र्य
हानुपयंतिप्रत्यङ्त्र्यहोभवतिप्रत्यवरूढ्याअथोप्रतिष्ठित्याउभयोर्लोकयोर्ऋध्वोत्तिष्ठंतिद्वा
त्रिंशदेतास्तासांयास्त्रिंशत्त्रिंशदक्षराविराडन्नंविराड्विराज्येवान्नाद्यमवरुंधतेयेद्वेअहो
रात्रेएवतेउभाभ्यांरूपाभ्यांसुवर्गंलोकंयंत्यतिरात्रावभितोभवतःपरिगृहीत्यै॥३॥ ॥
गच्छंतियंतित्रिंशदक्षराह्याविंशतिश्च॥४॥ ॥देवावावदेवसत्त्रेद्वादशाहश्चैवत्र्यहास्त्रि ३९
ंशदहश्चयएवंविद्वांसस्त्रयस्त्रिंशदहमासतेसाक्षाद्देवदेवताअभ्यारोहंतियथा

खलुवैश्रेयानुभ्यारूढःकामयतेतथाकरोतियद्यैवंविध्यैतिपापीयान्भवतियद्विना
वविथ्यातिसहङ्‌यएवंविद्वांसःसत्रयास्त्रिंशदहमासतेविपाप्मनाभ्रातृव्येणावर्तंते
हर्भिर्जीवाएतादेवाअमृत्यआहरंन्॥१॥अहरेकोभजताहरेकस्ताभिर्वैतेप्रबाहुगार्ध्नु
वन्यएवंविद्वांसःसत्रयास्त्रिंशदहमासतेसर्वएवप्रबाहुगृध्नुवंतिसर्वेग्रामणीयंप्रा
प्नुवंतिपंचाहाभवंतिपंचवाऋतवःसंवत्सरऋतुष्वेवसंवत्सरेप्रतितिष्ठंत्ययोपंचा
क्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधतेत्रीण्याश्विनानिभवंतित्रयइमेलोकाएषु॥२॥
एवलोकेषुप्रतितिष्ठंत्ययोत्रीणिवैयज्ञस्येंद्रियाणितान्येवावरुं धतेविश्वजिद्भवत्य

स॰स॰ न्नाद्यस्यावरुध्यैसर्वस्तोमोभवतिसर्वस्याभिजित्यैवाग्वै द्वादशाहोयत्पुरस्ताद्द्वादशाह ४
४० मुपेयुरनाप्तांवाचमुपेयुरुपदासुकै षांवाक्स्याद्युपरिष्टाद्द्वादशाहमुपयंत्याप्ता
मेववाचमुपयंतितस्मादुपरिष्टाद्वाचावदामोवांतरंवा॥३॥वैदशरात्रेणप्रजापतिःप्र
जाअसृजतयद्दशरात्रोभवतिप्रजाएवतद्यजमानाःसृजंतएताःहवाउदंकःशौ
ल्बायनःसत्रस्यर्धिमुवाचयद्दशरात्रोयद्दशरात्रोभवतिसत्रस्यर्ध्याअथोयद्देव
पूर्वेष्वहःसुविलोमक्रियतेतस्यैवैषाशांतिर्द्व्यनीकावाएतारात्रयोयजमानावि ४०
भ्रजित्सहातिरात्रेणपूर्वाःषोडशसहातिरात्रेणोत्तराःषोडशयएवंविद्वांसः

स्त्रयस्त्रिंशदहमासतएषांद्यनीकाप्रजाजायतेतिरात्रावभितोभवतःपरिगृ
हीत्यै॥४॥ ॥अहर्वैतेषांवातन्नःषोडशसहस्रन्दशच॥५॥ ॥आदित्याअकाम
यंतसुवर्गंलोकमियामेतितेसुवर्गंलोकंनप्रजानन्नसुवर्गंलोकमायंतएतं
षट्त्रिंशद्रात्रमपश्यंतमाहरंतेनायजंतततोवैतेसुवर्गंलोकंप्राजानन्त्सुवर्गं
लोकमायन्यएवंविद्वांसःषट्त्रिंशद्रात्रमासतेसुवर्गमेवलोकंप्रजानंति
सुवर्गंलोकंयंतिज्योतिरतिरात्रः॥१॥भवतिज्योतिरेवपुरस्ताद्दधतेसुवर्ग
स्यलोकस्यानुख्यात्यैषडहाभवंतिषड्वाऋतवऋतुष्वेवप्रतितिष्ठंतिचत्वा

सं·स· रोभवंतित्रिवृतस्तोदिशोदिक्ष्वेवप्रतितिष्ठंत्यसंत्रंवाएतद्यदछंदोमंयछंदोमाभवं ४
४१॥ तितेनसत्रंदेवताएवपृष्ठैरवरुंधतेपशूंछंदोमैरोजोवैवीर्यंपृष्ठानिपशवश्छंदोमा
ओजस्येव॥२॥वीर्येप्रतितिष्ठंतिषड्विंशोभवतिषड्विंशत्यक्षराबृ
हतीबार्हताःपशवोबृहत्यैवपशूनवरुंधेबृहतीछंदसांस्वाराज्यमाश्नु ता ने
श्नुवतेस्वाराज्यंयएवंविद्वांसःषड्विंशमासतेसुवर्गमेवलोकंयंत्याति
रात्राववभितोभवतःसुवर्गस्यलोकस्यपरिगृहीत्यै॥३॥ ॥अतिरात्रओजस्येवषड्विं
शश्च॥६॥ ॥वसिष्ठोहतपुत्रोकामयतविंदेयप्रजामभिसौदासान्भवेयमिति ४१
सएतमेकस्मान्नपंचाशमपश्यत्तमाहरत्तेनायजतततोवैसोविंदतप्रजामभि

सौ द्वासानेभवध्य एवंविद्वांसः स एकस्मान्नपंचाशमासते विंदंते प्रजा प्रभिम्नात्
व्यान्भवंति त्रयस्त्रिवृतोग्निष्टोमा भवंति वज्रो वैस्त्रैव मुखतः स्तंञ्यंति दशपंचदशा भ
वंति पंचदशो वज्रः॥१॥ वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरंति षोडशिमद्दशाममहर्भव
ति वज्र एव वीर्यं दधति द्वादशसप्तदशा भवंत्यन्नाद्यस्यावरुध्या अथो प्रैव तेजा
यंते पृष्ठ्यः षडहो भवति षड्वा ऋतव ऋतुष्व दृष्टानि पृष्ठैरेवर्तूनन्वारोहंत्यृतुभिः
संवत्सरं ते संवत्सर एव प्रतितिष्ठंति द्वाद्वैशौक विंशा भवंति प्रतिष्ठित्या अथो रु
चमेवात्मन॥२॥ दधते बहवः षोडशिनो भवंति विजित्यै षडाश्विनानि भवंति ष

सं॰स॰ ड्डूनं तर्वन्त्युत्तमेवसतितिष्ठंत्यूनातिरिक्तावाएतारात्रयर्यदूनास्तद्यदेकस्मान्नपं ४
४२ चाशदतिरिक्तास्तद्यद्भूयसीरष्टाचत्वारिंशतऊनाखलुवाअतिरिक्तात्प्र
जापतिरप्रजायतयेप्रजाकामाःपशुकामास्युस्तएताआसीरन्प्रैवजायंतेप्रजया
पशुभिर्वैराजोवाएषयज्ञोयदेकस्मान्नपंचाशोयएवंविद्वांसएकस्मान्नपंचा
शमासतेविराजमेवगच्छंत्यन्नादाभवंत्यतिरात्रावभितोभवतोन्नाद्यस्यपरिगृ
हीत्यै॥३॥ ॥वज्रआत्मन्नुजय्याह्वाविंशतिश्च॥७॥ ॥संवत्सरायदीक्षिष्य ४२
माणाएकाष्टकायांदीक्षेरंनेषावैसंवत्सरस्यपत्नीयदेकाष्टकैतस्यांवाएष
एतांरात्रिंवसतिसाक्षादेवसंवत्सरमारभ्यदीक्षंतआर्तंवाएतेसंवत्सर

स्याभि दीक्षंते य एकाष्टकायां दीक्षंतेंतनामानावृतू भवतो व्यस्तं वा एते संवत्सरस्या
भि दीक्षंते य एकाष्टकायां दीक्षंतेंतनामानावृतू भवतः फल्गुनीपूर्णमासे दीक्षेरन्मु
खं वा एतत् ॥१॥ संवत्सरस्य यत्फल्गुनीपूर्णमासो मुखत एव संवत्सरमारभ्य दीक्षं
ते तस्यैकैव निर्या यत्सांमेघ्ये विषूवांत्संपद्यते चित्रापूर्णमासे दीक्षेरन्मुखं वा एत
त्संवत्सरस्य यच्चित्रापूर्णमासो मुखत एव संवत्सरमारभ्य दीक्षंते तस्य न का चन
निर्या भवति चतुरहे पुरस्तात्पौर्णमास्यै दीक्षेरंतेषामेकाष्टकायां क्रयः संपद्यते
तेनैकाष्टकां न छंबट्कुर्वंति तेषां ॥२॥ पूर्वपक्षे सुत्या संपद्यते पूर्वपक्षं मासा अभि

सं·स· संपद्यंते तेपूर्वपक्षाउत्तिष्ठंति तानुत्तिष्ठंत ओषधयो वनस्पतयो नूत्तिष्ठंति तान्क ४
४३ ल्याणी कीर्तिरनूत्तिष्ठत्यरात्सुरिमेयजमाना इति तदनु सर्वे राध्नुवंति ॥३॥ ॥
॥एतच्छंबहुर्वंति तेषां चतुस्त्रिंशच्च ॥८॥ ॥सुवर्गं वा एते लोकं यंति ये सत्रमुप
यंत्यभींधत एव दीक्षाभिरात्मानं श्रपयंत उपसद्भिर्द्वाभ्यां लोमावद्यंति द्वाभ्यां
त्वचं द्वाभ्यामसृग्द्वाभ्यां मांसं द्वाभ्यामस्थि द्वाभ्यां मज्जानमात्म दक्षिणं वै स
त्रमात्मानमेव दक्षिणां नीत्वा सुवर्गं लोकं यंति शिखामनु प्रवपंत ऋद्ध्या अथो ४३
रघीयांसः सुवर्गं लोकमियामेति ॥१॥ ॥सुवर्गं पंचाशत् ॥९॥ ॥ब्रह्मवादिनो

वर्द्धंत्यतिरात्रःपरमोयज्ञक्रतूनांकस्मात्तंप्रथममुपयंतीत्येतद्वाअग्निष्टोमंप्रथममु ५
पयंत्यथोक्थ्यमथषोडशिनमथातिरात्रमनुपूर्वमेवैतद्यज्ञक्रतूनुपेत्यतानाल
भ्यपरिगृह्यसोममेवैतत्पिबंतआसतेज्योतिष्टोमंप्रथममुपयंतिज्योतिष्टोमो
वैस्तोमानांमुखंमुखतएवस्तोमान्प्रयुंजतेते ।।१।। संस्तुताविराजमभिसंप
द्यंतेद्व्यृचावातिरिच्यतएकयागौरतिरिक्तएकयायुरूनःसुवर्गोवैलोकोज्यो
तिर्विराट्सुवर्गमेवतेनलोकंयंतिरथंतरंदिवाभवतिरथंतरंनक्तमित्याहु
र्ब्रह्मवादिनःकेनतदजामीतिसौभरंतृतीयसवनेब्रह्मसामंबृहत्तन्मध्यतोदध

स·स· तिविधृत्यैतेनाजामि॥२॥ ॥तएकान्नपंचाशच्च॥१०॥ ॥ज्योतिष्टोमंप्रथममुपयं ४
४४ त्यस्मिन्नेवतेनलोकेप्रतितिष्ठंतिगोष्टोमंद्वितीयमुपयंत्यंतरिक्षएवतेनप्रतितिष्ठंत्या
युष्टोमंतृतीयमुपयंत्यमुष्मिन्नेवतेनलोकेप्रतितिष्ठंतीयंवावज्योतिरंतरिक्षंगोरसा
वायुर्यदेतांस्तोमानुपयं त्येष्वेवतल्लोकेषुसत्रिणःप्रतितिष्ठंतोयंतितेसंस्तुताविराजं
राजं॥१॥अभिसंपद्यंतेद्वेचचोवतिरिच्येतेएकयागोरतिरिक्तएकयायुरूनःसुव
र्गोवैलोकोज्योतिरूर्ग्विराडूर्जमेवावरुंधतेतेनक्षुधार्तिमार्छंत्यक्षोधुकाभवंति
क्षुत्संबाधाइवहिसत्रिणोग्निष्टोमावभितःप्रथीतावुक्थ्यामध्येनाद्युततहेतस्पारि ४४

यु हैव चक्रं यदृते न ॥२॥ षडहेन यंति देवचक्रमेव समारोहंत्यरिष्ट्यै ते स्वस्ति सम
श्नुवते षडहेन यंति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठंत्युभयतो ज्योतिषा यंत्युभयत एव
सुवर्गे लोके प्रतितिष्ठंतो यंति द्वौ षडहौ भवतस्तानि द्वादशाहानि संपद्यंते द्वादशो वै पु
रुषो द्वे सक्थ्यौ द्वौ बाहू आत्मा च शिरश्च चत्वार्यंगानि स्तनौ द्वादशौ ॥३॥ तत्पुरुष
मनुपर्यावर्तंते त्रयः षडहा भवंति तान्यष्टादशाहानि संपद्यंते नव वान्यानि नव वान्यानि
नव वै पुरुषे प्राणास्तत्प्राणाननुपर्यावर्तंते चत्वारः षडहा भवंति तानि चतुर्विंश
तिरहानि संपद्यंते चतुर्विंशतिरर्धमासाः संवत्सरस्तत्संवत्सरमनुपर्यावर्तंते प्रति

स॰सं ष्ठितःसंवत्सरइतिखलुवाआहुर्वर्षीयान्प्रतिष्ठायाइत्येतावद्वैसंवत्सरस्यब्राह्मणंया ४
४५ वन्मासोमासिमास्येवप्रतितिष्ठंतोयंति॥४॥ ॥विराजमेतेनद्वादशावेतावद्वाभ्रष्टोच॥
॥३१॥ ॥मेषस्त्वापचतैरवतुलोहितग्रीवश्छागैःशल्मलिर्वृद्ध्यापर्णोब्रह्मणाप्लक्षो
मेधेनन्यग्रोधश्चमसैरुदुंबरऊर्जागायत्रीछंदोभिस्त्रिवृत्स्तोमैरवंतीस्थावंतीस्त्वा
वंतुप्रियंत्वाप्रियाणांवर्षिष्ठमाप्यानांनिधीनांत्वानिधिपतिंहवामहेवसोमम ॥१॥
मेषःषड्विंशत्॥१२॥ ॥कूप्याभ्यःस्वाहाकूल्याभ्यःस्वाहाविकर्याभ्यःस्वाहावट्या ४५
भ्यःस्वाहाखन्याभ्यःस्वाहाह्रद्याभ्यःस्वाहासूद्याभ्यःस्वाहासरस्याभ्यःस्वाहावैशं

तीभ्यःस्वाहापल्वल्याभ्यःस्वाहावर्ष्याभ्यःस्वाहावृष्याभ्यःस्वाहाह्रादुनीभ्यःस्वाहा
पृष्वाभ्यःस्वाहास्यंदमानाभ्यःस्वाहास्थावराभ्यःस्वाहानादेयीभ्यःस्वाहासैंधवीभ्यः
स्वाहासमुद्रियाभ्यःस्वाहासर्वाभ्यःस्वाहा॥१॥कूप्याभ्यश्चत्वारिंशत्॥१३॥ ॥अ
द्भ्यःस्वाहावहंतीभ्यःस्वाहापरिवहंतीभ्यःस्वाहासमंतंवहंतीभ्यःस्वाहाशीघ्रंवहंती
भ्यःस्वाहाशीभंवहंतीभ्यःस्वाहोग्रंवहंतीभ्यःस्वाहाभीमंवहंतीभ्यःस्वाहांभोभ्यःस्वा
हानभोभ्यःस्वाहामहोभ्यःस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥ ॥अद्भ्यएकान्नत्रिंशत्॥१४॥ ॥
॥योअर्वंतंजिघांसतितमभ्यमीतिवरुणः॥परोमर्तःपरःश्वा॥अहंचत्वंचवृत्र

स·स· हंत्सं बभूव सनिभ्य आ॥ अरातीवा चिदद्रिवो नु नौ शूर मंसते भद्रा इंद्रस्य रातय॥ ४
४६ यः॥ अभि क्रत्वेंद्र भूरध ज्मन्न ते विव्यङ्महिमानं रजांसि॥ स्वेना हि वृत्रं शवसा जघंथ न शत्रुरंतं विविदद्युधा ते॥ १॥ ॥ विविदद्वे च॥ १५॥ ॥ नमो राज्ञे नमो वरुणाय नमोऽश्वाय नमः प्रजापतये नमोऽधिपतयेऽधिपतिरस्यधिपतिं माकुर्वधिपतिरहं प्रजानां भूयासं मां धेहि मयि धेह्युपाकृताय स्वाहालब्धाय स्वाहा हुताय स्वाहा॥ १॥ ॥ नम एकान्नत्रिंशत्॥ १६॥ ॥ मयोभूर्वातो अभि वातूस्रा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशंतां॥ पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबंत्ववसाय पद्वते रुद्र मृड॥ याः ५६

सरूपाविरूपाएकरूपायासामग्निरिष्ट्यानामानिवेद॥ याअंगिरसस्तपसेह
चक्रुस्ताभ्यःपर्जन्यमहिशर्मयच्छ॥ यादेवेषुतनुवमैरयंतयासाꣳसोमोविश्वा
रूपाणिवेद॥ ताअस्मभ्यंपयसापिन्वमानाःप्रजावतीरिंद्र॥१॥ गोष्ठेरिरीहि॥ प्र
जापतिर्मह्यमेताररराणोविश्वैर्देवैःपितृभिःसंविदानः॥ शिवाःसतीरुपनोगो
ष्ठमाकस्तासांवयंप्रजयासꣳसदेम॥ इहधृतिःस्वाहेहविधृतिःस्वाहेहरंतिःस्वा
हेहरमतिःस्वाहा॥ महीमूषुसुत्रा माणं॥२॥ ॥इंद्राष्टाविꣳशश्च॥१७॥ ॥किꣳस्वि
दासीत्पूर्वचित्तिःकिꣳस्विदासीद्बृहद्वयः॥ किꣳस्विदासीत्पिशंगिला किꣳस्विदा

द्यौ रासी पूर्वचित्तिरश्वं आसीद्बृहद्वयः॥ रात्रिरासीत्पिशंगिलाविरासीत्पिलिप्पिला॥

स॰स॰ सीत्पिलिप्पिला॥ कस्विदेकाकी चरति क उस्विज्जायते पुनः॥ किंस्विद्धिमस्य ४

४७ भेषजं किंस्विदावपनं महत्॥ सूर्य एकाकी चरति॥१॥ चंद्रमा जायते पुनः॥

अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत्॥ पृच्छामि त्वा परमंतं पृथिव्याः पृच्छा

मि त्वा भुवनस्य नाभिं॥ पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः पर

मं व्योम॥ वेदिमाहुः परमंतं पृथिव्या यज्ञमाहुर्भुवनस्य नाभिं॥ सोममाहु

र्वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मैव वाचः परमं व्योम॥२॥ ॥सूर्य एकाकी चरति षड्वा ४७

रि २शब्व॥१८॥ ॥अंबे अंबाल्यं बिकुनमानयति कश्चन॥ ससस्त्यंश्वकः॥

सुभगेकांपीलवासिनिसुवर्गेलोकेसंभोण्वीथां॥आहमंजानिगर्भधमात्व
मंजासिगर्भधं॥तौसहचतुरःपदःसंप्रसारयावहै॥वृषावांरेतोधारेतोद
धात्वुत्सक्थ्योर्गृदंधेह्यंजिमुदंजिमन्वज॥यःस्त्रीणांजीवभोजनोयआसां॥
॥१॥बिलधावनः॥प्रियस्त्रीणामपीच्यः॥यआसांकृष्णेलक्ष्मणिसर्दिगृदिं
परावधीत॥अंबेअंबाल्यंबिकेनमायभतिकश्चन॥ससस्त्यश्वकः॥ऊर्ध्वामे
नामुच्छ्रयताद्वेणुभारंगिराविव॥अथास्यामध्यमेधतां॥शीतेवातेपुनंनि
व॥अंबेअंबाल्यंबिकेनमायभातिकश्चन॥ससस्त्यश्वकः॥यद्धरिणीयव

स॰स॰ मत्तिन॥२॥पुष्टंपशुमन्यते॥शूद्रा यदर्यजारा नपोषाय धनायति॥अंबे अंबाल्यं ४
४६ बिंके नमायभतिकश्चन॥ससस्त्यश्वकः॥इयंयका शकुंतिका हलमिति सर्पति॥आह
तंगभेपसोनिजल्गुलीति धाणिका॥अंबेअंबाल्यंबिंकेनमायभातिकश्चन॥ससस्त्य
श्वकः॥माताचतेपिताचतेयं वृक्षस्य रोहतः॥३॥प्रसुलामीतिते पिता गभेमुष्टिमतं
सयत्॥दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः॥सुरभिनोमुखाकरत्प्रण
आयूंषितारिषत्॥आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन॥महेरणायचक्षसे॥
योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः॥उशतीरिवमातरः॥तस्माअरंगमामवोय ४६
स्यक्षयायजिन्वथ॥आपोजनयथाचनः॥४॥आसामत्तिनरोहतोजिन्वथचत्वा

रिच॥१९॥ ॥भूर्भुवःसुवर्वसवस्त्वांजंतुगायत्रेणछंदसारुद्रास्त्वांजंतुत्रैष्टुभेनछंदसा
दित्यास्त्वांजंतुजागतेनछंदसायद्वातोअपोअगमदिंद्रस्यतनुवंप्रियां॥एतंस्तोतरेतेन
पथापुनरश्वमावर्तयासिनः॥लाजी३छाची३न्यशोममां३॥यव्यायैगव्यायाएतद्देवाअं
नमत्तैतदन्नमद्धिप्रजापते॥युंजंतिब्रध्नमरुषंचरंतंपरितस्थुषः॥रोचंतेरोचनादिवि॥
युंजंत्यस्यकाम्याहरीविपक्षसारथे॥शोणाधृष्णूनृवाहसा॥केतुंकृण्वन्नकेतवेपेशो
मर्याअपेशसे॥समुषद्भिरजायथाः॥१॥ ॥ब्रध्नंपंचविंशतिश्च॥२०॥ ॥प्राणायस्वा
हाव्यानायस्वाहापानायस्वाहास्नावभ्यःस्वाहासंतानेभ्यःस्वाहापरिसंतानेभ्यःस्वा
हापर्वभ्यःस्वाहासंधानेभ्यःस्वाहाशरीरेभ्यःस्वाहायज्ञायस्वाहादक्षिणाभ्यःस्वाहासु

स॰स॰१॥ वृर्गायस्वाहालोकायस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥ ॥प्राणायाष्टाविंशतिः॥२१॥ ॥सितायस्वाहा ४
४९ सितायस्वाहाभिहितायस्वाहानभिहितायस्वाहायुक्तायस्वाहायुक्तायस्वाहासुयुक्तायस्वाहोद्युक्ता
यस्वाहाविमुक्तायस्वाहाप्रमुक्तायस्वाहावंचतेस्वाहापरिवंचतेस्वाहासंवंचतेस्वाहानुवंचतेस्वाहो
द्वंचतेस्वाहायतेस्वाहाधावतेस्वाहातिष्ठतेस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥१॥ ॥सितायाष्टाविंशत्॥२२॥ ॥
॥बृहस्पतिश्चयथावान्क्षावेप्रजापतिर्यन्नयेन्देवावादित्यावसिष्ठःसंवत्सरायसुवर्गंब्रह्मवा
अर्वंतं दिनोज्योतिष्टोमंमेषक्रूप्याभ्योज्ञायोनमामयोभूःकिंस्विदंबृभूःप्राणायसितायद्वाविंश
तिः॥२३॥ ॥बृहस्पतिःप्रतितिष्ठतिवैदेशरात्रेणसुवर्गोयोअर्वंतंभूःस्विपंचाशत्॥५३॥ ॥ ४९
हरिःॐ॥ ॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥श्रीगुरुभ्योनमः॥ ॥हरिःॐ॥ ॥गावोवाएतत्सत्रमासताशृंगाःसतीःशृंगाणिनोजायं
ताइतिकामेनतासांदशमासानिषण्णाआसंनथशृंगाण्यजायंततताउदतिष्ठंनरात्स्मेत्यथ
यासांनाजायंततताःसंवत्सरमाप्त्वोदतिष्ठंनरात्स्मेतियासांचाजायंतयासांचनताउभयी
रुदतिष्ठंनरात्स्मेतिगोसत्रंवै॥१॥संवत्सरोयएवंविद्वांसःसंवत्सरमुपयंत्यृध्नुवंत्येव
तस्मात्तूपरावार्षिकौमासौपत्वाचरतिसत्राभिजितंह्यस्यैतस्मात्संवत्सरसदोयत्किं
चगृहेक्रियतेतदाप्तमवरुद्धमभिजितंक्रियतेसमुद्रंवाएतेप्रप्लवंतेयेसंवत्सरमुपयंति
योवैसमुद्रस्यपारंनपश्यतिनवैसततउदेतिसंवत्सरः॥२॥वैसमुद्रस्तस्यैतत्पारंयदतिरा
त्रौयएवंविद्वांसःसंवत्सरमुपयंत्यनार्ताएवोदृचंगच्छंतीयंवैपूर्वोतिरात्रोसावुत्तरोमनःपू

स·स· र्वैवागुत्तरःप्राणःपूर्वोऽपानउत्तरःप्ररोधनंपूर्वमुदयनमुत्तरंज्योतिष्टोमोवैश्वानरोऽतिरात्रोभवतिज्यो ५
५० तिरेवपुरस्ताद्दधतेसुवर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैचतुर्विंशःप्रायणीयोभवतिचतुर्विंशतिरर्ध
मासाः॥३॥संवत्सरःप्रयंतएवसंवत्सरेप्रतितिष्ठंतितस्यत्रीणिचशतानिषष्टिश्चस्तोत्रीयास्ताव
तीःसंवत्सरस्यरात्रयउभेएवसंवत्सरस्यरूपेआप्नुवंतितेसंस्थित्याअरिष्ट्याउत्तरैरहोभिश्च
रंतिषडहाभवंतिषड्वाऋतवःसंवत्सरऋतुष्वेवसंवत्सरेप्रतितिष्ठंतिगौश्चायुश्चमध्यतःस्तोमौभ
वतःसं वत्सरस्यैवतन्मिथुनंमध्यतः॥४॥दधतिप्रजननायज्योतिरभितोभवतिविमोचन
मेवतच्छंदांस्येवतद्विमोकंयंत्यथोउभयतोज्योतिषैवषडहेनसुवर्गंलोकंयंतिब्रह्मवादिनोव ५०
दंत्यासतेकेनयंतीतिदेवयानेनपथेतिब्रूयाच्छंदांसिवैदेवयानःपंथागायत्रीत्रिष्टुब्जगतीज्यो

तिवैंगायत्रीगौस्त्रिष्टुग्गायुर्जगतीयदेतेस्तोमाभवंतिदेवतयानेनैव॥५॥तत्सुथायंतिसमानं
सामभवतिदेवलोकोवैसाम देवलोकादेवनयंत्यन्योन्यार्क्र्चोभवंतिमनुष्यलोकोवा
र्क्र्चोमनुष्यलोकादेवान्यमन्यंदेवलोकमभ्यारोहंतोयंत्यभिवर्तोब्रह्मसामंभवतिसुवर्गस्य
लोकस्याभिवृत्याअभिजिद्भवतिसुवर्गस्यलोकस्याभिजित्यैविश्वजिद्भवतिविश्वस्यजित्यैमा
सिमासिपृष्ठान्युपयंतिमासिमास्यतिग्राह्यागृह्यंतेमासिमास्येववीर्यंदधतिमासांप्रतिष्ठित्या
उपरिष्टान्मासांपृष्ठान्युपयंतितस्मादुपरिष्टादोषधयः फलंगृह्णंति॥६॥ ॥गोसत्रंवाएति
संवत्सरोर्धमासामिथुनंमध्यतोदेवतयानेनैववीर्यंत्रयोदश च॥१॥ ॥गावोवाएतत्सत्रमास
ताश्रृंगाःसतीःश्रृंगाणिसिषासंतीस्तासांदशमासानिषण्णाआसन्नथश्रृंगाण्यजायंततताअ
ब्रुवन्नरात्स्मोत्तिष्ठामावतंकाममरुत्स्महियेनकामेनन्यषदामेतितासामुत्वाअब्रुवन्नर्धावा

स·स· यावतीर्वैसीमहाएवैमौद्वादशोमासौसंवत्सरःसंपाद्यो।त्तिष्ठामेतितासां॥१॥द्वादशेमासित्र्यंगाणिप्रा ५
५१ वर्तंतश्रेयसयावाश्रेयसयावातादृमायास्तूपराश्यावावताओर्धुवन्याश्रुत्र्यंगाण्यसन्वन्याश्रोजेम
वारुंधतुभौतिदृशासुमास्युत्तिष्ठंतुभौतिद्वादशासुयएवंवेदपदेनखलुवाएतेयंतिविंदतिखलुवैप
देनयंतद्वाएतदृक्षमयंनंतस्मादेतद्रोसानी॥२॥ ॥तिष्ठामेतितासांतस्माद्देवं॥२॥ ॥प्रथमेमासिष्ट
क्षान्युपर्यंतिमध्यमउपर्यंत्युत्तमउपर्यंतितद्वाकुर्यौवैत्रिरेकस्याह्नउपसीदंतिदृह्नंवैसापराध्यां
देहोप्याद्वहेथकुतःसाधोध्यतेयांद्वादशाह्नउपसीदंतीतिसंवत्सरःसंपाद्यो॥उत्तमेमासिसकृ
त्पृष्ठान्युपेयुस्तद्यजमानायज्ञंपुनर्नवरुंधतेसमुद्रंवै॥१॥एतेनवावमेषावंसप्तुवंतेयेसंवत्स
रमुपयंतियद्वृहद्रथंतरेअन्ववर्जेयुर्यथामध्येसमुद्रस्यप्लवमन्ववर्जेयुस्ताद्दृक्तदनुत्सर्गंबृहद्रथं ५१
तराभ्यामित्वाप्रतिष्ठांगच्छंतिसर्वेभ्योवैकामेभ्यःसंधिर्दुह्यतेयजमानाःसर्वान्कामानवरुंधते॥

॥२॥ ॥समुद्रंवैचतुस्त्रिंशश्च॥३॥ ॥समान्यत्रचोभवंतिमनुष्यलोकोवाऽत्रचोमनुष्यलोकाद्देव
नयंत्यन्यदन्यत्सामभवतिदेवलोकोवैसामदेवलोकादेवान्यमन्यंमनुष्यलोकंप्रत्यवरोहंतोयंति
जगतीमग्रउपयंतिजगतीवैछंदसांप्रत्यवरोहंत्याग्रयणंग्रहो बृहत्पृष्ठानांत्रयस्त्रिंशः
स्तोमानांतस्माज्ज्यायांसंकनीयान्प्रत्यवरोहंतिवैश्वकर्मणोगृह्यतेविश्वान्येवतेनकर्माणियजमाना
अवरुंधतआदित्यश॥१॥गृह्यतइयंवाअदितिरस्यामेवप्रतितिष्ठंत्यन्योन्योगृह्येतेमिथुनत्वायप्र
जात्याअवांतरंवैदशरात्रेणप्रजापतिःप्रजाअसृजतयद्दशरात्रोभवतिप्रजाएवतद्यजमानाः
सृजंतएतांहवाउदंकःशौल्बायनःसत्रस्यर्धिमुवाचयद्दशरात्रोयद्दशरात्रोभवतिसत्रस्य
र्ध्याअथोयदेवपूर्वेष्वहःसुविलोमक्रियतेतस्यैवैषाशांतिः॥२॥ ॥आदित्यस्तस्यैवद्वेच॥४॥ ॥

स·स· ॥यदिसोमौसंसुतौस्यातांमहतिरात्रियेप्रातरनुवाकमुपाकुर्यात्पूर्वोवाचंपूर्वोदेवताः ५
५२ पूर्वश्छंदांसिवृङ्क्तेवृषण्वतींप्रतिपदंकुर्यात्प्रातःसवनादवैषामिंद्रंवृङ्क्तेथोखल्वाहुः
सवनमुखेसवनमुखेकार्येतिसवनमुखात्सवनमुखाद्वेवैषामिंद्रंवृङ्क्तेसंवेशायोपवेशा
यगायत्रियास्त्रिष्टुभोजगत्याअनुष्टुभःपङ्क्त्याअभिभूत्यैस्वाहाछंदांसिवैसंवेशउप
वेशश्छंदोभिरेवैषां॥१॥छंदांसिवृङ्क्तेसजनीयंशस्यंविहव्यंशस्यमगस्त्यस्यक
याशुभीयंशस्यमेतावद्वाअस्तियावदेतद्यावदेवास्तितदेषांवृङ्क्तेयदिप्रातःसवनेकल
शोदीर्येतवै ष्णवीषुशिपिवि ष्टवतीषुस्तुवीरन्यद्वैयज्ञस्यातिरिच्य ५२
तेविष्णुंतच्छिपिविष्टमभ्यातिरिच्यतेतद्विष्णुःशिपिविष्टोतिरिक्तएवातिरिक्तंदधात्यथो

अतिरिक्तेनैवातिरिक्तमाप्त्वावरुंधतेयदिमध्यंदिनेदीयेतवषट्कारनिधनंसामकुर्युर्व
षट्कारोवैयज्ञस्यप्रतिष्ठाप्रतिष्ठामेवैनद्गमयंतियदितृतीयसवनएतदेव॥२॥ ॥छंदो
भिर्वैषामवैकांनविंशतिश्च॥५॥ ॥षडहैर्मासांत्संपाद्याहरुत्सृजंतिषडहैर्हिमासांत्सं
पश्यंत्यर्धमासैर्मासांत्संपाद्याहरुत्सृजंत्यर्धमासैर्हिमासांत्संपश्यंत्यमावास्ययामासां
त्संपाद्याहरुत्सृजंत्यमावास्ययाहिमासांत्संपश्यंतिपौर्णमास्यामासांत्संपाद्याहरुत्सृ
जंतिपौर्णमास्याहिमासांत्संपश्यंतियोवैपूर्णआसिंचतिपरासिंचतियःपूर्णादुद्व
ति॥१॥प्राणमस्मिंस्तद्दधातियत्पौर्णमास्यामासांत्संपा द्याहरुत्सृजंतिसंवत्सरायै
वतत्प्राणंदधातितदहुःसत्त्रिणःप्राणंतियदहर्नोत्सृजेयुर्यथादृतिरुपनद्धोविपतत्ये

स॰स॰ वसंवत्सरो विपर्यतदार्तिमार्छेयुर्यत्पौर्णमास्यामासोत्संपाद्याहरुत्सृजंति संवत्सरायैवतदु ५
५३ द्वानंदधतितदनुसंतिष्ठते॥२॥ अनार्तिंनार्तिमार्छंतिपूर्णमासेवैदेवानांसुतोयत्पौर्ण
मास्यामासोत्संपाद्याहरुत्सृजंति देवानामेवतद्यज्ञेनयज्ञंप्रत्यवरोहंतिविवाएतद्यज्ञंछिंदंति
यत्षडहसंततःसंतु [illegible] मथाहरुत्सृजंतिप्राजापत्यंपशुमालभंतेप्रजापतिःसर्वादेव
तादेवताभिरेवयज्ञःसंतन्वंतियंतिवाएतेसवनाद्येहः॥३॥ उत्सृजंतितुरीयंखलुवाएत
त्सवनंयत्सान्नाय्यंयत्सान्नाय्यंभवतितेनैवसवनान्नयंतिसमुपहूयभक्षयंत्येतत्सोम
पीथाह्येतर्हियथायतनंवाएतेषांसवनभाजोदेवतागछंतियेहरुत्सृजंत्यनुसवनंपु ५३
रोडाशान्निर्वपंतियथायतनादेवसवनभाजोदेवताअवरुंधतेष्टाकपालान्प्रातःसवन

एकादशकपालान्माध्यंदिने सवनेन्द्रद्वादशकपालांस्तृतीयसवने छंदांस्येवाप्त्वावरुं
धते वैश्वदेवं चरुं तृतीयसवने निर्वपति वैश्वदेवं वै तृतीयसवनं तेनैव तृतीयसवनं नयं
ति ॥४॥ ॥उदचत्यघेहन्याप्त्वा पंचदशाच ॥६॥ ॥उत्सृज्यां३ नोत्सृज्या३मिति मीमांसं
ते ब्रह्मवादिनस्तद्वाहुरुत्सृज्यमेवेत्यमावास्यायां च पौर्णमास्यां चोत्सृज्यमित्याहुरेते हि
यज्ञं वहत इति तेत्वाव नोत्सृज्ये इत्याहुर्ये अवांतरं यज्ञं भेजात इति या प्रथमा व्यष्टकातस्या
मुत्सृज्यमित्याहुरेष वै मासो वि शर इति नादिष्टं ॥१॥ उत्सृजेयुर्य हादिष्टमुत्सृजेयुर्या
द्वो पुनः पर्याप्नुवेमध्येषडहस्य संपद्येत षडहैर्मासान्संपाद्य यत्सप्तममहस्तस्मिन्नु
त्सृजेयुस्तदन्नयेव सुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेयुरैंद्रं दधीद्रायमरुत्वते पुरोडा

स·म· शमष्टाकपालंवैश्वदेवंद्वादशकपालमग्नेर्वैवसुमतःप्रातःसवनंयदग्नयेवसुमतेपुरोडाश ५
५४ मष्टाकपालंनिर्वपतिदेवतामेवतद्भागिनींकुर्वंति॥२॥सवनमष्टाभिरुपयंतियदैंद्रंदधिघ्रा
वतीइमेवतद्भागधेयान्नच्यावयतीइंद्रस्यवैमरुत्वतोमाध्यंदिनंसवनंयदिंद्रायमरुत्वते
पुरोडाशमेकादशकपालंनिर्वपतिदेव तामेवतद्भागिनींकुर्वंतिसवनमेकादशाभिरु
पयंतिविश्वेषांवैदेवानामृभुमतांतृतीयसवनंयद्वैश्वदेवंद्वादशकपालंनिर्वपतिदेवता
एवतद्भागिनीःकुर्वंतिसवनंद्वादशभिः॥३॥उपयंतिप्राजापत्यंपशुमालभंतेयज्ञोवैप्र
जापतिर्यज्ञस्याननुसर्गायाभिवर्तइतःषण्मासोब्रह्मसामंभवतिब्रह्मवाअभिवर्तोब्र ५४
ह्मणैवतत्स्वर्गंलोकमभिवर्तयंतोयंतिप्रतिकूलमिवहीतःस्वर्गोलोकइंद्रक्रतुंनआभ

रपितापुत्रेभ्योयथा॥॥शिक्षाणोअस्मिन्पुरुहूतयामनिजीवाज्योतिरशीमहीत्युतआयता
ऽषण्मासोब्रह्मसामंभवत्ययंवैलोकोज्योतिःप्रजाज्योतिरिममेवतल्लोकंपश्यंतोभिवदंतआ
यंति॥४॥ ॥नाहिंकुर्वंतिद्वादशाभिरितिविंशतिश्च॥७॥ ॥देवानांवाअंतंजग्मुषामिंद्रियं
वीर्यमपाक्रामत्तत्क्रोशेनावारुंधततत्क्रोशस्यक्रोशत्वंयत्क्रोशेनचात्वालस्यांतेस्तुवंतिय
ज्ञस्यैवांतंगत्वेंद्रियंवीर्यमवरुंधतेसत्रस्यर्ध्याहवनीयस्यांतेस्तुवंत्यग्निमेवोपद्रष्टारंकृत्व
र्धिमुपयंतिप्रजापतेर्हृदयेनहविर्धानेंतस्तुवंतिप्रेमाणमेवास्यगच्छंतिश्लोकेनपुरस्तात्स
दसः॥१॥स्तुवंत्यनुश्लोकेनपश्चाद्यज्ञस्यैवांतंगत्वाश्लोकभाजोभवंतिनवभिरध्वर्युरु
द्गायतिनववैपुरुषेप्राणाःप्राणानेवयजमानेषुदधातिसर्वऐंद्रियोभवंतिप्राणेष्वेवेंद्रियं

स·स· दंधुत्यप्रतिहृताभिरुद्गायतितस्मात्पुरुषःसर्वाण्यन्यानिशीर्ष्णोंगानिप्रत्यंचतिशिरएवन ५
५५ पंचदशःरथंतरंभवतींद्रियमेवावरुंधतेसप्तदशं॥२॥बृहद्वैनाद्यस्यावरुध्याअथोप्रैवते
नजायंतएकविंशंभवतिद्विपदासुप्रतिष्ठित्यैपत्नयउपगायंतिमिथुनत्वायप्रजात्यैप्रजाप
तिःप्रजाअसृजतसोकामयतासामहंराज्यंपरीयामितितासांराजनेनैवराज्यंपर्यैत्तद्रा
जनस्यराजनत्वंयद्राजनंभवतिप्रजानामेवतद्यजमानाराज्यंपर्यंतिपंचविंशंभवतिप्र
जापतेः॥३॥आस्यैःपंचभिस्तिष्ठंतस्तुवंतिदेवलोकमेवाभिजयंतिपंचभिरासीनामनुष्यलो
कमेवाभिजयंतिदशसंपद्यंतेदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधतेपंचधावि ५५
निषद्यस्तुवंतिपंचदिशोदिक्ष्वेवप्रतितिष्ठंत्येकैकयास्तुतयासमायंतिहिरण्ययएवांनाद्यः

संभरंतिताभिरुद्गातोद्गायतिदिग्भ्यएवांनाद्यं॥४॥संभृत्युतेजआलंदधतेतस्मादेकः
प्राणःसर्वाण्यंगान्यवत्यथोयथासुपर्णउत्पतिष्यंछिरउत्तमंकुरुतएवमेवतद्यजमानाः
प्रजानामुत्तमाभवंत्यासंदीमुद्गातारोहतिसाम्राज्यमेवगच्छतिप्रेंखंहोतानाकस्यैव
पृष्ठंरोहंतिकूर्चानध्वर्युर्ब्रध्नस्यैवविष्टपंगच्छंत्ये तावंतोवैदेवलोकास्तेष्वेवयथापूर्वं
प्रतितिष्ठंत्यथोआक्रमणमेवतत्सेतुंयजमानाःकुर्वतेसुवर्गस्यलोकस्यसमष्ट्यै॥५॥
॥सहस्रसमहर्शंप्रजापतेर्गायतिदिग्भ्यएवांनाद्यंप्रत्येकादशच॥८॥ ॥अर्केणवै
सहस्रशःप्रजापतिःप्रजाअसृजतताभ्यइलांदूहेनेरांलूतामवारुंधयदर्क्यंभवतिप्रजा
एवतद्यजमानाःसृजंतइलांदंभवतिप्रजाभ्यएवसृष्टाभ्यइरांलूतामवरुंधतेतस्मा

स·स· घाःसमाःसत्रःसम्र्द्धंक्षोधुकास्ताःसमाःप्रजाइष्यॅंह्यासामूर्जमाददतेयाःसमाव्यृध ५
५६ मक्षोधुकास्ताःसमाःप्रजाः॥१॥नह्यासामिषमूर्जमाददतउत्क्रोदंकुर्वतेयथाबंधा
न्मुमुचानाउत्क्रोदंकुर्वतएवमेवतद्यजमानादेवबंधान्मुमुचानाउत्क्रोदंकुर्वतइष
मूर्जमात्मंदधानावाणःशततंतुर्भवतिशतायुःपुरुषःशतेंद्रियआयुष्येवेंद्रियेप्रति
तिष्ठंत्याजिंधावंत्यनभिजितस्याभिजित्यैदुंदुभीन्समाघ्नंतिपरमावाएषावाग्यादुं
ते दुभौपरमामेव॥२॥वाचमवरुंधॅंभूमिदुंदुभिमाघ्नंतियैवेमांवाक्प्रविष्टातामेवा ५६
वरुंधतेथोइमामेवजयंतिसर्वावाचोवदंतिसर्वासांवाचामवरुध्याआर्द्रेचर्मन्व्या
यच्छेतेइंद्रियस्यावरुध्याआन्यःक्रोशतिप्रान्यःशंसतियआक्रोशतिपुनात्येवैनां

त्सयम्भुशःसतिपूतेष्वेवान्नाद्यंदधात्युपिक्तंतंच॥७॥वाएतेदेवकृतंतंचपूर्वैर्मासैरवरुं
धतेयद्भूतेच्छन्दःसामानिभवंत्युभयस्यावरुध्यैयंतिवाएतेमिथुनाद्येसंवत्सरमुप
यंत्ययंतर्वेदिमिथुनौसंभवतस्तेनैवमिथुनान्नयंति॥८॥ ॥व्यृक्षमक्षोधुकास्ताःस
मांप्रजाःपरमामेवचात्रिःशाच्च॥९॥ ॥चर्मावभिंदंतिपाप्मानमेवैषामवभिंदंतिमा
पंरात्सीर्मातिव्यात्सीरित्याहसंप्रत्येवैषांपाप्मानमवभिंदंत्युदकुंभानधिनिधायदा
स्योमार्जालीयंपरिनृत्यंतिपदोनिघ्नतीरिदंमधुंगायंत्योमधुवैदेवानांपरममन्नाद्यं
परममेवान्नाद्यमवरुंधतेपदोनिघ्नंतिमहीयामेवैषुदधति॥१॥ ॥चर्मैकोनपंचा
शत्॥१०॥ ॥पृथिव्यैस्वाहांतरिक्षायस्वाहादिवेस्वाहासंप्लोष्यतेस्वाहासंप्लवमा

स·सं· नाय स्वाहा संप्लुताय स्वाहा मेघायिष्यते स्वाहा मेघायते स्वाहा मेघिताय स्वाहा मेघाय स्वा ५
५७ हा नीहाराय स्वाहा निहाकायै स्वाहा प्रासचाय स्वाहा प्रचलाकायै स्वाहा विद्योतिष्यते स्वा
हा विद्योतमानाय स्वाहा संविद्योतमानाय स्वाहा स्तनयिष्यते स्वाहा स्तनयते स्वाहोग्रꣳ
स्तनयते स्वाहा वर्षिष्यते स्वाहा वर्षते स्वाहाभिवर्षते स्वाहा परिवर्षते स्वाहा संवर्षते ॥१॥ स्वा
हानुवर्षते स्वाहा शीकायिष्यते स्वाहा शीकायते स्वाहा शीकिताय स्वाहा प्रोषिष्यते स्वाहा
प्रुष्णते स्वाहा परिप्रुष्णते स्वाहोद्ग्रहीष्यते स्वाहोद्गृह्णते स्वाहोद्गृहीताय स्वाहा विप्लोष्य
ते स्वाहा विप्लवमानाय स्वाहा विप्लुताय स्वाहातप्स्यते स्वाहातपते स्वाहोग्रमातपते स्वाह ५७
र्ग्भ्यः स्वाहा यजुर्भ्यः स्वाहा सामभ्यः स्वाहाङ्गिरोभ्यः स्वाहा वेदेभ्यः स्वाहा गाथाभ्यः स्वाहा

नाराशꣳसीभ्यःस्वाहारैभीभ्यःस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥२॥ ॥संवर्षतेरैभीभ्यःस्वाहाद्वेच॥११॥ ॥
दत्वतेस्वाहादंतकायस्वाहाप्राणिनेस्वाहाप्राणायस्वाहामुखवतेस्वाहामुखायस्वाहानासि
कवतेस्वाहानासिकायस्वाहाक्षण्वतेस्वाहानक्षिकायस्वाहाकर्णिनेस्वाहाकर्णकायस्वा
हाशीर्षण्वतेस्वाहाशीर्षकायस्वाहापद्वतेस्वाहापादकायस्वाहाप्राणतेस्वाहाप्राणतेस्वाहा
वदतेस्वाहावदतेस्वाहापश्यतेस्वाहापश्यतेस्वाहाशृण्वतेस्वाहाशृण्वतेस्वाहामनस्विने
स्वाहा॥१॥अमनसेस्वाहारेतस्विनेस्वाहारेतस्कायस्वाहाप्रजाभ्यःस्वाहाप्रजननायस्वा
हालोमवतेस्वाहालोमकायस्वाहात्वचेस्वाहात्वक्कायस्वाहाचर्मण्वतेस्वाहाचर्मकायस्वा
हालोहितवतेस्वाहालोहितायस्वाहामाꣳसन्वतेस्वाहामाꣳसकायस्वाहास्नावभ्यःस्वाहा

स॰स॰ स्नावकायस्वाहास्कन्नवतेस्वाहानुक्तिकायस्वाहामज्जन्वतेस्वाहामज्जकायस्वाहांगिनेस्वा ५
५६ हानंगायस्वाहात्मनेस्वाहानात्मनेस्वाहासर्वस्मैस्वाहा॥२॥ ॥मनस्विनेस्वाहानात्मनेस्वा
हाहृचा॥१२॥ ॥कस्त्वायुनक्तिसत्वायुनक्तुविष्णुस्त्वायुनक्त्वस्ययज्ञस्यर्थ्यैमह्यंसंनत्या
अमुष्मैकामायायुषेत्वाप्राणायत्वापानायत्वाव्यानायत्वाव्युष्ट्यैत्वारय्यैत्वाराधसेत्वाघो
षायत्वापोषायत्वाराद्घोषायत्वाप्रच्युत्यैत्वा॥१॥ ॥कोशाविंशात॥१३॥ ॥अग्नयेगायत्रा
यत्रिवृतेराथंतरायवासंतायाष्टाकपालइंद्रायत्रैष्टुभायपंचदशायबार्हतायग्रैष्मायैका
दशाकपालोविश्वेभ्योदेवेभ्योजागतेभ्यःसप्तदशेभ्योवैरूपेभ्योवार्षिकेभ्योद्वादशकपा ५६
लोमित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यांवैराजाभ्यांशारदाभ्यांपयस्याबृ

हस्पतयेपाङ्क्तायत्रिणवायशाक्वरायहैमंतिकायचरुःसवित्रआतिछंदसायत्रयस्त्रिंशा
यरैवतायशैशिरायद्वादशकपालोदित्यैविष्णुपत्न्यैचरुरग्नयेवैश्वानरायद्वादशकपा
लोनुमत्यैचरुःकायएककपालः॥१॥ ॥अग्नयेदित्याअनुमत्यैसप्तचत्वारिंशत्॥१४॥
॥योवाअग्नावग्निःप्रहियतेयश्चसोमोराजातयोरेषआतिथ्यंयदग्नीषोमीयोथैषरुद्रो
यश्चीयतेयत्तंचित्यावेतानिहवींषिननिर्वपेदेषएवरुद्रोशांतउपोत्थायप्रजांपशून्य
जमानस्याभिमन्येतयत्तंचित्यावेतानिहवींषिनिर्वपतिभागधेयेनैवैनंशमयति
नास्यरुद्रोशांतः॥१॥उपोत्थायप्रजांपशूनभिमन्यतेदशहवींषिभवंतिनववैपुरुषेप्रा
णानाभिर्दशमीप्राणानेवयजमानेदधात्यथोदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराज्येवान्ना

स·स· द्बृंहतितिष्ठत्यृतुभिर्वाएषछंदोभिस्तोमैःपृष्ठैश्चेतव्यइत्याहुर्यद्देतानिर्हवीꣳषिनिर्वपत्यृ ५
५९ तुभिरेवैनंछंदोभिस्तोमैःपृष्ठैश्चिनुतेदिशःसुषुवाणेन॥२॥अभिजित्याइत्याहुर्यद्देता
निर्हवीꣳषिनिर्वपतिदिशामभिजित्याएतयावाइंद्रंदेवाअयाजयंतस्मादिंद्रःसवएतया
६ मनुंमनुष्यास्तस्मान्मनुस्सवोयथेंद्रोदेवानांयथामनुर्मनुष्याणामेवंभवति यएवंविद्वा
नेतयेष्ट्यायजतेदिग्वतीःपुरोनुवाक्याभवंतिसर्वासांदिशामभिजित्यै॥३॥ ॥अस्यरु
द्रोवांतःसुषुवाणेनैकचत्वारिꣳशच्च॥१५॥ ॥यःप्राणतोनिमिषतोमहित्वैकइद्रा
जाजगतोबभूव॥यईशेअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मैदेवायहविषाविधेम॥उपयामगृ ५९
हीतोसिप्रजापतयेत्वाजुष्टंगृह्णामितस्यतेद्यौर्महिमानक्षत्राणिरूपमादित्यस्तेतेजस्त

स्मैत्वामहिम्नेप्रजापतयेस्वाहा॥१॥ ॥यत्प्राणतोद्यौरादित्योष्टात्रिंशत्॥१६॥ ॥यआ
त्मदाबलदायस्यविश्वउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः॥यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मैदेवा
यहविषाविधेम॥उपयामगृहीतोसिप्रजापतयेत्वाजुष्टंगृह्णामितस्यतेपृथिवीमहिमौ
षधयोवनस्पतयोरूपमग्निस्तेतेजस्तस्मैत्वामहिम्नेप्रजापतयेस्वाहा॥१॥ ॥यआत्म
दाबलदापृथिव्यग्निरेकोनचत्वारिंशत्॥१७॥ ॥आब्रह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्चसीजाय
तामाराष्ट्रेराजन्यइषव्यःशूरोमहारथोजायतांदोग्ध्रीधेनुर्वोढानड्वानाशुःसप्तिः
पुरंध्रिर्योषाजिष्णूरथेष्ठाःसभेयोयुवास्ययजमानस्यवीरोजायतांनिकामेनिकामेनः
पर्जन्योवर्षतुफलिन्योनओषधयःपच्यंतांयोगक्षेमोनःकल्पतां॥१॥ ॥आब्रह्मन्नेक

स·सं· चत्वारिꣳशत्॥१८॥ ॥आक्रान्वाजीपृथिवीमग्निंयुजमकृतवाज्यर्वाक्रान्वाज्यंतरिक्षंवा ५
६० युंयुजमकृतवाज्यर्वाद्यांवाज्याक्रꣳस्तसूर्यंयुजमकृतवाज्यर्वाग्निस्तेवाजिन्युङ्नुत्वारभे
स्वस्तिमासंपारयवायुस्तेवाजिन्युङ्नुत्वारभेस्वस्तिमासं॥१॥पारयादित्यस्तेवाजिन्युङ्
नुत्वारभेस्वस्तिमासंपारयप्राणधृगसिप्राणंमेदृꣳहव्यानधृगसिव्यानंमेदृꣳहापानधृग
स्यपानंमेदृꣳहचक्षुरसिचक्षुर्मयिधेहिश्रोत्रमसिश्रोत्रंमयिधेह्यायुरस्यायुर्मयिधेहि॥२॥
वायुस्तेवाजिन्युङ्नुत्वारभेस्वस्तिमासंतिचत्वारिꣳशच्च॥१९॥ ॥जज्ञिबीजंवर्ष्टीपर्जन्यः
पक्तासस्यꣳसुपिप्पलाओषधयस्वधिचरणेयꣳसूपसदनोग्निःस्वध्यक्षमंतरिक्षꣳसु ६०
पावःपवमानःसूपस्थानाद्यौःशिवमसौतपन्यथापूर्वमहोरात्रेपंचदशिनोर्धमासास्त्रि

ऽशिनोमासोःकृताकृतवःशांतःसंवत्सरश्च॥१॥ ॥जज्ञेकत्रिंशत॥२०॥ ॥आग्नेयोष्टाक
पालःसौम्यश्चरुःसावित्रोष्टाकपालःपौष्णश्चरुःरौद्रश्चरुरग्नयेवैश्वानरायद्वादशकपालो
मृगाखरेयदिनागच्छेदग्नयेंऽहोमुचेष्टाकपालःसौर्यंपयोवायव्यआज्यभागश्च॥१॥ ॥आ
ग्नेयश्चतुर्विंशतिः॥२१॥ ॥अग्नयेंऽहोमुचेष्टाकपालइंद्रायांऽहोमुचएकादशकपालो
मित्रावरुणाभ्यामागोमुग्भ्यांपयस्यावायोसावित्रआगोमुग्भ्यांचरुरश्विभ्यामागोमु
ग्भ्यांधानामरुद्भ्यएनोमुग्भ्यःसप्तकपालोविश्वेभ्योदेवेभ्यएनोमुग्भ्योद्वादशकपालोनु
मत्यैचरुरग्नयेवैश्वानरायद्वादशकपालोद्यावापृथिवीभ्यांऽहोमुग्भ्यांद्विकपालः॥१॥ भ्यो
अग्नयेंऽहोमुचेत्रिंशत॥२२॥ ॥अग्नयेसमनमत्पृथिव्यैसमनमद्यथाग्निःपृथिव्या

सं॰स समनमद्देवंमह्यंभद्राःसंनतयःसंनमंतुवायवेसमनमदंतरिक्षायसमनमन्यथावायुरंत ५
६१ रिक्षेणसूर्यायसमनमद्दिवेसमनमन्यथासूर्योदिवाचंद्रमसेसमनमन्नक्षत्रेभ्यःसमन
मन्यथाचंद्रमानक्षत्रैर्वरुणायसमनमदद्भ्यःसमनमन्यथा॥१॥वरुणोद्भिःसाम्नेसमनमदृ
चेसमनमन्यथासामर्चाब्रह्मणेसमनमत्क्षत्रायसमनमन्यथाब्रह्मक्षत्रेणराज्ञेसमनमद्वि
शेसमनमन्यथाराजाविशारथायसमनमदश्वेभ्यःसमनमन्यथारथोश्वैःप्रजापतयेसमन
मद्भूतेभ्यःसमनमन्यथाप्रजापतिर्भूतैःसमनमद्देवंमह्यंभद्राःसंनतयःसंनमंतु॥२॥ ॥अ
द्भ्यःसमनमन्यथामह्यंचत्वारिच॥२३॥ ॥येतेपंथानःसवितःपूर्व्यासोरेणवोविततांत ६१
रिक्षे॥तेभिर्नोअद्यपथिभिःसुगेभीरक्षाचनोअधिचदेवब्रूहि॥नमोग्नयेपृथिविक्षितेलो

कुस्पृतेलोकमुस्मैयजमानायदेहिनमोवायवेंतरिक्षक्षितेलोकुस्पृतेलोकमु स्मैयज
मानायदेहिनमुः सूर्यायदिविक्षितेलोकुस्पृतेलोकमुस्मैयजमानायदेहि॥१॥ ॥येच
तुश्चत्वारिंशत्॥२४॥ ॥योवाअश्वस्यमेध्यस्यशिरोवेदशीर्षण्वान्मेध्योभवत्युषा
वाअश्वस्यमेध्यस्यशिरःसूर्यश्चक्षुर्वातःप्राणश्चंद्रमाश्रोत्रंदिशःपादाअवांतरदिशाः
पर्शवोहोरात्रेनिमेषोर्धमासाःपर्वाणिमासाःसंधानान्यृतवोंगानिसंवत्सरआत्मार
श्मयःकेशानक्षत्राणिरूपंतारकाअस्थानिनभोमांसान्योषधयोलोमानिवनस्पत
योवालाअग्निर्मुखंवैश्वानरोव्यात्तं॥१॥समुद्रउदरमंतरिक्षंपायुर्द्यावापृथिवीआं
डौग्रावाशेपःसोमोरेतोयज्जंजभ्यतेतद्विद्योततेयद्विधूनुतेतत्स्तनयतियन्मेहतित

स·स· ह्रर्षतिवागेवास्यवागहर्वाअश्वंस्यजायमानस्यमहिमापुरस्तोज्जायततेरात्रिरेनं ५
६२ महिमापश्चादनुजायतएतौवैमहिमानावश्वमभितःसंबभूवतुर्हयोदेवानव
हदर्वासुरान्वाजीगंधर्वानश्वोमनुष्यांत्समुद्रोवाअश्वस्ययोनिःसमुद्रोबं
धुः॥२॥ ॥व्यात्तमवहद्वादशच॥२५॥ ॥गावोगावःसिषासंतीःप्रथमेमासि
समान्योयदिसोमौषड्हैरुत्तरज्यांदेवानामुक्यैणचमोवपृथिव्येदलतेकस्मा
न्नयुयोवेयःभ्राणतोयआत्मदाआब्रह्मनाक्रांजज्ञिवीजमाग्नेयोष्टाकपालोग्न ६२
येन्द्रोमुचेश्टाकपालोग्नयेसमनमप्रेघेतपंथानोयोवाअश्वस्यमेध्यस्यशि

नुःपंचविंशतिः॥२५॥गावःसमान्यःसावनमष्टाभिर्वाएतेदेवकृतंचाभिजित्या
इत्याङ्गिर्वरुणाद्धिःसाम्नेचतुःपंचाशत्॥५४॥ ॥हरिःॐ॥ ॥श्रीकृष्णार्पण
मस्तु॥ ॥श्रीउमामधुकेश्वरार्पणमस्तु॥ ॥श्रीसद्गुरुचरणारविंदार्पणमस्तु॥
॥श्रीमहागणपतयेनमः॥ ॥श्रीमहासरस्वत्यैनमः॥ ॥श्रीगुरुर्जयति॥ ॥
॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥
श्री॥ ॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥श्री॥

सप्तमाष्टकसंहितासंपूर्णा।

यतिषड्भिः पवयति षड्वाऋतवऋतुभिरेवैनं पवयति सप्तभिः पवयति सप्तछंदा
ꣳसि छंदोभिरेवैनं पवयति नवभिः पवयति नव वै पुरुषे प्राणाः सप्राणमेवैनं पव
यत्येकविꣳशत्या पवयति दश हस्त्या अंगुलयो दश पद्या आत्मैकविꣳशीया वाने
व पुरुषस्तमपरिवर्गं ॥८॥ पवयति चित्पतिस्त्वा पुनात्वित्याह मनो वै चित्पतिर्मन
सैवैनं पवयति वाक्पतिस्त्वा पुनात्वित्याह वाचैवैनं पवयति देवस्त्वा सविता पुनात्वि
त्याह सवितृप्रसूत एवैनं पवयति तस्य ते पवित्रपते पवित्रेण यस्मै कं पुने तछ्केय
मित्याहाशिषमेवैतामाशास्ते ॥९॥ अतीकाशान्करोत्यवेन्नायं तीर्थे स्नाति प्रघातो म
नुष्याणां तद्वा आंड्ते मित्रत्वाय पंचभिरपरिवर्गमष्टाचत्वारिꣳशच्च ॥१॥ ॥यावंतो
वै देवा यज्ञाया पुनत त एवाभवन्य एवं विद्वान्यज्ञाय पुनीते भवत्येव बहिः पवयित्वां

तःप्रपादयतिमनुष्यलोकएवैनंपवयित्वापूतंदेवलोकंप्रणयत्यदीक्षितएकयाहुत्येत्या
हुःस्रुवेणचतस्रोजुहोतिदीक्षितत्वायस्रुचापंचमींपंचाक्षरापङ्क्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञमे
वावरुंधआकूत्यैप्रयुजेग्नये॥१॥स्वाहेत्याहाकूत्याहिपुरुषोयज्ञमभिप्रयुंक्तेयजेये
तिमेधायैमनसेग्नयेस्वाहेत्याहमेधयाहिमनसापुरुषोयज्ञमभिगच्छतिसरस्वत्यै
पूष्णेग्नयेस्वाहेत्याहवाग्वैसरस्वतीपृथिवीपूषावाचैवपृथिव्यायज्ञंप्रयुंक्तआपोदे
वीर्बृहतीर्विश्वशंभुवइत्याहयावैवर्ष्यास्ताः॥२॥आपोदेवीर्बृहतीर्विश्वशंभुवोय
देतयजुर्नब्रूयाद्दिव्याआपोशांताइमंलोकमागच्छेयुरापोदेवीर्बृहतीर्विश्वशंभुवइ
त्याहास्माएवैनाल्लोकायशमयतितस्माच्छांताइमंलोकमागच्छंतिद्यावापृथिवीइत्या ३
हद्यावापृथिव्योर्हियज्ञउर्वंतरिक्षमित्याहांतरिक्षेहियज्ञोबृहस्पतिर्नोहविषावृ

धातु॥३॥इत्याह ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै यज्ञमवरुंधे यद्ब्रूयाद्विधे
रिति यज्ञस्थाणुमृच्छेद्वृधात्वित्याह यज्ञस्थाणुमेव परिवृणक्ति प्रजापतिर्यज्ञम
सृजत सोस्मात्सृष्टः पराङैत्स प्र यजुरव्लीनात्प्र साम तमृगुदयच्छद्यदृगुदयच्छ
त्तदोद्ग्रहणस्योद्ग्रहणत्वमृचा॥४॥जुहोति यज्ञस्याधृत्या अनुष्टुभ्छंदसामुदयच्छ
दित्याहुस्तस्मादनुष्टुभा जुहोति यज्ञस्याधृत्यै द्वादश वात्सबंधान्युदयच्छन्नित्या
हुस्तस्माद्द्वादशभिर्वात्सबंधविदो दीक्षयंति सा वा एषर्गनुष्टुग्वागनुष्टुप्यदेतय
र्चा दीक्षयति वाचैवैनं सर्वया दीक्षयति विश्वे देवस्य नेतुरित्याह सावित्र्येतेन म
र्तो वृणीत सख्यं॥५॥इत्याह पितृदेवत्यैतेन विश्वे राय इषुध्यसीत्याह वैश्वदेव्येते
न द्युम्नं वृणीत पुष्यस इत्याह पौष्ण्येतेन सा वा एषर्क्सर्वदेवत्या यदेतयर्चा दीक्षय

ष०स०१ तिसर्वाभिरेवैनंदेवताभिर्दीक्षयतिसप्ताक्षरंप्रथमंपदमष्टाक्षराणित्रीणियानित्रीणि
४ तान्यष्टावुपयंतियानिचत्वारितान्यष्टौयदष्टाक्षरातेन॥६॥गायत्रीयदेकादशाक्ष
रातेनत्रिष्टुग्यद्द्वादशाक्षरातेनजगतीसावाएषसर्वाणियदेतयर्चादीक्षयतिसर्वै छंदांसि
भिरेवैनंछंदोभिर्दीक्षयतिसप्ताक्षरंप्रथमंपदंसप्तपदाशक्वरीपशवःशक्वरीप
शूनेवावरुंधएकस्मादक्षरादनाप्तंप्रथमंपदंतस्माद्यद्वाचोनाप्तंतन्मनुष्याउपजी
वंतिपूर्णयाजुहोतिपूर्णइवहिप्रजापतिःप्रजापतेराप्त्यैन्यूनयाजुहोतिन्यूनाद्धिप्र
जापतिःप्रजाअसृजतप्रजानांसृष्ट्यै॥७॥अग्नयेतावृधात्वृचासख्यंतेनजुहो
तिपंचदशच॥२॥ ॥ऋक्सामेवैदेवेभ्योयज्ञायातिष्ठमानेकृष्णोरूपंकृत्वापक्रम्या ४
तिष्ठतांतेमन्यंतयंवाइमेउपावर्त्स्यतःसइदंभविष्यतीतितेउपामंत्रयंततेअहोरा

त्रयोर्महिमानमपनिधायदेवानुपावर्तेतामेषवाऋचोवर्णोयच्छुक्लंकृष्णाजिनस्यै
षसाम्नोयत्कृष्णमृक्सामयोःशिल्पेस्थइत्याहऋक्सामेएवावरुंधएषः॥१॥वाअह्नोव
र्णोयच्छुक्लंकृष्णाजिनस्यैषरात्रियायत्कृष्णंयदेवैनयोस्तत्रन्यक्तंतदेवावरुंधेकृ
ष्णाजिनेनदीक्षयतिब्रह्मणोवाएतद्रूपंयत्कृष्णाजिनंब्रह्मणैवैनंदीक्षयतीमांधि
यंशिक्षमाणस्यदेवेत्याहयथायजुरेवैतद्गर्भोवाएषयद्दीक्षितउल्बंवासःप्रोर्णु
तेतस्मात्॥२॥गर्भाःप्रावृताजायंतेनपुरासोमस्यक्रयादपोर्णुवीतयत्पुरासोमस्यक्र
यादपोर्णुवीतगर्भाःप्रजानांपरापातुकास्युःक्रीतेसोमेपोर्णुतेजायतएवतदथोयथा
वसीयांसंप्रत्यपोर्णुतेतादृगेवतदंगिरसःसुवर्गंलोकंयंतऊर्जंव्यभजंततोय
दत्यशिष्यततेशराअभवन्नूर्ग्वैशरायच्छरमयी॥३॥मेखलाभवत्यूर्जमेवावरुंधेम

प०स०१ ध्यतः सं नह्यति मध्यत एवास्मा ऊर्जं दधाति तस्मान्मध्यत ऊर्जा भुंजत ऊर्ध्वं वै पुरुष
५ स्य नाभ्यै मेध्यमवाचीनममेध्यं यन्मध्यतः सन्नह्यति मेध्यं चैवास्यामेध्यं च व्यावर्तयती
ंद्रो वृत्राय वज्रं प्राहरत्स त्रेधा व्यभवत्स्फ्यस्तृतीयं रथस्तृतीयं यूपस्तृतीयं ॥४॥ येंतः श
रा अशीर्यंत ते शरा अभवंतच्छराणां शरत्वं वज्रो वै शराः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य भ्रातृ
व्यो यच्छरमयी मेखला भवति वज्रेणैव साक्षात्क्षुधं भ्रातृव्यं मध्यतो पहते त्रिवृ
द्भवति त्रिवृद्वै प्राणस्त्रिवृतमेव प्राणं मध्यतो यजमाने दधाति पृथ्वी भवति रज्जूनां
व्यावृत्त्यै मेखलया यजमानं दीक्षयति योक्त्रेण पत्नीं मिथुनत्वाय ॥ ५॥ यज्ञो दक्षि
णामभ्यध्यायत्तां समभवत्तदिंद्रोचायत्सो मन्यत यो वा इतो जनिष्यते स इदं भवि ५
ष्यतीति तां प्राविशत्तस्या इंद्र एवाजायत सो मन्यत यो वै मदितो परो जनिष्यते स इ

दंभविष्यतीतितस्याअनुमृश्ययोनिमाछिनत्सास्तुतवशाभवत्तत्स्तुतवशाभवत्तत्स्तु
तवशायैजन्म॥६॥तामिंद्रोहस्तेनव्यवेष्टयततांमृगेषुन्यदधात्साकृष्णविषाणाभवदिंद्रस्य
योनिरसिमामाहिंसीरितिकृष्णविषाणांप्रयच्छतिसयोनिमेवयज्ञंकरोतिसयोनिंद
क्षिणांसयोनिमिंद्रंसयोनित्वायकृष्यैत्वासुसस्यायाइत्याहतस्मादकृष्टपच्याओष
धयःपच्यंतेसुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यइत्याहतस्मादोषधयःफलंगृह्णंतियद्धस्तेन
॥७॥कंडूयेतपामनंभावुकाःप्रजास्युर्यत्स्मयेतनग्नंभावुकाःकृष्णविषाणयाकंडूय
तेपिगृह्यतेपिगृह्यस्मयतेप्रजानांगोपीथायनपुरादक्षिणाभ्योनेतोःकृष्णविषाणा
मवचृतेद्यत्पुरादक्षिणाभ्योनेतोःकृष्णविषाणामवचृतेद्योनिःप्रजानांपरापातुका
स्यान्नीतासुदक्षिणासुचात्वालेकृष्णविषाणांयोनिर्वैयज्ञस्यचात्वालंःप्रास्यतिःयो

प०स०१ निःकृष्णविषाणायोनावेवयोनिंदधातियज्ञस्यसयोनित्वाय॥८॥रुंधएषतस्मात्छर
६ मयीयूपस्तृतीयंमिथुनत्वायजन्महस्तेनाष्टाचत्वारिंशञ्च॥३॥ ॥वाग्वैदेवेभ्योपाक्रा
मद्यज्ञायातिष्ठमानासावनस्पतीन्प्राविशत्सैषावाग्वनस्पतिषुवदतियाडुंदुभौयातूण
वेयावीणायांयद्दीक्षितदंडंप्रयच्छतिवाचमेवावरुंधऔडुंबरोभवत्यूर्ग्वाउडुंबरऊर्ज
मेवावरुंधेमुखेनसंमितोभवतिमुखतएवास्माऊर्जंदधातितस्मान्मुखतऊर्जाभुंजते
॥१॥क्रीतेसोमेमैत्रावरुणायदंडंप्रयच्छतिमैत्रावरुणोहिपुरस्तादृत्विग्भ्योवाचंविभ
जतितामृत्विजोयजमानेप्रतिष्ठापयंतिस्वाहायज्ञंमनसेत्याहमनसाहिपुरुषोयज्ञ
मभिगच्छतिस्वाहा द्यावापृथि ६
स्वाहा वीभ्यामित्याहद्यावापृथिव्योर्हियज्ञोंतरिक्षादित्याहांतरिक्षेहियज्ञःस्वाहायज्ञंवा

तादारभइत्याहायं॥२॥वावयःपवतेसयज्ञस्तमेवसाक्षादारभतेमुष्टीकरोतिवाचं
यच्छतियज्ञस्यधृत्याअदीक्षिष्टायंब्राह्मणइतित्रिरुपांश्वाहदेवेभ्यएवैनंप्राहत्रिरुच्चै
रुभयेभ्यएवैनंदेवमनुष्येभ्यःप्राहनपुरानक्षत्रेभ्योवाचंविसृजेद्यत्पुरानक्षत्रेभ्यो
वाचंविसृजेद्यज्ञंविछिंद्यात्॥३॥उदितेषुनक्षत्रेषुव्रतंकृणुतेतिवाचंविसृजतिय
ज्ञव्रतोवैदीक्षितोयज्ञमेवाभिवाचंविसृजतियदिविसृजेद्वैष्णवीमृचमनुब्रूयाद्य
ज्ञोवैविष्णुर्यज्ञेनैवयज्ञंसंतनोतिदैवींधियंमनामहइत्याहयज्ञमेवतन्म्रदयतिसु
पारानोअसद्वशइत्याहव्युष्टिमेवावरुंधे॥४॥ब्रह्मवादिनोवदंतिहोतव्यंदीक्षितस्य
गृहा३इनहोतव्या३मितिहविर्वैदीक्षितोयज्जुहुयाद्यजमानस्यावदायजुहुयाद्यन्नजु
हुयाद्यज्ञपरुरंतरियाद्येदेवामनोजातामनोयुजइत्याहप्राणावैदेवामनोजाताम

ष०स०१ नोयुजस्त्वेषैवपरोक्षंजुहोतितन्नेवकृतंनेवाकृतꣳस्वपंतंवैदीक्षितꣳरक्षाꣳसिजि
७ घाꣳसंत्यग्निः॥५॥खलुवैरक्षोहाग्नेत्वꣳसुजागृहिवयꣳसुमंदिषीमहीत्याहाग्निमे
वाधिपांकृत्वास्वपितिरक्षसामपहत्याअव्रत्यमिववाएषकरोतियोदीक्षितःस्वपि
तित्वमग्नेव्रतपाअसीत्याहाग्निर्वैदेवानांव्रतपतिःसएवैनंव्रतमालंभयतिदेवआ
मर्त्येष्वेत्याहदेवः॥६॥ह्येषसन्मर्त्येषुत्वंयज्ञेष्वीड्यइत्याहैतꣳहियज्ञेष्वीडतेपवैदी
क्षितात्सुषुपुषइंद्रियंदेवताःक्रामंतिविश्वेदेवाअभिमामाववृत्रन्नित्याहेंद्रिये
णैवैनंदेवताभिःसन्नयतियदेतद्यजुर्नब्रूयाद्यावतएवपशूनभिदीक्षेततावंतोस्य
पशवस्युरास्वेयत॥७॥सोमाभूयोभरेत्याहापरिमितानेवपशूनवरुंधेचंद्रमसिम ७
मभोगायभवेत्याहयथादेवतमेवैनाःप्रतिगृह्णातिवायवेत्वावरुणायत्वेतियदेव

मेतानानुदिशेद्यथादेवतंदक्षिणागमयेद्यादेवताभ्यो वृश्च्येतयदेवमेताअनुदि
शतियथादेवतमेवदक्षिणागमयतिनदेवताभ्यआ॥९॥ वृश्च्येतेदेवीरापोअपांनपादि
त्याहयद्वोमेध्यंयज्ञियंसदेवंतद्वोमावक्रमिषमितिवावैतदाहाच्छिंनंतंतुंपृथिव्याअ
नुगेषमित्याहसेतुमेवकृत्वात्येति॥१॥ भुंजतेयंछिंद्याद्रुंधेग्निराहदेवइयंदेवताभ्यआ
त्रयस्त्रिंशश्च॥४॥ ॥देवावैदेवयजनमध्यवसायदिशोनप्राजानंतेऽन्योन्यमुपाधा
वंत्वयाप्रजानामत्वयेतितेदित्यांसमध्रियंतत्वयाप्रजानामेतिसाब्रवीद्वरंवृणैमत्प्राय
णाएववोयज्ञामउदयनाअसन्नितितस्मादादित्यःप्रायणीयोयज्ञानामादित्यउद
यनीयःपंचदेवतायजतिपंचदिशोदिशांप्रज्ञात्यै॥१॥ अथोपंचाक्षरापङ्क्तिःपाङ्क्तोयज्ञो
यज्ञमेवावरुंधेपथ्यांस्वस्तिमयजन्प्राचीमेवतयादिशंप्राजानन्नग्निनादक्षिणा

ष० स०१ सोमेनप्रतीचीꣳसवित्रोदीचीमदित्योर्ध्वांपथ्याꣳस्वस्तिंयजतिप्राचीमेवतयादिशंप्र
८ जानातिपथ्याꣳस्वस्तिमिष्ट्वाग्नीषोमौयजतिचक्षुषीवाएतेयज्ञस्ययदग्नीषोमौताभ्या
मेवानुपश्यति॥२॥अग्नीषोमाविष्ट्वासवितारंयजतिसवितृप्रसूतएवानुपश्यतिस
वितारमिष्ट्वादितिंयजतीयंवाअदितिरस्यामेवप्रतिष्ठायानुपश्यत्यदितिमिष्ट्वामा
रुतीमृचमन्वाहमरुतोवैदेवानांविशोदेवविशंखलुवैकल्पमानंमनुष्यविशम
नुकल्पतेयन्मारुतीमृचमन्वाहविशांक्लृप्त्यैब्रह्मवादिनोवदंतिप्रयाजवदननू
याजंप्रायणीयंकार्यमनूयाजवत्॥३॥अप्रयाजमुदयनीयमितीमेवैप्रयाजाअमी
अनूयाजाःसैवसायज्ञस्यसंततिस्तत्तथानकार्यमात्मावैप्रयाजाःप्रजानूयाजा ६
यत्प्रयाजानंतरियादात्मानमंतरियाद्यदनूयाजानंतरियात्प्र

जामंतरियाद्यतःखलुवैयज्ञस्यविततस्यनक्रियतेतदनुयज्ञःपराभवतियज्ञंपरा
भवंतंयजमानोनु॥४॥पराभवतिप्रयाजवद्देवानूयाजवत्प्रायणीयंकार्यंप्रयाजव
दनूयाजवदुदयनीयंनात्मानमंतरेतिनप्रजांनयज्ञःपराभवतिनयजमानःप्राय
णीयस्यनिष्कासउदयनीयमभिनिर्वपतिसैवसायज्ञस्यसंततिर्याःप्रायणीयस्यया
ज्यायत्ताउदयनीयस्ययाज्याःकुर्यात्पराङमुंलोकमारोहेत्प्रमायुकस्याद्याःप्राय
णीयस्यपुरोनुवाक्यास्ताउदयनीयस्ययाज्याःकरोत्यस्मिन्नेवलोकेप्रतितिष्ठति
॥५॥प्रज्ञात्यैपश्यत्यनूयाजवद्यजमानोनुपुरोनुवाक्यास्ताअष्टौच॥५॥ ॥क
द्रूश्चवैसुपर्णीचात्मरूपयोरस्पर्धेतांसाकद्रूःसुपर्णीमजयत्साब्रवीत्तृतीय
स्यामितोदिविसोमस्तमाहरतेनात्मानंनिष्क्रीणीष्वेतीयंकद्रूरसौसुपर्णीछंदां

ष० स०१ ंसिसोपर्णयाःसाब्रवीदस्मैवैपितरौपुत्रान्बिभृतस्तृतीयस्यामितोदिविसोमस्त
९ माहरतेनात्मानंनिष्क्रीणीष्व॥१॥इतिमाकद्रूरवोचदितिजगत्युदपतच्चतुर्दशाक्षरा
सतीसाप्राप्यन्यवर्तततस्यैद्वेअक्षरेअमीयेतांसापशुभिश्चदीक्षयाचागच्छत्तस्मा
ज्जगतीछंदसांपशव्यतमातस्मात्पशुमंतंदीक्षोपनमतित्रिष्टुबुदपतत्त्रयोदशा
क्षरासतीसाप्राप्यन्यवर्तततस्यैद्वेअक्षरेअमीयेतांसादक्षिणाभिश्च॥२॥तप
साचागच्छत्तस्मात्त्रिष्टुभोलोकेमाध्यंदिनेसवनेदक्षिणानीयंतएतत्खलुवाव
तपइत्याहुर्यःस्वंददातीतिगायत्र्युदपतच्चतुरक्षरासत्यजयाज्योतिषातमस्या
अजाभ्यरुंधतदजायाअजत्वंसासोमंचाहरच्चत्वारिचाक्षराणिसाष्टाक्षरा ९
समपद्यतब्रह्मवादिनोवदंति॥३॥कस्मात्सत्याद्गायत्रीकनिष्ठाछंदसांसती

यज्ञमुखंपरीयायेतियदेवाः सोममाहरंत्तस्माद्यज्ञमुखंपर्यैत्तस्मात्तेजस्विनी
तमापद्यांहसवनेसमगृह्णान्मुखेनैकंयन्मुखेनसमगृह्णात्तदधयंत्तस्माद्द्विसव
नेशुक्रवतीप्रातःसवनंचमाध्यंदिनंचतस्मात्तृतीयसवनऋजीषमभिषुण्वंतिधी
तमिवहिमन्यंते॥४॥आशिरमवनयतिसशुक्रत्वायाथोसंभरत्येवैनत्तंःसोममा
ह्रियमाणंगंधर्वोविश्वावसुःपर्यमुष्णात्सतिस्रोरात्रीपरिमुषितोवसत्तस्मात्तिस्रो
रात्रीःक्रीतःसोमोवसतितेदेवाअब्रुवंत्स्त्रीकामावैगंधर्वाःस्त्रियानिष्क्रीणामेतिते
वाचंःस्त्रियमेकहायनींकृत्वातयानिरक्रीणंत्सारोहिद्रूपंकृत्वागंधर्वेभ्यः॥५॥अप
क्रम्यातिष्ठत्तद्रोहितोजन्मतेदेवाअब्रुवन्नपयुष्मत्क्रमीन्नास्मानुपावर्त्ततेविह्वया
महाइतिब्रह्मगंधर्वाअवदन्नगायंदेवाःसादेवानागायतउपावर्त्ततत्तस्माद्गायंतंःस्त्रि

ष०स०१ यःकामयंतेकामुकाएनंस्त्रियोभवंतियएवंवेदाथोयएवंविद्वानपिजन्येषुभवतिते
१० भ्यएवददत्कृतयद्धकृतयाः॥६॥भवंत्येकहायन्याक्रीणातिवाचैवैनंसर्वयाक्रीणा
तितस्मादेकहायनामनुष्यावाचंवदंत्यकूटयाकर्णयाश्लोणयासप्तशफयाक्रीणाति
सर्वयैवैनंक्रीणातियच्छ्वेतयाक्रीणीयाद्दुश्चर्मायजमानस्याद्यत्कृष्णयानुस्तरणीस्या
त्प्रमायुकोयजमानस्याद्यद्द्विरूपयावार्त्रघ्नीस्यात्सवान्यंजिनीयात्तंवान्योजनीयाद
रुणयापिंगाक्ष्याक्रीणात्येतद्वैवरुणस्यरूपंस्वयैवैनंदेवतयाक्रीणाति॥७॥निष्क्री
णीयदक्षिणाभिश्चवदंतिमन्यंतेगंधर्वेभ्योवकृतयाःपिंगाक्ष्यादशच॥८॥ ॥तद्धि
रण्यमभवत्तस्मादद्भ्योहिरण्यंपुनंतिब्रह्मवादिनोवदंतिकस्मात्सत्यादनस्थिकेन १०
प्रजाःप्रवीयंतेस्थन्वतीर्जायंतइतियद्धिरण्यंघृतेवधायजुहोतितस्मादनस्थिके

नप्रजाःप्रवीयंतेस्थन्वतीर्जायंतएतद्वाअग्नेःप्रियंधामयद्घृतंतेजोहिरण्यमियंते
शुक्रतनूरिदंवर्चइत्याहसतेजसमेवैनंꣳसतनुं॥१॥करोत्यथोसंभरत्येवैनंयद
बद्धमवदध्याद्गर्भाःप्रजानांपरापातुकास्युर्बद्धमवदधातिगर्भाणांधृत्यैनिष्टर्क्यं
बध्नातिप्रजानांप्रजननायवाग्वाएषायत्सोमक्रयणीजूरसीत्याहयद्धिमनसाजव
तेतद्वाचावदतिधृतामँस्याहमनसाहिवाग्धृताजुष्टाविष्णवइत्याह॥२॥यज्ञोवैवि
ष्णुर्यज्ञायैवैनांजु⁝नसे⁝ष्टांकरोतितस्यास्तेसत्यसवसःप्रसवइत्याहसवितृप्र
सूतामेववाचमवरुंधेकांडेकांडेवैक्रियमाणेयज्ञंꣳरक्षांꣳसिजिघांꣳसंत्येषख
लुवाअरक्षोहतःपंथायोग्नेश्चसूर्यस्यचसूर्यस्यचक्षुरारुहमग्नेरक्ष्णःकनीनि
कामित्याहयएवारक्षोहतःपंथास्तंꣳसमारोहति॥३॥वाग्वाएषायत्सोमक्रयणीचि

दसि मनासीत्याह शास्त्येवैनामेतत्तस्माच्छिष्टाः प्रजाजायंतेचिदसीत्याह यद्धिमन
साचेतयतेतद्वाचावदति मनासीत्याह यद्धिमनसाभिगच्छति तत्करोति धीरसीत्याह
यद्धिमनसाध्यायति तद्वाचा ॥४॥ वदति दक्षिणासीत्याह दक्षिणाह्येषा यज्ञियासीत्या
ह यज्ञियामेवैनां करोति क्षत्रियासीत्याह क्षत्रियाह्येषादितिरस्युभयतः शीर्ष्णीत्या
ह यदेवादित्यः प्रायणीयो यज्ञानामादित्य उदयनीयस्तस्मादेवमाह माहयद्बध्नास्या
दयतास्याद्यत्पद्बिवध्नानुस्तरणी स्यात्प्रमायुको यजमानस्यात् ॥५॥ यत्कर्णगृही
तावार्त्रघ्नी स्यात्सवान्यंजिनीयात्तं वान्योजिनीयान्मित्रस्त्वापदिबध्नात्वित्याह मित्रो
वैशिवो देवानां तेनैवैनां पदिबध्नाति पूषाध्वनः पात्वित्याहेयंवै पूषेमामेवास्या अधि
पाम कः समष्ट्या इंद्रायाध्यक्षायेत्याहेंद्रमेवास्या अध्यक्षं करोति ॥६॥ अनुत्वामाता

मन्यतामनुपितेत्याहानुमतमेवैनयाक्रीणातिसादेविदेवमच्छेहीत्याहदेवीह्येषादेवःसो
मइंद्रायसोममित्याहेंद्रायहिसोमआह्रियतेयदेतद्यजुर्नब्रूयात्पराच्येवसोमक्रयणी
याद्रुद्रस्त्वावर्तयत्वित्याहरुद्रोवैक्रूरः॥७॥देवानांतमेवास्मैपरस्ताद्दधात्यावृत्त्यैक्रू
रमिववाएतत्करोतियद्रुद्रस्यकीर्तयतिमित्रस्यपथेत्याहशांत्यैवाचावाएषविक्रीणी
तेयःसोमक्रयण्यास्वस्तिसोमसखापुनरेहिरय्येत्याहवाचैवविक्रीयपुनरात्मन्वाचं
धत्तेनुपदासुकास्यवाग्भवतियएवंवेद॥८॥सतनुंविष्णवइत्याहसमारोहतिध्यायति
तद्वाचायजमानस्यात्करोतिक्रूरोवेद॥७॥ ॥षट्पदान्यनुनिक्रामतिषडहंवाङ्ना
तिवदत्यृतसंवत्सरस्यायनेयावत्येववाक्तामवरुंधेसप्तमेपदेजुहोतिसप्तपदाशा
क्करीपशवःशक्करीपशूनेवावरुंधेसप्तग्राम्याःपशवःसप्तारण्याःसप्तछंदांस्युभय

प०स०१ स्यावरुध्येवस्य्यसिरुद्रासीत्याहरूपमेवास्याएतन्महिमानं॥१॥व्याचष्टेबृहस्पतिस्त्वा
१२ सुम्नेरण्वत्वित्याहब्रह्मवैदेवानांबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मैपशूनवरुंधेरुद्रैवसुभिराचि
केत्वित्याहावृत्यैपृथिव्यास्त्वामूर्धंनाजिघर्मिदेवयजनइत्याहपृथिव्याह्येषमूर्धायद्दे
वयजनमिडायाःपदइत्याहेडायैह्येतत्पदंयत्सोमक्रयण्यैघृतवतिस्वाहा॥२॥इत्याह
यदेवास्यैपदाद्घृतमपीप्यततस्मादेवमाहयदध्वर्युरनग्नावाहुतिंजुहुयादंधोध्वर्यु
स्याद्रक्षांसियज्ञंहन्युर्हिरण्यमुपास्यजुहोत्यग्निवत्येवजुहोतिनांधोध्वर्युर्भवतिन
यज्ञंरक्षांसिघ्नंतिकांडेकांडेवैक्रियमाणेयज्ञंरक्षांसिजिघांसंतिपरिलिखितं
रक्षःपरिलिखिताअरातयइत्याहरक्षसामपहत्यै॥३॥इदमहंरक्षसोग्रीवाअपिकृं १२
तामियोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मइत्याहद्वौवावपुरुषौयंचैवद्वेष्टियश्चैवनंद्वेष्टितयोरे

वानंतरायंग्रीवाः कृंतति पशवोवैसोमक्र यण्यैपदंयावत्तृतंः संवपतिपशूनेवावरुंधे
स्मेराय इतिसंवपत्यात्मानमेवाध्वर्युः॥४॥पशुभ्योनांतरेतित्वेराय इतियजमानायप्रयछति
यजमानएवरयिंदधातितोतेराय इति पत्नियाअर्धोवाएषआत्मनोयत्पत्नीयथागृहेषु
निधत्तेतादृगेवतत्वष्टीमतीतेसपेयेत्याहत्वष्टावैपशूनांमिथुनानांरूपकृद्रूपमेवपशु
षुदधात्यस्मैवैलोकायगार्हपत्यआधीयतेमुष्माआहवनीयोयद्गार्हपत्यउपवपेदस्मिं
लोकेपशुमांत्स्याद्यदाहवनीयेमुष्मिंलोकेपशुमांस्यादुभयोरुपवपत्युभयोरेवैनंलोक
योः पशुमंतंकरोति॥५॥महिमानंस्वाहापहत्याअध्वर्युर्ध्रियतेचतुर्विंशतिश्च॥८॥
॥ ॥ब्रह्मवादिनोवदंतिविचित्यः सोमा३ नविचित्या३ इतिसोमोवाओषधीनांराजात
स्मिन्यदापन्नंग्रसितमेवास्यतद्यद्विचिनुयाद्यथास्याद्ग्रसितंनिष्खिदतितादृगेवतत

पु०स०१ यन्नविचिनुयाद्यथाक्षन्नापन्नंविधावतितादृगेवतत्क्षोधुकोध्वर्युस्यात्क्षोधुकोयजमा
१३ नःसोमविक्रयिंत्सोमंशोधयेत्येवब्रूयाद्यदीतरं॥१॥यदीतरमुभयेनैवसोमविक्रयिण
मर्पयतितस्मात्सोमविक्रयीक्षोधुकोरुणोहस्माहौपवेशिःसोमक्रयणएवाहंतृतीयस
वनमवरुंधइतिपशूनांचर्मन्मिमीतेपशूनेवावरुंधेपशवोहितृतीयंसवनंयंकामयेता
पशुस्यादित्यृक्षतस्तस्यमिमीतर्क्षंवाअपशव्यमपशुरेवभवतियंकामयेतपशुमान्स्या
त्॥२॥इतिलोमतस्तस्यमिमीतेतद्वैपशूनांरूपंरूपेणैवास्मैपशूनवरुंधेपशुमानेवभव
त्यपामंतेक्रीणातिसरसमेवैनंक्रीणात्यमात्योसीत्याहामैवैनंकुरुतेशुक्रस्तेग्रहइत्याहशु
क्रोह्यस्यग्रहोनसाच्छयातिमहिमानमेवास्याच्छयात्यनसा॥३॥अच्छयातितस्मादनोवा १३
ह्यंसमेजीवनंयत्रखलुवाएतंशीर्ष्णाहरंतितस्माच्छीर्षहार्यंगिरेर्जीवनमभित्यंदेव

ꣳसवितारमित्यतिच्छंदसर्चा मिमीतेतिच्छंदा वै सर्वाणि छंदाꣳसि सर्वैरेवैनं छंदोभिर्मि
मीते वर्ष्म वा एषा छंदसां यदतिच्छंदा यदतिच्छंदसर्चा मिमीते वर्ष्मैवैनꣳ समानानां करोत्येकयै
कयोत्सर्गं ॥४॥ मिमीते यातयाम्निया यातयाम्निये वा एनं मिमीते तस्मान्नानावीर्या अंगुलयः
सर्वास्वंगुष्ठमुपनिगृह्णाति तस्मात्समावद्वीर्योन्याभिरंगुलिभिस्तस्मात्सर्वा अनु संचरति
यत्सह सर्वाभिर्मिमीत संश्लिष्टा अंगुलयो जायेरन्नेकयैकयोत्सर्गं मिमीते तस्माद्विभक्ता
जायंते पंचकृत्वो यजुषा मिमीते पंचाक्षरा पंक्तिः पांक्तो यज्ञो यज्ञमेवाव रुंधे पंचकृत्वस्तूष्णीं
॥५॥ दश संपद्यंते दशाक्षरा विराडन्नं विराड्विराजमेवाव रुंधे यद्यजुषा मिमीते भूतमेवाव रुं
धे यत्तूष्णीं भविष्यद्यद्वै तावानेव सोमस्याद्यावंतं मिमीते यजमानस्यैव स्यान्नापि सदस्यानां
प्रजाभ्यस्त्वेत्युपसमूहति सदस्यानेवान्वाभजति वाससोपनह्यति सर्वदेवत्यं वै ॥६॥ वा

सःसर्वाभिरेवैनंदेवताभिःसमर्धयतिपशवोवैसोमःप्राणायत्वेत्युपनह्यतिप्राणमेवपशुषु
दधातिव्यानायत्वेत्यनुश्रंथतिव्यानमेवपशुषुदधातितस्मात्स्वपंतंप्राणानजहति॥८॥इतरं
पशुमांत्स्याद्यात्यनसोत्सर्गेदूष्णीं सर्वदेवत्यंवैत्रयस्त्रिंशच्च॥९॥ ॥यत्कलयातेशफे
नतेक्रीणानीतिपणेतागोअर्घंसोमंकुर्यादगोअर्घंयजमानमगोअर्घमध्वर्युंगोस्तुमहि
मानंनावतिवेद्रवातेक्रीणानीत्येवब्रूयाद्गोअर्घमेवसोमंकरोतिगोअर्घंयजमानंगोअर्घ
मध्वर्युंनगोर्महिमानमवतिरत्यजयाक्रीणातिसतपसमेवैनंक्रीणातिहिरण्येनक्रीणाति
सशुक्रमेव॥१॥एनंक्रीणातिधेन्वाक्रीणातिसाशिरमेवैनंक्रीणात्यृषभेणक्रीणातिसेंद्रमे
वैनंक्रीणात्यनडुहाक्रीणातिवन्हिर्वाअनड्वान्वन्हिनैववन्हियज्ञस्यक्रीणातिमिथुनाभ्यां १४
क्रीणातिमिथुनस्यावरुध्यैवाससाक्रीणातिसर्वदेवत्यंवैवासःसर्वाभ्यएवैनंदेवताभ्यः

न्नाद्य

क्रीणातिदशसंपद्यंतेदशाक्षराविराडन्नंविराड्विराजैवान्नमवरुंधे॥२॥तपसस्तनूरसिप्र
जापतेर्वर्णइत्याहपशुभ्यएवतदध्वर्युर्निन्हुतआत्मनोनाव्रस्कायगछतिश्रियंप्रपशूना
प्नोतियएवंवेदशुक्रंतेशुक्रेणक्रीणामीत्याहयथायजुरेवैतद्देवावैयेनहिरण्येनसोममक्री
णंतदभीषहापुनराददतकोहितेजसाविक्रेष्यतइतियेनहिरण्येन॥३॥सोमंक्रीणीयात्तद
भीषहापुनराददीततेजएवात्मंधत्तेस्मेज्योतिःसोमविक्रयिणितमइत्याहज्योतिरेवयज
मानेदधातितमसासोमविक्रयिणमर्पयतियदनुपग्रथ्यहन्याद्दंदशूकास्तांसमांसर्पा
स्युरिदमहंसर्पाणांदंदशूकानांग्रीवाउपग्रथ्नामीत्याहादंदशूकास्तांसमांसर्पाभवंति
तमसासोमविक्रयिणंविध्यतिस्वान॥४॥भ्राजेत्याहैतेवाअमुष्मिंलोकेसोममरक्षंते
भ्योधिसोममाहरन्यदेतेभ्यःसोमक्रयणान्नानुदिशेदक्रीतोस्यसोमस्यान्नास्यैतेमुष्मिं

ष०स०१ लोकेसोमꣳरक्षेयुर्यदेतेभ्यःसोमक्रयणाननुदिशतिक्रीतोऽस्यसोमोभवत्येतेऽस्यामुष्मिंल्लो
१५ केसोमꣳरक्षंति॥५॥सशुक्रमेवरुंध इतियेनहिरण्येनस्वानच्चतुश्चत्वारिꣳशच्च॥३०॥ ॥
वारुणोवैक्रीतःसोमउपनद्धोमित्रोनएहिसुमित्रधा इत्याहशांत्याइंद्रस्योरुमाविशदक्षि
णमित्याहदेवावैयꣳसोममक्रीणंतमिंद्रस्योरौदक्षिणआसादयन्नेषखलुवाएतर्हींद्रो
योयजतेतस्मादेवमाहोदायुषास्वायुषेत्याहदेवताएवान्वारभ्योत्॥१॥तिष्ठत्युर्वंतरि
क्षमन्विहीत्याहांतरिक्षदेवत्योह्येतर्हिसोमोऽदित्याःसदोऽस्यदित्याःसद आसीदेत्याह
यथायजुरेवैतद्विवाएनमेतदर्धयतियद्वारुणꣳसंतंमैत्रंकरोतिवारुण्यर्चासादतिस्वयैवै
नंदेवतयासमर्धयतिवाससापर्यानह्यतिसर्वदेवत्यंवैवासःसर्वाभिरेव॥२॥एनंदेवत १५
यासमर्धयत्यथोरक्षसामपहत्यैवनेषुव्यंतरिक्षंततानेत्याहवनेषुहिव्यंतरिक्षंतता

नवाजमर्वत्स्वित्याहवाजंह्यर्वत्सुपयोअघ्नियास्वित्याहपयोह्यघ्नियासुहृत्सुक्रतुमि
त्याहहृत्सुहिक्रतुंवरुणोविक्ष्वग्निमित्याहवरुणोहिविक्ष्वग्निंदिविसूर्य॥३॥इत्याहदि
विहिसूर्यंसोममद्राविक्त्याहग्रावाणोवाअद्रयस्तेषुवाएषसोमंदधातियोयजतेतस्मा
देवमाहोदुत्यंजातवेदसमितिसौर्य्यर्चाकृष्णाजिनंप्रत्यानह्यतिरक्षसामपहत्याउस्रा
वेतंधूर्षाहावित्याहयथायजुरेवैतत्प्रच्यवस्वभुवस्पतइत्याहभूतानांहि॥४॥एषप
तिर्विश्वान्यभिधामानीत्याहविश्वानिह्येषोभिधामानिप्रच्यवतेमात्वापरिपरीविददित्याह
यदेवादःसोममाह्रियमाणंगंधर्वोविश्वावसुःपर्यमुष्णात्तस्मादेवमाहापरिमोषाययज
मानस्यस्वस्त्ययन्यसीत्याहयजमानस्यैवैषयज्ञस्यान्वारंभोनवच्छित्त्यैवरुणोवाएषय
जमानमभ्येतियत्॥५॥क्रीतःसोमउपनद्धोनमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसइत्याहशांत्या

ष०स०१ आसोमंवहंत्यग्निनाप्रतितिष्ठतेतौसंभवंतौयजमानमभिसंभवतः पुराखलुवावैष
१६ मेधायात्मानमारभ्यचरतियोदीक्षितोयदग्नीषोमीयंपशुमालभतआत्मनिष्क्रय
णएवास्यसतस्मात्तस्यनाश्यंपुरुषनिष्क्रयणइवह्यथोखल्वाहुरग्नीषोमाभ्यांवा
इंद्रोवृत्रमहन्नितियदग्नीषोमीयंपशुमालभतेवार्त्रघ्नएवास्यसतस्माद्वाश्यंवारुण्य
र्चापरिषिंचतिस्वयैवैनंदेवतयापरिषिंचति॥१०॥अन्वारभ्योत्सर्वाभिरेवसूर्यंभृताना
ंह्येतियदाहुःसप्तविंशतिश्च॥११॥प्राचीनवंशंयावंतऋक्सामेवाग्वेदेवेभ्यो
देवावैदेवयजनंकइश्वतध्यिरण्यंषद्ध्दानिब्रह्मवादिनोविचित्योयत्कलयातेवा
रुणोवैक्रीतःसोमएकादश॥११॥ ॥प्राचीनवंशंस्वाहेत्याहयेंतःशराह्येषसं १६
तपसाञ्चयत्कर्णगृहीतेतिलोमतोवारुणःषद्भसतिः॥७६॥ ॥१॥ ॥हरिःॐ॥ ॥

॥हरिः ॐ॥ ॥यदुभौ विमुच्यातिथ्यं गृह्णीयाद्यज्ञं विच्छिंद्याद्यदुभावविमुच्य यथा
नागतायातिथ्यं क्रियते तादृगेव तद्विमुक्तोन्योनड्वान्भवत्यविमुक्तोन्योथातिथ्यं गृह्णा
ति यज्ञस्य संतत्यै पत्न्यन्वारभते पत्नी हि पारीणह्यस्येशे पत्नियैवानुमतं निर्वपति य
द्वै पत्नी यज्ञस्य करोति मिथुनं तदथो पत्नियाएव ॥१॥ एष यज्ञस्यान्वारंभोनवच्छित्त्यै
यावद्भिर्वै राजानुचरैरागच्छति सर्वेभ्यो वै तेभ्य आतिथ्यं क्रियते छंदांसि खलु
वै सोमस्य राज्ञोनुचराण्यग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया एवैतेन करो
ति सोमस्यातिथ्यमसि विष्णवे त्वेत्याह त्रिष्टुभ एवैतेन करोत्यतिथेरातिथ्यमसि वि
ष्णवे त्वेत्याह जगत्यै ॥२॥ एवैतेन करोत्यग्नये त्वा रायस्पोषदावुंने विष्णवे त्याहा
नुष्टुभ एवैतेन करोति श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वेत्याह गायत्रिया एवैते

ष०सं०२ १८ नकरोतिपंचकृत्वोगृह्णातिपंचाक्षरापंक्तिः पांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधेब्रह्मवादिनोव
दंतिकस्मात्सत्याद्गायत्रियाउभयतआतिथ्यस्यक्रियतइतियदेवादःसोममा॥३॥अ
हरत्तस्माद्गायत्रियाउभयतआतिथ्यस्यक्रियतेपुरस्ताच्चोपरिष्टाच्चशिरोवाएतद्य
ज्ञस्ययदातिथ्यंनवकपालःपुरोडाशोभवतितस्मान्नवधाशिरोविष्यूतंनवकपालःपु
रोडाशोभवतितेत्रयस्त्रिकपालास्त्रिवृतास्तोमेनसंमितास्तेजस्त्रिवृत्तेजएवयज्ञस्यशी
र्षदधातिनवकपालःपुरोडाशोभवतितेत्रयस्त्रिकपालास्त्रिवृतास्तोमेनसंमितास्त्रि
वृद्वै॥४॥प्राणस्त्रिवृतमेवप्राणमभिपूर्वंयज्ञस्यशीर्षदधातिप्रजापतेर्वाएतानिपक्ष्मा
णियदश्ववालाऐक्षवीतिरश्चीयदाश्ववालःप्रस्तरोभवत्यैक्षवीतिरश्चीप्रजापतेरेवत १८
च्चक्षुःसंभरतिदेवावैयाआहुतीरजुहवुस्ताअसुरानिष्कावमादंतेदेवाःकार्ष्मर्यमपश्य

न्कर्मण्योवैकर्मैनेनकुर्वीतेतितेकार्ष्मर्यमयान्परिधीन्॥५॥अकुर्वततैर्वैतेरक्षांस्य
पाघ्नतयत्कार्ष्मर्यमयाःपरिधयोभवंतिरक्षसामपहत्यैसंस्पर्शयतिरक्षसामनन्वव
चारायनपुरस्तात्परिदधात्यादित्योह्येवोद्यन्पुरस्ताद्रक्षांस्यपहंत्यूर्ध्वेसमिधावाद
धात्युपरिष्टादेवरक्षांस्यपहंतियजुषान्यांतूष्णीमन्यांमिथुनत्वायद्वेआदधाति
द्विपाद्यजमानःप्रतिष्ठित्यैब्रह्मवादिनोवदंति॥६॥अग्निश्चवाएतौसोमश्चकथासो
मायातिथ्यंक्रियतेनाग्नयइतियदग्नावग्निंमथित्वाप्रहरतितेनैवाग्नयआतिथ्यंक्रिय
तेथोखल्वाहुरग्निःसर्वादेवताइतियद्धविरासाद्याग्निंमंथतिहव्यायैवासन्नायसर्वा
देवताजनयति॥७॥पत्नियाएवजगत्याआत्रिवृद्वेपरिधीन्वदंत्येकचत्वारिंशच्च॥१॥
॥ ॥देवासुराःसंयत्ताआसंतेदेवामिथोविप्रियाआसंतेऽन्योन्यस्मैज्यैष्ठ्यायातिष्ठ

स०ष०२ १८

मानाः पंचधाव्यक्रामन्नग्निर्वसुभिः सोमो रुद्रैरिंद्रो मरुद्भिर्वरुण आदित्यैर्बृहस्पति
र्विश्वैर्देवैस्तेमन्यंतासुरेभ्यो वा इदं भ्रातृव्येभ्यो रध्यामो यान इमाः प्रियास्तनुवस्ताः सम
वद्यामहै ताभ्यः स निर्ऋछाद्यः ॥१॥ नः प्रथमो ऽन्योन्यस्मै द्रुह्यादिति तस्माद्यः सतानू
नप्त्रिणां प्रथमो द्रुह्यति स आर्तिमार्छति यत्तानूनप्त्रं समवद्यति भ्रातृव्याभिभूत्यै भव
त्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति पंचकृत्वो वद्यति पंचधा हि ते तत्समवाद्यंताथो पंचाक्ष
रा पङ्क्तिः पाङ्क्तो यज्ञो यज्ञमेवाव रुंध आपतये त्वा गृह्णामीत्याह प्राणो वै ॥२॥ आपतिः
प्राणमेव प्रीणाति परिपतय इत्याह मनो वै परिपतिर्मन एव प्रीणाति तनूनप्त्र इत्याह तनु
वो हि ते ताः समवाद्यंत शाक्वराय इत्याह शक्त्यै हि ते ताः समवाद्यंत शक्मन्नोजिष्ठायेत्या १८
हौजिष्ठं हि ते तदात्मनः समवाद्यंतानाधृष्टमस्यनाधृष्यमित्याहानाधृष्टं ह्येतदना

धृष्यं देवानामोजः ॥३॥ इत्याह देवानां ह्येतदोजो भिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यमित्या
हाभिशस्तिपा ह्येतदनभिशस्तेन्यमनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामित्याह यथायजुरे
वैतद्घ्नं तं वै देवा अन्वं कृत्वा सोममघ्नंनंतिकमिव खलु वा अस्यैतच्चरंति यत्तानूनप्त्रेण
प्रचरंत्यंशुरंशुस्ते देव सोमाप्यायतामित्याह यत् ॥४॥ एवास्याप्युवायते यन्मीयते
तदेवास्यैतेनाप्याययत्या तुभ्यमिंद्रः प्यायतामा त्वमिंद्राय प्यायस्वेत्याहोभावेवेंद्रं च
सोमं चाप्याययत्या प्याययसखीन्त्सन्या मेधयेत्याहर्त्विजो वा अस्य सखायस्तानेवा
प्याययति स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामशीय ॥५॥ इत्याहाशिषमेवैतामाशास्ते प्र वा एते
स्माल्लोकाच्च्यवंते ये सोममाप्याययंत्यंतरिक्षदेवत्यो हि सोम आप्यायित एष्टा रायः प्रे
षे भगायेत्याह द्यावापृथिवीभ्यामेव नमस्कृत्यास्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठंति देवासुराः

ष०स०२ संयत्ताआसंतेदेवाबिभ्यतोग्निंप्राविशंतस्मादाहुरग्निःसर्वादेवताइतिते॥६॥अग्नि
१९ मेववरूथंकृत्वासुरानभ्यभवन्नग्निमिवखलुवाएषप्रविशतियोवांतरदीक्षामुपैतिभ्रा
तृव्याभिभूत्यैभवत्यात्मनापरास्यभ्रातृव्योभवत्यात्मानमेवदीक्षयापातिप्रजामवांत
रदीक्षयासंतरांमेखलांसमायछतेप्रजाह्यांतरतरातप्तव्रतोभवतिनिर्ह्यग्निःशीते
नवायतिसमिध्येयातेअग्नेरुद्रियातनूरित्याहस्वयैवैनद्देवतयाव्रतयतिसयोनित्वा
यशांत्यै॥७॥योवाओजआहयदशीयेतितेष्वएकादशच॥२॥ ॥तेषामसुराणांतिस्रः
पुरआसन्नयस्मय्यवमाथरजताथहरिणीतादेवाजेतुंनाशक्नुवंताउपसदैवाजि
गीषंतस्मादाहुर्यश्चैवंवेदयश्चनोपसदावैमहापुरंजयंतीतितइषुंसमस्कुर्वताग्नि १९
मनीकंसोमंशल्यंविष्णुंतेजनंतेब्रुवन्कइमामसिष्यतीति॥१॥रुद्रइत्यब्रुवन्रु

द्रो वै क्रूरः सोस्यत्विति सोब्रवीद्वरं वृणा अहमेव पशूनामधिपतिरसानीति तस्मा
द्रुद्रः पशूनामधिपतिस्तां रुद्रोवासृजत्स तिस्रः पुरो भित्वैभ्यो लोकेभ्योसुरान्प्रा
णुदत यदुपसद उपसद्यंते भ्रातृव्यपराणुत्यै नान्यामाहुतिं पुरस्ताज्जुहुयाद्यदन्या
माहुतिं पुरस्ताज्जुहुयात् ॥२॥ अन्यन्मुखं कुर्यात्स्रुवेणाघारमाघारयति यज्ञस्य
स्य ज्ञात्यै पराङतिक्रम्य जुहोति पराच एवैभ्यो लोकेभ्यो यजमानो भ्रातृव्यान्प्रणुदते
पुनरत्याक्रम्योपसदं जुहोति प्रणुद्यैवैभ्यो लोकेभ्यो भ्रातृव्यांजित्वा भ्रातृव्यलोक
मभ्यारोहति देवा वै याः प्रातरुपसद उपासीदन्नन्हस्ताभिरसुरान्प्राणुदंत याः सा
यं रात्रियै ताभिर्यत्सायं प्रातरुपसदः ॥३॥ उपसद्यंते होरात्राभ्यामेव तद्यजमानो भ्रा
तृव्यान्प्रणुदते याः प्रातर्याज्यास्युस्ताः सायं पुरोनुवाक्याः कुर्यादयातयामताय

तिस्र उपसद उपैति त्रय इमे लोका इमानेव लोकान्प्रीणाति षड्उपद्यं तेषड्वाऋतव ऋ
तूनेव प्रीणाति द्वादशाहीने सोम उपैति द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरमेव प्रीणाति
चतुर्विंशतिः सं॥४॥पद्यं तेच्चतुर्विंशतिरर्धमासा अर्धमासानेव प्रीणात्याराग्रा
मवांतरदीक्षामुपेयाद्यः कामयेतास्मिन्मे लोकेर्धुकं स्यादित्येकमग्रेथ द्वावथ त्री
नथ चतुर एषा वा आराग्रावांतरदीक्षास्मिन्नेवास्मै लोकेर्धुकं भवति परोवरीयसीम
वांतरदीक्षामुपेयाद्यः कामयेतामुष्मिन्मे लोकेर्धुकं स्यादिति चतुरोग्रेथ त्रीनथ द्वाव
थैकमेषा वै परोवरीयस्यवांतरदीक्षामुष्मिन्नेवास्मै लोकेर्धुकं भवति॥५॥असिष्यतीं
ति जुहुयात्तायं प्रातरुपसदश्चतुर्विंशतिः संचतुरोग्रे षोडश च॥३॥ ॥सुवर्गं वा ए २०
ते लोकं यंति य उपसद उपयंति तेषां य उन्नयते हीयत एव सनोदनेषीति सून्नीयमि

वयोवैस्वार्थेतांयतांःश्रांतोहीयतउतमसनिष्ठ्यायसहवसतितस्मात्सहकुन्नीय
नापरमुन्नयेतरक्षोन्त्येतैतर्हिपशूनांःरूपंःरूपेणैवपशून्नवरुंधे ॥१॥ यज्ञोदेवेभ्यो
निलायतविष्णूरूपंकृत्वासपृथिवींप्राविशत्तंदेवाहस्तांत्संःरभ्यैछंतमिंद्रउपर्युपर्यत्य
क्रामत्सोब्रवीत्कोमायमुपर्युपर्यत्यक्रमीदित्यहंदुर्गेहंतेत्यथकस्त्वमित्यहंदुर्गादाह
र्तेतिसोब्रवीद्दुर्गेवैहंतावोचथावराहोयंवाममोषः ॥२॥ सप्तानांगिरीणांपरस्ताद्वित्तंवे
द्यमसुराणांबिभर्तितंजहीयदिदुर्गेहंतासीतिसदर्भपुंजीलमुद्वृह्यसप्तगिरीन्भित्वा
तमहंत्सोब्रवीद्दुर्गाद्वाआहर्त्तावोचथारसमाहरेतितमभ्यायज्ञएवयज्ञमाहरद्यत्त
द्वित्तंवेद्यमसुराणामविंदंततदेकंवेद्यैवेदित्वमसुराणां ॥३॥ वाग्वाइदमग्रआसीद्या
वदासीनःपरापश्यतितावद्देवानांतेदेवाअब्रुवन्नस्त्वेवनोस्यामपीतिकियद्दोदास्या

प०स०
२१
म इति यावदियं सलावृकी त्रिः परिक्रामति तावन्नो दत्तेति स इंद्रः सलावृकी रूपं कृत्वे
मां त्रिः सर्वतः पर्यक्रामत्तदिमामविंदंत यदिमामविंदंत तद्वेद्यै वेदित्वं ॥४॥ सा वा इयं स
र्वैव वेदिरियति शक्ष्यामीति त्वा अवमाय यजंते त्रिंशत्पदानि पश्चात्तिरश्ची भवति ष
ट्त्रिंशत्प्राची चतुर्विंशतिः पुरस्तात्तिरश्ची दश दश संपद्यंते दशाक्षरा वै विराडन्नं विरा
ड्विराजैवान्नाद्यमवरुंधत उद्धंति यदेवास्या अमेध्यं तदपहत्य उद्धंति तस्मादोषधयः प
राभवंति बर्हिस्तृणाति प्रजा वै बर्हिर्यजमान उत्तरबर्हिर्यजमानमेवायजमानादुत्त
रं करोति तस्माद्यजमानो यजमानादुत्तरः ॥५॥ कंधेवाममोषो वेदित्वमक्षराणां वेदि
त्वं भवंति पंचविंशतिश्च ॥४॥ ॥ यद्वा अनीशानो भारमादत्ते वि वै स लिशते यद्वा २१
दशासान्हस्योपसदस्सु क्रियेत हीनस्य यत्तस्य विलोमं क्रियेत तिस्र एव सान्हस्योप

सदोह्वादशाहीनस्ययज्ञस्यसवीर्यत्वायाथोसलोमक्रियतेवत्सस्यैकस्तनोभागी
हिसोथैकꣳस्तनव्रतमुपैत्यथद्वावथत्रीनथचतुरएतद्वै॥१॥क्षुरपविनामव्रतंयेनप्र
जातान्भ्रातृव्यान्नुदतेप्रतिजनिष्यमाणानथोकनीयसैवभूयउपैतिचतुरोग्रेस्तना
न्व्रतमुपेत्यथत्रीनथद्वावथैकमेतद्वैसुजघनंनामव्रतंतपस्यꣳसुवर्ग्यमथोप्रैवजाय
तेप्रजयापशुभिर्यवागूराजन्यस्यव्रतंक्रूरेववैयवागूःक्रूरइव॥२॥राजन्योवज्रस्यरू
पꣳसमृद्ध्याआमिक्षावैश्यस्यपाकयज्ञस्यरूपंपुष्ट्यैपयोब्राह्मणस्यतेजोवैब्राह्मणस्ते
जःपयस्तेजसैवतेजःपयआत्मंधत्तेथोपयसावैगर्भावर्धंतेगर्भइवखलुवाएषयद्दी
क्षितोयदस्यपयोव्रतंभवत्यात्मानतद्वर्धयतित्रिव्रतोवैमनुरासीद्द्विव्रताअसुराएक
व्रताः॥३॥देवाःप्रातर्मध्यंदिनेसायंतन्मनोर्व्रतमासीत्पाकयज्ञस्यरूपंपुष्ट्यैप्रात

श्व सायंचासुराणांनिर्मध्यंक्षुधोद्रूपंततस्तेपराभवन्मध्यंदिनेमध्यरात्रेदेवानांतत
स्तेभवंत्स्वर्गंलोकमायन्यदस्यमध्यंदिनेमध्यरात्रेव्रतंभवतिमध्यतोवाअन्नेन
भुंजतेमध्यतएवतदूर्जंधत्तेभ्रातृव्याभिभूत्यैभवत्यात्मना॥४॥परास्यभ्रातृव्यो
भवतिगर्भोवाएषयद्दीक्षितोयोनिर्दीक्षितविमितंयद्दीक्षितोदीक्षितविमितात्प्रवसे
द्यथायोनेर्गर्भःस्कंदतितादृगेवतंनप्रवस्तव्यमात्मनोगोपीथायैषवैव्याघ्रःकुलगो
पोयदग्निःस्तस्माद्यद्दीक्षितःप्रवसेत्सएनमीश्वरोनूत्थायहंतोर्नप्रवस्तव्यमात्म
नोगुप्त्यैदक्षिणतःशयएतद्वैयजमानस्यायतनंस्वएवायतनेशयेग्निमभ्यावृ
त्यशयेदेवताएवयज्ञमभ्यावृत्यशये॥५॥एतद्वैक्रूरइवैकव्रताआत्मनायजमा २२
नस्यत्रयोदशच॥५॥ ॥पुरोहविषिदेवयजनेयाजयेद्यंकामयेतोपैनमुत्तरोयज्ञो

नमेदभिसुवर्गंलोकंजयेदित्येतद्वैपुरोहविर्देवयजनंयस्यहोताप्रातरनुवाक
मनुब्रुवन्नग्निमपआदित्यमभिविपश्यत्युपेनमुत्तरोयज्ञोनमत्यभिसुवर्गंलोकं
जयत्याप्तेदेवयजनेयाजयेद्भ्रातृव्यवंतंपंथांवाधिस्पर्शयित्वातैवायावन्नानसेया
तवै॥१॥नरस्थायैतद्वाआप्तंदेवयजनमाप्नोत्येवभ्रातृव्यंनैनंभ्रातृव्यआप्नोत्येको
न्नतेदेवयजनेयाजयेत्पशुकाममेकोन्नतावैदेवयजनादंगिरसःपशूनसृजंतां
तरासदोहविर्धानेउंनतःस्यादेतद्वाएकोन्नतंदेवयजनंपशुमानेवभवतित्र्युंनतेदे
वयजनेयाजयेत्सुवर्गकामंत्र्युंनतावैदेवयजनादंगिरसःसुवर्गंलोकमायन्नंतराह
वनीयंचहविर्धानंच॥२॥उन्नतःस्यादंतराहविर्धानंचसदश्चांतरासदश्चगार्हप
त्यंचैतद्वैत्र्युंनतंदेवयजनंसुवर्गंलोकमेतिप्रतिष्ठितेदेवयजनेयाजयेत्प्रतिष्ठाका

प०स०२ ममेतद्धैप्रतिष्ठितंदेवयजनंयत्सर्वतःसमंप्रत्येवतिष्ठतियत्रान्याअन्याओषधयोव्यति
२३ षक्ताःस्युस्तद्याजयेत्पशुकाममेतद्धैपशूनांरूपंरूपेणैवास्मैपशून्॥३॥अवरुंधेपशु
मानेवभवतिनिर्ऋतिगृहीतेदेवयजनेयाजयेद्यंकामयेतनिर्ऋत्यास्ययज्ञंग्राहयेय
मित्येतद्धैनिर्ऋतिगृहीतंदेवयजनंयत्सहृश्यैसत्याऋक्षंनिर्ऋत्यैवास्ययज्ञंग्राहयति
व्याहृत्तेदेवयजनेयाजनेद्व्यावृत्कामंयंपात्रेवातल्पेवामीमांसेरन्प्राचीनमाह
वनीयात्स्यात्प्रवणंस्यात्प्रतीचीनंगार्हपत्यादेतद्धैव्यावृत्तंदेवयजनंविपाप्मनाभ्रातृव्येणा
वर्ततेनैनंपात्रेनतल्पेमीमांसंतेकार्येदेवयजनेयाजयेद्भूतिकामंकार्योवैपुरुषोभव
त्येव॥४॥यातवैहविर्धानंचपशून्याप्मनाष्टादशच॥६॥ ॥तेभ्यउत्तरवेदिःसिंहीरू २३
पंकृत्वोभयानंतरापक्रम्यातिष्ठत्तेदेवाअमन्यंतयतरान्वाइयमुपावर्त्स्यतितइदं

भविष्यंतीतितामुपामंत्रयंतसाब्रवीद्वरंवृणैसर्वान्मयाकामान्व्यश्नवथपूर्वांतुमाग्ने
राऊतिरश्नवताइतितस्माडुत्तरवेदिंपूर्वामग्नेर्व्याघारयंतिवारेवृतꣳह्यस्यैशम्यया
परिमिमीते॥१॥मात्रैवास्यैसाथोयुक्तेनैवयुक्तमवरुंधेवित्तायनीमेसीत्याहवित्ताह्येना
नावत्तिक्तायनीमेसीत्याहतिक्ताह्येनानावदवतान्मानाथितमित्याहनाथितान्ह्येनाना
वदवतान्माव्यथितमित्याहव्यथितान्ह्येनानावद्विदेरग्निर्नभ॥२॥अग्नेअंगिरइतित्रि
र्हरतियएवेषुलोकेष्वग्नयस्तानेवावरुंधेतूष्णींचतुर्थꣳहरत्यनिरुक्तमेवावरुंधेसिꣳ
हीरसिमहिषीरसीत्याहसिꣳहीह्येषाभूत्वोभयानंतरापक्रम्यातिष्ठदुरुप्रथस्वो
रुतेयज्ञपतिःप्रथतामित्याहयजमानमेवप्रजयापशुभिःप्रथयतिध्रुवा॥३॥असी
तिसꣳहंतिधृत्यैदेवेभ्यःशुंधस्वदेवेभ्यःशुंभस्वेत्यवचोक्षतिप्रचकिरतिशुध्याइंद्रघो

ष० स० २ षस्त्वावसुभिःपुरस्तात्पात्वित्याहदिग्भ्यएवैनान्प्रोक्षतिदेवांश्चवैउत्तरवेदिरुपाववर्त्ते
२४ हैवविजयामहाइत्यसुरावज्रमुद्यत्यदेवानभ्यायंततानिंद्रघोषोवसुभिःपुरस्तादप॥४॥
अनुदतमनोजवाःपितृभिर्दक्षिणतःप्रचेताःरुद्रैःपश्चाद्विश्वकर्मादित्यैरुत्तरतोयदे
वमुत्तरवेदिंप्रोक्षतिदिग्भ्यएवतद्यजमानोभ्रातृव्यान्प्रणुदतइंद्रोयतींत्सालावृकेभ्यः
प्रायच्छत्तांदक्षिणतउत्तरवेद्याआदन्यत्प्रोक्षणीनामुच्छिष्येततद्दक्षिणतउत्तरवेद्यै
निनयेद्यद्देवतत्क्रूरंतत्तेनशमयतियंद्विष्यात्तंध्यायेत्त्वुचैवैनमर्पयति॥५॥मिमी
तेनामऋवापशुचांत्रीणिच॥७॥ ॥सोत्तरवेदिरब्रवीत्सर्वान्मयाकामान्व्यश्नवथे
तितेदेवाअकामयंतासुरान्भ्रातृव्यानभिभवेमेतितेजुहवुःसिंहीरसिसपत्नसा २४
हीस्वाहेतितेसुरान्भ्रातृव्यानभ्यभवंतेसुरान्भ्रातृव्यानभिभूयाकामयंतप्रजांविंदे

महीतितेजुहवुःसिंऽहीरसिसुप्रजावनिःस्वाहेतितेप्रजामविंदंततेप्रजांवित्वा॥१॥
अकामयंतपशून्विंदेमहीतितेजुहवुःसिंऽहीरसिरायस्पोषवनिस्वाहेतितेपशून्विं
दंततेपशून्वित्वाकामयंतप्रतिष्ठांविंदेमहीतितेजुहवुःसिंऽहीरस्यादित्यवनिस्वाहे
तितइमांप्रतिष्ठामविंदंततइमांप्रतिष्ठांवित्वाकामयंतदेवताआशिषउपेयामेतिते
जुहवुःसिंऽहीरस्यावहदेवान्देवयते॥२॥यजमानायस्वाहेतितेदेवताआशिषउ
पायन्पंचकृत्वोव्याघारयतिपंचाक्षरापंक्तिःपांक्तोयज्ञोयज्ञमेवावरुंधेक्ष्णयाव्या
घारयतितस्मादक्ष्णयापशवोंगानिप्रहरंतिप्रतिष्ठित्यैभूतेभ्यस्त्वेतिस्रुचमुद्गृह्णा
तियएवदेवाभूतास्तेषांतद्भागधेयंतानेवतेनप्रीणातिपौतुद्रवान्परिधीन्परिदधात्ये
षां॥३॥लोकानांविधृत्याअग्नेस्त्रयोज्यायाऽसोभ्रातरआसंतेदेवेभ्योहव्यंवहंतः

प्रामीयंतसोग्निरविभेदित्थंवावस्यआर्तिमारिष्यतीतिसनिलायतसयांवनस्पतिष्ववसत्तांघृतुद्रौयामोषधीषुतानंसुगंधितेजनेयांपशुषुतांपेत्वस्यांतराश्टृंगेतंदेवताःप्रैषमैछंतमन्ववविंदंतमब्रुवंन्॥४॥उपनआवर्तस्वहव्यंनोवहेतिसोब्रवीद्वरंवृणैयदेवगृहीतस्याहुतस्यबहिःपरिधिस्कंदात्तन्मेभ्रातॄणांभागधेयमसदितितस्माद्यद्गृहीतस्याहुतस्यबहिःपरिधिस्कंदतितेषांतद्भागधेयंतानेवतेनप्रीणातिसोमन्यतास्थन्वंतोमेपूर्वेभ्रातरःप्रामेषतास्थानिशातयाइतिसयानि॥५॥अस्थान्यशातयततत्पूतुद्रुभवद्यन्मांसमुपमृतंतद्गुल्गुलुयदेतांत्संभारांत्संभरत्यग्निमेवतत्संभरत्यग्नेःपुरीषमसीत्याहाग्नेर्हेतत्पुरीषंयत्संभाराअथोखल्वाहुरेतेवावैनंतेभ्रातरःपरिशेरेयत्पूतुद्रवाःपरिधयइति॥६॥वित्वादेवयतएषामब्रुवन्यानिचतुश्च

त्वारिंशच्च॥८॥ ॥बद्धमवस्यतिवरुणपाशादेवैनेमुंचतिप्रणेनेक्तिमेध्यएवैनेक
रोतिसावित्रियर्चाहुत्वाहविर्धानेप्रवर्तयतिसवितृप्रसूतएवैनेप्रवर्तयतिवरुणोवाए
षदुर्वागुभयतोबद्धोयदक्षःसयदुत्सर्जेद्यजमानस्यगृहानभ्युत्सर्जेत्सुवाग्देवदुर्यां
आवदेत्याहगृहावैदुर्याःशांत्यैपत्नी॥१॥उपानक्तिपत्नीहिसर्वस्यमित्रंमित्रत्वायय
द्वैपत्नीयज्ञस्यकरोतिमिथुनंतदथोपत्नियाएवैषयज्ञस्यान्वारंभोनवछित्त्यैवर्त्मना
वाअन्वित्ययज्ञंरक्षांसिजिघांसंतिवैष्णवीभ्यामृग्भ्यांवर्त्मनोर्जुहोतियज्ञोवैविष्णु
र्यज्ञादेवरक्षांस्यपहंतियदध्वर्युरनग्नावाहुतिंजुहुयादंधोध्वर्युस्याद्रक्षांसिय
ज्ञंहन्युः॥२॥हिरण्यमुपास्यजुहोत्यग्निवत्येवजुहोतिनांधोध्वर्युर्भवतिनयज्ञंरक्षां
सिघ्नंतिप्राचीप्रेतमध्वरंकल्पयंतीइत्याहसुवर्गमेवैनेलोकंगमयत्यत्ररमेथांवर्ष्मन्

सं०५०२ थिव्याइत्याहवर्ष्मह्येतत्पृथिव्यायद्देवयजनꣳशिरोवाएतद्यज्ञस्ययद्धविर्धानंदिवोवाविष्ण
२६ उतवापृथिव्याः॥३॥इत्याशीर्पदयर्चादक्षिणस्यहविर्धानस्यमेथींनिहंतिशीर्षतएवय
ज्ञस्ययजमानआशिषोवरुंधेदंडोवाऔपरस्तृतीयस्यहविर्धानस्यवषट्कारेणाक्षम
छिनद्यत्तृतीयंछदिर्हविर्धानयोरुदाहियतेतृतीयस्यहविर्धानस्यावरुध्यैशिरोवाएतद्य
ज्ञस्ययद्धविर्धानंविष्णोरराटमसिविष्णोःपृष्ठमसीत्याहतस्मादेतावधाशिरोविष्यू
तंविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्ध्रुवमसीत्याहवैष्णवꣳहिदेवतयाहविर्धानंयंप्रथमंग्रंथिंग्र
थ्नीयाद्यत्तंनविस्रꣳसयेदमेहेनाध्वर्युःप्रमीयेततस्मात्सविस्रस्यः॥४॥पत्नीहत्युर्वी
पृथिव्याविष्यूतंविष्णोःषड्विꣳशतिश्च॥९॥ ॥देवस्यत्वासवितुःप्रसवइत्यभ्रिमादत्ते २६
प्रसूत्याअश्विनोर्बाहुभ्यामित्याहाश्विनौहिदेवानामध्वर्यूआस्तांपूष्णोहस्ताभ्यामि

त्याहयत्यैववज्रइववाएषायदभ्रिरभ्रिरसिनारिरसीत्याहशांत्यैकांडेकांडेवैक्रियमाणे
यज्ञंरक्षांसिजिघांसंतिपरिलिखितंरक्षःपरिलिखिताअरातयइत्याहरक्षसा
मपहत्यै॥१॥इदमहंरक्षसोग्रीवाअपिकृंतामियोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मइत्याहद्वौवा
वपुरुषौयंचैवद्वेष्टियश्चैनंद्वेष्टितयोरेवानंतरायंग्रीवाःकृंततिदिवेत्वांतरिक्षायत्वापृथि
व्यैत्वेत्याहैभ्यएवैनांलोकेभ्यःप्रोक्षतिपरस्तादर्वाचींप्रोक्षतितस्मात्॥२॥परस्तादर्वाचीं
मनुष्याऊर्जमुपजीवंतिक्रूरमिववाएतत्करोतियत्खनत्यपोवनयतिशांत्यैयवमतीरव
नयत्यूर्ग्वैयवऊर्गुदुंबरऊर्जैवोर्जंसमर्धयतियजमानेनसंमितोदुंबरीभवतियावानेव
यजमानस्तावतीमिवास्मिन्नूर्जंदधातिपितृणांसदनमसीतिबर्हिरवस्तृणातिपितृ
देवत्यं॥३॥ह्येतद्यन्निखातंयद्बर्हिरनवस्तीर्यमिनुयात्पितृदेवत्यानिखातास्याद्बर्हिर

ष०प्र०२ बस्तीर्यमिनोत्यस्यामेवैनांमिनोत्यथोस्वारुहमेवैनांकरोत्यद्दिवं॑स्तभानांतरिक्षंपृ
२८ णेत्याहैषांलोकानांविधृत्यैघृतानस्वामारुतोमिनोत्वित्याहघृतानोहस्मवैमारुतो
देवानामौडुंबरींमिनोतितेनैव॥४॥एनांमिनोतिब्रह्मवनिंत्वाक्षत्रवनिमित्याहयथाय
जुरेवैतद्दृंहतेनद्यावापृथिवीआपृणेथामित्यौडुंबर्यंजुहोतिद्यावापृथिवीएवरसेनान
नयांतमन्ववस्त्रावयत्यांतमेवयजमानंतेजसान तैंद्रमसीतिच्छदिरधिनिदधात्यैं
द्रंहिदेवतयासदोविश्वजनस्यछायेत्याहविश्वजनस्यह्येषाछायायत्सदोनवछ
दि॥५॥तेजस्कामस्यमिनुयात्त्रिवृतास्तोमेनसंमितंतेजस्त्रिवृत्तेजस्व्येवभवत्येकादश
छदींद्रियकामस्यैकादशाक्षरात्रिष्टुबिंद्रियंत्रिष्टुबिंद्रियाव्येवभवतिपंचदशछदिर्भ्रा २८
तृव्यवतःपंचदशोवज्रोभ्रातृव्याभिभूत्यैसप्तदशछदिप्रजाकामस्यसप्तदशःप्रजा

पतिः प्रजापतेराप्त्या एकविंशतिछदिप्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः स्तोमानांप्रतिष्ठाप्रति
ष्ठित्या उदरंवैसद ऊर्गुदुंबरो मध्यत औदुंबरीं मिनोति मध्यत एव प्रजानामूर्जंदधातित
स्मात्॥८॥मध्यत ऊर्जंभुंजते यजमानलोके वै दक्षिणानिछदीः षिभ्रातृव्यलोक उत्त
राणि दक्षिणान्युत्तराणि करोति यजमानमेवायजमानादुत्तरंकरोति तस्माद्यजमा
नो यजमानादुत्तरोंतर्वर्त्तान्करोति व्यावृत्त्यै तस्मादरण्यं प्रजा उपजीवंति परित्वागिर्व
णो गिर इत्याह यथायजुरेवैतदिंद्रस्य स्यूरसीद्रस्य ध्रुवमसीत्यैंद्रं हि देवतया सदो
यं प्रथमं ग्रंथिं ग्रथ्नीयाद्यत्तं न विस्रंसयेदमेहेनाध्वर्युः प्रमीयेत तस्मात्तं विस्रस्यः॥९॥अ
प हत्यै तस्मात्पितृदेवत्यं तेनैव नवछदितस्मात्सदः पंच दशाच॥१०॥ ॥शिरो वा एतद्य
ज्ञस्य यद्धविर्धानं प्राणा उपरवा हविर्धाने खायंते तस्माच्छीर्षन्प्राणा अधस्तात्खायं

ष०स० तितस्मादथस्ताच्छीर्ष्णःप्राणारक्षोहणोवलगहनोवैष्णवान्खनामीत्याहवैष्णवाहिदे
२८ वतयोपखाअसुरावैनिर्यंतोदेवानांप्राणेषुवलगान्न्यखनंतान्वाङ्मात्रेन्वविंदंत
स्माद्वाङ्मात्राःखायंतइदमहंतंवलगमुद्वपामि॥१॥यंनःसमानोयमसमानोनिच
खानेत्याहद्वौवावपुरुषौयश्चैवसमानोयश्चासमानोयमेवास्मैतौवलगंनिखनतस्तमे
वोद्वपतिसंतृणत्तितस्मात्संतृणाअंतरतःप्राणानसंभिनत्तितस्मादसंभिंनाःप्राणा
अपोवनयतितस्मादार्द्राअंतरतःप्राणायवमतीरवनयति॥२॥ऊर्ग्वैयवःप्राणाउप
खाःप्राणेष्वेवोर्जंदधातिबर्हिरवस्तृणातितस्माल्लोमशाअंतरतःप्राणाआज्येनव्या
घारयतितेजोवाआज्यंप्राणाउपखाःप्राणेष्वेवतेजोदधातिहनूवाएतेयज्ञस्ययदधि २९
षवणेनसंतृणत्त्यसंतृण्णेहिहनूअथोखलुदीर्घसोमेसंतृद्येधृत्यैशिरोवाएतद्यज्ञस्य

यद्धविर्धानं॥३॥प्राणाउपरवाहनूअधिषवणेजिह्वाचर्मग्रावाणोदंतामुखमाहव
नीयोनासिकोत्तरवेदिरुदरंसदोयदाखलुवैजिह्वयादत्स्वधिखादत्यथमुखंगछति
यदामुखंगछत्यथोदरंगछतितस्माद्धविर्धानेचर्मन्नधिग्रावभिरभिषुत्याहवनीयेहुत्वा
प्रत्यंचःपरेत्यसदसिभक्षयंतियोवैविराजोयज्ञमुखेदोहंवेददुहएवैनामियंवैविराट्त
स्यैत्वक्चर्मोधोधिषवणेस्तनाउपरवाग्रावाणोवत्साऋत्विजोदुहंतिसोमःपयोयए
वंवेददुहएवैनां॥४॥वपामियवमतीरवनयतिहविर्धानमेवत्रयोविंशतिश्च॥११॥
॥ ॥यदुभौदेवासुरामिथस्तेषांस्वर्गंयद्वाअनीशानःपुरोहविषितेभ्यउत्तरवेदिःसो
त्तरवेदिर्वध्यंदेवस्याग्निःशिरोवाएकादश॥११॥ ॥यदुभावित्याहदेवानांयज्ञोदेवे
भ्योनरथाययजमानायपरस्तादर्वाचीनवपंचाशत्॥५१॥ ॥७॥ ॥हरिःॐ॥ ॥

ष०स०३ ॥ ॥चात्वालाद्धिष्णियानुपवपतियोनिर्वैयज्ञस्यचात्वालंयज्ञस्यसयोनित्वायदेवावै
२९ यज्ञंपराजयंततमाग्नीध्रात्पुनरपाजयंनेतद्वैयज्ञस्यापराजितंयदाग्नीध्रंयदाग्नी
ध्राधिष्णियान्विहरतियदेवयज्ञस्यापराजितंततएवैनंपुनस्तनुतेपराजित्येवरव
लुवाएतेयंतियेबहिष्पवमानंसर्पंतिबहिष्पवमानेस्तुते॥१॥आहाग्नीदग्नीन्वि
हरबर्हिस्तृणाहिपुरोडाशाँअलंकुर्वितियज्ञमेवापजित्यपुनस्तन्वानायंत्यंगा
रैर्द्वेसवनेविहरतिशलाकाभिस्तृतीयंसशुक्रत्वायाथोसंभरत्येवैनद्धिष्णियावा
अमुष्मिंलोकेसोममरक्षंतेभ्योधिसोममाहरंतमन्ववायंतंपर्यविशन्यएवंवेदवि
दते॥२॥परिवेष्टारंतेसोमपीथेनव्यार्ध्यंततेदेवेषुसोमपीथमैछंततादेवाअब्रुवंद्वे २९
द्वेनामनीकुरुध्वमथप्रवाप्स्यथनवेत्यग्नयोवाअथधिष्णियास्तस्माद्विनामाब्रा

ह्मणोर्धकस्तेषांयेनेदिष्ठंपर्यविशंस्तेसोमपीथंप्राप्नुवंनाहवनीयआग्नीध्रीयोहोत्री
योमार्जालीयस्तस्मात्तेषुजुह्वत्यतिहायवषट्करोतिविहि॥३॥एतेसोमपीथेनार्ध्यंतदे
वावैयाःप्राचीराहुतीरजुहवुर्यैपुरस्तादसुराआसंतांस्ताभिरपानुदंतयाःप्रती
चीर्यैपश्चादसुराआसंतांस्ताभिरपानुदंतप्राचीरन्याआहुतयोहूयंतेप्रत्यङा
सीनोधिष्णियान्व्याघारयतिपश्चाच्चैवपुरस्ताच्चयजमानोभ्रातृव्यान्प्रणुतेतस्मा
त्पराचीःप्रजाःप्रवीयंतेप्रतीचीः॥४॥जायंतेप्राणावाएतेयद्धिष्णियायदध्वर्युःप्र
त्यङ्धिष्णियानतिसर्पेत्प्राणांत्संकर्षेत्प्रमायुकःस्यान्नाभिर्वाएषायज्ञस्ययद्धोतो
र्ध्वःखलुवैनाभ्यैप्राणोवाङपानोयदध्वर्युःप्रत्यङ्होतारमतिसर्पेदपानेप्राणंदध्या
त्प्रमायुकःस्यान्नाध्वर्युरुपगायेद्वाग्वीर्योवाअध्वर्युर्यदध्वर्युरुपगायेदुद्गात्रे॥५॥

स्याजोवक्तुंनदीक्षांनतपांसिभ्यःसमिदिरेदीक्षितस्यदेवतासोस्मादेतर्हितिरइव
त पर्हियातिमीभ्युंऽरक्षांऽसिहंतोः॥३॥भद्रादभिश्रेयःप्रेहिबृहस्पतिः
त्वा पुरएतातेअस्तिविहब्रह्मवैदेवानांबृहस्पतिस्तमेवान्वारभंतेसएनं
ऽसंपारयत्सेदमगन्मदेवयजनंपृथिव्याइत्साहदेवयजनंऽह्येषपृथि
व्याआगच्छतियोयजतेविश्वेदेवायदजुषंत पूर्वइत्साहविश्वेह्येतंदेवा
जोषयंते यद्ब्राह्मणा ऋक्सामाभ्यांयजुषासंतरंतइत्साहऋक्सामाभ्यांऽ
ह्येषयजुषासंतरतियोयजतेरायस्पोषेणसमिषामदेमे साहाशिषमे
वैतामाशास्ते॥४॥यजमानोदीक्षाऽहंतोब्राह्मणाअनुविऽशंतिश्च ॥

सं० तृ १

एषतेगायत्रोभागइतिमेसोमायब्रूतादेषतेत्रैष्टुभोजागतोभागइतिमेसोमा
२ यब्रूताच्छंदोमानांसाम्राज्यंगच्छेतिमेसोमायब्रूतायोवैसोमंराजानंसाम्राज्यं
लोकंगमयित्वाक्रीणातिगच्छतिस्वानांसाम्राज्यंछंदांसिखलुवैसोमस्यराज्ञः नु
साम्राज्योलोकःपुरस्तात्सोमस्यक्रयादेवमभिमंत्रयेतसाम्राज्यमेनं॥१॥एनंलो
कंगमयित्वाक्रीणातिगच्छतिस्वानांसाम्राज्यंयोवैतानूनप्त्रस्यप्रतिष्ठांवेद
है प्रत्येवतिष्ठतिब्रह्मवादिनोवदंतिनप्राश्नंतिनजु स्वथक्वतानूनप्त्रंप्रतिति
ष्ठतीतिप्रजापतौमनसीतिब्रूयात्त्रिराजिघ्रेत्प्रजापतौत्वामनसिजुहोमीति
य एवं षावैतानूनप्त्रस्यप्रतिष्ठावेदप्रत्येवतिष्ठतियः॥ वाअध्वर्योःप्रतिष्ठांवेद
प्रत्येवतिष्ठतियतोमन्येतानभिक्रम्यहोष्यामीतितत्तिष्ठन्नाश्रावयेदेषावा

अध्वर्योः प्रतिष्ठाय एवं चेदु स एव निष्ठति यदभिक्रम्य जुहुयात्प्रतिष्ठाया इयात्तस्मात्समा
नत्रतिष्ठन्नाहोतव्यं प्रतिष्ठितस्य यो वा अध्वर्योः स्वं वेद स्ववान्नेव भवति सुग्वा अस्य स्वं वायव्य
मस्य ॥३॥ स्वं चमसोऽस्य स्वं यद्वा यूथ्यं वा चमसं वानन्वारभ्या श्रावयेत्स्वादियात्तस्मादन्वा
रभ्या श्राव्यं स्यादेव नेति यो वै सोममप्रतिष्ठाप्य स्तोत्रमुपाक रोसप्रतिष्ठितः
सोमो भवत्यप्रतिष्ठितः स्तोमोऽप्रतिष्ठितान्युक्थान्यप्रतिष्ठितो यजमानोऽप्रतिष्ठितो
ध्वर्युर्वायव्यं वै सोमस्य प्रतिष्ठा चमसोऽस्य प्रतिष्ठा सोमस्तोमेऽउक्थानां ग्रहं वा गृही स्युतो
त्वा चमसं वोन्नीय स्तोत्रमुपाकुर्यात्स एव सोमं स्थापयति प्रतिस्तोमं प्रत्युक्था
नि प्रतियजमानः प्रतिष्ठत्यप्रत्यध्वर्युः ॥४॥ एव तिष्ठति यो वायव्यमस्य ग्रहं
वै कां न विंशाति ॥५॥ पूतं वा एनत्सं भरन्ति यत्सोमं यैष्ये पदं यन्तमुरव४ क

सं०त१

हविर्धाने यर्हि हविर्धाने प्राची प्रवर्तयेयुस्तर्हि तेनाक्षमुपाञ्जाघत्तमुख एव
प्रशमनुसंतनोति प्राञ्चमग्निं प्रहरन्त्युत्सल्लीमानयं स्यन्नवाशिप्रवर्तयेयं स्यथवा अ
।३।। य स्येषधिष्ण्यायाहीयते सोनुध्यातिस ईश्वरोरुद्रोभूत्वा ।।१।। प्रजां पशून्यजमानस्याभि
तर्हितस्य मन्तोर्यर्हि पशुमाप्रीतमुदञ्चं नयन्ति पशुश्रपणं हरन्ति तर्हि वैनं भागिनं करोति य
ह जमानो वा आहवनीयो यजमानं वा एतद्विकर्षन्ति यदाहवनीयात्पशुश्रपणं हरन्
य तिस एव स्यादग्निं मथित्वा कुर्याद्यजमानस्य सात्मत्वाय यदि पशोरवदानं नश्येदा ष्यै
ज्यस्य प्रत्याख्यायमवद्येत्सैव ततः प्रायश्चित्तिर्ये पशुं विमथ्नीरन्यस्तान्कामये
तार्तिमार्छेयुरिति कुविदङ्गेति नमोवृक्तिवत्यर्चाग्नीध्रे जुहुयान्नमोवृक्तिमेवैषां वृ
ङ्क्ते ताजगार्तिमार्छन्ति ।।२।। भूत्वा ततः षड्विंशतिश्च ।।३।। प्रजापतेर्जायमाना ।३।।

प्रजानाना श्नयाद्दमाः॥ तस्मै प्रतिप्रवेदय चिकित्वाँऽ अनुमंन्यतां॥ इमं पशुं पशुपते
ते अद्य बध्नाम्यग्ने सुकृतस्य मध्ये॥ अनुमंन्यस्व सुयजाय जामजुष्टं देवानामिदमस्तु
हव्यं॥ प्रजानंतः प्रतिगृह्णंति पूर्वे प्राणमंगेभ्यः पर्याचरंतं॥ सुवर्गंयाहि पथिभिर्देवया
नैरोषधीषु प्रतितिष्ठा शरीरैः॥ येषामीशे॥१॥ पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत च द्वि
पृ पदां॥ निष्क्रीतो यं यज्ञियं भागमेतु रायस्पोषा यजमानस्य संतु॥ ये बध्यमानमनु बध्य
माना अभ्यैक्षंत मनसा चक्षुषा च॥ अग्निस्ताँऽ अग्रे प्रमुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया सं
विदानः॥ प्रमुंचमानाः॥२॥ भुवनस्य रेतो गातुं धत्त यजमानाय देवाः॥ उपाकृतँऽ
शशमानं यदस्थाज्जीवं देवानामप्येतु पाथः॥ नाना प्राणो यजमानस्य पशुना यज्ञो देवेभिः सह दे नः॥
२ य आरण्याः पशवो विश्वरूपा विरूपाः संतो बहुधैकरूपाः॥ वायुस्ताँऽ अग्रे प्रमुमोक्तु देवः प्रजा
पतिः प्रजया संविदानः॥

स॰ त१

४

जीवंदेवानामप्येतुपाथः सत्यासंतुयमानस्यकामाः॥यत्पशुर्मायुमकृतोरोवापद्भिराहते॥
अग्निर्मातस्मादेनसो विश्वान्मुंचत्वंहसः॥शमितारउपेतनयज्ञं॥३॥देवेभिरि
न्वितं॥पाशात्पशुंप्रमुंचतबंधाद्यज्ञपतिंपरि॥अदितिःपाशंप्रमुमोक्तुतंनमःप
शुभ्यःपशुपतयेकरोमि॥अरातीयंतमधरंकृणोमियंद्विष्मस्तस्मिन्प्रतिमुंचा
मिपाशं॥त्वामुतेदधिरेहव्यवाहंशृतंकर्तारमुतयज्ञियंच॥अग्नेसदक्षःसतनुर्हिभू
त्वाथहव्याजातवेदोजुषस्व॥जातवेदोवपयागच्छदेवांत्वंहिहोताप्रथमोबभूथ॥
घृतेनत्वंतनुवोवर्धयस्वस्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाः॥स्वाहादेवेभ्योदेवेभ्यःस्वा
हा॥४॥इमेप्रमुंचमानायत्तत्वंषाडन्नाच॥४॥प्राजापत्यावैपशवस्तेषांरुद्रोधि ४

रं त ग भ्यः

पतिर्यदेताभ्यामुपाकरोतिताभ्यामेवैनंप्रतिप्रोच्यालभतआत्मनोनाव्रस्कायद्वाभ्यामु
पाकरोतिद्विपाद्यजमानःप्रतिष्ठित्याउपाकृत्यपंचजुहोतिपाङ्क्ताःपशवःपशूनेवावरुंधे
मृत्यवेवाएषनीयतेयत्पशुस्तंयदन्वारभेतप्रमायुकोयजमानस्स्यान्नानारभ्यायज
मानस्यपशुनेसाहव्यावृत्से॥१॥यत्पशुर्मायुमकृतेतिजुहोतिशांत्यैशमितारउ
पेतनेत्याहयथायजुरेवैतद्वपायांवाआह्रियमाणायामग्नेर्मेधोपक्रामतितामुत्ते
दधिरेहव्यमग्नेमितिवपामभिजुहोत्यग्नेरेवमेधमवरुंधेथोश्रुतत्वायपुरस्तात्स्वा
हाकृतयोवाअन्येदेवाउपरिष्टात्स्वाहाकृतयोन्येस्वाहादेवेभ्योदेवेभ्यःस्वाहेत्यभि
तोवपांजुहोतितानेवोभयान्प्रीणाति॥२॥व्यावृत्सेअभितोवपांपंचच॥५॥

हत

स०त्र१

यो वा अयथादेवतं यज्ञमुपचरत्यादेवताभ्यो वृश्च्यते पापीयान्भवति यो यथादेवतं न देव
५ ताभ्य आवृश्च्यते वसीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिमृशेद्वैष्णव्या हविर्धानमाग्नेय्या स्रु
चो वायव्या वायव्यान्यैन्द्रिया सदो यथादेवतमेव यज्ञमुपचरति न देवताभ्य आवृश्च्य
ते वसीयान्भवति युनज्मि ते पृथिवीं ज्योतिषा सह युनज्मि वायुमन्तरिक्षेण ॥१॥
ते सह युनज्मि वा[illegible] च सह सूर्येण ते युनज्मि तिस्रो विपृचः सूर्यस्य ते ॥ अग्नि
त्री र्देवता गायत्रं छन्द उपांशोः पात्रमसि सोमो देव[illegible]ता त्रिष्टुप् छन्दो न्तर्यामस्य पात्र
मसीन्द्रो देवता जगती छन्द [illegible] इन्द्रवायुवोः पात्रमसि बृहस्पतिर्देवतानुष्टुप् छं
त्रा दो मि[illegible] वरुणयोः पात्रमस्यश्विनौ देवता पङ्क्तिश्छन्दो श्विनोः पात्रमसि सूर्यो देवता बृहती ॥

५

तो जो हवी भिते नो मुंचं त्वेन सः ॥ देवानां मन्वे अधिनो ब्रु
वंतु प्रेमां वाचं विश्वाम वंतु विश्वे ॥ आशून्हुवे सुयामानू
त यते नो मुंचं त्वेन सः ॥ यदि दं मा भि शोचति पोरुषेये
ण दैव्येन ॥ स्तो भि विश्वांदेवान्ना थितो जो हवी भिते नो
पा+ मुंचं त्वेन सः ॥ अनु नो द्यानु मतिरनु ॥ ५ ॥ इदनु मते त्वं
वैश्वानरो न उत्या पृष्ठो दिवि ॥ ये अप्र थेता म मितेभि
रोजोभिर्ये प्रतिष्ठे अभ वतां वसूनां ॥ स्तो भि द्यावापृथि

१८

वीना। थितोजेोहवी। मितेनो मुंचत मं॑हसः॥ उवः रोदसी वारि
वरिवः कृणोतं क्षेत्रस्यपत्नी अधिनोब्रूयातं॥ स्तो मिद्यावा
पृथिवीना। थितोजेोहवी। मितेनोमुचतमं॑हसः॥ यत्तेवय
पुरुषत्राय विष्ठा विद्वां॑सश्च कृमा क [illegible] ह्वना॥ ६॥ अ
गः॥ कृधीष्वस्मां॑ अदितेरनागा व्येनां॑सि शिश्रथो विष्व
मे॥ यथाहतद्वसवो गौर्यं चित्पादिषिता ममुंचेता यत्राः॥
एवात्व मस्मत्प्रमुंचाव्यं॑हः प्रातार्यग्ने प्रतरांन
आयुः॥ ॥ ७॥ गंतां ट्रप यंत्त्वे। मियुयोः २ धेनुमति

सि
ज

१८

श्रावा

श्विनो रनुचनन्चतुस्त्रिं॑शाज्ञ ॥१५॥ ७ु॥ अग्नेर्मन्वेयस्युद्रमिंद्रस्ययसंश्र
मं॑सनो मुंचतं॑ हसः ॥ मन्वेवां ता नो मुंचतमागसः ॥ योवांवा
योरुपरथान्तमौयद्दयात तौ नो मुंचतमागसः ॥ मरुतांतिग्म
दं स्वानांयदिते नो मुंचेत्वेनसः ॥ अनुनुउर्वी यत्ते नो मुंचतमं॑ह
सो ॥ चतुरं॑हसःषडागसः श्वतुरनसो हिरं॑हसः ॥ अग्ना
विष्णूज्येष्ठयं॑शांचोक्वाभ्मा चाग्निश्वा॑शुश्वे धम श्वा मिश्वग
भाश्वे कावबाजो नोम्न युनज्मिममामिप्रर्मिन्वेप वदन्त ॥ अग्नामि
मे पूष्र अग्निश्ववाजेनो अर श्योगोपानवत्रिं॑शातू ॥ हरी ॐ श्री
सर्वधारिनामसंवत्सरे वेशाखवस्तुध १०गु ॥ संपूर्ण ॥ गोपालनास्व
हस्ता ॥ ॥ ५२ ॥ ६४ ॥ ३१

७१

०॥श्री चतुर्थाष्टकसंहित समाप्त॥०

७१